

M. KÖZGAZD. EGYETEM

Számlát. sz. 593658520

Tanszéki let. sz.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KER. JOGI SEMINÁRIUM
LELTÁRI SZÁM 504

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

0057

1933

HATVANNYOLCADIK ÉVFOLYAM.

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

HELYSZÁM
H 3102/9D

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1933.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1933. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.	Lap
Az új esztendő. — <i>Dr. Medvigy Gábor</i> ..	1
Tekintély — becsület. — <i>I. Dr. Ludvig Rezső. II. Dr. Havas Károly</i>	1
Tekintély — becsület. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i>	21
Tekintély — becsület. — <i>Dr. Ludvig Rezső</i> ..	34
Háború és jog. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i> 45, 49, 61	
Az állami célkitűzések megvalósítása és a teleológikus ítélkezés. — <i>Dr. Kende Ernő</i> ..	63
Tételes szabályaink a gyakorlat tükrében. — <i>Olchváry Zoltán</i>	73, 97
Az Ember Fia a bírák előtt. — <i>Dr. Sebestyén Ernő</i>	85
Az igazságügyi költségvetés	129
Jogszabály és bírói ítélet. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	141
A hyderabadi jogeset. — <i>Dr. Vámbéry Ruzssem</i>	181
Bírói függetlenség és nyugdíjnovella ..	233
A bírói függetlenség védelmében. — <i>Sorix Szász-Schwarz Gusztás, a jogtudós.</i> — <i>Dr. Szladits Károly</i>	269
A jog mibenléte és a jogalkotás korlátai. — <i>Dr. Ullein Antal</i>	285

Szemle.

A közigazgatási bíróság elnöki és másod- elnöki állása	12
A Miatyánk	19
A hang	24
A címhalmozás	32
A közokirat	43
Két szenzációs főtárgyalás	56
A világmoratórium	60
Forradalom és jog	72
A közvádó védőbeszéde	79
A jog keletkezése	83
A római jog Németországban	91
A polgári ügyekben ítélő esküdtbíróság ..	103
Egy tragikusvégi büntetőperben	119
Az új jogállamban	128
A közigazgatási tisztviselők képzéséről ..	152
A bel- és igazságügyminiszter urak	156
Ellakult írás	167
A sterilizáció	172
Színes karikák a jogban. — <i>Dr. Gutman Lajos</i>	196
A bírói függetlenség	244
Bevezetés a nemzeti szocialista büntető- jogba	268
Karácsony. — <i>Dr. Medvigy Gábor</i>	282
A felsőbb helyen kitört megbotránkozás. — <i>B. B.</i>	282
A koszorú	288

II. Magánjog.

Cikkek.

A magánjogi kódexjavaslat társadalompoli- tikájáról. — <i>Dr. Blau György</i>	6
A végrendelet megtámadásának kérdésé- hez. — <i>Dr. Szirmai Zoltán</i>	40
A Kúria újabb házasságjogi gyakorlatá- ból. — <i>D. Hajnal Henrik</i>	65
Valutazárlat hatása a pénzteljesítésre. — <i>Dr. Kaufmann Andor</i>	76
Magyar nemzetközi hitbizományi jog. — <i>Dr. Löw Loránt</i>	86, 93, 98, 113
A hitbizományi vagyon kollíziónormája. — <i>Dr. Goldberger József</i>	95
Mikor köteles az após fia helyett menyét eltartani. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. König Endre</i>	102

Kérheti-e a bérlo üzletbér leszállítását gaz- dasági lehetetlenülés címén? (Törvény- kezési Szemle.)	115
A betű szerint való igazságról (Tiltott cse- lekmény és kártérítés). — <i>Dr. Adler Sándor</i>	125
Az intézetbe szállított ideg- és elmebeteg rögtönös jogvédelme. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i>	133
Az elmegyógyintézetek jogrendjének ki- építéséről. — <i>Dr. Reisinger Ferenc</i>	136
A zárt intézetbe szállított ideg- és elme- betegek rögtönös jogvédelme. — <i>Dr. Fa- binyi Rudolf</i>	145, 153
Hozzászólás dr. Reisinger Ferenc: Az elmegyógyintézetek jogrendjének kiépí- téséről szóló cikkéhez. — <i>Dr. Vidacs Hugó</i>	158
Jogos fegyverhasználat és kártérítés. — <i>Dr. Szirmai Zoltán</i>	186
Mit tartozik az adós záloglevelek kibocsá- tásának alapját képező törlesztéses arany- dollárkölcsonokra jelenleg letétbe he- lyezni? — <i>R. J. S.</i>	188
Az 57. számú polgári jogegységi döntvény- ről. (Hitbizományi jog.) — <i>Dr. Löw Loránt</i>	193, 197, 223, 234
Az értékálló kikötések válsága. — <i>Dr. Liebmann Ernő</i>	205, 211
Gazdamoratórium. — <i>Dr. Gerlóczy Endre</i>	216
Házhaszonbérlet a székesfővárosi lakbérleti szabályzat új tervezetében. — <i>Dr. Pajor Rezső</i>	213
A lakásbérleti szabályrendelet reformja. — <i>Dr. Marer László</i>	218, 225, 231
A kötelesrész kérdésének köréből. — <i>Dr. Sándorfalvi Pap István</i>	221
Transfermoratórium-rendeletek alkalmá- zása zálogleveles kölcsönöknél. — <i>Dr. Tólos Endre</i>	227
Eltérhet-e a statutum a magánjog szabá- lyaitól? — <i>Dr. Teller Miksa</i>	229
A gazdamoratórium-rendelet hibái és hiá- nyosságai. — <i>Dr. Polgár Lajos</i>	230
A gazdamoratórium-rendelet. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	242
A gazdaadósságokról szóló rendelet. — <i>Dr. Gerlóczy Endre</i>	245
Mezőgazdasági egységi eljárás. — <i>Dr. Huppert Leó</i>	247
Az aranykikötés hatálytalansítása az Egye- sült Államok szenátusában. — <i>Dr. Lieb- mann Ernő</i>	247, 258
A «védett birtok» felügyelete. — <i>Dr. Pap József</i>	253
Milyen mértékű kamatfizetési kötelezett- ségek terhelik a gazdaadóst 1933. évi október hó 24-től? — <i>Dr. Földes Mór</i> 251, 260	
Újabb vagyoni jogi fogalmak bírói gyakor- latunkban. — <i>Dr. Almási Antal</i>	272
A város közegeinél való kijárási díja bírói- lag megítélhető? (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Teller Miksa</i>	278

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

Örökös felelősség	71, 140
Házastárs magaviselete	79
Törvényes tartás terjedelme	79
Második feleség özvegyi joga a jász kunok- nál	79
Telekkönyvi végzés szerkesztése	127
Tulajdonközösség és közszerzemény	127
«Tényleg fenntartott» haszonbérletek	127
Tulajdoni illetőség hányadának terhelése ..	127
Kártérítés gyermek elvesztéséért	128
Magánjogi társaság	131
Tulajdonközösség megosztása	150
Az üzemveszélyesség fogalmához	150
Jogszabály hivatalból alkalmazása	150

Lap

Törvényesség megtámadása	150
Nőtartásdíj mennyisége	150
Atya kártérítési követelése gyermeke el- vesztése miatt	150
Vétségkár a szülői háztartásban élő sérült- nél	150
Ranghellyel rendelkezés aljelzalogjog esetén	150
Búza-jelzalogjog értékelése	151
Szülői felügyelet elmulasztása	151
Viszontvétkelességi kérelem és viszontkereset	151
Tisztviselő felelőssége	151
Parcelaváltókkal fedezett követelés	151
Effektív dollárkikötés	151
Tárgyi felelősség	151
Kártérítés	151
Baleset	151
A haszonélvező fenntartási kötelezettsége	190
Házasság megtámadása és felbontása	190
Bontókok elvülése	190
Ingó-tulajdonközösség megszüntetése	190
Méltányos kártérítés	191
Vasút gondossága	191
Villamos-kocsivezető gondossága	191
Beleegyezés fénykép közzétételébe	191
Gazdasági lehetetlenülés és ajándékozás ..	261
Megajándékozott hálátlansága	262
Ingatlan-elidegenítő ügylet alakja	262
Régi biztosítéki jelzalogjog átruházása ..	262
Elállás az 1920: XXXVI. tc. 57. §-a alap- ján	262
Ajándék és hozomány	262
A visszahívó szándék komolysága	262
Ügyvédi mulasztás, mint erőhatalom ..	262
A házassági viszony feldultsága	262
Átértékelés jelzalogi biztosítás céljából ..	262
Birtok jogcímének igazolása	263
Ingatlan kezelőjének gondossága	263
Kártérítés hamis feljelentésért	263
Tiltott cselekmény tömegmozgalmak idején	281
Gabonajegy értékében álló vadkár	281
Dologkár valorizálása az állammal szemben	281
Parcelaváltó és jelzalogjog	281
Előjegyzés kartoték alapján?	281
Baleset, gyermeknek tartási kötelezettsége	288

Szemle.

Jogegységi döntvény	56
A Magyar Jogászegylet előadásai és az anyagi magánjog. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i> ..	103
A magánjog területén végbemenő korszerű változások. — A mai gazdasági élet jogi organizációja. (Dr. Karl Geiler előadásai)	103
A tartásdíjak be nem számíthatósága körüli anomáliák. — (Faber)	120
A kir. Kúria jogegységi tanácsának 57. sz. polgári döntvénye	160
Jogegységi döntvény	208
A székesfővárosi új lakásbérleti szabály- rendelet tervezete. — <i>d. — r.</i>	216
A lakásbérleti szabályrendelet	220
A védett birtok	228
A gazdasági és hitelélet rendjének meg- óvása érdekében. — <i>G. E.</i>	251
Huszonhétfele kamat a gazdamoratórium- rendeletben	263
Az 58. sz. polgári jogegységi döntvény ..	263
Egy kis jogösszehasonlítás (Egy anyakönyvi kérdés.). — <i>Dr. Balla Ignác</i>	283

III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.

Cikkek.

A palackvédjegyek kérdéséhez. — <i>Dr. Ke- lemen Frigyes Ottó</i>	29
«A palackvédjegyek kérdéséhez». — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	51
A bírói joggyakorlat kartellügyekben 1932- ben. — <i>Dr. Nádas László</i>	51

	Lap
A jogegységre való törekvés hiánya a munkajogi gyakorlatban. — <i>Dr. Berczel Aladár</i>	59
Közkereseti társaság tagjának munkadíja. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	70
A leraktározó raktárdíj-követelésének elsőbbsége. — <i>Dr. Mangold József</i>	100
A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak jogviszonyaiban bekövetkezett változások (4600/1933. M. E. rendelet) — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	110
A budapesti tőzsde új értéküzleti szokásai. — <i>Dr. Kohner Arthur</i>	112
Néhány szó a «részvénytársaságok, szövetkezetek stb., gazdaságosabb működéséről» szóló 4600/1933. M. E. sz. rendeletről. — <i>Dr. Weiss Artúr</i>	143
Árvabiztosításoknál a feleség csak társbiztosított. — <i>Dr. Tarnai Aladár</i>	149
A korlátozott felelősségű társaság ügyvezetői. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	157, 161, 169
Kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomszökkentése. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	165, 174
Az új törvénykezési év néhány problémájáról. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. König Endre</i>	189
Osztrák koronára szóló életbiztosítások valorizációja. — <i>Dr. Kutasi Elemér</i>	195
Az új német, lengyel és csehszlovák karteltörvények. — <i>Dr. Nádas László</i>	237
A közkereseti társaságok feloszlása. (Törvénykezési Szemle.)	243
A beraktározó megtartási joga és raktárdíjkövetelésének elsőbbsége. — <i>Dr. Mangold József</i>	250
Kelet napján lejárt váltó és a váltói szigor. — <i>Dr. Gold Simon</i>	257
Felperességi jog a részvénymegtámadási perben. — <i>Dr. Ábrahám Mózes</i>	261
A kir. Kúria 60. sz. jogegységi döntvénye. (Biztosítási jog.) — <i>Dr. Erdős István</i> ..	266
Fizetescsökkentés. — <i>Dr. Gallia Béla</i>	270
A korlátozott felelősségű társaság semmissége. — <i>Dr. Löw Tibor</i>	274
A magánalkalmazottak fegyelmi joga. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	276
A részvénytársasági igazgatóság felelőssége. (Törvénykezési Szemle.)	279

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

Közvetítés oki kapcsolata az ügylettel ..	12
Megrendelések gyűjtése	12, 239
Kegydíj	12, 287
Szolgálati szerződés és adós teljesítő képessége	19
Az államvasutak fegyelmi bíróságának ítélete	19
Vasúti baleset	19
Csendes társaság	19
Engedmény	19
Kártérítés	19, 107, 132
Kárelhárítás	19
Szolgálati szabályzat	19
Nyugdíj	19, 128, 192, 244
Átértékelt nyugdíj	19, 239
Életbiztosítás	19
Váltótőke után kamat	19
Tisztességtelen verseny	47, 191, 239, 288
Biztosítás	47, 195, 239
Vételárleszállítási igény	47
Tiltott szolgálati szerződés	47
Fizetésleszállítás	48
Kényszer	48
Vállalkozási szerződés, hiány kijavítása ..	71
Biztosíték	71
Alkalmazott feljegyzései üzleti adatokról ..	71
Végkielégítés	71, 151
Alkalmi egyesülés	71
Alkalmazott munkaköre	71
Cégjegyzés	71
Írásbeliség szolgálati szerződésnél	107
Kamat	107
Átértékelés	107, 132, 143
Elbocsátási ok 108, 132, 143, 183, 192, 281, 287	
Letétcsökkentés végrehajtása	108
Részvénytársaság cégjegyzése	127
Részvénytársasági alkalmazott nyugdíj-igénye	127
Illetménymegvonás	127
A szolgálati viszony lényeges ismérvei ..	127
Sztrájk és passzív rezisztencia	128
Szerződéskötés	131
Minőségi kifogás vételnél	131
Vállalkozás	131, 140
Vasúti fuvarozási szerződés	131

Külföldi fizetési korlátozás	131
Veszélyes üzem	132
Munka díjazása	132
Remuneráció	132
Felmondási illetmények	132
Vagylagos kötelemnél választási jog	139
Kezesség	139, 287
Szorult anyagi helyzet, egység megtámadása	140
Adás-vételi szerződés, felelősség áru minőségéért	140
Okirat kiállítása, mint feltétel	140
Csőd	143
Szöbeli felmondás	143
Fegyelmi tanács szabálytalan határozata ..	143
Vétel	151, 244
Felmondási idő	151
Kilépési ok, bérfizetési késedelem	151
Vasúti szolgálat	151, 239
Az ügynöki szerződések	156
Váltó	156, 239
Ingyenesség	156
Munkakör	156
Napidíj	156
Előleg	183
Kilépési ok, jogos ok nélküli lefokozás ..	183
A határozott idejű munkaszerződés meghosszabbítása	183
Kizsákmányolás kiadói szerződésnél	191
Korlátozott felelősségű társaság	191
Felszámoló cselekménye	191
Vételnél szállítási határidő	191
Vétel, üzemképesség	191
Átértékelés, jogelmondás	192
Átértékelése készpénzavadéknak	192
Munkabérszerződés	192
Kötbér	195, 280
Faeladás	195
Tulajdonjog fenntartása	195
Kártérítés bűnvádi feljelentésért	196
Váltó, részletfizetés	196
Nyugdíj termény árban kikötve	196
Vasúti alkalmazottak, ideiglenes alkalmazás	196
Feltételezhető tudomás	203
Váltó és parcellázás	203
Megbocsátás munkaadó részéről	203
Kártérítés nyugdíjárulék fizetésének elmulasztása miatt	203
Üzletátvétel	203, 281, 288
Jogérvényesítés szolgálati viszonyból ..	219
Részvénytársaság igazgatósági tagsága a szolgálati viszonyt nem zárja ki	220
Megbízott díjazása	220
Fegyelmi eljárás	220
Kártérítés fegyelmi eljárásból	220
Tőzsdei játék kifogása	239
Rejtett hiba	239
Ingatlaneldarabolás és kölcsön	239
Bizományos vagy ügynök folyó kiadásai ..	239
Munkakör	239
Szerződéstől elállás	243
Életjáradék leszállítása	243
Kármennyiség megállapítása	244
Baleset, munkaképesség foka	244
Munkavállalás díjazása	244
Munkadíjba beszámítás	244
Szolgálatból elbocsátás	244
Pénztáratéti Központ mint felszámoló ..	244
Jogfenntartás	280
Kézizálog	280
Számadási kötelesség	280
Részvénytársaság igazgatóságának felelőssége	281
Részvénytársaság képviselője	281
Kielégítési sorrend	287
Életbiztosítás, mint illetmény	287
Joggal való visszaélés	287
Színházi vállalkozás nem kereskedelmi vagy ipari vállalat	288

Szemle.

A cégjog és a korlátozott felelősségű társaság jogának köréből	44, 92, 164, 240
Nemzetközi csődbíróság. — <i>Gy. E.</i>	80
Jogegységi döntvény	119
A kir. Kúria jogegységi tanácsának 56. sz. polgári döntvénye	160
Az aranykikötés hatálytalanítása az Észak-amerikai Egyesült Államokban	164
Jogegységi döntvények	208, 216
A 60. sz. polgári jogegységi döntvény ..	283
A 61. sz. polgári jogegységi döntvény ..	283
A tisztességtelen versenyről szóló törvényben meghatározott büncselekmények miatt a csődtömeggondnok felléphet-e főmagánvádlóként? — <i>Dr. Wilhelm Jenő</i> ..	288

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás

Cikkek.

A Ppé. 18. §-ára vonatkozó bírói gyakorlatról. — <i>Dr. Csipkay E. Andor</i>	52
Követelhető-e per útján a még nem esedékes hozomány valorizálása? (A Pp. 130. §-ához.) (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. König Endre</i>	53
A végrehajthatóság felfüggesztése a tartásdíjleszállítási perben. — <i>Dr. Sztéhló Dezső</i>	53
Elsőbbségi bejelentés zárgondnoki kezelés alatt álló ingók szabadkézből eladása esetén. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Mátyás László</i>	54
Több munkaadótól járó fizetés letiltása. — <i>Dr. Faludi Ferenc</i>	75
Jogsegélyügyünk Franciaországgal. — <i>Dr. Búrner Sándor</i>	77
Táppénz és baleseti járadék letilthatósága. — <i>Dr. Bratmann Pál</i>	106
Epilógus a «személyjogi gyógyszerárak» üzeméből előálló jövedelemre irányuló végrehajtás, az ú. n. üzemi zárlat» kérdéséhez. — <i>Dr. Weiss Arthur</i>	118
Fellebbezett érték a teljesítési határidő kérdésében. — <i>Dr. Csurgó György</i>	129
Lehet-e házassági perben alperesnek ügyvédet szóval vallani? — <i>Dr. Korányi Károly</i>	130
25 P-n felüli ügyekben fellebbezési egyetemes bírói döntés. — <i>Dr. Schwarzenberg Andor</i>	163
Incidentális megítélés. — <i>Dr. Vági József</i>	166, 170, 177
Joghatályos-e az érvénytelen szerződéssel kapcsolatos választottbírói kikötés? (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. König Endre</i>	179
A budapesti áru- és értéktőzsde választottbírójának új eljárási szabályai. — <i>Dr. Bodu Ernő</i>	182
Bér- és haszonbérkövetelések lefoglalása. — <i>Dr. Radó Tibor</i>	183
A hitelezők kielégítése a magánalkalmazottak lefoglalt illetményeiből. — <i>Dr. Battyka Zoltán</i>	199
Felfüggeszthető-e a végrehajtás tartásperben perújítás esetén? — <i>Dr. Borsodi Miklós</i>	238
Felperességi jog a részvénymegtámadási perben. — <i>Dr. Ábrahám Mózes</i>	261
Végrehajtás a Társadalombiztosító Intézet-i alkalmazottak fizetésére. — <i>Dr. Joannovich Emil</i>	267

Szemle.

Perújítás	72
Jogegységi döntvény	72
Perérték sommás visszahelyezési perben ..	79
Esetleges ítélet	79
Választottbíráskodási Központ	119
Illeték-kamat sorozása	127
Társadalombiztosítási és rendes polgári bíráskodás	127
Felfedező eskü	127
Adóstársak visszkérése	131
Felfolyamodás a per felfüggesztése kérdésében	152
Fellebbvitel az indokok ellen	190
Ismételt perújítás	191
Felülvizsgálat pergátló ítélet ellen	191
Jogegységi döntvény	208
Negatív körülmény bizonyítása	262
Szakértői vélemény felülvizsgálata	262
A büntető-ítélet kötelező ereje	263
A szavatós perújítási joga	263
Ügyvédi költség egyesített perekben	263
Az 59. sz. jogegységi döntvény	263
Rendelkezés és indoklás	281
Curiosa (pergátló kifogás csődügyben) ..	283

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

A hitelsértési törvény alkalmazásához. — <i>Dr. Balázs Jenő</i>	10
A büntetendő uzsoráról — <i>Dr. Laszcsik László</i>	18
Néhány szó a «fonderlat» büntetőjogi fogalmához. — <i>Dr. Schäfer István</i>	67
Kriminálpszichológia — <i>Sauer Wilhelm</i> ...	117
Részesség a vesztegetésnél. — <i>Dr. Havas Károly</i>	147
A büntetőjogtudományról. — <i>Dr. Losonczy István</i>	194

	Lap
<i>Szemle.</i>	
A hitelsértési törvény 1. §-ának és a Btk. 386. §-ának viszonya	84

VI. Bünvádi eljárás.

Cikkek.

Kényszerítő intézkedések a bünvádi eljárásban. — <i>Dr. Auer György</i>	22
A Te. 114. §-ának gyakorlati alkalmazása. — <i>Dr. Perjessy Mihály</i>	122
Az esküdtsek reformja. — <i>Kallós György</i>	154

Szemle.

Büntető jogegységi döntvény	68
Az elévülés a rendőri büntető eljárásban, mint a harmadfokú ítélettel szemben is érvényesíthető újrafelvételi ok. — <i>Dr. Böhm Ferenc</i>	80
A Bünvádi perrendtartás 383. §-ához. — <i>Zsoldos Benő</i>	184
Hitelsértés esetében vádalahelyezési eljárásnak nincs helye	196

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

Reflexiók a kisiklásra és annak bírálata. — <i>Dr. Admetó Géza</i>	14
A közigazgatás reformja. — <i>Dr. Medvigy Gábor</i>	57
Pénzügyi jogi szemelvények. — <i>Dr. Nádas László</i>	74
A közigazgatási reform kérdése az Országos Ügyvédszövetségben. — <i>Dr. Marer László</i>	82
Az utódállamok kötelezettségei az elfoglalt területeken szolgált magyar tisztviselőkkel szemben. — <i>Dr. Bornemisza Károly</i>	121

Szemle.

Az adóreform. — <i>Dr. Nádas László</i>	255
Dr. Egbert Mannlicher előadása «a közigazgatási bíráskodás feladatáról»	282
Az üresen álló üzlethelyiségek és lakásoknak bérértéke	283

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Az ügyvédi probléma alapvető kérdései. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	9, 16, 46
Leszállítható-e az igazságügyi budget? — <i>Dr. Móra Zoltán</i>	15, 26
Leszállítható-e még az igazságügyi budget? — <i>Dr. Teller Miksa</i>	28
Az Ügyvédi Rendtartás három tervezete. (Dr. Leopold Elemér, dr. Kőrösi Kálmán, dr. Östör József). — <i>Dr. Teller Miksa</i>	37
A Ppé. 18. §-ára vonatkozó bírói gyakorlatról. — <i>Dr. Csipkay E. Andor</i>	52
Az ügyvédi kar túlszűfolttsága megszüntetésének módjai. — <i>Dr. Zsitvay Tibor</i>	81, 90
Az ügyvédi kar túlszűfolttsága megszüntetésének módjai. — <i>Dr. Mendelényi László</i>	88
Az ügyvédi kar túlszűfolttsága megszüntetésének módjai. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	105
Az ügyvédi kar túlszűfolttsága kérdéséhez. — <i>Dr. Juhász Andor</i>	109
Az ókori Róma ügyvédi bifurkációja. — <i>Dr. Admetó Géza</i>	124
A bírák érdemleges munkájának felügyeleti ellenőrzése. — <i>T. M.</i>	161
Az Országos Ügyvédszövetség által összehívott III. Országos Ügyvédi Értekezlet programja. — <i>Dr. Kölcsey Sándor</i>	265

Szemle.

A kir. ítélőtáblák területi beosztása	8
Bírói állás és összeférhetetlenség	8

Leszállítható-e még az igazságügyi budget? — I. <i>Dr. Móra Zoltán</i> . II. <i>Dr. Teller Miksa</i> . III. <i>Dr. Móra Zoltán</i>	35
A bíróságok ügyforgalmának lényeges csökkenése	68
Az állami beavatkozás	115
Bírói karunk újabb mementója a rendszeressé vált illetménycsökkentések ellen. — <i>Zsoldos Benő</i>	116
A kir. ítélőtábla	143
A bírók érdemleges munkája	164
A bírói fegyelmi tanácsok	164
Közjegyző díja	203
Az ügyvédi kamarák önkormányzatának módosítása	203
Iratok kiselejtezése a budapesti I—III. ker. járásbírósnál	263

IX. Vegyes tárgyu cikkek.

Cikk.

Kossuth Lajos és Nyári Pál vizsgálati fogásban. — <i>Dr. Dombováry Géza</i>	185
---	-----

Szemle.

Jogegységi döntvények társadalombiztosítási ügyekben	96
A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi tanácsának 1. sz. határozata	119
Belga törvény a halotthamvasztásról. — <i>Dr. Kuthy Sándor</i>	128
A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi tanácsának 2. sz. határozata	144
A szórakoztató oktatás. — <i>A.</i>	208
Vitás elvi kérdés a társadalombiztosítás köréből	216
A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi tanácsának 3. és 4. sz. határozata	251

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Glossza Grosschmid Béni «Fejezetek költelmi jogunk köréből» című művéhez (I. kötet). — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	25, 38
Dr. Gábor Gyula: A kormányzói méltóság a magyar alkotmányjogban. — <i>Dr. Marczali Henrik</i>	31
Dr. Auer György — dr. Mendelényi László: Bünvádi eljárási jog (V. kötet.)	78
Dr. Dános Árpád: Az iparszabadság a magyar ipari közigazgatási jogban. — <i>Dr. Barthos Andor</i>	130
Meznerics Iván: A megyei büntető igazságszolgáltatás a XVI—XIX. században. — <i>Dr. Dombováry Géza</i>	159
Dr. Medvigy Gábor: A földteherrendezés és a kamat sorsdöntő problémái. — <i>Dr. Tóth László</i>	207
Dr. Tóth Lajos: Öröklési jog. — <i>Dr. Schwartz Izidor</i>	214
Dr. Angyal Pál: A közvélemény-büntetés. — <i>Dr. Berend Béla</i>	217
Megjegyzések dr. Schwartz Izidor helyesbítéseire és kifogásaira. — <i>Dr. Tóth Lajos</i>	243
Dr. Szondy Viktor: Nemzetközi büntetőjog, I. kötet. — <i>Dr. Auer György</i>	280

Könyvek.

Galgano Salvatore: Annuario di diritto comparato e di studi legislativi. — <i>Dr. Hajnal Henrik</i>	20
Dr. Rácz György büntetőjogi tanulmánya a Rivista Italiana di diritto penale-ben. — <i>Dr. Rüblein Richárd</i> : A tanítók, óvók és a nem állami tanárok ellátásának rendezéséről szóló 1924: XXVIII. tc. ismertetése és magyarázata	35
E. Mezger: Büntetőjog. — <i>Dr. Auer György</i>	42
Dr. Schwartz Tibor: A kereskedelmi vétel jogszabályai. — <i>Dr. Jacobi Andor</i>	42
Közigazgatási jogszabályok gyűjteménye. — <i>Dr. Medvigy Gábor</i>	43

Dr. Goltner Dénes: A választási rendszer és eljárás befolyása az országgyűlési képviselőválasztások érvényességére	72
Dr. Angyal Pál: A lopás (Büntetőjogi kézikönyv, X. kötet)	96
O. Schwarz: Straßengesetzbuch. — <i>A.</i>	104
Az OHE évi jelentése (Dr. György Ernő)	108
Dr. Huberth Gusztáv — dr. Makra Lajos: Valuta-jogszabályok gyűjteménye	108
Ifj. dr. Birkás Géza: Das Staatsinteresse als Grundlage des Völkerrechts	108
Dr. Tomcsányi Móric: Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. — <i>Dr. Nádas László</i>	118
Simontsits Elemér: A titkos választójog és a felsőház reformja	119
Dr. Pongrácz Jenő: Illetékügyi útmutató	144
Dr. Rácz György: A politikai büntetések menedékjogának kritikája. — <i>A.</i>	150
Dr. Petrovay Zoltán — dr. Téry Béla: Kettős mutató a Grill-féle törvénytárakhoz. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	168
Emlékirat a tőzsdebírósg helyzetéről és jövőjéről	184
Dr. Navratil Ákos: Közgazdaságtan. — <i>A.</i>	190
Eugen Huber: System und Geschichte des schweizerischen Privatrechts (II. kiadás)	190
Bary József emlékiratai a tisztaeszlári büntetéről	203
Dr. Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog	204
Bölköny József: Királyi hatalom és kormányzói jogkör	204
Dr. Boda Gyula — dr. Meszlény Artur: A Jogi Hírlap döntvénytára, Magánjog, II. kötet	252
Dr. Tóth György: Az unitárius egyház alkotmánya	251
Dr. Balás Károly: Pénzügytan	264

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

Séta a bécsi bíróságok körül. — <i>Dr. Vadász Imre</i>	40
Egy angol kártérítési per tanulságai. — <i>Dr. Admetó Géza</i>	173
Az osztrák bíróságok tehermentesítését célzó VIII. novella. — <i>Dr. Deutsch Maurus</i>	198
Az új német, lengyel és csehszlovák karteltörvények. — <i>Dr. Nádas László</i>	237
Az aranykikötés hatálytalanítása az Egyesült Államok szenátusában. — <i>Dr. Liebmann Ernő</i>	247, 258

Szemle.

A háború utáni idők angol törvényalkotásáról. (Anglia). — <i>Dr. H. K.</i>	128
Az aranykikötés hatálytalanítása az Egyesült Államokban	164
A birkák	240
A Deutsche Juristenzeitung szerkesztőváltozása	280
A szláv államok jogászainak pozsonyi kongresszusa. — <i>Dr. Kelényi Jenő</i>	283

XII. Személyi közlemények.

Cikkek.

Távozó nagy bírák: I. Sándorfalvi Pap István. — <i>Dr. Alföldy Dezső</i> ; II. Rácz Lajos. — <i>Dr. Almási Antal</i>	13
Dárday Sándor †	33
Nagy Ödön † — <i>Dr. Vályi Sándor</i>	209

Szemle.

Dr. gróf Apponyi Albert †	35
Dr. Agoston Géza † — <i>Dr. Csorna Kálmán</i> ..	48
Dr. Csorna Kálmán — árvaszéki elnök ..	132
Dr. Ferenczi Sándor † — <i>Lévy F. Kata</i> ..	140
Dr. Auer György — kir. főügyész helyettes ..	160
Dr. Baracs Marcel †	180
Dr. Polónyi Dezső †	192
Nagy Ödön †	215
Simay Gyula nyugalomban	240

Nevekszerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1933. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található.

Dr. Adler Sándor monori ügyvéd 125.
 Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd 14, 124, 173.
 Dr. Alföldi Dezső kir. kúriai bíró 13.
 Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, egyetemi c. ny. r. tanár 13, 272.
 Dr. Auer György egyetemi m. tanár, kir. főügyész-helyettes 22, 42, 280.
 Dr. Ábrahám Mózes budapesti ügyvéd 261.
 Dr. Balázs Jenő debreceni ügyvéd 10.
 Dr. Balla Ignác budapesti ügyvéd 283.
 Dr. Barthos Andor műegyetemi ny. rk. tanár, ny. keresk. min. h. államtitkár 130.
 Dr. Bátyka Zoltán budapesti ügyvéd 199.
 Dr. Berczel Aladár budapesti ügyvéd 59.
 Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd 217.
 Dr. Blau György budapesti ügyvéd 6.
 Dr. Boda Ernő budapesti ügyvéd 182.
 Dr. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bíró 121.
 Dr. Borsodi Miklós budapesti ügyvéd 238.
 Dr. Böhm Ferenc budapesti ügyvéd 80.
 Dr. Bratmann Pál. 106.
 Dr. Büchner Sándor budapesti ügyvéd 77.
 Dr. Csipkay E. Andor budapesti kir. ítélőtáblai bíró 52.
 Dr. Csorna Kálmán egyetemi m. tanár, székesfővárosi árvászéki elnök 21, 48, 133.
 Dr. Csurgó György kaposvári ügyvéd 129.
 Dr. Deutsch Maurus wieni ügyvéd 198.
 Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd 159, 185.
 Dr. Erdős István budapesti ügyvéd 266.
 Dr. Fabinyi Rudolf, egyetemi m. tanár, a lipótmezei elmegyógyintézet igazgatója 145, 153.
 Dr. Faludi Ferenc budapesti ügyvéd 75.
 Dr. Földes Mór budapesti ügyvéd 254, 260.
 Dr. Gallia Béla kir. kúriai bíró 270.
 Dr. Gerlőczy Endre budapesti ügyvéd 210, 245.
 Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd 257.
 Dr. Goldberger József 95.
 Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd 196.
 Dr. Hajnal Henrik budapesti ügyvéd 20, 65.
 Dr. Havas Károly budapesti ügyvéd 3, 147.
 Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd 247.

Dr. Jacobi Andor budapesti ügyvéd 42.
 Dr. Joannovich Emil budapesti ügyvéd 267.
 Dr. Juhász Andor, a kir. Kúria elnöke 109.
 Kallós György 154.
 Dr. Kaufmann Andor 76.
 Dr. Kelemen Frigyes Ottó budapesti ügyvéd 29.
 Dr. Kelényi Jenő budapesti ügyvéd 283.
 Dr. Kende Ernő tőzsdei jogügyi titkár 63.
 Dr. Köhner Arthur budapesti ügyvéd 112.
 Dr. Korányi Károly budapesti ügyvéd 130.
 Dr. Kölcsey Sándor, a debreceni ügyvédi kamara elnöke 265.
 Dr. König Endre budapesti ügyvéd 53, 102, 179, 189.
 Dr. Kulasi Elemér budapesti ügyvéd 195.
 Dr. Kuthy Sándor debreceni ügyvéd 128.
 Dr. Laszczik László budapesti ügyvéd 18.
 Dr. Lévy F. Kata 140.
 Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd 205, 211, 247, 258.
 Dr. Losonczy István 194.
 Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd 86, 93, 98, 113, 193, 197, 223, 234.
 Dr. Löw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök 70, 157, 161, 169, 274.
 Dr. Ludvig Rezső kir. kúriai bíró 1, 34.
 Dr. Mangold József budapesti ügyvéd 100, 250.
 Dr. Marczali Henrik ny. egyetemi ny. r. tanár 31.
 Dr. Marer László budapesti ügyvéd 54, 82, 218, 225, 231.
 Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd 1, 43, 57, 69, 282.
 Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró 88.
 Dr. Móra Zoltán tőzsdei h. főtitkár 15, 26, 35, 36.
 Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd 25, 38, 110, 165, 174, 276.
 Dr. Nádas László ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd 51, 74, 118, 237, 255.
 Olchváry Zoltán, a debreceni kir. ítélőtábla elnöke 73, 97.
 Dr. Pajor Rezső budapesti ügyvéd 213.
 Dr. Sándorfalvi Pap István ny. kir. kúriai tanácselnök 221.

Dr. Pap József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke 253.
 Dr. Perjéssy Mihály debreceni kir. ítélőtáblai tanácselnök 122.
 Dr. Polgár Lajos budapesti ügyvéd 230.
 Dr. Radó Tibor győri ügyvéd 183.
 Dr. Reisinger Ferenc aradi ügyvéd 136.
 Sauer Wilhelm königsbergi egyetemi tanár 117.
 Dr. Schäfer István ügyvédjelölt 67.
 Dr. Schuster Rudolf, a kir. Szabadalmi Felső-bíróság ny. elnöke 51, 103.
 Dr. Schwartz Izidor ny. cs. és kir. kormányzó-sági titkár 214.
 Dr. Schwarzenberg Andor pécsi ügyvéd 163.
 Dr. Sebestyén Ernő budapesti ügyvéd 85.
 Dr. Szirmai Zsolt budapesti ügyvéd 40, 186.
 Dr. Szladits Károly budapesti egyetemi ny. r. tanár 105, 141, 269.
 Dr. Sztéklo Dezső budapesti ügyvéd 53.
 Dr. Tarnai Aladár 149.
 Dr. Tálos Endre 227.
 Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd 9, 16, 28, 36, 37, 46, 229, 242, 278.
 Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 168.
 Dr. Tóth Lajos debreceni egyetemi ny. r. tanár 243.
 Dr. Tóth László budapesti kir. törvényszéki bíró 207.
 Dr. Ullein Antal, istambuli m. kir. konzul, egyetemi magántanár 285.
 Dr. Vadász Imre budapesti ügyvéd 40.
 Dr. Vági József budapesti ügyvéd 166, 170, 177.
 Dr. Vályi Sándor, a budapesti kir. ítélőtábla alelnöke 209.
 Dr. Vámbéry Rusztem 45, 49, 61, 181.
 Dr. Vidacs Hugó budapesti ügyvéd 158.
 Dr. Weiss Arthur budapesti ügyvéd 118, 143.
 Dr. Wilhelm Jenő budapesti ügyvéd 288.
 Dr. Zsitvay Tibor ny. igazságügyminiszter, budapesti ügyvéd 81, 90.
 Zsoldos Benő budapesti kir. ítélőtáblai bíró 116, 184.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: Az új esztendő. — I. Dr. Ludvig Rezső kir. kúriai bíró; II. Dr. Havas Károly budapesti ügyvéd: Tekintély — becsület. — Dr. Blau György budapesti ügyvéd: A magánjogi kódexjavaslat társadalompolitikájáról. (II.) — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 1. sz. — Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár XXV. kötetéhez.

Az új esztendő.

Van bölcséleti szemlélet, amely nem ismeri s illetve nem ismeri el az idő fogalmát. Elvont értelemben ez a tagadás helyes is. Az idő, amely sohasem kezdődött s amelynek soha vége nem lesz, ami tehát meg sem mérhető, az a létnek azon ismérveit nélkülözi éppen, amiket mi fogalmában jellegzeteseknek találunk.

Mégis az idők súlya alatt roskad a vállunk, ezalatt törik meg a lelünk. Talán soha keserveesebben és reménytelenebbül, mint éppen ma. Ez az esztendő elindulásában az aggodalmak esztendeje, amelynek elszánt, szinte gyáva fatalizmussal vág neki a világ.

Pedig az aggodalmak oka nem a jövőben rejlik, hanem a múltban. Ami fenyeget, az már az okozat.

Mindig is így volt. Minden elkülönülő időszaknak, minden kornak derűjét és gyászát, fellendülését és hanyatlását is egyaránt a saját cselekvőssége vagy mulasztása hozta meg.

Nemcsak magát az időnek csak viszonylagos, csupán az emberhez kapcsolódó fogalmát, hanem annak váltakozó felemelő lendületét és lerögzítő súlyát is maga az ember szabta meg.

Nincs is idő. Minden, amit mi mérünk s minden, amivel mérünk, csak velünk és bennünk történik. Merő múlt egymásutániságok, amelyekben a mérhetetlenhez, a végtelenhez, az örökhöz viszonyítva a megmérhetőség, az időbeliség látszatát éppen a végesség, a mulandóság adja. Éppen azzal mérünk, ami volt és már nincs. Az idő illúzióját az kölcsönzi, hogy minden, minden, ami az észlelő élet fogalma alá esik, elmúlik.

Bizonyos, hogy a ma nyomorúsága is elmúlik egyszer, amint a múlt dicsősége is.

Azonban nem fatális törvényszerűséggel, nem a mai divatos szólam szerint a tömegélet motorikus erejének misztikumán, hanem vagy a felismerő, belátó értelem feltartóztató erős akaratán, — vagy az eredendő hibák végkifejlésében — az összeomlásban.

Ahogy a dramaturg mondaná: az emberiség most kifejlődő tragédiájában hősies hibák sodornak a katasztrófa felé. Ha a mának szépen csengő szótárából venném a megjelölést: a nemzeti öncélúság és az érdekképviselési elkülönülések. Hatalmas, sajátos emberi erények s egyben végzetes hibák is.

Éppen mert erények is, hibás egyoldalúságuk felismerésére nagy bátorság kellene, amelyet a kishitűség már megalkuvó gyávagságnak bélyegez.

Ehhez a bátorsághoz egyetlen út vezet, s ez a vér és gyász árán történelmileg kifejlett egyéni jog, amelynek alapja a kölcsönösség, tartalma pedig a szabadság. Amely a megértés útján túlrendíti a nemzeti öncélúságnak ma kinzóan szűkreszabott határain, s amely az egyetemesség gondolatán az elkülönítő érdekek fölé emeli.

Az egyént, a polgárt ma tétova bizonytalanságában szerte a világon két ígéret csábítja. Egyfelől az, amely a hatalom nyílt polcán a vállveregető, anyáskodó gyámkodással a jog fejlett normáit felfüggesztő hajszoló parancsokban köti meg az életet — a

nemzeti öncélúság jegyében. Másfelől pedig az, amely a nyomorúságnak mit sem kockáztató erejét szervezi a föld alatt — a nemzetek ellen, minden nemzet ellen.

Szomorú tünet, hogy az előbbi ígéret fonák eredményül mind szélesebb mezőn állítja sorba a terjedő nyomorúságban az utóbbinak veszendő regrutáit.

Ez az időtlen időkhöz mérve csak pillanatnyi helyzet. A váltsága a XIX. század szabad, független, magabízó polgárságának, amely korát sohasem volt gazdag virágzásra fakasztotta.

Sorsa azon fordul, hogy képes-e elkülönült érdekeiben önmagát megtagadni — egymásért, mindnyájunkért.

Éppen száz esztendővel ezelőtt jelent meg gróf Széchenyi István Stadiuma. Akkor csak nemzetéhez szólt, ma már bevezető első gondolata is az egész világnak szól:

«Komoly méltósággal int az Idő elfogulatlan barátságos tanácskozásra; érkezett azon időszak, amelyben azon kevesek meghasonlása, kiknek kezeikben van elhelyezve egy nemzet jövő sorsa, még sokkal veszedelmesebb és így kárhoztatandóbb lenne, mint egyébkor. Most, midőn az események sebessége sürget s egy bájló hajnal mögött, mely egykori nemzeti nagyságot ígér, feneketlen sötétség tátong, melyből az oda egyszer elsüllyedt nemzetiség, szabadság, becsület talán soha, soha többé fel nem merül».

* * *

Az Időhöz mért komor kínos gondolatok ezek.

De csak azért, mert: «Nincs nagyobb kín, mint néhai boldog napokról emlékezni a magunk okozta nyomorúságban».

Dr. Medvigy Gábor.

Tekintély — becsület.

I.

Elméletben a kettő összefügg, becsület nélkül nincs tekintély, ellenben a valóságban ma a kettő külön úton jár.

A tekintély külső dísz, a becsület benső kincs. A mai világ a külsőségek kora, a becsület szerény virág, ma nem érték. A tekintélyhóbort igen sokat ártott és árt nekünk, a nemzetiségek ú. n. elnyomása is ennek rovására írható, a mindenkit lenéző és leszoló nagy úrhatnamság rovására. Véleményem szerint ezt mutatja a következő eset is: megszállott területen egy idősebb, egyszerű ember adóügyben bement a pénzügyigazgatósághoz és amikor falujába visszaérkezve megkérdezték, kapott-e adóelengedést, azt válaszolta, hogy azt ugyan nem kapott, de legalább barátságosan beszéltek vele. Magam is hallottam egy hivatalvezetőnek egyik hivatalnokhoz intézett azt a kijelentését, hogy «mi vagyunk itt a közönségért és nem a közönség mi értünk». Mindez ugyan alapjában véve csekélység, mert a lényeg nem a külsőség, hanem az eredmény, azonban nemcsak a saját tekintélyünkkel, hanem mások érzékenységeivel is számolnunk kell.

Bírói pályámon három járásbírósnál, öt törvényszéknél és két ítélőtáblánál szolgáltam hét vármegye területén, úgy tapasztaltam, a tekintélyszomj a mi pályánkon is nagy betegség, bár távolról sem oly nagy, mint a közigazgatásnál. Vannak bíróság-vezetőink, akik jogi téren is vezetők, akik a külsőségekkel nem sokat törődnek, hiszen munkájuk őszinte tiszteletet eredményez nekik. Vannak, vagy legalább is voltak oly vezetőink is, akiktől a bírói

testület mást nem hallott, mint lehetőleg rideg, de részletekbe már nem bocsátkozó kifogásokat, akik kifürkészhetlen jogi tudással megközelíthetetlen magaslatra helyezkedve vigyáztak tekintélyükre; a bírakat sem jogi tudásuk, hanem statisztikájuk és tiszteletadásuk szerint értékelték. Ahol jogász volt a bíróság vezetője, a fiatal bíró az érdemleges munkát szokta meg, míg ellenesetben egyik gondja a bírói tekintély érvényrejuttatása, másik a statisztika volt, a minél több szám elintézése, míg munkájának érdeme lelkiismeretét kevésbé háborgatta. Az ily bírák a bírói függetlenséget a bírói önkénnyel könnyebben tévesztik össze.

Ügyvédi karunk is véleményem szerint túlérzékeny a tekintélyre. Aki nyugodtan nézi a helyzetet, az nem akadhat fenn azon, hogy amikor túlsok az ügyvéd és megélni valahogy csak kell, akkor szabálytalanságok adódnak, mégpedig annál több, minél nehezebb a megélhetés. Több a szabálytalanság, mint a mindennapi kenyeret biztosító bírói pályán, ez oly természetes, hogy ezen a tényen higgadtan gondolkozó ügyvéd meg nem ütközhetik, bár rosszul esik is annak hallása vagy olvasása. De vannak a tekintély rovására eső más dolgok is.

Az ügyvédek általános kívánsága, hogy munkájuk cselekményeik száma szerint díjaztassék. Vannak — feltétlenül voltak — bírák, akik ezt a kívánságot következményeinek megfontolása nélkül teljesítették. Az eredmény az lett, hogy egyik bíróság egy 120 millió korona értékű perben a képviselőről még az elsőbírósi eljárás folyamán lemondott ügyvéd részére 80 millió korona ügyvédi járandóságot állapított meg, tehát: két ügyvéd járandósága átlagosan véve 160 millió korona, ha pedig három alperes volt és más-más ügyvéddel képviseltették magukat, a négy ügyvédnek 320 millió korona járt 120 millió koronás perérték mellett, pedig még az elsőbírósi eljárás sem volt befejezve. Az ügyvéd díja nem vehető a végrehajtó díjával azonos elbírálás alá, mert a végrehajtó eljárása esetenkénti, míg az ügyvéd munkája folytatólagos és egyenesen mérlegelendő, hiszen a 20—30 oldalas folytatólagos periratok olykor csak más szavakba foglalt ismételések.

Amíg az ügyvédi pálya mindenki részére nyitva áll, aki az ügyvédi vizsgát leteszi, az ügyvédi kar tekintélyén a szigorúbb fegyelmi eljárás sem változtathatna, a mindennapi kenyér szükséglete jobban szorít. Nem segíthet a munkaalkalmak szaporítása, annak csak az ügyvédek számának még nagyobb mérvű emelkedése lenne következménye. Azt sem találom indokoltnak, hogy a vidéki ember szerződését ne az őt és ügyeit jobban ismerő községi jegyzővel készíttethesse el, hanem a költségesebb ügyvédi munkát legyen kénytelen igénybe venni. Ha a községi jegyző munkája nem eléggé kifogástalan, a jegyzői tanfolyam révén lehet segíteni rajta, de tapasztalatom szerint a közjegyzői munka sem mind kifogástalan, van eset, amikor a közjegyzői írnok végzi.

Az ügyvédi kérdésnél talán már a véleményem szerint egyedül lehetséges gyakorlati megoldás útjára lépünk, az ügyvédek számának korlátozására térünk át. A korlátozás lehet ideiglenes, szólhat arra az időre, amíg az ügyvédi pálya túlszűfoltóságától, attól kell tartani, hogy jóval többen lépnek ügyvédi pályára, mint ahány embernek az megélhetést nyújthat. A numerus clausus kérdésénél az lep meg, hogy egy ügyvédi kamara sem igényel tagválasztási jogot,* hanem a jelentkezés sorrendjében való felvétel mellett foglalnak állást, mintha ügyvédek nem éreznének magukban elég erkölcsi erőt ahhoz, hogy kartársaikat az ügyvédi pályára lépni szándékozók közül egyedül a kar érdekeinek követelésével megválogassák. A vallási kérdésnek nálunk ily esetekben szokásos felvetődése esetleg megoldható általános tág keretek adásával. Ha ügyvédnek mindenki jó, aki az ügyvédi vizsgát leteszi, míg más jogi pályán ma ugyancsak válogatnak, nem indokolt, hogy az ügyvédi kar a maga tekintélyét jóformán más karok fölé kívánja helyezni. Azt hittem, hogy az ügyvédi kar a numerus clausust minél nagyobb önállóság kivívására és a kari tekintély szilárd megalapozására fogja felhasználni. Nem ellenérv, hogy az ügyvédi pálya ügyvédi vizsgát tett egyén elől el nem zárható, nem az egyedüli oklevél lenne, amely megfelelő elhelyezkedési lehetőséget nem nyújt, de különben is aki ügyvéd nem lehet, ügyvédjelölt maradhat és az ügyvédi vizsgás ügyvédjelölt részére tágabb működési kör biztosítható. Nem hiszem, hogy az ügyvédi kar ne lehetne meg

«könyökkel dolgozó» ügyvédek és az ügyvédi szólásszabadsággal rosszhiszeműen visszaélők nélkül. Az a tény, hogy igen kevés ügyvéd él vissza vele és az ügyvédek javarésztől távol áll minden visszaélés, az elszenvedett sérelmeket nem enyhíti, sőt fájdalmasabbakká teszi, mert általános sérelem könnyebben viselhető el, mint kivételes.

Ismételten kapom a kérdést, miként lehetséges, hogy Magyarországon az ügyvéd a peresfelet vagy a tanút teljesen légből kapott rágalomokkal illesse és a bíróság az elégtételadást megtagadja. Választ adni nem tudok. Az ítéletre nem hivatkozhatom, mert indokolásában meggyőző és megnyugtató erő nincs, merő formalitás, azonfelül, véleményem szerint, a törvény helyes értelmének sem felel meg, hanem annak félreértésén alapszik. Kultúrállamban a szólásszabadság nem jelenthet szabad becsülettírást, hanem csak a szó nemes értelmében, vagyis abban a terjedelemben érthető, amily mértékben arra az úri eljárást hivatása gyakorlásában is követő ügyvédnek szüksége van, aki nemcsak a saját tekintélyét, érdekét nézi, hanem a más becsületét is tiszteletben tartja s ahhoz alaptalanul nem nyúl. A vita hevében — de nem periratban — előfordulhat a meggondolatlan túllépés, ez ha menthető, büntetlen maradhat. Érthetetlen, hogy azért, mert a tartozását meg nem adót beperelni merészelem, vagy mert tanúként megidéztetvén a törvénynek kényszerítő szavára az igazat vallom, el kelljen tűrnöm, hogy a perben kényük-kedvük szerint csalást, okirathamisítást, büntetett előéletet fogjanak reám, holott kétségtelen, hogy egyik állítás éppen oly hazug, mint a másik, különben már régen állásomat yeszítettem volna. A hazaárulónak, apagyilkosnak nem szabad szemére vetnem tettét, mert megbüntetnek érte, ellenben annak, aki perelni mer vagy aki tanúvallomást kénytelen tenni, nemcsak egész előéletében szabad turkálni, hát ha kipiszkálható valami, ami a «szólásszabadság» segélyével kellően kiszínezve tönkretetheti az illetőnek egész életét, hanem el kell készülnie lennie arra is, hogy egyes napilapok vastag betűkkel hozzák a nevét mindazoknak a perben ráfogott gáztetteknek a felsorolásával, amelyekhez a világon semmi köze nincs. Ebben a szólásszabadságban én kultúrát nem látok, így nem csoda, hogy a tanúk intelligensebb része semmire sem emlékszik már vissza kihallgatásakor. Tarthatatlan bírói indokolás, hogy a rágalmozó állítást az elkövetője szükségesnek tarthatta, más esetben sem ezt nézi a bíróság, miért a becsületben gázolónak döntő az ő egyéni véleménye. Nem tudom feltételezni, hogy a saját tekintélyére engesztelhetlenül érzékeny ügyvédi karunknak az ilyen szólásszabadságra szüksége van; ha igen, akkor ne akadjon fenn rajta, hogy az, aki ezt a szólásszabadságot egyszer végigszenvedte, tisztelettel nem adózik neki. Igaz, hogy az ily esetek többször ártanak a bírói tekintélynek, mint az ügyvédnek, hiszen az elégtételadást a bíróságtól várják, a felmentést ez mondja ki, de kissé sovány vigasz, hogy a háború óta egyszer leszállított bírói tekintély még jobban csökken.

A bírói tekintélynek igen sokat ártott a bírának közigazgatási teendőikkel való foglalkoztatása, a lakáshivatal és OFB teendőivel kapcsolatos ellenszenvnek a bírói testületre háritása, annak lehetővé tétele, hogy a közigazgatásnál követett célszerűség az igazságszolgáltatásban is utat találjon, holott ha talán a bírói kar gondolkodása merevvé vált és felfrissítése szükséges, akkor sem közigazgatási levegő bevitelével lehet helye, hanem közelebb hozhatják a bírói gondolkodást a való élethez a bírakká kinevezett ügyvédek. Egészséges megoldásnak azt tartanám, ha bíró csak az lehetne, aki néhány éven át ügyvédi irodában dolgozott és ügyvédi irodát is csak az nyithasson, aki 1—2 évig a bírói-jegyzői karnak tagja volt. Igazságszolgáltatásunk igen nagy érdeke, hogy a két kar minél közelebb álljon egymáshoz, és igazságot egyébként is az szolgáltasson, akinek az igazság keresésben már része volt.

A bírói tekintélyt nem emeli a kir. Kúria jogegységi tanácsának az a polgári döntvénye sem, amely szerint a büntetőbírósnak bűncselekményt megállapító határozata a polgári bíróságot többé nem kötelezi. A polgári felelősség kerete tágabb, mint a büntetőjogié, az előbbi az utóbbival mindig együtt jár, viszont a polgári felelősség nem jelent még büntetőjogi felelősséget. A bíró ugyanaz; aki ma büntető, holnap polgári bíró lehet. Igazságérzetünknek és igazságügyi szervezetünknek nem felel meg, hogy amit ma mint büntetőbíró kimondok, az engem holnap mint polgári bírót ne kössön. Ha a büntetőbírói ítéletek nem állják meg helyüket, a bírón múlik, mindeneke előtt felszabadítandó a munkahajszolástól attól, hogy a statisztika kedvéért favágó módjára dolgozzék. De

* A cikket a nyár végén kaptuk. Azóta megjelent dr. Östör József tervezete, mely az ügyvédi kamarák autonómiájának hatáskörébe utalja teljesen szabadon az új kamarai tagok felvételét. (Szerk.)

vannak jogerőre emelkedő téves polgári bírósági ítéletek is, ha ezek kötelező erejét el kell viselni, elviselhetők a tévesnek bizonyuló büntetőbírósági ítéletek is, a felügyeleti hatóságok kötelessége a gondoskodás, hogy az ily ítéletek gyakoriak ne legyenek. A szabad mérlegelés elve igen szép, azonban a magyar bíró mint büntetőbíró úgy mérlegeljen, hogy mérlegelését mint polgári bírónak ne kelljen sutbadobnia. A sutbadobhatás kimondása büntetőjogi igazságszolgáltatásunknak a polgári bíróság által adott oly minősítése, amely nagy kérdőjelet támaszt minden az elméletekben el nem mélyedő vagy azokkal be nem érő igazságkereső lelkében igazságszolgáltatásunk helytállása iránt.

Aki a büntetőbírósági eljárásba bele nem avatkozhatik és ott meghallgatásra nem talál, arra a másnak bűnösségét megállapító ítélet mérvadó nem lehet. De aki orvoslatért a büntetőbírósághoz fordulhat, ne kerülhesse meg az illetékes utat; annak elbírálása, hogy bűncselekmény elkövetett-e vagy nem, a büntetőbíróság hatáskörébe tartozik. Az a körülmény, hogy ily módon ugyanazért a cselekményért (pl. elgázolás) az egyiknek felelőssége meg lesz állapítva (alkalmazotté), míg a másiké nem (tulajdonosé), kisebb baj, mintha a büntetőbíróság valakit valamely bűncselekményért elítél és részleges kártérítésre kötelez, később pedig a polgári bíróság a kártérítési követelés többi részét azzal utasítja el, hogy az elítélt a cselekményt el nem követte. A polgári bíróság szerint tehát elítélése és részleges kártérítésre kötelezése téves, e mellett azonban a büntetőbíróság ítélete végrehajtandó marad és a polgári bíróság szerint igazságtalanul kiszabott büntetés elszenvedendő. Igazságszolgáltatásunknak ez a kettéhasítása legkevésbé sem kívánatos, befelé versengést támaszthat, különösen fiatal bírónál, akiknek döntése esetleg jogorvoslat érvényesítése vagy érvényesíthetése hiányában magasabb fokú bíróság elé nem kerül, kifelé pedig az ugyanazt a személyt érő két ellentétes és egyformán jogérvényes ítélet végrehajtása nem igazságügyi érdek.

Tapasztalatom szerint, aki valamely hivatalba lép, rögtön a hatósági tekintéllyel találja magát szemben, a hivatali teendő mintha háttérbe szorulna. Vannak árvaszékeink, vannak árváink. Talán az lenne a természetes helyzet, hogy az árvaszékek az árvákért legyenek, tehát gyámolatlanságuk egész tartama alatt felkarolják őket és törődjenek velük; a valóságban azonban megfordítva van, az árvaszéki hatóság, amely az árváknak csak eléje kerülő ügyeiben dönt, egyébként pedig az őt ügyeivel fel nem kereső árvákkal nem törődik, mintha tehát az árvák lennének azért, hogy az árvaszéket foglalkoztassák. Így érthető, hogyan tűnhettek el a Felvidéken oly gyorsan az árvaszékek, a nélkül, hogy visszakívánnák — maradt elég hatóság így is. Kérdés, nekünk szükségünk van-e az árvaszékekre. Igen, azért, hogy néhány ember ott is megélhetést találjon, de egyébként mai formájában aligha. Sőt az árvaszékek megszűnése esetén eltűnnék jogrendszerünknek egy súlyos kiütkezése, az, hogy a bíróság az árvaszéknek törvényes jogkörében hozott jogerős döntését esetleg évek múlva felülbírálja és hatálytalanítja. Más elvek vezethetők az árvaszéket, mint a bíróságot, más a helyzet a jelenben, amikor az árvaszék dönt és más képet kaphat róla a bíróság határozatának meghozásakor, amikor mint multra tekint rá vissza és az egykor elhatározó jelentőséggel hatott összes tényező többé ki sem domborodik. Az árvaszék törvényes hatáskörében hozott határozatának hatálytalanítása és az annak alapján elrendezkedett vagyoni helyzetnek évek múlva való felforgatása a mindennapi élet követelményeinek meg nem felel. Ha az árvaszék jogerős döntése nem nyújt jogbiztonságot, helyesebb, ha a bíróság elé vihető kérdések mindjárt bírói döntés alá kerülnek.

Gyámügyi szervezetünk nagyon gyenge. Van elég közgyámunk és meg vagyunk szépen írva a községek teendője is, a valóság azonban az, hogy árváink javarésze teljesen magára van hagyatva. Rengeteg jótékony egyesület foglalkozik a bűnösökkel, elítéltekkel, az árvák pedig árván maradnak, ha csak züllésnek nem indulnak. A jelenlegi árvaszéki és közgyámi rendszernél egészségesebb megoldásnak vélném, ha az árvákkal való törődést a minden egyes jegyzőséghez kinevezendő fizetési békebírákra bízánk. Békebíróvá jogvégzett idősebb emberek lennének kinevezendők, akik a békebíráskodás mellett kerületük összes gyámoltásra szorulóját nyilvántartásba vennék és gyámolatlanságuk egész tartama alatt támogatnák és irányítanák, a hatósági döntést igénylő esetekben pedig kieszközölnék a bíróságnak nemesak jogerőssé váló, hanem egyúttal végérvényes döntését.

Tekintély — becsület. Az élet azt mutatja, hogy tekintélyt a

vagyon ad. Az igények kielégítése, az anyagi jó mód megszerzése vagy legalább mímelhetése végett magunk is könnyen lemondunk a becsület útjáról, de hogy a még megmaradt, egyesek által féltve őrzött becsületben bármily ügy alatt bárki is súlyos büntetés nélkül gázolhasson, ezt megengedhetőnek nem tartom.

Sehogy sem találom kultúrát abban, hogy az egyik teljesen ártatlanul kénytelen legyen a legalávalóbb rágalmakat elszenvedni azért, mert ebből egy másiknak «perbeli» előnye lehet, hogy az államnak fontosabb a perlekedő perbeli érdeke, mint tisztességes honpolgárának becsületérzete. Azoknak, akik a «szólásszabadságot» elszenvedték, azt tanácsolom, indítsanak valami csekély összegért akárki ellen pert, abban hallgattassák ki tanúkként a rágalmazó ügyvédek és az azokat felmentő bírakat, azután adják vissza nekik kamatostul a kölcsönt, csak arra vigyázzanak, hogy meg legyen a látszat, mintha mindez a tanúvallomások mérlegeléséhez szükséges mondanivaló lenne. Így talán más belátásra térnek ügyvédek és bíráink — hiszen saját kárán tanul az ember.

Dr. Ludvig Rezső.

II.

Válasz dr. Ludvig Rezső kir. kúriai bíró úr cikkére.

Az ügyvédi kar nagyon kényes becsületére. Éppoly kényes tekintélyére; joggal. Talán kényesebbnek is kellene lennie, mert míg a becsület a kar ősi tradíciója, létének alapja, amely nélkül ügyvéd csak ideig-óráig boldogulhat, a tekintély, a megbecsülés külső megnyilvánulása olykor túlzott, de gyakran éppen az ügyvédséggel szemben — egyáltalán nem kellő méltatása a belső értéknek.

Ha elméleti igazság, hogy becsület nélkül nincs tekintély, viszont gyakorlati tapasztalat, hogy a becsületnek nem mindig jár ki a megérdemelt tekintély.

Ezt téveszti szem elől dr. Ludvig Rezső kúriai bíró úr az ügyvédi karral is foglalkozó cikkében és a cikkíró úr személyére és magas bírói pozíciójára tekintettel köteles őszinteség, ha megállapítom, hogy a mai nehéz viszonyok között kétszeresen fájdalmas és rosszul esik az ügyvédségnek, hogy éppen ily magas bírói helyről éri őt támadás. Mert támadásnak kell minősítenem a cikkben foglalt általánosítást, az összehasonlításoknak az ügyvédség hátrányára erősen túlzott módját és végül — tulajdonképpen ezen kellett volna kezdenem — az ügyvédi kart igen hátrányos színben feltüntető tényállításait.

A mai közismerten nehéz megélhetési viszonyok köztudomás szerint leginkább az intellektuel osztályt és ebben is talán legjobban az ügyvédi hivatást sújtják. Túlon túl elcsépett, számtalanszor hallott megállapítás, hogy az ügyvédség a gazdasági élet függvénye és leromlott gazdasági viszonyok mellett és közepette az ügyvédség sem tud prosperálni.

Éppilyen közismert igazság, hogy soha a mostanihoz hasonló gazdasági debaclet még elképzelni sem tudtunk és cáfolhatatlan szomorú tény ennél fogva az is, hogy soha az ügyvédség a maihoz hasonló kétségbeesett helyzetben nem volt.

Ezzel szemben nem frázis, hanem komoly, a leghivatottabb helyekről is ismételt kiemelt igazság, hogy a magyar ügyvédség ebben a nyomasztó helyzetében is meg tudta őrizni a maga belső értékét és bármily nehéz is megélhetése, a cikkíró úr által említett szabálytalanságok nem szaporodtak, a kar számának szaporodásához képest a fegyelmi ügyek száma aránytalanul nem növekedett.

A fegyelmi statisztika megbízható fokmérője az ügyvédi kar erkölcsi nivójának, e statisztikán belül pedig az a laptalannak bizonyult panaszok és feljelentések száma (lásd: kamarai évi jelentések), amely utóbbi szinte ijesztő képét adja az ügyfelek és más érdekeltek részéről az ügyvédség iránt érzett ellenszenvnek, a panaszolt sérelmek és az ügyvéddel szemben támasztott igények oly gyakori a laptalanosságának. Felteszem, hogy abban a cikkíró úr is egyetért velem, hogy az ügyvédi kamara autonóm fegyelmi bíráskodása, amely felett a végső szót egyébként a kir. Kúria mondja ki, hivatásának magaslatán áll és különösen a budapesti kamara területén, olykor kérlelhetetlen, a viszonyok megkövetelte szigorral őrködik a kar becsülete felett.

Bizonyos, hogy az ügyvédi pálya túlszűfolttsága, kapcsolatban a kereseti lehetőségeknek a gazdasági viszonyok okozta kevesbedésével, olykor kísértésnek teszi ki az ügyvédet is, de ebből általánosítani, az ügyvédségre hátrányos általános következtetéseket levonni nem szabad.

Könnyű a bírónak a szabálytalanságot, a fegyelmi eljárást elkerülni; nemcsak az, hogy mindennapi kenyeré, ha még oly szűkösen is, élete végéig biztosítva van, de még inkább hivatásának méltósága, napi munkájának bár olykor megerőltető, de mégis nyugodt és izgalommentes természete az osztatlan tekintély és megbecsülés, amely a bíró munkáját kíséri, mindenképpen alkalmatlanná teszi az ügyvéddel e vonatkozásban való és természetesen csak az ügyvéd hátrányára szolgálható összehasonlításra. Ha a bírónak is — a mindennapi megélhetés és az öregkor idejére való gondoskodás gondjain felül — annyi zaklatást kellene ügyfelektől elszenvednie, annyszor kellene önhibáján kívül és akaratlanul összeütközésbe kerülnie hatóságokkal és ezeknek gyakran túlnőrzetes vagy nem eléggé kíméletes közegeivel, ha a bíró is oly gyakran kerülne abba a helyzetbe, hogy az általa képviselt és igazságosnak tartott ügy vagy érdek veszélyeztetését látja, úgy meggyőződés, hogy a bírói kar statisztikája semmivel sem volna kedvezőbb az ügyvédekénél.

A bírói függetlenség kétségtelenül megtámadhatatlan és érintetlen alapja minden kultúrállam igazságszolgáltatásának, de másrészt adott esetben a helyett, hogy kvalifikálná a bírót, diszkvalifikálja. A bírói lélek legalaposabb kutatója és ismerője, Baumgarten Izidor mondotta, hogy a bírói függetlenség attribútuma, a bizonyítékok szabad mérlegelése esetleg egy fáradtságos és nehéz bírói munka megkerülésének módja is lehet, amely azonban a bírói függetlenség természetében rejlő oknál fogva nemhogy fegyelmi megtorlás, de még felügyeleti intézkedés tárgyát sem képezheti.

Maga cikkíró úr állapítja meg, hogy az, aki valamely hivatalba lép, rögtön a hatósági tekintéllyel találja magát szemben, ennek szenvedő alanya pedig legtöbbször az ügyvéd. Az ügyvédi kamarák irattára bőséges adatokat szolgáltatathatna e tekintetben azokból a panaszokból, amelyekkel a kar tagjai nap-nap után a kamarákhoz fordulnak, orvoslást kérve a rajtuk esett méltatlan sérelmükért, vagy ha nem is orvoslást, de legalább azt, hogy az illetékes felsőbb hatóságok figyelme a történetekre felhívattván, a jövőre hasonló esetek megismétlődése megelőztessék, — az elintézés rendszerint egy-egy megnyugtató, kiengesztelő le- vagy átirat, nagyjában azonban minden marad a régiben mindaddig, amíg újabb panasz újabb kamarai felterjesztést vagy átiratot tesz szükségessé.

Az ügyvédség nem kívánja a maga tekintélyét más karok fölé helyezni, nincs ennyire elkényeztetve, csak azt kívánja, ami őt méltán megilletné. Nálunk ezt is nehezen kapja meg; a nyugati államokkal, különösen Angliával, Franciaországgal, de sőt még Németországgal és Ausztriával való összehasonlítás csakis a magyar ügyvédi kar hátrányos helyzetét mutatja. Az az ügyvédi tekintély, amely a bíróságok és hatóságokkal való érintkezésben és a hivatalos eljárások során sem szenved csorbát, természetesen kihat az ügyvéd és ügyfél közötti viszonyra is, és aki ismeri azt a tekintélyt, amelyet az angol vagy francia ügyvéd ügyfelénél is élvez és azt a tiszteletet, amellyel angol vagy francia ember ügyvédjéhez közeledik, csak elcsodálkozhat azon, amit e téren olykor magyar ügyfél és magyar ügyvéd közötti viszonyban lát és tapasztal.

Az angol barrister, a francia avocat társadalomilag is kimagasló egyéniség, aki mindenütt az őt pozíciójánál fogva megillető tiszteletben részesül, ott valóban nem mondaná senki, hogy az ügyvédi kar túlságosan kényes a tekintélyére, túlnagy igényeket támaszt ebben a tekintetben.

Cikkíró úr szerint a magyar ügyvédség helyzetén a munkaalkalmak szaporítása sem segítene, mert ez csak a létszám szaporodását eredményezné. A kiindulási pont helytelen; az ügyvédség nem azért küzd a munkaalkalmak szaporításáért, mert tekintélyét óhajtja növelni, hanem azért, mert meggyőződése, hogy őt jogosan megillető munkaterületeket kontárok foglalják el és akkor, amikor egyrészt a trianoni békeszerződés következményeként, másrészt a Lex Tomcsányi folytán az ügyvédség száma természetellenesen és a természetes keresletet messze meghaladó mértékben megnövekedett, akkor az ügyvédségnek elemi joga, hogy minden olyan munka, amely természeténél fogva csak ügyvédi munka lehet, valóban az ügyvédség részére tartassék fenn és politikai vagy egyéb tekintetek ne faragjanak le az ügyvédségnek amúgyis szűkösen mindennapi kenyeréből hatalmas karéjakat olyanok részére, akik a munka elvégzésére kvalifikációval sem bírnak, de szükségük sincs rá.

A községi jegyzők munkájának jóságán a jegyzői tanfolyam kellő kiépítése sem segítene és még ebben az esetben sem volna a

közjegyzők munkájával összehasonlítható. A közjegyzői kar hivatott a maga munkájának kellő védelmére; hogy ez sem minden esetben kifogástalan, Nagy Frigyes mondását juttatja eszembe: «Les choses parfaites ne sont pas du ressort de l'humanité», de semmi esetre sem indokolhatja cikkíró úrnak azon állítását, hogy ezért az ügyvéd munkáját a községi jegyző is elvégezheti.

Zsögöddel szólva: «baculus in angulo, ergo pluit». Jogosan kérdezi ily okoskodás mellett az ügyvédség, hogy akkor miért nem bízzák a szegényvédelmet és a díjtalan büntetővédelmeket is a községi jegyzőkre, ha ők ugyanazt a munkát képesek ellátni, mint az ügyvédek. Ennek a gondolatnak a továbbfejlesztése ad absurdum már csak az lehetne, hogy a bíróság előtt is községi jegyzők jelenjenek meg az ügyfelek képviselőiben, különösen ha a községi jegyzői tanfolyam kellő fejlesztése mellett jogi oktatásban is részesültek.

A munkaalkalmak kérdése tehát nem tekintélykérdés, és ha mégis az, csak azért, mert az ügyvédség tekintélyének természetszerű lejárására és csökkentésére vezet, ha a jogkereső közönség azt látja, hogy a községi jegyző is beleszólhat az ügyvéd munkájába.

A publikum csak ezt látja, de nem tudja megítélni, hogy sok telekkönyvi, örökösödési és egyéb pernek éppen az az oka, hogy a jogügyleteket, végrendeleteket nem ügyvéd, hanem községi jegyző szerkesztette.

Hasonlóképpen állunk az ügyvédi létszám korlátozásával is. Magában az ügyvédi karban nagyon sok ellenzője van; ez a kérdés is csak közvetve hozható a kar tekintélyének kérdésével kapcsolatba. Egyedül a megélhetés ma már a lét vagy nemlét kérdése és jellemző az ügyvédi kar mentalitására, hogy még ebben a kétségbeejtő helyzetben is igen nagy, talán az ellenkező felfogást vallóknál is nagyobb a száma azoknak a kartársaknak, akik a jogvédői hivatás szabadságát és függetlenségét féltik a numerus clausustól, és mert ezt a mindennapi megélhetésnél is többre becsülik, ellenzik.

Cikkíró úr még a numerus clausust mint generális rendszabályt sem találja elegendőnek, hanem cikkéből kivehetően olyan válogatási rendszerre gondol, amely csak a legalkalmasabbakat bocsájtaná az ügyvédi kar tagjai közé, azokat, akik feltehetőleg a legnagyobb sikerrel vehetnék fel a küzdelmet és legnagyobb garanciái volnának az ügyvédi tekintély épségbentartásának. A darwini teóriának mesterséges eszközökkel való átültetése az ügyvédség életébe, és mert mesterséges, fordított eredménnyel járhat, azzal, hogy talán a legtehetségesebbek, a hivatásra legalkalmasabbak előtt zárulna a sorompó.

A numerus clausus kérdését illetően e cikk vagy vita keretében állástfoglalni nem óhajtok; bizonyos, hogy a kar érdeke parancsolóan követel intézkedést az egészségtelen szaporulat megakadályozására. De azért, mert az ügyvédi kar erkölcsi vagy értelmi nivójának süllyedése tenné ezt szükségessé, hanem csakis azért, mert a kar zömének megélhetése vált bizonytalanná. Az utóbbiból mint okból, az előbbire mint okozatra következtetni azonban nem lehet.

Cikkíró úr különösen két jelenségre utal, mint amelyek a kar tekintélyének rovására esnek.

A költségkérdés sok vitára és még több panaszra adott már alkalmat, soha annyira, mint a mai kétségbeejtő gazdasági helyzetben, amidőn az ügyvéd az esetek nagyrésztében nemcsak hogy túlzott díjazásban nem részesül, de még fárasztó munkájának jól megcsinált jutalmától is elesik. Végül is tisztában kell lennünk azzal, hogy az ügyvédség elsősorban is megélhetést biztosító életpálya, foglalkozás, amely, ha szigorú etikai szabályok alatt is áll és már a törvény erejénél fogva is sok esetben ingyenmunka vállalását is hárítja az ügyvédre, elsősorban mégis az ügyvéd és családja létfenntartását és megélhetését kell hogy szolgálja és biztosítsa. Visszasan hangzik, de valóban úgy van, hogy éppen az ügyvédek válnak gyakran a Kúria újabb gyakorlatában oly élesen megrajzolt kizsákmányoló ügylet szenvedő alanyává, mert ijesztő módon terjed a jogkereső közönség körében a tévhit, hogy a fél az ügyvéd veszélyére perelhet, valójában spekulálhat a kényszertől hajtva több és több kartárs válik ennek akaratlanul is eszközévé. Ez csak a létért való küzdelem, de nem a kari becsület hiányának kérdése — a kamarák mégis szigorúan üldözik.

Cikkíró úr egy téves bírói megállapításból általánosítva vonja le az ügyvédi karra hátrányos következtetéseit. Lehet, hogy valóban akadt bíró, aki szokatlanul magas, a pertárgy értékével arányban nem álló költséget állapított meg az ügyvéd részére; ezzel

szemben ki tudná felsorolni, hányszor volt a bírói költségmegállapítás az ügyvédi munka egyenes lekicsinylése, nem szólva arról, hogy maga a költségmegállapítás bármilyen legyen is, különösen a mai viszonyok között sokszor teoretikus marad, mert az ügyvéd munkája végeztével azokat senkitől behajtani nem tudja. Az a kívánság, hogy az ügyvédi munka a cselekmények száma szerint díjaztassék, az esetek nagyrésztében jogos, mert csak ez szolgálhat a munkadíj megfelelő és a végzett munkával valóban arányban álló megállapításának alapjául; a bírói gyakorlatban azonban köztudomás szerint már kialakult az a nézet, hogy az ügyvédi munka az ügyvédre bízott ügy szempontjából egységes egészként ítélendő meg és ezen az alapon az ügyfél érdekének szemmel tartásával is egységesen állapíttassék meg.

Kétségtelen, hogy az ügyvédi munka alacsony díjazása nem alkalmas az ügyvédi tekintély öregbítésére, mert a laikus fél nem becsülheti sokra azt a munkát, amelyről a bírói szó tekintélye állapítja meg, hogy pénzbeli ellenértéke mily csekély.

A külföldi példa itt is mást mutat; nem kell mindjárt Angliára gondolni, ahol a mi fogalmaink szerint fantasztikus ügyvédi díjak sem ritkák, hanem a kontinentális államokra, amelyek ügyvédségével a mi karunk szintén nehezen állná ki az összehasonlítást.

Tagadhatatlan, hogy nálunk tömegmunka tekintetében alsófokú bíróságok előtt az ügyvédi díj megállapítás nem rossz, annál feltűnőbb azonban, és különösen felsőbb bíróságok előtt, a valóban érdemleges jogi munka csekély értékelése. Pedig a bíróságok tehermentesítésének nem utolsó eszköze volna az ügyvédi munka kellő díjazása által a perlekedési hajlam csökkentése és ezáltal természetesen a bíróságok munkájának kevesbedése.

És ez valóban használna az ügyvédi tekintélynek is.

Feltűnő cikkíró úr álláspontja az ügyvédi szólásszabadság, illetve az ezzel való visszaélés tekintetében.

A kultúr államokra való hivatkozása nem helytálló; az angol-szász jog egész területén a kereszkérdezésben megnyilvánuló ügyvédi szólásszabadság a mi fogalmaink szerint elképzelhetetlenül tágkörű és hogy konkrét példára hivatkozzam, mit szólna vajjon magyar bíró ahhoz, hogy felperesi ügyvéd az ügy legfontosabb tanúját 12 napon keresztül szakadatlanul kérdezi, kérdéseiben kiterjeszkedvén mindenre, ami az ügygel csak a legtávolabbról is kapcsolatban áll? Az angol bíró viszont oly természetesnek és az ügyvédi szólásszabadság oly integrális részének tartotta, hogy amidőn az ellenfél ügyvédje a 13. napon megköszöntötte azt a megjegyzést, miként a kérdés már túlhosszúra nyúlik, az angol bíró azzal intézte el a vitát, hogy felperesi ügyvéd csak kötelességét teljesítette és csak olyat kérdezett, ami az ügyre tartozik.

Nálunk a tanú helyzete nagyon könnyű a bíróság előtt, nálunk ismeretlen a «Partei process» fogalma, amelyben a bíró csak osztja az igazságot, de nem kutatja és amelyben a döntése alapjául szolgáló tényállást a feleknek kell minden vonatkozásában kideríteniök és a bíróság elé tárniok. Nálunk a tanú valóságos «nebántsírvirág»; vall és ha az esküt leteszi, vallomása a legtöbb esetben bizonyítékul szolgál. Hiába szól a polgári perrendtartás a bizonyítékok szabad mérlegeléséről, hiába áll a büntetőbíró hatalmában a bűnösséget vagy büntetlenséget megállapító tényállás szempontjából a bizonyítékok szabad mérlegelése, amit a tanú vall és esküvel megerősít, azt a bíró csak a legritkább esetben mellőzi ítéletének meghozatalánál. Túlzás Schopenhauernek közismert esküellenes álláspontja, mégis tagadhatatlan, hogy ítélezésünkben túlságosan nagy az eskü szerepe és fontossága. A legritkább kivételektől eltekintve, erős nyomot hagy a bíró lelkében és erős nyomatékkal esik latba az ítélet alapjául szolgáló tényállás megállapításánál.

A tényállás pedig az esetek többségében a tanúvallomásokon alapul. A tanúvallomás pszichológiájával a tudomány igen behatóan foglalkozott. Kellő értékére szállította le a vallomás, mint bizonyító eszköz értékét.

Dr. Lőw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök egy-néhány évvel ezelőtt e lapok hasábjain megjelent cikkében mutatott rá arra, mennyire megbízhatatlan a tanúk vallomása, mennyire alkalmatlan az igazságnak megfelelő tényállás megállapítására, mily nehéz a tanúk előadásából a valóságot kihámozni és megállapítani. Tanúbizonyítás a perben mégsem kerülhető el és azért a tanút rá kell szorítani és rákényszeríteni az igazmondásra, vagy rá kell vezetni arra, és ennek egyedül alkalmas módja a felek alapos kérdezése és kereszkérdezése.

Ennek során pedig az ügyvéd a reábizott ügy védelmében és

az igazság kiderítése érdekében olykor nem lehet tekintettel a tanú érzékenységre és rá kell mutatnia oly körülményekre is, amelyek a tanú szavahihetőségét kedvezőtlen színben tüntetik fel.

Nem a szólásszabadsággal való visszaélésről, nem a tanúnak vagy a perbeli ellenfélnek alaptalan és oktalan megrágalmazásáról van szó, — mint ahogy cikkíró úr állítja — hanem arról, hogy oly tényállás deríttessék ki, amely az igazságnak a lehetőségig megfelelő és alkalmas arra, hogy igazságszolgáltatás szolgáljon alapjául.

Az angolszász jog kifejezetten elismeri a felek jogát a «cross-examination to credit»-hez, ahhoz, hogy a tanúhoz intézett kérdései útján, amelyekre a tanú válaszolni köteles, a bíróság előtt a tanú szavahihetőségét is kellően feltárják és ha a tanú előéletében, erkölcsi magatartásában oly momentumokra tudnak rámutatni, melyek szavahihetőségét lerontják, úgy ezt is nyilván feltárják, mert a tanúvallomás értékének mérlegelésénél a tanú szavahihetősége döntő fontossággal bírhat.

A bíró nem ismeri a feleket és a tanút, elhiszi legjobb meggyőződésében azt, amit vallott. Ezzel szemben az ügyvéd nem röstelve a fáradságot, kikutatva a tanú előéletét, abban oly momentumokat talált, amelyek szavahihetőségét nemcsak hogy kétségessé teszik, de a legnagyobb mértékben le is ronthatják, és ha a tanút kérdezve, kitergeti multját, hű képet ad egyéniségéről, életéről és eddigi szerepléséről csak azért, hogy az igazság ügyét szolgálja, valóban nem vádolható tekintélyrombolással. Ugyanez áll a félre is, ha esküje szolgál bizonyítékul, vagy egyénisége és multbeli szereplése vagy jelleme a perben vitatott igény alapjául szolgáló tényállás minden irányban való tisztázása tekintetében fontossággal bírhat.

A tárgyalás vezetése perrendtartásunk értelmében bírói feladat és a bíró köteles ügyelni elsősorban arra, hogy az ügyfelek képviselői részéről visszaélés elő ne forduljon. A tanút elsősorban a bíró kérdezi és perrendtartásunk a bírónak kellően tágkörű fegyelmező hatalmat ad az ügyvéddel szemben is.

Tárgyaláson előszóval tehát ügyvéd megtorlás nélkül valóban nehezen élhet vissza a szólásszabadsággal, és ha meg is kísérelné, joggal részesülne a legélesebb visszautasításban és megrovásban. Ha tehát ilyenkor az elégtételeadás a fél vagy tanú részére elmarad, úgy kizárólag a bíróságnak róható fel, fennmaradván e mellett a félnek vagy tanúnak joga, hogy az ügyvédet mindenkor, de különösen bíróság előtt kötelező objektív és úri hang mellőzése esetén az ügyvédi kamarához forduljon, ahonnan a kellő megtorlás, illetve elégtételeadás viszont sohasem fog elmaradni.

Másként áll a helyzet, ha az ügyvéd periratban lépi túl az őt mindenkor kötelező mérsékelt hangot és ok nélkül használ a perbeli ellenfél vagy tanú ellen becsületében gázoló kifejezést vagy tényállítást. E tekintetben a becsület védelméről szóló törvény a mellett, hogy az ügyvédet feltétlenül megillető szólásszabadság védelméről gondoskodik, kiterjesztve azt magára a félre is, kellő korlátok közé szorítja, és a törvénnyel ellenkezik cikkíró úr által hivatkozott ítéleti indoklás, mert annak elbírálása, hogy a használt kifejezés vagy tényállítás szükséges volt-e és büntetlenséget biztosít-e vagy sem, nem az ügyvéd egyéni szempontjai, hanem objektív, a bíró által megállapított ismérvek alapján történik. A Bv. 17. §-ának indokolatlan megszorítása az ügyvédek ellen alaptalan és jogtalan feljelentések és támadásoknak nyújtana újabb tág teret.

Vizsgont az ügyvédi kamarák e tekintetben a legkérelmezetlenebb szigorral üldöznék minden visszaélést.

A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága legutóbb panaszlott ügyvéd azon védekezésével szemben, miként a periratában használt sértő kitételekre ügyfele határozottan utasította és ennek megtagadása esetén a képviselőlet megvonását helyezte kilátásba, megállapította, hogy: «a fegyelmi bíróság ezt kényszerhelyzetnek el nem ismerheti, mert a törvénnyel, az ügyvédi etika szabályaival és a józállessal ellentétes magatartást jobb meggyőződése ellenére követni az ügyvédnek még akkor sem szabad, ha abból anyagi hátránya származnék». Megállapítván azt is, hogy: «a törvényben megengedett kereteket túllépve, a bíróság iránti köteles tiszteletet is sértő, durva és az ügygel, valamint a jog célszerű védelmével semmiféle összefüggésben nem álló» kitételeknek használata az ügyvéd részéről súlyos fegyelmi vétséget képez.

Nem kétséges azok előtt, akik a fegyelmi judikatúrában csak némileg is járatosak, hogy a fegyelmi bíróság gyakorlata különösen szigorú a bíróságok és más hatóságok előtt vagy ezekkel szem-

ben az ügyvéd részéről bármily körülmények között is használt meg nem felelő hang esetén, valamint az se, hogy különösen a bíróságok a legcsekélyebb mértékben is tiszteletlenül hangzó kifejezés vagy ily magatartás esetén kellő megtorlás végett nyomban az ügyvédi kamarához fordulnak. Így fegyelmi panasz tárgyául szolgált egy kir. törvényszék részéről, hogy az ügyvéd ismételt sürgető kérvényei után egy beadványában azt a kifejezést használta, hogy: «a gyorsaság nem boszorkányság».

Nem hangulatkeltés okából, de rá kell mutatnom ezzel szemben arra, hogy ügyvédet bármely részről, ügyfelek, perbeli ellenfelek vagy hatósági közegek részéről ért sérelmek megtorlása a legtöbb esetben nagyon is enyhe mérték szerint történik és ez az, ami valóban nem szolgál az ügyvédi tekintély emelésére.

Bíróság és ügyvédség között a kollégialitás, kölcsönös megbecsülés érzése kell hogy uralkodjék, független, hivatása magaslatán álló, de egyben önérzetes ügyvédi kar az igazságszolgáltatásnak éppoly nélkülözhetetlen tényezője, mint a független és képzett bíró.

Dr. Havas Károly.

A magánjogi kódexjavaslat társadalompolitikájáról.*

5. A «férfi és nő» kérdése a magánjogban, főként jogilag szabályozott alakjában, a házasság címe alatt szerepelvén, mint *férj és feleség* jogviszonya érdekel bennünket elsősorban.

A javaslat, bár mérséklettel és korrektívumokkal, lényegileg a régi férjefogásból és társadalmi struktúrából indul ki, melyek szerint: a nő mint gyöngébb nem a gazdasági életen kívül áll, a családi körön belül él; a férfi lovagias és — uralkodó⁴⁰; harc, érvényesülés, vagyon, jövedelem a férfiaké, kik tehát eltartják az arra rá is szoruló nőket.⁴¹

Semmi nyoma, hogy a javaslat tudomásul és figyelembe vette volna a folyamatban levő nagy átalakulást, mely az önállóan dolgozó nők tömegeit produkálta. Statisztikai adataink szerint a keresők egyharmada már nő (két dolgozó férfira egy dolgozó nő esik). Csak Budapesten 180,000 kereső asszony és leány él.⁴² A változás kétségtelenül tovább fog folyni, mígnem a nők megközelítőleg ugyanúgy fognak szerepelni a gazdasági életben, mint a férfiak, s tehát annak az elvnek a helyébe, hogy «a nőt a férfi tartsa el», az fog lépni, hogy «kiki tartsa el magát, a nő ugyanúgy, mint a férfi». Nem a szovjet elveire gondolok, hanem arra, hogy teszem Németországban és Angliában máris sokkal nagyobb az önálló nők számaránya, mint nálunk. Azt sem kell hinni, hogy a dolgozó nő mint ilyen általában nem fog kiemelkedni tudni a társadalom és gazdaság alsóbb régióiból. Honorácior, földbirtokos, kereskedő nőket már látunk hazánkban is; nyugaton polgármester és miniszter is akad köztük, Amerikában dollármilliomos vállalkozó is; az Egyesült-Államokban⁴³ a nemzeti vagyonnak is vagy 40%-a van nők kezében.

Bár természetesen nem lehet a mai szabályozást a várt jövőbeli fejleményekre bázisozni⁴⁴ és úgy alakítani a jogot, mintha máris minden nő keresne: már ma is anakronizmus pl. a javaslat azon tétele, hogy a férj nejét eltartani annak vagyonára és keresőképességére tekintet *nélkül* köteles.⁴⁵⁻⁴⁶ — Anakronizmus a kerülő út is, amelyen a javaslat ezt korrigálja, hogy t. i. a feleség házi munkára és a férj keresetében való közremunkálásra, «sőt... önállóan is keresni...» köteles.⁴⁷ Életszerűbbnek vélném a feleség vagyoná-

nak és jövedelmének a fennálló házasságban is ugyanolyan számbavételét, ahogyan az az ideiglenes nőtartásnál van,⁴⁸ illetve van bontás esetén a HT. 90. §-a szerint: hogy t. i. a férj a nőt csak annyiban köteles eltartani, amennyiben a nőnek saját jövedelme elégtelen.⁴⁹ A társadalom egészét tekintve, lehetetlen helyzetre vinne, ha a nők egyfelől megkapnák az összes vagyon és jövedelem, munka és befolyás felét, mivel egyenrangúak a férfiakkal, — és ezenfelül igényük lenne arra, hogy a férfiak a nekik megmaradt másik felerészből eltartsák őket, mivelhogy ők gyenge nők.

6. Ami mármint a házasságon kívüli nemi életet illeti, ez a hivatalos erkölcsi felfogás szerint tudvalevőleg mindenestre erköcs-telen és tilos, míg a valóságban a legelterjedtebb jelenség. Ez az ellentét egyik legfőbb kiindulója lehetett annak a régi megfigyelésnek, hogy az egész társadalom állandó hallgatóságos összeesküvésben él a saját-maga létesítette törvények ellen.

A jog itt meglehetősen semleges az erkölcs és a tények konfliktusában: nem helyezkedik szembe az erkölcsi tanokkal, sőt némi udvariassági meghajlásokat is végez előttük, viszont ma már⁵⁰ nem is próbál komoly nyomást gyakorolni az emberekre abban az irányban, hogy minden szexuális ténykedést a házasság medrébe vezessenek le, azonkívül pedig valóban elfojtsanak.

Legsúlyosabb haditénye a magánjognak s még inkább a társadalomnak, a házasság kizárólagossága érdekében: a házasságon kívüli gyermekeknek félig-meddig törvényen, illetve társadalmon kívül helyezése. Igazi Verlegenheitsmassregel ez, nagyon odioso- valami, hiszen e szankció főszúlya nem a normák megszegőit éri, hanem az ártatlan gyermekeket.^{50/a} A jog nyilván contre-coeur és csak faute de mieux tartja fenn a különböztetést törvényes és törvénytelen gyermek közt; mitigálja is annyira-amennyire: kiépítette az egyenlőrangú rokonság jogát a házasságon kívüli apával és annak egész rokonságával,⁵¹ kifejlesztette a természetes apa tartási kötelezettségét,⁵² megadta az utólagos házasságkötéssel való törvényesítést.⁵³ Most a javaslat módot keres arra, hogy a gyermek lehetőleg megkapja természetes atyja nevét, ha ez anyját elveszi, még akkor is, ha a gyermek házasságtörésben vagy vérfertőzésben fogant,⁵⁴ — továbbá, hogy megkaphassa az anyja férjének (aki nem maga a természetes apa) a nevét is,⁵⁵ — tehát igyekszik túlmenni a mai jogon.⁵⁶ Mindamellettt vezérelve kétélű: «a házasságon kívül született gyermekek helyzetét a magánjog terén» csak «oly kedvezőre kívánja tenni, amennyire a házasság intézményének... megengedése nélkül lehetséges»,⁵⁷ — és bizony nem valami sokat talál lehetségesnek ez irányban, mint azt az I. javaslat vonatkozó intézkedéseivel való összehasonlítás is mutatja,⁵⁸ —

mulázással mondja: mindezzel «a férjet... támogatni» köteles, — ami majdnem ugyanazt jelentené, mint a gyermekre kimondott tétel, hogy «a szülő javára» köteles önállóan is keresni (v. ö. fentebb a 28. j.-nél). A javaslat kerülője quasi filiae familias loco szemléli a nőt, a helyett, hogy egyenrangú partnernek tennie meg.

*⁴⁸ Legalább is az Indokolás (56. lap 1. bek.) szerint van, — míg a Kúria gyakorlata ezidőszert itt sem igen hajlik a férj mentesítésére a nő vagyonra és keresetére, de főleg nem a nő keresőképessége alapján. V. ö. a köv. jegyzetben idézett tanulmányomat.

⁴⁹ Bővebben vázoltam felfogásomat a «Nőtartás»-ról: Jogállam, 1928. januári füzet.

⁵⁰ Másként régi századokban.

^{50/a} A kérdés quantitative is jelentős még. Budapesten 1930-ban (a városi statisztikai évkönyv szerint) az újszülötteknek kb. 20%-a volt törvénytelen.

⁵¹ 245. § 1. bek.

⁵² 248—258., 260—261. §§.

⁵³ 192. § 1. bek.

⁵⁴ 192. § 2. bek., — v. ö. Ind. 78. lap 3. bek., amihez azonban hozzá kell tenni, hogy maga a javaslat csak a házasságtörés akadályát ejti el teljesen (már t. i., ha a megtört házasságot felbontották utóbb, mert az ellenkező esetben impedimentum ligaminisként akadályozza, hogy a házasságtörők megköthessék egymással a gyermeküket törvényesítő új házasságot), míg a vérfertőzés akadályát csak akkor hárul el, ha arról legalább az egyik fél nem tudott (putativitás). — V. ö. 179. §, és Ind. 73. lap 3. bek., ahol lényegileg ugyanezen kérdéssel merülnek fel a származás törvényessége körül s lényegileg ugyanaz a megoldás.

⁵⁵ 246. § 3. bek., Ind. 102. lap 3. bek. — Közrendi korlátát a névátvételnek: fentebb a 16. j.-ben.

⁵⁶ Örökjogi téren is, bár végtelenül gyöngén: 1794. § 3. bek. (V. ö. I. jav. 1541. §, — mely azonban ott, az I. jav.-ban, nem szinguláris intézkedés: l. alább 58. j.).

⁵⁷ Ind. 101. lap ut. bek.

⁵⁸ I. jav. 227—230. §§, különösen 230. §: Az elismert törvénytelen gyermek atyja családnévét viseli. — Az elismert törvénytelen gyermek atyjától úgy követelhet eltartást, mintha ennek törvényes gyermeke volna... És: I. jav., 1529. §, 1531. § 3. bek., 1532. §, 1534. §, 1541. §, 1544. § 2. bek., 1787. § 1. bek., — különösen 1531. § 3. bek.: Az elismert törvénytelen gyermek atyja annak felét örökli, ami neki jutna, ha mint törvényes gyermek örökölné. — 1541. §: Ha az örökgyónak... ivadéka vagy más rokona vagy házastársa nem maradt: az elismert törvénytelen gyermek... a hagyaték egészében törvényes örökös. — Mindezeket már a Bsz. elejtette: lásd a «bizottsági jelentés» 110—111. lapjait, és 297. lapján («Az 1529. §-hoz»). — Nem kell külön utalni arra, hogy névviseelés

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd az 1932. év 46. számában.

⁴⁰ 112. §: «A férjet illeti a döntő szó...».

⁴¹ 113. §: «A férj köteles feleségét... eltartani...».

⁴² Illyefalvi I. Lajos: «A kenyérkereső nő Budapesten» (Székesfővárosi Statisztikai Hivatal, 1930, VI. kiad.) 140—141. lap: Kereső nők száma (Budapestben) 1925-ben összesen: 184.242.

⁴³ Ha jól emlékszem az olvasott statisztikai adatra.

⁴⁴ Ha ezt lehetne, és a javaslat érvényesülését a jövőben várható viszonyok anticipálásával lehetne szemlélni: akkor nem váltott volna ki akkora ellenzést a jogászegyleti vitában a javaslatnak éppen azon kétségtelenül korszerű ujtása, hogy a közszerény a nemesi rendre és a honoráciorokra (valamint a jáász-kúnokra) is kiakarja terjesztani (Ind. 62. l.), — mert akkor nem zárdótt volna ez az ujtás annyira a felsőbb osztályok férfiai ellen, női javára esz-közölt egyoldalú eltolásnak. — Korszerű különben az is, hogy az eddigi «atyai hatalom» helyében a javaslat az anyának az apával lehetőleg egyenjogúsítására törekszik («szülői hatalom»): 265. § skk., Ind. 111. lap skk.

⁴⁵ Ex 113. §: v. ö. Ind. 54. lap 4. bek.

⁴⁶ Az elvi ellentét mutatja a 117. §: a feleség ab ovo csak «a vagyon-talan és keresésképtelen... férjet... köteles... eltartani...».

⁴⁷ 116. §, — illetve mint az Ind. (55. lap 3. bek.) még konzervatívabb for-

sőt néhol visszamegy e szempontból a mai jog mögé is: pl. eltiltja, hogy a természetes atya felesége hozzájárulása nélkül is örökbefogadhassa a gyermeket,⁵⁹ vagy annak dacára örökbefogadhassa, hogy van törvényes ivadéka is,⁶⁰ — amiket ma megtehet.⁶¹

Magukat a házasságon kívül nemi életet élők csak szórva-nyosan éri joghátrány. Így a férfit, aki házassági ígérettel vagy egyébként különösen tiltott módon csábít el tisztességes és tapasztalatlan nőt,⁶² vagy pláne erőszakot követ el, kártérítés terheli a nemvagyoni kárért (is). — A nőt specialiter mint özvegyet bünteti a magánjog, nem ugyan egyszerűen nemi életéért, de annak eklatánsabb formájáért vagy következményéért: ágyasságért vagy (bár e nélküli) gyermekszülésért,⁶³ — ilyenkor «méltatlanság» miatt elvonhatják tőle az örökösök az özvegyi haszonélvezetet.⁶⁴

Azt hiszem, a javaslat, a mai uralkodó felfogással ugyan egyetértve, néhány árnyalatnyival túlmessze megy a nemi morál erkölcsi posztulátumainak jogi érvényesítésével. Hogy még 1915-ben is menyire más volt az uralkodó légkör, mint ma, illusztrálja az akkori képviselőház bizottságának jelentése, amely előtt «a magánéletbe való túrhátréteglen beavatkozás» elhárítása még komoly szempont volt.

7. Magánjogunk *individualisztikus*. Férj és feleség, szülő és gyermek, testvér és testvér külön alanyok benne, akik egymásért nem felelnek⁶⁵ s viszont egymástól függetlenül jogosultak is. Kétségtelen, hogy ez a jogi elrendezés nem egészen fedi az életet; a közeli családtagok, főleg az egy háztartásban élők közt tényleg bizonyos családi kommunizmus szokott érvényesülni.⁶⁶ E helyzetek kitapintásán és méltatásán, ezenfelül erkölcsi szempontok bevitelén is alapszik a mai judikatúra több intézkedése, mely egyrészt az embert közeli hozzátartozóinak tetteiért felelőssé teszi: pl. a megajándékozottat az ő házastársának, fiának, apjának⁶⁷ az ajándékozó ellen tanúsított hálátlanságáért, — vagy fordítva felelőssé teszi nemcsak az ajándékozóval, hanem annak közeli hozzátartozójával szemben tanúsított hálátlanságáért is;⁶⁸ — másrészt az embert kifizetettnek tekinti olyan juttatással is, amelyet nem ő maga, hanem házastársa, gyermeke, sőt annak házastársa kapott: pl. a kötelesrészi jog kielégítése tekintetében. A javaslat az ajándék körében is (mindkét irányban),⁶⁹ a kötelesrész terén is⁷⁰ bizonyos

fokig magáévá teszi e szemléletet. Bár a kiindulás érthető, kérdés, nem vezet-e majd esetleg a családi szolidaritásnak vagyoni jogi téren elismerése olyan fejleményekre, amelyet az egyénre épített magánjogunk rendjét beláthatatlanul megzavarják? Ha komolyan vennők e kiindulást, azon kellene gondolkoznunk, hogyan lehetne a közeli hozzátartozót ex lege felelőssé tenni hozzátartozójának adósságáért a közönséges hitelezők irányában.

8. Még egy jogpolitikai aggályt támasztok a javaslat szelleme ellen: azt, hogy túlságosan érvényesíti magánjogi téren az állami omnipotenciát, pontosabban: a *kormányingerenciát*.

A mai bírói gyakorlat ellenére — de a közigazgatási gyakorlatnak megfelelően — burkoltan kormányjövahagyáshoz köti a javaslat az egyesület,⁷¹ az alapítvány⁷² létrejövételt; igazságügyminiszteri megerősítéshez az örökbefogadást⁷³ és annak felbontását;⁷⁴ említettem már a különböző névátruházási módok felett létesített igazságügyminiszteri kontrollt.⁷⁵

Előző jogállapot, a kódex előző szövegezései és külföldi jogok példája támogatják azt a liberális követelményt, hogy a kormányzat e befolyása magánjogi térről lehetőleg küszöböltessék ki, — jóváhagyások ne kívántassanak — amennyiben a törvény maga nem lenne elég, hanem a konkrét esetekben a konkrét hatósági kontrollt nélkülözhetetlennek vélnék: úgy a bíróságok nyerjenek erre perenkívüli hatáskört, — végül ahol a közigazgatási fórumok teljességgel nem mellőzhetők: ott azoknak netán sérelmezett határozatai ellen polgári, esetleg közigazgatási-bírói per álljon nyitva. Mindez nem annyira az elintézésre alkalmasabb fórumok kikeresésének technikai szempontja alá esik, mint inkább a magánélet és -jog politikamentességének, és a bírói oltalom magasabbrendűségébe vetett bizalomnak a követelménye.

9. Ha megpróbálom végigtekinteni azokon a pontokon, amelyeken az előzőkben érdemileg kontrovertáltam a javaslat álláspontját, és megpróbálom elvi alapra visszavezetni az elvi eltéréseket: nyilván az a végső eltérés, hogy a javaslatot túlságosan konzervatív szelleműnek találom.

Régi tétel, hogy a világot az 50 és 70 év közötti férfiak kormányozzák. Tehát: férfiak, nem nők; férjek, nem feleségek; apák és nagyapák, nem gyermekek. Hozzá lehet tenni: az intelligensebb, vagyonosabb, régebbi családokból való férfiak, — és pedig inkább a vagyont öröklők, mint szerzők.⁷⁶ Ezeknek, és az 1920-as évtizedeknek szellemét reprezentálják a javaslat azon vonásai amelyekről szóltam. Természetesen koncedálni kell, hogy ez az elvi eltérés bizonyos értelemben politikai színezetű, — és hogy, azokat, akik határozott politikai bázison állanak, nem igen érinti, sőt nem is érdekeli a más pontról kiinduló kritika. Nyilván csak előnynek tartja a konzervatív felfogás, ha alkotásai nem tetszenek a liberálisabb, haladó szellemnek. A kodifikáció művének vezetője megmondta: «Magyarország belső politikai helyzete jelenleg» (1928-ban) «olyan, hogy ma lehetséges egy a nemzeti jogot megörökítő s *azt csupán konzervatív alapokon továbbépítő* kódex megalkotása. Ki tudja, holnap lehetséges lesz-e még ez?»⁷⁷

Mindamellet ez a szempont is csak részben éri a kritikát. A jog nem mindenható, s a társadalmi tényeket alig merevítheti meg azzal, hogy róluk, továbbfolyásukról, esetleg nem vesz tudomást; teszem a nőknek kereső pályákra tódulása és gazdasági ön-

tartás és öröklés csak jogi váza lett volna a nyilván kifejlendett változott — kedvező — társadalmi megítélésnek; és hogy utóbbi valószínűleg kiterjedt volna az «elismert» kategórián túl az el nem ismert törvénytelen gyermekekre is.

⁵⁹ 209. § 1. bek., Ind. 85. lap ut. bek. — 86. lap fent.

⁶⁰ 207. § 1. bek., Ind. 83. lap 3. bek. — Az igazságügyminiszter diszpenzálhat: 207. § 3. bek.

⁶¹ És elég sűrűn meg is tesznek, — mint a Jogászegyletben 1929. X. 26-án szakembertől hallottuk.

⁶² Az utolsó évek döntvénytáráiban sok az idevágó per, és az alapján véve helyeslendő elvet nemcsak a felperes nők óhajtkák sokszor túrhátréteglené túlfeszíteni, de némely ítélet is, mintha kissé túlhajtana. — A javaslat ezt a még nagyon fluktuáló gyakorlatot nem kodifikálja be elveinek tenorja szerint, ellenkezőleg e ponton igen mérsékelte: 259. § ut. bek., Ind. 108. lap 6. bek.

⁶³ Ezekben áll legtöbbször az előforduló «érdemtelenség», mondta Papp kúriai tanácselnök a Jogászegyletben 1930. II. 1-én.

⁶⁴ 1824. §. V. ö.: 1823. §. Megfelel a mai gyakorlatnak, mely azonban csak 1910 után kezdődött. De mint már a Bsz. jelezte: nem felel meg az örökjogi alapelveknek, hiszen 1. beállt öröklés után az örökös már nem válhatik méltatlanná, és 2. az özvegyi jog állagöröklést pótol. Aggályait fejezte ki a rokonok erkölcs-cenzúrája ellen a Jogászegyletben úgy Szladits (1930. I. 18-án), mint Juhász Andor (1930. II. 1-én). Támadta az egész érdemtelenségi gyakorlatot és §-t (1930. I. 18-án) Teller, utalva a bizottsági szöveghez tartozó jelentésből («II.» a 306. lap 2. bekezdésére.

⁶⁵ A régi jog felelőssé tette őket egymásért, pl. büntetőjogilag: Zách Felician esete. — Népfelfogás szerint is: vérbosszú a gyilkos törzsén, hozzátartozóin. — Codex Hammurabi: Ha az építész rosszul épít s a ház bedől s agyonüti az építtető fiát: öljék meg az építész fiát. — Az individualis felelősség nagy eszméjét is fel kellett fedezni; ez a gondolat Ezékiel prófétaé (könyvének XVIII. fejezete, főleg annak 20. verse).

⁶⁶ Innen a «familia suspecta» elve. Üzletátruházási törvényünk pl. ex lege felelőssé teszi a közel hozzátartozó üzletátvevőt, a felburjánzott visszaélések kiirtása végett, — amelyek ugyane körökben ma is dívnak, ha némileg változott formákkal is. — Tipikus berendezkedési mód ma is, hogy a rizikó és adósság a férjé, a fedezet (pl. bútorok) a feleségé. Innét nézve bizonyos benső jogosultsága volt Wagner György indítványának, hogy a közeli hozzátartozók igényperci neheztessenek meg, ők még ha tulajdonuk igazolható is, valamilyen jogcímen és összességű korlátozások közt legyenek anyagilag is felelősek végrehajtást szenvedő hozzátartozóikért. Csak épp individualisztikus jogrendünkbe lenne nehéz ilyesmit beilleszteni.

⁶⁷ Ex Kuria V. 4577/1929, 1930. I. 9-én, JH IV. 187.

⁶⁸ Ajándék visszavonása hálátlanság címén az ajándékozó fia elleni magatartás miatt: PHT. 487. sorsz.; az ajándékozónak házastársa elleni cselekmény miatt: PHT. 488. sorsz. (ez esetben, igaz, a sértett házastárs maga is együttajándékozó volt, s maga is követelte a visszaadást, de a döntés a nem-sértett személyében külön is megállapította a visszavonás jogát).

⁶⁹ 1462. § 1. bek.: az ajándékozót vagy az ajándékozónak közeli hozzátartozóját... súlyosan megsérti... 2. bek.: a megajándékozottnak vele közös háztartásban élő közeli hozzátartozója követi el úgy, hogy... a megajándékozottnak is felróható. (Itt tehát a javaslat, helyesen, kautélálkkal éli.)

⁷⁰ Ex 2043. § 1. bek. A Jogászegyletben (1930. II. 15-én és II. 28-án) ezt

a Kúria részéről hozzászóló Alföldy még keveselte, és olyasféle kifejezett intézkedés felvételét kívánta, hogy kötelesrészem szempontjából az, amit feleségem stb. kapott az örökhagyótól, úgy számít, mintha magam kaptam volna, — illetve: nem követelhetem ilyenkor kötelesrészemet (vagy kiegészítését) a többi örökostől, legfeljebb magától feleségemtől (stb. megadómanyzott hozzátartozómól; tőlük is csak, ha örökhagyó nekik az adományt az én hozzájárulásom nélkül juttatta). — Aggályok, melyekre részben már Szladits rámutatott: hátha megadómanyzott feleségemmel nem is élek együtt? Hátha, mire hozzátartozóm ellen fordulhatok, annál már nincs meg az ajándék, illetve már semmije sincsen?

⁷¹ 49. § 2. bek., Ind. 34—36. lapok.

⁷² 87. §. Ind. 43. skk. lap, különösen 46. lap lent — 47. lap fent. — Ma: PHT. 1. sorsz.

⁷³ 207. § 1. bek. 2. m., Ind. 84. lap 2. bek., 87. lap 3—4. bek.

⁷⁴ 223. § 1. bek. 2. m., Ind. 91. lap utolsóelötti bek.

⁷⁵ Fentebb 16. j.

⁷⁶ Innét az ágiság általában, innét különösen a redintegráció is. Az ági örökös a már meg nem levő ági (lényegileg: örökölt) vagyonnak pótlását követelheti a szerzett vagyonból (implicite ex 1796. § 1. bek. 2. m., ex 1797. § 1. bek.: «az az érték, amely... hárult...» stb.); másszóval tehát: előbbreváló az örökölt vagyon, s annak továbbörököltetése; az ember quasi számotadni tartozik az ősöknek, vagy helyükben ma létező ivadékoknak arról, amit reá hagytak. — A contrario tehát igenis modern érzületen alapszik a Kúria újabb gyakorlata, melyet a javaslat is magáévá tesz (1806. §), s mely a redintegrációt gyöngíti; szintűgy az ágiság ellen szóló vélelem (1796. § 2. bek.). — Pendantja e két tételnek a közszerzemény körében: 143. és 144. §§.

⁷⁷ Szász B. már id. jogászegyleti értekezése, 31. lap.

állósulása nem fog azáltal megszűnni, hogy a kódex olyként szabályoz, mintha ez az átalakulás nem léteznék; — hanem egyszerűen szakadék fog nyílani a való élet és a reá vonatkozni akaró jog közt.

Egyébként kétes, hogy a következő magyar évszázadnak tényleg mindenben tetszeni fog-e az 1920-as évek szelleme? s meg fog-e felelni azok a konzervatív direktívák, amelyekkel az akkori igazságügyminiszter úr az 1922 elején megindult s a jelen szövegre vezetett kodifikációs munkaszakot elindította?⁷⁸

Kontrasztként említem fel, hogy Savigny annakidején éppen a megfordított politikai, vagy mondjuk: érdemi aggályokkal nézte az 1814-ben többfelől kívánt, megvalósulásra persze nem került német kodifikáció kérdését. Magában a «Beruf»-ban ugyan konkrét reformokról vagy ezek ellenzéséről nincs szó. De a mű kapcsán kifejtett polémiában⁷⁹ olvasható, hogy pl. a következő javaslatokat tették: 1. polgári anyakönyvek, 2. zsidók és külföldiek polgári egyenjogúsítása («receptio»), 3. kötelező polgári házasságkötés, amely mellett megmaradna az egyházi is, 4. a publicitás és specialitás elvire épített telekkönyv, az ingatlanhitel előmozdítására. — Savigny mindezt ellenezte, mint helytelen újítást. Nehéz száz évre előrelátni.

10. Szemléldésemnek elvi eredményei tehát körülbelül ezek: *Technikailag*:⁸⁰

Semmiféle mai kódextól nem várható a mechanikus jogbiztonságnak valamely nagyobb foka, — de az előttünk fekvő javaslat a helyesnél is tágabban szövegez és túlságosan sokat hagy nyitva.

Az a törekvés, hogy a törvénykönyvet laikusok is megérthessék, reménytelen; a XX. század magánjogának kezelésére más mint jogász nem lehet képes;

így minden szerkezeti, beosztási, utalástechnikai, szövegezési áldozat, melyet a javaslat e tendencia érdekében hozott a jogász szakzszerűség rovására, célját téveszti és hátrányos.

A mű önbizalma és kodifikátori elszántsága nem elegendő: lényeges pontokon a mai jog önellenmondásai csak el vannak fedve, de nincsenek megoldva;

a bírói gyakorlat pillanatnyi állásának megrögzítése és jórészt változatlan bekodifikálása nem szerencsés törvényalkotási mód;

a meglevő intézményeknek megbotlygatni-nem-akarása akadályozza a lényeges egyszerűsítéseket;

általában a javaslat inkább de lege lata, mint de lege ferenda készült.

Tartalmilag:

A javaslatnak nincs saját társadalompolitikai meggyőződése.

A kíváncsatos vagyonelosztást hátráltató örökjogot tart fenn, egyébként is a társadalmi struktúra merevítését mozdítja elő.

Meglehetősen adósvédő és gyámkodó.

A fiatalabb korosztályok joghelyzetét nem fejleszti korszerűen.

Nem vesz tudomást a nők életviszonyainak átalakulásáról.

Nem javítja határozottan a házasságon kívüli gyermekek helyzetét.

A kíváncsatos mértéken túl érvényesít jogi téren erkölcsi követelményeket.

Egyes kérdésekben túlzott kormányingerenciát hoz.

Általában: erősen konzervatív; az előző szövegek lényegesen haladóbb szelleműek voltak.

Mindez természetesen nem érinti a javaslatnak egészében vett rendkívül nagy értékét és a részletekben megnyilvánuló hatalmas arányú, kiválóan értékes munkát.

De annyit talán indokolhatnak a kifejtettek, hogy ne csak a detailokra irányuló, hanem az elvi kérdésekig hatoló revízió előzze meg a parlamenti tárgyalást és a kódexjavaslatnak törvénykönyvvé emelését.

Dr. Blau György.

⁷⁸ Lásd az előző j.-ben id. helyen, a 7. és 9. lapokon.

⁷⁹ «Vom Beruf unsrer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft», 3. kiad. (Heidelberg, Mohr, 1840.), a függelékben sub 3. (a Pfeiffer hesseni kormánytanácsos elleni polémiában), — 172. skk. lapok.

⁸⁰ Ezek a jogtechnikai konklúziók az előadásnak e helyütt nem közölt I. részét foglalták össze (v. ö. a fenti I. jegyzetet).

Szemle.

— A kir. ítélőtáblák területének új beosztásáról, felhivatalos hírek szerint, legközelebb törvényjavaslat kerül az országgyűlés elé. Ez a törvényjavaslat a budapesti kir. ítélőtábla területének megcsonkítását jelenti vidéki táblák javára. Azoknak utána, amiket a közelmúlt időben az igazságügyi politika céljairól és irányairól hallottunk, erre az intézkedésre a legkevesebbé lehattunk elkészültek. Egyszerűsíteni s olcsóbbá lenni csak központosítással s nem széttagolással lehet. És ha van oly vidéki tábla, amelynek mai területe, a bekövetkezett szomorú változások következtében, nem indokolja fenntartását, akkor célravezető intézkedés csak a táblának megszüntetése volna területének beolvasztásával más vidéki táblába. Az öt tábla helyett maradhatna négy, esetleg három, ami egyszerűsítés volna s megtakarítással járna, de nem az öt táblának mindenáron fenntartása, le- és kikekötésével. Arról, hogy mily hiba a budapesti kir. ítélőtáblának élő testéből, kitűnően bevált egészéből darabokat lenyesni, elegendő nyomatékkal nem is szólhatunk. E tábla munkája lényegesebben csökkenni sem fog, mert a kereskedelmi ügyek már elsőfokon Budapesten központosulnak s így csak magánjogi (ingatlan, örökösödési, családjogi) perek fognak számosan vidéki táblákhoz kerülni. A lecsatolásnál szóbajövő törvényszéki területek nem is olyanok, amelyeknek földrajzi fekvése indokolná a változtatást, mert valamennyien inkább kapcsolódnak gazdaságilag és közlekedéssileg is Budapesthez, mint a vidéki táblai városokhoz. Az intézkedésben bizonyára rejtőzködik politika, de nem igazságügyi.

— A magyar bírói szervezet történetében Juhász Andor, a Kúria elnökének szerepe az összeférhetlenségi törvény felsőházi vitájában mindenha emlékezetes fog maradni. Erélyesen utasította vissza annak a törvénybefoglalását, hogy éppen a legmagasabb bírói állásokat illetően álljon fenn az az összeférhetlenség, amely különben, kisebb jelentőségű állami állásoknál, a kinevezést akadályozza. Éppen a magas állások betöltésénél állhat be leginkább annak a veszélye, hogy a kormány befolyását a kinevezésnél politikai érdem jutalmazására s kormánybefolyás biztosítására akarja felhasználni. És éppen e magas állásoknál, amelyeknek betöltői az ítélkezés egész menetére márcsak igazgatási intézkedéseikkel is szükségképp nagy befolyást gyakorolnak, kell a legjobban vigyázni arra, hogy az ily befolyás távoltartassék. Ennek még a látszatát is el kell kerülni. Báró Eötvös József ama okok sorában, amelyek a felsőbb bírakkal szemben bizalmatlanságra vezetnek, említi azt is, hogy «a hivatalok sokszor a politika mezején tett érdemek díjául látszanak adatni». (Reform, 57.) Az nem komoly érv, hogy az állások megfelelő betölthetése végett kell megadni azt a lehetőséget, hogy képviselők is kinevezhetők legyenek. A tisztán jogi pályán működők körében mindig akad elég oly férfiú, akit tudása és egyénisége alkalmassá tesz az említett állások betöltésére. S a politika porondja nem a legalkalmasabb hely a bírói jellem nevelésére.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Kartársainknál átment már a köztudatba, hogy Erdős József hirdetési irodája valóságos kiegészítő szervét képezi minden ügyvédi irodának. Ez az iroda modern szervezethez, közismert pontosságával áll kartársaink rendelkezésére, hogy a behajtás nehézségeit tökéletes munkájával megkönnyítse. Felelősen és becsületes kiszolgálásával elérte azt, hogy ma már kartársaink megtisztelő bizalmának szilárd alapjára helyezkedhetik. Az Erdős-iroda vidéki vagy budapesti hirdetésekénél (kivéve a Hivatalos Lapot) az eredeti kiadóhivatali árákból 10% engedményt nyújt. Minden ügyvéd önmagának nagy szolgálatot tesz, ha hirdetésait az Erdős-iroda útján bonyolítja le. Erdős József irodahelyiségei Budapesten, VI., Teréz-körút 35. sz. alatt van és telefonszáma 12-5-58. 513

Regiemegtakarítás ügyvédeknek újesztendőben mindenféle írásmunkát: leírást, fordítást, sokszorosítást «Tempo» irodával végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 514

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az ügyvédi probléma alapvető kérdései. — Dr. Balázs Jenő debreceni ügyvéd: A hitelsértési törvény alkalmazásához. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 2. sz. — Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár. XXV. kötetéhez.

Az ügyvédi probléma alapvető kérdései.

Hat évvel ezelőtt Pesthy Pál igazságügyminiszter kijelentette, hogy nem nézheti tovább télenül az ügyvédi kar pusztulását és az egyetlen mentséget a numerus claususban látja.

Hat évvel ezelőtt rámutattam a numerus clausus jelszónak végzetes következményeire: nem fogják megvalósítani, mert nem lehet megcsinálni, viszont addig, amíg a numerus clausus jelszón nyargalnak, megbeszélik, előkészítik, felette vitatkoznak, addig semmi más reformot nem csinálnak — mert hisz a numerus clausust készítik elő — és közben tönkremegy a magyar ügyvédség.

Mindkét jóslatom beteljesedett.

Pesthy Pál programját átvette Zsitvay Tibor, aki eleinte visszautasította a numerus clausus eszméjét, de utóbb nyíltan és erőteljesen állást foglalt mellette. Lázár Andor még nyíltan nem foglalt állást sem a numerus clausus mellett, sem ellene.

Közben a mozgalom az ügyvédi karban mind nagyobb méreteket ölt.

A vergődő ügyvédségnek egy része a numerus claususnak szalmaszálába kapaszkodik és attól várja, ha nem is megmentését, de legalább egy kis enyhülést.

A kar többsége azonban ma is ellenzi a numerus clausust, nemcsak elvi okokból, melyekre e lap hasábjain több ízben rámutattam, hanem azért, mert attól helyzetének lényeges javulását nem várja.

A kar katasztrofális helyzete folytán azonban égetően sürgős annak a kérdésnek a megoldása, hogy új ügyvédi rendtartás létesítését sürgezzük-e, úgy amint azt Zsitvay tervezte, vagy elégedünk-e meg néhány égetően sürgős kérdés megoldásával.

Nézetem szerint csak az utóbbiról lehet szó.

Legelsősorban azért, mert az ügyvédi kar helyzete annyira katasztrofális, hogy a leggyorsabb segítségre van szükség. Már pedig a gyökeres reformot, új ügyvédi rendtartást pár hónap alatt nyélbe ütni nem lehet. Az utolsó ötven év tapasztalataiból láthatjuk, hogy a tervezettől a törvényjavaslatig igen hosszú az út és egyelőre oly tervezet nem látott napvilágot, amelyből igen lényeges változtatás nélkül törvényjavaslat lehetne.*

De a sürgősségtől eltekintve az idő nem is alkalmas egy új rendtartás tető alá hozására. Gyökeres reform nem képzelhető anélkül, hogy a) az állam, b) a jogkereső közönség, c) maga az ügyvédi kar ne hozna nagy áldozatokat.

Erre pedig ma gondolni sem lehet. Gyökeres reform esetén az államtól a szegényjogos perek díjazását és a nyugdíjintézetnek bőséges dotálását kellene követelnünk. A jogkereső közönségtől az érdemleges munkának mainál lényegesen jobb díjazását és perenkívüli ügyekben a kötelező ügyvédi képviselőt kiterjesztését. (Okirati kényszer.) A lényegesen jobb díjazás csak törvénybe

iktatott tarifa útján volna biztosítható. Magának az ügyvédi karnak is áldozatokat kellene hoznia egyrészt a nyugdíj és aggkori biztosításnak a mainál helyesebb, másrészt az összeférhetetlenségnek szigorúbb szabályozásával.

A mai súlyos időkben ezeket az áldozatokat se nem kérhetjük, se meg nem kaphatjuk.

Tetőzi a nehézséget a legújabb időkben mindsűrűbben megnyilatkozó ügyvédellenes hangulat.

Nem speciális magyar tünet, hogy az ügyvédi karnak sok az ellensége. Henri Robert kiváló francia ügyvéd (*L'avocat*) c. munkájában azt mondja: «le plus souvent dans la littérature l'avocat n'a pas une bonne presse».

Hazánkban a közelmúltban igen sűrűn és igen magas helyről hangzottak el ügyvédellenes nyilatkozatok. Emlékezetes Bethlen István grófnak debreceni támadása, Wekerle Sándornak, Korányi Frigyesnek ügyvédellenes, teljesen indokolatlan és páratlan tájékoztatatlanságáról tanuskodó kifakadásai, Gaál Gasztonnak és pártjának az ügyvédi karral szemben tanusított egyenesen ellenséges magatartása.

Ebben a légkörben az ügyvédi rendtartásnak oly gyökeres reformjára, mely lényeges javulást jelentene, amely pl. a községi jegyzőket a magánmunkától eltiltaná, gondolni sem lehet.

Ezeket a nehézségeket tetézi, hogy az alapvető kérdések egész sorában nem alakult ki egységes vélemény az ügyvédi karban. Cikkem célja egyrészt a vitás kérdések, másrészt a megvalósítható reformok rövid felsorolása.

Előre bocsátom a vitás alapvető kérdéseket:

1. A numerus clausus kérdésére csak rámutatok, legközelebb külön cikkben fogok foglalkozni az ügyvédi kérdésnek ezzel a legfontosabb problémájával.

2. Vitás a bifurkáció kérdése. Zsitvay a bifurkáció mellett foglalt állást, azt mondván Dési Gézának adott megbízásáról: meg vagyok győződve, hogy olyan szellemben fogja csinálni, amely keresztülvihető lesz, különös figyelemmel a bifurkáció gondolatára, és pedig elsősorban az idősebb ügyvédség részére azzal a hozzáadással, hogy nem szeretném, ha szerzett jogokat érintene.

A bifurkáció kérdésével nem foglalkozom, mert e lapok hasábjain kimutattam, hogy a bifurkáció sehol sem vált be, ahol régóta megvan, ott is szeretnének tőle megszabadulni, nálunk meg éppen megvalósíthatatlan. (L. Jogt. Közl. 1931. évf. 245. l., 1932. évf. 49. és 157. l.)

3. Még mindig a túlszűfoltóság ellenszereinek körében maradván, rámutatok az ügyvédhelyettesi intézmény visszaállításának kérdésére.

Az ügyvédhelyettesi intézményt tudvalevőleg Pollák Illés kezdeményezte tervezetében. (31—44. §.) A budapesti kamara 1909-i felterjesztésében állást foglalt az ügyvédhelyettesi intézmény mellett és ennek köszönhetjük, hogy az rövid időre megvalósult.

Legutóbb Pap József sürgette az intézmény visszaállítását 1932. nyarán felsőházi beszédében, azt állítva, hogy csak a háborúnak és álhumanizmusnak köszönhetjük, hogy az ügyvédhelyettesi intézményt eltörölték. Ha Pap József egyedül követelné az eltörölt intézmény helyreállítását, akkor is foglalkoznunk kellene az általa felvetett eszmével. De az ügyvédhelyettesi intézménynek, mint a túlszűfoltóság egyik ellenszérének sok barátja van. Leopold Elemér is restitválta tervezetében, míg Kőrösi Kálmán ellene foglalt állást.

* Az ügyvédi rendtartás három tervezetével külön cikkben fogok foglalkozni.

Nézetem szerint ez az intézmény nem vált be, helyes volt eltörlése és helytelen volna feltámasztása. Semmi értelme sincs, hogy egy fiatal ügyvédet, aki már négy-öt évet töltött az egyetemen, négy évig ügyvédjelölti gyakorlatot folytatott, ügyvédi vizsgáját is letette, további gyakorlatra kényszerítsünk.

A legnagyobb hibája az intézménynek, hogy semmi garanciája nincsen annak, tényleg folytat-e az ügyvédhelyettes gyakorlatot és semmi szankciója nincsen annak, ha nem folytat. Az ügyvédi vizsga utáni gyakorlat könnyen kijátszható formalitás volt a múltban és az volna a jövőben is.

4. Mint negyedik vitás kérdést említem az egyetemi oktatás reformjának kérdését, amely szorosan összefügg az ügyvédi kar túlszűfoltóságának kérdésével. Ámde, bármily furesán hangzik, előbb kell tisztáznunk, lesz-e numerus clausus és lesz-e bifurkáció, és amire még alább fogok rámutatni, megengedjük-e a szakügyvédséget és csak azután reformálhatjuk gyökeresen a jogi oktatást.

Nem szorul bővebb indoklásra, hogy numerus clausus esetén legalább a mainál alaposabb egyetemi oktatást és a mainál hosszabb ügyvédjelölti gyakorlatot kell követelnünk, tehát numerus clausus esetén helyes és indokolt volna a jelenlegi négy évi tanulmányi idő meghosszabbítása.

Minthogy azonban én sem a numerus clausust, sem a bifurkációt nem tartom sem megvalósítandónak, sem megvalósíthatónak, sem a tanulmányi idő, sem a tanulmányi rend szempontjából nem vizsgálom, hogy akár az egyik, akár a másik reformnak mily befolyása lenne a jogi oktatásra.

Ha lényegében a mai szabad ügyvédség rendszerét fenntartjuk, nem tartom szükségesnek a tanulmányi idő további meghosszabbítását. Négy év elég annak a megtanulására, amire az ügyvédnek szüksége van, hogy tájékozódhasson. Tanulnia tovább kell holtá napjáig. Nem az egész anyagot kell megtanulnia, hanem a jog alapvető kérdéseit és el kell sajátítania a képességet, hogy a §-ok rengetegében eligazodhasson.

A tanulmányi időmeghosszabbítása ellen foglaltak állást: Kőrösi Kálmán, továbbá Vági József és Glücksthal Andor az Ügyvédek Reformszövetségének vitaülésén. Ha meg akarjuk nehezíteni az ügyvédi karba való felvételt a túlszűfoltóság enyhítése céljából, akkor célszerűbb és hasznosabb a gyakorlati idő meghosszabbítása, mint az egyetemi tanulmányi időé. Erre a kérdésre még visszatérek.

Vitásnak azért jelzem a kérdést, mert a budapesti ügyvédi kamara és *Osváld István* az ötéves tanulmányi idő mellett foglaltak állást, míg a budapesti egyetem véleményében szociális és pénzügyi okokból a mai négyéves tanulmányi idő alapján áll. Nézetem szerint nemcsak szociális és pénzügyi, hanem tanulmányi szempontból sem indokolt a négy év további felemelése. Kivételként további, legfeljebb egy-két szemeszter indokolt volna, ha a szakügyvédség intézményét megvalósítanók, mely esetben a speciális anyagnak alaposabb, behatóbb elsajátítása volna megkövetelendő.

5. A jogi oktatás reformjának keretében vitás kérdés: célszerű volna-e az ügyvédek zárt száma helyett, az ügyvédjelöltek zárt számának eszméjét megvalósítani.

A német Anwaltverein bizottsága vetette fel ennek a kompromisszumnak eszméjét: nem az ügyvédek, hanem a referendárok számát kell korlátozni. A mi jogrendszerünkre alkalmazva, ez az ügyvédjelöltek és gyakornokok számának korlátozását jelentené. *Szladits Károly* a Jogtudományi Közlönyben ezzel az eszmével kapcsolatban felvetette azt a gondolatot, hogy egy ideig csak azok legyenek ügyvédjelölteként felvehetők, akik bizonyos minimális vizsgaeredményt érnek el az egyetemeken.

A német Anwaltverein indítványához a német ügyvédi kamarák vezetőségeinek egyesülése (Vereinigung der deutschen Anwalt-kammervorstande) hozzájárult. Ezzel a kompromisszum terve komoly stádiumba lépett.

Habár ez a terv, amint fentebb már megjegyeztem, lényegileg a numerus clausus enyhébb formája, úgyszólván a szabad ügyvédség kényszeregyessége, mégsem lehet azt egy kézmozdulattal eltölteni.

Az ügyvédeknek a vizsgaeredmények alapján való szelekcióját a budapesti egyetem jogi karának véleményes jelentése is megemlíti, midőn azt mondja, hogy az ügyvédi numerus clausus megvalósítását csak az esetre tartaná megengedhetőnek, ha a szelekció a kitűnően képzett ifjak sérelme nélkül történne.

Helyesli a gondolatot Östör József is, aki úgy a német mozgalmat, valamint Szladits Károly álláspontját képviselőházi beszédében ismertette.

6. Még mindig a jogi oktatás reformjának keretében elsőrangúan fontos és sajnos, nagy mértékben vitás a jog- és államtudományi kvalifikáció egységesítésének kérdése.

Több oldalról felmerült az az eszme, hogy meg kell szüntetni azt a bifurkációt, amely ma minősítés dolgában a jogi és államtudományi kvalifikáció terén fennáll. Legutóbb *Pap József* követelte ezt felsőházi beszédében, és *emlékezetem szerint* Beck Salamon is ezt indítványozta az Ügyvédi Körben tartott előadásában.

A két kvalifikáció egységesítése újabb súlyos csapást jelentene az ügyvédi karra. Míg ma már az egyetemen különválnak azok a hallgatók, akik közigazgatási pályára készülnek, addig egységesítés esetén egyrészt a legutolsó szigorlatig meg lesz a lehetősége annak, hogy azok, akik eredetileg közigazgatási pályára készültek, ügyvédi pályára mehessenek, másrészt később is ez az átlépés az egyetemi minősítés egységessége folytán rendkívül meg lesz könnyítve.

De belső indoklottsága sem volna ennek a reformnak. A közigazgatási tisztviselőnek nincs szüksége a jogtudományi szigorlatok tárgyának nagy részére. Teljesen felesleges, hogy ezeknek alapos megtanulására kényszerítsük.

Kézenfekvő tehát, hogy ezen teljesen célszerűtlen és semmivel sem indokolható reform csak az ügyvédek túlszűfoltóságának további emelésére volna alkalmas, tehát az ügyvédi kar részéről legerélyesebben visszaautasítandó.

7. Vitás, hogy megvalósítsuk-e a szakügyvédség intézményét és ha igen, milyen módon. Bár a kérdés csak rövid idővel ezelőtt merült fel, máris hatalmas irodalom nőtt ki belőle. Erre a kérdésre csak rámutatok, de bővebben nem foglalkozom vele, mert Németországban sem érett még meg teljesen a kérdés, bár ott már egészen kezdetleges formában megvalósították.

(Folyt. köv.)

Dr. Teller Miksa.

A hitelsértési törvény alkalmazásához.

Közhely már az, hogy a gazdasági élet betegségeit és így a hitelélet bajait is törvényekkel gyógyítani nem lehet. Ezen a területen újabb és újabb jogszabályokkal operálni könnyen eredményezheti azt, hogy az amúgyis nagybeteg helyzetét még súlyosabbá teszi a beavatkozás. Folytathatnám ezeket a banalitásokat azzal, hogy az operáció sikerülhet, de a beteg belepusztulhat, mondhatnám, hogyha a beteget a szervezet természetes ellenálló erejére hagyták volna, vagy ha természetes eszközökkel jöttek volna segítségére, akkor az megerősödve saját maga küszöbölte volna ki a bajt magából. Más szóval a gazdasági élet bajait annak természetéből folyó gazdasági cselekedetekkel, jó gazdasági és pénzügyi politikával kell gyógyítani, nem pedig büntetőtörvényekkel. Mindezeket előttem sokan mondták már, de ezt nem lehet elégszer hangsúlyozni és ha ismétljük ezeket a már banalitásszámba menő megállapításokat, a gyakori ismételtetések csak azok nagy igazságát bizonyítják.

Érezte ezt a törvény miniszteri indokolása is, amikor az 1932: IX. tc. alapvető 1. §-át erősen magyarázza, úgy hogy ha a gyakorlat is követni fogja ezt a magyarázatot, akkor «nem kell tartanunk attól, — így mondja maga az indokolás — hogy a § szövegezése a gazdasági élet rendes menetét korlátozhatja». Sic! Tehát egyébként tartanunk kell tőle. Pedig ha a gyakorlat ezt a hivatalos szakaszmagyarázatot nem akceptálja, akkor beáll az, amit nem tudunk majd a törvényhozásnak megbocsátani, hogy igenis a gazdasági élet rendes menetét nemcsak korlátozza, hanem egyenesen megakasztja és bizonytalanná teszi.

Ez a törvény nem mintája a tökéletes törvényalkotásnak, mert az indoklásában kifejezett akaratot nem lehet magának a törvénynek a szövegéből kétséget kizárólag megállapítani és ez az akarat abból könnyen félremagyarázható. Már az első magyarázója, a hitelügyi bűncselekményeknek egyébként elismert szakértője, Zöldy Miklós kir. ügyész az indoklással ellentétesen olvassa ki a törvény akaratát éppen a leglényegesebb vonatkozásában.

A vagyonszőkésítés szándékosságára vonatkozólag az indoklás azt magyarázza, hogy az «adós lehető szabad mozgását» biztosítja az, hogy a cselekmény büntethetőségéhez a törvény

nemcsak határozott eredményt, még pedig a hitelező kielégítésének meggyőzését vagy csorbulását kívánja, hanem azt is, hogy a tettes szándéka kiterjedjen erre az eredményre is. Kimondja az indokolás, «hogy a hitelezők károsodásának szándékosnak kell lenni és kísérletként sem lehet tehát büntetni azt a cselekményt, amely a hitelező károsodását eredményezte ugyan, de ezt az adós nem láthatta előre és így nem is akarhatta.» Az eredményt is átfogó és erre irányuló akaratot teszi a büntethetőség feltételévé az indokolás, míg Zöldy Miklós magyarázatában éppen az ellenkezőjét mondja akkor, amikor azt állítja, hogy az 1. § alkalmazásánál az eredményt átfogó tudatot és az eredményre irányuló akaratot nem kell a bírónak kutatni, mikor azt bírálja el, vajjon szándék fennforog-e vagy nem. Vagyis a büntetőjognak a szándékra vonatkozó akarat elmélete álláspontjához híven, a vagyonsökkentésre vonatkozó akarat és tudatban állapítja meg a büntethetőséghez szükséges szándékot. Nem vitatkozunk azon, hogy a szándék magyarázatánál általában helyes-e az ú. n. akarat elmélet, csak rámutatunk az indokolás ama fogalmazására, mely szerint a szándékos vagyonsökkentés, tehát a vagyonsökkentés szándékos-sága mellett külön mondja azt, hogy a szándéknak a hitelezői kielégítés meggyőzésére is kell irányulnia és ezt a szakasz szövegében úgy fejezi ki a törvény, hogy a meggyőzés szó elé teszi a szándékos szót. Tehát a vagyonsökkentésnek a hitelezők kielégítésének meggyőzésát kell szándékolnia. A céllal kapcsolatban ugyan az indokolás is az egyéb kijelentéseivel nem egészen összeegyeztethető megállapítást is tesz, de a törvénytörvényben a szándékos szó kitétele és annak szövegbeli elhelyezése is jelent valamit akkor, amikor büntett ügyis csak szándékos cselekmény lehet. Az indokolás egyébként számos helyen kifejezi azt az értelmet, hogy maga a szóhasználat módja is az eredményre irányuló szándékot jelenti. A vádnak az indokolás szerint «nemcsak a szándékos vagyonsökkentést kell bizonyítani, hanem egy vagy több hitelező kielégítési jogának tényleges meggyőzésát vagy megcsorbulását is, mégpedig mint éppen a kérdéses vagyonsökkentő cselekménynek a következményét és nem téveszthetjük szem elől, hogy a büntethetőséghez még ezenfelül az is szükséges, hogy az adós szándéka erre a következményre irányult s az nem az adós akaratán kívül következett be».

Így jutunk az elméleti jogtudomány által általában perhorreskált dolus malus fogalmához. Ezt ugyanis jórészt tudománytalannak mondják, de a gyakorlat mégsem tud kitérni előle. Ugyancsak elérkeztünk a jogtalanság fogalmához, amelyet a törvénytörvény szöveg tényálladáki alkatelemként említ a vagyonsökkentéssel kapcsolatban. Itt tehát a jogtalanságnak, bár minden bűncselekmény inhaerens tulajdonsága, hangsúlyozott jelentősége van, éppen úgy, mint a szándéknak.

A szándék szónak a szakaszban való felvételével és elhelyezésével egyezik az indokolás is, amelyből kitűnőleg a bírónak igenis kutatni kell a szándéknak az eredményre irányulását, az eredményt átfogó tudatot és akaratot, és ha olyan ténykörülmények forognak fenn, amelyek ennek ellenmondanak, akkor a szakasz büntetendő tényálladéka nem létesül. Itt tehát a dolus malus fennforgását, a szándéknak egyenesen a hitelezők károsítására való irányulását kell felvennünk, amit abból is következtethetünk, mert a gondatlansági 3. §-ban olyan tényálladékok vannak vétségnek nyilvánítva, amelyek igen nagyon súrolják a büntetési szándék fogalmát, ha a szándékot itt nem a dolus malus színezetében vennők, s ha nem az eredményre irányulónak vennők a szándékot. A gondatlansági szakaszban a nyilvánvaló pazarlás a nagymértékben hanyag üzletvitel és gazdálkodás, a tőzsdejáték, a könyvvezetés hiánya mind csak vétségi tényálladékok. Ha ennél a szakasznál, amikor ilyen cselekményeknél a logika rendjében az eredménynek előreláthatása fennforog, szándékot mégsem tételez fel a törvény, mert gondatlansági vétségnek deklarálja, akkor ott, ahol szándékosságot kíván, ott csak a határozottan a károsításra irányuló dolus malust lehet felvenni, nem pedig csak olyan szándékot, amely az eredménytől függetlenül csak magát a cselekvést tudja és akarja, ahogyan azt Zöldy magyarázza.

A dolus malus felvételét indokolja a jogtalanság szónak a szövegben való felvétele is. Mert ha a szándék mellett a jogtalanság is külön felvett alkatelem, akkor csak olyan szándékról lehet szó, amelynél a tettes részéről az elkövetett cselekmény jogtalan voltának tudata is hozzájárul. Egyes jogtudósok a dolust mindig mint dolus malust veszik, de ha mások a dolus etikai színezését

tagadják is, a jogtalanul szónak felvételével a törvényhozó a dolus malust kívánja meg. A jogtalanul való cselekvés, illetve vagyonsökkentés a szándékon felüli plusz, amelynek a szövegbe való felvétele által a büntethetőség feltételévé válik az, hogy a jogtalanságot a szándékos elkövetőnek tudnia kell. Vagy a jogtalanul való elkövetési mód tényálladáki ismérv, amelyre vonatkozó tévedés lényegesnek tekinthető és mentesít. A jogtalanság itt úgy tárgyi, mint alanyi értelemben veendő.

A Kúria sokszor a szándék hiánya, sokszor a jogtalanság tudatának hiánya miatt hoz felmentő ítéletet. Amikor a szándék fennforgását kutatja, azt mondja, hogy fel kellett menteni pl. a magánlaksértés vádjá alól a vádlottat, mert «a szándéknak tudatosan bűncselekmény elkövetésére kell irányulnia», ilyen szándék pedig a tettesnél nem volt felismerhető. Máskor a Finkey szerint is helyesnek elismert «jogsérelemre irányuló szándék hiánya» miatt történik a felmentés, ami alapján a büntethetőséghez a dolus malus fogalmát és a szándékhoz a jogellenesség tudatát kívánja meg. A jogtalanul való csökkentés fogalma a hitelsértési törvény 1. §-ban a kúriai gyakorlat előbb említett gyakorlata értelmében veendő.

Mindezekből az következik, hogy a hitelsértési törvény 1. §-ába ütköző cselekményt egy súlyos és nem sűrűn előforduló bűncselekménynek fogalmazta meg a törvény. Nem akarta a gazdasági életet ok nélkül bénítani és ha az indokolásnak megfelelőleg alkalmazná a gyakorlatban, akkor ez az alkalmazás nem is szolgálna a szabad mozgás akadályául. Az indokolás azt mondja, hogy «a saját vagyonnak szándékos csökkentése az okszerű gazdálkodás alapelveivel egyenes ellentétben áll és így az a gazdasági életben csak egészen elszigetelt kivételes jelenségeként fordulhat elő. Íme, ezzel szemben a törvény életbelépése óta mit látunk? A gyakorlat az indokolás eme szavait és egyéb a szándék és jogtalanság körül kifejtett álláspontját teljesen negligálja és lépten-nyomon teljesen sablonszerűleg vádat emelnek az 1. § alapján, holott ha az indokolás intencióit figyelembe vennék, erre jóval ritkábban kerülne sor. Ez jórészt a szöveg hibája.

A modern törvénytörvény szerkesztés ú. n. kerettörvényeinek, amely szabadabb mozgást biztosít a bírónak, csak akkor van jogosultsága, ha tökéletes, a törvényhozói akaratot pontosan fedő szöveggel párosul. Rendkívüli törvényalkotási művészet kell ahhoz, hogy a definíciós rendszer, szemben a kazuisztikussal, ne okozzon bajokat, hogy az alkalmazás ne vonjon olyan tényállásokat a keretébe, amelyeket a törvényhozó büntetni nem akart. Különösen a definíciós rendszerben mutatkozik rendkívüli szüksége annak, hogy a vádemelés nagyon megfontolt legyen és a vádirat ellen kifogásnak legyen helye, vagyis az ilyen rendszerben mindig rejlő valamilyen fokú bizonytalanság már a vádemelésnél szigorúan lemeressék és főtárgyalás előtt bírói elbírálásban részesüljön. Ezt a szempontot ennél a törvénytörvényenél nem honorálták.

Az idevonatkozó vádemelések gyakorlatában az történik, hogy a 3. §-ban körülírt vegyes rendszerben szövegezett vétségi tényálladékoknál jóval csekélyebb súlyú tényállásnál is csak az 1. § alapján emelnek vádat, nem pedig a 3. § alapján. Pedig a vádemelésnek már első rostának kellene lenni, nem pedig egy nyitott ajtónak, amelyen át minden tényállás az ítélőbíró elé kerül. Az ítélőbíró hiába fogja kimondani, hogy nincs bűncselekmény, a könnyű vádemelés a gazdasági életet és az indokolás által is annyira védeni kívánt szabad mozgást megdermeszti. Hiába fogja az 1. § alapján emelt vádat a 3. § alapján minősíteni az ítélőbíró, és magánindítvány híján megszüntetni az eljárást, az adós gazdasági egyéniségének a halálát fogja az ilyen eljárás jelenteni. És ezzel a gyakorlattal illúzióvá válik a törvény ama intenciója is, mellyel a gondatlansági tényállásokat magánindítványává tette s melyet azzal magyaráz az indokolás, hogy a hitelezők érdekében áll az, hogy a bűnvádi eljárás az adóst üzletének lebonyolításánál ne akadályozza, hogy üzleti egyéniségét ketté ne törje. A hitelező érdeke lévén az adós gazdasági egyéniségének megmentése, ezért a tökéletesség szerinti magánindítvány is ezt a célt szolgálja, de a vádemelés eme gyakorlata ezt a szempontot teljesen negligálja és ezzel úgy a törvényhozás szándékával, mint az indokolás által felismert hitelezői érdekekkel és így egyetemes gazdasági érdekekkel ellentétes.

Nem tudjuk felhívni elég nyomatékosan az ügyészségek vezetőinek figyelmét arra, hogy az indokolás kifejtett intencióit vegyék irányadónak a szövegnek a tényállásra alkalmazásánál. A jelen

megjegyzéseink tisztán csak ezt a célt szolgálják. Lehet, hogy különösen a szándék és jogtalanság fogalmával kapcsolatosan elmondottakra dogmatikailag sok helyreigazító észrevétel volna tehető, de azt hisszük, a dolog lényegében igazunk van és ez igazunkat a Kúria eddigi gyakorlata is igazolja. Reméljük, hogy ma már nincs alapja annak a laikus hiedelemnek, hogy egy új törvény tízévi jogbizonytalanságot jelent, mert a Kúria bölcsessége hamarosan bizonyosságot teremt a törvény gyakorlati alkalmazásában. Dr. Balázs Jenő.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

1. **A közvetítésnek** ahhoz, hogy az anyagi jog szabályai értelmében jutalékkövetelésre való jogosultságot eredményezzen, a létrejött ügylettel oki kapcsolatban kell lennie, vagyis az ügylet megkötésére kell vezetnie. S a megbízólevélnek az a tartalma is, hogy a jutalékfizetési kötelezettség a megbízó terhére még akkor is fennáll, ha a közvetített ingatlanra vonatkozó ügyletet nem a közvetítéskor, hanem bármikor később kötné is meg, csak arra az esetre vonatkozik, ha a jogügylet bár egy későbbi időben, azonban mégis a közvetítői tevékenység eredményeképp jön létre, de helyesen nem értelmezhető akként, hogy a jutalékfizetési kötelezettség akkor is fennáll, ha a közvetítés teljesen eredménytelen maradt s a vételügylet egy már jogérvényesen létrejött előbbi ügylet felbontása után a felperesek közvetítői tevékenységétől függetlenül létesül. (Kúria, 1932. nov. 4. P. VII. 1354/1931.)

2. **Megrendelések gyűjtése.** A gazda, aki 93 kat. hold saját tulajdonában lévő mezőgazdasági birtokon önállóan gazdálkodik s aki ezen felül 446 hold 1038 négyszögöl területű haszonbérleten is folytat gazdálkodást, nem tekinthető oly kisbirtokosnak, akinek gazdasági géprendelése a 27,493/1901. K. M. sz. rendelet 6. §-a értelmében csak a községi előljáróság hitelesítésével érvényes. (Kúria, 1932. nov. 2. P. VII. 4132/1932.)

3. **A kegydíj** a teljesített szolgálatokra tekintettel az alkalmazottnak vagy annak a családtagjának önkéntesen adott juttatás, mely az önkéntes, ajándékszerű jogi természetét elveszti és kifejezett elvállalás esetén kívül is nyugdíjtermészetű járandósággá válik, ha a fennforgó körülményekből a munkaadó ama szándékára lehet következtetni, hogy ily kötelezettséget kívánt vállalni. Abból a tényből, hogy a felperes férje évek hosszú során át az alperesek szolgálatában állott s a felperest, a férje halála után, az alperesek több mint 12 éven át állandóan s rendszeresen anyagi támogatásban részesítették, okszerűen következik, hogy az alperesek kötelemszerűleg kívánták a felperest a kegydíjban részesíteni. Az ily kegydíj fizetése iránti kötelezettséget az alpereseknek leromlott vagyoni viszonya meg nem szünteti. (Kúria, 1932. nov. 24. P. II. 63/1932. V. ö. H. j. 17., 25., 203.) H. D.

Szemle.

— **A közigazgatási bíróság elnöki és másodelnöki állásában** bekövetkezett változás, sajnos, igazolni látszik már előre kifejezett (1932. évf. 155. old.) aggodalmunkat. Wlassics Gyula és Benedek Sándor távozása mindenképpen súlyos veszteséget jelent, nemcsak azért, mert Wlassics Gyula neve éppúgy patinás fogalma a magyar jogtudománynak, mint Benedek Sándoré a pénzügyi jognak, nemcsak mert Wlassics Gyula egyéniségében a magyar jogászai kultúra legnemesebb hagyományai egyesülnek a nyugateurópai jogászai törekvésekkel, amiről az irodalmi és törvényhozói alkotásoknak hosszú sorában tett bizonyosságot, hanem főképpen azért, mert vezetésük alatt a közigazgatási bíróság a törvény alkalmazásának és a bírói függetlenségnek oly magas színvonalon álló atmoszféráját fejlesztette ki, amely sikeresen állta a háború és a forradalmak viharpróbáját. Ezeknek a hagyományoknak fenntartása annyira elemi államérdek, hogy a közigazgatási bíróság új

vezetőségének megválasztásában már eleve csak oly jelöltek jöhettek volna figyelembe, akik mint vérbeli bírák gondolkodás- és érzésvilágukkal, eddigi működésükkel és tapasztalataikkal a közigazgatási bíróság szellemének kifejezői. Semmivel sem indokolható tehát, hogy Wlassics Gyula és Benedek Sándor örökébe két előkelő idegen jusson, akiknek kinevezése ismét egyszer igazolná azt a föltevést, hogy nem az állásokhoz keresik az embert, hanem az embereknek keresnek állást. Politikai bizalmi pozícióknak előzetes betöltése — akár főispáni, akár házelnöki vagy miniszteri minőségben — valóságos ellenjavallat, ha arról van szó, hogy a kormány tényeinek törvényessége fölött ítélő legfőbb bíróság irányítása független kézbe kerüljön. Puky Endre volt külügy-miniszter és Széll József volt főispán egyénileg bizonyára kifogástalanul tiszteletreméltó úri emberek, de ezzel a minősítéssel és ú. n. adminisztratív gyakorlattal kívülről még jó néhány jogvégzett és nyugalmazott köztisztviselő rendelkezik, a nélkül, hogy a közigazgatási bíróság elnöki állásának betöltésénél figyelembe részesülne. Még nem nyerte el ugyan a képviselőháznak hozzájárulását az összeférhetlenségi törvényjavaslatnak a felsőházi határozattal elfogadott szövege, amely a képviselőket a mandátum megszűnésétől számított egy évig elzárja attól, hogy ítélőbíróvá kinevezhetők legyenek, ami alól a javaslat Juhász Andor indítványának megfelelően a felsőbbbíróóságok elnökeit se veszi ki, de nincs ok annak föltevésére, hogy a törvényhozás másik része elzárkóznék a felsőházi határozat alapjául szolgáló nyomós érvektől. Ha pedig a törvényhozásnak kifejezett akarat is, föltehetően rövid idő múlva, határozott tilalmat állít a tervbevett kinevezés elé, úgy a kormánynak forma szerint joga volt ugyan, hogy a meghozandó törvény célját és célzatát egy adott esetben még kapuzárás előtt meghiusítsa, de a végrehajtó és a törvényhozó hatalom viszonyában kívánatos etikai szabályoknak aligha felel meg, ha a kinevezés erkölcsi jogcímét a kormánybizalomtól eltekintve csupán a *vacatio juris*-ből meríti. Mert a kormány tényei fölött ítélő bíróság elnökének kinevezésében a kormány bizalma inkább teherként, mint alkotmánybiztosíték, de semmi esetre sem pótolhatja azt a bizalmat, amelyet a jogkereső közönségben az elnöknek már kinevezésében is törvényesen biztosítani kívánt politikai függetlensége ébreszthet. Ha pedig a megtörtént elnöki és a tervbevett másodelnöki kinevezés nem politikai érdek megvalósítását szolgálja s a kiválasztottak politikai szerepe csupán véletlén *accidentia*, akkor viszont joggal elvárható volna, hogy a kinevezésnek indoklásául a kormány legalább megismeresse a jogászai közvéleménnyel azokat a bírói pályán elért sikereket és a közigazgatási jog tudományos művelésében aratott babérokat, amelyekkel választottjai rászolgáltak, hogy a legfelső bíróságok aktív bírónak mellőzésével jussanak a nekik szánt magas és diszes *sella curialis*-ba.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és álláskeresőknél 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ingó árverést 1000 P-től 5000 P becsértékig a helyi lapban, 5000 P-n felül a Hivatalos Lapban kell meghirdetni a VT. 102. §-ának 5-ik bekezdése értelmében. Ingatlan árverést 1000—5000 P kikiáltási áránál helyi lapban, 5000 P-n felüli kikiáltási áránál pedig a Hivatalos Lapban kell meghirdetni (VT. 152. § 3. és 4. bekezdés). Ingatlan árverést 15 nappal előbb kell meghirdetni. A hirdetmény hátára bélyegzőt kell ütni és minden kísérőlevél nélkül beküldeni az Erdős-irodába (a boríték így címezendő: Erdős-hirdető, Budapest 62. Póstafoák 288.) itt már tudják, hogy hol kell meghirdetni. 515

Regiemegtakarítás ügyvédeknek újszertendőben mindenféle írásmunkát: leírást, fordítást, sokszorosítást «Tempo» irodával végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 516

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. I. *Dr. Alföldy Dezső* kir. kúriai bíró; II. *Dr. Almási Antal* kir. kúriai bíró, egy. c. ny. r. tanár: Távozó nagy bírák. — *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: Reflexiók a kisiklásra és annak bírálata. — *Dr. Móra Zoltán* tőzsdebírói jogügyi h. főtitkár: Leszállítható-e az igazságügyi budget? (I) — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Az ügyvédi probléma alapvető kérdései. (II.) — *Dr. Laszcsik László* budapesti ügyvéd: A büntetendő uzsoráról. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 3. sz. — Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár XVII. kötetéhez.

Távozó nagy bírák.

I.

A legutóbbi évfordulóval nyugalomba vonult a kir. Kúria nagyerdemű tanácselnöke sándorfalvi Pap István is.

Azok közé a kiváló egyéniségek közé tartozik, akiket Erdély adott a szűkebb Magyarországnak.

Negyvenhat évet meghaladó közzolgálati működéséből mint kisegítő, majd mint rendes bíró s végül mint tanácselnök 26 évet töltött a kir. Kúria kötelékében, s tíz éven át állott a Kúria I. polgári tanácsának élén.

Tevékenysége a kir. Kúrián összeforrott az örökösödési ügyekben ítélkező első polgári tanács működésével.

Egész nemes lelkét, meleg szívét és éles elméjét vitte bele ezeknek az ügyeknek az ellátásába. Áthatotta az a tudat, hogy az öröklési perekben emberek életsorsa, s velük együtt sokszor nemzedékeik jövője dől el.

Mint tanácselnök különös súlyt helyezett az ügy alapos megvitatására.

Az ügy előadása s az ítélet indokolása legyen tömör, szabatos, s ezek tekintetében az eset körülményeihez mért rövidsége kell törekedni, ellenben az ügy tanulmányozása s a tanácskozás mennél behatóbb legyen, bármennyi időt vegyen is az igénybe.

Tanácselnök volt a szó legigazibb értelmében.

A tanácskozás alkalmával támadt vitákat éles ítélőképeségével, nagy tudásával, széleskörű tapasztalatával és bámulatos türelmével mindannyiunk teljes megnyugvására döntötte el.

Nagy tekintélyével irányította a tanács működését, s a tanács tagjai — különösen az újonnan beosztott bírák — tanítómesterüknek tekintették őt.

Rendkívüli szellemi tulajdonságainál fogva szinte megérezte a helyes megoldást. Mert az ítélkezés gyakran nem egyéb, mint megérzése annak, mi az igazság, az indokolást hozzá a jogászilag képzett elme mindig megtalálja.

Nem volt barátja a merev álláspontoknak s mindig oly döntéseknek volt a híve, amelyek az eset körülményeihez simulnak.

Kivételes gyakorlati érzéssel rendelkezett, s bölcs megfontolással igyekezett mindenkor összhangba hozni a jogszolgáltatást az átalakuló gazdasági élet követelményeivel.

Amikor a korona értékének nagymértvű csökkenése a pénztartozások megítélésénél a bíróságokat nehéz feladat elé állította, az öröklési jog terén az ő éleslátása megtalálta az igazságos, a helyes, az élet igényeinek megfelelő megoldást; idevonatkozóan az átértékelést illetően vallott s a tanács ítélkezésébe bele vitt elvei irányadóul szolgáltak utóbb az 1928. XII. tcikk megalkotásánál.

Dr. Pap István kimagasló egyéniség nemcsak bírói, de emberi tulajdonságainál fogva is.

Ritka szeretetreméltó s előzékeny modorával mindenkit lebilincsel.

Finom lelkületéből valami könnyed derű áradt, pedig ő is állandóan lelke mélyén hordja a nagy fájdalmat, amit az erdélyi ember érez szűkebb hazájának elvesztésén.

Most eltávozott a tanácselnöki székből, noha a Mindenható különös kegye folytán teljes munkaerejének birtokában van.

Távozása úgyszólván pótolhatlan veszteség a kir. Kúriára, de különösen annak első polgári tanácsára.

Mert szinte Pap István személyében testesült meg a mai magyar öröklési jog. A háború óta elsősorban az ő nagy jogász elméje fejlesztette ki a magyar öröklési jognak mai gazdag rendszerét.

Ő képviselte e téren a jogegységet, a jogfolytonosságot, a jogbiztonságot.

Ám az életben nincs megállás.

A Kúria nagy erőssége a tradíciókhoz való ragaszkodás, de e mellett a Kúria nem zárkózik el a fejlődő élet követelményei elől sem.

További fejlődésnek, átalakulásnak lesz alávetve öröklési jogunk is.

S bizonyára vannak olyan a mai gyakorlatban követett jogszabályok, amelyek a gazdasági viszonyok változása, esetleg az életviszonyoknak jobban megfelelő jogszabály felismerése folytán elvesztik majd érvényüket s helyet adnak más jogszabályoknak.

De e mellett is elvitathatlan tény marad, hogy az európai színvonalon álló, de magyar földben gyökerező öröklési jogunknak mai fejlett kialakulásában Pap Istvánnak elévülhetlen érdemei vannak.

Fájó érzés fog el mindannyiunkat, akik tisztelői és nagyra-becsülői vagyunk, hogy az ítélkezésben az ő tevékenységét immár nélkülözni fogjuk.

De az kétségtelen, hogy a jövőben is jogi kérdésekben az ő véleménye a jogászörök legnagyobb érdeklődésére számíthat, s e téren bármely megnyilatkozása mindenkor csak nyeresége lesz a magyar jogi életnek.

Dr. Alföldy Dezső.

II.

A m. kir. Kúria hatodik polgári tanácsa elnökének nyugalomba vonulása kötelmi jogszolgáltatásunk szinte pótolhatatlan vesztesége. *Rácz Lajos* tanácselnök a magyar felsőbb bírósági klasszikus mintaképe. Egyéniségének körvonalai minden vonatkozásban nagyarányúak. Akár rendkívüli széles és mély jogi tudását, akár a legapróbb részletekben is a lényegest villámgyorsan meglátó gyakorlati éleselmjúségét, akár valóban imponáló munkakedvét és munkabírást csodálhattuk, mindenképpen azzal a mély benyomással távoztunk az ügyek elbírálása után, hogy *Rácz Lajos* tanácselnök mint a józan magyar életbölcse és a törhetetlen magyar igazságosság nagyszerű megtestesítője, még a legfelsőbb magyar bíróság tanácselnöki méltóságának is emelte a fényét.

Munkatársainak a legnehezebb ügyekben is lelkes példaadó vezetője, a peres feleknek pedig valóságos alkotmánybiztosítéka volt.

Bámulatraméltó tájékozottsága, amely minden egyes eldöntendő ügyben az előadó legtűzetesebb tárgyismeretével legalább is vetekedett.

A döntést megelőző megbeszélésekben szigorúan tárgyilagosan ügyelt arra, hogy az eldöntendő jogi kérdések úgy elvi jelentőségükben, mint gyakorlati kihatásaikban is mindenféle szempontból megvitassanak. A szavazás után pedig akkor, amidőn az összecsapó nézetek harcából is a legfelsőbb bíróság állásfoglalását tömör, hatalmas indokolással olvastotta ki, tette ezt oly gondos körültekintéssel és oly mesteri szövegezéssel, amely még azokat is meggyőzte, akik csak az imént is más álláspontok voltak vagy akikre a per kedvezőtlenül dőlt el. Ítéletei nem csupán méltók maradtak a m. kir. Kúria ítélkezési színvonalához, de sokszorosan, és pedig gyakran a magánjogi javaslattal párhuzamosan, de ott, ahol ez indokoltnak látszott, attól eltérő irányban a jogfejlődést előbbre is vitték. Mint hivatásának igazán élő magyar bíró távoltartotta magát az ünnepeztetéstől. Ezt azonban könnyen nélkülözheti az, akinek kiváló tulajdonságait és aki működésének a sikeres voltát minden magyar jogász már oly régen és oly teljes mértékben ismerte fel, mint Rácz Lajos tanácselnökét. Dr. Almási Antal.

Reflexiók a kisiklásra és annak bírálatára.

A kir. Kúria P. IV. 307/39/931. sz. ítéletében foglalt ama megállapítása alkalmából, hogy «a m. kir. minisztériumnak a kormányzói hatalom körében az államélet rendezésére kiterjedő törvénytörvénypótló és törvénykiegészítő, jogalkotó hivatásánál és kötelességénél fogva, tehát törvényes hatáskörben kiadott rendelete...» azon kérdés vetődött fel, hogy a magyar alkotmány, mint parlamentáris alkotmány értelmében a kormánynak joga van-e jogalkotó rendeleteket kibocsátani.¹ E kérdésnek felette nagy horderejénél fogva már régen teljes tárgyilagossággal, de jogászai függetlenséggel szembe kellett volna nézni. E célt szolgálják a következő reflexiók.

Nem is oly régen büszkén utaltunk arra, hogy a magyar alkotmány hasonlít az angol alkotmányhoz, a politikai életben pedig éppúgy, mint a tudományos irodalomban, sokszor hivatkoztak is erre. A parlamentáris alkotmány tekintetében Anglia a minta. Ha pedig a magyar alkotmány hasonlít az angol alkotmányhoz, — ami bizonyos tekintetben való is — úgy a parlamentáris alkotmány lényege tekintetébeni nézeteltérés esetében tanácsért logikusan csak a mintához fordulhatunk.

A magyar alkotmány, mint az angol történelmi alkotmány, mellyel szemben áll az adományozott és oktrojált, továbbá az önkéntesen alaptörvénybe foglalt alkotmány. A magyar is, mint történelmi alkotmány, fejlődés eredménye, mely fejlődés nem mindig békésen ment végbe, hanem igen sokszor küzdelemmel, sőt véráldozattal járt, mint az angol is. Az angol alkotmány fejlődési fokozatát szemlélhetjük a maga mai pompás mivoltában, bár korántsem érte el tetőpontját. A magyar alkotmány nem fejlődött odáig, mert nem fejlődhetett. Erre majd később rátérek, most lássuk csak mi az angol alkotmányos felfogás a vitatott kérdés tekintetében.

Az angol parlamentáris alkotmány értelmében sem a kormánynak, sem valamelyik miniszterének nincs joga törvénytörvénypótló vagy törvénykiegészítő, jogalkotó rendelet kibocsátására a parlament engedélye vagy ellenőrzése nélkül. Tudni kell ugyanis, hogy az angol alkotmány értelmében a végrehajtói hatalom a törvényhozói és bírói hatalomnak alá van rendelve és ez utóbbiak kontrolja alatt áll. A parlament a többség által kiküldött bizottság — ez a kormány — által kormányoz és a kormány e többségtől függ. A kormány nem politikai jellegű rendelkezése vagy intézkedése ellen orvoslás kérhető a bíróságtól, mely eldönti, hogy joga volt-e a kormánynak ez intézkedés- vagy rendelkezéshez, vagy sem. Számos *writ* és másnemű eljárás szolgál e célra; az eljárás ismertetése nem tartozik ide, de annyit meg kell jegyezni, hogy szükség esetén esküdtek közreműködésével és a feleket képviselő barristerek fejtegetéseinek teljes mértékben való figyelembevételével dönt a bíróság. A mondottak után is a magyar jogász előtt hihetetlennek fog tetszeni például az az eset, hogy még a békeidőkben egy angol polgár a korona által (természetesen miniszteri ellenjegyzéssel) kinevezett

grófsági bíró (county court judge) kinevezésének jogszerűségét megtámadhatta és a *writ of quo warranto* eljárással bírói döntés alá bocsátotta. Angliában sem közigazgatási jog nincs, sem közigazgatási bíráskodás nincs, hanem ilyen vitás kérdés is a rendes bíróságokhoz tartozik.

Angliában a kormánynak semmiféle rendelet kiadási joga nem volt. Miután azonban a civilizáció haladásával és az élet modernizálásával az államélet rendezése során sok és komplikált feladat volt megoldandó, körülbelül a XIX. század közepétől fogva az angol kormánynak is van rendeletkibocsátási joga szigorú alkotmányos feltételek alatt. Az erre vonatkozó szabályok igen komplikáltak, valamint a mód is, mellyel a parlament a kormány e jogát ellenőrzi. A dolog lényege abban áll, hogy vannak rendeletek, amelyeket a kormánynak a kibocsátáskor mindkét ház asztalára le kell tennie; van egy másik csoportja a rendeleteknek, amelyek mindkét ház asztalára történt letétel után csak bizonyos határidő elteltével lépnek hatályba azon esetben, ha a rendelet kibocsátása ellen kifogás nem emeltetett, s végül van a rendeleteknek egy harmadik csoportja, amelyek kibocsátására a parlament előzetes hozzájárulása szükséges. Minden jogalkotó kormány- vagy miniszteri rendeletet, s minden oly rendeletet, mely egyéni jogokat érint, a fenti módok valamelyikén a parlament ellenőrzése alá kell helyezni, vagy annak kibocsátására jóváhagyást kérni. Azonkívül a kormánynak a kibocsátandó rendelet tervezetét előzőleg a polgárokkal meg kell ismertetnie olyképpen, hogy az angol hivatalos lapban közzéteszi, miszerint a rendelettervezet egy példánya a *king's printer*-nél (a király nyomdászánál) kapható, hogy a közvélemény esetleg állást foglalhasson.

Ez röviden az angol minta.

Fentebb említettem, hogy a magyar alkotmány nem fejlődött arra a fokra, melyen az angol alkotmány ma pompázik, mert nem fejlődhetett. A fejlődés akadályainak taglalása e cikk keretén kívül esik s elég a történelemre utalni. Egy jogi körülményt azonban e tekintetben le kell szögezni. Az alkotmány visszaállítása óta a német autokratikus és bürokratikus alkotmánydoktrínák lassan, de biztosan kezdtek magyar jogterületre beszivárogni. Azt nehéz eldönteni, hogy ezek a doktrínák szülték-e az időleges tényleges állapotot vagy a tényleges állapot tette-e lehetővé és könnyűvé e doktrínák minden kritikanélküli befogadását. Egy idő óta például a közjogászok egyike-másika a magyar közjogban már «alaptörvények»-ről beszél, holott történelmi alkotmánynál «alaptörvény» nem lehet. A «Kisiklás a kritikában»² idézett közjogi írók is e doktrínák hatását tükröztetik vissza, sőt az idézett közjogi írók közül Egyed: «Közjogi alapismeretek» című munkájában³ nemcsak minden parlamentáris alkotmánnyal ellenkező, de egyenesen azon abszolutisztikus tant állítja fel, hogy a magyar alkotmány szerint az államakaratot a végrehajtói hatalom legfőbb szervei is kifejezhetik. Ez és hasonló tanok «olyan lejtő», — mint Grosschmid mondja — «melyen az igazságszolgáltatás s ezzel a magánjogok biztosítékait is illetőleg könnyen a legkiáltóbb és veszesebb örvény felé vihet az út».⁴ Ezek az autokratikus és bürokratikus alkotmányjogi doktrínák nem az angol parlamentáris alkotmányjogi felfogástól eltérőleg az államban levő hatalmak koordináltságának felfogását eredményezték, hanem ezek folytán a végrehajtói hatalom a másik két államhatalom fölé helyeződött, gyakorlatban talán inkább, mint elméletben, a végrehajtói hatalom mindenhatóvá lett. Ha pedig az alkotmányjogi felfogás autokratikus és bürokratikus, e felfogás érezteti hatását a jog más területén is, és tényleg a német jogi doktrínák és azok szellemének nemcsak kritikanélküli, de kizárólagos elfogadásának hatását szemlélhetjük jogéletünk és igazságszolgáltatásunk számos területén. E kizárólagosság okozta elzártágunkban és egyoldalúságunkban azután az utóbbi évtizedekben egy szörnyű módszer honosodott meg, mely elzártágunkat és egyoldalúságunkat meggyőződésünk, sőt hazafias vágyaink gyanánt szerepeltette és azzá alakította át, minek következtében a nagy nyugati államok jogi kultúrájától, különösen az angoltól, kínai fallal voltunk elzárva és jogi életünk a magyar lélektől teljesen idegen német intézményeken épült fel. Ezek a jogi körülmények is hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar parlamenti alkotmány fejlő-

¹ L. Kisiklás. Jogt. Közlöny 1932. okt. 22. 39. sz. Szemle rovat.

Kisiklás a kritikában. Dr. Szobonya Béla kir. kúriai bíró. Jogtud. Közl., 1932. nov. 26. 44. sz.

A béna ellenbírálat, vagy ... Jogt. Közl., 1932. dec. 3. 45. sz.

² L. dr. Szobonya Béla: Kisiklás a kritikában c. cikkét Jogt. Közl., 1932. nov. 26. 44. sz.

³ Idéve u. o.

⁴ Grosschmid: Jogszabálytan, 126. old.

désében megakadt és olyan alkotmányjogi tantételek keletkeztek, melyek e lapok hasábjain vita tárgyát képezték.

Angliában az utóbbi években, különösen a konzervatív kormány idejében, sok kerettörvényt hozott a parlament, mely kerettörvényekben felhatalmazta a kormányt, hogy a részletekre vonatkozó jogszabályokat rendeleti úton alkossa meg. Midőn ez szinte gyakorlattá kezdett válni, az angol jogászság ez ellen felzúdult, a lordok háza éppúgy, mint az alsóház, tiltakozott ilyen törvényjavaslatok ellen és nem kisebb ember, mint a most is hivatalban levő lordfőbíró, *Lord Hewart of Burry* erélyesen tiltakozott ezen gyakorlat ellen, *The new despotism* című könyvében kimutatta ennek alkotmányellenes voltát és az egész új despotizmusnak nevezte. Pedig formailag alkotmányos volt az eljárás, mert a törvény felhatalmazta a kormányt jogalkotórendelet kiadására, de miután a parlament a felhatalmazás folytán már nem ellenőrizhette a kormányt vagy minisztert, hogy miféle jogszabályokat is fog alkotni a kormány, az angol jogászok, a lordfőbíróval az élén, tiltakoztak a kormány ily eljárása ellen és később maga a parlament is megszokta a kormány bátorságát.

Ilyen érzékenyek az anglok az alkotmányosság tekintetében és azért nem lehet oly könnyedén kezelni azt a kérdést, hogy a magyar alkotmány értelmében van-e a kormánynak törvénykiegészítő vagy törvénytörő, jogalkotó joga, mert az kétségtelen, hogy a magyar alkotmány, mint parlamentáris alkotmány szerint nem lehet és azért nincs is.

Dr. Admeto Géza.

Leszállítható-e az igazságügyi budget?¹

Egy tudományos írásmunka címe rendszerint azt a célt szolgálja, hogy megjelölje a tudományos írás célbavett tartalmát. A jelen esetben kénytelen vagyok ettől a szokástól eltérni; cikkeimben arról, hogy «leszállítható-e még az igazságügyi budget», nem lesz szó. Azért voltam kénytelen a fenti címet választani, mert Teller Miksa hivatkozott cikkének, amely szintén nem a fent idézett kérdéssel, hanem egész terjedelmében egy 1930-ban megjelent cikkemmel² foglalkozik, ugyanezt a címet adta. A dolgok megértéséhez szükséges ismerni az előzményeket.

1930-ban az igazságügyminisztérium a jogászai közvélemény elé terjesztette a később az 1930: XXXIV. tc.-ben iktatott T. E. javaslatát. Az utolsó évtized alatt alig volt törvényjavaslat, amely a jogászai közvéleményben oly általános felzúdulást keltett volna, mint ez. Ügyszólván mindenki a javaslat ellen foglalt állást. Különösen hangsúlyozták, hogy a javaslat méltatlan takarékoskodás az igazságszolgáltatással szemben. Egyedül Juhász Andor, a kir. Kúria elnöke foglalt állást a javaslat mellett. Magas állásának és saját egyéniségének nagy súlyát vetette latba a Magyar Jogászegyletben tartott előadásában, hogy a javaslat további tárgyalása számára a megfelelő légkört megteremtse.³ A javaslat elleni szenvedélyes támadások ezután sem szüntek meg. Az ügyvédi kar tagjaival folytatott személyes érintkezésből azt a meggyőződést merítettem, hogy a javaslat szenvedélyes hangú tárgyalása a magyar igazságszolgáltatásra és a magyar igazságügyi költségvetésre vonatkozó adatok nemismerésén és félreismerésén alapul. Általánosan hangoztatott vélemény volt az, hogy a törvénykezés egyszerűsítésére semmi szükség nincs, a fennforgó bajokat a bírói állások szaporításával orvosolni. Általánosan és szenvedélyesen hangoztatták tovább azt a vádat, hogy Magyarország igazságügyi költségvetésével szűkmarkúan bánik. Ily körülmények között vállalkoztam arra, hogy a külföldi igazságügyi statisztikák és igazságügyi költségvetések adatainak a magyar adatokkal való szembeállítását útján törekedjem a helyzetet tisztázni. E céloktól vezettetve szólaltam fel a Magyar Jogászegylet vitájában és írtam azt a cikket, amelyre dr. Teller Miksa most, két és fél év elteltével visszatért.

Felszólalásom és cikkem gondolatmenete a következő volt: szembeállítottam a magyar bíróságok elintézési adatait egyes külföldi bíróságok elintézési adataival. E szembeállításból egyébként e részben a Magyar Királyi Kúria elnökével, sőt Magyarország ezidőszerű miniszterelnökével egyezően azt állapítottam meg, hogy a magyar igazságszolgáltatás nem eléggé gyors. A következő lépés

az volt, hogy kutattam ennek a jelenségnek az okát. Vizsgáltam, hogy «nem takarékoskodik-e országunk túlságosan a bírói személyzettel»; kimutattam Magyarországot, Poroszországot, Bajorországot, Németországot és Franciaországot adatainak összehasonlításával,⁴ hogy Magyarországról «nem lehet azt állítani, hogy Magyarország aránytalanul kevés bíróval akarná ellátni az igazságszolgáltatást. Magyarország egyike azoknak az államoknak, amely aránylag a legtöbb bírót alkalmazza». Vizsgáltam ezután, hogy nem bánik-e Magyarország szűkmarkúan igazságszolgáltatásával? Szembeállítottam a magyar, az osztrák, a bajor, a francia és az olasz költségvetés adatait. Ez adatok összehasonlítása alapján vontam le azt a következtetést, hogy «Magyarország egyáltalában nem takarékoskodik igazságszolgáltatása terhére». Ismertettem fejkvótára kiszámítva, hogy vannak államok, amelyek aránylag többet és vannak amelyek kevesebbet áldoznak igazságszolgáltatásukra; kiemeltam, hogy Magyarország és Ausztria adatai milyen közel állanak egymáshoz. Már e cikkben magyarázatát adtam annak, hogy miért költ Magyarország és költenek a germán jog szerint élő államok igazságszolgáltatásukra lényegesen többet, mint Francia- vagy Olaszország. Utaltam a perek aránytalanul nagyobb számára, az egyességi befejezés ritkaságára, a fellebbezések gyakoriságára és mindazokra a mellékkörülményekre, amelyek a magyar bíró munkáját aránytalanul súlyossá teszik. Fejtegetéseimből azt az eredményt vontam le, hogy «az eljárási reformra szükség van, mert a munkateher, amely már a háború előtt is nagy volt, oly mértékben emelkedett, hogy annak ellátása a jelenlegi bírói személyzeti létszám mellett leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik». Másrészt be kell látni azt, hogy a magyar állam nem bír el több kiadást, mint amennyit igazságszolgáltatására ezidőszerint fordít. Ez volt cikkem első részének gondolatmenete. A második részben kiemeltam, hogy a beterjesztett törvényjavaslat csak igen szerény mértékben fogja elérni azt a célt, amelyet szolgálni kíván, bár elismertem, hogy a javaslatnak vannak üdvös és hasznos intézkedései.

Előadásom és cikkem a tárgy és az anyag által indokolt módon széles körben keltett fel érdeklődést. A cikkíró úr cikkemnek szedés alatt álló kefelevonatát több példányban elkérte, mert mint jelezte, úgy ő, mint mások megállapításaimmal foglalkozni kívánnak. Kérésének természetesen készséggel tettem eleget, sőt közöltem, hogy a cikkem megírásánál felhasznált forrásmunkák, amelyek idézésével cikkem terjedelmét növelni nem akartam, heteken keresztül a magyarországyűlés képviselőházának könyvtárában azoknak, akik adataimat ellenőrizni kívánják, rendelkezésére állanak. Cikkem hosszú időn keresztül válasz nélkül maradt. Első ízben dr. Ruhmann Emil, kir. kúriai elnöki tanácsos foglalkozott (Magyar Jogi Szemle 1930. évf. 318. l.) cikkemmel. Ruhmann Emil összes adataimat magáévé tette; saját adataimmal törekedett bizonyítani azt, aminek bizonyítására — szerény nézetem szerint — velem szemben nem volt szükség, hogy Magyarország indokoltan alkalmaz annyit bírót, amennyit tényleg alkalmaz, mert a munkateher másképpen el nem látható. Hogy a magyar bíróságokat velem szemben ez irányban nem volt szükséges megvédeni, ennek jellemzésére utalok cikkemnek fentidézett arra a mondatára, amellyel a perek számára, a perek nehézségére és a fellebbezések gyakoriságára vonatkozólag általam kifejezetten e célból kiszámított és közzétett adataim ismertetését befejezem: «A munkateher, amely már a háború előtt is nagy volt, oly mértékben emelkedett, hogy annak ellátása a jelenlegi bírói létszám mellett *leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik*». Utalok 1913-ban megjelent munkámnak⁵ egész tartalmára és különösen a következő soraira: «A magyar bírói kar a modern eszmék iránt fogékonyságban, osztály- és nemzetiiségi különbségeken átható igazságérzetben és emberszeretettel feleltet áll akár a kormányzó, akár a közigazgatási hatóságoknak; egy nem neki való munkakörben, munkával túlterhelve is, viselve az úri szegénység minden bajait, megmarad, ami volt — Magyarország első hivatalnokai testületének. Tekintettel arra, hogy Ruhmann Emil cikkemmel nagy tárgyilagossággal foglalkozott, az általam elmondottakat megzavarendőnek nevezte, adataimat teljesen és minden fenntartás nélkül magáévé tette, nem tartottam szükségesnek, hogy cikkére külön válaszoljak.

1931. év őszén Franciaország, majd később Németország igazságszolgáltatásával és igazságügyi költségvetésével foglalkoztam a J. K. hasábjain. (J. K. 1931. évf. 178., 234., 248. old.)

Ez alkalmammal már tartózkodtam a magyar igazságügyi tárca terheivel való minden összehasonlításról, bár az adatok kidolgozva készen állottak, mert tudtam, hogy az 1931. nyara óta bekövetkezett gazdasági és lelki krízisben minden szónak kétszeres súlya van. E cikkekben rámutattam azokra a struktúrábeli különbségekre, amelyeknek eredménye a francia igazságszolgáltatás gyorsasága, jósága és az, hogy az államnak a francia igazságszolgáltatás aránylag oly kis összegbe kerül. 1932. június havában a Magyar Jogászegyletben előadást tartottam a «Kereskedelmi bíraskodás és annak terhei Magyarországon és külföldön» címen. Ez előadás során, amelyen Teller Miksa — legnagyobb sajnálattal — nem volt jelen, ismertettem, hogy miért jelent a kereskedelmi bíraskodás intézménye Franciaországban és másutt, ahol az fennáll, nagy megtakarítást.

Teller Miksánál több ízben érdeklődtem, mikor fog az általa 1930. nyarán ígért válasz megjelenni. A cikkíró úr közölte, hogy cikkemet lefordíttatta és külföldi ismerőseinek az adatok ellenőrzése céljából megküldötte, — a választ várja. Én ez alkalmakkor kértem, hogy a közzeendő cikket — mint én is tettem, — nekem kefelevonatban adja át, hogy így az én válaszom azzal egyszerre jelenhessen meg.

Nagy meglepetéssel olvastam ezek után Teller Miksának a Jogtudományi Közlöny 1932. december 24-i számában megjelent cikkét. Meglepetésemet még fokozták azok a sorok, amelyekkel Teller Miksa a cikkemre vonatkozó észrevételeit bevezette.

«A levegő megint tele van rémhírekkel. Újabb fizetés és nyugdíjleszállításokról rebesgetnek. Bennünket elsősorban az igazságügyi budget érdek. Lehet-e a Zsitvay által koldustárcának elkeresztelt téren további redukciókat eszközölni? Lehet-e oly reformokat életbeléptetni, melyek egyrészt nem rendítik meg alapjában igazságszolgáltatásunkat, másrészt lényeges megtakarítást jelenthetnek? Vannak, akik erre a kérdésre azt mondják, hogy:

⁴ Lásd Loebell egyező megállapítását utóbb a Jogtudományi Közlöny 1930, XI/15. sz. 201. old.

⁵ Tanulmányok az igazságügyi politika köréből 11. old.

¹ Válasz dr. Teller Miksának, a Jogtudományi Közlöny 1932. december 24-i számában megjelent cikkére.

² Az igazságügyi költségvetés és a törvénykezési reform. Jogállam, 1930. 131. l.

³ A javaslattal szemben megnyilvánult felzúdulást «forradalmi jellegű ellenáramlat»-nak nevezte. Jogtudományi Közlöny, 1930. évf. 91. oldal.

«ó igen» (sic!), «mert» Magyarország egyáltalában nem takarékoskodott «eddig» igazságszolgáltatása terhére. Ezt írta Móra Zoltán «Az igazságügyi költségvetés stb.» című cikkében.»

Ismerve Teller Miksa magas erkölcsi felfogását, a közéletben betöltött vezető jelentőségű állásaiból járó felelősségérzetét, biztosan tudom, hogy e sorok írásával nem szándékozott felkelteni azt a hatást, amelyet olvasóiban felkelthetett és amely ellen a leghatározottabban tiltakoznom kell. Amint fenntebb kifejtettem és amint minden tárgyilagosságot olvasó megállapíthatja, az 1930. nyarán megjelent cikkem semmi összefüggésbe nem hozható azokkal a rémhírekkel, amelyekkel a levegő 1932. decemberében tele van. Én cikkemben a magyar államot védtem 1930-ban a szűkmarkúság vádjá ellen és nem biztattam sem 1931-ben, sem 1932-ben, sem ma az igazságügyi tárca további «leszállítására», különösen «fizetés és nyugdíjleszállítások» formájában való leszállításra. Én nem a cikkíró úr által cikke címében feltett kérdésre válaszoltam azzal a megállapítással, hogy Magyarország nem takarékoskodott igazságszolgáltatása terhére és nyomatékosan hangsúlyozom, hogy cikkemben ezek a szavak, amelyekkel a cikkíró úr az én megállapításaimat bizonyára elnézésből önhatalmúlag megtoldotta: «mert», «ó igen» és «eddig»; *nincsenek benn.* «Ó igen», «mert» és «eddig» ez mindössze négy szó, azonban éppen elég arra, különösen megállapításaimnak a cikkíró úr által eszközölt, — bizonyára jóhiszemű — de teljesen önkényes összeállításában, hogy engem a kenyeréért aggódó igazságügyi tisztviselőkar szemében a legnagyobb fokú ellenszenvnek tegyen ki. Az ilyen félreértések veszélyét tudományos vitákban lehetőleg kerülni kell.

Ezekután szabadon foglalkoznom a cikkíró úr egyes megállapításaival.

Miután cikkem csak két részben jelenhetik meg, már e helyütt kijelentem, hogy a cikkíró úr által bírált cikkem minden adatát és az azokból levont összes következtetéseket teljes egészében fenntartom.

(Bef. köv.)

Dr. Móra Zoltán.

Az ügyvédi probléma alapvető kérdései.*

8. Vitás és még mindig nem forrott ki az összeférhetlenség kérdése.

Nagy Dezső tervezetének 12. §-a lényegileg ugyanúgy szabályozza a kérdést, mint ahogy azt a mai Ü. R. szabályozza: «Az ügyvéd nem képviselhet oly magán vagy közhivatalt, nem folytathat üzletszerűen saját vagy másnak nevében közvetve vagy közvetlenül oly foglalkozást, mely az ügyvéd hivatásával vagy állásának tekintélyével össze nem fér.»

Pollák Illés tervezete tovább megy. A 64. § szerint «Az ügyvéd nem folytathat az ügyvédi állás színvonalának és hivatásának meg nem felelő foglalkozást. Nem lehet kereskedő, ügynök, vállalkozó, tőzsdetag, vagy tőzsdelátogató. Nem állhat rendes fizetéssel járó állami és községi szolgálatban, az ügyészi és jogtanácsosi állás kivételével. Nem lehet magánhivatalnok, ügyvezető bankigazgató, posta-távirdai és vasúti hivatalnok.»

A budapesti ügyvédi kamara 1928-i tervezete közelebb áll a Nagy Dezső-féle tervezethez.

Nevezetesen a 3. § 6. pontja szerint nem vehető fel, aki «az ügyvédséggel össze nem férő foglalkozást űz», a 23. § szerint pedig állami, törvényhatósági, vagy községi szolgálatban álló ügyészek magángyakorlatot folytathatnak, ha székhelyük kamaráinak bejegyzett tagjai.

Nézetem szerint sem Nagy Dezső, sem Pollák Illés, sem a budapesti kamara tervezetének szabályozása nem kielégítő.

Az összeférhetlenségnek túlliberális szabályozása és még inkább túlliberális kezelése egyik oka a kar túlszűfoltóságának.

A budapesti ügyvédi karnak tekintélyes része mellékfoglalkozásnak tekinti az ügyvédséget és mint hivatalnok, ügynök, faisuer keresi meg kenyerét. Ennek kettős súlyos következménye van. Az egyik, hogy árt a kar tekintélyének, a másik, hogy azok az ügyvédek, akik csak így mellékesen ügyvédeknek, tehát tényleg nem ügyvédek, összességükben mégis az ügyek igen tekintélyes részét vonják el a tulajdonképeni ügyvédektől.

Az inkompatibilitás laza kezelése az ügyvédi karra nézve végtelen circulus vitiosushoz vezetett. Nem lehetett szigorú a fegyelmi

judikatura, mert a túlszűfolt kar tagjai elhelyezést követeltek, viszont az a körülmény, hogy az inkompatibilitás laza kezelése folytán az ügyvéd előtt majdnem minden foglalkozás, mint fő- vagy mellékkereset nyitva állott, hatalmas vonzóerőt gyakorolt. Ez a circulus vitiosus, ha nem is egyedüli, de igen fontos oka annak, hogy 1900 óta az ügyvédek száma rohamosan emelkedett.

A kar tagjai a háború után fokozott mértékben szorultak rá arra, hogy megélhetésükről idegen téren való munka útján gondoskodjanak. Mind gyakrabban fordult elő, hogy az ügyvédek részvénytársasági formában dolgozó vállalatok üzletvezetői, igazgatói, cégvezetői, egyszerű hivatalnokai lettek.

A háború utáni válságos években az inkompatibilitás kérdését a legmesszebbmenő liberálizmussal kellett kezelni, mert a kar tekintélyes részének existenciáját kellett megmenteni. Ma azonban az egész kar megmentése érdekében vissza kell térnünk az inkompatibilitás kérdésének szigorúbb kezeléséhez és szabályozásához. Ezen szigorúbb szabályozás az új ügyvédi rendtartásnak egyik legfontosabb problémája.

Az összeférhetlenség szigorúbb szabályozása nemcsak a valószínűsítő ügyvédi gyakorlatot folytató ügyvédek érdeke, hanem közérdek is. Ügyvédi érdek nemcsak azon már említett okból, mert a kérdés szigorúbb szabályozása csökkenteni fogja az ügyvédi pályára tódulók számát, hanem azért is, mert azok az ügyvédek, akiknek az ügyvédség csak mellékfoglalkozás, olcsóbban vállalkozhatják az ügyek vitelét és ezzel illojális konkurrenciát fejtenek ki. De a közérdek is megköveteli az inkompatibilitás szigorúbb kezelését. Az az ügyvéd, aki csak mellékfoglalkozásként űzi hivatását, nem szentelheti minden idejét ügyei ellátásának. Ha főfoglalkozása miatt nem tudja valamely ügyét ellátni, kénytelen a mellékfoglalkozását elhanyagolni főfoglalkozása kedvéért. Az ügyvédi foglalkozás egész embert kíván. Mindig így volt ez, de sohasem annyira, mint ma.

Az az ügyvéd, aki ügyeit lelkiismeretesen el akarja látni és meg akarja emésztetni az új törvényeket, rendeleteket és judikatúrát, nem ér rá mással foglalkozni.

Csodálatos, mily nehezen tör utat az a gondolat, hogy az összeférhetlenségnek a mainál szigorúbb szabályozása az ügyvédi kar érdekében fekszik. Még az 1927 szeptemberi balatonfüredi vándorgyűlés is egyszerűen a mai szabályozás fenntartása mellett foglalt állást (Vándorgyűlés naplója 213. l.).

Östör József képviselőházi beszédében az összeférhetlenségnek a mainál szigorúbb szabályozását követelte és állást foglalt a budapesti ügyvédi kamarának 1928-i tervezete ellen. Időközben megjelent tervezete (5. §) mégis alig tér el a budapesti kamara álláspontjától. Kőrösi Kálmán pedig még a mainál is liberálisabb álláspontra helyezkedik, midőn még az ipari jellegű mellékfoglalkozást is megengedi, ha arra az ügyvédnek az illő életmód biztosítása végett szüksége van.

Viszont az ellenkező végletbe esik Leopold tervezete (71—75. §§).

Leopold tervezetének 75. §-a szerint minden részvénytársaság, melynek részvényei a tőzsdén jegyeztetnek, jogügyi irodát tartozik szervezni és ezen társaságokat csak az intézeti ügyész képviselheti, és viszont e társaságok ügyészei mástól, mint a társaságtól semmiféle jogi megbízást ne vállalhassanak.

Amennyire helyesnek tartom, hogy állami és megyei ügyészek magánfeleket ne képviselhessenek, annyira óvatosan kell hozzányulnunk ahhoz a kérdéshez, hogy magánvállalatok ügyészeit a magángyakorlattól eltiltsuk.

Az állam és törvényhatóságok ügyészeitől megkövetelhetjük, hogy idejüket kizárólag hivataluknak szenteljék.

Ellenben nagyon nehezen határozható meg azon magánvállalatok köre, amelynél meg lehetne követelni, hogy ügyésze szorítkozzék ennek az egy kliensnek képviseletére.

Legfeljebb azt lehetne megkövetelni, hogy a társaságok ügyvezető-igazgatói és cégvezetői ne folytassanak magángyakorlatot. Akit valamely társaság cégvezetői vagy ügyvezető-igazgatói hatáskörrel ruház fel, azt munkaköre annyira leköti, hogy joggal elvárhatja munkaadója, hogy egész idejét neki szentelje. Persze nehéz a határokat felállítani. Vannak törpe vállalatok, családi részvénytársaságok. Esetleg az alaptőke nagyságától lehetne függővé tenni az inkompatibilitás kérdését.

9. Vitás kérdés, hogy a fiatal ügyvéd első perctől kezdve minden bíróságnál képviselhessen-e feleket, vagy tiltassák-e el ettől egy ideig a felsőbb bíróságoknál (kir. ítélőtáblák, kir. Kúria). A buda-

* Az előbbi közleményt lásd a 2. számban.

pesti kamara 1909. évi felterjesztése azt indítványozta, hogy a fiatal ügyvédek öt évig ne tárgyalhassanak a kir. Táblánál és kir. Kúriánál. Ezzel kapcsolatos az a legújabb felmerült kérdés, nem kellene-e legalább a kir. Kúriánál az ügyvédek kis kiválasztott körére szorítani a képviselőre jogosult ügyvédek számát. Még ha szerzett jogokat nem is érintünk, akkor sem népszerűek nálunk ezek az eszmék.

Magamrészéről legfeljebb azt tartanám megengedhetőnek, hogy fiatal ügyvéd gyakorlatának első öt évében ne képviselhesen feleket a kir. Kúria előtt. A Táblák előtti képviselőtől nem volna helyes a fiatal ügyvédek eltiltani. Ami a másik eszmét illeti, t. i. hogy a kir. Kúria előtti képviselőre csak az ügyvédek egy része legyen jogosítva, nem tartanám szerencsésnek, ha ez a kiválasztás kinevezés útján történne. Se az igazságügyminiszter, se a kamarák, se a bíróság kinevezése a mi viszonyaink között nem volna célszerű. Ellenben helyesnek tartanám és erre a gondolatra még később visszatérek, hogy a fegyelmi büntetéseknek legyen befolyásuk arra, képviselhet-e ügyvéd feleket a felsőbb bíróságok előtt. Másrészt helyesnek tartanám, ha azok a fiatal ügyvédek, akik kitüntetéssel tették le ügyvédi vizsgájukat, nyomban jogot nyerjenek ügyfeleknek a felsőbb bíróságok előtt való képviselőre.

10. Nem tartozik szorosan az ügyvédi rendtartás reformjainak kérdéseihez, de aktualitása miatt mégis meg kell említenem befejezésül még egy felette vitás kérdést és ez a békebírói intézmény kérdése. Annyiban kapcsolatos az ügyvédkérdéssel, mert a budapesti kamara azon reményben sürgeti megvalósítását, hogy első sorban az ügyvédek fognak békebírákká kineveztetni. Más alkalommal részletesen kifejtettem, hogy a békebírói intézmény abban a formában, amint azt az igazságügyi kormány tervezi, a jogsegélynek kis ügyekben való megtagadását, az igazságszolgáltatás szintjének leszállítását jelentené és ezenfelül nagy kárára volna az ügyvédi karnak, melyért vajmi csekély rekompenzáció volna, még ha minden egyes békebíró az ügyvédi kar soraiból nevezetné ki, amire nem számíthatunk.

Nagyon sajnálom, hogy a budapesti kamara válaszmánya állandóan sürgeti a békebírói intézmény megvalósítását. Én minden alkalommal a legerélyesebben állást foglaltam ellene, de a budapesti válaszmányban nagyon kevesen álltak mellém ebben a kérdésben.

* * *

Folytathatnám a vitás kérdések felsorolását, de csak a legfontosabbakra szorítkozom. Sok mindent említettem, ami se egy esetleges új ügyvédi rendtartás, se egy esetleges novella keretébe nem való, de a tárgyalás vitás kérdések mindegyike szorosan összefügg az ügyvédkérdéssel (jogi oktatás reformja, okirati kényszer, békebírátság, stb.).

Áttérek most már cikkem legnehezebb részére, azoknak a kérdéseknek a tárgyalására, melyeket gyökeres reform nélkül részben az ügyvédi rendtartás novellájának keretében, részben speciális törvényekkel lehetne szabályozni, úgy hogy ezek a részleges reformok összessége az ügyvédi kar helyzetének javítására és mindenestre a mai súlyos helyzet további lényeges romlásának megakadályozására alkalmasak volnának.

Kezdem megint a legsúlyosabb problémával, a túlszűfolttság kérdésével. Miként lehetne megakadályozni numerus clausus nélkül a túlszűfolttság továbbnövekedését és a mai helyzet javítását. Vizsgáljuk meg lépésről-lépésre az egyetemitanulmányi rendet, az ügyvédjelölti gyakorlat idejét és az ügyvédi karba való felvétel kérdését.

1. A jogi oktatás keretében az ügyvédi karnak vannak kívánásai, melyek minden reform nélkül megvalósíthatók. Egyik ilyen kívánság, hogy a szigorlatok valóban szigorlatok legyenek, ne pedig olyan vizsgák, melyeken előbb-utóbb minden joghallgató átbukdósolhat. A budapesti egyetem jogi fakultásának többször említett véleményes jelentésében megdöbbentő adatokat olvasunk arról, mily gyenge elemek kerülnek a középiskolákból az egyetemekre. A véleményes jelentés a középiskolai anyag megrostálása érdekében azt indítványozza, hogy a tényleg felvett elégségesen érettek száma az engedélyezett létszámon belül ne legyen nagyobb, mint a tényleg felvett kitűnően, jelesen és jól érettek együttes száma. Megjegyzem a jelentés, hogy ezt az arányszámot a vidéki egyetemekre tekintettel hozza javaslatba, a budapesti egyetem szívesebben látná a 25 %-ra való redukálást. A vidéki egyetemeken u. i. az elégséges érettségivel felvettek száma az 1929/1930. tanév első felében 58,2 %

(Debrecen); 59,2 % (Pécs); és 66,5 % (Szeged); míg Budapesten 32,1 % volt. Rámutat még a jelentés arra is, hogy bár Budapesten a jelesen és jól éretett hallgatók arányszáma körülbelül kétszerese a vidéki egyetemek arányszámának, mégis a bukások arányszáma Budapesten 50 %, a vidéki karokon 25 % körül mozog.

Nyilvánvaló ebből, hogy a vidéki szigorlatok sokkal enyhébbek, mint a budapestiek. A szigorlatnak ez a kétféle mértéke a hallgatók vándorlását vonja maga után. Amit a jogi fakultás jelentése erről a kérdéssel mond, annyira érdekes és különösen bennünket ügyvédekkel oly közelről érint, hogy szükségesnek tartom szószserinti idézését.

«Ifjaink egy jelentékeny része, az élethez való előkészítéshez szükséges komolyság hiányában, de könnyen érthető emberi okoknál fogva is, a legkisebb ellenállás irányában való haladás fizikai törvényét igyekezett alkalmazni a jogi képesítés megszerzésénél is. A képesítő vizsgáknak, de már az alapvizsgálatoknak is, az egyes egyetemeken és jogakadémiákon tapasztalható különböző szigorúsága nem maradt ismeretlenül az idevonatkozó statisztikai kimutatók tanulmányozása nélkül is ifjúságunk előtt. Ezzel magyarázható, hogy nem csekély a számuk azoknak a budapesti lakos joghallgatóknak sem, akik vidéki egyetemeken vagy jogakadémiákon folytatták vagy folytatják tanulmányaikat. Azoknak a száma pedig, akik jogi végbizonyítványuk megszerzése után doktori szigorlataikat a ma fennálló szabályok értelmében tőlük szabadon választható egyetemen tehetvén le, a legenyhébb követelményeket támasztó egyetem felé vándorolnak, egyenesen légió. A közelmúltnak vidéki egyetemeket mesterségesen naggyá fejlesztő, a jelennek pedig vidéki egyetemeket mindenáron megszüntetni igyekvő politikai hangulata egyaránt emberileg érthetővé teszi egyes egyetemek részéről azt a törekvést, hogy «vonzóerejüket» növeljék, vagy legalább is, hogy a vizsgálatoknak nagyobb szigora révén hallgatóságukat el ne veszítsék s így a saját fennállásukat is ne veszélyeztessék. Ezen egyetemeknek is csak javára szolgálna tehát, ha az említett «vándorlások» lehetősége, legalább bizonyos mértékben, korlátozható lenne.»

Magyary Zoltán a jogi oktatás reformjára vonatkozó tervezetnek 25. §-a azt rendeli, hogy a szigorlatok azon egyetem jog- és államtudományi karán tehetők csak le, amelyen a jelölt utolsó két érvényes félévét hallgatta. A budapesti jogi fakultás jelentése örömmel üdvözli ezt a reformot a vándorlások megnehezítése érdekében és a vidéki egyetemek jogi karai ebben a kérdésben elfogadták Magyary javaslatát.

Nekünk ügyvédeknek legnagyobb eréllyel támogatnunk kell az összes egyetemi jogi karok ezen egyöntetű kívánságának mielőbbi megvalósítását, függetlenül a jogi oktatás gyökeres reformjától.

Ezzel régi kívánságunk valósulna meg. Balog Arnold már 1910-ben sürgetett egy kétszakaszos rendeletet, mely elrendelné «ott kell vizsgát tenni, ahol a hallgató be volt írva». (Az ügyvédi kérdés és a szervezeti novella Jogt. Közl. 1910. évf. 337. l.)

2. A jogi oktatás terén további kívánságunk a jogi akadémiák eltörlése. A budapesti egyetem a jogi oktatásról adott véleményes jelentésében a jogakadémiák eltörlését kéri: «a jogi pályának mai túlszűfolttsága mellett komolyan megfontolandó volna az is, hogy szükség van-e négy jogi fakultáson kívül még három jóval alacsonyabb nivót jelentő jogakadémiára», továbbá: «a jogakadémiáknak ezen mai nap már teljesen idejét multa főiskoláknak, melyeknek a fenntartása a felekezeti szempontjából sem indokolható, mert kimutatható, hogy egyes jogakadémiákra a hallgatóknak csak igen kis töredéke tartozik a fenntartó felekezethez, amivel pedig fenntartásukat felekezeti szempontból indokolni szokták».

3. Be kell szüntetni a jogászok mesterséges tenyésztését. Erről a kérdéssel Szandtner Pál egyet. tanár: «Az értelmességi magyar ifjúság jövője» c. igen érdekes tanulmányában ezt írja: «A diplomatermelés megelőzésének hatékony útja lenne az is, ha az egyetemeken mellett fennálló diákjelölti intézmények támogatásában csakis az igazán szorgalmas, jellemes, az átlagnál minősültebb tanulmányi eredményeket felmutató szegénysorsú főiskolások részesítenének.»

4. Áttérve az ügyvédjelölti gyakorlat kérdésére, indokoltnak tartom, átmenetileg a gyakorlati idő felemelését öt évre, úgy azonban, hogy négy év letelte után az ügyvédi vizsga első fele le legyen tehető. A gyakorlati időnek öt évre való felemelését követeli a budapesti válaszmány 1928-i tervezete is.

5. Szükségesnek tartom annak megkövetelését, hogy az ügyvédjelölt gyakorlatának egy részét, és pedig legalább egy évet, a bíróságnál töltse, és legalább felét ügyvédi irodában.

Több okból kell ezt követelnünk. Az egyik, hogy ügyvédi irodában való elhelyezkedés egyre nehezebb lesz. Viszont meg kell adni a lehetőséget a gyakorlat megszerzésére.

A másik ok az álbejegyzések megakadályozása.

A budapesti kamara tervezete (20. §) nézetem szerint helytelenül megelégszik azzal, hogy a jelölt csak egy évet töltsön ügyvédi irodában és nem ír elő kötelezően bírósági gyakorlatot. Az Ügyvédek Reformszövetségének vitaülésén dr. Neugröschl Endre, aki akkor az Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének elnöke volt, a kötelező egyévi bírósági gyakorlat visszaállítása mellett foglalt állást.

6. Az álbejegyzések lényegesen hozzájárultak az ügyvédi túlszűfolttség lehetővé tételéhez és mindenestre egyik lényeges tényezője annak, hogy az ügyvédi kar nivója leszállt. A budapesti ügyvédi kamara az utóbbi években nagy eréllyel üldözi az álbejegyzéseket, de Pap József felsőházi beszédében reámutatott arra, hogy ezt a kérdést autonóm hatáskörön belül teljesen megoldani nem lehet és ez okból törvényhozási intézkedésre szükség van.

A jelöltnek gyakorlati ideje nemcsak törlendő, hanem büntetésből meg is hosszabbítandó. Ezenfelül az ügyvéd nemcsak fegyelemileg büntetendő, hanem ügyvédjelölt bejegyzési jogától több évre megfosztandó. Szükség van e szigorú intézkedésekre, mert az ügyvéd-főnök ünnepélyes nyilatkozata dacára számos visszaélés történik ezen a téren. Ezidőszínter folyamatban van egy fegyelmi eljárás, melyben beigazolást nyert, hogy a jelölt bejegyzésének egész ideje alatt vidéken állami hivatali állást töltött be. Az ilyen visszaéléseket példásan meg kell torolni.

7. Az álbejegyzések megakadályozása, de egyúttal a helyes jelöltképzés érdekében meg kell akadályozni, hogy oly ügyvédek jegyeztethessenek be jelöltet, akik a jelöltet kellő munkával el se láthatják. A budapesti kamarában számtalanszor megtörtént, hogy oly ügyvédeknek volt jelölt bejegyezve, akik a tagdíjat sem voltak képesek megfizetni; sőt voltak segélyben részesülő ügyvédek is az ügyvédjelöltek főnökei között. Az ilyen visszaéléseket törvényes szabályozás nélkül nehéz teljesen kiirtani. A budapesti kamara 1928-i tervezete (9. §) jogot ad a választmánynak annak vizsgálatára, van-e az ügyvédnek, aki jelöltet bejegyezni kíván, oly terjedelmű gyakorlata, hogy a jelölt kellő gyakorlati tapasztalatokat sajátíthat el. Ez az intézkedés kiegészítendő néhány exemplifikatív példával. Még szomorúbb az, hogy a legsúlyosabb fegyelmi multtal terhelt ügyvédnek is megvan ezidőszínter a joga, hogy jelöltet bejegyeztethessen. Ez a jelöltképzés egyenes kisűfoltása.

Már rámutattam arra, hogy a jelölteknek meg kell adni a lehetőséget, hogy a bíróságoknál töltsék gyakorlatuk egy részét. Az ügyvédi irodákba való kényszerbeutalást, amit Leopold javasol, helyesnek nem tartom. Helyesebb, de nem egészen kielégítő a budapesti 1928. évi tervezet, mely szerint az ügyvédjelöltek saját kérelmükre beutalhatók azon ügyvédek irodájába, akik jelöltek kiképzésére a kamaránál jelentkeztek. A munkaadó ilyen esetekben díjazás szolgáltatására a tervezet szerint nem köteles. Ez a szabályozás nézetem szerint két irányban egészítendő ki. Az egyik, hogy az ekként nyilvántartandó ügyvédek lajstromába csak azok vehetők be, akik legalább tíz év óta már gyakorlatot folytatnak és jelöltek kiképzésére alkalmasak; a másik, hogy az ügyvéd nem köteles bármely jelentkező jelöltet irodájába befogadni, hanem ez szabad megegyezéstől függjön.

8. Az ügyvédjelöltek hatásköre kérdésében a mai szabályozás akként változtatandó meg, hogy ügyvédjelölt gyakorlatának első szakában csak a járásbíró előtt tárgyalhasson, a kir. Kúria előtt pedig egyáltalában ne helyettesíthesse az ügyvédet. Első sorban meg kell ezt követelni az ügyek alapos elintézése, de másod sorban a fiatal ügyvédgeneráció érdekében. Ez a reform ugyanis előmozdítaná az ügyvédek társulását és megkönnyítené a fiatal ügyvédek elhelyezkedését. Kivételt tennék ama jelöltek érdekében, akik szigorlataikat kitűnő eredménnyel végezték. Östör tervezete szerint (25. §) a jelölt a kir. Táblán, és a kir. Kúrián csak háromévi joggyakorlat után tárgyalhat. Leopold tervezete szerint az ügyvédjelölt az ügyvédet csak az elsőfokú bíróságoknál helyettesítheti. Oppler (Az ügyvédek művészete) teljesen ki akarja zárni az ügyvédjelölteket bármily tárgyaláson való helyettesítésből, a míg az ügyvédi pálya túlszűfolt.

(Bef. köv.)

Dr. Teller Miksa.

A büntetendő uzsoráról.

Néhány hónapja csupán, hogy az országgyűlés az 1932 : VI. törvénycikket megalkotta, máris számos kritikai magyarázat kíséri gyakorlati útjára. Ezeknek a magyarázatoknak némelyike nyomán úgy tetszik, mintha problémátikusvá válnának a törvény egyes büntetőjogi vonatkozású rendelkezései.

A probléma sarkköve — úgy látszik — az uzsora bifurkációjában, illetve ezzel kapcsolatosan a törvényszerkesztés módszerében és a törvény terminológiájában rejlik.

A törvény ugyanis szakít az 1888 : XXV. tc. módszerével, számol az uzsora kétlakiságával s azt mint eminensen magánjogi vonatkozású életjelenséget fogja fel. Ezért a magánjogi szabályozást szélesebb alapokra fekteti. Nem elégszik meg azzal, hogy az uzsorás jogügyletek a semmis vagy a megtámadható jogügyletek általános magánjogi sorsában osztozzanak, hanem ezektől eltérő részletes szabályozást nyújtja. E szerint az 1932 : VI. tc. kivételes törvény, amelyre — az uzsora jogi természetéből és a törvény intenciójából folyó — speciális magyarázati szabályok állanak.

A büntetőjogi következmények ezen kivételes törvény keretén belül ismét speciális szabályozást nyernek.

A törvény a jogügyletet az uzsora elvi előfeltételének tekinti. Ez kifejezésre jut abban, hogy az uzsorásszerződés meghatározását rendelkezései homlokterébe állítja. Első §-ában ugyanis megállapítja annak alanyi és tárgyi feltételeit és azokat a szolgáltatásokat, amelyeknek ellenszolgáltatásaként az uzsorás vagyoni előny jelentkezik. Az így meghatározott uzsorásszerződésre utal azután 5. §-ában mint a büntetendő uzsora alapfeltételére.

Az említett körülmények adtak alkalmat egyes törvényi rendelkezések oly értelmű magyarázatára, amely nem felel meg a törvény intenciójának.

Ezek egyrészt arra vonatkoznak, hogy a törvény 5. §-a azzal a rendelkezéssel, amellyel az első §-ban meghatározott uzsorásszerződésre és így annak 3. bekezdésében foglalt tényállásalemekre is hivatkozik, onnan rendszertelenül kiragadva és intenciója ellenére reálügyleteket is pónalizál. (Ifj. dr. Nagy Dezső : A reáluzsora mint bűncselekmény. Jogt. Közl., 67. évf. 32. szám.), másrészt : a törvény 5. §-ában az uzsorás vagyoni előny kikötésének időpontjául csupán a hitelezés adását jelölve meg, nem tesz említést arról az esetről, amikor az uzsorás vagyoni előny kikötése nem a hitelezéssel egyidőben, hanem később történik. Ennélfogva nincsen kizárva olyan bírói gyakorlat, amely ebben az utóbbi esetben a büntetendő uzsorát nem tartja megállapíthatónak. (Dr. Balogh István : Megjegyzések az új uzsoratörvény büntetőjogi rendelkezéseire. U. ott.)

A törvény szerződésfogalmának — a törvény szövegéből is adódó — tisztázásával a kérdések a törvény szellemének megfelelően eldönthetők.

Amikor a törvény a büntetőjogi következmények megállapításánál szerződésről szól és az első § meghatározására utal, felmerül a kérdés, hogy a büntetendő uzsora szempontjából milyen szerződést kell értenünk? Az 1. és 5. §-ok egybevetéséből következőleg olyat, amelyben az első §-ban felsorolt alanyi és tárgyi feltételek megvannak s amelyben az előlegezett szolgáltatás tárgya pénz vagy más ingó dolog. Jogügylet, amelyben a szolgáltatás tárgya *nem előlegezett*, ha szerződés is és ha benne az uzsorásszerződés minden más ismérve fent is forog, büntetendő cselekményt nem képezhet. A törvénynek ez a rendelkezése kétségtelenné teszi, hogy csak a hiteluzsorát kívánja büntetni.

Igaz, hogy az 5. § tényállás elemei egy részét az 1. §-ból veszi át, amely a jogviszonyok tágabb körét öleli fel, de a büntetendő uzsora megállapítása szempontjából eminensen relevans 5. § rendelkezései következtében ebből a körből — ha vannak — kiesnek mindazok az elemek, amelyek nem hitelügyletek és azok, amelyekben a szolgáltatás tárgya nem pénz vagy más ingó dolog.

Ezzel a rendelkezéssel a törvény nemhogy beveszi, de egyenesen kizárja a büntető következmények alól azokat a jogügyleteket, a melyek nem hitelügyletek, tehát a reálügyleteket is.

Az uzsora tárgyi feltételét — az uzsorás vagyoni előnyt — a törvény 1. és 5. §-ai szerint szerződésben kell kikötni. Ha a törvény «szerződése» alatt a jogviszony rendezésének egy olyan aktusát értjük, amelyben az 1. és 5. §-okban írt tényállás elemek mindegyikének bent kell lennie, azonban nem lenne uzsorás szerződés és így büntetendő sem az az egyébként kiuzsorázó jogügylet, amelyből

ezen tényálláselemek valamelyike azért hiányzik, mert azt az ezen aktust megelőzőleg korábban, vagy azt követőleg későbbben kötötték ki, akkor valóban meghiusult a törvény intenciója. Ez arra vezetne, hogy a büntetőigazságszolgáltatás keze éppen a legveszélyesebb uzsorást nem érné el, de teljes szigorával sujtana le arra, aki nem elég leleményes, hogy a törvény Achilles-sarkát kipuhatolja.

Éppen ezért a törvénynek ilyen értelmezését kételkedve kell fogadnunk.

Eloszlatja a kétséget a törvény 5. §-ának 2. bekezdése. Ebben az uzsora büntetnének tényállását adva azt mondja, hogy az 1. bekezdésben »meghatározott cselekmény büntett...», ha a tettes uzsorásszerződésekkkel (1. §) üzletszerűen foglalkozik, vagy ha az uzsorás *vagyoni előnyt* színlelt ügylet, váltó, közjegyzői okirat vagy bírói egység *alakjában* rejtve köti ki.

A törvénynek ebből a rendelkezéséből az következik, hogy a büntetendő uzsora megállapításánál a bíróság nincsen a hitelező és adós között fennálló jogviszony rendelkezésének csupán egy elszigetelt étappejához kötve, hanem vizsgálnia *kell* ennek a jogviszony rendezésének minden fázisát.

Ennek a törvényi rendelkezésnek alapján tehát nincsen kizárva az uzsorának az az esete sem, amelyben az uzsorás vagyoni előnyt nem ugyan abban a műértelemben vett *szerződésben* kötik ki, hanem esetleg a jogviszony rendezésének egy másik fázisában. Következésképpen a törvény »szerződése» alatt olyan jogügyletet kell értenünk, amely ha formailag nem is *egy* jogügyleti rendezés eredménye, de lényegileg uzsorás, azaz együttvéve és felismerhetően magában foglalja az uzsorásszerződés ismérveit.

Az uzsorásszerződésnek ezzel az értelmezésével nem lehet kétség abban a tekintetben, hogy a törvény büntetőszankciója alá vonva vannak a hiteluzsorának mindazok az esetei, amelyekben az előlegezett pénz vagy ingó dolog szolgáltatás ellenértékeül kötötték ki vagy szerezték meg az uzsorás vagyoni előnyt.

Dr. Laszczik László.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

1. **A szolgálati szerződésből** eredő kötelezettség mérvének a megállapításánál nem jöhet figyelembe az adós teljesítési képessége. A vagyonhoz mért aránylagos kielégítés csak csőd, kényszer-egység, kényszerfelszámolás kapcsán és keretében foglalhat helyet. (Kúria, 1932. nov. 22. P. II. 4271/1931.)

2. **A m. kir. államvasutak fegyelmi bíróságának** az ítéletét a polgári perben a rendes bíróság csak abból a szempontból bírálhatja felül, hogy a fegyelmi bíróság a fegyelmi eljárásnak a törvényben, valamint a m. kir. államvasutak szolgálati és illetmény-szabályzatában megállapított szabályait megtartotta-e, különösen hogy a vádlottnak a védekezésre kellően módot adott-e, és hogy a fegyelmi bíróság által a vádlott terhére megállapított cselekmény a szolgálati szabályzat értelmében fegyelmi vétség tényálladékat kimeríti-e s a szolgálatból büntetesképpen való elbocsátásra egyáltalában alapul szolgálhat-e; ellenben a tényállás megállapítása kérdésében, amennyiben az az eljárási szabályok megsértése nélkül történt, nemkülönben abban a kérdésben, hogy a cselekmény súlyára való tekintettel s az enyhítő és súlyosbító körülmények figyelembevételével a fegyelmi bíróság a megállapított fegyelmi vétségre a törvény, valamint a szolgálati és illetmény-szabályzat értelmében alkalmazható büntetések közül a vádlott vétkességével arányban álló büntetést alkalmazta-e vagy sem, a polgári per bírósága a fegyelmi bíróság határozatát felül nem bírálhatja. (Kúria, 1932. nov. 4. P. II. 8211/1930. V. ö. Pj. Dt. 9. 38.)

3. **Vasúti baleset.** Az 1874: XVIII. tc. 2. § 2. pontja értelmében halál esetében a vállalat a temetés költségeit is megfizetni tartozik. Az állandó bírói gyakorlat azonban a síremlék felállításának költségét a temetési költség keretébe nem sorozza és azt a vasút tárgyi felelőssége körében fizetendő baleseti kártérítés címén megítélhetőnek nem tartja. (Kúria, 1932. nov. 23. P. II. 4200/1932.)

4. **Csendes társaságnak** s nem közkereseti társaságnak minősül a jogviszony annak ellenére, hogy a szerződőfelek társulását közkeresetinek mondták és a csendestársi érdekek védelmére az ily társat rendszerint megillető jogokon túlterjedő jogokat kötöttek ki, ha a másik tag az üzletet mint sajátját vezette és a tár-

sasági szerződésről senki sem tudott. (Kúria, 1932. nov. 17. P. IV. 2389/1932.)

5. **Engedmény.** Az engedményezett, önálló lételt nyert követelést az engedményes, külön lejárát megállapításának hiányában, jogosult érvényesíteni, tekintet nélkül arra, hogy az eredeti hitelező a követelés többi részére nézve halasztást adott. (Kúria, 1932. dec. 5. P. VII. 2061/1931.)

6. **Kártérítés.** a) Akit a másik fél rosszhiszemű megtévesztéssel bírt a *szerződés* megkötésére, a szerződési nyilatkozat megtámadása helyett vagy a megtámadás mellett is a tiltott cselekményekre vonatkozó szabályok szerint követelhet kártérítést. E szabály szerint, ha valaki olyan vagyontárgy értékének megtérítésére kötelezett, amelyet tiltott cselekménnyel mástól elvont, az rendszerint a tárgynak a tiltott cselekmény elkövetése időpontjában volt értékét köteles a sértettnek megtéríteni, hacsak nem bizonyítja, hogy az időközben beállott értékvesztés a sértettnél a tiltott cselekmény közbejötté nélkül is bekövetkezett volna. (Kúria, 1932. dec. 1. P. IV. 3309/1932.) — b) Kivételes körülmények hiányában a kártérítésként követelhető *tartás járadék alakjában ítélandó meg.* (Kúria, 1932. dec. 1. P. II. 2064/1931.)

7. **Kárelhárítás.** A munkavállaló kárt szenvedő maga is köteles a kár megszüntetésére a szükséges intézkedéseket megtenni, ami munkakönyve elvesztésének esetében abban áll, hogy az iparhatóságnál új munkakönyv (másodlat) kiállítását szorgalmazza. (Kúria, 1932. dec. 9. P. II. 6231/1930.)

8. **A szolgálati szabályzat** — a) a szolgálati szerződés kiegészítő részévé lett annak következtében, hogy a munkavállalóval közölték és az a szabályzat ismeretében lépett szolgálatba; — b) és e szabályzat megváltoztatása az alkalmazottal szemben csak közlésével hatályos akkor is, ha a megváltoztatásra a munkaadónak egyoldalú hatáskörét fenntartották. (Kúria, 1932. nov. 25. P. II. 5467/1931.)

9. **Nyugdíj.** Abból, hogy a munkaadó a nyugdíjjarulékoknak a fizetésből levonás útján történő beszedését elmulasztotta, a munkavállalóra joghátrány éppúgy nem származik, mint abból, ha a munkavállalót a nyugdíjasok törzskönyvébe be nem vezette. (Kúria, 1932. nov. 30. P. II. 3841/1932.)

10. **Átértékelt nyugdíj.** Az 1926: XVI. tc. 18. §-ának azt a szabályát, amely szerint külföldi állampolgár vagy külföldön lakó állampolgár nyugdíjjarandóságának átértékelt összege nem lehet nagyobb, mint amennyi magyar állampolgár részére az illető külföldi államban levő hasonló vállalatnál teljesített szolgálat alapján hasonló körülmények közt járna, arra a volt magyar állampolgárra is alkalmazni kell, aki a trianoni béke folytán veszítette el magyar állampolgárságát és szerezte meg automatikusan a külföldit. (Kúria, 1932. nov. 16. P. II. 8728/1930.)

11. **Biztosítás.** Ha a biztosítási ügyletről a biztosító 1928. évi augusztus hó 16. napján a biztosított részéről kifogás nélkül elfogadott, a kereseti követelésnek alapjául szolgáló biztosítási kötvényt állított ki, az életbiztosítási szerződés 1928. évi augusztus hó 16. napi kezdettel megkötöttnek tekintendő s az első biztosítási év 1929. évi augusztus hó 15-ének éjjeli 12 órájáig tartott. Az 1929. évi augusztus hó 16-át három-négy nappal megelőzően történt öngyilkosság tehát az első biztosítási év letelte előtt következett be, amely esetben a biztosító általános feltételei szerint csak a teljes díjtartalékot köteles fizetni. (Kúria, 1932. dec. 5. P. VII. 2078/1931.)

12. **A váltótőke** után kamat nem a váltó bemutatásától, illetőleg a kereset beadásától vagy kézbesítésétől, hanem a váltó lejáratától jár. (Kúria, 1932. dec. 5. P. VII. 2061/1931.) H. D.

Szemle.

— **A Miatyánk** szavaira hivatkozva követeli Sir Edward Parry az angol 1869. évi adó törvény ötödik szakaszának eltörlését, amelyen az adósok büntetésének még ma is érvényben álló intézménye alapszik. »And forgive us our debts as we also have forgiven our debtors», ami még meggyőzőbben hangzik, mint a »bocsásd meg a mi vétkeinket» az Úr imájának magyar fordításában. Amikor a tartozás nemfizetése az államok egész sorában hazafias kötelességgé magasztosult, amelynek megszegése esetleg büntetéssel is jár, amikor ál-

lamok egymás közt a lejárt követelések kifizetését, csődbejelentés helyett, egyoldalú nyilatkozattal intézik el, még talán Máté evangéliumának tekintélyére sincs szükség, hogy az adósbörtönnek szembeszökő anakronizmusa bebizonyíttassék. Anglia jogi múzeumának e furcsaságát már 1893-ban és 1909-ben egy vegyes bizottság tette vizsgálat tárgyává, amelyet a Lord Kancellár hívott össze s most ismét a lordok háza foglalkozik eltörlésével. Amit Judge *Chalmers*, a legnagyobb angol bírák egyike, félszázaddal ezelőtt mondott, hogy minden egészséges hitel biztosítéka csak az adós tulajdona vagy jelleme lehet, ma még fokozottabb mértékben igaznak látszik. De az angol konzervatívizmus nem hajlandó észrevenni, hogy a kötelmi jog, amely a háború előtt túlnyomóan a hitelezők joga volt, az egész világon az adósok jogává kezd átalakulni, bárha maga Anglia is a hitelezők országából az adósok országává változott. Amikor a hitel jog hitelének alapjai rendültek meg, az adósfogság legalább is annyira elavult intézmény, mint aminők a hűbéri jogrend szer maradványai az ipari kapitalizmus fölvirágzása idején voltak.

— *Annuario di diritto comparato e di studi legislativi. Galgano Salvatore*, a nápolyi tudományegyetem kiváló jogtanárának és a római *Instituto di studi legislativi* főtákarának szerkesztésében az 1927. év óta megjelenő összehasonlító jogi gyűjteményes munkának IV. és V. kötete immár nem kevesebb, mint 1015 oldal terjedelemben jelent meg. A jelen kötetek nemcsak terjedelem tekintetében múlják felül az eddigieket, de tartalmilag is, mert ezúttal 22 állam törvényhozását ismertetik és a joggyakorlatra is kiterjeszkednek. Túlzás nélkül el lehet mondani, amit a munka számos külföldi tudós ismertetője hirdet, hogy hasonló összefoglaló mű sehol a világon, Németországot és Franciaországot sem véve ki, eddig nem jelent meg és ezzel Olaszország első helyre küzdötte fel magát az összehasonlító jogtudomány irodalmi művelése terén. A számos kitűnő cikk közül legnagyobb érdeklődésre tarthat számot *James M. Landis*nek, a Harvard egyetem tanárának az Észak-Amerikai Egyesült-Államok háború utáni törvényhozásáról írt tanulmánya, valamint azon cikksorozat, melyet 16 kiváló jogász írt az egységes francia-olasz kötelmi jogi tervezetről. De nem kevésbé érdekes az egységes német-osztrák perjogról szóló tanulmány. Az 1927. és 1928. években 17 államban megjelent jogi munkák bibliográfiai ismertetése, valamint az *Antonio Curri* és *Corrado Perris* urak által készített gondos tartalommutató ugyancsak nagy szolgálatot tesznek azoknak, akik a nálunk még mindig mostohán kezelt összehasonlító jogtudománnyal foglalkoznak. Kíváncsot lenne, hogy ez a kitűnően szerkesztett mű serkentőleg hasson jogászaikra.

Dr. Hajnal Henrik.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Ügyvédeknek, bírának mindennemű jogi szükségletét: leírások, sokszorosítások, magán-, hiteles fordítások, fotokópia, legjobban ellátja: *«Tempo»*-iroda, V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

Jó tanácsok az ügyvédeknek. Hivatalos pecsét nélkül a Hivatalos Lap nem vesz fel hirdetéseket. Ha a hirdetmény hátára nincsen ráütve az ügyvéd bélyegzője, a Hivatalos Lap nem veszi fel a hirdetést. A Hivatalos Lap csak harmadnapra közlésre fogad el hirdetéseket. Olvashatatlan vagy rosszul sokszorosított hirdetmények felvételét a Hivatalos Lap megtagadja. Felelősen pénzpazarlás ajánlott levélben elküldeni vagy előre kifizetni a közlendő hivatalos hirdetményt. Az Erdős-iroda egyszerű levélben is pontosan megkapja, ha így címezi a borítékot: Erdős hirdető, Budapest 62. Postafiók 288. és pillanatnyi pontossággal lekézbesített a feladó irodájába az eredeti nyugtát a támlappal.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

A BÜNVÁDI ELJÁRÁS BÉLYEGILLETÉKEI

Magyarázatokkal, utalásokkal, betűrendes tárgymutatóval és illetéktáblázattal ellátta és összeállította

Dr. PAULAY GYULA

a budapesti kir. büntetőtörvényszék bírása

Ára P 2-40

AZ UZSORÁRÓL SZÓLÓ 1932: VI. T.-CIKK MAGYARÁZATA

Írta

BALÁS P. ELEMÉR

miniszteri tanácsos

Ára 4 pengő 20 fillér

A HITELSÉRTÉSRL SZÓLÓ 1932. ÉVI IX. T.-CIKK INDOKOLÁSA ÉS SZÖVEGE

Magyarázattal összeállította

Dr. ZÖLDY MIKLÓS

az igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. ügyész

Ára P 2—

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.
és minden könyvkereskedésben.

ARANY JÁNOS ÖSSZES KÖLTŐI MŰVEI

EMLÉKKIADÁS

A KÖLTŐ HALÁLÁNAK 50 ÉVES FORDULÓJÁRA

10 kötet hat kötetbe kötve

TARTALMA

I—IV. kötet. Kisebb költemények.

V. kötet. Az elveszett alkotmány. — Rózsa és Ibolya. — Szent László füve. — Murány ostroma. — Losonczy István.

VI—VII. kötet. A Toldi trilógia.

VIII. kötet. Katalin. — Bolond Istók. — A Jókai ördöge. — A nagyidai cigányok. — Az első lopás. — Töredékek.

IX. kötet. Keveháza. — Buda halála.

X. kötet. Daliás idők. — A Csaba eposz.

Ára 32 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Kapható minden könyvkereskedésben

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Csorna Kálmán egyet. m. tanár, székesfővárosi árvaszéki elnökhelyettes: Tekintély — becsület. — Dr. Auer György egyet. m. tanár, kir. ügyész: Kényszerítő intézkedések a bűnvádi eljárásban. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 4. sz. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XXV. kötetéhez.

Tekintély — becsület.

(Válasz dr. Ludvig Rezső kir. kúriai bíró úr cikkére.)

A Jogtudományi Közlöny folyó évi 1. számában Ludvig kúriai bíró úr tollából «Tekintély — becsület» címen egy cikk jelent meg, amely bizonyos szubjektivitással és tárgyi érvek nélkül az ügyvédi de főleg és hangsúlyozottan a gyámhatósági szervezet és működés hiányait teszi szóvá.

A cikke ügyvédi részről a választ már megadták. Ahhoz, amit az illusztris szerző a gyámhatósági szervezet létjogosultságáról, valamint e szervezet reformjáról elmefuttatása során egészen incidentaliter mond, nekem mint gyámhatósági embernek szintén volna néhány szavam.

A gyámhatósági szervezetnek és működésnek magas bírói helyről ért ez a könnyű kézzel vezetett, de fájó megtámadását nem tartom szerencsés vállalkozásnak. Mert ha a kúriai bíró úr a hatósági tekintélyt akarja megvédeni, miért támadja meg gyökerében éppen azt az eredeti magyar hatósági intézményt, amely a törvényhozás, a bírói szervezet, a többi közigazgatási hatóság és a jogkereső közönség állandó rideg közönye mellett több mint 55 éven át a legmostohább viszonyok közepette is iparkodott fontos szociális feladatainak teljes mértékben megfelelni?

Nem gondolja a kúriai bíró úr, hogy egy ilyen, tárgyi érvek nélkül megindított támadás a hatósági tekintély növelésére nem alkalmas?

És ha már a bírói kar ily előkelő reprezentánsa azt a fáradságot veszi, hogy ítéletet mond egy sok megpróbáltatások közt is bevált hatósági szervezet élete és halála felett, miért nem vette magának azt a fáradságot is, hogy alapos elmélyüléssel és kellő adatszerzés után nyul egy olyan témához, amely nem esik az ő közvetlen ismeretkörébe?

Aki a magyar gyámhatósági szervezetről, annak hatásköréről, e szervezet működéséről, multjáról, és készül reformjáról, nemkülönben a magyar gyermekvédelmi szervezet és intézmények tagozódásáról, valamint e két szervezet igen komplikált összefüggéséről részletesen tájékozva van, aligha kockáztathat meg olyan kijelentéseket és ajánlhat olyan megoldási módokat, mint amilyenek a cikkben foglaltatnak.

Mert vegyük csak sorra a cikk vonatkozó helyeit! Azt állítja a cikkíró úr, hogy «az árvaszék csak az árváknak eléje kerülő ügyeiben dönt, egyébként pedig az öt ügyeivel fel nem kereső árvákkal nem törődik, mintha az árvák lennének azért, hogy az árvaszéket foglalkoztassák».

Ebben az állításban ott van a hiba, hogy a cikkíró nem ismeri, vagy szem elől téveszti a gyámhatósági és a gyermekvédelmi hatásköröket.

A kiskorúak és gondnokoltak családjogi ügyeiben a jogszolgáltatást a gyámhatóság látja el. Az árvaszék részben kérelem folytán, de hivatalból is eljár az illetékessége alá tartozó gyámhatóságilag érdekeltek vagyoni és személyi ügyeiben.

Hogy ez a jogszolgáltatás elsősorban a vagyonos kiskorúak jogvédelmére irányul, az a régi keletű, kevés szociális érzékkel meg-hozott anyagi jogi törvények hibája.¹

Mindazonáltal a gyámi törvényt követően újabb jogszabályok az árvaszékekre bizonyos gyermekvédelmi hatáskört is ruháztak, a 12 éven alul levő bűnöző gyermekek és a 18 éven alul levő erkölcsi romlás veszélyének kitétt fiatalok nevelése terén, valamint az anyagi és erkölcsi szempontból elhagyott gyermekeknek az állami gyermekmenhelyekbe való beutalása körül. Ez a hatáskör azonban anyagi eszközök és képzett szakközegek hiánya miatt többé-kevésbé kiépítetlen. A kiépítetlenség természetesen leginkább a nagyobb városokban, főleg Budapesten érezteti hatását. Erről azonban igazán nem a székesfővárosi árvaszék tehet, amely 1911 óta külön gyermekvédelmi osztályt tart fenn és az országban szinte egyedül álló hivatásos gyámságot tart működésben a házasságon kívül született gyermekek hatékonyabb védelmére és amely hatóság mindent megtett ezeknek az intézményeknek a fejlesztése érdekében.

Az árvák, az elhagyott és veszélyeztetett gyermekcsoportok anyagi és szellemi-erkölcsi érdekeinek felkarolása és védelme viszont nem a gyámhatóságnak, hanem az általános közigazgatásnak hatáskörébe vág, és pedig megosztva nálunk részben az állam (állami gyermekmenhelyek), részben pedig a községek feladatkörében; a szegény árvagyermek segélyezése, nevelése, árvaházak fenntartása, stb. formájában. Egy külön hatósági ágazata végül a fiatalok védelmének a fiatalok bírósága, amely a kiskorúak bűnügyeiben és az igazságügyi miniszterrel karöltve a fiatalok javító nevelése érdekében tevékenykedik.

Megengedem azt, hogy emellett a bonyolult szervezet mellett a gyermekek és fiatalok védelme nem jut mindig kellő érvényre és hogy ennek a szervezetnek egyszerűbb és átütőbb erejű megoldása — úgy mint külföldön is főleg a németeknél a bírói jellegű gyámhatóság és közigazgatási jellegű Jugendamtok útján — lehetséges.

Azonban e komplikációért és annak minden következményeiért az egyik kiragadott szervet, amely a maga feladatkörét az adott viszonyok mellett megfelelően ellátja, hibáztatni jólélekkel nem lehet, mert hiszen itt a jogszabályok által inaugurált egész rendszerben van a hiba! Ezt az igazságot azonban nem a cikkíró úr fedezte fel, hanem az hosszú és fáradságos buvázkodások és vizsgálódások eredményeképpen éppen árvaszéki szakemberek megállapítása!

Úgy vélem, hogy az illetékes tényezők is szívesen vennék, ha a kúriai bíró úr célszerű és gyakorlati javaslatokkal és tanácsokkal venne részt azokban a régóta folyó munkálatokban, amelyek a gyámsági és gyermekvédelmi igazgatás korszerű reformjának megvalósítását célozzák. Eddig felvetett reformgondolatait azonban ilyeneknek aligha tekinthetjük, amint az a következőkből is kitétni.

Az eddig felmerült és komolynak vehető reformjavaslatok szerint kétféle módon volna a bonyolult hatásköri rendszer egyszerűsíthető és a hatósági tevékenység eredményesebbé tehető. Vagy a mai közigazgatási jellegű gyámhatóságot kell alkalmas reformokkal képessé tenni arra, hogy iurisdikcionalis feladatait tökéletesen elláthassa (jogorvoslati rendszer kiépítése, államosítás, eljárási

¹ Lásd erre nézve A. Menger: Das Bürgerliche Recht und die besitzlosen Volksklassen 107. old.

szabályok megalkotása, a képesítés emelése, stb.), a gyermekvédelmi feladatokat pedig az általános helyi közigazgatás (tehát nem a közvetlen állami intézés) vállaira helyezni, aminek következtében a mai harmadik szerv, a fiatalkorúak bírósága feleslegessé válnék, avagy a fiatalkorúak bíróságainak kiépítésével, hatáskörének családi bírósággá való fejlesztésével a gyámhatósági összes teendőket is e hatóságra bízni és az árvaszékeket, mint a helyi igazgatás szerveit, gyermekvédelmi hivatalokká átalakítani.

Természetes, hogy ilyen nagy elvi, szervezeti kérdések eldöntését igen sok előfeltétel (dologi, személyi, pénzügyi, stb.) befolyásolja, amelyek közt nem kis jelentőséggel éppen ma az anyagi kérdés bír, vagyis az, hogy a szervezeti átalakulás mily költségeket emészt fel. Ennek a fontos és átfogó erejű kérdésnek megoldását tehát nemcsak az a cikkíró úr által felhozott egyetlen tárgyi érv sürgeti, hogy nem válik a hatósági tekintély javára jogrendszerünknek az a súlyos kiütközése, hogy a bíróság az árvaszéknek törvényes jogkörében hozott jogerős döntését esetleg évek múlva felülbírálja és hatálytalanítja. Megnyugtatom cikkíró urat, ez a kontroverzia még ott is megvan, ahol, mint Németországban, bíróságok a gyámhatóságok.² Sokkal súlyosabb hátráltató körülmény e kérdés megoldásánál például az, hogy bíróságaink és igazságügyminisztériumunk is irtóznak mindennemű közigazgatási hatáskör befogadásától és átvételétől. Már pedig a gyámhatósági teendők túlnyomó része közigazgatási teendő (gyám-, gondnokkirendelés, elmozdítás, jogügylet jóváhagyás, számadáselbírálás, pénzkezelés, stb.), amelyek a bírói levegőbe való bevitelétől a cikkíró úr is óva int.

Éppen ettől való félelmében ajánlja, úgy látszik, a kúriai bíró úr is azt a megoldást, hogy az árvákkal való törődést a *jegyzőségek mellé kinevezendő békebírákra* bizzuk. Ez tehát egy új megoldási javaslat!

Ennek a javaslatnak azonban több sarkalatos hibája van! Először is az, hogy ily módon teljesen új szervezetet kellene megalkotni, amely ma lehetetlen. Azután a békebírák természetesen elsősorban a békebíráskodást látnák el és a cikkíró úr javaslata szerint «emellett a kerületek összes gyámoltására szorulókat nyilvántartásba vennék és gyámoltalanságuk egész tartama alatt támogatnák és irányítanák, a hatósági döntést igénylő esetekben pedig kieszaközlnék a bíróság végérvényes döntését».

A békebíró tehát átvinné mellékesen a gyermekvédelmi közigazgatást ellátó községi, illetve részben árvaszéki feladatokat és a jogszolgáltatás iránti kérdéseket a bírósághoz irányítaná. Ámde mi biztosítékunk lenne, hogy az új, csupán jogvégzettséggel bíró szerv, amelynek főfeladata a békebíráskodás, a gyermekvédelmi feladatokat jobban el tudja látni, mint az eddig működő és bizonyos szakértelemmel mégis csak bírószervek?

És a gyámhatósági jogszolgáltatást, amelynek nagy része közigazgatási feladat, hogyan illesztené be cikkíró úr — nyilvánított meggyőződése ellenére — a bírói légkörbe?

Végül mit kezdene ez a megoldási tervzet a ma működő 81 árvaszék feleslegessé váló több mint 300 fogalmazó és több mint 400 kezelő tisztviselőjével, nemkülönben a fiatalkorúak bíróságával?

A megoldási javaslat tehát, amint látjuk, teljesen nyers, ötletszerű, nem gyakorlatias és nem szakszerű. Már ennél a megoldásnál mégis csak jobb és az adott viszonyok közt célszerűbb az a reformtervezet, amely a komplex kérdéseket jól ismerő és az ügy fontosságát átérző belügyminiszter úr kezdeményezése folytán szakemberektől is helyeselten belátható időn belül talán megvalósulásra kerülhet és amelynek lényegét a fentiekben már körvonalaztam.

Ez a tervezet gyakorlatias, mivel számol a valósággal, tervszerű és a jövő fejlődést is szem előtt tartja.

Még csak két rövid megjegyzésem volna a cikkíró úr megállapításaira. A cikkíró úr szerint «érthető, hogy miért tűnhettek el a felvidéken olyan gyorsan az árvaszékek anélkül, hogy visszakívánják azokat».

Én nem tudom, hogy honnan merítette a kúriai bíró úr ide vonatkozó értesülését, amelyet szinte az egész elcsatolt felvidékre érvényben levőnek igen nagy határozottsággal deklarál, de azt tudom és érzem, hogy a hazai gyámhatóságoknak ez a lekicsinylése sem itthon, sem odakünn nem fog jó vért szülni a hazafiasan érző magyarság lelkében!

A másik megjegyzésem a cikkíró úr azon megállapításához fűzöm, amely szerint az árvaszékekre csak azért van szükség, hogy néhány ember ott megélhetést találjon.

Megengedem azt, hogy az árvaszékek szervezetében, működésében vannak hibák, hiányok és elképzelhető az is, hogy mint minden nagy szervezetben, úgy az árvaszékeknél is vannak olyan tisztviselők, akik képességüknél, tudásuknál fogva nem állanak a helyzet magaslatán, de konkrét bizonyítékok nélkül általánosítani, hatóságok munkájáról kétségtelen tárgyi adatok nélkül marasztaló ítéletet hozni, meggyőződése szerint még a legmagasabb bírói szék-ből sem lehet és szabad.

Mert ha a cikkíró úr veszi azt a fáradságot és az ítéletmondásra egyedül illetékes belügyminisztériumot, mint legfelső gyámhatóságot az árvaszékek működése tekintetében megkérdezi, úgy azt a felvilágosítást fogja kapni, hogy igenis van ebben az országban számos oly árvaszék, amely feladatát mintaszerűen tölti be, amelynek kiváló tagjai csendben, meggyőződéssel áldozatos, de hasznos és eredményes munkát végeznek. És meg fogja tudni a cikkíró úr azt is, hogy éppen ez a testület termelte ki magából a magyar gyámsági jognak, de az egész családjognak is egyik legkiválóbb ismerőjét és tudósát, Sipőcz Lászlót, a székesfevári árvaszék volt elnökét és a magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének a családjogról szóló részének tervezőjét és kodifikátorát.

Dr. Csorna Kálmán.

Kényszerítő intézkedések a bűnvádi eljárásban.*

I.

Előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság.

Az előkészítő eljárás során foganatosított szabadságelvonás a bűnvádi eljárásnak kétségtelenül aggályos intézkedése. A Baumgarten Izidor által (Büntetőjogi tanulmányok I. 411.) felvetett kérdés: «miképpen magyarázzam meg egy eljárás jogosultságát, mely a terheltnek érzékeny, helyrehozhatatlan megbélyegző bajt okoz, nem azért, mert bűnössége megállapított, hanem azért, hogy bűnössége bizonyíttassék», még most is megoldásra vár. Nem sok megnyugtatót meríthetünk aggályainkkal szemben a bűnügyi statisztika adataiból sem. Míg ugyanis az utolsó három esztendőben (Kormányjelentés 316. old.) a feljelentések mind kisebb száma (kb. 23 %) eredményez jogerős elítélést, addig az előzetes letartóztatásba és vizsgálati fogságba helyezetté száma állandóan növekszik (1930-ban 4463). Mind kevesebb okunk lesz tehát annak feltételezésére, hogy azzal, akivel szemben az előkészítő eljárás kezdetén nyomatékos gyanúok merültek fel, a kényszerítő intézkedések jogosultsága a bírói véghatározatban is elismerést fog nyerni. Már pedig ez a sarkpillére az ítélet előtt való szabadságelvonás létjogosultságának is, amelynek indokát, jogcímét és alkalmazásának legszélsőbb határát is csak az *elkerülhetetlen szükség* képezheti. Nem feleslegesek ezért azok az időnkint megújuló figyelmeztetések (2100/1900. I. M. VII. pont és I. K. XXVI. 334. köz. utasítás), amelyek különösen a vádhatósághoz szólnak avégből, hogy az előkészítő eljárásban a szabadságelvonásra irányuló indítványokat törvény és szakszerűség szempontjából a *leggondosabban mérlegeljék*. A szabadságelvonás — amint erre Baumgarten (id. h. 414. old.) utal — sohasem lehet az eljárást megkönnyítő, a gyanúsított pszichikai befolyásolására törekvő intézkedés és alkalmazást csak akkor és addig nyerhet, amíg azt a tényadatokból merített következtetést kell levonni, hogy szabadságkorlátozás nélkül az *eljárás lehetetlenítésétől* kell tartani. Másrészt az eljáró hatóságoknak kötelessége, hogyha a szabadságelvonást elkerülhetetlennek tartották, eljárni abban az irányban, hogy az általuk elfogadott indokok mihamarabb elveszítsék jelentőségüket és a szabadságelvonás mellőzhetővé, megrövidíthetővé válják. A 6—8 hónapig tartó vizsgálati fogság, annak havonként való gépies egyformasággal való meghosszabbíthatósága nem csupán az igazságszolgáltatás gépezetének súlyos hiányosságára, hanem a bűnvádi eljárás intézményével való visszaélésre enged következtetni.

Az elkerülhetetlen szükség által teremtett intézkedéshez azonban a *végrehajtás során* már oly rendelkezések is járulhatnak, ame-

² Lásd erre nézve Endemann: Lehrbuch des bürg. Rechts. 2. Band. 832. old. 71. jegyzet, Staudingers Kommertar, 1926. IV. Band. 1510. old. és Kipp-Enneccerus: Lehrbuch des bürg. Rechts. 1931. IV. Band. 519. old.

* Részlet a «Bűnvádi eljárási jog» című kommentár legközelebb megjelenő kötetéből.

lyek e szükséges felül s így jog nélkül gátolják a letartóztatott szabadságában. Elvül kell elfogadni ugyanis, hogy a letartóztatott — az általános fogházi rendszabályokon kívül — csak azokkal a korlátozásokkal illethetjük, amelyek ugyancsak a letartóztatással elérni kívánt cél szolgálatában állanak. Egyéb vonatkozásban a letartóztatottnak a bűnvádi eljárással kapcsolatban ugyanaz a szabadság biztosítandó, mint azok számára, akik szabadlábon védekezhetnek. A szökés veszélye miatt letartóztatott nem tiltható el (ismétlem a fogházi rend által engedett határokon belül) oly érintkezéstől, amelyről nem tehető fel, hogy szökési tervét mozditaná elő. Így nincs törvényes alapja annak, hogy az ily terheltet *védőjével való érintkezésében* ellenőrzéssel fesszélyezzünk, az utóbbi számára átadott iratokat elolvassassuk. Nincs alapja annak, hogy a *külföldi honossága* miatt letartóztatott hozzátartozóival, üzletfeleivel folytatott levelezésében, beszélgetéseiben ellenőrizzük. A letartóztatás indokaival össze nem függő vonatkozásokban a letartóztatottat minden megbélyegző, gúzsbakötő, lelki egyensúlyát veszélyeztető korlátozástól meg kell kímélni. Ezzel azután a letartóztatás elrendelésének jogcíme is fontosságot nyer és a hatóságokat a szökés veszélyének sablonos ráolvasásától kell hogy elterítse. Az előzetes letartóztatás nem csupán a gyanu «büntetésére» igénybe nem vehető, de nem szolgálhat oly általános kényszerzubbonyul sem, amelyben a terhelt törvényben biztosított jogainak gyakorlását csak jóindulatú fogházgondnokok, avagy az ügybuzgóság csúcspontján álló vizsgálóbírák emberszerető megértése mellett remélheti.

II.

Lefoglalás, házkutatás és személymotozás.

A XIX. század perrendi törvényeiből visszatükröző általános meggyőződés, hogy a kényszerítő intézkedések túlbuzgó, elhamarkodott alkalmazásának legbiztosabb ellenszere az, ha az ily intézkedések igénybevétele a bíró kezében van letéve, mint akire legmegnyugtatóbban bízható a törvényes feltételek és a szükségszerűségnek megítélése. Legkövetkezetesebben viszi keresztül ezt az elvet a francia Code d'instruction criminelle (Art. 87, 88.), amely szerint «flagrant délit» esetét kivéve, a kényszerítő intézkedések elrendelésére csak bíró jogosult (L. Garraud : *Traité stb.* III. 207.). Ennek az elvnek merev keresztülvitelével járó tapasztalatok azonban nem indították a többi államok törvényhozóit az utánzásra. Nem lehetett figyelmen kívül hagyni azokat az eseteket, amikor nyilvánvaló, hogy a bizonyíték soha megszerezhető nem lesz, ha a nyomozó hatóságnak kezét megkötik azzal, hogy a bírósághoz tegyen előterjesztést, ennek határozatát kikérje és bevárja, módot nyújtva ezáltal az értesülést nyert érdekeltnek a nem kívánatos bizonyítékoknak biztonságba helyezéséhez vagy megsemmisítéséhez. Ily eshetőségeknek kívántak elébe vágni ezért a későbbi törvényekben (német, osztrák StPO., az olasz és a magyar BP.) azzal a megoldással, hogy a kényszerítő intézkedéseket egyes alább részletezendő kivételektől eltekintve, a nyomozó hatóságok is elrendelhetik akkor, ha a késedelem veszéllyel jár (bei Gefahr im Verzug stb.). E megoldás sem bizonyult szerencsésnek, tekintve, hogy azt, vajjon az adott esetben valóban veszéllyel járt-e a késedelem, csak ritkán és akkor is csak utólag lehet megállapítani. Ha a vizsgálóbíró még feltalálja a bűnjelket, akkor nem lett volna ok a rendkívüli sürgősségre, ha azonban a bizonyítékot már eltűntették, akkor hiba volt, hogy a nyomozó hatóság nem intézkedett önállóan. Így azután a viták kiapadhatatlan forrásává lett az a kérdés, hogy a bírói határozat nélkül való eljárás helyén volt-e vagy sem. A vitákra okot szolgáltató eseteket ugyan csökkentti a mi bűnvádi eljárásunkban az 1921 : XXIX. tc. 5. § 2. bek., amely a kir. ügyéségeket a nyomozás irányításán kívül a nyomozás teljesítésére és az 171. és 172. §-ban meghatározottakon kívül bármely nyomozási cselekmény teljesítésére feljogosítja, tekintet nélkül arra, vajjon a késedelem veszéllyel jár-e vagy sem. A nyomozó hatósággal közvetlen összeköttetésben álló vádhatóságnak tehát mindenkor módjában van a bizonyítékok biztosítása érdekében a szükséges intézkedéseket saját hatáskörében folyamatba tenni.

Különleges elbánásban részesülnek — tárgyi szempontból — a legtöbb állam törvénye szerint a vádlott által feladott és a hozzá intézett *postai küldemények* és *táviratok*. Bár nem ritkán találkozunk — különösen a külföldi irodalomban — azzal a nézettel, amely e küldeményeknek kivételes elbárást indokolatlannak tartja.

És valóban, ha megfontoljuk azt, hogy a bűncselekménnyel semmiféle kapcsolatban nem álló személy lakásán a rendőrhatalóság a kutatást elrendelheti és legbensőbb életviszonyaira reávilágító tárgyainak feltárására kényszerítheti, úgy gondolkodóba kell esni azon, hogy a bűncselekménnyel alaposan terhelt egyén leveleit is csak bírói határozat alapján lehet a bűnperbe vonni. Azonban ha el is ismerjük a levéltitok védelmének kivételes jelentőségét, akkor sem tarthatjuk szerencsésnek a BP. által elfogadott megoldást, amely szerint a vádhatóság a visszatartott leveleknek átvételére sincs jogosítva és nem állhat módjában azokat a vizsgálóbíróknak a lefoglalás fenntartását tárgyzó indítvány kapcsán előterjeszteni. Így azután, míg a vizsgálóbíró határoz, a visszatartott küldeményeket elhozza, azokat felbontatja és a kir. ügyészséggel közli, igen gyakran a levelekben foglalt adatok már értéktelenné válnak, azok a nyomozás során már fel nem használhatók. Mindenesetre célszerűbb tehát a német StPO. 100. §-ában foglalt szabályozás, amely szerint a kir. ügyészség az általa visszatartani rendelt leveleket át is veheti a postahivataltól, s csupán az a köteletség terheli, hogy a küldeményeket azonnal a vizsgálóbíróhoz juttassa, aki a felbontás kérdésében határoz. Hogy az ily szabályozás nem valamely régi, az egyéni jogokat kellően nem tisztelő felfogás csökevénye, annak bizonyítéka, hogy az új olasz bűnvádi perrendtartás (Art. 338. 2. bek.) a postai és távirdai küldemények letiltására és átvételére a rendőri hatóságokat is feljogosítja és szintén csupán a felbontást köti a bírói határozathoz. Ugyanez a tervzet egyébként helyesen bővíti ki a terhelthez és terhelttől irányított közlemények ellenőrzésének lehetőségét azzal, hogy a bírónak jogában áll a nyilvános távbeszélőt megfigyelés alá venni, a terhelt számára való összeköttetés létesítését megtiltani és rendelkezésének végrehajtásával a bűnügyi rendőrséget megbízni (Art. 339.).

Személyes körülményeik folytán különleges elbánásban részesíti a BP. a terhelt hozzátartozóit és a védőt (172. §). A gyakorlat azonban bizonyítja, hogy e kivételes elbánás sok tekintetben hiányos és távolról sem biztosítja azt a védelmet, amelyet magasabb érdekek megkívánhatnak. Akadálytalanul lefoglalható — akár személymotozás kapcsán is — a lelkészek, orvosok, közjegyzők, s tanúzásra nem kényszeríthető többi személyek és a terhelt között váltott levelezés. E rendelkezés, amely a 204. és 205. §-okban foglalt elveknek jelentőségét nagyban csökkenti, nem csupán a német StPO. 97. §-ával, hanem a legtöbb kultúrállam perrendtartásával ellentétben áll. A jövő kodifikáció feladata lesz ezért a 172. §-ban biztosított mentességet a 204. és 205. §-okban felsorolt valamennyi személyre kiterjeszteni.

Sőt még egy lépéssel is tovább lehet menni ezen az úton, amint azt ugyancsak az új olasz törvényben látjuk. A jogi tanácsadóval egyenlő elbánás illeti a terhelt által bejelentett *műszaki tanácsadót* (consulenti tecnici, Art. 341. L. ezeknek hivatásáról : *Lavori preparatori del codice di procedura penale* Vol. VIII. 62. és k.), mint aki a terheltnak a védővel egyenrangú támasza a bűnperben. Ezeknek a személyeknek kivételes helyzete pedig azzal is biztosítatik, hogy nem csupán a terhelttől származó írásbeli értesítéseket, hanem semmiféle oly okiratot tőlük lefoglalni és az eljárásban felhasználni nem lehet, amelyet az eljárás alatt levő ügyben hivatásuk gyakorlásával kapcsolatban vettek kézhez. E messzemenő mentesség csupán akkor szűnik meg, ha részesség vagy bűnpártolás jelenségei forognak fenn.

A bizonyítékszerző kényszerítő intézkedések között kétségtelenül a legerőszakosabb a személymotozás és a testi vizsgálat. Semmiesetre sem feleslegesek ezért azok az újítások, amelyek arra törekcszenek, hogy a végrehajtó közegeknek szóló általános, tágran értelmezhető (kellő kímélet, lehetőleg a szeméremérzés sérelme nélkül stb.) irányítások helyett határozott utasításokat adjanak. Különös tapintatot igényel a nők motozásával és testi vizsgálatával kapcsolatos teendők végrehajtása. Utánzásra méltó példával szolgál ezért a német StGB. életbeléptető törvény tervezete, midőn kimondja, hogy nők megmotozása, úgyszintén ruházatuk átvizsgálása beleegyezésük nélkül csupán nőszemély által fogantatható (Art. 67/750.). Míg ha egy nő testének megsemmisítése szükséges a bűnper szempontjából fontos tények megállapítása végett, ezt orvosnak kell végeznie és csak ha a késedelem veszéllyel járna, bízható egy másik nőre. A vizsgálatnál egy másik orvosnak vagy egy nőszemélynek jelenlétét meg kell engedni, sőt azt is lehetővé kell tenni, hogy a vizsgált nőnek egy hozzátartozója is jelen lehessen.

Dr. Auer György.

Szemle.

— **A hang,** amelyet a főtárgyalás vezetője a vádlottal és a tanukkal szemben használ, nem fontosabb, mint a kísérő zene a melodráma előadásában: mit sem változtat a mondottak érdemén, de a szöveg értelmét érzelmi aláfestéssel mégis lényegesen befolyásolja. Így a főtárgyalási elnök, akinek türelme az első mondatnál megszakad, mert a vádlott nem azt mondja, ami az előíratok szerint tőle várható s ezért erélyes, sőt gyakran kiabáló hangon ráival a delikvensre, legfeljebb a minden civilizált emberre egyaránt kötelező illem és izlés ellen vét, anélkül, hogy a Bp. valamely kifejezett rendelkezésébe ütközne. Mégis esetleg súlyosabban sérti a bűnvádi eljárás szellemét, mint a törvény rendelkezésének nyílt megszegésével. Kétségtelen, hogy a Bp. 304. és 133. §-ai módot kívánnak nyújtani a vádlottnak, hogy «a tényállást elbeszélhesse», mégpedig «összefüggő részletes vallomásban». Ebben a főtárgyalás vezetője a vádlottnak közbevetett kérdésekkel esetleg segítségére lehet ugyan, de ha nyomban ráripakodik, mihelyt az nem a bíróság szájaize szerint védekezik vagy ú. n. «erélyes» hangon rászól, hogy «erre nem vagyunk kíváncsiak», «ne erről beszéljen», nemcsak súlyosan beleütközik a védekezés szabadságába, hanem, ami ennél még rosszabb, azt a látszatot kelti, hogy híján van az elfogultlanságnak s igazságos ítélet tőle már ez okból sem várható. Eppen a rend fenntartására a Bp. 297. §-ában biztosított elnöki intézkedéseknek széles skálájából következik, hogy a főtárgyalás vezetőjének nincs szüksége a rossz modorra, mint rendfenntartó eszközre s a bírói emelvény magaslatára szimbolikusan is kifejezi, hogy az elnöknek önuralomban és a hang illemében is többi embertársai fölé kell emelkednie. Ha pedig erre pszichikai alkatánál fogva képtelen, úgy ne vállalkozzon vagy felettes hatósága ne engedje vállalkozni tárgyalás vezetésére. Még az sem szolgálhat mentségül, hogy türelme elfogyott s ezért szökött a hangskálának oly magaslatára, amelyért, ha azt a vádlott vagy a tanú használja, utóbbinak kétségtelenül rendbűntetésben lenne része. Kiabálás nem lehet elnöki privilégium sem, mert az elnököt pervezető hivatása kötelezi a türelmességre. Rossz modorra a Bp. még a bűnösnek talált elítélttel szemben sem ad jogot, még kevésbé a vádlottal szemben, akinek ártatlansága az ítélethozatalig, mint *præsumptio juris* szerepel a törvényben, amelynek megszegése, ha az elnök hangjából ennek ellenkezője tűnik ki. Ezenfelül pedig etikailag méltatlan a bírói hivatáshoz, hogy büntetlenül megsérthesse a vádlottat, aki ellen büntetést szabhat ki. Primitív törzsek páros viaskodásában szokásos volt ugyan, hogy a küzdő felek a harc megkezdése előtt egymást lepocskondiázták, de ott mindkét félnek fegyver volt a kezében. Ott azonban, hol csak az egyik félnek van fegyvere, izléstelenség, ha ennek jogos használatát még nyelvének és hangjának fölényével is megtoldja. Igaz, hogy e perrendellenes modortalanság csak kivételes tünet, de a felügyelő hatóságoknak lenne kötelessége fölvilágosítani a kivételes tünet okozóit, hogy a gorombaság se nem érv, se nem eszköze a bírói impériumnak, s hogy a bíró nem vásott gyermekét szidalmazó apa, hanem köztisztviselő, aki a törvényt nemcsak *in verbis*, hanem *vi et potestate* köteles alkalmazni.

— **Magyar jogi író külföldön.** Rácz György dr. tollából a Rivista Italiana di diritto penale hosszabb tanulmányt közöl. E tanulmány a magyar büntetőjognak a háború utáni alakulását ismerteti, kiterjeszkedve a büntetőjog irodalmának nevezetesebb eseményeire is.

Közgazdaság.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága *Weiss Fülöp* elnöklete alatt megállapította: az 1932. év 4.546,817-71 P tiszta nyereséggel zárult a múlt évi 5.133,753-32 P tiszta nyereséggel szemben. A nyereség 1931-ben 5.597,359-27 P-t tett ki, szemben az 1932-re kimutatott 5.544,188-52 P-vel. A február 7-i közgyűlésnek javasolni fogják, hogy az 1932. osztalék kifizetésére 2.000.000 P, részvényenként 4 P (tavaly 5 P) fordítsassék, a tartalékalap

1.000.000 P-vel, a jóléti intézmények 60.000 P-vel javadalmaztasanak. A takarékbetétek 7.375,953 P-vel csökkentek, a folyószámlabetétek 6.502,811 P-vel emelkedtek.

520

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér** Apróhirdetések előre fizetendők.

A Vht. 102. §-a csupán azt követeli meg, hogy a hivatalos lapban közlendő árverési hirdetményen fel legyen tüntetve 1. a végrehajtó neve, 2. a végrehajtást és a kiküldendő rendelő végzés, 3. a követelés összege, 4. az árverés helye, napja és órája, 5. az árverendő ingóságok általános megjelölése és becsértéke (nagyobb érték és rendkívüli minőségű tárgyak külön felemlítésével.) Tekintve, hogy az egész vonalon minden hiábavaló költséget apasztani kell, az árverési hirdetmény olcsóbbá tétele végett tehát minden felesleges szó kihuzandó. Az *Erdős*-iroda különben minden egyes árverési hirdetménytől ezeket a felesleges szavakat kihuzza és így a közlési díj a felére redukálódik.

519

Ügyvédeknek, bírának mindennemű jogi szükségletét: leírások, sokszorosítások, magán-, hiteles fordítások, fotokópia, legjobban ellátja: «*Tempo*»-iroda, V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

521

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtörvényszék elnöke.

Megjelent!

A BÜNVÁDI ELJÁRÁS BÉLYEGILLETÉKEI

Magyarázatokkal, utalásokkal, betűrendes tárgymutatóval és illetéktáblázattal ellátta és összeállította

Dr. PAULAY GYULA

a budapesti kir. büntetőtörvényszék bírja

Ára P 2-40

AZ UZSORÁRÓL SZÓLÓ 1932. VI. T.-CIKK MAGYARÁZATA

Írta

BALÁS P. ELEMÉR

miniszteri tanácsos

Ára 4 pengő 20 fillér

A HITELSÉRTÉS RŐL SZÓLÓ 1932. ÉVI IX. T.-CIKK INDOKOLÁSA ÉS SZÖVEGE

Magyarázattal összeállította

Dr. ZÖLDY MIKLÓS

az igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. ügyész

Ára P 2—

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

és minden könyvkereskedésben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Glossza. (I.) — Dr. Móra Zoltán tőzsdei h. főtitkár; Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Leszállítható-e még az igazságügyi budget? — Dr. Kelemen Frigyes Ottó budapesti ügyvéd: A palackvédjegyek kérdéséhez. — Jogirodalom. Dr. Marczali Henrik ny. egyet. ny. r. tanár; dr. Gábor Gyula: A kormányzói méltóság a magyar alkotmányjogban. — Szemle. Melléklet: Ügyvédi Közlöny 5. sz. — Tartalommutató a Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár XIV. kötetéhez.

Glossza.*

Grosschmid Béni «Fejezetek kötelmi jogunk köréből» című művéhez.
(Első kötet 1932. 370 old.)

A könyveket az olvasó gondolatvilágára való hatása s a tárgykört illető univerzális szemlélete szempontjából két csoportra oszthatjuk. Egy részük olyan, s ide tartozik a túlnyomó tömeg, amelyekből esetleg tanulhatunk, tudásunkat bővíthetjük, sőt tökéletesíthetjük is, anélkül azonban, hogy ezek az olvasmányok a velük foglalkozónak gondolatvilágát, az illető tárgykörre vonatkozó alapfelfogását, gondolkodásának rendszerét megváltoztatnák. *Vannak azonban — bár ritka számban — olyan irodalmi munkák, amelyek radikálisan hatnak az eszmévilágra; nem részleteiben alakítják át vagy bővítik a tudást, hanem alapjaiban formálják az olvasó eszmekörét s annak egészen új tartalmat adnak.* A könyvek előbbi csoportjáról azt mondhatjuk: «tanultam», esetleg «sokat tanultam belőlük»; az utóbbiakról: «a dolgokat másként tudom, mint ahogy azelőtt tudtam». Ilyen munka a Fejezetek! Aki a Fejezeteket áttanulmányozta, az nem többet tud a jogból, — az az objektív jogot másként észleli, a jogrendszerrel más fogalmait vannak. A Fejezetek a jogi gondolkodásnak teljesen új szemléletet adnak.

A Gondviselés kegyelméből számosan vagyunk, akik közvetlenül hallottuk a magyar jog e nagy mesterének előadásait. Előttünk áll alakja; megjelenésében szinte szimbolizálja tudásának őseréjét, — tanításainak, tehetségének raffineriánélküli tartalmi gazdagságát. Kezdetben nem volt könnyű megérteni. A témákról folyton vándorló, szárnyaló gondolatlevezetéseit nehezen lehetett követni; de bizonyos idő múlva felismertük bennük a legigazibb rendszerességet. S az ő rendszere *nem egy külső szisztéma*, amely a jogszabályokat gépiesen csoportosítja, — *hanem egy feldolgozó belső rendszer, amely a jogszabályok asszociációján alapszik.*

A társadalmi tudományokkal és így a jogtudománnyal szemben gyakran említik azt a hiányosságot, hogy tételeik igazsága a természettudományok legfontosabb bizonyító eszközével: a kísérlettel nem igazolható. S ez annyiban tényleg hiányosság, amennyiben a szociális jelenségeket a kísérletek mintájára mesterségesen nem csoportosíthatjuk a végből, hogy a társadalomtudomány törvényeit a mesterségesen előidézett jelenségek hatásában észlelhessük. De Grosschmid felismerte a kísérletnek, mint a modern tudományos bűvárlat legfontosabb eszközének jelentőségét és a jogtudományban az általa felállított tételek próbakövéül használja fel. Megállapít egy jogtételt s azonnal vizsgálja, hogy az általa elképzelt, a valóságban előfordulható esetekben tényleg érvényesül-e, alkalmazható-e? Így kutatja ő a jogrendszer minden atomját. A Fejezetek rendszere olyan, mint az emberi test vizsgálatánál a Röntgen.

E nélkül csak külső szemléletünk van s legfeljebb bizonyos jelekből következtethetünk a belsőre; a Fejezetek rendszerében alkotó sejtekre bomlik a jogi organizmus, — láthatjuk az egész testnek belső működését és felismerjük azokat a ható erőket, amelyek a jogrendszerben uralkodnak. Meggyőződéssel állíthatjuk, hogy a Fejezetek a magyar jogirodalomnak talán legeredetibb, — de legnehezebb munkája. Nehézsége nemcsak sajátos szerkezetében (főtéma, jegyzet, aljegyzet, sor alatti jegyzet) van, hanem gondolatainak egymásbafonódottságában, abban az eszmefeldolgozásban, amit Szladits a Glosszákhöz írt bevezető sorában úgy jellemzett, hogy: «Fejezetek a jogot nem egyes tételek mechanikus egymásmellettségében ábrázolják, hanem a tételek funkcionálását, életműködésüket, összetartozandóságukban és egymásrahatásukban tárják fel.» Ennél a módszernél elmaradhatatlan a jogtétel gyakori felhívása és utalása s ezeknek eredményeként a jogi elmefuttatások és elgondolásoknak csodálatos arabeszkjei rajzolódnak az olvasó elé; s ezeknek a gondolat-arabeszknek kezdő és végpontjai megvannak és feltűnnek, — de az út, amely a kezdettől a véghez vezet, számtalan fordulaton, kanyarodón, kiszögellésen és átívelésen halad át, — úgy hogy nem csoda, hogy a nem gyakorlott gyakran elveszti a tájékozást.

Mi volt a Glosszáknak célja? Utmutatót adni a Fejezetek mélységeibe induló olvasó kezébe. A Glosszák írói a Fejezetek egyes részeit tartalmát igyekeztek összefoglalni, hogy az eredeti szöveg áttanulmányozása minél kevesebb nehézséget okozzon. A Glosszákat íróknak további célkitűzésük az volt, hogy a Fejezetekben tárgyalt kérdéseknek az irodalomban, a bírói gyakorlatban és a törvényalkotásban megnyilvánult hatásait tárják az olvasó elé és ezzel a Fejezeteket közelebb vigyék a ma élő és munkálkodó jogásznemzedékhez.

A Glosszák a Fejezetek tartalmi sorrendjét követik.

Blau György az ingatlantulajdon átruházására irányuló kötelezettségről szóló tanokat fejtegeti. Fürst László a telekkönyvi tulajdoni igény és az érvénytelen bejegyzés kérdéseinek problémáit tárgyalja. Reitzer Béla nagyjelentőségű értekezésében taglalja a «jogcímvédelem» kérdéseit és ennek mai állását világítja meg. A korlátolt dologi jogokra vonatkozó telekkönyvi szolgáltatással Nizsalovszky Endre foglalkozik és kimutatja, hogy Grosschmid tanai miként érvényesülnek az új jelzálogtörvényben. A fajlagos kötelelem kérdéseit Menyhárház Gáspár boncolja és sok helyen vitába száll Almási idevonatkozó tanításaival. «A kártérítés terjedelme» és «a nem vagyónbeli kár» problémáit Meszlény Artur, a «Részben önokozta kár» és a «Káronszerzés» fejezeteit Frigyes Béla írta. A szolgáltatási hely és idő kérdéseivel Kuncz Ödön foglalkozott, — végül Nyulászai János «A szolgáltatás némely módbeli oldalairól» szóló fejezethez írta meg Glosszáit.

Ezek az értekezések mind elsőrangúak, — valamennyi megfelel a kitűzött célnak. Bölcs mérséklettel írták őket, az írók Grosschmidot és nem magukat adják bennük. Nem értékkülönbséget tesznek tehát akkor, amidőn két dolgozatra különösen felhívom az olvasók figyelmét.

Az egyik Szladits Károly bevezetése: «A Fejezetek általános jellemzése».

Ha a Glosszák kötete más értéket nem is hozott volna felszínre, egymagában ez a dolgozat megadta volna a munka nagy jelentőségét. Állíthatom, hogy a magyar jogirodalomban aligha található olyan, személyiséget jellemző és munkásságot ismertető értekezés, amely iro-

* A Glosszák időközben megjelent második kötetével külön fogunk foglalkozni.

dalmilag kicsiszolt formája, meglátásainak jellegzetessége, a stílus és kifejezések válogatott volta, a hasonlatok és képek eltaláltsága tekintetében Szladitsnak e dolgozatával felvehetné a versenyt. Klasszikus minta ez arra, hogy miként lehet és miként kell egy tudóst, egy nagy géniust jellemezni, értékének korszakalkotó jelentőségét bemutatni. Ez a jellemzés méltó Grosschmidhez és méltó a Fejezetekhez. Mint az ékszerfoglatban az egyes ékköveket, úgy találjuk meg Szladits jellemzésében a Fejezetek nagy erényeit, tündöklő nagyszerűségeit. Megvilágítja Grosschmid módszerét, amely vonatkozásban a Fejezetek olyan haladást jelentenek a dogmatikus elemzés terén, mint a természettudományokban egy új kutatási eszköz feltalálása. Reámutat Grosschmid módszerének jellegzetességére, amelyről azt írja, hogy egyfelől a jogszabályok együttes szemléletét nyújtja, — másfelől a kísérletet vezeti be a jogtudomány kutató eszközei közé akkor, amidőn elképzelt, de a Fejezetek megjelenése óta az élet realitásában sokszor megjelent esetekre alkalmazza a felismert jogszabályt és megállapítja a helyes jogalkalmazást. A helyeslés egyhangú véleménye kíséri Szladits ama megállapításait, amely a Fejezeteket a jogirodalom klasszikus művei közé helyezi, azok közé, amelyek az *Időn kívül és az Idők felett állanak, mindig élnek, soha el nem avulnak és akkor is világítani fognak, amikor a bennük felhasznált tételes anyag már régen a múlté lesz. Ez a jutalma az igazi klasszikus munkának, mert jelentőségük a gondolkodás fejlesztésében és módszerük tökéletességében van.* S igaz van Szladitsnak, amikor azt írja, hogy a *Fejezeteket nem lehet folytatólagosan olvasni, azokat nem lehet megtanulni, — csak tanulmányozni és búvárkodni lehet bennük, ki-kikeresve egy-egy értékes megvilágítást, az eszmegazdagság e kincsesbányájának egy-egy ékkövét...*

Hányszor találkozunk azzal az esettel, hogy zseniális emberek felvetnek egy gondolatot, amelynek megvalósítása, a gyakorlatba való átültetése már mások kezébe kerül, akik az eredetileg helyes eszmét valódi tartalmából kivetkőztetik, úgy, hogy az már nem is tekinthető a tulajdonképpeni alkotó géniusz teremtvényének. Ez történt Grosschmid jogcímvédelmi teóriájával is. Reitzer Béla nagy erővel, lendülettel és kristálytisztá logikával mutat rá a jogcímvédelmi elmélet igazi tartalmára és annak elfajulására. S ebbeli jelentőségében Reitzer értekezése túlnő a Glosszák célkitűzéseinek határain, megrendítő figyelmeztetés és tanulságos reávilágítás, hogy mire vezet egy a maga korában helyes gondolatnak indokolatlan elhajlítása. Mert Grosschmid a jogcímvédelmi teóriával nem akarta a telekkönyv zsilipjeit ledönteni; csak ideiglenesen a viszonyok kívánta átmeneti időre akarta azokat kissé felnyitni s konzerválni «azon idők számára, amidőn népünk a telekkönyvön kívüli szerzéstől valahára elszokik s amidőn ismét visszafejlesztthessük a visszafejlődést, amellyel jogunkat a telekkönyvi intézménytől a kényszerű szükség elterelte (Fejezetek 460. old.)» Annak idején a kényszerűség kívánta a telekkönyvi intézménytől való elhajlást, — az a kényszerűség, amely a telekkönyvek rendezetlenségén alapult és ama népies felfogásból táplálkozott, hogy ingatlan tulajdonjogát telekkönyvi bejegyzés nélkül is érvényesen lehet szerezni. De ma?! Amidőn a telekkönyvek felfektetése befejezett és kész valóság; amikor másfél évtizede jogszabály az ingatlan elidegenítési ügylet írásbelisége! A régi betegség, az időleges hurut — amint Grosschmid nevezi — már régen elmúlt és az akkori hurutra alkalmazott gyógymód hátráltatja ma az egészséges életműködést, a szervek megfelelő funkcióját. Meggyőző erővel mutat reá Reitzer, hogy a jogcímvédelmi teóriát Grosschmid csak átmenetinek és a viszonyok változásával visszafejlesztendőnek tartotta. De a későbbi irodalom és a bírói gyakorlat oly szélsőséges irányban fejlesztette tovább ezt a gondolatot, amely nem a konfliktusok igazságos levezetésére vezetett, hanem új konfliktusok előidézésére.

Oly ítéletekkel is találkozunk a legújabb bírói gyakorlatban, amelyek a rosszhiszeműség megállapítására elégségeseknek találták azt, hogy a második vevő és pedig árverési vevő tudott arról, hogy az eladó és az első vevő között évek óta per folyik az ügylet érvényessége tekintetében (K. V. 7197/1930.). A bírói gyakorlat a jóhiszeműséget már nem is a kötelmi jogszerzésnél kívánja, hanem a telekkönyvi beadvány benyújtásakor (K. V. 3848/1928. sz.), s hogy mire vezet az eredeti gondolatnak túlhajtása, arra jellemző a Mtj. 512. §-a, amely törvénynél fogva fennálló elidegenítési és terhelési tilalmat konstruál az ingatlan kötelmi jogszerzője és birtokosa javára!

Reitzer értekezése gondolkodoba ejt. Nem-e hasonló a helyzet joggyakorlatunk más területén is? A jogcímvédelmi teória túlhajtása megrendítette a telekkönyvi bizalmat, de nem-e ugyanez az eset a szerződésekbe vetett bizalomnál is? A «pacta sunt servanda» elve mély téli álmát alussza s ha a gazdasági válság meg is kívánja bizonyos esetekben a szerződések tartalmának módosítását, — hány ügyletkötés történik, amelynél egyik fél már eleve is számít arra, hogy a szerződést úgy sem fogja betartani és a «méltányos kiegyenlítés» köpenyegébe burkolózva tagadja meg vállalt kötelezettsége teljesítését.

Mit sem von le a glosszátorok érdemeiből ama megállapításunk, hogy magyarázó fejtegetéseik során figyelmen kívül hagyták az 1. Fejezet 15. sz. jegyzetét, amelyben kb. 30 oldalon keresztül Grosschmid az alapítványi jog egész struktúráját végigelemzi. Hogy jut Grosschmid ahhoz, hogy a «kötelmi jog» kapcsán az alapítványi jog színhézését adja? Miként a *kötelmi jogról* szóló Fejezetekben a magyar *dologi jog* mélységeit kutatja, — ugyanazon kiindulási pontból érkezik el az alapítványi joghoz és a jogi személyiség tanához és pedig azon módon, hogy az «ingatlantulajdon átruházási kötelezettség keletkezésének alapjai» között találja meg azt az esetet, midőn valaki ingatlant kötelez alapítvánnyul. A Fejezetek e részét igen lényegesnek tartom és pedig nem annyira az alapítványi jogintézmény jelentősége folytán, — bár ez kétségtelen a jogügyleteknek legkevésbé kifejtett csoportjához tartozik s egyes vonatkozásaiban sokat vitatott, — hanem főként ama egyetemes gondolatok miatt, amelyeket a nagy tudós e részben más jogintézményekre való vonatkozásban kifejt. E mellett éppen e fejezet kapcsán különösen megismerhetjük Grosschmid gondolatainak mélységeit; bő utalásokat és kritikát találunk a német B. G. B.-re, — sőt itt van alkalmunk megfigyelni Grosschmidnek a külföldi irodalommal való kapcsolatát és a jog filozófiájába vágó transcendentális meglátásait.

Nem a Glosszák glosszája akar lenni, hanem azoknak csak csekély kiegészítését célozzák következő soraim, amelyekkel Grosschmidnek az alapítvány lényegét és általában a jogi személy mibenlétét fejtegető tanításaira reámutatok.

(Bef. köv.)

Dr. Munkácsi Ernő.

Leszállítható-e még az igazságügyi budget?

Helyesen mutat rá Teller Miksa előadásom idézésével, hogy a francia igazságszolgáltatás olcsóságának egyrészt a perek és a fellebbezések számának kisebb volta, másrészt a kereskedelmi bírásoknak nem fizetett bírák általi, túlnyomórészt ingyenes el látása okozza. Helytelen az, amit a cikkíró úr a perek és fellebbezések kis számának indokául (az eljárás drágasága és lassúsága) megjelöl, tudományos vitáknál kissé szokatlan módon általánosságban tartva kijelentéseit. Nem mondta meg, hogy mely bíróságok előtti eljárást tartja lassúnak és drágának: a törvényszék, a fellebbezési bíróság, a semmitőszék, a kereskedelmi törvényszék, a munkaügyi bíróság vagy a békebíróság előtti eljárást. Elkerülte a figyelmét ügylátszik az is, hogy én idevonatkozóan részletes adatokat tártam fel már 1913-ban megjelent könyvemben és a Jogtudományi Közlöny 1931. évf. 178. oldalán megjelent cikkemben, amelyeket vagy el kell fogadni, vagy meg kell cáfolni. A cikkíró úr bizonyára elnézésből nem nyilatkozik arra, hogy nemcsak a kereskedelmi bíráskodást túlnyomó részben, hanem a munkaügyi bíráskodást is *kizárólag* fizetés nélküli bírák látják el.

A cikkíró úr helytelenül hivatkozik arra, hogy a francia igazságügyi budget alacsony voltának egyik legfontosabb oka, «hogy a francia bírák fizetése oly csekély, hogy a bírói kar kiegészítése ez okból komoly nehézségbe ütközik». Előbb hivatkozott cikkemben az 1930. évi francia költségvetés adatai alapján közöltem, hogy mennyia a francia bírák fizetése; ezek szerint a Semmitőszék elnöke 80,000, a tanácselnökök 75,000, a bírák 60,000; a fellebbezési bíróságok elnökei 75—54,000, bírái 40—32,000; a törvényszékek elnökei 65—24,000, bírái 34—16,000; a békebírák 34—14,000 frank fizetést kapnak. Ez a valóság. Amit pedig a cikkíró úr által hivatkozott Loebell és Henri Róbert írnak, szép szavak, A Jogtudo-

¹ Válasz dr. Teller Miksának a J. K. 1932. december 24-i számában hasonló címen megjelent cikkére. Befejező rész; I. I. rész a J. K. 1933. jan. 21-i (4.) számában.

mányi Közlöny 1931. évf. 234. oldalán én is idéztem Eugen Schiffer volt német igazságügyminiszter szavait: «A német bírói kar túlnyomórészt rendkívül túl van terhelve és aránylag csekély ellenszolgáltatás mellett dolgozik. Magánvagyonuk *elveszett* a háborút követő időben. Ha több gyermekük van, *valósággal a nyomorral kell küzdeniök*. Nem elégedtem meg ezzel, az ugyan autentikus helyről származó, de mégis általánosságban mozgó megállapítással, hanem a közvélemény tájékoztatása érdekében kötelességemnek véltem a költségvetés adatai alapján pontosan közölni, mennyi a bírói fizetés Németországban.

Ami különben Henri Robert «L'Avocat» című könyvét illeti, a cikkíró úr bizonyára az egész könyvet elolvasta és így tudja, hogy az nem tudományos forrásmunkának szánt könyv, hanem egy kortörténeti rajzszorozat egyik része, ennél fogva nagyobb a korfestő és szépirodalmi, mint forrástanulmányi értéke.

Igaza van a cikkíró úrnak, hogy a külföldi adatokat *nagy óvatossággal* kell kezelni. Ezért helyesebb lett volna a hivatkozott szöveget szósz szerint lefordítani vagy franciául leközölni. A szöveg (119. l.) így hangzik: «*Elkezdeni* a pályát hosszú és költséges tanulmányok után mint *juge suppléant*, vagy legjobb esetben mint bíró egy harmadosztályú törvényszéken, kisebb fizetéssel, mint egy közséi utcaseprőnek stb.» Már most a cikkíró úr bizonyára éppúgy tudja, mint én, de a magyar jogászközönség igen nagy része nem tudja, ezért *meg kell mondani*, hogy Franciaországban nincs egy évtizeden át tartó joggyakornokoskodás, jegyzősködés és titkárkodás; a 26 éves végzett jogász, ha bírói pályára lép, nyomban bekerül a bírói tanácsba, mint számfeletti és résztvesz az ítélezésben. Ez a *juge suppléant* — a bírójelölt, akinek a fizetése a francia költségvetés szerint (1930) 14,000 frank. Nem tudom megmondani, hogy egy közséi utcaseprőnek mennyi a fizetése, de közölhetem, hogy egy igazságügyminiszteriumi altisztnek, vagy fogházőrnek a fizetése 8—9000 frank, tehát még mindig távoljára a bírójelölt 14,000 frankos fizetésétől. Ez a száraz valóság.

Nem azért álcasony tehát Franciaország igazságügyi költségvetése, mert bírót rosszul fizeti, hanem — többek között — azért, mert kevés *hivatásos* bírója van.

Ha ajánlatos lett volna a Henri Robert könyvéből vett idézetnek alaposabb felülvizsgálása, még inkább indokolt lett volna ugyanez a dr. Bing Eduard strassburgi ügyvéd levelére nézve, amelyre a cikkíró úr mint döntő dokumentumra hivatkozik. Dr. Bing levele, amelyet 1933. január 14-én a cikkíró úr kérésére rendelkezésemre bocsájtott, *dilettáns* jellege ellenére is kellő ellenőrzés mellett felhasználható. «Dilettáns jellegű»-nek mondtam dr. Bing levelét; ezt nyomban bizonyítani fogom. A Jogtudományi Közlöny ugyancsak karácsonyi számában megjelent dr. Bing levelének másik része «A bifurkáció Franciaországban» címmel. Többek között azt írja dr. Bing: «A per tartama az elsőfokon átlag egy-két év, a fellebbezési fokon két-három év, a semmítőszék előtt ugyancsak két-három év». Ily megállapítást leírni anélkül, hogy az író megjelölne, melyik bíróság előtti eljárásra gondol, — miután Franciaországban négyfajta polgári elsőbíróság van — már magában dilettantizmus. De hozzájárul még ehhez egy másik hiba. Dr. Teller cikkében a külföldi statisztikákkal szemben óvatosságra int. Teljesen egyetértek a cikkíró úrral. Azonban az óvatosság azzal kezdődik, hogy az, aki a tárgykörrel foglalkozni kíván, *megnézi* az illető ügyre vonatkozó statisztikát; azután azt vagy elfogadja, vagy megcáfolja.

Ha dr. Bing levele elküldése előtt megnézte volna ezidő szerinti anyaállamának az 1930. évben kiadott hivatalos igazságügyi statisztikáját (Compte Général de l'administration de la Justice civile et commerciale) vagy annak csak azt a részét, amely a leglassabban dolgozó elsőbíróság, a polgári törvényszék munkásságát tárgyalja (32. old., XII.; a perek tartama), akkor a következő érdekes dologra jött volna rá. A francia törvényszékek munkássága a fellebbezési bíróságok (táblák) területe szerint van csoportosítva. A Colmar-i fellebbezési bíróság területéhez tartozik Elzász-Lotharingia, amelyen még a német perrendtartás és igazságügyi szervezet van érvényben. Már most, amíg országos átlagban a polgári perek közül három hónapon belül nyert befejezést a perek 31·7 % -a, addig a Colmar-i tábla területén csak 16·9 %; amíg országos átlagban a 3—6-ik hónap között nyert befejezést az ügyek 25·7 % -a, addig a Colmar-i tábla területén az ügyek 16·7 % -a; amíg a 6—12 hónapok alatt országos átlagban a perek 23·5 % -a, addig a Colmar-i tábla területén a perek 29·6 % -a és végül, amíg

országos átlagban az egy éven felüli ideig tartó ügyek csak 19·1 % -ot, addig a Colmar-i tábla területén 36·8 % -ot tettek ki.

Ha Bing Eduard strassburgi ügyvéd, mielőtt egy külföldi ország közvéleményének tájékoztatására szánt és e célra kért levelet megírt volna, legalább *saját* törvényszékének statisztikáját elkérte volna a törvényszék elnökétől, úgy megállapíthatta volna, hogy pl. az 1927. évben a strassburgi törvényszék előtt ² az elintézésre váró összes polgári ügyek száma 4384 volt, ebből 2453, azaz 55·7 % maradt az előző évről; ezzel szemben az egész Franciaországban a polgári törvényszékek előtt elintézésre váró polgári ügyek száma 220,261 ³ volt, ebből 74,240, azaz csak 33·5 % maradt az előző évről. Ez a száraz valóság, amelyre dr. Bing Eduardnak legalább is illett volna rámutatni vagy esetleg megcáfolni, ha a német és a francia rendszer közötti különbségről írni akart.

Nem is foglalkoznék részletesebben dr. Bing levelével, ha annak egy ily előkelő és nagymúltú szaklapban, mint aminő a Jogtudományi Közlöny, ily előkelő közéleti szerepet betöltő jogász, mint a cikkíró úr, nem tulajdonított volna döntő fontosságot. Kénytelen vagyok tehát részletesen foglalkozni vele. Kérem olvasóimat, hogy a Jogtudományi Közlöny 1932. évi 48. számának 280. oldalát vegyék kezükbe. A levél első pontja szabatos fordításban így hangzik:

Ad a) «Nem az állam, hanem a megye tartozik a bíróságok elhelyezéséről, az épületek fenntartásáról, a belső berendezésről és a kisebb kiadásokról gondoskodni, ugyanígy van ez a fogházak nagyobb része tekintetében is.» Azt, ami ebből a cikkíró által szenzációsan vélt megállapításból igaz, én nagyon jól tudtam. Annyi igaz ugyanis, hogy az ú. n. *dologi kiadásoknak egy részét* (!) a megye — département — viseli. Ilyenféle nálunk is van. Ha az állam egy törvényszéki épületet, egyetemet stb. építtet, a községtől vagy a törvényhatóságtól hozzájárulást kap. Ügylátszik azonban, úgy a levélíró, mint a cikkíró úr túlbecsüli a *dologi* kiadások szerepét. Felvilágosításul közlöm, hogy például az 1930/1931. évi magyar igazságügyi költségvetésben a dologi kiadások mindössze öt és félmillió pengővel szerepelnek, szemben az igazságügyi tárca ötvenhétmillióssal. Hogy a levélíró nem tudja azt, hogy a francia igazságügyi költségvetésben dologi kiadás címen mily összegek szerepelnek, ezen nem csodálkozom. De ki kell emelni, hogy én a cikkíró úr által bírálat tárgyává tett cikkemben nemcsak az igazságügyi budget *bruttó* végösszegét számítottam ki fejkvótára, hanem a bíróságok *személyi javadalmazására* fordított összegeket is, tehát *egynemű tételeket* állítottam szembe; a dologi kiadásoknak a vitába való bevonása tehát nem volt szükséges.

Én tehát beérhettem volna azzal, hogy a départementek által viselt dologi kiadásokat elhanyagolható tényezőnek tekintsem. Nem ezt tettem; nem bíztam sem a «véletlen»-re, sem egy talán igen tiszteletreméltó, de saját személyében (amint ezt levelében maga is megmondja) teljesen tájékozatlan kartársra a probléma megoldását, hanem kísérletképpen kipróbáltam, mennyibe kerülhet a legnagyobb, ilyen önkormányzatok által eltartott bíróság: a párizsi kereskedelmi törvényszék? ⁴

Írtam tehát a párizsi kereskedelmi törvényszék elnökének, aki lekötőző kedvességgel válaszában felsorolta ugyan a párizsi kereskedelmi törvényszék fenntartása folytán a Seine-départementre háruló költségek *nemeit*, de nem közölte az egyes összegeket. Nem állhattam meg itt; kénytelen voltam a Seine-megye prefektjéhez (főispánhoz) fordulni, aki megküldötte nekem a megyei költségvetés idevonatkozó részét. E szerint a párizsi kereskedelmi törvényszék fenntartásával járó költségek a főtitkár 72,000 frank fizetésétől kezdve, a kapus 6600 frank fizetésén, a fűtés, világítás, takarítás, stb. költségein folytatva és végezve, összesen 528,351 frank 66 centime-t tesznek ki. Akinek némi jártassága van a költségvetések adataiban, az tudja, hogy ez a bíróság súlyához képest milyen jelentéktelen tétel. *Ehhez* kell és lehet mérni tehát — persze arányosan — a többi megyék által viselt kiadásokat is. Ezeket az adatokat a Magyar Jogászegyletben az elmúlt évben tartott előadásomban ismertettem az eredeti levelek kapcsán. Kár, hogy a cikkíró úr figyelmét ez elkerülte, mert így már 1932. júniusában

² Az utolsó nyomtatásban megjelent statisztika erre az évre vonatkozik. Compte General 20. old.

³ L. u. o. 80. old.

⁴ Ennek jelentőségére nézve csak annyit, hogy a csőd- és kényszerfelszámolási ügyeken kívül átlag 100,000 pert intéz el évente, az egész ország ily ügyforgalmának 1/3-ad részét.

autentikus tájékoztatást szerezhetett volna oly kérdés tekintetében, amelyre vonatkozó általánosságban tartott magánlevelet szenzációs felfedezés gyanánt tárt 1932. december 21-én a magyar jogász-közönség elé.

Ad b) Ami a bírósági irodák (*greffe*) terhének a felek által való viselését illeti, ebben a tekintetben a levélíró megállapítása teljesen helytálló. Csakhogy a «*greffe*» jelentőségét én már 1913-ban megjelent munkámban (4—5. oldal) részletesen ismertettem; a Jogtudományi Közlöny 1931. december 19-i számában pedig magam utaltam arra, hogy a *greffe* és *huissier* irodák magánjogi szervezetének és annak, hogy a törvénykezési illetékek egyrésze nem folyik be az állampénztárba, — milyen hatása van az igazságügyi költségvetésre. Ez is elkerülte a cikkíró úr figyelmét.

E részben hangsúlyozni kell, hogy az nem *külsőlegesség*, ha egy országban a bírósági segédhivatalok költségeinek túlnyomó részét nem az adófizető polgárok, hanem a perlekedők *maguk* viselik. Ez a lényegbe vág!

Ad c) Teljesen helytálló módon mutat rá dr. Bing arra, hogy míg Franciaországban nem ugyan az összes, mint ő állítja, hanem *úgyiszlóván az összes* kereskedelmi pereket nem fizetett kereskedelmi szakbírák látják el, addig Németországban és így még Elzászban is, a kereskedelmi tanácsok elnökei fizetett jogászbírák. Elfelejtkezik ugyan a munkaügyi bíróságokról, amelyek szintén fizetés nélküli nem hivatásos bírákból állanak és az ügyek igen nagy tömegét látják el teljesen ingyen; de lényegileg helyesen mutat rá a *különbség* egyik főkére, amint én ezt 1912 óta igen sokszor megírtam és néhányszor elmondottam.

Az eddig elmondottakból is megállapítható az, hogy a levélíró konklúziója: «a francia bíróságok költségvetésének alacsony volta tehát nem a jobb megszervezésen, hanem a más országokétól eltérő bírósági rendszer külső különbségein alapul» — helytelen. Kevésszámú per, gyakori egyesség, ritka fellebbezés, kevésszámú fizetett bíró, a társadalom értékes elemeinek az igazságszolgáltatásba díjtalanul való bekapcsolása — mindez *nem külsőség*.

Nincs tehát tévedés sem az egyes adataimban, sem az ezekből levont következtetésemben. Sohasem ajánlottam azt, amitől a cikkíró úr a magyar jogásztársadalmat óvja, hogy «vakon utánózzuk a franciákat». Egyáltalán: mindig tartózkodtam az általánosságban mozgó jelszavaktól.

Nem tudom, sikerült-e meggyőzőnöm a cikkíró urat arról, hogy nem járt el helyesen akkor, amikor egy nem tudományos bűvárkodás alapján írt, források megnevezését nélkülöző magánlevél alapján ezt az igen súlyos szót: «tévedés» papírra vetette. Abban a rettenetes leromlásban, amelyen a háború óta keresztülmertünk, egyetlen értékeink, amelyek megmaradtak: az erkölcsi értékek. Ezek közé tartozik a tudományos kutatás megbízhatóságába vetett hit is.

Ha a cikkíró úr úgy érzi, hogy nem sikerült őt meggyőzőnöm, úgy azt javaslom: tereljük ezt a kérdés-komplexumot magát és mindkettőnk eljárását egy tudományos zsűri elé. Ha ezt az utat sém választaná a cikkíró úr, úgy ezt a vitát a magam részéről befejezettnek tekinteném. A jövőre nézve annyit kívánnék hangsúlyozni ismét, hogy adataimat, a belőlük levont következtetéseket fenntartom, azokra nézve bárkinek akár élőszóval, akár levélben⁵ bármikor szívesen adok felvilágosítást, mindenkor a források tüzetes megjelölése mellett.

Dr. Móra Zoltán.

* * *

Móra Zoltán a Jogállamban megjelent cikkében (1930. május) kifejtette, hogy Magyarország igazságügyi budgetje nagyobb, mint Franciaországé, mert Magyarország 1930-ban 58.710.000 pengőt költött, Franciaország pedig 1928-ban csak 55 millió pengőt (248 millió frankot).

Minthogy pedig Franciaországnak ötszörannyi lakosa van, mint Magyarországnak, minden magyar polgárra fejenként 7 P 34 fillér igazságügyi teher esik, ellenben franciára csak 1 P 40 fillér. Ez azt jelenti, hogy a nyomorgó Magyarország több, mint ötször annyit költ e téren, mint a világnak ezidőszerint leggazdagabb országa.

Első perctől kezdve tisztában voltam azzal, hogy ez az arányszám nem lehet helyes. Nagy pazarlásnak kellene folynia igazságszolgáltatásunk terén, hogy többet költsünk, mint Franciaország,

már pedig a mi igazságügyi budget-nkben a pazarlásnak nyoma sincs.

Móra statisztikai adatainak helyességében nem kételkedtem, mert Mórát oly lelkiismeretes és tudós kutatónak, a francia igazságszolgáltatás oly alapos ismerőjének ismertem, hogy teljesen felesleges munkának tartottam adatainak ellenőrzését.

És mégis első perctől kezdve meg voltam győződve, hogy arányszáma nem lehet helyes, itt valami súlyos számítási hibának kell lennie. A statisztika nagyon veszedelmes terület. Még veszedelmesebb a belföldet külfölddel összehasonlító statisztika. Nem ismerem és nem ismerem eléggé a francia igazságszolgáltatás szervezetét, még kevésbé a francia budget titkait. Tehát nem szóltam hozzá a kérdéshez, míg a véletlen nem vezetett a helyes nyomra.

Móra — amint előző cikkemben elmondottam — rámutatott arra, hogy Elzászban, Franciaország új részében, aránylag háromszor oly drága az igazságszolgáltatás, mint Franciaország több részében.

Összehasonlítva a középeurópai államok (német, osztrák, magyar) budget-it a franciával és olasszal, Móra azt a tanulságot vonja le, hogy «Magyarország igazságszolgáltatására lényegesen nem költ többet és kevesebbet, mint a vele hasonló jogrendszerben élő államok, *ellenben aránytalanul többet, mint a román államok*».

Ha helyes volna az, amit Móra az elzászi drágább igazságszolgáltatásról mond, akkor — bármily hihetetlenül hangzott — megnyugodtam volna, mert hisz — úgy gondoltam — a francia budgetben egynemű tételeket hasonlított össze. Ha tehát igaz, hogy Elzász aránylag háromszorannyit költ, mint Franciaország többi része, akkor csakugyan olcsóbb a francia eljárás, mint a germán.

Ámde kiderült, hogy Elzászban nemcsak az eljárás más, hanem az elzászi igazságügyi budget felépítése is más, és ennek folytán Móra nem egynemű tételeket hasonlított össze.

Móra engem támadó cikkének folytatásában megerősíti azt az állítást, hogy a bírósági irodák költségét Elzászban teljes összegében az állam viseli, míg Franciaország többi részében a *greffier*-ket és *huissier*-ket túlnyomó részben a jogkereső közönség díjazza.⁶

Ez a tétel pedig igen jelentős. Kiszámítottam, hogy a mi 1929/1930-i budget-nkben a bírák fizetésére 15.5 millió pengőt fordítottunk, titkárok, jegyzők joggyakornokok, telekkönyvvezetők kezelő-személyzet, szolgál fizetésére pedig 11 1/2 millió pengőt, ami a bírói fizetések 74 %-ának felel meg.

De nem egynemű az elzászi budget azon további okból, mert a kereskedelmi bíráskodást Franciaország többi részében laikus bírák ingyen látják el, Elzászban pedig ez is az állami budget terhe. Ez is jelentős tétel, melyet Móra maga 50—60 millió frankra értékel. Igaz, hogy erre Móra maga is rámutatott egy későbbi, e lapok hasábjain megjelent cikkében (1931. évf., 19. sz.), de ezt és egyéb adatokat (munkaügyi bíráskodás, igazságügyi épületek fenntartási költsége) nem említette meg és nem vette figyelembe az arányszám kiszámításánál a Jogállamban megjelent előző cikkében. Már pedig ezekből azt a következtetést kell levonni, hogy a francia budget alacsonyabb voltának egyik lényeges oka nem az, hogy a franciák jobban takarékoskodnak, hanem az, hogy a francia igazságügyi szervezet egészen más, mint a magyar és ez az eltérő szervezet igen erősen kihat a budget-re is.

Mindebből nem lehet tehát azt a következtetést levonni, hogy «első pillanatra megállapítható tehát, hogy Magyarország egyáltalában nem takarékoskodik igazságszolgáltatása terhére».

Móra által támadott cikkem célja kizárólag annak kimutatása volt, hogy az 1:4:7:34 arányszám nem helyes és különösen nem helyes az 1:8 arányszám Elzász és Franciaország viszonyában.

Kevésbé fontos volt ezúttal, amit a francia bírák fizetéséről, a francia igazságszolgáltatás jóságáról és gyorsaságáról írtam. Erről lesz alkalmam majd máskor nyilatkozni, mert fenntartom mindazt, amit e kérdésekről írtam. Mert ha nem is ismerem oly alaposan a francia igazságügyi szervezetet és eljárást, mint Móra, de objektívebb vagyok, mint ő, aki régi szerelmese a francia igazságszolgáltatásnak.

Előző cikkemben az elzászi kérdés megvilágítására szorítkoz-

⁶ A telekkönyvi ügyeket Elzászban az Amtsgericht-ek intézik, mint nálunk. Ellenben Franciaország többi részében a telekkönyvek (*conversateur des hypothèques*) költségeit is közvetlenül a jogkereső közönség fizeti, éppúgy, mint a *greffe* költségeit.

⁵ Tőzsdepalota III. emelet.

tam, mert nézetem szerint elég egy komplikált összehasonlító szám-tani műveletnél egyetlen kardinális hibára rámutatni.

Szándékosan nem tettem szóvá Mórának egy egyszerű számí-tási hibáját, mely egymagában felborítja az ő számítását és arány-számát. Nevezetesen elkerülte Móra figyelmét, hogy a magyar igazságügyi budget-ben a nyugdíjellátások 16.670,850 pengővel szerepelnek, míg Franciaországban a nyugdíjak nem az igazság-ügyi, hanem a pénzügyi tárca terhére vannak elszámolva (pensions civiles 1930-ban 1899 millió frank).

Ha a 16.670,850 P nyugdíjat levonjuk, akkor igazságügyi budget-nk 42.039,150 P-re apad, ami a Móra által felvett 58.710,000 P-vel szemben közel 40 %-os differenciát jelent és a fejenkénti teher csak ezen egyetlen számítási hiba kiküszöbölése után leszál 734 P-ről 5 P-re.

Nem akartam ezt szóvá tenni, mert én nem Mórát akar-tam bíráltni, még kevésbé támadni, hanem a magyar igazság-ügyi budget-t akartam megvédelmezni a franciával szemben. Csakis erről és nem arról van szó, nekem van-e igazam, vagy Mórának.

Ha ily szembeötlő számítási hiba 50 %-os differenciát jelent (5:7³/₄), vajjon mennyit jelent a többi, amire rámutattam, (greffe, telekkönyv) de pontos számítás nélkül, ami leküzdhetetlen nehé-zségekbe ütközik, és mennyit jelent a francia budget rejtekeiben meghúzódó esetleges egyéb differencia.⁷

Akik cikkeinket figyelmesen elolvasták, azok elég tisztán lát-nak abban a kérdésben, igaz-e, hogy a mi igazságügyi budget-nk ötször oly nagy, mint Franciaországé. Ez volt az egyetlen tétel, amit vitássá tettem és ennek a kérdésnek tudományos zsűri által való eldöntését magam részéről teljesen feleslegesnek tartom, ezt a vitát én is befejezettnek tekintem.

Bing strassburgi ügyvéd levelét azzal fejezte be: «A francia bíróságok költségvetésének alacsony volta nem a jobb megszerve-zésen, hanem a más országokétól eltérő bírósági rendszer külső különbségén alapul».

Ennek a tételnek bizonyítására idéztem az ő levelét, és ennek a tételnek alátámasztására írtam meg előző cikkemet.

Más kérdés, hogy a francia rendszer külső különbségei (laikus kereskedelmi bíraskodás, laikus munkaügyi bíraskodás, ügyfelek által fizetett greffier-k) utánzásra méltók-e vagy sem, jobb, olcsóbb, gyorsabb-e a francia igazságszolgáltatás?

Alkalmilag visszatérek ezekre a rendkívül érdekes kérdésekre is. Ezúttal befejezésül csak még egyet jegyzek meg.

Minthogy Móra Bing ügyvédet dilettánsnak, Henri Róbert könyvét szépirodalminak minősíti, a Magnus beszédéből vett idé-zetet pedig figyelemre egyáltalán nem méltatja, ide iktatom szó-szerint Eccardnak a francia szenátushoz intézett jelentéséből a következő szavakat: «Personne ne peut regretter que nos pro-vinces recouvrées ignorent les lenteurs, les obscurités et les frais du code de procédure». Tehát Eccard megerősíti a «dilettáns» Bing állításait és a nálunk is jólismert *Appleton*, aki se dilettáns, se szépirodalmár, minden megjegyzés nélkül közli Eccard jelen-tését (*Traité de la profession d'avocat*, 64. l.).

Nem restellem, hogy nem vagyok franciább egy francia szená-tornál és egy francia ügyvédnél, aki a francia ügyvédek egyesületé-nek elnöke és azonfelül egyetemi tanár, tehát bizonyára nem di-lettáns.

Dr. Teller Miksa.

A palackvédjegyek kérdéséhez.

A palack (tartály) védjegyek kérdése, amely a legtöbb kül-földi államban kedvező, a kereskedelmi forgalomnak és az ipar-jogvédelmi kívánalmaknak megfelelő megoldást talált, hazánkban nem tud nyugvópontra jutni. Ami annál sajnálatosabb, mert amidőn hazánk az 1929 : XVIII. tc.-kel az ipari tulajdon védelmére alakult párizsi Unio egyezményt és a védjegyek nemzetközi lajstro-mozására vonatkozó madridi megállapodást az ország törvényei közé iktatta, nyilván az volt a cél, hogy az iparjogvédelem lehető egységesítése érressék el azonos jogszabályoknak és eljárásoknak a csatlakozott államok mindegyikében való érvényrejutása által.

⁷ Így például tudomásom szerint a conseil des prud'hommes azért szerepel csak 1400 frankkal az állami budgetben, mert ennek a bíróságnak előttem egyébként ismeretlen nagyságú budgetjét a községek fedezik.

A nemzetközi védjegyeknek Magyarországon való bejegyzése tudvalevőleg úgy történik, hogy a kereskedelemügyi minisztérium védjegyosztálya a berni nemzetközi iroda által hozzá bejegyzésre átküldött védjegyeket a védjegylajstromba beiktatja, miáltal a külföldi védjegy nálunk is védelemben részesül. A védjegyosztály az általa bejegyzésre alkalmasnak *nem* talált védjegyek oltalmát egy Avis de Refus de Protection-al tagadja meg és teszi ezt hosszú éveken át állandó gyakorlatképpen minden esetben, amidőn maga a palack (tartály) képezi a védjegy tárgyát, tekintet nélkül arra, bármily disztinktív is egyébként a védjegyként bejegyezni szándékolt palack. Teszi ezt az 1890 : II. tc. (védjegy-alaptörvény) 1. §-ára való hivatkozással, amely szakasz — a védjegyosztály álláspontja szerint — *csak az árun magán alkalmazott jelvényt* tekinti védjegyképesnek. A kérdéses Avis-t a berni iroda továbbítja a származási ország védjegyhatóságához, helyesebben a védjegy-tulajdonoshoz, azzal, hogy 30 napon belül a védjegy belajstromo-zását megtagadó határozat ellen előterjesztéssel élhet.

Az itt megbeszélés tárgyát képező esetben egy jellegzetes parfüm-flacon védjegyként való bejegyzését tagadta meg a keres-kelemügyi miniszter, amely parfümüveg egy világcégként ismert francia parfüm-gyárnak hosszú éveken át állandóan használt és az egész világon forgalomban levő s bejegyzett jellegzetes ismertető-jelét képezi. A miniszteri határozat ellen beadott előterjesztésnek mindössze annyi eredménye volt, hogy — ezúttal először — a palackvédjegy bejegyezhetésének kérdésében a védjegytanács is meghallgattatott, egyébként azonban a védjegyoltalmat meg-tagadó végzés 722/1931 számú kereskedelemügyi minisztériumi határozattal fenntartatott, ami nem lepheti meg azokat, akik tudják, hogy *ugyanaz a hatóság*, sőt személy szerint is ugyanaz az előadó hozza meg és ugyanaz az elnök írja alá a másodfokú és végleges határozatot, mint aki az elsőfokú és megtámadott hatá-rozatot hozta. Ez a másodfokú határozat a hatályban levő védjegy-törvények szószerinti szövegéből vett néhány idézettel kívánja álláspontját alátámasztani, amidőn azt mondja, hogy a védjegy-törvény «13. § utolsó bekezdése szerint az olyan védjegyekről, amelyek fém-, agyag-, üveg- stb. *árúkra* alkalmaztatnak, a meg-felelő védjeggyel bélyegzett próbanyomatok melléklendők», hogy «a védjegytörvény 27. §-ának második bekezdése a védjegybitorló által jogtalanul alkalmazott védjegyeknek az elítélt birtokában levő *árúkról*, illetőleg *burkolatairól* való eltávolítását rendeli», hogy «az 1921 : XXII. tc. 7. §-a a kizárólagos használati jogon mást illető *védjeggyel* jogtalanul *ellátott árut* említ», végül, hogy a védjegy-törvény «31. §-a szerint a kereskedelemügyi miniszter a törvény 6. §-a alapján bizonyos *árunemekre* elrendelheti, hogy azok forga-lombabocsájtásuk előtt *védjeggyel* láttassanak el». Mindezen tör-vényhelyekből a kérdéses határozat azt a következtetést vonja le, hogy védjegyként csak oly jelvény jegyezhető be, amely az *árúkon*, az *árúkra* alkalmaztatik és miután a bejegyezni kívánt palack a kifejtettek értelmében a magyar jog szerint *nem védjegy*, az a vonatkozó nemzetközi megállapodások értelmében sem, illetve azok dacára sem képezheti hazánkban bejegyzés tárgyát, még ha a védjegy disztinktív volta és hosszú előhasználati egyébként vita tárgyává nem is tétetik.

Nézetünk szerint ez a határozat nem helytálló. Nem helytálló a magyar védjegy jog szempontjából, de nem helytálló a nemzet-közi megállapodások világos értelme szerint sem.

Az 1929 : XVIII. tc.-ben az ország törvényei közé iktatott párizsi egyezmény 6. cikke ugyanis úgy rendelkezik, hogy a «szár-mazási országban szabályszerűen bejegyzett védjegy az Unio többi országaiban, *úgy amint van* (telle, quelle), bejegyzendő és oltalmazandó». A 6. és következő cikkek rendelkeznek azután arról, hogy melyek azok az esetek vagy feltételek, amelyeknek fenn-forgása esetén a fenti tétel dacára védjegyek visszautasíthatók vagy érvényteleníthetők, ezek között az esetek között azonban az az ok, amely miatt a kérdéses védjegy bejegyzése hazánkban meg-tagadtatott, *nem szerepel*. A védjegy jog nemzetközi szabályozása annak az elvnek az alapján, hogy a származási országban bejegy-zett védjegy «telle, quelle» oltalmazandó az Unio többi országai-ban is, *már fogalmilag kizárja azt*, hogy az egyik Uniobeli ország az egyébként szabályszerűen bejegyzett nemzetközi védjegy-től az oltalmat azon a címen tagadja meg, hogy a bejegyezni szándékolt védjegy — *nem védjegy*. De egyébként is, ha a védjegy oltalma a párizsi egyezmény fentemlített 6. és következő cikkei alapján nem volt megtagadható, a védjegy bejegyzésének megtagadása a

madridi megállapodásnak 5. cikke szerint sem lehet helytálló. (Megjegyezzük, hogy az említett kereskedelemügyi miniszeri határozat az itt felhozott és az előterjesztésben is kifejtett érvekkel egyáltalában nem foglalkozik.) Ez a cikk ugyanis kifejezetten úgy rendelkezik, hogy az egyes országokban az oltalom megtagadásának *csakis olyan okból* lehet helye, amely a *főegyezmény szerint* (vagyis a Convention d'Union szerint) valamely védjegynek hazai lajstromozását is megakadályozná. Igen ám, de a *főegyezménynek nincs egyetlenegy olyan rendelkezése sem, amelynek alapján a kérdéses palackvédjegy hazai lajstromozása megtagadható volna.* A főegyezményből ennek éppen az ellenkezője olvasható ki, az, hogy a védjegy telle, quelle, bejegyzendő. Az pedig nem vitás, hogy a kérdéses védjegy Franciaországban szabályszerűen bejegyeztetett és oltalomban részesül. *A megjelenési formát felülbírálni a hazai hatóság nem jogosult,* hanem legfeljebb olyan okokból tagadhatja meg az oltalmat, amelyek, mint pl. előhasználat, a védjegy banális volta stb., azt a hazai oltalomra alkalmatlanná teszik. A kérdéses 5. cikk kifejezetten azt mondja, hogy az oltalom megtagadásának csak olyan okból lehet helye, *amely a főegyezmény szerint (en vertu de la Convention générale : szól az eredeti francia szöveg), vagyis nem a hazai jog vagy a hazai védjegyhatóságok esetleg eltérő felfogása szerint* a védjegy hazai lajstromozását is megakadályozná, — a cikknek illetlen fogalmazása a fenti értelmezés helyessége iránt nem hagy semminemű kétséget.

Ha ezen a nemzetközi védjegyjogból vett érvek nem is volnának alkalmasak a palackvédjegy oltalmát megtagadó határozat megdöntésére, az alantikban kimutatni kívánjuk, hogy az oltalom megtagadása a magyar védjegy jog szempontjából sem állhat meg. *Nincs ugyanis a magyar védjegy törvényeknek sehol oly tétele, amely kizárná azt, hogy egy flacon védjegyyaltalom tárgyává tétethessék.* A védjegy egyetlen és főkritériuma ugyanis, hogy a kereskedelmi forgalomban bizonyos árucikkeknek más hasonló árucikkektől való megkülönböztetésére szolgáljon. Arról, hogy a jelvénynek, jegynek *papírosból* kell lennie, vagy pedig *egy síkban* kellene lennie, vagy csupán *magán az árun* volna alkalmazható, a magyar védjegy törvények soha és sehol egy szóval sem tesznek említést. Sőt az 1890 : II. tc. 1. §-a, amidőn a védjegy fogalmát adja, kifejezetten a példázó «jegyek és vignetták» után kétségtelenül szándékosan még hozzáteszi az «és effélék» kitétel, ezzel biztosítani kívánván a felek ama jogait, hogy *bármint jelvényt, amely az árut disztingtívá képes tenni, védjegyként bejegyeztethessenek,* lévén a védjegynek egyedüli és főkritériuma, hogy az, ami bejegyeztetik, a kereskedelmi forgalomban *ennek az árucikkeknek más hasonló árucikkektől való megkülönböztetésére alkalmas legyen.*

Nemcsak a hazai, de a külföldi védjegy törvények is, részben a védjegy jog nemzetközi egységesítése érdekében, részben attól függetlenül, amidőn a védjegy fogalmát adják, annak lényegét a megkülönböztető jellegben határozzák meg, abban, hogy az, ami védjegyként bejegyeztetik, *a vállalat áruját más vállalat árujától megkülönböztetni alkalmas legyen.**

Hogy mindaz, amit fentebb kifejtettünk, a nemzetközi védjegy jog területén már általánosan elismert igazság és általános gyakorlat, azt a következőkben kívánjuk kimutatni, ama szerény nézetünknek adván kifejezést, hogy amint Magyarország általában mindenkor alátámasztja az országoknak bármely téren való unifikáló törekvéseit, úgy bizonyára a védjegy jog tekintetében sem lehet szándéka, hogy elkülönült sziget legyen, amely a maga merev és megtagadó álláspontjával egyedül marad az általánosan elfogadott jogelvek és követett gyakorlat közepette.

A szomszédos Ausztriában, amelynek anyagjogi rendelkezései a védjegy terén tudvalevőleg a mieinkkel *teljesen azonosak,* hosszú ideig a palackvédjeggyel szemben szintén elutasító álláspontot foglaltak el a védjegyhatóságok. Legújabbban azonban, éppen a

* Az osztrák Markenschutzgesetz 1928-ból: «Unter Marken werden in diesem Gesetze die besonderen Zeichen verstanden, welche dazu dienen die zum Handelsverkehre bestimmten Erzeugnisse und Waren von anderen gleichartigen Erzeugnissen und Waren zu unterscheiden.»

A német védjegy törvény 1894-ből: Wer in seinen Geschäftsbetriebe zur Unterscheidung seiner Waren von den Waren anderer eines Warenzeichens sich bedienen will, kann dieses Zeichen zur Eintragung anmelden.

A francia védjegy törvény 1857-ből: «Sont considérés comme marque de fabrique et de commerce les noms sous une forme distinctive, les dénominations, emblèmes, empreintes, timbres, cachets, vignettes, reliefs, lettres, chiffres, enveloppes et tout autre signes servant à distinguer les produits d'une fabrique ou les objets d'un commerce.»

nemzetközi vonatkozásokra való tekintettel, kimondták, hogy a Benediktine-üveg, hogy a Maggi-üveg és a Diana-üveg védjegyoltalomra igenis alkalmasak, kimondotta pedig ezeket az osztrák közigazgatási bíróság, az alsófokú megtagadó határozatokkal szembehelyezkedve. A Benediktine-ügyben hozott határozat száma : A. 643/27/6., 1928. április 28-án kelt és indokaiban kifejezetten utal az Unio-egyezmény fentebb hivatkozott 6. cikkére és illetve annak telle, quelle kitételére, amely nem jogosítja fel a hazai hatóságot, hogy a védjegy megjelenési formáját újabb vizsgálat tárgyává tegye és a hazai lajstromozást megtagadja. A wieni közigazgatási bíróságnak a Maggi- és Diana-üvegek ügyében hozott hasonló határozatának száma : A. 757/1929. és 1930. december 2-án kelt. Ebben a határozatban is leszögeztetett, hogy testi alakulatok, különösen palackok, tartályok, amelyekben egy bizonyos áru forgalomba helyeztetik, védjegyként igenis bejegyezhetők. Utal e határozat a nemzetközi megállapodások fentvázolt helyes értelmezésére, továbbá arra, hogy Németországban és Belgiumban is a védjegy fogalmának azonos definíciója mellett a tartályoknak védjegyként való bejegyzése engedélyeztetett, különös figyelemmel a kereskedelmi forgalom illetően fontos érdekeire és a védjegyoltalom ily irányú fejlődésére. A kérdéses osztrák közigazgatási bírósági határozat a francia 1857. évi június 23-iki védjegy törvény «enveloppes» megjelölésére kifejezetten hivatkozik, hangsúlyozván, hogy miután Franciaországban a tartályok kétségtelenül védjegyjogi védelemben részesülnek, az Unio-egyezmény megsértését jelentené azok védelmének más országokban való megtagadása. Olaszországra nézve a genovai Cour d'Appel, mint legfőbb védjegy bíróság, 1930. július 11-iki határozatában mondotta ki, kifejezett hivatkozással ugyancsak az egyezmény 6. cikkére, hogy a Franciaországban joghatályosan bejegyzett védjegy telle, quelle oltalomban részesítendő Olaszországban is. Ebben az esetben ugyancsak egy francia flaconnak Olaszországban védjegyként való bejegyzéséről volt szó és a genovai fellebbezési bíróság, utalással a nemzetközi egyezményekre, határozott úgy, hogy *amennyiben a védjegy megjelenési formája megfelel a származási ország védjegyjogának, bejegyzendő Olaszországban is.*

A fent kifejtettekkel kapcsolatban reflektálni kívánok dr. Palágyi Róbert kartársamnak ugyanezen lap 21-ik számában megjelent «Tvt. vagy védjegy törvény» című cikkének ama kitételére, amely szerint a Kúriának és a kereskedelemügyi miniszternek ugyanegy kérdésben elfoglalt ellentétes álláspontja felett való elégedetlenségében a védjegyjoggal kapcsolatos jogszabályoknak egy tollvonással való eltörlését tartja a kontraerziák kikerülhetése végett legerősebb eszköznek. Eme javaslatot nem helyeselhetem, azt — úgy vélem — dr. Palágyi kartársam sem gondolta komolyan. Az iparjogvédelem egyes területei egymás mellett megállhatnak, mindegyiknek megvan a maga létjogosultsága, a kontraerziák kiküszöbölhetésének az *ítélkezés egységesítése a legegyszerűbb és legerősebb módja.* Ha az összes iparjogvédelmi kérdések legfőbb fokon a Kúria ítélezése alá kerülnek, nem mondom, hogy nem lesznek ellentétes döntések, de a Kúriának módjában fog állani az elvi ellentétek tárgyában jogegységi vagy teljes ülési határozatok útján összhangot teremteni. Amint-hogy pl. a Kúria IV. 2627/1931 számú határozatában oly megnyugtatóan és meggyőzően választja szét az egy keresetben érvényesített szerzői jogbitorlást a tisztességtelen versenytől, mondván, hogy «a kettős minősítésnek ugyan nem lenne jogi akadálya magában véve az, hogy a szerzői jog bitorlása «súlyosabb» jellegű jogsértés volna is, mint a tisztességtelen verseny (ami egyébként — általánosságban — nem áll), amde a jelen esetben a felpereseknek a pályázati tervrajz utánképzéséből származtatott kereseti magánjogi követelése (abbanhagyás, vagyoni és nem vagyoni kártérítés, elkobzás és hírlapi közzététel) az alperes cselekményének a szerzői jog szándékos bitorlása gyanánt való minősítése esetében kivétel nélkül megítélhetők, azok szempontjából tehát lényegtelen a tisztességtelen versenyként minősíthetőség kérdése...»

Konklúzióként tehát csak egy megoldás jelentkezhet. *Az összes iparjogvédelmi kérdések legfőbb elbírálója a Kúria és csakis a Kúria lehet.* Nem helyes, ha közigazgatási hatóság ítélezik végső fokon iparjogvédelmi kérdésekben. (Ugyanígy dr. Sente Lajos a K. J. 1932. évi 7. számában.) Kérjük az illetékes hatóságokat, vegyék elő «A védjegyügyi nem peres és peres eljárásban követendő szabályok tárgyában kiadandó rendelet»-nek úgynevezett Schuster-féle tervezetét, amelynek 19. §-a szerint védjegyügyekben «a fel-

lebvezetés felett a kir. Kúria határoz» és gondoskodjanak róla, hogy az mielőbb hatálybalépjen, aminthogy az 1927: XX. tc. a szabadsági felsőbírók bírói hatáskörét ruházta a Kúriára. Nem értjük, hogy e rendelet életbelépése, bár az tudunkkal különösebb érdekeket nem sértene és a különböző retortákon már keresztülment, miért késik, azt azonban tudjuk, hogy életbelépését mindazok örömmel fogják fogadni, akik a védjegyügyeknek mai elavult elintézési módjával nem egyszer joggal elégedetlenek.

Dr. Kelemen Frigyes Ottó.

Jogirodalom.

A kormányzói méltóság a magyar alkotmányjogban.

(Írta: dr. Gábor Gyula.)

Bírjuk valahára a magyar kormányzók alapos, minden részletre is kiható, kritikailag is helytálló történetét. A szerző az elején kezdi és terjedelmes előadásban eljut a jelen időig.

Először elsorolja az összes, e fogalomnak részben vagy egészben megfelelő neveket. A latin gubernator a leghasználtabb. De előfordul gyám, vikárius, helytartó is; az utolsók közt Eleonóra özvegy császárné, ki megkötötte az egyességet Szatmárban, kormányzó. Fia, VI. Károly, távol volt, I. József császár pedig meghalt (1711), rectiv volt a címe.

Nem szándékunk elsorolni a gyámság alá jutott királyfiakat. A legérdekesebb még a Kún Erzsébet királynénak, V. István özvegyének esete, ki a királyi tanácsal kormányzott és fia, Kún László nevében még a főkegyúri jogot is gyakorolta fia nagykortúságáig. Zsigmond, míg Mária királynőt nőül nem vette, a «tutor» címmel volt kénytelen megelégedni, mihez azonban még a «dominus» is járult. Végzetesebb volt Durazzói Károlynak esete, ki kormányzónak kiáltatta ki magát, de aztán, midőn királyságra tört, Erzsébet anyakirályné hívei által megöletett. Erzsébetet is ez a sors érte. Majd együtt uralkodott Mária Zsigmonddal.

Ez nem egyetlen eset. Orániai (III.) Vilmos együtt uralkodott törvényes szentesítéssel nejével, Máriával, ennek haláláig. A női kormánynak volt még egy nevezetes, ritkán említett példája. Napoleon, midőn Oroszországba készült, nejét, Mária Lujzát, ki-nevezte régensnek.

A régensek közt nevezetes az orleansi herceg, ki a kiskorú XV. Lajos nevében kormányzott, Angliában pedig, III. György tébolya miatt, fia, mint IV. György uralkodott atyja halála után.

Mindezeknél közelebb áll hozzánk Hunyadi János. Nem főúri családból származó, de katonai érdemei által máris jelentékeny tényező. Albert király halála után özvegye, Erzsébet árván született fiát, Lászlót megkoronáztatja és a csecsemőt királynak nevezeti. Az urak többsége azonban Ulászló lengyel királyt választotta meg és meg is koronázta, de nem Szent István koronájával, mert azt Erzsébet komornájával, Kottancs Ilonával kilopatta a vise-grádi várból.

A tudós szerző itt mellőzte egyik legfontosabb és legérdekesebb alkotmányjogi eseményünket. A rendek kijelentették, hogy nem a korona koronáz, hanem a rendek akarata.

Ulászló idejében a nádor, Perényi Imre, egyúttal helytartó is. Helytartóra volt szükség, mert a királynak több ízben kellett utaznia másik országába, Csehországba. Halála után II. Lajos lett király, ekkor még két éves. Így az országos tanács intézte az ügyeket. Tizenöt éves korában a király már nagykortú, le is teszi a koronázási esküt az országgyűlésen. Utolsó alkotmányos ténye az volt, hogy hadbavonulásakor nejét, Máriát, rendelte helytartójául.

Szorosan véve itt nem annyira idetartozó, de alkotmányi szempontból igen fontos és érdekes térre lépünk át. IV. Béla 1261-ban a bábí birtokot Bábi Istvánnak adományozta jeles haditetteiért. «Dicséretesen, hűségesen, bátran szolgált minket, a mi és koronánk védelmében». A király áll tehát első helyen, aztán következik a korona, mely még nem szent.

Nagy Lajos idejében, 1347-ben, «Istennek és ő Felségének, valamint az ő szent koronájának hűségére hitelteti meg a panaszosokat». Ez oklevélben kétszer is előfordul ez a formula. Zsigmond Apponyi Miklósnak megengedi, hogy várat építsen, mivel teljes hűséggel szolgált minket és szent diadémunkat. Itt is tehát a király áll elől, aztán következik a szent korona. Hunyadi

János 1450-ben kelt oklevélben «az Istennek tartozó köteles-ségről az e birodalom szent koronája iránti engedelmségről» szól. Természetes, hisz király nem volt. Egy 1452-iki oklevélben Magyarország szent koronájáról és az ő személye iránti hűségről is szól. 1490-ben az Isten iránt való hit mellett urunk királyunk és az ő szent koronájának fogadnak hűséget. Itt tehát a király áll elől. De más már az eset 1510-ben, midőn elől áll a szent korona és csak aztán következik a királyi felség. Viszont egy 1515-iki okmányban ismét a király áll elől. De már 1517-ben a szent korona dominál; aztán következik csak a király. Ez azzal magyarázható, hogy II. Lajos koronás király volt ugyan, de gyámság alatt álló, csak 11 éves. Világos ezekből, ha igazi király uralkodik, azé az elsőség.

A tudós szerző szerint Gritti Lajos kormányzóságát a magyar alkotmányjog keretébe beilleszteni nem lehet. Bizony nem volt rokonszenves úr, de kormányzó volt, János király nevezte ki és az országgyűlésen jelen volt országnagyok hűségi fogadalmat tettek előtte. Címe is gubernator volt, birtokot adományozhat, megjelenésre szólítja fel a bányavárosok követeit. 1532-ben megnyitja az országgyűlést, melyen a püspökök is jelen vannak. Többet csak nem lehet kívánni. Az Ampringen—Szelepcsényi-féle kormányzóság alig volt különb.

Kossuth Lajoshoz érkezünk. Mint Rákóczi, ő is kimondta a trónvesztést, az «ebura fakó»-t. Címe: Kossuth Lajos, a nemzet parancsából Magyarország s minden hozzátartozó országrészek és tartományok kormányzó elnöke. Maga mellé minisztériumot rendel.

Ulászló király a várnai csatában elesett, de halála felül nem volt biztosság. Így országos tanács intézkedett. Szörnyű volt a rendetlenség, a rablás, fosztogatás, öldöklés. Ezért 1446 június 5-ére összehívták az ország gyűlését kormányzóválasztás végett. Egyhangúlag megválasztották Hunyadi Jánost gubernatornak. Hatalma akkora legyen, mint aminő a királynak lenne. Hatalmának korlátozását elfogadta és esküt tett annak betartására. Hosszú volna elsorolni, miben von korlátokat eljárásában. De jellemző, hogy a szent koronára háramlott javakat csak azok bírassák, kik híven szolgálták a szent koronát. Jogköre kiterjed a katonai, politikai és birtokperekre egyaránt. Volt kancelláriája is és ami legbiztosabban megalapozza felsőségét, pénzt is veretett a saját arcképével is. V. Lászlót elismerték királynak, Hunyadi viszont «Kapitánya lett a királyi Felségnek és a királyi jövedelmek intézője».

Különös bonyodalom támadt a Hunyadi-házban Mátyás király és nagybátyja, Szilágyi Mihály közt. Mátyás még kiskorú, — nem volt még tizenöt éves — ezt Fraknoiival szemben is bizonyíthatjuk. Azonfelül még Podiebrád fogságában volt: el kellett magát jegyeznie a cseh király leányával és 50,000 aranyat fizetnie váltságdíj. A országgyűlés — még Mátyás távollétében — megválasztotta őt királynak, Szilázia pedig kormányzónak. Így a király még rövid ideig gyámság alatt állott. Szilágyi hivatalosan így ír, vagy irat: «Szilágyi Mihály de Horogszeg, macsói bán és Nándorfejevár kapitánya, felséges urunknak, Magyarország, Horvátország, Dalmácia stb. nevében és személyében, az újonnan megválasztott királynak kormányzója». Tudvalevőleg ez az állapot nem tartott soká; Szilágyi lemond, Mátyás pedig azóta nem tart kormányzót, hanem Szapolyai Jánost nevezi ki helytartónak.

Mátyásnak nem volt törvényes fia, évek óta betegeskedett, Fridrik császár már nehezen várta halálát. Gondoskodnia kellett az ország jólétéről és biztonságáról. Így jöttek létre a nádori cikelyek, hogy rokonság ne okozzon komoly bajokat. Beatrixba éppen nem bízhatott, így Szapolyaitól remélte halála esetén birodalma megmaradását. A nádor legyen a kiskorú király gyámja. Interregnum esetén köteles országgyűlést hirdetni. Ha a király együgyű vagy hanyag, a nádor hallgatja meg a követeket. Ő a király helytartója, van mellette tanács, de ő a fejük. Mint ilyen mindent tehet, mit a király tehetne vagy amit cselekednie köteles. Ki van azonban kötve, hogy bizonyos ügyek egyenesen a királyi méltósághoz tartoznak. Kormányzóról nincs szó.

Dr. Gábor Gyula úr érdemelt rokonszenvet szentel a mostani államfő működésének. Jelen helyzetét nem tartja elegendőnek az írás csak ideiglenes kormányzóság jelentőségének méltatására. Itt az alaphiba abban állott, hogy szokott eljárás szerint more patrio egyszerűen a német birodalmi példát utánozták, mely akkor 1919-ben határozottan szocialista irányú volt. Így a mi alkotmányunkban is bekerült az államfő felelőssége. Tekintetbe kell venni

azt is, hogy ez az «ideiglenes kormányzóság» már 12 éve tart, határozott fejlesztés nélkül. Tekintetbe kell vennünk Kautz Gyula politikájának azt a szellemes megjegyzését is, hogy «a kormányzóság tartama lehetőleg rövid időre szabassék, mert hosszas időközök a monarchiai rendszer gyengüléséhez vezethetnek». Viszont ez a tartam nálunk nincs időhöz kötve.

Szerzőnk a nemesítés jogát is ki akarja terjeszteni az államfőre, holott az kezdettől fogva szorosan a király személyéhez van kötve. «Az ilyen korlátozó rendelkezés megérett az eltörlésre». Ő, a maga részéről az államfőnek legalább a «fenség» vagy a fejedelem címét követeli.

Dr. Marczali Henrik.

Szemle.

— A címhalmaz látszólag ártatlanabb játék, mint az álláshalmaz, amely egy sereg munkaképes embernek veszi el kenyerét. Aki, hiúságból vagy alsóbbrendűségi érzésének kompenzációja végett, akár féltucat címet nyomtat névjegyre vagy levélpapírosára, ezzel legfeljebb a jó ízlés, de nem embertársai ellen vét. Ebből a szemszögből még az se volna kifogásolható, ha az ügyvéd névtábláján, nyomtatványain és bélyegzőjén előéletének címebe sűrített kivonatos történetét megörökíti. Igaz ugyan, hogy az ügyvédség a hazánkban megszerezhető legmagasabb jogi minősítést magában foglalja, de ha az ügyvéd bizalomkeltés céljából azt is feltünteti, hogy kir. ügyész, törvényszéki elnök, rendőrfogalmazó vagy miniszter volt, ezzel mit sem von le ügyvédi minőségéből. Viszont hozzá se tesz semmit, mert viselt állásainak felsorolásából éppoly kevésbé következik, hogy azokat jól töltötte be, mint az, hogy az ügyvédi hivatást előéletmentes kollégáinál jobban tudja ellátni. E tekintetben még a volt egyetemi tanárság se nyújt garanciát, mert ismeretes annak a perjogi professzornak az esete, akinek saját ügyében benyújtott beadványát a bíróság alaki hiányok miatt volt kénytelen visszautasítani. Egyéni tudást és tehetséget semmiféle cím nem pótolhat. Mi, jogászok, tisztában vagyunk vele, hogy a ny. táblabíró vagy a volt rendőrkapitány nem okvetlenül különb ügyvéd ama kartársainál, akik az ügyvédi rátermettséget ott szerezték meg, ahol az egyedül megszerezhető: az ügyvédi gyakorlatban. Tudvalévő, hogy a zsidó nem ad a voltra, de, sajnos, az ügyvédi segítséget kereső közönség — akár zsidó, akár keresztény — csak a voltra ad és a *plus valet favor in iudice, quam lex in codice* elvéből kiindulva, lelke mélyén meg van győződve, hogy csak a volt kir. ügyész vagy volt rendőrkapitány tudja kijárni volt kollégáinál a szabadlábrahelyezést és a volt táblabírónak a kir. törvényszékre gyakorolt presztizshatása vagy barátai befolyása nyomósabb érv, mint a jogi tudásnak és jogász logikának összes fegyverei. Mi, jogászok tudjuk, hogy a protekció eszmeköréből sarjadt e feltevés méltatlanul bántó megrágalmazása igazságszolgáltatásunknak, hogy nem a védőnek a bíróság előtt rokon- vagy ellenszenves személyisége befolyásolja a büntetés mértékét, de vajjon illő-e, hogy ügyvédek a volt állásukra utaló címek használatával táplálják azt a rágalmat, amelyet a jogkereső közönség a bíróság ellen mindannyiszor elkövet, amikor a ny. vagy v. cím varázsától elkábítva nem jogvédelemért, hanem *venditio fumi*-ért fordul a rendőrkapitány, bíró vagy ügyész egykori kollégájához? Tudjuk, hogy a Kúria ügyvédi tanácsa szerint a ny. vagy v. címek használata nem állapít meg fegyelmi vétséget, de úgy hisszük, hogy a kari méltóságot átérező ügyvéd etikájának nemcsak a fegyelmi vétség szab határt. Van az etika és a fegyelmi vétség közt egy semleges zóna is, amelyben a jó ízlésnek paragrafusba nem foglalható szabályai uralkodnak. Bármily paradoxnak hangzik is: minél gyakoribbak, sajnos, azok az esetek, amelyekben nyomorúsággal küzdő ügyvédek a törvényellenes cselekedetek kísértésének esnek áldozatul, annál fontosabb, hogy az ügyvédségnek intakt része etikáját esztétikai magaslatra emelje.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetésekre előre fizetendő.

A Hivatalos Lap hirdetéseinek felvételét külön osztály kezeli az Erdős-irodában. Kartársainknak óriási kényelmet és időmegtakarítást jelent az Erdős-irodával való összeköttetés, mert nem kell a szavakat leolvasni, a pénzt előre beküldeni, a Várba vagy a Szalay-utcaba vinni a hirdetést, harmadnap a támlapért újra elmenni, hanem a közlendő hirdetmény hátára ráüti bélyegzőjét, kísérelével nélkül beteszi egy így címzett borítékba: Erdős-Hirdető, Budapest 62. Postafiók 288. és harmadnapra megkapja irodájába lekészítve a támlapot az eredeti nyugtával. Az Erdős-iroda mindezekért csak 50 fillért számít fel. Kartársaink túlnyomó része ma már kizárólag az Erdős-iroda útján bonyolítja le összes hirdetéseit.

Legelőnyösebb regiecsökkentés ügyvédeknek: diktálási, másolási, fordítási, sokszorosítási munkáikat «Tempo»-irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

Legközelebb megjelenik!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1932. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

A most elhalt Nobeldíj-nyertes nagy angol
író,

JOHN GALSWORTHY

főműve,

A FORSYTE SAGA

propaganda-kiadásban.

Egy 300—450 oldalas kötet ára **2 P 50 f.**

Eddig megjelent:

A vagyon ura

A bíró előtt

Ez a ház kiadó

A fehér majom

Az ezüst kanál

Kaphatók minden könyvkereskedésben

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

Dr DÁRDAY SÁNDOR

1842—1933

Egy eredményekben, sikerekben és tartalomban gazdag élet zárult le a pátriarkális kor derekán. Egy élet aludt ki, amely kora ifjúságától kezdve összeforrott e lap létével, egy név viselője tűnt el az élők sorából, amely név hosszú évtizedeken át egyik a magyar jog életének szimbólumává nemesedett.

Közel hetven éve, hogy Dárday Sándor, a magyar jog újjáébredésének hajnalán megalapította a Jogtudományi Közlönnyel, amelynek élte végéig szerkesztője, majd főszerkesztője maradt. Huszonnégy éves volt Dárday Sándor, amikor mint e lap szerkesztője tikket írt a halálbüntetés ellen, mert statárium útján kivégeztek egy suhamcot, aki az akkori ínséges időben kenyeret rabolt egy pékboltból. Cikkét e szavakkal végezte: «Íme a kormány az éhhalál ellen akasztófát állít.» Másnap a rendőrség, majd a mindenható tárnokmester: báró Sennyey Pál színe elé idézték, aki alaposan megleckéztette. De a lecke nem fogott, mert Dárday mindvégig hű őre maradt a szociális gondolatnak, amely az akkor inkriminált mondatból kicsillámlik. Megőrizte hosszú és változatos életpályáját, széleskörű és változatos irodalmi munkásságában egyaránt.

Kevés ága van a magyar jognak, amelyen Dárday szellemi munkája nyomot ne hagyott volna. Volt joggyakorlatok, ügyvéd, volt törvényhozó; mint miniszteri tanácsos vezetője a miniszterelnökség közjogi osztályának, végül pedig elnöke az állami számvevőszéknek. Bőven volt része kitérítésekben, titkos tanácsosa volt a királynak, de a hatalom legmagasabb polcán is fáradhatatlan szószólója maradt az emberi gondolatnak, amely a jogban a gyengék, az elnyomottak, a társadalomilag kizsákmányoltak kiegyenlítő igazságát fejezi ki. Hitte és hirdette, hogy a jog nemzeti keretét csak az emberi gondolat tolhatja meg erővel és tartalommal.

Szinte polihisztor volt a jognak. Első munkájától kezdve, amely Jogtudomány és törvényhozás címmel 1865-ben jelent meg, az úttörő tanulmányok egész sorával gazdagította irodalmunkat. Mélyen szántó bírálatot írt a Btk. javaslatáról (1876), állást foglalt a börtönrendszer emberiessége érdekében (1868), szót emelt a sajtószabadságért (1873), kézikönyvet írt a közjegyzőknek (1875), a bírósági végrehajtóknak (1872), útmutatót a polgári perrendtartáshoz (1872), az a magánjogi kézikönyv pedig, amelyet Zlinszky nyomán dolgozott át, évtizedekig egész jogásznemzedékeknek tudományos mentora volt.

Irodalmi munkásságának legjelentősebb ténye mégis az az úttörő cselekedet, amellyel a bírói gyakorlatot a törvényhozás és a jogirodalom kútforrásává emelte. Ma szinte hihetetlennek hangzik, minő hivatalos ellenállást kellett Dárdaynak leküzdenie, amíg Majláth György, akkori kir. kancellár elutasító határozatával szemben elérhette, hogy a döntvénytár

számára a legfőbb bíróság ítéleteit megszerezhesse. Törvénygyűjteményei — az Igazságügyi Törvénytár és a Közigazgatási Törvénytár — az elsők voltak a tételes jog és a judikatura szerves összefüggésének kifejezésében és a «nagy Dárday», valamint ennek kivonatos kiadása: a «kis Dárday» fogalommal vált a magyar jogászvilág köztudatában.

Fáradhatatlan munkája nem ismert határokat azoknak a kereteknek a kiépítésében, amelyek közt a jogalkotás és a jogtudomány a háború előtti félszázadban a nemzeti élet tényezőjévé izmosodott. Kezdeményező része volt a Magyar Jogászegylet és a Magyar Jogászegylet alapításában. Tudatában volt a magyar jogász műveltség jelentőségének és az Akadémia nyelvészeinek: Szarvas Gábornak, Fogarassynak közreműködésével vetette meg a magyar jogász szótár alapjait, amely az élő magyar nyelv közkincsévé lett.

Abban a korszakban, amelyet Horvát Boldizsár, Csemegi, Kozma Sándor és Szilágyi Dezső nevei fejeznek ki, Dárday Sándor a magyar jog építőmestereinek első rendjében vette ki részét a munkából. De életének egész harmonikus folyamán e munka talpköve, eszköze és elválaszthatatlan kísérője a Jogtudományi Közlöny maradt. Szellemi irányítója volt e lapnak még akkor is, amikor magas életkora, amelyben frissességét mindvégig megőrizte, aktivitását bölcs szemlélettel emelte.

Midőn lapunk, a világháború vérzivatarai közepette, ötvenéves fenállásának ünnepét ülte, Dárday Sándor visszaemlékezését e sorokkal fejezte be:

«Óhajtom, hogy e történelmi fordulóponton egy ifjú generáció lépjen a letörtek helyébe, amely generációnak már nem kellvén azért küzdeni, hogy a jogszolgáltatás szűnjön meg az előjogok gyakorlásához tartozni, — a demokratikus haladás útján a párturalomnak erkölcsrontó, bénító hatásától menten komoly regeneráló munkával fordíthassa minden tehetségét nemzetünk összerejének fejlesztésére».

E profétai szavak ereje, ma, amikor a proféta eltávozott körünkből, még elemibb, Dárday Sándor kívánsága még programatikusabb, mint amikor napvilágot láttak. Ha a végzet könyörtelen törvénye szerint e lapnak búcsút kell is vennie alapítójától, kettőzött kötelességünk, hogy féltő gonddal őrizzük meg szellemi hagyatékát. Dárday Sándor el nem múló emlékének, amelyet kegyelettől finomult szeretetünk őriz, nem állíthatunk maradandóbb jelképet, mint azt az ígéretet, hogy lankadatlanul folytatjuk azt a küzdelmet, amelyet az e lapban tovább élő halottunk hatvannyolc év előtt érett főben fogant fiatalos lelkesedéssel az emberi és a jogi eszme azonosodásáért, a demokratikus haladásért, egyszóval: az igazságért megindított.

TARTALOM. Dr. Ludvig Rezső kir. kúriai bíró: Tekintély — becsület. — Jogirodalom. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 6. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 1.

Tekintély — becsület.

A Jogtudományi Közlöny folyó évi 1. számában közzétett cikkeimre megjelent válaszok alapján két kérdéssel foglalkozom: I. az ügyvédi kérdéssel, II. az árvák kérdésével. Cikkem címe csak az összefüggést jelzi.

I. A kérdés tárgyalásánál engem ellenszenv nem irányít. Az, hogy találok kifogásolni valót és azt megírom, még nem ellenszenv, csak hálátlan vállalkozás, de ezt a bírói függetlenséget a szó legnemesebb értelmében élvező magas állású bíró inkább megteheti, mint bárki más.

A bíróságok nem azért vannak, hogy néhány ezer ember ott találjon megélhetést, hanem, hogy a hozzájuk fordulónak igazságot szolgáltatassanak; a szükséglethez képest emelkedik vagy apad a bírák száma. Az ügyvédi intézményt sem nézem öncélúnak, ügyvédek ebben a vonatkozásban azért vannak, hogy az igazságszolgáltatást előkészítsék, abban közreműködjenek és azt ellenőrizzék. Ha nem a per (munka) van az ügyvédekért, hanem az ügyvéd a perért (a munka ellátásáért), nem lehet arról szó, hogy annyi munkaalkalom létesítendő, amennyi az ügyvédek megélhetéséhez szükséges, hanem az egészséges légkör az, hogy annyi ügyvéd legyen, amennyire szükség van.

Igen szép elv a régi munkaalkalmak visszaszerzése és újak létesítése, csak attól tartok, hogy szivárványhíd, — nem járható út. Nem szorul bővebb fejtegetésre, hogyha ma az ügyvédi pálya megélhetést nyújtana, a nyitott sorompón át igen sokan lépnének ügyvédi pályára, örülve annak, hogy van egy pálya, amelyen megélhetés remélhető s akkor minduntalan újabb munkaalkalmakra lenne szükség. Elegendőt bajosan lehetne találni. De vajjon a mérnökök, orvosok, stb. nem éppen úgy követelhetnek munkaalkalmat, mint az ügyvédek? mi indokolja a megkülönböztetést? miért kell az ügyvédségnek elsősorban megélhetést biztosító életpályának lennie, szabad pályára lépés mellett, a mikor a többi szabad pálya nem az?

A létszámapadás magának az ügyvédi karnak az érdeke. Én nem vagyok híve annak, hogy a főiskolai tanulmányok elvégzésében bárki is meggátoltassék, a kinek tehetsége és módja van hozzá. Nem tudom megérteni, miért kelljen magyar állampolgár egyik fiának Olaszországban, a másiknak Prágában tanulnia, a harmadiknak pedig testvéreinek külföldi iskoláztatása folytán az anyagi erő kimerülése miatt tehetsége dacára elmaradnia a főiskolától, amikor főiskoláinkon idegen állampolgárok szívesen láttatnak.

Nem vagyok híve annak, hogy jeles és közepes tanuló között határvonalat vonjunk, az elméleti tudás még nem jelent gyakorlati helytállást, az életben többet ér az életerős tehetség, mint az iskolában esetleg kimerült szorgalom.

Ha pedig a főiskola nyitva áll mindenki részére, akit a középiskolai bizonyítvány belépésre jogosít és akinek elvégzése anyagilag módjában áll, akkor sorompót csak a pályára lépés elé állíthatunk. A főiskola elvégezhetése nem jogcím arra, hogy elvégzőjének a diploma megélhetést nyújtson.

Angliában az egyes ügyvédi testületek teljes jogkörrel szabadon határoznak abban a kérdésben, hogy ki legyen testületük tagja. Sohasem hallottam és nem olvastam olyasmit, hogy ebben bárki is «darwini teória» átültetését látná, azért nem tudom megérteni, hogy ha a mi ügyvédi kamaráink ugyanezzel a jogkörrel ruháztatnának fel, mi köze lenne ennek a «darwini teóriához». Talán a vallási kérdés érintésével mentem túlzásba, — ha érintése szükségtelen, erre vonatkozó megjegyzésem egyszerűen tárgytalan.

Az ügyvédi lajstromba való felvételt joggyakorlat előzi meg. Az elméleti képességre az iskolai bizonyítványok, a gyakorlati helytállásra pedig a joggyakorlat elegendő támpontot nyújthat annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy ki részesítendő elsőbbségben. Ha nem, úgy a továbbképző tanfolyamok feltétlenül, annak aki nem sajnálja a fáradságot, hogy az azon résztvevők elméleti képzettségéről és gyakorlati képességéről meggyőződjék. A tagválasztási jog az én véleményem szerint a legszebb jogok egyike. Minden esetre nem hajladozó, hanem gerinces embereket kíván és nem hálás feladat, de ez nem elegendő ok arra, hogy az ügyvédi kamarák mindent el ne kövessenek elnyeréséért.

A községi jegyzőket kár bántani. Nincs ennek az országnak még egy tisztviselője, de szabad pályán álló embere sem, akire annyi hatósági súly nehezednék, mint óréa. Mindenki azonnali elintézetést követel tőle, vagy pénzbírság vagy fegyelmi terhe alatt.

A mi tanyarendszerünk mellett, de szerény anyagi viszonyaink mellett sem kívánható, hogy embereinknek minden ügyesbajos dolgukban költséges ügyvédi közbenjárást kelljen igénybe venniük, az ügyvédi kényszer nem mehet odaig, hogy a szabad levegő, szabad mozgás követelését váltsa ki az emberekből. A köznépeknek az az érdeke, hogy szerződését a községi jegyzővel megcsináltathassa. Ezt az érdeket méltányolni kell. Az esetleges szabálytalan eljárás komoly fegyelmi eljárással is kiküszöbölhető. Komoly fegyelmi eljárás alatt azt érteném, amely nem kísérletezik intéssel, dorgálással, rosszalással, feddással és ugyanazt a büntetési nemet csak egyszer alkalmazza. Aki nem állja meg a helyét, azzal nem kísérletezik, hanem mást állít helyébe. Bírói ítélettel meg van állapítva, hogy közjegyzői írnok közjegyzői munkát végzett. Az eset az én szememben igen súlyos, a közjegyzői állás kiváltságát érinti, azért tettem szóvá. Távol áll tőlem az általánosítás.

Miután én nem az egyéni érdeket, hanem a közérdeket tartom szem előtt, az ügyvédi munka «kellő díjazását» nem tekinthetem alkalmas eszköznek a perek csökkentésére; nem azért, mivel a perek csökkenése új munkaalkalmakról való gondoskodást tenne szükségessé, hanem, mert a «kellő díjazással» senki sem tartható vissza attól, hogy a maga igazát keresse, de még csak nem is büntethető vele, amiért pervesztes lett. Azért helyes az a bírói gyakorlat, amely a költség megállapításánál az ügyvéd tevékenységét a maga egészében bírálja el, szükségtelen ismétléseket és kitéréseket nem díjaz és a felek perbeli érdekeltiségét, a per teherbíró (költségbíró) képességét nézi. Félreértésre ne adjak alkalmat, kizárólag polgári ügyekre gondolok.

Ami végül a szólásszabadságot illeti, én azzal nem terjedelmileg, hanem tartalmilag foglalkoztam. Anyagi erő kérdése, hogy ki és mely állam mire mennyit fordíthat; abból, hogy Anglia napokra terjedő bírói munkát fordíthat egy tanu kihallgatására, nem következik, hogy az a követelmény Magyarországgal szemben is támasztható. Ellenben nem látom akadályát annak, hogy a amikor Angliában a vádlott sem mondhat mást, ha beszélni akar, mint igazat, és az angol ügyvédi kar magas színvonala kizárja a mások becsületében való gázolást, nálunk is kötelezővé váljon a rengeteg anyagi erő megtakarítását jelentő igazmondás. Az igazmondás megkívánható nemcsak a tanutól, hanem a féltől és az ügyvédtől is. A visszaélésre alkalmat adó szólásszabadságra nincs szükség. Most is vannak tárgyalásvezetőink, akik előtt a legveresebb ellenfelek sem kísérleteznek, ha pedig egyes tárgyalások lefolyhatnak nélküle, lefolyhatik valamennyi. Én a szólásszabadsággal való visszaélésben azon felül — mondjuk — tiszteltetlenséget is látok a bírói karral szemben, mert a bíró megtévesztését célozza. Az a tény egymaga, hogy a visszaélés ritka, bizonyítja, hogy erre a felelősségmentességre semmi szükség nincs; ha az ügyvédek java része távol áll tőle, meglehet a többi is nélküle. A fegyelmi büntetés nem megfelelő elégtétel, kisebb sérelmek esetén is rendelkezésre áll a bíróság, de egyébként is a fél «szólásszabadsága» fegyelmi büntetéstől is mentes. A tanu, vagy fél előéletének kikutatása címen sem engedhető meg a teljesen alaptalan meghurcolás; de még az előélet tanulmányozása terén sem mennék végletekbe, mert az én tapasztalatom szerint a nem kifogásolt előélet egyáltalán nem biztosíték az igazmondást illetőleg, sőt nem egyszer az volt óvatos vallomásaiban és az mondott igazat előttem, akinél volt mit kifogásolni, míg a nem kifogásolható bátran vallott. Nagy megkönnyítése volna a bírók munkájának, ha a tanu előéletére alapíthatna. Sokkal több hasznát vettem nem egyszer a felek eskü alatti kihallgatásának, mint a tanuk vallomásának, amelyeken nagyon is meglátszott, hogy ki, melyik félnek a tanuja.

II. Ismételten is kétségbe vonom, hogy árvaszéki intézményünk bevált. Lehet, hogy tévedek, de tudtommal az árvaszékeknek nincs más feladata, mint az árvákkal (gondnokság alatt állókkal) való törődés.

Én az árvaszéket sem tekintem öncélú intézménynek, azért nem érem be azzal, hogy az árvaszék mint hatósági intézmény lelkiismeretesen végzi el «mai» feladatát, hanem az árvákat nézem. Aki pedig az árvák sorsát figyeli, lehetetlen, hogy fel ne sóhajtson, hogy kevesebb hatóságot és legalább egy gyámolítót nekik.

Engem nem elégt ki a fiatalok bírói sorsára, a 12 éven alul

levő bűnöző gyermekekkel és a 18 éven alul levő erkölcsi romlás veszélyének kitétt fiatalokkival való törődés, nem vallo az elvet, hogy aki bűnözéssel vagy erkölcsi romlással nem vonja magára a figyelmet, sorsára hagyható. Nem elméleti fejtegetésekben, hanem a mindennapi életben azt látom, hogy gyámságot, gondnokságot ritka ember vállal szívesen (és még kevesebb lát el lelkiismeretesen), hacsak anyagi előnyt nem jelent. Én a kiskorúak rovására a reájuk fordított fáradozást meghaladó értékű anyagi előnyt sem tartom megengedhetőnek. Nekem ellenszenves minden gavalléria, amely nem a saját keresmény rovására megy. Ez egy általános megjegyzés, amelyet nem árvaszékek működésére vonatkoztatok, ha ehelyütt from is meg.

Az árvaszékek annak következtében, hogy nem az árvák általános gondviselőjévé, hanem hatósági intézménnyé fejlődött, elvesztette az élettalajt. Azért, mert mint hatóság messze áll az árváktól, nem tartom gyámolításukra hivatottnak, hanem fizetett gyámolítót adnék az árvák mellé, nem kezdő jogászt, hanem élettapasztaltakkal rendelkezőt, (lehet árvaszéki tisztviselő, ügyvéd stb.), aki a nem bűnöző és erkölcsileg romlatlan árvákkal is törődne és akihez az árvák nyugodtan fordulhatnának hatósági tekintélybe ütközés nélkül. Mellékes kérdés, hogy ezt a teendőt a békebíró vagy másvalaki látná-e el.

Én nem az árvaszéki tisztviselőket, az ő munkájukat kívánom támadni, hanem magát a «mai» árvaszéket támadom. Ha újabb időben nem láttam volna egyes nem bűnöző és nem romló árváknak kíméletlen magárahagyottságát, nem tettem volna ezt szóvá. Nem izgathat a felfedezés dicsősége, hiszen régóta beteg intézményről van szó. A gyámhatósági szervezet, annak hatásköre, működése, multja és készülő reformja, valamint a gyermekvédelmi szervezet és intézmények tagozódása s e két szervezet igen komplikált összefüggése nem mentheti bűnözésre és erkölcsi romlásra nem hajló, feljelentéssel és panasszal nem élő árváink magára hagyottságát, amelyet nem az elmélet, hanem az élet tár szemeink elé. Én e téren az árvaszéket hibáztatok, mert ez az intézmény kizárólag az árvák érdekében létesült, nem hatósággá, hanem az árvák gondviselőjévé kellett volna fejlődnie. Ismétlem, ezzel nem a mai árvaszék tisztviselőinek munkáját kívánom kifogásolni.

Nem vonom kétségbe, hogy a gyámolítóra vonatkozó javaslatom nem «szakszerű», de azt már kétségbe vonom, hogy ebből az okból — nem ugyan nyersen beledobva az életbe, hanem — gyakorlatiasan vagyis szaktudásaink által jóakarattal az élet következményeinek, elsősorban az árvák szükségletének megfelelően kidolgozva, az árvák érdekében meg nem valósítható; kultúrállamnak nem szabad jó magaviseletű árváit annyira magára hagynia, amint az nálunk történik. Az árvákkal való törődés elsőrendű kötelesség, még pedig elsősorban a még meg nem botlott, rossz útra nem tért árvákkal, mert fontosabb állami érdek a jó úton levőknek jó úton megtartása, mint a rossz útra térőknek megtérítése. Ezzel nem azt mondom, hogy az utóbbiakkal nem kell törődni, hanem azt, hogy észre kell venni a többit is, még pedig mielőtt rossz útra térnek. Ezt a törődést én oly fontos állami érdeknek tartom, amely jótékony egyesületekre nem bízható; de nem bízom hatóságra sem, hanem az árvákhoz közelebb férkőző, bizalmukat, ragaszkodásukat megnyerő egyes emberekre. Az élet követelményeit olykor könnyebben látja az, aki az elmékedések magassága helyett a földet járja és a földet járó az észlelt hiányt talán elméletekben való előzetes szakszerű elmélyedés nélkül is szóvá teheti, szakkérdések feszegetése nélkül, még talán ötletszerű javaslatot is tehet.

Dr. Ludvig Rezső.

Jogirodalom.

— Dr. Rüblein Richárd ny. kultuszminiszteri tanácsosnak *A tanítók, óvók és a nem állami tanárok ellátásának rendezéséről szóló 1924. évi XXVIII. tc. ismertetése és magyarázata* c. házaspótló jelentőségű könyv a tanítók, óvók és nem állami tanárok nyugdíjkérdéseit tárgyalja; ismerteti a vonatkozó törvényes rendelkezéseket s a közigazgatási bíróság gyakorlatát, amely — ellenében a miniszterium idevágó határozataival — következetesen az 1924. évi törvény kedvezőbb rendelkezéseit alkalmazza a tanítók stb. nyugdíjigényeire. A szerző szakszerű és részletes tájékoztatást nyújt a tanítók nyugdíjügyeiben s fejtegetéseit számos gyakorlati példával világítja meg.

Szemle.

Dr. gróf Apponyi Albert

halála gyászba borította az országot. Ebben a gyászban a magyar jogászság nem csupán formai okokból kérhet részt. Nem csak azért, mert a *grand old man* díszdoktora volt a budapesti egyetemi joga karának, dísztagja a budapesti ügyvédi kamarának, hanem, mert egyéniségénél fogva sokkal inkább és sokkal jobban képviselte az *ügyvéd eszményi típusát*, mint ama számos és változatos pozíciók bármelyikét, amelyeket sokoldalú tehetséggel egy hosszú életen át betöltött. Hatvan évig tartó politikai pályája fölött a történelem lesz hivatva ítéletet mondani, de jogászi, sőt szabatosabban az ügyvédi munkájának megítélésében nem térhetnek el a vélemények. Noha Apponyinak közjogi tudása messze meghaladta az akadémikus színvonalat, amiről többek közt a koronázási hitlevélről e lapban megjelent egyik mesteri cikke (1916. évf. 476. l.) is tanuskodik, mégis talán igaz volt a budapesti egyetemnek, amikor vonakodott őt a megüresedett közjogi tanszékre meghívni. Mert tudásának és filozófiai képzettségének széles perspektívája ellenére is erősebb volt Apponyiban az ügyvédi hivatottság. Nem a kutatás és az autoritativ tanítás szelleme hatotta át, hanem az igazság és a jog harcosáé, aki páratlan szónoki és logikai képességeit minden fenntartás nélkül állította meggyőződésének szolgálatába. Akár arról volt szó, hogy a magyar államiság attribútumait verekedje ki az uralkodóháztól, amelynek hűséges szolgálja volt, akár arról, hogy a nemzetközi fórumon küzdjön Magyarország igazáért, egész egyéniségét vitte a küzdelembe. Mintaképe volt az ügyvédnek a dialektika művészi kezelésében is s azok, akik netán jogászi formalizmust vetnek szemére, elfelejtik, hogy a jogi küzdelem mindig a formák harca a lényegért. E küzdelem lényege becsületes meggyőződése volt, amelyet sohasem bocsátott alkuba politikai célokért. Változhattak politikai céljai, de meggyőződése változatlan maradt s amikor kompromisszumot kötött, az egyességből jogi meggyőződése sértetlenül került ki. Bátor, hű és önzetlen szolgálja volt a jognak, amelynek hitét törhetetlenül őrizte meg. Emléke elmulthatatlanul fog élni a magyar ügyvédek halhatatlanjainak sorában.

— Leszállítható-e még az igazságügyi budget? Teller Miksa dr. e címen írt cikkére adott válaszat a J. K. folyó évi 3. és 5. számaiban közölte. Válaszomban azt ajánlottam, hogy azt a komoly elmélyedést és több ország igazságügyi berendezésének ismeretét kívánó kérdéskomplexumot, amely cikkeinknek tárgya volt, vigyük egy tudományos jury elé. Teller Miksa ajánlatomat nem fogadta el; e helyett támadását tovább folytatta. A vitának ily módon való vezetése azonban tudományos értékű eredményre aligha vezethet. Míg az én cikkeim a cikkíró úr előtt fekszenek heteken át és cikkíró úrnak módja van válaszat cikkeimmel egyidőben jelentetni meg, addig nekem a cikkíró úr cikkeit csak megjelenésük után van módom elolvasni és hogy a válasz azokra mikor jelenik meg, — természetesen nem tőlem függ. De egyéb baj is van. A J. K. ezévi 3. számában kénytelen voltam már rámutatni arra, hogy a cikkíró úr 1930-ban megjelent cikkembe — bizonyára elnézésből — önhatalmulag egyes szavakat betoldott, amelyek egész cikkemnek sajátságos ellenszenves színezetet kölcsönöztek; ezzel szemben viszont cikkemnek egyes lényeges tárgyi adatokat tartalmazó részei és a cikkíró úr által szerkesztett J. K.-ben ugyanezen tárgykörre vonatkozólag megjelent egyéb írásaim tartalma a cikkíró úr figyelmét elkerülték. Újabb válaszában ismét hasonló hibába esik a cikkíró úr; pusztán erre kívánok rámutatni. Azt imputálja a cikkíró úr, hogy én a magyar igazságügyi budget terheinek a francia igazságügyi budget terheivel való összehasonlításánál elfelejtkeztem volna arról, hogy Franciaországban a nyugdíj nem az igazságügyi, hanem a pénzügyi költségvetésben szerepel, — míg Magyarországon a nyugdíjterhek 16.670,850 P-s összege az igazságügyi költségvetésben szerepel. A cikkíró úr, aki

«korábban szándékosan nem tette szóvá ezt az egyszerű számításí hibát» legutóbbi cikkében most reámutat erre a «kardinális» hibára.

Valóban, aki ilyen hibát követ el, annak az adatai nem érdemlik meg a bizalmat, sőt a személye a kíméletet sem. A hiba azonban ott van, hogy a cikkíró úr figyelmét sajátos módon ismét elkerülte valami. Az, hogy én a magyar nyugdíjterhek összegét 1930-ban megjelent cikkemben (Jogállam 162. oldal 4. bekezdés) *magam* kitüntettem és hogy éppen egyrésről a magyar, másrésről a francia és osztrák költségvetés eltérő rendszere miatt *kettős* kiszámítást végeztem; az egyikben a bruttó költségvetést számítottam át fejkvótára, a másikban csak a bíróságok javadalmazására fordított tételeket számítottam át fejkvótára. Ez utóbbi számításnál a nyugdíjterhek egyaránt nem szerepelnek, amint ez a 164. old. 1. sz. jegyzetében *kifejezetten* meg is van mondva: «Ausztria és Franciaország költségvetése *nem tünteti fel külön* a nyugdíjterhet; a bíróságok javadalmazására fordított tételek összehasonlításánál ez a szerkezeti eltérés már *ki van küszöbölve*».

Annak megítélését, hogy ezekről a sorokról a cikkíró úrnak újabb támadó cikke megírásakor lehetett-e és szabad volt-e elfelejtkezni, már nem kell egy tudományos juryre bíznom. Nyugodtan bízhatom ezt a józan magyar jogász közvélemény ítéletére.

Dr. Móra Zoltán.

* * *

«Magyarországban minden lakosra 7 P 34 f., Franciaországban 1 P 40 fillér esik.» Ezt írta Móra cikkében. 7 P 34 f. ötször annyi (sőt valamivel több) mint 1 P 40 fillér. De ezt az arányszámot csak úgy kapjuk meg, ha a magyar igazságügyi budget 58.710,000 pengőjét elosztjuk Magyarország 8 milliónyi lakosával és Franciaország 55 millió pengőnyi (= 248 millió frank) budget-jét 40 milliónyi lakossággal. Már pedig az 58.710,000 pengőnyi magyar budgetben benn vannak a nyugdíjak, de nincsenek benn a franciában.

Tehát Móra arányszáma (1:4:7:34) téves az egyszeregy szabályai szerint. Előző cikkemben ezt állítottam és azt fenntartom. Móra másik arányszámát, mely csak a francia és magyar bíróságok (és nem az egész igazságügyi budget) költségvetésére vonatkozik nem ellenőriztem (4:1:0:88) és most sem ellenőrzöm. Lehet, hogy ennél a számításnál figyelembe vette a nyugdíjtételt. De erről az arányszámról nem beszéltem, azt külön nem vizsgáltam és ezért került el figyelmemet a jegyzet. A jegyzet azt bizonyítja, hogy Móra tudott arról a tényről, hogy a francia budgetben nincs benn a nyugdíjterhek, de a két budget arányszámának kiszámításánál ezt mégis figyelmen kívül hagyta. Ezen «végirat»-omat — kívánságára — közöltem Móra Zoltánnal, hogy ő erre észrevételeit megtehesse. Bármi lesz ellenvégírata részemről a vitát végérvényesen lezártnak jelentem ki.

Dr. Teller Miksa.

* * *

Amint a cikkíró úr *most már*¹ észrevette, valóban kétfajta számításí eszközt használtam. Az egyiknél a költségvetés bruttó összegét számítottam át fejkvótára. Ennek az eredménye volt a 7:34 pengő 1:40 pengő arányszám, amelyet a cikkíró úr bírálata tárgyává tett. Itt azért nem vontam le a nyugdíjterheket, amelyek Magyarországon az igazságügyi költségvetés terhei gyanánt szerepelnek, míg Franciaországban a pénzügyi tárca terhei között szerepelnek, mert szükségesnek láttam egy oly összehasonlítást, amely a két állam intézményeinek különbözőségére nincs tekintettel. Ilyenfajta összehasonlítás a német hivatalos statisztikai évkönyvekben is van. Az ilyen összehasonlítások olvasásánál nagyban-egészben tisztában kell lenni az összehasonlított államok viszonyaival, mert különben nem egy cikket, hanem egy könyvet kellene minden alkalommal megírni. Az összehasonlítás így sem volt megtévesztő, egyrészt mert a magyar nyugdíjterheket én összegezőül *magam* is kitüntettem és így módjában volt annak, aki akarta, a nyugdíjterheket leszámítani; aki a nyugdíjterheket leszámította, az arra az eredményre juthatott, hogy a két állam igazságügyi költségvetése fejkvótára

¹ Lásd a jelen számban megjelenő nyilatkozatát.

kiszámítva úgy aránylik, mint 5 P az 1:40 pengőhöz. De másrészt azért sem volt megtévesztő ez az első kiszámítási mód sem, mert ha a magyar igazságügyi költségvetésben benn vannak a nyugdíjterhek, amelyek a francia igazságügyi költségvetésben nincsenek benn, viszont a francia igazságügyi költségvetésben benn van a közigazgatási bíraskodás (Conseil d'Etat) költsége, a szabadalmi bíraskodás, a munkásbiztosítási bíraskodás, az egész békebíráskodás költsége (amely utóbbi a *közszégi* bíraskodást is helyettesíti (!), a rendőri büntetőbíráskodás költségei, amelyek viszont a magyar igazságügyi budgetben nem szerepelnek.² Nyugodtan bocsáthattam volna tehát ezt a kiszámítást *egyedül* is a nyilvánosság elé. Amint azonban a cikkíró úr most, két és fél esztendő elmúltával észrevette, egy *másik* kiszámítás is volt cikkemben, amelynél éppen a különböző rendszerekből folyó eltérések *lehető* elkerülése céljából *csak* a bíróságok javadalmazására fordított tételeket hasonlítottam össze. Ennek a *második* összehasonlításnak az eredménye 4:1:0:88 volt, tehát ismét kb. az 5:1-hez. A cikkíró úrnak módja lett volna ezt a kiszámítást, vagy ezt is bírálat tárgyává tenni; de ez a kiszámítás, amely hét sorral a cikkíró úr által bírálat tárgyává tett másik kiszámítás után következik és amelynek vizsgálatánál a cikkíró úrnak okvetlen észre kellett volna venni, hogy a nyugdíjterheket a *megfelelő* figyelemre méltattam — a cikkíró úr figyelmét elkerülte... A cikkíró úr megengedhetőnek tartja, hogy számításí hibát észleljen ott, ahol a szöveg egyszerű elolvasása után megállapítható, hogy *kétféle* számítás végeztetett *éppen* a rendszerek különbözőségéből folyó félreértések kiküszöbölése céljából.

Egy tudományos vita, ha az megfelelő tudományos formák között folyik, hasznára van a tudománynak, hasznára lehet az országnak; sikere lehet a győzőnek és sohasem jelent szégyent a legyőzöttre nézve. Egy oly vitából, amely nem így folytatódik, sem a közre, sem a résztvevőkre nem származhatik jó. Az ilyen vitában mindkét félt legyőzöttnek tekintik a közvélemény. Tudományos vita alapos kutatásra vállalkozó és arra alkalmas tudományos fórum elé tartozik. Senki sem lehet bíró a maga dolgában. Ezért megismétlem korábban tett ajánlatomat: vigyük az egész kérdés-komplexumot, és mindkettőnk eljárását egy tudományos jury elé.

Dr. Móra Zoltán.

² Az 1930—31. évben volt állapot.

Közgazdaság.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület igazgatósága megállapította az 1932. üzletévi mérleget és üzleteredményt és elhatározta, hogy a közgyűlésnek javasolni fogja az 1.760,516:40 pengőt tevő tiszta nyereségnek a következő módon leendő felosztását:

Osztalékra fordítassék minden részvény után 5 pengő, vagyis 200,000 db részvény után 1 millió P, adassék a rendes tartalék-alapnak az alapszabályszerű 79,261 P helyett 150,000 P, az ingatlanértékesítési tartalék-alapnak 100,000 P, a nyugdíj-tartalék-alapnak 100,000 P, köz- és jótékonyági célokra 15,000 P, a felügyelőbizottság és a választmány tagjainak tiszteletdíjára 26,260 P, a tisztviselők külön jutalmazására 90,000 P, az alapszabályszerű jutalékok levonása után fennmaradó 181,993:96 P pedig az 1933. évi nyereség- és veszteségszámlára vitessék át. 525

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeressőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Legelőnyösebb regiecsökkentés ügyvédeknek: diktálási, másolási, fordítási, sokszorosítási munkáikat «Tempo»-irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 526

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Az Ügyvédi Rendtartás három tervezete. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: Glossza. (II.) — *Dr. Szirmai Zolt* budapesti ügyvéd: A végrendelet megtámadásának kérdéséhez. — *Dr. Vadász Imre* budapesti ügyvéd: Séta a bécsi bíróságok körül. — Jogirodalom. I. *Dr. Auer György* egyet. m. tanár, kir. ügyész: E. Mezger: Büntetőjog. II. *Dr. Jacobi Andor* budapesti ügyvéd: dr. Schwartz Tibor: A Kereskedelmi Vétel Jogszabályai különös tekintettel a bírói gyakorlatra. III. *Dr. Medvigy Gábor* budapesti ügyvéd: A «Közigazgatási Jogszabályok Gyűjteménye». — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 7. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 1.

Az Ügyvédi Rendtartás három tervezete.

(Dr. Leopold Elemér, dr. Kőrösi Kálmán, dr. Östör József.)

Rövid időn belül három tervezet hagyta el a sajtót. Az öt évvel ezelőtt *Pesthy Pál* igazságügyminisztertől kapott megbízás alapján három ügyvéd külön-külön elkészítette az Ügyvédi Rendtartás tervezetét és körülbelül egy időben publikálták munkájuk eredményét.¹ A három munka sok mindenben különbözik egymástól. *Dr. Östör József* egy pont — igaz, hogy a legfontosabb pont — kivételével nem nyúl a mai Ü. R. szerkezetéhez. *Dr. Leopold Elemér* a reformok egész sörét hozza javaslatba — sok megvalósíthatót, sok elfogadhatatlant. Végül *Kőrösi* 145 oldalas tanulmányában az Ü. R. reformjának alapelveivel foglalkozik. Tehát három, minden tekintetben egymástól elütő, különböző tartalmú munka.

Egy kérdésben azonban mind a három szerkesztő egy véleményen van: mindhárom feladja a szabad ügyvédség gondolatát, mindhárom a zárt ügyvédség intézménye mellett foglal állást. Ez persze nem véletlen és nem az ügyvédi közvélemény spontán megnyilatkozása, hanem abban nyeri magyarázatát, hogy *Pesthy Pál*, mint a numerus clausus híve, olyanokat kért fel tervezet elkészítésére, akikről nyilván tudta, hogy a numerus clausus hívei. Nagyobb hibát el sem követhetett volna. Mert ezzel elzárta a numerus clausus ellenzőit annak kifejtésétől, mily reformokat ajánlanak az ügyvédi probléma megoldására.

A három tervezettel részben már foglalkoztam (Az ügyvédi probléma alapvető kérdései c. cikkemben), további részletkérdésekkel külön fogok foglalkozni. Ezúttal annak az ismertetésére és bírálatára szorítkozom, hogyan akarják szerzők a numerus clausust megvalósítani. Ennek az alapvető kérdésnek a három tervezet szerinti felépítése különben is oly terjedelmű bírálatot tesz szükségessé, mely egymagában kizárja, hogy egy cikk keretében a részletek hosszú sorát még csak futólag is ismertessem és bíráljam.

Bírálatomat még szűkebb térre szorítom, midőn előrebocsátom, hogy ezúttal nem akarok szerzőkkel arról vitatkozni, helyes-e, célszerű-e a numerus clausus megvalósítása (ezzel a kérdéssel számtalanszor foglalkoztam már eddig én is, mások is, és lesz még alkalmam ezzel a kérdéssel újból foglalkozni), hanem szerzők által javasolt konkrét megoldási tervek bírálatára szorítkozom.

A három tervezet a numerus clausus szerkezetét két egymástól különböző módon oldja meg. Leopold és Kőrösi az anciennitás és rokonság útján való kiegészülés, Östör a majdnem tiszta autonóm kiegészítés alapján áll.

Vizsgáljuk meg közelebbről a két rendszert.

Mindhárom szerző érezte, hogy a megürülő helyeknek tisztán a jelentkezés vagy bejegyzés sorrendjében való betöltése legkevésbé felel meg a közérdeknek. Ezt a rendszert leghívebben *Nagy Dezső* jellemezte: «Lényegileg kizsároltana minden előretörő tehetséget és az ügyvédséget rokkant öregek ellátási intézetévé süllyesztené».

Leopold tehát nem fogadja el a tiszta anciennitás elvét. Amivel azonban a bejegyzési sorrendet kiegészíti, az még rosszabb az anciennitásnál. Tervezetének 65. §-a szerint: «A zárt létszámon *felül* minden ügyvédi kamara felveheti működő tagjai közé társasiroda létesítésére — ha egyébként a szükséges kellékeknek megfelel — valamely kamara területén működő ügyvéd fiát, fivérét vagy vejét az ügyvéd és felveendő együttes kérelmére.»

Mielőtt ennek a mindenképpen elfogadhatatlan eszmének bírálatához fognék, rá kell mutatnom a tervezetbe csúszott ominózus sajtóhibára. A 65. § ugyanis úgy szól, hogy a rokonok a zárt létszámon *felül* vehetők fel; míg az indokolás szerint (63. l. utolsó bekezdés) a felvétel csak a zárt létszámon *belül* eszközölhető. Közömbös, hogy a két megoldás közül melyiket választjuk, mert nehéz megmondani, melyik rosszabb a kettő közül. Ha a *felül* szó a helyes, ez azt jelentené, hogy az ügyvédek számának lényeges apadása ki volna zárva, mert 1. be kell tölteni a zárt számot és 2. azon felül fel lesznek vehetők az ország összes ügyvédeinek fiai, fivérei, vejei.

Ez tehát papiros numerus clausus volna. Ha pedig a *belül* szó a helyes, az talán még rosszabb, mert akkor az ügyvédség csak nepotisztikus alapon egészülhetne ki, amire elég rámutatni minden részletesebb bírálat nélkül. Csak mellékesen mutatok rá a 65. § szövegének pongyolaságára. A szöveg szerint a kamara a felsorolt rokonokat *felveheti*. Tehát nem köteles felvenni? Ez érthetetlen azért, mert ha a közeli rokoni kapcsolat az alapja a kiegészítésnek, akkor elég ennek a kapcsolatnak igazolása. Ha pedig szerző mégis azt akarja, hogy csak joga legyen a kamarának a rokonokat felvenni, de nem kötelessége, akkor mégis a törvénynek valamelyes irányelveket kell felállítani, mikor tagadhatja meg a felvételt. Ugyancsak pongyola a szöveg, mert azt mondja, hogy a rokon csak akkor vehető fel, «ha egyébként a szükséges kellékeknek megfelel». Mit jelent ez? Az természetes, hogy csak az a rokon vehető fel, aki különben mint ügyvéd bejegyezhető volna. Ezt tehát, mint magától értetődőt nem kell megmondani. Vagy mást jelentenek az idézett szavak?

Kőrösi egy fokkal megjavítja Leopold rendszerét. Ő már nem fogad be minden rokont, hanem csak az ügyvéd fiát és azt is csak akkor, ha az apa egyidejűleg törölteti magát. További javítás, hogy elsőbbséget biztosít a kitüntetéssel vizsgázottaknak, végül, hogy csak minden ötödik felveendő ügyvéd lehetne más pályáról átjött egyén.

Kőrösi rendszere jobb Leopoldénál, de hibája, hogy lényegileg szintén az anciennitás alapján áll, tehát a legrosszabb rendszert akarja megvalósítani.

Leopolddal és Kőrösivel szemben Östör, egyetlen kivételtől eltekintve, a kamara választmányának teljesen szabad belátására bízta, kit akar felvenni a megürülő helyre. Az egyetlen kivétel: aki az ügyvédi vizsgát kitüntetéssel tette le, az minden más jelentkezőt megelőzően veendő fel.

Egyébként a választmányának és illetve fellebbezés esetén a Kúria Ügyvédi Tanácsának teljesen szabad keze van. Mégis «különös figyelem tárgyává kell tenni 1. a jelentkezőnek az ügyvédi

¹ Az időközben elhunyt *dr. Kőrösi Kálmán* debreceni elnök csak a reform elveit dolgozta ki. Ezeket az alapelveket *dr. Tunyogi Szócs Géza* debreceni ügyvéd előszóval látta el és az Ü. R. keretébe tartozó javaslatokat törvényszakaszkba foglalta.

hívatas szempontjából fontos szellemi és erkölcsi képességeit, 2. azt az időtartamot, amelyet a jelentkező az ügyvédi vizsga letételétől már joggyakorlaton eltöltött).

Jobb, megnyugtatóbb, igazságosabb ez a rendszer?

Mielőtt saját véleményemnek kifejezést adnék, az autonóm kiegészítés kérdésében idézem Nagy Dezsőnek a numerus clausus ellenségének és Kőrösi Kálmánnak, a numerus clausus barátjának véleményét a szabad választás kérdésében.

Nagy Dezső ezelőtt 20 évvel e lapok hasábjain («A numerus clausus» 1912. évf. 53. l.) a következő szavakkal utasította vissza az önkiegészítés gondolatát:

«Ez az önkiegészítés volna a legtermészetesebb, valójában pedig a legtűlekedőbb korteskedés színhelyévé tenné a kamarát, amely megrontaná annak életét, elvonná eredeti hivatásától magát a kamarai intézményt és vele együtt az ügyvédi önkormányzatot is veszélyeztetné. Nem akarok ezen a ponton hosszabban időzni, mert minden egyes ügyvéd képet alkothat magárak az osztály, felekezeti és egyéni harcok ama tomboló hatásáról, amely az ügyvédség közszellemét egyenesen a züllés útjára vinné. A végfejemény minden valószínűség szerint a kormányi kinevezés lenne, amire különben is nagy hajlandóság van.»

Azóta 20 év telt el. És milyen 20 év! Amitől Nagy Dezső 20 évvel ezelőtt félt, az a veszély ma százszorosan fenyeget.

Így ítéli meg a mai helyzetet Kőrösi Kálmán is, aki pedig a numerus clausus barátja. Idézem az ő véleményéből, miért ellenzi az önkiegészítést:

«A szabad választást nem tartom alkalmasnak. Ez a rendszer már azon megdől, hogy a felvételre jogosult kamarai választmányok s az ügyvédi tanács a jelentkezőknek csak okmányait ismerhetik, egyéniségüket, képességeiket igen sok esetben nem. E körülmények ismeretének hiányában pedig csak a véletlen vagy a protekció dönthetne. A befolyásolásnak, vagy legalább is a befolyásolni akarásnak, — minden jelentkezésre egzisztenciális dolog forogván kockán — szinte elképzelhetetlen tág tere nyílnék meg. A felvétel szervek tagjai a kamaráknál is, az ügyvédi tanácsnál is állandó zaklatásoknak lennének kitéve. S ha a választmányi és ügyvédi tanácsi tagok a minden egyes jelentkező ügyvéd egyéniségének mérlegeléséhez szükséges adatokkal és ismeretekkel nem rendelkeznek, — aminthogy nem rendelkezhetnek — akkor talán nem is lehetne csodálkozni azon, hogy azok juthatnának be előbb a kamarákba, akiknek nagyobb súlyú protegálójuk lenne. Annál inkább lehetne csodálkozni azon, hogy ha oly rendszer létesítenék, amely ezen előreláthatóan, sőt elmaradhatatlanul bekövetkező káros eredményeket lehetővé tenné. Nem hallgathatom el azt sem, hogy szabad választási rendszer mellett a felvételek állandó izgalma közt folytonos támadásoknak is lennének kitéve, sőt hol egyik, hol másik oldalról politikai szempontokat keresnének azok mögött, a kamarai életbe pedig a politika beengedése nagy veszélyekkel fenyegető, megbocsáthatatlan hiba lenne. Mindezek a következők diszkreditálnák magát a numerus clausus intézményét is, amelyre pedig nagy érdekek követelte okokból a kifejtettek szerint elkerülhetetlen szükség van. Végső konklúzióm csak az lehet, hogyha körülményismeretek hiányában tárgyilagosan választani nem lehet, akkor szabad választási illetve válogatási rendszerre ne is gondoljunk. A szabad választási rendszer tulajdonkép nem is biztosítaná a jogot a kamaráknak, határozataik ugyanis legtöbb esetben megfellebbezhetetlenség s mivel a határozatok szabad választási rendszer mellett nem tárgyi okokkal, nem a törvényben megállapított objektív előfeltételekre való hivatkozással lennének alátámasztva s így tulajdonképpen nem azok helyes vagy helytelen alkalmazásának felülbírálásáról lenne szó, ezért a felvételi jog a végső fokon döntő fórum hatáskörébe menne át egészen.»

Nagy Dezső és Kőrösi Kálmán szavaihoz kevés a hozzátenni valóm. Csak azt kell még nyomatékosan hangsúlyoznom, hogy nagy kamarában (különösen a budapestiben) a választmány nem ismerheti a jelentkező jelöltek és így az igazságos és méltányos kiválasztás leküzdhetetlen nehézségekbe ütköznék, még ha nem is fenyegetnének a Nagy Dezső és Kőrösi Kálmán által megjósolt osztály, felekezeti, politikai és egyéni harcok. A kis kamarák önkiegészítésének elképzelésére pedig gyöngé a fantáziám, erről kár beszélni.

Östör is látja az önkiegészítés veszélyeit. Tervezetének indokolásában (7. §) maga mondja, hogy «tisztára a kamarákra bízni nem lehet a felvételt, mert vagy tévedések, vagy éppen egyoldalú irányzatok kerekedhetnének felül».

Ezzel maga ítéli el azt a rendszert, melyre a maga numerus clausus-át felépíti.

Mert a saját maga által elismert hibán nem segít az, hogy fellebbezést enged a választmány döntése ellen. Ez azt jelenti, — amire Kőrösi fentebbi idézetben is rámutat — hogy végeredményében nem az autonóm választmány, hanem az Ügyvédi Tanács fog dönteni a kar kiegészítéséről.

Nincs ügyvéd, aki el ne ismerné, hogy a Kúria Ügyvédi Tanácsa mintaszerűen és úgy a kar, valamint a közvélemény legnagyobb meglegedésére látja el a fegyelmi bíraskodást. De a fegyelmi bíraskodást tárgyi tényállás alapján mint bíróság látja el, a kar önkiegészítése kérdésében felül kellene bíráltnia azt, amit a választmány «az összes körülmények mérlegelése mellett, *legjobb belátása* szerint» határozott. Már pedig az Ügyvédi Tanács tagjai, különösen annak bíró tagjai nem fogják ismerni és nem is ismerhetik az «összes körülményeket» a «legjobb belátás»-t pedig éppen nem bírálhatják felül.

Nehéz elképzelni, hogy a Kúria Ügyvédi Tanácsa hogyan döntse el, hogy a Budapesten bejegyzett 600 ügyvédjelölt közül, ki legyen az a 20—30 jelölt, aki felvételre leginkább érdemes. Nyilvánvaló, hogy csak az iratokból megállapítható esetleges visszaélésszerű döntést tehetné jóvá, de nem segíthetne, ha papírforma szerint visszaélés nem történt.

Östör tervezetének 2. §-a szerint: «A fellebbezést a kamara választmányának jogában áll véleményes jelentéssel az ügyvédi tanácshoz felterjesztetni.»

Ez a szöveg nem egészen világos. A tervezet szerkesztője nyilván «véleményes jelentés»-re és nem a «felterjesztés»-re érti, hogy ez a választmánynak csak joga, de nem kötelessége.

A három tervezet háromféle rendszerét részletesen ismertettem és bíráltam. Egyik rendszer sem kielégítő, mindegyiknek kiküszöbölhetetlen és az egész ügyvédi kar összetételére végzetes következményekkel járó hibái vannak.

Magával a numerus clausus intézményével e cikk keretében nem akarok foglalkozni. Csak azt az egy megjegyzést nem hallgathatom el, hogy soha alkalmaiban időben nem sürgették a numerus clausust, mint ma. Mikor a fiatalság sehol sem tud elhelyezkedni, mikor minden pálya túlszűfolt, mikor az egész külföld leeresztette sorompóit, ma azt mondani a fiatal ügyvédnek az utolsó vizsgájának letétele után, hogy most pedig teljesen bizonytalan ideig nem engedünk be az ügyvédi karba, a legnagyobb kegyetlenség volna.

A numerus clausus hívei nagy diadallal hivatkoznak arra, hogy a Deutscher Anwaltsverein december 4-én a numerus clausus mellett foglalt állást, sőt a mi három tervezetünkön túlmenőleg három évig a sorompó teljes lezárását követeli.¹

Hivatkoznak arra, hogy a német ügyvédek helyzete aránylag sokkal kedvezőbb és mégis a numerus clausus megvalósítását követelik.

Ezzel szemben hivatkozom Németország egyik legkiválóbb ügyvédjére, *Max Hachenburg*-ra, aki egy karácsonyi cikkében következőképpen nyilatkozott az Anwaltsverein határozatáról: «Eines aber hat der Beschluss bewirkt. Man kann über den Verzweiflungsschrei der Anwaltschaft nicht mehr hinweggleiten. Das deutsche Volk hat ihn gehört. Zum erstenmale nimmt sich die Presse dieses Problems an. Nicht weil sie von der Vortrefflichkeit des numerus clausus durchdrungen ist, hat die grosse Mehrheit der Abgeordneten dafür gestimmt. Sie sah keinen anderen Ausweg. Wer gegen jene ist, muss helfen, diesen andern zu finden.»

Azt hiszem ez elég világos. A határozat egy S. O. S. jel és ilyennek kell tekintenünk a három tervezetet is, nem pedig az ügyvédi probléma megoldásának.

Dr. Teller Miksa.

Glossza.*

Miben látja az alapítványi ügylet lényegét? Szembeszáll azzal a hagyományos felfogással, ami különben a német B. G. B.-ben is kifejezésre jut, — t. i. hogy külön «alapítványi ügylet» (Stiftungsgeschäft) léteznék. Meglátja, hogy a doktrína nem igen találja meg az alapítványi ügylet specifikumát és éppen ezért a német ptk. nem is tud róla definíciót adni. Még leginkább azt lehet mondani,

¹ Részletesen ismertette a határozatot az Ügyvédi Közlöny karácsonyi száma.

* Az előbbeni közleményt lásd az 5. számban.

hogy az alapítványi ügyletnek az a főjellemvonása, hogy a másik fél, akinek valamit szánunk, nem meglevő fizikai vagy jogi személy, hanem éppen a juttatás céljával kapcsolatban *«frissen teremtetett alanyi központ»*. Ez azonban nem alkalmas külön ügyletfaj specifikálására. A lényegre tapint reá Grosschmid, amikor megállapítja, hogy az alapítványi ügylet mögött tulajdonképpen mindig egy már specifikált más ügyletfaj rejtőzik, — nevezetesen vagy élők közötti juttatás: legatum inter vivos, vagy fideicomissum inter vivos, — vagy pedig halál esetére szóló juttatás: örökössé, utóörökössé, hagyományossá vagy utóhagyományossá való nevezés, — esetleg conditionis implendae causa való juttatás. E szerint az alapítványként kijelölt új személy» vagy: donatarius, legatarius inter vivos, fideicomissarius inter vivos heres institutus, legatarius, fiduciarius stb. . . . *Nincs tehát külön alapítási ügylet, hanem csak bizonyos célokra történő juttatások vannak, amely juttatások a jogrendszerben specifikált valamely ügyleti formában bonyolódnak le. «Vagyis, hogy a Stiftungsgeschäft ekként valójában mindig valamely más ügyletfaj — azzal a karakterisztikával, hogy a részeltetett másik nem barna, hanem szőke»* (114. old.) s nem habozik egyenesen is kimondani, hogy Stiftungsgeschäft nem létezik, hanem csak a személytelen köznek különböző módokon lehetséges részeltetései vannak. A részeltetés mineműségén nem változtat az, hogy akit részeltetnek, már létezett személyiség, vagy az az «alapítványi újszülött». «Be nem látom, — úgy mondja — hogy az inter vivos direkt alapítás esetében miért törölje ki e körülmény azt, hogy ez donatio.» (129. old.)

Az alapítvány létesítését egy másik szempontból nézve világítja meg akkor, midőn boncolja az alapítvány kiszolgáltatására kötelezett személy kötelezettségeit. A közvetlen részeltetési módnál, azaz akkor, amidőn az alapító saját vagyontárgyát rendeli az alapítványnak — nincs nehézség — akár inter vivos, akár mortis causa történik a juttatás. De a részeltetés közvetve is történhet, amikor az örökös vagy megajándékozottat megterhelik azzal, hogy a saját házát stb. szolgáltassa az alapítványnak. Vagyis *modus* útján (közvetve) is lehet jogi személyt (alapítványt) létesíteni. Sőt Grosschmid álláspontja szerint alapítás (új jogi személy) létesítése történik akkor is, amidőn a juttatás csak egy «pium desiderium» eredményeként valósul meg. Ez utóbbi esetben a kijelölt cél gazdagítása «annyira háttérbe szorul, hogy a személytelenségből (jogi személlyé personifikálандó) alig marad valami». (123. old.) Így jut azután Grosschmid ama megállapításhoz, hogy az alapítvány nem egyéb, mint a két részeltetettnek — azaz az alapítvány kiszolgáltatására kötelezettnek és a kijelölt célnak — *«személyes (már személyesített) és személytelen (új személlyé personifikálандó) részeltetettnek változatos egyensúlyú konkurenciája ugyanazon egy delibáció intenciójában»*.

Grosschmid a magyar jogtudomány nemzeti hőroza, — aki a legkritikább esetben hivatkozik tényleges külföldi analógiákra, és aki a magyar jogrendszert a régi magyar jognak (Tripartitum, Planum Tabulare és az Optk. meghonosodott szabályai) szorgos kutatásával, az életbe ismét átvívó felfrissítésével igyekszik kiépíteni — a jogi személy magyarázatánál az európai jogtudomány eddig elért legmagasabb szempontjaihoz érkezik. A grosschmid *«jogi személy»* teóriára kétségtelenül külföldi tudósok is hatottak (Puchta, Bekker, Jhering és mások) — de mindezeknek eredményei nála oly eredeti meglátásban találkoznak, amely minden külső hatást semlegesít és az idevágó analysis is eredetien grosschmidszerűvé teszi.

Szokták Grosschmid jogi személy tanát a dualisztikus elméletek közé sorozni — ha az idevágó elméleteket aszerint csoportosítják, hogy elvileg más tényállást látnak a fizikai és jogi személy esetében. Így jár el Szász-Schwarz is. (A Jogi Személy Magyarázata 121. old.) De én úgy látom, hogy Grosschmid felfogása nem dualisztikus, hanem lényegében monisztikus; s ha emleget is «fizikai személyt» s «jogi személyt» mint differenciákat, ennek dacára tulajdonképpen azt a felfogást vallja, hogy mindkét esetben a jog alanya: bizonyos cél, bizonyos érdekközpont. Ezt erősíti meg az a megállapítása, hogy «... az alapítványi vagyontárgyi célt oly szilárd szembeszökősséggel körülövezni, mint ahogy a fizikai személy vagyontárgyának középpontja szembeszökő, kevésbé lehetséges. De nem bizonyít olyan belső ellentétet, amely szabályválasztóul biztos alapot nyújthatna.» (120. old.)

Grosschmid a jogi személy fogalmának kifejtésénél — mint legtöbbször — gyakorlati esetből indul ki. Felveti, hogy mi tör-

ténik akkor, ha valaki ingatlanát a tulajdonjog fenntartása mellett — köztér céljára ajándékozza. Ki lesz a megajándékozott? Semmiesetre a város, mint magánjogi alany! (Itt is alkalmazza az ő sajátos módszerét a felállított tézis bizonyítására! Mi történik akkor, ha a csődhitelezők vagy a kötelesrészes megtámadják ezt az ajándékozást? A kereset nem indulhat a város ellen, hanem egy másik, külön jogi személy az, amelyet kielégítésre, illetve a kielégítés túrésára kell kötelezni.) A város csak «hatósági kézben tartója», «képviseelője» annak a célnak, annak a rendeltetésnek, amelyet Grosschmid *«alanytalan alany»*-nak, *«mindenki»*-nek nevez. Így jut el Grosschmid ahhoz a megállapításhoz, hogy kizárólag a cél, a rendeltetés az, ami az egyes vagyontárgyakat összetartja. S folytatva az előbbi példát, — ha a lehetőség megvan, hogy a felajánlott s köztér rendeltetést betöltő «servitus»-t kötelezettség terhelheti — akkor *«degfellebb szokatlan szólásmód, hogy — minden utca maga nemében jogi személy»*» (115. old.) Mit akar ezzel kifejezni? Azt, hogy mindazon esetben jogi személy áll előttünk, amikor nincs senki, aki magánjogi tulajdonként rendelkezhesen valamely, a jog által ortalomban részesített, bizonyos rendeltetésre szánt vagyontárggyal (joggal). *«T. i. vagyondarab, mely jogi ortalom alatt áll, a nélkül, hogy valakéé volna (még pedig szemben azzal is, kinek gondjára van bízva): eo ipso nem más, mint amit a jogi személyiség szólásmódja, «ápol vagy eltakar»»*. (116. old.)

Grosschmid egy pillantást vet arra, hogy a jogi személyiségnek ez az elgondolása ellentétben áll azzal a hagyományos, szinte dogmává jegecesedett tanítással, amely szerint a jogalanynak tekintendő jogi személy ismérve a jogilag elismert akaratban nyilvánul meg. Dacára ennek, fenntartja a jogi személy régi terminológiáját, mert szerinte a súly nem arra helyezendő: *«jól van-e ez mondva. Hanem: hogy mi van vele mondva»*. (118. old.) A «jogi személy» kifejezést csak *«bevett tényleges szólásmódnak»* tartja fenn annak jelzésére, hogy olyan valaki létesül, aki nem fizikai személy és nem tartozik a már personifikált célalanyok közé. Grosschmid a jogi személy lényegét tehát abban látja, hogy valamely vagyonnak oly rendeltetést jelölnek meg, amely nem egy fizikai személy általános céljait szolgálja és nem is azonos a már létező és más vagyontárgyakra vonatkozó rendeltetésekkel. Így jut el Grosschmid a jogi személyiségnek ahhoz a definíciójához, amely szerint az nem egyéb, *«mint bevett plasztikai képlete annak, hogy jogok (javak) s azok valamely összességét terhelő kötelezettségek létezhetnek a nélkül, hogy más központtal bírnának, mint a personifikált alapítványi cella»*. (131. old.)

Ebből a gondolatkörből származik Grosschmidnak azon megállapítása is, hogy minden *modus* voltaképpen jogi személy. A hagyományos teória a jogi személy meglétét gyakran elhomályosította, — a rendelkezésnek bizonyos formában történt megnyilvánulásától tette függővé, hogy elismeri-e külön jogi személy létrejöttét — és gyakran nem ismerte fel azt, hogy a «jogi személy» kifejezési mód mögött rejlő lényeg fennforog-e. Ezért a klasszikus doktrina szerint az alapítvány szembenáll a *donatio sub modo*-val. Mit jelent ez? Grosschmid példájánál maradva, azt jelenti, hogy ha valaki pl. házat ajándékozik a kaszinónak azzal, hogy annak jövedelmét a kaszinó szegény diákok jutalmazására tartozik fordítani, — a klasszikus teória szerint — nem alapítvány jött létre, hanem *donatio sub modo*. De vajjon, ki az igazi megajándékozott? Tulán a kaszinó, amely egy fillért sem használhat fel? S ha az ajándékozó telekkönyvi biztosítást kíván? Kinek javára történjék a biztosítás? Világos, hogy a célrendeltetés — azaz az alapítvány javára. Ha pedig jogi személy forog fent biztosítás esetén — akkor ugyanazon helyzetnek kell lenni a nélkül is.

Grosschmid idevonatkozó tanításaiból a gyakorlati jogéletben gyakran még ma sem vonják le a helyes megállapításokat. A közelmúltban fordult elő az az eset, hogy a végrendelkező X-et örökösévé nevezte ki azzal, hogy a reá hagyott ház jövedelmét bizonyos jótékony célra tartozik fordítani. S a végrendelet hozzátette, hogy ha pedig az örökös a házat eladná, a vételárból a megjelölt jótékony célt szolgáló alapítvány létesítendő. A hagyatéki bíróság az örökös tulajdonába íratta át a házat és pedig a célrendeltetés javára szolgáló megterhelés nélkül. A közalapítványi ügyigazgatóság nem lépett fel, holott a *modus* (a jótékony célra való rendeltetés) éppen úgy más érdek jogkörébe vonta (más jogi személy tulajdonává tette) a házat, mint ahogyan más személy (az alapítvány) tulajdonává lesz a ház ellenértéke az eladás után. Mi lenne akkor, ha az örökös elidegeníti a házat és a vételárból

nem csinál alapítványt, hanem elkölti? Hogyan biztosították a reálisan már megszületett alapítvány érdekét? *S ismét meg kell hajolnunk Grosschmid előtt, aki azt tanítja, hogy az alapítványok gyakorlati megléte, elkülönítése és biztosítása, nem annyira a jogelvek, mint a közigazgatási éberség problémája.*

A jogi személy teóriájával kapcsolatban fejti ki Grosschmid az etikai érdekek halhatatlanságáról szóló tanítását: *«Az örökhagyó vagyonerdeke átolvad az örökösébe. Ellenben a liberalitási célzat s azt övedző személyes (mondjuk etikai) érdek, ez az éppen, ami önállóan él tovább a rendelkezőnél.»* (109. old.) *S ehhez hozzátehetjük, hogy az etikai érdek túléli a rendelkezőt, mert célja, rendeltetése nem véges.*

Ilyenek a szellem gazdagítását, a tudás gyarapítását szolgáló klasszikus munkák is, amelyekben az alkotó génusza az emberi végséget legyőző halhatatlanság jegyében él és világosságot terjeszt.
Dr. Munkácsi Ernő.

A végrendelet megtámadásának kérdéséhez.

A kir. Kúria gyakorlata szerint végrendelet megtámadása esetén a keresetben fel nem hozott érvénytelenítési okot a per során később csak akkor lehet felhozni, ha a megtámadó arról a keresetindításkor nem tudott.

Ez a gyakorlat több oldalról bírálat tárgyává tétetett. A bírálók szerint a kir. Kúria álláspontjának megfelelő anyagjogi szabálya nincs, perjogi indokát pedig elvesztette ez a gyakorlat a Pp. életbeléptével, amely az esetlegessé elvét szűk korlátok közé szorította.

Dr. Sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök úr a J. K. 1932. évi 48. számában írott cikkében a bírálatokkal vitába száll.

Meggyőzően mutatja ki, hogy a Kúriát ebben az állásfoglalásában sohasem vezette perjogi szempont; több régebbi ítélettel igazolja, hogy a Pp. életbelépte előtt sem perjogi okból ragaszkodott a felsőbíróság az összes megtámadási okoknak már a keresetlevélben való felsorakoztatásához.

Nem meggyőző azonban az, amit a tanácselnök úr a gyakorlat anyagjogi indokául felhoz.

Érvelésének lényege ugyanis az, hogy a végrendelet megtámadásának jogáról le is lehet mondani, az egyébként megtámadható végrendeletet el is lehet fogadni, amiből szerinte az következne, hogy amely megtámadási okot — annak ismeretében — a felperes keresetében nem érvényesített, arról lemondottnak tekintendő (*«A végrendeletet nem lehet részletekben támadni meg, ha két látható hiány van, s csak az egyik okból támadja meg a felperes, ezzel a másikat elengedte»*).

Már pedig joglemondást csak akkor lehet megállapítani, ha valamiképpen — akár kifejezett nyilatkozatból, akár más magatartásból — kétségtelenül megállapítható, hogy a jogosult igényét elenyésztetni kívánta. A joglemondás megállapítására — különös kisértő körülmények, mint amilyen pl. a perléssel hosszú időn keresztül való késlekedés hiányában, — a nem érvényesítés önmagában nem elegendő.

Ha pedig ez áll a megtámadási jogra a maga egészében, úgy megfelelően áll az egyes megtámadási okokra is.

Ezenfelül: a megtámadási perben érvényesített jog a megtámadás, a végrendelet hatálytalannak kimondása iránti igény, nem pedig az egyes megtámadási okok fenn vagy fenn nem állásának megállapítása. Ezek az okok a megtámadási igénynek csupán tényalapjai.

Már pedig kifejezett törvényi rendelkezés engedi meg, hogy a felperes a kereseti jog megalapozására újabb tényeket a kereset előadása után is felhozhasson. (Pp. 188. § 3. bekezdés 1. pont.) Ha jogunk általában nem tekinti lemondásnak azt, hogy ezek a tények már a keresetben elő nem adattak, úgy nincs indoka annak, hogy éppen a végrendelet megtámadási perben tulajdonítsunk ennek ilyen hatályt. Hiszen a végrendelet megtámadásáról való lemondás jogunkban nincs különlegesen szabályozva és nincs alap annak szubszumálására, hogy a végrendelet megtámadásának körében már lemondás az, ami a jog más részében nyílt törvényszónál fogva lemondásnak még nem tekinthető.

Egyébként is — a végrendeletet megtámadó felperes akarata elsősorban a megtámadási igényre a maga egészében irányul, csak másodsorban az egyes megtámadási okra. Konkrétebben: a meg-

támadó nem azért perel, hogy ez, vagy az a megtámadási ok érvényre jusson és így a végrendeletkező által megsértett jogrend helyreálljon, hanem azért, hogy a végrendelet megdőljön és ennek folytán ő örököljön, vagy többet örököljön. Az egyes megtámadási okot csupán eszköznek tekinti. Már pedig túlzott szigorúság volna és az élet helyes felfogásával összhangba nem hozható, ha abból, hogy felperes az egyébként perrendszerűen érvényesített jognak csupán egyik fogantyúját már a keresetében meg nem említette, joglemondásra következtetünk.

Elképzelhető ugyan, hogy valaki az egyik vagy másik megtámadási okot nem akarja érvényesíteni, (pld. nem akarja vitássá tenni a végrendelet aláírásának valóságát, nehogy valakit kriminálisba vigyen) ez azonban kivételes eset, és különös, erre a tényre utaló körülmények hiányában ezt vélelmezni nem lehet.

Nem meggyőzőek azok a gyakorlati szempontok sem, amelyeket a tanácselnök úr a kir. Kúria állásfoglalása mellett felhoz, mert igaz ugyan, hogy az ellenkező álláspont esetleg arra vezetne, hogy a perek elhúzódnának, vagy esetleg több per indulna, ez azonban nem a megtámadási perek specialitása, hanem egyaránt előfordulhat minden a Pp. szabályai szerint érvényesített jognál: a perrend az anyagi igazságra való törekvésében a jogalapító tények utólagos érvényesítésének igen tág teret nyitott. Ezt lehet helyeselni, lehet helyteleníteni, mint élő jogot azonban feltétlenül követni kell. Lege non distinguente a végrendelet megtámadási perekben is.

Dr. Szirmai Zsolt.

Séta a bécsi bíróságok körül.

Ettől a sétától, helyesebben a róla írt beszámólótól ne idegenkedjék senki. A peripatetikusok is sétáltak, én is sétáltam, de az én sétám nem olyan, mint amazoké volt, nem következik itt semmiféle tudományos fejtegetés. Ami tudomány Bécsben könyvtári és levéltári kutatásaimból ráragadt, arról máshol fogok beszámolni, itt csak röviden és köszönettel emlékezem meg arról; hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr engedélyével az említett kutatások végett novemberben két hetet töltöttem a bécsi Collegium Hungaricumban, ahol ennek kitérő igazgatója, dr. Lábán Antal, egyben a bécsi egyetem tudós magántanára, mindenben segítségemre volt, amint mindenben segítségére van a kollégiumban működő kutatóknak. Nem elég erről az intézményről csak hallomásból tudni egyet-mást, csak aki megfordult benne, fogja fel és érzi át, hogy milyen fontos hivatást tölt be. Nemesak részben ösztöndíjas, részben saját költséges főiskolai hallgatók vagy magasabb továbbképzésükre törekvő fiatal tudósok vannak itt, hanem — ami legalább is éppoly fontos és értékes — tudományos központ ez, amely az általa létesített és fenntartott kapcsolatok révén megkönnyíti a Bécsben anyagot gyűjtő, adatokat kutató minden szakmabeli tudós, író, művésznek és a gyakorlat embereinek is munkáját. Ezenkívül elsőrendű magyar propagandisztikus és tájékoztató központ. Nemesak a bécsi és ausztriai, hanem ezen túlmenően is az egész németnyelvű tudományos világ bármely magyar vonatkozású kérdésben mind gyakrabban fordul felvilágosításért, sőt valóságos kioktatásért a Collegium Hungaricumhoz, amely így ezen a téren igen üdvös és hasznos munkásságot fejt ki. Ennek a felvilágosító tevékenységnek a megszervezése dr. Lábán igazgató érdeme.

A Collegium Hungaricummal pontosan szemben van a Justizpalast; mi sem természetesebb, hogy minden áldott nap meghallgattam az abban elhelyezett bíróságoknál egy, néha több tárgyalást. Ezt az épületet a kommunisták az 1927. júliusában nagy nehezen elfojtott lázadásuk alkalmával felgyújtották, a főfalakon kívül majdnem teljesen porig égett. Elpusztult többek közt a hazánkat különösen közelről érdeklő és egyébként is nagy történelmi becsű régi rendőrségi levéltár anyagának, amely szintén itt volt elhelyezve, háromnegyed része. A Collegium Hungaricum igazgatója a megmaradt anyagot, sokszor elhamvadt, össze-visszaégett okmányokat is, feldolgozta és munkásságának eredményéről részben a bécsi egyetemen tartott előadásában, részben könyv alakjában számolt be. Élethűen és plasztikusan tárul így elénk annak a besúgó- (*«Konfidenten»*) szervezetnek a képe, amellyel a bécsi császári politikai rendőrség már az 1790-es évektől kezdődőleg hazánkat minden zugában és minden mozdulatában megfigyeltette. Megdöbbenéssel tudjuk meg, hogy olyan emberek is vállal-

koztak túlhajtott «gutgesinnt»-ségükben a besúgó szerepére, akiket ragyogó nevük és családjuk multja másra kötelezett volna. A spiclik persze egymást is figyelték, leselkedtek magas, felső, sőt legfelsőbb körökben is . . .

A tűzvész után külön törvény alapján a Justizpalastban elhelyezett Landesgericht für Zivilsachen, Oberlandesgericht és Oberster Gerichtshof működése, a folyamatban levő ügyekben minden perbeli cselekmény, határidő, a Landesgerichtnél érvényesítendő minden igényre vonatkozó elévülés vagy záros határidő szünetelt, illetőleg félbeszakadt mindaddig, míg nem sikerült a bíróságokat ideiglenesen más épületben elhelyezni.

Végül a régi épületet építették újra; eredeti stílusán nem esett csorba azáltal, hogy egy eddig nem volt negyedik emeletet is kapott, a főtagozódás belül is megmaradt, de a helyiségek részletes elosztása immár a mai és nem a 60 év előtti követelményeknek felel meg, ami kitűnően sikerült. El van benne helyezve Bécs egyik legerősebben foglalkoztatott járásbírósa, a Bezirksgericht Wien, Innere Stadt (ez azelőtt nem volt itt, ezért is kellett a 4. emelet), amelynek hatóságához az I., VI. és VII. kerületek tartoztak. Itt vannak továbbá a Landesgericht für Zivilsachen, amelynek hatósága Bécsen és ennek szűkebb környékén kívül az úgynevezett Burgenlandra is kiterjed, az Oberlandesgericht és az Oberster Gerichtshof. A Justizpalastban minden egyes bírónak — az Oberster Gerichtshof bírának is — külön dolgozószobája van.

A bécsi Landesgericht für Zivilsachen és a Handelsgericht elnökei és két-két alelnöke csak úgy megelőgszenek egy dolgozószobával, mint törvényszéküknek bármely bírāja, az elnökség segédszemélyzete (nem külön az elnöké és külön az alelnököké) két fogalmazóból és három kezelőből áll. Emellett az elnökök és alelnökök nemcsak adminisztrálnak, hanem intenzív bíraskodási tevékenységet fejtenek ki.

Ugyanez a helyzet a bécsi Oberlandesgerichtnél is. Az elnök az egyik tanácsban állandóan és rendszeresen elnököl, az alelnök szintén. Az elnöki titkári teendőket egy valóságos Oberlandesgerichtsrat (táblabíró) látja el egy fogalmazó és három magasabb rangú kezelőtisztviselő segítségével, e mellett az egyik tanácsban (tapintatossági és más érthető okokból nem az elnök által vezetett tanácsban) bíraskodik is, csak éppen hogy valamivel kevesebb ügyet kap előadásra, mint a többi Oberlandesgerichtsrat.

Az ügyek tárgyalása úgy az Oberlandesgerichtnél, mint az Oberster Gerichtshofnál tiszteletparancsoló és előkelő formákban történik. Az ügyek előadása aprólékosan kimerítő. Ha ezután a felek-képviselői mégis kérik még valaminek az ismertetését vagy felolvasását, — amit az elnökök sohasem mulasztanak el megkérdezni — ezt a következő évtizedes formában teszik: «Ich erlaube mir unter Kontrolle des Herrn Referenten das Folgende vorzutragen.» (Bátorkodom az előadó úr ellenőrzése alatt a következőt előadni.) Ez az expediens a gyakorlatban bevált. Az ügyvédnek nem kell sokat magyaráztatni és indokolni, hogy mit óhajtott, hanem mindjárt megmondja vagy felolvassa azt amire ő még súlyt helyez, ezt az előadó ellenőrzi s olybá veszik, mintha tényleg maga az előadó adta volna elő. Ilyen kérdésben mondhatni soha sincs nézeteltérés a bírák és az ügyvéd közt.

Az Oberster Gerichtshofnál csak a «burgenlandi» polgári perek egy részében van nyilvános felülvizsgálati tárgyalás, más polgári perekben alig egy-két ízben egy évben, de azt különösen ki kell emelnem, hogy valóságos szenzáció számba megy és szakkörökben, klubokban, jurista kávéházakban szóbeszéd tárgya, (méltóztassék elhinni, hogy ez így van) ha akár polgári felülvizsgálati, akár büntető semmiségi tárgyaláson az elnök az ügyvédet félbeszakítja akár abban az értelemben, hogy már eleget beszélt, akár abban az értelemben, hogy amit mond, az nem tartozik a felülvizsgálat, illetőleg a semmiségi panasz keretébe. De az is igaz, hogy egyetlen ügyvédet sem hallottam, aki nem maradt volna perbeszédében szorosan eme törvényszabta kereten belül. Őszintén meg kell mondanom, hogy nekem az a benyomásom, s ez ama 30 év folyamán, amely alatt Bécsben és más ausztriai városokban számtalan mindenféle tárgyú és fokú bírósági tárgyalást hallgattam végig, mindjobban erősödött, hogy az ottani ügyvédek nagy zöme, tehát átlaga is fegyelmezettebb a hazai ügyvédekénél. Természetes, hogy azért vannak ott is szép számmal «Kulissenreisser»-ek, akik leginkább az esküdtbírósnál iparkodnak így hatást elérni, de ezek is a kellő tárgyilagosság által megvont körben mozognak, amint az Oberster Gerichtshof előtt semmiségi panaszukat indokolják.

Az Oberlandesgerichtnél inkább fordulnak elő olyan esetek, amelyekben az elnök az ügyvédet félbeszakítja, de csak szórványosan és sohasem akkor, ha az ügyvéd jogi fejtegetésekbe bocsátkozik (nálunk éppen ezeket nem hallgatják szívesen bíránk; «kioktatásnak» veszik), hanem abban az esetben, ha a ténykérdés vitatásánál az ügyvéd olyasmit ismétel meg, ami az előadásból amúgy is vitán felül világos. Külsőség, de jellemző, hogy az ügyvédnek, mint egyenrangú igazságszolgáltatási faktornak a funkciója és pozíciója abban is megnyilvánul és elismerést nyer, hogy úgy az Oberster Gerichtshofnál, mint az Oberlandesgerichtnél ugyanazon az emelvényen és ugyanolyan laosszékben foglal helyet, mint a bírák. Asztalán egy üveg víz poharakkal, . . . amely figyelmesség már eleve számol azzal a lehetőséggel és nem retteg attól, hogy az ügyvéd talán hosszabb ideig fog plaidirozni s e közben szüksége lehet egy korty vízre. A tárgyalás berekesztése után a tanács a tanácskozó terembe vonul vissza és az ügyvédek stb. a tárgyaló teremben maradnak, ott várják a határozatot. Tehát nem kell a folyosón álldogálniok. Nb: a Justizpalast minden egyes tárgyalóterme közvetlenül a folyosóról nyílik, amelytől csak két nagy szárnyas ajtó választja el: egy belső és egy külső, kettejük közt kb. félméteres térközzel, ahol télen még egy függöny is lóg.

Megemlítenének tartom, hogy a bírósági irodákban az értesítési idő lényegesen bővebben van megszabva, mint nálunk, holmi díjazott értesítőlapokkal nem dolgoznak. Azt az ijesztő tolongást, amelyet a budapesti bíróságoknál láthat az, aki elszánja magát arra, hogy valamelyik külön irodába vagy irattárba bemenjen, Bécsben nem tapasztaltam. Az érintkezés módja és hangja ügyvédek, bírák és kezelőszemélyzet közt figyelmes, előzékeny, udvarias.

Ausztriának 1529 bírāja és 118 (Egyszáztizennyolc) ügyésze van.

Az Oberster Gerichtshofnak egy első- és egy másodelnöke, öt tanácselnöke és 24 bírāja van. Újabban a másodelnöki méltóságot teljesen feleslegesnek tartják és tudtommal csak addig tartják fenn, míg mostani viselője betölti. Ez az összesen 31 bíró három polgári, egy büntető és egy vegyes tanácsban 1929-ben 2880 polgári felülvizsgálati kérelmet és 1728 bűnügyi semmiségi panaszt intézett el. Minthogy pedig ennél a bíróságnál a polgári ügyforgalom lényegesen meghaladja a büntetőt, a három polgári tanácsot nem tartják elegendőnek, négyet viszont sokallanak; egyetlen büntetőtanács szintén kevés lenne, kettő pedig sok; így tehát alakítottak egy «vegyes tanácsot», amely úgy polgári, mint büntető ügyekkel foglalkozik. Ez Ausztriában a szakszerűségnek nincs rovására, mert ott a bírák most is, éppen úgy, mint a császári éra alatt, nemcsak pályájuk elején, hanem annak további folyamán is váltakozva működnek polgári, büntető és kereskedelmi szakban. Sőt a császári regime korában a legfelsőbb bíróságnak nem is voltak külön büntetőtanácsai, hanem egyszerűen I., II. stb. (ha jól emlékszem 12) tanácsa, amelyek különbség nélkül intéztek el mindenféle és fajta ügyet, igaz, azzal az egy megkülönböztetéssel, hogy bűnügyben imígy jelölte meg magát ez a bíróság: «der k. k. Oberste Gerichtshof als Cassationshof». Az «als Cassationshof» megjelölés mostan elmarad.

E helyütt megemlítem, hogy a párizsi Cour de Cassationnak összesen három tanácsban ítélkező 49 bírāja van, a premier président-t és a három tanácselnököt beleértve. A párizsi Cour d'Appel — a földkerekség egyik legerősebben foglalkoztatott felsőbírósa — bírói létszámát pedig az 1931. július 11-i törvény így állapította meg: Egy premier président, aki az egyik tanácsban állandóan és rendszeresen elnököl, 12 tanácselnök, 12 alelnök és 77 tanácsos (táblabíró), ez összesen 102 bíró.

A bécsi Oberlandesgerichtnek 35 bírāja van, közöttük egy elnök és egy alelnök, akik egy-egy tanácsban elnökölnek is. Tanácselnök ennél a bíróságnál nincs, csak «Vorsitzender Rat», de ez nem külön rang, az pedig természetes, hogy az egyes tanácsokban a rangidősebb bírák elnökölnek; ma ezek mind «wirklicher Hofrat»-ok, de elvileg nincs kizárva, hogy valamelyik tanácsban egy Oberlandesgerichtsrat elnököljön, amint tényleg az egyik tanácsnak az elnöke ezt már mint egyszerű Oberlandesgerichtsrat is vezette. Két bekezdéssel előbb említettem, hogy a bírák pályájuk folyamán felváltva működnek különböző szakokban. Az Oberlandesgericht egyik polgári (mindjárt látni fogjuk, hogy magyar felfogásnak megfelelő büntetőtanács nincs is) tanácsában elnöklő Hofrat a múlt évben még a büntetőtörvényszék alelnöke volt; úgy előbbi büntető, mint mostani polgári tanácsa «erős» tanács, hírében állott és áll.

Ez az összesen 35 bíró 1929-ben 2870 polgári felebbezést intézett el. Meg kell jegyezni, hogy Ausztriában az Oberlandesgericht, eltekintve néhány kivételtől, amelyben mint elsőfokú bíróság ítélezik, csak fellebbezési bíraskodást gyakorol. A felsorolt ügyeket hat polgári tanácsban intézték el, ezidén is csak hat polgári tanács működik. Van egy büntetőtanács is, amely azonban az osztrák Bp (StPO) sajátos pérorvoslati rendszerének megfelelően a bűnösség kérdésében sohasem ítélezik, csak nagyritkán a büntetés kiszabása, gyakrabban a vizsgálati és a vád alá helyezési perszakban felmerült kérdésekben dönt. Ennek a tanácsnak elnöke maga az elnök, helyettese az alnök, tagjai az összes többi, a hat polgári tanácsban állandóan ítélező bírák közül kerülnek ki.

Az általam közölt számokban az Oberlandesgerichtnek, mint büntető fellebbviteli bíróságnak, továbbá mint jövedéki felsőbíróságnak és az Oberster Gerichtshofnak, mint legfőbb jövedéki bíróságnak igen tekintélyes ügyforgalma, sem a nevezett bíróságok hatáskörébe utalt nagyszámú különleges természetű ügyek és polgári, meg bűnügyi felfolyamodások nem foglaltatnak.

Valamit a Hofratokról. Ezt a rangot, címet az összeomlás után el akarták törölni. (Érdekes, hogy nálunk akkor indult meg a mindent elsöprő peer-schub. Van köztük mindenféle fajta, a legmulatságosabb a «lakbéméltóságos». Rettenetesen elszaporodtak, csak az emberi méltóság fogyott meg.) Az ausztriai republikánusok a «Hof» alatt a császári udvart értették, szerintük a Hofrat udvari sarzsí. Hát ebben nem volt igazuk, maguk is hamarosan belátták. A Hofrat kettőt jelent, jelenti magát egy tanácskozó testületet, tanácsot, és jelenti az ebben működő tanácsost is. A «hof» szócskának ebben a Hofrat szóban ugyanaz az értelme, amely az eredetileg úgynevezett «Reichshofrat»-ban volt, ez pedig még a régi habsburgi német birodalomban előbb általános kormányzati, majd felsőbb bíraskodási hatáskört töltött be. Ebben ültek benn a Hofratok mint bírák, s csak jóval később quasi per abusum kapták meg ezt a címet udvari sarzsí is. Így aztán a bíróságoknál működő Hofratok megmaradtak Hofratoknak. Hofrat címet a császári Ausztriában összesen két ügyvéd kapott, két olyan ügyvéd, aki az osztrák kormánynak évtizedeken át volt egészen különleges természetű gazdaságjogi és nemzetközi pénzügyi műveletekben tanácsadója. Tehát kissé másképp, mint nálunk, ahol ha jól emlékszem 1906-ban csóstül hullott ügyvédeknek is a «m. kir. udvari tanácsos»-ság. Ezeket az udvari tanácsosokat az osztrák Hofratok sohasem ismerték el magukkal egyenlő ranguaknak.

Ügyvédekről esvén szó, lássuk csak, vannak-e Ausztriában is bírákból lett ügyvédek. Vannak, de elenyésző kevesen. Ezek azonban volt bírói mivoltukat kifejezett törvényi intézkedés folytán és szigorú szankció mellett soha semmi alakban és semmi körülmények közt nem tüntethetik fel. És mivel a mostani felfogás szerint a volt bírónál az ő netáni Hofrat rangja vagy címe erre az ő volt bíróságára utal, egyetlen ilyen ügyvéd sem használhatja s nem is használja az általa bíró korában elnyert Hofrat címet. Bécsben, illetőleg Ausztriában ennek nem holmi tessék-lássék kamarai fegyelmi eljárás, hanem komolyabb következményei lennének.

Nézzünk szét Bécsben, ott még mindig tanulhatunk valamit. Felesleges állandóan minden lépten-nyomon «az angol példára» hivatkoznunk; az angol viszonyok a mi viszonyainktól alapjukban, tényezőikben és fejlődésükben annyira különböznek, hogy intézményeik nálunk meg nem valósíthatók (pl. az esküdtbíráskodás is ott egészen másvalami, mint ami nálunk volt életbeléptetve; az ügyvéd is, a bíró is ott egészen másvalami és valaki, mint bárhol másutt a kontinensen) és így minden példálódzás csak meddő kísérlet marad.

Dr. Vadász Imre.

Jogirodalom.

I.

E. Mezger: Büntetőjog.

(Strafrecht. 1931. 528 old. München. Duncker u. Humblot.)

Már többször volt alkalmunk reámutatni arra a változásra, amely a német tudományos irodalomban különösen az utolsó évtizedben általában észlelhető. A régi hol dagályos, hol szófukar kifejezés-módot, az élénkség látszatát is kerülő stílust felváltotta egy új — bár nem kevésbé tudományos — írásmodor. Az újabb jogi munkák valósággal szórakoztató olvasmányokká változtak, szerzőik az

életet, a valóságot látják, amikor elveiket megformálják, a könyvtárszagú okoskodások helyébe az élettapasztalatokra támaszkodó megállapítások kerülnek. Mezger «Büntetőjog»-a azonban nem csupán e külsőségekben, hanem tartalom dolgában is a haladás legutolsó korszakának reprezentánsa. Szerző is azt tűzte ki célul, amidőn a codexen alapuló, tényleg hatályban levő és a tervezetek által megvalósítani szándékolt jogi szabályozás között hidat akar verni. Ezt a célt szolgálja először is az érvényben levő anyagi jogi szabályok történeti fejlődésének kimerítő feldolgozása, valamint az európai országok büntetőjogának ismertetése. A történeti adatok alapján állapítja meg azután Mezger, hogy a jelen büntetőjoga a felvilágosodás korának elvein és a speciálpredictio érdekében szükséges kiegészítő elveken alapszik még ma is. Behatóan foglalkozik a munka büntetőtörvények magyarázatának sokat vitatott kérdésével. Minden törvény — eszköz meghatározott szociális célok elérésére és csupán ebből a célvonatkozásából lehet azt teljesen megérteni. A büntetőjogban sem lehet ezért gátat vetni annak a magyarázatnak, amely a jogszabály értelmét, ennek célját, sőt esetleg a büntetőtörvények végső célját kutatva igyekszik adott esetben megállapítani. A tudományos magyarázat ezzel éppen azt óhajtja elérni, hogy a törvényt alkalmassá, rugalmassá tegye az életből felmerült esetek helyes megoldására. A törvénynek a jelenkor kívánságaival és felfogásával való összeegyeztetése a helyes törvényt magyarázat főcélja. Ugyancz az elv irányítsa azonban az igazságszolgáltatás tényezőit is a jogszabály alkalmazásánál. «Der Inhalt der Pflicht im einzelnen ist nur unter genauester Berücksichtigung der jeweiligen, besonderen Lage des Falles zu bestimmen». Így azután a bűncselekményben foglalt anyagi jogellenességet, mint meghatározott javak, érdekek (Lebensinteressen) sérelmét vagy veszélyeztetését értékelhetjük. Végeredményben pedig minden tudományos és gyakorlati törvényt magyarázat főcélja: a Jogszabálynak azt az értelmét megadni, amely mellett a köz és az egyén érdekei méltányos összeegyeztetésre találhatnak.

Ezek az elvek jellemzik azokat a további megoldásokat is, amelyek az anyagi jog általános részére irányodók. Mint különösen érdekes fejtegetést emeljük ki a bűnösségről szóló részben a büntetőjogi értelemben vett bűnösség megvilágítását. E bűnösség jogi és nem erkölcsi fogalom és független azért az akaratszabadság kérdéséhez kapcsolódó vitáktól. Ezzel elkerüli a szerző azt is, hogy a determinizmus és indeterminizmus süppedékény, jogi fogalmakkal nehezen körülhatárolható talajára kényszerüljön. Rendkívül értékessé teszi a munkát az óriási irodalmi apparátus, a bírói gyakorlat feldolgozása, az egyes kérdéseknek de lege lata és de lege ferenda megvilágítása. Mezger könyve kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a klasszikus iskola még jelenleg is termel oly reprezentánsokat, akik a büntetőjogtudomány fejlődését hathatósan előmozdítják.

Dr. Auer György.

II.

A Kereskedelmi Vétel Jogszabályai különös tekintettel a bírói gyakorlatra.

Írta dr. Schwartz Tibor kir. tvszéki bíró. (260 oldal, Gergely R. könyvkereskedése.)

Hangban igénytelen, tartalmában annál súlyosabb könyvet bocsátott közre a budapesti királyi törvényszék kiváló bírása. A kereskedelmi jog irodalma utóbbi időkben, eltekintve a részvényjog területén mindig hangos eszmecseréről, alapvető kérdésekben nem igen gazdagodott. Annál jelentősebb, hogy egy oly kitűnő jurista, mint a szerző, a kereskedelmi jog egyik alapvető intézményét, a vételt választotta alapos kutatásainak és tanulmányainak tárgyává. Dr. Schwartz mellőzi a filozófiai magaslatokig menő, de gyakran logikai játékba sikló dogmatikai kutatásokat. Azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a jogászai hivatáskörök számára egy oly tanulmányt nyújtson, mely a bírói gyakorlatra, de egyszersmind az összehasonlító jogtudományra van építve és melyben örömmel látjuk a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatával való alapos foglalkozást. Ez annál becsebb, mert beleilleszkedik magánjogi fejlődésünk által indokoltan követett abba az irányba, mely a kereskedelmi jognak az általános magánjogban való gyökerezését felismerve, a szakjognak az általános jog területére átesapását korlátozza és a két jogrendszer közötti kellő egyensúlyt megállapítja.

Harminchat fejezetben taglalja dr. Schwartz, mindig egyenlő harmóniájával az elemzésnek, az összehasonlításnak és a bírói

gyakorlat és irodalom ismertetésének, a kereskedelmi vétel alapvető intézményét. Ha nem is tudok vele mindenütt egyetérteni, és ha különösen a dologi jogi vonatkozásokban és a kárveszély kérdésében tovább viendőnek tartottam volna is az elemzést, meg kell állapítanom, hogy aki a kereskedelmi vétel magyar jogszabályait hiánytalanul áttekinteni és aki egy felmerülő gyakorlati kérdésben a bírói gyakorlatot, az irodalom, sőt a külföldi törvényhozás adatait is könnyen, világosan és kezelhetően látni kívánja, dr. Schwartz könyvében teljes és plasztikus képet, alapos megfigyeléseket és szabatos felvilágosításokat fog kapni.

A könyv átnézetes tagozása, irányának méltó nyugalma és az összes és a dogmatikai kérdéseknek is szuverén kezelése, azt kereskedelmi jogi irodalmunk jelentékeny gazdagodásává avatja. Kíváncsinos volna, ha a szerző ez átfogó munkájánál nem állana meg, hanem egyes kérdéseket további elemzés tárgyává téve azzal a módszerrel, mely könyvének különösen kiemelkedő előnye, a jog parancsaiban rejlő implicit szabályok további kiaknázásával, a jog igazi lényegének feltárását hasonló eszközökkel folytatná.

Dr. Jacobi Andor.

III.

A «Közigazgatási Jogszabályok Gyűjteménye».

Több mint 32 éve, nyugodtabb időben, úgyszólván a virágzás korában, maga a törvényhozás — bár szűkebb keretben — (1901. évi XX. tc. 31. §) szükségét látta már a közigazgatási jogszabályok rendszeres összefoglalásának. Három évtized hivatalos apparátusa nem tudott megbirkózni a nagy feladattal, nyilván már azért sem, mert később a jogszabályalkotás irama gyorsabb volt már, semhogy a rendszerető és válogató gondos gyűjtés nyomon követhette volna.

A sok jogszabály, éppúgy, mint a most felburjánzó sok ütköző és szétágazó reformeszme is, nem örvendetes jelenségek. Rendszerint a hanyatló korok jellegzetes külső tünetei.

De ha már az emlékezésben ellenőrizhetetlenül sok is a jogszabály, elemi követelése az életnek, hogy azokat ne csak az elutasításban és a megtorlásban is sokszor érzékenyen bántó hivatalos alkalmaztatásból ismerje meg, hanem legyen, ha nem is autentikus, de megbízható forrás, útmutató lelőhely is, ahol megelőzésül tájékozást, hatósági beavatkozás esetén pedig a jog védelmére támpontot talál.

De kihat ez a követelés magukra a jogot alkalmazó hatóságokra is, ahol mi, gyakorlati jogászok, nem egyszer találjuk magunkat szemben azzal az őszinte beismeréssel, hogy az éppen alkalmazandó szabály csak homályos sejtés, amit napokon át tartó keresés derít aztán fel.

Ezt a követelést, amelynek teljesítését a törvényhozás is sürgette már, most végre a dícséretes magánszorgalom szolgálja ki a címben is használt elnevezés alatt közreadott harmadfélezerlapos kötetben. A közigazgatási jogszolgáltatás egész területére kiterjed, felölelve a pénzügyi közigazgatást is.

Rendeltetésének megfelelően a szerkesztő-technika leleményességével, a tárgy- és névmutatók segítségével és az anyagnak a közigazgatás egyes ágai szerint való rendszerezésével is az egyes joghelyek megtalálásában csakugyan biztos kalauz. Emellett a szükség szerint több helyen értelmező magyarázattal és elvi határozatokkal is tájékoztat.

A monumentális munka merőben gyakorlati jelentőségű, s a tudományos elvi szemléletnek tárgyat nem szolgáltat.

Mégis fel kellett rá figyelnünk, mert már élénken érzett hiányt pótol, s mint ilyen jelentős esemény.

E mellett minden munka, amelyre a tudás és a szorgalom abból a célból ösztönöz, hogy közszükséglet elégtételt ki, elismerést érdemel. A most méltatott munka pedig már a kitűzött feladat méreteinél fogva is egyenesen imponáló, e mellett a kivitelben is a feladatot kimerítően betöltö.

Mi tárgyi alapon, a gyűjtemény áttekintése alapján is felismerjük és elismerjük a munkának üdvös gyakorlati jelentőségét, de erre a jeles szerkesztők személye is megnyugtatót biztosít. Dr. Gallina Frigyes, dr. Janda Károly, dr. Sass Elemér, dr. Smialovszky Tibor és dr. ifj. Székely Miklós urak egy egész gárda gyakorlati kiválóság élén a hozzáértésnek csakugyan biztosítékai.

Hisszük, hogy a nagy feladat elvégzése után méltán elégedett önérzetüket, az élet elismerése is mindenben igazolni fogja.

Dr. Medvigy Gábor.

Szemle.

— A közokirat fogalmát a Pp. 315. §-a tudvalevőleg kifogástalan szabatossággal állapítja meg. Nem szenvedhet kétséget, hogy a közhatóság által, hivatalos hatáskörén belül, szabályszerű alakban kiállított közokirat minden tekintetben alkalmas a benne tanúsított tények bizonyítására. Ennek a feltétlen bizonyító erőnek biztosítéka nemcsak a Btk 393—396. §-aiban, hanem alban a jogos föltevésben rejlik, hogy a közhatóság a közokirat kiállítására vonatkozó hivatali köteleességét a hivatalos állásától elválaszthatatlan lelkiismeretességgel teljesíti. Ha ebben a föltevésben magánszemély vagy újságközlemény merne kételkedni, csakhamar meggyűlne a baja a Bv. és az Át. hatályán örökös kir. ügyességgel. Ily kétséget büntetlenül csak kormányrendelet nyilváníthat. Legalább is ez derül ki a 400/1933. I. M. sz. rendeletből, amely elismerésre méltó módon a házassulók állampolgárságának megállapítása tárgyában megkönnyíti a járást azoknak, akik a trianoni békeszerződéstől teremtett állampolgársági dzsungelen keresztül kénytelenek a házasság révén jutni. Noha némi logikával ugyane rendelkezéseket azokra is ki kellett volna terjeszteni, akiknek állampolgárságát a házasság felbontása céljából kell igazolni, ezúttal örvendetes tudomásul szolgál az a rendelkezés is, hogy magyar állampolgárnak kell vélelmezni a házasságkötés szempontjából azt, aki Magyarország mai területén született, föltéve, hogy itt lakik és atyja is itt született. Sőt fikció útján a házasságkötésre a magyar jog szabályait kell alkalmazni akkor is, ha a házassuló atyja elcsatolt területen született s állampolgárságát igazolni csak a mai Magyarország területén kívül született házassuló köteles. Azonban a rendelet 1. §. 9. p. szerint: «Magyar hatóság részéről kiállított útlevél vagy állami, törvényhatósági vagy községi választói jogsultságról szóló igazolvány, vagy magyar hatóság más oly intézkedését tárgyazó irat, amely rendszerint csak magyar állampolgárra vonatkozhatik, magyar állampolgárság igazolására egymagában nem elég.» Köztudomású, hogy magyar útlevél csak magyar állampolgárnak állítható ki, s állami stb. választói joga csak magyar állampolgárnak van. Ha a rendelet ennek ellenére az útlevelet vagy a választói igazolványt nem tekinti az állampolgárság bizonyítására alkalmas okiratnak, úgy ebben a szabályban benne rejlik az inszinuáció, hogy az említett közokiratokat kiállító hatóságok akár szándékosan, akár gondatlanul hamis okiratot állítanak ki, tehát feltehetően a Btk.-vel vagy a fegyelmi joggal kerülnek összeütközésbe. Még pedig nem eselleg, hanem valószínűleg. Mert kivételesen végre az is előfordulhat, — nincs oly emberkategória, amely feltétlenül ment volna az emberi gyöngeségtől — hogy az állampolgársági bizonyítványt, vagyis a rendelet szerint az állampolgárság igazolására alkalmas közokiratot hamisít meg annak kiállítója. Ha tehát az útlevelet vagy választási igazolványt, amelynek törvényes kelléke, hogy csak magyar állampolgárnak adható, a rendelet az állampolgárság igazolására *a priori* alkalmatlannak itéli, úgy fel kell tenni, hogy a közokiratok szándékos vagy gondatlan meghamisításának veszélye lényegesen nagyobb. Másszóval az egyik belügyminiszteriumi hatóság megbízhatatlanabb, mint a másik, vagy legalább is az egyiknek ez a véleménye a másokról. Csakhogy végeredményben mindkettő a belügyminiszter nevében jár el s így végül kiderül, hogy voltaképp két belügyminiszter van: egy megbízhatatlan, aki útlevelet s egy megbízható, aki állampolgársági igazolványt állít ki. Igaz, hogy az állampolgársági bizonyítvány *ex professo* szolgál a benne tanúsított tény igazolására, míg az útlevél ugyane tényt csak incidentaliter bizonyítja, de, ha e különbség számot tehetne a közokiratok bizonyító erejének megítélésében, akkor a hamis tartalmú útlevél kiállítása nem volna közokirat-hamisítás, mert a születési adatok csak születési anyakönyvi

kivonattal, a foglalkozás csak a kinevezési okirattal, az állampolgárság csak állampolgársági bizonyítvánnyal stb. volna bizonyítható s így a hamisítvány legalább belföldön, nem is rejti magában a jogsérelem lehetőségét. Ily megkülönböztetés a házasságok állampolgárságának igazolását *egyszerűsítő* rendeletben annál kevésbé indokolható, mert házassági perekben a Kúria gyakorlata szerint a magyar állampolgárság igazolására elegendő az ügyvédi kamarai bejegyzést vagy a közhivatalnoki jelleget bizonyító okirat, holott ezek sem szolgálnak ex professo az állampolgárság bizonyítására. Már pedig nyilvánvaló, hogy az állampolgárság kérdése ép oly fontos a házasság felbontásánál, mint annak megkötésénél. Nincs ok, hogy új megkülönböztetést állítsunk fel az állampolgárság bizonyítására szolgáló első- és másodrendű közokiratok közt, aszerint, hogy ezek az igazolandó tényt közvetlenül vagy csak közvetve bizonyítják.

— A cégjog körében a *budapesti kir. ítélőtábla*, a cégbiztos felfolyamodására, arra utasította a bejegyzést kérő korlátolt felelősségű társaságot, hogy társasági szerződésének a taggyűlési egyhangú határozathozatalra, mindkét tag hozzájárulására vonatkozó rendelkezését hozza összhangzásba a törvény 38. §-ának azzal a tartalmával, amely a tag szavazását némely esetben kizárja. A szerződési rendelkezés kellő értelmezéssel felfogható volna ugyan akkép is, hogy csak mint a határozatképesség feltétele szükséges mindkét tag együttes jelenléte, ellenben a törvényben a szavazásból kizárt tagnak a szavazásban résztvétele nem, aminek nem volna akadályja. De a szerződési szöveg értelme legalább is kétséges. Már pedig, amidőn nem régebben bejegyzett cég szerződési pontozatainak esetleges törvényellenességét kell felülbírálni, hanem új bejegyzést, akkor szigorú vizsgálatnak van helye s nemcsak a kifejezetten törvényt sértő, hanem a könnyen félreérthető rendelkezéseket is ki kell küszöbölni. (1932. október 7. P. VI. 10413/1932.) — A kir. ítélőtábla megengedte külföldi honos ügyvezetők bejegyzését annak ellenére, hogy az ipar-jogosítvány megszerzését még nem igazolták, mert az ügyvezetők nem szükségképp alkalmazottai a társaságnak s az iparjogosítvány megadása különben is csak a kft. bejegyzése s így történt megalakulása után lehet közigazgatási döntés tárgya. (1932. szept. 29. P. VI. 10107/1932.) — A kir. ítélőtábla szerint a társasági szerződés a pótbefizetésnek nem teljesítését feloszlatási okul jelölheti ki a törvény 82. §-ának 2. bekezdése értelmében, a törzsbetét elvesztése ellenben, a 30. § 2. bekezdésének megfelelően csak a társaságból kizáráshoz kapcsolódik. A törvény 16. §-ára figyelemmel a kizárásnak nem állja útját az a körülmény, hogy a társaságnak csak két tagja van. (1932. nov. 24. P. VI. 12088/1932.)

Közgazdaság.

A Magyar Országos Központi Takarékpénztár igazgatósága 1933. február 10-én tartott ülésében állapította meg az elmúlt 1932. december 31-én záruló üzletév mérlegét és határozott a közgyűlés elé terjesztendő javaslatok tárgyában. Az igazgatóság javaslata az, hogy a zárszámadások szerinti 715,804 pengő nyereségből az alapszabályszerű levonások után külön tartalék-alapba 100,000 pengő helyeztessék, az osztalék állapíttassék meg részvényenkint 1 pengőben s a jövő év számlájára 402,835 pengő vitessék elő. A tavalyi közgyűlésen elhatározott részvényvisszavásárlás teljes sikerrel lebonyolítatván, a közgyűlés elé terjesztendő mérleg megállapítása már e művelet teljes elszámolása mellett történt.

A Magyar Leszámlító és Pénzváltó Bank igazgatósága megállapította az intézet 1932. üzletévi mérlegét és zárszámadásait, amelyek szerint a tiszta nyereség 1.420,159-29 P, az előző évi 1.787,780-43 P-vel szemben. Elhatározta az igazgatóság, hogy a közgyűlésnek 250 P osztalék kifizetését (tavaly 4 P) fogja javasolni, továbbá, hogy az osztalék leszállítása dacára a tavalyival azonos összegek, vagyis az alapszabályszerű 5 százalékos 36,545-43 P helyett 200,000 P a tartalék alap növelésére, 400,000 P a nyugdíjtalék javára, 50,000 P pedig a báró Madarassy-Beck Miksa segélyalap javára fordíttassék és az 1933. év számlájára 106,159-29 P (tavaly 89,250-76 P) vitessék elő.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás részeknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Legelőnyösebb regieszököntés ügyvédeknek: diktálási, másolási, fordítási, sokszorosítási munkáikat «Tempo»-irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

Huszonhétéves ügyvéd, kitűnő összeköttetésekkel, legelőkelőbb fővárosi irodákban töltött gyakorlattal, irodavezetői állást keres. Késleget betársul. Megkeresések «Advocatus» jellegre kiadókba.

HIRDETÉSEK.

Legközelebb megjelenik!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1932. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 9 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrásy-út 21.

A most elhalt Nobeldíj-nyertes nagy angol író

JOHN GALSWORTHY

főműve

A FORSYTE SAGA

propaganda-kiadásban

Egy 300—450 oldalas kötet ára **2 P 50 f.**

Eddig megjelent:

A vagyon ura

Ez a ház kiadó

A bíró előtt

A fehér majom

Az ezüst kanál

Kaphatók minden könyvkereskedésben

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Rusztem: Háború és jog. (I.) — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az ügyvédi probléma alapvető kérdései. (III.) — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. *Melléklet:* Ügyvédi Közlöny 8. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 1.

Háború és jog.*

I. Antitézis.

Minthogy a jognak, mint társadalmi intézménynek, fogalmilag az a hivatása, hogy az emberi ellentétekből az erőszak uralmát kiküszöbölje, a háború és a jog közt kapcsolatot csak az ellentétek korrelativitásában lehet találni. Háború és jog közt csak annyira van összefüggés, amennyire nincs hideg meleg nélkül, nincs rossz jó nélkül, éjjel nappal, vagy igazságtalanság igazság nélkül. Még ha megállna is a jog keletkezésének az a legendás elmélete, amely a jogot a *bellum omnium contra omnes*-ből származtatja, még ebből is csak az következne, hogy a jog ott kezdődik, ahol a háború véget ér. Formailag a jog az állam akarata. Jog éppoly kevésbé képzelhető állam nélkül, mint állam jog nélkül, viszont az állam ott és akkor kezdődik, ahol és amikor hatalmával a jog érvényét biztosítani tudja. Egyrészt azért, hogy a jogszabályok tiszteletben tartását az állami hatalomnak alávetett egyénekkel szemben kényszeríti, másrészt azért, hogy az állam szervei útján alkalmazott kényszernek korlátot szab s az állami hatalomnak önkorlátozásával polgárainak szabadságát biztosítja. Csak akkor tehet a polgár mindent, amit tennie szabad, ha a hatóságnak és a bíróságnak nem szabad mindent megtenni, ami hatalmában áll. Tehát a jog, mint kényszerítő szabály is magában a jogban találja határait.

Ellenben az erőszak mindenképpen kívül esik az állami kényszer határain. Sem az állam nem alkalmazhatja a jogszabályok uralmának biztosítására, — mert a kényszer éppen abban különbözik az erőszaktól, hogy módját és mértékét a jog írja körül — sem az állam nem tűrheti, hogy a hatalmának alávetettek önmaguk alkalmazzák, mert ezáltal saját akaratával, a joggal kerülne ellentétbe. Elnézéssel az állam az erőszakot csupán egyetlen esetben kezeli, amikor — mint pl. a jogos védelem vagy a végszükség esetében — nem áll módjában, hogy hatalmával a jogtalanul megtámadottnak védelmére keljen, vagy a kényszerhelyzetbe, amely egyaránt jogos érdekek véten összeütközéséből keletkezett, beavatkozzék. Minden egyéb esetben az erőszak homlokegyenest ellentétben áll az államnak és a jognak, mint állami akaratnak, történelmileg kialakult fogalmával.

Háború és jog tehát szükségkép úgy viszonylik, mint a tűz és a víz. *Inter arma silent leges* — háborúban nemcsak a muzsák némulnak el, hanem a jog és az igazság is. Mint ahogy a jog az állami hatalomnak, úgy az igazság az egyéni lelkiismeretben és a társadalmi közvéleményben gyökerező erkölcsi hatalomnak korollariuma. Mint a jog, úgy az igazság is azt jelenti, hogy ne az erőszak, hanem a társadalom és az egyén érdekeit célszerűbben szolgáló erkölcsi szabály jusson érvényre. Amikor a háború kezdődik, a jog és igazság véget ér, vagy legalább is csak oly mértékben érvényesül, amennyiben a háborúnak uralkodó alap gondolata: az erőszak megengedi. Nemcsak a hadviselő államok egymásközi viszonyában zárja ki a háború, mint az emberek és dolgok ellen irányuló erőszak pandemoniuma, a jogot, hanem a hadviselő államon belül is.

Mint a kitörni készülő világviarnak előrevetett sötét árnyéka, már az 1912: LXIII. tc. a háború esetére sarkaiból forgatta ki egész jogrendszerünket. Mindenekelőtt magát a jogalkotást, midőn a végrehajtó hatalomra ruházta a törvényhozásnak fenntartott hatáskör egy részét, amennyiben az ú. n. kivételes hatalom alapján kibocsátott kormányrendeleteknek megengedte, hogy a hadviselés érdekében tetszés szerint gázolhassanak végig a jognak majdnem egész területén. Áldozatul esett a háborúban a közszabadságnak úgyszólván minden jogi biztosítéka: a sajtó, gyülekezési és egyesülési szabadság. Megszűnt a levél-, táviró- és telefontitok. Felfüggesztették az esküdttbíráskodást, katonai bíróság elé kerültek a hadviselés érdekeit érintő bűncselekmények polgári tettei; a gyorsított eljárás s ennek keretében a statárium, hatályon kívül helyezte az intézményes biztosítékok egész sorát, amelyeket a jognak sok évszázados fejlődése, keserves tapasztalatok árán, szűrt le az igazságnak kiderítésére és a vádlottak érdekeinek védelmére. Magánjogi téren ugyane törvény alapján születtek meg a moratórium rendeletek, amelyek a polgári és váltókövetelések érvényesítését tiltották meg s a juristitium rendeletek, amelyek a bírói és végrehajtási eljárásnak szabtak korlátokat. Egész sora a bűncselekményeknek: az izgatás, a magánosok elleni erőszak, a kémkedés, a hivatali kötelesség megtagadása stb., részint a cselekmény erkölcsi súlyával aránytalan büntetésben részesült, részint tényálladékaiban kibővült. Hadseregszállítók visszaélésének köszönhetjük az 1915. évi XIX. tc.-ben jogszabálynak keresztelt jogi szörnyszülöttet: a büntetőtörvény visszaható erejét, a büntetőjogi felelősséget oly szabály alapján, amelyet megszegője nem is ismerhetett. Ugyancsak a háború termékei voltak az árdrágító visszaélésekről szóló rendeletek és törvények, amelyek a jogot próbálták harcba állítani a gazdasági életnek könyörtelen tényeivel: az áruhiánnyal és később a pénz elértéktelenedésével, ami természetesen a gazdasági túlerővel szemben csak a jognak kudarcával végződhetett. Már a háború kezdetén életbe lépett a lakásfelmondási tilalom és a lakbér emelésének tilalma, a rekvirálás aláásta a magántulajdont s magánjogi igények érvénytelenítését közigazgatási útra terelte. Hogy mily mélyen nyúlt bele a magyar jog rendszerébe s annak minden ágába a háború, azt szemléltetően bizonyítja «A magyar háborúsjog évkönyve» címmel 1918-ban megjelent kötet, amely a jogszabályokban és a joggyakorlatban (az 1914—1917. években) bekövetkezett változásoknak pusztá felsorolását 930 oldalon adja elő. Hogy pedig mily végzetes volt a háborús cenzúra a magyar jog fejlődésében, arról a háborút tizenöt évvel túlélő, ma is hatályos kivételes jog tanúskodik, mert, miként Octavio mondja Piccolomini-ben:

«Das eben ist der Fluch der bösen Tat,
Dass sie fortreißend immer Böses muss gebären.»

Könnyebb háborút kezdeni, mint békét kötni, könnyebb a jogfejlődést megakasztani, mint helyreállítani.

Ha minderre a juristák azt válaszolják, hogy elvégre *ez is jog* s a háború legfeljebb *más jogot* teremtett, amely eltért a békében uralkodó jogszabályoktól, úgy ez az állítás formaszerint igaz ugyan, de nem számol a jog lényegével. Mint ahogy a törvény nem csupán paragrafusokba szedett próza, éppúgy nem minden jog, amit a törvények és rendeletek jognak nyilvánítanak. Akár a társadalom gazdasági erőcsoportjai közt folyó küzdelem eredőjében, akár valamely titokzatos nemzeti génusz megnyilatkozásában találjuk a jogszabályok eredetét, a jog, mint állami akaratba foglalt társa-

* A Feministák Egyesületének békeiskolájában tartott előadás.

dalmi szabály, mindig megszakítatlan fejlődés eredménye, amelynek feltételei adva vannak a konkrét társadalom összes életviszonyaiban, tehát a gazdasági, erkölcsi, történelmi tényezőkben, a szokásokban, hagyományokban, szóval értéktételekben, amelyek-től függ, hogy az, ami a törvényben, mint alakszerű állami akaratnyilvánításban foglaltatik, valóban jognak tekinthető-e? Hatalmi szóval végre az állam azt is kimondhatná, hogy a Nap forog a Föld körül, hogy szerződést kötni tilos, vagy hogy az emberek ezentúl a fejük tetején kötelesek járni, de aligha akadna józanészű ember, aki e tételeket jogszabályoknak tekintené. Nem szorúl bővebb magyarázatra, hogy a háborús jog gyűjtőneve alá foglalt szabályokat nem a magyar jog sok százados fejlődésének valamely rejtelmes visszazuhanása vagy előretörése, hanem a háborútól teremtett kényszerhelyzet hozta létre, amelynek túlereje az összes többi jogteremtő tényezőt egy csapásra elrémította.

Van azonban a jogfilozófiában oly felfogás is, amely a jog és a háború, tehát a jog és az erőszak közt nemcsak hogy ellentétet nem talál, hanem éppen ellenkezőleg minden jogot a háborúból származtat. Nemcsak *Hobbesnak* és *Rousseau*nak történelmileg nem igazolható elmélete szerint, amely a jog eredetét a mindenkinek mindenki ellen folytatott háborújában kereste s abban a szerződésben találta meg, amellyel ennek az örök háborúnak véget vetettek. Ennél újabb keletű az a nézet, amelyet *Harens Kelsen* és *Moór Gyula* is vall, hogy az állam szuverénitása, mint a jog forrása, az államoknak hatalmi egyensúlyán alapszik, tehát minden jog végső sorban a nemzetközi jogban gyökerezik, már pedig a nemzetközi jognak, mint nyomban látni fogjuk, egyetlen komoly biztosítéka maga a háború.

Voltaképp tehát csak fokozati különbség volna a jog mögött álló legerősebb hatalom s más fizikai hatalmak közt, amit a Nagy Sándor által felelősségre vont tengeri rablónak ismert esete illusztrál, aki azt válaszolta a macedon királynak, hogy ő ugyanazt cselekedte, amit a nagy hódító, csak hogy, mert nem nagy hajóhad, hanem csak kis vitorlás állt rendelkezésére, nem imperatornak, hanem tengeri rablónak nevezik. Ez a hasonlat azonban több okból sántít. Egyrészt mert méltán vethető fel a kérdés, hogy egy rablóbanda és egy állam keletkezésénél közreható erkölcsi motívumok közt nincs-e számottevő különbség, másrészt pedig, ha az államok eredetileg rendszerint háborús erőszaknak köszönik is létüket, erőszak és állam nem egymásmellett, hanem egymásután állottak fenn. Jognak közvetve is csak az államhatalommal szublimálódott erőszak a forrása. Aki nem veszi észre vagy figyelembe az erőszak és a jog között mutatkozó közbeneső állomásokat, amelyek a hatalom oly mértékben válik igazán joggá, amily mértékben távolodik az erőszaktól, annak logikusan azt kell állítani, hogy voltaképp minden ember törvénytelen viszonyból származik, mert fennmő közt néhány ezer év előtt, bizonyára akad olyan is, aki nem m. kir. anyakönyvvezető előtt kötött házasságban nemzette utódját.

Erőszak, kényszer, hatalom ugyan rokon, de lényegükben mégis különböző fogalmak. Jól szemlélteti a különbséget, ha szembeállítjuk a hatóság elleni erőszakot az apai hatalommal. Mindkettő kényszert rejt magában, de míg az első esetben az erkölcsi tekintély a kényszert szenvedőnek, a másodikban a kényszert alkalmazónak oldalán áll. Viszont a kényszert az erőszaktól az különbözteti meg, hogy az előbbi mindig valamely cél szolgálatában érvényesül, amely az erőszak alkalmazásán túlmegegy a kényszer, mint ennek eszköze nemcsak a fizikai erőszakot, hanem a fenyegetést, mint lelki erőszakot is magában foglalja. Ezt a megkülönböztetést szem előtt kell tartani, ha abban a kérdésben akarunk állást foglalni, amely a háború és a jog viszonyának megítélésében praejudicialis, t. i., hogy a kényszer hozzátartozik-e a jog fogalmához? *Justitia* hagyományos ábrázolásában a mérleg — az igazságosság jelképe — éppúgy járuléka a jog elképzelésének, mint a kard, mert *Pascal* aforizmája szerint az «igazságosság kényszer nélkül tehetetlen és a kényszer igazságosság nélkül zsarnoki», vagy, miként egy másik francia bölcsész kifejezte: «zsandár nélkül a bíró szálnalmas alak volna». Minden jogszabály, mint az emberi cselekvés zsinórmértéke többé-kevésbé feltételezi, hogy kényszer áll mögötte, s ha az emberek milliói nap-nap után, úgyszólván reggeltől estig, az életnek legváltozatosabb helyzeteiben, önként követik is a jog parancsát, mégis kétségtelen, hogy a végrehajtó, a börtönőr és a hóhér készen áll arra az esetre, ha valakinek eszébe jutna, hogy a jogot csupán az állami akarat jámbor óhajlásának tekintse. Bár nem mindig bizo-

nyul igaznak az a föltevés, hogy *Justitiának*, ha a kardot kiejti kezéből, fejéhez vágják a mérleget, mégis fogalmilag nem képzelhető jog, amelyet az államhatalom nem garantál azzal, hogy végső vonalban fizikai erőszakot alkalmaz az érvényesítésére.

Nem csupán szavakkal űzött játék, hogy azt az erőszakot, amelyet az államhatalom a jog érvényesítése végett kilátásba helyez vagy alkalmaz, kényszernek nevezzük. Mert az állam, amely a kényszernek nevezett erőszakot gyakorolja, hatalmát abból a szuverénitásból meríti, amelyben a polgárainak erkölcsi közössége jut kifejezésre. Ily erkölcsi igazolásra azonban a háború, mint az egyik állam részéről a másik ellen alkalmazott kényszereszköz, nem hivatkozhatik. Nincs, legalább ezidőszert még nincs, oly főhatalom, amely mint az állami szuverénitások fölött álló, hatékonyan megállapíthatná, hogy mikor, minő feltételek mellett folyamodhatik az állam az ultima ratióhoz; sőt ha volna is, a háború még akkor sem szerepelhetne, mint a jogi kényszer eszköze, mert a háború lényege, hogy mindig az erősebbnek van igaza, viszont a jog csak az igazságra kölcsönöz erőt. De ezenfelül a jogi kényszer mindig a hatalom önkorlátozásával jár, tehát módját és mértékét maga a jog szabja meg, ellenben a háború fogalmában rejlik az erőszaknak korlátatlansága és féktelensége. Szóval más az, ha az apa megfenyíti engedetlen gyermekét, s más, ha két fiú azért verekszik, mert mindkettő azt hiszi, vagy legalább azt állítja, hogy igaza van.

(Bef. köv.)

Dr. Vámbéry Rusztem.

Az ügyvédi probléma alapvető kérdései.*

9. Az ügyvédi vizsga körül nagy viták folytak: fenntartuk-e a mai kettéosztás rendszerét vagy kötelező legyen-e a vizsgának egyszerre való letétele. Nézetem szerint mindenképpen előnyösebb a mai rendszer. Az ügyvédi vizsga anyaga oly óriási, hogy a jelöltek túlnyomó részének emlékezőtehetsége nem tud azzal megküzdni. A kettéosztás esetén szigorúbb mértéket lehet és kell alkalmazni. Leopold tervezete részletesen szabályozza az ügyvédi vizsga kérdését. Tervezetének 11. §-a szerint «Bíróági, ügyészi, közigazgatási fogalmazói, ügyvédi és közjegyzői pályán való működéshez az egységes jogi államvizsgán való eredményes képesítés szükséges». Ezt az egységes jogi államvizsgára való bocsátást pedig az a jelölt kérheti, aki a jogtudori fok elnyerése óta háromévi ügyvédjelölti gyakorlatot tud felmutatni. Ez a szabályozás egységessé tenné az ügyvédi, bírói és közigazgatási kvalifikációt. Mindaz ami a jogi és államtudományi kvalifikáció egységesítése ellen felhozható, hatványozottan vonatkozik a Leopold által tervezett egységes jogi államvizsgára. Igen súlyos csapást jelentene az ügyvédi karra.

10. A jelöltekre vonatkozó kérdések után vizsgálnunk kell az ügyvédi kamarába való felvétel kérdését.

Elsősorban követelnünk kell az 1921: XXVII. tc. hatályon kívül helyezését. Ez az indítvány bővebb indokolásra nem szorul.

11. Ne legyen felvehető az ügyvédek lajstromába, aki közigazgatási hivatalnok volt (állami, törvényhatósági vagy községi).

12. Nyugalmazott bíró felvehető, kivéve, ha szolgálatra való alkalmatlanság vagy korhatár elérése miatt nyugdíjaztatott. Felvétel esetén a nyugdíjra való igény a bejegyzés tartama alatt szünetel.

13. Ha a folyamodó az ügyvédi oklevél elnyerése után 10 évig gyakorlatot nem folytatott, a választmány a felvételt megtagadhatja.

14. Az ügyvédi inkompatibilitás szigorítandó.

Az eddig felsorolt szabályok a túlszűfolttség enyhítését vagy legalább az ügyvédek számának további szaporodásának megakadályozását célozzák. Sürgős szükség van azonban oly reformokra is, amely az ügyvédi kar erkölcsi színvonalának és tekintélyének emelésére, illetve visszaállítására alkalmasak.

Ezek között első helyen említem a fegyelmi eljárás szigorítását. Nem akarok a részletekbe bocsátkozni és csak néhány, nézetem szerint, fontos eszmét vetek fel.

15. A fegyelmi büntetésnek ma alig vannak konzekvenciái. Azt már javasoltam, hogy a súlyosabb fegyelmi büntetés fossa meg az ügyvédet a jelölt bejegyzésének jogától. (Ugyanezt ajánlja Oppler is Az ügyvédek művészete c. könyvében.) Ugyancsak szükséges volna annak kimondása, hogy az az ügyvéd, aki ismétel-

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 2. és 3. számban.

ten súlyos fegyelmi büntetéssel sújtatott, bizonyos ideig a felsőbb bíróságok előtt feleket nem képviselhet.

16. A fegyelmi eljárás részletkérdéseivel nem foglalkozom. Mégis egy fontos kérdést ki kell emelnem, mert a novelláris szabályozás esetén sem lesz figyelmen kívül hagyható. Helytelennek tartom a fegyelmi tárgyalások nyilvánosságát. Ez a magyar ügyvédi rendtartás különlegessége, melynek már sok ügyvédi existencia esett áldozatul. Sem az osztrák, sem a német ügyvédi fegyelmi tárgyalás nem nyilvános. Súlyos sérelem, hogy fiatal ügyvédnek jelentéktelen fegyelmi ügyét napilapok per longum et latum tárgyalhassák. Még súlyosabb és helyre nem hozható baj, ha az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét a napilapok közzéteszik és utóbb az Ügyvédi Tanács felmenti vagy lényegesebb, enyhébb ítéletet hoz.

Megtörtént, hogy az elsőfokú fegyelmi bíróság vádlott ügyvédet in contumaciam felfüggesztette. Az ítéletet a napilapok közzétették, az ügyvéd igazolással élt és — ha jól emlékszem — írásbeli feddést kapott. Hiába tette közzé a második ítéletet, az első ítélet romboló hatását semmi sem tehetette többé jóvá.

A világért sem akarom védeni a súlyosan vétkező ügyvédeket. Ellenkezőleg, cikkem során több reformot javasoltam a fegyelmi büntetések szigorítása érdekében.

De nem szabad megfeledkeznünk, hogy az ügyvéd jóhíréből él. Ha ettől megfosztjuk, existenciáját tesszük tönkre. Ebből kettős konzekvenciát kell levonnunk. Az egyik, hogy csak jogerős fegyelmi ítéletek közzétételét szabad megengedni, a másik, hogy apró-cseprő fegyelmi ügyekben hozott ítéletek egyáltalában ne legyen közölhetők.

17. Ügyvédeknek egymással szemben felmerülő költségkövetelésének elbírálására kizárólagos hatáskörrel, más vagyoni jogi igényeknek kikötés alapján való eldöntésére az ügyvédi kamarák kebelében állandó választottbíróóságok szervezendők. Ugyanczen választottbíróóság kizárólagos hatáskörébe utalandó az ügyvédek és jelöltjeik közötti vitás kérdések eldöntése.

18. Húsz év óta gyakorlatot folytató feddhetetlen előéletű ügyvédek névalírás és iratmások hitelesítésére feljogosítandók.

19. Áttérve az ügyvédi költségek kérdésére, évek óta sürgeti az ügyvédi kar a Pp.-nak módosítását oly irányban, hogy a perekben a bíróság állapítsa meg azt a költséget, mely az ügyvédet saját felével szemben megilleti.

Visszatérést jelentene ez ebben a kérdésben a régi szabályozáshoz. Az egész kar annyira ismeri a mai helyzet hátrányát és a régiek előnyeit, oly gyakran sürgette ezt a csekélynek látszó, de bennünket nagyon érdeklő reformot (Popper Tódor előadása a kamarai értekezleten, Vészi Máttyás felszólalása az Ügyvédek Reformszövetségének vitáulésán), hogy indítványom bővebb indokolásra nem szorul.

Az ügyfélre nézve ez a szabályozás hátrányt nem jelentene, mert a költségperben nem volna elzárva attól, hogy külön megállapodást, elengedést, fizetést stb. igazolhasson. A megállapítás kizárólagos célja a költség nagyságának megállapítása, amit a perbíróóság alaposabban és kevesebb munkával tud elvégezni, mint az Ét. 18. § szerint illetékes bíróság. Az utóbbi eljárás egyéb hátrányaira elég röviden rámutatni például, hogy külön eljárást kell indítani a fél ellen, aki azt másnak, mint ellene irányuló eljárásnak nem tekintheti.

20. Általában az Ét. 18. §-a egészében hatályon kívül helyezendő és az ügyvédnek a megállapított költségekhez való joga újból és világosan szabályozandó. Az Ét. 18. §-t a képviselőház igazságügyi bizottsága szúrta be annak idején a Pp. megalkotásakor. A bizottságot jóakarát vezette, de a szakasz szövegezése oly rosszul sikerült, hogy a vitás kérdések egész légiója keletkezett körülötte.

21. Kimondandó, hogy perenkívüli kontradiktórius bírói vagy közigazgatási eljárásban az ellenfél alaptalan fellépésével okozott költségeknek viselésére kötelezendő (árvaszék előtt folyó tartási, gyámi és gondnoksági ügyek, cégügyek, telekkönyvi, végrehajtási ügyek stb.)

Ez az indítvány sem szorul bővebb indokolásra.

Folytathatnám az égetően sürgős reformok felsorolását, de szándékosan mellőztem azokat, melyeknek megvalósítása áldozatokat igényelne (szegényvédelem díjazása, nyugdíjintézet reformja, okirati kényszer), vagy ez idő szerint alig valószínűsíthető meg (községi jegyzőknek a magánmunkálatoktól eltöltése), vagy amelyekkel az ügyvédi kar az utóbbi időben úgyszólván foglalkozott és amelyeknek ismertetése meghaladná cikkem terjedelmét

(ügyvédi immunitás, az ügyvédi hivatás védelme, zúgírásszok hatályosabb üldözése).

Cikkemből látható, hogy sok mindent lehetne tenni és sok mindent lehetett volna már rég tenni az ügyvédi kar érdekében a kincstár megterhelése nélkül. Látható, hogy a reformok hosszú sorát elsősorban közérdekből követeli a kar és nemcsak saját érdekében.

A felsorolt reformok legnagyobb részét megtalálhatjuk a kamarák felterjesztéseiben, a jogi szaklapok cikkeiben, az ügyvédi értekezletek, országos gyűlések, vándorgyűlések naplóiban.

De mindennek megvalósítása helyett a numerus clausus fata morganájának szemléletébe merül hat év óta az igazságügyi kormány.

Nagyon jól tudom, hogy az általam javasolt reformok megvalósítása sem jelentené az ügyvédi kar összes bajainak orvoslását, a túlszűfoltágnak egy csapásra való megszüntetését.

De összességükben lényeges javulást hoznának és mindenestre többet érnének, mint a zárt létszám megvalósítása.

Juhász Andor évnnyitó beszédében, mellyel örök hálára kötelezte a magyar ügyvédi kart, reá mutatott arra, hogy az ügyvédi kar megmentése közérdek, nemzeti érdek.

Elsősorban közérdekből követeljük, hogy a kormány foglalkozzék végre komolyan az ország mostoha gyermekének, az ügyvédi karnak sorsával.

Dr. Teller Miksa.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Tisztességtelen verseny.** a) A kizárólagos beszerzést vállaló vevő a kizárólagos gyártást vállaló eladóval szemben akkor, amikor az eladó mintájának utánzásával gyártatja mással az árut, túlmegy az egyszerű szerződéses és a szerződéses üzleti versenyre kihasználva, a Tvt. 1. §-ába ütköző tisztességtelen üzleti versenyt folytatott, mert magatartásával, mint továbbeladó, a más részére gyártástól szerződésileg eltöltött eladóval szemben helyzetét az üzleti versenyben, a tisztességes kereskedői közfelfogással szembehelyezkedve, erősítette és az eladó helyzetét gyöngítette. (Kúria, 1932. okt. 19. P. IV. 1619/1932.) — b) A szomszéd szüterein üzlethelyiség lebecsülésére irányuló «és nem pince» szavak a fényhirdetésben a Tvt. 1. §-ának a tilalmába ütköznek s károsításra alkalmasak. (Kúria, 1932. nov. 25. I. IV. 3315/1932.) — c) A Tvt. 7. §-ába ütközik a berautók egyik csoportja részéről felszerelt állomási telefonnak oly megjelölése, amelyből nem tűnik ki, hogy a telefon nem az egész állomásé, hanem csak a felszerelő csoporté. (Kúria, 1932. dec. 15. P. IV. 4503/1932.)

2. **Biztosítás.** Az a körülmény, hogy az 1928. nov. 23-án kelt ajánlat alapján 1928. dec. 4-én kiállított biztosítási kötvény a biztosítás kezdőpontjául 1928. nov. 27-ét jelöli meg (vagyis a szerződés megkötését megelőző időpontot), nem változtat azon, hogy ez a biztosítási szerződés a K. T. 465. § 2. pontja értelmében érvénytelen, mert ez a rendelkezés imperatív és mert az alperesi biztosító a biztosítási kötvényben a biztosítás kezdőpontjának az idézett módon való megjelölését a balesetbiztosítási jogügyletnek már fogalmi meghatározásában rejlő abból a feltevésből tette meg, hogy az ezt az időpontot követő időben bekövetkező baleset esetére nyújtson biztosítást a felperesnek. (Kúria, 1932. dec. 6. P. VII. 2764/1931.)

3. **A vételárleszállítási igénynek** az átvétel elengedhetetlen előfeltétele, amint hogy a fennforgó esetben is a vevők azzal, hogy csak vételárleszállítási kifogást terjesztettek elő a keresettel szemben, maguk helyezkednek az átvétel megtörténtének jogi alapjára. Az átvétel meg nem történte való hivatkozással tehát a vevők nem hozhatják fel jogszerűen azt, hogy eladó, aki a maga részéről még nem teljesített, tőlük sem igényelheti a teljesítést. (Kúria, 1932. nov. 30. P. VII. 3040/1932.)

4. **Tiltott szolgálati szerződés.** Ha felperesnek a szolgálatban megtartása olyan okból, amely az alperes terhére nem róható, törvényes tilalomba (a 100,000/1930. B. M. rendelet 15. §-ába, amely szerint külföldinek munkát vállalni csak engedéllyel szabad) ütközött s a felperes a szolgálati viszony fenntartását az alperestől nem követelhette volna: a szolgálati viszony megszüntetéséből folyóan kártérítést sem követelhet, tekintet nélkül arra, hogy a munkaadó vagy megbízottja olyan magatartást tanúsított-e a fel-

peressel szemben, amely abban az esetben, ha a felperes nem lett volna amúgy is képtelen a szolgálatból a munkavállalási engedély hiánya miatt kilépni, neki a kilépésre jogos okot adott volna. (Kúria, 1932. dec. 15. P. II. 5302/1932.)

5. **Fizetésleszállítás.** A szolgálati viszony természete és a jogok gyakorlásánál megkövetelhető jóhiszeműség azt hozzák magukkal, hogy a munkavállaló ne tartsa a munkaadóját indokolatlanul túlhosszú időn át bizonytalanságban arra nézve, hogy a szolgálati viszony megváltoztatásának jogos voltát elismeri-e. Az alkalmazott a munkaadó azon eljárása miatt, hogy a fizetését egyoldalúan leszállította, a szolgálatból rögtön hatállyal kiléphet, de magasabb díjazást nem igényelhet. (Kúria, 1932. dec. 2. P. II. 891/1932.)

6. **Kényszer** címén csak akkor támadható meg a jogügylet, ha az ügyletet megkötő egyik fél akaratelhatározására a másik félnek valamely jogellenes magatartása vagy fenyegetése gyakorolt lenyűgöző hatást, s ez a magatartása, illetőleg fenyegetése olyan mérvű volt, hogy az az ügyletet megtámadó fél által elhárítható nem volt. A kényszerhelyzet pedig csak akkor megtámadási ok, ha arról az ügyletkötő fél tudomással bírt s a másik félnek ezt a szorult helyzetét kihasználva, jogellenesen bírta rá arra, hogy valamely őt megillető jogosítványról lemondjon. (Kúria, 1932. dec. 13. P. II. 5536/1930.)

H. D.

Szemle.

Dr. Ágoston Géza

Not measures, but men. Nem a betű béklyójába vert jogszabály, hanem az emberek rátermettsége szabja meg az intézmények életképességét.

Talán egy intézményünkre nézve sem alkalmazható ez az aranyigazság annyira, mint éppen a magyar speciális gyámhatóságra, az árvaszékekre.

Mert lehetnek vélemények pro és kontra az intézmény létjogosultságáról, működéséről és eredményeiről, egy azonban bizonyos; az, hogy Budapest székesfőváros árvaszéke egész eddigi életműködése folyamán megtudott őrizni egy olyan emelkedett színvonalat, amely az országban mint communis opinio él s amelyet kétségtől rátermett vezetőinek köszönhet.

Szilárd alapjait rakta le már a fejlődésnek az árvaszék néhai nagynevű elnöke, Sipőcz László, aki nemcsak törvény-magyarozó és törvényszerkesztő jogtudós, nemcsak gyakorlati és szerencséskezű adminisztrátor, de korát megelőzve, szociális érzéssel telített szociálpolitikus is volt.

Az árvaszék szociális hivatása azután még erőteljesebb hangsúlyozást nyert dr. Melly Béla elnöksége idejében, amikor is dr. Ágoston Géza, árvaszéki jegyző javasolta a külön gyermekvédelmi osztály megalkotását, dolgozta ki annak munkaprogramját, és mint e külön osztály vezetője, megvalósította a házasságon kívül született gyermekek fokozott jogvédelmét és a bűnöző, illetve züllésnek indult gyermekek hatósági védelmét.

A tanácsköztársaság romboló uralma a székesfőváros árvaszékét sem kímélte meg. Nemcsak személyi téren, de az anyagi jogszabályok, az ügyintézés és főleg a régi hagyományos szellem átalakítása tekintetében kíséreltek meg mélyreható változtatásokat.

Amikor Ágoston Gézát 1920. október 7-én az árvaszék elnökévé megválasztották, legfőbb feladata lett az árvaszék régi rendjének helyreállítása, a multból átmentett szellemi és anyagi értékek biztosítása és annak a hagyományos szellemnek felélesztése, amelyet életfogyásáig bálványozott ideáljától, Sipőcz Lászlótól, örökségképpen vett át.

És mindezeknek a feladatoknak megoldása sikerrel is járt.

Még két kiemelkedő ténykedés fűződik ezenkívül Ágoston Géza nevéhez, amelyet a székesfővárosi árvaszék nivójának továbbfejlesztése érdekében fejtett ki.

Az egyik az 1923. évi szervezeti reformmal kapcsolatos, amikor is a testületi intézkedés megszüntetése mellett az egyéni intézkedés életbeléptetését tapintatosan, gyakorlati érzéssel, minden zökkenés nélkül vitte keresztül, a másik az árvaszéki ügyintézésének és kezelésnek a korszellem követelte racionalizálása. Ezt a munkát önként, saját kezdeményezésből vállalta és helyes megérzéssel még a mult év végén befejezte, ami által az árvaszéket új feladatok elvégzésére is képessé tette.

Ha megfontoljuk, hogy mindezt a herkulesi munkát Ágoston elnök az ország és a főváros legboldogtalanabb korszakában lankadatlan hévvel, hittel és meggyőződéssel végezte, hogy továbbá egy minden tekintetben konszolidált hivatalt hagyott hátra, amelynek nivóját, munkaképességét és készségét nemcsak fenntartani, de emelni is képes volt, úgy elmondhatjuk, hogy Ágoston Géza, Budapest székesfővárosi árvaszékének kiváló elnöke, nem élt hiába.

Emlékét arany betűkkel fogjuk beírni a székesfővárosi árvaszék történetébe.

Dr. Csorna Kálmán.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendőek.

Kényszerseregységet, egyéb sokszorosítást, mindenféle írásmunkát legjobban, legolcsóbban készít: «*Tempo*» iroda, Koháry-utca 4. Telefon: 13-2-12.

530

HIRDETÉSEK.

Legközelebb megjelenik!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1932. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 9 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzstem

I., Bérc-utca 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-utca 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-utca 3.

(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Rusztem: Háború és jog. (II.) — Dr. Schuster Rudolf, a kir. szabadalmi felsőbb bíróságok ny. elnöke: «A palackvéjegyek kérdéséhez.» — Dr. Nádas László ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd: A bírói joggyakorlat kartellügyekben 1932-ben. — Dr. Csipkay E. Andor budapesti kir. ítélőtáblai bíró: A Ppé. 18. §-ára vonatkozó bírói gyakorlatról. — Dr. Sztéhló Dezső budapesti ügyvéd: A végrehajthatóság felfüggesztése a tartásdíjleszállítási perben. — Törvénykezési Szemle. Dr. König Endre budapesti ügyvéd: Követelhető-e per útján a még nem esedékes hozomány valorizálása? Dr. Marer László budapesti ügyvéd: Elsőbbségi bejelentés zárgondnoki kezelés alatt álló ingók szabadkézből eladása esetén. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 9. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 1.

Háború és jog.*

Ennek a kiegyenlíthetetlen ellentétnek, amely a jog és a háború közt fennáll, látszólag ellentmond, hogy van a jognak egy ága, amely nemcsak elismeri a háborút, hanem mint kényszereszközt fel is használja szabályainak biztosítására: t. i. a nemzetközi jog. Kérdés azonban, hogy a nemzetközi jog egyáltalán jog-e, mert hogy jognak *nevezik*, egymagában még nem bizonyítja e jellegét, hanem esetleg csak jámbor óhajítás, amely az elnevezés erkölcsi presztízsével pótolja lényegbeli fogyatkozásait. Sokan e kérdésre tagadólag válaszolnak, mert a nemzetközi jog éppúgy nélkülözi a jogszabályok alkotására, mint vita esetén a bíraskodásra hivatottnak elismert hatalmat, de főleg azért, mert a nemzetközi jog szabályainak kikényszerítésére használt eszközök: a retorzió, a bojkott és a háború, lényegükben különböznek a joggal kapcsolatos kényszerítőtől. Evvel szemben azok, akik a nemzetközi jogról azt igyekeznek bizonyítani, hogy valóban jog, arra szoktak hivatkozni, hogy az önsegélynek az államon belül is helye van, ami igaz ugyan, de tudvalevőleg csak azokban a kivételes esetekben, amelyekben a rendőr és a bíró nem áll rendelkezésre, míg a nemzetközi jogban ez a szabály. Mások ismét azzal próbálják áthidalni az ellentétet, hogy nem a jog kikényszeríthetőségében találják annak sajátos ismervét, hanem csupán a kikényszeríthetőség tendenciájában, vagy azzal a megállapítással kerülnek meg, hogy a nemzetközi jog is jog ugyan, de nem annyira fejlett jog, mint a nemzeti jog, amelynek érvényét az állam kényszereszközökkel garantálja. Ebben a fogalmi tojástáncban, amely a nemzetközi jog körül folyik, a leggroteszkebb figurát azok a militarista jogászok járnak, akik szerint voltaképp a nemzetközi jog az igazi jog, mert a jog világában sehol sem oly szoros a kapcsolat a szabály és a megszegőivel szemben alkalmazott kényszer közt, mint éppen a nemzetközi jogban.

Szerintük a nemzetközi békejognak végső biztosítója a háborúnak fenyegető árnyéka, esetleg pedig maga a háború, amelynek kényszeréhez képest még a halálbüntetés is valóságos gyerekjáték, viszont a nemzetközi jognak háborús rendelkezéseit garantálja a represszáliákban rejlő fenyegetés. Mindennek tetejébe pedig, részint a háborús mérkőzésből, részint az államoknak külpolitikai csoportosulásából oly hatalmi egyensúly alakul ki, amely, miként azt a világháború előtt a nagyhatalmi koncert, a világháború után pedig a győztesek legfelső tanácsa bizonyítja, fizikai kényszerrel valószínűsíthető. Mindez hasonlatnak ugyan megjárja, de — une comparaison n'est pas une raison — a hasonlat még

nem szükségképp bizonyíték. Ha ugyanis a háborút mint jogbiztosító kényszereszközt megpróbáljuk az államon belül érvényesülő jog világába vetíteni, egész furcsa eredményekhez jutunk. Micsoda jogi kényszer az, amelynek alkalmazása attól függ, hogy ki erősebb, az-e, aki alkalmazza, vagy az, aki ellen alkalmazza? Lehetne-e jogi kényszernek nevezni a halálbüntetést, amely esetleg azzal végződik, hogy az elítélt akasztja fel a hóhért? Nem is szólva az ú. n. represszáliákról, amelyeknek lényege abban áll, hogy az egyik hadviselő állam a hadijog szabályainak megsértését hasonló jogsértéssel torolja meg, ami a nemzeti jog nyelvén lefordítva annyit jelentene, hogy a tulajdonjog uralmát biztosító kényszernek számít, ha az, akinek óráját ellopták, a tolvaj óráját lopja el. Még Kelsen is, aki egyébként a háborúnak «jogkövetkezményi» jellegét elismeri, kénytelen megjegyezni (Z. f. öff. Recht XII. 606.), hogy «a háború jogtechnikai nézőpontból tagadhatatlanul nem éppen eszményi jogkövetkezménye a jogtalanságnak. Különösen, ha meggondoljuk, hogy a nemzetközi jog nem nyújt biztosítékot az iránt, hogy a jogtalanság ellen irányuló reakció valóban diadalmaskodik s nem éppen ennek megfordítottja t. i. a jogsértő győzelme következik be». Ha a háború mindezek ellenére «jogkövetkezménynek» számíthat, úgy szinte érthetetlen, hogy a hasonló esélyekkel egybekötött párbaft a nemzeti jog világában miért tekintik büntetendő cselekménynek?

Minthogy a háborúban rejlő kényszer nyomja rá a jogi bélyegét az államok közt fennálló konvenciók illemszabályokra, az ú. n. hadijog az ú. n. nemzetközi jog végső próbaköve. Csakhogy a nemzetközi jog éppen ezt a próbát nem bírja ki, mert a világháború éppúgy, mint összes előzői bizonyítja, hogy az összes genfi és hágai egyezmények nem akadályozták meg a hadviselő feleket, hogy a nemzetközi jog legelemibb szabályainak fittyet ne hányjanak. Éppoly kevésbé tisztelték az ellenséges magántulajdont, mint a meg nem erősített városok megtámadásának tilalmát; nem akadályozta a hágai egyezmény a mérges gázok használatát, elsüllyesztettek kórházhajókat, nem respektálták a semleges hatalmak jogait és ma szinte szatiriként hat, ha Martitz professzor Nemzetközi Jogában azt olvassuk, hogy «a történelem, a középkor lovagi szokásaiban gyökerező s az állandó hadseregek hagyományában fenntartott háborús gyakorlat folytonos megnevezését bizonyítja». Amikor a lovagi gondolkodás, mint a háború és a kereszténység keresztesítésének fattyúhajtása megszületett, ennek etikettszabályai valóban fékként szerepeltek a gyilkolás szabadságában. Sőt kétségtelen, hogy az ú. n. nemzetközi jog fejlődésének első jelentős állomása a harmincéves háborút követő wesztfáliai békekötés volt, s hogy úgy a spanyol örökösödési háborút befejező utrechti béke (1713), mint a napoleoni háborúkat lezáró bécsi kongresszus (1815) és a krimi háborút liquidáló párizsi béke (1856) nevezetesen mértőldkövek az államoknak nemzetközi viszonyában. Logikusnak látszik tehát az a föltevés, hogy a világháborúban keresztülkasul lőtt nemzetközi jogot is egy új nemzetközi jog fogja felváltani, amelynek rudimentumai a Népszövetségben, a Kellogg-paktumban s más nemzetközi egyezményekben mutatkoznak. De micsoda jog az, amely éppen akkor mondja föl a szolgáltatást, amikor szabályai ellen vétének és micsoda jogfejlődés az, amelynek fellendülése abban áll, hogy az elkövetett jogsértések válnak jogszabályokká?

Jogról, legalább is abban az értelemben, amelyben az állami akaratként nyilvánuló jogot ismerjük, csak akkor lehet szó, ha

* Az előbbi közleményt lásd a 8. számban.

van oly szervezet, amelynek a jogot alkotó és érvényesítő hatalma független a jog által kötelezettek magatartásától. Mint ahogy az állam, amelynek joga a polgárokat kötelezi, a joggal együtt született, úgy a nemzetközi jog, amelynek szabályai az államokat kívánják kötelezni, feltételezi az államnak oly szervezetét, amelyből nemzetközi akarat keletkezhetik. Ezt a szervezetet sem az egyes államok akaratnyilvánítása, sem az oly politikai vezércikk-szólások, mint az «európai koncert», a «nagyhatalmi egyensúly», a «népek családja» vagy «kultúrközösség» nem pótolhatják. A háborús erőszak kecskéjére pedig nem bízható a jog káposztája, mert a legcivilizáltabb kecskéről is lefoszlik a civilizáció máza, ha étvágyának más akadálya nincs, mint a táplálkozás illemszabályai.

Szervezet és ennek tagjai fölött álló kényszer nélkül a nemzetközi jog csak a jognak vágyálma és éppen a háború, mint a nemzetközi jognak állítólag végső biztosítója, zárja ki a szuverén államok viszonyában a jog uralmát. Oly közösségnek, amely a nemzetközi jog egyik legnagyobb szaktekintélyének, Oppenheim-nek véleménye szerint föltétele a nemzetközi jog létének, még a Nemzetek Szövetsége sem tekinthető, mert minden közösségi szervezetnek alapvető ismertetőjele, hogy a jognak a szervezet tagjaival szemben érvényt tudjon szerezni. Számos kiváló politikusnak és jogásznak nézete, hogy a Nemzetek Szövetsége a tagállamoknak szervezett közössége, bár nyilvánvaló, hogy fogalmuk sincs azokról a lényeges ismérvekről, melyek nélkül a Nemzetek Szövetsége éppoly kevésbé válhatik szervezett közösséggé, mint a nemzetközi jognak nevezett erkölcsi- vagy etikettszabályok joggá. Mert a nemzetközi jognak oly elképzelése, amelyben a sérelmet szenvedő és a vele rokonszenvező államok önszegélyétől függ a jog kikényszerítése, semmi- ben sem különbözik a ragadozómadarak s más vadállatok társadalmában ugyancsak fellelhető «erkölcsi» szabályoktól, amelyek védelmében a legerősebb karmokkal és csőrrel rendelkező csoport szerez érvényt a megsértett szabálynak, kivéve, ha netalán a sértő csoport csőre és karmai — még erősebbek. Ezen mit sem változtat, hogy a nemzetközi jognak vannak általánosan elismert és követett szabályai, mert magánemberek közt is számos erkölcsi, illem- és egyéb szabály érvényesül, a nélkül, hogy jogszabályok volnának, sőt hiába van az állandó Nemzetközi Bíróság is, amíg az államoknak módjában áll, hogy döntése alól kivonják magukat vagy döntése ellenére is a fegyveres erőhöz folyamodjanak. Amíg a háború, mint jogalkotó-, bírói- és végrehajtó hatalomszerepelhet, addig a Nemzetközi Jog inkább önámítás, babona vagy metafora, mint jog. Sőt a fikció, amely jognak nevezi s amelyből az államok nemzetközi vonatkozásban jogosultságokat és kötelezettségeket származtatnak, több háborút idézett elő, mint amennyit elhárított.

Nemcsak a joggal összeférhetetlen a háború, hanem a jognak erkölcsi hátterével, az igazságossággal is. Ézsaiás próféta szerint (32. 17.) «az igazságosság cselekedete léssen békesség», de a béke nemcsak az igazságosság következménye, hanem ennek föltétele is. Mint erkölcsi fogalom, sőt, Aristoteles szerint, mint «az erények erénye», az igazságosság a disszonanciák harmónikus kiegyenlítésében áll. Míg a jog, mint szabály mindig a tipikus esetet tartja szem előtt, tehát elvon és általánosít, addig az igazságosság az emberek és érdekek összeütközésében mindig az adott esetből indul ki s annak sajátosságait méltányolja. Mégis kétségtelen, hogy az értékitélet, amelyen az igazságosság érzése alapszik, kognícióját a jogi tapasztalatból meríti. Abból a tapasztalatból, amelyet az ember maga szerez, vagy amelyet az őt körülvevő kultúra nyújt. Ha a bírósági ítéletben kiszabott büntetést igazságosnak tartjuk, ennek oka a tapasztalat, amely megtanított, hogy az adott esethez hasonló sajátosságú esetekben minő büntetést szokott a bíróság kiszabni. Bár a Cicero mondásában kifejezett ellentét: a summum jus, summa injuria korántsem kivételes jelenség, mégis nyilvánvaló, hogy a jog és igazság közt szoros kapcsolat áll fenn. Mindennap kötelezik az ítéletek az adósokat, hogy tartozásukat megfizessék, bárha az adós nélkülözéssel küzdök, viszont a hitelező (bár manapság ez is ritka eset) oly jómódú, hogy a veszteséget meg se érezné. Igazságérzésünk talán kifogásolja az ítéletet, mégis — miként M. E. Mayer jogfilozófiájában megjegyzi — aligha akad valaki, aki ily esetben azt követelné, hogy a jog a hitelezőt igényével elutasítsa. Egyrészt a jogbiztonság, másrészt a jogegyenlőség teszi szükségessé, hogy a jog egyenlő mértékkel mérjen, ami természetesen nem jelenti, hogy a jog a szabályainak alkalmazásában előforduló igazságtalanságot ne igyekezzen a minimumra redukálni. Ha jog és igazságosság nem is azonosulhat, mert az igazságosság az egyéni

esetből, a jog a társadalmi átlagból indul ki, a jognak keletkezésében az igazságosságra irányuló törekvés éppoly elengedhetetlen elem, mint ahogy jogszabály nélkül az igazságosság reménytelen jogi zűrzavart és társadalmi bizonytalanságot teremtene. Még ha elfogadható volna is tehát az analógia, hogy az államok viszonyában a háború azt a kényszert jelenti, amelyet az államok közül a jogszabályokat kísérő fenyegetés képvisel, föl kell vetni a kérdést, vajjon a háború alkalmas eszköz-e, hogy az adott esetben, mint a jogsértés következménye, igazságosan döntse el az államok közt felmerülő igazi vagy mondva csinált érdekösszeütközéseket?

Amióta a világ áll, még nem volt államhatalom, amely azt ne állította volna, hogy abban a háborúban, amelyet ő indított vagy amelybe belekényszerítették, az ő ügye volt az igazságos ügy. Ha talán kissé naív, mégsem egész alaptalan a kérdés, amelyet *Cyrano de Bergerac*-nak *Histoire comique*-jában a holdbeli hercegrő int földi látogatójához: «vajjon az emberek, ha azt hiszik, hogy a háborúban az igazság az ő részükön van, miért nem fordulnak döntő bírósághoz?» Amikor *Cyrano* regénye a XVII. sz. derekán megjelent, ez a kérdés még nem is volt időszerű. Nemcsak *Livius* írja, hogy a rómaiak, amikor hadat üzentek, az isteneket hívták tanúul, hogy az a nép, amely ellen háborút indítottak, igazságtalan s nem tett eleget kötelezettségeinek. Ép így ismeretes, hogy a görög mithológia szerint az istenek leszálltak az Olimposról, hogy Trója falai alatt személyes közreműködésükkel segítsék diadalra az igazságos ügyet. Ezt a hitet a kereszténység is fenntartotta s az Isten igazságos ítéletébe vetett bizalomnak volt a tanújele, hogy a csata előtt misét mondtak az igazságos ügy győzelméért. Ezt a hitet az egyház hivatalosan is megerősítette, amennyiben IV. Hadrián pápa kijelentette, hogy a vallás oltalma alatt megkezdett háború csak szerencsésen végződhetik. Igaz ugyan, hogy a vallás oltalmát a keresztény államok által viselt háborúban sohase tagadta meg s noha a gyakorlati tapasztalat szerint az igazságos istenítélet mindig az erősebb batallionok javára döntötte el a hadjáratot, az istenítélet hite mégsem ért véget a Középkorral. Még *Lord Bacon* a XVII. sz. elején a háborút az igazság próbakövének nevezi, amelynek Isten a bírója, még *Proudhon* szerint is a háború isteni reveláció, amely a Szentírásnál tekintélyesebb, sőt egy bostoni teológus még napjainkban állította, hogy «semmisem éreztem jobban egy nemzettel az igazságosság isteni illatát, mint a puszkapor szaga». Mindebből kitűnik, hogy *Cyrano*-nak említett költői kérdése egész a legújabb időkig teljesen kielégítő válasza talált az isteni döntőbíráskodásban.

Noha a világháborúban mindkét szembenálló keresztény hadsereg Isten áldását könyörögték a különböző felekezetek lelkészei, ami egyrészt megfelelt a lovagkorból átmentett hagyományoknak, másrészt annak a gyakorlati megfontolásnak, hogy végre is előre igazán nem lehet tudni melyik oldalon állanak az erősebb batallionok, amelyeket az isteni kegyelem majdan támogatni fog, mégsem valószínű, hogy akár a győzők, akár a legyőzöttek a háború eredményében hadicéljaik igazságának vagy igazságtalanságának megerősítését ismerték volna fel. Ép ellenkezőleg, a legyőzött Központi Hatalmak változatlanul állítják, hogy az igazság az ő oldalukon volt, sőt van s csak belső árulásnak estek áldozatul, ami nyilván nem történhetett volna meg, ha a hadműveletek sikerét a pártatlan isteni ítélet döntötte volna el. Amikor a francia forradalom és a napoleoni háborúk után a nacionalizmusban népszerűsített harci szellem újabb hullámokat vert, a háborúnak, mint igazságot osztó tényezőnek új elmélete váltotta fel az istenítéleti elgondolást. Igaz ugyan, — így tanítják a militarizmus jogbölcsesei — hogy az erősebb hadsereg, a jobb gazdasági felkészültség, a kedvezőbb földrajzi helyzet, szóval mindazok a tényezők, amelyekből a győzelem származik, még nem bizonyítják a győztes fél igazságát, de azért a háború mégis alkalmas eszköz, hogy az államok érdekkellentétében az igazságot juttassa diadalra. Mert a győzelmet biztosító tényezők egyszersmind bizonyítékai a kultúrfejltség magasabb fokának s ma, mikor már nem a katonai vitézség dönti el a háború sorsát, úgyszólván a népek egész erkölcsi ereje biztosítja az igazság diadalát.

Vajjon következik-e azonban a kultúrfejltség és az erkölcsi erő fokából, hogy annak a népnek, amely elég szerencsés, hogy a magasabb fokot elérte, igaza van, amikor e tulajdonságok segítségével alacsonyabb kultúrájú népeket leigáz? Ha igaz is, hogy a háborúban a hadi szerencse döntő szerepe megszűnt s az általános védkötelezettség az egész nép erejét, értelmi és erkölcsi képességét dobja latba, mégis fogalmi képtelenség, hogy a háborús siker pótol-

hassa azt a pártatlanságot, amely az igazságosság lényegétől elválaszthatatlan. Mert ha ez lehetséges lenne, akkor az igazság már eleve minden esetben biztosítva volna az erősebb államnak s így nem is volna szüksége a háborúra, hogy ennek segítségével álláspontjainak igazságosságát igazolja. Mily fogalmi képtelenség «igazságos» vagy «igazságot tevő» háborúról beszélni, az nyomban kitűnik, ha figyelembe vesszük, hogy az igazságnak, a jognak, mint minden erkölcsi képzetnek, lényege abban a hivatásban rejlik, hogy az emberi társadalomban fennálló természetes egyenlőtlenségeket kiegyenlítse. Aristoteles ismert meghatározása szerint a legnagyobb igazságtalanság abban áll, ha egyenlőtlenekkel egyenlően bánunk. Ezt teszi a természet, ezt teszi a háború is, amelyet éppen a militarista etika képviselői szoktak a világtörténelem természeti hatalmának keresztelni. Minden erkölcsi követelmény, akár az igazságosság, akár a jóság vagy bátorság, a természeti adottsággal helyezkedik szembe, s ha az emberi társadalomnak egyáltalán van értelme, úgy az csak abban állhat, hogy erkölcsi szabályaival éppúgy legyőzi a természetnek amoralizmusát, mint ahogy a civilizáció segítségével az emberi célok szolgálatába kényszeríti a természet öncélúságát. Ebből eléggé kitűnik, hogy a háborúval kapcsolatban jogról és igazságról csak azok a jogászok beszélhetnek, akiknek sem az egyikről sem a másikról nincs fogalma, vagy mindkettőt hajlandók a nacionalista örület oltárán feláldozni.

(Bef. köv.)

Dr. Vámbéry Rusztem.

«A palackvédjegyek kérdéséhez.»

Ez alatt a cím alatt írt dr. Kelemen Frigyes Ottó ügyvéd úr a Jogtudományi Közlöny f. é. 5-ik számában figyelemreméltó cikket, amelyhez némely észrevételt fűzni talán nem felesleges, mert a kérdés aktuális és forgalmi köreinkre igen fontos.

Az ugyanis a kérdés, vajjon egy palack maga (nem annak ábrája) lehet-e védjegy, és mint ilyen, tehát lajstromozható-e?

Cikkíró úr erre a kérdésre úgy a belföldi, mint a nemzetközi iparjogvédelmi szabályok szempontjából igennel felel.

A belföldi jog szempontjából nem követhetem felfogását, a nemzetközi egyezmények szempontjából azonban, nézetem szerint, igaza van.

A belföldi jogszabályokkal való érvelései nem meggyőzők, és különösen az a kijelentése, hogy nincs magyar védjegyjogi szabály, amely szerint a flakon védjegytalomban nem lenne részesíthető, nem megfelelő jogi érv, szemben azokkal a rendelkezésekkel, hogy a védjegy magán az árun alkalmazandó.

Úgy a magyar, mint az osztrák és a németbirodalmi védjegy törvények értelmében a védjegy — úgy a szó-védjegy, mint az ábrás-védjegy — magán az árun (vagy burkolatán) alkalmazandó; ugyanazok a szabályok szerint szükséges továbbá, hogy a védjegy egy síkon legyen és ha pl. egy palack-ábra védjegytalomban részesül, ez nem terjeszthető ki a palack plasztikai kialakítására. Ez lehetne a mai jog értelmében talán mintaoltalom, de nem védjegytalalom. Hogy ma ez a védjegyjogban általánosan elfogadott felfogás, kitűnik az irodalomban és a gyakorlatban kifejezésre jutó felfogások egyhangúságából (l. pl. Seligsohn «Gesetz zum Schutz der Warenbezeichnungen» harmadik kiadás 34. és 36. old. és az ott felhívott irodalom és gyakorlatot; továbbá l. Hagens — legfelső bírósági tanácselnök — «Warenzeichenrecht» 44—45. old.).

Ennélfogva tehát a belföldi törvényeken alapuló gyakorlat és felfogás, amely egy palackot magát védjegy-oltalomképesnek nem talál, alaposan nem kifogásolható.

Másképpen áll azonban a kérdés, midőn a cikkíró úr a hágai egyezményre és a madridi megállapodásra hivatkozik. Az 1929. évi XVIII. tc.-ben foglalt ú. n. únios szerződés 6. cikke és a madridi megállapodás 5. cikke értelmében ugyanis kötelesek vagyunk a berni nemzetközi irodánál védjegyként lajstromozott palackot nálunk is védjegytalomban részesíteni. A 6. cikk ugyanis előírja, hogy a Bernben belajstromozott védjegy «telle quelle», úgy a mint van, minden únios országban oltalmazandó, kivéve, ha ugyanabban a cikkben taxatív felsorolt három kifogásolási ok közül valamelyik fennforog. A cikkíró úr által említett flakon esetében ily ok nincs, minélfogva attól a védjegytalalom nem tagadható meg, amely tekintetben a cikkíró úrral egyetértek.

Egyetértek abban a tekintetben is, hogy ezek az ügyek egy

kézben, mégpedig egy bíróságnál központosítandók. De már az a kívánsága, hogy ezekben az ügyekben az utolsó szó a kir. Kúriát illesse meg, csak elméleti lehet, vagy fel kellene állítani egy második Kúriát, mert évenként körülbelül 1500 hazai és 4000 ú. n. nemzetközi védjegyről van szó. Felhívom különben a cikkíró úrnak becses figyelmét arra, hogy a jelen esetben is, úgymint a legtöbb esetben, nemperes eljárásról van szó, amely ügyek sehol sem vihetők fel a legfelsőbb bírósághoz. Ami a cikkíró úr által említett «Schuster-féle tervezetet» illeti, — amely munkában van — megjegyzem, hogy az is csak a peres védjegyű ügyekben javasolja, hogy a kir. Kúria legyen az utolsó fórum.

Végül röviden még egy kérdés tisztázandó, amelyet a cikkíró úr nem érintett. Ugyanis: miután a Bernben nemzetközileg belajstromozott palackot nálunk is védeni kell, nyilvánvaló, hogy az a külföldi előnyösebb helyzetben van, mint a belföldi, aki hiába kér a belföldi védjegyhatalóságnál a palackjára védjegytalomat, nem kapja meg (de nem kapja meg Németországban sem), mert a belföldi törvények, amint ezt már jeleztem, ily oltalmat, mint védjegytalomat nem ismernek.

Ez mindenestre visszas helyzet.

A kérdés fontosságánál fogva egy németországi elsőrendű szaktekintélyhez fordultam és felvilágosítást kértem, vajjon milyen intézkedést tesznek Németországban a belföldinek említett nyilvánvaló hátrányával szemben avégett, hogy a belföldi és külföldi úgyszólván egyenlőjogúakká váljanak?

A válasz az, hogy a telle quelle — ha nincs visszautasítási ok — okvetlenül győz. Bele kell nyugodnia a belföldinek abba, hogy bizony előnyben van vele szemben a külföldi; a belföldi erre az egyenlőtlenségre és a nemzetközi egyezményre nem hivatkozhatik. A telle quelle-ben foglalt szabályt alkalmazni kell. Végül utal az említett szaktekintély arra, hogy 1931-ben megjelent egy kommentár (Baumbach «Zur Wettbewerbsgesetz» 460. old.), amelyben az van, hogy nincs semmi német jogszabály, amelyrel fogva minden németnek ugyanazokban a jogokban kell részesülnie, amelyeket államszerződés külföldinek nyújt. Németországban tehát ma ez a felfogás. Úgylátszik, nálunk is bele kell nyugodniok az érdekköröknek ebbe a jogegyenlőtlenségbe, amíg a belföldi törvényhozás e hiányt nem pótolja.

Dr. Schuster Rudolf.

A bírói joggyakorlat kartellügyekben 1932-ben.

Az 1931: XX. tc., amely a gazdasági versenyt szabályozó megállapodások kinövései ellen irányul, tudvalevőleg a célt főleg közigazgatási és gazdasági intézkedésekkel véli elérhetőnek. A törvény 6. §-a értelmében a kereskedelemügyi miniszternek módjában van a kartelleket adó és vám tekintetében engedélyezett és egyéb közkezdvezmények megvonásával, a közszállításokból való kizárással, iparrendészeti és fuvardíj körébe tartozó intézkedésekkel arra szorítani, hogy valamely kartell a káros működését szüntesse be. Ebből folyólag a kereskedelemügyi miniszterium a kartellbíróság előtt az ú. n. közérdekű keresettel csak abban az esetben fog fellépni a kartell feloszlatása iránt, ha a fenti vagy egyéb rendszabályok alkalmazásával a kartellhez nem tartozó egyéb vállalatokat is erősen sújtaná. Innen magyarázható meg, hogy bár a kereskedelemügyi miniszterium és a mellette működő árelemző- és kartellbizottság több kartell árpolitikájában kifogásolni valót talált, ezek ellen nem lépett fel a kartellbíróság előtt, hanem békés tárgyalások útján bírta rá őket az árak leszállítására. Az előbb említett helyzet folytán ugyanis a kereskedelemügyi minisztériumnak valamely kartellel szemben nyilvánított kívánsága tulajdonképpen inkább parancs jellegével bír.

Az 1932. évben a kartellbíróság előtt mindössze két ügy nyert eldöntést és más ügy a kartellbíróság előtt folyamatban nem volt. Az egyik ügy a P. IV. 3013/1932. számú kartellbíróági ítélettel nyert elintézt, amelyben ki lett mondva, hogy a kereskedelemügyi miniszteriumnál be nem nyújtott kartellszerződések érvénytelenek és ezek folytán a választottbíróági szerződés is, mint a szerződésnek járulékos természetű rendelkezése, hatálytalanná vált, miért is a választottbíróság által hozott ítélet is érvénytelen. A kartellbíróság egy második ítélete P. IV. 5261/1932. szám alatt kelt, amely még egy lépéssel tovább megy és kimondja, hogy már

az olyan megállapodások is, amelyet két személy létesít abból a célból, hogy a szabad versenyt korlátozza, tekintet nélkül azok gazdasági vagy területi mértékére, a törvény rendelkezései alá esnek, továbbá, hogy a bejelentési határidő elmulasztása folytán érvénytelenné vált szerződés utólagos bejelentés által vagy a bemutatásnak a kereskedelemügyi miniszter felhívása folytán utólag való megtörténte által nem válhat érvényessé, a választottbírói kikötés érvénytelenné válása folytán pedig a választottbírói jogszerűen meg sem alakulhatott és így még olyan ügyetek tekintetében sem dönthet, amelyek a törvény kelte előtt, tehát megkötésük tekintetében hatályos módon létesítettek. Ezen ítélethez megjegyzendő azonban, hogy a törvény sehol sem mondja, miszerint azon szerződések, amelyek törvényes határidőn belül be nem jelentetnek, érvényességüket elvesztik, hanem csak azt mondja, hogy azok a szerződések veszítik el érvényességüket, amelyek egyáltalában be nem jelentetnek. Bár jogvesztő határidők tekintetében szóló rendelkezések szorosan magyarázandók, mégis kétségtelen, hogy a törvénynek nem lehetett a célja, hogy a szerződő felek, avagy azok egyike vagy másikának belátására bízva, vajjon egy kartell-szerződés érvényét fenn akarják-e tartani vagy nem. A kartell-bírói ezen álláspontja aligha lesz egy későbbi ítélettel megdönthető és így azt hisszük, hogy az utólagos bemutatás hatályával kapcsolatos vitáknak a kartellbírói fentebb ismertetett döntése legalább egyelőre véget vetett. A kereskedelemügyi miniszternek a bemutatásra való felhívása nézetünk szerint is csak rendészeti, nem pedig magánjogi hatállyal bírhat.

A törvény 14. §-a értelmében a törvényben közelebbről megjelölt mulasztások elkövetői pénzbüntetéssel sújtandók és a kirótt pénzbüntetésekért az alakulat is egyetemleg felel. A budapesti törvényszék, mint cégbírói e tárgyban két ellentétes határozatot hozott; az egyik határozat szerint a kartell tagjaiként szereplő jogi személyek igazgatósági tagjai lettek pénzbírsággal sújtva, egy másik határozat azonban a kartellben résztvevő jogi személyeket sújtotta pénzbírsággal. Nyilvánvaló, hogy mindkét határozat helytelen. Az általános büntetőjogi szabályok értelmében bármely bűncselekményért csak fizikai személyek büntethetők. A helyes határozat tehát a törvény világos rendelkezésének megfelelőleg az lett volna, hogy a jogi személyeknél az igazgatóságnak az üzletvezetésért elsősorban felelős tagjai és azonfelül a kartellt alkotó fizikai és jogi személyek egyetemlegesen lettek volna pénzbírsággal sújtandók.

Az eddig érintett kérdések a kartelltörvénnyel kapcsolatosan merültek fel. Tudvalevőleg azonban a kartelltörvény a magánjog területére csak annyiban terjed ki, hogy a törvénybe, jó erkölcsökbe vagy közérdekbe ütköző kartellek közérdekű keresetek útján a kartellbírói által feloszlathatók. A kartellkérdésekben ítélező rendes- és választottbírói vizont nagyjából szerződések kijátszásával kapcsolatos kötbérek vagy más hátrányok, avagy ez okból történő felmondások kérdésében előállott viták eldöntésével foglalkoznak. Egyéb perek tárgyai leginkább kvótabezámítási és kvótaátruházási viták és nagyjából a szakmabeli vagy a kartellen belül alakult választottbírói által vétetnek tárgyalás alá. Mindezen kérdések azonban leginkább tényálladási kérdések. Sokkal nehezebb problémákat ölelnek fel azon jogviták, amelyek a jelenlegi rendkívüli gazdasági válsággal kapcsolatosak. Ezeknél főleg az döntendő el, vajjon az időközben beállott gazdasági válság, melynek méretei és kihatása a világháború és inflációs idők gazdasági válságait is felülmúlja, mint vis major, okot képez-e a kartellszerződések felbontására. Tekintve, hogy a kartellszerződések nagyjából társas szerződések jellegével bírnak és ugyanezt lehet mondani a konszernmegállapodásokra is, a szerződések felbontására irányuló keresetek per analogiam a K. T. 100. §-ra támaszkodnak, rámutatnak a kartellel kapcsolatosan előállott nagy veszteségekre és hivatkozva arra, hogy azok a feltevések, amelyek mellett a szerződés kötött, már nem állnak fenn, — hogy a szerződések által kitűzött cél már el nem érhető és végül — tekintet nélkül az utóbbi körülményekre — hogy a Mt. jav. 1150. §-a értelmében gazdasági lehetetlenülés forog fenn, kéri a szerződések hatályon kívül való helyezését. Ezzel szemben az ellenfelek a pacta sunt servanda álláspontjára helyezkednek, a kartellszerződések társas jellegét, a gazdasági lehetetlenülés fennforgását és az ezekből vonható jogi következmények alkalmazhatóságát is kétségbevonják. Az ezen ügyekben hozandó határozatok a válságjog szempontjából kétségtelenül igen nagy figyelmet érdemelnek, mert hasonló jelenségek

a gazdasági élet egyéb viszonylataiban is nagy számban fognak felmerülni.

A kartelltörvény 12. §-a értelmében, ha a rendes- vagy a választottbírói per elintézése végett azt a kérdést kellene eldöntenie, hogy a megállapodás a törvénybe, jó erkölcsökbe vagy a közrendbe ütközik, akkor az eljárást fel kell függesztenie és a kereskedelemügyi miniszterhez kell fordulnia a közérdekű permegindítása tárgyában való állásfoglalás céljából. A Kúria 1932. január 13-án P. IV. 1588/1931. sz. ügyben (lásd Perjogi Döntvénytár 1932. évf. 101. számú esete), amelyben a felperes a választottbírói szerződés érvényét azon az alapon is megtámadta, hogy a kartellmegállapodás erkölcs- és közrendellenes, arra az álláspontra helyezkedett, hogy miután a fellebbezési bíróság által figyelembevett szakértői vélemények eltérőek voltak, a kartelltörvény 5. §-a szerint alkotott kartellbizottság véleményének megszerzése nélkül e kérdés tekintetében határozat nem hozható, addig pedig, amíg a kereskedelemügyi miniszter e törvény 12. §-a értelmében nem nyilatkozott, az eljárást fel kell függesztenie. Ennek folytán a Kúria a fellebbezési bíróság ítéletét feloldotta és a fellebbezési bíróságot a most említett törvényes rendelkezések figyelembevételével való új eljárásra utasította. E határozatban feltűnő az, hogy a Kúria a fellebbezési bíróságot a kartellbizottság véleményének meghallgatására utasította, holott a 12. §. ily esetben csak azt rendeli el, hogy az ügyet a közérdekű per megindításával való állásfoglalás céljából át kell tenni a kereskedelemügyi miniszterhez. Ebből következik, hogy a kartellbizottság véleményét bármely bíróság, tehát nemcsak a kartellbírói vagy kereskedelemügyi miniszterium kikeresheti, valamint hogy a Kúria azon az állásponton van, hogy amennyiben a kereskedelemügyi miniszter nem vállalná a közérdekű per megindítását, a bíróságnak a kartellbizottság által közölt szakértői vélemény alapján még mindig jogában áll kimondani azt, hogy a kartellmegállapodás a törvénybe, a jó erkölcsökbe vagy a közrendbe ütközik. Önként értendő, miszerint azon esetben, ha valamely akár rendes-, akár választottbírói valamely kartellszerződést más okból, tehát nem a közrendbe vagy jó erkölcsökbe való ütközés címén véli hatályon kívül helyezendőnek, akkor a bíróságnak nem kötelessége felfüggeszteni az eljárást.

Dr. Nádas László.

A Ppé. 18. §-ára vonatkozó bírói gyakorlatról.

A kir. Kúria állandó gyakorlata szerint a Ppé. 18. §-a alapján hozott jogerős díjmegállapító végzés hatálya abban áll, hogy a megállapítást a díj behajtása iránt folyamatba tett perben az összegszerűség kérdésében többé nem lehet megtámadni. Ámde ilyen hatálya csak az olyan végzésnek van, amelyet az említett szakaszban foglalt eljárási szabályok megtartásával lefolyt eljárásban hoztak. (Kir. Kúria P. VI. 8571/1928, P. VI. 766/1929, P. VI. 732/930.)

A kir. Kúria ezen állandó gyakorlata folytán a díjmegállapításra hivatott elsőfokú bíróságok kötelessége, hogy a Ppé. 18. §-a szerinti eljárás szabályait szigorúan betartsák, mert ellenkező esetben teljesen felesleges és céltalan munkát végeznek úgy a bíróság, mint a felek szempontjából, minthogy az így hozott határozatnak joghatálya nincsen még jogerőre emelkedés esetén sem.

Az elsőbíróságok által e részben elkövetett szabálytalanság túlnyomólag abban szokott állni, hogy elmulasztják a kérelmező ügyvédet költségjegyzék becsatolására felhívni, ha az ügyvéd csak az iratokból megállapítható ténykedések díját kéri megállapítani, továbbá, hogy ilyen esetben nem hívják fel az ellenfelet észrevételek megtételére, hanem ezek nélkül a kérelmet érdemlegesen elintézik.

Miután az ilyen szabálytalan határozat érdemi felülvizsgálat alapjául nem szolgálhat, az, ha felfolyamodás folytán, habár más ok miatt is, a felfolyamodási bíróság elé kerül, feloldandó s az eljárást elsőbíróság újabb szabályszerű eljárásra utasítandó.

A kir. Kúria gyakorlatának megfelelően a budapesti kir. ítélőtábla is szigorúan ragaszkodik ezen eljárási szabályok megtartásához és egy e tárgyban legújabb P. XXI. 716/1933/33. szám alatt hozott határozata azért érdemel különös figyelmet, mert ebben kimondja, hogyha a kérelmező ügyvéd a költségjegyzéket felhívás dacára sem csatolja be, úgy kérelme visszautasítandó. A szóban-

forgó esetben az ügyvéd kérte költségeinek megállapítását a Pp. 18. §-a alapján és pedig csakis a bíróság előtt lefolyt eljárásból ismert adatok alapján s költségjegyzéket nem csatolt. Az elsőfokú bíróság az ügyvéd költségeit az ellenfél meghallgatása nélkül megállapította s ezen végzés ellen az ellenfél a megállapított költség nagysága miatt felfolyamodással élt. A budapesti kir. ítélőtábla az elsőbíróság végzését feloldotta s utasította azt, hogy az ügyvédet költségjegyzék csatolására hívja fel és pedig előterjesztett kérelmének visszautasításának terhével, a költségjegyzékre az ellenfelet a Pp. 254. §-a szerint szóbeli tárgyalás kitűzése nélkül hallgassa meg s azután hozzon újabb határozatot.

Ha tehát az ügyvéd ilyen esetben felhívás dacára költségjegyzéket nem csatol, úgy kérelme vissza lesz utasítandó.

Ezen határozat azon jogi állásponton alapul, hogy az ügyvéd, mint kérelmező, költségjegyzéket köteles csatolni a Pp. 18. §-ának 1. bekezdése értelmében és ezen szakasz 2. bekezdése csak abban az esetben teszi lehetővé a költségeknek költségjegyzék nélkül és csak a bíróság előtt lefolyt eljárásból ismert adatok alapján való megállapítását, ha az ügyfél a kérelmező.

Kétségtelen, hogy a felsőbbbíróságok fentebb ismertetett gyakorlata teljesen megfelel a Pp. 18. § intézkedésének. Kérdés azonban, hogy tekintettel a perrendi szabályok egyszerűsítésére irányuló törekvéseknek, nem lenne-e helyes a Pp. 18. §-át törvényben olyan irányban módosítani, hogyha maga az ügyvéd a kérelmező és csakis az eljárásból ismert adatok alapján kézi költségeinek megállapítását, úgy ne legyen köteles költségjegyzéket csatolni és a bíróság ez esetben ne legyen köteles az ellenfelet meghallgatni. Utóbbi, ez esetben annál is inkább mellőzhető, mert az eljárásból ismert adatok sikerrel úgy sem tagadhatók meg, a költség nagyságát a bíróság úgyis felülbírálja hivatalból, érdemleges védekezés pedig ezen perenkívüli eljárás keretében úgy sem bírálható el s ha netán mégis akadna valamely figyelembe veendő védekezés, ez csak elvétve, kivételesen fordulhat elő s ez esetben is a felfolyamodás módját ad megfelelő intézkedésre.

Ezen egyszerűsítés esetén sok munka eszne, ami annál is inkább kívánatos lenne, mert köztudomású, hogy a költségmegállapítást kérő kérvényeknek legalább 90 %-a olyan, hogy abban az ügyvéd csakis az iratokból megállapítható adatok alapján kéri költségeinek megállapítását, amihez joga van, mert nem köteles az ügyben felmerült teljes költségszámát ezen perenkívüli eljárásban érvényesíteni. (Kir. Kúria P. VI. 785/1928, P. VI. 836/1928.)

Dr. Csipkay E. Andor.

A végrehajthatóság felfüggesztése a tartásdíjleszállítási perben.

A budapesti kir. ítélőtáblánál a Pp. 502. §-ával kapcsolatban egy új gyakorlat van kifejlődőben. Ennek a gyakorlatnak jogi szempontból alaptalanságát, szociális szempontból pedig kártokozó voltát kívánom kimutatni.

Bírálatom tárgyát képező gyakorlat arra az esetre vonatkozik, amikor az elsőbíróság a férjnek tartásdíjleszállítást tárgyzó keresetére hozott ítéletet, amelyet a 415. § 3. bekezdése alapján, fellebbevitelre való tekintet nélkül, végrehajthatónak mondott ki, a budapesti kir. ítélőtábla a Pp. 502. §-a alapján felfüggesztett.

Azt hiszem, nem követek el indiszkréciót azzal, mikor elárulom azt, hogy a tanács egyik tagja közölte velem, hogy ezen esetben a Tábla azért függesztette fel az elsőbíróság által kimondott végrehajthatóságot, mert az elsőbíróság a törvény ellenére rendelte el az általa hozott leszállítást tartalmazó ítélet végrehajthatóságát. Törvény ellenére pedig azért, mert a Pp. 415. § 3. pontja csupán a tartásdíj kötelezettségében marasztaló ítélet nyilvánítható végrehajthatónak, nem pedig a leszállítást tartalmazó.

Megvallom, meg voltam lepve, de meglepetésemet hamar eloszlatta az a jogérzésem, hogy a leszállítást kimondó ítélet is marasztal.

Nem ingat meg engem ebben az érzésemben az a körülmény sem, hogy eredetileg a leszállítási iránti kereset nem foglal magában marasztalási iránti kérelmet. Sőt ez a körülmény éppen azt mutatja, hogy a törvényhozó nem a marasztalási iránti kereset tárgyában hozott ítéletet kívánta csupán végrehajthatónak kimondani, hanem olyan kereseti kérelem tárgyában hozottat is, ami kifejezetten nem marasztalásra irányul, de végeredményében marasztal.

Tudom, hogy a tartási kötelezettségben marasztaló ítéletnek végrehajthatóságát azzal a favorral magyarázzák, amelyet a törvényhozó a tartásra szorulókkal szemben kívánt kifejezésre juttatni és amelyet sokan megtagadnak a tartásra kötelezettel szemben.

Még ez sem ingat meg abban a meggyőződésemben, hogyha csak egy mód van, ki kell terjeszteni a végrehajthatóságot a tartásdíj leszállítást kimondó ítéletekre is, mert ezt kívánja a jog és a szociális igazság.

A házassági vagyoni jog értelmében a nőt férjének vagyoni és társadalmi viszonyaihoz illő tartás illeti meg. Ha a férj vagyoni viszonyai lényeges változás áll be, a nőt a változott viszonyoknak megfelelő tartás illeti csupán meg.

Ezen jogelvekkel ellenkezik az a felfogás, amely a nőnek, oly időben, amikor ahhoz való joga megszűnt, még mindig oly tartás-kiszolgáltatást engedné meg, amely nincsen arányban férje teljesítő-képességével.

Az állandóan követett bírói gyakorlat szigorúan örökös a felett, hogy a tartásdíj ne legyen oly magas, amely a férjet lét-fenntartásában veszélyeztesse.

Mindmégannyi jogszabály, amely arra mutat, hogy a törvény szavainak alkalmazásánál nemcsak a tartásra szoruló jogos igényére kell tekintettel lenni, hanem módját kell ejteni, hogy a tartásra kötelezettet ne sújtsa a törvény igazságtalanul.

Fel lehetne hozni a sérelmes gyakorlat mellett azt, hogy nem lehet kitenni a tartásra szoruló annak, hogy egy nem jogerős bírói ítélet alapján megállapított tartásdíjtól addig, míg azt a felsőbb bíróság meg nem változtatja, — akkor, ha a nőnek nem lenne joga a lefaragott összegeket a férjén követelni. Pedig éppen az ellenkezője áll: az egyszer kiszolgáltattott tartásdíjat a férj vissza nem követelheti, azt a jövőben be nem számíthatja.

Ha utánanézzünk az eddig fennállott gyakorlatnak, akkor azt látjuk, hogy az elsőbíróságok a tartásdíjat leszállító ítéleteiket a Pp. 415. §-ának 3. pontja alapján majdnem kivétel nélkül végrehajthatóknak mondták ki és a fellebbezési bíróságok leggyakrabban esetekben adtak helyt a nő felfüggesztési kérelmének. Miért most ez az új gyakorlat, mikor a mai gazdasági és életviszonyok egyenesen parancsoló okokból a régi gyakorlat fenntartását írják elő?

Ma, mikor egyik napról a másikra szűnnek meg kereseti lehetőségek, mikor tisztviselők, munkások illetményei egyik napról a másikra részesülnek tetemes redukciónak, ma legyen indokolt, hogy az így keresetüket vesztett férfiak mindaddig fizessék a magas tartásdíjat, míg a leszállítási perben hozott leszállító ítélet jogerőre emelkedik?

Ez a felfogás nem áll érdekében magának a tartásra szorulóknak sem, mert hiszen ha tönkretesszük a tartásra kötelezettet, azzal sújtjuk a tartásra szorulókat is.

A budapesti kir. ítélőtábla jogi álláspontjával szemben hivatkozom a Pp. 674. §-ára, amely intézkedik arra az esetre is, ha a bontóper megelőzőleg már a járásbíró jogerősen döntött az ideiglenes nőtartás kérdésében. Ezen szakasz utolsó bekezdése, egybevetve a hatodik bekezdéssel, azt mondja ki, hogy a bontóper bírása jogosítva van a nő részére jogerősen megállapított tartásdíjat a körülményekhez képest módosítani, tehát felemelni vagy leszállítani. Az ötödik bekezdés pedig kimondja, hogy a bíró ezen határozata végrehajtható. Íme, ugyanaz a törvény, amely kimondja, hogy a bontóper bírójának egy már jogerős ítélettel megállapított tartásdíjat leszállító határozata azonnal végrehajtható, nem tagadhatja meg a végrehajthatóságot olyan ítélettől, amely szintén egy jogerős ítéletben megállapított tartásdíjat szállít le. *Dr. Sztéhló Dezső.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Követelhető-e per útján a még nem esedékes hozomány valorizálása?

(Észrevételek a kir. Kúria P. I. 3844/1930. számú határozatához.)

Érdekes elvi jelentőségű kérdésben döntött legutóbb a kir. Kúria. A per alapjául szolgáló tényállás szerint alperes azzal a meghagyással kapta nagyapjától a jelenleg is tulajdonát képező ingatlant, hogy a felperesnőnek, utóbbi házasságkötésekor, de legkésőbb nagykorúságának beállta alkalmával 10,000 korona hozományt köteles fizetni. Nem volt vitás a felek között, hogy felperesnő mindezideig sem házasságot nem kötött, sem pedig nagykorúságát el nem érte és hogy így a hozomány kifizetését nem igényelheti. Felperesnő kereseti kérelme nem is a hozomány

kifizetésére irányult, hanem annak bírói megállapítására, hogy a 10,000 papirkorona milyen mértékben valorizálandó. Felperesnő a Pp. 130. §-ra való hivatkozással indította meg keresetét, előadván, hogy az alperes a 10,000 korona felértékelésére vonatkozólag vele megfelelően megállapodni nem hajlandó, már pedig neki, mint férjhezmenendő leánynak feltétlenül érdeke, hogy hozományának kérdése tisztázva legyen. Alperes a per folyamán nem is vonta kétségbe, hogy a felperesnő követelése az 1928. évi XII. tc. alapján ártértékelés alá esik, azonban azt a védekezést terjesztette elő, hogy a követelés lejártá előtt a valorizálás mérvének megállapítása nem szükséges és nem is lehetséges. Úgy a kir. Ítéletábla, mint a kir. Kúria magáévá tette az alperesi álláspontot és a megállapítási keresetet elutasította. Az ítélet indoklása szerint a felperesnő jogállapotának az alperessel szemben való biztosítása végett nincs szükség arra, hogy a követelés esedékessége előtt annak összege bíróilag megállapíttassék, ez a megállapítás különben az összeg esedékessége előtt nem is lehetséges, amiért is a megállapítási keresetet elutasítani kellett.

A kir. Kúriának ezen döntésének helyességéhez és célszerűségéhez szerény nézetünk szerint szó fér. Úgy érezzük ugyanis, hogy az adott esetben olyan életbevágó érdekek kívánták volna a hozomány mérvének előzetes megállapítását, hogy még az alaki jog szabályainak az állandó gyakorlaton túlmenő szabad interpretálása árán is a keresetnek helyt kellett volna adni. Bármennyire is ellentétben áll e sorok írójának erkölcsi felfogásával, hogy a házasság kérdésénél a materiális szempontok domináló, avagy éppenséggel kizárólagos szerephez jussanak, mégsem vehetjük tagadásba azt a tényt, hogy ez a kapitalisztikus gazdasági rendben, de nevezetesen olyan nyomorúságos és sivár gazdasági helyzetben, mint amilyenben élünk, így van. Senki nem teheti vita tárgyává, hogy manapság szabad pályán tisztességes megélhetést biztosító keresetnek még a legnagyobb mérvű szorgalom és kitartás árán is alig lehet jutni, és hogy a fix állást élvező férfiaknak már úgyszólván legfőbbként létminimum alatt levő illetményei további redukálására, sőt igen sok esetben a B. listára való helyezés eshetőségére állandóan elkészülve kell lenniük. A mai férfi szemében tehát semmiképpen sem lehet közömbös az a körülmény, hogy annak a leánynak, akit feleségül venni kíván és akinek eltartására jogilag is köteles lesz, saját vagyona van-e és ha igen, mennyi? Kétségen kívül áll tehát előttünk, hogy az adott esetben a felperesnő férjhezmenésének szempontjából vitális fontossága lett volna annak, hogy hozományának összege bíróilag megállapíttassék, és hogy így úgy ő, mint jövedőbelije már előre tisztán lássanak a tekintetben, hogy az eredetileg 10,000 aranykoronát kitevő hozománya ma is 10,000 aranykoronát, tehát cca 11,000 pengőt tesz-e ki, avagy, hogy hozománya csak 20–30 %-os valorizálás alá fog esni.

A megállapítási per intézményének éppen az a rendeltetése, hogy olyan esetekben, midőn teljesítés iránt keresetet folyamatba tenni még nem lehet és a jogbizonytalanság megszüntetése az érdekelt félre nézve fontos, a bíróság döntése rendszerint már előzetesen kiprovokáltassék. A Pp. 130. §-a ugyan a megállapítási keresetnek előfeltételül megkívánja, hogy e megállapításnak szükségesnek kell mutatkoznia a felperes jogállapotának biztosítására az alperessel szemben, szerény nézetünk szerint azonban ez a feltétel az adott esetben teljes egészében fennforgott. Hisz az alperes saját maga sem tette vitássá, hogy ő felperesnővel szemben kötelezettségben áll, utóbbinak házasságkötésekor, illetve nagykorúságának beállta alkalmával 10,000 koronát fizetni tartozik, hogy a 10,000 korona helyett fizetendő pengőösszeg meghatározása a felértékelési törvény alá esik és, hogy így az 1928. évi XII. tc. értelmében abban az esetben, ha megállapodni nem tudnának, a valorizálás mérvét, vagyis a fizetendő pengőösszeget a bíróság van hivatva meghatározni. A mi felfogásunk szerint aligha képzelhető el olyan eset, amidőn a megállapítási kereset a felperes jogállapotának biztosítására éppen az alperessel szemben szükségesebb volna, mint az adott körülmények között. Igaz ugyan, hogy semmiféle bírói döntés sem hozható fel azon felfogásunk alátámasztására, hogy ilyen esetekben a hozomány összegének meghatározása még az esedékesség beállta előtt megállapítási per formájában a Pp. 130. §-a alapján megengedhető lenne; ámde abban az időben, amidőn a polgári perrendtartás megszületett, korona romlásról és valorizációs törvényről még csak álmodni is utópia lett volna. Így ki sem csodálkozhatik azon, hogy a Pp.

130. §-a ezirányban konkrét intézkedést nem tartalmaz. Meg kell tehát elégednünk azzal, hogy olyan esetekben, amelyeket a törvényhozó előre nem láthatott, a bírói döntés a törvény szellemével összhangban álljon. Szerény nézetünk szerint az adott körülmények között a kir. Kúria döntése akkor állott volra összhangban a Pp. 130. §-ának intencióival, ha a megállapítási keresetnek hely adott volt. Kizártnak tartjuk ugyanis, hogy *Plósz Sándor*, akit ugyan az az intenció vezérelt, hogy a megállapítási per intézményét szűkebb keretek közé szorítsa és azt ellentétben a német polgári perrendtartás 231. §-ával, azokra az esetekre korlátozza, midőn a megállapítás a felperes jogállapotának az alperessel szemben való biztosítására szükséges, de aki ezek szerint mégis tisztán látta maga előtt, hogy lehetnek vitális esetek, amelyekben még sem lehet gátat vetni annak, hogy a felek közötti jogviszony, még mielőtt teljesítés iránt per indítható volna, bírói ítélettel eldöntessék, a még nem esedékes hozományösszegek előzetesen, megállapítási per formájában való meghatározását, ha annak idején erre az eshetőségre egyáltalában gondol, meggátolni kívánta volna. Ősi igazság, hogy a törvényalkotó nem lehet tekintettel minden problémára, melyet az élet utóbb magával hoz. Áll ez pedig elsősorban olyan válságos időkre, mint amilyeneket az elmúlt két évtized folyamán átélünk. Ilyen kataklizmák közepette a bíró nem követheti ridegen a törvényt, illetve a már kifejeződött bírói gyakorlat szabályait, hanem számtalanszor el kell térnie ezen elvektől, ha ezt magasabb szempontok, nevezetesen az erkölcsi igazság és a méltányosság követelményei így kívánják. Éppen a kir. Kúria I. polgári tanácsának judikatúrájában tükröződött vissza legélesebben ezen jogfilozófiai tétel, amidőn a pénzromlás idejében a köteles rész fejében fizetendő pénzösszeget, a hagyaték pénzbeli értékének időközi változásával hozta arányba és amidőn éppen a legutóbbi hónapok folyamán, a köteles rész pénzbeli értékét, azzal az indokkal, hogy ezidőszent nem élünk normális gazdasági viszonyokat, ellentétben az örökjog fundamentális alapelveivel, nem a hagyatékban az öröklés beálltakori értéke, hanem annak jelenlegi, a kifizetéskor fennálló értéke szerint határozta meg. Sajnos, a mi érzésünk szerint merőben ellentétben áll ezzel a legmagasabb erkölcsi alapokon nyugvó jogászvilágnézettel a most kritika tárgyává tett P. I. 3844/1930. számú határozat, mert szerény nézetünk szerint éppen arra való hivatkozással, hogy nem élünk normális gazdasági viszonyokat és hogy a korona pénzértéknek összeomlását a Pp. szerkesztésének időpontjában senki előre nem láthatta, lehetővé kellett volna tenni, éppen a felperesnő egzisztenciális érdekére való tekintettel, a hozomány összegének előzetes megállapítását (főleg, mivel ezáltal az alperes semmiképpen sem károsíttatik), — ha a Pp. 130. §-ának betűszerinti interpretálása mellett a bíróság arra a konklúzióra is jut, hogy az adott esetben megállapítási pernek helye nem lehet. Ámde ismételjük, hogy a mi szerény nézetünk szerint, még a Pp. 130. §-nak betűszerinti értelmezése sem vezethet más eredményre, mint amelyet a ratio juris diktál, mert úgy véljük, hogy az adott körülmények között a bírói megállapítás okvetlenül szükségesnek mutatkozott volna a felperes jogállapotának biztosítására éppen az alperessel szemben.

Dr. König Endre.

* * *

Elsőbbségi bejelentés zárgondnoki kezelés alatt álló ingók szabadkézből eladása esetén.

Végrehajtási törvényünk 111. és 112. §-ai szerint a bérbe- és haszonbérbeadó, ha a végrehajtót megelőző kielégítésre tart igényt, elsőbbségi bejelentését az árverés megkezdéséig tartozik a kiküldöttel írásban vagy szóval közölni. Az elsőbbségi igény érvényesítésére nézve más szabályt a törvény nem tartalmaz.

A kérdés ilyen rendezésénél figyelmen kívül maradt az, hogy a végrehajtás tárgyául szolgáló ingók nemcsak árverés útján kerülhetnek értékesítésre, hanem más módon is. Nevezetesen az ingatlanok (a haszonbérlet stb. illető) haszonvételére vezetett végrehajtás esetében, amikor a terményeket rendszerint nem árverés útján, hanem oly módon értékesítik, hogy azokat az ingatlant kezelő zárgondnok szabad kézből adja el. Felmerül tehát a kérdés: milyen módon érvényesítendő az ilyen eladások alkalmával befolyt — sokszor nagy összeget tevő — vételár a haszonbérbeadó elsőbbségi igénye?

Mivel e tekintetben jogszabályaink kifejezett rendelkezést nem

tartalmaznak, a kérdést nyilván a tételes szabályokból vont analógia alapján kell megoldani. Kiindulópontul a Vht. 111. és 112. §-ában foglalt szabály szolgál, amely szerint ingóknak árverés útján való eladása esetén a bejelentésnek 1. a kiküldöttnél és 2. az árverés megkezdéséig kell történnie. Mivel az adott esetben a kiküldött szerepkörét (az értékesítésnél) a zárgondnok tölti be s az árverés helyébe a szabadkézből való eladás lép: az látszik a felvetett kérdés logikus megoldásának, hogy ilyen esetekben a haszonbérbeadó elsőbbségi igénye a zárgondnoknál jelentendő be s e bejelentés a szabadkézből való eladás előtt bármikor megtörténhetik.

Ez a felfogás azonban a bíróságok gyakorlatában nem mindenütt talál elfogadásra. Adott esetben előfordult, hogy az elsőbbségi zárgondnoknál történt elsőbbségi bejelentést nem vette figyelembe s a felfolyamodás folytán eljárta kir. törvényszék¹ az elsőbbségi zárgondnok végzését azzal az indokolással hagyta helyben, hogy a zárgondnoknál eszközölt elsőbbségi bejelentést joghatályosnak csak akkor lehetne tekinteni, ha az az értékesítésre vonatkozó bírói felhatalmazás kelte után, de az értékesítés megkezdése előtti időben történt volna.

Bár a jogi szaklapok rendszerint csak a legfelsőbb bíróságok határozataival szoktak részletesen foglalkozni, a jelen esetben talán mégis érdemes e helyütt vizsgálat tárgyává tenni ennek a törvényszéki döntésnek a helyességét. Ezt egyrészt az teszi indokoltá, hogy hasonló esetek a gyakorlatban meglehetősen ritkán fordulnak elő, másrészt az ilyen kérdésben, amelyben a további fellebbezést ki van zárva, a törvényszéki határozatban elfoglalt álláspont az illető törvényszék területén valósággal jogszabálynak fog számítani és a jövőben eldöntésre kerülő valamennyi eset ennek megfelelő elbírálásban fog részesülni. A kérdés tehát egy jelentős területen közérdekű. De e mellett kétségtelenül a jogi szaklapok hivatása az, hogy ilyen esetekre az illetékes fórumok figyelmét felhívják és ezzel lehetővé tegyék, hogy a jogszolgáltatás egysége érdekében megfelelő intézkedések történjenek.

Az említett döntés alapvető hibája abban a megállapításban gyökerezik, amely — minden kimutatható ok nélkül — az értékesítésre adott bírói felhatalmazás keltét jelöli meg, mint olyan időpontot, amelynél előbb a zárgondnoknál joghatályos elsőbbségi bejelentést tenni lehet. Ez a megállapítás a fentebb említett analógia téves alkalmazásából ered. Helyes kiindulópontul ugyanis egyedül az szolgálhat, hogy a kiküldött azáltal válik jogosulttá valamely konkrét ügyben hatósági funkciók végzésére, hogy 1. a bíróság a végrehajtást (zárlatot) elrendeli és 2. az elrendelő végzést (akár a végrehajtó jelentkezése, akár bírói megkeresés formájában) a kiküldöttnek bemutatják. Kétségtelen, hogy míg ez a két kellék meg nem valósult (és a végrehajtás foganatosítva nincs), addig a kiküldöttnek teljesített elsőbbségi bejelentést figyelembe venni nem lehet, viszont a Vht. idézett rendelkezéseinek fogva nem lehet vitás az sem, hogy az ezek megtörténte után (az árverés megkezdéséig) tett bejelentést hatályosnak kell elismerni. E két mozzanat közül az első (a végrehajtás vagy zárlat elrendelése) a zárgondnok működésének is elengedhetetlen kelléke. A másodiknak pendantjaként pedig a zárgondnokká való bevezetést kell tekintenünk, mint olyan tény, amely a zárlat (végrehajtás) elrendelésén felül szükséges ahhoz, hogy a zárgondnok e minőségében egyáltalán működhesen. Tehát a bevezetés időpontja az, amelytől fogva a zárgondnok bírósági megbízottnak tekintendő.

E párhuzam tehát azt a konklúziót eredményezi, hogy a zárgondnoknál eszközölt elsőbbségi bejelentést hatályosnak kell elismerni, és a szabadkézből eladott ingók vételárának felosztásánál figyelembe kell venni, ha az a bevezetést követő, de az értékesítést megelőző időben — ezen időtartamon belül bármikor — történt.

Felmerülhet az az ellenvetés, hogy a zárgondnok felhatalmazása csak a zár alá vett vagyon kezelésére terjed ki; minthogy pedig az értékesítés a kezelésen túlmenő tevékenységet jelent, ehhez külön felhatalmazásra van szüksége és addig, míg ezt meg nem kapta, az értékesítéssel összefüggő semmiféle tevékenységet nem fejthet ki, tehát a befolyandó vételárra vonatkozó elsőbbségi bejelentést sem veheti tudomásul.

Ámde a bírói gyakorlat ehhez a felfogáshoz semmilyen támpontot nem nyújt. A törvényben (Vht. 75., 245. §§) említett «kezelés» fogalmát felsőbb bíróságaink a határozatok egész sorában inter-

pretálják. Így a budapesti ítélőtábla P. 4873/1917. szám alatt (Pdt. IV. 79.) kimondotta, hogy a zárgondnok hatásköre külön kezelési utasítás nélkül is kiterjed mindazokra a cselekményekre, amelyek az ingatlan állagának fenntartására és hasznosítására szükségesek, vagy az üzem folytatásával rendszerint járnak. Az ingatlan hasznosításával (illetőleg valamely üzem-folytatásával) rendszerint velejáró cselekmények köréből pedig lehetetlen a termények (ill. termékek) értékesítését teljesen kizárni. Kétségtelen, hogy a zárgondnoknak, aki a rendes gazda, illetőleg a rendes kereskedő² gondosságával tartozik eljárni, tavasszal az eladásra megérett primőröket vagy az előre nem látott tejfelesleget haladék nélkül értékesítenie kell, mert itt a bírói felhatalmazás kieszközölésével járó késedelem az eladandó dolgok teljes elértéktelenedését vonná maga után. A most említett határozat szerint ezekben az esetekben az eladással a zárgondnok nem lépte túl felhatalmazása körét, hiszen az ingatlan hasznosítására szükséges cselekményt végzett.

A zárgondnok által teljesített eladásokat tehát — az idézett táblai határozatból kiindulva — két csoportra kell felosztanunk: 1. olyanokra, amelyek az ingatlan állagának fenntartására, hasznosítására vagy az üzem vezetésére rendszerint szükségesek és 2. olyanokra, amelyek a rendes kezelés és hasznosítás körében nem, hanem csupán elvétve fordulnak elő. Az első csoportbeli ügyletekre külön utasítás nélkül is fel van jogosítva a zárgondnok, míg a második csoportba tartozókhöz a Vht. 248. §-a szerint külön bírói felhatalmazásra van szüksége.

Megállapíthatjuk, hogy a gyakorlat a zárlati jövedelemhez tartozó ingók értékesítését nem köti okvetlenül külön bírói felhatalmazáshoz. Az ilyen, külön felhatalmazás nélküli elidegenítésre való jogosultságot nyilvánvalóan a bevezetés tényével szerzi meg a zárgondnok. Mivel pedig ezekben az esetekben külön bírói felhatalmazás egyáltalán nincs: a jelen sorok elején ismertetett törvényszéki döntés álláspontja cda vezetne, hogy az ilyen esetekben befolyó vételár a haszonbérbeadó elsőbbségi igényt egyáltalán nem érvényesíthet. Az viszont, hogy ez a konklúzió végrehajtási jogunk szellemével és tételes szabályaival sehogyan sem egyeztethető összes, hogy a törvény nem kívánta a zárlati jövedelem egy jelentős részét az elsőbbségi igény elől elvonni: külön bizonyítást nem igényel.

De súlyos méltánytalanságra vezethet ez a felfogás olyan esetekben is, amikor a zárgondnoki teendőkkal a végrehajtást szenvedő van megbízva. Ilyen esetben egyáltalán nem kifogásolható, ha a végrehajtató és végrehajtást szenvedő — aki egyúttal zárgondnok is — magánúton egyeznek meg a zárlati jövedelemhez tartozó ingók (pl. az évi termés) értékesítésére vonatkozóan s ezt közös egyetértéssel le is bonyolítják úgy, hogy a bíróság az eladásról csak utólag szerez tudomást. Ilyen esetben — a nélkül, hogy bárkit is vétékesség terhelne — a végrehajtás tárgyául szolgáló ingók értékesítése szabadkézből, de bírói felhatalmazás nélkül ment végbe. Kérdezzük: vajon méltányos és a törvény szellemének megfelelő lenne-e ilyenkor figyelmen kívül hagyni a haszonbérbeadó elsőbbségi bejelentését csak azért, mert nem volt külön bírói felhatalmazás, tehát a bejelentés nem a felhatalmazás kelte után történt?

Azt az álláspontot, amely szerint az elsőbbségi bejelentés tudomásulvételére a zárgondnok külön felhatalmazás nélkül is jogosult, a bírói gyakorlat egyéb megállapításai is támogatják. A gyakorlat szerint külön felhatalmazás nélkül, tehát pusztán a bevezetés ténye alapján, a zárgondnok nem csupán a már említett hasznosításra, hanem perek indítására (722. E. H.), biztosítási végrehajtás kérésére és foganatosítására (Pdt. XIII. 61.), kárbiztosítási szerződések kötése (Pdt. III. 113. és IV. 79.) is fel van jogosítva. Ha pedig a zárgondnokká történt bevezetésben rejlő általános felhatalmazás az ilyen, nem egyszer jelentős vagyoni kötelezettséget megalapító cselekményekre kiterjed, akkor alig lehet kétség aziránt, hogy az olyan, pusztán formai jellegű cselekményre, mint az elsőbbségi bejelentés tudomásulvétele, a zárgondnok külön felhatalmazása nélkül is jogosult. Tehát még ha van is külön bírói felhatalmazás az értékesítésre, az ennek kelte előtt tett elsőbbségi bejelentést is hatályosnak kell elismerni. Mindez annál is inkább áll, mivel a bejelentés alaposságának kérdése amúgy is külön esik elbírálás alá.

Dr. Marer László.

¹ Veszprémi kir. törvényszék Pkf. 1638/1932.

² Pdt. IV. 112. és 113.

Szemle.

— **Két szenzációs főtárgyalás** zajlott le a múlt héten, amelyeknek egyikét társadalmi háttére avatta szenzációvá, másikának a társadalmi visszhang kölcsönzött jelentőséget. Amily rokonszenvesen hatott a főtárgyalásnak perjogilag mintaszerű, sőt művészi vezetése, amely a felmentő ítélet indokolásában is tárgyilagos kifejezésre tudta juttatni a vádlott magatartásának erkölcsi rosszslását, éppoly ellen-szenves jelenség volt a főtárgyalásnak a napilapok illusztrációiban reprodukált előkelő közönsége, amely drága bundákban és csillogó egyenruhákban, messzelátókkal felfegyverkezve szűrösködte a főtárgyalási terembe transzponált társasági eseményt. Sajnos, a bűnvádi perrendtartásnak a főtárgyalás nyilvánosságára vonatkozó rendelkezései sokkal fontosabbak, semhogy megcsontításukkal módot lehetne találni annak a színházi szenzációnak a kiküszöbölésére, amelyben a köz-erkölcsöt nem a büntető per aktív szereplőinek magatartása, hanem a hallgatóság sérti, midőn idegcsiklandozó ingert merít saját úri erkölcsének a bíróság elé vetített képéből. Akármily szoros is a kapcsolat a büntetőjog és az etika közt, a főtárgyalási terem mégsem erkölcsi tanfolyam. Sem oly értelemben, hogy hallgatósága gyönyörködhesse saját moralitásának büntetőjogi vetületében, sem olyképp, hogy a bíróság erkölcsi magánvéleményét hirdethesse a tárgyalási fegyelem alatt álló kényszerhallgatóságnak. Mig az első visszasságnak, sajnos, nincs más orvossága, mint az ú. n. «jobb» társaságnak oly nevelése, amely megtanítja hogy az előkelőség nem az úri modorban, a divatkódexben és a hivatali rangosztályban, hanem az egyéni morálnak emelkedettségében rejlik, addig a másik visszasság sokkal könnyebben orvosolható. Nem kell hozzá egyéb, mint a tárgyalóterem bírói bejáratára alkalmazott ismert felírás: «Esernyőt, előítéleteket és egyéni elfogultságot szíveskedjék az előszobában hagyni.» Minden bírónak joga, hogy akár erkölcsi, akár politikai vagy tudományos kérdésben egyéni véleményét és értéktételeit kifejezze; csupán egy helyen nincs erre joga: a bírói emelvényen, ahol szájából sohasem a saját, hanem az állam véleménye hangzik el. Azé az államé, amely fölötté áll vallásfelekezeteknek, politikai pártoknak, művészi és tudományos nézeteknek s így vitájukba nem avatkozhatik, tehát a vád tárgyának bizonyításán túlmenőleg egyik mellett vagy ellen sem foglalhat állást. Igaz ugyan, hogy a törvény alkalmazásában erkölcsi tanítás is rejlik, de ennek egyetlen illetékes tere az ítélet indokolása, amely ellen a peres feleknek fel-lebhezéssel van módja vitába szállni. Minden egyéb katekizálással a főtárgyalási elnök túllépi törvényes hatáskörét. Ez ellen azonban nem lévén törvényes jogorvoslat, az ellenkező vélemény ki van szolgáltatva a hatáskörét túllépő bíró kényének, kedvének. Ez az egyoldalú polémia azonban csak a főtárgyalási teremre szorítkozik, ellenben azon kívül a helyzet megfordítva alakul. A nagy nyilvánosság előtt csak az ellenvélemény támadhat, viszont a bírónak nem áll módjában a védekezés, hacsak a bírói köntöst, amelynek csupán viselője, nem kívánja a hírlapi kontroverziának nem mindig felemelő atmoszférájába hurcolni. Ily áldatlan állapot pedig alig alkalmas az igazságszolgáltatás tekintélyének öregbítésére és még a Szent Jobb védelmében tanúsított balkezesség is azzal a kockázattal jár, hogy az egyéni véleménynek többet árt, mint használ, midőn azt az állami vélemény illetéktelen látszatával ruházza fel.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúria közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa április hó 24-én dr. Koós Emil kir. kúriai bíró előadásában a következő kérdést fogja eldönteni:

«A hitbizományi vagyonnak a trianoni békeszerződés folytán más állam fennhatósága alá került részére vagy annak vételárára alkalmazást nyerhetnek-e továbbra is a magyar hitbizományi jog szabályai, vagy ilyen vagyonra nézve minden vonatkozásban az illető állam joga az irányadó.»

Közgazdaság.

A Hazai Bank idei mérlegülésén jelentették be a bank vezetőségében beálló változásokat, amelyek értelmében Szécsi Pál a bank megüresedett elnöki székét foglalja el, míg a vezérigazgatói teendőket dr. Rapoch Jenőt, a bank érdemes ügyvezető igazgatóját bízták meg. Erney Károly, a Pesti Hazai Takarékpénztár alelnök-vezérigazgatója meleg szavakban méltatta az aktív bankvezetéstől visszavonuló Szécsi Pál érdemeit. A Hazai Bank a mérlegülésről kiadott jelentésében közli, hogy idei nyereségéből 1 pengő osztalékot fizet. Az 1932. év végén a bank 24.045,541 pengő idegen tőkét kezelt, amely tételnél az elmúlt évhez viszonyítva csupán jelentéktelen visszaesés mutatkozik. Az értékpapírtárca 2.533,904 pengővel, a fennálló részesedések pedig 4.729,712 pengővel szerepelnek.

531

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**
Apróhirdetésekre előre fizetendő.

Kényszeregyezséget, egyéb sokszorosítást, mindenféle írásmunkát legjobban, legolcsóbban készít: «*Tempo*» iroda, Koháry-utca 4. Telefon: 13-2-12.

532

HIRDETÉSEK.

Megjelent

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYÜJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1932. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára fűzve 9 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetéseket felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A közigazgatás reformja. (I.) — Dr. Berczel Aladár budapesti ügyvéd: A jogegységre való törekvés hiánya a munkajogi gyakorlatban. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 10. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 2.

A közigazgatás reformja.

(Különösen az alsófokú közigazgatási bíróság és a bírói függetlenség kérdései.)

A közelmúltban illetékes helyekről biztató ígéret gyanánt ismétlődött a haladó időnek régi követelése: az alsófokú közigazgatási bíróság megszervezése.

Ez az öröndetes ígéret szinte csak visszhangjaként jelentkezik azon évtizedes kívánnaknak, amelyeket a többek között a felülről egyes alkalmak szerint, de különösen évi jelentéseiben a Budapesti Ügyvédi Kamara ismételt hangoztatott. Az volt a felfogásunk, amit ma is bátrak vagyunk hangsúlyozni, hogy közigazgatási berendezettségünk a maga igen tiszteletreméltó hagyományos kereteiben túlhaladott, korszerűtlen és szabályozása nemcsak a közelmúltban elkövetkezett átdolgozásra és részleges módosításokra, hanem olyan gyökeres újjáalkotásra szorul, amelytől a nemzet megújodása is alaposan remélhető.

Már az elvi részben ma is hatályos alaptörvények alkotása idején is, a múlt század nyolcvanas éveiben sem volt korszerű a szabályozás annyiban, hogy az óvatosan tartózkodó volt és nem számolt kellően a feladott rendi alkotmánytól való eltéréstől folyó követelésekkel. Mervé különállásban hagyta meg és szabályozta a megyei és a városi törvényhatóságokat, ami pedig a hovatovább mindinkább kiütözött gyakorlati igényeknek nem felelt meg, elvileg pedig nem volt igazolható. Ezen mervé különállásban kedves történelmi emlékek intettek ugyan vissza, ezeknek azonban már akkor tartalmuk alig-alig volt, mert azon alapvető történelmi tényezők, amelyek a különállásnak alapot és okot adtak, maguk is a múltéi voltak már. Ami életjelenség még a polgári önkormányzat ezen két külön szabályozott megnyilvánulásában van, az a területi elkülönítésnek inkább káros voltán kívül csak az eltérő szellem, amelynek pedig összeolvadása, semmint olykor kísértő összetűzése volna a kívánatos és üdvös.

A Budapesti Ügyvédi Kamara az 1927., 1928. és 1929. évekről szóló jelentéseiben (Ügyvédi Kamarai Közlöny XXV. évfolyam 1. szám 23—27., XXVI. évfolyam 1. szám 37—44. és XXVII. évfolyam 2. szám 82—87. oldalain) a gyökeres új szabályozás kérdésével elég behatóan foglalkozott, főleg a megyei és városi autonóm közigazgatás rendezéséről szóló törvényjavaslatok kapcsán, amelyeket időközben a törvényhozás tető alá is juttatott.

Annak hangsúlyozása mellett, hogy közigazgatásunk mélyreható reformját a polgári autonómia szélesebb alapokra való fektetése mellett az egész vonalon szükségesnek ismerjük fel, egyrészt a felülről jelentkező bürokratikus központosítással szemben, másrészt az alulról fenyegető bomlasztó törekvésekkel szemben is védőbástyául, — ezúttal kiegészítőleg az alsófokú közigazgatási bíróság reményünk szerint közeli megszervezésének a fontos kérdéséhez kívánunk hozzászólni.

Az első és alapvető részletkérdés az alsófokú közigazgatási bíróság szervezésénél az, hogy szükség van-e egyáltalán külön «közigazgatási» bíróságra. Ez a kérdés a törvényhozás eddigi irá-

nyával eldöntöttnek látszik. A m. kir. Közigazgatási Bíróság ugyanis annak idején szűkre határolt jogkörrel különállásban szerveztetett meg.

Magasabb és egyetemes elvi szempontok ezt nem igazolják. Ezen szempontok ugyanis gyakorlati értékkel is csak azt igénylik, hogy a közigazgatási jogszolgáltatásban is biztosíttassék a vitás jognak a külön közjogi állásában alkotmányjogi biztosítékul jelentkező független bírói hatalom által való eldöntése.

A közigazgatási eljárásban ugyanis nem az eljáró szervek és jogorvoslati fórumok s ezek jogászai képzettsége jelentkezik hiányként, hanem a sajátos önállóságban közjogilag elkülönült, már erre is nevelkedett független lelkiismeret. A közigazgatási tisztikar előtt ugyanis legalsóbb és legfelsőbb fokon is a közigazgatás céljának és rendeltetésének megfelelően az eldöntendő ügyekben dominálók az alkalmi opportunus szempontok is. Ezeket pedig sokszor politikai tekintetek is irányítják a felmerülő múltó szükségek vagy célszerűségek szerint. Ezen a ponton ütközhetnek, de ütköznek is aztán az önrendelkező polgár tárgyi joga, rendelkezési szabadsága egyfelől, másfelől pedig a mindenkori, éppen felszínén lévő kormányzati rendszernek a maga tiszteletreméltó meggyőződése mellett is egyoldalú iránya. Minthogy pedig a felülről közigazgatási jogesetekben a függetlenséget, mint közjogi biztosítékot nélkülöző közigazgatási tisztviselők hivatottak a jurisdikeiúra, már ezek függő helyzeténél fogva is mindenkor fennforog a tárgyi jognak s ennek következtében a jogkereső állampolgárnak is a sérelme, mint lehetőség.

Ezen sérelmi lehetőség ellen egyetlen képzelhető intézményes biztosíték a közjogi hivatásban elkülönült és ezen hivatása gyakorlásában független bírói hatalom.

Azonban a bírói hatalom magasabb elvi szempontok szerint nem tagolható közjogi, közigazgatási, magánjogi, büntetőjogi, stb. bírói hatalomra. A bírói hatalom, mint ilyen csak egységes és egyetlenegy, eredete és rendeltetése szerint is csak egy.

Ezen elvi szempont, úgy véljük, megszabja aztán a gyakorlati megoldás irányát is, mely ahhoz a következtetéshez vezet, hogy csakugyan nem a külön közigazgatási bíróság felállítása és szervezése az, ami szükség gyanánt jelentkezik, hanem csak az, hogy a közigazgatási jogszolgáltatásban felmerülő vitás ügyek elintézésénél is biztosíttassék a tárgyi jognak a független bírói ítélkezés révén a minden külső behatástól, így az alkalmosszerűségtől is mentes döntés.

Amikor ezt az elvi szempontot kidomborítjuk, ennek hangsúlyozásával a mai inséges időkhöz mért az a további gyakorlati szempont is vezet, hogy a külön közigazgatási bíróságok felállítása a megfelelő helyiségek és külön segédszervek biztosításával elkerülhetetlenül oly tetemes költségeket igényel, amelyek a leghatározottabb megoldásra törekvő készség ellenére is a kivitelt ma lehetetlenné teszik.

Már ez alapon is az az elgondolásunk, hogy nem a külön szervezendő alsófokú közigazgatási bíróságok felállítására volna a várt javaslatban a súly helyezendő, hanem arra, hogy a feleslegesen és sokszor hiába halmozott közigazgatási fellebbezési fórumok helyébe a meglévő kir. bíróságoknak erre alkalmasnak kínálkozó valamely szerve, mint már kipróbáltan helytálló élő valóság, hívassék el.

Erre a célra a kir. Törvényszékeken szervezendő tanácsok teljesen megfelelnek, szemben azon már felülről elgondolással,

amely kir. ítélőtáblai székhelyeken kiérdemesült, nyugalmazott közigazgatási tisztviselők bevonásával is új, elkülönítetten közigazgatásnak nevezett bírói szervezetet létesítene.

Az alsófokú bíróságnak hatásköre a kontradiktórius eljárás elvei szerint közvetlenül eszközölt bizonyításfelvétel alapján a tényállásra is ki kellene, hogy terjedjen, már azért is, mert azon sérelmi lehetőségek, amelyek az anyagi jogszabályokat a fenti okfejtésünk szerint érintik, fennforognak az alaki jogszabályokkal szemben is, amely utóbbiaknak a sérelme pedig következményként a jogalkalmazás alapját képező tényállást is veszélyezteti.

Minthogy ezen elgondolás szerint az alsóbbfokú (közigazgatási) bíróság lényegében maga is csak mint jogorvoslati intézmény jelentkeznék, további jogorvoslat a felsőfokú bírósághoz csak a jogkérdésre elhatárolva volna megengedhető. Azonban, szemben a Közigazgatási Bíróságnál ezidőszent csak kivételes lehetőséggel — a nyilvános szóbeli tárgyalás, mint szabály volna biztosítandó.

Mindebből önként folyik az az első tekintetre visszatetsző továbbmenő gondolat is, mely a ma fennálló Közigazgatási Bíróságnak megszüntetése mellett a magyar kir. Kúriában ismerné azon legfelsőbb bírói fokot, amely a közigazgatási jogvitákban is ítél.

Ha ez a gondolat nem rokonszenves, az annak tudható be, hogy a m. kir. Közigazgatási Bíróság több évtizedes multjában oly kimagasló és áldásos eredményekre tekint vissza, amelyek ma már szinte hagyományszámba menő nemzeti értékeknek tekinthetők. Ugyanez azonban nem vitatható el a többszázados multtal bíró kir. Kúriától sem. S bár a két magas bíróság külön-külön is példásan szemléltette a hatalom gyakorlásában a bírói hivatás emelkedett nagyságát, — egészen bizonyos előttünk, hogy az a körülmény, hogy a jövőben a bírói hivatás és hatalom a maga benső közjogi és elvi egységének is megfelelően a legmagasabb fokon külsőleg is egységben fog jelentkezni, ez a mai kettős megosztottságában is egyaránt nagy közjogi érték, az egy testületben is változatlanul és teljes mérvben csak megmarad.

Azonban nemcsak az önmagukban fontos, de előttünk mégis csak másodrendű takarékosági szempontok vezetnek erre az eredményre. Ehhez jutunk a bírói szervezet reformjának további elvi kérdése kapcsán is.

Ez utóbbinak a szüksége a multban talán nem ütközött ki. Ma azonban előtérbe nyomult. Tulajdonképpen jeles perjogainknak az elevenig ható lefaragása alkalmával visszahatásként merült fel ez a kérdés igen előkelő helyről azon találó véleményben, amely szerint a bírói jogszolgáltatás egyre lassudó, szinte akadozó menetnek nem az eddig követett káros módon, t. i. az alkotmányos biztosítékot is képező elvek feladásával vagy háttérbe szorításával, hanem a bírói szervezetnek új, egészségesebb alapokra való fektetésével kell lendületet adnunk.

Már pedig mihelyt ez a probléma felvetődik, mihelyt a bírói szervezet a vizsgáló szemlélet elé kerül, akkor szükségképpen elsőnek szembeötlik az, hogy éppen a leglényegesebb követelés, a függetlenség tekintetében a bírói szervezetnek, a bírói hatalomnak sebezhető érzékeny pontja van. Ez pedig a kormányhatalomtól függő kinevezési rendszer.

Helyes alkotmányos elgondolás szerint ez olyan fonákság, amelyen nem enyhít a mindenkori kormányhatalom parlamentáris felelősségének alkotmányos elve sem. Ez utóbbi ugyanis hatékonyságában a múlt politikai helyzeteknek megfelelően változik aszerint, hogy a többségi pártokban már ezek kialakulásánál is a polgári öntudat, vagy a kormánybefolyás az erősebb mozgató tényező. A bírói hatalom pedig feltétlen és zavartalan változatlanlanságot igényel éppen a függetlenség tekintetében.

Nem panaszolhatjuk, hogy a mai kinevezési rendszer folytán a kormányhatalom befolyása károsan hatott volna a bírói szervezetre. A bírói kar általában egyes tagjaiban is, de különösen egészében hagyományos szellemével mindig a legbecsesebb nemzeti érték volt és az maradt a mai nehéz idők válságaiban is. Ez azonban nem a hibás rendszer igazolása, hanem főleg csak annak eredménye, hogy maga a közigazgatásból közjogi különállásba és hatalomba átszervezett bírói testület több mint félszázados multja alatt a saját lelkeségéből olyan erkölcsi tekintélyt fakasztott, ami a hatalom külső biztosítékai nélkül is mindig tiszteletet, óvatos megbecsülést parancsolt még a kormányhatalmak részéről is.

Ez azonban az elvi igazoláson túl csak minden aggályt eloszlató megnyugtató gyakorlati igazolása is azon követelménynek,

hogy a bírói statusnak az autonómikus kiegészülés lehetősége révén a teljes függetlenség biztosítható.

Ez pedig alig képzelhető másképp, mint a bírói szervezetnek teljes osztatlan egységében és egyetlen legfőbb bírónak, mint teljesen különálló közjogi méltóságnak megnyugtató felelőssége mellett.

Ebben az elgondolásban is visszaint a történelmi emlék, azonban ebben nem a félnék, óvatos maradiság jelentkeznék, hanem ez a közjogi különállásában belső értéke szerint naggyá fejlődött intézménynek a történelmi kezdet szerint nemzeti alapra való visszahelyezése volna, szemben azzal a szervezeti rendszerrel, amelyet idegen (osztrák) kapcsolatból merítettünk.

Ennek eredményeként aztán a kir. Kúria a magánjogi, a büntetőjogi és a közigazgatási jogi hármas tagozatban jelentkeznék az autonómikus kiegészülés által a tagozatok élére elhívott szaktekintélyek vezetése alatt.

Szemben tehát a felszínes szemlélet mellett felölő látszattal: akkor, amikor a külön közigazgatási bíróságok szervezése helyett a bírói szervezet egységességének szükségét még a történelmi értelemben is nagyérdemű m. kir. Közigazgatási Bíróság megszüntetése árán is hangsúlyozzuk, — meggyőződésünk szerint nem a rombolás irányában indulunk el, hanem csak a haladó jövő kibontakozásának útját egyengetjük.

A jelennek zavaros és aggasztó bizonytalanságában ugyanis a jövő fennmaradásra csak két biztos alapot látunk. Az egyik az állami önkormányzat fejlesztése, amely a magabizó, öntudatos polgár minél szélesebb annál megnyugtatóbb önrendelkezésén alapszik, — a másik pedig a lendületesebb munkára átszervezendő bírói hatalomnak a kormányhatalomtól való teljes függetlenítése. A polgár minél szabadabb, annál inkább felelősséget érzőbb hazafi, a szabad polgári élet alkotmányos biztosítéka: a bíró pedig minél függetlenebb, annál inkább bíró — és csak teljes függetlensége mellett teljesen bíró.

A magasabb elvi s a ma szintén jelentős takarékosági szempontok tehát találkoznak abban az eredményben, hogy a közigazgatási jogszolgáltatásra is kiterjedő és szervezetében egységes bíráskodás mentesít egy külön új szervezetnek elkerülhetetlen zökkenőtől, a szellem tekintetében pedig a már meglévő testületben az egyébként a külön szervezés mellett is jogos remény bizonytalansága helyett, megnyugtató bizonyosságot jelent. Emellett, mivel — inkább csak adminisztratív és előkészítő jelleggel — a közigazgatási szervek jurisdikcioja csak egy fokban jutna szerephez és csak így maradhatna igazolt, a jogorvoslat pedig már bírói döntésre kerülne, szükségképpen és legalább is egyenértékű megtakarítással eslenének az eddig fennálló kiterjedt közigazgatási jogorvoslati fórumok, amelyek eddig minden ismétlődő «egyszerűsítés» és «racionalizálás» ellenére fölösen sok számú szervet igényeltek.

A szorosan alkotmányjogi, közjogi vitákban a kir. Kúriának, mint kizárólagos egyetlen fórumnak, a hatásköre volna megszábandó.

A felsőház, a képviselőház, a törvényhatóság tagjainak választásán, de a községi önkormányzatban előforduló választásokon is kívül külön közkereseti jog volna biztosítandó a kormányrendeletek törvényességének bírói felülvizsgálatára is.

A közigazgatási fegyelmi ügyekben is a bíróságot tartanánk kívánatosnak jogorvoslati fórumul.

Ami végül az eljárási részt illeti, ennek mikéntje még csak nem is vitatható. A nyilvánosság, a szóbeliség és közvetlenség elveit a bírói eljárásban csak valami beteges maradiság mellőzhetné. Éppígy mellőzhetetlen, már a közigazgatási jognak ma különösen nehezen áttekinthető nagy anyaga miatt is, az ügyvédi jogképvislet kizárólagossága s ennek a jelentősebb ügyekben a kötelező volta is.

Úgy véljük, hogy meglévő perjogunk mellett külön eljárási szabályok, eltekintve a hatásköreiktől, merőben feleslegesek is.

Ha mégis hangsúlyozzuk e természetes követeléseket, ez csak azért történik, mert ezen korszerű és mellőzhetetlen elvek az új közigazgatási fegyelmi eljárásban nem érvényesülnek kimerítően. Bizonyos óvatos bátortalanlanság az egyébként nagyon öröndetes újítások keresztülvitelében indokolatlanul kívánni valót hagyott fenn úgy a közvetlenség, mint a szóbeliség, de még a jogvédelem szempontjából is.

(Folyt. köv.)

Dr. Medvigy Gábor.

A jogegységre való törekvés hiánya a munkajogi gyakorlatban.

Nincs jog más jog ellenében.
Bossuet.

Stuart Mill logikájában sok bírói ítélet helytelenségének okát a jogi fogalmaknak, sőt magának a jog fogalmának két- sőt többértelműségében próbálja megtalálni. Bacon már előbb tovább ment egy lépéssel és érdekesen mutatta ki, hogy az ítéletek, de maguk a jogszabályok is — igen sokszor az ítéletekből kialakuló jogszabályok — négyféle okból lehetnek homályosak és rosszak: 1. Ha túlságosan sok a törvény, 2. ha kifejezései kétértelműek, 3. ha a jogszabályt *rendszeretlenül* vagy rossz módszer szerint értelmezik és végül 4. ha az ítéletek ingadozóak vagy egymással *ellenkeznek*.

A tanulmányok és cikkek légióit olvashatjuk állandóan arról, hogy mennyire fontos igazságügyi követelmény a perek tartamának megrövidítése, olcsóbbítása, a szóbeliség és közvetlenség elvének intenzívebbé tétele, de a jogegységre való igazi törekvéstől, mint az igazságszolgáltatásnak az előbbiekével teljesen egyenlő posztulatumáról mostanában csak szórványosan hallunk beszélni. Pedig: egy bizonyos kulminációs ponton túl a jogegység elvének markáns — bár nem tudatos — megsértése az okozott súlyos anyagi károkon kívül azzal a következménnyel is jár, hogy a jogkereső közönség nagy részében mélyen élő hitet (hit a törvényben, — amely hit a törvények megtartásának a kényszerrel egyenlő erejű alapja — hit a jogszolgáltatásban) súlyosan megrendítheti, a jogi tanácsadással hivatásszerűen foglalkozó szakembert pedig tétovázóvá és ingadozóvá teszi.

Az alábbiakban a jogegységre való törekvés elhanyagolásának és következményeinek illusztrálására — tehát inkább csak szimbólumképpen — két kir. kúriai ítéletet fogunk bemutatni a szolgáltatási jogviszony köréből. Mindkét ítéletet a kir. Kúriának *ugyanazon* tanácsa hozta — aránylag rövid időn belül. Hogy e sorok írója elfogultsággal vádolható ne legyen, szándékosan olyan ítéleteket választottunk, (mert hiszen a jogegység hiányának bemutatására más ítéletekkel is foglalkozhattunk volna), amelyeket csak a jogi folyóiratok döntvénytárainak közléseiből ismerünk, amelyek azonban az alapul szolgáló tényállás teljességét tartalmazzák.

Az egyik ítélet száma P. II. 4353/1931. (Ugyanez újból kimondva: a P. II. 891/1932. és a P. II. 2370/1930. sz. ítéletben.) A másiké: P. II. 5746/1931. Mindezen ítéletek 1932-ben hozattak. Az elsőben a tényállás a következő: Felperes 1917-től 1924-ig kapott rendszeresen évi mérlegpénzt. Munkaadója a kedvezőtlen gazdasági helyzetre való hivatkozással 1925-ben kijelentette, hogy nem fizet mérlegpénzt s az 1924. évi mérlegpénzt sem fizette ki. Felperes *tiltakozott* ez ellen, de tovább szolgált 1930-ig, amikor is elbocsáttatván, keresetet indít az 1924—1930. évi mérlegpénzek kifizetése iránt és kéri azt is, hogy a végkielégítés összegének megállapításánál a mérlegpénz is vétessék figyelembe. A Kúria elutasítja a keresetet. Az indokok a következők: «Az alkalmazott, ha a munkaadó által egyoldalúan redukált díjazással nincs megelégedve, *jogosítva van a szolgáltatási viszonyt azonnali hatállyal megszüntetni*. A szolgáltatásnak a lecsökkentett illetmények mellett éveken át tovább folytatása viszont az illetmény csökkentéshez való hozzájárulással, abban való megnyugvással azonos hatályú. Tehát ezt a követelést nem érvényesítheti, mert a szolgálatot már abban a tudatban folytatta, hogy a mérlegpénzre, *mint fizetését kiegészítő rendszeres javadalmazásra* nem számíthat. Ugyanezért a végkielégítési összeg meghatározásánál sem igényelheti a felperes a mérlegpénz számításba vételét.» A P. II. 2370/1930. sz. ítéletben azt póntirozza a kir. Kúria, hogy: «A fizetés leszállítás elleni *tiltakozásnak nincs jogi jelentősége*.»

Mostani célunktól távol áll, hogy az ítélet kritikájával foglalkozzunk. Az ítéletet lehet helyesnek tartani s lehet azt helyteleníteni. S csupán melleleg mutatunk rá arra, hogy mintha kissé papirosízú megállapítás lenne a kir. Kúria részéről az, — a mai gazdasági viszonyokat szemelődött tartva — hogy az alkalmazott a mérlegpénz ki nem adása, megvonása miatt csak azt teheti meg, hogy a szolgálatot azonnali hatállyal otthagyja, (vajjon hányan fognak élni ma ezzel a fegyverrel?) továbbá arra, hogy a kötelmi jog szabályai értelmében szerződésszegés esetén nemcsak nemteljesítés miatti kártérítést, hanem magát a teljesítést is lehet követelni, hogy a joglemondásnak kifejezettnek és határozottnak kell lenni (a kir. Kúriának ugyanezen tanácsa ugyancsak az elmúlt évben is P. II.

3881/1931. sz. ítéletében kimondotta, hogy: «A jogokról való lemondásnak kifejezettnek kell lennie s a kifejezett joglemondást nem pótolhatja a félnek az a hallgatóságos magatartása, hogy a másik félnek az ő jogait sértő intézkedése ellen fel nem szólalt, kivált, ha az ellenérdekű fél részéről nyilatkozattételre fel sem hivatott.», hogy a magyar magánjog értelmében az elévülési határidő általában 32 év, s végül arra, hogy miután a Kúria gyakorlata, sőt az Elvi Jelentőségű Határozatok tárába is felvett döntése szerint a több éven keresztül rendszeresen folyósított mérlegpénz, remunéráció, stb. maga is *illetménnyé* válik, az ítéletből logikusan az következik, hogy a fixfizetés, (illetmény) pontos időben való ki nem utalványozása miatt is azonnali hatállyal kell kilépni, mert különben a munkavállaló elveszti azt az igényét, hogy a ki nem fizetett járandóságokat utóbb követelhesse.

Ismételjük azonban, hogy az ítélet helyessége vagy helytelensége egyformán vitatható.

Nézzük azonban — a tárgyalandó téma szempontjából — a másik ítéletet. A P. II. 5746/1931. sz. ítélet szerint: «Az alkalmazottat az 1884: XVII. tc. 95. §-a b) pontnak megfelelő felmondás nélküli azonnali hatályú kilépésre a munkaadónak csak oly szerződésszegése jogosítja, amely teljesen kétségtelen és világos szerződési kötelezettségek nemteljesítése, *amikor tehát ez a nemteljesítés nyilvánvalóan szerződésszegő szándékkal történt*. Nem szolgálhat jogos kilépési okul olyan fizetés nemteljesítése, amelynek *jogossága* a felek között *vitás lehetett*. Már pedig az alperes *rosszhiszeműség nélkül* helyezkedhetett arra a — *noha téves* — álláspontra, hogy a felperes utazói beosztása folytán a korábban fizetett *remunéráció* többé nem jár.»

A két ítéletet csak szembe kell állítani egymással s rögtön nyilvánvaló a jogegységre való törekvés teljes hiánya. Ki tud ezek után feleletet adni arra a kérdésre, hogy milyen jogai vannak a munkavállalónak akkor, ha a munkaadó az *illetménnyé* átalakult remunérációt stb. nem fizeti meg? (A konkrét esetben a remunéráció az ítélet indokolásának itt nem közölt részletes tényállása szerint illetménnyé változott át.) Feltűnő az ítéletben először is az, hogy a kir. Kúria a jogban való tévedést exkulpáló tényezőnek fogadja el. Súlyosabb azonban ennél az a körülmény, hogy a rögtöni hatályú kilépést csak olyan esetekben engedi meg, amikor a nemteljesítés nyilvánvalóan «szerződésszegő szándékkal», tehát lényegileg *vétkezésen* történt. Mióta szükséges a szerződésszegés következményeinek megállapításához általánosságban a vétkeesség és illetve a rosszhiszeműség? A rögtöni hatályú elbocsátásnak vagy kilépésnek a törvényben felsorolt okai általában nem az egyik vagy másik fél *vétkeességére* vannak felépítve. A Magyar Magánjogi Törvénykönyv tervezete I. bizottsági szövegének a munkajog vonatkozó részét illető indokolása szerint: «Közömbös, hogy a másik fél vétkezésen vagy hibáján kívül, egészben vagy részben nem tett eleget kötelezettségének, mert a szolgáltatási viszony megszüntetésének oka nem a kötelezettségét nemteljesítő fél jogellenes magatartása, hanem az a jelentkező veszély, amely a kötelezettségnek, habár esetleg csak részleges nemteljesítése esetén a másik fél érdekeire hat.»

Grosschmid a «Kártérítés» fejezetében is ugyanezen az állásponton áll, egyenesen felhívja — *példának is* — az Ipartörvény 94. és 95. §-ait. «A kötelemszegésnek szintén lehet, *miként a deliktumnak*, egyéb jogkövetkezése, mintsem a kártérítés. Így többi között a felbontási jog, szolgáltatási szerződésnél. (Ipartörvény 94., 95. §.) (Fejezetek. I. kiad. I. kötet, 636 lap.) Az ítéletet ugyanazon tanács hozta, amely — más relációban ugyancsak szembekerülve eddigi gyakorlatával — (az eddigi gyakorlatra vonatkozólag l. többek között a P. II. 6156/1927. sz. és sok más ítéletet) és szembekerülve a törvény helyes értelmével, — kimondotta P. II. 5509/1930. sz. alatt 1932. szeptember 29-én hozott ítéletében, hogy a hat hétnél tovább tartó akut *betegség* esetén az alkalmazott azonnali hatállyal elbocsátható. (Hol van itt a vétkeesség, vagy akárcsak a rosszhiszeműség is?)

Az ítélet szerint nem szolgálhat okul a kilépésre olyan *fizetés* nemteljesítése, amelynek jogossága a felek között vitás lehet és a munkaadó «téves álláspontra» is helyezkedhetik. Hány esetben nincs vita a felek között a remunéráció, mérlegpénz stb. jogossága tekintetében? Emellett ezen a területen változik a leggyakrabban a bíróság gyakorlata. A kir. Kúria röviddel ezelőtt hozott s eddigéig csak élszóval kihirdetett ítéletében (P. II. 2706/1932.) kimondotta, hogy bár a hosszú időn keresztül, *évről-évre ugyanazon összegben* adott remunéráció *illetménnyé* válik, azonban ez csak azt jelenti, hogy a munkaadó általában remunérációt tartozik adni,

az *összegszerűséget* azonban, ha a felek között vita támad, a bíróság állapítja meg, vagyis az éveken át egyforma összegben adott remuneráció magábanvéve még nem determinálja az «illetmény» nagyságát. Vajjon ilyen körülmények között nem fog-e lépten-nyomon vita támadni a felek között az illetmény nagyságának jogossága tekintetében?

Nem akarunk a részletekbe túlságosan belemélyedni, ezért összegezzük az eddigieket.

Az egyik ítélet szerint a remuneráció, a mérlegpénz nem-folyósítása miatt az alkalmazott jogosítva van azonnali hatállyal kilépni, sőt a Kúria álláspontja szerint máshoz joga nincs. Ezzel szemben a békebeli gyakorlat világosan kifejezésre juttatta (D. 646/1904.) azt, hogy: «Az a körülmény, hogy az alkalmazott a szolgálati viszonyt huzamosabb időn át folytatta anélkül, hogy az őt megillető magasabb illetményt *igényelte volna*, nem tekinthető eziránti jogáról való lemondásnak.» V. ö. ezzel azt a mostani enunuciációt, hogy még a *tiltakozásnak* sincs jogi jelentősége.

A másik ítélet szerint a kilépés joga ily esetben csak akkor illeti meg az alkalmazottat, ha olyan fizetés nemteljesítéséről van szó, amelynek jogossága a felek között vitás nem lehet. A munka adót jogban való tévedése mentesíti a kilépés következményeitől.

Felmerül ezek után az a kérdés, hogy milyen esetben követelheti valójában a munkavállaló *joghatályosan* ezeket az illetmény-szerű járandóságokat? A két ítélet egybevetéséből megállapíthatjuk, hogy lényegileg sohasem. Eszünkbe jut Chesterton ironikus megjegyzése a «Heretics»-ben az ál-ateistákról: «Talán logikusabb, ha ahelyett, hogy kezdetben teremtette Isten eget és földet, azt mondják: kezdetben valami elképzelhetetlen hatalom elképzelhetetlen folyamatot nyitott meg.» A két ítélet közvetett s — bár nem szándékolt — együttes értelme, más szavakkal körülírva, az, hogy a munkaadó nem tartozik ezeket a járandóságokat megfizetni. Helyesebben és az életbe transzponálva az ítéleteket: akkor fizeti meg, amikor akarja. Schlossernek a múlt század elején megjelent s a XVIII. század történetéről szóló könyve («Geschichte des XVIII. Jahrhunderts») említi, hogy a francia kereskedők és iparosok a XVIII. század közepén a beadványok és kérelmek tömegét intézték a királyhoz és az orléáni herceghez, amiatt, mert a főurak nem fizetnek nekik s ezért törvényes intézkedést kérnek. Alázatosan megírják, hogy kézműves és kereskedő *perbe nem foghat* főurat azért, hogy az *nem fizet*; «kérheti ugyan pénzét, de ritkán, mert a főurakon áll akkor kielégíteni őket, amikor jónak tartja: quand ils le trouveront à propos».

További kommentárt az ítéletekhez nem fűzünk.

Dr. Berczel Aladár.

Szemle.

— **A világmoratórium**, amelynek circulus vitiosus-a az Amerikai Unió 48 államának bankzárlatával már majdnem teljessé vált, feleleveníti azt az észrevételt, amelyet az első háborús moratórium elrendeléséhez, boldog emlékü kitűnő munkatársunk, *König Vilmos* fűzött e lapnak 1914. évi augusztus 7-i számában: «Rá kell mutatnom, hogy teljesen elhibázott rendelkezés, mely a moratóriumot a folyószámlabeli banktartozásokra is kiterjeszti. Itt a moratórium a legveszélyesebb, mert számtalan üzemet egyenesen lehetetlenít. Hozzájárul, hogy a folyószámlán inkasszók vannak elkönyvelve, melyekre a fél feltétlenül számíthatott. A moratórium ily mérvű kiterjesztése ezenfelül lehetetleníti, hogy az erre hajlandó polgárok az állam hitelszükségleteinek kielégítésénél közreműködjenek.» Noha ez elmúlt húsz év százszorosan igazolta ezeket az aggodalmakat, ma is ott tartunk, ahol a világháború kitörésekor. Azzal a különbséggel, hogy a pillanatnyi szükség parancsolta rendszabály nemzetközi jogintézménnyé szélesedett. Ma is a pénzforgalom megbénításával «gyógyítjuk» a gazdasági test betegségét,

aminek gyakorlati értéke nem nagyobb, mintha a súlyosan arterioszklerotikus páciens az ütőerek alakításával akarnók megmenteni a gutaütéstől. Gyöngye vigasz, hogy másfél évvel a magyar bankzárlat után az akkor aranyban fuldokló Unió is kénytelen követni a végzetes példát, mert a nemzetközi gazdasági forgalom éppoly kevéssé kezdődik Budapesten, mint ahogy nem ér véget New-Yorkban és Chicagóban. Bár a jognak, amely inkább kifejezi, mint szabályozza a gazdasági élet tényeit, nem hivatása, hogy a közgazdaság intézőit e palliativumok végzetes hatásairól fölvilágosítsa, mégsem fojthatjuk el azt a fájdalmasan rezignált megjegyzést, hogy a jog, amikor a kötelmek *nem* teljesítését kénytelen szabállyá emelni, hiába hozza meg ezt az áldozatot. Fölközzön önmagát, anélkül, hogy ezzel az áldozattal megmenthetné azt, akinek az érdekében hozta. Nem kevésbé figyelemre-méltó, hogy e jogszabály oly mértékben jutott nemzetközi érvényre, amely mértékben a gazdasági autarchia nemzeti öngyilkossága érvényesült. Látnivaló tehát, hogy a jog nemzetközi egysége nem is oly nagyon ellenkezik a nemzeti szellemmel. Kár, hogy ez az igazság csak akkor érvényesül, ha a jog megtagadásáról van szó s nyomban kudarcot vall, ha a jog nemzetközi egysége arra szolgál, hogy helyre-állítsa a darabokra szaggatott gazdasági egységeket s ezzel az éltető vérkeringést, amely nélkül termelés és fogyasztás egyaránt elszorvad. Ebből egyszersmind kitűnik, hogy a világválságban, amelyet a világmoratórium csak meghosszabbíthat, de meg nem gyógyíthat, nem a jog a hibás, hanem azok, akik a joggal a rövidlátó gazdasági önzés érdekében visszaélnek s abban a hiú reményben ringatódnak, hogy a kapitalista világ gazdaságának nemzeti különítményei ily módon megóvhatók az apoplexiától. Nincs tehát különös okunk a büszkeségre, hogy mi kezdeményeztük a moratórium kör-táncot, amely most Amerika hozzájárulásával lezáródott.

Közgazdaság.

A Magyar-Olasz Bank Rt. igazgatósága megállapította az 1932. üzletévi mérleget, amely az elmúlt évi áthozattal együtt 1.452,237.47 pengő nyereséget mutat fel az előző évi 1.963,922.61 pengő nyereséggel szemben. Az elért üzleti eredmény alapján az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja osztalék fejében *részvényenként 2.50 P* (= a névérték 5 %-a) *kifizetését*, az előző évi 3 pengővel (= 6 %) szemben. 534

A Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága megállapította az 1932. üzletévi mérlegét, amely 614,763.78 pengő *tiszta nyereséggel zárult*, miután az intézet a vállalati *nyugdíjpénztárnak* az év folyamán *mérlegen belül cca 151,000 pengőt* átutalt és miután 368,095.81 pengőt veszteségek *leírására fordítottak*. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy *osztalék fejében részvényenként 1 pengő kerüljön kifizetésre, a tartalékalap növelésére, úgymint tavaly 100,000 pengő fordítottassék*, ami által az 13.650,000 pengőre emelkedik, a vállalati *nyugdíjpénztár* erősítésére, hasonlóan az előző évhez, 50,000 pengő utaltassék át, míg 39,763.78 pengő (1931-ben 35,005.29 pengő) új számlára vezettessék elő. A javaslatok elfogadása után az intézet *saját tőkéi 33.650,000 pengőre* fognak rúgni. 536

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Fordítási, sokszorosítási, mindenféle ügyvédirodai munkák legolcsóbban azonnal: «Tempo» irodában. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 533

Jómegjelenésű, kezdő ügyvédjelöltet keresünk. Ajánlatokat «Kereskedelmi iroda» jelígre kiadóba kérünk. 535

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Ruzslem: Háború és jog. (III.) — Dr. Kende Ernő tőzsdei jogügyi titkár: Az állami célkultúrák megvalósítása és a teleologikus ítélkezés. — Dr. Hajnal Henrik budapesti ügyvéd: A Kúria újabb házassági gyakorlatából. — Dr. Schäfer István ügyvédjelölt: Néhány szó a «fondorlat» büntetőjogi fogalmához. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 11. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 2.

Háború és jog.*

II. Szintézis.

Ha azonban a háború valóban ellenlábas a jognak és igazságnak, úgy ebből viszont logikusan az következne, hogy a jog és igazság éppoly hathatós ellenszere a háborúnak, mint a víz a tűznek. Ha a királyi hatalom megerősödésével és a jog fegyverével sikerült a XV. században a hűbérurak magánháborúinak véget vetni, amelyeket a középkorban éppúgy az emberi természetben gyökerező örök végzetnek tartottak, mint aminőnek a militarizmus haszonélvezői és egyéb szerelmesei manapság az államok viaskodását hirdetik, úgy miért ne lehetne a jog uralmát az államok közt is biztosítani? Sajnos azonban, a jog mindenhatósága iránt táplált ez a bizalom, csalóka ábrándnak bizonyul. Éppen az a babona, hogy az államok között divó erkölcsi és illemszabályok, amelyeket megtévesztő módon nemzetközi jognak kereszteltek, jogi szabályok, egyik legveszedelmesebb forrása a háborúnak. Egy állam sem szokott, ha a másikat megtámadja, a sovinizmusra, a hatalomvágyra, vagy gazdasági érdekére hivatkozni, hanem a háborús motívumokat azzal leplezi, hogy *jogos* igényeinek és a megsértett jognak védelmét írja zászlójára. Mint-hogy pedig a jog és igazság érzése mélyen gyökerezik az emberekben, az igény jogosságának hirdetése a leghatalmasabb lelki tényezők egyike, amellyel az önző szenvedély lángra lobbant-ható, hogy segítségével elvesse a gyűlölet magvát a népek közt. Ha 1914-ben nem sikerült volna a trónörökös meggyilkolásából a monarchia jogsérelmét megkonstruálni, az ultimátumnak éppoly kevésbé lett volna jogi alapja, mint az angolok beavatkozásának, ha nem hivatkozhattak volna Belgium semlegességi jogának megsértésére, aminthogy Franciaország az 1871-i jogtalanságból származtatta azt a jogát, hogy Elzászt visszaszerezhesse s a győztesek Németország vétkes magatartásának jogkövetkezményeként osztották fel a központi hatalmak területeit és állapították meg kártérítést a békeszerződésekben. Nyilvánvalóan merő képzelődés, mintha erre lett volna tárgyi jogszabály, amely pedig minden jogsértésnek fogalmilag feltétele és a szerződési forma látszata, amelybe a győztesek Brennus-kardjukat burkolták, még nem teszi azt jogi instrumentummá, mert a talpig fegyverben álló és a védtelen fél között jogilag érvényes szerződés létre sem jöhet. Igaz, hogy a békeszerződéseket becikkelyezésük, legalább *pro foro interno*, jogi erővel ruházza fel, de tudvalevőleg egész irodalom támadt, amely éppen az eredeti kényszerhelyzetből származtatja a szerződések revíziójának «jogcímét» s a Törökországgal kötött lausanne-i béke szemléltetően bizonyítja, hogy minő «jogi» eszközökkel sikerült az eredeti pressziót kiegyenlíteni.

Amikor az államok és a hatalmi érdekeiket kiszolgáló juristák a brutális hatalmi politikát csalóka jogi képzetekkel leplezik, amikor a jog és igazság eszméit a háborús erőszak igazolására

használják fel, magát a jogot alacsonyítják le a háborús uszítás eszközüvé, mert ilykép jughoz fűződő s az emberi tudatot tudat alatt befolyásoló eszményi érzések szolgálnak a háború népszerűsítésére. Amennyiben tehát a háborúban jogról szó esik, annak igazi szerepe nem annyira a háború megakadályozásában, mint inkább előmozdításában és igazolásában mutatkozik.

Ennek ellenére éppen a világháború óta szaporodtak el a legváltozatosabb javaslatok, amelyek a pacifista gondolat diadalát az államok egyetértésére törekvő Népszövetségtől, a háborút jogilag kiátkozó Kellog-szerződéstől, vagy a megfeneklett genfi jegyzőkönyvtől várják, amely jogviták esetére kötelezővé kívánta tenni az állandó Nemzetközi Bíróság igénybevételét. Másszóval: az államok közt kötött szerződés biztosítaná állítólag a háború abszolút tilalmát. Kétségtelen azonban, hogy az ily szerződésben megtestesülő jogszabály csak akkor nyújthat teljes garanciát a háborúnak tényleges lehetősége ellen, ha a szerződő államok arra is kötelezik magukat, hogy a békebontó vagy renitens állam ellen katonai kényszerrel alkalmaznak. Másszóval, ha sikerül oly nemzetközi végrehajtó hatalmat teremteni, amely a nemzetközi szervezet tagjait szükség esetén nemcsak gazdasági fenyegetéssel, hanem fizikai erővel kényszeríti, hogy jogvitáikkal a nemzetközi döntőbíráshoz forduljanak s annak határozatait végre is hajtsák.

Csak-hogy a pacifizmus gondolatának ily jogi megvalósításában, miként azt a budapesti egyetemnek tudós jogfilozófusa: Moór Gyula professzor kifejtette, súlyos logikai ellentmondás rejlik, mert ugyanakkor, amikor a jog a háborúnak abszolút tilalmát állítja fel, egyszersmind háborúra kötelezi a többi államot a tilalmat sértő állammal szemben, s így a jog eszközeivel meghiúsítja a jog célját. Abban természetesen igaza van Moórnak, hogy a kényszerben megnyilvánuló hatalmi szankció nélkül minden nemzetközi szervezet, amely a háborút jogi formákkal kívánja kiküszöbölni, szentelt víz, sőt fából vaskarika. De ez mitsem változtat azon, hogy az állítólagos logikai ellentmondás mögött, amelyben a pacifizmus szenved, militarista szofizma rejtőzik. Nemcsak az elnevezésben van ugyanis különbség a nemzetközi szervezet által alkalmazott katonai kényszer és a háború közt, hanem a két rendszabály materiális tartalmában is. Ugyanaz a különbség, amely két, szerelmeseért verekedő parasztlegény és a duhaj legényeket megfékezni igyekvő rendőrök magatartása közt fennáll. Míg az egyiknek nincs más határa, mint a végkimerülés, a másik a duhaj legények megfékezésével ér véget, míg az egyik mögött csak a fékevesztett szenvedély áll, a másik a jog felsőbbségének erkölcsi erejére támaszkodik, míg az egyik, ha szükségesnek találja, minden eszközt felhasznál, a másikat eszközeinek használatában a cél korlátozza. Mint ahogy a rendőrség fegyverhasználati jogának a törvény eredményesen szab határt, úgy arról a nemzetközi végrehajtó hatalomról, amely katonai kényszerrel fékezi meg a renitens államot, sem tehető fel, hogy mérges gázokat használ vagy ekrazit bombákat dobál békésen alvó városokra. Már csak azért sem, mert nem látszik valószínűnek, hogy a nemzetközi végrehajtó hatalom túlereje, amelynek logikai velejárója az egyes államok lefegyverzése, komoly ellenállással találkozzon. Hogy pedig az ily nemzetközi végrehajtó hatalmat hadseregnek vagy rendőrségnek nevezzük-e, az valóban nem egyéb szóvitánál. Nem vág tehát az a gúnyolódás, hogy a pacifizmus nem a háború ellen, hanem csupán finom jogászai megkülönböztetésekért harcol. Ez a disztinkció éppoly kevésbé jogászai szőrszálhasogatás, mint az, hogy a halálbün-

* Ref. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 8. és 9. számban.

tetést végrehajtó hóhér nem követ el gyilkosságot és a börtönőr nem sérti a személyes szabadságot. Ezt pedig legkevésbé annak a Kelsen—Moór-féle jogbölcseleti iránynak szabadna szem elől tévesztenie, amely a jogszabályt materiális tartalmától, tehát az élet valóságától elvont kategóriává igyekszik desztillálni.

Abban ismét tökéletesen igaza van Moór professzornak hogy a jog uralmát az államok közt kényszerrel biztosító nemzetközi hatalomnak szervezése nem lehetséges a tagállamok szuverenitásának legalább részleges sérelme nélkül. Aki azonban, miként Moór Gyula is, helyesen azt vallja, hogy a nemzetközi élet mai fejlettségében nem tartható fenn tovább az az elmélet, amely az államot nemcsak befelé legfőbb, hanem kifelé is teljesen független hatalomnak tekinti, az nem láthatja a pacifizmus akadályát a szuverenitás megsemmisítésében sem. Mint ahogy az államon belül a polgárok, úgy nemzetközi vonatkozásban az államok szabadsága sem állhat abban, hogy korlátlanul kitekerhessék egymás nyakát. Nincs okunk a szuverenitásnak ily korlátozásától akár az államok függetlenségét, akár nemzeti öncélúságát féltetni. Éppoly kevésbé, mint ahogy az államiság nem veszélyezteti polgárainak egyéni szabadságát és boldogulását, hacsak zsarnoksággá nem fajul, ami ellen azonban nem az állami kényszer hiánya, hanem csupán az állami akarat alkotmányossága nyújthat biztosítékot. Mint ahogy az államon belül az egyének szabadságán, úgy nemzetközi vonatkozásban az államok függetlenségén sem esik csorba, ha ennek korollariumai közül hiányzik a gyilkolás felségjoga. Senkinek se jut eszébe, hogy kétségbe vonja az apai hatalom létét, csupán azért, mert azzal ma már nem jár együtt a *jus vitae ac necis*, mint a római jog korai korszakában.

Ha tehát az államok fölött álló nemzetközi főhatalom szükségképpen csökkenti is azt a babonás tiszteletet, amellyel a jogászok egy része ezt a természetjogi fetist övezi, a sérelmen csupán az ütközhetik meg, aki nem tudja bevárni azt az eszményien boldog állapotot, amikor majd csak nemzeti szuverenitások fogják benépesíteni a földtekét, mert az embereket a mérges gázok már rég kipusztították. Annyi azonban bizonyos, hogy a béke biztosítása mindaddig ábrándos álomkép marad, amíg az államok közt a jog uralma ugyanolyan módon nem biztosítható, aminő a jog uralmának az államon belül megfelel, s így csak a szuverenitás mondva csinált fantomjának sírjából hajthat ki a béke virága.

Csak hogy a legnagyobb tévedések egyike, mintha azt a feladatot, hogy a nemzetközi jognak keresztelt ábrándkép valóban joggá váljon, maga a jog, mint kezdeményező hatalom tudná megoldani. Nem a jog szülte a társadalmat, hanem a társadalomból született az állam és a jog kölcsönös függése. Csupán a mesebeli Münchhausen képes önmagát üstökénél fogva a levegőbe emelni. Ilyen csodát a jogtól hiába várunk az államok társadalmában, sőt hiába várjuk attól a genfi gyülekezettől is, amelynek tagjai nem népeket, hanem szuverenitásokat képviselnek s amelynek tevékenysége ennél fogva a szuverenitások tiszteletének rituális szertartásában merül ki. Hiába várjuk a béke biztosítását attól a leszerelési konferenciától, amely a hadihajók tonnáinak és az ágyúk kaliberének maximálásával szórakozik, aminek a pacifizmus számára nincs nagyobb értéke, mint ha az országutak személyes és vagyonbiztonságának védelmében az útonálló rablók szakszervezete elhatározná, hogy ezentúl nem tűz, hanem csak hat mm-es revolvert fog mesterségének gyakorlásában használni.

Hiábavaló a remény, hogy azok a szuverenitások, amelyek létüket a háborúval látják biztosítottak, harakirit kövessenek el és önmagukat áldozzák fel az emberiség békéjének oltárán. Ezt a szuverenitási bálványt minden államban külön-külön kell az államot alkotó társadalmi erőknek megdönteni. Csak akkor válhatik a jog a békét konzerváló hatalommá, ha már van mit konzerválnia. Mielőtt tehát a nemzetközi bíráskodás és a nemzetközi végrehajtó hatalom jogi formát ölthetne, a pacifista nevelésnek kell a társadalomban, a családban, sőt az egyes embereken a békét biztosító meggyőződést és érzést megteremtene. Amíg a szuverenitások kiküldöttei Genfben békéről szavalnak, de ugyanazok a szuverenitások odahaza iskoláikban a harcias multat dicsegetik, a katonai vitézséget erénynek magasztalják és a pacifista tanítást izgatásnak minősítik, addig a jog hiába keresi a kivezető utat a háború és a nacionalista szuverenitás circulus vitiosus-ából. Hogy az államoknak nemzetközi kapcsolata jogivá izmosodhassék, ennek feltétele, hogy az államcsalád minden tagja elérje azt a teljeskorúságot, amely a jogi cselekvőképességhez szükséges,

belássa, hogy az erőszak abszolút alkalmatlan eszköz kultúrfejlődésének biztosítására s az e belátásból fakadó politikai értékítélet oly kormányzatban jusson kifejezésre, amely hatalmát nemcsak polgáraival, hanem a többi államokkal szemben is hajlandó korlátozni. Adolf Merkel-nek fogalommeghatározása: *Recht ist Selbstbeschränkung der Macht* nemzetközi vonatkozásban is talál, s a nemzetközi jog megszületésének előfeltétele, hogy a jogalkotó tényezők önkorlátozásában nyilvánuljon meg az akarat közössége.

Ez egyaránt vonatkozik úgy a háborúban győztes, mint a legyőzött államokra. Minden embernek és minden államnak előbb kell megszabadulnia a filius ante patrem szofizmájára alapított képzettől, mintha a háború valaha is jogos lehetne, s csak ha ez sikerült, akkor válhatik a jog a háború ellen folytatott küzdelemnek hathatós eszközévé. Ezt a szofizmat még az a féltucat jezsuita teológus sem változtatja igazsággá, akiknek véleményével Moór professzor igazolni igyekszik, hogy a *first justice then peace* jelszó megfelel a teológia moralis-nak. Lényeges különbség ugyanis, hogy egy nemzetközi bíróság állapítja-e meg a tárgyi jog megsértését és ítéleteinek végrehajtására alkalmaz katonai kényszert, vagy pedig az állam, amelyen állítólag injuria esett, ezt háborúval torolja meg s ha a háború számára eredményesen üt ki, annak eredményét jognak nevezi. Abból a hatalmi tényből, amelyet a háború teremt, éppoly kevésbé származhat jog, mint jogtalanság, s akik a békeszerződés igazságtalanságát emlegetik, elfelejtik, hogy jog nélkül nincs igazság sem. Lehet a békeszerződés okos vagy oktalan, jó vagy rossz, méltányos vagy méltánytalan, csak éppen igazságos vagy igazságtalan nem lehet. Nincs jogszabály, amely megállapítaná, hogy a történeti jogcím, a nemzetiségi elv vagy a gazdasági érdekazonosság szabja-e meg valamely területnek vagy népességnek állami hovatartozását. Igazságosság pedig mindig a norma alkalmazása az adott esetnek egyedi sajátosságára. Így norma hiányában nincs mit alkalmazni, mértékegység nélkül nem lehet se súlyt, se hőrt, se igazságot mérni, tehát jog nélkül nem hozható igazságos ítélet sem.

Éppen azzal, hogy a békeszerződést jogtalanak nevezik, adnak elméleti lovat ama föltevés alá, mintha a hatalmi szóval kikényszerített szerződési forma a győzők egyoldalú tényének jogi jelleget kölcsönözhetett volna. Éppen azok, akik a pacifizmusnak logikai ellentmondást vetnek szemére, szenvednek a leg súlyosabb logikai színvakságban. Szerintük e győzők békéje jogtalan és igazságtalan, s bár természetesen nem ismerhetik az újabb háború eredményét, amelytől e jogtalanságnak jóvátételét remélik, s amelynek a béke jogi megszervezését meg kell előznie, már eleve megállapítják, hogy a háború az injuriát reparálni fogja. Kétségbeejtőbb jogászi galimatiasz nehezen képzelhető, mint a *first justice then peace*, amely egy lélekzetre fejtetejére állítja a jog és a háború fogalmát, midőn azt teszi fel, hogy a háborúból születik az igazságot tevő nemzetközi jogszabály, de egyben anticipálja ennek alkalmazását, hogy a háború jogilag kiküszöbölhető s a béke jogrendje biztosítható legyen. Befogja a ló elé a szekeret s mégis azt kívánja, hogy a szekeret a ló indítsa el.

Nyilvánvaló tehát, hogy nem a pacifizmus logikátlan, hanem a jog kerül összeütközésbe saját létének logikájával, ha a háborút próbálja igazolni. Lehetséges, hogy a háború — miként Moór professzor állítja — «az emberiséget kultúrára és civilizációra neveli», mert végre is értékítélet kérdése, vajjon Julius Caesar kultúrtettet hajtott-e végre, amikor a 700,000 kötetes alexandriai könyvtárt elpusztította és vajjon Dzsingizkán civilizálta-e Kínát, amikor Laoce és Konfucius ötmillió hívét kiirtotta, de a jognak fogalma zárja ki, hogy a háborúból valaha is jog származhasson.

Igaz, hogy minden államhatalom, vagyis a jognak forrása, valamikor régen háborúból eredt, mint ahogy a kisfiú játékaikról Goethe költeményében olvashatjuk: «Woher, mein Kind, hast du die schönen Sachen? Vom Papa. Und der? Vom Grosspapa. Woher hat sie der Grosspapa bekommen? — Der hat sie genommen.» Azonban ez a jog, amit euphemistikusan a hódító jogának szokás nevezni, csak akkor válik valóban joggá, amikor az eredeti hatalmi tény már feledésbe ment, amikor az erőszak emlékét az elmúlt idő már elhomályosította s ezzel megszakította a kapcsolatot, amely a jognélküli erőszak s az általa teremtett hatalmi helyzet közt egykoron fennállott. Jogról csak akkor lehet szó, amikor a háború megszűnt, mert a jog szellemi erő, a háború pedig az erőszak szelleme. Bár mindkettő az ember ténykedése, mégis

annyira összeférhetetlen, mint egy hadi tank dübörgése Beethoven kilencedik szimfóniájával, s a kapcsolat, amelyet militarista jogászok háború és jog között fonni megkísértenek, nem szorosabb, mint az az összefüggés, amely egy troglodita buzogánya és Kantnak az örök béke álma körül szőtt logikája közt megállapítható.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

Az állami célkitűzések megvalósítása és a teleologikus ítélkezés.

A magántulajdonon alapuló gazdasági renddel szükségképpen párosuló individualizmus és az államnak bizonyos közömbössége aziránt, hogy az egyes jogalanyok — a cogens jogszabályok uralma mellett — miként rendezik magánjogi viszonyait, a magánjog területén az állami beavatkozást a minimumra szorítja. Ebből oda lehetne következtetni, hogy a magánjogi jogrend nem fogja át teljesen a magánjogi jogviszonyokat és hogy az állam saját céljaival ellentétes helyzeteket és cselekményeket a magánjog területén eltűnni hajlandó. Az államnak magánjogi desinteresselmentje a polgári perben a rendelkezési elvben jut kifejezésre.

Az állam közömbössége azonban a magánjog területén és a polgári perben is csak látszólagos. Az állam itt sem adhatja fel a létének integráns előfeltételeként jelentkező elvet, hogy eszmeileg minden szociális együttélési normát jogi normává tehet és hogy az elvileg minden életjelenségre kiterjeszthető jogszabályokkal — és pedig első sorban a jogi normában bennrejlő erkölcsi erőnek a lelkiekre való hatásával — az általa képviselt legmagasabb szociális ideál megvalósítására törekszik. A panjurizmus gondolata tehát a magánjogon is uralkodik. Bár az állam általában nem avatkozik abba, hogy a sérelmet szenvedett szubjektív magánjogok bírói úton reparáltassanak, képzelhető mégis oly helyzet, mely a magánjogi viszonyok ziláltsága folytán társadalmi káoszt és így állami veszedelmet jelent, úgyhogy az állam a vitás és függő magánjogi viszonyokat oly területeken is kénytelen lesz kényszerítő erővel rendezni (a publicitás elvének kiterjesztése a rendelkezési elv rovására), ahova érdekszférája különben nem terjed ki. Ezt a magánjog területén is meglevő panjurisztikus gondolatot kiegészíti az a szükségesség, hogy minden esetben, ha magánjogi vita merül fel, kell oly jogszabálynak lennie, melyet a bíró az adott tényállásra alkalmazni fog. Ez a jog hézagmentességének, zártságának a tudományban ezidőszertig még nem végleg tisztázott kérdése.

Markó Jenő¹ a polgárjogi ítélkezésnek olyan fejlődését látja, hogy míg korábban a bírói ítélet csak jogi véleményt juttatott kifejezésre (endologikus ítélkezés), újabban az ítélkezés teleologikussá válik, mert «az új közérdek most már nem a jogot védi, amely az életnek csak egyik oldala, hanem magát az életet». «Ehhez már nem elég csak a jogi tételeken nyugvó jogi vélemény, ehhez már figyelembe kell venni az életnek mindazon körülményeit, amelyek a konkrét eset elintézésénél és elintézésével számba jönnek és megváltoznak.» «Döntő szempont éppen az ítélet nyomán beállható ez a változás lesz, és az ítélet, melynél most már nem a jog biztosítása, hanem e változás előidézése, vagy megakadályozása lesz a cél, ennek megfelelően már nem jogi véleményt ad, hanem határozott célú rendelkezéseket tesz.» «Az ítélkezés teleologikussá válik.» Szóval a bírói véleményezés helyébe annak jogrendező tevékenysége kerül.

Nézzük, hogy ez a célt követő ítélkezés miként viszonylik a panjurizmushoz, az államnak legmagasabb céljait biztosító tevékenységéhez és a jog hézagmentességének kérdéséhez?

A jogrendező ítélkezés nem új intézménye a polgári peres eljárásnak. A tiszta endologikus ítélet és várható hatásának nagy részében a felek jövőbeli gazdasági és jogi állapotát befolyásolja: tehát célt követ. Vannak azonban magánjogi perviták, amelyek természetüknél fogva kizárólag a felek jövő helyzetének rendezését célozzák. Ilyenek a házassági perek, a gyermekek jogállását tárgyzó perek és általában a státuszperek, ilyenek például a társasági disszolvúciós perek is. De a teleologikus ítélkezésnek nemcsak materiális alapja van a tételes jogrendszerben, hanem egyenesen perjogi is. Régebben a felhívási, kérdései perekben, most a megállapítási perekben kerül sor arra, hogy a bíróság pro futuro szabályozza a felek helyzetét, jogait, jogviszonyát.

¹ A polgári ítélkezés multja és jövője, 1932., 6. és 7. oldal.

Markó² a teleologikus ítélkezés jellemzését azzal adja, hogy itt az alkalmazandó jogszabályon felül más, az ítélet várható hatása körül csoportosuló, általa külső elemeknek nevezett tényezők játszanak közre³; hogy a bíróság részéről ennéel az ítélkezésnél bizonyos akaratú elem domborodik ki (a bíróság az ítélet várható hatását elérni, vagy elhárítani akarja) és az, hogy az úgynevezett külső elem a szorosan vett peranyagon kívül esik.

Markó a teleologikus ítélkezés rendszerében a peranyagon kívül eső ezekre a külső elemekre különös súlyt helyez. Úgy gondolom, hogy ezek az elemek nemcsak a jogrendező ítélkezésnél szerepelnek. Nem tudnék semmiféle bírói döntést elgondolni, amelynél ezek közrejátszása fellelhető nem volna. E külső elemeknek jelentőségére már néhány jó évtizede Stein⁴ hívta fel a figyelmet és azoknak az *Erfahrungssätze* (tapasztalati tétel) elnevezést adta. A modern perjogi tudomány ezt a terminus technikust átvette tőle.⁵

Életünknek úgyszólván észrevétlenül megszerzett, ezerszámra menő tapasztalata gondolkodásunkban irányító, vezetészerepet nyer, amely elősegíti, hogy a világnak egymással összefüggő eseményeit észlelve, azokat valódi tapasztalatokká alakíthassuk, összekötve a laza szálakat az előző tapasztalatok fonalával. Ide tartozik azonban mindaz, amit tágabb értelemben az élet ismeretének nevezünk és szűkebb értelemben minden, amire az elbűnk kerülő eset helyes felismeréséhez, értékeléséhez szükségünk van. Bizonyítási eljárást lefolytatni, annak eredményét mérlegelni, tényállást megállapítani, a felek életviszonyait megbecsülni, a tényállásra jogszabályt alkalmazni, a jogszabályt értelmezni csak úgy lehet, ha a bíró tudatosan, vagy tudatlanul a pszichikus folyamatoknál és a logikai következtetéseknél a tapasztalati tételek egész sorát veszi igénybe. A teljesség kedvéért még annyit, hogy a tapasztalati tételek nem tények, nem is tárgyai az észlelésnek, hanem megállapodott, kijegyezett tudásunk építőkövei, amelyeket számtalan összetevőben nagyrészt a multban észleltünk és midőn énünk egyrészeként, jellemünk kiegészítőjeként szerepelnek, nem úgy kerülnek alkalmazásba, mintha azokat észlelve tudnók. Igen nagy szerepük van minden magasabbrendű lelki, gondolkodási funkcióban, jelentőségük azonban legnagyobb, a legmagasabb pszichikai és logikai műveleteket megkivánó bírói ítélkezésben.

A minden bírói ítélkezésnél jelentkező, a szorosan vett peranyagon kívül álló külső elemek, a tapasztalati tételek azonban nem használhatók fel arra, — és ez az, amire Markó elgondolása folytán a figyelmet fel szeretném hívni — hogy a bíróság ezek segítségével a jogrendszerben kifejezésre jutó állami legmagasabb céltól eltérő irányban igyekezzék ítéleteivel az életet szabályozni. Ha a bíró ezt tenné, az államot megfosztaná az állam fogalmában benne rejlő legtöbb privilégiumtól: a szociális létnek az államcél irányában való vezetésétől. Az állami élet általában a természetes ösztöntől való eltávolodást kívánja meg és a szociális élet biztosítása végett meghatározott cél irányában mesterségesnek tűnő magatartást és gondolkodást követel, kézenfekvő tehát, hogy nem bízhatja a jogrend szempontjából releváns életviszonyok alakítását az esetenként változó, tehát az egységes államcél netán veszélyeztető bírói ítélkezésre sem. Nem érdektelen ennél a pontnál annak az emlékeztető idézése, hogy az állam még azon a téren is, ahol a legtisztább logikai következtetés esetével állunk szemben, a tapasztalati tételeknek természetesen jelentkező alkalmazását gyakran mesterséges konstrukció irányában eltéríti. Célok itt például a kötött bizonyítás rendszerére, amely még a modern peres eljárásban is fellelhető (például: a perbeli beismerésnél, a közokiratoknál, a szabályszerűen kiállított magánokiratoknál, a törvényes vélelmeknél és az egységi esküknél). A törvény itt azt mondja meg, hogy a bíró bizonyos bizonyító tényből mire következtessen és az általánosan érvényes logikai törvények által diktált következtetésnek mellőzésére kötelezi a bírót. Ott, ahol

² I. m. 128. és 129. oldal.

³ Ezek a külső elemek az endologikus ítélkezésnél is szerepelnek, a teleologikus ítélkezésnél azonban «többnyire valamely jövőbeli esemény bekövetkeztéről vagy be nem következéséről van szó».

⁴ Das private Wissen des Richters, Untersuchungen zum Beweisrecht bei der Prozesse.

⁵ Magyar köztapasztalati tényeknek nevezi, azt hiszem, nem helyesen. A kérdéssel magam is behatóbban foglalkoztam. Lásd: Jogtudományi Közlöny LIX. évfolyama 24. számában közölt cikkemet; továbbá: A tapasztalati tétel felülvizsgálata című dolgozatomat, Ügyvédek Lapja, XXXVI. évfolyam, 5. és 7. szám.

lélektani, szociális színezetűek a tapasztalati tételek, az uralkodó állami és gazdasági rend érdekében ezeknek természetes és szabad érvényesülése még inkább korlátozott. A teleologikus ítélkezésnél tehát a bíróságnak távolról sincs szabad keze.

A jogrendező ítélkezésnek Markó által felvetett gondolata ezzel még elintézve nincs. Fejtegetései alapján, azt hiszem, oda kell következtetnünk, hogy ennek az ítélkezésnek két nagy csoportja van. Az egyik az (I. m., 119. oldal, VI.), midőn a tényállás tiszta, de nincs jogszabály és a bíró tudatosan új jogszabályt alkot, a másik pedig az az eset (I. m., 118. oldal, II., 119. oldal, III., IV., V. és 120. oldal, VII.), midőn a bíró a jövőbeli rendezésnél egyéb, a jogszabályon kívüli, úgynevezett külső elemek figyelembevételével rendezi a felek helyzetét. A második csoportra áll az, amit az imént (az előző bekezdésben) mondtam és csak ismételtén utalok arra, hogy az itt jelentkező rendezés a tapasztalati tételek figyelembevételével történik és újból rámutatok ezek szabad érvényesülésének korlátaira.

Behatóbb megvitátást igényel az, hogy mi az alapja a bíró tudatos új jogszabályalkotási jogosultságának. Markó a jogalkalmazás elméletének történetét kutatván, jut oda, hogy a megoldás irányát itt Stammler és követői jelölték meg, midőn «felállították azt a tételt, hogy amikor a bíró a jogalkalmazás során a törvény helyes értelmezése címén attól esetleg teljesen eltérő jogi tételt alkalmaz, voltaképpen nem tesz mást, mint a törvénynek azt az alapvető parancsát követi, hogy a jogviszonyokat a jóhiszeműségnek és a forgalmi szokásoknak megfelelően kell elbírálni». «Ahol a jóhiszeműség nem volt elég, ott segítségül hívták a még átfogóbb terjedelmű és több lehetőséget nyújtó jogérzetet és méltányosságot» (I. m., 90. és 91. o.). A méltányosság «szükség esetén még a törvény ellenére is ki tudja fejteni azt a jogrendező tevékenységet, melyet a mai bíraskodás legjellegzetesebb tünetének tartunk» (94. és 95. oldal). A XIX. század végén... «megszűnt az ítéletnek véleményi jellege és előtérbe lépett benne a jognak és azon keresztül az életnek rendezésére irányuló akarat». (I. m., 108. és 109. oldal). A teleologikus ítélkezés egyik oldala — úgy látszik — a «Freies Recht» tanának gyakorlati elismerése.

A probléma szintén nem új. Nem érdektelen talán rámutatni arra, hogy a ma már, sajnos, oly ritkán idézett Somló Bódog a *Juristische Grundlehre* című páratlanul értékes munkájában ezzel a kérdéssel is behatóan foglalkozik és megállapítja, hogy *oly apriori értékű szabály nincs, amelyből oda lehet következtetni, hogy a jogrendszer egységes és hézagmentes, és hogy az ítélkező bírónak kötelessége a teteles jogszabály hiányában az elébe kerülő jogeset érdemében ítélkezni*. Somló kimutatja, hogy *sem lélektani, sem logikai, sem jogtörténeti alapokon a hézagmentes joghoz eljutni nem lehet*. Markó jogtörténeti alapokon kívánja a tételt igazolni; ez a módszer talán a legkevésbé megnyugtató. Úgy vélem, hogy a bíró részére ezt az egészen kivételesen biztosítható jogot még leginkább az állameszme fogalmából lehet levezetni. A hézagmentes jog fikciójából kell kiindulnunk. A fikció szükségességét pedig azzal kell alátámasztani, hogy a hézag halomradöntené a jogrend által bár kétségkívül mesterségesen megalkotott, de végeredményben az egész társas együttélést betöltő kauzalitását a szociális életnek. A szociális élet csak úgy képzelhető el, hogy abban az oksági láncolatnak a normák által irányított egy szeme sem hiányzik, mert fel kell vennünk, hogy a normák (esetleg a jogszabályon kívül álló egyéb együttélési normák) legalább is eszmeileg az egész szocietas-ra kiterjednek, és hogy minden norma jogi normává tehető. Ez az igazi értelme a panjurizmusnak. Végső magasságokban a jogrend «szelleme» az, amelyből következtetéseket lehet levonni. A «szellem» ez esetben nem üres tartalmatlanság burka, hanem a konkrét állam egész politikai rendszerét jellemzi. Ennél a pontnál különös furesaságokkal találkozunk. Az abszolút, a strictum jus-hoz mereven ragaszkodó állam kétségkívül megköti bírójának kezét és azt parancsolja, hogy az előre meghatározott, írásba foglalt törvény szerint osszon igazságot (osztrák polgári törvénykönyv). Itt nincs szabad jogtalálás, de természetesen annál több légüres tér a jogrendben, úgyhogy számtalan életviszony szabályozatlan marad, éppen ellentétben az abszolút állam eredeti céljával. A liberális állam ezzel ellentétben nem köti meg bírójának kezét, inkább hajlandó a bíróságot szuverénításának részesévé tenni, ezzel eléri

azonban azt, hogy módot ad a jogszolgáltatásnak, hogy minden elébe kerülő vitás esetet eldöntsön (svájci polgári törvénykönyv). A bíróságnak megadott szabad jogtalálás természetesen nemcsak a teleologikus, hanem az endologikus ítélkezésre is vonatkozik. A probléma megoldásánál összeütközésre kerül a jogüres tér veszedelme az állami legfőbb vezetéssel netán szembehelyezkedő bírói szabad jogtalálás károkozásával. Hogy melyik a nagyobb baj, melyik rovására kell a másikat háttérbe helyezni, azt általánosságban megmondani nehéz. Azt hiszem mégis, hogy az állameszmében rejlő célkitűzés az inkább védendő érdek. Ezért tudatosan új jogszabályt csak akkor alkalmazzon a bíró (jogszabályalkotásról szó nem lehet!), ha ennek elmulasztásával a jogrend jelentős területe látszik veszélyeztetve (pl. gazdasági lehetetlenség, valorizáció), de ekkor is az állami legfőbb cél irányában. Kapitalista gazdasági rendben a magántulajdon intézményét támadó és veszélyeztető jogtétel alkalmazására sor nem kerülhet. A konkrét döntés azután alapjául szolgálhat a kialakuló jogszokásnak. Noha az élet, különösen a legújabb időkben, a bírónak tudatos új jogszabály statuálására, helyesebben alkalmazására való hatóságát, — a tudományban elfogadott egységes nézet hiánya mellett is — mint valóságot elfogadta, a kérdés lezárva nincs. Bizonyos, hogy Markó a kérdéshez jelentős anyagot és értékes gondolatokat szolgáltatott.

Az eddigiekben lefektetett elvi álláspontomtól függetlenül kell szemügyre venni Markónak azt a tételét, hogy kíváncs-e az, hogy a bíróságnak és a feleknek perbeli helyzete kiegyensúlyozása végett a feleknek módot nyujtsunk ahhoz, hogy a bíró által az ítéletben felhasználni kívánt úgynevezett külső elemek (tapasztalati ítéletek) az ítéletet megelőzőleg a feleknek valamilyen módon tudomásukra jussanak. A Markó részéről proponált mód, a tanácskozó bírák intézménye semmiesetre sem megoldás. Ismétlések helyett utalok dr. Tóth bírálatára.⁷ Ehhez talán még kettőt fűznék hozzá: Igen nagy veszedelemnek tartom, hogy a tanácskozó bíró — és ezt semmiféle szankcióval megakadályozni nem lehet — az ítélet előtt a várható döntést megbízójával közölni fogja és a közlés alapján a pervesztességet előrelátó fél az esetleg diszkrétebb tanácskozó bírót delegáló ellenfele terhére hátrányos egyességet köthet. Továbbá, hogyan gondolja Markó a felek által delegált két tanácskozó bíró szerepét az egyesbírói rendszer mellett?

Ha valóban szükséges az, hogy ezek a külső elemek a döntést megelőzőleg a felekkel közöltessenek, úgy egyszerűbb azt javasolni, hogy a törvény — talán a Pp. 225. §-ában foglaltak kiterjesztésével — mondja ki, hogy a bíróság minden oly momentumra, amelyet ítélkezésénél figyelembe kíván venni és amelyre a felek nem tértek ki, a feleket figyelmeztetni tartozik, akik a felvetett kérdéshez hozzászólhatnak.

A tanácskozó bíró intézményének gondolatát, úgy érzem, az keltette életre, hogy az élet bonyolódásának fokozásával mindinkább köztudatba kerül az, hogy az ítélkezés nem elég szakszerű. A bíróságok kevés kivétellel — hogy úgy mondjam — elsősorban jogászbíróságok. A bírói kiképzés, legalábbis ezidőszert, lehetlenné teszi azt, hogy a bíró az élet minden jelenségében otthonos, szakértő legyen. Kevésbé mostoha viszonyok között fel lehetne vetni azt a gondolatot, hogy a bírói képesítést megelőzőleg többkevesebb ideig kötelező legyen a bíró részére a gyakorlati életben (nagyobb gyári üzemben, pénzügyintézetben, mezőgazdasági üzemben stb.) való működés, és a szakmáinkint képzett bíróhoz a speciális szakmának megfelelő per kerülne. Ez a gondolat már a háború előtt Németországban felszínre vetődött,⁸ persze egyelőre ott sem lett belőle semmi. A legtökéletesebb szakszerű ítéletnek is azonban objektívnek kell lennie és attól tartok, hogy az objektivitás rovására menne, mert az elfogulatlan bíró tisztánlátását zavarná, ha minden szempontot, amely a szakszerű ítélkezésnél a bírói meggyőződés kialakulásánál felmerülhet, — a felekkel előzőleg közölni kell. Azonban véleményem szerint az igazságszolgáltatás komolyságát és a bíróság tekintélyét is sértené, ha a felek a hozandó ítélet indokolása tekintetében (mert hiszen tulajdonképpen erről van szó) a bírósággal előre vitába szállnának.

A szakszerűséget — úgy gondolom — jobban biztosítják az *érdekeltségek választott bíróságai, a tőzsdebíróságok*, amelyek mellett jogászfereferens működik. A felek és a bíróság közé beékelődő tanács-

⁷ Jogtudományi Közlöny 1932. év, 40. szám.

⁸ Somló munkájával körülbelül egyidőben Johannes v. Kries Logik-jában az ellenkező felfogásnak tudományos alapját adta.

⁸ Dr. A. N. Zacharias: Über Persönlichkeit, Aufgaben und Ausbildung des Richters. Wildhagen: Der bürgerliche Rechtsstreit.

kozó bíró intézménye nem biztosítéka a szakszerűségnek, mert feladata jórészt az volna, hogy a feleket a meglepésektől kímélje. Ugyanannyi érvet lehetne felhozni a polgári ítélkezés eljárási reformja mellett is, hogy az ítélkezést megelőző tanácskozásban a felek perbeli képviselői, vagy akár ők maguk is résztvegyenek.

Dr. Kende Ernő.

A Kúria újabb házasságjogi gyakorlatából.

Dr. Malonyai Béla a J. K. 1929. évi 8. számában, dr. Viener Miklós Pál pedig ugyancsak a J. K. 1930. évi 6. számában helyesen mutattak rá arra a szigorú felfogásra, melyet a Kúria a H. T. 80. § a) pontjában írt bontóok tekintetében az utolsó években fokozottabb mértékben nyilvánít. Legfelsőbb bíróságunk III. tanácsának azóta hozott határozatai arról tanúskodnak, hogy a Kúria kitart az eddigi irányzat mellett: sőt, élve a Te. 40. §-ában nyújtott lehetőséggel, gyakran ebben a szellemben hozza meg ítéleteit a nélkül, hogy szükség volna a fellebbezési bíróság ítéleteinek feloldására.

Ha a szóban levő határozatok indoklásait közelebbről szemügyre vesszük, elsősorban azt a megállapítást tehetjük, hogy a Kúria kifejezetten visszaautásítja az ú. n. «kompenzálás» tanát, melyet dr. Viener Miklós Pál szerint «kifejlesztett» volna és mely szerint «a kétségtelenül bizonyított relatív bontóok nem vezet a házasság felbontásához, ha a bontást kérővel szemben oly tényállás állapítható meg, amely vele szemben is alkalmas bontóok létesítésére». A 2220/31. számú ítéletben a Kúria formálisan kimondotta, «hogy a bontóokok függetlenül érvényesíthetők és a H. T. 81. § 2. bekezdése kizárja a kompenzálást». Amint a későbbiekben látni fogjuk, tényleg fel is bontott oly felek házassága, akiknél a vélt «kompenzálás» körülményei fennforognak, mert a keresettel, illetőleg viszonykeresettel élő házasság vétkessége lényegesen csekélyebb mérvű volt, mint az ellenfél erkölcsi süllyedése. Ekképpen megérthető az is, amit dr. Malonyai Béla fenti cikkében kifogásolt, t. i. hogy a Kúria viszont elutasította annak a felperes férjnek a bontókeresetét, aki évek óta él vadházasságban egy idegen nővel, akivel két gyermeket is nemzett, dacára annak, hogy alperes is hat héten keresztül ágyassági viszonyt folytatott egy idegen férfivel.

Egyébként, a magunk részéről, a Kúria újabb házasságjogi gyakorlatának tanulmányozása során nem tudunk «forradalom-szerű» változást felfedezni, inkább azt véljük, hogy fokozatos fejlődésről van szó. Fejlődésről abban a bevallott irányban, hogy a Kúria nem adja oda magát eszközül azok részére, akik a házasság erkölcsi és államfenntartó jelentőségét félreismerve, azt alantas céljaik megvalósítására akarják felhasználni. Ilyen célzat felismerése után utasította el felperes férjnek a H. T. 80. § pontjára alapított keresetét, mert kiderült, hogy csak azért akart megszabadulni házastársától, mert a házasságkötéshez fűzött vagyoni reményei nem mentek teljesedésbe (1943/31.), illetőleg mert újból (gazdagon) meg akar nőszülni (4986/31., 517/32.). Fejlődést látunk továbbá a Kúria újabb gyakorlatában abban az irányban, hogy a házassági viszony feldúltságát kizárólag a felbontást kérő házasság szempontjából kell megítélni. E szerint tehát a dr. Malonyai Béla által idézett esetben a felperes férj nem állíthatja, hogy a «házassági viszony» reá nézve fel van dülve alperes magatartása folytán, mikor a házassági kötelék nem feszélyezte eddig sem abban, hogy idegen nővel éveken keresztül vadházasságban élt és vele két gyermeket is nemzett. Végül fejlődést látunk a Kúria újabb joggyakorlatában abban a tekintetben is, hogy a szándékos és súlyos házastársi köteleességsértés csak akkor állapíthat meg, ha arra a bontást kérő fél okot nem szolgáltatott. Azonban azzal, amint arra dr. Malonyai Béla hivatkozik, hogy «bírói gyakorlatunk a házasságok kívüli nemi érintkezést legtöbbször csak mint a 80. § a) pontja alá eső relatív bontóokat állapítja meg», nem látjuk kellőképpen megindokolva azt a felfogást, hogy házasságok kívüli nemi érintkezés esetében, a nélkül, hogy a bontási kérelem a H. T. 76. §-ára — a bírói gyakorlat által kifejlesztett értelemben — alapíthatná, a bíróság ne ítélné meg szabadon a házassági viszony feldúltságát. «*Ubi lex non distinguit . . .*» Éppúgy nem tudunk csatlakozni ahhoz a kritikához, mely a Kúriának a hűtlen elhagyás, mint relatív bontóok tekintetében nyilvánított felfogása ellen irányul. Tudvalevő, hogy ezen felfogás szerint a házasság erkölcsi jellegénél fogva a férj vissza-

térni akaró feleségét visszafogadni köteles, mert «a bár jogos indok nélküli, de nem szándékos és nem állandó elhagyás nem bontóok» (3313/30. és 8465/30.); ily bontóok csak akkor forog fenn, ha a felperesnek a visszafogadás megtagadására egyéb elegendő oka van, vagy ha az alperes a házassági életközösséget végleg megszakította. Azonban a fent idézett 8465/30. számú ítéletben a Kúria ismételtén kifejezést adott annak a felfogásnak, hogy «a házasság erkölcsi tartalmából folyik, hogy a házasságok kisebb hibákat és botlásokat egymásnak rendszerint elnézni tartoznak és túlérzékeny lelkületből, túlzott önérzetből, durcáskodásból vagy szeszélyből származó magatartásuk a házasság fogalmából folyó szabály szigorja alá rendszerint nem eshetik».

Ilyen értelemben utasította el a Kúria a felperes férjet a H. T. 80. § a) pontjára alapított keresetével, mert alperes feleség csak egészsége helyreállítása céljából tartózkodott szüleinél (5081/30.), viszont helyt adott felperes feleség bontókeresetének, aki azt ugyan csak a H. T. 80. § a) pontjára alapította, mert alperes férj több mint 10 év óta jogos ok nélkül távol volt (3333/30.) és a 888/31. számú ítélettel megváltoztatta a fellebbezési bíróság döntését, mellyel felperes férj keresetével el lett utasítva és felbontotta a házasságot alperes hibájából, vétkességének nyilvánítása mellett, mert ez jogos ok nélkül megszakította a házassági életközösséget és felperes komoly és őszinte visszahívása dacára, hozzá nem tért vissza. «Nem változtat alperes vétkességén, mondotta a Kúria, hogy felperes később akként nyilatkozott, hogy az alperest nem veszi vissza és hogy egy évvel később ismeretséget kötött egy leánnyal. Mert az alperessel szemben megállapított bontóok akkor keletkezett, amikor a felperes hívására az alperes kijelentette, hogy felperest nem követi és ennek a magatartásnak bontóokul szolgáló minőségét nem szüntetik meg a később keletkezett tények, amelyekre alperes az életközösség helyreállítása megtagadásának okaként természetesen nem hivatkozhatott. Ezek a tények ennél fogva csak arra adhattak volna alapot, hogy a házasság felbontását az alperes maga is kérje, de nem gátolhatják, hogy a házasság felbontását a felperes sikerrel kérhesse.» Hasonló felfogás nyilvánul a 959/32. sz. ítéletben, mellyel ugyancsak felperes férj keresete folytán bontotta fel a házasságot az alperes hibájából. Az 1639/31. sz. ítélettel pedig felperes férj keresete folytán, melyet ez az elhagyásra, mint relatív bontóokra alapított, felbontotta a házasságot az alperes hibájából, «mert az egész életre kötött házassági viszony erkölcsi természeténél fogva mindkét félnek teljes és kölcsönös odaadását követeli meg. A végleges eltávozással pedig az alperes az együttéléstől függő házassági jogok és köteleességek zavartalan gyakorlását tette teljesen lehetetlenné. Felperes hónapokon keresztül részint személyesen, részint levelekben megkísérelte a közeledést, ezt azonban alperes visszaautasította. Alperesnek csak per folyama alatt tett és úgy levelei tartalmával, mint a házasságban megnyilvánult valódi érzelmeivel ellentétben azt a nyilatkozatát, mely szerint felperessel az életközösséget egyedül iránta érzett őszinte vonzalmánál fogva hajlandó visszaállítani, a Kúria nem minősítette őszintének. A 2281/31. sz. ítélettel a Kúria megváltoztatta az első- és fellebbezési bíróságnak elutasító ítéletét és felperes férjnek a H. T. 80. § a) pontjára alapított keresete folytán alperes hibájából felbontotta a házasságot, mert ez jogos indok nélkül szakította meg a házassági életközösséget és felperesnek szóval és levélben hozzá intézett kérése dacára, nem volt hajlandó azt visszaállítani. Végül a 2369/31. sz. ítélettel felperesnek ugyan csak a H. T. 80. § a) pontjára alapított keresete folytán felbontotta a házasságát, mert alperes csupán azért, mert felperes hozzájuk látogatába jött anyósát (menthető módon) megsértette, összecsomagolva szállodába ment és másnap felperes ellenzése dacára, szüleihez utazott és közel egy hónapig magáról nem adott hírt. A most felsorolt jogesetekkel kellőképpen igazolni véltük, hogy a Kúria nem bánik igazságtalanul a hűtlen elhagyással, mint relatív bontóokkal.

Hogy azonban a Kúriának házasságjogi gyakorlatát kellőképpen ismertetni lehessen, azt — szerény véleményünk szerint — valamiféle módszer alkalmazásával kellene bemutatni. Mi azt gondoljuk, hogy a jogeseteket akképpen kellene csoportosítani, hogy fel legyenek tüntetve azok a házastársi köteleességek, melyeknek súlyos és szándékos megsértése esetében a Kúria a házasságot legtöbbször felbontja, azok a körülmények, melyek fennforgása esetében a Kúria rendszerint mentesíti a szándékos és súlyos házastársi köteleességszegést és végül azok a tényállások, melyek alapul

szolgálnak arra, hogy a Kúria a házassági viszony *feldúltságát* általában véve megállapítja.

A házastársi köteleességek között elsősorban foglal helyet a házastársaknak egymás iránti becsülése és tisztelete, és ide sorolja a Kúria a házastársi hűséget és a házastársához méltó magatartást is. Ilyen értelemben bontotta fel a felperes férj keresete folytán az alperes hibájából a házasságot, mert alperes súlyos köteleességsértést követett el az által, hogy a különélés alatt úgy viselkedett, hogy női hírnevét veszélyeztette. «E tekintetben a nagyvárosi életben jelentkező szabad mozgás nem teszi megengedhetővé, hogy a feleség a saját lakására járassa és vacsorázó kosztosnak elfogadja azt a bár régi jó ismerős férfit, aki ellen a férjnek kifogása volt s akivel férje párbaft vívott, megsebesült és a párbaft után ki nem békültek. A házasság intézményének etikai tartalmánál fogva a házastársak a bensőbb szerelmi viszonyon kívül is kerülni kötelesek minden olyan magatartást, amely a különélés alatt is megőrzendő hitvestársi hűségük iránt alapos kételyt támasztani alkalmas (2808/31.). Viszont a 926/31. sz. ítélettel elutasította a felperes férjnek a H. T. 80. § a) pontjára alapított keresetét, dacára annak, hogy az alperes a felperest jogos ok nélkül elhagyta és állandóan különél.» Az anyagi jognak megfelelő, mondja a Kúria, a fellebbezési bíróságnak az a döntése, hogy az alperes az által, hogy a felperest jogos ok nélkül elhagyta és hozzá vissza nem tért, a H. T. 80. § a) pontjában írt bontóok folytán a felperessel szemben házastársi köteleességét szándékos magaviselete által súlyosan megsértette. A fellebbezési bíróság által jogszabálysértés nélkül megállapított tényállás szerint azonban a felperes a különélés ideje alatt... Máriával gyakran szórakozott, vele 1929. farsangjában és őszén lakodalomban táncolt, 1930. év farsangvasárnapján pedig kocsmában sok ember jelenlétében... Mária felperes ölébe ült és egymással csókolózkodtak. A házastársak a különélés alatt is kötelesek tartózkodni minden olyan magaviselettől, amely erkölcsi szempontból alapos gyanú-keltésre alkalmas és a házastársak jó hírnevére árnyékot vet. Ily tényállás mellett a H. T. 80. § végső bekezdésére való hivatkozással az alperesnek fent megállapított távollétét a Kúria nem találta olyannak, hogy ezáltal a felperesre nézve a házassági viszony annyira feldúlt volna, hogy rá nézve a további életközösség elviselhetlenné vált. (Hasonló értelemben mondta ki a pécsi Tábla 1048/30. számú jogerős ítéletében, hogy a nő távolléte a férj magaviselete következtében jogossá vált, minélfogva megszűnt a felperes férjnek a nő jogos ok nélküli távozására és különélésére alapított kereseti joga.) Az 5216/30. sz. ítélettel a Kúria felbontotta a felperes férj keresete folytán alperes hibájából a házasságot, mert utóbbi azzal, hogy volt albrölőjével egy biciklin tett kirándulást és másoknak panaszkodott, hogy ez magát vele eltartatja, súlyosan és szándékosan megsértette a házastársi köteleességet.

Kiemelni kívánjuk, hogy a Kúria a különélés alatt nemcsak a házastársi hűséget, de a kölcsönös becsülést és tiszteletet szorosabb értelemben is megkívánja. Ezért a 6043/30. számú végzéssel feloldotta, a fellebbezési bíróság ítéletét annak a ténynek a megállapítására, hogy felperes férj tényleg írt-e alperesnek, aki kutyáját az ágyába fektette és ezen szokását nem akarta abba hagyni, oly tartalmú levelet, melyben ez a kitétel foglaltatik: «kutyá kell-e vagy én»; a 8700/30. sz. ítélettel felperes feleség keresete folytán felbontotta a házasságot alperes hibájából, mert ez bizonyíték nélkül azzal gyanúsította, hogy tőle nemibetegséget kapott; a 2678/31. számú ítélettel felperes feleség kérelmére felbontotta a házasságot az alperes hibájából, mert alperes bizonyíték nélkül azzal gyanúsította, hogy nem volt érintetlen, mikor feleségül vette, végül a 649/30. sz. ítélettel felperes férj keresete folytán felbontotta ugyan a házasságot, de őt is vétkesnek nyilvánította, mert a különélés alatt alperesnek küldött csomagban elhelyezett fényképlemezre «Förtelmes egy ravasz kígyó, nem kell a kutyának se stb.» szavakat karcolta.

Különös súlyt helyez a Kúria a házastársakat terhelő kölcsönös támogatási köteleességre. Ennek folytán felbontotta felperes férj (orvos) keresete folytán a házasságot és alperest vétkesnek mondotta ki, mert felperest hivatása gyakorlásában akadályozta, pácienseket ok nélkül elküldött és orvosi titkokat elárult (2150/31.), feloldotta a fellebbezési bíróság ítéletét és bizonyítást rendelt el arra a tény-körülményre, hogy való-e, hogy alperes feleség a különélés alatt a felperesnél kisegítő szolgálatot teljesítő gyógyszerésznek azt mondta, hogy miért dolgozik csak napi 4 P-ért, kérjen 8 P-t, ne elégedjék meg uzsonnaszalonnával, hanem követeljen szalámit és egyéb

«delikatesz» dolgokat (4644/31.) és az 5074/31. számú ítéletben vétkesnek mondta ki alperes feleséget, mert a felperes kávéházi alkalmazottjaival összejátszva, a felperest anyagilag megkárosította. Ezen a súlyos köteleességszegésen nem változtat, hogy alperes saját pénzét és egyéb értékeit is befektette az üzletbe és hogy a kávéházi üzem konyháját vezette.

Mivel a feleség által elkövetett szándékos és súlyos házastársi köteleességsértés mentesítése tekintetében az elmúlt évek gyakorlata bő anyagot tartalmaz, ezúttal csak azokat a jogeseteket emeljük ki, amelyekben a Kúria a férjet mentesítette. E tekintetben tudvalevő, hogy adott esetben a Kúria hajlandó a tettegességet is mentesíteni, ha arra a feleség alapos okot szolgáltatott. Az 1613/30. számú ítélettel elutasította a felperes feleséget keresetével, mert alperes csak azért nem látogatta meg különélése alatti betegségében és csak azért nem ment el gyermeke születésekor annak keresz-telőjére, mert napszámba járt és mert felperes anyjával, akinél felperes lakott, előzetesen összeveszett. A 8244/30. számú ítéletben helyt adott alperes férj azon érvelésének, hogy méltán keletkezett felháborodás folytán használt felperes ellen gyalázó kifejezéseket, mert utóbbi nem teljesítette a házasságkötés előtt tett azt az ígéretét, hogy alperest üzlettársul fogadja cégébe, már azért is, mert az ígéret teljesítésének elmaradása a házassági együttélésnek a házasság természetének megfelelő folytatását meggátolta. A 2201/30. számú ítélettel elutasította alperes feleségnek arra alapított viszon-keresetét, hogy felperes (földműves) a lakásból kilöködötte és azt mondta, hogy mire hazajön, már ne találja otthon. A Kúria ezt nem találta oly súlyos házastársi köteleességszegésnek, amely a H. T. 80. § a) pontjában írt bontóok megállapítására alkalmas volna, mert felperes az alperest másnap a felperes ügyvédjének irodájában meg-kérlelte, hogy jöjjön vissza, amit azonban alperes indokolatlanul megtagadott, dacára annak, hogy felperes ügyvédje is megkísérelte a felek kibékítését. A 2524/31. sz. ítélettel felperes férj (hentes-mester) keresete folytán alperes hibájából felbontotta a felek házasságát, mert igaz ugyan, hogy a házassági életközösséget megszakító felperes is használt sértő kifejezéseket alperessel szemben, de alperes kezdeményezte a veszekedéseket és a felperes által használt kifejezések kevésbé voltak sértők, mint az alpereséi. A 2326/31. számú ítélettel elutasította felperes feleség keresetét, aki jogos okból szakította ugyan meg a házassági életközösséget, de akit az alperes férj hat nap múlva visszahívott. Igaz ugyan, hogy alperes azt mondta, a felperesnek, hogy ha édesanyja nem adja át nekik a földet használatba, felperes neki nem kell, azonban a felperes súlyosabb sérelmet is megbocsátott a multban (megverte). Alperes kívánsága összefüggésben volt azzal, hogy mint hadirokkant nem mehetett napszámba, hogy 3—4 hold földjük és szőlőjük jövedelmét fokozza. Azt gondoljuk, hogy nem tévedünk, mikor azt véljük megállapítani a Kúriának háború utáni joggyakorlatából, hogy a megérdemelt támogatásban részesíti a hadirokkantakat, valahányszor erre a törvény rendelkezései lehetőséget nyújtanak.

Ami a H. T. 80. § utolsó bekezdésének alkalmazását illeti, a Kúria a fentiek szerint neki alaptalanul tulajdonított «kompenzáció» felfogással ellentétben, a már idézett jogeseteken kívül megállapította a házassági életközösségnek a keresettel, illetőleg viszonkerezettel élő házastárs nézve való elviselhetlenségét és a 8643/30. sz. perben mindkét fél hibájából felbontotta a házasságot, mert felperes férj is, alperes is ágyassági viszonyban él, alperes pedig ezenkívül még elősegítette, hogy a házasság felek hajadon leánya a nemi érintkezésre is kiterjedő szerelmi viszonyt folytasson egy fiatal-emberrel; a 4294/30. sz. ítélettel felperes férj keresete folytán felbontotta a felek házasságát, mert alperes saját beismerése szerint is a különélés alatt nemileg érintkezett... Imrével. «Igaz ugyan, hogy felperes is csókolózkodott a házasság tartama alatt... néval, azonban ez a vétkes magatartás meg sem közelíti súlyosságában alperes erkölcstelen magaviseletét; a 4056/30. sz. ítélettel mindkét fél vétkeségének kimondása mellett felbontotta a házasságot, mert felperes feleség jogos ok nélkül elhagyta a közös lakást és mindkét fél a különélés alatt a házastársi hűséggel össze nem egyeztet-hető magatartást tanúsított; a 2986/30. sz. ítélettel felperes férj keresete folytán felbontotta a házasságot, mert igaz ugyan, hogy felperes is megszegte a házastársi hűséget, amennyiben a különélés alatt egy nőt fogadott magához, akinek megígérte, hogy feleségül fogja venni, de alperesnek az a ténye, hogy a házasság tartama alatt felperesnek első házasságából származott fiával nemileg érint-kezett és a különélés idejében... Imrével tart fenn a házastársi

hűséggel össze nem egyeztethető ismeretséget, oly erkölcsi romlást mutat, hogy felperesre nézve a házassági viszonyt feldúlttá teszi; végül a 849/31. sz. ítélettel felperes férj keresete folytán mindkét fél hibájából és vétkeiségeinek kimondása mellett felbontotta a házasságot, mert alperes magatartása és különösen a pénzért való közösülés a máv. vas- és rézöntőmunkás családi élete szempontjából oly súlyosan sérti a házaselet erkölcsi tartalmát, annyira feldúlta a peres felek házasságát, hogy a házassági életközösség folytatása a vétkes felperesre nézve is elviselhetlen.

Dr. Hajnal Henrik.

Néhány szó a «fondorlat» büntetőjogi fogalmához.

Büntetőtörvényeink rendelkezései között alig találunk még egy olyan fogalmat, melynek határai annyira homályosak és elmosódottak lennének, mint a «fondorlat»-é a család törvényi meghatározásában. Alig találunk a törvényes fogalmak tényálladási elemei között még egy ilyent, melynél a jogkereső közönség annyira ki van téve annak, hogy a bíró az erkölcsiégről táplált saját fogalmát kényszeríti szabályul a fogalomra.

Bizonyos, hogy a fondorlat büntetőjogi fogalma nem fedi annak köznap szöhasználatát, alatta nem feltétlenül valamely cselekvénynek nehezen kibonyolítható hálózata értendő, «nem szükséges, hogy a tévedésbe ejtő valami különös fortéllyal vagy ravaszsággal járjon el» (Kúria B. III. 2146/1926. sz.), hanem általában fondorlat alatt mindennemű olyan rosszhiszemű magatartást — tehát, például ármánykodást, kápráztatást, hazugságot, alattomos mesterkedést, furfangot — érthetünk, mely valamely ténykörülményt nem a tiszta valóság színében tüntet fel és alkalmas arra, hogy az értelmet idevonatkozólag megtevéssze. A fondorlat akár aktív tevékenység, akár passzív viselkedés alakjában is megnyilvánulhat, vagyis nemcsak valaminek az állítása vagy valamely ténykedés, hanem az elhallgatás is (pl. a fizetéseptelenség eltitkolása) betöltheti a fondorlat fogalmát — feltéve, ha alkalmas arra, hogy valamely ténykörülmény lényeges elemeinek tiszta valósága tekintetében akként tévesszen meg valakit, hogy az illető e megtévesztés által, ennek hatása alatt határozza el magát a fondorlatot alkalmazó által óhajtott cselekmény elkövetésére.

Ez utóbbi feltétel azután annak megállapítására vezet, hogy a fondorlat viszonylagos fogalom, melynek in concreto megítélésénél figyelembe kell venni a fondorlatot alkalmazónak és a fondorlattal megtámadottnak — de különösen az utóbbinak — egyéniségét, értelmiségét és műveltségét. «Nem vitás, hogy a fondorlat mindig a szembenálló felek szellemi ereje, belátási képessége szerint differenciáltan mérlegelendő» (Kúria B. III. 4920/1926. sz.). Lehet ugyanis, hogy ugyanazon magatartás egy tanult, művelt embert nem tud megtéveszteni, vele szemben csak alkalmatlan mesterkedéssé válik, míg együgyű, értelmileg fejletlenebb, egyszerű, hiszékeny vagy tapasztalatlanabb emberrel szemben már kimeríti a fondorlat fogalmát.

A fondorlat relativitásának kérdésében azonban csak eddig menni: nem elégséges ahhoz, hogy e szétfolyó fogalom szülte jogbizonytalanság megszűnjék. Ahhoz, hogy a fondorlat fennforgása vagy fenn nem forgása megállapítható legyen, feltétlenül konkrétizálni kell, hogy a fondorlattal megtámadott személy milyen utánjárással jöhetett volna rá a valóságra és hogy elvárható volt-e tőle ezen utánjárásnak a teljesítése. Csekély nézetem szerint ezen van a kérdésnek a súlypontja, ez (t. i. az elvárható gondosság) képezi a fondorlat fennforgásának vagy fenn nem forgásának vizsgálatánál a megfontolás leglényegesebb elemét, ez az a döntő faktor, melyre a bírónak a figyelmét koncentrálnia kell, hogy fondorlat létét vagy nemlétét kétséget kizáróan megállapíthassa. Vizsgálandó tehát, hogy mennyiségileg, fokbelileg milyen utánjárással, milyen gondossággal, körütekintéssel lett volna elvárható a fondorlattal megtámadott által a fondorlatot alkalmazó rosszhiszemű magatartása és ha ez fokbelileg túlhaladja azt a közönséges gondosságot és körütekintést, utánjárást és elővigyázatot, melyet tőle — figyelemmel egyéniségére, értelmiségére, műveltségi fokára, néha foglalkozására vagy hivatására, sőt lelki diszpozíciójára is — az élet rendes tapasztalatainak tekintetbevételével megkívánhatunk, akkor a fondorlat léte kétségtelenül megállapítható. A fondorlatot alkalmazó tehát «nem védekezik azzal, hogy megtévesztő fondorlatát

és jogtalan vagyoni haszonra törését végeredményben hosszasan utánajáró ellenőrzéssel leleplezhették volna» (Kúria B. III. 6513/1926. sz.).

Ha például az állandó ügynök meg nem történt árumegrendelést mond be kereskedő-megbízójának és az ezáltal küldött árut saját hasznára értékesíti — a fondorlat fennforog, mert a kereskedőnek az állítólagos megrendelőnél az iránt érdeklődni, hogy valóban rendelt-e az ügynök útján árut, ez már túlmege a tőle megkívánható körütekintés fokán. Ha azonban ugyanezt a cselekményt egy a kereskedőnél még csak egészen rövid ideje alkalmazásban lévő boltiszolga követi el, nézetem szerint és a fenti megfontolás alapján a fondorlat nem állapítható meg, mert ily esetben a kereskedőtől elvárható lett volna az elővigyázat azon foka, mely szerint a megrendelőnél érdeklődik a rendelés valósága iránt. Ebből a példából is látható, — amint azt a Kúria B. III. 2146/1926. sz. ítéletében is leszögezi — hogy nem akadály a fondorlat megállapításának az, hogy a sértett tévedésének alapjául a vádlottnak egyoldalú és a sértett által könnyen ellenőrizhető előadása szolgált.

Vagyis más szemszögből szemlélve a kérdést: ha a fondorlat nem ért célhoz, ebből még nem lehet következtetést vonni annak alkalmatlan voltára, illetőleg arra, hogy az ilyen magatartás nem fondorlat, mert lehet ugyanis, hogy a fondorlattal megtámadott túlzottan elővigyázatos és körütekintő volt, vagy túljárt a fondorlatot alkalmazó eszén, a megkívánható gondosságon túlmenően eleve felismerte a fondorlatot, sőt még akkor sincs akadály a fondorlat megállapíthatóságának, ha az egyébként alkalmas fondorlat eredménye a két egymással szembenálló fél befolyásától mentes körülmények folytán hiúsult meg; viszont abból, hogy a rosszhiszemű fortélyos magatartásnak bekövetkezett a célzott eredménye, még nem következik a fondorlat léte, mert lehetséges, hogy a megtámadott nem alkalmazta a megkívánható gondosságot és nem ismerte fel — habár felismerhette volna — a furfangos művelet értékét, illetőleg értéktelenségét.

Az utóbbi évek bírói joggyakorlatát figyelembevéve: a fentvázolt álláspontomnak megfelelőleg ítélkezett, illetőleg állapította meg a fondorlatot a Kúria többek között

akkor, midőn a forgalmiadóellenőrök a kereskedők könyveinek átvizsgálása után azokat nemlétező hiányokkal ijesztették meg és bírták rá a fizetésre. Az adószabályokban kevésbé járatos adózó tudniillik ilyenkor rendszerint nincs azon helyzetben, hogy a számítás helytelenségét rögtön átlássa és emellett a hivatali állásból eredő felelősség is meggyőző erővel hat a tekintetben, hogy a hivatalnok eljárásának helyességében megbízzék (Kúria B. III. 3062/1926. sz.);

továbbá, midőn a Teleki-téri szőnyegkereskedő a szakértelemmel nem bíró fiatal egyetemi hallgatónak egy feldicsért szőnyeget jóval értéken felül adott el. A Teleki-téren ugyan erősen dívik az ilyen feldicsérés, de a büntetőjogi felelősség szempontjából figyelembe nem vehető az a körülmény, hogy a vádbeli ügylet létrejötte helyén szokásos üzleti fogás-e valamely cselekmény, mert nem ez a helytelen szokás, hanem kizárólag a törvény rendelkezése a döntő, a törvényt sértő üzleti fogásnak mentő ereje nem lehet (Kúria B. III. 8223/1928. sz.);

hasonlóképpen akkor, midőn vádlottak, mint egy nagy részvénytársaság bizományosai, közös gabonakereskedői üzletet folytattak és fizetési zavarait elhallgatták a velük szerződő egyszerűbb emberek előtt. Vádlottak felhasználták a sértettek bizalmát és értelmiségük csekélyebb fokát, elhallgatták előtőlük fizetési zavarait, holott ezt közölniök nemcsak a bizalomnál fogva volt erkölcsi kötelességük, hanem azért is, mert az a szerződő felek szerződési akaratának létrejöttét leglényegesebben befolyásoló körülmény, aminek elhallgatása üzleti életben jogilag maga is a fondorlat egyik hathatós eszközének veendő (Kúria B. III. 4920/1926. sz.).

Ugyancsak a fenti megfontolásnak megfelelően ítélt, illetőleg nem állapította meg a fondorlatot a Kúria a következő esetben: vádlott házastársak a sértett cégnek az eladósodott férjjel szemben fennálló követelése kielégítése előtt eladták közös tulajdonukat képező házukat. Az asszony terhén nem állapíthatott meg a fondorlat, mert tudatlan, egyszerű falusi asszony volt, akit csekély értelmessége és a tiztagú család ellátásával járó háztartási gondok akadályoztak abban, hogy férje bonyolult vagyoni ügyeivel törődjék, nem is tekinthette át az ügyeket már csak azért sem, mert férje, az asszony beteges állapotára tekintettel, nem avatta őt be vagyoni ügyeibe (Kúria B. III. 78/1931. sz.).

Ezzel szemben nem osztom a Kúria nézetét a következő esetekben:

Vádlottak a már telekkönyvileg nevükön sem álló és túlterhelt ingatlant eladták sértettnek, anélkül, hogy ezen a telekkönyvből is kitetsző körülményeket felfedték volna előtte. A Kúria megállapította a fondorlatot arra való tekintettel, hogy vádlottak a fenti körülményeket elhallgatták. Véleményem szerint helyesen vitatják a vádlottak, hogy nem ejthették fondorlattal tévedésbe a sértettet, mert a telekkönyv nyilvános lévén, a sértettnek módjában állott volna azt a szerződés megkötése előtt megtekinteni. Ha valaki ingatlant vesz, megkívánható tőle az a gondosság, hogy a telekkönyvben megnézi az ingatlan állapotát. (Kúria B. III. 7363—1929. sz.)

Vádlott a kényszeregyességi eljárás alatt tíz darab ládat vett hitelben a sértettől és amikor a sértett hírlapokból értesült a kényszeregyességről s megkérdezte e felől a vádlottat, ez letagadta fizetésképtelenségét és a kényszeregyességi eljárás okát azzal magyarázta, hogy ezzel nejtét akarta tévedésbe ejteni a tartásdíj kijátszása végett. Sértett erre újabb 50 darab ládat szállított. A Kúria család miatt büntetett és fondorlatot megállapítja, mert a vádlott annak tudatában rendelte meg az árut, hogy annak árát kifizetni nem tudja. Nézetem szerint, ha valaki annak ellenére, hogy biztos tudomása van a kényszeregyességi eljárásról, a kényszeregyességi eljárás alatt állónak árut szállít — nem védekezhetik azzal, hogy őt fondorlattal ejtették tévedésbe. (Kúria B. III. 4807/1928. sz.)

Ebből a két kiragadott példából látni, hogy a Kúria néha igen tágran értelmezi a fondorlat fogalmát és olyan magatartást is fondorlatnak minősít, melynek értéktelenségét a sértett józan ésszel átláthatná. A magam részéről nem vallom ezt az igen széles és meglehetősen labilis keretbe foglalt értelmezést, hanem inkább úgy vélném lerögzíteni a fondorlat homályba tűnő határait, amint azt fentebb vázoltam, büntetőjogilag fondorlat alatt értve tehát minden, az értelem ellen irányuló, a tiszta valóságot elleplező és az elvárható gondossággal el nem hárítható olyan magatartást, mely az ezt tanúsító által elérni óhajtott eredmény tekintetében a fondorlat passzív alanyának elhatározására determinálólólag képes hatni.

Dr. Schäfer István.

Szemle.

— **A bíróságok ügyforgalmának lényeges csökkenéséről** számol be a Budapesti Ügyvédi Kamara évi jelentése. A budapesti központi járásbírósnak forgalma mintegy 30 %-al csökkent az előző évvel szemben. Megjósoltuk ezt, midőn a bíróságok túlterhelésével indokolta az igazságügyi kormány a radikális egyszerűsítéseket, az értékhatárok felemelését, a jogorvoslatok lényeges megnyírbálását és az egyszerűsítési törvény sok egyéb túlzó, felesleges és az igazságszolgáltatásra káros intézkedéseit. A forgalom erősen lepadt, de a károsnak és helytelennek bizonyult reformok megmaradnak. A jelentés részletesen foglalkozik ezekkel a reformokkal. Rámutat arra, hogy a fizetési meghagyások elleni ellentmondások, — amit ugyancsak megjósoltunk — annyira szaporodtak, hogy az érdemleges perek száma csak 2-2 %-al apadt, holott az összeforgalom 30 %-al csökkent. Minthogy pedig az ellentmondással megtámadott fizetési meghagyásos ügygel a bíróságnak a perfelvételi tárgyalás előtt kétszer kell foglalkoznia, ezekben az ügyekben a bíróságok munkája megkétszereződött. Csak példaképpen emeljük ki ezt a legjellegzetesebb részletet és nem foglalkozunk a jelentés panaszainak hosszú sorával. Talán közeledik az idő, mikor revideálni fogjuk az egyszerűsítési törvényt, úgy, ahogy azt mi még életbelépése előtt és röviddel életbelépése után a cikkek hosszú sorában követeltük: túlnyomó részének hatályon kívül helyezésével. Ezt a tanulságot szűrhetjük le a perek számának lényeges apadásából, amely tény azonban egy elterjedt babonát is megcáfol. Sűrűn halljuk a vádat, hogy a pereket az ügyvédek mestersegesen szaporítják. Ha ez a vád igaz volna, akkor 1932-ben a perek számának az előző évvel szemben lényegesen tovább kellett volna szaporodnia, mert sohasem volt oly nagy a

budapesti ügyvédek száma és sohasem volt súlyosabb az ügyvédi kar helyzete, mint 1932-ben. És a perek száma mégis egy év alatt 30 %-al csökkent. Leszögezzük ezt a tényt és figyelmeztetni fogjuk erre az ügyvédi kar támadóit, ha megint elhangzik az alaptalan vád.

— **Büntető jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának büntető ügyekben alakított jogegységi tanácsa április hó 7-én dr. Mendelényi László előadásában a következő elvi kérdést fogja eldönteni: «Azokban az ügyekben, amelyekben a Bp. 556. §-ának az 1930. évi XXXIV. tc. 122. §-ával módosított harmadik bekezdése értelmében a kir. törvényszék ítélete ellen semmiségi panasznak nincs helye, az ennek ellenére bejelentett semmiségi panasz visszautasítása a kir. ítélőtábla hatáskörébe tartozik-e és a kir. ítélőtábla ezzel a visszautasítással kapcsolatban a Bp. 387. §-ának első és a 385. § utolsó, valamint az 1914. : XIII. tc. 30. §-ának első bekezdése (Bp. 557. §-ának utolsó bekezdése) értelmében intézkedhet-e hivatalból figyelembe vehető semmiségi ok alapján, vagy pedig az ilyen ügyekben a kir. törvényszék ítélete a Bp. 494. §-ának második bekezdése értelmében már meghozatalával jogerőre emelkedettnek tekintendő s ehhez képest a kir. ítélőtábla az iratokat erre a körülményre utalással az ügy felülvizsgálata nélkül rendelvénnyel küldi vissza az alsófokú bírósághoz?»

Közgazdaság.

A Magyar Általános Hitelbank igazgatósága megállapította az 1932. üzletév mérlegét, mely a nyereségáthozat betudásával **4.871,246 pengő 17 fillér nyereséggel zárul.** Ebből az összegből az igazgatóság egyes vagyontételek értékelésénél 2.481.499 pengő 64 fillért kitevő *rendkívüli leírásokat* foganasított, amely leírások keresztültülvitele után 2.389,746 pengő 53 fillér marad a közgyűlés rendelkezésére. Az igazgatóság elhatározta, hogy a közgyűlés elé azt a javaslatot fogja terjeszteni, hogy ezen összegből 500,000 pengő a *rendes tartalékalap növelésére*, 200,000 pengő az *értékesítési tartalékalap erősítésére* 1.000,000 pengő az *alkalmazottak nyugdíjalapjainak javadalmazására fordítottassék*, a fennmaradó 689,746 pengő 53 fillér pedig az 1933. üzletévre vitessék elő.

537

Az Angol-Magyar Bank Rt. igazgatósága megállapította az 1932-i üzletév mérlegét, mely a folyó üzletben eszközölt 476,000 pengő leírás és az értékpapiroknál eszközölt jelentékeny leírások után **1.525,017 pengő 69 fillér tiszta nyereséget** tüntet fel. Bárha ez a nyereség osztalékfizetést lehetővé tenne, mégis figyelemmel a még mindig tartó világgazdasági válságra, a bank bel- és külföldi nagyrésztvényesei a vezetőségnek ama javaslatát tették magukévá, *mely osztalékfizetés helyett inkább az intézet saját erejének növelését célozza.* Ennélfogva az igazgatóság a fentebbi tiszta nyereség hováfordítása tekintetében azt az indítványt fogja a *közgyűlés* elé terjeszteni, hogy a rendelkezésre álló összegből 1.000,000 pengő a tartalékok és 300,000 pengő a nyug- és kegydíjalapok dotálására fordítottassék, míg a fennmaradó 225,017 pengő 69 fillér az 1933. üzletév számlájára vitessék át.

538

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukerősöknek **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendők.

Fordítási, sokszorosítási, mindenféle ügyvédirodai munkák legelőbb azonnal: «Tempo» irodában. V., Koháry-u. 4. Tel: 13-2-12.

539

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)**

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: A közigazgatás reformja. (II.) — Dr. Löw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök: Közkereseti társaság tagjának munkadíja. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 12. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 2.

A közigazgatás reformja.*

Gondolatmenetünk lezárása után kaptuk kézhez a «Közigazgatás rendezéséről szóló 1929: XXX. tc. módosítását és kiegészítését» tárgyzó új törvényjavaslatot. Úgylehet, hogy mire jelen dolgozatunk nyilvánosságra kerül, a most említett javaslat már törvény is lesz.

Ez a javaslat a rendelkezéseiben nyíltan ellentétben van a előbbi elvi okfejtéseinkkel, indokaiban azonban több elvi kijelentésével igazol minket. Ebből is kitetszik, — ami természetes is — hogy a felelős tényezőkben is élnek a korszerű gondolatok, azonban bizonyos bátortalan óvatossággal ragaszkodnak a régi megszokott, de sok ponton már egyenesen béklyóként szorító keretekhez.

Ez jellemezte már magát az 1929: XXX. törvénycikket is.

Az új javaslat is — és ez egymagában érdekes és jellemző korszerű tünet — beáll abba a sodró folyamatba, amely lényegében új tétova kezdő ötleteket szül és halmoz aztán el fogyatékoságaik vagy tévedéseik miatt novellákkal. Alig több mint három év múlva jön az új törvénynek új módosító és kiegészítő javaslata.

A javaslat három fejezete közül elvi része csak a két utolsó-nak van. A jogorvoslatokról szóló I. fejezet ugyanis inkább üdörös ügyviteli újításokat tartalmaz, köztük nevezetesen, amit mi is sürgettünk, hogy a másodfokú jogorvoslat ne az elsőfokú hatóságnál legyen beadandó, hanem a polgári perrend analógiája szerint mindig annál a hatóságnál, amely a megtámadni kívánt határozatot hozta volt.

Az I. fejezetben foglalt eljárási szabályok lényegében — igen helyesen — sínulnak a polgári perrend modern szabályaihoz, amelyeket különben a vitatott szükség durva kézzel faragott le.

Az új szabályozással kapcsolatban mindössze két észrevételünk mégis volna:

Az egyik a 3. § kapcsán, amely két esetben a főispánnak és a közbíróknak, illetve a tiszti főügyésznek egyoldalú fellebbezési jogot biztosít szemben az ügyben érdekelt egyénnel. Ilyen egyoldalú, csak közhatalosi jogorvoslat, amely köztapasztalat szerint rendszerint «in peius» irányú, a haladó idők szellemével igazán nem egyeztethető össze.

A másik észrevételünk a javaslat 8. §-a kapcsán merül fel, amely az előzetes végrehajthatóság kérdésével foglalkozik. Ennek esetei között a «közveszélyen» és a «helyrehozhatatlan káron» kívül a «közérdek»-et is felsorolja a javaslat. A közérdek bizonyára legjobb szó a világon. De a legelasztikusabb is, amellyel mindig legtöbbet is éltek vissza. Mellőzendőnek véljük tehát az előzetes végrehajthatóság feltételei között a tárgyilag meg nem határozható s ennek következtében az egyéni meggyőződésnek, az egyéni hitnek, de az egyéni önkénynek is utat nyitó szép szónak a használatát.

A II. fejezet a jogorvoslatok elbírálására hivatott hatósági fokozatokat reformálja. Érdemes ezt a fejezetet részletesen el-

olvasni. Benne tükröződik minden hiba, amelyek miatt az egyszerűsítés, vagy a ma divatosabb szóhangzás szerint a «racionizálás» után már a szükség kiált. Azzal jellemezhetjük, ami talán mindnyájunknak első értelmes tanított tételünk volt az iskolában a Bibliából, hogy: «Kezdetben vala a zűr.» Már így egy kritika keretében is, mikor görnyedő háttal studirozzuk a vonatkozó §-ok alapján és szinte töméntelen sokaságban felhívott törvényhely ellenőrzésével az új hatásköröket, igen fárasztó konfúzióba keveredünk. Elképzelhető, hogy a gyors ütemet igénylő közigazgatás menetében egy-egy felmerülő eset kapcsán mennyi idő vész majd el, míg a titkár, tanácsnok vagy aljegyző a referádájához — jól-rosszul — kikeresi, hogy a felterjesztett jogorvoslat a főnöke keze alá esik-e és a továbbküldendő jogorvoslat hová is teendő át.

Ezek azonban csupán technikai nehézségek és aggályok. A fontosabb az, hogy a jogorvoslati hatóságok új szabályozása azon elv alapján történik, hogy a minisztériumok tehermentesítése céljából a jogkérdésre szorítkozó felülvizsgálati jogorvoslatot teljesen eltörli. Felismeri pedig a javaslat is és nyíltan ki is fejezi, hogy ebből a jogegység veszedelme következhetik el. Ez így is van. Már pedig minden jogszolgáltatásban, s így a közigazgatási jogszolgáltatásban is, elsődleges követelés a jogegység, mert ebben jelentkezik külsőleg az igazságosság gondolata. Már ez okból is kerülni kell a fenyegető lehetőséget, hogy partikulárisan más-más joggyakorlat fejlődhesse ki és rögzídhessék meg és más lehessen ilyen módon pl. Bihar és Moson vármegyékben vagy éppen Győr sz. kir. városban a jog.

Ezen hiba felismerése ellenére, a tervezett megoldási módot azzal indokolja a javaslat, hogy majd a közeljövőben a középfokú közigazgatási bíróság létesítésére terjeszt elő már készenlévő javaslatot s az új rendezés ennek az alapja és biztosítéka leendő. Másfelől pedig a kormányzatnak a kazuisztikus ügyintézésről való mentesítése által biztosítani kívánja a kormányzatnak a nagyvonalú koncepciót. Harmadik indoka pedig az, hogy az alsó és középfokú hatóságoknál «pusztulóban van a felelősségérzet, amely nyilván a túlzott centralisztikus rendszer következménye.» Végül minden aggályt eloszlatandó megnyugtatóul nyomatékosan hangsúlyozza a javaslat indokolása azt, hogy a jogegységnek és «a kellő szakszerűségnek» biztosítékául, «az egyes helyi hatóságok hatalmi túlkapásának» pedig gátjául is fog szolgálni az, hogy a jogvitás ügyek «nagy részében» döntésre majd a bírói hatóság lesz hivatott.

Mindezek az eloszlatni kívánt aggályok önként folynak a mi előre bocsátott okfejtéseinkből és álláspontunkból is, amelynek tulajdonképpen igazolásai a javaslat indokai. Azonban nemhogy eloszlatnák, hanem inkább fokozzák az aggályokat.

Így mindjárt a jogegységet biztosító felülvizsgálati rendszernek az elvetése, ha az ideiglenesnek is gondoltatott el, ránk azt a benyomást teszi, mintha felülről kezdenének egy építkezést a tetőnél. De másrészt azt is igazolja, hogy tulajdonképpen nem következik el a reform, mert az egészében már gigantikus közigazgatási szervezet változatlanul megmarad és toldalékul, mondhatnám emeletráépítésül kerül tetejébe a középfokú bíraskodás intézménye. Ez az elgondolás pedig igazán nem nevezhető sem egyszerűsítésnek, legkevésbé pedig takarékoságnak, amely utóbbi gondolat az elvi követelések rovására amúgy is túltengő volt már.

Azonban eltekintve mindettől, nem tudjuk helyeselni, de megérteni sem azt, hogy egy elhatározó jelentőségű átszervezést olyan javaslat alapjául rögzítsünk meg, amelyről még nem tudjuk, hogy mit tar-

* Az előbbi közleményt lásd a 10. számban.

tulmaz. Ha egyszer az alapokat leraktuk, akkor megszabtuk már az épületnek is az arányait, méreteit és formáját is, amittől eltérni már nem lehet. Háttha a később előterjesztendő javaslatról kiderül, hogy az a közmegegyezéssel nem egyezik? Akkor a követett egyre gyakoribb módszer szerint megint novelláris úton módosítjuk és egészítjük majd ki újra azt, amivel most módosítjuk és egészítjük ki a hároméves törvényt is?!

Végül: Ha készen van a közigazgatási bíróságról szóló javaslat, amelynek céljait a mostani javaslat is szolgálja és elősegíteni akarja, akkor miért nem terjesztett az is elő és miért nem együtt tárgyalatik az, ami a javaslat nyílt bevallása szerint is szorosan egyívű tartozik? Hiszen a mostani javaslatot semmi sem sürgeti, csak éppen a szervezendő középfokú közigazgatási bíróság, s ha az még nem jött, nem érett meg, akkor miért hajszoljuk ezt az önmagában igazán semmi jelentőséggel nem bíró új módosítást és kiegészítést.

Magából a javaslat indokaiból kiderül tehát, hogy ez az új javaslat időelőtti s azt a veszélyt hordja magában, hogy ok és szükség nélkül előre megköti az elhatározást az elsősorban fontos középfokú közigazgatási bíróság intézményének a kérdésében.

Az tehát a határozott álláspontunk, hogy a közigazgatás reformja egységes kérdés, amelynek részletekre való tagozása semmi jót nem foglal magában, ellenben a nélkülözhetetlen összhangos, átfogó rendezés és újítás szempontjából a követett módon csak veszélyt jelent.

Ezért ennek a javaslatnak a napirendről való levételét tartanánk indokoltnak.

Ami már most csakugyan az életnek a kérdéseit: a jogegységet, a helyi hatóságok hatalmi szempontjait, nemkülönben a felelősségérzet kipusztulását illeti, *amelyek mind magának a javaslatnak a szavai és fogalmai,* ezekre csak egy a feleletünk. Mindezeket csak egy küszöbölheti ki, s ez a független bírói felelősségérzet. Ez biztosít jogegységet, ez óv a hatósági túlkapásokkal szemben, s ez fejleszti és hozza vissza a felelősségérzetet. Mert a bírói tárgyalgosság és jogtudás révén nemcsak a jogkereső közönség nyerhet teljes megnyugvást, hanem az eljáró közigazgatási hatóságok is, s ezenkívül ez utóbbiakra serkentően hat majd és felelősségérzetüket is felfokozza, ha tudják, hogy eljárásuknak felülbírlása *egyetlen szempontból történik — s ez a jogszerűség.*

Mindelhez azonban nemcsak a közigazgatási, hanem a bírói jogszolgáltatás szervezetének is gyökeres reformjára van szükség, amelynek most csak megütött alapgondolata az, hogy *a bíró csak ítéljen* és mentesíttessék minden adminisztratív és ügykezelési teherrel, amelyek külön és kisebbjelentőségű szervek kezében volnának összpontosítandók. Ezen alsóbb szervek keretében, ha felette hatékonyan megvan a független bírói felülvizsgáló jogsegélye, a közelmúltban egészen téves elgondolással sokat emlegetett és felelős helyről erőltetett békebírói intézmény is csakugyan aggodalom nélkül beilleszthető. Erről majd máskor szólunk, valamint arról is, hogy a legfelsőbb bíróság a királyi Kúria is, teljesen mentesítendő volna az egyes perek elbírálása alól és hatásköre a felmerülő *ügyektől* elvonatkoztatott, azoktól szinte elszigetelt jogkérdésekre volna csak szigorúan elhatárolandó, éspedig az anyagi értékre tekintet nélkül a jogegység érdekében történő jogorvoslat lehetőségének tágabbkörű, bár nem elárasztó rendszeresítésével. Ez a lehetőség az egymással ütköző *jogerős* elvi döntések esetére az érdekeltek jogorvoslatára alapján is biztosítandó volna. Ezenkívül az alsófokú bíróság részéről is volna *még ítélet előtt szorgalmazható.* Ezekről majd máskor.

A Javaslat III. fejezete a közigazgatási gyakorlati vizsgáról rendelkezik a gyakorlati szükséges messze túlmenő elképzelés alapján. Egy általános gyakorlati vizsgát és fakultatív lehetőséggel négy külön gyakorlati szakvizsgát írna elő. Szerintünk feleslegesen.

A gyakorlati vizsga szükségét nem az indokolja, mintha a vizsga garanciát nyújtana arra, hogy annak alapján tökéletes készségű és vitathatatlan bölcsességű köztisztviselő nyer diplomát. Az élet igazolása szerint kiváló közigazgatási tisztviselőink voltak és vannak egyetlen államtudományi államvizsgával. Viszont a gyakorlati igényeket ki nem elégítő közigazgatási tisztviselőket is ismerünk, akik doktori címmel s nagy irodalmi munkássággal továbbfejlesztett elméleti tudással sem érik utól gyakorlati eredményeikben az előbbi típust. A vizsga célja csak az lehet, hogy a jog alapismereteiről kétségtelen tanúságot tegyen a jelölt s egyben bizonyítsa, hogy a jog értelmezésében helyes

felfogással, alkotmányos érzékkel, gyakorlati alkalmazásában pedig józan belátással rendelkezik. Vagyis nyugodtan bocsátható a jogkereső közönség biztonságára és megnyugvásául is a legkövetkező vizsga: az élet próbája alá. Az ezen túlmenő követelés nem jó közigazgatási tisztviselőt, hanem a túlkövetelés és a túlhajtott szigor folytán összeroppanó, beteg, konfúzos idegrendszerrel ad majd az életnek.

Égyenesen indokolatlan az ezen túlmenő követelés éppen a közigazgatási tisztviselőképzés kapcsán és éppen ma, mikor a jogfejlődés iránya a közigazgatási jog terén is, és talán ott a legjobban, kapkodó krízissel küzd. De nyugodtabb időkben is a fejlődő élet mindenkorai szüksége szerint az alkalmazandó közigazgatási jogszabályok mindenkorai állaga tekintetében már rövid idő is napról-napra változást, felfrissítést eredményez, s a régi jogszabályok helyett a terjedelmes újak alapos és értelmes studiumát, tudását is igényli.

A törvényjavaslat elgondolása szerint, ha azt logikusan keresztülvinnénk, az volna szükséges, hogy minden két-három évben új szakvizsga követeltesse minden köztisztviselőtől.

Mi egy átfogó és egységes, *az egész jog területére* kiterjedő egyetlen vizsga álláspontján vagyunk, amely arról nyugtat meg, hogy a jelöltben megvan a jogászai készség és a gyakorlati képesség. Csak képzeletben van ugyanis jó egyoldalú szakjogász. Mert a jog minden ága szorosan összefonódik egymással és éppen a közigazgatási jogszolgáltatás területén sem működhetik egyetlen tisztviselő sem eredményesen akkor, ha az egész jogrendszerrel megnyugtató áttekintése nincs. Ha pedig már van, akkor nyugodtan bocsátható bármely jogszolgáltatási területre, mert az azon való helytállás már csak a lelkiismeret dolga.

Két kivételt ismerünk ebből a szempontból. *Az egyik a bíró. A bírói pályán még a jó átlag sem megfelelő.* A bírói székbe csak kitűnőség való. Így vagyunk a bíróság előtt eljáró jogvédő ügyvédi hivatással is. Ezekről ígéretünk szerint majd máskor.

Dr. Medvigy Gábor.

Közkereseti társaság tagjának munkadíja.

A K. T. 84. §-a azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a közkereseti társaságnak olyan tagjai részére, akik csak munkájukkal járulnak a társasághoz, megfelelő munkadíjat kell számítani, amelyet esetleg a bíróság állapít meg.

Ily rendelkezés a régi német kereskedelmi törvényben nincs. Előmunkálatai közül csupán a porosz javaslatban olvasható, hogy a társaságban munkájával közreműködő tag, akinek vagyona nincs (in Ermangelung eines Vermögens) a fenntartására szükséges összeget a társasági vagyonból kaphatja. A törvény 106. szakaszában csupán az a kamatláb meghatározásán kívül a K. T. 84. §-ával e részben egyező szabály foglaltatik, hogy az üzleti év végén minden tagsági betét (vagyonilletőség) után 4 % -os kamatot kell számítani, a jutaléka fejében kivett pénzért pedig a tagot 4 % kamattal megterhelni. E jóváírt kamatok és munkadíjak a társasági üzem költségei, úgy, hogy a társaság veszteségét is teszik és szaporítják s fedezésükig a társaságnak nincs nyeresége. A magyar törvény az előzők szerint a kamatláb meghatározását nem tartalmazza, amiből az 1895: XXXVI. tc. értelmében az következik, hogy a kamat 5 % -os.

Az új német kereskedelmi törvényben (121. §) ez a szabály úgy módosult, hogy a betét után számított 4 % -os kamat csak a nyereségből jár. E kamatnak ekkép már csak az a jelentősége, hogy a tőke után számított nyereségrész, holott különben a nyereség (mint általában a veszteség) fejenként (K. T. 85. §) oszlik meg.

A jóváírásra vonatkozó e rendelkezésektől független annak a kérdésnek a szabályozása, hogy a tagok mily összegeket vehetnek ki saját céljaikra a társaság pénztárából. A K. T. 86. §-a szerint a vagyonilletőség után a legközelebb lefolyt évre járó kamatokat és a munkadíjat feltétlenül felvehetik. Ezen felül is felvehetnek még oly összeget, amely a legközelebb lefolyt év nyereség-jutalékát meg nem haladja, de csak akkor, ha ez a társaságnak világos hátránya nélkül történhetik.

A magyar K. T. szabályozása szerint ekképpen a munkadíjat feltétlenül javára kell írni az olyan tagnak, aki egyedül munkájával járul a társasághoz és ezt a munkadíjat a tag feltétlenül felveheti a társaság pénztárából.

Ez a szabályozás haladás a német törvény álláspontjával szemben, amely arról, aki csupán munkájával járul a társasághoz egyáltalában nem gondoskodik, de hiányosnak mondható annyiban, hogy csak arról az esetről szól, amidőn a tagnak semmi betéte sincs s nem gondol arra, amidőn a tőkét adó s így nagyobb betéttel belépő taggal, vagy tagokkal szemben a kisbetétű, de dolgozó tag áll, vagy több egyenlő betétűnél a csak pénzzel hozzájárulókkal szemben az, aki betétén kívül dolgozik. Az a bírói joggyakorlatban megnyilvánult elv ugyanis, amely a munka ingyenességét, kikötés nélkül, kizárja, a K. T. 71. és 84. §-ának tartalmával szemben a közkereseti társaságnak betétes dolgozó tagjaira nem alkalmazható. A csupán munkájukkal társulókra is csak a K. T. 84. §-ának korlátai közt. A 71. § szerint a társasági tag fáradozásaiért az üzlet körül, a 84. § esetét kivéve, díjazást nem igényelhet.

Igaz, hogy a törvénynek idézett szabályai diszpozitívek s következképpen feleknek módjukban van mindezeket az eseteket a szükséghez képest szabályozni s általában a kamat, munkadíj és felvétel kérdését a törvénytől eltérően tetszésük szerint rendezni. De a felek nem mindig gondolnak a szabályozásra s utóbb vitáikban nehéz a viszony természetének vizsgálatával helyes eredményre jutni, különösen olyankor, amidőn nem mutatkoznak nagy hasznok, hanem a tagok a társaság fennállásának idejére csupán megélhetésüknek lehető biztosítását kívánják.

Felek rendelkezésének esetében a szerződés a törvényben említett, az üzleti év leteltével jóváírt és felvehető munkadíjtól eltérő, az üzleti év folyamán esedékes (rendszerint havonként kifizetett) munkadíjat (fizetést) is állapíthat meg az üzletvezetést ellátó tagok részére, éspedig tekintet nélkül arra, hogy csupán a munkájukkal vagy tőkéjükkel is járulnak a társasághoz. Gyakoribb a pénzfelvételnek oly szabályozása, amely a tagoknak meghatározott havi összegeknek kivételét engedi meg a társaság pénztárából életfenn tartásukra, rendszerint előlegül a nekik jutó haszonra, de némely esetben a haszonra utalás nélkül is. A pénzfelvételnek amely szabályozásával a tagok nem éppen a munka ellenértékéről kívánnak gondoskodni, hanem a társasági együttműködés tartamára megélhetésüket biztosítani. A pénzkivételnek ily szabályozása a munkadíjnak a 84. § szerint jóváírását nem zárja ki, hanem csak azt, hogy a tag a szerződés szerűen kivett összegben felül a munkadíjat is felvehesse. Ezt a szerződésen alapuló pénzfelvételi jogosultságot azonban nem szabad feltétlenül tekinteni akkor, ha a szabályozás a haszonra utal, hanem a megállapított összegek csak akkor követelhetők, ha a társasági vagy a teher viselésére képesnek bizonyul, vagyis, ha a kifizetés a társaságnak világos hátránya nélkül történhetik. Ha a szabályozásnál nem történt utalás a haszonra, az összegek az üzleti eredményre tekintet nélkül követelhetők, ha csak egyéb körülményekből nem következik, hogy a kikötés csak megfelelő üzleti haszon esetére szól. *Staub* szerint a kikötésnek, ha az ellenkezőt kifejezetten nem tartalmazza, mindig ez a jelentősége (122. § Anm. 14.), amivel ellentétben *Düringer-Hachenburg* szerint a pénzkivételi jogosultság más intézkedés híján az üzleti haszontól s a társaságra hátrányos voltától független (122. § Anm. 12.).

Ha a pénz kifizetése az üzleti eredményre tekintettel az előzők szerint nem követelhető, kérdésessé válik, hogy a csupán munkájával közreműködő tag elveszti-e minden igényét, avagy visszatérhet-e munkadíj fizetési követelésére, a tőkés pedig kamatkövetelésére. Az igények elvesztése csak akkor áll be, ha a szerződésből világos, hogy felek nyereség híján a kamat és munkadíjkivétet is ki akarták zárni. Ellenkező esetben a tag, aki csak munkájával járul a társasághoz, munkadíjkövetelését léptetheti a szerződési követelés helyébe, a tőkés pedig kamatkövetelését. Abból kell kiindulni ugyanis, hogy rendszerint a társasági szerződés a tagoknak megélhetését valamiképp biztosítani akarja addig, amíg a társaság fennáll és a szerződési intézkedéssel a tagoknak a törvényi gondoskodásnál többet akar nyújtani s nem őket a kevesebbtől is megfosztani.

Az üzletév befejeztével felvett ezt a munkadíjat, valamint a közös megállapodás alapján az üzletév folyamán felvett munkadíjat sem tartozik veszteségek fedezésére a társasági tag visszatéríteni. Más a veszteség viselésének a kérdése. A társaság tartama alatt a veszteség fedezésére sem kötelezhető a tag (K. T. 70. §), de a társaság megszűnése után a veszteség a feleket más megállapodás híján egyaránt és egyenlő arányban terheli, tekintet nélkül a betétek nagyságára. (L. Kúria 1901. jún. 11. 1397/1901. Dt. 3. f. 21., 27.)

Dr. Lőw Tibor.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Örökös felelősség.** Minthogy a felperes biztosítási díj-fizetése tette lehetővé azt, hogy az elhalt biztosított életbiztosításai, amelyeknek díját ő sajátjából fizetni nem tudta, hatályukat nem veszítették és így jutottak felperes fizetése révén a kiskorú alperesek abba a kedvező helyzetbe, hogy 28,004 P 30 f életbiztosítási összeget kaptak, amely mentes minden hagyatéki tehertől: nem volna méltányos és nem felelne meg az anyagi igazságnak az, hogy felperes a kiskorú alperesek javára szolgáló ezeket a befektetéseket csak az adósságokkal túlterhelt hagyatéokra vezethető végrehajtás útján kísérelhesse meg behajtani, és ne kérhesse *kielégítést* abból a *tehermentes életbiztosítási összegből*, amely a kiskorú alpereseknek ép az általa teljesített biztosítási díjfizetések révén jutott. Ennek következtében a kir. ítélőtábla kimondotta, hogy ez a 2905 pengő 01 fillér biztosítási díjtöke nemcsak a hagyatékból, hanem az említett biztosítási összegből is fizetendő. (Bp. T. 1932. nov. 30. P. IV. 9162/1932.)

2. **A vállalkozási szerződéseknél**, ha az előállított mű nem felel meg a kikötött vagy a törvényi kellékeknek, a vállalkozó a megrendelő kívánatára köteles a hiányt kijavítással elhárítani, ha csak elhárítása aránytalan költséggel nem járna. Ha pedig a vállalkozó kötelezettségének teljesítésével késlekedik, a megrendelő a vállalkozó költségén maga gondoskodhatik a hiány elhárításáról. És csak abban az esetben, ha a hiány elhárítása nem lehetséges, vagy ha elhárítását azért nem lehet követelni, mert aránytalan költséggel járna, követelheti a megrendelő a mű visszatartásával a szerződés felbontását, vagy pedig a díj arányos leszállítását, csekélyebb hiány miatt azonban a felbontást csak akkor, ha különös érdeke kívánja. (Bp. T. 1932. nov. 30. P. II. 5293/1932., v. ö. MMT. 1584, 1585.)

3. **Biztosíték.** Ha a biztosíték nyújtására kötelezett fél a biztosítékot igénylő félnek értékpapírt adott át, erre a kezizálog-ügylet szabályai érvényesülnek, mivel a biztosíték célja a zálogadás céljával azonosan az, hogy abból magát a jogosult hitelező minden más követelést megelőzőleg kielégíthesse. A zálogjog a főkötelelem fennállása ellenére megszűnik, ha a zálogtartó hitelező a zálogot az elzálogosító adósra visszaadja. (Bp. T. 1932. dec. 14. P. VI. 12,371/1932.)

4. **Az alkalmazott feljegyzései.** Az alkalmazott, főnöke tudta és beleegyezése nélkül az üzleti adatokról semmiféle feljegyzéseket nem készíthet, és ha ilyen feljegyzéseket titokban mégis készít, a munkaadó, indokolt veszélyben forogni látszó érdekeinek megvédésére minden törvényes eszközzel (a büntető útra terelés fenyegetésével is) felléphet az alkalmazottal szemben. (Bp. T. 1932. nov. 28. P. XXI. 8851/1932.)

5. **Végkielégítés.** Az általános magánjog szabályai szerint az alkalmazott a munkaadótól külön kikötés nélkül végkielégítést nem igényelhet. (Bp. T. 1932. nov. 26. P. XXI. 11,176/1932.)

6. **Alkalmi egyesülés.** Ha az egyesülés célja csupán az, hogy a kereskedőtagok hivatalnok-vevőit megszervezze bevásárlási könyvek kiosztásával, és hogy az egyes cégek által velük kötött eladásokból eredő vételárkövetelések részleteit beszedje: az egyes ügyletekből kifolyólag keletkező haszon, vagy veszteség ellenben egyedül az azt kötő céget illeti, vagy terheli és abban az egyesülésben résztvevő többi cég nem részesül, az ily egyesülés nem a K. T. 62. §-ának megfelelő alkalmi egyesülés. Az ily egyesülés, amelyből éppen a közös haszonra vagy veszteségre szerződés hiányzik, csak magánjogi társaságnak minősíthető. (Bp. T. 1932. dec. 22. P. VI. 12,969/1932.)

7. **Alkalmazott munkaköre.** A munkaadó jogosult ugyan az alkalmazottat a szolgálati szerződésben írtól eltérő, más megfelelő munkakörbe beosztani, azonban a bírói gyakorlat szerint az újabb beosztás az addig élvezett összilletmény lényeges csökkenésével nem járhat. (Bp. T. 1932. dec. 19. P. XXI. 11,540/1932.)

8. **Cégjegyzés.** A H. t. alapszabályainak oly módosítása, amely a törvény kötelező rendelkezését sérti, akkor sem jegyezhető be, ha az egész alaptörkét képviselő részvényesek egyhangú határozatával eszközöltetett. Az oly cégjegyzési jogosultsággal ruházta fel, a másinak ellenben a jogosultságot csak abban az esetben adja meg, ha az önálló cégjegyzési jogosultsággal felruházott igazgatósági taggal együtt jegyzi a céget, a törvény kötelező rendelkezését

sérti, mert a nem önállóan jegyző igazgatósági tagot, akinek aláírása a cégjegyzés érvényességéhez már nem szükséges, a cégjegyzésből lényegileg kizárja. (Bp. T. 1933. febr. 3. P. VI. 914/1933.)

9. **Perújítás.** Az alapperben hozott jogerős ítéletnek jogi álláspontjai az újított perben nem felülvizsgálhatók, hanem a perben is irányadók, tekintet nélkül arra, vajjon az újított per bírása magáévá teszi-e az alapper bírójának jogi felfogását. (Bp. T. 1933. jan. 12. P. VI. 12,668/1932.) *H. D.*

Szemle.

— **Forradalom és jog** éppoly összeférhetetlen, mint a jog és a háború. Minden forradalom azt hirdeti, hogy rendet és jogot kíván teremteni, de az erőszakkal, amelyet alkalmaz, mindig a jog lényege ellen fordul. Még akkor is, ha a forradalmat szavazatlóbsággal határozzák el, mert a forradalom türelmetlen mohósága nem hajlandó bevárni a jognak alkotmányos megváltoztatását. Ezt igazolják a németországi események is. Ahol bíróságokat letartóztatnak, köztisztviselőket «eltávolítanak», a bűnügyeket «hazafias» nézőpontból revideálják, az igazságügyi funkcionáriusokat karhatalommal kényszerítik, hogy tüntető felvonulásokban részt vegyenek, ahol, mint legutóbb Breslauban történt, az Oberlandesgericht elnöke a «nemkívánatos» ügyvédek kizárja a bíróság épületéből, ott jogról és igazságszolgáltatásról nem lehet szó. Hogy mindez a nemzeti jelszó tolvajköpenye alatt történik, az a jog szemszögéből ítélve éppoly közömbös, mint hogy 1919 tavaszán az analóg magyarországi eseményeknek a bolsevista, őszén pedig a nemzeti eszmény szolgált mentségül. Erőszak — erőszak marad, akárki s akármilyen cél érdekében követi is el. De a németországi forradalom még azzal a reménnyel sem biztat, hogy ha netán sikerül jogi formába jegecesednie, az igazságot fogja szolgálni. Igaz ugyan, hogy a nemzeti szocialista jogászok szövetsége, amely lipcsei határozatában kimondta, hogy csak fajtiszta germán lehet bíró, közjegyző és ügyvéd, hogy az ügyvédi kamarákat fel kell oszlatni, hogy az SPD. és a KPD. ügyvédek meg kell fosztani oklevelüktől stb. — nem hivatali testület, de indítványának gyakorlati jelentőségét kellőképp alátámasztotta a birodalmi belügyminiszternek hivatalos nyilatkozata, amely szerint nem igazságosságra és tárgyiasságra törekszik, hanem a forradalomnak kíván érvényt szerezni. Fajtaelméleti elgondolásra azonban jogrendet még akkor se lehetne fölépíteni, ha a rossz-fogalom tárgyilagossabb ismérvekből volna is fölismerhető, mint a horogkereszt szimatnak ösztönös reakciója. Mert a jognak, mint a nemzet egyetemét képviselő állami akaratnak és az igazságszolgáltatásnak, mint állami tevékenységnek, fogalmi hivatása, hogy egyenlő mértékkel mérjen az állam minden polgárának és lehetőleg kiegyenlítsen a köztük fennálló természetes egyenlőtlenségeket. Ha a forradalomnak egyáltalán van történelmi jogosultsága, ez csak a jogkiterjesztésben állhat, amelyet a kisebbség erőszakkal tagad meg a többségtől. Oly forradalom azonban, amely a többség nevében jogfosztásra készül, erőszak, önkény és zsarnokság marad akkor is, ha az igazságosságot lábbaltipró nemzeti eszmény alakilag legkifogástalanabb törvényekben és kormányrendeletekben testesül is meg. Szerencsére a jogfosztás mindig múlt epizód, akár keresztre, akár horogkeresztre feszítik az igazságot. Azt a jogot, amelynek Savigny, Gneist, Windscheid, Ihering, Laband, Wach, Planck, Sohm, Bindnig, Liszt, Gierke és Kahl voltak építőmesterei, semmiféle *furor teutonicus* le nem rombolhatja. Ezeknek a forradalmároknak emlékét a múltból, eszmei

szerepét a jövőből, hiába próbálják száműzni az S. A.-ok gangsterei, akik egyebeken felül még azt se tanulták meg, hogy a jogban forradalmat sikeresen végrehajtani sem revolverrel, sem ricinusolajjal, hanem csupán a gondolatok alakító erejével lehet.

Jogegységi döntvény. A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa május hó 13. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: I. «Ki vannak-e véve a községi bíróság hatásköréből a 100 pengőt meg nem haladó összegű ügyvédi jutalomdíj és költség iránt indított perek, ha a díj és költség nem a községi bíróság előtt folyamatban volt perben merült fel?» II. «Annak a bíróságnak peres ügyben hozott végzése ellen, amely az ügy érdekében, mint első folyamodású bíróság, véglegesen határoz, van-e helye felfolyamodásnak azokon az eseteken kívül is, amelyekben a törvény kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged?»

Az ügyek előadója a jogegységi tanács ülésében *dr. Alföldy Dezső* kir. kúriai bíró.

— **Dr. Goltner Dénes: A választási rendszer és eljárás befolyása az országgyűlési képviselőválasztások érvényességére.** (70 o., Szeged, 1933.) Szerző — a szegedi kir. járásbíróság jegyzője — e kérdést lapunk múlt évfolyamában összefoglaló tanulmány keretében tárgyalta. Most az anyagot teljes részletességgel dolgozza fel. A magyar és külföldi irodalomnak elmélyedő felhasználásával megírt, nagy felkészültségről tanuskodó szép tanulmányt a kérdés iránt érdeklődő élvezettel és haszonnal olvashatja.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér** Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédgondok csökkentése: «Tempo» irodában diktálni periratot, másoltatni mellékletet, sokszorosíttatni kényszeregyezséget. V., Koháry-u. 4. Tel: 13-2-12. 540

HIRDETÉSEK.

Megjelent

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR A HATÁLYOS MAGYAR TÖRVÉNYEK GYŰJTEMÉNYE

CORPUS JURIS HUNGARICI

1932. évi kötete

Dr. DEGRÉ MIKLÓS
a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS
budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró
szerkesztésében.

Ára fűzve 9 pengő, kötve 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Adorány-út 21.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Olchváry Zoltán, a debreceni kir. ítélőbír. elnöke: Tételes szabályaink a gyakorlat tükrében. — Dr. Nádas László ny. pénzügyminiszteri tanácsos, budapesti ügyvéd: Pénzügyi jogi szemelvények. — Dr. Faludi Ferenc budapesti ügyvéd: Több munkaadótól járó fizetés letiltása. — Dr. Kaufmann Andor: Valutázárlat hatása a pénzteljesítésekre. — Dr. Bürner Sándor budapesti ügyvéd: Jogsegélyügyünk Franciaországgal. — Szemelvények a felsőbbfokú gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 13. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 2.

Tételes szabályaink a gyakorlat tükrében.*

(Előtanulmány a racionalizáláshoz.)

A gyakorlati eredmények megállapítása és az eddig elhangzott bírálatok után, amelyek inkább csak tételes szabályaink hibáinak a felismerésére és felsorolására szorítkoztak, további feladatnak azt kell tekintenünk, hogy az elkövetett hibáknak mélyebben fekvő okait kutassuk, elsősorban pedig azt kell megvizsgálunk és megállapítanunk, hogy milyen közös alap-okra kell visszavezetni azt, hogy újabb törvényeink a gyakorlati alkalmazásban nem bizonyultak jóknak?

Okszerűen csak egy főokra lehet következtetni: arra, hogy a törvényhozás nem látta, mert kellő tanulmány és mérlegelés tárgyává előzetesen nem tette, vagy nem volt képes előrelátni a gyakorlati alkalmazásban felmerülhető nehézségeket s azok nagyságát. Megelégedett azzal, hogy gondosan megszerkesztett, a kor és a nyugati kultúra színvonalán álló, de a hazai életviszonyokra nem mindenben ráillő, sőt olykor az élőjoggal is ellenkező műveket alkotott. Feladatát tehát csak forma szerint végezte be teljesen, mert azáltal, hogy a gyakorlati alkalmazás nehézségeit nem vette számba, voltaképpen olyan helyzet állott elő, mintha a törvényalkotás teendőinek egy része a bíróságokra (és közigazgatási hatóságokra) hárított volna át; azonban a bíróságoknak csak részben sikerülhetett eme feladatnak a megoldása, vagyis csak annyiban, amennyiben a törvényt magyarázat segítségével és esetleg a homályos vagy hiányos rendelkezések jogalkotás útján való pótlásával módjában volt a törvényhozás munkáját kiegészíteni; de a helytelen tételes szabályokat nem változtathatta meg, hanem kénytelen azokat a felek hátrányára alkalmazni.

Oly célból, hogy a törvények előkészítői és alkotói meggyőződést szerezhessenek az általuk évtizedek óta követett rendszer helyességéről és célszerűségéről s egyben az újabb törvény alkotása előtt már előzetesen tájékozva legyenek a gyakorlati megvalósítás körében felmerülhető nehézségekről, a korábbi tapasztalatokból kiindulva különösen azt kellett volna megvitatniok, megvizsgálniok és megállapítaniok, hogy

1. milyen is tulajdonképp a mi jogkereső közönségünk? milyen a jogi meggyőződése, ragaszkodik-e ahhoz, fogékony-e az idegen intézmények befogadására? s főként hogy milyen hatást váltottak ki a részben idegen mintára alkotott, aprólékosan rendelkező újabb (60 év óta alkotott) törvényeink. Szóval alaposan meg kellett volna vizsgálni, hogy kik és milyenek azok az ügyfelek, akikre a tervezett új tételes szabályokat multhatatlanul, nem ritkán kénytelenül, alkalmazni kell? s másfelől

2. milyenek azok, akik az új szabályokat majd alkalmazni fogják? súlyos feladatokkal mily határig lehet őket megterhelni? s hogy feltétlenül olyan-e az alkotandó szabályok alkalmazásával járó feladat, amelynek saját hatáskörükben sikeresen megfelelnének? E végből különös vizsgálat tárgyává kellett volna tenni, hogy milyen kihatása volt az újabb kazuistikus törvényeknek a bírakra és a bírásokra? megtartotta-e a judikatúra eddigi helyes irányát vagy elterelődött-e attól és mennyiben?

Kísérjük meg ezeket a kérdéseket egy-egy fejezetben röviden megvilágítani.

A felek. Egy államban sem sikerült még azt elérni, hogy a törvény kijátszására irányuló törekvések megszüntessék. Természetesen nálunk sem. Pedig bármelyik vidéki ájáróbíró vagy szolgabíró tanúságot tehet, közvetlen tapasztalata alapján arról, hogy a magyar falu népében, sőt a városi elemekben (a kis emberekben) is meg van a törvénytisztelet, ami fejlett igazságérzetével áll kapcsolatban. Nem kell talán itt bővebben kitérni arra, hogy a bonyolult, szokatlan vagy pláne idegenből átültetett szabályok, azoknak nehézkes alkalmazása, az ingadozó joggyakorlat, növelik a perlekedési hajlamot, melynek fokozására mi sem alkalmasabb, mint a tételes szabályok útvesztője, ahol a jogkereső fél újabb és újabb törvényes vélelmek megállapításával s a bizonyítási teher szabályainak merevebb alkalmazásával találja szemben magát. Már pedig tapasztalati tény, hogy a bizonyító fél ellenfele rendszerint mily makacsul igyekszik kihasználni azt a helyzetet, amelyre a törvényes formák lehetőséget nyújtanak. Minél liberálisabban alkalmazza a bíró a formai szabályokat, annál nagyobb a huza-vona, a halogatás, az eljárás késleltetése iránti törekvés, a bizonyítási eszközök és jogorvoslatok kimerítése, sőt gyakori tünet a gyengébb félnek kifárasztása, költségek okozása által való anyagi kimerülésére irányuló célzat is.

Az őstermelő lakosságnál a perlekedési hajlam általában véve csekély mérvű ott, ahol rendezett viszonyok között él a lakosság és fokozottabb ott, ahol elszegényedés következett be s nehezebb a megélhetés.

Az üzleti élet körében a perlekedési hajlam főoka az, hogy az üzleti tisztesség — általában véve — nálunk nem érte el a kellő színvonalat. A spekulatív elemeket erősen sarkalja a munka, tudás és érdem nélkül való meggazdagodás vágya; nem válogatósak az eszközökben s azért természetes, hogy amennyire csak lehetséges, igyekeznek törvényes formák látszatával fedezni visszaéléseiket.

Mellőzöm ehelyütt az idevonatkozó s a gyakorlati jogászok által nagyrészt ismert adatok felsorolását, e helyett annak megvilágítása céljából, hogy milyen magatartást tanúsítanak a felek a joggyakorlat tükrében, a legcélszerűbbnek vélem azt, ha e tekintetben néhány jellemző adatot sorolok fel arra nézve, hogy miképp jár el újabb (kazuistikus) törvényeink alkalmazása körül a legelőkelőbb, vagy ha úgy tetszik a leghatalmasabb ügyfél, aki talán példaadásra is hivatva lenne: a magyar állam, illetve a kir. kincstár, s hogy az ő közegei és képviselői, a pénzügyi hatóságok mily magatartást tanúsítanak perenkívüli és peres-ügyekben.

A pénzügyi közegek a kir. kincstár érdekeinek megóvása és biztosítása céljából egy óriási gép, egy valóságos technikai csoda pontosságával járnak el. Ügybuzgalom-e ez, vagy a felelősségtől való félelem, vagy csak egy beidegzett és átöröklött mechaniz-

* Részlet szerzőnek a Debreceni Tisza István Tudományos Társaságban 1933. március 14-én megtartott székfoglaló értekezéséből.

mus hatása, arra most ne térjünk ki. Inkább lássunk egy pár részletet.

A közsadók és illetékek telekkönyvi bekebelezését a pénzügyi hatóságok azonnal szorgalmazzák, hogy az elsőbbséget három éven túl is a bekebelezés sorrendjében biztosítsák. A rendes viszonyok között ez körülbelül háromnegyed részben üres szalmacséplés, mert a bekebelezés után rendszerint rövid idő alatt megérkezik a telekkönyvi hatósághoz a kitérlési kérvény is. Hogy ez milyen munkájába kerül nemcsak a pénzügyi közegeknek, de főként a bíróságoknak is, arra nézve szolgáljon tájékoztató négy központi és hat vidéki telekkönyvi hatóság 1931. évi ügyforgalmának a következő összesített adata. Beérkezett 1931-ben ehhez a 10 járás-bíróhoz összesen 134,295 darab telekkönyvi beadvány, ebből adó és illeték bekebelezésére és törlésre irányult 28,032 darab, az évi forgalomnak 20 %-a; az egyes bíróságok forgalmát külön-külön tekintve, a százalékos arány 8—29 % között ingadozott. Normális körülmények között nem ily kedvezőtlen az arány, de átlag akkor is eléri a 8—10 %-ot.

Természetesen hiba volna azt gondolni, hogy a bejegyzések csupán egy-egy telekkönyvre vonatkoznak; ha a kötelezett félnek aránylag csak csekély összegű adóhátraléka van is, de ingatlanai 15—20 telekkönyvi betétekben foglaltatnak, valamennyi betétben kénytelen a bíróság a zálogjogot a kérelem szerint bekebelezni. Azt pedig tudtommal még senki sem érte meg, hogy a kincstár képviselőjében egy résztörlési engedélyt valaha is kiállítottak volna a pénzügyi hatóságok.

Éppígy ragaszkodnak a szabályokhoz, helyesebben azoknak betűszerinti alkalmazásához a tárgyalások vagy bármely eljárás alkalmával. Így például a közsadók kezeléséről kiadott Hivatalos Összeállítás (K. K. H. Ö.), amelyet a pénzügyi közegek valóságos pénzügyi biblia, vagy ezerszer-tízparancsolat szerint kezelnek, az 1923. VII. tc. 81. §-a nyomán akként rendelkezik (90. §), hogy a kincstár jogosítva van az ingatlant terhelő köztartozásoknak a közös birtokosokkal szemben való egyetemleges érvényesítésére. Ez annyit jelent, hogy ha valamely ingatlan nem egészen árvereztetik el, hanem annak csak valamelyik közös tulajdonos jutalékát tévő osztatlan hányadrésze (pl. fele, egynegyede, stb.), a kincstárnak akkor is joga van az ingatlant, tehát a végrehajtás alatt nem álló többi tulajdonostársakat terhelő köztartozások egész összegét előnyös tételként követelni.

Ez a rendelkezés rendszerint nehézség nélkül alkalmazható, de merülnek fel esetek, amikor ennek a paragrafusnak betűszerinti merev alkalmazása nem egyeztethető össze a végrehajtási törvény szellemével és annak az általános céljával, hogy a hitelezők követelése bírói kényszer útján kielégítést nyerjen, az adós pedig kötelezettsége alól szabaduljon. Ez a cél meghiúsulhatna oly esetben, amikor valamely nagyobb értékű ingatlannak egy-egy csekélyebb ($\frac{1}{10}$ -ed, $\frac{1}{20}$ -ad, stb.) osztatlan hányada árvereztetik el, ha tudniillik ily esetben is az egész ingatlant terhelő köztartozást sorozná előnyös tételként a bíróság s ezáltal harmadik személyek indokolatlanul kárt szenvednének s utóbb egymással perekbe bonyolítottatnának.

Ehhez azonban a bíróság segédkezet nem nyújthat, mert a törvényt az okszerűség szabályai szerint köteles magyarázni, itt pedig a törvényhozó célja nyilván csak az lehetett, hogy a kincstár jogos érdekét előnyös sorozással megóvja s ezen a határon túl az egyetemlegesség érvényesítését korlátlanul tekinteni nem lehet, s amennyiben a törvény ezt kifejezetten nem említi, annyiban hiányos.

A pénzügyi hatóságok azonban a végrehajtási eljárás közérdekű célját figyelmen kívül hagyva, ragaszkodnak az egyoldalú formai szempontokhoz s féltik azok sérelmét, és azt még a bíróságnak állítólag törvényellenes gyakorlata miatt emelt panasz útján is megkísérik orvosolni.

Hasonló, sőt talán még feltűnőbb a K. K. H. Ö. 59. §-ára vonatkozó eset, amely hatásköri bírósági döntésre is alkalmat szolgáltatott. (1932. Hb. 29/4. szám).

A most említett szakasz (az 1920. XXIII. tc. 100. §-a, majd az 1923. VII. tc. 48. §-a nyomán) kimondja, hogy az adóhátralékos lakásában lefoglalt ingóságokra tulajdoni igénykeresetnek helye nincs; de kivételeket is sorol fel, azonban hiányosan, mert fel sem tekinthető, hogy a törvényhozó ki akarta volna zárni azt, hogy harmadik jóhiszemű személyek tulajdoni jogukat megvédhessék. (Pl., hogy az adós lakására véletlenül vagy bűncselekmény folytán került

ingóságait igényelhessék.) A törvényhozó célja a közsadók behajtásánál csak arra irányulhatott, hogy a visszaélések kiküszöböltesse, közelebből, hogy az adós házanépe és hozzátartozói a tapasztalat szerint alaptalanul támasztani szokott igénykeresetekkel a behajtást meg ne akaszthassák, de semmiesetre sem akarta a magánjogi igények érvényesítését szükségtelenül és mélyreható módon korlátozni.

A pénzügyi hatóságok azonban a szavak szerinti szoros magyarázathoz mereven ragaszkodnak nemcsak az érintett 59. §. alkalmazását illetően, de a K. K. H. Ö. 161. §-ára hivatkozva ahhoz is, hogy minden tartozást, amely közsadók módjára hajtandók be, köztartozásnak minősítendő. Így aztán vitássá tették azt a kérdést is, hogy a bíróság által kiszabott pénzbüntetés (amely meghatározott célra fordítandó, behajthatatlanság esetén szabadságvesztésre átváltoztatható s így semmiképp sem vonható a közteherviseléssel kapcsolatos szolgáltatások fogalma alá) köztartozás-e?

A Hatásköri Bíróság említett határozatában mindkét kérdésben a pénzügyi hatóságok formai álláspontját tette magáévá. Természetesen döntése a bíróságokra nem kötelező, mert nem teljesülésben hozott. A formai döntés tarthatatlanságára nézve e helyütt a fentiekben kívül csak egy indokot hozok fel. Ha ugyanis a pénzbüntetések minden megkülönböztetés nélkül ugyanolyan köztartozásnak volnának tekintendők, mint a közsadók és ha azok behajtása esetén is alkalmazandó volna a K. K. H. Ö. 59. §-ának az igényperes kizárására vonatkozó rendelkezése, vagyis, ha a pénzügyi hatóságok merev álláspontja és a Hatásköri Bíróságnak az 1932. Hb. 29/4. számú formai magyarázatra alapított határozata a kir. bíróságokra is irányadó volna: akkor elég gyakran előfordulna az az eset, hogy a pénzbüntetés harmadik személyeknek a foglalat alól ki nem igényelhető ingó vagyonából hajtathatná be, a vagyontalan elítelt pedig a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztéssé válhatna alól (amelyet csakis az államfő volna jogosítva kegyelmi joga alapján elengedni) egyszerűen szabadulna.

Ezek után — úgyszólván — mi sem bizonyíthatná jobban az említett (a köztartozások fogalmának meghatározására vonatkozó) formai magyarázat tarthatatlanságát, mint az okszerű következmények, amelyek egyfelől a magánjogi, másfelől az anyagi büntetőjogi tételes szabályoknak sérelméről fogva jogbizonytalanságra vezetnének.

Azt hiszem, hogy ha a kincstár és túlbuzgó közegei végre engednének valamit abból a fölényes, de nagyon is egyoldalú szemléletből, amellyel mindenre letekintenek, ami szabályzataikon — szerintük — kívülálló dolog, akkor a közérdek előmozdítása, sőt a takarékoság szempontjából is sok mindent el lehetett volna már érni, amitől még ma is távol állunk. *Olchváry Zoltán.*

Pénzügyi jogi szemelvények.

1. *A házrészvénytársaságok súlyos megadóztatása a mostani pénzügyi kormányzat egy kedvező eszméjét képezi.* Már a 2030—1932. M. E. számú rendelet 8. §-a kimondotta azt, hogy a társulati adó nem lehet kisebb, mint az az összeg, amely jövedelem- és vagyonadóban kirovatnék, ha a ház valamely természetes személy osztatlan tulajdonát képeznék. Tekintettel arra, hogy ezenfelül még illetékegyenérték és osztalékilleték is fizetendő, a házrészvénytársaságok megadóztatása oly súlyos volt, hogy annak aránytalanságát a kincstár maga is belátta. Minthogy ily körülmények között a házrészvénytársaságok esetleges feloszlásából a kincstárnak átírási illetékben jelentékeny bevétele lehetne, a kincstár ez utóbbi folyamatot elősegíteni kívánta és legutóbb a 2600/1933. M. E. sz. rendelet 16. §-ával kimondotta, hogy amennyiben az ilyen házrészvénytársaság feloszlik és házáat 1933. év május hó végéig átruházza, vagy átruházási és városi illeték címén összesen 3 % fizetendő. Am ezt az illetékkedvezményt a házrészvénytársaságok nem vehetik igénybe, mert viszont a társulatiadó H. Ö. 13. §-ának 9. pontja értelmében a törzsvagyon visszafizetésére fordított összegeket a mérlegszerű nyereséghez hozzá kell számítani és a végrehajtási utasítás értelmében a törzsvagyonnak a fenti módon való visszafizetésénél az adóköteles nyereséghez mindig a visszafizetésre felhasznált tárgyak tényleges forgalmi értékét kell hozzászámítani. Az adóhatóságok felfogása szerint ebből folyólag azon esetben, ha egy ház 300,000 P-vel szerepel a mérlegben és a legkisebb értéke, amely tudvalevő-

leg nyolcszorosa az előző év novemberében bevallott és elfogadott hasznértéknek, ennél nagyobb, tegyük fel 500,000 P, akkor ezen 200,000 P társulatiadó alá esik, ami a mai magas kulcsnál fogva annak az illetékkedvezménynek, amelyben a társaságok a fentiek szerint részesednének, a többszöröse. A pénzügyminiszter belátta, hogy ez a helyzet ilyenképpen teljesen irracionális és egy új pótrendelet kiadását helyezte kilátásba.

2. *A közigazgatási bíróság hatáskörének megszüntetése* foglaltatik a 2600/1932. M. E. sz. rendeletben, mely szerint a 20. kat. holdnál nem kisebb haszonbérlet után megállapítandó általános kereseti adó és haszonbérleti szerződések után járó illetékek tárgyában másodfokúlag hozott pénzügyigazgatósági határozat ellen további jogorvoslatnak helye nincsen. A rendeletnek az a rendkívüli elvi jelentősége van, hogy ezek után el lehetünk készülve arra, hogy a jogorvoslatoknak további megszüntetése következik rendeleti úton, bár szó fér ahhoz, hogy vajjon ily intézkedések rendeleti úton eszközölhetők-e?

3. *Az illeték megosztása tárgyában* a kir. Kúria IV. 288/1932. szám alatt érdekes határozatot hozott. A felek feltételeken illetékmentes kereskedelmi levélbe foglalták megállapodásukat és az okirati illetékről, illetve annak ki által történendő viseléséről említést nem tettek. Az okirati illeték után az ügyleti illetéket és bírságot később kiszabták, amelyet az egyik fél ki is fizetett. Ennek folytán viszont tekintettel arra, hogy az illeték a feleket egyetemlegesen terhelte, a Kúria a másik féllel szemben megítélte a járó illeték és bírság felét azzal az indoklással, hogy amennyiben a törvény vagy jogügylet mást nem határoz és az egyetemlegesség keletkezésének körülményeiből más nem következik, egymással szemben az adós személyek egyenlő arányban vannak teljesítésre kötelezve. Nehezebb a kérdés, hogy ha a vitás ügy *dologi kezességgel* van komplikálva. A elad egy ingatlant B-nek, B. elvállalja a vagyónátruházási illetéknek kifizetését, azonban azt nem fizeti ki, ellenben eladja az ingatlant C-nek, akinek az ingatlanára az első átruházási illeték dologi kezesség címén bekebelezetik. A kincstár C-től követeli az illetéket, C. ellenben, miután B. fizetéseképtelen, azt állítja, hogy elsősorban A. tartozik megfizetni az illetéket és annak kifizetésére ezt beperli. A. azt vetheti ellen, hogy a fennálló törvények értelmében C. az adóhivataltól hátráléki kimutatást kérhetett volna, melyből kitűnt volna, hogy az ingatlant illetéktartozás terheli és ezt a vételárból visszatarthatta volna. C. ezzel szemben felhozhatja, hogy az ő kezessége csak subsidiarius (amit azonban a pénzügyi hatóságok kétségbe vonnak) és a kezesnek jogában van mások helyett teljesített fizetést attól, aki helyett a fizetést teljesítette, visszakövetelni. Már pedig a pénzügyi törvények értelmében A. B.-vel egyetemlegesen volt kötelezve az illeték kifizetésére és amennyiben C. helyettük az illetéket kifizette, A. és B. azt neki egyetemlegesen visszafizetni tartozik, mert azon körülmény, hogy B. elvállalta az illeték kifizetését, A.-t az illetékfizetési kötelezettség alól nem mentesítette. Egyébiránt A.-nak, ha kételkedett abban, hogy B. kifizeti az illetéket, éppúgy módjában állott volna B.-től az eladáskor biztosítékot szerezni, mint C.-nek, ez utóbbit tehát nagyobb gondatlanság nem terheli.

A Kúria által a fentebbi esetben alkalmazott illetékmegosztás itt alig alkalmazható, mert hiszen A. és C. nem egyetemleges adóstársak, hanem A. az egyenes kötelezett, C. pedig egy, az ügyleten kívül álló dologi kezes.

Dr. Nádas László.

Több munkaadótól járó fizetés letiltása.

Gyakran előfordul, hogy nyugdíjas magántisztviselő nyugdíjaztatása után állást vállal, úgyszintén nem ritka ma az sem, hogy magántisztviselők nem teljes munkaidejüket kötik le egy munkaadónak, hanem több munkaadónál teljesítenek szolgálatot és így illetményeiket különböző munkaadóktól kapják. Már most ha ilyen többszörös alkalmazásban levők ellen foganatosítunk végrehajtást és letiltjuk szolgálati járandóságukat, illetve nyugdíjukat, ezt a Vn. 11., illetve 13. §-nak korlátai között tehetjük. Nyomban felmerül azonban az a kérdés, hogy a mentes 2000 P, illetve 1200 P mindegyik munkaadótól származó járandóságra nézve külön számítható-e vagy pedig a két vagy több munkaadótól származó illetmények együttes összegéből és csak egyízben.

Véleményem szerint nem lehet arra a kényelmes álláspontra helyezkedni, hogy »ubi lex non distinguit . . .«, hogy t. i. jogszabály

híján nem lehet a különböző munkaadóktól származó illetményeket együttesen számba venni, hanem a Vt. és a Vn. ide vonatkozó intézkedéseinek indító okaira visszatérve kell a szőnyegenforgó kérdést eldönteni.

A végrehajtási törvény mentességet tartalmazó és a Vn. 11. §-a által hatályon kívül helyezett 61. §-nak miniszteri indokolása azt mondja, hogy a végrehajtás alól mentes fizetési minimumok létesítését egyrészt méltányossági tekintetek indokolják, másrészt, hogy az ilyen még csak a jövőben kiérdemlendő illetményeknek minden mentesség nélkül teljes egészében való végrehajtás alá vonása azt eredményezné, hogy a végrehajtást szenvedőt vagy a munkaadója bocsátaná el, vagy pedig kénytelen volna kilépni állásából és így a végrehajtató nem nyerne kielégítést. Nyilvánvaló tehát, hogy a törvényhozónak az volt az intenciója, hogy a végrehajtást szenvedő részére létminimumot biztosítson. Ezt a létminimumot összegszerűen meghatározta. Ez a létminimum tehát nem lehet más összegű annál a tisztviselőnél, aki történetesen két helyről kapja az illetményeit, mint annál, aki egy munkaadónál teljesít szolgálatot. Ha a bíróság bizonyos technikai nehézségekre való tekintettel azt a kényelmes gyakorlatot folytatja, hogy a végrehajtás alól mentes összeget nem a szolgálati illetmények együttes összege alapján számítja, hanem munkaadónként külön-külön, akkor az a groteszk helyzet állhat elő, hogy A. tisztviselő fizetése, aki d. e. és d. u. más-más munkaadónál dolgozik és mindkettőnél 2000—2000 P, összesen tehát 4000 P szolgálati illetményt kap, teljesen mentes volna a végrehajtás alól, mert egyik munkaadója sem fizetne többet a végrehajtás alól mentes 2000 pengőnél, ezzel szemben B. kollégája, egy munkaadótól kapott 3000 P illetménye 1000 P erejéig végrehajtás alá vonható.

A végrehajtási törvénynek a foglalás alóli mentességet tartalmazó rendelkezése kedvezmény, már pedig mindennemű kedvezményt statuáló jogszabály a legszorosabban magyarázandó. Az pedig igazán nem lehet kétséges, hogy a törvényhozó nem akart nagyobb kedvezményt adni annak az alkalmazottnak, aki több munkaadótól kapja illetményeit. A Vn. 11. §-nak szövegezése álláspontomat ha nem is támogatja, de semmiesetre nem cáfolja, mikor a magánalkalmazottak »fizetésének és bármely más címen élvezett tényleges szolgálati járandóságának« harmadáról intézkedik. Ezt a meghatározást inkább lehet gyűjtő meghatározásnak tekinteni, olyannak, melybe együttesen számíthatók a bárhonnan és bármely címen élvezett illetmények. Nem lehet tehát kétséges, hogy a foglalásmentesség meghatározása szempontjából a több helyről nyert végrehajtás alá vont illetmények együttes összege számít.

Bizonyos technikai nehézségek kétségtelenül előállanak ezen szabály fenti módon való alkalmazása esetén. Tegyük fel, hogy a végrehajtás foganatosítása alkalmából két munkaadónál tiltjuk le az illetményeket. A végrehajtó nem bocsájthatná ki a rendeltvényt a szokásos szöveggel, hogy t. i. a 2000 P a mentes összeg, mert ez ellenkeznék a fentiekkel. Viszont végleges hatállyal nem foglalhatja bele azt sem, hogy a mentes összeget megfelelően felosztva 1000—1000 pengőre redukálja, mert ezzel a végrehajtató könnyen visszaélhetne és a tényleges munkaadó mellett további fiktív munkaadóknál foglaltatna csak azért, hogy a mentes minimumot leszállítsa. A kiküldöttre tehát ennek a kérdésnek végleges eldöntését nem lehetne bízni, viszont semmi akadályja sincs annak, hogy a bíróság a rendelvények kibocsátása után nyomban tárgyalásra tűzze ki az ügyet és a sorrendi végzés analógiájára a rendelvények végleges szövegét a mentes összeg szempontjából megállapítsa.

Az ilyen ügyek soronkívül volnának elintézendők és addig a harmadados tartoznék a bírói kiküldött ideiglenes jellegű rendelvénye értelmében visszatartani a letiltott fizetést. Hogy ebben az ideiglenes rendelvényben 2000 pengő, vagy annak a harmadadosok számának megfelelő hányada legyen mentes összegként feltüntetve, már kevésbé lényeges kérdés, mert az ügynök gyors letárgyalása esetén csak egy havi fizetés tekintetében bírna jelentőséggel. (A fent kifejtettek alapján helyesebbnek látszik, ha a végrehajtó ideiglenes jellegű rendelvényébe a 2000 pengős mentességet foglalja.) Megoldható technikai nehézségek miatt különben sem folytathat a bíróság egy, a törvény szellemével és intenciójával ellentétes gyakorlatot.

Dr. Faludi Ferenc.

Valutazárlat hatása a pénzteljesítésekre.

Már egy ízben e lapban megjelent cikkemben felvetettem annak problémáját, hogy vajon ki viseli a valutazárlatból eredő kockázat terhét, az adós, vagy pedig a hitelező?

Most a kérdést a pénzügyi és kereskedelmi minisztériumoknak elvi állásfoglalása tette aktuálissá. Egyik megyénk, mely úgy svájci frankban, mint font sterlingben kirótt külföldi kölcsönt vett fel, a tőketörlesztő részleteket a kamatokkal együtt, az eredeti kiróvó pénznemnek esedékesség napján jegyzett árfolyamán fizette be a Nemzeti Banknak pengőben. Mikor azután az angol törvényhozás 1931. szeptember hó 21-én hatályon kívül helyezte a Bank of England aranyeladási kötelezettségét és letért az aranystandardról, a font nemzetközi értékelése erősen, kb. 25 %-kal visszaesett. A kérdéses megye ettől fogva 28 P-ről 20 P-re csökkent egységárfolyamon fizette be esedékességeit a fonttartozását. A megye alispánja óvatosságból kérdést intézett úgy a pénzügyi, mint a kereskedelemügyi minisztériumhoz a végett, hogy mi fog történni akkor, ha a font értéke emelkedni fog. Meg kell-e majd fizetni az esetleges differenciát a hitelezőknek, vagy pedig a letétel által a megye kötelezettségének eleget tett s a hitelezőknek kell viselni a font árfolyamának ingadozását.

Mindkét minisztérium azon álláspontot foglalta el, hogy a kockázatot az adós megye viseli, melynek mindaddig míg a hitelezők részére a tényleges fizetés meg nem történik a kiróvó pénz árfolyamában beálló ingadozás terhét vállalni kell.

Vagyis a probléma magja: a külföldi hitelező részére történt és az ú. n. valutarendeletek alapján eszközölt letétbehelyezés a teljesítés hatályával bír-e, vagy sem. Mivel pedig gyakorlatilag csakis a pénzteljesítéseket érdeklő kérdéssről van szó (értékpapír szolgáltatásról a 4960/932. M. E. sz. r. külön intézkedik), az egész kérdéskomplexum a pénzkötelmek teljesítésére vonatkozó és alább kifejtetni megkísérelt, jogi szabályok keretén belül marad.

Mindenekelőtt le kell szögeznünk azt, hogy úgy a jogi, mint gazdasági életnek egyik alaptörvénye, hogy a pénztartozás lehetlenné nem válhat, azt ha módosultan is esetleg, de teljesíteni kell.

Ugyancsak ily általános szabály, hogy a pénz kiróvó pozícióját, a lerováásra irányadó jogszabályok és gazdasági helyzetváltozások nem befolyásolhatják. Az ügyletben szereplő felek a pénztartozás kirovására értékmérőt teremtenek, melynek csak teljesítési módját érinthetik a gazdasági válságok és ezzel kapcsolatos kényszerjogszabályok. Ha ez nem így volna, akkor kötelmi jogról beszélni sem lehetne.

Az pedig törvényes szabályozás nélkül is univerzálisan érvényesülő jogelv, hogy a pénztartozást, bármiként is történt annak a kirovása, — egyéb kikötés hiányában — az adós a teljesítési hely pénznemében jogosult megfizetni. A «jogosult» kifejezést szándékosan használtam a «tartozik» helyett, mert van ugyanis olyan álláspont is, mely szerint az adós csak a teljesítési hely pénznemében fizethet, ettől különböző kiróvó pénznemben nem jogosult teljesíteni. (Grosschmid: Fejezetek II. 427. l.) Érdekes felemlíteni, hogy a BGB. javaslatánál is vita volt e kérdésben, míg azután a BGB. 244. §-a megadta a lehetőséget az adósnak, hogy kiróvó pénznemben akkor is teljesíthessen, ha az különböző a teljesítési hely pénznemétől.

Ezen utóbb ismertetett általános elv következik ama jogszabályból is, hogy a pénzkötelmek teljesítésének helye — más kikötés hiányában — a hitelező lakhelye, vagy üzleti telepe.

Ha tehát valamely jogszabály a teljesítés helyét megváltoztatja, vele kapcsolatosan módosul a pénzteljesítés lerovásának a módja is.

A m. kir. kormány által az 1931: XXVI. tc. felhatalmazása alapján a külfölddel való fizetési forgalom ellenőrzése és szabályozása tárgyában kiadott kormányrendeletek (továbbiakban ú. n. valutarendeletek) a teljesítési helyet a külföldi hitelezővel szemben kényszerűleg megváltoztatták, amennyiben az 1931. évi 4500., 4550. sz. kormányrendeletek, valamint az ugyanezen évből származó 6900. sz., továbbá az ezt kiegészítő 4100/932. M. E. sz. ú. n. transzfermoratórium-rendeletek értelmében a külföldi hitelezők részére, akár belföldi, akár külföldi valutát fizetni csak a Magyar Nemzeti Bank előzetes engedélyével lehet, a fizetést pedig «a hitelezőnek pénztintézetnél nyitott vagy vezetett számlájára kell teljesíteni és a befizetett összeg felett csak a MNB. engedélyével szabad rendelkezni».

Ezen rendelkezések azonban a külföldi valutára szóló teljesítések lehetetlenülését elvileg nem mondták ki, sem a teljesítésmódjára vonatkozó általános jogelveket hatályon kívül nem helyezték, hanem csak időlegesen — a rendeletek hatályának tartamára — felfüggesztették.

Ezen lényeges megállapítás következik a nemzetközi áru-fuvarozással kapcsolatos tartozásoknak külföldi fizetési eszközökben való teljesítéséről intézkedő 3900/932. sz. M. E. rendelet szelleméből (időlegesen felfüggesztve a 168,527/932. sz. rendelettel), továbbá az aranyban teljesítendő fizetésekről szóló rendeletek meghosszabbításáról rendelkező 1210/933. M. E. sz. rendelet szövegéből is.

Az utóbbi rendelkezésekből nyilvánvaló, hogy a külföldi valutára szóló tartozásoknak kényszerkonverziójáról szó sincs, s a lerovási módjára vonatkozó külföldi valutára szóló effektív kikötések elvileg továbbra is érvényesek s bíróság megítélendők.

Mivel a külföldi hitelező követelése, a teljesítési hely szabálya alapján, éppúgy külföldi valutára szólnak, mint az effektív lerovási pénznemben vállalt kötelezettségek, látszólag a teljesítések ezen két módja között a valutarendeletek alkalmazása szempontjából mi különbség sincs.

Valójában azonban nem így van.

Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy aranyban és más, külföldi valutában kikötött effektív teljesítési mód között különbség nincs. Az 1210/933. M. E. sz. rend. 3. §-a értelmében, ha a lerovási módját aranyban állapították meg külföldi hitelezővel szemben, arra nem a 410/932. M. E. sz. r., ill. az 1210/933. M. E. sz. r. rendelkezései, hanem a 6900/931. M. E. sz. rend. az irányadó. Úgy látszik tehát, hogy az effektív aranyban lerovási és külföldi hitelező javára szóló aranytartozás más szabályok alá esne, mint amit a belföldi hitelező javára kötöttek ki. Mert míg a belföldi hitelező a nem effektív aranyban lerótt követelését visszautasíthatja, addig ez a jog a külföldi hitelező részére is megszabja a pengőben leteendő aranytartozás kiszámítási módját, ami szintén az effektív aranylerovási kötelezettségek kényszerkonverziójára mutatna. Ez azonban csak a rendelet pongyola szövegezéséből látszik így. Nem volna ugyanis indokolt a belföldi hitelezőt kedvezőbb helyzetbe hozni, mint a külföldit akkor, ha az az adósnak sem terhes. Semmi sem indokolja, hogy a kényszerjogszabályok tartamára, miért ne utasíthassa vissza az effektív arany helyett, pengőben megkínált fizetést a külföldi hitelező, mikor magát az adós, az aranypengő rendelet óta, akár bankbetét, akár bírói letétbehelyezés útján a pénz árfolyamának ingadozásától biztosíthatja. Csak amennyiben hitelező beleegyezésével, pengőben teljesít az adós arany helyett, kell — helyes értelmezés mellett — alkalmazni a transzferrendeletek szabályait s csak ilyen letételre vonatkozhatnak a 410/932. sz. rendeletnek az árfolyam kiszámítására szolgáló felhívása. Ez az értelmezés következik abból az általános jogelvből is, hogy a kényszerkonverzió csak általános lehet, sem a pénzek egyes nemeire, sem pedig a személyek bizonyos kategóriájára nem szorítkozhat.

Marad tehát a külföldi tartozásoknak két csoportja: az ügyleti kikötés folytán effektív külföldi valutában lerovási, és egyszerű, csupán a teljesítési hely szabályánál fogva, külföldi valutában fizetendő pénztartozások.

A pénztartozás akkor kötelemszerű, egyéb megállapodás hiányában, ha az a hitelező lak- vagy telephelyén történik. Ezzel ellenkező teljesítést a hitelező visszautasíthatja, a nélkül, hogy ezáltal késedelembe esne. Sőt ilyenkor az adós esik késedelembe. Ha azonban a hitelező beleegyezik, hogy a fizetés másutt történjék, akkor a tartozást nem a szerződésszerű, hanem a tényleges fizetési hely pénznemében kell leróni és a hitelező nem is jogosult az eredeti teljesítési hely pénznemében követelni a fizetést.

Már pedig abban az esetben, ha a külföldi hitelező a valutarendeletek ismerete folytán (a rendeletek ismerete pedig törv. vélelem) hitelez belföldi adósának, akkor egyben hallgatólagosan hozzájárul ahhoz, hogy a teljesítési hely az adós és a MNB. által megjelölt belföldi pénztintézet legyen s ez esetben az adós jogosan fizethet pengőben, ami által a teljesítés kötelemszerűen megvalósul.

A hitelezőnek csak egy rizikója lehet ebben az esetben, ami különben a valutazárlat kísérő jelensége, az árfolyamok önkéntes és így sokszor hamis megállapítása. Ez ellen alkalmas óvszer lenne az aranypengőnek, mint constituens számolónak az alkalmazása az egyszerű valutatartozásoknál.

A kir. Kúria VII. 4124/932. sz. ítélete szerint «külfölddel való forgalom ellenőrzése és szabályozása tárgyában kibocsátott ren-

deletek szelleméből és intézkedéseiből következik, hogy belföldi személy, vagy belföldi cég idegen valutára szóló külföldi tartozását a törvényes rendelkezések korlátai között csak a MNB. hivatalos árfolyamjegyzése alapján egyenlítheti ki s a külföldi hitelező, ha törvényes tilalom nincs, a követelésnek kifizetését belföldön csak a hivatalos árfolyamon követelheti «... majd utóbb...», minthogy tehát az alperesi cégnek a külföldi tartozását csak a pengő hivatalos árfolyamjegyzése alapján volt szabad teljesíteni, adós a külföldi hitelezők elutasító magatartása esetén, a kezeihez befolyt pengőket, aranypengő gyanánt helyezhette el s ekként a pénz esetleges értékcsökkenése nem fenyegethette». Vagyis, ha a külföldi hitelező a teljesítést visszautasítja, adós az aranypengőben megállapítottnak tekintett letéttel liberálhatja magát.

De hátha a hitelező is beleegyezik a belföldi fizetésbe. A 4560—931. M. E. sz. rendelet 1. §-a értelmében, amit a 4600/931. M. E. sz. rendelet sem módosított: «a váltón, kereskedelmi utalványon, stb.... és általában a kereskedelmi ügyleten, vagy más magánjogi jogcímen alapuló a jelen rendelet életbelépése előtt pengő értékben meghatározott pénzköveteléseket a jelen rendelet életbelépésétől kezdve aranypengőben meghatározottnak kell tekinteni». E szerint tehát az aranypengő csupán a pengőben kirótt pénztartozásra vonatkozik. Már pedig a külföldi hitelezők, különösen az áruhitelek esetén, majd mindig azon állam pénzneme szerint állapítják meg pénzkövetelésüket, mely államban lakhelyük, vagy üzleti telepük van. A rendelet szövegezése folytán tehát ezen ügyletekből eredő követelésekre az aranypengő rend. hatálya nem vonatkozna s így azok a pengő árfolyamhullámzásának lennének kitéve. Az aranypengő ugyanis — mint amely a pénztartozás kiróvó szerepét tölti be — megadja a lehetőségét az ú. n. imperfekt valutának. Mihelyt az aranypengő ársíót nyer és árfolyama jegyeztetni fog, abban a pillanatban megszűnik a pengő valuta lenni, mivel más lesz mint fizetési eszköz és más, mint constituens számoló. A fizetési eszköz marad a papírpengő, a constituens számoló pedig az aranypengő lesz. Ha tehát a fizetési eszköz a papírpengő marad, úgy a külföldi pénznemben kirótt tartozás közvetlenül a fizetési eszközre lenne átszámolandó, amely esetben a papírpengő esélyeit a hitelezőnek kellene viselni. Ez az álláspont azonban nem venné figyelembe a pénz kiróvó és leróvó pozíciójában rejlő különbséget. A külföldi hitelező külföldi pénznemben meghatározott követelésének mértéke mindig a külföldi pénznem marad és bármikor is történjék a pengőre leendő extingutív átszámítás, annak alapja mindig a kiróvó pénznem átszámításkori árfolyama. Mivel pedig — eltekintve attól az esettől, amikor a MNB. engedélyt ad a külföldi valuta átutalására — a teljesítés külföldi hitelező javára csak magyar pénztartozásnál történhetik pengőben is, nyilvánvaló, hogy a hitelező érdeke így sem szenvedhet sérelmet, mert a pengőben letett összeg mindig aranypengő marad.

Ilyen teljesítéseknél tehát a hitelező a fizetést vissza nem utasíthatja s ha megteszi, késedelembe esik, mivel pedig a hitelezői késedelem nem menthető, a pénztartozásban beálló mindennemű kockázatot most már ő fogja viselni. A külföldi hitelezők biztonságát szolgálja még az aranypengő mellett a 3510/932. M. E. sz. rend. is, mely a külföldi hitelek fokozott biztosításáról intézkedik. Ez a helyzet az egyszerű, külföldi valutában kirótt pénztartozásoknál.

Másképp alakul azonban a helyzet, ha a kiróvó pénznemben áll elő árhullámzás. (Pl. a fontban kirótt külföldi tartozások esetében). Ilyenkor, ha a jogügylet nem a kiróvó pénznem államának jogkörébe tartozik, hanem pl. a kötelem adósának állama szerint bírálható el, úgy a kiróvó pénznem alatt nem azt az értéket kell érteni, amelyet a teljesítés időpontjában, hanem azt, amit a jogügylet keletkezésekor a kiróvó pénznem államának törvényhozása annak tartott. Vagyis a hitelező nem viseli a jogügylet megkötése után a kiróvó pénz árfolyamának esélyeit. Ez az állandó gyakorlat a Cour Permanent de Justice International-nak is.

Mi történik azonban akkor, ha a felek effektív klauzulával a lerovási módját ügyletileg szabályozták. Ez a pénzzel szemben való bizalmatlanság miatt egyre gyakoribb. Itt elsősorban a következőkre kell rámutatni.

Az effektív külföldi valuták szolgáltatásának lehetetlenülése a magyar jogban eddig kimondva nincs. (L. 410/932. és 1210/933. M. E. sz. r.) Ha azonban a lerovási megjelölt pénznemben való teljesítés lehetetlenné válna, úgy az adós nem hivatkozhat a lehetetlenülésre, hanem köteles a teljesítési hely pénzében eszkö-

zolni a fizetést, úgy és akként mintha az effektív klauzulát a jogügylet nem tartalmazná. Ily módon az adós nem szabadulhat a teljesítéstől azzal, hogy a kijelölt pénznemben való teljesítés lehetetlen. Ez a jogszabály érvényesül az összes kontinentális államokban, ahol nincs kényszerkonverzió. (Pl. Mjtv. 1107. § BGB. 245. §.) Mindez azonban nem érinti azt a tételt, hogy az effektív klauzula nem hatván vissza a kiróvó pozícióra, a lerovási lehetetlenülése a kikötött pénznemben, egyáltalán nem befolyásolhatja a kiróvó pénz mértékét.

Az effektív klauzula kikötése csak ott érvényesül, ahol a lejárat napján nincs kényszerkonverzió. Az angol, francia és belga jog pl. ítélethozatalkor konvertálja belföldi valutára a pénztartozást, bármilyen idegen pénznemben is szabályoztatott a lerovási módja. Ennek akkor lehet nagy jelentősége, ha az idegen, lerovási kikötött valuta árfolyama ingadozásnak van kitéve, mely esetben a hitelező a kényszerkonverzió bekövetkezése után annak esélyeit nem viseli.

Ha lenne nálunk oly jogszabály, mely az idegen pénznemben való teljesítés lehetetlenülését kimondaná, úgy az effektív klauzulának nálunk semmi jelentősége sem volna. Ha akár bírói gyakorlat, akár írott jog akként rendelkezne, hogy a külföldi pénznemben való szolgáltatás lehetetlenülése bekövetkezett, ez esetben a hitelező csak belföldi teljesítési helyen forgalomban levő pénznemben, azaz pengőben követelhetné, az adós pedig csak pengőben volna jogosított a fizetést teljesíteni.

Oly esetben is, amikor a lerovási kikötött pénznemben való teljesítés, időlegesen lehetetlenné válik, a pénztartozás mértéke a kiróvó pénznem marad továbbra is, s a törvényes fizetési eszközre való extingutív átszámítás alkalmával, mindig a kiróvó pénznem árfolyama marad az irányadó.

Ezzel szemben nyilván téves ama álláspont, (Kohler: Lehrbuch des BGB.) mely szerint ha a leróvó pénznem teljesítése lehetetlen, úgy a törvényes fizetési eszközre való átszámítás a lerovási kikötött és forgalomban nem levő pénznem árfolyamán történik.

Ezen általános pénzügyi tételek segítsége mellett az effektív klauzulás külföldi tartozások kérdése is megoldható.

Mindaddig míg a külföldi fizetési eszközökben való effektív szolgáltatás lehetetlenülése kimondva nincs, addig az adós által más pénznem, mint a kikötött pénznemben való szolgáltatás nem kötelemszerű, azt tehát a hitelező elfogadni nem köteles és a késedelembe esés veszélye nélkül visszautasíthatja. Mivel azonban az effektív idegen valutában való teljesítés az adósra nézve időlegesen lehetetlen, azáltal hogy ő nem teljesít a kikötött pénznemben, ő sem esik késedelembe, aminek azonban legfeljebb csak a kamatszolgáltatásra lehet kihatása. Ugyanis ez esetben a lejárat napjától kezdve az adós csak akkor köteles kamatot fizetni, ha a pénzt továbbra is használja vagy kamatozó letétbe helyezi, azaz mondhatjuk, hogy a lejáratától kezdve az adósra, a pénztartozás teljesítésére vonatkozó jogszabályok az irányadók. Ilyen esetben az adós a kikötött idegen pénznemnek megfelelő összegű pengő letétbe helyezésével nem liberálhatja magát az esetleges későbbi effektív valutatartozás szolgáltatásának lehetősége alól.

Ugyanez a helyzet akkor is, ha a valutarendeletek kelte előtti, egyszerű külföldi pénztartozásról van szó, vagyis amikor a kötelem keletkezésekor a hitelező nem tudhatta, hogy a teljesítési hely és ezzel a leróvó pénznem is kényszerüleg módosulni fog.

Dr. Kaufmann Andor.

Jogsegélyügyünk Franciaországgal.

Amióta Magyarország államiségének függetlenségét visszakapta, a külföldön élő magyar állampolgárok jogvédelmi rendszerének hálózatát is ki kell építeni.

Az 1905. július 17-én Hágában a polgári eljárásra vonatkozó jogsegélyről alkotott nemzetközi egyezményt a trianoni szerződést aláírt hatalmak egymás közt újra életbeléptették, kivéve Franciaországot és Portugáliát. (Trianoni szerződés 221. cikk.) Magyarország mint önálló szerződő fél iktatta törvényei közé az 1909. XIV. tc.-et, mely a nemzetközi jogsegélyről rendelkezett. A háború befejezése óta azonban nincs Franciaországgal jogsegély-egyezményünk, mert Franciaország a hágai nemzetközi egyezményből kilépett s azóta külön köt jogsegély-egyezményeket az egyes államokkal. Ne-

künk még eddig nem sikerült Franciaországgal ily egyezményt kötnünk, úgy, hogy mind a mai napig csak nemzetközi udvariasságból teszünk mi is, és a franciák is eleget a jogsegély kérelemnek. A polgári eljárásra vonatkozó jogsegély köztünk tehát diplomáciai úton történik s csak a bírósági iratok kézbesítésére, a fél vagy tanú meghallgatására és a bizonyítás felvételére szorítkozik. (1910. febr. 10. francia igazs. min. rend.) Azonban ennek az eljárásnak nemcsak az a hátránya, hogy a jogsegély körét igen szűk keretben engedi meg, hanem az is, hogy rendkívül nehézkes és hosszadalmas, mert egy-egy megkeresés vagy kézbesítés elintézése gyakran 6—8 hónapig is eltart. Igen megokolt volna tehát, hogy Franciaország és Magyarország közt mielőbb létrejönne a jogsegély-egyezmény. Kétségtelen, hogy Franciaországra, ahol körülbelül 3 millió idegen él, köztük 60—70,000 magyar állampolgár, ilyen egyezmény nagy terhet ró, de mégsem rekeszthet ki bennünket ebből a kedvezményből, kivált, ha tekintetbe vesszük, hogy reá nézve előnyös kereskedelmi szerződéses viszonyban vagyunk vele,¹ másrészt pedig a békekötések óta Franciaország a legtöbb európai állammal, még a volt ellenséges Németországgal és Ausztriával is jogsegély-egyezményt kötött. A magyar bíróságok és hatóságok a nemzetközi udvariasságot meghaladó módon intézték el gyakran a francia állam és polgárainak jogsegély ügyét, még oly esetben is, amikor a nemzetközi jog szerint erre semmi alap sem volt. Elfogadott tétel pl., hogy a felperesként fellépő területenkívüli viszonyban lévő személy vagy külföldi állam perköltségbiztosíték adása alól nincs felmentve. (Meili: Das internationale Prozessrecht. Zürich. 1904. 103. old.) Mégis a magyar bíróság egy adott esetben, amikor a francia állam felperesként lépett fel magyar állampolgár ellen s az alperes perköltségbiztosítási kifogást emelt, a magyar bíróság a kifogást elvetette, noha a kikért hivatalos fórum csak azt állapította meg, hogy Franciaországgal szemben sem nemzetközi szerződés, sem kölcsönös kormánynyilatkozattal megállapított viszonyosság nem áll fenn, ami nem zárja ki a francia állampolgár mentességét abban a keretben, melyben a magyar állampolgárok is élvezik ezt a mentességet, akár a francia bíróságok gyakorlata, akár pedig a francia törvény rendelkezése alapján. (Code civ. 16 és Code de proc. 166. és 167. §§-ai.) E törvényhelyek szerint a francia felperes fel van mentve a perköltségbiztosíték alól, ha igazolja, hogy Franciaországban lévő ingatlanai elégségesek a perköltség biztosítására. A hivatalos nyilatkozat alapján a magyar bíró elvetette a pergátló kifogást, noha a felperes területenkívüliségi viszonyban lévő állam volt. (Igazs. min. VII. 12,001/932.)

Franciaországnak a jogsegély terén megnyilvánuló az az eljárása, hogy az egyes államokkal külön-külön köt jogsegély-egyezményt vagy ad kormánynyilatkozatot, még nem jelenti azt, hogy jövőben is elzárkózik a kollektív szerződések kötése elől, hiszen az 1905. július 17-iki polgári eljárásra vonatkozó egyezményt kiegészítő tervezeteket megvitató hágai konferencián Franciaország állandóan részt vesz, s az eddig külön kötött jogsegély-egyezményei jórészt a hágai 1905. július 17-iki nemzetközi jogsegély-egyezményen alapulnak s csak a külföldi ítéletek végrehajtására vonatkozó szakaszok maradtak el belőle. Franciaországnak a jogsegély kérdésekben elfoglalt álláspontját a leghívebben a francia-cseh nemzetközi jogsegély-egyezmény mutatja. Ez egyezmény szerint a szerződő felek kölcsönösen biztosítják egymás állampolgárainak a legteljesebb jogvédelmet; perköltségbiztosíték adását nem kívánják; a szegénységben való kedvezményes perlés jogát kölcsönösen megadják és elismerik; szegénységi bizonyítvány alapján az anyakönyvi kivonatokat kiállítják; a házasságkötéshez szükséges okmányokat a diplomáciai ügyvivők vagy konzulok díjmentesen hitelesítik; a tanú vagy fél meghallgatása iránti megkeresést a diplomáciai ügyvivő vagy konzul átteszi ahhoz a francia ügyészhez, melynek területén a kihallgatandó tanú vagy fél lakik; a bírói kézbesítések megtörténtét hivatalos bizonyítvánnyal igazolják; külön kérelem esetén a közönséges kézbesítés helyett a kifejezett kívánság szerint is történhetik a kézbesítés, hacsak ez a mód a megkeresett állam törvényeivel nem ellenkezik; ilyenkor hiteles fordításban kell csatolni az iratokat. A tanú vagy fél meghallgatása iránti megkeresésnél a megkeresett hatóság a tanút vagy felet egyszerű értesítés útján idézi. A kényszer alkalmazására a megkeresett állam törvényei irányadók. Kifejezett kérelemre a megkeresés más módon is történ-

hetik, ha ez a megkeresett állam törvényeivel nem ellenkezik; ilyenkor a megkereső hatóság azt is kérheti, hogy a meghallgatás helye és ideje vele közöltessék. Hiteles fordítás itt is kötelező. Költséggel járó eljárást csak akkor teljesít a megkeresett hatóság, ha a megkereső diplomáciai ügyvivő vagy konzul kísérő levelében a költségért kezességet vállal. Ez az egyezmény azt is megengedi, hogy a diplomáciai ügyvivők vagy konzulok saját közegeikkel, kényszer kizárásával a másik szerződő fél államában bármilyen állampolgárságú egyénnek polgári és kereskedelmi ügyben peres és perenkívüli ügyiratokat kézbesíthessenek. Az egyik szerződő államban a törvénynek megfelelően készült okirat teljes érvényű a másikban. A hitelesítés kiköthető. Az egyik szerződő fél területén a törvénynek megfelelően vezetett kereskedelmi könyv és kiállított közokirat a másik szerződő fél törvényszéke előtt a saját törvényeiben megszabott bizonyító erővel bír, de nem haladhatja meg a másik fél törvényhozásának megfelelően vezetett könyv és közokiratnak bizonyító erejét. Diplomáciai úton kifejezett kérelemre az érvényben lévő jogszabályokról a szerződő állam igazságügyminisztere tanúsítványt adhat. A szerződő államok területén működő törvényszék nevezete alatt a gyámhatóság is értendő. Ezek nagyjából azok a kérdések, melyeket a francia-cseh egyezmény magában foglal s amelyek a magyar viszonyoknak is megfelelnek. A francia-magyar jogsegély-egyezmény megkötése által az e téren tapasztalható sok bizonytalanság és tévedés megszűnne, ami, sajnos, még e kérdéssel foglalkozó tüzetes tanulmányokban is felbukkan.²

Dr. Bürner Sándor.

Jogirodalom.

— Auer György és Mendelényi László monumentális bűnvádi eljárási jogi kommentárjának most jelent meg az ötödik fürete, helyesebben kötete (299 l., Athenaeum), amely tartalmát tekintve, voltaképp a munka kezdete, amennyiben a Bp.-nak általános, továbbá nyomozati és vizsgálati részét (Bp. I—XII. feje.) öleli fel. Ezt a kötetet az előzőktől eltérően, amelyek közül kettő Auer, kettő Mendelényi munkája volt, a társszerzők együtt írták és az általános elvekről szóló rész (I—VII. feje.) Mendelényi, a nyomozási és vizsgálati rész (VIII—XII. feje.) Auer tollából ered. Azok után, amit a kommentár korábban megjelent füreteiről írtunk, voltaképp az ismertetés annak megállapítására szorítkozhatnék, hogy ez a rész is méltó folytatása az előzőknek. Klasszikus alkotásoknál a szerző neve eleget mond. Mindkét szerzőnek, mint a büntetőjogi elmélet és praxis elsőrendű művelőjének neve *honschold wordá* vált a magyar irodalomban. Már azt is megírtuk, hogy ez a kommentár nem ott ér véget, ahol az értelmezés nehézsége kezdődik és elfogulatlan tudományos tárgyilagossággal a benne lelkiismeretesen feldolgozott gyakorlat fölé emelkedik. Ha ez egyszer mégis kénytelenek vagyunk kifogásokat is tenni, ezek nem annyira a szerzők, mint inkább a kiadó ellen irányulnak. Hacsak a sorok között is, de az előszóban mégis olvasható, hogy a munka terjedelme rövidebb, mintsem a szerzők óhajtották volna, aminek okát a gazdasági helyzet romlásában és a jogászközönség csökkent anyagi teherbíróképességében adják. Ez magyarra fordítva annyit jelent, hogy redukálni kellett a terjedelmet, mert a kiadó a nagyobb terjedelmű kötetet, amely természetesen költségesebb, nem tartotta eléggé gazdaságosnak. Ez a feltevés azonban nyilván téves, mert ha a Bp. kommentár vevőközönsége limitált is, azok számára, akik egyáltalán megveszik, a terjedelemlen 100—200 oldalas többlete az egész munka terjedelmét tekintve, nem jelent kibírhatatlan árkülönbözetet. Ha az előző négy füzetben kommentált 286 §-nak magyarázata összesen 729 oldalt vett igénybe, úgy a jelen kötetben tárgyalt 191 § magyarázata már pusztán arányossági alapon is több teret igényel, mint 299 oldalt. E mellett természetesen nem hagyható figyelmen kívül, hogy e kötetnek első része a Bp. általános elveivel foglalkozik, amely a bűnvádi eljárási jognak elvi alapjait és az eljárásnak legfontosabb garanciális rendelkezéseit is felöleli. Igaz ugyan, hogy a kommentár nem tankönyv s ma már az a terjengősség, amellyel a

¹ 1926: V. tc., 1927: XVI. tc., 1930: XXI. tc., 1932: XVIII. tc. Bp. K. 1932. VII. 1.

² A Polgári Jog 1932. évf. 344. old. 2. bekezdésében olvasható, hogy „kivétel áll fenn mégis a francia és belga jogban a külföldi tekintetében, ha a kormány engedélyével szerzett lakóhelyet a perbíróság államának területén a honosítás előkészítése céljából” stb. Az itt említett admission à domicile par le Gouvernement megszűnt. (Instructions aux préfets et aux parquets relatives à la loi du 10 août 1927 sur la nationalité.)

Balogh—Vargha—Illés kommentár ugyane 191 §-sal 741 oldalon foglalkozott, nem mutatkozik annyira indokoltnak, mint 1910-ben, amikor a «nagy» kommentárnak második kiadása megjelent, mégis, úgy hisszük, hogy a vádelvről és nyomozóelvről, a bírói hatásköréről, a vádról és védelemről Mendelényi Lászlónak még sok oly mondanivalója akadt volna, ami a jogászközönséget joggal érdekelteti. E hiányt legfeljebb azok a «gyakorlati» kriminalisták nem érzik, akiknek elmélete a szofisztikus paragrafusrágásban merül ki, de éppen ezek szorultak rá leginkább a kioktatásra, hogy az «elmélet» nem valami más, mint a törvény gyakorlati értelmezése, s hogy a kettőt felbonthatatlan kapcsolat fűzi össze. Kevésbé érezhető a terjedelemnek e kényszerű megrövidítése a nyomozás és a vizsgálat fejezeteiről szóló részben, amely Auer György munkája, bár e részben is elért volna a terhelt kihallgatására és a kényszereselekményekre vonatkozó egynemű «elméleti» kitanítás. Nagyon igaz van Auernak, hogy a kötelező vizsgálat eseteinek csökkentéséből logikusan következő volt a nyomozás garanciális megerősítése, amivel szemben a Te. éppen ellentétes irányban haladt. És különös megszívlelést érdemel, amit az előzetes letartóztatásról mond, amelyet csupán elkerülhetetlen szükség indokolhat s amely «nem csupán „a gyanú büntetésére” igénybe nem vehető, de nem szolgálhat oly általános kényszerzubbonyul sem, amelyben a terhelt törvényben biztosított jogainak gyakorlását csak jóindulatú fogházgondnokok emberszerető megértése mellett remélheti». Ha, mint ebből kitűnik, a kommentárnak ez a kötete sem nélkülözi azt, amit a német tudomány «subjektive Note»-nak nevez, azért mégis lelkiismeretesen tárgyilagos képét adja a Bp. élő valóságának. A jelenlegi ötödik köteten kívül már csak a Bp. 29—32. fejezeteinek, valamint az esküdtbíróági főtárgyalásról szóló 19. fejezetnek magyarázata van hátra, hogy a munka hiánytalanul teljessé váljon. Egyelőre — s ez az egyelőre hovatovább húsz éve tart — az esküdtzéki fejezet hiánya sem akadályozta teljességének.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

— **Perérték sommás visszahelyezési perben.** Nyilvánvalóan visszás volna, hogy bérlemény, vagy haszonbérlemény birtokbaadása vagy birtokba visszaadása iránti per tárgyának az értéke nagyobb, még pedig sokkalta nagyobb (húszszor akkorának, Pp. 6. § 1. pont) tekintessék, mint az ugyanazon bérlettárgyra vonatkozó haszonbérleti vagy bérleti szerződés fennállása, teljesítése, vagy éppen megszüntetése iránti per tárgyának az értéke, holott a bérlet meg a haszonbérlet birtoklásának a bérleti, illetőleg haszonbérleti szerződés az alapja. Ezért a sommás visszahelyezés iránti pereknek lényegileg ténykérdésekre szorítkozó és így egyszerűbb természetét is figyelembe véve a per tárgyának az értékét egy évi haszonbérlet értékében kellett megállapítani. (Kúria P. V. 4974/1932.)

— **Házastárs magaviselete.** A házaselet erkölcsi tartalmából és a házaselet fenntartása érdekében megkívánt kölcsönös megbecsülésből folyóan a házaselek nemcsak a hűségre, hanem arra is kötelezve vannak, hogy tartózkodjanak minden olyan magaviselettől és kijelentéstől, amely a másik házastárs erkölce és hűsége iránti jogos gyanú keltésére alkalmas és a másik házastárs jóhírnevére árnyat vethet, ez áll különösen akkor, amidőn a másik házastárs jóhírnevére árnyat vető kijelentésnek ténybeli alapja nincsen vagy nem bizonyítható. (Kúria P. III. 1373/1932.)

— **Törvényes tartás terjedelme.** A törvényből folyó tartás kiterjed: a tartás, nevelés, kiképzés és keresetképeség iránya és módja által szükségszerűleg felmerülő költségekre. A szülő és gyermek családi kapcsolatából foly a gyógykezelési és temetési költség viselése is. (Kúria P. III. 4272/1932.)

— **Esetleges ítélet.** Az alpereseket a vételár megfizetésére csak a felperesek tulajdonjogának terheltől mentes bekebelezésére alkalmas okiratnak az erre megfelelő határidő alatt leendő szolgáltatása ellenében lehet kötelezni.

Ha ellenben a felperesek, mint eladók, nem teljesítik ezt a szolgáltatást a megszabott határidő alatt, úgy a vételár visszafizetésére irányuló kereset elutasítandó, mert időelőtti. Az eladó felperesek közt egyetemlegesség nincsen, mert a per adatai alapján nem lehet megállapítani, hogy az ügylet egységes volt. Ezért azt

sem lehet kimondani, hogy bármelyik felperes nem teljesítése esetében az összes felperesek keresete elutasítandó, hanem abban az esetben, ha közülük egyik vagy másik az okiratot nem szolgáltatja, úgy az elutasítás jogkövetkezménye csak a nem teljesítő felperessel szemben áll be. (Kúria P. I. 4058/1930.)

— **Második feleség özvegyi joga a jászúnoknál.** Az örökhagyó és neje Künszentmártonban, tehát a volt Jászún kerületekhez tartozó községben léptek házasságra, ott is laktak az örökhagyó haláláig, következőleg az alperes özvegyi jogára a jobbágyokra vonatkozó különleges rendelkezések (1840: VIII. tc. 18. §-a) nem alkalmazhatók, hanem arra való tekintettel, hogy a jászún özvegyek jogait szabályozó V. statutum a második feleség özvegyi jogának terjedelméről külön nem intézkedik, — az I. T. Sz. 17. §-a értelmében az országos jog általános szabályai — nem pedig a jobbágyokra vonatkozó különleges szabályok az irányadók. (Kúria P. I. 5714/1931.)

Szemle.

— **A közvádító védőbeszéde** csak látszólag paradoxon, mert a kir. ügyészséget, mint a közérdek képviselőjét a nyomozás során a Bp. 100. §-a kifejezetten utasítja a mentő körülmények kiderítésére. Sőt a főtárgyaláson sem köteles *à tout prix* vádolni, mert avádelejtés joga, amelyet a Bp. 38. §-a biztosít, indokolt esetben a kir. ügyész, mint közhatóság számára köteleességet jelent. Ennek ellenére az a feltűnést keltő védőbeszéd, amelyet a kir. ügyészségi alelnök egy valutacsempészési bűnyben tartott, nem is annyira védőbeszéd volt a vádlott érdekében, akit e hathatós védelem alapján a kir. törvényszék 4 1/2 hónapi fogházbüntetésre ítelt, mint inkább önkéntelen vádbeszéd a törvény ellen, amely a gazdasági és pénzügyi közérdek összeütközését szabadságvesztésbüntetéssel oldja meg. Súlyosabb bírálatot alig lehetett mondani az 1922: XXVI. és az 1931: XXXII. törvényekről, illetve az ezeket kiegészítő kormányrendeletekről, mint, hogy «az ipari vállalatok kénytelenek voltak a törvényekkel összeütközésbe jönni, mert különben nem tudták volna vállalatukat fenntartani». Ha valaki azért kénytelen büntetendő cselekményt elkövetni, hogy «a magyar közgazdasági életnek fenntartását előmozdítsa», akkor nem a vádlott a bűnös, hanem az a törvény, amely a vádlottat a közérdek védelmében ily dilemma elé állította. Erkölcsi szabályoknak elkerülhetetlen konfliktusát mindenki a maga felelősségére kénytelen likvidálni és a Btk. 79—80. §-a ily esetben a *désinteressement* álláspontjára helyezkednek, de micsoda erkölcsi jogcímre hivatkozhatik az a törvény, amelynek végrehajtásában az államhatalom hivatalos képviselője beismeri, hogy a konfliktust egyoldalúan, büntetéssel elintéző jogszabály meg *nem* szegése az állam gazdasági érdekének pusztulásával járt volna? És mit remélhetünk oly pénzügyi érdek védelméről, amelyben a pénzügyi egyensúlynak egyedüli hathatós támaszát: a gazdasági egyensúlyt a pénzügyi érdekvédelem ássa alá? Ha a logika még nem veszett ki teljesen a jogalkotásból, úgy az elhangzott ügyészi védőbeszéd haladéktalanul nyomon kell követnie a devizarendelkezések oly módosításának, amely a közérdekű valuta-bűncselekményeket dekriminalizálja. György Ernő most megjelent pompás könyvében: A válságjog kialakulásában, fölveti a kérdést, vajjon a válság jogáról vagy a jog válságáról kell-e beszélni s megállapítja, hogy voltaképp mind a kettőről lehet szó. Ha a gazdasági válságnak a jog válsága kényszerű következménye is, ebből a jog alkotóira és végrehajtóira az a köteletség hárul, hogy a törvény alkalmazásában féltő gonddal őrködjenek a jogbiztosságnak kényszerszabta határain. Érthető, hogy a bíróság a vádlottat az ügyészi védőbeszéd ellenére se menthette fel, ha erre talán a jogos védelem analógiája módot nyújtott volna is, mert különben a törvényt kellett volna elítélnie. Az is érthető, hogy a vádlottat pont ugyanoly tartamú fogházbüntetésre ítélte, amennyit

a vizsgálati fogsággal kitöltött, bárha furcsa, hogy ilyen esetekben az elkövetett bűncselekménynek objektív és szubjektív súlya, amelyet a büntetés mértéke kifejez, mindig szabatosan egybeesik az elszenvedett vizsgálati fogság tartamaival, csupán az nem érthető, miért kerülnek ily matematikus bűncselekmények gyanúsítottjai, akik rovatlan múltú, rendes lakással és foglalkozással bíró magyar honosok, vizsgálati fogságba, vagy miért maradnak a Bp. 149. § 3. bek. és 157. § ellenére akkor is vizsgálati fogságban, amikor a nyomozás vagy vizsgálat már megállapította, hogy a terhükre rótt bűncselekményt a közérdek védelmében követték el? Ha a pengő és a személyes szabadság nem kommenturábilis értékek is, a kettőnek stabilitása közt egy magasabb etikai színvonal távolabbi vonatkozásában mégis némi összefüggés ismerhető fel.

— **Nemzetközi csődbíróság.** A Financial News február 20-i száma két érdekes cikket közöl a népszövetségi kölcsönök sorsáról. Az egyik közleményben Sir Austen Chamberlain, a népszövetségi kölcsönbizottság elnöke számol be a kölcsönök állásáról és sajnálatosul állapítja meg azt, hogy abból a hat kölcsönből, amelyet a Népszövetség erkölcsi girója alatt folyósítottak a megsegítésre szorult államoknak, négy ország kölcsönszolgálata körül merültek már fel nehézségek és csak kettő az, amely rendszeren teljesít (80 millió font sterlingből 5 millió fontnak megfelelő kölcsön teljesítése körül nincs csak zavar). Chamberlain cikke helyesen mutat rá arra, hogy ebben elsősorban az a sajnálatos, hogy a hasonló jellegű támogató, talpraállító, a nemzetközi szolidaritás gondolatán épülő kölcsönök nyújtása a jövőben aligha fog lehetőséggé válni, hiszen az igazi csalódás itt nem is annyira a Népszövetséget, mint az annak tekintélyében bízó kötvénnyvásárló közönséget érte. A kölcsönbizottság hatáskörét illetően, annak elnöke állapítja meg, hogy ez lényegében csak informatív jellegű, bár tagjai oly reprezentatív személyiségekből állanak, hogy e testületet, mint tárgyaló tényezőt úgy a Népszövetség, mint az adós államok szívesen elismerték. Helyesen fűzi azonban ez érdekes közleményhez a Financial News cikke azt a megállapítást, hogy e kérdés megoldása, elsősorban pedig a népszövetségi kölcsön leromlott presztízisének helyreállítása, megfelelő szervezeti intézkedéseket igényelne. Mint ennek hatékony eszközét jelöli meg a nemzetközi csődbíróság vagy választottbírók életre-hívását, amely a mai kölcsönbizottság jogi impotenciája helyébe egy a hitelezőket és adósokat egyaránt kötelező fórum életre-hívását jelentené. Ez intézmény megalkotását a világgazdasági konferencia egyik legfontosabb feladatának tekintené. A felvetett gondolat kétségkívül igen nagy figyelmet érdemel a mai viszonyok között s a felvetett megoldást alighanem — a megalkotás rendkívüli technikai nehézségei dacára — a kibontakozás irányának útjelzőjeként tekinthetjük. E nemzetközi bírói fórum életre-hívásával azonban legalább is egyenlő jelentőségű, felfogásunk szerint, a hitelezők megszervezése. Csakis a szervezett, érdekeiket öntudatos fegyvermezzetiséggel képviselő hitelezők lehetnek az adós államokkal létesítendő megegyezés hitelezői képviselőre jogosított partnerei. S egyedül ezen úton, a különböző országok szervezett hitelezői közösségeinek szoros együttműködése útján lehet arra számítani, hogy a létrejövő nemzetközi hitelmegállapodások — úgy a népszövetségi, mint az egyéb tartozások tekintetében — lehető egyenlő elbánást biztosítanak a különböző országok hitelezői számára, szemben a mai helyzettel, amikor az egyenlőtlen elbánás látszik rendszerre válni. S ami számunkra a legfontosabb: e rendszeres megoldás elsőrendű adósi érdek is, mert az egyöntetű, végleges tartozásrendezés barátságos megegyezések útján történő elérése egyedül ezen az úton képzelhető el.

Gy. E.

— **Az elévülés a rendőri büntető eljárásban, mint a harmadfokú ítélettel szemben is érvényesíthető újrafelvételi ok.** A belügyminisztériumban szervezett kihágási tanács, mint legfőbb rendőrbüntető bírói intézmény 4386/1932. kih. sz. ítéletével perrendi szempontból elvi jelentőségű határozatot hozott. Tanügyi kihágásért elítelt a kihágási tanács ítélete ellen az elsőfokú rendőrbüntető

bírónál élt újrafelvételi kérelemmel és a többek között azt adta elő, hogy a harmadfokú ítélet meghozatala előtt az eljárás folytathatóságát kizáró elévülés következett be, mert az ellene megindult eljárási elévülést a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak, mint a kihágási tanács előkészítő szervének egy közbeeső határozata reá nézve nem szakíthatta meg. Ugyanis ez az intézkedés, bár az ő ügyének száma alatt, de csupán egy ezzel egyesített másik kihágási ügy terheltjére vonatkozott. Erre a körülményre a kihágási tanács ítéletében nem volt figyelemmel. Az elsőfokú rendőrbíró megállapította az elévülést és a harmadfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezve megszüntette az eljárást. Indokolásában kimondotta, hogy az elévülés anyagi feltételei fennforognak és újrafelvételi eljárásnak helye van, mert a rendőri büntető eljárásban a rendkívüli jogorvoslat, a rendes büntető eljárással ellentétben, csupán a másodfokú határozatra vonatkozhatik, így pedig a beállott elévülés csakis újrafelvétel útján orvosolható. A kihágási tanács, a főkapitányság, mint másodfokú bíróság ellentétes határozatával szemben, az elsőfokú rendőrbíróság véleményét fogadta el és az eljárást megszüntette.

Dr. Böhm Ferenc.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédgondok csökkentése: «Tempo» irodában diktálni periratot, másoltatni mellékletet, sokszorosíttatni kényszeregyezséget. V., Koháry-u. 4. Tel: 13-2-12. 541

Társul vennék benősüléssel pestkörnyéki irodámba 30—32 éves, jó megjelenésű és praxisú izr. ügyvédet. Megkeresést «Viribus unitis» jelígre Erdős hirdetőbe, Teréz-körút 35. 542

HIRDETÉSEK.

**A diadalmas magyar mult,
a törhetetlen magyar erő aranykönyve**

A MAGYAR KATONA VITÉZSÉGÜNK EZER ÉVE

nagybányai vitéz **Horthy Miklós** Magyarország kormányzója
vitéz **József** kir. herceg, tábornagy
jákfai vitéz **Gömbös Gyula** m. kir. miniszterelnök és honvédelmi
miniszter bevezető soraival

Írták

vitéz **Berkó István** ezredes **Markó Árpád** alezredes
Gyalóka Jenő ezredes **Pilch Jenő** ezredes

Két díszes kötet, ezer albumalakú oldalon, ötszáznál több képpel, vázlattal, térképpel és számos többszínnyomású műmelléklettel

Ára 48 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Zsitvay Tibor ny. igazságügyminiszter: Az ügyvédi kar túlsúlyfolttsága megszüntetésének módjai. (I.) — Dr. Marer László budapesti ügyvéd: A közigazgatási reform kérdéséhez. — Szemle. **Melléklet:** Ügyvédi Közlöny 14. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 3.

Az ügyvédi kar túlsúlyfolttsága megszüntetésének módjai.*

Mielőtt a kérdés érdeméhez hozzászólnék, méltóztassék megengedni, hogy az összes jelenlevők — bár megbízás nélküli — képviselőjének toljam fel magamat és valamennyiünk közös érzését tolmácsoljam abban, hogy kifejezést adjak valamennyiünk nevében elsősorban Juhász őexcellenciája iránti mélységes hálának és tiszteletteljes hódolatunknak azért a bátor védelemért, amelyben a nehéz viszonyok közt annyi méltatlan támadásban részesült magyar ügyvédi kart részesítette és azért az útmutatásáért és tetteire vált elhatározásért, amellyel a mai egész ankétot létrehozta. De köszönetemnek kell kifejezést adnom őexcellenciájának, a Jogászegylet elnökének az Ügyvédunióval való közös ankét létrehozásáért. Ez szerencsés társítás volt abban a tekintetben, hogy ezt a kérdést, amelyben oly sok éles ellentét vetődött fel a multban, itt alaposan és objektíven megtárgyalhatjuk és hogy az eddig még ki nem egyensúlyozott ellentétek végre egy tárgyilagos ankét elé kerülve, ott megoldást találjanak. Végre ott tartunk, hogy a Kúria elnöke világosan és határozottan felhívta az egész ország figyelmét arra, hogy az ügyvédkérdés nem egy karnak a kérdése, hanem az ügyvédprobléma egyúttal nemzeti probléma is. A magyar ügyvéd évtizedek óta exponált helyen működik a társadalomban, a politikai életben, az egész magyar közéletben és hivatottságánál, szervező és irányító tehetségénél fogva ott előkelő irányító és vezetőszerpet tölt be. Mármint a közélet nobile officiumainak nagy többsége elsősorban az ügyvéd vállára hárult. Ebben a küzdelemben ezért a munkáért sok elismerés is járt, azonban az idők elnehezedésével sok sebet is kapott. Az bizonyos, hogy a társadalomnak az ügyvéd egyik legélénkebb szerve, a társadalom életének valóságos idegközpontja. Kétségtelen, hogy a társadalomnak és a gazdasági életnek minden megbetegedését fokozottabban érzi, s fokozottabban érzi a társadalomnak és a gazdasági életnek azokat a hátrányait, amiket kisugárzó fájdalomnak neveznek. Kétségtelen tehát, hogy amennyiben vezetőszerepet játszik az ügyvédség a nemzeti és gazdasági életben, fokozottabban érzi a nemzeti és gazdasági életnek minden súlyát. De éppen ezért a gazdasági élet kiegyensúlyozottsága érdekében kell, hogy az ügyvédtársadalomnak nyújtassék mind az a támogatás, amelyre a nemzetnek és a társadalomnak a saját érdekében is szüksége van.

Az ügyvédség betegségének a jelenségét az elnök úr őexcellenciája és az előadó úr is a túlsúlyfolttság neve alatt jelölték meg. Kétségtelen dolog, hogy a túlsúlyfolttság, amint az előadó úrtól is hallottuk, régi keletű. Hozzájárult azután ehhez a gazdasági válság elmélyülése és a trianoni helyzet, amikre nekem kiterjeszkednem nem kell.

De nekünk ma nem a gazdasági válság kimélyülésével és az ügyvéd helyzetének Trianon-okozta súlyosbodásával kell foglal-

koznunk, mert ezekkel a kérdéssel semmivel sem vihetjük előre, hanem vissza kell mennünk a háborúelőtti okokra és akkor ott vagyunk azoknál a kérdéseknél, amelyeket tárgyalnunk kell. Ezek a kérdések az ügyvédképzés, az ügyvédi rendtartás reformjának keretébe tartozó kérdések, a numerus clausus kérdése és sok minden egyéb kérdés is és végül jön, mint harmadik csoport az ügyvédi munkaterületek kiterjesztésének kérdése.

Én megvallom őszintén, hogy nehezen állhatom meg, hogy polémiaiba ne bocsátkozzam, de ettől mégis visszatartva magamat, kizárólag elgondolásaimat szeretném előadni.

Az ügyvédképzés reformjánál a tökéletes példára szeretnék utalni, az angol ügyvédképzésre, amely ott azonos a bírőképzéssel, és ezzel kapcsolatos a kiválasztás szempontja is. Én nagyon jól tudom, hogy az angol ügyvédi és bírőképzés a mai viszonyaink között változatlanul át nem vehető, mert hiszen nem lehet egy idegen intézményt változatlanul a mi viszonyaink közé átültetni, de az alapelvek alkalmazásának nincsen semmi akadály.

Nálunk ma egyedül az egyetemi előképzés közös és közös végül az egységes ügyvédi és bírői vizsga. Azonban a közbenső gyakorlati idő tartalmilag eltér egymástól. Egységes a bírői vizsga, de mi van mögötte: az egyetemi előkészület után esetleg kizárólag bírői hivatalban eltöltött idő. A hivatal szót emelem ki és nem a bírót, mert nem bírői funkciót végez az illető, hanem nagyrészt gépirói vagy alárendeltebb irodai teendőket. A másik oldalon pedig egy esetleges ügyvédi irodai praxis előzi meg a bírői vizsgát, amely szintén egyoldalú blanketta-munkákkal foglalkozó gyakorlat. Mi azt akarjuk, hogy a bíró és az ügyvéd előképzettsége lehetőleg egy legyen. Ez az, ami kifejezésre jut a Kúria elnöke őexcellenciájának azon nyilatkozatában, amit mindenkor hangoztatott, hogy az ügyvédség az igazságszolgáltatásnak a bírósággal egyenrangú faktora. Hogy lehetne ezt megoldani?

Szerény véleményem szerint az egyetemen kezdjük először és itt minden szóval egyetértek, amit az előadó úr mondott. Az egyetemen belterjessé kell tenni az oktatást. Ehhez szükséges a kötelező leckelátogatás. Feltétlenül biztosítani kell, hogy aki az egyetemet látogatja, az állásban ne lehessen. Ez egy nagyon fájdalmas álláshalmazási kérdés. De nem lehet ettől eltekinteni. Szükség van a kötelező colloquiumokra és kötelező szemináriumokra. Kötelező szemináriumok alatt nemcsak az egyetemi professzorok által vezetett szemináriumokat értem, hanem legyen egy bíró, aki a tétéles jog alkalmazásának elemeit ismerteti a szemináriumban, legyen egy ügyvéd, aki ugyanezt, mint ügyvéd elvégzi, legyen egy közigazgatási és egy pénzügyi szakember, akik gyakorlati tudásukat bocsássák az ifjúság rendelkezésére, úgy beosztva, hogy a fiatal ember a kávéház vagy más szórakozás helyett itt töltse el az idejét és szívesen menjen oda, mert tudja, hogy az étellel fog ott érintkezni. Nem lesz hátrányos az ő egészségére, sőt ellenkezőleg ez felvillanyozólag fog hatni értelmére és jövőendő egész pályájára.

Természetesen ezek a szigorítások is bizonyos numerus clausust jelentenek az egyetemi felvételek tekintetében. A bírői és ügyvédi pályán egyaránt szükség van arra, hogy olyanok lépjenek oda, akik az erkölcsi emelkedettség magasabb fokára eljutottak, és a felnövő új jogásznemzedéknek csak a javát szabad ezekre a pályákra bocsátani.

Olyan értelemben kell tehát megszabni a mérték külső ismérveit, hogy megállapítható legyen a colloquiumokon és szeminárium-

* A Magyar Jogászegylet és Budapesti Ügyvédunió ankétján elmondott felszólalás.

mokban elért eredményekhez képest, hogy valaki specialiter alkalmas az ügyvédi vagy bírói pályára. És nemcsak egyetemi tanárok, hanem azoktól független ügyvédek is ejtsék meg a kiválasztást, nem egy személy, hanem személyek sokaságának megegyező véleménye.

A jelenlegi négy évet az előttem szóló előadó úr, öt évre óhajtott felemleni. Én a négy évet elegendőnek tartom, de sokkal belterjesebbé kívánom tenni a gyakorlatot, bár kétségtelen, hogy sok minden történt, ami a továbbképzőtanfolyamokon megvalósult ebben az irányban. De vissza kell térni szerintem arra a gondolatra, amit ugyancsak megemlített az előttem szólott, hogy kötelező legyen a bírói szolgálat előtt a joggyakorlat az ügyvédnél és az ügyvédi praxis előtt a bírói előkészítő szolgálat is. Ennek sokkal nagyobb jelentősége van, semhogy bizonyos technikai vagy pénzügyi nehézségek miatt is ettől eltekintsünk. Aki csak az egyik úton indul el, feltétlenül egyoldalú lesz. A tökélynek igen magas fokára emelkedhetik ebben az egyoldalú beállítottságban, de a tökéletesülés teljes mértékét el nem érheti. Méltóztassanak talán gondolni Kuncz Aladárnak: «A fekete kolostor» c. könyvére. Engem nagyon megkapott az az érdekes gondolat, ami ottan egy internált magyar szobrásznak a képességei tekintetében jelentkezett. Azelőtt tehetséges szobrász volt és miután négy évet internáltságban töltött, nem tudott semmi más szobrot faragni, mint ugyanazt az alakot, ugyanabban az egyoldalú beállításban, de a legnagyobb tökélyvel, mint amit szabad ember korában utoljára készített.

Aki teljesen egyoldalúan van beállítva, az az életnek összes vonatkozásait sohasem fogja meglátni. Mármost álljunk meg egy pillanatra. Én magam voltam hivatali, és voltam ügyvédi pályán is. Egészen más az ügyvédi irodai és a hivatali munka természete. Bármilyen sokoldalú is lehet egy iroda, mégsem folyhatik az iroda természeténél fogva az a rendszeres munka ott, mint egy hivatalban. Lehetséges, hogy egyik nap sok munka van, a másik nap esetleg az egész iroda várakozásban van. Viszont a rendszeres, a feltétlen elmélyülésre képes munka, amely esetleg veszedelmesen bürokratikus is válhatik, ez az a munka, amely a hivatalokban folyik. Hogy mindent lásson, hogy mindegyik irányban ki legyen a jelölt képezve, mindkét irányú munkára egyaránt szüksége van. Az egyik oldalon lát alaposságot és rendszerességet, a másik oldalon nagy gyorsasági készséget, egyik oldalon egészen specializált szakszerűséget, a másik oldalon igen széles általános áttekintést, egyik oldalon a bürokratizálódás veszélyét, a másik oldalon az életszerűséget, tömegmunkát és minőségi munkát, egyik oldalon fegyelmezettséget és másik oldalról a frissességnek a művésziig emelkedő tehetségét. A fiatalembernek, aki a joggyakorlatnak neki indul, pályáját a bíróságnál kell kezdeni. Két évi bírói gyakorlat után két évet ügyvédnél töltsön. Miért kezdje pályáját a bíróságnál? Azért, mert mindazok a tulajdonságok, amelyekre kiképzés céljából szüksége van, elsősorban a bíróságnál sajátíthatók el. Minden szakmán itt mehet végig, mert az ügyvédnél ezt nem teheti meg. A bíróságnál két év alatt minden szakmán végigmehet. Ott megkapja a fokozott fegyelmet, amit fiatakorban kell elsajátítani. Ezért tartom jónak azt is, ha valaki egyetemi évei előtt megy el katonának. Ezért helyesebb, ha előbb megy hivatalba, mielőtt belefásulna a mindennapos munkába, a fegyelembé. És mielőtt belefásulna a hivatalba, azután menjen el az ügyvédhez és lássa meg kívülről a dolgokat. Vegye észre az élet jeleit, hallja meg az élet hangját, panaszát és azt hiszem, hogy így előkészülve, könnyebben fogja letehetni az ügyvédi és bírói vizsgát. S az ilyen emberből jó ügyvéd, jó bíró, elsőrangúan képzett bíró és ügyvéd lesz.

Az a kérdés, hogy mi történjék most azzal, aki a vizsgát letette, s hogy elnyeri-e a jogot ezzel arra, hogy magát bejegyeztesse. Nem lehet valamennyit bejegyezni. Ezzel már jelzem előre, hogy mi az én álláspontom. De ha az előadó úr az egyetemen kezdte a numerus clausust, én folytatom a kiválasztásnak ezt a formáját az ügyvédjelölteknel és joggyakornokoknál és levonom a konkveniciát az ügyvédségnél is. Bár tudom, hogy sok nehézség van.

Én azt mondom, hogy meg kell állapítani azt a létszámot, amire szükség van a bíróságnál és ügyvédségnél évente szukkre-szcencia tekintetében. Eleve megmondom, hogy többre van szükség, mint eddig volt. Mert eddig is többre volt szükség, csak nem volt rá fedezet. Nem volt fedezet, mert a költségvetést folyton le kellett szállítani. De ha megnézzük az angol ügyvédi és bírói

képzést, úgy látjuk, hogy ott még egy nagy vagyoni census is van. Ez nem egészen indokolatlan valami. De emellett módot kell találnunk arra, hogy a valóban tehetséges szegényeket minden körülmények között egyenlően versenyképesse tegyük. Erre fedezetnek kell lennie ösztöndíj formájában. Én nem adnék sem az ügyvédjelölteknek, sem a bíróságnál levő joggyakornoknak feltétlenül díjazást. Hogy kinek adnék, kinek nem, ez egyrészt az ügyvéd dolga, másrészt az állam dolga. De az állam is adjon jóval kevesebbet az első kétévi gyakorlat alatt, mint ma általában a joggyakornokoknak, és az így megtakarított összegből adjon segélydíjat a teljesen szegény fiatalembereknek, akik ide kerültek és tehetségüknél fogva joguk lehet rá, akár ügyvédnél vannak alkalmazásban, akár bíróságnál, hogy létfenntartásukról segélydíj formájában gondoskodás történjen. Ilyen módon a mai költségvetési fedezet keretében is meg lehetne oldani ezt a kérdést, sőt bizonyos szükséges esetekben az arra szorultakat időközi segélyben is lehetne részesíteni.

Hogy azután hány ügyvédjelöltet vesznek fel, ezt a létszámot a táblai elnökök és a kamarák meghallgatásával kellene megállapítani és e létszám egy részét a táblai elnökök, egy részét pedig a kamarák tölténék be. Van nekem egy más elgondolásom, hogy a kamara milyen szerve legyen erre hivatott, mindenesetre azonban az autonómiának feltétlenül érvényesülnie kell.

Biztosítani kellene azután, hogy ne csak a bíróságnál, hanem az ügyvédeknel is legyen meg a joggyakorlat változatossága és nagyon helyeslem azt a gondolatot, amely az álbejegyzések ellen irányul és különösen üdvözlöm azt a gondolatot, hogy az ügyvédek bizonyos ideig — mondjuk ötéves bejegyzésük eléréséig — jelöltek be ne jegyezhessenek és helyeslem azokat a fegyelmi intézkedéseket, amelyek az ügyvédjelöltek bejegyzésétől való eltiltásra vonatkoznak.

Szükségesnek tartom az ekként joggyakorlaton levőknek folytatólagos kiképzését, és pedig együttesen, nem külön az ügyvédjelöltek és joggyakornokok, hanem ezeknek közös szellemi kiképzését együttesen képzelem el ügyvéd és bíró vezetésével, kötelező, most már nem hetenként, hanem havonként tartott szemináriumokkal és évenként egyszer főként alaki jogra kiterjeszkedő kollokviumokkal. Ha ezeknek a kötelezettségeknek akár a szemináriumoknál való előhaladás, akár az évi kollokvium tekintetében, akár egyébként a hivatalfőnökök megítélése szerint a kérdéses joggyakorlati utóbbi időszakban nem tökéletesen felelt meg valaki, az illető a legutóbbi szakmában való periódusnak megismétlésére volna utasítható és így ha, mondjuk, a telekkönyvnél szolgáló joggyakornok nem érte el azt a minőséget, ami kívánatos, meg lehetne hosszabbítani ezt a joggyakorlati időt. Ugyanígy lehessen az ügyvédnél folytatott joggyakorlati időt is meghosszabbítani. Azért mondom, hogy elegendő a négy év, mert egy talpraesett ember, aki megteszi kötelezettségét négy év alatt, elsajátíthatja, akinek nem sikerül, annak automatikusan teljesen tárgyilagosan meg fog hosszabbodni a gyakorlati ideje.

Ezután jegyzővé természetesen nem volna más kinevezhető, mint aki ilyen módon megszerezte már az ügyvédi vizsgát. Az pedig felette kívánatos lenne, hogy az így együtt nevelt új ügyvédbírói nemzedék valamely korporáció formájában az állandó szellemi és társadalmi kapcsolatot fenntartsa és erre nézve ajánlom a Magyar Jogászegylet figyelmébe, hogy ennek részleteit, formáját keresse meg, mert ennél gyümölcsözőbbet, akár a nemzeti társadalomra, akár az igazságszolgáltatásra, akár a magyar jog fejlődésére nem tudok elképzelni.

Lemondok arról, hogy a zártszám melletti álláspontomat indokoljam. Csupán *Teller* előadó úr egy megjegyzésére kívánok reflektálni, amit igen érdekes könyvében olvastam, hogy először ellene voltam, később melléje álltam a zárt létszámnak.

(Bef. köv.)

Dr. Zsitvay Tibor.

A közigazgatási reform kérdéséhez.

A közigazgatási jog a maga rendszerbe nem foglalt, kaotikusan széthulló paragrafustömegével mindeddig eléggé távol esett a jogi szakajtó közönségének érdeklődésétől. E téren talán csak a legutóbbi időben állott be némi változás, amióta a közigazgatási reform kérdése felszínre került s erről, a vonatkozó törvényjavaslat kapcsán, a parlamentben is mind több szó esett.

Az Országos Ügyvédszövetség azonban — felismerve a kérdés időszerű voltát — már hosszabb idővel ezelőtt bizottságot küldött ki a közigazgatási reform problémájának tanulmányozására. E bizottság *dr. Gisskán Jakab* elnöklésével nemrégiben készítette el jelentését, amelyet, a benne foglaltak közérdekű voltánál fogva, főbb vonalaiban alább ismertetünk:

A legsürgősebb feladatok közé tartozik a közigazgatási bíráskodás korszerű rendezése, amit a jelentés a királyi ítélőtáblák, illetőleg a kir. Kúria hatáskörének ilyenirányú kiszélesítése útján kíván megvalósítani oly módon, hogy bizonyos értékhatárig a kir. ítélőtáblák, ezen az értékhatáron felül, fontosabb természetű ügyekben pedig, értékre tekintet nélkül, a kir. Kúria gyakorolná a közigazgatási bíráskodást. (Mindkettő első és egyben utolsó fokozat.) Ennek a rendszernek nemcsak pénzügyi szempontból volnának igen nagy előnyei, de emellett, azáltal, hogy a magán-, büntető- és közigazgatási jogi bíráskodás ugyanazon hatóságok kezében összpontosulna, a jogegység biztosítása tekintetében is rendkívüli előnyöket foglal magában és feleslegessé teszi a jelenlegi közigazgatási és hatásköri bíróság fenntartását is.

A közigazgatás valóban megnyugtató átszervezése nem történhetik meg anélkül, hogy a köztisztviselők összeférhetetlensége megfelelően szabályoztassék. Ez a szabályozás van hivatva az olyan szembeszökő visszaállások megszüntetésére, mint amilyen a tisztviselők szabad pályákon, mellékfoglalkozásként űzött tevékenysége. Idekapcsolódik a községi jegyzők magánmunkálatainak kérdése is. A jegyzők ilyenirányú tevékenysége egyrészt a közeleti tisztaság követelményeivel áll szöges ellentétben, mivel semmiképpen sem lehet megengedni, hogy a jegyző egyszer mint esetenként díjazott munkavállaló álljon szembe ugyanazzal az állampolgárral, akivel szemben máskor pártatlan és elfogulatlan hatósági közegként kell fellépnie. Emellett a jegyzők jogi munkája veszélyezteteti az ügyvédség számára fenntartott munkaterületeket és szakszerűtlenségével nem egyszer helyrehozhatatlan károkat okoz a feleknek. A jelentés alaptalannak tartja azt az egyébként is jogosulatlan és erkölcstelen érvet, amely szerint a jegyzői magánmunkálatok azért nem szüntethetők meg, mert ennek következményeképp a jegyzők politikai téren nem támogatnák tovább a kormányt. Ezt az argumentumot megcáfolja az a tény, hogy a többi — magánmunkálatokkal nem honorált — közfunkcionáriusok is rendszerint támogatásban részesítik a kormányokat. Kíváncsú a közszolgálatban álló ügyvédek magánygyakorlatának eltiltása is.

A háború óta alkotott hatalmas jogszabálytömeg és az egyéni szabadság ezzel kapcsolatos korlátozásai a közigazgatási hatóságokra engedélyezési, ellenőrző, panaszokat elintéző stb. tevékenység formájában óriási terheket róttak. Példaképpen felemlíti a jelentés a földreformot, amely az OFB mellett a földművelésügyi minisztériumra s a törvényhatóságok és községek tisztviselőire hárít nagymennyiségű, régebben elő nem forduló munkát. Ilyen hatása van az állampolgárság kérdéseire, a devizakorlátozásokra s a moratóriumra vonatkozó hatalmas joganyagnak is. E nagyrészt életképtelennek bizonyult jogszabályok kellő megrostálása széles lehetőségeket nyitna meg a közigazgatás fenntartásával járó pénzügyi terhek redukciója terén is.

A háború óta a társadalom különböző rétegeinek a közigazgatással szemben támasztott igényei jelentősen megnövekedtek (hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvaik segélyezése, társadalombiztosítás, inségakciók stb.) s ez is hozzájárult a közigazgatási apparátus nagyarányú felduzzadásához. E funkciók nagyrészt a jelentés kikapcsolhatónak tartja a közigazgatás köréből s — közigazgatási ellenőrzés mellett — az érdekképviselőkre (ipartestületekre, kamarákra és egyes, fokozottan ellenőrzött egyesületekre) kívánja bízni.

Demokratikus szellemű újításként — a jelenlegi adófelszámolási bizottságok s a törvényhatóságok közigazgatási bizottságainak mintájára — az állampolgárok fokozottabb részvételét kívánja meghonosítani a közigazgatási feladatok elvégzésében, ami egyéb előnyök mellett pénzügyileg is számbajövő megtakarítást jelentene.

A túlméretezett közigazgatási szervezet lebontását és egyszerűsítését sokban megkönnyítené az is, ha az ügyvédi ténykedésnek az eddiginél tágabb teret biztosítanának a közigazgatási eljárásban. A jogászai szakszerűséggel elkészített és felszerelt beadványok könnyebben tekinthetők át és bírálhatók el. A kötelező ügyvédi képviselő elvét a polgári eljáráshoz hasonlóan a közigazgatási eljárásban is érvényre kell juttatni, mivel itt is fennforognak

ugyanazok az okok, amelyek amott a bonyolultabb, valamint a nagyobb értékű ügyekben indokoltá tették az ügyvédi képviselet kötelezővé nyilvánítását. Természetes folyománya ennek, hogy az a fél, aki jogséremlnet idézett elő, a jogában sértett fél ügyvédi képviseletével felmerült költségekben elmarasztaltassék s hasonlóképpen az is, aki a másik felet jogos ok nélkül ügyvédi képviselet igénybevételére kényszerítette. Különösen indokolt ez a kontradiktórius jellegű közigazgatási eljárásokban (kihágási, törvényes gyermektartás iránti, ipartelep-engedélyezési stb. eljárások). Hiszen ezek voltaképpen magán-, illetőleg büntetőjogi jogviták, amelyek — kivételképpen — nem a bíróság, hanem a közigazgatás hatáskörébe vannak utalva. Ez az eltérés azonban nem teszi indokoltá azt, hogy a jogellenesen eljáró fél mentesüljön az ellenfelének képviseletésével felmerült költségektől, amelyeket a bírói eljárásban feltétlenül meg kellett volna térítenie.

A közigazgatás küszöbön álló általános reformja alkalmával revízió alá kell venni azokat a magánjogi viszonyokat is, amelyek ma — nem egyszer kellő indokoltság nélkül — közigazgatási hatáskörbe vannak utalva (pl. háztartási és mezőgazdasági munkások bérigényei).

A reform sikere azonban csak megfelelő területi beosztás mellett lehet teljes. Technikai (főleg közlekedési), valamint gazdasági szempontok a centralizáció mellett szólnak. A jelenlegi megyei beosztás a régi közlekedési viszonyoknak felelt meg. Ma sokkal nagyobb területeket lehet egy központból irányítani. A közigazgatási hatóságok és a bíróságok területi beosztásának egyezőnek kell lennie s ugyanazon helyet kell a hasonlófokú bírói és közigazgatási hatóságok székhelyeül kijelölni. A területi beosztást egyedül földrajzi és közlekedési szempontok alapján, a jogosulatlan helyi érdekek teljes mellőzésével kell megalkotni.

Befejezésül a jelentés két konkrét reformjavaslatot említ fel, példaképpen annak illusztrálására, hogy megfelelő újításokkal milyen könnyen lehet aránylag nagy megtakarításokat elérni. Az egyik javaslat szerint a törvénykezési illeték hiánya esetén az a bíróság bocssássa ki a fizetési meghagyást, amely eddig csak a leletet vette fel. Fellebbezés esetében ez a bíróság terjessze fel a pénzügyigazgatósághoz, jogerő esetén pedig ugyanez tegye át az iratokat (éppúgy, mint a Pp. alapján kiszabott bíróságoknál) az illetékes hatósághoz behajtás végett. Rengeteg munka s a felek sok utánjárása válna így feleslegessé.

A másik javaslat szerint az alkalmazottak kereseti adójának kivetését az OTI, illetőleg a MABI végezhetné ugyanazon adatok alapján, amelyek a biztosítási járulék kivetésének alapjául szolgálnak. Ezzel is nagy költséget felemésztő külön adminisztrációt lehetne megtakarítani.

A minden részében értékes, nagy tárgyismerettel elkészített jelentést — amelyet fentebb csak legfőbb vonalaiban ismertetettük — az Országos Ügyvédszövetség felterjesztés formájában a kormányhoz is el fogja juttatni.

Dr. Marer László.

Szemle.

— A jog keletkezésének misztériuma sokban hasonlít az élet keletkezésének rejtelméhez. Ismerjük az alkotó erőket, amelyek szellemi reflexének eredője a jog, csupán a teremtő mechanizmus lélektani szerkezetét takarja homály. Jókai Mórnak «Egész az északi pólusig» című fantasztikus regényében jeleníti meg a költő víziós képzelete: miként születik meg az ősi dágványból az eleven élet. Ugyanily folyamatot szemléltet a Kúria első tanácsának egyik legutóbbi ítélete (118/1930. sz. a.), amelyben a legfelső bíróság a jog és erkölcs konfliktusát egy új jogszabály szintézisében oldotta meg. Magáévá tette a Kúria a Magyar Orvosszövetségnek 1928. évi határozatát, amely a terhesség félbeszakítását «az anya életét és egészségi állapotát komolyan veszélyeztethető indokból» megengedhetőnek nyilvánította s kimondotta, hogy ez az etikailag kötelező határozat «nem tekinthető a törvénnyel ellenkezőnek, hanem a törvény hiányát az orvostudomány fejlődése és a változott viszonyok bölcs figyelembevétele mellett pótolni igyekvő állásfoglalásnak, amelyet a bíróság sem hagyhat figyelmen kívül s alig

állapíthatná meg az orvos bűnösségét, aki a határozatban megállapított feltételek mellett eszközli a terhesség művi félbeszakítását». Amit a Kúria «általános jogérzetnek» nevez, amelybe a hivatás gyakorlása közben, nagyobb veszély vagy jogsérelem elhárítása céljából elkövetett cselekmény miatt a bűnösség megállapítása ütköznék, voltakép a társadalomnak gyakorlati erkölcsi szabálya. Oly erkölcsi szabály, amely, számos külföldi Btk. javaslat példájából kitűnőleg már régen kopogtat a jog ajtaján. Ha a Kúriának most idézett elvi jelentőségű ítéletében bebocsátást nyert, úgy ez az élet diadalát igazolja a jognak merev maradisága fölött. Becsületére válik a Kúria emberiségének és okosságának, hogy megelőzve a törvényhozásnak nehezebben mozgó gépezetét, «adjuvandi, supplendi et corrigendi gratia propter utilitatem publicam» ehhez segédkezet nyújtott. Hisz a jog mindig megszületik, ha engedik megszületni. Ellentétben az olyan művi abortussal, amely az anya és a társadalom érdekét szolgálja, ha az idő méhe jogszabállyal terhes, *ennek* a születésnek mesterséges megszakítása rendszerint nem a társadalomnak áll érdekében, hanem legfeljebb múltból profitáló kuruzslók önzésének. Van még számos egyéb megszületni vágyó etikai szabály is, amelyet csak a kuruzslók erőszakos beavatkozása akadályoz meg abban, hogy jogi napvilágot lásson. Előkelő hivatása a Kúriának, mint a jog eleven forrásának, hogy minden esetben elhárítsa a mesterséges akadályokat: az előítéletet, a képmutatást, a jogi babonát és a mult többi hazajáró kísértetét, amely útját állja a jog és a társadalmi lelkiismeret összhangjában kifejezett misztérium beteljesedésének. Mert az állandóságra törekvő jog és az észrevétlenül változó erkölcs konfliktusában mindig az utóbbinak van igaza s a jog keletkezése körül voltakép a legmisztériózusabb az a kérdés: miért kell ennek az igazságnak annyi fájdalmas igazságtalanság árán érvényesülnie? Miért kell az igazságot előbb keresztre feszíteni, hogy azután feltámadhasson?

— A hitelsértési törvény 1. §-ának és a Btk. 386. §-ának viszonyában az 1933. január 9-én B. II. 4702/1932. sz. kúriai ítélet kimondotta, hogy oly esetben, amikor a hitelezők megkárosítására vonatkozó szándék fenn nem forog, az utóbbi törvény enyhébb, mint a H. S. 1. §-a. Ehhez az ítélethez fűzött észrevételekben *Degré Miklós* bírálat tárgyává tette az indokolást, amely szerint a H. S. 1. §-ának a célzat nem volna tényálladási eleme. Egy legújabb ítéletében (1933. március 14. B. I. 5685/1932.) a kir. Kúria érdekesen és találóan világítja meg e kérdést. A kir. Kúria ítéletének idevágó része következően szól:

«A bűnösség kérdésében bejelentett s a vitatott rosszhiszeműségre tekintettel a Bp. 385. § 1. a) pontjára alapítotttnak vett semmisségi panasz feletti döntés előtt a kir. Kúria hiatalból vizsgálat tárgyává tette azt, vajjon a vádlott cselekménye — tekintettel a Btk. 2. §-ára — a Btk. 386. §-a, vagy pedig a kir. ítélőtábla által alkalmazott 1932. IX. tc. 1. §-a alá esik-e.

Az utóbbi törvényhely ugyanis nem feltétlenül enyhébb a Btk. 386. §-ánál, mert amíg ezen szakasz alá eső cselekménynek tényálladási eleme a hitelezők megkárosítására irányuló *célzat*, addig az 1932. IX. 1. § sem ilyen, sem másféle célzatot (motívumot) nem kíván meg, hanem csupán egyrésztől a vádlott által vagyonaiban okozott csökkenést s másrésztől az ennek eredményeként a hitelezők kielégítésének szándékos meghiúsulását vagy csorbítását. Ugyanis az e szakaszban előforduló «szándékosan» kifejezés alatt — melyet a törvényhozás csupán azért használt, hogy az itt szabályozott cselekményt élesebben szembeállítsa a 4. §-ban statuírt gondatlan cselekménnyel — nem jelent mást, nevezetesen többet érteni, mint a Btk. 75. §-a szerint büntettnél általában megkívánt szándékot, ami pedig az állandó bírói gyakorlat szerint csupán annyit jelent, hogy a vádlott tudatának ki kell terjednie a cselekménye által okozott eredményre. Ez a tudat (dolus gene-

ralis) azonban a büntetőjogi felelősség szempontjából kevesebb, mint a Btk. 386. §-ában megkívánt különleges célzat (dolus specialis).

Amennyiben tehát a vádlott cselekményében ez utóbbi célzat felismerhető nem volna, akkor az ő cselekménye a Btk. 386. §-a alapján megtorolható nem volna s ennek folyományaként — tekintettel a Btk. 2. §-ára — felmentendő volna.

Minthogy azonban a kir. Kúria az irányadó tényekből megállapíthatónak találja, hogy a vádlott abból a célból követte el a cselekményt, hogy hitelezőjét megkárosítsa, s minthogy a jelen esetben, midőn a vádlott cselekménye által okozott kár a 100 P-t meghaladja (mert ha meg nem haladná, akkor ismét a Btk. 386. § volna enyhébb), de viszont a 4000 P-t nem haladja felül, így esetre pedig a Btk. 386. § 1. bekezdésének 2. tétele 5 évig terjedhető börtönt, viszont az 1932. IX. tc. 1. §-a csupán 3 évig terjedhető börtönt állapít meg, ezért helyesen alkalmazta a kir. ítélőtábla az utóbbi törvényt, mint enyhébbet.

Minthogy pedig a kir. ítélőtábla az irányadó tényekből helyesen következtet arra, hogy a vádlott szándékosan hiúsította meg hitelezőjének kielégítését, a vádlott és védője részéről a Bp. 385. § 1. a) pontja alapján bejelentett semmisségi panaszt, mint alaptalant, elutasítani kellett.»

Közgazdaság.

A Salgó-Tarjáni Kőszénbánya R.-T. igazgatósága megállapította az 1932. évi zárszámadásokat és elhatározta, hogy a közgyűlésnek részvényenként P 125 osztalék kifizetését fogja indítványozni. Javasolni fogja továbbá az Egyesült Tégla- és Cementgyár Részvénytársaságnak a társulatba való beolvasztását. A beolvasztás a Salgó alaptőkéjének felemelése nélkül oly módon hajtatnék végre, hogy a még forgalomban levő Egyesült-részvényekért 1:3 arányban Salgó-részvények ajánlatnak fel csereképpen, mely célból a szükséges részvényt mennyiség a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál már rendelkezésre áll.

543

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állás keresőknek 10 fillér
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvéd úr! Háztulajdonos vagy gondnok? Mindenképpen érdeke, hogy háza jobban jövedelmezzen. Kiadhatatlanul nagy, vagy elavult lakásait, házát, korszerűen újítja, bővített adókedvezményrel, részletfizetésre is Lantos Mihály építőmester házújító vállalata V., Báthori-u. 5. Tel. 26-285. A legkisebb javítások is a legszakoszerűbben. Százalékos karbantartásunk pénzt, gondot takarít. Elsőrendű ajánlások.

544

Ügyvédek «Tempo!» irodában intéznek: sokszorosítást, bármely nyelvű fordítást, diktálást. Küldöncszolgálat. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

545

HIRDETÉSEK.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemical
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Sebestyén Ernő budapesti ügyvéd: Az Ember Fia a bírák előtt. — Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Magyar nemzetközi hitbizományi jog. (I.) — Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró: Az ügyvédi kar túlsúlyossága megszüntetésének módjai. — Dr. Zsitvay Tibor ny. igazságügyminiszter: Az ügyvédi kar túlsúlyossága megszüntetésének módjai. (II.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 15. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 3.

Az Ember Fia a bírák előtt.

Az a halálos ítélet, amely most 1900 éve, a római időszámítás 783. évének húsvétja előtt elhangzott Jeruzsálemben, örök figyelemztetés az emberi ítélkezés számára. Az a kereszt, amelyiken meg kellett halnia a legártatlanabbnak, aki valaha a földön járt, izzó jel minden bíró előtt, akinek ítéletet kell mondania.

Jézust arcultotta a jeruzsálemi bíróságon egy törvényszolga, mert nem volt megelégedve a válaszokkal, amiket Jézus adott a főpap vallatására. És a Megváltó így felelt a bántalomra:

— Ha rosszul szólottam, bizonyítsd be a rosszat, ha pedig jól, miért versz engem?

Évezredek eltelte után szerte a világon hány arcultás esattan el még ma is a nyomozók munkája közben, hányszor szolgál alapul a titokban, zárt ajtók mögött, arcultással kicsikart vallomás a főtárgyalás ítélkezésének, alapul szolgál a veréssel kivett beismerés, a helyett, hogy «bebizonyítanak a rosszat», — miként Jézus mondotta. Csaknem két évezred telt el azóta és mégis hány ártatlan sóhajtja el napjainkban is a bibliai kérdést: «Miért versz engem?»

* * *

A Jeruzsálemi Magas Tanács elnöke Jézus perének tárgyalásán türelmetlenül felkiált:

— Mi szükség van itt még tanúkra? — és sietve meghozza ítéletét.

Örökre elrettentő példát adnak ezek a szavak, amelyekkel a bizonyítás hiánya és a türelmetlenség megölte az Igazságot.

Mert ha felvonulhatnak Jézus életének tanúi, hogy elmondják a jóságos cselekedetek légióját, hogy tanúsítsák az állandóan hirdetett ígét, amely szerint Jézus nem fölforgatni jött a törvényt, hanem betölteni, ha leírják az isteni szeretetnek gyakorlásáról tanúskodó jeleneteket, talán nem lett volna bátorsága az ítélkezőknek arra, hogy halált mondjának az ártatlanság, a szelídség és az emberfeletti jóság élő képmására.

A legtisztább büntetőjogi elvet mondotta ki Jézus, amikor azt kívánta, hogy bizonyítsák be a rosszat, amit szólott vagy cselekedett. Ez a bebizonyítás a legnehezebb és mégis milyen könnyen kiáltunk még ma is bűnöst, holott ha tovább folytatnánk a bizonyítást, talán ártatlanság kerülne napvilágra.

* * *

Az ótestamentum büntetőjoga nem ismerte a keresztfeszítést, ez a rómaiak kivégzési módja volt. A mózesi törvény kövekkel sújtotta agyon az elítéltet, de kimondotta, hogy az ítéletet a tanúk kötelesek végrehajtani, akik terhelő vallomást tettek. Módot akart adni a hamisan tanúskodónak arra, hogy vallomását visszavonhassa, amikor aktív szereplőként kellett látnia tanúskodásának szörnyű következményét. Aztán elhangzott a krisztusi szó: «aki közületek bűn nélkül való, az vesse rá az első követ». A megköve-

zések lassan elmaradtak, de a halálos büntetés nem lett kevesebb. Követ nem vetettek többé, de a keresztfeszítettek és a vadállatok elé dobottak jajgatása továbbra is betöltötte a földet. Sőt még újabb eszközöket találtak ki a halálbüntetésre. Feltalálták a máglyán való elégetést, a keréketörést, az iszapbafajtást, az olajbafajtást, a karóbahúzást, a szív kitépését, az elevenen való befalazást, az éhenveszejtést, az elítéltnak szögeshordóban való görgetését. Ezzel szemben érezték, hogy képességeik elégtelenek a bűnösség megállapítására, ezért Istent hívták segítségül, akinek minden egyes esetben csodát kellett tennie az ártatlannak megmentésére. Ha a csoda elmaradt, a bűnösség be volt bizonyítva. Ámde ha Isten elrendelte, hogy az izzó vas ne égessen, hogy a megkötözött vízbedobott el ne süllyedjen, hogy a meztelen vádlott legyőzze a páncélba öltözött hivatásos bajvívót, akkor a gyanúsított ártatlansága napnál világosabban kiderült. Ha azonban Isten hallgatott és a csoda elmaradt, a bűnösség vált kétségtelenné.

És mialatt az emberek évezredek keresztlül megváltoztak, az együttélés formái, a gondolatok és világnézetek gyökeresen átalakultak, a tudás és a felvilágosodás szédeltes területeket hódított meg, hiedelmek, amik évszázadokon át uralkodtak, megsemmisültek, mindez átalakuláson keresztlül lényegében változatlan maradt a büntetőjog, aminek pedig együtt kellene haladnia a műveltség, a tudás és a megismerés fejlődésével. Ha a bizonyítás módjai közül el is tűnt az istenítélet, de eredményei ma is rendkívül kétségesek. A büntetés végrehajtása pedig csak lényegtelen formaiságaiiban változott meg, nem sokat enyhített rajta a krisztusi tanítás szelídsége. Ma is ugyanúgy büntetünk, ugyanúgy vasajtók és vasrácsok közé börtönbe zárunk, ugyanúgy kivégzünk, akasztunk és lefejezünk, mint évezredekkel ezelőtt. A különbség csak annyi, hogy a hóhér már nem öltözik piros ruhába és nem a kezével lendíti a bárdot, hanem polgári ruhában áll a gép mellett és gombnyomással pengével vágja le az elítélt fejét vagy villanyos árammal égeti halálra az összekötözött ember testét, míg régebben a máglya tüzen hamvasztotta el.

* * *

Jézust lázadásban mondotta ki bűnösnek a jeruzsálemi bíróság, holott a tartomány közvéleménye az ő cselekedetét nem tartotta bűnnek és nem látott Jézusban lázadót.

A mindenkori élő büntetőtörvény mondja meg, hogy valamely országban mit kell bűnnek tekinteni, amiért büntetés jár. Ámde a törvényt vagy egy ember, vagy pedig valamely törvényhozó testület többségi szavazással hozza, így tehát könnyen elképzelhető, hogy bűncselekménynek nyilvánítanak olyasmit, amit már a törvényhozók negyvenkilenc százaléka sem tart annak, sőt lehetséges, hogy az ország lakosai között azok vannak többségben, akik az új büntetőszabályt ellenzik. Mindenki tudja, hogy sok helyen érvényben vannak olyan törvények, amelyek fölött már évek óta nagy vita folyik, törvények, amelyek alapján a bíróság még büntetni köteles akkor is, amikor a közfelfogás megváltozott, de még nem hódította meg azt az egész útvonalat, amely a régi törvény megváltoztatásához vezet.

Innen van, hogy a laikusok között minden időben nagy tájékozatlanság uralkodik abban a kérdésben, hogy valamely cselekedet beleütközik-e a büntetőtörvénybe. Ezért örök igazság, amit némely jogtudós hirdet, hogy ha az elsőbíróság nem vitás tényállás

Amikor olyan régi jogunkból eredő jogintézményt kell a mai jogéletünk összefüggésébe beilleszteni, mint aminő a hitbizomány, azt történeti kezdeteinek figyelembevételével mellett mégis mai szemmel nézzük. Elkerülhetetlen tehát, hogy benne fel ne ismerjük és meg ne különböztessük azokat a dologi és örökjogi elemeket, amelyeket a régi élet és a régi jogtudomány nem különböztetett meg. Így nézve a kérdést, a hitbizományban ma is fennálló dologi kötöttség csak mint annak biztosítéka jön számba, hogy az alapító intenciója az egymásután következő nemzedékek viszonytagsságain át megvalósuljon. Azok között, akik a hitbizomány birtoklásában egymást követik, bizonyára voltak és lesznek takarékos, jó gazdák is, könnyűkezü, könnyelmű emberek is; olyanok, akiknek a szerencse és a körülmények kedveznek és olyanok, akiknek aszály, vízarádással, alacsony terményárakkal kell küzdeniük. A dologi kötöttség a hitbizományi vagyon állagának megmaradását biztosítsa mindezen esélyekkel és lehetőségekkel szemben.

Ha ez a dologi kötöttség valamilyen okból elesik, ez még magában véve nem érinti a törvényes örökléstől eltérő hitbizományi öröklési rendet. Az utóbbi — álljon az akár a primogenitura, akár a maioratus vagy a senioratus alapján — abban tér el a törvényes öröklés rendjétől, hogy a vagyont nem osztja meg az utódok között, hanem az alapítólevélben megjelölt egy várományos kezében együtt tartja, hogy az ő személyében a nemzetség fénye gyarapodjék és fenntartassék. Az a várományos tehát, aki ennek a különleges öröklési rendnek köszönheti nemcsak azt, hogy a birtokába jutott hitbizományi vagyon állaga élők közötti jogüggyel nem volt csorbítható, hanem azt is, hogy az nemzedékeken át a leszármazó örökösök között nem oszlott meg, együttmaradt: mindaddig, amíg ez az öröklési rend fennáll, annak betartására nemcsak erkölcsileg, hanem jog szerint is kötelezve marad. A dologi kötöttség elenyészésével a hitbizományi javaknak elidegenítése és megterhelése lehetővé válik ugyan; az elidegenítő és megterhelő jogüggyel nem hatálytalan, mint volt a dologi kötöttség fennállása alatt. Az az utód azonban, aki a hitbizományi alapítólevél rendelkezéseinek köszönheti a hitbizományi vagyon állagának birtoklását, azt az alapítólevélben megjelölt utódlási rend szerint továbbadni tartozik akkor is, ha a vagyon állagának csorbítása áthágathatlan jogi korlátokkal reá nézve már nincs lehetetlenné téve.

A hitbizományi intézmény egész összefüggésében ugyanis meg kell különböztetnünk elsősorban az átszállás rendjének szabályozását, azután minden hitbizományi birtokosnak azt a kötelezettségét, hogy a hitbizomány állagát megőrizze és a nemzetség őt követő nemzedékeinek átadja és végül a dologi biztosítékot, amely úgyszólván csak arra szolgál, hogy rosszindulatú vagy szerencsétlenkező hitbizományi haszonélvezőnek lehetetlenné tegye a hitbizományi vagyonnak a nemzetség kárára való szándékos vagy nemszándékos csorbítását.

Ez a megkülönböztetés fontos magának a hitbizományi intézménynek jogi elemzésében és elbírálásában, de fontos másfelől a felvetett és a kir. Kúria polgári jogegységi tanácsának döntése alá bocsátott nemzetközi magánjogi kérdés elbírálására nézve is. A mi modern magánjogunk Európáig a dologi jog és az örökjog differenciálásán épül fel és ugyanez a konstrukciója a nemzetközi magánjog szabályainak is nálunk és szerte Európában. Amikor tehát a jogszabályok kollíziójáról elmélkedünk, külön kell a kérdést megvizsgálni a hitbizományi intézményben inhaerens dologi jogi és örökjogi jogtételek szempontjából.

II.

Nemzetközi magánjog.

Arra a kérdésre, hogy a magyar bíróság milyen jogot alkalmazzon olyan jogviszonyok elbírálásában, amelyek különböző jogterületekkel állanak kapcsolatban, a nemzetközi magánjog, vagy — mint más névvel jelölik — a statutumok kollíziójának jogtételei adnak választ. Több jogterülettel valamely jogviszony akár azon az alapon állhat kapcsolatban, hogy az abban érdekelt felek egyike vagy másika vagy valamennyije idegen állampolgár, vagy állandó lakhelye van külföldön, akár azon az alapon, hogy a jogviszony létrejött, a szerződés megkötésének helye vagy a teljesítés helye, vagy a jogviszony tárgya fekszik külföldön, akár más egyéb alapon. Az ily módon felmerülhet kollíziós kérdések aránylag igen csekély körére nemzetközi megállapodások irányadók. Azokban a kérdésekben azonban, amelyekre nézve nemzetközi megállapodás nem

jött létre, minden jogrend a maga alkalmazásának területét és az idegen jogszabályok alkalmazásának feltételeit nemzeti jogszabályokkal állapítja meg. A nemzetközi magánjog elnevezése tehát nem ezeknek a jogszabályoknak nemzetközi eredetét jelenti, mert hiszen a kollíziós jogszabályok túlnyomó nagy része nemzeti eredetű; hanem jelenti a jogrendszerek kollízióját szabályozó jogtételeket, tekintet nélkül nemzeti vagy nemzetközi eredetükre.

A nemzetközi magánjog szabályainak ilyen eredeténél fogva nyilvánvaló, hogy az egyezményekkel szabályozott kérdések kis körétől eltekintve, nincs olyan nemzetközi magánjog, amely a kölcsönös jogi érintkezésben álló európai államokra egyaránt kötelező volna, hanem minden jogrendszernek megvan a maga nemzeti eredetű nemzetközi magánjoga. A magyar, az osztrák, a német, a francia, az olasz, az angol nemzetközi magánjog tételeit ugyanúgy csak az összehasonlító jogtudomány vetheti össze, mint ahogy az anyagi magánjog eltérő egyéb jogtételeit az összehasonlító jogtudomány tartja nyilván.

A magyar nemzetközi magánjog a magyar bíróságok jogszolgáltatására kötelező és irányadó. Ezek a jogszabályok tehát azokban a perekben lesznek csak alkalmazhatók és alkalmazandók, amelyekre nézve valamely magyar bíróság hatásköre és illetékessége meg van alapítva. Azt viszont, hogy az egyik ország bíróságainak ítélete a másik országban végrehajtható-e, vagy érvényesnek elfogadható-e, nem a nemzetközi magánjog szabályai döntenek el és nem is ahhoz igazodik, hogy az eljáró bíróság minő nemzetközi magánjogi szabályokhoz tartotta magát, hanem a jogsegélyre vonatkozó egyezményekhez, aminők tudvalevőleg szintén igen szűk keretek között jöttek létre és ezenfelül a nemzetközi perjognak ugyancsak nemzeti eredetű szabályaihoz, aminőket például a mi polgári perrendtartásunk 414. §-a tartalmaz.

Az a magyar ítélet tehát, amely példának okáért valamely csehszlovákiai vonatkozású perben kelt, nem azzal a hatályossági igénytel lép fel, hogy Csehszlovákiában végrehajttassék vagy érvényesnek elfogadtassék, nem azzal az igénytel tehát, hogy a perben álló felek jogviszonyát Csehszlovákia területére kiterjedő joghatállyal szabályozza. Az ítélet csak Magyarország területén, csak magyar hatóságok által lesz végrehajtható, és pedig tekintet nélkül arra, hogy az ítélet a magyar nemzetközi magánjog tételeinek engedelmeskedve hazai magyar anyagi magánjogot vagy csehszlovákiai anyagi magánjogot alkalmazott-e. Mindebből pedig következik, hogy a magyar bíróságra nézve csak a magyar nemzetközi magánjog tételei irányadók és semmi súlyuk nincs és nem is lehet azoknak a mérlegeléseknek, amelyek vonatkoznak a Csehszlovákiában uralkodó nemzetközi magánjogi felfogásra. Amely kérdésekben a statutumok kollízióját egyezmény nem szabályozta, mindegyik jogterület bírósága csak a maga nemzetközi magánjogi elveit alkalmazza, annál is inkább, mert hiszen a többi jogterület sincsenek figyelemmel a mi nemzetközi magánjogi felfogásunkra, ők is a maguk nemzeti nemzetközi jogtételeik alkalmazásával járnak el.

Következik az elmondottakból az is, hogy ha a magyar bíróság valamely jogviszonyt a maga nemzetközi magánjogi jogelvei alapján a magyar anyagi magánjog szerint bírál el, ez éppoly kevésbé jelentheti valamely idegen állam szuverénitásának megsértését, mint amennyire nem jelenti a magyar állam szuverénitásának megsértését az, ha valamely magyar vonatkozású, de az idegen állam bíróságai előtt elbírálás alá kerülő jogviszonyt az az idegen bíróság a saját nemzetközi magánjogi jogtételei szerint, saját anyagi magánjogának veti alá.

* * *

A nemzetközi magánjog kérdéseinek eléggé változatos megoldási lehetőségeit már régtől fogva két csoportba szokás osztani, a szerint, amint alkalmazandóknak mondják ki, vagy a jogviszony tárgyával összefüggő anyagi magánjogot: statutum reale, vagy a jogviszonyban érdekelt felek vagy fél személyével összefüggő magánjogot: statutum personale.⁴

Az előbbi csoportba tartozik pl. a *lex rei sitae*, a szerződés létrejöttének, a teljesítésnek helye; az utóbbihoz a fél állampolgársága, községi illetősége, rendes lakhelye.

A dologi jogi magánjogi kérdésekre nézve szinte vitán kívül áll a *lex rei sitae*: ingó és ingatlan dolgokra vonatkozó tulajdoni

⁴ Melchior: Die Grundlagen des Deutschen Internationalen Privatrechts, 1932. 2. és köv. oldal.

és korlátozott dologi jogok, azoknak megalapítása, átruházása, megszüntetése, birtokuk egyaránt azon hely anyagi magánjoga alatt áll, ahol a dolgok fekszenek. Ebből mindjárt levonhatjuk a kir. Kúria polgári jogegységi tanácsának elbírálása alá bocsátott kérdésre nézve azt a következtetést, hogy a csehszlovák állam területén fekvő hitbizományi birtokok dologi jogi kötöttségének fennállása vagy megszűntetése, megszüntetnek feltételei, módja és időpontja tekintetében egyedül a csehszlovák törvény irányadó.

Arra nézve, hogy az örökjogi kollíziós elvek a dologi jogoktól független szempontok szerint bírálendók és bírálhatók el, tanulságos példával szolgál az ingó hagyatékokra vonatkozó nemzetközi magánjog. Amennyire kétségen kívül áll ugyanis, hogy dologi jog tekintetében ingóságok is a *lex rei sitae* alatt állnak, ugyanannyira kétségen kívül áll az is, hogy az ingókban való örökösödés az örökhagyó személyes statutumának van alávetve. Ebből mindenestre megjegyezhetjük magunknak azt, hogy az öröklési jog kollíziós normái függetlenek a dologi jogoktól.

A hagyatéki ingatlanok öröklési jogának kollízionális normái tekintetében azonban sajátos bizonytalanság uralkodik. Valamiképpen belopódzott a közhiedelembé, hogy ezekre nézve a *lex rei sitae* öröklési joga irányadó. Látni fogjuk, hogy ez a hiedelem téves feltevéseken alapszik.

A téves közhiedelem forrása nyilván az osztrák polgári törvénykönyv 300. §-ának tartalma, amely szerint «ingatlan dolgok azon kerület törvényei alá vetvők, amelyben fekszenek; ellenben minden más dolgok a tulajdonos személyével egyenlő törvények alatt állnak.» Ez a jósz bály tartalma és elhelyezése szerint nyilván dologi jogi kérdésekre vonatkozik. Hogy Ausztriában magában is így értelmezték a 300. §-t, kifejezésre jutott abban, hogy szükségesnek tartották az 1854. évi aug. 9-i törvény 2. §-ában kimondani nemcsak az osztrák bíróságok illetékességét külföldi örökhagyók belföldi ingatlan hagyatékának letárgyalására, hanem azt is, hogy arra az osztrák anyagi törvények lesznek irányadók.⁵ Ezt az 1854. évi törvényt pedig az Itsz. 21. §-a nyilván nem tartotta fenn.

Semmiesetre nem tekinthető az osztrák polgári törvénykönyvnek ez a jogtétele nálunk élő jognak az ideiglenes törvénykezési szabályok 21. §-a alapján. Ez a szakasz ugyanis érvényében ideiglenesen az országgyűlés intézkedéséig fenntartotta az ausztriai polgári törvénykönyv mindazon rendeleteit is, «melyek az 1855-ik december 15.-i telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése vagy elidegenítése módjait meghatározzák.» A 21. §-nak ebből a tartalmából annyi világos, hogy csupán dologi jogi tartalmú rendelkezéseket óhajtott érvényében fenntartani és ezek közül is csak azokat, melyek a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állanak és amelyek a telekkönyvek tárgyát képező dolgok szerzésének és elidegenítésének módját határozzák meg; ezért az osztrák polgári törvénykönyvnek még azon dologi jogi rendelkezései sem tekinthetők nálunk élő jognak, amelyek nem állanak kapcsolatban a telekkönyvek jogával, annál kevésbbé azon rendelkezései, amelyek tisztára örökjogi vonatkozásúak.

(Folyt. köv.)

Dr. Löw Loránt.

Az ügyvédi kar túlzásfolttsága megszüntetésének módjai.*

Akik a vitának további folyamán felszólalnak, csekélységemet is beleértve, bizonyos handicap-pel vesznek részt a vitában, mert az első vitaestélyen a kitűzött kérdésnek igazán kiváló reprezentánsai mindkét szempontjából a kérdést oly részletesen világították meg és tárgyalták, — értem ezalatt *Teller Miksa* és a másik állásponton *Östör József* ügyvéd urakat, és *Zsitvay* öccellenciájának szintén az egész problémát átfogó előadását — hogy, mondom, súlyos handicap az, hogy vajjon a felszólalóknak az a hosszú sora, mely a meghívókon látható, fog-e egyáltalában újat mondani tudni erről a kérdésről.

Ezt a tehetetelt némileg súlyosítja, főleg azok számára, akik velem azonos állásponton vannak, az a körülmény, hogy, mint a

lapokból értesültünk, a Budapesti Ügyvédi Kamarának választmánya e héten tartott ülésében nagy szótöbbséggel újból a numerus clausus ellen foglalt állást. A vita derekán a felszólalókat érő ez az állásfoglalás talán válasz akart lenni — vagy ha nem is akart, de azok előtt akik az első vitanapon jelen voltak, úgy néz ki, mintha az volna — *Östör* képviselő úrnak arra a véleménynyilvánítására, hogy talán a Budapesti Ügyvédi Kamara kebelében a numerus clausus ellen megnyilvánult állásfoglalás az utóbbi időkben esetleg megváltozott volna. *Zsitvay* öccellenciája, aki leplezetlenül a korlátozott létszám mellett foglalt állást, többek közt azt mondta, hogy ennek a törvényhozási megalkotását — legalább így vettem ki a szavaiból — attól a tényről kell függővé tenni, hogy az erre vonatkozó kíváncsi a Budapesti Ügyvédi Kamara részéről nyilvánuljon meg, amely ha csak egy kamara is ugyan, és amely, ha az ország kamaráinak már megtörtént véleménynyilvánításai szemből a kisebbség pártján is van, mint kamara, — de taglétszámánál, fővárosi kamara voltánál fogva feltétlenül a legnagyobb figyelemre igényt tartó testület.

Méltóztassanak megengedni, hogy erre a gondolatra emlékeztetése idézzem a mélyen tisztelt értekezletnek *Herriot*-nak a napokban a revíziós törekvésekkel szemben nyilvánított azt az álláspontját, amely szerint revízióról csak akkor lehet szó, ha az érdekelt államok és a kisentente államok részéről fog megnyilvánulni az erre vonatkozó kíváncsi. Azt hiszem, hogy ez éppoly kevésbé várható, mint az, — legalább, ahogy ma látjuk a helyzetet — hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara nagy többséggel megváltoztassa álláspontját.

Hogy regisztráljam még a mult vitaest óta lefolyt eseményeket, talán némi egyensúlyozásul a kamara választmányának ezen újabb akaratnyilvánítására, megemlítem *Ráth Zsigmond* öccellenciájának, igazságszolgáltatásunk nesztörének a Pesti Hirlapban erről a kérdésről legutóbb megjelent vezércikkét, amelyben ő, aki már nyugodt távlatból szemléli az igazságszolgáltatás problémáit, két irányban találja a megoldás lehetőségeit: az egyik a korlátozott létszám megállapítása, még pedig mielőbb, a másik pedig ezt kiegészítőleg a megfelelő egyetemi tanulmányi reform.

Én ezt az értekezletet úgy tekintem, mint egy halálosan beteg ágyához összehívott orvosi konziliumot, amelynek éppúgy, mint az orvosi konziliumnak, nem lehet az a célja, hogy a beteg dicső multjával vagy jövő nagy reménységeivel foglalkozzék, azokat dicsőítse, magasztalja, hanem hogy a beteg életének megmentése érdekében az igazságot a legridegebben, minden elfogultság és pártatlanság nélkül megmondja. Azt a megtisztelő felhívást, amelyet az ankét vezetősége részéről kaptam, hogy ebben a vitában felszólaljak, úgy fogom fel, mint egy ilyen konziliumra való meghívást, amely konziliumban ugyan a specialista szerepét — ügyvéd nem lévén — nem játszhatom, de mégis más szempontból: a bíró szempontjából szóljak hozzá a kérdéshez. Igyekezni fogok ennek a feladatnak teljes őszinteséggel és teljes bátorsággal is megfelelni, amely bátorságot merítem az én közismert ügyvédbarát érzelmeimből.

Én, mint bíró, tulajdonkép nem onnan indulok ki és nem abból a szempontból tárgyalom elsősorban ezt a kérdést, mely az ügyvédségben kenyérkereseti forrást talál elsősorban, hanem azon magasabb szempontból, amely szempontnak főtétele az, hogy a bíró és az ügyvéd egyenlő faktora az igazságszolgáltatásnak.

De ez a tétel csak akkor nem pusztán frázis, és csak akkor élő realitás, ha az ügyvédség, amely erre a teljes egyenjogúságra és egyformán fontosságra joggal tart igényt az igazságszolgáltatás gépezetében, rendelkezik is azzal a magas erkölcsi nívóval, tekintéllyel és állásának járó külső tisztelettel, amely előfeltételek azokban az országokban, ahol ez a tétel nemcsak frázis, hanem élő valóság, tényleg megvannak. Előtte, mint kiindulópont — nem tagadhatom, többször adtam ennek kifejezést — a magyar ügyvéd mintaképe is az angol barrister, és hogy ez az ideál nem egy elérhetetlen valami, az a magyar faj kiválóságánál, a magyar ügyvédi kar magas, igen gyakran a barrister jogi képzettségét is meghaladó nagy jogi műveltségénél fogva egyáltalában nem tartozik az irreálisok körébe. Előtte tehát az ügyvédnek a mintaképeként az az angol ügyvéd lebeg, akinél, mint jól tudjuk, a felvételnél első feltétele az, hogy tökéletes igazi úr, valódi gentleman legyen. Aki valóban teljesen egyforma a bíróval, mert hiszen minden angol bíró csak ügyvédből lehet. Előtte ideálként az az angol ügyvéd lebeg, akinek az angol bíróval való egyenjogúságát

⁵ *Bar*: Das internat. Priv.- und Strafrecht, 1862. 387. old. 26. jegyzet. *Unger* System. I. kötet 199. old.

* A Magyar Jogászegylet és a Budapesti Ügyvédunió anketjén elmondott felszólalás.

legjobban az a körülmény bizonyítja, hogy még a legsúlyosabb ügyekben is bármikor a bírót az ítélkezésben helyettesíti, mert, mint tudjuk, ha a High Court bírása nagyon el van foglalva, a barrister is kiküldhető, hogy a vidéki tárgyaláson elnök legyen. Előtte, hogy a kontinensre térjek át, az a belga ügyvédi kar az ideál, — amelynek egy igazán tiszteletreméltó reprezentánsa tisztelte meg nemrégiben körünket — amely belga ügyvédi karban a kamarának az elnöke a fellebbviteli bíróság elnökével egy rangban áll. Ez az a nívó, amelyet, nézetem szerint, abból a célból, hogy a fenti tétel való realitássá váljék, nálunk is meg kell honosítani az ügyvédi karban.

Amde nálunk maga a szám nagysága (3200) zárja ki ennek a nívónak a lehetőségét. És ha talán pesszimista volt is Pollák Illésnek 25 évvel ezelőtt (amikor a Budapesti Ügyvédi Kamara tagjainak száma 1500 volt) az a kijelentése, hogy az ő tudomása szerint 1500 ügyvéd közül valóban önsúlyú, tehát tekintéllyel, jövedelemmel, vagyoni garanciákkal rendelkező ügyvéd legfeljebb ha száz van, mondom, ha ez a kijelentés túlzottan pesszimista is volt, de az kétségtelen, hogy ez a nagy szám, a 3000-et meghaladó szám, s főleg az a tény, hogy a diplomát elnyerő minden ügyvédjelölt nyomban teljesjogú tagja lesz a barreau-nak, megölője annak, hogy az ügyvédi kar tekintélye, önsúlya olyan legyen, mint az említett külföldi államokban.

Én tehát a korlátlan számban, illetve főleg abban a körülményben, hogy mindenki, aki csak akar, ma rögtön teljesjogú ügyvéd lehet Magyarországon, látom a veszedelmét annak, hogy az ügyvédi kar elproletarizálódása bekövetkezhetik. Ha figyelembe vesszük, hogy a külföldi városok számaránya szerint — amit nem akarok itt ismételni — tulajdonképp 7—800 ügyvéd lehetne Budapesten a berlini és a párizsi ügyvédek számához viszonyítva, Östör barátom elgondolása szerint, ki 500 lélekszámot vesz egy ügyvédre, legfeljebb 1900 ügyvéd, — elindulva tehát ebből, csak egy lehet a konklúzió, nevezetesen az, hogy a sorompót azonnal le kell zárni.

Leszek bátor felolvasni javaslatomat. És itt méltóztassanak megengedni, hogy mint bíró, az ítéletszerkesztés módszerét követsem: előbb felolvasom a javaslatomat és azután röviden indokolni fogom.

Javaslatom nem új. 1931-ben az Ügyvédi Kör szíves meghívása folytán erről a kérdésről a bifurkáció kapcsán volt szerencsém már előadást tartani, de most figyelembe veszem az időközben megnyilvánult véleményeket is. Javaslatom a következő:

I. A magyarországi ügyvédi kamaráknál vezetett ügyvédi lajstromok 1933. június 30. napjával lezárandók s ezen ú. n. alaplaajstromokba 1938. június 30. napjáig — az alábbi kivételtől eltekintve — fölvetel nem történhetik. Az ezen alaplaajstromba bejegyzett ügyvédek az ügyvédkedést eddigi működési körükben változatlanul gyakorolhatják, tehát korlátlanul járhatnak el az összes bíróságok és hatóságok előtt.

II. Az 1933. június 30. után ügyvédi oklevelet nyert jelöltek az ú. n. ügyvédhelyettesek lajstromába veendőek föl s ők csak a járásbíróságok, egyesbírók, rendőrbíróságok, közigazgatási hatóságok, községi bíróságok stb. előtt járhatnak el önállóan, — társasbíróságok (különösen pedig a felsőbíróságok, közigazgatási és hatásköri bíróság) előtt csak mint az alaplaajstromba bejegyzett ügyvéd helyettese járhatnak el.

Az ügyvédhelyettes az ügyvédek lajstromába csak 5 évi helyettesi gyakorlat után vehető fel, de aki az egységes bírói és ügyvédi vizsgát kitüntetéssel tette le, 3 évi gyakorlat után is már fölvehető.

III. Az ügyvédjelöltek csak 5 évi gyakorlat után — azok azonban, akik szigorlatukat kitüntetéssel tették le, már az eddigi 4 évi gyakorlat után — bocsáthatók az egységes bírói és ügyvédi vizsgára.

IV. Az egyetemi tanulmányi idő a jelenlegi 4 évről 5 évre emelendő fel s az egyetem bármely karára újonnan felvett elégséges érettek száma nem lehet több, mint az ugyanakkor fölvevett kitűnő, jeles és jó érettségi bizonyítvánnyal rendelkezők együttes száma, vagy e szám bizonyos hányada.

E javaslatom indokai a következők:

Hogy a sorompó lezárassék, erre nézve — mint a mult vitestélyen is egy közbeszólást hallottam, — a legökönómikusabb volna a rajtaütésszerű eljárás, vagyis ha — ami alkotmányos úton el nem képzelhető — ma éjjel 12 órakor a sorompók lezártnának. Mert minden törvényhozási rendszabály, amely egy ilyen sorompó lezárását tervezi, átmenetileg épp az ellenkező eredményt éri el, t. i. pillanatnyilag megduzzasztja a vizsgára jelentkezők számát. Láttuk 1913-ban, amikor az ügyvédhelyettesi intézmény az 1912-es

törvénnyel életbelépett, hogy ez milyen hatalmas duzzadást eredményezett. Erről az azonnali lezárásról azonban nem lehet szó; június 30-ával azonban törvényhozási úton azt meg lehetne csinálni.

Most mi az előnye ennek a javaslatnak? A zárt létszámjavaslatnak a lényege az, hogy kamaránként megállapíttassék az ügyvédeknek a létszáma és azután ez, mint elérendő, tűzessék ki, és ehhez képest csökkentessék a tényleges szám. Ebben a javaslatban azonban nem foglaltatik zártlétszám-megállapítás, csak az, hogy most a sorompót le kell zárni 5 évre, ami tulajdonképpen természetes folyamánya az ügyvédhelyettesi intézmény életbeléptetésének. Az a kérdés, hogy azután öt év múlva mi lesz, most nem aktuális. Itt mindjárt azt a kérdést akarom elintézni, amit főleg Teller Miksa barátom hozott fel, hogy t. i. csak 20—25 év múlva érezteti hatását egy ilyen intézkedés. Teljesen osztom Östör József barátomnak azt a nézetét, hogy azzal, hogy a sorompó lezáratik, máris azonnali eredmény van elérve és hogy az öt év vagy tíz év utáni eredmény vizsgálatánál is nemcsak azt kell nézni, hogy milyen volna az állapot így, hanem hogy milyen lenne e nélkül. És ha csak egy ötévi ciklust vennénk alapul és az évi szaporodást hatvanra tennénk, ez öt év alatt háromszázzal való megnövekedését jelentené az ügyvédek létszámának, míg viszont a sorompók lezárása esetén nemcsak ez a szaporodás maradna el, hanem a közbenlévő törlésekkel együtt — amit negyvenre tennék — ötszázas különbözetet jelentene. Ennek a javaslatnak — eltekintve attól, hogy, mint mondtam, zártlétszám-megállapítást nem foglal magában — az a további előnye is van, hogy teljesen kikapcsolja a kérdésmegoldásnak leglényegesebb részeit, nevezetesen azt, hogy ki állapítsa meg a létszámot, mennyi legyen a létszám, és hogy ebben a létszámban a felvétel eldöntése kinek a hatáskörébe tartozzék. Minderről most nincs szó, erről nem kell intézkedni. Az egyetlen intézkedés a további duzzadás megakadályozására: a sorompó lezárása.

További előnye a javaslatomnak az, hogy szerzett jogokat nem érint. Hogy szerzett jogokat nem érint, ezt csak úgy lehet érteni, hogy a meglevő, tehát az ú. n. alaplaajstromban levő ügyvédek jogát nem sérti. De hogy a jogfosztást vissza lehessen vinni úgyszólván az elemi iskoláig, hogy már a gimnáziumba beiratkozott gyermeknek is joga lenne arra, hogy beiratkozását figyelembe vegyék majd az ügyvédi pálya kérdésének megoldásánál, ezt nem írom alá. Némi jogfosztás volna még az Östör-féle tervezet szerint is, ami — ha jól értettem — abban áll, hogy megállapítják a létszámot, azonfelül nem szabad bizonyos negyedrészt kivételével senkit felvenni és a többiek nem lehetnek ügyvédek. Az én javaslatom II. pontja szerint azok is ügyvédek volnának, akik a sorompó lezárása után szerzik meg a diplomát, de még nem teljesjogúak, mert ilyenek öt évig (illetve három évig) csak azok lehetnek, akik az alaplaajstromba fel vannak véve.

Ez az én javaslatom tehát nem numerus clausus, hanem ez a bifurkáció. És ez az a kérdés, amelyet annál inkább ajánlok szíves megfontolásra, mert nagyon sokan nem foglalkoztak behatóan ezzel a kérdéssel és ezúttal is megismétlem Pollák Illés megjegyzését, hogy: «a bifurkáció nem olyan szépasszony, akibe azonnal bele lehet szeretni, a szerelemhez bővebb tanulmányozás szükséges».

A bifurkációval azért érdemes foglalkozni, mert alapgondolatában mindannyian egyetértünk, még Teller Miksa s a Kamarának mélyen t. Elnöke is, mindnyájan elismerik annak helyességét, hogy a ma levizsgázott ügyvéd ne mehessen a Kúriára tárgyalni, hanem csak egy-két év múlva. A bifurkációnak ez a módja éppen ezt akarja, csak évekbeli különbség van közöttünk, t. i., hogy három, négy, vagy öt év legyen.

A gondolat nem is új. Nemcsak azért, mert szegény megboldogult Pollák Illés ezen gondolat megvalósításának szentelte szinte egész életét, hanem azért, mert, mint említettem, az 1912-es törvénnyel a corpus juris-ba is bekerült. Nem tudom, nem ismeretesek előtttem az okok, amelyek arra vezettek, hogy 13 éves fennállás után, amikor már lenyeltük a békát azzal a 1912-es törvény folyamánaként bekövetkezett vizsgatömeggel, hogy akkor 1925-ben miért kellett ezt a rendelkezést hatályon kívül helyezni, éppúgy, mint azt a másik jó rendelkezését is a perrendtartást életbeléptető törvénynek, amely tehát szintén nem új, hogy t. i. ügyvédjelölt a társasbíróság előtt nem tárgyalhat.

Ez a megoldás s így az én javaslatom tulajdonképp nemcsak hogy nem numerus clausus, mert hiszen semmiféle létszámot nem állapít meg, hanem felelegetessé is teszi a numerus clausust. Ezt kiegészítőleg

azonban, teljesen egyetérték az összes felszólalókkal abban, hogy nem lehet pusztán ezt a kérdést, az ügyvédi gyakorlat kérdését, önmagában megvalósítani, hanem egy szerves reformra van szükség, amely visszamegy az egyetemig. Természetesnek találom, hogy tekintettel az imminens veszélyre, mindazt a jó gondolatot, amely akár az egyik, akár a másik táborból elhangzott, együttesen és szervesen meg kell valósítani.

Az én javaslatom szerint tehát az volna a helyzet, hogy *háromszor öt év múlva az érettségi letétele után — öt évi egyetemi tanulmány, öt évi ügyvédjelölti gyakorlat, öt évi ügyvédhelyetteség — tehát 15 év múlva, vagyis 32 éves korában — a kitüntetéssel vizsgázó három évvel korábban — lesz az ügyvéd, teljesjogú ügyvéd.* De kérdem, oly nagy baj vagy méltánytalanság rejlik-e ebben. Hát a testvér bírói pályán nem-e szintén csak oly korban, sőt még később, átlag 35 éves korban, 8—10 évi joggyakornoki, négy évi jegyzői, azután még titkári szolgálat után kerül sor a bírói kinevezésre. Tehát a teljesjogságot a bírói pályán szintén nem nyeri el a juratus korábban, mint ezen tervezet szerint.

És vajjon a fiatal orvosnak, ha hat évi egyetemi studium után megszerzi diplomáját, nem kell-e éveket — gyakran díjtalanul — klinikákon dolgoznia, míg magát némileg önállósíthatja?

Méltóztassanak megengedni, hogy ugyancsak rámutassak arra a körülményre, hogy Angliában a fiatal barrister ügyvédi avatása után éveket dolgozik mint junior az idősebb barristernél minden díjazás nélkül, úgy hogy ott barristernek nem is mehet, akinek nincs magánjövedelme vagy vagyona. Tudvalevőleg ott honoráriumot perelni nem illik. Franciaországban és Belgiumban pedig meg van a stagiaire-intézmény. A fiatal ügyvéd 3—5 évig idősebb ügyvéd mellett dolgozik fizetés nélkül. Tehát, mint látjuk, ezekben az államokban nagyon kevésbé kenyérkeresői pálya az ügyvédség a pálya elején. *Magnus*-nak abban az összeállításában, amelyet a berlini Reichsgericht jubileuma alkalmából tett közzé, érdekes adatok vannak a belga ügyvédek keresetére vonatkozólag. Bruttó jövedelme a háború utáni első évben átlag 75 frank, a másodikban 2—300 frank, a harmadikban 1000 frank, a tizedik évben 5—6000 frank. Dániában néha tíz év is eltelik, míg az *A* kategóriájú ügyvéd bejut a *B* kategóriába, hogy társasbírótság előtt is tárgyalhasson. Hogy pedig a *G* kategóriában a legfelsőbb bíróság előtt tárgyalhasson, azt csak 30—40 ügyvéd tudta elérni, olyan szigorú volt az a különvizsga, amelyet a legfőbb törvényszék előtt kell letenni.

Ha ezeket a példákat látjuk, akkor nem lehet elzárkózni az elől, hogy az ügyvédi pálya tekintélyének érdekében bizonyos tagozódást kell létesíteni és a nívélemelés szempontjából nagyon üdvös hatást várnék azon általam javasolt intézkedéstől, hogy a *kitüntetéses vizsgával rendelkező rövidebb idő alatt vehető fel az alap-lajstromba, és viszont a kitüntetéses szigorlattal rendelkező joggyakorlata is rövidebb.* Magától értetődik, hogy ez a vizsgázók szorgalmát óriási mértékben fogja emelni, mert ma az a helyzet, hogy ha kihirdetjük, hogy kitüntetéssel tette le a jelölt a vizsgát, elteheti az irattárba és — hacsak bírói pályára nem lép — semmi hasznát nem fogja venni. A kivételes szorgalommal megszerzett ügyvédi diplomának ez a reális értékelése is foglaltatnék a javasolt kivételes rendelkezésben.

Végül helyeslem azt is, hogy a vizsgákat is szigorítani kell az egész vonalon.

Befejezésül méltóztassanak megengedni, hogy utaljak arra, hogy ez a kérdés: az ügyvédi kar zsúfoltságának megoldása már az előrebocsátottakból, a bírósággal való parallelból kiindulva is, nem kizárólag ügyvédi kérdés, nemcsak az ügyvédi kar kérdése és nem a Budapesti Ügyvédi Kamara kérdése. A mai 3200 budapesti ügyvéden ez a javaslat vagy bármely javaslat éppúgy nem segít, mint ahogy a mi helyzetünkön sem segít semmi, addig, amíg egy általános világgazdasági javulás és revízió be nem következik. Mirajtunk, a mai nemzedéken, ezek a jogszabályok és intézkedések már nem segítenek. Azonban méltóztassanak — és ezt a könyörgő kérésemet a Budapesti Ügyvédi Kamara mélyen tisztelt tagjaihoz intézem — elgondolni azt, hogy önök sem a saját érdekeiket, sem pedig az ügyvédjelöltek érdekeit nem képviselik helyesen akkor, amikor annyira ellenzik a sorompó lezárását, mert önöknek most már csak a *jövő nemzedék létét és boldogulását kell biztosítani.* Mert valahányszor összeült egy értekezlet, amelynek tárgya volt ennek a kérdésnek megoldása, — méltóztassanak utánanézni — mindig azt mondták, hogy miért nem csinálták meg 15 vagy 25 évvel ezelőtt, akkor ma csak 1500 budapesti ügyvéd volna. Éppen azért

ezt a kérdést most már nem lehet tovább halogatni, ne jöjjön még egy alkalom, amikor azt mondják, hogy 1933-ban is volt ankét, miért nem hozták meg ezt a döntést.

Az én javaslatom, ha sine ira et studio vizsgálják, nem numerus clausus s így nem érinti az ügyvédség magasztos, jogvédői hivatásának függetlenségét, nem sért különösebb szerzett jogokat, gátat emel a további túlszaporodás ellen s emelni fogja az ügyvédi állás tekintélyét, megbecsülését.

Ezek azok, amiket teljes őszinteséggel és számot vetve a némelyeknél esetleg kiváltot recenzussal, előadni bátor voltam és remélem, hogy nem fog rajtam beteljesülni Szent Pál apostolnak mondása: «valóban ellenségetekké lettem azáltal, hogy megmondtam nektek az igazat».

Dr. Mendelényi László.

Az ügyvédi kar túlszűfolttsága megszüntetésének módjai.*

Mindig azt vallottam, hogy ideálisan és elméletileg véve a zárt-szám egy orvosság, mely momentán semmit sem segít. Azért mondtam ezt, mert ez meggyőződése, akkor is azt mondtam, hogy nem foglalkozom addig a zárt számmal, amíg maga az ügyvédség tekintélyes sorokban nem vonul fel mellette. Mert ha az ügyvédség maga vallja, hogy ez megváltása, akkor melléje állok, mert elméletileg osztom azok nézetét, akik a zárt számmal mint eszközzel a szukkreszcenciát kellőképpen tudják megválogatni.

Az én elgondolásom szerint a zárt létszám érvényesülése a joggyakorlat küszöbén kezdődik a tehetség alapján, az ügyvédi autonómia és az igazságügyi hatóságok ismertett kiválasztása révén. De működik a joggyakorlat alatt és az egységes vizsgán is. Megvagyok győződve, ha ennek a kérdésnek döntő faktora az autonómia lesz, akkor a megoldásból ki lehet küszöbölni mindazt a rejtelmet, félelmet, aggodalmat, ami ma még ezt a fogalmat körülveszi.

Kamarák szerint meg kell állapítani azt a számot, ami évenként felvehető. Aki felvételre nem kerül, ügyvédhelyettes lenne. Erről később beszélünk. Bizonyos kort elért ügyvédnek fiát, vejét, közeli rokonát fel kell venni a Kamarába, az ügyvédek lajstromába, de önálló gyakorlatra ez nem jogosítana. Halálesetnél méltányolni lehetne ilyen szempontot. És minthogy minden irodának erkölcsi és anyagi értéke van, a jog átruházásnak, a jog átöröklésnek bizonyos mértékig való tekintetbevétele elől nem lehet kitérni. De ezt szigorúan ellenőrizni kell.

A kamarai felvétel összes szempontjaira itt kiterjeszkedni nem lehet. A lényeg a tehetség és rátermettség, az előzetes szűrőknek kellő alkalmazása és figyelembevétele és — a legkényesebb vonatkozásban az angol inn példára hivatkozom — a felvétel a Kamara, az autonómia részéről, bár a magam részéről egy későbbi vonatkozásban a bifurkációval kapcsolatban egy ötletet vetek fel, hogy milyen fórumra lehetne a kamarán belül bízni.

A létszám megállapítására most nem terjeszkedem ki. Ezt lehet úgy megállapítani, hogy alig érünk el valamit, hogy t. i. az évi apadás egy hányadát töltjük be, akár megállapítunk egy ideális létszámot és ehhez képest egy relatív létszámot és az így időnként változó ideális létszámhoz és ahhoz igazodó relatív létszámhoz képest legyen megállapítva rugalmasan az évi szukkreszcencia létszáma, hogyha bizonyos zsilipeket, hogy akár az autonómiához, akár az Östör elgondolása szerinti fellebbezési fórumhoz lehessen fordulni méltánytalan esetekben. Esetleg fel is lehetne emelni a létszámot. Ezek a legapróbb kérdések, de ezek szoktak a legfőbbak lenni.

A bifurkáció kérdésével érdemes foglalkozni, a verseny és az idősebb kartársak szempontjából. A mai versenyben az marad le, aki a modern kenyérkanyarítás munkájában kevésbé tud résztvenni és nem érvényesül. Pedig a böcs tapasztalat és tudás és a megszolgált erkölcsi tekintély az, ami legjobb védője minden igazságszolgáltatásnak. Méltányos és igazságos tehát, hogy egy bizonyos kort elért ügyvéd, a maga kenyérének biztonságában élhessen. Ez valamennyiünk érdeke, és el kell ismernünk, hogy ebben egy nagy és egyenlő igazság lenne. Úgy képzelem megoldani a dolgot, mint hogyha valakit bírónak neveznek ki, a mai törvények szerint nem lehet bizonyos időtartam kimutatása nélkül,

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 14. számban.

amint ügyvédnek, vagy másnak kellett eltöltenie, nem lehet rögtön táblabírónak vagy kúriai bírónak kinevezni, ellenben az ügyvédjelölt mehet rögtön a Kúriára tárgyalni. Sohasem felejttem el, hogy egy napos ügyvédjelölt koromban teljesen elkészülve tárgyaltam a Kúrián, jól végeztem el a dolgomat, tehát nem az elkecseregés beszél belőlem, de sohasem felejttem el, hogy fiatal jelölt koromban én akartam kioktatni a megőszült kúriai bírakat.

Bizonyos, hogy aki egyszer a diploma birtokában van, az még nem mind egyforma. Meggondolandó, hogy nem kell-e még ilyen megkülönböztetést tenni a táblán is. Úgy képzelném, hogy legalább is az az időmúlás meg legyen az ügyvédeké, ami szükséges a táblabírói kinevezéshez vagy a kúriai kinevezéshez, hogy ő eljárhasson a táblán, illetőleg a Kúrián, és az is kérdés, hogy elegendő-e ez csupán. Azt hiszem, hogy nem elegendő. Ha valaki öt évig bejegyzett ügyvéd volt, de soha életében ez alatt az idő alatt nem végzett olyan munkát, amely érdemesítené arra, hogy táblai ügyvéd legyen, — nevén nevezem a dolgot — vagy kúriai ügyvéd legyen, akkor, ha valakinek letelt az ideje, legyen mód és alkalom arra, hogy az illetékes elsőfokú, mondjuk törvényszéki fórum megtegye a maga nyilatkozatát, de ezzel sem elégedném meg, hanem azt mondanám, minden táblának legyen joga megállapítani évenként azt a létszámot, amelyen belül felveszi az egyébként alaki feltételekkel rendelkező ügyvédek a táblai ügyvédek névjegyzékébe. Méltóztassék megengedni, sokszor az ilyen gondolatmenet, ha nem fogadtatik is el, helyes megoldásra vezethet.

A táblai ügyvédek, akármelyik tábla vette is fel, bármelyik tábla területén is eljárhatnak. Kúriai ügyvédek azok lehetnek, akiknek felvételét a kir. Kúria határozza el.

Most jön az a kérdés, hogy mindezt csak légüres térben lehet elképzelni, mert szerzett jogokat nem lehet elvenni. Idevonatkozólag egy ötletet vetek fel. Méltóztassék vele foglalkozni. Mi lenne akkor, ha csakugyan megvalósítjuk a táblai és kúriai ügyvédek minősítésének intézményét, ha azt mondanók, hogy ezúttal öt évre szól ez a megbízás és öt évenként újakat és újakat kell megbízni. Ez is egy megoldás, nagymértékben enyhítene azon a versenyen, amely ma fennáll, és viszont nem teszi lehetetlenné azok helyzetét, akik oda ma nem mehetnek be. Ha tovább megyek, akkor el kell gondolni azt is, hogy ez bizonyára az ügyvédi karnak java lesz, akik az ügyvédi kar bizalmát is bírják, akiknek szerepet kell adni az ügyvédi kamarák vezetésében is és ezekből az ügyvédek közül lehet kiválasztani azt a fórumot, aki bírván nem az igazságügyi kormány, hanem a független bíróság megbecsülését és ennek következtében bizalmát, de ugyanakkor kartársaiknak is a bizalmát, mert kamarai felterjesztés nélkül senkit sem lehetne táblai vagy kúriai ügyvéddé meghívni: ezekre lehetne bízni mindazokban a kényes kérdésekben a döntést, amikor a zárt számba való felvételtől van szó.

Ezek a gondolatok talán újak, talán merészek, de mindenestre eléri, hogy gondolkodásra késztetnek.

Mi maradna most a többi ügyvédnek? Maradnának a többi területek. Ezeket szaporítani kellene. Meg kellene állapítani, hogy ügyvédjelölt csak egyes bíróságoknál járhatna el, az ügyvédhelyettes eljárhatna a fellebbviteli bíróságoknál és, mintegy átmenetet alkotva ügyvédjelölt és ügyvéd között, lehetségessé tenné az ügyvédhelyettes külön alkalmazását.

Van itt még egy ötlet, ami nagyobb ellenállással fog találkozni. Ez az, ami kis összefüggésben van a nyugdíjintézet támogatásával, az innék gondolatából folyó vagyoni cenzussal is, és abból áll, hogy az ügyvédektől kauciót vegyünk. Ezt elképzelhetőnek tartom, s a mai viszonyokhoz idomítva kell az összeget megállapítani. Azt mondom, hogy az elsőfokú ügyvédtől 1000 P-t, a táblai ügyvédtől 5000 P-t, a kúriai ügyvédtől 20,000 P-t kérnék. Mi történnék a kaucióval? A kaució az ügyvédi nyugdíjintézet javára kamatozna az alatt az idő alatt, amíg az ügyvéd azt a pozíciót tölti be.

Vannak gondolatok a bifurkációval kapcsolatban, amikre nem tudok már kiterjeszkedni, pl. a teljesen különleges szakmában bedolgozott és tekintéllyé vált ügyvédeknek szaktanácsadói mivolta, csak a teljesség kedvéért mondom.

A munkaalkalmak kérdésénél azt tartom, hogy amennyiben nem sikerült annakidején megalkotni az okirati javaslatot, ami nem rajtam múlt, semmi akadálya szerény nézetem szerint, hogy a zugírászat üldözéséről szóló azt a javaslatot, amit a nyár folyamán bátor voltam a kamaráknak megküldeni és amin lehet is, kell is némely módosítást tenni és amely gondoskodni kíván az

ingatlanforgalmi irodák és hasonló intézmények zugírászi működése elleni védelemről, ezt a javaslatot mindenesetre keresztül lehetne vinni, mert ez nem fog találkozni azzal az ellenállással.

A békebírásgra nézve is ellentétes nézetem vagyunk *Teller* előadó úrral, aki azt mondja, kérdéses hány ügyvédet lehetne ott elhelyezni. A békebírásg révén számításom szerint 2—300 ügyvédet lehetne elhelyezni, ami nem csekélység. Az más kérdés, mindenestre ez a szerény nézetem, ha méltóztatnak más helyen és nem megkötött időben, nagyon szívesen beszélnek a kérdésről, mert nagyon szerettem volna megoldani. Ha a békebíráknak eltöltjük a prakszist, de megengedünk bizonyos okiratkészítést, nem azt, amit fenntartottak a közjegyzőknek, akkor nem azt érzük el, hogy egyes ügyvédektől elvonunk munkaterületeket, hanem azt érzük el, hogy a sokat emlegetett községi jegyzőktől vonunk el munkaterületeket. Mert, ha egy békebírásnál eljáró ügyvéd azután a feleknek együttes kérésére okiratot szerkeszthet, akkor megszűnik az az abúzus, hogy a községi jegyzők foglalják le ezt a területet.

A közigazgatási alsóbíróságok kérdése azt hiszem a közeljövőben meg fog oldódni. Arra kell törekedni, hogy ott a kötelező ügyvédi képviselőből nem engedhetünk, nem ügyvédi érdekből, hanem közérdekből, ahol mellébeszélésnek nem, hanem csak a jogászai gondolkodásnak lehet kizárólagos haszna.

Még egy fájó kérdés, amely a legjobban bántott: a szegényvédelem díjazásának kérdése. A Te. tárgyalása során, ahol a kormány felhatalmazást kapott a büntető törvénykezési illeték nem nagyon szimpatikus bevezetésére, az volt a feltevés, hogy az ebből befolyó jövedelem, amely 2—300,000 P-t ígért az első időben, egyrészt a bírói status fokozatos továbbépítésére, másrészt az ügyvédi szegényvédelem díjazásának inkább jelképi, de jogilag nagyjelentőségű bevezetésére adott volna alkalmat. Az államháztartás helyzete ezt megakadályozta. Most tehát nem tehetek mást, minthogy azt az egyetlen módot tartom a helyzet megoldásának, hogyha meghozza az ügyvédség és a társadalom azt az áldozatot, hogy a mai törvénykezési illetékeket ebből a célból 5%-al emeli. 7—8—9 millió pengő 5%-a 400—450,000 pengő. Ha havi 200 pengőben számítom a létminimumot, azt hiszem, hogy ennek a révén megint körülbelül 200 ügyvéd életfeltételeit teremtettük meg. Előbb 300-ról, most 200-ról beszéltem, az okirati munkaalkalom megint jelent száznak megélhetést, így 600 ügyvéd megélhetésével könnyíthetünk a kar helyzetén.

Nagyon messze mentem és sok olyan gondolatot vetettem fel, amely alkalmas arra, hogy vitatkozzunk. Ki kell jelentenem, hogy szent meggyőződése, ami *Juhász* öccsellenciájának: nemzeti érdek, hogy a magyar ügyvédtársadalom helyzetén javítsunk, mert különben a magyar társadalom elveszti legkipróbáltabb vezetőjét, az ügyvédséget és oly megpróbáltatások elé néz, hogy teljesen kormány nélkül megy a veszélyeknek elébe.

Eszembe jut az ügyvédség helyzetéről, amit — gondolom — *Csemegi Károly* mondott: fontolja meg minden magyar ember, mit jelent az, ha a ragyogóan tiszta akropoliszba olyan sikátorokon át vezet az út, ahol nem tudjuk, mikor találkozunk barátokkal, mikor útonállóval. Az ügyvédi kar erkölce tisztán és világosan áll, erről első sorban a kegyetlenül erős és sziklaszilárd erkölcsi alapon álló fegyelmi bírósága gondoskodik. Ellenben vannak jelenségek, hogy a megpróbáltatások mindenféle foglalkozásban találunk erkölcsi áldozatokat és nekünk a nemzet és ügyvédtársadalom jövője érdekében ezeknek az áldozatoknak a megelőzésére kell törekednünk és biztosítanunk, hogy amilyen fényes a levegő fent az akropoliszban, ugyanolyan fényes, szép és tiszta út vezessen el odáig.

Szemle.

— **A római jog** Németországban négyszáz éves multja alatt sohasem volt kedvence a rossz diákoknak. Victor von Scheffel, aki, mint jogász rossz tanuló volt ugyan, de akinek halhatatlan humora őserővel él diákdalaiban, egész komolyan kérdezte a Säkkingeni Trombitásban:

Sind verdammt wir immerdar
Den grossen Knochen zu benagen,
Den als Abfall ihres Mahles
Uns die Römer hingeworfen?

Igaz, hogy a német nemzeti jogtudomány és törvényhozás nehezen képzelhető el Savigny és Puchta, Ihering és Wind-

scheid, Bekker és Sohm vagy a pandektistáknak ama szinte végtelen sora nélkül, akiknek munkássága végül a BGB.-ben az Első Birodalom nemzeti jogegységét megteremtette. Nemcsak a magyar, de a német jogra is vonatkozik Werbőczy ítélete: Omnia fera jura hujus Regni ex pontificiis caesarisque juris fontibus progressum habent, és ha a római jognak minden szabályát hiánytalanul sikerülne is az élő jogból kiirtani, a jogászai gondolkodás logikájában még akkor is tovább élne a Corpus Juris Civilis didaktikus hatalma. De éppen ez az, ami a római jog iránt ellenszenvet ébreszt azokban, akik éppoly kevésbé szeretnek tanulni és gondolkodni, mint ahogy nem rokonszenveznek a logikával sem. Egészen logikus tehát, ha a bajor igazságügyminisztériumnak új népbiztosa (kommissarischer Justizminister) azzal kezdi működését, hogy a római jogot száműzi a jogi fakultásról. Nem szabad feledni, hogy a jus civile receptiója a XVI. században történt, amikor a lovagok és parasztok ítélkezését a szakbíráké váltotta föl. Ismét logikus tehát, ha azok, akik a történelem óráját visszaigazítják a középkorba, olybá veszik a római jog receptióját, mintha meg se történt volna. Mégse járja ugyanis, hogy a német náci joghallgatók kénytelenek legyenek a római jog hármasszabályát — honesta vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere — megtanulni, amikor a hazafias kötelesség mindennek ellenkezőjét parancsolja. Legfeljebb azt lehetne kifogásolni, hogy Frank igazságügyminiszter csak a római jognak kötelező tanítását szüntette meg. Voltaképp az egész német jogrendszernek a tanítása feleslegessé vált. Mert minek kell oly jogot tanulni, amely a gyakorlatban nem nyer alkalmazást, vagy amelynek minden egyes tételét egyetlen embernek hatalmi szava bármely pillanatban megváltoztathatja? Ahol a harmadizigleni felmenők vérsavójának reakciójától függ, hogy valaki az ügyvédi vagy bírói hivatást betöltheti-e, vagy ahol visszaható erejű «törvény» alapján szabható ki halálbüntetés, ahol szerzett jogok egy tollvonással eltörölhetők, ott valóban időszzerűtlen a jogászokat arra megtanítani, hogy jus est ars aequi et boni. Ehelyett az igazságügyminiszter az ősgermán jognak «életképes csiráiból» kívánja a Harmadik Birodalom nemzeti jogát kiépíttetni. Ennek a dicséretes igyekezetnek jelei az élő joggyakorlatában már is észlelhetők. Így az ősi Faidat, amely tudvalevőleg a fëhon (gyűlölni) igéből származik, sikerült visszaállítani; komoly törekvés mutatkozik, hogy a Gewere, mint ünnepélyes és szimbolikus birtokszerezés legalább az áruházakra vonatkozólag érvényesüljön és a Friedlosigkeit-et, a régi germán jognak a legsúlyosabb büncselekményekre alkalmazott büntetését máris eredményesen alkalmazzák nem fajtiszta ügyvédekkel, orvosokkal, írókkal, zeneszerzőkkel és egyéb gonosztevőkkel szemben. Hogy az új nemzeti jognak a Grágás vagy a lex Bajuvariorum fog-e alapul szolgálni, az nyilván csak a partikularizmus kérdésének végleges elintézése után lesz eldönthető, de mint kiinduló pont a római jog kötelező hallgatásának eltörlése biztató jelenség.

— A cégjog és a korlátolt felelősségű társaság jogának körében a budapesti kir. ítéltábla (1933. március 11-én P. VI. 3306—1933. sz. a.) úgy döntött, hogy a Kft. létrejöttnek csak a cégbejegyzésnek a Központi Értesítőben szabályszerűen történt kihirdetése után tekinthető. Ennek a döntésnek a tartalma az, hogy a Kft. létrejöttéhez nem elég bejegyzése, hanem szükséges a bejegyzés közzététele is, jelentősége pedig, hogy a társaság nevében eljárók személyes felelőssége a közzétételig tart. A kérdés azért merülhetett fel, mert a törvény 13. §-a a Kft. létrejövételéhez csak a cégjegyzékbe bejegyzése szükségességét említi a kihirdetés nélkül, amivel a törvény eltérni látszik a K. T. 160. §-ától, amely szerint

a részvénytársaság «a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetés és kihirdetés előtt létezőnek» nem tekinthető. De ez az eltérés csak látszólagos. A K. T. 149. §-a szerint is a részvénytársaság megalkotásakor akkor tekintetik, ha az alaptőkének biztosítása s az alapszabályok megalkotása után a társaság a «cégjegyzékbe bevezettetett» a kihirdetésről csak a megalakulást megelőző tényekről intézkedő 160. § szól. De egyrészt a cégbejegyzés és kihirdetés közt a K. T. 8. §-a oly szoros kapcsolatot létesít, hogy a cégbejegyzés a kihirdetés nélkül befejezettnak nem tekinthető, másrészt a Kft.-ről szóló törvény 13. §-ának indoklásából kitűnik, hogy a törvénynek célja a részvénytársaságra vonatkozó e szabálynak a Kft.-ra kiterjesztése s nem eltérő szabály létesítése, aminek értelme sem volna. Arról, hogy a bejegyzési eljárás során használt jogorvoslatokra a 68,300/1914. I. M. sz. rendelet 32. §-a alkalmaztassék, amely mindig megengedi a kir. Kúriához felfolyamodást az ítéltábla végzése ellen, már azért sem lehet szó, mivel a 32. § csak már bejegyzett cégekre vonatkozik, a cégbejegyzés jogerőre emelkedéséig pedig a cég bejegyzettnak nem tekinthető. A cégbejegyzés ellen irányuló felfolyamodásra ekkép a cégügyekben megengedett jogorvoslatoknak közös szabályai irányadók.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédek «Tempo!» irodában intéznek: sokszorosítást, bármely nyelvű fordítást, diktálást. Küldöncszolgálat. Koháry-u. 4.
Tel.: 13-2-12. 546

HIRDETÉSEK.

**A diadalmas magyar mult,
a törhetetlen magyar erő aranykönyve**

A MAGYAR KATONA VITÉZSÉGÜNK EZER ÉVE

nagybányai vitéz **Horthy Miklós** Magyarország kormányzója
vitéz **József** kir. herceg, tábornagy
jákfai vitéz **Gömbös Gyula** m. kir. miniszterelnök és honvédelmi
miniszter kezezető soraival

Írták

vitéz **Berkó István** ezredes **Markó Árpád** alezredes
Gyalókey Jenő ezredes **Pilch Jenő** ezredes

Két albumalakú diszes kötet, ezer oldalon, ötszáznál több képpel,
vázlattal, térképpel és számos többszínnyomású műmelléklettel

Ára 48 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Lőw Loránt budapesti ügyvéd: Magyar nemzetközi hitbizományi jog. (II.) — Dr. Goldberger József: A hitbizományi vagyon kollíziónormája. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 16. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 3

Magyar nemzetközi hitbizományi jog.*

III.

Felsőbíróági joggyakorlat.

A mi joggyakorlatunk ilyen értelemben állást is foglalt, amidőn a kir. Kúria Rp. I. 4815/1917. sz. a. 1917. szeptember 18-án kelt ítéletével (Magánjogi Dtár, XI. kötet, 203. szám, 290. oldal) megváltoztatta a szegedi táblának azt a határozatát, amely az ideiglenes törvénykezési szabályok 21. §-ára hivatkozással azt mondta ki, hogy az ingatlandolgokat tárgyzó jogviszonyok annak a területnek a joga szerint ítélandók meg, amelyen az ingatlan fekszik és indokainál fogva helybenhagyta az elsőbíróság (nagybecskereki törvényszék) ítéletét, amely a bírói gyakorlatra hivatkozással arra az álláspontra helyezkedett, hogy «az örökösödési igények a hagyaték hofekvésére való tekintet nélkül azon jogszabályok szerint bírálандók meg, amelyek az örökhagyó utolsó rendes lakóhelyén vannak hatályban», és ennek alapján, bár az ingatlanok az osztrák polgári törvénykönyv területén feküdtek, a perben érvényesített öröklési igényeket a magyar magánjog elve szerint ítélte meg.

Kúriának nem ez az egyedüli ilyen határozata.

A 432/1905. sz. a. 1906. február 7-én kelt ítélet ugyancsak azt mondta ki, hogy «az örökösödési igények a hagyatéki javak hofekvésére való tekintet nélkül azon jogszabályok szerint bírálандók meg, melyek az örökhagyó utolsó rendes lakhelyén hatályban vannak» éspedig azzal a rendkívül érdekes és a további következtetések szempontjából is fontos indokolással, hogy «az öröklés az elhalt vagyoni jogi személyiségének folytatása lévén, az elhaltnak hagyatéka pedig vagyonösszeséget képezvén, az öröklési igények csak egységes törvények szerint, még pedig az elhalt utolsó rendes lakhelyének törvényei szerint bírálандók el». Ezen az alapon az osztrák polgári törvénykönyvet alkalmazta az olyan örökhagyó ingatlanaira is, akinek utolsó rendes lakhelye a polgárosított magyar határörvidéken, tehát az osztrák törvénykönyv hatályának területén volt, jóllehet a hagyatéki ingatlanok a magyar magánjog területén feküdtek. (Magánjogi Döntvénytár, 4. folyam, IV. kötet, 124. szám 193. oldal.)

A 866/1909. sz. alatt 1909. május 4-én kelt ítélet (I. polg. tan.) magáévá teszi a másodbírósnak azt az álláspontját, hogy a horvátországi illetőségű magyar honosok Magyarországon magánjogi szempontból külföldieknek tekintendők, és azt is, hogy az 1894: XVI. tc. 8. § rendelkezéséhez képest külföldieknek Magyarország területén lévő hagyatékára nézve az örökösödési eljárás tekintetében, eltekintve az idézett szakaszban jelzett kivételektől, a hazai bíróság illetékes. «Ámde — így folytatja az ítélet indokolása — az idézett törvénynek csupán az örökösödési eljárás szabályozására vonatkozó rendelkezései nem oldják meg azt a kérdést, hogy külföldieknek Magyarország területén lévő ingó hagyatékára nézve felmerülő vitás öröklési igényei az anyagi jog szem-

pontjából mely jogszabályok szerint bírálандók meg, s ennél fogva ez a kérdés a nemzetközi magánjog értelmében oldandó meg.» Az eldöntött esetben a hagyaték tisztára ingó volt. A döntés is csupán az ingóhagyatékra vonatkozik tehát. Az ítélet azonban a nemzetközi magánjog irányadó szabályát idézvén általánosságban, tekintet nélkül a hagyatéki vagyon ingó vagy ingatlan voltára, kimondja azt, hogy «a nemzetközi magánjog szabályai szerint az örökösödési jogra nézve a honi jog elve nyer alkalmazást, s így az erészben felmerülő vitás öröklési igények azon államnak jogszabályai szerint bírálандók meg, amely államnak a polgára volt az örökhagyó». (Magánjogi Dtár, III. kötet, 160. szám, 246. oldal.)

Az I. polgári tanács 3746/1912. sz. alatt 1913. február 19-én kelt ítéletéből nem tűnik ki, hogy a peres hagyatékhoz tartozott-e ingatlan, feltehetőleg a hagyaték egészében ingóságokból állott. Mindazonáltal az ítélet indokolása azért is, mert a döntést nem teszi függővé a hagyatéki vagyon ingatlan vagy ingó természetétől, de egész gondolatmeneténél fogva is megérdemli a figyelmet. Az ítéleti indoklás kimondja ugyanis, hogy «az örökhagyó, mint német állampolgár, hagyatékában az öröklésre a német birodalmi törvény az irányadó. A hagyatékban a férj által nem követelt felelőssége az oldalrokonok az egymás között fennforgó vitás kérdésben ugyan a magyar korona országai területén érvényben lévő törvényeket kívánták alkalmazni, minthogy azonban az öröklés kérdését az egész hagyatékra egységesen, ugyanazon jogszabályok alapján kell rendezni, s az oldalrokonok a tekintetben, hogy mely hazai jogszabály vetessék irányadónak, nem is egyeztek meg, mert egyrészt az ideiglenes törvénykezési szabályok, másrésztük pedig az osztrák polgári törvénykönyv alkalmazását kívánja, a hagyatékban ebben a felerészében is a német birodalmi törvény szabályait kell alkalmazni.» (Magánjogi Dtár, VII. kötet, 66. szám, 98. oldal.)

Az I. polgári tanács 2306/1914. sz. a. 1914. december 10-én kelt ítéletével eldöntött perben a felperes a törvényes öröklés címén az örökhagyó apjának átadott hagyatéki ingatlant ági öröklés címén követelte. Az alsóbíróságok (újvidéki törvényszék, szegedi tábla) a felperest keresetével elutasították azzal a megokolással, hogy «az öröklési igények a hagyatéki javak hofekvésére való tekintet nélkül azon jogszabályok szerint bírálандók meg, melyek az örökhagyó illetőségi helyén hatályban vannak», az örökhagyó községi illetősége helyén az osztrák polgári törvénykönyv lévén hatályban, «minthogy az örökhagyó leszármazók nélkül halt el és anyja sem volt már életben, az egész hagyaték az örökhagyó apját illeti meg. Felperes tehát azon az alapon, hogy a hagyaték ági vagyont képez, a hagyatéki ingatlanokhoz, illetve azok értékéhez jogos igényt nem támaszthat». A kir. Kúria a másodfokú bíróság helybenhagyó ítéletét helybenhagyta, mindazonáltal indokolásának azzal a helyesbítésével, hogy «az öröklési igények a hagyatéki ingatlanok hofekvésére való tekintet nélkül azon jogszabályok szerint bírálандók el, amelyek az örökhagyó utolsó rendes lakhelyén hatályban vannak». (Magánjogi Dtár, IX. kötet, 142. szám, 150. oldal.)

A P. I. 5879/1917. sz. a. 1918. február 19-én kelt ítélettel eldöntött perben a törvénytelen származású örökhagyó korábban elhalt anyjának oldalrokonai törvényes öröklési jogukat érvényesítették a kincstárral szemben. A kir. Kúria a fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatásával a felpereseket keresetükkel elutasította. Az indokolás szerint «a fellebbezési bíróság az ítéletében idevonatkozóan felhozott indokok alapján helyesen mondta ki azt,

* Az előbbi közleményt lásd a 15. számban.

hogy az öröklésre az örökhagyó utolsó rendes lakhelyének jogát kell alkalmazni; minthogy pedig utolsó rendes lakhelye Marosvásárhely város, tehát az örökhagyó hagyatékában az öröklést az ott érvényben lévő Optk. szabályai irányítják. Jogszabálysértést követett el azonban a fellebbezési bíróság akkor, amidőn az Optk. 750. §-ában foglalt rendelkezés alkalmazását mellőzte, mert az Optk. 754. és 756. §-nak az a szabálya, hogy a törvénytelen gyermeknek csak az anyja után és viszont a törvénytelen gyermek után csak az anyjának van öröklési joga, ellenben sem a törvénytelen gyermeket az anya rokonai után, sem ezeket a törvénytelen gyermek után örökösödési jog nem illeti, hatályon kívül helyezve sem ellenkező törvényes rendelkezések által, sem ellenkező jogszokás által nincs; az idézett szabály tehát az Optk. területén most is hatályban van, mert annak hatályát nem érinthette az a körülmény, hogy a bírói gyakorlat a magyar magánjog területén, tehát az ország más jogterületén, milyen irányban fejlődik, annál kevésbé az, hogy Ausztriában, tehát egy más államban, az ott érvényben lévő Optk.-nek ezt a rendelkezését eltörölték, nem érintheti végül az a körülmény sem, hogy az említett rendelkezés a fellebbezési bíróság kifejtése szerint a változott viszonyokkal és jogfelfogással nem egyezik. Ezek szerint az Optk. 756. §-ának már idézett szabályát mellőzni nem lehet, annak értelmében pedig a felpereseket az örökhagyó hagyatékában törvényes örökösödési jog nem illeti és pedig tekintet nélkül arra, hogy nem más rokonokkal, hanem a kir. kincstárral állanak szemben». (Magánjogi Dtár, XII. kötet, 69. szám, 86. oldal.)

Ebből az ítéleti indokolásból az, hogy a hagyatékhoz tartozott-e ingatlan, nem tűnik ki. Jogi állásfoglalásának konzekvenciáit azonban kétségtelenül levonhatjuk, mert nem tehető fel, hogy a törvénytelen származású örökhagyó anyai oldalrokonainak öröklési joga maga más anyagi jogszabályok szerint bíraltassék el, ha az örökségben ingatlanok vannak és mások szerint, ha a hagyaték csak ingókból áll.

A rendelkezésemre álló határozatokban egyetlen olyan esetet sem találtam, amely a hagyatéki ingatlanra nézve a lex rei sitae elve alapján állana, valamennyi a statutum personale elvét tekintti irányadónak.

Igaz, hogy a fent közölt határozatokban kettőnek kivételével olyan tényállások voltak elbírálás tárgyai, amelyekben az volt eldöntendő, hogy Magyarország különböző jogterületei közül melyiknek joga irányadó. Ez a kérdés azonban ugyanazon kollizionális normák uralma alatt áll, mint a különböző államterületek közti kollíziók megoldása. A nemzetközi magánjog elméletének tanításai között találjuk azt is, hogy a kollíziós normák a jogterületek kollízióját szabályozzák, tekintet nélkül a politikai országhatárokat, és a «nemzetközi magánjog» elnevezést számos szerző egyebek között azért is félreérthetőnek és meg nem felelőnek minősíti, mert ebben a joganyagban nemcsak a nemzetközi, hanem általában a jogterületközi kollíziók nyernek azonos megoldást.

Erre az eredményre kell jutnunk és a csupán jogterületközi megoldásokat a nemzetközi viszonylatokra is alkalmaznunk kell a közölt határozatok szellemében már azért is, mert közülük kettőben is, és pedig a 432/1905. számúban és a német állampolgár utáni öröklésre vonatkozó 3746/1912. számúban a statutum personale alkalmazása azzal van megokolva, hogy «az öröklés kérdését az egész hagyatékra egységesen ugyanazon jogszabályok alapján kell rendezni», vagy, mint a 432/1905. számú ítélet bővebben kifejti: «az öröklés az elhalt vagyoni jogi személyiségének folytatása lévén, az elhaltak hagyatékai pedig vagyonszösszeséget képezvén, az öröklési igények csak egységes törvény szerint, mégpedig az elhalt utolsó rendes lakhelyének törvényei szerint bírálendók el».

Az a balhiedelem tehát, mintha a magyar jog a hagyatéki ingatlanokat a statutum reale, közelebből a lex rei sitae alá helyezné, a joggyakorlatban alapját nem leli. Felsőbírói joggyakorlatunk végig és kizárólag a statutum personale és pedig közelebből és túlnyomólag az utolsó rendes lakhely magánjogának elvi alapján áll.

Az eddig előadottak a törvényes öröklés jogszabályára vonatkoznak. A végintézkedés joga tekintetében bírói határozatot nem találtam. Az 1876: XVI. tc. 34. §-a azonban kimondja azt, hogy «a külföldön tett végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékek tekintetében akkor is érvényesek, ha azon ország jogszabályainak, amelyben keletkeztek, megfelelnek». Ez a törvényes rendelkezés a locus regit actum elvét kibővíti

annyiban, hogy érvényesnek fogadja el a végrendeletet akkor is, ha keletkezésük helyének alaki jogszabályai szerint érvényesek, akkor is, ha azoknak nem felelnének is meg, de érvényesek a magyar törvény rendelkezései értelmében. A magyar törvényhozónak ebből az állásfoglalásból folyik, hogy a Magyarországon kelt külföldi vagyona vonatkozó végrendeletet magyar bíróságnak mindenestre érvényesnek kell elismernie, ha a magyar törvény alaki kellékeinek megfelel és akkor is, ha azon ország törvényeinek felel meg, amelynek területén a hagyatéki vagyon fekszik. Ugyanez áll a végrendelet anyagi érvényességének, az egyes végintézkedések megengedhetőségének kérdésére nézve is.

IV.

A magyar jogirodalom.

A magyar nemzetközi magánjog irodalmáé a felelősség azért, hogy az előzőekben érintett tévhit, mintha a magyar jog szerint ingatlan hagyaték öröklésére a lex rei sitae volna alkalmazandó, mintha tehát a magyar nemzetközi magánjog megbontaná az örökhagyó személyiségének és a hagyaték egységét, elterjedt, jóllehet felsőbb bíróságaink joggyakorlata ezt a tanítást semmivel sem támogatja. Hogy a tanítás írott jogforrásban sem lel alapot, felesleges kiemelni.

Figyelemreméltó azonban, hogy a mi irodalmunk ezt a jogtételt nem is úgy ismerteti, mint amely a maga elvi felfogásával megegyezik, hanem mint olyan pozitívumot, amelyről számot ad, amelyet azonban kritikában részesít és azt hirdeti, hogy a jogfejlődés előbb-utóbb azon túl fogja magát tenni.

Szántó Mihály⁶ a következő érdekes fejtegetésében foglalkozik kérdésünkkel:

«Az örökösödés nem más, mint az elhunyt vagyoni jogi személyiségének folytatása, mert a természeti személy elhunytaival nem szűnik meg annak jogi személyisége, hanem hátrahagyott vagyonában, per fictionem juris tovább is fennmarad. Ezt a rómaiak és még ma is a legtöbb állam törvényhozása elismeri.

Dacára ennek az elismerésnek a törvényhozások közti eltérések lényegesek még a legfőbb pontokra nézve is, s arra való tekintettel, hogy az öröklési jog a családjoggal szoros kapcsolatban áll, összhangzás e tekintetben a törvények közt egykönnyen nem is várható.

A nemzetközi jogászok egyetértene abban, hogy örökösödés esetében az örökhagyónak törvénye (status personalis régebbi értelemben) alkalmazandó; de amidőn azt a kérdést veszik boncolás alá, hogy melyik az elhunyt törvénye, a főleg már többször taglalt eltérő nézetekkel találkozunk.

Amíg a német szaktudósok az elhunyt törvényének az örökhagyó lakhelyének törvényét (lex domicilii), addig az olasz és francia jogtudósok az elhunyt törvényének annak hazája törvényét veszik.

Az oly államokban pedig, amelyek a római jogban jogi fictio útján felállított univerzitást egész teljességében nem ismerik el, hanem még mindig a territorialitás elvét követik, különbséget tesznek rendszerint az ingó- és ingatlan vagyon közt, s a míg az ingóvagyonra az örökhagyónak lex domicilium-át, az ingatlan vagyonra a lex rei sitae-t (57. §) alkalmazzák.

Ha oly ingatlan vagyonról van szó, amelyet a belföldi örökhagyó külföldön, vagy a külföldi örökhagyó belföldön bírt, azokban az államokban, melyek a lex rei sitae elvét követik az ingatlanvagyonra vonatkozó minden kérdés, vagyis az öröklési rend, a végintézkedési képesség, a törvényes vagy végrendeleti örökösödés, a törvényes osztályrés, ennek nagysága stb. az ingatlan fekvésének helyi törvénye szerint oldatik meg.

Már magában véve ez az egy kérdés elég alkalmat nyújt a törvények összehasonlítására, ami nálunk annál sajnósebb, mert törvényeink e kérdésekre nézve tájékoztató útmutatást sem nyújtanak, de tudunkkal még a magyar felsőbb bíróságoknak ez irányban követhető elvi kijelentéseivel sem találkozunk, pedig fölötté fontos annak a kérdésnek eldöntése, hogy a magyar bíró a külföldi örökhagyó hagyatékának beszavatolásánál s átadásánál, mely törvényt tartozik alkalmazni? Mert könnyen megtörténhetik, hogy a külföldi örökhagyó lakhelye törvényének alkalmazásánál valamelyik örökös törvényes örökösnek vesz, ki azonban annak nem tekinthető, ha a külföldi örökhagyó honossági törvényeit alkalmazza.»

Szántó tanítása szerint tehát általánosságban a statutum personale alkalmazandó és a territorialitás elvét ő csak ott látja alkalmazhatónak, ahol a magánjogi rend az öröklési jogutódlás egyetemességét nem ismeri el, itt is csak az ingatlan hagyatéki vagyonra. Ez a feltétel a magyar magánjogban nyilván nem forog fenn. Különösen utalok arra, hogy Szántó kiemeli, hogy írott jogszabály erre a kérdésre nincs, és hogy ő is döntőnek tartaná a magyar bírói joggyakorlatot, ebben a kérdésben azonban bírói határozatot nem ismer.

Ferenczy Árpád⁷ azt tanítja, hogy «hazai jogunkban a törvényes öröklést, bár tényleges jogszabály nem intézkedik, a fennálló gyakorlat folytán kétségtelenül az örökhagyónak személyes joga

⁶ Szántó: Nemzetközi magánjog különös tekintettel hazai viszonyainkra, Budapest, 1933. 174. és köv. old.

⁷ Ferenczy: A nemzetközi magánjog kézikönyve, Budapest, 1911. 250. és köv. old.

szabályozza az ingatlanok kivételével, amelyre a *lex rei sitae* elve nyer alkalmazást; a magyar magánjog területén fekvő ingatlanokra vonatkozó törvényes öröklés ennél fogva tekintet nélkül az örökhagyó honosságára, a magyar magánjog szerint ítéendő meg.

Ki kell emelnem, hogy bár *Ferenczy* egyébként a felsőbírósági joggyakorlatot igen szorgalmas összeállításban közli és az örökhagyó személyes jogának alkalmazására nézve csakugyan idéz is a fent ismertetett bírói határozatok közül kettőt, az ingatlanra vonatkozólag a *lex rei sitae* alkalmazása tárgyában bírói határozatot egyet sem ismertet ő sem, holott a szövegben tanítását «fennálló gyakorlatra» alapítja. A jegyzetben csupán az 1882: XXXIII. tc.-ben be-cikkelyezett szerbiai hagyaték-egyezményre hivatkozik, amely szerint «az örökösödést az ingatlan vagyonban azon ország törvényei szabályozzák, amelynek területén az ingatlanok fekszenek».

Ferenczy is felismeri, hogy a *lex rei sitae* elvének sajátos következményei összeegyeztethetetlenek az egyetemes jogutódlás elvével. «Valószínűnek kell tartanunk, — így folytatja *Ferenczy* — hogy az újabb jogfejlődés nyomán, mely leghívebben az idevonatkozó hágai egyezményben tükröződik vissza, a *lex rei sitae* helyébe ingatlanokra nézve is a *lex patriae* elve fog lépni.» (256. old.)

(Folyt. köv.)

Dr. Lőw Loránt.

A hitbizományi vagyon kollíziónormája.*

I. «A hitbizomány rideg zártaságú intézménye» (Szladits: Dologi jog. 415. old.) századok óta áll a magyar jogban. «Az idegen intézmény» (Szladits: id. oldal) «ősi magyar jogon alapszik». (Kir. Kúria. Magánjog Tára. XII. k. 92. old. 7. bek.) Körülötte a forgalom meggyorsult, a jobbágy polgárrá lett s a vagyon szabaddá. A hitbizomány zárt kastély maradt. Csak magyar bíró (Pp. 42. §) szab felette törvényt csak magyar jogon. Család, kötelem, öröklés: csak *prima facie* esik magyar jog alá, a nemzetközi magánjogi probléma mindig a háttérben lappang: hátha cseh a jegyes, hátha Bécsben kell fizetni, hátha amerikai az örökhagyó. De a dolog s legerősebben a hitbizomány hazai földön áll. S amíg itt áll, a bíró, azért mert itt áll, alkalmaz magyar jogot. A mi magyar szemléletünk: a magyar föld (*lex rei sitae*), itt már valóságos kapcsoló elem. Ezért hat meglepetésként, hogy a hitbizományi vagyon nemzetközi magánjogi problémát vetett fel.¹ Ezért hat szinte paradoxként, hogy legfelső bíróságunk jogegységi határozatban keresi a hitbizományi vagyonra irányadó kapcsoló elveket. Az ösztönös jogérzés a *lex rei sitae* felé mutat.²

II. Bírói gyakorlatunk az ingatlanra vonatkozó dologi jogi kérdéseket ama hely joga szerint dönti el, ahol az ingatlan fekszik. Ez a magyar nemzetközi magánjogi irodalom,³ a külföldi gyakorlat és irodalom egybehangzó álláspontja is. Számos író szerint ez a kollíziónorma a nemzetközi jognak nemzetközi magánjogi vonatkozású szokásjogi szabálya. Bírói gyakorlatunk még az ingatlanra vonatkozó kötelmi jogi kérdéseket is a *lex rei sitae* szerint dönti el. Helyesen így, hisz itt van a teljesítés helye, ide mutat a felek feltehető akarata, ide illetékességi és hatásköri szabályok kapcsolódnak,⁴ itt van a végrehajtás célja. Savigny szerint ez a «Sitz des Rechtsverhältnisses». Mennyivel erősebben áll tehát még a hazai földben annak a jogviszonynak a gyökere, amely felett hazai hatóság (hitbizományi bíróság) gyakorol anyagi jogi felügyeletet. (Újabb vitatható gyakorlat magyar jogot alkalmaz a külföldön kötött ingatlan adásvételi szerződés alakszerűségeire, ha az ingatlan Magyarországon fekszik.⁵)

* Olvasóink elnézését kérjük, hogy e számunk cikkei kizárólag a Kúria jogegységi tanácsának a következő héten eldöntendő kérdésével foglalkoznak. Goldberger dr. cikke — bárha csak dologi jogi vonatkozásban tárgyalja is a kérdést — Lőw Loránt dr. tanulmányával ellenkező eredményre jut, s noha közvetlenül lapzárta előtt vettük, a tárgyilagosság megkívánta, hogy ne *post festum* jelenjen meg.

Szerk.

¹ Így érezte Frankenstein is. «Határjogi problémák természetesen a hitbizománynál nem jelentkeznek.» *Internationales Privatrecht*. II. k. 62. o.

² von Bar: *Theorie und Praxis des int. Privatrechts*. I. k. 591. o.

³ Balla, Szászzy.

⁴ Szántó Imre helyesen von elvi határvonalat hatásköri szabály és kollíziónorma között. Gyakran hűdök meg mégis kollíziónorma a hatásköri szabály mögött. («Jogszabályok összeütközése szerződésenkívüli kártérítési kötelemeknél.» *Jogállam*. 1933. 3. füz.)

⁵ V. ö. «A külföldön kötött ingatlan kötelmi szerződés formája» című cikemet. J. K. 1930. 23. sz.

A *lex rei sitae* tehát az ingatlan dologi jogban töretlenül, az ingatlant tárgyzó kötelemeknél pedig igen széles körben érvényesül bíróságain gyakorlatában. Annak az ítéletnek (P. K. I. 5024/1930. Magánjog Tára, XII. k. 91. old.) tehát, mely a hitbizományi várományos igényeire *nem* a *lex rei sitae*-t alkalmazta, csak jogunk mély változása lehetett oka.

Így is van. Az a mély közjogi szakadás, amit Trianon okozott a magyar államterületen, idegen uralom alá vitte a hitbizományi vagyonok javarészét. Az a viszony, amely gyökerében magyar földön állott, idegen jog uralma alá került s idegen jogok, idegen légkörben a «várományok» eltűntek.

III. A csehszlovák jog szerint,⁶ az alapító oklevelek s a hitbizományi intézmény magyar jogszabályai az 1924. július 3-án kelt törvény értelmében hatályukat veszítették. A volt hitbizományi birtokoson és a legközelebbi három (esetleg kettő, esetleg egy) várományoson kívül «az összes további várományosok utódlási igényei kárpótlás nélkül megszűntek». (I. m. 117. old.) A várományosok között esetleg létrejött egység a hitbizományi bíróság jóváhagyására szorul. (A kir. Kúria P. I. 5024/1930. sz. ítéletével eldöntött esetben a hitbizományi vagyon felosztása tárgyában kötött egységet az illetékes cseh-szlovák bíróság és a cseh-szlovák állami földhivatal hagyta jóvá. (Magánjog Tára, XII. k. 91. old. ut. bek.)

Az az anyagi jogi kérdés tehát, hogy a hitbizományi várományosnak van-e és milyen igénye a hitbizományi birtokos, illetve a volt hitbizományi vagyon tulajdonosa ellen, más megoldást nyer a cseh-szlovák jogban, mint a magyar jogban. A hitbizományi várományosok hatalmas perértékű pereit tehát a nemzetközi magánjogi problémán dőlnek el. Feladatunk a magyar és cseh-szlovák jogrend közti határjogi szabályt, kollíziónormát fellelni.

Trianon előtt a szabály így hangzott: Minthogy a hitbizományi vagyon magyar területen fekszik s felette a felügyeletet magyar bíróság gyakorolja, magyar jog alkalmazandó.

Trianon után két felelet lehetséges:

a) Minthogy az a hitbizományi vagyon, melynek felperes várományosa, a cseh-szlovák köztársaság területén fekszik, minthogy a vele kapcsolatos jogviszonyok részben a cseh-szlovák köztársaság hatóságainak jóváhagyása alá esnek, minthogy továbbá a dologi jogváltozáson alapuló törvényes kötelem a *lex rei sitae* szerint bírálандó el,⁷ a cseh-szlovák jog alkalmazandó.

b) Minthogy a hitbizományi vagyon alapításakor magyar területen feküdt, felette magyar hatóság magyar jogon gyakorolt a hitbizományi várományosok érdekében is felügyeletet, közömbös, hogy a hitbizományi vagyon egy része utóbb más állam fennhatósága alá került. A kollíziónormát a jogviszony szülemlésekor létező kapcsolóelem tűzi ki. Utóbb beálló anyagi jogi változás a kapcsolóelven nem változtat. A házastársak vagyoni viszonyait is a férj házasságkötéskori státusa szerint kell megítélni; a későbbi státusváltozás csak akkor releváns, ha feltehető, hogy a felek új állampolgárság szerzésével jogviszonyaikat új jognak kívánták alávetni.

Mindkét álláspont védhető.

Bennünket azonban az elsőhöz való csatlakozásra birt az alábbi gondolatmenet.

IV. A várományos igénye a maga meztelenségében ez: kötelmi igényt támasztok, mert alperesek (korlátlan) dologi jogot (tulajdonjogot) szereztek olyan ingatlan vagyontárgyakon, melyre nekem várományom volt.

Nyilvánvaló, hogy az alperesek dologi jogának terjedelmét a cseh-szlovák jog szerint kell megítélni. Így a kir. Kúria is: «A hitbizományi intézményt megszüntető cseh-szlovák törvénynek az a következménye, hogy a cseh-szlovák állam területén fekvő hitbizományi vagyonban utódlásnak senki javára sem lehet helye...» (Magánjog Tára, XII. k. 92. old. 6. bek.).

Felperes igénye ennek a (cseh-szlovák jog szerint elbírálandó) dologi megszerzésnek *kötelmi reflektálása*. Alperesek dologi megszerzése felperes igényének tényalapja. Benne és vele valósult meg egy új igény tényállása. Nélküle az igény nem létezik.

Aggályosnak látszik tehát a dologi jogmódosulás kötelmi kisugárzására más jogot alkalmazni, mint a dologi jogra magára.

De nemcsak a *lex rei sitae* elve (mint másodlagos kollíziónorma) utal a dologi jogok módosulásához *tapadó* kötelmi jogváltozás tekin-

⁶ Ujlaki Miklós: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. 114. s köv. old.

⁷ V. ö. Mjogi Dvtár I. k. 38. o.

tetésben a cseh jogra, hanem a gazdagodáson alapuló legál-obligációkra elsődlegesen irányadó kollíziónorma is erre az eredményre vezet.

Már pedig a várományosnak a volt hitbizományi birtokos ellen ez utóbbi tulajdonszerzésén alapuló igénye, gyökerében gazdagodási alapú.

A legál-obligációk tekintélyes számát nem a kötelezett állam-polgárságának joga szerint kell elbírálni, hanem ama tények megvalósulási helyének joga szerint, melyekben a vélt jogváltozás kifejezésre jutott. (Tárgyi felelősség, tiltott cselekményért való helytállás.) A gazdagodási igényre alkalmazható jogot pedig a gazdagodás tárgya akkor jelöli meg szembeszökően, ha a gazdagodás tárgya, mely a vagyonszaporulat tényének konkrét alakja, helyhez kötött. (Raumgebunden.) 8, 9, 10

Ezen a formál-teoretikus okoskodáson túl — azt hisszük — a hitbizomány intézményének, de meg minden célvagyonnak gazdasági egysége emel vétőt az ellen, hogy ugyanazon vagyon egyik (dologi jogi) vonatkozásban a cseh, másik (kötelmi jogi) vonatkozásban pedig a magyar jog uralma alatt álljon. Az ilyen álláspont végsősorban ellentétbe jut önmagával¹¹ s ahelyett, hogy a jogrendek versengésének határt szabna, hidakat épít, melyek arra jók, hogy amit az egyik jogrend nyert a réven, elveszítse a vámon.

Frankenstein (i. m.) helyesen beszél «a vagyon kapcsoló elvérről» (I. k. 509. old.) s helyesen domborítja ki (II. k. 109. old.), hogy «a vagyonösszességre vonatkozó jogok a vagyon kapcsoló elvének uralma alatt állanak».¹²

Ha tehát nem is fogadjuk el azt az újabb érvet döntőnek, hogy a várományos igénye, mert várományi igény, dologjogi kezeltetésű, e nélkül is a vagyon fekvési helye jelentkezik kapcsoló elemként, hatásjogi szabályul.

V. Ha egyszer letagadhatatlan szomorú tény, hogy egyes hitbizományi vagyonok túlnyomó része tulajdonjogi vonatkozásaiiban idegen jog uralma alá került, letagadhatatlan tény, hogy ez a vagyon, mint gazdasági egész, kivált az eddigi jogrend tényleges és jogi uralma alól.

Az a kollíziónorma, amely eddig magyar jognak vetette alá, most a cseh köztársaság joga felé mutat.

Trianon előtti szerzett jogokra a várományos nem hivatkozhatik.

«Kétség esetén a vélelem a régi kollíziónormák alkalmazása ellen szól».¹³

Dr. Goldberger József.

Szemle.

— A lopás fejezetével foglalkozik *Angyal Pál* büntetőjogi kézikönyvének most megjelent tizedik kötete (154 l. Athenæum). Öröndetes, hogy a szerző a Btk. különös részének feldolgozásában végül elért a leggyakorlatibb fejezethez, amellyel — az 1930. évi bűnügyi statisztika szerint — az elítélteknek közel $\frac{1}{4}$ része kerül konfliktusba. Beosztásában a most megjelent kötet, éppúgy mint az előzők, inkább a kommentár, tartalmában inkább a tankönyv elveihez igazodik. Elismerésre méltóan dolgozza fel a jogtörténelmet, irodalmat és judikatúrát, s elvi fejtegetéseivel, miként az előszóban mondja, felhívni kívánja úgy a tudomány munkásainak, mint a kodifikátoroknak érdeklődését. Ha a tankönyv szemszögéből ítéljük meg a munkát, az elvi fejtegetések nem egyszer hívják ki a bírálatot. Így a lopás fogalommeghatá-

⁸ Így Neumeyer is (Internationales Privatrecht. 1932. 32.), aki a gazdagodási keresetet a gazdagodás tárgyának joga alá veti. Ez Frankenstein szerint (i. m. II. k. 393. o. 14. j.) csak akkor lehetséges, ha a gazdagodás tárgya ex lege automatikusan megy át az előbbi birtokos tulajdonába. A mi esetünk.

⁹ Úgy tetszik, ez Pillat álláspontja is. (Traité pratique de droit int. privé. 1923—1924. II. k. 311. o.)

¹⁰ Ellentmond-e ennek az álláspontnak Mjogi Dvtár I. k. 38. o.? Nem hinném.

¹¹ Így B. Á.: Magánjog Tára XII. k. 82. o. 8. bek. is.

¹² A kir. Kúria P. II. 2986 1927. sz. ítélete (Mjogi Dvtár XXII. k., 97. o.) a nyújtandó kötelezettséget az önállósult hitbizományi birtokrészhez kapcsolja.

¹³ Kahn: Abhandlungen zum internationalen Privatrecht. 387. o. (V. ö. VI. Das zeitliche Anwendungsgebiet der örtlichen Kollisionsnormen. 368. s. köv. old., különösen 375. és 376. o.)

rozása azzal kezdődik, hogy «vagyon ellen irányuló bűncselekmény», ami a Btk. XXVI. fejezetének elhelyezését tekintve igaz ugyan, de didaktikailag mégsem helyes, mert a sértett jogtárgy tudvalevőleg a tulajdon vagy a birtok, sőt éppen a szerző szemszögéből nem igazolható, mert ahhoz a felfogáshoz csatlakozik, amely szerint oly dolog is tárgya lehet a lopásnak, melyhez a tulajdonost vagyoni érdek nem fűzi. Nem szerencsés, ha az idegen ingó dolog fogalmának meghatározásánál az ú. n. büntetőjogi felfogást hangsúlyozza, amely szerint «a büntetőjog bármely fogalmat oly tartalommal tölthet meg, amely az ő céljának megfelelő». Persze, hogy megtöltheti, de amíg ezt kifejezetten meg nem teszi (pl. 1907: III. tc. 2. §), addig a priori a jogi fogalom tartalma adva van a magán-, kereskedelmi stb. jogban. Hogy ezt a szerző is osztja, az kitűnik a magánjogi irodalomra vonatkozó kimerítő hivatkozásából. A «szuverén» büntetőjogiasságnak említett kihangsúlyozása azzal a veszéllyel jár, hogy lovat ad az ú. n. szelvényjogászok alá, akik tudatlanságukból erényt kovácsolnak s végül elhiszik, hogy kiváló kriminalisták lehetnek, a nélkül, hogy a civilisztikához konvencionálnak. Aggályos, ha Angyal röviden «különösségnek» nevezi, hogy mindon a tolvaj üres zsebbe nyúl, kísérlet címén büntetendő, ha pedig az idegen zsebből saját dolgát veszi ki (del. putativum) büntetlen marad, holott ebben semmi különös nincs, mert az egyik esetben az idegen dolog, a másikban a dolog idegen volta hiányzik s e különbség a jogellenesség szempontjából lényeges, amennyiben a saját dolog elvétele még akkor sem jogellenes, ha a cselekményt kiváltó szándék ennek hiányában kimerítené is a kísérlet fogalmát. Példái sincsenek mindig szerencsésen megválasztva. Így szerző szerint (41. old.) «a dolognak az eddigi birtokos rendelkezésére álló helyiségben elrejtése a körülményekhez képest lehet, hogy csak előkészületi cselekmény (pl. a cseléd gazdájának gyűrűjét az éjjeli szekrényről a szőnyeg alá csúsztatja), legtöbbször kísérlet (a cseléd a gyűrűt a papírkosárba dobja), de lehet bevégezett lopás (a cseléd a gyűrűt a konyhába levő sőtartóba helyezi s azt sóval befödi.)» Hogy miért szünteti meg a cseléd a gazda «tényleges uralmát» a gyűrű felett inkább, ha a papírkosárba, mint ha a szőnyeg alá rejt, azt nehéz lenne megindokolni, mert a birtoklás kérdése aligha függhet attól, hogy a birtokos hol keresi az elvétel céljából elrejtett dolgot. Ezekből a csupán találmány kiragadott példákban is kitűnik, hogy Angyal könyvét, bár sok jeles tulajdonsága van, kellő kritikával kell forgatni, tehát inkább szolgálja a gyakorlat emberének, mint a jogtanulóknak érdekeit.

— Jogegységi döntvények társadalombiztosítási ügyekben.

A budapesti kir. ítélőtáblának a társadalombiztosítási ügyekben alakított jogegységi tanácsa 1933. évi május hó 17. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni:

I. «Baleseti kártalanítás címén a baleseti sérült gyógykezelése tartamára igényelhető táppénzkövetelés iránti perben az elsőbíróság végítéletének a táppénzkövetelést tárgyzó rendelkezése ellen a fellebbevitel egyáltalán kizárt, vagy pedig megengedett-e, ha a fellebbezési érték meghaladja a fellebbezés kizárására irányadó értékhatárt (1930: XXXIV. tc. 24. §-a).»

II. «A szarvasmarhatenyésztő egyesületeknél alkalmazott tejjellenőrök az 1927: XXI. tc. és az 1928: XLI. tc. intézkedései alapján betegségi, baleseti, valamint öregségi, rokkantsági, özvegy-ségi és árvasági esetére biztosítási kötelezettség alá tartoznak-e?»

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és álláskeresőknél 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédgondok csökkentése: leírásokat, másolásokat, fordításokat «Tempo» irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

547

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Olchváry Zoltán*, a debreceni kir. ítélőtábla elnöke: Tételes szabályaink a gyakorlat tükrében. — *Dr. Lőw Loránt* budapesti ügyvéd: Magyar nemzetközi hitbizományi jog. (III.) — *Dr. Mangoldt József* budapesti ügyvéd: A beraktározó raktárdíj-követelésének elsőbbsége. — Törvénykezési Szemle. *Dr. Könyg Endre* budapesti ügyvéd: Mikor köteles az após fia helyett menyét eltartani? — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 17. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 4.

Tételes szabályaink a gyakorlat tükrében.*

(Előtanulmány a racionalizáláshoz.)

A tételes szabályok bonyolultsága és túlságos részletessége nemcsak a formalizmust segíti elő a gyakorlati alkalmazásban, hanem ingadozásra is hajlamossá teszi a joggyakorlatot. Ezt talán arra kell leginkább visszavezetni, hogy a bíró néha az igazság keresése közben, éppen annál az állandó igyekezeténél fogva, hogy a formai döntést elkerülje s az anyagi igazságot, a tételes szabályok tömegének az útvesztőjében is eligazodva, kiszolgáltatthassa: az ellenkező irányú szélsőségre sodródik, amikor is rendszerint valamely hatályban lévő anyagi jogszabály mellőzésével, vagy helytelen alkalmazásával érdemben tévesen dönt.

Nagyobb baj keletkezik azonban akkor, ha a bíróság nem jön rá hamarosan új jogi álláspontjának téves voltára, hanem azt hasonló esetekben tovább követi, mert ezáltal már helytelen joggyakorlatot folytat, amely csak huzamos idő elteltével szüntethető meg, mert hosszú az út odáig, amíg jogegységi határozat s ha netán még szükséges volna, teljes-ülési döntvény hozatalára kerülhet a sor.

Sajnos, hogy a joggyakorlat ingadozása, főleg téves gyakorlat kezdése és követése jogbizonytalanságra vezet és első káros hatása abban jelentkezik, hogy azok a felek lesznek pervesztesekké, akik a törvényes szabályokban és az állandó gyakorlatban bízva indították keresetüket, és azok válnak pernyertesekké, akik csak macasságból, vagy időhaladék nyérése végett pereskednek.

Nálunk ezidő szerint új jogalkotást célzó téves gyakorlat kezdeményezése öröklési jogunkban tapasztalható.

A kir. Kúriának az ági vagyont érintő több olyan határozata van, amely az eddigi állandó gyakorlattól eltér, de csak egy vétetett fel ezek közül (567. szám alatt) az elvi határozatok közé, amely a vagyon ági minőségének a megállapításánál a törzsközösség elvével helyezkedett szembe. Úgy ez a határozat, mint néhány más, egyaránt az ági örökösödés szűkebb körre szorítására látszik irányulni. Van olyan határozat is, amely a köteles rész mennyiségének meghatározása tekintetében is merőben téves.

Már más alkalmakkor kimutattam, hogy ezek a határozatok, amelyek részletes és kimerítő indokolást nem is tartalmaznak, nem helyesek, mert nemcsak az eddigi állandó gyakorlattal, hanem törvényes szabályainkkal is ellenkeznek, s hogy a joggyakorlat ingadozásának e téren való megszüntetése végett a jogegységi tanácsnak mielőbb döntenie kell.

E helyütt csak arra kívánok rámutatni, hogy bármily tiszteltreméltó szándék vezeti a bírót abban, hogy az érvényben levő anyagi szabályok helyett újakat alkosson, ez az eljárása nem tekinthető egyébként egy nem szerencsés kísérletnek, mert sikerre nem, hanem csak jogbizonytalanságra vezethet.

* Részlet szerzőnek a Debreceni Tisza István Tudományos Társaságban 1933. március 14-én megtartott székfoglaló értekezéséből.

Itt említem meg a 49. számú polgári jogegységi döntvényt, amely valóban helyes álláspontot foglal el a 198. számú elvi határozattal szemben annyiban, hogy a bűnperben elítéltektől különböző személyek kártérítési kötelezettségének a kérdésében a polgári bíróság teljesen önállóan dönthet; de — nézetem szerint — a továbbiakban eltért a helyes jogi állásponttól, amikor tudniillik általábanvéve kimondotta, hogy a polgári bíróság az elítélést tartalmazó büntető bírósági ítéletnek a döntéséhez nincs kötve.

A döntvénynek ez a rendelkezése ily irányú kifejezett törvényes intézkedés hiányában, nem egyeztethető össze azzal a szabállyal, amely a bírósági ítéletek anyagi jogerejére vonatkozik.

Ugyanis ez a határozat, indokolásából kitetszően, kizáróan a perrend szabályainak az értelmezésére van alapítva, s így csak formai alapon helyezkedett a polgári bíróság teljes önállóságának az álláspontjára anélkül, hogy a kérdés lényegét az anyagi jog szempontjából is méltatta s különösen azt is megvizsgálta volna, hogy hatáskörének túllépése nélkül módjában lesz-e a polgári bíróságnak minden esetben, tehát oly esetekben is teljesen önállóan dönteni, amikor a bűnösségnek és annak következményeképp a kártérítési kötelezettségnek elválaszthatatlan összefüggése a büntetőbíróság által jogerős ítélettel megállapított? Ha ily esetben a polgári bíróság nemcsak a mennyiség kérdésében, hanem az alap tekintetében újból vitássá tett követelés alapja felől is önállóan akarna határozni, akkor a büntetőbíróság ítéletét érdemben felül kellene vizsgálnia. Erre pedig hatásköre semmi esetre sem lenne.

Ezzel szemben a döntvény állásfoglalása szerint az elítélt a polgári bíróság előtt a végből, hogy a kártérítési kötelezettségtől szabaduljon, bizonyítékokat hozhat fel arra nézve, hogy a bűncselekményt nem követte el; a polgári bíróság pedig ezen az alapon is dönthet a sértett magánjogi igénye felett, ami annyit jelent, hogy a polgári bíróság elutasíthatja a keresetet azon az alapon, hogy az elítélt nem volt bűnös, következésképp a büntetőbíróság ítélete téves és helytelen.

Előre látható, hogy ily esetekben az elítélt, a polgári ítéltre támaszkodva, ártatlanságát fogja hangoztatni, s bizonyára az újrafelvételt is meg fogja kísérelni; ha azután ez nem vezet sikerre, akkor a büntetőbíróságnak a bűnösség kérdésében újabb változatlan állásfoglalást tartalmazó határozatából arra kell majd következtetni, hogy mégis csak a polgári bíróság döntése volt téves vagy helytelen.

Az ily visszás jelenség — szerencsére — a gyakorlatban ritkán fog előfordulni, sőt talán el is lesz kerülhető, ami amellett szól, hogy a döntvény érintett rendelkezését a szükségesség nem indokolhatja. Az indokolás egyébként meg is állapítja, hogy csak a «teljesség kedvéért» terjesztette ki döntését arra a kérdésre, hogy a polgári bíróság a büntetőbíróság jogerős érdemi határozatát egyáltalán köteles-e elfogadni.

Ezek után mellőzöm e helyütt a döntvény formai indokainak további részletes bírálatát s elegendőnek tartom csupán azt megállapítani, hogy a törvény kifejezett rendelkezései (Bp. 5., 327. és 491. §-ai) szerint az elítélt elleni kártérítési követelés csak akkor és annyiban érvényesíthető a polgári bíróság előtt, ha és amennyiben azt a büntetőbíróság saját hatáskörében ítéletileg el nem döntötte. Mivel pedig a hatáskör elkülönítését tárgyazó ezeket a kifejezett és szigorúan körülhatárolt rendelkezéseket későbbi törvény, közelebből a csaknem húsz évvel később megalkotott polgári perrendtartás, sem hatályon kívül nem helyezte, sem nem módosí-

totta: azoktól eltérő joggyakorlat állandóan ki sem alakulhat. Ép ezért azon a nézeten vagyok, hogy az egyszerűsítés elérésére irányuló bármely tiszteletreméltó indok szolgált is alapul a jogegységi határozat érintett részének megalkotására: azt újabb alkalom felmerülte esetén a teljes-ülés döntvényének kell majd helyesbbíteni.

Végül meg kell e helyütt emlékezni egy egyszerű (nem elvi) határozatról (K. P. I. 6192/1927. sz.), amely azt a kijelentést tartalmazza, hogy a végrendelet megtámadásánál a keresetben fel nem hozott érvénytelenítési okot később csak abban az esetben lehet felhozni, ha a felperes arról a kereset megindításakor nem tudott.

Erről a határozatról a Kúria örökösödési tanácsának volt illusztris elnöke azt a véleményt nyilvánította (Jogtudományi Közlöny 1932. évi 48. sz.), hogy az az állandó gyakorlatnak megfelelő, s hogy ez a gyakorlat nem a perjogi szabályokon alapul, hanem az öröklési jog elveiből folyik.

Ez azonban téves jogi álláspont, egyrészt azért, mert a Pp. 188. §-át, másrészt azért, mert a joglemondásra vonatkozó anyagi szabályokat sérti. A Jogtudományi Közlöny 1930. évi 5. és a folyó évi 7. számában közölt, világos okfejtéssel megírt bírálatok felmentenek engem az alól, hogy ezzel a határozattal, s illetve azzal, hogy ilyen gyakorlat az öröklési jog elveire miért nem alapítható, bővebben foglalkozzam. Csak arra kívánok rámutatni, hogy a vitatott gyakorlat voltaképpen (a végrendeleti örökös előnyére s a törvényes örökös hátrányára) egy speciális új törvényes vélelem felállítására látszik törekedni, amelynek alkalmazása a bizonyítás terhét is megváltoztatná, t. i. a törvényes örököst kötelezné annak bizonyítására, hogy a keresetében külön fel nem sorolt érvénytelenítési okról csak később, a per folyama alatt, szerzett tudomást. Ily vélelem azonban a magánjogi, közelebbről az örökjogi szabályainkból okszerűen nem következtethető, a Pp. 188. §-a pedig, valamint a 189. §-a is annak alkalmazását egyenesen kizárná; az utóbbi szakasz azért, mert annak világos és határozott rendelkezése szerint az új kereset, ha annak tárgya ugyanaz, mint az előbbié, a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig előterjeszthető.

Ha már most azt a kérdést vesszük fontolóra, hogy célszerű volna-e a törvényhozásnak ily irányú intézkedést tenni avégből, hogy a perek elhúzódsát megakadályozza és a végrendeletek érvényessége tekintetében felmerülhető jogvitákat megszorítsa: akkor csak arra az eredményre juthatunk, hogy ez teljesen céltalan volna, mert ha a jelenlegi bizonyítási szabályokat a jelzett módon korlátoznánk, akkor a felek már a keresetben az összes kellékhányokat felsorolnák s már kezdetől fogva a legszélesebb alapon folytatnák a végrendeletek érvénytelenítése iránt indított pereiket.

Leghelyesebb tehát, ha a joglemondás kérdésének az elbírálása tekintetében nem alkotunk különleges szabályokat, hanem mindenkor az eset minősége szerint, az érvényben álló magánjogi szabályok alapján döntünk.

* * *

Abban a reményben vagyok, hogy ezekkel a csupán főbb vonásokban ismertetett tapasztalatokkal s a felhozott jellegzetes példakkal sikerült — talán egy pillanatra csak — együttesen megvilágítanom újabb tételes szabályainkat, továbbá azok helyzetét és munkaterhét, akik e szabályok alkalmazására hivatvák, valamint azok helyzetét és magatartását is, akikre az újabb törvények alkalmazása nehezedik.

Most már a helyzet konzekvenciáiról kellene szólanom, amelyekről egy ilyen szűk keretben úgyszólván csak irányelvek megjelölése által lehet megemlékezni.

Hogy nyugvópontot érjünk el, mindennek előtt abba kell hagynunk a törvények szakadatlan gyártását. Új tételes szabályok alkotásánál szigorúan csak a tényleges szükség eseteire kell szorítkoznunk, úgyszintén azokat a széleskörű, csaknem korlátlan törvényes felhatalmazásokat is kerülnünk kell, amelyek a jogalkotás teendőivel a végrehajtó hatalmat túlságosan megterhelik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egyszerűsítés szempontjából égetően szükséges intézkedések megtéessenek, mint pl. amelyek a bíróság előtti igazmondás kötelezettségére, továbbá a helyes földbirtok politikára (birtok- és parcella-minimum megállapítására), vagy a mezőgazdasági lakosság jólétének elérésére (olesó hitel biztosítására) irányulhatnak.

A törvény-alkotás munkája azonban a jövőben némi rendszer-

változást igényel, amennyiben annak alaposabbá kell válnia gyakorlati szempontokból. A törvényhozó ugyanis ne bízzék meg minden feltétel nélkül a bürokratikus előkészítés helyes és célszerű voltában, hanem közvetlenül és behatóan mérlegelje az esetleges újítások bevezetésével járó nehézségeket. E végből közvetlenül kell ismernie a gyakorlati szakemberek részéről előzetesen bekívánandó véleményeket és bírálatokat és csak azután kell megalkotnia a törvényt, ha már kellő tájékozást szerzett annak célszerű voltáról és biztosítottak látja, hogy a gyakorlati alkalmazásnak nem lesznek nehézségei és különösen olyan hátrányai, amelyek egyes társadalmi osztályok sérelmére s mások jogosulatlan előnyére szolgálhatnak.

Különösen nehéz feladat lesz azoknak a tételes szabályoknak a helyes megalkotása, amelyek az úgynevezett racionalizálás okából volnának megalkotandók. Ennél a feladatnál is nagyon fontos az adatgyűjtés, a külföldi tapasztalatok ismerete, a statisztikai összehasonlítás, szóval a minden irányban való alapos előkészítés, de mindezek felül egy valódi lángelme előrelátása és átgondolt tervszerűsége volna multhatatlanul szükséges ahhoz, hogy egy ily mélyreható rendszerváltozással járó reformot minden vonalon egyszerre zökkenés nélkül s a kívánt sikerrel be lehessen vezetni; mert azt csak egy lángelme elképzelésének és tisztánlátásának (fantáziájának és judiciumának) összhangzatos működése hozhatja létre.

Mivel azonban az ilyen munkát nem lehet egyszerűen megrendelni vagy házilag elkészíttetni s a sikert előre biztosítani, mert csak utólag, a gyakorlati alkalmazás során lehet megtudni, hogy milyen eredményre jutottunk, épezzért nagy hiba volna ezt a reformot a bürokratikus előkészítés eddigi módszere szerint új területi és egyéb beosztások létesítésével, új tennivalók meghatározásával, új hivatalok szervezésével, stb. hamarosan megalkotni s a végrehajtást egyszerűen a jó szerencsére bízni, mert ha aztán a kitűzött cél akár az intézkedések helytelen vagy bonyolult volta miatt, akár azért, mert a tisztviselői kart képességeihez mérten túlterhelnék egészen, vagy akárcsak részben is meghiúsulna, az nagyon súlyos következményekkel járna, többek között, az állami kiadásokat még fokozhatná.

Tanácsos volna tehát egyelőre csupán kísérletet tenni a reform részleges elkészítésével és pedig kizárólag a központi igazgatásra (a minisztérium ügymenetére, vagy legfeljebb még a pénzügyi igazgatásra és hivatalokra) szorítkozni, s csak később fokozatosan terjeszteni ki a reformot, előbb a pénzügyi igazgatásra, majd a városi és legutoljára a vármegyei törvényhatóságokra, de ebben az esetben is előzetesen bő alkalmat kellene nyújtani a törvénytervezet megbírálására s különösen azoknak a véleményét kellene megismerni, akikre a gyakorlati alkalmazás terhe hárulni fog; tehát az első kísérletnél az illető minisztériumoknak minden egyes ügyosztály külön-külön kötelezendő lenne, hogy tartózkodás nélkül nyilvánítsa kimerítően indokolt véleményét. Később ugyanez az eljárás megfelelően alkalmazandó volna a városi és vármegyei törvényhatóságokkal szemben, s úgy a törvényhatósági központi, mint a járási személyzetnek mód volna nyújtandó a gyakorlati tapasztalatokon alapuló véleményadásra.

Eddig ha nem is zárkoztunk el a kritikától, de nem is segítettük elő annak feszélyezés nélküli és idejében való megnyilvánulását. Ezt a mulasztást okvetlenül pótolnunk kell, mert ez az első lépés az eddig követett egyoldalú rendszer hibáinak a kiküszöbölésére.

Olchváry Zoltán.

Magyar nemzetközi hitbizományi jog.*

Balla Ignác⁸ ugyancsak azt tanítja, hogy «ha ingatlan az öröklés tárgya, az öröklés kérdése tekintetében az ingatlan felvese helyének törvényeit (lex rei sitae) tekintjük irányadónak». Felsőbírói joggyakorlatot ő sem közöl. Tanításait abból a tételből vezeti le, hogy «belföldi ingatlanra minden vonatkozásban a lex rei sitae elve alapján a mi törvényeinket tartjuk irányadónak» s e tekintetben utal saját művének a dologi jogokkal foglalkozó 50. §-ára, amelynek fejtegetései az Optk.-nek az ideiglenes törvénykezési szabályok 21. és 156. §-ai által jogrendünkben érvényesnek elismert 300. §-ára vannak felépítve. Hogy az Optk. 300. §-a, de különösen

* Az előbbi közleményt lásd a 15., 16. számban.

⁸ Balla Ignác: Tételes magyar nemzetközi magánjog, 1928. 196. oldal.

az Itsz. 21. és 156. §-ai nem az örökjogra, hanem csak a dologi jogra és a dologi jogszabályok közül is csak a telekkönyvek vezetésével összefüggő jogszabályokra szorítkoznak, azt már fentebb kiemeltem.

Utal *Balla* ezenfelül a Szerbiával kötött, egyébként hatállyal nem bíró államszerződésre, továbbá a Bulgáriával kötött konzuli egyezményre, és végül csupán a contrario az 1925: VI. tc.-ben beikikelyezett román jogsegély-egyezményre, amelynek 4. és következő cikkei az ingóhagyatékra vonatkozólag kimondják, hogy az öröklési jogok tekintetében az örökhagyó hazai törvényei irányadók és a szerződő felek arra kötelezik magukat, hogy a másik fél polgárainak ingó hagyatékát kölcsönösen kiszolgáltatják egymásnak abból a célból, hogy az elhunyt saját hazájának illetékes bírósága a hagyaték rendezése és a rávonatkozó vitás kérdések eldöntése körül eljárasson. Hogy az ingatlanok tekintetében az idegen állam hatóságának és bíróságának illetékességét semmiesetre nem ismerjük el, az önként értendő. De ebből még nem következik, hogy a mi bíróságaink külföldi örökhagyónak itteni ingatlan hagyatékára ne alkalmazhatnák az idegen jogot, sem az, hogy a magyar örökhagyónak külföldi ingatlanára az ottani bíróságok ne alkalmazhatnák a magyar jogot. Véleményem szerint tehát az a contrario következtetés nem helytálló; a román jogsegélyi egyezmény az ingatlan hagyaték kérdését egyáltalában nem szabályozza.

Balla az egyezményekből azt a következtetést vonja le, hogy ha szerződés esetében is fenntartjuk a magyar törvény uralmát és irányadó voltát a Magyarországon fekvő idegen hagyatékra, annál inkább állania kell ennek szerződés esetén kívül. *Balla* itt csak a külföldi örökhagyónak magyarországi ingatlan hagyatékát tartja szem előtt. Nem gondol azonban a magyar örökhagyónak külföldön fekvő ingatlan hagyatékára. Ha a *lex rei sitae* elvét fogadnók el, az utóbbiak tekintetében le kellene mondanunk a magyar jog alkalmazásáról. Abból tehát, hogy egyik vagy másik nemzetközi egyezményben a *lex rei sitae* elvének kikötéséhez hozzájárultunk és ezzel viszont hozzájárultunk ahhoz, hogy magyar örökhagyónak külföldön fekvő ingatlan hagyatékát a külföldi jog szerint bíráltsák el, még nem következik az, hogy ez az elv a magyar jogi felfogásnak megfelel.

Az ismertett bírói határozatok az elhalt vagyoni jogi személyiségének folytatása és a hagyatéki vagyonösszesség minősége alapján állították fel azt a jogelvet, hogy az öröklési igények egységes törvények szerint bírálendók el, mégpedig az elhalt utolsó rendes lakhelyének törvénye, mindenesetre az örökhagyó személyes statutuma szerint. Jogalkotó tényezőül a nemzetközi magánjog terén is csak a bírói joggyakorlat ismerhető el, nem pedig külföldi képviselőtünknek konkrét szerződések megkötése alkalmával tett kikötései. Az egyes szerződések kikötései a contrario inkább arra a következtetésre szolgálhatnak alapul, hogy velük a szerződő felek eltérni kívánnak a nemzetközi jog általános elveitől.

Ha a magyar bírói gyakorlat ismertetése után arra az eredményre kellett jutnunk, hogy abban ingatlanokra nézve sincs gyökere a *lex rei sitae* alkalmazásának, és hogy úgy az interlokális, mint az internacionális viszonylatban az örökhagyó személyiségének és a hagyatéki vagyonösszesség egységének elismerésével a statutum personale alkalmazása uralkodik, akkor másfelől a magyar irodalom tanulmányozásából arra az eredményre kell jutnunk, hogy a *lex rei sitae* alkalmazását írónk hirdetik ugyan, de tanításuknak jogforrásokkal való alátámasztása nélkül, és hogy szerzőink majdnem egyhangúan azt a követelményt és prognózist állítják fel, hogy a téves vélemény szerint érvényben levő területiális elv helyébe előbb-utóbb a *lex patriae* fog lépni.

V.

Külföldi irodalom.

A nemzetközi magánjog külföldi irodalmából legyen szabad már most szemelvényyszerűen három ország irodalmát ismertetni és pedig egyfelől a német birodalmát, amely elvileg a *lex patriae* alapján áll, és másfelől Ausztriát és Franciaországot, amelyek elvileg a *lex rei sitae* alapján állanak.

A német szerzők közül maig is nagy tekintélynek örvend Ludwig v. Bar.⁹ Az ő fejtegetéseiből a következőket óhajtanók idézni:

⁹ L. v. Bar: Das internationale Privat- und Strafrecht, Hannover, 1862.

«Wenn und soweit nun die Erbschaft als eine Universalsuccession betrachtet wird, durch welche die vermögensrechtliche Persönlichkeit des Erblassers auf den Erben übergeht, ergibt sich als notwendige Folge, dass dieser Übergang nur in Gemässheit der Gesetze des Landes geschehen kann, dem die vermögensrechtliche Persönlichkeit des Erblassers zur Zeit des Todes angehört, also nach den Gesetzen des Domicils, welches der Erblasser zuletzt hatte.» (378. old.)

Zunächst ist für die allgemeine Anwendung der *lex rei sitae* geltend gemacht, die Souveränität des Staates, in dem die Grundstücke liegen, könne eine Anwendung fremder Gesetze im Erbrechte nicht dulden. Allein bewegliche Sachen sind, so lange sie sich im Gebiete des Staates befinden, ebenso dessen Souveränität unterworfen, wie unbewegliche. Da man demungeachtet die Anwendung der *lex rei sitae* bei jenen nicht will, so ist der versuchte Beweis misslungen.» (380. oldal.)

«Der Satz dagegen, dass die Erbfolge eine Universalsuccession bilde und daraus die Anwendung der *lex domicilii* folge, ist für das Römische Recht und die ihm nachgebildeten Rechte, wie wir bereits bemerkt haben, völlig beweisend; er ist nur nicht allgemein gültig, da es in der Tat Rechte geben kann, und wie das heutige englische Recht zeigt, auch auf einer ausgebildeten Kulturstufe gibt, welche das Princip der Universalsuccession hinsichtlich des unbeweglichen Nachlasses nicht kennen.» (382. oldal.)

Ezt a felfogást, amely az *universalis successio* gondolatából a *lex domicilii*, vagy a *lex patriae*, tehát minden esetre a statutum personale alkalmazását követeli, a XIX. század közepe óta Eichhorn, Waechter, Savigny és Schäffner hirdetik, és a német jogfejlődés azóta változatlanul ezen az állásponton van.

Ausztria nemzetközi magánjogának standard műve Gustav Walker könyve.¹⁰

Ez a szerző annak kiemelése után, hogy az ingó- és ingatlan hagyaték megkülönböztetése, az előbbire a személyes statutum, az utóbbira a *lex rei sitae* elvének alkalmazása élő jog Ausztrián kívül az angol-amerikai jog nagy területein, Franciaországban, Hollandiában, Romániában, Görögországban, Oroszországban, Törökországban és Magyarországon, és hogy másfelől az egész hagyatékra megkülönböztetés nélkül a *lex patriae* elvét alkalmazza a Németbirodalom, Olaszország, Spanyolország és Japán, a következőt fejt ki:

Die Unterscheidung nach der Beschaffenheit des Vermögens führt in der Rechtsübung oft zu bedenklichen Verwicklungen. Bei der Verschiedenheit der Grundsätze der verschiedenen Rechtsordnungen über die gesetzliche Erbfolge, die Enterbung, über die Gültigkeit der letztwilligen Erklärungen ist es möglich, dass im Widerspruch mit dem Begriff des Erbrechts die Frage, wer Erbe ist, verschieden beantwortet wird. Aus der Verschiedenheit der Lösung der Haftungsfrage und der Regelung des Noterbenrechts entspringt eine Quelle fast unlösbarer Schwierigkeiten.» (813. oldal.)

Franciaországról tudott dolog, hogy az ingatlan hagyaték tekintetében a *lex rei sitae* alapján áll. Ez igaz is annyiban, amennyire a Code civil 3. cikke 2. bekezdése kimondja: «Les immeubles, même ceux possédés par des étrangers, sont régis par la loi française.»

Külföldi örökhagyónak Franciaországban lévő ingatlan hagyatékát tehát csakugyan a francia törvény alá esik. Az 1819. július 4-i törvény 2. cikke azonban a francia örökhagyónak külföldön fekvő akár ingó, akár ingatlan hagyatékát a francia törvénynek veti alá, és pedig a következő rendelkezéssel:

«Dans le cas de partage d'une même succession entre des cohéritiers étrangers et français, ceux-ci prélèveront, sur les biens situés en France, une portion égale à la valeur des biens situés en pays étranger, dont ils seraient exclus, à quelque titre que ce soit, en vertu des lois ou coutumes locales.» A francia törvény tehát a külföldön fekvő hagyatékot is a francia öröklési jognak veti alá és pedig avval a különleges jogszabállyal, hogy amennyiben francia állampolgár örökös a területiális jog szerint a külföldön fekvő hagyatékából kevesebbet kapna, mint amennyi őt a francia öröklési jog szerint megilleti, ebben az esetben pótlendő az ő örökrésze a hagyatékban belföldön fekvő részéből.

Ezt a törvényt a francia bírói joggyakorlat erősen kiterjesztőleg értelmezte és alkalmazza a mai napig, amire bővebben kiterjeszkedni nem óhajtok.¹¹

A francia törvényhozás álláspontja tehát — azt lehet mondani — imperialista: a francia törvénynek veti alá a Franciaországban fekvő ingatlan hagyatékot a *lex rei sitae* alapján és a külföldön fekvő francia hagyatékot a *lex patriae* alapján. Ez a törvényhozás és annak nyomán a bírói joggyakorlat álláspontja.

Az irodalom ezzel nem ért egyet.

Azok az okok, amelyek a XIX. század közepe óta Savigny, Waechter és Bar tanításában a német irodalmat és törvényhozást meghódították, termékeny talajra találtak a francia jogi írók

¹⁰ Walker: Internationales Privatrecht, 4. kiadás, Wien, 1926.

¹¹ Részletesen Pillet: Traité pratique de Droit Internationale Privé, II. kötet, Grenoble—Paris, 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 2623. 2624. 2625. 2626. 2627. 2628. 2629. 2630. 2631. 2632. 2633. 2634. 2635. 2636. 2637. 2638. 2639. 2640. 2641. 2642. 2643. 2644. 2645. 2646. 2647. 2648. 2649. 2650. 2651. 2652. 2653. 2654. 2655. 2656. 2657. 2658. 2659. 2660. 2661. 2662. 2663. 2664. 2665. 2666. 2667. 2668. 2669. 2670. 2671. 2672. 2673. 2674. 2675. 2676. 2677. 2678. 2679. 2680. 2681. 2682. 2683. 2684. 2685. 2686. 2687. 2688. 2689. 2690. 2691. 2692. 2693. 2694. 2695. 2696. 2697. 2698. 2699. 2700. 2701. 2702. 2703. 2704. 2705. 2706. 2707. 2708. 2709. 2710. 2711. 2712. 2713. 2714. 2715. 2716. 2717. 2718. 2719. 2720. 2721. 2722. 2723. 2724. 2725. 2726. 2727. 2728. 2729. 2730. 2731. 2732. 2733. 2734. 2735. 2736. 2737. 2738. 2739. 2740. 2741. 2742. 2743. 2744. 2745. 2746. 2747. 2748. 2749. 2750. 2751. 2752. 2753. 2754. 2755. 2756. 2757. 2758. 2759. 2760. 2761. 2762. 2763. 2764. 2765. 2766. 2767. 2768. 2769. 2770. 2771. 2772. 2773. 2774. 2775. 2776. 2777. 2778. 2779. 2780. 2781. 2782. 2783. 2784. 2785. 2786. 2787. 2788. 2789. 2790. 2791. 2792. 2793. 2794. 2795. 2796. 2797. 2798. 2799. 2800. 2801. 2802. 2803. 2804. 2805. 2806. 2807. 2808. 2809. 2810. 2811. 2812. 2813. 2814. 2815. 2816. 2817. 2818. 2819. 2820. 2821. 2822. 2823. 2824. 2825. 2826. 2827. 2828. 2829. 2830. 2831. 2832. 2833. 2834. 2835. 2836. 2837. 2838. 2839. 2840. 2841. 2842. 2843. 2844. 2845. 2846. 2847. 2848. 2849. 2850. 2851. 2852. 2853. 2854. 2855. 2856. 2857. 2858. 2859. 2860. 2861. 2862. 2863. 2864. 2865. 2866. 2867. 2868. 2869. 2870. 2871. 2872. 2873. 2874. 2875. 2876. 2877. 2878. 2879. 2880. 2881. 2882. 2883. 2884. 2885. 2886. 2887. 2888. 2889. 2890. 2891. 2892. 2893. 2894. 2895. 2896. 2897. 2898. 2899. 2900. 2901. 2902. 2903. 2904. 2905. 2906. 2907. 2908. 2909. 2910. 2911. 2912. 2913. 2914. 2915. 2916. 2917. 2918. 2919. 2920. 2921. 2922. 2923. 2924. 2925. 2926. 2927. 2928. 2929. 2930. 2931. 2932. 2933. 2934. 2935. 2936. 2937. 2938. 2939. 2940. 2941. 2942. 2943. 2944. 2945. 2946. 2947. 2948. 2949. 2950. 2951. 2952. 2953. 2954. 2955. 2956. 2957. 2958. 2959. 2960. 2961. 2962. 2963. 2964. 2965. 2966. 2967. 2968. 2969. 2970. 2971. 2972. 2973. 2974. 2975. 2976. 2977. 2978. 2979. 2980. 2981. 2982. 2983. 2984. 2985. 2986. 2987. 2988. 2989. 2990. 2991. 2992. 2993. 2994. 2995. 2996. 2997. 2998. 2999. 3000. 3001. 3002. 3003. 3004. 3005. 3006. 3007. 3008. 3009. 3010. 3011. 3012. 3013. 3014. 3015. 3016. 3017. 3018. 3019. 3020. 3021. 3022. 3023. 3024. 3025. 3026. 3027. 3028. 3029. 3030. 3031. 3032. 3033. 3034. 3035. 3036. 3037. 3038. 3039. 3040. 3041. 3042. 3043. 3044. 3045. 3046. 3047. 3048. 3049. 3050. 3051. 3052. 3053. 3054. 3055. 3056. 3057. 3058. 3059. 3060. 3061. 3062. 3063. 3064. 3065. 3066. 3067. 3068. 3069. 3070. 3071. 3072. 3073. 3074. 3075. 3076. 3077. 3078. 3079. 3080. 3081. 3082. 3083. 3084. 3085. 3086. 3087. 3088. 3089. 3090. 3091. 3092. 3093. 3094. 3095. 3096. 3097. 3098. 3099. 3100. 3101. 3102. 3103. 3104. 3105. 3106. 3107. 3108. 3109. 3110. 3111. 3112. 3113. 3114. 3115. 3116. 3117. 3118. 3119. 3120. 3121. 3122. 3123. 3124. 3125. 3126. 3127. 3128. 3129. 3130. 3131. 3132. 3133. 3134. 3135. 3136. 3137. 3138. 3139. 3140. 3141. 3142. 3143. 3144. 3145. 3146. 3147. 3148. 3149. 3150. 3151. 3152. 3153. 3154. 3155. 3156. 3157. 3158. 3159. 3160. 3161. 3162. 3163. 3164. 3165. 3166. 3167. 3168. 3169. 3170. 3171. 3172. 3173. 3174. 3175. 3176. 3177. 3178. 3179. 3180. 3181. 3182. 3183. 3184. 3185. 3186. 3187. 3188. 3189. 3190. 3191. 3192. 3193. 3194. 3195. 3196. 3197. 3198. 3199. 3200. 3201. 3202. 3203. 3204. 3205. 3206. 3207. 3208. 3209. 3210. 3211. 3212. 3213. 3214. 3215. 3216. 3217. 3218. 3219. 3220. 3221. 3222. 3223. 3224. 3225. 3226. 3227. 3228. 3229. 3230. 3231. 3232. 3233. 3234. 3235. 3236. 3237. 3238. 3239. 3240. 3241. 3242. 3243. 3244. 3245. 3246. 3247. 3248. 3249. 3250. 3251. 3252. 3253. 3254. 3255. 3256. 3257. 3258. 3259. 3260. 3261. 3262. 3263. 3264. 3265. 3266. 3267. 3268. 3269. 3270. 3271. 3272. 3273. 3274. 3275. 3276. 3277. 3278. 3279. 3280. 3281. 3282. 3283. 3284. 3285. 3286. 3287. 3288. 3289. 3290. 3291. 3292. 3293. 3294. 3295. 3296. 3297. 3298. 3299. 3300. 3301. 3302. 3303. 3304. 3305. 3306. 3307. 3308. 3309. 3310. 3311. 3312. 3313. 3314. 3315. 3316. 3317. 3318. 3319. 3320. 3321. 3322. 3323. 3324. 3325. 3326. 3327. 3328. 3329. 3330. 3331. 3332. 3333. 3334. 3335. 3336. 3337. 3338. 3339. 3340. 3341. 3342. 3343. 3344. 3345. 3346

műveiben is. A francia tudományos irodalom mondhatni egyhangúlag a *lex patriae* alapján áll. Ezt a felfogást tükrözi vissza *Pillet* fent idézett művének következő fejtegetése:

«Les conflits en matière de succession suscitent les mêmes questions que l'on rencontre en toute autre matière. D'abord la question de savoir si les lois de cet ordre sont territoriales ou extraterritoriales. La réponse à cette première question ne nous paraît pas douteuse. Parce que la succession est un mode de transmission du patrimoine, la loi de succession doit s'appliquer au patrimoine tout entier, en quelque lieu que les biens qui le composent soient situés. Ces lois sont donc de celles dont la continuité est le caractère essentiel. De là leur extraterritorialité. Si maintenant nous nous demandons quelle est la loi compétente, ce point encore ne peut faire aucune difficulté. Le but des lois de succession est de renforcer la famille et de lui servir d'armature. Le seul législateur intéressé à leur application est le législateur national de cette famille, c'est-à-dire le législateur national du défunt.» (356. old. 574. szám.)

Ugyanezt tanítja *Weiss*¹² is nagyon elterjedt és elismert művében:

«La territorialité des lois successorales engendre des difficultés pratiques inextricables».

A francia elméletnek ez az állásfoglalása annál figyelemre-méltóbb, mert ott a joggyakorlat a tételes törvények hatása alatt egy évszázadot meghaladó idő óta következetesen alkalmazza a *lex rei sitae* elvét a belföldön fekvő ingatlanra, és a *lex patriae* elvét a külföldön fekvő hagyatéokra. Amilyen következetes a joggyakorlat ezeknek az elveknek ilyen körben való alkalmazásában, olyan következetes a francia irodalom a *lex patriae* kizárólagos elismerésének postulálásában.

Ebben az összefüggésben kell megemlítenem az európai jogászai közvélemény felfogásának két megnyilvánulását is.

Az első az *Institut de Droit International* oxfordi kongressusa, tehát nem az államok képviselőiből álló, nem hivatalos, de a benne résztvevő jogtudósok tudományos reputációjánál fogva nagy tekintélynek örvendő testület, amely már 1880-ban a következő határozatot hozta:

«Les successions à l'universalité d'un patrimoine sont, quant à la détermination des personnes successibles, à l'étendue de leurs droits, à la mesure ou quotité de la portion disponible ou de la réserve, et à la validité intrinsèque des dispositions de dernière volonté, régies par les lois de l'Etat auquel appartenait le défunt, ou subsidiairement, dans les cas prévus ci-dessus à l'article VI (amidőn t. i. az örökgyő honosságát nem tudják), par les lois de son domicile, quels que soient la nature des biens et le lieu de leur situation.»

A második megnyilvánulása a jogászai közfelfogásnak majd egy emberöltővel később a résztvevő államok hivatalos kiküldötteiből álló negyedik (1904. évi) hágai konferencia által elfogadott öröklési jogi nemzetközi magánjogi tervezet,¹³ amely a *lex patriae* elvét proklamálta a következő szöveggel:

«Les successions, en ce qui concerne la désignation des successibles, l'ordre dans lequel ils sont appelés, les parts qui leur sont attribuées, les rapports, la quotité disponible et la réserve, sont soumis à la loi nationale du défunt, quels que soient la nature des biens et le pays où ils se trouvent.

La même règle s'applique à la validité intrinsèque et aux effets des dispositions testamentaires.» (Article 1.)

Az egyezmény-tervezet 6. cikke fenntartja az agrárpolitikai törvényhozást az egyes szerződő államoknak.

Dr. Tőry Gusztáv, akkor igazságügyi miniszteri tanácsos képviselte Magyarországot a harmadik és negyedik hágai konferencián. Ezek közül a harmadik konferencia készítette el az örökjogi kolíziós szabályok tervezetét, a negyedik konferencián ezt a tervezetet némi módosításokkal nagy többséggel határozattá emelték.

A harmadik konferencia munkájáról írt tanulmányában¹⁴ *Tőry* az öröklési jogi tervezetről a következő általános ismertetéssel számol be:

«A tervezet, mely a törvényi örökléssel, a végrendeletekkel és a halálesetre szóló ajándékozásokkal foglalkozik, a végintézkedések alaki kellékei tekintetében fenntartja és tovább fejleszti az 1876: XVI. törvénycikket nemzetközi vonatkozásaiban (34. §). Nevezetesen újítást tesz azonban a IV. tervezet főleg a törvényi öröklés terén, amennyiben a hagyatéki ingatlanokra nézve a mai magyar jogrendszer szerint kizárólag irányadó *lex rei sitae* helyébe — jöllehet a régi rendszernek tett bizonyos engedményekkel — főszabály gyanánt azt az elvet állítja fel, hogy az öröklés joga, a hagyatéki vagyon ingó vagy ingatlan természetére

és fekvésére való tekintet nélkül egy és ugyanazon törvénynek: az elhúnyt hazai törvényének legyen alávetve. Az említett gyökeres újítás dacára a IV. tervezet elfogadása nem gátolná azonban az öröklési jog terén a magyar igazságügyi politika szabad intézését, mert a IV. tervezet 7. cikke biztosítaná Magyarország részére azt a jogot, hogy saját törvényhozási kifejezett rendelkezésével kizárhassa a külföldi örökgyő hazai törvényének alkalmazását, ha e törvény alkalmazása Magyarországon olyan belföldi, akár parancsoló, akár tiltó törvények sérelmével járna, amelyek az egyéni érdekkört meghaladó valamely társadalmi jogot vagy érdeket oltalmaznak vagy biztosítanak.» (24. old.)

Érdemben *Tőry* is csatlakozik a *lex patriae* elvéhez, de hozzáteszi (99. old.), hogy ez az elv mélyreható újítás a magyar jogrendszer mai álláspontjával szemben.

Ugyanez a felfogás tükröződik vissza a tudós szerzőnek a negyedik konferencia határozatairól írt fentidézett munkájában is:

«Kétségtelen, hogy ez a megkülönböztetés, vagyis egy és ugyanazon örökgyő után maradt hagyatéki ingó és ingatlan részének más-más törvény alá helyezése az egyetemes jogutódlás elvével ellentétben áll, és tekintettel arra, hogy az öröklési kérdések a különböző országokban különféleképpen vannak szabályozva, a gyakorlatban bonyodalmakra vezethet.

Jogi tekintetben kielégítő megoldásra csak úgy juthatunk, ha elismerjük, hogy az egész hagyatékra csak egy és ugyanazon törvény nyerhet alkalmazást.

Abban a kérdésben, vajjon ez az egységes törvény az örökgyő lakóhelyének vagy hazájának joga legyen-e, az egyezmény azért helyezkedett a hazai törvény álláspontjára, mert ez az álláspont felel meg az újabb európai jogfejlődésnek, továbbá a nemzetközi jogi irodalomban mindinkább elismerésre jutó irányzatnak, végül a hágai nemzetközi magánjogi konferenciák által megállapított többi egyezmények alapelveinek.

Az az elv, hogy az öröklés joga a hagyatéki vagyon természetére és fekvésére való tekintet nélkül egy és ugyanazon törvénynek legyen alávetve, és hogy ez a törvény az elhúnyt hazájának törvénye legyen, mélyreható újítás a magyar jogrendszer mai álláspontjával szemben is. Ennél az oknál fogva különös megfontolás tárgyát fogja képezni az, vajjon ehhez az egyezményhez a magyar állam hozzájáruljon-e.»

Azt azonban nem találjuk meg *Tőry* fejtegetéseiben sem, hogy minő jogforrásra alapítja azt a véleményét, hogy a magyar jogrendszer az ingatlanok öröklését a *lex rei sitae* alá veti? Hogy a magyar bírói joggyakorlat ilyen felfogásnak alapot nem ad, azt már fent kimutattam. Nincs ennek a felfogásnak alapja a magyar törvényhozásban sem, mert nem tekinthetjük ilyen alapnak a Franciaországgal 1862-ben, tehát még az alkotmányosság helyreállítására előtt az osztrák központi kormány által kötött, továbbá a Szerbiával kötött és az 1912: II. tc.-ben be is cikkelyezett, de hatályba nem lépett, sem pedig a Bulgáriával kötött és az 1912. évi XXVII. tc.-ben becikkelyezett egyezményt, már csak azért sem, mert az egyezmények speciális kikötéseken alapuló speciális jogot tartalmaznak, tételeik tehát nem általánosíthatók.

Kérdésünk dogmatörténete tehát azt a rendkívüli érdekes és tanulságos képet adja, hogy az az elvi felfogás, amelyet a magyar bíróságok a hagyatéki egységről határozataikban következetesen hirdetnek, teljes egyhangban van a világirodalomban az elmélet által felállított követelménnyel és a nemzetközi kongresszusok határozataival. Azt lehet tehát mondani, hogy a magyar bíróságok határozataiban a civilizált világ belátása és jogászai öntudata szólalt meg.

(Bef. köv.)

Dr. Lőw Loránt.

A beraktározó raktárdíj-követelésének elsőbbsége.

A budapesti kir. törvényszéknek a végrehajtási ügyekkel kizárólag foglalkozó 21. Pf. tanácsa bevezette azt az állandó gyakorlatot, hogy beraktározóknál (szállítmányozóknál) a beraktározott ingóknak egy foglaltató hitelező javára történt elárverezése esetén a beraktározó (szállítmányozó) raktárdíjkövetelését semmiképp sem sorozza előnyösen (lásd legutóbb 21. Pf. 14,091/1932.). A budapesti központi kir. járásbíróság bírái természetesen szintén követik a fellebbezési bíróságnak e, szerintem helytelen, gyakorlatát.

A törvényszék álláspontját azzal indokolja, hogy csak a törvényes zálogjogot élvező követelések sorozhatók előnyösen, a raktárdíj pedig nem élvez törvényes zálogjogot, mert a raktárdíj 1. nem bérleti viszonyból származik, 2. csak a közraktáraknak engedélyez a K. T. törvényes zálogjogot.

Ez az álláspont azonban két okból helytelen, és pedig a) egyrészt, mert a K. T. a közraktárdíjon felül más követelésekre nézve is előírja a törvényes zálogjogot, b) másrészt, mert az elsőbbség szempontjából nemcsak a törvényes zálogjog, hanem a K. T. 309. §-ában szabályozott megtartási jog is figyelembe veendő.

a) Az első szempont alá esnek a nem tiszta beraktározási ügyletek.

¹² *Weiss*: Traité élémentaire de droit international privé, 2. kiadás Paris, 1890.

¹³ Convention sur les conflits de lois en matière de Successions et de Testaments. Aláírták 1905. július 17-én Német-, Francia-, Olasz-, Svédország, Hollandia, Portugál, Románia. Hatályba nem lépett. V. ö. *Tőry Gusztáv*: A hágai negyedik nemzetk. magánj. konferencia határozatairól, Budapest, 1905.

¹⁴ *Tőry*: A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia határozatairól, Budapest, 1901.

Beraktározónál elfeküdt és elárverezett ingók tekintetében tehát elsősorban meg kell határozni a beraktározó által kötött ügylet jogi természetét, és pedig :

1. ha a beraktározó a megbízótól azt az utasítást kapja, hogy ingókat szállítson el meghatározott helyről, vegye ezeket raktárra s a megadandó utasítás szerint, avagy bizonyos idő múlva, pl. télen adott megbízás esetén a hajózási időny megindultával küldje az ingókat egy más városba, úgy a főszűly az áruk továbbküldésén fekszik s a felek közt szállítványozási ügylet jött létre. Ha tehát a tényleges tovaküldés megkezdhetése előtt a megbízó hitelezője lefoglalja a még raktáron levő ingókat és azokat elárverezteteti, amit a szállítványozó meg nem akadályozhat, úgy a befolyt vételárból a beraktározó (szállítványozó) követelése a K. T. 388. §-ában szabályozott szállítványozói törvényes zálogjog alapján sorozandó előnyösen. Fel fogja ez esetben a beraktározó (szállítványozó) számíthatni a raktárig való fuvarozásért járó díjait, a raktárdíjat, sőt nézetem szerint elmaradt hasznát is, mert a megbízó mulasztása folytán esett el, akár az előre kikötött, akár a telephelyen dívó szállítványozói díjaitól s nem a beraktározón (szállítványozón) múltott, hogy az áruk tovaküldését tényleg végre nem hajthatta. Az ügylet jogi minősítésén a tovaküldésnek tényleges elmaradása nem változtathat, mert ellenkező felfogás esetén akkor sem lehetne szállítványozási ügyletről beszélni, ha a tovaküldés azért maradt el, mert az ingók a beraktározó (szállítványozó) raktárában elvesztek.

De nem bír fontossággal az a különbség sem, vajjon az ily ügyletet szállítványozói, avagy csak beraktározói iparendeléssel bíró kereskedő kötötte meg, mert a K. T. 392. §-a értelmében nem szállítványozó kereskedőknek egyes szállítványozói ügyleteire is a IV. címnek a szállítványozói ügyletre vonatkozó szabályai alkalmazandók.

A döntő tehát csak az, hogy a főszűly az ingók tovaküldésén legyen s a megbízást vállaló kereskedő legyen.

2. A megbízó utasítása oda irányul, hogy a beraktározó az ingókat fuvarozza el a megbízó által megjelölt helyről (legtöbbször a megbízó lakásáról), vegye azokat raktárra s fuvarozza azokat egy meghatározott idő múlva onnét el egy harmadik helyre. Ez az eset akkor fordul elő, amikor a megbízónak ki kell lakásából költözködni s az új lakását még nem foglalhatja el. Ebben az esetben a főszűly a fuvarozáson van s a felek közt tiszta fuvarozási ügylet jött létre, miért is a beraktározás ismét csak átmeneti jellegű s a beraktározót a K. T. 411. §-a alapján teljes követelése erejéig törvényes zálogjog illeti meg.

Ily esetekben nem döntő az, hogy az ily megbízást — mint az esetek többségében — szállítványozó (bútorszállító) vállalta, mert a megbízott kereskedőnek egyébként kötni szokott ügyletei a konkrét ügylet jogi természetét nem érintik. Vagyis az egyébként szállítványozó által kötött fuvarozási ügylet fuvarozási ügyletnek minősítendő.

3. A megbízó utasítása oda irányul, hogy a beraktározó ingókat fuvarozzon el a megbízó által megjelölt helyről raktárába s raktározza azokat be akár előre meghatározott, akár bizonytalan időre. A felek között ebben az esetben fuvarozási és beraktározási ügylet jött létre, mely utóbbi ügylet tekintetében magyar törvény nem intézkedik. Kétségtelen tehát, hogy a beraktározót ily esetben teljes követelése erejéig törvényes zálogjog meg nem illeti, hanem törvényes zálogjogát csupán a fuvarozási költségek erejéig érvényesítheti a K. T. 411. §-a alapján. Nem engedélyez törvényes zálogjogot magánjogi javaslatunk sem (1331—1343. §§).

Ebben az esetben nem lehet ugyanis az 1. és 2. pontban tárgyalt esetekhez hasonlóan egy egységes beraktározási ügyletről szó, mert míg egyfelől a szállítványozási és fuvarozási ügylet természetével megegyezik s ebből folyik az, hogy az egységes ügylet lebonyolítása közben több minőségű tevékenységgel állunk szemben s e többfajta tevékenység az ügyletek lebonyolítása közben minden esetben előfordul (a szállítványozó a feltől elfuvarozza az árut, raktárra veszi s a vasúthoz fuvarozza, a fuvarozó raktárra veszi és azután fuvarozza, majd ismét raktárra vesz), addig másfelől a beraktározási ügyletnek letéti szerződés jellegével a fuvarozási ügylet jogi minősége össze nem egyeztethető s a beraktározási ügylettel az ingók fuvarozása nincs is szükségképpen egybekötve. A felelősség kérdését sem lehet egységesen szabályozni, mert a beraktározó nem felel a kellően lezárt raktárából történt betöréses lopásokért, ezzel szemben a fuvarozási útszakasz alatt

történt lopásokért a felelősség feltétlenül és minden esetben a fuvarozót terheli, vis major esetét kivéve.

b) Megilleti azonban a beraktározót, feltéve, hogy kereskedő, a K. T. 309. §-ban szabályozott megtartási jog. E törvényhely értelmében következő feltételeknek kell fennforogniuk :

1. az ingóknak a megbízó betevő tulajdonát kell képezniök, mert megtartási jog csak az adós ingóságaira gyakorolható ;

2. az ingóságokat a beraktározónak a letevőtől, illetve meghatalmazottjától át kellett vennie s ezeknek birtokában kell, hogy legyenek ;

3. az ingóságok átadásakor a megbízó nem adott legyen meghatározott rendelkezést. Ez a meghatározott rendelkezés műértelemben veendő, mert egyebekben minden rendelkezés meghatározott. A műértelelem abban áll, hogy a rendelkezésnek nem szabad olyannak lennie, amely az ingóknak a megbízó rendelkezési köréből való elvonását jelentené, tehát arra irányulna, hogy az ingók bizonyos különös célra használtassanak fel, pl. harmadik személynek adassanak ki.

A kir. Kúria P. IV. 3404/1930. sz. ítélete e kérdésben a következőket mondja : «Helyesen mutat rá az indoklás, hogy minden birtokbavételben, mely jogügyleti megállapodáson alapul, vagy kifejezetten vagy hallgatag szükségképpen megnyilvánul valamely oly irányú rendelkezés, hogy a dologgal a birtoklása megszűnése után mi történjék, s ha a megtartási jog gyakorlását minden ilyen esetben megkülönböztetés nélkül kizártnak kellene tekinteni, a K. T. 309. §-ának szabálya egészen értelmetlen lenne. Az indoklásban foglaltak azonban a határozott rendelkezés fogalmát csak negatív irányban határolják el. A pozitív elhatárolás ugyanis abban áll, hogy a határozott rendelkezés körébe az átvett dolog különös rendeltetésének minden oly megállapítása tartozik, melynek teljesítésére a hitelező az illető dolog átvételére irányuló ügylet kötése alkalmával vagy hallgatag, az utasítás tudomásulvételével, vagy kifejezetten kötelezte magát, ennek a kötelezettségnek elvállalása pedig kizárja a vele ellentétes tartalmú jogosítványnak, a megtartási jognak gyakorlását.»

4. A beraktározó hitelező követelésének lejártnak kell lenni, kivéve, ha a K. T. 309. § 2. bekezdésének feltételei fennforognak.

A beraktározót fenti feltételek fennforgása esetében megillető megtartási jog jogi természetét illetően több a magánjogi visszatartási jognál is, mint Neumann Ármán : «A kereskedelmi törvény magyarázata» című könyvében kifejti, hatásaira nézve nagyobb hasonlatossággal bír a zálogjoggal és inkább egy specifikus törvényes zálogjognak jelentkezik, mely a tiszta zálogjog és a tiszta magánjogi visszatartási jog között középen áll.

A megtartási jog leglényegesebb jogi hatása ugyanis abban áll, hogy a hitelező a K. T. 310. §-a értelmében jogosult a megtartott tárgyak eladását kereset útján követelni s magát a vételárból minden más hitelezőt megelőzőleg kielégíteni.

Ha már most a beraktározott ingóságokat a letevő egyik hitelezője lefoglalja, e foglalást a beraktározó túrni köteles s a foglalás ellen igényperrel nem élhet. (Kúria 1896. XI. 19. G. 267.)

Ebből következik, hogy a beraktározó a jogerős foglalás után kitűzött árverés megtartását sem akadályozhatja meg s az elárverezett ingókat az árverési vevőknek ki kell adnia anélkül, hogy az árverési vevőktől a raktárdíjkövetelését megkaphatná, mert az árverési vevő a megvett tárgyakat tehermentesen kapja kézhez s a beraktározóval nem kerül jogviszonyba. A kir. törvényszéknek előjáróban ismertetett álláspontja szerint tehát a beraktározó elveszti követelését a K. T. 309. §-a ellenére.

Pedig a Végrehajtási Törvény sehol hatályonkívül nem helyezi a Keresk. Törvény 309. és 310. §-ait, sem ezeknek ellentmondó intézkedést nem tartalmaz.

Ellenkezőleg, a Végr. Törv. 111. §-a előírja, hogy mindazok, akik az elárvereztetni rendelt ingóságok vételárából a végrehajtató követelését megelőző kielégítéshez tartanak jogot, elsőbbségi bejelentésüket az árverés megkezdéséig a kiküldöttnek bejelenteni tartoznak s még a Végr. Törv. 112. §-ában a bérbe- és haszonbérbeadók tekintetében előírt az a korlátozás sem áll fenn, hogy kötelesek a követelésük összegét pontosan megjelölni.

A kir. Kúria 1906. november 19-én hozott 1112/1906. sz. ítéletében ki is mondomta, hogy : «Megtartási joggal bíró hitelező ezt a jogát az adós egyéb hitelezőivel szemben foglalás esetében elsőbbségi bejelentés útján is érvényesítheti.»

Ellenkező felfogás esetében semmi értelme nincsen a K. T. 309. és 310. §-ának, s a véletlenül múltna, hogy a beraktározó érvényesíti előbb igényét a K. T. szerint, avagy egy hitelező árvereztetné-e el előbb az ingókat.

Egyebekben pedig jogi abszurdum, hogy a beraktározó a beraktározott ingókat követelése kifizetése előtt kiadni senkinek ne legyen kénytelen, ellenben árverés esetén hatósági parancs folytán fosztassék meg jogos követelésétől. Nem lehet ugyanis az sem vitás, hogy árverés megtartása esetében a befolyt vételár lép a beraktározott ingók helyébe s éppen úgy, amint a bérbeadó, nem veszti el törvényes zálogjogát annak folytán, hogy az árverési vételár bírói letétbe kerül, a beraktározó sem veszítette el megtartási jogát. Már pedig a kir. törvényszék felfogása ezt jelentené. Vita csak abban a kérdésben lehet, vajjon a beraktározó köteles-e elsőbbségi bejelentésében pontosan körülírni, hogy elsőbbségi igényét mely jogcímekre alapítja, vagy elegendő-e, ha mint beraktározó bejelenti elsőbbségi igényét.

Nézetem szerint ez utóbbi általános bejelentés is elegendő, mert ez következik a Végr. Törv. 111. §-ából s nem köteles a beraktározó pontosan megjelölni, hogy elsőbbségi igényét tisztán a K. T. 388., 411., 309. §-aira, avagy vegyesen e törvényhelyekre alapítja, s ha vegyesen, mily részben, mely törvényhelyre, s elegendő, ha a sorrendi tárgyaláson jelöli meg pontosan igényét.

A budapesti kir. törvényszék legutóbb 21. Pf. 14.091/1932. sz. végzésében az elsőbíróság kétsoros indokolású végzését indokainál fogva helybenhagyta s nem tért ki a felfolyamodásban különösen a K. T. 309. §-ára alapított érvelésre. Sajnos, a járásbíró s a fellebbezési bíróság állandó egyöntetű gyakorlata folytán a kérdés nem vihető fel a kir. Kúriához, kívánatos lenne tehát, hogy e kérdés jogegységi döntés alá kerüljön.

Lehetetlen állapot ugyanis, hogy a beraktározó elveszítse követelését egy helytelen gyakorlat folytán esetleg még akkor is, ha a beraktározás alkalmával a beraktározott ingókat kézizálogul követelése erejéig lekötötte. Ez az eljárás sem segít ugyanis a beraktározón akkor, ha a beraktározott ingók már le lettek foglalva. S a kir. törvényszék felfogásának helyessége esetén a beraktározó állandóan annak a veszélynek lenne kitéve, hogy az ingókat a lehető egy korábbi hitelezője elárverezteti, mely esetben a raktárdíjkövetelését a beraktározó elveszti, arról ugyanis, az adófoglalásokat is figyelembe véve, ma senki sem győződhetik meg, hogy valamely ingó nem lett-e korábban valahol lefoglalva.

Dr. Mangold József.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Mikor köteles az após fia helyett menyét eltartani?

(Hivatkozással a kir. Kúria P. III. 4425/1932. számú határozatára.)

A fenti kérdéssel e lap hasábjain a közelmúltban egy ízben már foglalkoztunk (1932. évi 48. sz.), amidőn megbeszélés tárgyává tettük a kir. Kúria P. III. 1420/1932. számú határozatát. Fejtegetéseink kiindulásaképpen vázoltuk az eddigi joggyakorlatot, mely az após menyartartási kötelezettségét a legkivételesebb esetekre korlátozta és minden igény érvényesítésének első előfeltételéül megkívánta vagy az após vétkes magatartásának bizonyítását, vagy pedig, hogy az após, fia ingyenes gazdasági tevékenységének igénybevétele által gazdagodjék. Ezután rátértünk a kir. Kúria P. III. 1420/1932. számú határozatának ismertetésére, amely a régebbi gyakorlattal ellentétben, azon az alapon kötelezte az apóst a fia által okiratban vállalt menyartartás fizetésére, hogy az após rendszeresen segélyezte fiát abban az időben, amidőn utóbbi nőtartásdíj fizetésére magát kötelezte, ezen kötelezettségvállalásról tudomással bírt és annak dacára, hogy tisztában volt azzal is, hogy fiának a tőle rendszeresen élvezett segélyezésén kívül semmiféle más jövedelme nincs, nem kifogásolta fiának kötelezettségvállalását. A kir. Kúria álláspontja szerint ugyanis, ezen körülmények egybevetése folytán, nyilvánvaló volt, hogy a férj tartásdíj fizetése iránti kötelezettségét, már annak létrejöttékor, csakis apja segélyezéséből vállalta, és hogy így az apának is tisztában kellett lennie azzal, hogy a minden jövedelem nélkül álló fiú helyett, a tartásdíj fizetése iránti kötelezettség tulajdonképpen őt terheli. Már hivatkozott megbeszélésünkben kifejezetten kiemeltük, hogy az erkölcsi igazság szempontjából feltétlenül helyeseljük a konkrét döntést, mely a

nagyvagyonú apóst nélkülöző menyének eltartására kötelezte, és hogy csak azért tettük a kir. Kúria P. III. 1420/1932. számú határozatát kritika tárgyává, mert veszélyt láttunk abban, hogy a döntésben megnyilvánult és eddigi bírói gyakorlatunkkal ellentétben álló jogi elvek állandósuljanak. Ezen aggályunk sajnos nem volt minden alap nélkül, mert előttünk fekszik a kir. Kúriának későbbi P. III. 4425/1932. számú határozata, mely ha más problémát is old meg, de ugyancsak a menyartartás kérdésével foglalkozik, és szintén a múltban követett állandó gyakorlattal ellentétben, új, általunk sajnos semmiképpen sem helyeselheto jogelvet kreál. A kir. Kúria 4425/1932. számú döntése ugyanis oda konkludál, hogy a férjjel együtt, egyetemlegesen nőtartásdíj megfizetésére kötelezhető a szülő, ha apanázs nyújtása által a fiatal házasság egybekezelését és megélhetését lehetővé teszi, illetve előmozdítja. Ez az ítélet alapjául szolgáló esetben oly módon történt, hogy a szülők gyermeküknek, házassága esetére egy 42 holdas ingatlan használatának ingyenes átengedését ígérték. A kir. Kúria döntését úgy jogi, mint szociális szempontból megbeszélés tárgyává kívánjuk tenni.

Mindenekelőtt arra kell rámutatnunk, hogy a közzétett ítéletből kitűnően (Jogi Hírlap 1933. év 203. számú eset) a szülők az ingatlan használatának átengedését semmiféle határozott időtartamhoz nem kötötték, úgyhogy általános magánjogi szabályok szerint, az ingatlan használata bármikor visszavonható volt. De még ha előre meghatározott időtartamra is engedték volna át ingyenesen a szülők az ingatlan használatát, úgy ez mint ajándékozás, illetve ajándékozási ígéret az állandóan követett bírói gyakorlat értelmében, bizonyos előfeltételek bekövetkezése esetében (megajándékozott durva hálátlansága, ajándékozó tönkrementése) a szülők által még mindig utólag hatálytalanítható lett volna. Semmiféle jogi érveléssel sem támasztható alá a kir. Kúria felfogása, mely akadályokat gördít az elé, hogy a szülő által gyermekének és annak házastársának átengedett, időtartamhoz nem kötött ingatlanhasználat utólag visszavonható és a meghatározott időtartamra átengedett ingatlanhasználat pedig az ajándékozássokra vonatkozó általános jogszabályok értelmében utóbb esetleg hatálytalanítható legyen. Mindennek lehetősége ugyanis gyakorlatilag el van véve, vagy legalább is lényegesen megnehezítve, akkor, ha a bíróság szülőt, ajándékozási ígérete alapján, végleges nőtartásdíj fizetésére kötelezte és a szülő ebbeli kötelezettsége jogerős ítélettel megállapítást nyert.

De nehezen támasztható alá a kir. Kúria döntésének azon indokolása is, hogy a szülők azáltal, hogy 42 hold használatát fiúknak átengedték és nevével való megélhetését ily módon lehetővé tették, illetve megkönnyítették, felelősséget vállaltak volna 42 hold használatára erejéig a nő megélhetése tekintetében arra az esetre is, ha a feleség különélése, illetve a házasság felbontása a nő vétkeisége nélkül bekövetkeznék. Elképzelhetetlennek tartjuk ugyanis a mindennapi élet nézőszögéből, hogy annak a szülőnek, aki fia házasságkötésének lehetővé tétele céljából, akár ingatlan ingyenes használata alakjában, akár készpénzben rendszeres támogatást, ú. n. apanázst ígér, szándéka másra is irányuljon, mint hogy fiának, mint családfőnek, családjával együtt való megélhetését lehetővé tegye, illetve megkönnyítse, — még csak feltételezni is nehéz, hogy ilyen esetekben az átlagszülőt az a szándék is vezérelje, hogy fiának felesége a nő vétlen különélése, illetve a házasságnak az ő vétkeisége nélkül való felbontása esetére illő megélhetést nyerjen. De ellentétben áll a kir. Kúriának ezen elgondolása a hozománynak egész jogi struktúrájával is, lévén az apanázs végeredményben a hozomány egyik válfaja (Raffay: Magánjog kézi könyve I. köt. 478. lap.) Igaz ugyan, hogy a hozományt, illetve apanázst a nő, illetve valamely harmadik személy a nőre való tekintettel adja a férfinak, ha azonban kivételesen a férj saját szülőjétől kap, de kifejezetten kötendő házasságára való tekintettel rendszeres juttatást, hogy úgymondjuk rendhagyó hozományt, úgy ennek struktúrája végeredményben még sem különbözhetik a normális hozománytól. Már pedig a causa data non secuta iskolapéldája gyanánt tanítják, hogy a hozomány ígérese hatályát veszti, ha a házasság meg nem köttetik. Kétségtelen tehát, hogy a későbbi időpontra ígért, de még nem esedékes hozomány, valamint a már esedékes, de még át nem adott hozomány sem követelhető, ha utóbb a felek házassága, bármelyik hibájából is bírósággal felbontatik, illetve a házastársak együttélése megszűnik. Ezen előfeltétel esetében ugyanis az átadott hozomány, ha csak az érdekeltek

között eltérő megállapodás nincs, a férfi által visszaadandó és így talán a férfi csődjéről eltekintve, abszurdum volna azt, aki hozományt ígért, a férj javára olyan szolgáltatásra kötelezni, amelyet a férjnek nyomban visszaadnia kellene. Mindebből végeredményben arra a konklúzióra juthatunk, hogy a kir. Kúria P. III. 4425/1932. számú döntésének alapjául szolgáló esetben még a férj sem követelheti szüleitől azt a szolgáltatást, amelyet utóbbiak házasságára való tekintettel vállaltak magukra, mert a szülők gyermeküknek, mint családfőnek kötelezettségein kívántak az apanázs nyújtása által könnyíteni és semmiféle alap sincs annak feltevésére, hogy a szülők gyermeküknek, mint elvált férjnek megélhetését is elősegíteni kívánták volna. Így még sokkal kevésbé tételezhető fel, hogy a szülők az apanázs által gyermekük házasságának felbontása esetére a volt feleség jövőbeni megélhetéséről is gondoskodni akartak volna.

De nemcsak jogi érvek szólnak a kir. Kúria P. III. 4425/1932. számú határozatában elfoglalt álláspont helyessége ellen. Hanem, amint ezt már említettük, szociális szempontok is. Alig néhány hónapja annak, hogy dr. Blau György, Almási nyomán, felvetette a kérdést, vajjon nem volna-e méltányos a vagyonos szülőt arra kötelezni, hogy fiát saját háztartáshoz, házasodáshoz segítse, és hogy leányának hozományt adjon. (J. K. 1933. évi 1. szám.) Habár távol áll tőlünk, hogy egy ilyen irányú reform mellett vagy ellen állást foglaljunk, mégis úgy véljük, hogy semmiképpen sem lehet kívánatos, hogy a szülők apanázsfizetése iránti ígéretei még ritkábbak legyenek, mint ezidőszere. Ezáltal ugyanis éppen a kultúrigényekkel bíró magasabb osztályokhoz számító szülők gyermekeinek házassága volna még nagyobb mértékben megnehezítve, mint az a fiatalság elhelyezkedése és érvényesülése elé tornyosuló akadályok folytán különben is bekövetkezett; kétségtelen ugyanis, hogy az a veszély, hogy apanázs ígérese esetében, a menyartást a szülőket is terheli, utóbbiakat feltétlenül vissza fogja riasztani attól, hogy fiúk házasságát, még ha ez anyagilag módjukban is áll, kötelezettségek elvállalása által előmozdítsák. Márpedig minden olyan bírói gyakorlat, mely házasságok létesítését, főleg magasabb társadalmi körökben, megnehezíti, szociális szempontból feltétlenül perhorreskálendő.

Dr. König Endre.

Szemle.

— **A polgári ügyekben ítélő esküdtbíróóság** Angliában a XII. századból ered, amikor II. Henrik király Normandiából plántálta át az intézményt az istenítéletek kiszorítására. Így lett a nép szavából az egész vonalon Isten szava. Mint nálunk, úgy Angliában is betört a háború a jog területére s a háború után is fennmaradt a szabály, hogy magánjogi ügyekben az esküdtszék mellőzhető, ha a mellőzésbe mindkét peres fél beleegyezik. Most az igazságügyi bizottság (Lord Chancellor's Committee) egy lépéssel tovább kíván menni s a bíróra akarja bízni, hogy az esküdtszék közreműködését igénybe vegye vagy sem. Liverpool város főbírája (Recorder) erősen állást foglalt a javaslat ellen, amely főképp arra támaszkodik, hogy az esküdtbíráskodás lassabb, költségesebb és bonyolult magánjogi kérdések eldöntésére kevésbé alkalmas. Ezzel szemben a Recorder kiemelte, hogy a civil jury ritkán követ el tévedést, s időkimélés végett nem áldozhatók föl a polgárok legéletbevágóbb szabadságjogai. Viszont a polgári szabadságjogokért oly bátran harcoló orgánus, mint a Manchester Guardian, rámutat, hogy a költséges és késleltető igazságszolgáltatás önmagában veszélyezteti a szabadságot, mert ha csak a jómódú peres fél keresheti az igazságot, akkor a vagyontalanok tömegeit fosztja meg a jog a törvény előtti egyenlőségtől. Furcsa ország, ahol a szakbíró bízik az esküdtek igazmondásában és az esküdteket képviselő közvélemény bízik meg a szakbíróban. És még ennél is furcsább, hogy erre miféleképpen, ahol az angol és magyar alkotmány ezeréves párhuzama, mint kritikátlan közhely, öröklődik nemzedékről nemzedékre, a szakbírák többsége ellenzi az esküdtbíráskodást és az esküdteket képviselő közvélemény hiába követeli annak helyreállítását. De a proponált angol reform talán módot nyújtana ennek a

szembeszökő ellentétnek kiegyenlítésére. Olyképp, hogy lemondunk a civil jury behozataláról és visszaállítjuk a bűnügyi esküdtbíráskodást, amelynek eltörlésére Angliában senki sem gondol. Így módon a magyar lordkancellár és a parlament igazságügyi bizottsága hozzájárulhatna ahhoz, hogy a két ország alkotmánya közt vont költői hasonlat legalább részben valósággá váljon. Félő azonban, hogy a tekintély védelméről állítólag készülő törvényjavaslatból hiányozni fog e reform, amely egyaránt szolgálná az igazságszolgáltatás és a népakarat tekintélyének védelmét.

— **A Magyar Jogászegylet** az eddigi tradíciókhoz képest most is elismerésre méltó tevékenységet fejt ki. A jogtudomány minden ágából igen figyelemreméltó előadásokat tartanak, némelykor hetenként kettőt is.

Az előadások tárgyaira vonatkozólag azonban néhány észrevétel talán helyén valónak mutatkozik.

Egy idő óta ugyanis nálunk az észlelhető, hogy jogászaink úgy a jogi szaklapokban, mint az előadásokban főként az eljárási joggal foglalkoznak. Továbbá az észlelhető, hogy a nemzetközi jog nagyon előtérbe került, talán túlságosan. Anélkül, hogy ezt az irányt és az említett tárgyakat le akarnám kicsinyelni, azt állítom, hogy ha jogot ápolni és fejleszteni akarunk, akkor *elsősorban nem az említett tárgyakra, hanem az anyagi magánjogra* van szükségünk, mert ez az alapja a jogtudománynak, azon épülnek fel a többi ágak.

Azt hiszem, hogy mindenki jól emlékszik arra, midőn a közelmúltban a Jogászegyletben a magánjogi törvényjavaslattal foglalkoztunk; akkor jogászaink minden ülésen oly nagy érdeklődést tanúsítottak, amilyent még nem igen láttunk. Magas jogász színvonalon voltak az előadások és felszólalások. Úgy volt az akkor, mintha mindenki érezné és azt mondaná, hogy ez az, ami nekünk kell. Meg vagyok győződve, hogy azokból az előadásokból és felszólalásokból igen sokan igen sokat tanultak.

Nem habozom kijelenteni, hogy jogászainknak igen nagy részénél fogyatékos az anyagi magánjogban a jártasság és képzettség.

Úgy érzem, hogy nekünk jogászoknak *nincs fontosabb feladatunk, mint az anyagi magánjogot tanítani, megtanulni, ápolni, fejleszteni*. Ha ebben biztos talajon mozgunk, akkor könnyen sajátítjuk el és alkalmazzuk helyesen a jognak speciális ágait is (kereskedelmi jogot, váltójogot, stb.).

Ezekkel nem mondom tulajdonképpen semmi újat és nem is hiszem, hogy valaki más nézetet lenne, mégis szükségesnek tartom ezeket újból és újból hangoztatni és nyomatékosan hangsúlyozni azzal a felkéréssel, hogy, ha már egyetértünk, akkor cselekedjünk is. Itt elsősorban a Jogászegyletre gondolok, amelynek értekezéseit a tagok ezentúl pontosabban és rendszeresebben fogják megkapni, úgyhogy azok is, akik az ülésekre nem jöhetnek el, igen értékes anyagnak birtokába jutnak, amelynek bizonyára nagy hasznát vehetik.

Helyezzük tehát bátran az anyagi magánjogot programunk élére. Így kerülünk mi jogászok leginkább abba a közérdekbe is képező helyzetbe, hogy tudásunkban és jogi képzettségünkben tágongó ürt kitölthessük.

Meg vagyok győződve, hogy Jogászegyletünk igen ügybuzgó új vezetősége is egyetért velem.

Dr. Schuster Rudolf.

— **Dr. Geiler Karl** mannheimi ügyvéd, a heidelbergi egyetem tanára, akit a Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete vendégül hívott Budapestre, április hó 2-án a *magánjog területén végbemenő korszerű változásokról* tartott nagy közönség előtt előadást. Előadásában a *modern jognak az adottságok által való erős megköötöttségéből indult ki*. A gazdasági élet fejlődésével és általában az élet mai adottságaival egybehangzóan a jogfejlődés az előadó szerint a következő alapelveket tünteti fel: Ma a jog egyre növekvő *egyenlétlenítésének* korszakában élünk. A jog egyre inkább telítődik szociális tartalommal: az egyesülés és a szerződés két alapkategóriája közül egyre inkább az előbbi lesz a jelentősebb. Ehhez járul a szociális és kollektív jogi alakzatoknak előtérbe lépése. E fejlődési folyamatnak további kísérői jelensége az eddigi jogelveknek és tudományos alaptételeknek erős megrázkódtatása: a szerződési szabadságot sokszorosan áttörik nemcsak az organizációs kényszer megengedésével, de egyéb modern jogi jelenségekkel is, így a szerződési kényszerrel és a kényszerszerződéssel. Utalt

arra, hogy az ipari szabadság és a versenyszabadság milyen korlátozásokon mentek keresztül, míg másfelől szociáljogi tartalmú új problémák keletkeztek, így a gazdasági hatalmi pozíció problémája, amely eddig csak részleges megoldást nyert a kartelszabályozásnál. Ezután a munkajog alapvető változásainak elemzésére tért át. E fejlődés mellékjelenségei közül az előadó az élő jog forrásainak előtérbe helyezését és megszorodását emelte ki és a bírói hatalom növekedését hangsúlyozta, ami az állam és a közérdekek szempontjainak egyre erősebb előtérbenyomulását, valamint a közjog és a magánjog határainak egymásba olvadását jelenti. A modern jogfejlődés második alapvető vonása a jog *deracionalizációja*. Ez az irányzat a modern jogfilozófia kevésbé racionalisztikus beállítottságában mutatkozik, metodológiai területen pedig a jogszociológiai módszer egyre növekvő alkalmazásában, a jogi következtetéseknek irracionális momentumokhoz való kapcsolásában és a pozitív jogalkotási elvek felett álló elvek keresésében. Az előadó kiemelte a jogilag releváns tények keresésének és a kimerítő tényállás-megállapításnak szükségességét a bírói döntéseknél. — A jogfejlődés harmadik alapvető vonása a jog egyre inkább *formátlanná* válása, ami a tisztán formális elemeknek háttérbeszorításában nyer kifejezést. Precíz jogszabályok legtöbbször hiányoznak és szociáletikai, valamint gazdasági megítélések befolyásolják a bírói döntést, ami viszont relatív jogbizonytalansághoz vezet. A fejlődési menetnek ezt a jelentékeny fordulatát annak negyedik alapvető vonása is élesíti, ami abban nyilvánul, hogy jogfejlődésünk *átmenetszerű* az ebből a vonásból folyó egyenetlenségekkel. A mai kor jogában éppúgy, mint a mai kor gazdasági életében eltérő fejlődési elveket találunk, az individuális és a szuperindividuális elveket, úgyhogy a törvényhozó és a bíró ezeket az ellenmondó kategóriákat némi összhangba kénytelen hozni, ennek folytán a bírói döntések gyakran a közigazgatási határozatok jellegét veszik fel és kezdetben kiszámíthatatlanok, holott a racionalisztikusan gondolkozó kapitalisztikus gazdasági élet előre kiszámítható döntéseket vár; innen ered az egyre növekvő panasz a hiányos jogbizonyosság tekintetében, amiért azonban sok esetben nem a bíró felelős, hanem éppen a mai jogfejlődésnek átmenetszerűsége és ebből folyóan tisztázatlansága. — A jogfejlődés utolsó karakterisztikonjával jogunk *nemzetköziesítését* emelte ki. — *Mindezeket egybefoglalva, a modern jogfejlődés alapelveit a jognak és a jogéletnek egyre növekvő egyenetlenítésében, racionalitásnélküliségében és formátlanságában, átmenetszerűségében és egyre növekvő nemzetköziesítésében — azonban a jog nemzeti jellegének bizonyos kiemelése mellett — látja, amiből szerinte a jogalkotás és a jogászképzés problémái számára fontos következtetések adódnak.*

A jogalkotás kérdésében az előadó egységes jogi képet rajzolt meg, amelyben a szűkebb jogi közösségek — egyesülések — után a nemzeti jogközösségek kategóriája, ezek felett pedig, mint legfelsőbb fok a nemzetközi jogi közület következnek. E három fokozatban azok a kötelező jogszabályok, amelyeket a vonatkozó jogi közösségek tagjai meggyőződésből tartanak fenn és ezzel bizonyos mértékben a jogi közösség integrációjába tartoznak.

A jogászok kiképzése tekintetében az előadó a leendő jogásznak az eddiginél kibővítettebb és közvetlen a gazdasági élethez kapcsolódó kiképzését nélkülözhetetlennek tartja.

A közel két óra hosszát tartó nagyszabású előadásért az elnöklő *Osváld István* kúriai másodelnök mondott köszönetet.

Este az Országos Ügyvédszövetség, a Budapesti Ügyvédi Kamara és a Magyar Jogászegylet az előadó tiszteletére a Hungária-szállóban estebédet rendeztek, amelyen a vendég-professzort *Pap József* kamarai elnök, *Nyulászi János*, az Országos Ügyvédszövetség másodelnöke és *Kuncz Ödön* egyetemi tanár köszöntötték fel.

Geiler professzor a Pázmány Péter Tudományegyetem jogtudományi karának felkérésére április 3-án az egyetemen tartott előadást a mai gazdasági élet jogi organizációjáról. Előadásában a mai német gazdasági élet külső organizációját vázolta, amelynél a gazdaság jogvédelmének szabályozását elemezte, majd a gazdasági öngazgatás kérdéskomplexumára tért át. A közjogi organizációknál elsősorban a tanácsgondolat megvalósítása jön számításba, és pedig a gazdasági tanácsok és a munkástanácsok kettős formájában.

A közjogi öngazgatási gazdasági testületek bemutatása során elsősorban a munkanélküliség esetére való biztosítás, a szociális biztosítás és a vegyes gazdasági organizáció intézményeit ismertette és a német villamosági energia-gazdálkodás szervezetét vázolta.

Majd az üzem, valamint a vállalat közötti fogalmi meghatározások megállapítása után a vállalat fogalmának jogi fejlődését elemezte. A közjogi és a magángazdasági alakzatok között, mint közbeeső fokot, a közületgazdasági szervezeteket mutatta be, így a német széngazdasági organizációkat és a vegyes gazdasági vállalatokat. Megkülönböztetést tett a vállalati, szervezeti és az előmozdító társulások között és kimerítően taglalta a gazdasági koncentrációk formáit, amelyek sorában a német kartel- és a konszernjog mai állásáról is kimerítő képet nyújtott. Befejezésül a jövedelemeloszlás problémáját, a szociális kérdéseket, a nemzeti és a világgazdaság, valamint a magángazdaság és a közigazdaság problémáit elemezte.

A rendkívül érdekes előadásért az elnöklő *Szladits Károly* jogi kari dékán mondott köszönetet.

— **A német büntetőtörvények kommentárja.** (O. Schwarz: Strafgesetzbuch. Liebmann. Berlin, 1933. 9*75 M.) A német birodalmi törvényszékek a tudományos irodalomban jólismert bírása a Deutsche Juristen Zeitung kiadója által létesített kommentársorozatban a német büntetőkódex és melléktörvényeinek magyarázatát tette közzé. A hatalmas anyagot a legkisebb terjedelemre szorító munka, a törvényszöveg kapcsán, a felsőbb bírósági joggyakorlatra és az ezt irányító irodalomra is kiterjeszkedik. Most, hogy az új német büntetőtörvénykönyv előkészítő munkálatai bizonytalan ideig szünetelnek, különösen is időszerű ez a munka, amely az érvényes jogot a legutóbbi időig hiánytalanul és kitűnően felöleli, megvilágítja és értelmezi. E «Kurzkommentar» mindenkor gyors eligazodást biztosít és feleslegessé teszi a nagyterjedelmű, hasonló munkák beszerzésével, átböngészésével járó költséget és fáradságot. A könyv nyomása és külseje most is dícséretére válik Liebmann vállalatának.

A.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédgondok csökkentése: leírásokat, másolásokat, fordításokat «Tempo» irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

548

HIRDETÉSEK.

A magyar könyvpiac eseménye

KORNIS GYULA

AZ ÁLLAMFÉRFI A POLITIKAI LÉLEK VIZSGÁLATA

A politika lélektana s nagy alakjainak
történelmi kritikája

Két kötet, sok képpel 20 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-8-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Az ügyvédi kar túlsúlyfolttsága megszüntetésének módjai. — Dr. Bratmann Pál: Táppénz és baleseti járadék letilthatósága. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 18. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 3.

Az ügyvédi kar túlsúlyfolttsága megszüntetésének módjai.*

Ha ebben a magasszínvonalú vitában, amihez hasonló keveset hallottam, bátor vagyok szintén felszólalni, úgy ehhez a jogcímet abból merítem, hogy jogtanár vagyok, tagja annak a testületnek, amelyre rá van bízva annak az ifjúságnak a nevelése, amelynek jövő sorsát ez a kérdés vitálisan érinti.

Hivatásomnál fogva kötelességszerűen, de egyúttal teljes meggyőződéssel ellenzője vagyok minden olyan korlátozásnak, amely a magyar ifjúság érvényesülése elé az ügyvédi pályán elháríthatatlan akadályokat emel.

Érzem és látom, hogy itt van az ügyvédség számszerű csoportosulásában az aránytalanság, de hiszem azt, hogy ez csupán egy abnormis és bizonyos elemi csapások, történelmi katasztrófák következményeként előállott nem állandó, hanem enyhülő jelenség.

Ennek a nemzeti szerencsétlenségokozta átmeneti helyzetnek a terheit a jövő generációra áthárítani ellenkezik minden igazsággal. A magunk katasztrófáját nagyrésztben a magunk erejével és a magunk terhére kell orvosolnunk. Egy ostromolt várban, ha az élelmiszerek fogytán vannak, igyekezni kell, hogy lehetőleg mindenkinek jusson egy falat kenyér. Én tehát alapelvül vallom, hogy nem szabad mesterséges számszerű korlátokkal az ügyvédi pályát elzárni az odavalók elől. A zártszám tervezetei e tekintetben valósággal megdöbbentők. Az Östör-féle terv szerint évenként mintegy 40—50 ügyvéd volna csak felvehető az egész országban. Ez — amint Teller barátom kiszámította — azt jelenti, hogy csupán a jelenlegi budapesti ügyvédjelölteknek az ügyvédségbe való felszívása 15 esztendeig tartana és az egész magyar ifjúságból egyetlenegy ember se jutna ezalatt az idő alatt be az ügyvédi karba. Ez teljes megfojtását jelenti a fiatalságnak és a középosztály katasztrófáját.

Éppen ezért erről a helyről is a legmelegebb köszönetemet fejezem ki azon emelkedett lelkű férfiaknak, aminő különösen Papp Ő méltósága és Kölcsény Sándor, akik megérezték ebben a problémában a magyar ifjúság életkérdését és a magyar ügyvédség idealizmusa legszebb hagyományainak megfelelően feleltek meg rá.

Lehetetlennek tartom, hogy éppen a mai időben, amidőn a kormánynak és az egész közvéleménynek minden igyekezete arra irányul, hogy a fiatalság elhelyezkedését valamiképpen biztosítsa, ilyen katasztrófális sorompólezárást foganatosítsanak.

Általában nem vagyok barátja az erőszakos rendszabályoknak, mert tapasztalásom az, hogy azok mindig reakciót vonnak maguk után, és mert sohasem lehet tudni, hogy a reakció hol, és milyen nemes eszme rovására tör ki.

Nem helyeselhetem az ügyvédség megkezdésének mesterséges időbeli határokkal való kitolását sem, amit Mendelényi igen t. bá-

rátom proponált. Ez megint 6—7 esztendővel tolná ki a fiatal emberek belépését az életbe.

Mélyen t. Uraim! Nekünk itt a kontinensen általában, de különösen Magyarországon egyik legnagyobb hibánk, hogy a fiatal embereink legjobb energiáit elpocsékolatjuk azzal, hogy nem juttatjuk őket megfelelő pozíciókba. Az egyedüli ügyvédség volt a kivétel, ahol a kitűnő ember kiválhatott és megismertethette magát a közvéleménnyel. Most ezt is elodázzuk a 40-es évek küszöbéig?

Emellett attól is félek, hogy ezek az egyszerűségükkel megterhesztő és szimplista megoldások elterelik a figyelmet a komoly bajokról és elfojtják a javításra irányuló igazi törekvéseket.

A túlsúlyfolttságot, nem mint jövőbeli, hanem mint az ügyvédség jelenlegi problémáját kell kezelni. Mit fogunk azzal elérni, ha a reform hatása 25—30 év múlva érvényesülni fog? Bízunk ezt arra a generációra. Az majd megbirkózik vele.

Nagyon súlyosan esik latba a közszabadsági, az alkotmánybiztosítéki szempont. A szabad ügyvédek a szabad közvélemény kialakulásának mindenkor fontos forrása volt. Független, művelt jogász nemzeti középosztály: ezt jelentette az ügyvédség. Ma, amikor a középosztálynak nincs vagyona, fokozottan a diploma biztosítja a függetlenséget. És nem elég, hogy csak a bejutott ügyvéd legyen független. Az a pszichológiai mozzanat óriási jelentőségű, hogy a zsebemben van az ügyvédi diploma, amellyel mindenkor, ha szabad véleménynyilvánításomban, függetlenségemben gátat szenvedek, odamenekülhetek az ügyvédség erős várának védőbástyái mögé. Refugium volt mindenkor a magyar középosztály számára, ami a magyar ügyvédségnek elévülhetetlen büszkesége.

De, m. t. Uraim, más a szabad ügyvédség és más az ügyvédi pályának oda nem való elemekkel való előzőnlésének kérdése. Ennek okvetlenül gátat kell vetni. E tekintetben meglehetősen közel állok Ribáry Géza barátom elgondolásához a nélkül, hogy itt a részletekről óhajtanék beszélni.

A megoldás nézetem szerint csakis a legalkalmasabbak szelekciójának irányában és jegyében lehet. Mihelyt erre az álláspontra helyezkedünk, rögtön megnyílik a legtermékenyebb megoldások lehetősége, amire ez az ankét is igen fényes példákat mutatott.

Az én elgondolásom szerint ennek a kiválasztási eszköznek túlnyomóan tanulmányi jellege van. Ami azt a bon mot-t illeti, amit Beck Salamon barátom szegezett ellenem, hogy t. i. magam mondtam, hogy Szász-Schwarz Gusztáv csak szótöbbséggel ment át római jogból a szigorlaton, ezzel nem érzem magamat meggyőződésemben megrendítettnek, mert én nem kirekeszteni akarok gyengébb eredményű diákokat, csak nehezebbé tenni az ügyvédi pályára való rögtöni bejutásukat és további feltételektől — mint Zsitvay Ő nagyméltósága mondtotta — szűrőktől függővé tenni. Meg vagyok győződve róla, hogyha Szász-Schwarz Gusztávnak megmondják, hogy ettől a vizsgától valami függ, akkor az a vizsgája kitüntetéses lett volna. Én azonban a rátermettséget más-keppen, mint bizonyos tudásbeli eredményekkel és külső jelekkel mérni nem tudom. És meg vagyok róla győződve, hogy eltekintve az általános erkölcsi kívánalmaktól, a rátermettséget elsősorban a tudásban kell keresnünk, mert végre is az ügyvédség olyan szellemi foglalkozás, amely elsősorban rengeteg tudást követel. Tehát ezt kell megvizsgálni. Ezen az úton szükségképp eljutunk mindennek előtt az egyetemi tanulmányi kérdésekhez, amelyekről itt olyan-sok szó esett.

* A Magyar Jogászegylet és a Budapesti Ügyvédunió ankétján elmondott felszólalás.

Tisztelt teljes-ülés! Itt, hogy úgy mondjam bizonyos illuzióktól kell óvnom. A szigorítás dolgában nagyon sokat nem igen várhatunk. Ma a leckelátogatás praktice meg van oldva. A jó tanulmányanyagunkat ma jól ki tudjuk dolgozni. Hogy a tanrend milyen, hogy a tantárgyak milyen sorrendben következnek, az kisebb jelentőségű. E terem közönsége már magábanvéve is mutatja, hogy a régi rendszerrel nagyszerű eredményeket lehetett elérni. Végeredményben az egyetem nem lehet elriasztó intézmény, mi csak tanítani vagyunk képesek. A leckelátogatás szigorítása több kollegánk tapasztalata szerint ma nem is nagyon hasznos, mert azoknak, akik nem igazán érdeklődnek a tanulás iránt, a fizikai jelenléte csak zavarja a tanulni kívánókat. Itt látszik tehát, hogy a jó elemeket kell kiválasztani és elsősorban azokat bocsátani a jogi pályára. A budapesti jogi karon, mint Teller barátom említette, közel 70 %-a a felvetteknek jelesen és jól érett és csak 30—32 % az elégségesen érett. A vidéken kb. éppen az ellenkező az arány. A budapesti egyetemnek az volt a propozíciója, hogy legyen az arány 50—50 %. Mi ugyan a magunk szempontjából inkább a 25 %-ra szavaznánk, azonban ez a vidéki egyetemek elnéptelenedését idézné elő. A magam legszemélyesebb meggyőződése szerint én az egyetemre elégségesen érett embert egyáltalában csak előzetes felvételi vizsga után vennék fel.

A vizsgaszigor ma már nálunk akkora, hogy körülbelül átlag 50 % a bukások száma. Minden szigorinak megvan a maga természetes határa. Ezt a szigorot is csak úgy lehet fenntartani, ha megvalósul az az általunk sürgetett reform, amely megakadályozza az ú. n. vándorlást, amely nemcsak nálunk, hanem a szigorúbban működő vidéki egyetemeken is tapasztalható, hogy a diákok kivesszik a végbizonyítványt és elmennek könnyebb egyetemre vizsgázni. Vándorlási tilalom nélkül a szigor teljesen illuzórius: olyan mint a lyukashordó, ha elmehetnek a diákok más helyre vizsgázni.

Az ötévi tanulási idő gondolatát oly értelemben helyeslem, hogy a négy évi tanulási idő csorbíthatatlanul megmaradjon a tanulás számára. Ma a nyolcadik félévet elengedik, mint katonai félévet. Ez lehetetlen, mert ha szükség van erre a félévre, akkor a katonának ugyanolyan mértékben szüksége van rá. Tessék a katonai szolgálatot más kedvezményekkel kompenzálni. Lehetetlen az is, hogy a fiatalok már az utolsó év második felében szigorlatozzanak, mert akkor a második félévben csak erre tanulnak és mással nem törődnek. A negyedik esztendő elveszett esztendő. Ezt vissza kell állítani és az ötödik esztendőt a szigorlatozásra fordítani oly módon, hogy az egyes szigorlatok között legalább három-három havi idő maradjon, mert e nélkül komoly készülés nem lehetséges.

Nagyon fontos újítás volna, a Moór-féle kitűnő vizsgatervezetben javasolt az a terv, hogy a doktori diploma mellé hozzá kell fűzni a vizsgaeredmények kimutatását. Ne minden diploma legyen egyforma, látszat szerint sem. De ennek a következményeit is le kell vonni. A joggyakorlatra én közvetlenül csak azt bocsátanám, aki legalább is átlagos jó eredménnyel tette le a vizsgáit. Aki ezt nem tette, tessék még egy esztendeig tovább tanulni és felvételi vizsgát tenni az ügyvédvizsgáló bizottság előtt. A legnagyobb ballasztja az ügyvédségnek ezek a gyenge vizsgázók, mert semmiféle vizsgarendszer nem fogja megakadályozni, hogy végül mégis csak átesússzanak a jelöltek.

Ezek mellett természetesen szükséges, hogy ne legyen mester-séges jogásztenyésztés, ami nálunk a másodrendű kvalifikációjú fiatalembereknek a bőséges segélyezésében jut kifejezésre. Segélyezésben mindenki legyen részes, de csak akkor, ha tanulási eredményeivel megérdemli. A jogi pályákra pedig csak a jogi képesítés minősítsen.

Ebből a szempontból, tisztelt Uraim, a mi memorandumunk aggodalommal mutat rá az 1929: XXX. tc.-nek arra a minősítési szabályára, amely a közgazdasági egyetemen nyert közgazgatási doktorátust a közgazgatási pályára általában minősítő erejűnek mondja. Ez azt jelenti, hogy ily módon közgazdákat állítunk be nemcsak tisztán a gazdasági igazgatás körébe, hanem az általános közgazgatás körébe is, ahol ezek szükségkép kiszorítanak megannyi jogászt, ami szintén növeli az ügyvédkérdés teherterét. Ez igen nagy jelentőségre fog szert tenni akkor, ha mint olvassuk, a közgazdasági fakultást a műegyetemmel csakugyan össze akarják kapcsolni, aminek következtében a mérnökök nagyszámban fognának mellékesen könnyebb fajsúlyú jogászképzést nyerni és nagyobb számú jogászt a közgazgatás teréről kiszorítani. Ez annál vissza-

sabb lenne, mert mi a bifurkáció elejtésével egységes szigorúbb jog- és államtudományi doktorátust tervezünk, amellyel szemben ez a közgazdasági jogászsképzés esetleg a kisebb ellenállás irányában gyakorolna vonzóerőt.

Ez ugyancsak elsősorban ügyvédi kérdés és az ügyvédtársadalomnak kell ez ellen állást foglalnia.

A kiképzésnek és szelekciónak természetesen a gyakorlat ideje alatt is folytatódnia kell, a mai nagyon dicséretes kezdetnek igen erőteljes kimélyítésével. Nézetem szerint nem elég a továbbképző tanfolyamnak formalisztikus hallgatása, hanem olyannak kell lenni, hogy az illető tanuságot tegyen arról, hogy abban aktíve részt vesz dolgozatokkal, referátumokkal, perbeszédet tartásával stb.

Az ügyvédi vizsga, mint sajnálattal tapasztalom, elég gyenge színvonalú. Itt persze megint az áll, amit mondtam, hogy csak bizonyos fokú szigorúságig lehet elmenni, azon túl a szigorúság meghajlik, mint a gyenge bot, amelyre erősen támaszkodunk. De felvetem a kérdést: okvetlenül szükséges az, hogy mindenki, aki a vizsgán bármilyen eredménnyel átesúszott, nyomban ügyvéd legyen? Azt hiszem, hogy nem. Azt előbb utóbb mindenki el fogja érni, hogy a vizsgán átesússzon. Sokszor úgy látom, hogy egy gyenge szigorlat nívóját sem éri el a jelöltnak a felelete. Én e tekintetben az ügyvédi vizsgát mélyreható reformnak vetném alá. Sokkal gazdagabb tagozatúvá kellene tenni az előzetes írásbeli próbák szaporításával, amelyek titkosan cenzúrálandók, az egyes tárgyak kérdezése intenzívebb legyen, és ne az ad-hoc tanács, amely közvetlenül van a fiatalember szenvedéseinek hatása alatt, határozza el, hogy ügyvédi diplomát kap-e vagy nem, hanem a nagybizottság, amely a Ribáry-féle pontozási elmélet megfelelő alkalmazásával összeszámítja, hogy elérte-e azt a minimális formai képzettséget, amely mellett a diplomát ki lehet adni, vagy pedig további joggyakorlatra és tanulásra utasítják.

Én bízom abban és remélem, hogy a magyar ügyvédségnek magas bölcsesége el fogja távolítani magától a numerus clausus csábítását. Ha azonban bármilyen módon mégis megvalósulna, akkor nem lehet másképp, mint hogy azt a rendszert léptessük életbe, amelyet bátor voltam proponálni, a versenyvizsga-rendszert, akár az ügyvédjelöltség kezdetén, akár pedig az ügyvédi vizsgánál, hogy a betöltésre váró helyekre csak a legjobbakat választhassuk ki.

A felvétel korlátozásánál szerintem sokkal fontosabb a munkaalkalmak teremtése. Itt azonban már olyan gazdag a program, hogy egész bízást nyugodtan mellőzhetem a részletes kifejtést, csak azt mondom, hogy nézetem szerint a telekkönyvi kényszernek, kapcsolatban az ügyvédi okirati kényszerrel, életbe léptetése semmiféle jogi akadályba nem ütközik; politikai akadály pedig, amint Kölcsey Sándor gyönyörűen kifejtette, nem lehet, mert nekünk sokkal nagyobb a véleményünk a magyar törvényhozás színvonaláról, semhogy ilyet feltételezhessünk.

Tisztelt teljes ülés! Én ismertem egy nagyon okos öregasszonyt, akinek valaki panaszkodott, hogy milyen nehéz takarékos-sággal fenntartani az életstandardot. Megjegyezte, hogy nem takarékoskodni kell, hanem többet szerezni. Nem az ügyvédek számának a leszállítása, hanem az ügyvédi munkaalkalmak szaporítása az, amire a legnagyobb erővel kell törekedni. Ahol szűk helyiségben az összezsúfolt tömeg levegő hiányában fulladozik, nem segíthetünk azzal, hogy nem engedünk be új belépőt, hanem úgy, hogy kitárjuk az ablakokat és beengedjük az éltető friss levegőt.

Dr. Szladits Károly.

Táppénz és baleseti járadék letilthatósága.

A feleség ideiglenes nőtartásdíj és jár. iránt kielégítési végrehajtás vezet huzamosabb idő óta beteg férje ellen Pk. V. 903,259—1932. sz. alatt. A végrehajtó a férj táppénzének az OTI-nál való letiltását megtagadja. A végrehajtó előterjesztésének a bíróság helyt ad, a végrehajtót a letiltás foganatosítására utasítja, de az előterjesztés költségét nem állapítja meg, «mert annak elbírálása, hogy a végrehajtást szenvedő táppénze lefoglalható, csak bírói mérlegeléssel volt megállapítható».

Minthogy az OTI-nál eszközlendő letiltások körül három vonatkozásban nagy a bizonytalanság, hasznosnak tartom az idevágó rendelkezések rövid ismertetését. A bizonytalanság háromágú:

vitás a 1. táppénz, 2. a baleseti járadék és 3. az OTI alkalmazott fizetésének letilthatósága.

Társadalombiztosítási törvényünk, az 1927:XXI. tc. külön szabályozza a táppénzt és külön a baleseti járadékot. A táppénzről rendelkező 57. §-ban a törvényhozó biztosítja a táppénz át nem ruházható, el nem zálogosítható és le nem foglalható voltát. Ezen álláspont rációja, hogy a táppénz a beteg létfenntartását van hivatva biztosítani és így — miként a létminimum — végrehajtás alá nem vonható.

Ezen okfejtés két vonatkozásban hibás. Mindenekelőtt hibás, hogy a létminimumot meg nem haladó kereset tartásdíj (nő, gyermek, szülőtartás) címén végrehajtás tárgya nem lehetne. De helytelen azon álláspont is, hogy a táppénz kizárólag a beteg és nem egyúttal a beteg által eltartani kötelezett családtagok létfenntartására is szolgálja. Indokolatlan ilyként joghátránnyal sujtani a biztosított betegsége esetére a tartásdíj kedvezményezettjét, ki a kötelezett munkaképessége idején a létminimum alatti keresményből is tartásdíjat kapna.

A baleseti járadékkal kapcsolatban az 1927:XXI. tc. 91. §-a ugyancsak biztosítja a foglalás alól a mentességet, de kivételt tesz a 75—78. §§-ban felsorolt személyek (feleség, gyermek, szülő) tartásdíja tekintetében, amennyiben ezen tartásdíjak fejében a baleseti járadék felerészének letilthatóságát engedélyezi.

A törvényhozót a táppénz és baleseti járadék fenti irányú megkülönböztetésénél alighanem azon meggondolás vezette, hogy míg a táppénz átmeneti jellegű (csak a betegség tartamára szól), addig a baleseti járadék huzamosabb jellegű, sőt gyakran a biztosított egész életére szól. Minthogy azonban huzamosabb betegség esetén a törvény maximálisan egy évig biztosít táppénzt, nem volt indokolt a tartásdíj kedvezményezettjét a táppénz «átmeneti» jellegére való utalással, a táppénz letilthatóságától elzárni.

Végül a 9090/1931. M. E. rendelet 16. §-a módosította az 1927. évi XXI. tc. 54. §-át és a biztosított házastársa és gyermeke javára bírói vagy gyámhatósági határozattal eltartás címén megállapított tartozás fejében a táppénznek legfeljebb felerészben való igénybevételét megengedi.

Ezen rendelet legfőbb «hibája», hogy sem a bíróság, sem a bírói kiküldöttek nem vettek tudomást intézkedéséről. Jellemző példája ennek a Pk. V. 903,259/1932. sz. alatt beadott előterjesztés, melyet a bíróság csak az 1927:XXI. tc.-t módosító rendelet számának bejelentése után intéz el, ekkor is mellőzve a költségben való marasztalást, mert ú. m. a táppénz lefoglalhatósága bírói mérlegelés tárgya.

Sajnos, azt, hogy a törvényi felhatalmazáson alapuló, szabályszerűen, több mint egy évvel ezelőtt kihirdetett rendelet világos intézkedése miatt képezi a végrehajtási eljárásban bírói mérlegelés tárgyát, a végzés indokolása nem árulja el.

Ezen «hiba» mellett a 9090/1931. M. E. sz. rendelet 16. §-nak fogyatékosága, hogy szülőtartásdíj fejében a táppénz letilthatóságáról nem intézkedik, holott a baleseti járadék szülőtartás címén letiltható. Lényegesebb fogyatékosága a rendeletnek, hogy a törvénytelen gyermek tartásdíja tekintetében nem rendelkezik világosan. Ha pusztán a baleseti járadék analógiája alapján akarják a kérdést eldönteni, úgy azon eredményre jutunk, hogy a törvénytelen gyermek tartásdíja fejében is letiltható a természetes apa táppénze, (az anya táppénze ily esetben mindig letiltható) mert az 1927:XXI. tc. 77. §-a szerint a baleseti járadék szempontjából a törvényes gyermekkel egy elbírálás alá esik a törvényesített gyermek, valamint a biztosított férfi házasságankívül született gyermeke, ha nemzője apaságát elismeri, vagy a bíróság azt megállapítja.

A kérdés azonban nem dönthető el ily egyszerűen, mert a táppénz és baleseti járadék közt sok tekintetben nincs analógia. Láttuk, hogy a törvényhozás a táppénz letilthatóságát csak később és csak szűkebb körben engedélyezte, mint a baleseti járadék végrehajtás alá vonását. Azonkívül a baleseti járadék nagyságának alapja a balesetet megelőző kereset és baleset folytán szenvedett munkaképességsökkenés (pl. félláb = 50%). A táppénz összegszerűségének alapja ugyancsak a betegséget megelőző kereset, de egyúttal bizonyos vonatkozásban a beteg által eltartásra kötelezett családtagok száma is. Márpedig a jelen jogállapot figyelembevételével a törvénytelen gyermek a természetes apa szempontjából nem családtag. A természetes apa táppénzének mérvét törvénytelen gyermekeinek száma általában nem befolyásolja. Ön-

ellentmondás lenne, hogy a betegség idejére adott táppénz olyat is fedezzen, ami szorosan vett rendeltetésének nem felel meg.

De nincs meg az analógia a táppénz és baleseti járadék közt ott sem, ahol pedig az analógia teljesen indokolt lenne. A 9090/1931. M. E. sz. rendelet a táppénzzel vonatkozásban kirekeszti a szülőtartást, szemben az 1927:XXI. tc.-nek a baleseti járadékra vonatkozó rendelkezéseivel. A kétágú szabályozásnak itt komoly alapja nincs, mert miért legyen a szülőtartás fejében lefoglalható a baleseti járadék és miért legyen foglalásmentes a táppénz, holott épp ez utóbbinak összegszerűsége függvénye bizonyos feltételek mellett a szülők számának.

Mégis véleményem szerint a természetes apa táppénze a törvénytelen gyermek tartásdíja fejében lefoglalható. A 9090/1931. M. E. sz. rendelet 16. §-a ugyanis «a biztosított házastársa és gyermeke javára bírói vagy gyámhatósági határozattal» megállapított tartásdíjról rendelkezik. Minthogy pedig a házasságon belül született gyermek tartásdíját az esetek 90 %-ban a gyámhatóság állapítja meg, — a bíróság csak akkor, ha a megállapítás kérdése valóperben merül fel, — a rendelet alkotója a bíróilag megállapított gyermektartásdíj alatt alighanem a törvénytelen gyermek tartásdíját érti.

Nem lehet ugyanis a rendeletről feltételezni, — miután a szülőtartásról egyszerűen megelégedezik — hogy azt a szubtilis és a rendelet szempontjából közömbös különbséget, mely a törvényes gyermek bíróilag, illetve gyámhatóságilag megállapított tartásdíja közt fennáll, figyelembe venné. Nem indokolatlan tehát az olyan magyarázat, hogy a rendelet a bíróilag megítélt gyermektartás alatt a törvénytelen gyermek tartásdíját érti. (A cél érdekében talán megbocsátható az ilyen szövegmagyarázat, bár szokatlan a rendelet fogyatékoságát és homályát egy korábbi fogyatékoság felhasználásával kiküszöbölni.)

Hogy az OTI körüli bizonytalanság a letiltások terén teljes legyen, — bár közleményem tárgyán kívül esik, — megemlítem, hogy nem kevesebb vita folyik az OTI alkalmazottak fizetésének letilthatósága körül, holott kétségtelen, hogy az OTI alkalmazottjai nem esnek az 1918:XXIII. tc. hatálya alá. Helyes álláspontra helyezkedett újabban a kaposvári Törvényszék Pf. 4180/1932. sz. határozatában (közölve a Magyar Törvénykezés 1932. évi 23. sz.-ban), midőn kimondotta a végrehajtató felfolyamodás folytán, hogy az OTI tisztviselők illetménye az 1918:XXIII. tc. 8. §-nak hatálya alá nem esik és így végrehajtás alá vonható.

Dr. Bratmann Pál.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. Írásbeliség. Abból, hogy a munkaadó levélben a szolgálati szerződésnek a kiadását ígérte, nem következik, hogy az írásbeliség a szerződés érvényesen létrejöttének a feltételül kikötött. (Kúria. 1932. nov. 30. P. II. 6306/1930. sz.)

2. Kamat. Midőn a kereseti váltót az alperesek az ellenük már perelt követelésre vonatkozólag kitűzött árverés elhalasztása fejében az alapperben felmerült járulékok kiegyenlítése és leszámítás céljából adták és a váltó leszámítása fejében kapott összeget a felperes az elszámolásnak közlése mellett a járulékokra számolta el s a megfelelő összeggel az alapügyben kért végrehajtást korlátozta: kétségtelen, hogy a kereseti váltó fizetésül adatott. És ezért az alperesek nem hivatkozhatnak arra, hogy a váltó összegébe az alapperben megítélt kamatnál jóval nagyobb kamat foglaltatott, mert az így kifizetettnek jelentkező kamatok az 1877:VIII. tc. 5. §-a, illetőleg az 5610/1931. M. E. sz. rendelet 5. §-ának utolsó bekezdése értelmében vissza nem követelhetők, tehát a kereseti követeléssel szemben beszámítás tárgya sem lehetnek. (Kúria. 1933. jan. 11. P. VII. 4176/1932.)

3. Átértékelés. Ha a kölcsönvevő a kapott pénzt ingatlanba és ipari vállalatba fektette s az vagyoniában megvan, a kölcsönadó az 1928:XII. tc. 5. §-ának második pontja alapján átértékelést igényelhet. (Kúria. 1933. jan. 10. P. IV. 1654/1931.)

4. Kártérítés. Az a szerződő fél, aki jogellenes magatartásával a másik felet a részére szerződésileg biztosított eredmény elérhetésében megakadályozza, ezzel szerződéses társának jogvéde érdekét megsérti és ezért kártérítéssel tartozik. (Kúria. 1932. dec. 20. P. II. 6587/1930.)

5. Elbocsátási ok. Az a körülmény, hogy az ügynök több fiktív rendeltést jelentett be a kereskedőnek, aminek következtében a bejelentett vevők a meg nem rendelt árut visszautasították, a munkaadó bizalmával való visszaélést és az üzlet érdekeinek veszélyeztetését megállapítja. (Kúria. 1932. dec. 1. P. II. 7545/1930.)

6. A létszámcsoökkentés végrehajtásánál az egész üzem csökkentési szükségletét kell szem előtt tartani és ezt szabályszerűnek kell tekinteni akkor is, ha az elbocsátott helyébe az üzem más osztályából, itt inkább nélkülözhető vagy gazdaságosabban pótolható, alkalmazott nyer beosztást, mert a személyzetnek a szolgálati rendtartás korlátai közt való kiválasztása és szolgálati beosztása a munkaadó diszkrecionális joga. Azt a körülményt is, hogy a *vasúti alkalmazottak* közül létszámcsoökkentés céljából kik voltak a szolgálatból elbocsátandók és szabályszerű elbánás alá vonandók, az 1923. XXXV. tc. 1. §-ában meghatározott irányelvek szem előtt tartásával a munkaadó volt hivatva mérlegelni és eldönteni, ami e diszkrecionális jog természeténél fogva bírói felülvizsgálásnak nem lehet a tárgya. De azon az alapon sem támaszthat igényt a felperes szolgálati viszonyának visszaállítása és szolgálati járandóságai iránt, hogy állítása szerint az alperes a megmaradt állások keretén belül megüresedett állások betöltésénél az 1923. XXXV. tc. 6. §-a ellenére mellőzte az ő újabb alkalmaztatását. Annak az eldöntése ugyanis, hogy a megüresedett állások betöltésénél a végelbánás alá vont folyamodónak az állás betöltésére való alkalmassága és érdemessége megfelelő-e, a munkaadónak olyan diszkrecionális joga, melyet a vasúti szolgálat és üzletvitel összes érdekeinek és szempontjainak, valamint az alkalmazott személyes képességeinek, egyéni tulajdonságainak és rátermettségének figyelembevételével egyedül ő gyakorolhat, és amely éppen a munkaadó egyéni szempontjai és megítélése okából bírói felülvizsgálatra és döntésre nem alkalmas. A netán szenvedett sérelem orvoslása céljából az alkalmazott részére csak az 1914. XVII. tc. 13. §-ában előírt panaszjog áll nyitva a felettes hatósághoz. (Kúria. 1932. nov. 29. P. II. 1488/1930. V. ö. Hj. Dt. 25. 173. és 200.) H. D.

Szemle.

— **Az OHE évi jelentése**, amelyben dr. György Ernő igazgató, a jogász és a közgazda közös piedesztáljáról, megszokott gondossággal és éles judiciummal rajzolja meg a káros gazdasági szövetrendszer keresztmetszetét, a jogásznak is tanulságos olvasmány. Ha a fizetéseképtelenségi esetek az előző évhez képest 1932-ben több mint felével csökkentek, ebből a jelenségből, amely a hitelvolumen messzemenő csökkenésében találja magyarázatát, éppoly kevésbé lehet biztató reményt meríteni, mint a láz vagy a vérnyomás csökkenéséből a haldokló betegnél. Ebben a vigasztalan folyamatban tűnik ki legjobban, hogy a jog mennyire függvénye a gazdasági életnek s csak arra szorítkozik, hogy az adott helyzetnek szükségszerű következményeit vonja le. Úgy a világ mint az autarkiasz gazdálkodást a hitel vérkeringése táplálja s az adósvédelem hipertrófiája, amely a leromlást megállítani volna hivatva, újabb gazdasági pusztításnak kiindulópontja. Mint a jelentésből látjuk, nem tudja ugyan megmenteni az adósságot, de aláássa a hitelt, amelytől az adósszolgálat is függ. Hiába várjuk a jogtól, hogy e circulus vitiosusból a kivezető utat megnyissa. Kezdeményező lépést csak a gazdasági hatalom birtokosai tehetnek. Amit a gyilkosság és a halálbüntetés abolíciójának sorrendjére tévesen szokás idézni, az e viszonylatban megdönthetetlen igazságot fejez ki, que messieurs les assassins commencent.

— **Valuta-jogszabályok gyűjteménye.** Összeállították dr. Huberth Gusztáv és dr. Makra Lajos budapesti ügyvédek. Rendkívül értékes feladatot végeztek a szerzők, amidőn elsőnek összeállítottak

ták érvényben lévő valutajogunkat, kimerítően ismertetve az annak kapcsán kifejlődött büntetőbírói és magánjogi gyakorlatot. A munka megjelenése előtt alig lehetett eligazodni a tömeges valutajogi rendeletekben és teljességgel kizárt volt, hosszabb időt rabló kutatások nélkül, megtalálni azt a rendeletet, mely a bennünket érdeklő kérdést szabályozza és egyben ellenőrizni, hogy az jelenleg is hatályban van-e. Ezért oly értékes éppen az ügyvédi karra dr. Huberth Gusztáv és dr. Makra Lajos munkája, melyről azonban ettől eltekintve is meg kellett emlékeznünk, mert szerzők könyve a jelenleg érvényben lévő valutajogunknak első rendszeres összeállítása és így a könyvnek jogirodalmi szempontból is igen nagy jelentősége van.

— **Ifj. Dr. Birkás Géza: Das Staatsinteresse als Grundlage des Völkerrechts.** Szerző a munka első részében a nemzetközi jog elméleti megalapozásának irányával foglalkozik, másik részében pedig a nemzetközi jog elméleti megállapodása szempontjából bizonyos elemek értékesítésére törekszik.

Az elméletek általános ismertetése után különösen behatóan foglalkozik a jogérzet elméletével és arra a megállapodásra jut, hogy a jogérzet a nemzetközi jog szempontjából csupán az érdektudatnak egy formája. A nemzetközi jogi elméletek fejlődésének vizsgálata során megállapítja, hogy az egész fejlődésnek jellemzője az államérdek jogalkotó és alapvető hatásának felismerése, az államérdek fogalmát annak centrális jelentőségében azonban az elmélet nem tudta értékesíteni. Ismerteti azokat a részleges kísérleteket, melyek az államérdeknek elméleti értékesítésére irányultak és ezek kapcsán kifejti vizsgálatának két alapvető fogalmát: az államérdek szubjektív és objektív fogalmait. Az államérdek, államcél és államérdek, kozmopolita érdek, államérdek és erkölcs, s végül az államraison problémáinak vizsgálata után a szerző a nemzetközi politika tudománya megalapozásának kérdésével foglalkozik. A könyvecske a pécsi Erzsébet-tudományegyetem nemzetközi jogi intézetének kiadásában jelent meg Berlinben.

HIRDETÉSEK.

A magyar könyvpiac eseménye

KORNIS GYULA

AZ ÁLLAMFÉRFI A POLITIKAI LÉLEK VIZSGÁLATA

A politika lélektana s nagy alakjainak
történelmi kritikája

Két kötet, 34 képpel 20— pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzsem
I. Bérc-utca 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-utca 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vallas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-utca 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Juhász Andor, a kir. Kúria elnöke: Az ügyvédi kar túlsúlyosságának kérdéséhez. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak jogviszonyaiban bekövetkezett változások. — Dr. Kohner Arthur budapesti ügyvéd: A budapesti tőzsde új értékületi szokásai. — Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Magyar nemzetközi hitbizományi jog. (IV.) — Törvénykezési Szemle. Kérheti-e a bérlő üzletbér leszállítását gazdasági lehetetlenülés címén? — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 19. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXV. 1.

Az ügyvédi kar túlsúlyosságának kérdéséhez.

(Dr. Juhász Andornak, a kir. Kúria elnökének felszólalása a Magyar Jogászegylet és a Budapesti Ügyvédunió ankétján, 1933. május 6-án.)

Végtelenül sajnálom, hogy betegségem miatt az ankét eddigi lefolyását közvetlenül nem hallhattam. Teller Miksa, Zsitvay Tibor, Östör József, Szladits Károly, Mendelényi László, Pap József, Kölcsény Sándor, Csorna Kálmán és Ribáry Géza tagtársainknak nyomtatásban megjelent értékesebbnél értékesebb felszólalásait nagy élvezettel olvastam, azonban időm nem engedte, hogy azokkal érdemük szerint tüzetesen foglalkozzam, s ezért csupán néhány általános megjegyzéssel szólhatok hozzá a felvetett témához.

Az ügyvédi kar túlsúlyossága értekezletünk egyedüli tárgya. A túlsúlyosság halálos betegsége az ügyvédi karnak, amelynek nyomában jár az ügyvédség erkölcsi és anyagi teljes összeroppanása. Ezt kell mindenáron megakadályoznunk.

A túlsúlyosság vitája önként a felszínre hozta az ú. n. numerus clausus, a zárt ügyvédi létszám kérdését.

Ettől az újítástól a túltengő létszám gyors lepadása semmiképpen sem várható ugyan, de egy nagy dolgot mindenesetre biztosítana: kizárná a további inflációt.

A zárt létszám rendszere heves ellenzésre talált s mondhatni két táborra bontotta az ügyvédi kar tagjait és az ügyvédi kamarákat. Sokan az ellenzők közül úgy állítják szembe a mai korlátlan irodanyitási lehetőségeket a zárt létszámmal, mint a szabad ügyvédséget a denaturált ügyvédi karral, mint a függetlenséget, a gondolat- és vélemény szabadságot a lelki rabszolgasággal és szervilizmussal.

Úgy érzem, hogy ezek túlzások, sőt tartalom nélküli jelszavak.

Ha állna az a tétel, hogy valamely zárt létszámú testületbe való felvétel megfosztja az illetőt emberi méltóságának legkiemelkedőbb alkotó részétől, lelki függetlenségétől, akkor Magyarországon nem volna független bíróság, nem volnának független bírák. Hiszen — amint tudjuk — a bíró nemcsak egyszer, de többször is átesik ezen a procedurán. Végig gondolva saját életpályámon, megriadtan állapítottam meg, hogy közel félszázados bírósági szolgálatom alatt 17-szer estem át kinevezések, berendelések és áthelyezések formájában ilyen lelki csonkításokon és igazán pozdorjává kellett volna zúzódnia lelkemben a függetlenség érzésének, ha ezek a hangulatkeltő érvelések megállnának a helyüket. De sem én, sem bírótársaim sohasem tapasztaltunk efféle és nagyközönségünk is elismeri a magyar bírói függetlenséget, mint élő valóságot. Ilyen túlzó felfogás mellett már az ügyvédvizsgáló-bizottság szerepének is bizonyos megmértelmező hatással kellene lennie az ügyvédjelöltre, nem is szólva éppen az érdemes ügyvédek későbbi pályájuk folyamán érő miniszteriális kirendelésekről, legfelsőbb kitüntetésekről és elismerésekről.

Ezeknek az előrebocsátott megjegyzéseknek nem az a céljuk, hogy azokkal propagandát keltsenek a numerus clausus mellett, amelyért lelkesedni nem, de amellyel, mint esetleges szükséges rosszal minden hangulatkeltés nélkül tárgyilagosan kell foglalkozni.

Az idegenkedésnek tulajdonképpeni oka — úgy vélem — nem is az eddig elmondottakban keresendő, mint inkább abban az aggodalomban: alakítható-e olyan szerv, amelyre a kiegészítés kérdését megnyugvással rá lehet bízni, megnyugvással abban az irányban, hogy a felvételnél nem politikai, világnézeti, felekezeti, vagy más hasonló szempontok játszanak majd szerepet, hanem kizárólag az értelmi és erkölcsi arravalóság, amely a mai rendszer mellett éppen nincs biztosítva.

Igazán szomorú volna, ha ilyen szervet Magyarországon megalkotni nem lehetne. Hogy csak egy biztató példára mutassak rá: köztudomású, hogy az ügyvédi fegyelmi jog területén a Kúria Ügyvédi Tanácsa a legnagyobb megnyugvással látja el rokontermészetű hivatását.

A legkomolyabb ellenvetés a numerus clausus ellen az, hogy ez a rendszer bizonyos kegyetlenséggel és kíméletlenséggel akkor eresztene le a sorompót az ügyvédjelölt előtt, amikor 8—10 évi tanulás, fáradság és költségek után végre megszerezte azt a kvalifikációt, amellyel eddigelé a szabad irodanyitási jog volt egybekapcsolva.

Ez a kíméletlenség is enyhül és csaknem látszólagosnak tűnik fel akkor, ha meggondoljuk, hogy a sorompón túl nem a boldog megélhetésnek az ígért földje vár a jelöltre, hanem csak a közös nyomorban való részesedésnek és a nyomor fokozásának a lehetősége.

S ha már most eljutottunk idáig, akkor rá kell eszmélnünk arra, hogy az ügyvédi numerus clausus kérdése nem is elszigetelt ügyvédi szervezeti kérdés, hanem a kínosan vonagló trianoni magyar értelmiség megélhetési problémájának egyik integer darabja. Alaposan megoldani ezt a végzetes társadalmi bajt csakis abban az esetben lehetne, ha a beati possidentes-eket, tehát úgy a szabad kereseti forrással bíró, mint az állásban levő tagjait a magyar intelligenciának megszállaná az önzetlenségnek valóságos mámore és önként jelentkeznének készeknek intézményesen megosztani a maguk keresetét, jövedelmét a künnrekedt magyar értelmiség tagjaival. Erre azonban — fájdalom — számítani alig lehet. Mint a 33-as bizottság tagja és egyik elnöke, különösen kezdetben százszámra kaptam magánszemélyektől kibontakozási javaslatokat, elgondolásokat, tervezetéseket, amelyek között voltak kivételesen megszívlelésre érdemesek is, közös jellemvonásuk mégis az volt: hogy mindenki más valakinek a zsebéből óhajtotta a hazát menteni.

Indokoltnak látszik az a felfogás, hogyha már szükség van arra a sorompóra, úgy ne az ügyvédképzés végső szakaszára, hanem annak legkezdetére, az egyetemek kapujába állítsuk fel azt, és az elkövetkező években igazán a minimumra, a mai létszámnak egy töredékére szállítsuk le az egyetemekre és főiskolákra felvehető fiatalok számát. Ilyen gyökeres rendszabály az ügyvédi túltengés kérdését is orvosolhatná. A többi palliatív eszköztől, aminő a bifurkáció, az előkészítőszolgálat meghosszabbítása, a tanulmányi és vizsgarend megszigorítása stb. — őszintén szólva — valami nagy eredményt nem várok. Ami különösen a tanulmányi és vizsgarend megszigorítását illeti, ezeket a kívánalmakat évtizedek óta eredménytelenül hangoztatjuk. Természetellenes dolog is a tanártól azt kívánni, hogy ambícióját fakultásának, intézetének, iskolájá-

nak elnéptelenítésébe helyezze. Nem alantas anyagi okok állják ennek az útját, hanem az a tapasztalat, hogy minden tudósnak és pedagógusnak legfőbb vágya az, hogy minél szélesebb körben hintse el tudásának kincseit.

Valóságos hipokrizis a mai állapot, amikor a tanulmányi szabadság és más szabadságjogok nevében évenként ezrével engedjük a fiatalságot az egyetemekre azért, hogy amikor azután nagy küzdelemmel elvégezték az egyetemi tanfolyamot, odadobjuk őket a gyakorlati életnek szorosan elzárt kapui elé.

Bizonyos enyhülést várnék a minősítési törvény módosításától. Gyakran halljuk, hogy diplomás fiatalemberek, jogtudorok, mérnökök, orvosok stb. kocsimosóknak, kalauzoknak mennek és mindenféle más alantas foglalkozásra vállalkoznak. Nem volna-e helyes a minősítési törvényen akként változtatni, hogy a minősítést minden kategóriában felemelnék úgy, hogy ahová eddig jogvégzettséggel is el lehetett jutni, ott ezentúl az ügyvédi vizsgát kívánják meg, ahol elegendő volt a nyolc középiskola, oda minősítési kellékül az egyetemi végzettséget állítanók és így tovább. Ennek az volna az eredménye, hogy a magasabb képzettségűek egy státussal alább találnának esetleg elhelyezést és nem kerülnének a közszolgálat legalsó rétegébe.

Összefoglalva ezeket a futólagos megjegyzéseket, oda konkludálok, hogyha a nemzet áldozatkészségét igénybevéve, átfogó és egyetemes törvényhozási és kormányintézkedéssel megtudnánk birkózni a diplomás fiatalság elhelyezésének legégetőbb problémájával, ha továbbá a jövőre nézve szigorú korlátok közé szoríttatnának az egyetemi létszámok, ha a szellemi munka számára, ideértve az ügyvédi foglalkozást is, a közérdek sérelme nélkül megfelelő szélesebb munkaterületek volnának biztosíthatók, s végül, ha az ezen ankéten elhangzott, egyenként nem nagyjelentőségű, de összehatásukban számottevő egyéb mellékrendszabályok is életbelépnének, akkor lehetne reményünk arra, hogy az ügyvédi túlsúlyosság kérdését numerus clausus nélkül is megoldhatjuk, — ellenkező esetben nem.

Ezeket volt szerencsém röviden előterjeszteni, ismételtén sajnálva, hogy egészségi okokból mélyrehatóbban nem foglalkozhattam a felvetett kérdésekkel, amit más alkalommal talán még pótolhatok.

Egyébiránt legyenek meggyőződve tisztelt Uraim, hogy engem az egyetemes nemzeti érdek épségben tartásával minden elgondolásomban az ügyvédi kar iránti tisztelet és rokonszenv vezet, ami nem is lehet másképpen annál, aki olyan szülői házban látott napvilágot és nevelkedett fel, amelynek legtiszteltebb helyisége egy ügyvédi iroda volt.

A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak jogviszonyaiban bekövetkezett változások.

(4600/1933. M. E. rendelet.)

Amidőn a 4600/1933. M. E. rendelet tartalmát vizsgáljuk, túl kell tenni magunkat azon, hogy az államnak a magángazdaságba való beavatkozását kritizáljuk. A mostani példátlan gazdasági válság alatt régi, megingathatatlan hitt jogtételek ingadoznak s a válságjog jogrendszerbeli hivatottságának felismerése annak elvi elismerését jelenti és a kérdés csupán az marad, hogy a válságzülte konkrét jogszabályok tényleg alkalmasak-e a jog által védett érdekek relatív biztosítására.

A mostani válságban megnyilatkozott gazdasági lehetetlenülés jogszabályai keletkezésüket illetően jelentékenyen különböznek a háború utáni idők hasonló szabályaitól. Azok inkább az ellentétes érdekeknek a bíróságok előtti harcában kristályosodtak ki, tehát a bírói gyakorlatban lassan és szervesen fejlődtek. A mai gazdasági válság megszületését szükségrendeletek jelentették be és a rendeleti úton való jogalkotás a mostani válságjognak — mondhatni — jellegzetessége. Bíróságaink többnyire a szükségrendeletektől várják a kérdések megoldását.

A válságokozta gazdasági lehetetlenülésnek a munkajogban való érvényesülése nem ismeretlen jogrendszerünkben. Már az inflációokozta gazdasági lehetetlenülés idején is felmerült (lásd K. II. 536/1921. sz. ítéletet, Mj. Dtár XIV. 61. l. 52. sz.) és a pénz devalvációja idején, különösen a munkabér «felemelési» (?) keresetek formájában foglalkoztatták bíróságainkat.

A mostani krízis alatt a gazdasági lehetetlenülésnek a munkajogban való tényleges hatására kétségtelenül ösztönzőleg hatottak azok a

közjogi szabályok, amelyek a közalkalmazottak javadalmazásának csökkentését előírták. Az idevonatkozó rendeletek több olyan alkalmazotti kategóriát is érintettek, amelyek a köz- és magánalkalmazottak mesgyéjén állanak. Ettől eltekintve, a gazdasági válság nemcsak az állam, a törvényhatóságok és a községek háztartásában mutatkozott, de éppen úgy éreztette hatását a magánjogi szolgálati viszonyban levők munkaadóinál is, és így indokoltnak mutatkozott az a felfogás, hogy a mostani gazdasági válság okozta lehetetlenülés a magánjogi szolgálati viszonyban is bizonyos fokban elismertessék. *S tényleg már az 1931. és 1932. évben a kir. Kúria több esetben az életfogytiglanra szóló alkalmaztatási szerződést a gazdasági lehetetlenülésre való hivatkozással felmondhatónak mondotta ki.* (Lásd K. II. 6190/1930. és K. II. 3881/1931. sz. ítéleteket.)¹ Ezek után következtesnek lehetett tekinteni, hogy a bírói gyakorlat egy lépéssel tovább fog menni és ha a gazdasági lehetetlenülés folytán az életfogytiglanra szóló alkalmazások felbonthatók, akkor még inkább lehet hozzányulni a határozott időre kötött szerződésekhez. *A bírói gyakorlat azonban idáig nem jutott el, a kérdésnek rendeleti úton való szabályozását várták, ami megtörtént a 4600/1933. M. E. számú rendeletben.*

Ez a rendelet nem vonatkozik általánosságban az összes magánjogi szolgálati viszonyban álló alkalmazottakra. A rendelet elég szabatosan körülírja, hogy mely munkaadói kategóriákra terjed ki:

- a) az állam, önkormányzatok és közalapítványok érdekeltsége körébe tartozó köztámogatásban részesülő részvénytársaságokra, szövetkezetekre és korlátolt felelősségű társaságokra (2, 22, 23. §§);
- b) az állami vállalatokra, üzemekre és intézetekre (kivéve az 1932/33. évi költségvetés — 1932: XIV. tc. — XIX.—XXVII. fejezeteiben felsorolt állami üzemeket (24. §);
- c) közérdekű testületekre és egyesületekre (25. §);
- d) köztámogatásban nem részesülő minden részvénytársaságra, szövetkezetekre és korlátolt felelősségű társaságra (26. §), amely kategóriához a rendelet kivételesen a budapesti áru- és értéktőzsdét is hozzácsatolta.

A rendelet hatálya alól általában ki van véve a Magyar Nemzeti Bank, a Pénzügyi Központ és az Országos Központi Hitel-szövetkezet.

E rendelet intézkedései nem vonatkoznak tehát olyan magánalkalmazottakra, akiknek munkaadói nem tartoznak a rendeletben meghatározott kategóriákhoz. Nem alkalmazhatók pl. az egyéni cég tisztviselőire, a földbirtokos alkalmazottaira, vagy a 26. § körülírásának meg nem felelő más testület vagy egyesület tisztviselőire.

A gazdasági lehetetlenülésnek a rendeletben elismert hatása kétféle mértékben érvényesül. Erőteljesebben a köztámogatásban részesülő társaságoknál és közüzemeknél (I. kategória), úgyszintén a közérdekű testületeknél (II. kategória), kevésbé más részvénytársaságoknál, szövetkezetnél, illetőleg korlátolt felelősségű társaságoknál (III. kategória). Ezért nagy jelentősége van annak, hogy valamely munkaadó a rendeletben meghatározott kategóriák melyikéhez tartozik. A köztámogatásban részesülő társaságoknak a 2. §-ban körülírt fogalmi meghatározása eléggé szabatos és a felmerülő vitákat illetően megnyugtató, hogy vitás esetekben a közigazgatási bírósághoz intézhető panaszuk van helye (31. §). *A közigazgatási bíróság az egyedüli bírói fórum, amelyet ez a rendelet szabályainak érvényesülésénél elismer.* Az idevágó legfontosabb kérdésekben, nevezetesen az alkalmazottak elbocsátására és javadalmazásuk csökkentésére vonatkozó vitákban — amint azt az alábbiakból látni fogjuk — minden bírói fórum ki van zárva.

Az I. kategóriához tartoznak az állam vállalatai, üzei vagy intézetei is, bármilyen alakban működnek (24. §), s ezekre vonatkozóan a rendelet úgy intézkedik, hogy a köztámogatásban részesülő társaságokra meghatározott szabályokat megfelelően kell alkalmazni.

Kevésbé szabatos a rendeletben felállított II. munkaadói kategóriának «a közérdekű testületek és egyesületek» fogalmának meghatározása. Ezek alatt a rendelet azokat a testületeket és egyesületeket érti, amelyeknek megalakulása a törvény szerint kötelező és amelyek tagjaiktól a törvény alapján járulékokat szedhetnek.

¹ Lásd erről bővebben a szerzőnek «Neo-gazdasági lehetetlenülés a szolgálati jogviszonyban» írt közleményében a Jogtudományi Közlöny 1932. évi 23. számában.

Különösen kérdéses lehet, hogy közérdekű testületek alatt az egyházi testületek is érthetők-e? Törvényhozási nyelvünkben az a gyakorlat, hogyha valamely jogszabályt az egyházakra is alkalmazni kívánnak, akkor azt kifejezetten megemlítik. De van ez alól kivétel is. Az 1927: V. tc. 71. §-a (túladoztatás megakadályozása) a törvény indokolása szerint az egyházakra is vonatkozik, ámbar e törvényszakasz csak «hatóság, hivatal, testület és intézmény»-ről tesz említést.

A rendelet hatálya alá tartozó III. munkaadói kategória minden, köztámogatásban nem részesülő részvénytársaság, szövetkezet és korlátozott felelősségű társaság.

A szolgálati szerződést hatálytalanító, illetőleg tartalmát módosító jellege van annak a kivételes jognak, amit a rendelet a munkaadóknak biztosít. A szolgálati szerződés hatálytalanává válása (módosítása) különbözőként érvényesül a fenti munkaadói kategóriáknál. Az I. és II. kategóriánál a hatálytalanává válás (módosítás) abban mutatkozik, hogy:

a) javadalmazások, nyugdíjak és nyugdíjtermészetű járandóságok csökkenthetők;

b) határozott időtartamra alkalmazottak elbocsájtathatók;

c) a szerződési (a nyugdíjszabályzatban foglalt) előfeltételek hiánya esetén is kényszer nyugdíjazás rendelhető el. Az elbocsátásokat és nyugdíjazásokat — a rendelet szavai szerint (6. § 3. pont) — «a méltányosság elveinek szem előtt tartásával» kell gyakorolni.

A III. kategóriánál — a köztámogatásban nem részesülő részvénytársaságoknál, szövetkezeteknél és k. f. társaságoknál, továbbá a budapesti tőzsdénél — a kivételes jog csak abban áll, hogy az igazgatóság a megváltozott viszonyokhoz képest csökkentheti a határozott időre szóló szolgálati szerződéssel alkalmazottaknak javadalmazását, ha azok a viszonyok, amelyek alapján a javadalmazást a rendelet életbelépése előtt megállapították, a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak. A csökkentést lehetőleg akként kell végrehajtani, hogy az összes érdekeltekre az igazságosság és méltányosság követelményeinek figyelembevételével kiterjedjen. Ha valamely javadalmazást a gazdasági viszonyok változására való tekintettel már a rendelet hatálybalépése előtt csökkentettek, a már megtörtént leszállítás beszámítandó. Ugyanígy csökkenthető a nyugdíj és a végkielégítés is, de nincs helye csökkentésnek, ha ezek a járandóságok nem haladják meg a nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéket, illetőleg a végkielégítés törvényes mértékét.

Látnivaló tehát, hogy az I., II. és III. kategória között nagy különbség van. A III. kategóriánál a gazdasági lehetetlenülésnek a rendelet által elismert hatásaként nincs helye a szolgálati szerződés kikötésével ellentétes felmondásnak. Ezzel kapcsolatban reá kell mutatnom arra, hogy a rendelet bizonyos vonatkozásban ellentétbe került a bírói gyakorlattal. Már fentebb hivatkoztam arra, hogy több kúriai ítéletben kifejezésre jutott jogszabály, hogy gazdasági lehetetlenülésre való hivatkozással — amennyiben a munkaadó existenciájának fennmaradása kívánja — az életfogytiglanra szóló szolgálati szerződések is törvényes felmondással megszüntethetők. A rendelet a köztámogatásban nem részesülő társaságoknál ezt a jogot a munkaadónak nem biztosítja. Kérdés tehát, hogy a jövőben a bíróság a bírói gyakorlatban megnyilvánult fenti jogszabályt alkalmazhatja-e. Az alkalmazás mellett felhozható az az érv, hogy a gazdasági lehetetlenülésnek a szolgálati jogviszonyra vonatkozó oly szabályai is lehetnek, amelyeket a rendelet nem kodifikált.

A munkaadók részéről biztosított kivételes jogok gyakorolhatóságát illetően is lényeges különbségek vannak. A köztámogatásban részesülő társaságoknál és közüzemeknél a rendelet által újonnan létesített felügyelőhatóság rendelkezése kötelező a javadalmazás csökkentését és a felmondásokat stb. illetőleg, de más társaságnál az igazgatóság van jogosítva, hogy a rendelet életbelépésétől számított három hónap alatt a javadalom, illetőleg nyugdíjszökkentés tárgyában határozzon. Az igazgatóságnak idevonatkozó elhatározása a részvényesek, illetőleg szövetkezeti tagok ellenőrzése alatt áll, mert az alaptőke (üzletrésztőke) legalább 30 %-át képviselő részvényesek (tagok) a fentemlített három hó elteltével számított 30 nap alatt az igazgatósághoz indítványt terjeszthetnek elő a csökkentés iránt, ha az igazgatóság a javadalmazás csökkentése tárgyában nem határozott, vagy ha a határozatot nem tartják kielégítőnek. Az igazgatóság az indítvány tárgyában annak előterjesztésétől számított

60 nap alatt határozni köteles. *A kérdés már most az, hogy minő jogorvoslati lehetőségük van a részvényeseknek, illetve szövetkezeti tagoknak az esetben, ha az igazgatóság indítványukat nem teszi magáévá.* A rendelet szelleméből az következne, hogy módjukban álljon a rendelet alkalmazása körül felmerülő viták elintézésére létesített döntő bizottsághoz fordulni. Ezt a jogorvoslati lehetőséget azonban a rendelet kifejezetten nem mondja ki. Ugyan a 27. § értelmében az igazgatósági határozatról a részvényeseket (tagokat) is értesíteni kell, de ebből még nem következik, hogy a jogorvoslati lehetőségük megadatott. A rendeletet tehát ebben az irányban ki kellene egészíteni, amire mód lenne a döntőbizottság eljárására vonatkozóan kiadandó rendelet kapcsán.

Említettem, hogy a gazdasági lehetetlenülésnek elismerése a rendelethen akként mutatkozik, hogy a szolgálati szerződés bizonyos feltételek mellett hatálytalanítható, illetve annak tartalma módosítható (elbocsájtás, nyugdíjazás, javadalomcsökkentés). *Amde a szolgálati szerződés kétoldalú szerződés és ezért felmerül az a kérdés, hogy míg egyfelől a gazdasági lehetetlenülésre való hivatkozással a munkaadót terhelő szolgáltatások csökkenthetők, más oldalról az alkalmazott vállalt kötelezettségét a megváltozott szolgáltatások ellenében is tartozik-e teljesíteni?* Eddig a joghelyzet az volt, hogy a munkaadó a felmondási idő tartamára nem csökkenthette a javadalmazást, s ha mégis csökkentette, az alkalmazottnak jogában állott rögtön hatállyal a szolgálatból kilépni és a felmondási időre eső járandóságait a csonkítatlan javadalmazás alapján követelni. Ezen a helyzeten a rendelet 18. §-ában változtat és pedig mind a három kategóriát illetően (lásd a 28. §-ban foglalt kiterjesztést). Az alkalmazottaknak csak azt a jogot biztosítja, hogyha a csökkentett javadalmazásért nem hajlandók tovább szolgálatot teljesíteni, az új javadalmazás megállapítását közlő értesítés vagy határozat kézbesítésétől számított 30 nap alatt a szolgálati viszonyt a törvényes felmondási idő betartása mellett felmondással megszüntethetik. Ily felmondás esetén az alkalmazottat a rendelet hatálybalépésekor élvezett javadalmazás illeti meg a felmondási időre és ugyanezen javadalmazás alapján számítandó ki a törvényes végkielégítése is; ezt meghaladó végkielégítés, vagy kártalanítás az alkalmazottnak még akkor sem jár, ha erre szerződésben kikötött jogigénye lenne. Ha az alkalmazott a 30 nap eltelte után mondaná fel állását, akkor a törvényes felmondási időre járó javadalmazás és végkielégítés már a csökkentett javadalmazás alapján számítandó ki.

Ugyanígy a nyugdíj megállapításánál a rendelet hatálybalépése után a csökkentett javadalmazást kell alapul venni (20. §).

Az I. és II. kategóriánál a munkaadó javára biztosított és a szerződési kikötés ellenére gyakorolható felmondás csak a törvényes felmondási idő betartása mellett jogos. A rendelet 19. §-a idevonatkozóan kifejezetten intézkedik. *Nem intézkedik azonban a rendelet arra vonatkozóan, hogy nyugdíjazás esetén szükséges-e az alkalmazottnak előzetesen felmondani, és ha igen, a felmondási időre eső javadalmazás a csonkítatlan javadalmazás alapján állapítandó-e meg?* Minthogy állandó bírói gyakorlat, hogy a nyugdíjazandó alkalmazottnak is előzetesen fel kell mondani, nyilvánvaló, hogy a rendelet az alkalmazott javára fennálló e jogon nem változtatott. Éppígy a rendelet szelleméből következik, hogy a nyugdíjazást megelőző felmondási időre a csonkítatlan javadalmazást kell kiszolgáltatni és a csökkentett javadalmazás csak a nyugdíjra terjed ki (20. §).

A rendelethen biztosított kivételes jogok mely időpontig érvényesíthetők? Az I. és II. kategóriánál a rendelet nem disztigvál a tekintetben, hogy az elbocsátás vagy javadalomcsökkentést mikor kell a felügyelőhatóságnak elrendelni. Tehát elrendelheti bármikor, mindaddig, amíg a rendelet hatályban van. Ezzel szemben a köztámogatásban nem részesülő társaságoknál az igazgatóság csak a rendelet életbelépésétől számított három hónapon belül intézkedhet. *Ez a határidő kétségtelenül ú. n. jogvesztő határidő, amely-nél igazolásnak nincs helye.* A gazdasági válság már eléggé elmélyült és így ez a három hónap elegendő ahhoz, hogy az igazgatóság a válság következményeit levonhassa. *Mi az eset azonban akkor, ha a nyugdíj vagy végkielégítés csak a rendelet életbelépése után eltelt három hónap múlva lesz esedékes (a nyugdíjazás, illetőleg elbocsátás későbbben történik).* A rendelet szövege kétséget hagy a tekintetben, hogy az igazgatóságnak három hónapon belül történő intézkedése a jövőben esedékes nyugdíjakra is vonatkozhat-e. A rendeletet ebben a vonatkozásban is ki kellene egészíteni, és vagy a fenti

értelemben világos rendelkezést kellene felvenni, vagy pedig azt kellene kimondani, hogy a nyugdíj (végkielégítés) esedékességétől számított három hónapon belül joga van az igazgatóságnak a csökkentés tárgyában intézkedni.

Fontos rendelkezést tartalmaz a 35. §, és pedig a rendelet hatálya alá tartozó mindahárom munkaadói kategóriát illetően. Kimondja, hogy csőd, kényszerfelszámolási vagy csődönkívüli kényszerszegységi eljárásban biztosított bármiféle elsőbbségi vagy különkielégítési jog alapján csak a törvényes felmondási időre eső járandóságokat lehet előnyösen kielégíteni, úgy azonban, hogy egyévi törvényes felmondási idő esetében legfeljebb havi 800 pengőt, ha pedig a törvényes felmondási idő egy évnél rövidebb, legfeljebb havi 400 pengőt lehet számítani. Az ezt meghaladóan érvényesen kötelezett járandóságok iránti követelések az elsőbbségben vagy különkielégítési jogban nem részesülő egyéb követelésekkel esnek egy tekintet alá. A fenti rendelkezésben kimondott az a jogszabály, hogy csak a törvényes felmondási időre eső javadalmazás és végkielégítés sorozható a tömegtartozások közé, nem új jogszabály, mert a bírói gyakorlatban eddig is állandóan alkalmazták. (Lásd: Bp. Tábla VIII. 7035/1932.; J. H. VI. 1012.; K. II. 7152/1930.; J. H. V. 639.; K. II. 1532/1928.; J. H. III. 1216.) Újítás azonban az összegbeli maximum és kérdéses, hogy a havi 800, illetőleg 400 pengőt meghaladó törvényes felmondási időre járó javadalmazást, illetőleg végkielégítést a Cst. 60. §-ának 1. pontja alapján az I. osztályba sorozandó követelések közé lehet-e számítani, vagyis kérdéses, hogy a 35. § utolsó mondatát: «Az ezt meghaladóan érvényesen kötelezett járandóságok iránti követelések az elsőbbségben vagy különkielégítési jogban nem részesülő egyéb követelésekkel esnek egy tekintet alá,» úgy kell-e értelmezni, hogy az csak a törvényes felmondási időt (végkielégítést) időben meghaladó, vagy pedig úgy az időben, mint a rendeletben meghatározott összegben meghaladó kikötésekre egyaránt vonatkozik.

Sajnálattal állapítható meg, hogy a rendelet a bírói jogsegélyt általában kizárja, márpedig számos tisztviselőnek egzisztenciális érdekét érintő kérdéssről van szó. A bírói jogsegélynek hasonló megvonása eddig csak a vasúti nyugdíjasoknál történt, ahol azoknak bizonyosfokú közalkalmazotti jellege némiképpen indokul szolgálhatott. A bírói út kizárását az sem indokolja, hogy ezeknél a vitáknál a vállalatok bizalmas és diszkréciót kívánó gazdasági helyzetének elbírálásáról van szó. Hasonló volt a helyzet, amidőn az 1926. XVI. tc. a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a nyugdíjnyújtás megállapítását tette szükségessé és a nyugdíjnyújtás megállapítása körül felmerülő viták eldöntésére a kir. Kúriánál különbírást szervezett. Miért nem lehetett a rendelet folytán felmerülő vitákat is egy ily bíróság döntése alá bocsátani? Bíróságok helyett a rendelet döntőbizottságokat létesít, amelyeknek elnökét és tagjait részben az igazságügyi, részben a pénzügyi miniszter nevezi ki.

A rendelet kibocsátásánál kétségtelenül mintául szolgáltak a német, a cseh és az osztrák hasonló jogszabályok. Csehszlovákiában a szóbanforgó munkajogi szabályok az 1932. április 21-i új banktörvény §-ai között jelentek meg.² A cseh törvény lényeges rendelkezése az, hogy bankrésztvénytársaság vezető tisztviselőivel két évnél hosszabb időre szóló szolgálati szerződés nem létesíthető és határozatlan időtartamra történő alkalmazásnál hat hónapnál hosszabb felmondási idő ki nem köthető. Ha kitűnik, hogy a bank az alaptőke több mint 20 %-át elvesztette, a vezető tisztviselőknak túl magas járandóságai leszállíthatók. Leszállíthatók azok a szolgálati javadalmazások, amelyek a bank gazdasági teljesítőképességének nem felelnek meg. A felmerülő vitákat döntőbizottságok intézik el, amelyeknek elnökét az illetékes törvényszék elnöke jelöli ki hivatásos bírák sorából, két-két tagját pedig a felek jelölik ki. Ezek a döntőbizottságok a perrendtartás szabályai szerint tartoznak eljárni, és határozataik ellen fellebbezésnek van helye.

Austriában a szóbanforgó rendelkezéseket az 1933. évi március 19-i rendelet tartalmazza, amely hasonlóként a cseh banktörvénnyel, elsősorban a bankrésztvénytársaságok személyi terheinek csökkentését célozza (Betreffend die Erleichterung der Personal-lasten der Bankaktiengesellschaften, Bankentlastungsverordnung), de vonatkozik a bankok érdekeltségi körébe tartozó minden más részvénytársaságra is. Lényeges rendelkezése, hogy minden külön szer-

ződéssel létesített szolgálati viszony 1933. évi március hó 31-én megszűnik. A nyugdíjak csökkentendők, a csökkentés évi 3000 schillingnél 7 %, ami fokozatosan emelkedik és évi 12,000 schillingen felül 80 %-ot tesz ki. Bizonyos vonatkozásban a magyar rendeletnél is szigorúbb szabályt tartalmaz, mert a felmondási időre eső járandóságok is a csökkentett javadalmazás alapján folyósítandók.

A rendelet számos vonatkozásában elkésve jelent meg. Sok gazdasági alany veszett el, amely a rendeletnek kellő időben való megjelenése esetén talán megmenthető lett volna. A gazdasági lehetetlenülésnek a szolgálati viszonyra való hatását általánosságban nem rendezi és a jogkereső közönség a rendelet hatálya alá nem tartozó alkalmazottaknál a jövőben is csak tapogatózhat még a magánjogi törvénykönyv javaslatát sem használhatja fel támpontul, mert annak 1150. §-a ismeri ugyan a gazdasági lehetetlenülést, azonban annak fogalma úgy van megszerkesztve, hogy a szolgálati jogviszony terén való alkalmazhatósága igen kétséges.

Dr. Munkácsi Ernő.

A budapesti tőzsde új értéküzleti szokásai.

A budapesti áru- és értéktőzsde elnöksége elérkezettnek látta az időt arra, hogy a sok tekintetben elavult és nem egy pontban pongyola eddigi Értéküzleti Szokások helyébe új, megfelelőbb jogszabályokat léptessen. E célból elkészíttette az Értéküzleti Szokások előadói tervezetét és azt még tavaly május havában közölte a különböző érdekeltségekkel, hogy megjegyzéseiket megtehessek. Hosszas és beható tanácskozások után ez év február havában elkészült a második tervezet is, amely az érdekeltségek által tett megjegyzéseket több tekintetben figyelembe vette. Most újabb tárgyalások indultak meg a végleges szöveg megállapítása céljából.

El kell ismernünk, hogy az Értéküzleti Szokásoknak úgy első, mint különösen második tervezete elsőrangú munka. Nemcsak az üzleti élet teljes és a legkisebb részletekig menő ismeretéről tesz fényes tanúságot, és szabályozásait a gyakorlati élet kívánalmaihoz alkalmazza, hanem mint jogász alkotás is elsőrangú és példaadó abból a szempontból, hogy miként kellene komolyan kodifikálni. Különös jelentőséget kell tulajdonítanunk ennek az utóbbi szempontnak épp a jelen időben, amidőn a jogszabályok áradata még mindig zuhog, nem egyszer kétes tisztaságú habjaival önti el a réteket, és még mindig hiányzik az a Vergilius, aki felemelje szavát: «Claudite iam rivos pueri, sat prata biberunt».

Nem akarjuk e helyütt általában ismertetni a Tervezetnek egyes részletintézkedéseit, sőt még nagy vonásokban sem kívánjuk azokat az intézkedéseket ismertetni, amelyek szabályozását minden tekintetben megfelelőnek és helyesnek tartjuk. Mindazonáltal néhány pontot ki kell emelnünk.

Élesen különböztet a Tervezet a közvetlen és a leszámolás útján lebonyolítandó ügyletek között lebonyolításuk módjára nézve. Mindkét fajta ezen ügyleteknek a teljesítés ideje szempontjából vagy azonnal teljesítendő, vagy pedig hatánapra. Az ügyleteknek különböző fajtái között tett eme disztinkció következetesen végigvonul az egész kódexen, holott a régi Értéküzleti Szokások e tekintetben nem voltak elég világosak.

Érdekes és helyes újítása a Tervezetnek a kényszerlebonyolítás azon módjának szabályozása, amely szerint, ha a szerződéshez híű fél a lebonyolító ügyletet kellő időben megkötni nem tudja, köteles a kényszereladás céljából nyilvános tőzsdei árverésnek, vagy a fedezeti vétel céljából nyilvános tőzsdei árlejtésnek kitűzését kérelmezni a tőzsde titkári hivatalánál.

Kiemeljük, hogy míg az első Tervezet, a berlini és frankfurti tőzsdei szokások mintájára, az úgynevezett «átutalás» intézményét kívánta meghonosítani, mint új instituciót, addig a második Tervezet ezt a szabályozást elejti. Az átutalás igen bonyolult jogviszony, amelynek lényege, hogy a felek kifejezett vagy hallgatóságos megállapodása alapján a felek valamelyike köteles oly harmadik személyt kijelölni, aki mint szerződő fél a jogviszonyba fog lépni. A szakértők véleménye szerint azonban hazai jogviszonyaink egy ilyen jogintézmény létesítését egyáltalában nem indokolják, amiért is a második Tervezet az egész intézmény szabályozását elejti.

² Lásd a cseh banktörvényről bővebben dr. Guttman Lajos cikkében a Jogtudományi Közlöny 1932. október 1-i számában.

Néhány megjegyzést kívánunk azonban egyéb vonatkozásban tenni, annak előrebocsátásával, hogy ezen megjegyzéseink nem azt jelentik, hogy a Tervezet jogi megoldásait kifogásolnánk vagy helytelenítenénk, hanem azt, hogy bizonyos vonatkozásban az alapul szolgáló üzleti elvi álláspont nem felel meg nézetünk szerint a helyes elvi álláspontnak és még komoly megfontolás tárgyává teendő.

Általában jellemzi a Tervezetet egy bizonyos szigorú és formális eljárási mód, amely formalitások megszegésének azonnali szankciói vannak. Jellemzi az a célkitűzés, hogy amennyiben akár az ügylet megkötése, akár az ügylet lebonyolítása körül a felek között nézeteltérés vagy vita áll elő, azonnal leegyszerűsítettessék a vita arra a pénzületi különbözetre, amely a két eltérő álláspont között kötelems- és szókányszerű lebonyolítás esetén előállana.

Ez az álláspont véleményünk szerint indokolt lehet egy gazdag ország rendkívül nagyforgalmú tőzsdéjén, ahol az üzleti biztonság és a tőzsdével szemben mutatókozó bizalom feltétlenül megkívánják a gyors és lehetőleg a különbözetre irányuló lebonyolítást, és gátat vet mindenféle oly törekvésnek, amely ezt a célt éppen az egyéb tőzsdéi forgalom biztonsága szempontjából akadályozza vagy nehezíti.

Ámde — úgy hisszük — ezeket a szigorú és formális szempontokat, elvileg bármennyire helyesek is legyenek azok, nálunk megvalósítani nem indokolt, azokat a mi speciális viszonyaink meg sem követelik, nem is beszélve arról a méltánytalanságról, amely ily formális és szigorú lebonyolítás következményeként gyakran előállhat, ami virágzó, nagyforgalmú tőzsdéken elhanyagolható az egyéb forgalom biztonsága érdekében, de amit minálunk, véleményünk szerint, figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Így rendkívül szigorúak és formálisak az ügyletek írásbeli igazolására vonatkozó rendelkezések (II. szöveg 10. §), amelyek egyébként a Kereskedelmi Törvény 320. §-ában lefektetett elvekkel sem egyeznek. Szigorú és méltánytalan a 13. § A) és B) pontjaiban foglalt az a szabályozás, amely bizonyos esetben a régi részvény elővételi jogát az eladónak engedi át, a nélkül, hogy azért a vevő (akinek erre az elővételi jogra kétségtelenül igénye van) bármiféle megtérítést igényelhetne. Különösen feltűnő azonban, hogy a Tervezet a késedelmes vagy nem kellő teljesítés esetén sem az elállási jogot, sem a szerződés teljesítéséhez való jogot nem ismeri, hanem a szerződéshez hű fél csak kényszerlebonyolítást, illetve különbözetet követelhet.

A KT. 348., 351. és következő szakaszaiban foglalt elvek teljesen félretétettek — s bár ez formális szempontból kétségtelenül előnyös — a pusztán kényszerlebonyolításra vagy különbözetre irányuló igény mindazonáltal sok tekintetben aggályos.

Az ilyen rendezés először is ellentétben áll azzal az általános jogi szabályozással, amely generálisan a teljesítési és elállási jogot vagyilagosan meg szokta a szerződésfélnek adni, és amely jogi szabályozás nálunk minden kereskedő vérebe ment át. Azonfelül erős ösztökélés a szerződés be nem tartására, amely még késedelmi jutalék számítása mellett is, bizonyos áralakulások esetén a szerződésféllel felet terheli a lebonyolítással és gyengíti a pacta sunt servanda elvét. Lehetővé teszi, hogy nagyobb rizikó nélkül, sőt bizonyos esetben biztos haszonnal a szerződést be nem tartó félnek az ügylet további sorsával egyszerűen nem kell törődnie, és az ő érdekében a szerződésféllel kell gondoskodnia a szerződésszegő fél károsodásának elhárításáról.

Nem helyes a teljesítéshez való igénynek kizására azért sem, mert az ilyen rendelkezés csak arra a vádra lenne a tőzsdéi intézmény ellenzőinek érve, hogy a szokások nem a tényleges ügyletkötést célozzák, hanem a tőzsdéi játékot segítik elő. Ezért is okvetlenül helyesnek tartanók, hogy a szerződéshez hű féltől a teljesítés joga el ne vétessék. Különösen jelentőséggel bírhat a teljesítési jognak megadása a tőzsdén nem jegyzett értékpapírokban kötött ügyleteknél, ahol egyrészt a fedezeti ügylet lebonyolítása igen problematikus, másrészt pedig a valóságos teljesítéshez, a tőzsdén jegyzett értékpapírokban kötött ügyletektől gyakran eltérően, oly rendkívüli érdekek fűződhetnek, amelyeket aequiparálni kártérítéssel sem lehetséges.

Kíváncsnak tartanók, ha a fenti elvi módosítással a második Tervezet minél rövidebb időn belül vélegesen elfogadtatnék és életbe lépne, mert meg vagyunk róla győződve, hogy nem egy tőzsde fogja azt a saját értéküzleti szokásainak reformjánál mintául venni.

Dr. Kohner Arthur.

Magyar nemzetközi hitbizományi jog.*

VI.

Összefoglalás.

Azok közül a szerzők közül, akik általánosságban a statutum personale álláspontját vallják, egyik-másik mégis különleges szabályok alatt álló ingatlanvagyon, például hitbizományi ingatlanok tekintetében a lex rei sitae elvének alkalmazását követelik. Ezek közé tartozik Walker (id. h. 814. oldal), akinek okfejtését azért iktatom ide, mert abban össze van foglalva körülbelül minden, amit az irodalomban az ellenvélemény megokolására olvasni lehet. Walker fejtegetése a következőképpen hangzik:

«In einem gewissen Umfange muss allerdings die lex rei sitae anerkannt werden. Es gibt gewisse Grundstücke, die das Schicksal des übrigen Vermögens nicht teilen, die auch in den Ländern, wo die Erbfolge als Gesamtnachfolge angesehen wird, als Sondervermögen betrachtet werden. Es sind dies namentlich, die Lehen-, die Familienfideikommiss- und die bauerlichen Erbgüter. Sie unterliegen ausschliesslich der lex rei sitae, einer besonderen Ordnung. Das Recht der gelegenen Sache erheischt hier unbedingte Anwendung; es gilt kraft der Vorbehaltsklausel ohne Rücksicht auf das Personalstatut des Berechtigten. Auch die Haager Abkommen haben die Grundstücke, die nach dem Gesetze der gelegenen Sache einer besonderen Güterordnung unterliegen, von der allgemeinen Regel ausgenommen.»

Az okfejtést semilyen vonatkozásban nem fogadhatom el helytállónak. Hogy mindjárt a hágai 1904. évi egyezmény-tervezetre való hivatkozással kezdjem, az a 6. cikk 1. §-ában fenntartja azon területiális törvények alkalmazását, amelyek ingatlanokat különleges jogszabályok alá helyeznek («l'application des lois relatives aux immeubles placés sous un régime foncier spécial»), az utódállamoknak az a törvényhozása azonban, amely a hitbizományi jogot megszüntette, az ingatlanokat nem speciális törvények alá helyezi, hanem ellenkezőleg, a reájuk vonatkozó speciális törvényeket megszünteti és reájuk is kiterjeszti az általános jogszabályt. Walkernek ez az érvelése tehát nyilván nem állja meg a kritikát.

Az okfejtés fontosabb másik szempontja, hogy ezek az ingatlanok nem osztják az örökhagyó többi vagyonának sorsát, nem részei az egyetemes jogutódlásnak, hanem különvagyonként külön jogi elbánásban részesülnek. Ebből helyes annyi, hogy a hitbizományi vagyonnak más sorsa van, mint az alod-vagyonnak. De a hitbizományi vagyon magábanvéve megint vagyonösszesség, megint egységes jogi elbánást követel meg és ennél fogva rá is érvényesek mindazok a szempontok, amelyeknél fogva a XIX. század közepe óta a nemzetközi magánjog irodalma úgyszólván minden nemzet kebelében a lex patriae egységes jogának alkalmazását fokozódó eréllyel és fokozatosan tért foglaló eredménnyel követelte. Ha nem az egész hitbizományi jószág, hanem annak többé-kevésbbé nagy része került idegen állami fennhatóság alá, amire nem egy példa van, és így az a helyzet állott elő, hogy ugyanazon hitbizomány ingatlan vagyonának egyik része olyan állam területén van, amely a hitbizomány intézményét fenntartja, másik része pedig olyan területen, amelyen a hitbizomány intézménye megszűnt, akkor ezeknek a vagyontörödékeknek különböző örökjogban való részesítése ugyanazokkal a komoly inkonvenienenciákkal jár, amelyeknek elkerülése céljából a lex rei sitae helyébe az irodalom, a nemzetközi egyezmények tervezetei és az újabbkori törvényhozások a statutum personale elvét óhajtják érvénybe léptetni.

Már pedig ha szem előtt tartjuk azt, hogy a vitán kívül álló közfelfogás szerint ingó hagyatéka az örökhagyó személyes statutumát követi, és hogy a hitbizományi vagyonban az ingatlanokon kívül ingóságok is bőven fordulnak elő, — gondolok itt nevezetesen a hitbizományi kastély bútorterendezésére, amelynek tartozék jellege legalább is kétséges, vagy hitbizományi ékszerekre, stb., — akkor a következő megoszlás előtt állanánk: A hitbizományi vagyonnak Magyarország területén maradt része változatlanul a magyar hitbizományi jog uralma alatt áll; a vagyonnak más állam fennhatóság alá került része ismét megoszlának és abból az ingóságok a dologi kötöttség alól felszabadulnának ugyan, de követnék a hitbizományi öröklés rendjét, az ingatlan javak pedig felszabadulnának nemcsak a dologi kötöttség alól, hanem a hitbizományi öröklés rendje alól is és szabad öröklés tárgyává lennének. Ez a felfogás tehát a hitbizományi vagyonnak éppen ahhoz az örökjogi feldarabolásához vezetne, amelyet a hazai és külföldi jogirodalom a magyar felsőbbírósi joggyakorlattal egyetemben elkerülni kíván,

* Az előbbi közleményt lásd a 15., 16. és 18. számban.

amikor az örökhagyó személyiségének egységére és a hagyatéki vagyonösszeg egységére való hivatkozással ugyanazonos öröklési jog alkalmazását követeli az egész hagyatékra.

Az utódállamok egynemélyikének agrár törvényhozása úgy látszik az ingó hitbizományi javak viszonylagos jelentőségét az ingatlanokkal szemben még növelte is. A Csehszlovák köztársaságban pl. a hitbizományok megszüntetéséről szóló 1924. évi 179. számú törvényt az agrár reform számos törvényhozási alkotása előzte meg. A sorozatban időrendben első az 1919. április 16-i 215. számú törvény (Beschlagnahmegesetz), amely 1. §-ában azt mondja ki, hogy az ingatlan tulajdon szabályozásának keresztülvitele céljából az állam a Csehszlovák köztársaság területén fekvő nagybirtokot, beleértve a kötött nagybirtokot is, lefoglalja és földhivatalt állít fel. Az 5. § értelmében a lefoglalás által a köztársaság jogot szerez arra, hogy a lefoglalt birtokot átvegye és elossa. Az 1920. április 8-i 329. számú törvény szabályozza a lefoglalt birtok átvételét és a kártalanítást. Anélkül, hogy ezeknek a most idézett törvényeknek és az e tárgyban 1924. előtt megalkotott számos egyéb törvénynek és kormányrendeletnek tartalmára ezúttal részletesen kitérnék, ki kell emelnem azt, hogy mire az 1924. évi hitbizományi törvény a Csehszlovák köztársaság területén életbelépett, a nagybirtokokra, beleértve a kötött birtokot, tehát a hitbizományi birtokokat is, már befejezett tények történtek, amelyeknél fogva a köztársaság lefoglalta és igénybevette a birtokokat, vagy legalább azoknak nagy részét és azok fejében kártalanítást állapított meg. A kártalanítás összegszerű megállapítása megfelelő eljárás útján történt, amelynek természetesen bizonyos időre volt szüksége. De ha nem is volt összeg szerint megállapítva a kártalanítás, a megtörtént intézkedések folytán a lefoglalt és igénybevett ingatlanok helyébe a megállapított vagy megállapítandó kártalanítási összeg iránti igény lépett a hitbizományi ingatlan vagyon helyébe, amely kisajátítás-szerű, vagyis dologi jogi intézkedések folytán átalakult ingó vagyonná. És csak miután mind ez megtörtént, alkották meg és léptették életbe a hitbizományi törvényt, amely 1. szakaszában kimondja, hogy a hitbizományokat megszünteti, hogy új hitbizományok nem alapíthatók, és hogy ezen törvény életbelépésével (1924. november 14.) az alapítólevelek, a családi határozmányok és a hitbizományra vonatkozó egyéb rendelkezések hatályon kívül helyeztetnek. A hitbizományi törvénynek életbelépte tehát a hitbizományi vagyonnak már megváltozott állagát találta maga előtt, a hitbizományi ingatlanok túlnyomó nagy része helyébe a kártalanítás iránti igény lépett, amely pedig nyilván az ingó vagyonra vonatkozó szabályozás alatt áll.

Ily körülmények között fokozott mértékben kell figyelemmel lennünk a hitbizományi ingó vagyon sorsára az azokra vonatkozó nemzetközi magánjogi jogtételek világításában. Annál nagyobb súllyal esnek itt is latba azok a mérlegelések, amelyekből a hazai és a külföldi irodalom szinte egyhangúlag az örökhagyó személyes statutumának alkalmazását követeli a hagyatéki vagyon összességére nézve. Ha a Kúria 3746/1912. sz. ítélete szükségesnek tartja, hogy az öröklés kérdése az egész hagyatékra egységesen ugyanazon jogszabályok alapján rendeztessék, akkor az előadottak után bizonyára indokoltnak mutatkozik, hogy az egész hitbizományi vagyon, mint jogilag egységes egész, magában ugyancsak egységesen és ugyanazon jogszabályok alatt álljon.

Az az örökhagyó, akinek személyes statutuma irányadó a hitbizományi vagyon örökjogi sorsára, nem lehet más, mint maga az alapító ő. A hitbizomány hasznélvezőinek hosszú sora nem örökölte a vagyon állagát, őket csupán a birtoklás és hasznélvezet illeti meg. Az 1862. évi udvari rendelet 12. §-a, amely szerint a hitbizományi vagyon tulajdona minden várományosok és a hitbizomány akkori birtokosai között meg van osztva, és hogy az előbbieket a főtulajdon illeti meg, csupán romantikus elméleti konstrukció, amely jogi szempontból a helyzetet nem oldja meg. A várományosoknak állandóan változó csoportja nem alkalmas arra, hogy mint jogok alanya szerepeljen. Az a gondolat pedig, hogy a hitbizománynak jogi személyisége volna, hogy példának okáért mint alapítvány volna számbaveendő, tudomásom szerint az irodalomban nem merült fel és a hitbizományi jog szabályai sem vonják le ennek az elméletileg lehetséges konstrukciónak szükségképpen következményeit. Realitásnak az marad meg, hogy a koronás magyar király által jóváhagyott alapítólevélben kifejezésre jutó alapítói akarat marad irányadó a hitbizományi vagyon sorsára mindaddig, amíg a hitbizomány az 1862. évi udvari rendelet

28. §-a és az 1869. évi igazságügyminiszteri rendelet 24. §-a értelmében megszűnik: vagy tárgyának elenyészte, vagy az öröklésre hivatottaknak utódok reménye nélküli kihalása folytán. Az utóbbi esetben «a hitbizomány a köztörvény alá esik»; az idézett 28. § értelmében pedig ebben az esetben «a főtulajdon a hasznélvételi tulajdonnal egyesül s a birtokos a hitbizományról kénye szerint rendelkezhetik». Az utolsó hasznélvételi tulajdonos, akinek kezében a főtulajdon a hasznélvétellel egyesül, az alapító őnek első valószínű örököse lesz. Eddig a pillanatig a hagyatéki vagyon örökjogi sorsa az alapító és személyes statutumának rendelkezése alatt marad. Mint Frank Ignác az ősi vagyonra nézve a jelen tanulmány bevezető soraiban idézett fejtegetéseiben tanítja: a hitbizomány vagyont is «mindenki csak az első adakozónak vagy a szerzőnek köszönheti, nem a kimúlt utolsó birtokosnak; az örökös tehát nem is ennek, hanem az első szerzőnek képviselője».

A magyar állampolgár alapítónak Magyarországon kelt érvényes jogügyletében, a koronás magyar király által jóváhagyott alapítólevélben megállapított öröklési rend tehát a magyar bíróság előtt folyamatban lévő perben a hitbizományi vagyon holtfevására tekintet nélkül változatlanul érvényben lévőnek tekintendő, és alkalmazandó akkor is, ha azok az utódállamok, amelyeknek területén a hitbizományi ingó vagy ingatlan vagyon fekszik, a hitbizományokat el is törölték és az alapítóleveleket hatályukat vesztetteknek mondták is ki.

Abból, hogy a magyar nemzetközi magánjog a dologi jogban a lex rei sitae elvét követi, okszerűen következik, hogy az utódállamok azon törvényei folytán, amelyek területükön a hitbizomány jogintézményét megszüntették, nemcsak az utódállamok számára omlottak le a hitbizományi vagyon kötelei, hanem hogy az utódállamok törvényhozásának azokat a jogtételeit, amelyek a hitbizományi javak elidegenítésének és megterhelésének tilalmát megszüntették, a magyar bíróságok az előttük tárgyalás alatt lévő ügyekben is, amennyiben azok az utódállamok területén fekvő hitbizományi javakra vonatkoznak, alkalmazni tartoznak.

A magyar nemzetközi magánjognak abból a tételéből viszont, amely szerint az öröklésre a hagyatéki ingatlanok holtfevására való tekintet nélkül az örökhagyó személyes statutuma (hazájának, illetőségi községének vagy rendes lakhelyének) joga alkalmazandó, természetesen nem következik az, hogy az utódállamok bíróságai a maguk jogalkalmazásában az előttük folyamatban lévő perben ne alkalmazhatnák és ne tartoznának alkalmazni saját törvényhozásuk jogtételeit. Következik azonban, hogy a magyar bíróságok az előttük tárgyalás alatt lévő perekben nem az utódállamok öröklési jogszabályait alkalmazzák, hanem alkalmazzák változatlanul azokat az öröklési jogszabályokat, amelyek a hitbizományi javakra a magyar hitbizományi jog és az alapítólevél tartalmánál fogva érvényben állanak, és pedig akkor is, ha a per tárgya az utódállamok területén fekvő, akár ingó, akár ingatlan hitbizományi vagyon.

Hogy itt a két jogalkalmazás, t. i. a magyar bíróságnak és az utódállamok bíróságainak jogalkalmazása között ellentét merül fel, ez a magyar bíróságokat nem befolyásolhatja. Ezt az ellentétet nemzetközi egyezmény híján csak úgy kerülhetők el, ha a magyar bíróságok beletörődhetnek és beletörödnének abba, hogy minden külföldi vonatkozású örökösödési perben az idegen törvényt alkalmazzák.

Nem ügydöntő ugyan a felvetett jogi kérdésben való állásfoglalásra, de megemlítést érdemel az is, hogy az utódállamok törvényhozásának legis ratiója nyilván a kötött ingatlan vagyon felszabadítása és a forgalomba való visszahelyezése. Ez különösen kifejezésre jut például a csehszlovák köztársaságnak 1924. július 3-án kelt 179. sz. törvényében, amely a hitbizományok megszüntetéséről szól. A törvény 1. §-a értelmében mindennemű hitbizományok megszüntetnek, új hitbizományok nem alapíthatók. A 2. § a hitbizományi birtokosoknak, a várományosoknak és a hitbizományi gondnokoknak jogot ad arra, hogy a felszabadult hitbizományi vagyon jogviszonyait elsősorban megegyezéssel szabályozzák. A megegyezés létrejöhet tehát abban az értelemben is, hogy az öröklési rendet a hitbizományi alapítólevél rendelkezéseivel azonos értelemben állapítja meg, természetesen a hitbizományi vagyon dologi kötöttségére vonatkozó rendelkezések nélkül. A hitbizományi birtokos és a várományosok tehát megegyezéssel az öröklés rendjét szabályozhatták, a csehszlovák törvényhozás nekik erre a lehetőséget megadta.

Tegyük fel azonban, hogy az utódállamok törvényhozása ebben a kérdésben nem volna ilyen engedékeny és a kötöttségükből fel szabadított hitbizományi javak öröklési rendjét szigorúbb korlátok közé szorítaná. Ebben az esetben az ottani bíróságok számára a magyar hitbizományi jogban és az alapítólevélben szabályozott öröklési rend — hogy a Pp. 414. § 5. pontjának terminológiájával éljek — hazai törvény céljával ellenkezne. Az, amit itt a mi perrendtartási törvényünk a hazai törvény célja alatt ért, azonos azzal, amit a nemzetközi magánjogi irodalomban közrend, közerkölcsiség, «ordre public» névvel szoktak jelölni. A mi jogszabályunknak, mint idegen jognak alkalmazását az ottani jogi felfogás szerint az ordre public kizárná. Mi magunk azonban saját törvényünket nem tekinthetjük ordre public-be ütközőnek. Ha a mi nemzetközi magánjogi elveink hazai törvény alkalmazását írják elő, mint a család- és örökjog terén, azt a mi bíróságaink az előttük folyamatban lévő olyan perekben is alkalmazni tartoznak, amelyek olyan államokkal állanak összefüggésben, amelyeknek törvényhozása és jogi vagy erkölcsi felfogása a mienkkel merőben ellentétes. Nekünk saját törvényeink alkalmazásában az idegen ordre public szempontja által magunkat korlátoznunk nem lehet és semmiképpen nem ismerhetjük el, hogy saját jogszabályaink azért ne volnának alkalmazhatók, mert a közrendbe vagy közerkölcsiségbe ütköznek.

A magyar felsőbbbíróságok határozataiban, a hazai és külföldi jogirodalomban rendelkezésünkre álló joganyag mérlegeléséből indokoltnak látszanék, ha a polgári jogegységi tanács az eléje terjesztett elvi kérdésben azt a határozatot hozná, hogy

a hitbizományi vagyonnak a trianoni békeszerződés folytán más állam fennhatósága alá került részére dologi jogi tekintetben, nevezetesen az elidegenítési és megterhelési tilalom megszüntetésére nézve az illető állam joga irányadó; minden más tekintetben, nevezetesen családjogi és örökjogi vonatkozásokban továbbra is a magyar hitbizományi jog szabályai nyernek alkalmazást. Dr. Lőw Loránt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kérheti-e a bérlő üzletbér leszállítását gazdasági lehetetlenülés címén?

A kir. Kúria nagy feltűnést keltő határozatában nemrég foglalkozott a címben foglalt kérdéssel. Feloldó végzésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a gazdasági lehetetlenülés szabályai a bérlő mint pénzdóss javára alkalmazást nyerhetnek. A feloldó végzés indokolásának lényeges része így szól:

«A kir. Kúria egy gyógyfürdőre vonatkozó, hetven évre szóló bérleti ügyben a bérbeadó, tehát a dologszolgáltatásra kötelezett ügyfél keresetere a koronában kifejezett bérösszeg értékének a koronaérték romlása következtében aránytalan csökkenése folytán az 1931. évi július hó 2. napján P. VI. 989/1931. szám alatt hozott ítéletével a gazdasági lehetetlenülést megállapította, mert a szerződés megkötése után az általános gazdasági viszonyokban a szokásos szerződés kockázatát tetemesen meghaladó olyan mélyreható változás állt be, amellyel a felek előre okszerűen nem vethettek számot, és amelynek következtében a szolgáltatásnak és ellenszolgáltatásnak a felek részéről szem előtt tartott gazdasági egyensúlya felborult; egyben kimondotta, hogy gazdasági lehetetlenülés esetében a bíróság kétféle intézkedés közt választhat, ú. m.: 1. a felek kölcsönös kötelezettségeit a méltányosságnak megfelelően módosíthatja, vagy: 2. egyik vagy másik felet — esetleg a kár méltányos megosztásával is — elállásra jogosíthatja fel.

Ekként a gazdasági lehetetlenülésnek a nem visszatérő időszakos szolgáltatással járó ügyletekre nézve a dolgot, vagy dolog hasznát szolgáltató fél javára a pénzdóssal szemben a bírói gyakorlatban már korábban kialakult szabályai a jelzett bérleti ügyre is kiterjesztést nyertek.

A koronaérték romlása idejében a dolog forgalmi értéke volt a szilárd érték a pénzértékkel szemben, és ebben az időszakban éppen ezért csak a dologszolgáltató és nem egyben a pénzzolgáltatásra kötelezett javára volt alkalomszerű a lehetetlenülés szabályainak az alkalmazása. Azonban a gazdasági viszonyok másirányú alakulása mellett, amikor a pénzérték mutatja a nagyobb viszonylagos állandóságot és ezzel szemben a forgalmi ügyletek bizonyos területén a dolog használati értéke mutat erősen hanyatló irányzatot, és a pénzdóss részére ekként előálló súlyos, az ő tönkrementését is előidézhető helyzetből való kiszabadulásra más megfelelő törvényes

eszköz és mód nem áll rendelkezésére, indokolt, hogy a gazdasági lehetetlenülés szabályai az ilyen pénzdóss részére, így bérleti viszonyokban a bérlő javára is alkalmazást nyerjenek annál inkább, mert magyarázati szabály, ahol a törvény célzata ugyanaz, a törvény rendelkezése is ugyanaz.

Ez az álláspont nincs ellentétben azzal a szabállyal, hogy a pénzfizetésre kötelezett vagyoni helyzetében beállott kedvezőtlen változás az ő kötelezettségének a fennállását és terjedelmét nem érinti, mert az utóbbi esetben az adós védekezésének és a bíróságok döntésének nem az az alapja, hogy a szolgáltatás és ellenszolgáltatás kölcsönös értékében változás állott be, hanem az, hogy *e nélkül* az adós vagyoni helyzetének a megromlása, fizetéseképtelenné válása befolyásolja-e az adós kötelezettségét, míg a gazdasági lehetetlenülés vizsgálatában a kölcsönös szolgáltatások értékbeli egyensúlya felborulásának van döntő jelentősége, és esetleg megállapítható akkor is, ha az adós különben nem is fizetéseképtelen.

A kifejtettekhez képest azonban a gazdasági lehetetlenülés szabályainak az alkalmazása tárgyaltan a rendes felmondással megszüntethető vagy a rendes felmondási időnél nem hosszabb idejű vagy aránylag nem hosszú idejű határozott időtartamú bérletek tekintetében.

A jelen esetben a tizenkét évre szóló, az üzleti helyiségekre vonatkozó bérleti szerződés 1928. évi április hó 13-án kelt és 1932. január 9-én 1931. november 1. hatállyal létrejött e kiegészítő megállapodás, amely a 42,000 aranypengő bért «figyelemmel az uralkodó súlyos gazdasági viszonyokra, a gazdasági viszonyok javulásáig átmenetileg» 34,000 P-re szállítja le, de az 1931. és 1932. évre kivetett szükségadót egyben a felperes bérlőre hárítja. Ez a körülmény a gazdasági lehetetlenülés vizsgálatát nem zárja ki, ha ez az alapszerződés lehetetlenülését nem szüntette meg. Azonfelül a felperes előadása szerint a kiegészítő szerződés létrejötté után ennek alapulvételével is beállott a lehetetlenülés. Továbbá a felperes lehetetlenülés címén a bérleszállítást csak 1932. évi május hó 1-től kezdődően kéri.

Érdemleges határozat hozatala előtt ezekhez képest szükséges a ténymegállapítás abban az irányban, hogy mennyi volt a pénzben és egyéb szolgáltatásokban a felperes által kötelezett bér összesen mind az alap, mind a kiegészítő szerződés létrejötté idejében és esetleg más időpontokban, és milyen bérértéket képviselt a szóban lévő bérlemény 1932. május 1-től kezdődően, és pedig amennyiben egyes időszakokban (negyed- vagy fél éveken) ez nem lenne egyenlő, a változást jelentő időszakok szerint. E végből tájékoztatásul figyelembe lehet venni a hasonló időtartamú és terjedelmű bérlet tárgyát tevő más — környékbéli — üzleti helyiségek bérét is. A felperes kedvezőtlen üzleti eredménye magábanvéve nem ügyszó; de esetleg következtetést engedhet a bérlemény bérértékének a csökkenésére és ennek a mértékére. Ezért ennek a tisztázása is szükségesnek mutatkozik. Egyébként a feleknek vonatkozóan ajánlott és még ajánlható bizonyítékai és esetleges ellenbizonyítékai is beszerzendőknek mutatkoznak. Szükség esetében a törvényes kerten belül más, esetleg szakértői bizonyítás hivatalból is foganatosítható.» (Kir. Kúria P. VI. 149/1933.)

Szemle.

— **Az állami beavatkozás**, amely a háború alatt nőtt nagyra és a háború után még ijesztőbb hipertrofiás méreteket öltött, éppoly kevésbé dicsekedhetik eredményekkel a gazdasági sebek gyógyításában, mint ahogy a túlszabályozásnak és túlkormányzásnak nem sikerült a politikai erőkhöz játékában sem megnyugtató egyensúlyt teremteni. Boldog emlékü *Somló Bódog* harminc év előtt megjelent munkájában (Állami beavatkozás és individualizmus) megállapította, hogy az állami intervenció fokozódása együtt jár a társadalom fejlődésével, de egyre nagyobb lesz az emberek szabadsága is ennek a beavatkozásnak a megváltoztatására. Növekvő állami szabályozás, növekvő politikai szabadsággal karöltve: ez a fejlődés iránya és eszménye. Csakhogy a háborút követő állami mindenhatóság éppen az utóbbi korrektívumot nélkülözi s épp ezért nem fejlődést, hanem visszaesést jelent abba az állami onnipotenciába, amelyet a francia forradalom előtti önkényuralom testesített meg. Bár érthető, hogy a mai

kétségbejítő helyzetükben emberek milliói szinte önként alávetik magukat az állam képviseletében jelentkező politikai *Medizinmann*-ok zsarnokságának, mert a tömegek fantáziátlanúságukban abból indulnak ki, hogy «ennél rosszabb már ügysem jöhet», a szociológiai magaslatra emelkedni törekvő jogász mégse követheti ezt a kritikátlan példát. De legkevésbé követheti az ügyvédség, amelynek hivatása, hogy az állami mindenhatósággal szemben védő és lámadó fegyverekkel örködjön a politikai szabadság bástyafokának: az egyéni szabadságnak sértetlenségén. Ha a Kúria elnöke az állami beavatkozástól nem félti az ügyvédi függetlenséget, mert hisz a kinevezés nem érinti a bírói függetlenséget sem, úgy, eltekintve a két testület funkcionális szerepének különbségétől, kérdéses, vajjon nem becsüli-e túl az utóbbit, vagy nem becsüli-e alá az előbbinek jelentőségét? Ebből a szemzőgből ítélve nem is képzelhető, hogy az a nagyszabású vita, amelyet a magyar jogélet kitűnőségei az ügyvédség helyzetéről a numerus clausus mellett és ellen folytattak, eredinény-nel járhatott volna. Mert a zárt létszám, bárminő változata valósul is meg, végső vonatkozásban mindig a fokozottabb állami beavatkozásnak kisugárzását jelenti. Ebben a *sacrificio del intelletto*-ban még arra a mentségre sem hivatkozhatik, amellyel a tömegek szabadságukat önként áldozzák fel a diktatúrák oltárán. Hiszen az ügyvédség sorsában nem a holnaputánról vagy holnapról, hanem a *máról van szó*, azt pedig józan ésszel senki sem remélheti, hogy az élő ügyvédek felének kivégzésétől eltekintő vagy legalább is a szerzett jogokat respektáló numerus clausus három vagy akár hat hónapon belül enyhíthetné az ügyvédi kar nyomorát. Számtalanszor megírtuk, hogy minden vita meddő, amely az ügyvédség szervezeti reformjától várja a fuldokló ügyvédség megmentését, s a vitázók megtévesztésig hasonlatosak az operai kardaloszokhoz, akik kitartóan éneklük, hogy «a gróf belefúlt a vízbe, mentsétek őt, a szenvedőt». Sem az ügyvédség, sem egyéb oly értelmiségi réteg számára, amely a gazdasági káosz függvénye, nincs más mentség, mint az állami beavatkozással gúzsba kötött gazdasági erők felszabadítása. Éppen az ügyvédségnek, mint *par excellence* kritikai testületnek feladata, hogy leleplezze azt a tehetségtelen szédelgést, azt a tehetetlen kuruzslást, melyet a politikai hatalom nagyképű képviselői, az állami beavatkozás címén, a gazdasági és pénzforgalom, a hitelélet és a vélemény szabadság vérkeringésének megkötésével Európaszerte folytatnak. Aminek következménye, hogy a nemzeti öncélúság vámfalai közé préselt gazdaság napról-napra automatikusan zsugorodik s menthetetlenül kiveszi az ügyvédség szájából is az utolsó falat száraz kenyeret. Erről tessék vitatkozni s nem a numerus claususról, mert a jó Isten is csak azon tud segíteni, aki önmagán segít, s az államtól, kormánytól vagy egyéb földi kisistenektől hiába várják a segítséget azok, akik betegségük aetiológiáját fel nem ismerik.

— **Bírói karunk újabb mementója a rendszeressé vált illetménycsökkentések ellen.** A «Jogtudományi Közlöny» a megelőző alkalmakkor már ismertette az egész ország bírói és ügyészi karának egyetemét magában foglaló *Országos Bírói és Ügyészi Egyesület* igazgatóságának azokat a legkomolyabb aggodalmakat tolmácsoló s valósággal feljajdulás-számba menő felterjesztéseit, melyeket a — sajnos — már rendszeressé vált újabb és újabb fizetésleszállítások ügyében az igazságügyi kormányhoz intézett anélkül, hogy azok bármi tekintetben is meghallgatásra találtak volna. A jelzett egyesület folyó évi február hó 25-i kelettel egy újabb felterjesztést adott be az igazságügyminiszterhez, melyben újból erőteljes és komoly megfontolást igénylő szavakkal mutat rá arra a veszélyre, mely a bírói tekintélyben és bírói függetlenség-

ben rejlő óriási erkölcsi értéket egy esetleges újabb fizetésleszállítás esetén érné. A mementóként hangzó felterjesztés egész terjedelmében így szól:

«Egyesületünk igazgatósága a múlt év február 27-i kelettel a Miniszterelnök úrhoz intézett és másolatban Nagyméltóságod hivatali elődjéhez is felterjesztett beadványában rámutatott azokra a *beláthatatlan veszélyekre*, amelyeket a beadványunk keltekor még csak tervezett, de nem sokkal utána végre is hajtott illetménycsökkentés a magyar igazságszolgáltatásra jelenthet.

Azt a *mélységes megdöbbenést és elkeseredést*, amit a pusztán fizetésére utalt bírói és ügyészi kar tagjainál a multévi illetménycsökkentés okozott s amelyre már akkor rámutattunk, most már valósággal a *végsőkéig fokozta* az 1400/1923. M. E. számú kormányrendelet, amely az illetményeket újabbi 5—7 % -kal csökkentette.

Egyesületünk igazgatósága előző felterjesztéseinek *sikertelensége dacára* is *erkölcsi kötelességének* tartja, hogy Nagyméltóságod előtt feltárja a helyzet *rendkívüli* komolyságát.

A bírói és ügyészi kar tagjainak anyagi helyzete ma már *annyira nyomasztó s elkeseredése olyan nagyfokú*, hogy a *legkomolyabb aggodalomra* ad okot, miért is az Egyesület igazgatósága erkölcsi kötelességének tartja rámutatni arra, hogy egy esetleges újabb fizetésleszállítás a bírói tekintélyben és bírói függetlenségben rejlő óriási erkölcsi értéket a *legnagyobb mértékben* veszélyeztetné.»

Ezt a felterjesztést az OBÜE igazgatóságának megbízásából az egyesület ügyvezető elnöke: dr. Petőcz Gyula kir. törvényszéki másodelnök írta alá. *Zsoldos Benő*, budapesti kir. ítélőtáblai bíró.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendőek.

Ügyvédgondok csökkentése: leírásokat, másolásokat, fordításokat «Tempo» irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

549

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvészék elnöke.

Sajtó alatt!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott
kir. törvényszéki bíró

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrássy-út 21.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. A.: Kriminálszociológia. — Dr. Weiss Arthur budapesti ügyvéd: Epilógus a «Személyjogi gyógyszerárak üzeméből előálló jövedelemre irányuló végrehajtás, az ú. n. üzemi zárlat» kérdéséhez. — Jogirodalom. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 20. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 4.

Kriminálszociológia.*

Az általános büntetőjog köréhez tartozó tudományos kutatásoknál évtizedek óta, szinte egymástól függetlenül érvényesül két irányzat. Az egyik a büntetőjognak dogmatikus, újabban bölcséleti tételekkel alátámasztott feldolgozása; a másik a kriminálpolitikai, lélektani vagy szociológikus, ú. n. ténykutatás, amelyet a büntetőjogi segédtudományok jellemzően homályos fogalma alá szoktak vonni, vagy pedig a kriminológia szűkre szabott határai közé soroznak be. A két kutató módszernek egybefűzésével pedig csak néhány részletkérdésnél találkozunk. Hiányzik azonban az azonos nagy problémáknak egyesítése, összehangolása és a két területnek egységesen szisztematikus, kultúrális egésszé való egybekapcsolása. E hiányt mindkét irányzat megszenvedti. A dogmatika nem hasznosítja a ténykutatás eredményeit, másrészt az a nagyszámú szétszóró, összefüggéstelen biológiai, szociológiai, pszichológiai vagy statisztikai kutatás sem tömörül valamely rendszerbe. Nincs meg a lehetősége tehát annak sem, hogy az ily tudományos munka állandó értékű eredményt érhesse el és gyakorlatilag hasznosítható színvonalra jusson. Idáig csak monografikus dolgozatokat, folyóirat, cikkeket, nagyszámú munkatárs részvételével készült enciklopedikus gyűjteményeket ismerünk, de hiába keresünk rendszeres feldolgozásra törekvő műveket.

Ha tehát a szerző a most közzétett «Kriminalpsychológia» c. művével a kétségtelenül fennálló és gyakran érzett hiányt kívánja kiküszöbölni, úgy főleg arra törekszik, hogy egyesítse a büntetőjog reformmunkálatainál minden kultúrállamban érvényesülő irányzatokat. Ez pedig azt is jelenti, hogy a munka tisztázni, értékelni, rendszerezni és óvatosan fejleszteni is óhajtja azokat az új «eszméket», amelyeknek a tudományos irodalomban, törvényhozásban, igazságszolgáltatásban és büntetésvégrehajtásban több-kevesebb megfontoltsággal máris érvényesülést engednek.

A büntetőjogot, — ellentétben az egykori jogi pozitívizmus «naivan hiszékeny dogmatikájával» — mint tapasztalatokon nyugvó tudományt kell fejleszteni, amennyiben először is a bűncselekményt és a büntetést mint a társadalom jelenségeit kell felismernünk, azután a szükséges elbánás szabályait, ugyancsak a társadalom életének szükségleteihez kell idomítanunk. A szerző tehát arra törekszik, hogy a büntetőjog szisztematikus feldolgozását tartalmazó munkák és a segédtudományok területén mozgó dolgozatok között egy szívesen látott kapcsolatot létesítsen. Az elindulásnak a büntetőjog különös részéből kell történnie, amely rész dacára a gazdag joggyakorlatnak, egyes kitűnő kommentárnak, tankönyvnek és monográfiának, tudományos szempontból még mindig nagyon is elhanyagoltnak tekinthető. E munka súlypontja is ezért a III., vagyis az egyes bűncselekményeket tárgyzó részen nyugszik, amely körül két általános rész sorakozik. Egy teljesen újszerű, a

bűncselekményfajtáknak pszichológiai és szociológiai szempontokhoz igazodó megvilágítása által sokkal élesebben domborodik ki az egyes cselekmények és elkövetőinek egyénisége, természete és büntetést kívánó lényege, mint abban a kiképzésben, amelyet a szokásos és teljesen önkényesen, kizárólag a sértett jogtárgyat szem előtt tartó munkákból ismerünk. Ez a könyv ezért a különös rész alapköveit kívánja lerakni. Ebből kiindulva fogja megteremteni a már évtizedek óta végnélküli, irodalmi vitákban kimerülő általános résznek a leegyszerűsített rendszerét. Kiterjeszkedik e mű a bűncselekménynek és büntetésnek tárgyilagos, a szociális életből kivont jellemzésére, amely a jogtalanságnak és bűnösségnek helyes megértéséhez vezet és részletes elméletét nyújtja a minden büntetőjog középpontjába állítandó bünteteskiszabás kérdésének.

A másik szempont, amely a munkában érvényesül, egy halasztathatatlanság és gyakorlati szükségletet vesz figyelembe. Itt az ideje, hogy elkészüljön a kriminalitásnak és a büntetőjogi reformoknak keresztmetszete és felvesszük ezt a kérdést, hogy tekintettel a súlyos bűncselekmények számának aggasztó emelkedésére, az eredetileg reformeszmékként érvényesült újítások beváltak-e. Csaknem valamennyi kultúrnépre ezidő szerint nyomasztó életviszonyok nehezdednek és a legtöbbje már tudatában van annak, hogy a korábbi kultúrális, nemzeti és szociális értékekkel rablógazdaságot folytattak. Mindenütt egy derültebb jövő után vágyakoznak, miáltal a bűn félelmetesen terjeszkedik. Ennek dacára is — érthetően — kitartanak egyesek amellett, hogy a büntetés eszközeit még továbbra is korlátozni és enyhíteni kell. E könyv annak bizonyítására törekszik, hogy a súlyos és legsúlyosabb bűnözők rohamos elszaporodását, a kriminalitás nagyfokú emelkedését semmiesetre sem tulajdoníthatjuk kizárólag a külső, kedvezőtlen körülményeknek, a szörnyű politikai és gazdasági válságoknak, sokkal nagyobb hatással volt a széles néprétegeknek laza erkölcsi világnézete és sok tekintetben a felelősséget éppen a társadalom felsőbb rétegeire kell hárítani. A szükséghez képest, csak más elnevezés mellett, a csalás, a megvesztegetés, a kizsákmányolás, a rágalmazás, a sikasztás és a zsarolás a magán-, és ami még feltűnőbb, a közéletben mind szemérmetlenebbül üti fel fejét, sőt bizonyos szervezkedések keretében ügyes politikai eszköznek tekintik. Amíg ezeket a jelenségeket valódi nevükön nem nevezik — amire sor kerül ebben a könyvben — és a súlyos kriminalitás fogalma alá vonva meg nem bélyegzik, addig a szociális viszonyok gyógyulására sem számíthatunk. Manapság még hangsúlyoznunk kell azt, amin későbbi, egészségesebb közviszonyok között még mosolyogni fognak, hogy a kriminálszociológia nem a büntettes érdekeit, hanem az ellene folyó küzdelmet, és így a büntetőjog ethizálását szolgálja. Bármennyire is igaz, hogy a büntetőtörvények az emberiséget nem képesek erkölcsösebbé tenni — hiszen nem is ez a céljuk — ennek dacára is szükséges, hogy a jognak ethikai karakterét annál nyomatékosabban hangsúlyozzuk, mennél veszedelmesebben emészti a nyíltan vagy titokban terjeszkedő kriminalitás a maga egészében még épséges népléleket. Kétségtelenül figyelmet érdemelnek azok az újabb pszichológiai és pszichiatriai tapasztalatokon alapuló reformeszmék, amelyek a büntetést, mint ilyet megértik és azért sok esetben neki megbocsátást javallanak, valamint eredményeikben hasznosíthatók a kriminálszociológiában azok a modern, különleges kutatómódszerek is, amelyek a jogot elszigetelik minden normatív és ethikai irányzatú gondolkortól, feltéve, hogy a bűncselekményben a szociális jelenséget látják. Mindennek dacára is

* Előszó Sauer Wilhelm königsbergi egyetemi tanár sajtó alatt levő hasonló című munkájából.

nem szabad szem előtt téveszteni a «kultúrális összességet», amelynek természetszerűen a jog is szolgálatában áll. Míg régebben tudományunk a bűncselekményt mindenekelőtt moralizálva, a későbbi irány természetes és szociális jelenségnek minősítve, a jó és rossz fogalmán kívül állóként szemlélte, úgy most egy harmadik felfogás érvényesüljön, amely az első kettő összeegyeztetésére van hivatva. A lélektani és szociológiai alapokon nyugvó és ezért a büntetőjogot méltán ethizáló korszak következik, amely az ethika által megtisztult szociológiának a pszichológiával való együttes érvényesülését jelenti. E könyv előkészületei az aggasztó süllyedés időszakára és a már a háború előtt jelentkező, nagy vonalaiban a művészetek által dicsőített «decadence» idejére nyúlnak vissza. Kidolgozására a szörnyű válságok kitörésekor került sor. Az elvadult, felkorbácsolt korszak emlékeként hű képét adja a kriminalitás állapotának, alakulásának és jelenlegi, sok ellentmondásra utaló megítélésének. Törekszik egyben ez a könyv arra is, hogy az elcsigázott emberiséget bensőleg felszabadítsa az erkölcsi fertő és önzés hatása alól. Így eredményben a kriminalitást tápláló elem Mephistóhoz lesz hasonló, mint az erő, amely «stets das Böse will und stets das Gute schafft». Szolgálatába áll az Úrnak, vagy tudományos nyelven szólva, a szociális, nemzeti, kultúrális, kozmikus összességnek.

Miként a kultúrális alkotó beolvad és egyesül művével, miként a mű azután elmerül a tudományos kutatás áramlatában, amint minden egyénnek és szociális lény létére a büntettesnek is azonosulnia kellene magasabb közületekkel, úgy e munka is egyesülésre és egyetértésre hív fel. Minden igaz tudomány az egység jegyében virul. A súlyos kriminalitás oly sokszor panaszt emelkedésének végső és legmélyebb oka: a szocioethikai alapoknak megrendülése. Ezen a ponton kell tehát legerősebben felvenni a küzdelmet. A korábbi, boldogabb időknek, lényegükben megegyező nézetei a jogi és szociális értékeket illetően, megrendültek. Ezzel magyarázhatók a jogról és igazságról, erkölcsről és kultúráról létező fogalmak merész szétágazásai. A túlzó világnézeti és pártpolitikai ellentétek fűtik a büntetőjogban is feltörő ellentéteket, úgyhogy ezeknek az ellentéteknek érvényesülését kell látni az állam és a népjogászok és népbírák, sőt az egyes tudományos irányzatok között kiélesedő bizalmatlanságban is. Ha e könyv a «kriminalis értékmennyiségek» megfontolására hívja fel a figyelmet, teszi ezt abban a reményben, hogy előmozdítja az államra és a büntetésre egyaránt káros ellentétek kiküszöbölését és elősegíti a minden pártvillongáson felül álló, általános becsü értékek uralmának biztosítását.

A.

Epilógus a «Személyjogú gyógyszerterek üzeméből előálló jövedelemre irányuló végrehajtás, az ú. n. üzemi zárlat» kérdéséhez.

I.

A Hatásköri Bíróság dr. Juhász Andor, a Kúria és a Hatásköri Bíróság elnökének elnöklése mellett az 1933. február 13-án 1932. Hb. 50. szám alatt kelt határozatában egy konkrét ügyvel kapcsolatosan elvi érveléssel kimondotta, hogy

«abban a kérdésben, hogy az engedélyes a személyjogú önálló gyógyszerterület-üzem vezetésétől eltiltható-e, és hogy az üzem felelős vezetőjének ki tekintendő, az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik».

E határozat indokolása megállapítja azt is, hogy

«zárgondnoknak bírói kirendelése, még ha gyógyszerterület önálló vezetésére hatóságilag képesített okl. gyógyszerész is az illető, nem vonja maga után a gyógyszerterület eddigi felelős vezetője jogkörének megszűnését vagy átszállását, mert egyrészt az 1876. XIV. tc. 125. §-ának végbekezdése és a 29.000/1924. N. M. M. sz. rendelet helyébe lépett 141.000/1926. N. M. M. sz. rendelet értelmében az engedélyes — a gyógyszerterület helytelen, szabályellenes kezelésének esetén kívül — a gyógyszerterület vezetéséből akarata ellenére ki nem zárható, s mert másrészt a bírósági kirendelés sem a törvényhatósági kirendelésnek, sem a miniszteri jóváhagyásnak a hiányát nem pótolhatja. A szoros zár alá helyezett gyógyszerterületi üzemjövödelmek kezelésére hivatott bírói zárgondnok ezek szerint a bírósági kirendelés pusztá ténye alapján csupán felelős zárgondnok lesz, de nem egyúttal felelős üzemvezető».

A Hatásköri Bíróság fenti határozatával eldőlt az a jogi vita is, amelyet a «Civiljogászok Vitatársaságában» egy esztendővel ezelőtt a fenti címmel tartott előadásom provokált.

A hivatkozott előadásomban rávilágítottam a Kúria jogegységi tanácsának 11. sz. polg. jogegységi döntvényének — az idevágó törvényes rendelkezésekkel ellentétben — indokolása nyomán kifejlődött arra a téves bírói gyakorlatra, amely abból indulván ki, hogy gyógyszerterület és ipari üzem között végrehajtási szempontból különbség nincs: arra a téves konklúzióra jutott, hogy a végrehajtás során bevezetett zárgondnok hatásköre nemcsak az üzem ellenőrzésére és az üzemből előálló jövedelem kezelésére, hanem magának a gyógyszerterületi üzemnek az önálló vezetésére is kiterjed, mégpedig esetleg a végrehajtást szenvedő gyógyszerész tevékenységének a kizárásával is.

Ezzel szemben a Hatásköri Bíróság fenti határozata, annak kiemelése mellett, hogy

«a Végr. Törv. a gyógyszerterületekre vonatkozó törvényes jogforrásokhoz olyan viszonyban állván, mint általános jogszabály a különös jogszabályhoz, a Végr. Törv. rendelkezései gyógyszerterületi üzem jövedelmére vezetett szoros zár esetén is csupán az említett különleges jogszabályok rendelkezéseiből és természetéből folyó eltérésekkel alkalmazhatók»;

teljes mértékben szankcionálta az említett előadásomban behatóan kifejtett ama jogi álláspontomat, mely szerint

«a gyógyszerterület személyes üzleti jogosítványának birtokosa ezen, személyéhez kötött, törvényes privilégiumát egyrészt személyesen gyakorolni jogosult, másrészt köteles is mindaddig, amíg erről önként le nem mond vagy az illetékes közigazgatási hatóság őt el nem mozdítja. A bíróság erre nézve hatáskörrel nem bír».

II.

A Hatásköri Bíróság amaz állásfoglalásából, mely szerint a gyógyszerterület üzeméből előálló jövedelemre vezetett végrehajtás esetén is az engedélyes a gyógyszerterület személyes vezetéséből akarata ellenére ki nem zárható: okszerűen következik az említett előadásomban felállított ama további jogi tételeim helyessége is, mely szerint

1. a bíróság részéről kirendelt zárgondnok hatásköre a gyógyszerterületi üzem vitelének ellenőrzésére és az üzemből előálló jövedelem kezelésére szorítkozik, míg maga a gyógyszerterületi üzem vezetése továbbra is a végrehajtást szenvedő gyógyszerész kezében marad;

2. a Végr. Nov. 2. §-ának 15. és 16. pontjaiban körülírt mentességből, nemkülönben az észszerűség követelményeiből önként folyik, hogy a gyógyszerterületi «üzemi zárlat» során előálló nyers üzemi jövedelemből fedezendő azok a kiadások is, amelyek a gyógyszerterületi üzem jövedelmét — az üzem vezetése révén — produkáló végrehajtást szenvedő gyógyszerész és családja eltartására szükségesek.

Dr. Weiss Arthur.

Jogirodalom.

— Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész. Írta dr. Tomcsányi Mór. egyet. ny. és r. tanár. (Budapest, 1933. A szerző saját kiadása.) A szerzőnek a közigazgatási jog általános részét tárgyzó műve «A magyar közigazgatási jog alapintézményei» címen már 1926-ban jelent meg, a közigazgatási jog alaptanának főbb elveit, így különösen a közigazgatási jogviszonyt, közigazgatási eljárást és a közigazgatási bíráskodást behatóan tárgyalja. A közigazgatási jog másik főrésze, az ú. n. különös vagy szakigazgatási rész, amely a különböző közügyek és közigazgatási ügyágazatok nagy tömegét foglalja magában, szerző tollából most jelent meg. Ezen joganyag tárgyalása közben a szerző mindenütt azt tartja szem előtt, hogy a közigazgatási jog terén mindig közérdekű vonatkozásokkal bíró jogviszonyokkal állunk szemben, és hogy a jogi alapkérdés itt is mindig az, ami minden jog alapkérdése, hogy kinek mi a joga és kinek mi a kötelessége. Ez a munka nem hasonlítható össze a közigazgatási jogszabályok különféle gyűjteményeivel, mert ezek egymagukban még a gyakorlati közigazgatás igényeit sem elégíthetik ki, míg ellenben szerző munkája a gyakorlati tudomány szempontjából is igen fontos elvi megvilágítást adja az egyes jogi kérdéseknek. Különösen ki kell emelnünk a szociális közigazgatás jogáról, valamint a társadalombiztosítás intézményéről szóló fejezeteket, amely ezeket a bonyolult kérdéseket

világosan és az állami és szociális szempontokat éppoly nagy elme-
lével és szociálpolitikai érzékkel taglalja, mint ahogy az egyéni
jogokat is sehol szem elől nem téveszti. Rendkívül értékes és tanul-
ságos a pénzügyi jogi rész is, amelyet nagy haszonnal forgathat
mindenki, aki a magyar pénzügyi jognak jelenleg óriási jogszabály-
tömegét világos és áttekinthető összefoglalásban kívánja meg-
ismerni, és így méltán sorakozik ez a mű Grünwald Bélának és
Kmetty Károlynak, valamint a tudós szerzőnek régebben magya-
rul és német nyelven megjelent becses művei mellé. Kmetty köz-
igazgatási jogának utolsó kiadása 1926-ban jelent meg, azonban
közigazgatási jogunk és intézményeink azóta bekövetkezett rend-
kívüli fejlődése folytán immár elavult, mert ezen idő óta rendkívül
nagy közigazgatási intézmények, így pl. a társadalombiztosítás,
létesültek, és azonfelül közigazgatási szervezetünk is nagy átalaku-
lásokon ment keresztül. A kiváló szerzőnek ez a munkája tehát igen
nagy nyereséget jelent a magyar jogi irodalomra nézve és a köz-
igazgatási szakemberek és gyakorlati jogászok részére szinte nél-
külözhetetlen.

Dr. Nádás László.

— **Simontsits Elemér: A titkos választójog és a felsőház re-
formja.** Politikai tanulmány, amely a titkos választójog bevezetését
alkotmánybiztosítékhoz kívánja kötni és ezt az alkotmánybiztosí-
tékot a felsőháznak a régi magyar alkotmányon alapuló reformjá-
ban találja meg. A reform lényege a tanulmány szerint az, hogy a
törvényhozás két házának teljesen egyenlő jogkört kell biztosítani.
Ez a reform egyúttal ellensúlyozná a kormány hatalmát, mely
indokolatlanul nőtt nagyobbra a törvényhozás hatalmánál.

A művet az Egyetemi Nyomda adta ki tőle már megszokott
ízléssel. A 64 oldalas mű ára 1-80 P.

Szemle.

— **Egy tragikusvégű büntetőperben** a vádlott a
nyomozás során szenvedett bántalmazását panaszolta. Ezt a
panaszt a gyanúsított detektív — a napilapok közlése sze-
rint — azzal az indokollással utasította vissza, hogy miért is
bántalmazta volna a terheltet, hiszen tárgyi bizonyítékok lé-
tében erre nem is volt szükség. Amire a védő azt a talpra-
esett megjegyzést tette: «hát mikor van bántalmazásra szük-
ség?» Minthogy a Bp. 208. §-ában foglalt szabálynak az eskü-
tételre vonatkozó 221—222. §§-ban nincs analogonja, a detek-
tívet lege artis megeskették, s ezzel az eset, legalábbis per-
jogi vonatkozásban, a bünvádi eljárás lovagiassági szabályai
szerint befejezést nyert. De azt hisszük, hogy az eset, amely
a bűnügyi védők tapasztalata szerint nem mondható singu-
larisnak, egyéb vonatkozással is bír. Merkel klasszikus meg-
határozása szerint: *Recht ist Lehre und Macht*, s ha a tör-
vény parancsa bármilyen okból hiánytalanul nem érvényesülhet,
legalább a benne foglalt tanításnak kell érvényt szerezni.
Abból a freudi elszólásból, amelyet az idézett tanúvallomás
takar, nyilvánvaló, hogy a detektívnek, mint egyéb esetek-
ből kitűnőleg számos kollégájának és más nyomozóközeg-
nek halvány sejtelve sincs arról a tanításról, amelyet a Bp.
135. §-a kifejez, még kevésbé arról, hogy e szakasz volta-
kép a vádeltér eljárásnak egyik sarkpontja. Sőt ellenkezőleg,
ezek az urak meg vannak győződve, hogy a Bp. 135. §-ában
foglalt tilalom csupán a Bp.-ban, mint vitrinben elhelyezett
ódsi salabakter, amelyet ők «gyakorlatias» ész- és kézjárás-
sal megkerülni hivatottak, hogy a makacs gonosztevőt —
mert hisz annak szemében, aki gyanúsít, minden gyanúsított
gonosztevő — elérje a törvény sújtó karja. Föltehető, vagy
legalábbis remélhetőleg föltehető, hogy fölöttes hatóságaik-
nak: a bel- és igazságügyminiszter uraknak tájékozottsága
a bünvádi eljárás elméleti tételeinek gyakorlati jelentőségé-
ben alaposabb. Föltehetően tudják, hogy egy pofon vagy
rúgás, a bűnösségnek bármilyen mélységes hitéből fakad is,
többet árt az igazságszolgáltatásnak, mint amennyit száz be-
ismerő vádlott elítéltetése használ. Boldog emlékű Kozma
Sándor főügyész, amikor csendőri «vallatásokról» tudomást
szerzett, egy pillanatig sem habozott, hogy terjedelmes kör-
rendeletben tanítsa ki alárendeltjeit a törvénytörő ember-

telenségek kártékonyaságáról. Nekünk a Belügyi- és Igazság-
ügyi Közlöny nem áll rendelkezésünkre, hogy ezt a tanító
munkát elvégezzük, s mi gáncsoskodó kritikusok valószínűleg
még akkor se számíthatnánk hitelre, ha a tanítás eljutna a
címzettekhez. De a minisztereknek, főügyésznek és főkapi-
tánynak bőséges alkalmuk nyílik, hogy a nyomozó közegeket
«gyakorlati» módszereik tévességéről fölvilágosítsák, s azok-
nak tanítása, akiktől a tanulók hivatali előlépése függ, rend-
szerint termékeny talajra szokott hullani. Vagy talán a tanító-
mesterek sincsenek lelkük mélyén a tanítás igazságáról meg-
győződve? Ebben a nem remélt esetben viszont nem érdeke
az igazságszolgáltatásnak, hogy az inkvizíció alapgondolata
suttymóban, *tamquam ab abusu* érvényesüljön s az igazság-
szolgáltatás öreinek férfias bátorsága követeli, hogy aláren-
delt közegeiket ne állítsák az elmélet és a gyakorlat kelle-
metlen dilemmája elé, hanem törvényes úton távolítsák el a
Bp. testéről azt az inopportunos elméleti sallangot, amely a
regina probationum restaurációjának útját állja.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a váltó-, kereske-
delmi és csődügyekben, valamint a közpolgári ügyekben alakított
jogegységi tanácsa a folyó évi június hó 10. napján a következő
vítás elvi kérdést fogja eldönteni: «Ha a szerződést pótló szolgálati
szabályzat szerint az alkalmazottat a szolgálatból csak fegyelmi
eljárás rendjén hozott határozattal lehet elbocsátani s ennek elle-
nére az elbocsátást fegyelmi eljárás nem előzte meg, vagy a fegyelmi
határozatot szabálytalanul hozták, bizonyíthatja-e a munkaadó a
polgári per folyamán azt, hogy az alkalmazott azonnali elbocsátá-
sára törvényes oka volt? (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől
a P. II. 3499/1925. és P. II. 1424/1930. számú, másfelől a P. II.
8391/1928. és P. II. 1541/1930. számú határozataira.)» Az ügy elő-
adói a jogegységi tanács ülésében dr. Gallia Béla és dr. Raisz
Béla kir. kúriai bírák.

— **A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi
tanácsának 1. számú határozata:** A biztosítóintézetnek az ügyvitel
körében tett intézkedése (fizetési meghagyása) ellen az 1927 : XXI.
tc. 189. §-a és az 1928 : XL. tc. 161. §-a értelmében a fél által írás-
ban vagy szóval előadható felszólamlásra megszabott nyolc (8) napi
határidő elmulasztása esetén a vitás igény tárgyában a jogsegély
útja nincs teljesen elzárva.

Ilyen esetben azonban a mulasztó fél csak a közigazgatási
eljárásban szabályozott igazolási kérelemmel élhet.

Az igazolási kérelem előterjesztésének határideje az elmulasz-
tott határidő utolsó napját követő naptól számított 15 nap. Ha
azonban a mulasztás a félnek csak később jutott tudomására, vagy
az akadály csak később szűnt meg, a 15 napos határidő a tudomásra-
jutást, illetőleg az akadály megszűnését követő naptól kezdődik.

Az elmulasztott határidő utolsó napjától számított hat hónap
eltelte után igazolási kérelemnek nincs többé helye.

Az igazolási kérelmet közvetlenül az intézetnél vagy az 1932.
évi IV. tc. 16. §-ának 2. bekezdésében említett esetben a bíróságnál
lehet előterjeszteni.

Az igazolási kérelem tárgyában hozott intézeti határozat ellen
a bírói jogorvoslati út nyitva áll.

— **A Választottbíráskodási Központ** megalakult dr. Halla
Aurél kereskedelmi miniszteri tanácsos elnöke alatt, mint a
gazdasági érdektestületek által fenntartott közös szerv. Az új in-
tézmény szakmanként választottbírói névjegyzékeket állít össze
évenként az érdektestületek ajánlása alapján, valamint választott-
bírói elnöki névjegyzéket. Ezeket a felek rendelkezésére bo-
csátja, hogy a felek írásbeli választottbírói kikötése esetén
bírákat ezekből választthassák. Cél a szakszerű, gyors ítélezés,
illetve elsősorban az *alkalmi* választottbíróóságok fogyatékoságai-
nak megjavítása. A *szakmai* választottbíróóságokkal szemben az új
intézmény előnye az, hogy nemcsak egy szakmabeli, hanem az
ellentétes érdekű szakmából való peresfelek közös választott-
bíróisága lehet, amelynek alakításánál az egyenlő szakmai képviselő
fontos elve szigorúan betartandó.

A választottbíróóságok ítélete fellebbezhetlen és *végrehajtható*,
úgy mint a kir. bíróságok ítélete. Az alakuló döntőszakértőbizott-
ságok döntése vitás tény- és szakkérdésekben *kötelező* hatályú a
felekre nézve.

A Választottbíráskodási Központ hosszú időn át tartó elő-

készítő munkálatok után alakulógyűlését az Országos Ipáregyesület székházában levő állandó helyiségében tartotta meg.

A gyűlés egyhangúan megválasztotta elnökévé dr. Halla Aurél miniszteri tanácsost és ügyvezető főtákarává dr. Ujlaki Géza tiszti tb. főügyészt, mint aki a választottbíráskodási jognak régi művelője, az új intézmény kezdeményezője és szervezője. Mindkettő személye biztosíték az intézmény közmegnyugvást keltő működése mellett.

A Választottbíráskodási Központ hivatalos közlönye a «Választottbíráskodás», amely dr. Ujlaki Géza szerkesztésében fog megindulni, részletesen fogja ismertetni a szervezetet, az eljárási ügyrendet, a díjszabást, a választottbírási kikötések mintáit és minden szükséges tudnivalót.

— A tartásdíjak be-nem-számíthatósága körüli anomáliák. A Kúriának két régebbi Elvi Határozata folytán (559. és 718. Elvi Határozatok) még mindig tartja magát bíróságainknál az a gyakorlat, amely szerint a tartásdíj címén kiszolgáltatott magasabb összegek a tartásdíj mérvének bíróság bár kifejezetten *pro praeterito* is leszállítása dacára, a további időszakokra járó tartásdíjakba be nem számíthatók.

Ez az álláspont, kivételt nem engedő merevségben alkalmazva, a legnagyobb méltánytalanságokra vezet. Éppen ezért itt az ideje úgy annak, hogy az említett Elvi Határozatok revideáltassanak, mint annak is, hogy az alsóbíróságok gyakorlata felszabadítsa magát a bennük kifejezésre juttatott, az alsóbíróságokat különben sem kötő szellem alól.

A kérdéses Elvi Határozatok ugyanis egy rég elsüllyedt világ merőben más viszonyai közt hozattak, az egyik 1914-ben, a másik 1917-ben; ma már sok tekintetben egészen mások a viszonyok, márpedig a bíróságoknak kétségtelenül a mai állapotokat kell szem előtt tartaniok. Régebben helyénvaló lehetett az említett Elvi Határozatok azon álláspontja, hogy a tartásra jogosultak a tartásra kötelezettekkel szemben bizonyos favorban részesítendőek: ma már azonban igen sok esetben ennek éppen a megfordítottja áll.

Napirenden vannak t. i. az oly tartásdíjleszállítási perek, amelyekben a tisztviselő-férjek az 1931. óta szakadatlanul ismétlődő fizetésredukciók folytán kénytelenek voltak az elvált feleség tartásdíjának leszállítását kérni, hiszen a jobb években megállapított tartásdíjat tovább is fizetni akkor, amikor illetményeik stb. igen tekintélyes percentben leszállítottak, teljesítőképességüket meghaladta. A bíróságok természetesen nem zárkozhattak és nem is zárkoztak el ennek a nyilvánvaló igazságnak a méltánylásától: a tartásdíjakat leszállították és pedig — szintén egészen természetesen — azon időpontig visszahatólag, amelytől kezdve a férj illetményei redukáltak. Nyilván abszurdum volna ugyanis, hogy az elvált feleség egy oly időszakban, amelyben a férj illetményei már lecsökkentek, még mindig in integro kaphassa a régi tartásdíjat.

Csak hogy: ameddig az ily tartásdíjleszállítási perek a jogerős ítéletig eljutottak, sok víz folyt le a Dunán, s a közben eltelt hónapok alatt a tartásra kötelezettek a tartásdíjakat még a régebbi összegben voltak kénytelenek megfizetni. Akadtak elvált feleségek, akiknek sikerült egy-egy ily pert több mint egy évig is elhúzni azzal a spekulációval, hogy a perhúzás alatt a magas tartásdíjat még mindig zsebrevághassák!

Kérdés már most: vajon az ily rosszhiszemű perhúzó még mindig megérdemli-e azt a favort, amelyet az említett Elvi Határozatok konstruáltak?! Igazságos-e, hogy egy még mindig az említett Elvi Határozatok után igazodó gyakorlat ne adjon helyet a pernyertes felperes beszámítási igényének a sok hónapon keresztül nyilván rosszhiszeműen felvett többletek tekintetében? Már pedig előfordult, hogy amidőn a pernyertes férj kifejezetten *pro praeterito* is leszállító ítélet alapján az elvált nővel szemben a kiszolgáltatott többletek erejéig beszámítást próbált érvényesíteni, s erre való tekintettel a további időszakra járó havi tartásdíjból egy különben jelentéktelen összeget visszatartott (amely visszatartás tehát az alperes existenciáját egyáltalában nem veszélyeztette!), hogy ily esetben a visszatartott összeg miatt végrehajtást kérő elvált nővel szemben a férj végrehajtás megszüntetési keresete eredményre nem vezetett, mert e végrehajtás megszüntetése iránti per-

ben ítélkező bíróság respektálandónak tartotta azt az álláspontot, hogy a tartásdíjba beszámíthatásnak nincs helye!

Az ily merevirányú praxissal tehát bíróságainknak nyilván s minden késedelem nélkül szakítaniok kell! Aminthogy irodalmunk egyes kiválóságai (Schuster Rudolf, Jogállam, 1929. évf. 421. l.; Kónig Vilmos, u. o., 1930. évf. 6. l.) már évekkel ezelőtt figyelmeztettek arra, hogy az említett irányú gyakorlat helytelenítendő, a külföldi jogokban is ismeretlen, s hogy helyette azon álláspontnak kellene uralkodóvá válni, melyszerint az ily kérdéseket a bíróság mindig a konkrét eset körülményeinek figyelembevételével döntse el, mert csak ekkép lesz lehetséges a méltányosságnak minden irányban való érvényesítése!

El hát az említett gyakorlat kivétel nélküli merev alkalmazásával! Mert e szabályok merev alkalmazása — mint ezt épp a Jogtudományi Közlöny hasábjain legutóbb Olechváry Zoltán kir. táblai elnök úr is oly kiváló elmeéllel fejtette ki — jogszolgáltatásunknak csakis kárával járhat!

(Faber.)

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Ügyvédgondok csökkentése: leírásokat, másolásokat, fordításokat «Tempo» irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

550

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtörvényszék elnöke.

Sajtó alatt!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrássy-út 21.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bír.: Az utódállamok kötelezettségei az elfoglalt területeken szolgált magyar tisztviselőkkel szemben. — Dr. Perjéssy Mihály debreceni kir. ítélőtáblai tanácselnök: A Te. 114. §-ának gyakorlati alkalmazásához. — Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: Az ókori Róma ügyvédi bifurkációja. — Dr. Adler Sándor monori ügyvéd: A betű szerint való igazságról. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 21. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 4.

Az utódállamok kötelezettségei az elfoglalt területeken szolgált magyar tisztviselőkkel szemben.

A magyar állam költségvetésének legsúlyosabb tétele az elszakított területeken szolgált magyar tisztviselők nyugdíja: az úgynevezett trianoni nyugdíjterhek. Sok ezerre megy ezenfelül azoknak a magyar tisztviselőknek a száma, akiket a megszálló csapatok állásukból elűztek és akik emiatt hónapokig vagy évekig állás és fizetés nélkül tengődtek. Utóbbiak egy része az utódállamok ellen döntőbírósi eljárást indított. A döntőbíróságok azonban tudtommal ma, több mint egy évtizeddel a békekötés után még egyetlen ilyen perben sem hoztak érdemi ítéletet. Ezzel kell indokolnom azt, hogy olyan kérdést tárgyalok, amelynek már évekkel ezelőtt időszerűtlenné, vagy a történelem tárgyává kellett volna válnia.

A címben megnevezett ügyet Calvo nemzetközi joga (Le Droit International Théorique Et Pratique) alapján fogom tárgyalni. Calvo Károly Argentina párizsi követe volt, és egyike a leghírnevesebb és legismertebb nemzetközi jogi íróknak. Tagja volt a francia Akadémiának, valamint a madridi Történelmi Akadémiának. Ő dolgozta fel első ízben egységesen, szakaszokba foglalva az egész nemzetközi jogot. Számos hasonlótárgyú munkái közül az említett a legkiválóbb. Ez a mű magyarra nincs lefordítva, de jelentőségét el tudjuk képzelni abból, hogy a közel 2000 oldalas, drága könyv az 1870. és 1896. évek között egy spanyol és négy franciayelvű kiadásban jelent meg.

A munkát különösen becselessé teszi az, hogy a szabályok mellett felsorolja azokat a nemzetközi jogeseteket, amelyekkel kapcsolatban azokat alkalmazták; ráknézve pedig különös fontosságot ad ennek az, hogy a felsorolt történelmi vonatkozások a minket érdeklő részekben a francia, angol és északamerikai Egyesült Államok történetéből vett példák, tehát éppen azoknak a népeknek a történetéből, akik a trianoni béke értelmi szerzői és akiktől legnagyobb mértékben függ mostani nemzetközi helyzetünk. Éppen ezért a kérdés tárgyalásánál önkéntelenül fel kell vetődnie annak a kérdésnek, hogy vajon az alábbi idézendő nemzetközi jogszabályok csak akkor alkalmazandók-e, amikor a franciák, angolok és amerikaiak javára kell azokat alkalmazni, vagy a mi javunkra is lehet-e azokat alkalmazni? Ha az utolsó kérdést nemlegesen döntik el, akkor nincs béke, nincs nemzetközi jog, akkor csak örök erőszak és ököljog van, amely a győzők örök rabszolgáivá alacsonyítja a legyőzötteket.

Még csak azt bocsátom előre, hogy a nemzetközi jog szabályai nem úgynevezett tételes jogszabályok. Mindamellett vannak olyan általánosan elismert, évszázados gyakorlat által szentesített szabályok, amelyek minden művelt államra kötelezők és amelyek alól csak az ököljogra és durva erőszakra támaszkodó fél vonhatja ki magát.

Történelmi sorrendet követve, elsősorban azt kell vizsgálnunk, hogy jogos volt-e a megszálló hatalmaknak az az eljárása, hogy a fegyveres megszállás alatt a megszállott területek közigazgatási és igazságügyi szervezetét megváltoztatták, a tisztviselőktől és bíraktól hűségeskü letételét és azt követelték, hogy működésüket a megszálló hatalom nevében, az általa előírt szabályok alapján folytassák? Hogy a hivatalok vezetőit csaknem kivétel nélkül elmozdították? Hogy még azokat is, akik hűségesküt tettek, egyszerűen minden ellátás nélkül elbocsátották és a magyar közalkalmazottak tízezreit földönfutókká tették?

Ezekre a kérdésekre a hiv. mű 879. §-a adja meg az egyenes és félre nem magyarázható választ.

879. §. «A nemzetközi jog nem ismeri el a megszállónak azt a jogát, hogy a csapatai által megszállott terület polgári vagy büntető jogát megváltoztassa. Ahhoz sincs joga, hogy az igazságszolgáltatásnak saját nevében való gyakorlását elrendelje. Ezek a jogok ugyanis a felségjogok, amelyek csak a teljes végleges és visszavonhatatlan elfoglalás után gyakorolhatók.»

Az elfoglalás és megszállás közötti különbséget a 986. és 987. §§-ok határozzák meg. Ezek szerint:

986. §. ... «elfoglalásról csak akkor beszélhetünk, amikor a megszállott terület véglegesen a győző kezébe kerül, vagyis amikor a győző jogcíme teljessé válik azáltal, hogy a legyőzött formászerűen lemond arról. Amíg az utóbbi jogcselekmény el nem végeztetett, csupán katonai megszállásról lehet szó».

987. §. «A háború alatt a birtoklás csak ideiglenes; egyedül a békekötés szentesítheti a foglalatást» stb.

Ide iktatom a 878. §-t is:

«Általában maga a megszállás nem eredményezheti a helyi jog érvényének megszüntetését, vagy akár csak felfüggesztését sem; ugyanez áll a köz- és magánérdekeltségekre, mindezek azonban természetesen nem ellenkezhetnek a győző fél hadviselési érdekeivel.»

Történelmi példák:

A francia semmitőszéknek 1818. január 22-én hozott határozata:

A főállamügyész véleménye szerint a francia csapatok által megszállott terület, amelyen a közigazgatást saját helyi hatóságai végezték, francia területnek számít. Ezzel szemben a semmitőszék kimondotta, hogy a megszállott terület nem vált a francia császárság integráns részévé, mert az egyesítés közjogi aktusa még nem folyt le.

A francia semmitőszékével hasonló álláspontot foglalt el az északamerikai Egyesült Államok főállamügyésze is az Egyesült Államoknak Mexikó ellen folytatott háborúja idejében. Ugyanebben a háborúban az Egyesült Államok által megszállott területeken a megszálló csapatok ellen elkövetett bűncselekmények felett a megszálló csapatok hadbírószégei ítéleztek, minden más ügyet a megszállott vidék rendes hatóságai elé utaltak.

Különösen érdekes történelmi előzmény az 1870-i német-francia háború két mellékeseménye (epizódja).

A porosz király, mint a megszálló csapatok főparancsnoka, Elzász és Lotharingia francia tartományok élére tábornokokat és mindenrendű polgári tisztviselőt nevezett ki abból a célból, hogy ezek intézzék a tartományok politikai és pénzügyi közigazgatását, szedjék az adókat, ellássák a posta, távíró és utak igazgatását, stb. és mindezeket az egyesült német kormányok számlájára. A megszálló hatalmak azt akarták elérni, hogy a francia bíróságok tovább

működjenek, de ítéleteiket a megszálló német hatalmak nevében hozzák. Erre az eljárásra Calvo a következőket jegyzi meg:

«Lehetetlen meg nem látnunk azt, hogy mindezek a cselekmények, de legfőképpen az utóbbi legsajnálatosabb visszaélés a hatalommal és a legönkényesebb megfélemlítés a megszállókat illető valódi jogokról. Nem tudunk ennek igazolására szebb érvet felhozni, mint a nancyi fellebbviteli törvényszék erre vonatkozó határozatát, amely telve van a hazafiság és a függetlenség kiváló átérezésével.»

Sajnos helyszűke miatt nem közölhetem a Calvo által hivatkozott gyönyörű bírói határozat teljes szövegét, s így csak az eset rövid történetét iktatom ide:

A nancyi fellebbviteli törvényszék elnöke teljes-ülést hívott össze és az elé terjesztette a megszálló hatalmaknak a bíróságok működésére vonatkozó rendeletét. A teljes-ülés az államügyész hozzájárulásával egyhangúan kimondotta, hogy anélkül, hogy hivataláról lemondana, a működéstől ideiglenesen tartózkodni fog. Az elnök ezt a határozatot közölte az illetékes porosz tábornokkal. A kísérő levél így végződött: «Nem kell ezen meglepődni. Bármily nemzetiségű is valaki, ha becsületes ember, tiszteli hazája iránti kötelezségeit.»

Hasonló határozatot hozott a laoni polgári törvényszék is.

A két határozathoz Calvo a következőket fűzi:

«A két határozat nem szorul magyarázatra; azok a nemzeti szuverenitást és a bírói függetlenséget olyan elvitathatatlanul erős jogi alapra helyezik, hogy azzal minden közjogi íróknak fenntartás nélkül azonosítania kell magát.»

Azt szokták mondani, hogy Trianon a régi Magyarország területén négy Elzász-Lotharingiát létesített. Köztudomású, hogy az elszakított területek számtalan sok bírósága juttatott a megszálló hatalmakhoz az előbb említett francia határozatokhoz hasonló tartalmú tiltakozást. Az is köztudomású, hogy ezek mind falrahányt borsók voltak és a kiválóan francia védelem alatt álló kishatalmak kérelmelhetlenül megfosztották hivataluktól az összes vezető állásban volt magyar közalkalmazottakat és a kisebb állású hivatalnokokat is, amennyiben a hűség eskü letételét megtagadták. Mondani sem kell, hogy ezeknek sem fizetésüket nem adták ki, sem nyugdíjukat nem fizették. Ezek a szerencsétlen emberek azután ezrével menekültek át csonka Magyarországra.

A magyar kormányok az első időkben, sőt kivételes esetekben később is részben hivatalbাহelyezés, részben nyugdíjazás útján gondoskodtak az elűzött magyar tisztviselőkről. Természetesen csak itteni jelentkezésüktől kezdődő hatállyal, ellenben a megszállás alatt, megszállott területen eltöltött időre semmiféle javadalmat vagy végellátást nem folyósítottak. Az így elmaradt javadalmakért a tisztviselők ezrei indítottak keresetet a vegyes döntőbíróóságok előtt. Utóbbiak a keresetek beadása óta eltelt több mint tíz esztendő dacára, még nem határoztak a keresetek felett és ma a felperesek ezrei azt sem tudják, hogy mi lett keresetük sorsa, mert sem idézőlevelet sem más bírói határozatot nem kaptak. Ez annál különösebb, mert az ilyen tisztviselők ezrei tekintélyes előlegeket is fizettek ügyvédeknek a képviselőlet ellátása céljából. Ezt a kérdést tisztázni kell és az érdekelteket tájékoztatni kellene, mert máskülönben az ügyvédi panaszok ezrei zúdulhatnak különösen a budapesti kir. törvényszékre, fellebbvitel folytán pedig a kir. ítéltáblákra és a m. kir. Kúriára. Ez nem is tartozik szorosan tárgyunkra. Ezt a kérdést tehát azzal zárhatjuk le, hogy az eddig idézett nemzetközi jogszabályok és gyakorlat kétségtelenül megállapítja az említett tisztviselők által az utódállamok ellen intézett keresetek jogalapját, és maga az ügy késedelmes elintézése is arra mutat, hogy ismét azzal a kellemetlen helyzettel állunk szemben, hogy legyőzött állam polgárainak kell igazat adni.

A másik kérdés, amely még nem is tárgya nemzetközi bírósági eljárásnak: a trianoni nyugdíjak ügye. A békeszerződés szerint a magyar államot ezek a nyugdíjak nem terhelik. Az a kérdés tehát, hogy az utódállamokat mennyiben kötelezik ezek a terhek, szerződési szabályozás hiányában, a nemzetközi jog alapján döntendő el.

A nemzetközi jog erre vonatkozó szabályai Calvo szerint a következők:

1007. §. «A foglalás — mihelyt teljessé és véglegessé vált — magával viszi a felségjogok összességét. Az elfoglaló megszerzi az elfoglalt területen levő összes állami ingó és ingatlan javakat, de megszerzi az összes testetlen állami javakat is, tehát a szerződéseket, kötelezettségeket, fennálló adósságokat stb.»

Az 1005. §-ban Marshall amerikai bíró nyilatkozatát közli és az az abban foglaltakat teszi magáévá Calvo. Eszerint:

«A terület elfoglalásával kapcsolatban a magántulajdon elkobzása és az egyéni jogok megsemmisítése meggyalázza az igazságérzetet és az összes civilizált népek által elfogadott jogot. A terület elszakad és megváltoznak a kötelékek, amelyek azt régi urához fűzték, de a polgárok kölcsönös érdekei és magántulajdonai érintetlenül maradnak.»

Ezután Calvo így folytatja:

«A nemzetközi jognak és a méltányosságnak ezt a principiumát minden bíróság és minden törvényszék elfogadta, amely hivatva volt hasonló ügyekben dönteni. Ez végeredményben éppolyan lényegesen észszerű, mint következetes is. A terület végleges elfoglalása véget vet a háború szülte helyzetnek, annak helyére a béke és jó egyetértés lép; a katonai hatóságok befejezik szereplésüket, a polgári kormányzat veszi át a vezető szerepet, hogy ismét érvénybe helyezze a jog uralmát... A hódítónak nemcsak a szerzett jogok tiszteletbentartása szigorú kötelezsége, hanem ezenfelül erkölcsi kötelezsége minden hatalmi eszközével arra törekedni, hogy azok gyakorlását megkönnyítse.»

1010. §. «Az állam és a köz kötelezettségei a területhez és nem ahhoz a főhatalomhoz vannak kötve, amely alatt keletkeztek. Ez ismét olyan általánosan elismert principiuma a nemzetközi jognak, amelyet eddigelé minden nemzetközi egyezményben változatlanul elfogadtak.»

Az idézett jogszabályok lényege az, hogy a hódítás következtében a régi hatalom anyagi és erkölcsi javai, de egyszersmind anyagi és erkölcsi kötelezettségei is, amennyiben az elhódított területtel összefüggésben állottak, a hódítóra szállottak át. Az államnak nemcsak erkölcsi, hanem jogi kötelezettsége az, hogy a nyugdíjas állásra alkalmazott tisztviselői nyugdíját fizesse. Ez a kötelezettség tehát az utódállamokra is átszállott az ott alkalmazásban volt nyugdíjjogosult magyar tisztviselőkre vonatkozóan. Ezt a kötelezettségüket részben elismerték azáltal, hogy az elszakított területen lakó tisztviselők egy részének nyugdíját folyósítottak és azt egyideig fizették is. Azonban több ezerre megy azoknak a száma, akiket az elszakított területekről elűdöztek és akiknek a magyar állam erkölcsi kötelezettségéből több száz millióra rugó évi nyugdíjat fizet, ami főoka államunk költségvetése állandó szenvedő állapotának. Kétségtelennek tartom az idézett nemzetközi jogi szabályok alapján azt, hogy a magyar állam jogosan követelheti, hogy az utódállamok a trianoni nyugdíjterheket, mint a részükre elszakított területekkel járó kötelezettséget, vállalják át és költségvetésünket az ez által okozott állandó hiánytól mentessék.

Dr. Bornemisza Károly.

A Te. 114. §-ának gyakorlati alkalmazásához.

Egy nemrég felmerült esetben a kir. Kúria megsemmisítette a d—i kir. ítéltábla ítéletét a Bp. 384. § 6. pontjában megjelölt alaki semmisségi ok alapján azért, mert a kir. ítéltábla vádlott távollétében bizonyítást vett fel.

A legnagyobb tisztelettel fogadom minden esetben legfelsőbb bíróságunknak bölcs döntéseit, a jelen esetben annál is inkább, mert a törvény szó szerinti szövege kétségkívül álláspontja mellett szól; mégis szükségesnek találom a gyakorlati alkalmazás és a törvényhozó akaratának szempontjából a kir. ítéltábla eljárása mellett állást foglalni.

A tényállás a következő:

A kir. ítéltábla a fennforgó bűnperben a vitás ténybeli körülményekre a Bp. 402. §-a alapján bizonyítás kiegészítést rendelt el, és pedig a hivatkozott tanúknak közvetlenül a kir. ítéltábla tanácsa előtti kihallgatásával.

A fellebbviteli főtárgyalásra a vádlott a Bp. 414. §-ában foglalt rendelkezéshez képest megidézett, de az idézés dacára sem jelent meg, elmaradását nem is igazolta. A kir. ítéltábla a közbédő jelenlétében a nagy távolságról megjelent tanúkat a Te. 114. §-ának figyelembevételével kihallgatta, de az ügyet érdemben nem döntötte el, hanem a tárgyalást elnapolta és újabb tárgyalási napot tűzött ki a célból, hogy az ekként kivett tanúvallomások vádlott elé tárassanak és alkalma legyen azokra észrevételeit megtenni, esetleg újabb kihallgatásukat kérni.

A megtartott újabb tárgyaláson a vádlott és védője jelen voltak, a megelőző eljárás ellen észrevételt nem tettek, perorvoslatot be nem jelentettek és az előző tárgyaláson kihallgatott tanúvallomásokra csak azt az észrevételt tették, hogy a tanúk nem mondanak igazat, azok újabbi kihallgatását azonban nem kérték. A kir. ítélőtábla ezek után az elsőfokú bíróság büntetést kiszabó ítéletét helybenhagyta; kiemelve ítélete indoklásában azt, hogy az előző fellebbviteli főtárgyaláson megjelent tanúkat a Te. 114. § ily értelmezése mellett azért hallgatta ki a vádlott és védője távollétében, mert ezáltal az eljárás költségei és az idézettek munkavesztése lényegesen csökkentett, és mert egyrészt a vádlott elmaradásából arra kellett következtetni, hogy a tanúk kihallgatásánál nem kíván jelen lenni, másrészt egy új tárgyaláson módja és alkalma lesz törvényadta jogát gyakorolni.

A törvénynek a védelem szempontjából, valamely lényeges elve tehát ez intézkedéssel megsértve nem lett.

Amint előbb jeleztem, a vádlott és védője ez intézkedés ellen a tárgyalás folyamán perorvoslattal nem éltek, csak amidőn a kir. ítélőtábla tanácsa az elsőfokú bíróság bűnösséget megállapító ítéletének helybenhagyó ítéletét kihirdette, éltek semmisségi panasszal a Bp. 384. §-ának 6. és 9. pontja alapján.

A kir. Kúria — amint előrebocsátottam — a védő semmisségi panaszának a Bp. 384. § 6. pontjában foglalt semmisségi okra alapított részét alaposnak találta és ez okból a kir. ítélőtábla ítéletét, az azt megelőző eljárással együtt megsemmisítette, a kir. ítélőtáblát új eljárásra utasította.

A kir. Kúria eme végzésének indoka a következő: «A Bp. 414. §-ában foglalt az alól a szabály alól, hogy a főtárgyaláson a vádlottak jelenléte mellőzhetlen, ha a kir. ítélőtábla a fellebbviteli főtárgyaláson bizonyítást vesz fel — kivétel nincs.»

«Tévesen hivatkozik — mondja tovább a kir. Kúria — a kir. ítélőtábla eljárásának indokaként a Te. 114. §-ában foglalt rendelkezésre, mert bár ezek a Bp. 335. §-ának második és harmadik bekezdése helyébe lépett rendelkezések a Bp. 418. § első bekezdése értelmében a fellebbviteli főtárgyaláson is megfelelően alkalmazandók — a Bp. 335. §-ának ez az új szövegű második bekezdése is, a főtárgyalás elnapolása esetében csak akkor engedi meg és rendeli el a megjelent tanúk kihallgatását, ha az elnapolásra nem oly személy távolléte ad okot, kinek jelenléte kötelező. A törvénynek ezen határozott és kivételt nem ismerő rendelkezésével szemben, — mondja tovább a kir. Kúria — a kir. ítélőtábla által felhozott takarékosági szempontok nem érvényesíthetők; de nem állhat meg az az indok sem, hogy a tanúk vallomásának vádlott elátarása folytán a védelem érdekei nem szenvednek sérelmet, mert a kir. ítélőtábla eljárása folytán sem a vádlott, sem külön védője nem gyakorolhatták a tanúk kérdezése és megeskete körül a Bp. 307. § 2. és a Bp. 311. § 1. bekezdésében biztosított jogukat.»

Kétségtelen, hogy a Bp. 414. §-ában minden kivétel nélkül ki van mondva az az elv, hogy ha a kir. ítélőtábla a fellebbviteli főtárgyaláson bizonyítást vesz fel, a vádlott jelenléte nélkülözhetlen. Kétségtelen az is, hogy a Te. 114. §-ának abból a rendelkezésből, hogy:

«Főtárgyalást elnapolni vagy félbeszakítani, — amennyiben erre nem oly személy távolléte ad okot, akinek jelenléte kötelező — csak a megjelent vádlott és tanúk, esetleg szakértők kihallgatása után szabad; az előbb hivatkozott rendelkezéssel kapcsolatban arra kell következtetni, hogy a tanúk és szakértők kihallgatásánál, elnapolás vagy félbeszakítás szükségessége esetén a vádlottnak jelen kell lenni és végül az is kétségtelen, hogy a Bp. a «favor defensionis» elvét kívánta érvényre juttatni e rendelkezésével is; mégis — bár tudom, hogy most kifejtendő nézetem sokaknál ellenvetést vált ki — nem hallgathatom el annak a szerény véleményemnek kifejezést adni, hogy az ítélőtábla elől jelzett rendelkezéseivel egyrészt a törvényalkotó szellemének a törvényakarat helyes érvényesülésének szellemében döntött, másrészt a «favor defensionis» elvét meg nem sértette és az anyagi igazság érvényesülése mellett a büntető igazságszolgáltatás egyik főkívánalmának, a gyorsabb döntésnek is megfelelt, és hogy ezek szerint «de lege ferenda» az volna a törvényalkotó szellemének és intenciójának megfelelő, hogy az ekképpen kivett tanúvallomások semmisségi okul ne szolgáljanak.

Véleményem indokául előrebocsátom azt, hogy a kir. Kúriának az az érvelése, hogy a kir. ítélőtábla intézkedése folytán a védelem érdekei sérelmet szenvedtek, mert nem gyakorolhatták a

tanúk kérdezése és megeskete körül a Bp. 307. § 2. és a Bp. 311. § 1. bekezdésében biztosított jogukat, *vitatható*, mert hiszen a kir. ítélőtábla módot adott a tanúk vallomásának elátarása után a védelemnek nemcsak arra, hogy észrevételezési jogukat gyakorolhassák, de arra is, hogy indokolt kérelmet terjesszenek elő a tanúk újabbi kihallgatása végett, sőt arra is, hogy a tábla ez intézkedéséről tudomást szerezvén, perorvoslatukat bejelentse és amikor e jogokkal nem éltek, arról tacite lemondottak, sérelemről alaposan nem panaszkodhatnak, hiszen «volenti non fit injuria».

De ha a törvény grammatikai értelmezése mellett ennek dacára sem volna helyes és törvényszerű a kir. ítélőtábla eljárása; úgy arról kell meggyőződünk, hogy ez az intézkedés a törvényhozó akaratával, a törvény szellemével összeegyeztethető-e? és megfelelő-e az előbb jelzett követelményeknek?

Bperrendtartásunknak a perorvoslatokat tárgyzó XX. sz. fejezete II/B. alcíme szabályozza a kir. ítélőtábla előtti eljárást. Ennek az eljárásnak alaptétele az, hogy a kir. ítélőtábla előtti főtárgyalás a *vádlott jelenléte nélkül megtartható*. Ő a főtárgyalás határnapjáról csupán értesítendő és tetszésére van bízva, hogy a főtárgyaláson személyesen vagy védője által megjelenjen-e? Elmaradása a főtárgyalás megtartását nem akadályozza. (Bp. 412. §.)

Ez általános szabály alól csak két kivételt tesz a törvény. Egyik, ha a kir. ítélőtábla a vádlott kihallgatását szükségesnek találja (413. §), a másik, ha a főtárgyaláson bizonyítást vesz fel. Az elsővel kapcsolatos az az eset, amikor a kir. ítélőtábla a törvényszék fölmentő ítéletét vádló fellebbezése folytán vizsgálja felül (413. § 2. bekezdés). Ez esetben azonban csak a megidőzés kötelező, a vádlott jelenléte az immár megállapodottnak tekinthető bírói gyakorlat szerint csak akkor, ha a felmentő ítéletet vádlott terhére meg kell változtatni, sőt a kir. Kúria újabb gyakorlata szerint (lásd Bjtár XLII. k. 212., XLIII. k. 31., 61., XLIV. k. 112., 223., LIII. k. 207., LV. k. 119., LXXIV. k. 150 l. között jogesetek) csak akkor, ha a kir. ítélőtábla a tényállást változtatja meg. A lényege a rendelkezéseknek tehát az, hogy a vádlott meghallgatása nélkül hátrányára a tényállást megváltoztatni és büntető ítéletet hozni nem lehet.

Ezek a most jelzett kivételek, mint általában minden kivétel, mindig megszorítólag magyarázandók. Ez az elv érvényesült — szerény nézetem szerint helyesen — a most felhívott esetekben is.

E kivételes rendelkezések ugyanis a vádlott védekezésének lehetősége érdekében alkottattak és nyilvánvaló céljuk az, hogy az ő helyzete meghallgatása és védekezésének lehetősége nélkül súlyosbítható ne legyen. De ha ez az elv sérelmet nem szenved, akkor csak a felek és tanúk hátrányára az ügy végbefejezésének elodáztatására vezet az a gyakorlat, amely a most tárgyzó kúriai döntésben megnyilatkozik.

Az előbb hivatkozott döntésekből nyilván arra kell következtetni, hogy a kir. Kúria is a törvénynek azt a rendelkezését, amely így szolt: «ha a kir. ítélőtábla úgy találja, hogy az elsőfokú ítélet az elmaradt vádlott terhére volna megváltoztatandó, köteles azt előbb kihallgatni és e végett a főtárgyalás félbeszakítása vagy elnapolása mellett megidézteni, esetleg elővezettetni», (Bp. 423. § 5. bek.), akként kívánja alkalmazni, hogy ha a kir. ítélőtábla a tényállást nem változtatja meg, a minősítést és büntetést a vádlott távollétében is súlyosbíthatja. A kivételes rendelkezéseket tehát a törvény szellemének megfelelően annak imperatív rendelkezése ellenére értelmezi.

Mindezekből azt kell következtetnünk, hogy a törvény alkotói nem kívánták föltétlenül azt, hogy a bizonyítékok felvételénél a vádlott és védő okvetlenül jelen legyenek és jelenlétük nélkül az eljárás semmis, hanem csak azt, hogy jelenlétük és meghallgatásuk nélkül ne lehessen terhükre a tényállást megváltoztatni és büntető ítéletet hozni, még kevésbbé akarták azt, hogy a bizonyítás még az esetben se legyen felvehető, ha vádlott és védője nem kívánnak jelen lenni és ez akaratuknak kifejezést is adnak azzal, hogy törvényszerű idézés dacára meg nem jelennek.

Legeklejtásabban bizonyítja e következtetésünk helyességét a Bp. 406. §-ának rendelkezése, amely szerint, «ha a kir. ítélőtábla az általa elrendelt bizonyításfelvételt (Bp. 403. §) saját bírójára, vagy az elsőfokban eljáró törvényszék valamelyik bírójára, avagy a járásbíróra bízva, a bizonyításfelvétel a felek jelenlétében eszközendő ugyan, *de a szabályszerűen megidézett fél elmaradása a bizonyításfelvételt nem akadályozza*. Íme e törvényes rendelkezés szerint a vádlott és védő jelenléte a bizonyításfelvételének nem

előföltétele, sőt nem előföltétele a további, a kir. ítélőtábla előtti főtárgyalásnak sem, mert a szakasz utolsó bekezdése csupán azt rendeli, hogy ez esetben a kir. ítélőtábla az ügyet mindig főtárgyaláson veszi felülvizsgálat alá, de hogy ez esetben a vádlottat meg kellene idéznie és hogy jelenléte nélkül az ekként felvett bizonyítékokat ítélezése alapjául fel ne használhatná, — különösen, ha a tényállást nem kell változtatnia — erről a törvény sem e helyütt, sem más helyen nem rendelkezett.

Nincs ez az eset felemlítve a vádlott kötelező jelenlétének esetei között sem (Bp. 413., 414., 423. §-ok), sőt a Bp. 418., 419. §-ainak egybevetéséből az tűnik ki, hogy ilyen esetben a vádlott megidézése sem kötelező, elég a vádlott értesítése. Hivatkozom különben e tekintetben dr. Vargha «Bp. Magyarázata» című műve III. k. 99. lapjának 3. bekezdésére, dr. Angyal Pál «A magyar büntető-eljárási jog» című tankönyve II. kötetének 201. lapon levő jegyzetében foglaltakra, de hivatkozom az eredeti javaslat 387a. és a törvény 419. §-ának indokolásaira is.

Feltételezhető-e ezek után az, hogy a törvényhozó a védelem szempontjából nagyobb garanciát látott volna abban, ha a megbízott bíró veszi fel a vádlott távollétében a bizonyítást, mint abban, ha a kir. ítélőtábla tanácsa veszi azt fel.

De az is kérdéses, vajjon a Bp. fennebb jelzett szellemét figyelembe véve; kényszeríthető-e vádlott arra, hogy a törvényben biztosított jogát (307., 311. §-ok) akarata ellenére is gyakorolja. Óhajtotta-e a törvényalkotó azt, hogy a vádlott, csupán azért, hogy a bizonyítás felvételénél jelen legyen, (ha egyébként az ő kihallgatása nem szükséges) elővezettség? és vajjon nem tesz-e eleget a törvényt alkalmazó bíró a «favor defensionis» elvének, ha, mielőtt érdemben határozná és külön tényeket állapítana meg, a megelőzően az ítélőtábla által felvett bizonyítékokat a vádlott elé tárja és ezzel módot s alkalmat nyújt neki törvényadta jogainak gyakorlására. De mi értelme volna a kir. Kúria által kifejezésre jutott elv szigorú alkalmazásának, amikor a kir. ítélőtábla tanácsa saját bíróját is kiküldheti a bizonyítás felvételére és így módon megkerülhetné a kir. Kúria megsemmisítő határozatát, mert hiszen a kiküldött tanácstag, vádlott távollétében is felvehetné a bizonyítást.

Igénytelen nézetem szerint tehát a törvényhozó intenciója nem lehetett az, hogy a kir. ítélőtábla tanácsa által eszközölt bizonyítás felvételénél vádlottnak okvetlen jelen kell lenni, még akkor is, ha megidézése dacára, elmarad, hanem csak az, hogy az ő jelenléte nélkül a felvett új bizonyítékok alapján új tényállás meg ne állapítható és új érdemleges döntés ne történjék, és hogy ezeket megelőzően alkalom adassék neki törvényadta jogainak gyakorlására.

Hogy a bizonyítás vádlott jelenléte nélkül is felvehető az ítélőtábla által még a nagyobb garanciákkal felruházott elsőfokú bíróságnál is, legekleltásabban bizonyítja a Bp. 310. § 1. és 2. bekezdésében foglalt az a rendelkezés, hogy az elnök vádlottat, valamely tanú vagy vádlottárs kihallgatása alatt a vallomástétel szabadsága érdekében kivételesen eltávolíthatja, tehát a bizonyítást a vádlott távollétében (még ha védője nincs is) veheti fel, csupán azt a garanciát állítja fel, hogy «a vádlott távollétében teljesített kihallgatás eredménye a vádlottal haladéknál nélkül közlendő és a kihallgatás a vádlott kívánatára, jelenlétében ismétlendő.»

A szakértői szemlélés sem kötelező a vádlott jelenléte és az ekként alkotott szakvélemény a törvényszéki főtárgyaláson felhasználható (Bp. 313. § 2. bek. 1., 2., 3. pont).

Mindezekből — szerintem — joggal lehet arra következtetni, hogy a törvényalkotó a Bp. 414. §-ában foglalt rendelkezéssel csupán azt célozta, hogy bizonyításfelvétel esetén a kir. ítélőtábla idézze meg a vádlottat s azon vagy, a folytatólagos tárgyaláson módot adjon neki törvényadta jogainak gyakorlására, de nem azt, hogy a bizonyítékok még akkor se vétethessenek fel, ha a vádlott nem kíván jelen lenni vagy magát ügyvéd által képviseltetni: bár a törvény szó szerinti szövege ezzel ellentétben a kir. Kúria által elfoglalt álláspont mellett szól is.

De menjünk még egy lépéssel tovább. Igaza van a kir. Kúriának abban, hogy a Te. 114. § csak az esetben rendeli el a megjelent vádlottárs, tanúk, esetleg szakértők kihallgatását a tárgyalás félbeszakításával, ha erre nem oly személy távolléte ad okot, kinek jelenléte kötelező és ezzel kapcsolatban a Bp. 414. § szó szerinti értelmezése szerint a vádlott jelenléte kötelező, ha a kir. ítélőtábla bizonyítást vesz fel, ámde vizsgálnunk kell itt is azt, hogy mi volt

e rendelkezéssel a törvényhozó célja? A törvény miniszteri indoklása szerint az, hogy a bírói munka és az eljárás költségei csökkenessenek, mert ezzel feleslegessé válik a kihallgatottak újabb megidézése, ami nemcsak munkamegtakarítással és az eljárás költségeinek, de az idézettek idővesztéseinek csökkentésével jár, ami különösen a mai időben, nem jelentéktelen gazdasági érdek. Kiemeli e törvény indoklása azt is, hogy a bizonyítás ismétlését — félbeszakítás esetén — a tárgyalás folytatásakor mindenik fél kívánhatja. Ehhez az indokoláshoz hozzá kell még fűznünk azt a vitánkívüli tény, hogy e törvény alkotói e rendelkezéseikkel az eljárásnak — felette kívánatos — gyorsítását is célozták. Kérdem most már, hogy e célokat eléri a törvényt alkalmazó azzal, ha a szövegszerinti értelmezéshez szigorúan ragaszkodva, semmisnek mondja annak a bíróságnak az eljárását, mely e célok érdekében — az anyagi igazság és vádlott érdekei sérelme nélkül — az esetleg távoli vidékről sürgős gazdasági munka idején tömegesen megjelent tanúkat a kellően megidézett, igazolatlanul elmaradt, így jogait érvényesíteni nem kívánó vádlott távollétében kihallgatta és ezzel az ügy befejezését előbbre vitte, és a vádlottnak a tárgyalás folytatásával módot és alkalmat ad az ügy érdemi eldöntése előtt törvényadta jogai gyakorlására?

Nem-e inkább megfelel a törvény szellemének, a törvényalkotó intenciójának, a büntető igazságszolgáltatás igen kívánatos gyorsításának a kir. ítélőtábla által követett eljárás, amely, mint előbb kifejtettem, egyrészt a védelem érdekét nem sérti, másrészt nem ad módot és alkalmat az ügyének érdemi elintézését igen gyakran késleltetni kívánó vádlottnak arra, hogy elmaradásával nemcsak az ügy érdemi elintézését halasztja el, de az eljárás költségeit is szaporítja és az idézetteknek újabb idővesztéseket okoz.

A bíróságoknak joguk van arra, hogy a törvényt értelmezzék, a törvényhozó valódi akaratát kutassák; joguk van arra, hogy a törvény hiányaira rámutassanak (1891: XVI. tc.) és a vitás kérdésekben elvi jelentőségű határozatokat hozzanak. Ez alapokon kívánatos volna ezt a kérdést is a kir. Kúria teljes ülése elé vinni, éppen úgy, mint az a Bp. 413. § 2. bekezdésének és a Bp. 423. § 3. és 4. bekezdésének (lásd Jogi Hírlap V. évf. 363. lap) helyes értelmezése és alkalmazására nézve történt, vagy pedig az Igazságügyminiszterhez kellene előterjesztést tenni a Te. 114. §-ának a törvényhozó valódi akaratának megfelelő módosító javaslat előterjesztése végett.

Dr. Perjéssy Mihály.

Az ókori Róma ügyvédi bifurkációja.

A német jogászegylet, szokása szerint, mult évben a nyár kezdetével véget érő munkáját társasvacsorával egybekötött üléssel fejezte be. Az estély vezérszónoka Fritz Schulz, a nemrégén a berlini egyetemre meghívott romanista volt, ki «A római ügyvédségnek szociális és kulturális jelentősége és a jogtudomány iránti vonatkozása» címen tartott igen érdekes előadást. Az előadásról dr. Erich Eyck, berlini ügyvéd, a következőképpen számol be.¹

«Az utolsó évtizedben a tudomány sokat foglalkozott avval a kérdéssel, amelyet az előadó behatóan tárgyalt, hogy a római ügyvédség milyen befolyást gyakorolt a római jogtudomány fejlődésére. A római ügyvédség nem volt hivatásbelileg elválasztva, hanem kebelében egymástól élesen elválasztott két csoportot lehetett megkülönböztetni, az egyik oldalon a *plädirozó ügyvédek*, a másik oldalon a *jogászok*. A plädirozó ügyvédek nemcsak a perbeszédet tartották, hanem az egész bizonyítási eljárást folytatták le. Ők képzett *rhetorok*, de nem képzett *jogászok*. Az ő jogtudásuk a legjobb esetben igen szerény. Cicero, aki közülök való, rendkívüli műveltségénél fogva, mindenesetre magasabban áll és nagyobb jogi tudással bír, mint az átlagos plädirozó ügyvéd. A plädirozó ügyvéd többször egy jogászt visz magával a tárgyalásra, aki — amint Quintilianus mondja — «a municions lánál ül és nyújtja a szónoknak a jogi nyilatkozat». Milyen csekély jogi tudása volt például az ifjabbik Pliniusnak, mutatja az a körülmény, hogy a császári kancelláriához fordult jogi tanácsért. Tacitusnál is kitűnik a hiányos jogi tudás, midőn jogi kérdéseket tárgyal.»

«Az ügyvédek másik csoportját alkotják a jogászok, amennyiben nem tanítással foglalkoznak vagy irodalmi tevékenységet fej-

¹ Az előadás ismertetése a Vossische Zeitung «Recht und Leben» című mellékletéből vettett. 1932. jún. 16. 24. sz.

tenek ki. Perbeli tevékenységük különböző. Az ő tevékenységük vagy a tárgyalás előtti jogi instrukciónyújtásban, vagy jogi szakvéleményadásban áll. A római jogtudomány nem a bírák és ügyvédek működéséből fejlődött ki, hanem a jogi szakvéleményekből. Egyrészt az az élethez való sajátos közelség, másrészt a bizonyítási jognak teljes ignorálása adta meg a római jogtudománynak a jellegét.»

«Az ügyvédeknek ez a kettéválása a görög kultúrából vétetett át. Ez mutatja a görögszellem játzsiságát (Verspieltheit), amely ott is játszik (spielt) és művészetet alkalmaz, ahol az eset tulajdonképpen túl komoly. Az ügyvédek e két csoportja nem becsüli egymást. A rhetorok lenézik a jogászokat, amint akik nem tudtak a szónok magaslatához feljutni. Ennek az a következménye, hogy a két csoport egymástól nem is tanul, és hogy a római jogtudomány hagyományosan nem törődött a bizonyítási joggal.»

«E megállapítás — írja az előadást ismertető fenti berlini ügyvéd — ellentétben áll ama felfogással, melyet *Johann Stroux*, müncheni klasszika-filológus 1926-ban megjelent «Summum jus summa injuria» című írásában kifejtett, mely szerint a római rhetoroknak sikerült a bizonyításnak és az akaratnyilvánítás értelmezésének jogtanát kifejleszteni. Ezen állásfoglalás cáfolatául Schulz a római rhetorikai tankönyvekből néhány fejezetet lefordított és megmagyarázott, mely alkalommal a régi szöveget oly elevenné és élénké tudta tenni, hogy örömmel lehetett megállapítani, hogy régmúlt idők védői fordulatából nem egyet alkalmazunk mai védbeszédeinkben is.»

«Végül utalt arra Schulz, hogy az ügyvédi ténykedés e sajátos kettéosztása, a perbeszédnek művészetté való kialakulása már a Kr. u. második században hanyatlóban volt, míg a harmadik században teljesen eltűnt.»

Eddig tart az előadás a bifurkációra vonatkozó részének az ismertetése.

E rövid ismertetésben foglalt megállapítás azonban néhány megjegyzést eltűr. Bármennyire öröndetes dolog is volna az ügyvédi bifurkáció híveire nézve, hogy már a régi Rómában is volt bifurkáció, ahhoz szerintem még is kétség fér. A fentemlített *jogászok* voltak a jogtudósok (a későbbi korban az ú. n. remekjogászok). A jogtudós a fél kérelmére (advocatus) jogi véleményt adott és azt a fórumon magyarázta a bírának, de a bírák is kértek a jogtudóstól véleményt; a jogtudósok ott vitatkoztak a fórumon az alkalmazandó jogszabályról és a jogtudósok által adott vélemények közül az egybehangzó véleményeket fogadta el a bíró, mert a bírák nem voltak jogászok. A principatus idejében a fejedelem egyes jogtudósokat kitüntetésben részesített, aminek folytán ezek köztekintély mellett adtak véleményt. Hadrianus császár pedig az egybehangzó véleményeket kötelező erővel ruházta fel és így a bírák kötelesek voltak azokat elfogadni. Ezek a jogtudósok azonban nem képviselték a felet, nem érvényesítették vagy nem védtek a fél egyéni érdekét az ellenfél egyéni érdekével szemben, hanem csak megmondották, hogy mi az anyagi jog; -véleményadásért semmiféle díjat nem fogadtak el, hanem a feleken felül állva jogi véleményt adtak. Hogy ezek a jogtudósok nem voltak a szó valódi értelmében ügyvédek, abból is kitűnik, hogy a bizonyítási jogot teljesen ignorálták, pedig a bizonyítási jog, az eljárási jogszabályok a jó igazságszolgáltatás szempontjából sokkal fontosabbak, mint az anyagi jog.

Hogy a rhetor nem lehetett teljesen jogtudatlan, kivüláglik abból, ha meggondoljuk, hogy mint teljesen jogtudatlan vagy igen csekély jogi tudással bíró nem tudott volna mit csinálni a Quintilianus szerint neki oda nyújtott jogi nyilakkal. A legintelligensebb, de jogi tudással nem bíró egyénnek oda adhatjuk az egész magyar törvénytárt, megjelölhetjük azokat a szakaszokat, melyek alapján a bíróság előtt a vitás jogot érvényesíteni vagy védeni kell, — a tárgyaláson tehetetlenül fog vergődni. Az említett jogászok jogtudósok voltak, talán szobatudósok, a fennálló jog élő kommentárjai és jogtanítók; az egyéni jog- és érdekért a fórumon a rhetorok küzdöttek. Hogy a nagy ügyvéd, a híres védő nem mindig hajlamos a túlságos jogi szőrszálhasogatásra, mutatja Anglia egyik legnagyobb védőjének, a nemrég elhalt *Sir Edward Marshall Hall* példája. Számtalanszor óriási tömeg várakozott az *Old Bailey* (a londoni közp. büntetőtörvényszék) előtt egy-egy szenzációsabb bűnügyi tárgyalás alkalmával, s midőn egy-egy győzelme után elhagyta az épületet, a várakozó tömeg frenetikus tapssal fogadta. Ez a nagy ügyvéd azonban nem egyszer a tárgyalás folyamán oda-

szólt juniorjának: «most valami jogszabályt kell majd kifejteni, azt majd ön végzi el».² A római polgár, ha azt óhajtotta, hogy a közpályán haladjon, az elemi oktatás után a grammatikusokhoz járt; utána a rhetor vezetése alá került az ifjú, hogy megtanulja az ékes, megnyerő előadást, hogy a Julia Bazilika pompás márványcsarnokaiban a százszemélyes tábla előtt megállhassa a helyét; a szónoklat és bölcsészet tanulása után ment jogot tanulni. Tehát a rhetor semmiesetre se lehetett jogtudatlan. Abból alig lehet arra következtetni, hogy a rhetorok jogtudatlanok voltak, mert például az előadó szerint az ifjabbik Plinius a császári kancelláriához fordult jogi tanácsért, ha meggondoljuk, hogy a principatus alatt már nem működött a köztársaságbeli törvényhozó közgyűlés, hanem császári rendeletek alapján kormányoztak és ítélkeztek és az ifjabbik Plinius alighanem a császári kancelláriánál az iránt érdeklődhetett: van-e és miféle császári rendelet, mely az adott esetre vonatkozik, akárcsak mi mai ügyvédek nem tudunk a kormányrendeletek rengeteg tömkelegében eligazodni.

A római jogintézmények erre vonatkozó része ellentmond annak, hogy a rhetort és a jogászt (jogtudóst) egy kalap alá vonjuk, mint ügyvédek és ha már bifurkációt akarunk találni a római ügyvédségnél, úgy az nem lehetett a kar kebelében, hanem hivatásbeli elválasztás.

Az a megállapítás, hogy ez az állítólagos ügyvédi kettéválás az átvett hellénszellem *jatszsiságának* eredménye, mely ott is *játszik*, ahol túl komoly dologról van szó, — talán egy kissé merész. A hellén műveltség behatása folytán Róma abban az eszmevilágban élt és mozgott, amelyet a hellén bölcsészek teremtettek. A hellén bölcsészet Róma jogászaire nagy hatást gyakorolt és a római jog rendszerességét, általános elvekre való vezetését főleg e hatásnak köszöni, mert a jogismeret csak a bölcsészetnek termékenyítő hatása alatt emelkedik jogtudománnyá. A kiválóbb jogtudósok különböző hellén bölcsészek követői voltak, legtöbben azonban a stoa bölcsélet hívei voltak. A stoikus bölcset magát az erény papjának tartotta, ennek hasonlatosságára a jogászok az igazság papjainak nevezték magukat. Így Ulpianus: *Jus est ars boni et aequi. Cuius merito quis nos sacerdotes appellet; — justitiam namque colimus.*³ A bölcsészeti gondolkodással a játzsiság nem fér össze és talán nincs komolyabb ember, mint a bölcset. Ha tehát az ókori Rómában valóban volt ügyvédi bifurkáció, az nem lehetett játzsiság eredménye, mert a bifurkáció, például Angliában, nem a játzsiság, hanem a bölcset meggondolás eredménye.

A cikk elején jelzett ülésre a jogászegyleti tagok hölgyrokonai is hivatalosak voltak és így az est szónoka azon nehéz feladat előtt állott, — írja az előadás ismertetője — hogy előadását oly hallgatóság előtt kellett megtartania, melynek egy része nem rendelkezett jogász ismeretekkel, de másrészt a szaktársak kritikai igényeinek is meg kellett felelnie és ő — írja az ismertető — ennek fényesen megfelelt.

Ez igazolja az előadó *jatszsiságát*, ha komoly dolgokkal egyáltalán *jatszani* szabad.

Dr. Admeto Géza.

A betű szerint való igazságról.

A tiltott cselekményekért járó kártérítés körében a kir. Kúriánk által irányított ítélkezési gyakorlat dícséretesen halad az eleven jogfejlődés irányában. A néhány tételes törvényünkben foglalt idevágó jogszabályok körét messze túlhaladón bírói oltalom alá vonja immár mindenkinek úgyszólván minden jogvédet érdekét, — ide foglalván az erkölcsi és szellemi javakat is. Sőt méltányos esetekben a vétlen (véletlen) károkozást sem hagyván helyre pótolatlanul.

Jogszolgáltatásunknak ez a korszerű haladása helyeslő megértésre talál az avatottak és avatatlanok előtt egyaránt.

Annál inkább felöltik az, hogy kir. Kúriánk a tiltott cselekményért járó kártérítésnek egyik különszerű, szerencse még, hogy csak ritkábban előforduló esetében dogmatikus merevséggel, jogmegszorító törvényértelmezéssel köti magát egy régebben keletkezett, a mai idők szerint bizvást túlhaladottnak mondható álláspontjához.

Az oly esetekről van itt a szó, amikor a megöltnek maradnak

² Lásd: For the defence. The life of Sir Edward Marshall Hall. by Edward Marjoribanks. New-York 1929.

³ A jog a jónak és méltánynak művészete. Ez okból bárki minket papoknak nevezhet, mert műveljük az igazságosságot.

az őtőle való eltartásra törvény szerint reá utalt hozzátartozói, de marad hátra akkora vagyona is, amelynek jövedelme az illetőknek a szükséges (akár ha csak szűkös) eltartását fedezi. Ily esetben, kir. Kúriának még most is fenntartott régibb gyakorlata értelmében (P. VI. 1902/1928., 4534/1928., 271/1931.) e hozzátartozók megölt eltartójuknak az ő számukra is hasznosított keresőképessége elvesztéseért kártérítést nem igényelhetnek. Hanem be kell érniük azzal, hogy megöröklik a megöltnek a vagyonát, amelynek jövedelme eltartásukat továbbra is biztosítja. Nem jár ily kártérítés az említett felsőbbírószági gyakorlat szerint még oly esetben sem, amikor nyilvánvalóan megállapítható, hogy a visszamaradt családtagok családfőjük megöletése folytán jelentősen alacsonyabb gazdasági élethelyzetbe hanyatlottak bár alá, de ez a lehanyatlás még mindig nem lépi át az ő szükséges eltartásuknak a szélső határát.

A kir. Kúria a kártérítést megtagadó ily határozatát a B. T. K. 292. §-ának a szó szerinti való értelmezésére alapítja. Amely szerint az ily esetekben a megöltnek az eltartására utaltak számára az e címen való *«kártérítés is megítélendő»*.

E kártérítés tehát, — így szól a Kúria indokolása — csakis a hozzátartozók szükséges tartásának a megszűnése fejében, vagyis tehát csupán *annak a mértékéig* lévén a törvény által megrendelve, — amikor ez a tartás a megölt vagyonának a jövedelmeiből amúgy is kitelik, — a kártérítő kötelezettségnek *csak* — *is* erre szorított terjedelme pedig már amúgy is be lévén töltve, — a tettes a további ilyes megtérítés alól szabadul.

Ez a törvényt magyarázat ebben az alkalmazásában eleitől fogva alighanem téves. Ma pedig már teljesen idejét múlt.

Az idézett törvényhely, a legszorosabb magyarázat és értelmezés szerint is, — nem határolja körül kizárólagosan az ily esetben megjáró kártérítésnek az anyagi terjedelmét. Sem mint maximumot, sem mint minimumot, — de sőt mint közönséges, rendszerinti átlagot sem szabja meg a tartásnak a szükséges, avagy bármennyű mértékét. Hanem csupán a megölt személy nyújtotta eltartás elmaradása, megszűnése okából való kártérítésre jogosult személyeknek a körét jelöli meg — azokra szorítván azt, — «kiknek tartásáról (a megölt személy) gondoskodni köteles volt». Ez pedig egyrészt nem tölti be, de másrészt nem is zárja ki azon sarkalatos jogászai tantétel érvényesülését, amely szerint a szándékos bűntévő *teljes kártérítéssel tartozik*. Olyannal tehát, aminő az emberi és gazdasági lehetőségek mértéke szerint és azoknak korlátai között a megölt személy által eltartottakat ugyanabban az élethelyzetben legyen képes fenntartani, mint amilyenben voltak ők azelőtt és meg is maradhattak volna tovább, ha a bűncselekmény el nem követtetik. Már pedig a tartás és a megélhetés mértéke és a vagyoni helyzet egyéb minéműségei tudvalóképpen nagyon is tág keretet nyújtanak.

Az említésbe hozott ily esetek közül csak a viszonylag leggyakoribb előfordulásukat vegyük itt szemügyre. Így p. o. annak a gazdájától megfosztott 30—60 holdas kiscgazdacsaládnak nemcsak a szükségszerű (szűkös) megélhetésre, hanem annál magasabbrendű életmódra, sőt vagyoni gyarapodásra is volt alapos igénye és lehetősége, amitől a család és a gazdaság fejének a megöletése folytán meg lett fosztva.

A «marxista» ideológiához való minden közelítés nélkül is lehet utalni arra, hogy az ily kiscgazdacsaládnak, de sőt bármely másféleképpen is nem csak az illó megélhetése, de az azon túl való boldogulása is két tényező együtthatásából tevődik össze: az egyik a *tőke*, a másik a *munka*. Az előbbi a családi törzsvagyon adja, — a másikat ellenben a családfő szolgáltatja, az ő hozzáértő, személyes tevékenysége által. Ha ez a munkatevő és irányító gazdasági erőforrás egyszerre és végképpen el lesz fojtva, úgy az a gazdája-vesztett gazdaság semmiképpen sem nyújtja már azon túl az özvegynek és az árváknak azt az élet-lehetőséget, mint aminőre ők joggal számot tarthattak, — habár egyszerű megélhetésük továbbra is megmaradt!

Nemrégiben előfordult ily esetben az özvegy, a saját maga és három fejletlenkorú gyermeke részére kártérítést követelvény, keresetében maga előadta, hogy megölt férjével közös tulajdonú 30 holdnyi tanyabirtokuk jövedelméből meg tudnak ugyan ezentúl is szűkösön élni, de addig nem kellett cselédet tartaniok, a bűncselekmény miatt ellenben egy teljes szegődményű gazdasági cselédet nem nélkülözhetnek. A szakértő pontos számítás alapján kimutatta, hogy ennek folytán kilenc éven át, (amíg majd az idősebb

bik fiú munkaképes korba neveledik) évi 400 P a kis gazdálkodásnak a több-kiadása, annak a levonása után, amit a megölt családfő a maga személyére amúgy is elköltött volna. Ez alapon a kereset 3600 P-re leszállítván, azt úgy a kir. Törvényszék, mint a budapesti kir. Ítéltábla is (P. XV. 9201/1931. sz.) elutasították, utalva a kir. Kúriának őket is kötelező gyakorlatára. Hála legyen törvénykezésünk azonközben végbe ment egyszerűsítésének, a per nem volt feljebbvihető.

Kirívó színt adott ennek az így végleg lezárt bírói döntésnek az, hogy ugyanaz a tettes, aki azt a családfőt szándékosan megölte, ugyanazon összetűzés alkalmával egy másik hasonlórendű ellenlábásának az egyik karját is eltörte. Ez a károsult egyebek között akadálytalanul érvényesítette a tartós munkaképtelensége miatti kárát is. Hallván ezt az az özvegy, aki megölt férje munkaképességének az örökre való elvesztése fejében támasztott perét elveszté, sőt arra még három hold földjének az árát is ráfizetni kényszerült, mindkettejük közös ügyvédjéhez fordult magyarázatért. Az ügyvéd igyekezett megértetni a szegény özvegyasszonnyal: hogy hát a «törvény» (Btk. 292. §) szerint a megölt ember maradékainak csak az elvesztett és hiányzó szükséges tartás mértékéig jár kártérítés, ellenben az életet ki nem oltó testi sérülés okozója, az időleges munkavesztés kipótlására, ugyancsak a «törvény» (Btk. 311. §) szerint kötelezve van.

Amire az az egyszerű földművesné ekként fakadt ki: *«Így hát a gyilkost inkább pártolja a Törvény?»*

Ami ennek az egyszerű parasztasszonynak a lelke mélyéből az igazság eleven erejével ilyképp előtört, azt mi jogászok a «juris opinio» módja és nyelvezete szerint valahogy ilyformán körülírva tudnók csak kifejezésre juttatni:

Amiképp a súlyosabb büntetést súlyosabb büntetés, azonképpen a nagyobb kártételért nagyobb elégtétel jár. Nem lehet tehát a magyarázatra szoruló törvénynek olyan értelmet tulajdonítani, amely szerint a sokkalta kisebbfokú bűncselekmény (testi sértés) által előidézett sokkalta csekélyebb méretű károkozás (időleges munkamulasztás) feltétlen és maradéktalan vagyoni helyreállításra tarthasson számot. Ellenben a szándékos emberölés, emez «égbe kiáltó» bűncselekmény által okozott, megmérhetetlen mértékű károsításért (egy egész emberi életre szóló örökös «munkamulasztás» előidézéseért) járó megtérítés az özvegynek és az ő árváinak a szükséges tartásuk netaláni hiányosságának a kipótlására legyen korlátozva.

Más egyebekről nem is szólva: minő visszás, veszedelmesen antikapitalisztikus eredményre vezet ez az ítélkezési gyakorlat! Azt jelenti t. i., hogy amikor ma már a vagyonos állattulajdonos is köteles megtéríteni a kárt, amit az az oktan állat a maga baromi ösztönéből egy szegényebb embernek «véletlenül» okoz, viszont azt a családfőt, akinek törzsvagyon a hozadékból az ő eltartottjai úgy ahogy megélhetnek, az életétől szándékosan is meg lehet fosztania az ő bármelyik embertársának, a vagyoni jogi következmények szempontjából csupán csak a temetési költségek megtérítése ellenében!

Ne kutassuk ma már azt, hogy 55 esztendővel ezelőtt a törvényhozás a Btk. 292. §-ában előforduló ama fatális «*is*» szócskát miképpen értette, vagy hogyan gondolta a kártérítést tárgyzó eme két törvényszakaszt az osztó igazság egyenlőségjelével egybefoglalhatónak.

Ami az akkori idők szerint («in illo tempore») újító kezdést jelentett e téren, az ma már ugyanott gátló akadályként hever mozdulatlanul a továbbhaladás útjában.

Ma, amikor illendő vagyoni elégtétel jár az emberi becsület-állomány jogtalan megháborításaért, — a házasságonkívül megérintett nő érintetlenségért — akkor az emberélet szándékos kioltásáért járó kártalanítás mérvét nem lehet a hátramaradottak szükséges (szűkös) megélhetésének a mértékére leszorítva tartani, még hozzá: e mérték betöltésére nézve a tettes számára a sortartás kedvezményét nyújtani, a megöltnek a vagyona jövedelmét követő rendben.

Fontolják meg tehát azok, akikre tartozik: hogy a sok másban is már önmagát túlélt törvényünknek eme holt betűihez igazodó, vagyis inkább azoknak eltévesztett korábbi értelmezéséhez mereven ragaszkodó jogalkalmazás útjába állhat-e még most is az élő és éltető igazságosság irányában előre törekvő jogfejlődésnek?!

Kir. Kúriának bölcsessége nemrégiben szoros határvonallal választotta szét a büntető és a polgári ítélkezést, észlelvén, hogy

ez a kettő egymásnak a működési körét olykor-olykor zavart és egyenetlenséget keltő módon keresztezi.

Itt is valaminő ilyesféle «körtünet» mutatkozik. Kártérítési joggyakorlatunknak most már oly szépen kifejlődött erezetébe jogrendszerünknek egy másik tagozatából, az anyagi büntetőjogból valamikor régen egy megalvadt «vérrög» vetődött át, amely ott magát idegenül bár, befészkelve, az egyenletes vérkeringést, a jogalkalmazás szabályos lüktetését zavarja, sőt kívülről is visszataszítóan felöltő, éktelenítő daganatnak a formáját mutatja. Nem is kellene hozzá törvénybontó «műteti beavatkozás», hanem a törvényt magyarázó döntvényalkotás síma kenőolajával is el lehetne osztatni ezt a bántalmat, mihielyt annak ismét esete adódik.

Úgy, hogy mondhassuk utána megnyugvással mindannyian: «*Curia locuta, causa finita!*»

Dr. Adler Sándor.

Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából.

1. Illeték-kamat sorozása. Az illetéktartozás elsőse csupán magára az illeték-tőkére terjed ki, nem vonatkozik azonban a járulékokra, mert az 1923: VII. tc. 74. §-a felsorolja azokat a követeléseket, amelyek a vételárból a jelzálogos hitelezők előtt elégitendő ki, s ezek között a vételi illeték kamata felsorolva nincs. (Kúria Pk. V. 5173/1931. sz.)

2. Telekkönyvi végzés szerkesztése. A másodbíróság megtámadott végzése a TR. 129—130. és 145. §-ában foglalt követelményeknek nem felel meg, mert nem világosan megengedő vagy elutasító rendelkezést tartalmaz, hanem csupán annak a kijelentését, hogy a kérvény az elsőbíróság végzésében kifejtett okokból el nem utasítható. (Kúria Pk. 4732/1932. sz.)

3. Tulajdonközösség és közszerzemény. A házastársakat egyenlő arányban megillető tulajdonjogból folyó igényre nézve pedig az anyagi jognak nem a közszerzeményre vonatkozó rendelkezései, hanem a tulajdonostársakra, illetve a tulajdonjog közösségére vonatkozó jogszabályok az irányadók. Már pedig a tulajdonjog közösségét illetően fennálló jogszabályok szerint a közös dolog rendes kezelése ellenkező megállapodás hiányában a közösségben levő társak mindegyikét egyaránt megilleti és részeik arányában a közös ingatlan hasznaihoz van joguk. Következésképpen az ilyen közös tulajdonostársak, — amennyiben a tényleges megosztás szerint leendő használatban nem egyeznek meg — az eszmei hányad szerint való, közös, osztatlan, együttes birtoklásra vannak jogosítva. (Kúria P. VI. 3983/1930. sz.)

4. Társadalombiztosítási és rendes polgári bíraskodás. A társadalombiztosítási bíraskodásról szóló és 1932. évi május hó 1-vel életbelépett 1932: IV. tc. 3. §-nak 2. bekezdése az 1907: XIX. tc. 82. §-án, illetve az 1907. évi XIX. tc. 90. §-án alapuló magánjogi kártérítési igény érvényesítését a társadalombiztosítási bíraskodás hatásköréből újból kivette és a rendes polgári bíraskodás alá utalta. Ily törvényi rendezés mellett nem volna célirányos, hogy a rendes bíróság előtt tévesen megindított, de a végső döntés alkalmával kétségtelenül megint a rendes bíróság elé tartozó ügyben a perrendszerűleg lefolytatott tárgyalás eredményében keletkezett alsófokú ítéletek hatályon kívül helyeztessenek, mert az 1932: IV. tc. 3. § 2. bekezdése értelmében ez a per megint csak a rendes bíróság előtt volna megindítható. Mindezekre való figyelemmel a kir. Kúria a pergátló körülmény perjogi következményeinek kimondása helyett az ügyet érdemben bírálta el. (Kúria P. III. 1598/1931. sz.)

5. «Tényleg fenntartott» haszonbérletek. A szerződő felek a haszonbérlet szerződést az 1920: XXXVI. tc. 49. §-a értelmében tudomásul vétel végett be nem jelentették és annak tudomásul vétele a felhívott törvényszakas 1., valamint az 1928: XLI. tc. 7. §-a szerint meg nem történt. Ennélfogva ennek teljes joghatálya tulajdonképpen nem következett be. Azonban az előbb említett 1920. évi XXXVI. tc. végrehajtása tárgyában kiadott 60,000/1921. F. M. sz. rendelet 125. §-a szól a «tényleg fenntartott» haszonbérletekről s azokat a további eljárás szempontjából létezőeknek veszi. Ebből a jogszabályból is következtethetően tehát a felek jogviszonyai a már letelt időre a «tényleg fenntartott» haszonbérleteknél szerződésük szerint bírálendók el. (Kúria P. V. 6310/1931. sz.)

6. Tulajdoni illetőség hányadának terhelése. A Jt. 26. §-a akként rendelkezik, hogy a jelzálogjog nem terjed ki az oly tulajdoni hányadra, amely a jelzálogjoggal terhelt hányaddal a terhelés után egy tulajdonostárs tulajdonába kerül. Ez a rendelkezés helyesen csak akként értelmezhető, hogy a jelzálogjoggal terhelt hányad — amellyel egy tekintet alá esik a feljegyzés folytán terhelhető hányad is — a jelzálogjog alól nem szabadul pusztán annak folytán, hogy a tulajdonostárs egy, jelzálogjogtól mentes hányadot is tulajdonaként megszerez. Ily esetben tehát a tulajdonostársat illető jutalék hányada, a Jt. 3. §-ában foglalt általános rendelkezés ellenére is — kivételesen megterhelhető a jelzálogjoggal; a fennállott terhelés hatálya meg nem szűnik, ami a tkvi rendtartás 68. §-ának 2. bekezdéséből, a 18. számú polgári jogi elvi határozat indoklásából és a Jt. 26. §-ának abból a további rendelkezéséből is nyilvánvaló, hogy ily esetben a tulajdonos a szerzett jogok sérelme nélkül kérheti a jelzálogjognak az őt illető összes tulajdoni hányadokra történő kiterjesztését. (Kúria Pk. V. 4239/1932. sz.)

7. Felfedező eskü. A felperes jogosítva volt a perben külön kérelmet előterjeszteni az iránt, hogy egy másik végrendelet felfedezése tárgyában az alperesek eskü alatt hallgattassanak ki. Ennek a kérelemnek teljesítése nem tagadható meg az elsőbíróság ítéletében felhozott abból az indokból, hogy a felperes a szóbanlevő másik végrendeletnek sem tartalmát, sem keltét közelebbről meg nem jelölte, mert az eskü alatti kihallgatás kérelmezéséhez elegendő az okirat tartalmának általánosságban való előterjesztése. (Kúria P. I. 3943/1930. sz.)

M. D.

* * *

1. A részvénytársaság cégének a jegyzésére vonatkozó rendelkezést a kir. Kúria gyakorlata szerint, megfelelően alkalmazni kell az igazgatóság nevében szóval tett nyilatkozat hatályosságának a társaságot kötelező voltának az elbírálásánál. (Kúria, 1933. jan. 24. P. II. 5993/1931 sz.)

2. A részvénytársasági alkalmazott nyugdíjigényének a megapozására nem szolgálhat a részvénytársaság közgyűlése által elfogadott alapszabálynak az a rendelkezése, hogy a tisztviselők és alkalmazottak nyugdíjának, illetve végkielégítésének fedezésére nyugdíjalap létesítetik, amely meghatározott módon lesz gyarapítandó. Az alapszabály ugyanis folytatólag azt is kimondta, hogy a nyugdíjazás vagy végkielégítés a nyugdíjszabályzat rendelkezései szerint történik, ezzel kellőképpen kifejezésre juttatta azt, hogy ameddig a társaság nyugdíjszabályzatot nem létesít, addig ellene, pusztán a nyugdíjalap létesítésének az elhatározása alapján nyugdíjigényeket érvényesíteni nem lehet. De egyébként is utóbb a részvénytársaság közgyűlése az alapszabályok megfelelő módosításával megszüntette a nyugdíjalapot. Fel kell tenni, hogy az alkalmazottak erről az újabb határozatról ugyanúgy tudomást szereztek, mint annakidején a nyugdíjalap létesítésének az elhatározásáról, egyrészt, mert a közgyűlésen alkalmazottai közül többen résztvettek, másrészt, mert az említett határozat már az alapszabályokba való felvétel által is megfelelő nyilvánosságot nyert. Minthogy pedig a felperes a nyugdíjalap létesítésére vonatkozó határozat-hatályon kívül helyezésének a tudatában még több éven át továbbszolgált a részvénytársaságnál és nem állította, hogy ez ellen a határozat ellen felszólalt volna, ezzel a magatartásával hozzájárult ahhoz, hogy a szolgálati viszony az újabb határozat szerint megváltozott feltételekkel, nyugdíjjogosultság biztosítása nélkül, tartassék fenn. (Kúria, 1933. jan. 24. P. II. 5993/1931. sz.)

3. Illetménymegvonás. A mellékilletményként érvényesített évi hozzájárulások megvonásának tudatában a szolgálatnak felperes által nyolc éven át jogfenntartás nélkül folytatása a mellékilletmény elvonásába való belenyugvással azonos hatályú. (Kúria, 1933. jan. 11. P. II. 546/1932. sz.)

4. A szolgálati viszony általában nem lényeges ismérve az, hogy a szolgálat ellenértéke előre meghatározott állandó összeg legyen, mert nincs kizárva, hogy az ellenérték egészben a megkötött ügyletek után elért jutalékban vagy felárban legyen megállapítva. Nem lényeges kellék az sem, hogy a szolgálat kizárólagos legyen, mert nincs kizárva, hogy az alkalmazott a főnöke engedelmével vagy tudtával a maga vagy más részére is ügyleteket kössön. Lényeges ismérve ellenben az, hogy a munkavállaló a tevékenységét vagy annak egy részét a munkaadó részére, a háztartása, gazdasága vagy üzlete körében teljesítendő szolgálatokra, ellen-

érték mellett, állandóan lekösse. (Kúria, 1933. jan. 25. P. II. 1330/1932. sz.)

5. **Sztrájk és passzív rezisztencia.** Az 1914: XVII. tc. 33. § 11. pontja két szolgálati vétséget nyilvánít elbocsátásig terjedhető fegyelmi büntetéssel büntetendőnek: a sztrájkot és a passzív rezisztenciát. A törvény a sztrájkot, azaz a tömeges munkamegszüntetést már maga a munkamegszüntetés ténye miatt bünteti, és nem kívánja annak külön bizonyítását, hogy annak a forgalom megnehezítése vagy megakasztása volt a célja, mert a tömeges munkamegszüntetés, még ha az nem is a forgalmi szolgálatban, hanem a vasút műhelyeiben történik, már magában zavarólag hat a vasúti forgalomra és a fegyelemre; ellenben a passzív rezisztenciánál, vagyis a szolgálatnak tömegesen jelentkező lanya teljesítésénél megkívánja, hogy az abból a célból történjék, hogy általa a forgalom megnehezítettessék vagy megakasztassék. Alaptalan tehát az a panasz, hogy a felperesnek és társainak tömeges munkamegszüntetése azért nem volna büntetendő, mert nem volt alkalmas a forgalom megnehezítésére vagy megakasztására. (Kúria, 1932. dec. 15. P. II. 2214/1930. sz.)

6. **A nyugdíj készpénzjellegén** nem változtatott az, hogy annak mértékét bírói ítélet az értékállónak tartott búza (mint átértékelési alap) mindenkor egyenértékében fejezte ki. Az ilyenképpen elvileg megengedettnek veendő újabb átértékelésnek annyival inkább helye van, mivel utólag kitűnt, hogy a búza, a legutóbbi években bekövetkezett nagymértékű értékesökkenése miatt, nem is megbízható átértékelési mérték. (Kúria, 1932. dec. 2. P. IV. 5835/1931. sz.)

7. **Kártérítés.** A munkaképes és saját keresettel bíró szülő gyermeke elvesztéseért akkor sem követelhet elmaradt tartás fejében kártérítést, ha az tényleg a szüleinek adta át minden keresetét, mert az ilyen kötelezettségnélküli juttatás kártérítés alapjául nem szolgálhat. (Kúria, 1932. dec. 14. P. II. 3621/1931. sz.) *H. D.*

Szemle.

— **Az új jogállamban** az újrafelvétel és a rehabilitáció intézményei lényegesen leegyszerűsödtek. Így a porosz igazságügyminiszter hivatalosan kijelentette, hogy azok, akiket a Németország szabadságáért folytatott küzdelemben a régi rendszer *gyilkosoknak* nyilvánított, most ünnepélyesen a nemzet *hőseinek* nyilváníttatnak. E végből nincs szükség alakoszerű felülvizsgálatra, nincs szükség bírói határozatra: «a nép lelkiismerete ítélte». Az újrafelvételnek e szabályozása oly egyszerű és világos, hogy semminő kommentárt nem igényel.

— **A háború utáni idők törvényalkotásáról** meglehetősen elítélő kritikát gyakorolt a londoni «High Court» egy bírása. *Mr. Justice Mac Kinnon* egy vitás kérdés eldöntése során az 1929-ben kelt és egy előző évi törvényt módosító «Local Government Act» (Közigazgatási önkormányzati törvény) egynémely fölöttébb homályos rendelkezéseivel bajlódván, a következő megjegyzést tette: «A törvény szövege rendkívül bonyolult és definíciói nem mondhatók tudományosnak és logikusnak. Nagyon nehéz egyes rendelkezéseinek valódi értelmét kihámozni, úgy, hogy valóságos szellemi gimnasztika kell a kérdés eldöntéséhez. Bármily tisztelettel is viseltetik — t. i. a bíró — a Parlament iránt, mégis ki kell jelentenie, hogy ez a törvény csak a Parlament kollektív bölcsességének terméke lehet, mert ismételt átolvasása és előkelő ügyvédekkel való megvitatása után arra a meggyőződésre jutott, hogy nem akadna a Parlamentnek egyéni tagja, akinek halvány sejtelme is lehetne arról, mi ennek a törvénynek a voltaképpeni tartalma vagy jelentősége.»

Ügylátszik, valóban sok a rokonvonás hazánk és Anglia között. Mintha itthon is hallottunk volna hasonló panaszokat, ha nem is ily magas bírói helyről, hasonló nyíltsággal. Egyébként sovány elégtétel, hogy Angliában is elhangzik ilyen kritika. *Dr. H. K.*

— **Belga törvény a halotthamvasztásról.** Legújabbban *Belgium* rendezte törvényhozási úton a halottégetést. A törvény 1932. márc.

21-én kelt, végrehajtási utasítása 1932. okt. 23-án jelent meg a belga hivatalos lapban (*Moniteur*). A halottégetésre az elhunyt kifejezett írásbeli akaratnyilvánítása, vagy az e célból általa rendelt végrendeletbeli végrehajtó, az együttélő házastárs, a legközelebbi rokon, az általános örökös írásbeli kérelme alapján a halálozás helyének polgári tisztviselője adja meg az engedélyt. 1. Erőszakos halál esetén, 2. ha a két orvos között véleménykülönbség van, 3. ha az elhunytak nem volt kezelőorvosa, az engedély az ügyész véleménye nélkül ki nem adható. Ha az ügyész nem ellenzi, a polgári tisztviselő ezen esetekben is kiadja az engedélyt.

A debreceni krematórium még nincs üzemben, mert a belügyminiszter szerint ehhez törvényhozási intézkedés szükséges. A város nézete az, hogy elegendő a temetkezési szabályrendelet megfelelő kiegészítése, vagyis fokozott gondosság, ellenőrzés, amint azt a kontinentális törvényhozások, városi statutumok általában a belga törvényben írt módon előírják. A városok nemzetközi szövetsége hivatalos lapja érdekes adatokat közöl a halottégetés elterjedéséről: Legtöbb a halottégetés *Japánban*, ahol minden százezer lakosra kb. ezer hullaégetés esik, Svájcban 144, Németországban 85, Ausztriában 60. A Balkán államokon kívül még csak nálunk nincs megengedve a fakultatív hamvasztás egész Európában. Az Egyesült Államokban évenként 100—110,000 halottat hamvasztanak el, Oroszországban ötezret.

Dr. Kuthy Sándor debreceni ügyvéd.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állaskeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Ügyvédgondok csökkentése: leírásokat, másolásokat, fordításokat «Tempo» irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

551

HIRDETÉSEK.

A magyar könyvpiac eseménye

KORNIS GYULA

AZ ÁLLAMFÉRFI A POLITIKAI LÉLEK VIZSGÁLATA

A politika lélektana s nagy alakjainak történelmi kritikája

Két kötet, 34 képpel 20— pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Az igazságügyi költségvetés. — *Dr. Csurgó György* kaposvári ügyvéd: Fellebbezett érték a teljesítési határidő kérdésében. — *Dr. Korányi Károly* budapesti ügyvéd: Lehet-e házassági perben alperesnek ügyvédet szóval vallani? — Jogirodalom. *Dr. Barthos Andor* műegyetemi ny. rk. tanár, ny. keresk. min. h. államtitkár: «Dr. Dános Árpád: «Az iparszabadság a magyar ipari közigazgatási jogban». — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 22. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 5.

Az igazságügyi költségvetés.

«Az igazságügyi tárca 1933/34. évi költségvetési előirányzatának összeállításánál számolnom kellett az általános gazdasági és pénzügyi helyzettel, miért is az a törekvés vezetett, hogy a kiadásokat apasztva, azokat helyes arányba hozzam az ország megcsökkentet hertervállaló képességével. Ennek a törekvésemnek viszont határt kellett, hogy szabjon az az elv, mely szerint a kiadások csökkentése nem befolyásolhatja hátrányosan az igazságügyi hatóságok és intézmények nagyfotosságú működését.»

A költségvetés indokolásának e bevezető szavai tartalmazzák az egész problémát. A kiadások csökkentését megköveteli a gazdasági és pénzügyi helyzet és az igazságszolgáltatás mégis legyen jó. De vajjon lehetséges-e a kiadások folytonos csökkentésének ellenére fenntartani a jó igazságszolgáltatást?

Anidón a csökkentések arányát mérlegeljük, nem szabad megfedkezni arról a már sokszor megállapított tényről, hogy az igazságügy mindig mostohagyermek volt az állami igazgatásnak, mindig oly kormányzati ágnek tekintették, amelyet fenntartani igen, de lehető olcsón elintézni kell. A hetvenes évek egyik jogpolitikusa, akinek szavait már máskor is idéztük, hiába hangsúlyozta nagy eréllyel, hogy «igazságügyünket nem rendelhetjük alá financiaális szempontoknak», a törvényhozás és a kormányzat mindig szűk marokkal mérte azokat az anyagi eszközöket, amelyek a magyar bírói szervezet kiegészítésére szükségesek lettek volna. Ennek az eljárásnak a következése volt az a helyzet, hogy már ama gazdasági és takarékosági időszak bekövetkezése előtt, amelyben most élünk — a kir. Kúria elnökének, *Juhász Andornak* sokszor idézett szavai szerint — «igazságszolgáltatási szervezetünk dotációja, személyi és dologi vonatkozásaiban egyaránt aggasztóan és kirívóan szűkös, sőt szegényes».

E szegényes dotáció csökkentésének a harmadik költségvetési szakába lépünk tehát azzal a költségvetéssel, amely mint az 1933/34. évre szóló, a törvényhozó testületek előtt fekszik.

Az 1932/33. költségvetési évre megállapított igazságügyi költségvetésnek végösszege (nyugdíjak nélkül) 35.991,000 P volt, az 1933/34. évi előirányzaté 33.711,000 P, a csökkenés ekkép 2.280,000 P. Erre nem mondhatunk egyebet, mint amit maga az indokolás mond: «jelentős» csökkenés, «különösen, ha tekintettel vagyunk azokra a korábbi nagymértékű csökkentésekre is, amiket a közelmúlt években a tárca költségvetése már szenvedett, bár a tárca előirányzatai tulajdonképpen sohasem voltak túlméretezettek.»

Az említett uertakarítási összegből 2.047,700 P személyi járandóságokra esik 232,300 P dologi kiadásokra. Az új költségvetésben 167 állással kevesebbnek a dotációja foglaltatik, mint az előzőben. A megszüntetett állások közül 30 a bírói, amelyekből azonban kilenccel az OFB. létszáma csökken. Megszűnik ezenkívül öt bírósági titkári, öt jegyzői és 22 joggyakornoki állás, de

öt joggyakornoki állás helyébe «segélydíjas fogalmazógyakornoki» lép. A minisztérium fogalmazási szakában egy osztálytanácsosi állás szűnik meg, a többi pedig a számvetőségi és kezelési szakban, a letartóztatási intézeteknél s a fiatalokorúak intézeteinél s az altisztek és szolgák csoportjában.

A költségvetés szerint a bírói létszám (az OFB. bírait ide nem számítva): 1552, az ügyészi pedig: 182. Ezek a számok a következőképpen tagozódnak és viszonylanak az 1930: XLVII tc. alapján kibocsátott 600/1931. M. E. számú rendeletben megállapított ú. n. végleges létszámokhoz:

Fizetési csoport	Bírák		Ügyészek	
	költségvetés	végleges	költségvetés	végleges
VI	1	1	—	—
V	2	2	1	1
IV	18	17	2	2
III	137	128	13	13
II	444	426	54	51
I	950	911	112	108

E táblázatból kitűnik az is, hogy még 67 bírói és hét ügyészi állás megszüntetése várható.

A jövő képe e számokban nem biztató, még ha alapos is az indokokban kifejezett az a remény, hogy a bíróságok megterhelésének csökkenése elviselhetővé teszi a létszámcsökkenést. Rosszul fizetett bírákkal és kevesebb biztosítékot nyújtó eljárási szabályokkal nem lehet jó igazságszolgáltatást fenntartani. Éppen ezért az indokolásban foglalt igazságügyi programból a költségvetés kapcsán kiemelendő az, hogy a «gyors, olcsó és egyszerű jogszolgáltatás biztosítása» céljából «megindultak a polgári eljárás jelentős módosítására irányuló munkálatok és azok az előzetes tájékoztatók, amelyek a büntető eljárás körében még szükséges reformok előkészítésére irányulnak». Az ily jelszóval meginduló reformtól féltjük jogszolgáltatásunkat s ez okból reméljük, hogy ezek az előmunkálatok soká fognak tartani s az idő múlásával feleslegessé válnak.

Fellebbezett érték a teljesítési határidő kérdésében.

Az 1930: XXXIV. tc. (Te.) 24. §-a nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy élesen elhatárolandó a jogorvoslat megengedhetőségének elbírálásánál úgy a pertárgy, mint a kereseti követelés értékétől a fellebbezett érték összegének kiszámítása. A rendelkezésemre álló anyagból ezúttal csak azt találok kiemelendőnek, melyre nézve eddig közérdeklősége dacára sem jutottak felsőbb bíróságaink, nevezetesen a kir. Kúria, avagy valamelyik kir. ítéltábla oly döntéshez, mely előttünk ismeretes lenne.

De hallgatnak e kérdéstről a Te. miniszteri indokolása és magyarázói is, ekként úgy az elmélet, mint a gyakorlat jogászainak színe elé viendőnek találtam e kérdést hozzászólás és véleménynyilvánítás végett.

Az eset az, hogy peresfelek valamelyike az alperest készpénzben marasztaló elsőbírósági ítélet ellen csupán a teljesítési határidő megváltoztatása végett kíván fellebbezéssel élni. Adott esetben a

járásbíróóság 20,000 P. tőke és járulékaiban marasztalja alperest hat havi teljesítési határidő megszabása mellett a Pp. 397. § első bekezdésének felhívásával. Ezen ítélet ellen felperes azért fellebbez, hogy 15 napos teljesítési határidő állapíttassék meg, míg alperes fellebbezése egy évet kíván a rendkívüli körülmények igazolása mellett kimondani.

Felperes érvelése szerint súlyos károsodás érné, ha tőkéjét a per befejezése után még újabb félévig kellene nélkülöznie, alperes pedig felhossa, hogy a jelen gazdasági válság idején a fedezetül szánt mezőgazdasági ingatlanainak áron aluli elpocsékolása lenne oly joghátrány, mely szinte fel sem becsülhető, a hitelezőt nagy előnyhöz juttatná, őt meg a végrehajtás okozta hitelrontás elhárítása végett esetleg a legterheesebb feltételű kölcsön felhajszolására kényszerítené stb.

Íme az adott és a gyakorlatban most változatokban sokszor előforduló eset, melyben nyomban érezzük, hogy a fellebbezett érték itt nem vág egybe a megítélt, magas összegű követeléssel. Azzal is tisztában vagyunk, hogy itt van egy vagyoni érdek, mely védelmet igényel és számszerűleg értékelendő és az érték valószínűsítendő. Ettől függ ugyanis, hogy van-e helye fellebbezésnek és illetve felülvizsgálati kérelemnek.

Nem helyezkedhetünk arra a kényelmes álláspontra, hogy vegyük csak a fellebbezett értéket a marasztalás tárgyának összegével egyenlőnek. Nem pedig azért, mert az méltánytalanul drágítaná a perorvoslat költségeit és nem is vág egybe azzal a szinte bizonyosan kisebb vagyoni érdekekkel, mely a fellebbező felet kérelmének teljesítéséhez köti.

Gondoljunk arra a lehetőségre is, hogy kisebb marasztalási állomány esetén előfordulhat, hogy a megszorult adósra nézve a végrehajtásnak ellene foganatosítása okozhat tényleg oly kárt, mely felér a fizetni kötelezett összeggel. Így juthatunk arra az elgondolásra, hogy amidőn a fellebbvitel kizárólag a teljesítési határidő módosítására irányul, semmi esetben sem vehető a fellebbezett érték a marasztalás értékénél magasabbra. Tekintettel pedig a magasabb perértékre is, kimondandó lenne, hogy fellebbezett értéket a fellebező fél valószínűsíteni tartozik, ellenkező esetben a bíróság hivatalból is vizsgálván a fellebbvitel megengedhetőségének szempontjából a fellebbezett értéket, miként például a kereset beadása után hatáskörének elbírálása végett is, idevonatkozólag mégis, egyéb támogató adatok híján a járásbíróósági eljárásban a fellebbezett értéket 3000 pengőben, vagyis az általános járásbíróósági értékhatárban, míg a kir. törvényszék, mint elsőfolyamodású bíróság előtt 5000 pengőben állapítaná meg.

Ily irányú döntés a jogorvoslat rendjében két, illetve egy fokot engedne csak a szerint, hogy mely bíróságnál indult a per, azonban elég garanciát látok a kir. ítéltáblákban is, hogy mint fellebbezési bíróságok végső fokon döntsének a Pp. 397. § 1. bekezdése alapján a bíróság részére nyújtott belátás és méltányos mérlegelés jogával.

Illetékügyi szempontból is ez a mérték látszik arányosnak, nem pedig a megítélt követelés összege. *Dr. Csurgó György.*

Lehet-e házassági perben alperesnek ügyvédet szóval vallani?

Felperes teljesen alaptalan keresetet ad be felesége ellen a H. T. 77. § a) pontja alapján a nőtartási díj alóli szabadulás végett. Az asszony teljesen vagyontalan takarítónő, aki 30 P havi fizetést kap egy nagy közintézménynél, hol annyira igénybe veszik szolgálatát, hogy alig van arra is ideje, miszerint informálás céljából ügyvédjéhez eljárjon. A törvényszék elfogadja a szóval tett ügyvédvallást a Pp. 101. §-a szerint, az ítéltábla kifogásolja, mert a 643. § szerint a meghatalmazást fel kell mutatni s a Te. 54. § szerint közjegyzőileg, illetve bíróilag hitelesítve kell lennie. A keresetet a törvényszék a felperes meghallgatása alapján elutasította, mert más nővel közös háztartásban él.

Csak alperes részéről adott meghatalmazásról lehet szó, mert a Te.-nek ép az volt az alakiságoknak a házassági perekben való megszorításával, szaporításával célja, hogy megakadályozza, megnehezítse a válóperek megindítását.

A szóval való ügyvédvallást a járásbíróóságok előtti eljárásoknál ismerte már az 1868 : LIV. tc. 88. s az 1893 : XVIII. tc. 7. §-a is. A Pp. ezt kiterjesztette a törvényszéki eljárásra is, mert megszüntette az írásos tárgyalást, a szóbeli tárgyaláson pedig igénybe lehet

venni az ügyvédi meghatalmazásnak ezt a könnyű és kényelmes alakját. Egy a fontos, hogy ilyenkor a fél személyazonosságának ellenőrzése céljából a tárgyalási jegyzőkönyvbe vett szóbeli meghatalmazást aláírja.

A 643. § nem tesz kivételt a 101. § tekintetében, hanem csak azt a megszorítást eszközli, hogy a házassági per vitelére szóló különös meghatalmazást kell felmutatni. A «felmutatni» szót a törvényhozó szándéka szerint bizonyára nem úgy kell felfogni, hogy írásba foglalva, kézben tartva, lobogtatva kell a bíróságnak átadni, hanem a lényeg a «különös» szón van, azaz a szóval adott meghatalmazás szövegét a jegyzőkönyvben ennek figyelembevételével kell megfogalmazni, összeállítani. Kitűnik ez a 643. § 2. mondatából, hol egyszerűen, minden alakiságra való hivatkozás nélkül írja elő azt, hogy különös meghatalmazás szükséges a kereset vagy a viszontkereset támasztásához.

Ha tehát írásos meghatalmazást fel nem mutatnak, tárgyalanná válik a Te. 54. §-nak előírása is, hogy a meghatalmazáson az aláírásnak vagy kézjegynek bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve kell lenni. El lehet még tünődni azon, hogy helye lehet-e itt az 1874 : XXXV. tc. 25. § helyébe lépett 1886 : VII. tc. 9. § azon rendelkezésének, hogy a közjegyző, ha bármi okból nem tud eljárni és helyettese, vagy székhelyén más közjegyző nincsen, a közjegyzői székhelyen lévő járásbíróóság vezetője végzi mindazon teendőket, amelyek a közjegyző hatáskörébe tartoznak.

Felmerülhet így az a kérdés, hogy a szóbeli meghatalmazás azért sem fogadható el, mert bíróság hitelesíti és nem közjegyző, holott a székhelyen közjegyző is működik. Ad absurdum volna vive a hitelesítés alakisága, ha a bíróság elé a szóbeli meghatalmazás hitelesítése céljából kir. közjegyzőt vinnénk. A Te. 54. § nem hivatkozik a közjegyzői törvényre, csak a Pp. 317. § 1. bek. 3. pontjára. Megállapítható az is, hogy az utóbbi törvényszakasz sem hivatkozik erre. A törvényhozó szándéka világos : ha bíróság hitelesített, ez egyenlő értékű a kir. közjegyző hitelesítésével annál is inkább, mert ép az 1886 : VII. tc. 9. §-a a közjegyző akadályoztatását említi és halasztást nem szenvedhető esetekről beszél. Már a szóval adott meghatalmazás közjegyzői hitelesítése a bíróság előtt tényleg az abszurditásnál fogva megakadályozza a közjegyző működését s e gyorsan lepergetni kívánatos perbeli cselekmény egyszerűen halasztást nem tűrhet. A közjegyzői törvény különben is a közjegyzői teendők elvégzésének hatáskörével a járásbíróóság vezetőjét ruházza fel, tehát nem a házassági perben első fokon eljáró törvényszéki bírót. Ezért is említi a Te. minden megszorítás, hivatkozás nélkül a bírói vagy közjegyzői hitelesítést, mert ilyen bírói hitelesítésre is gondolt.

Az elől felhozott konkrét eset éppenséggel indokolja a kifejtett álláspont helyességét, az életviszonyokhoz való alkalmazkodást. Annak a szegény alperesnőnek még arra sincsen ideje, hogy magának hosszas eljárással szegénységi bizonyítványt szerezzen s a Te. 55. § ut. bek. szerint a bíróságtól szegénységet kérjen csak azért, hogy a Te. szerint a kir. közjegyzőnek ne kelljen költségeket fizetnie. A Te. az eljárások egyszerűsítése céljából született, ellenkezik rendeltetésével, ha az ilyen szegénységet megadása iránti kérelmekkel bonyolítjuk az eljárást, terheljük a bíróságot, hisz csak egy aktushoz, a meghatalmazásnak közjegyzői hitelesítéséhez van most erre szükség. Figyelemreméltó az is, hogy a közjegyzők nem is igen fogadják el a szegénységet a költségmentes meghatalmazás hitelesítéséhez, mondván : a Te. 55., 56. illetve 21. §-a felmenti a szegénységon fellépő felet a közjegyzői költségek előlegezése, megfizetése alól, de az 54. § erről említést nem tesz.

A felhozott esettől eltekintve általánosíthatunk, de csak az alperesre nézve, mert kell, hogy a törvény szavának rideg szigorát az élet törje meg. Ép e lap hasábjain mutatták ki, hogy falun mit jelent a Te. folytán egy válóper előkészítési költsége.

Dr. Korányi Károly.

Jogirodalom.

«Az iparszabadság a magyar ipari közigazgatási jogban.»

(Dr. Dános Árpád egyetemi magántanár legújabb könyvéről.)

Dr. Dános Árpád, egyetemi magántanár régi, kiváló művelője a közgazdasági irodalomnak. Egész könyvtárt tesznek ki munkái. Tizenöt esztendő előtt jelent meg «A Magyar Ipari Közigazgatási Jog» című hatalmas könyve, melyet annak idejében érdeméhez ké-

pest elismeréssel méltattak a könyv bírálói. Ez a munka első rendszeres feldolgozása volt a nagy joganyagnak. Szükséges voltát mi sem igazolja jobban, mint az, hogy a könyv teljesen elfogyott. Szűkebb keretben 1928-ban foglalkozik az iparra vonatkozó szabályokkal dr. Dános «A Magyar Ipar Története és legújabb szabályozása» című művében, melynek első részében általában beszél az iparról, a második részben pedig az ipar szabályozását tárgyalja.

A Magyar Jogászegylet kiadásában jelent most meg legújabb könyve, melynek címe: «Az iparszabadság a magyar ipari közgazgatási jogban.» A műnek célja — amiként azt a kiváló szerző előszavában hangsúlyozza — «nem gyakorlati, hanem tisztán tudományos», ezért a könyvben a régi és újabban hangyaszorgalommal összegyűjtött anyagot abból a szempontból vizsgálja, vajjon az iparra vonatkozó jogalkotásban mennyiben érvényesül a szabadság elve. Teszi ezt széles történeti megvilágításban, nem bátortalan kritikával. A történeti rész nem száraz előadás, nem a jelenségek szigorú ismertetése, hanem a nagy háttér széles területének többoldalú megvilágítása. Biztos kézzel vezeti ez az olvasót a forradalom lélektani elemeihez.

Az 541 oldalra terjedő munka első része a tartalom ismertetése, mely, úgy mondhatni, vezérszavakban adja az egyes fejezetek tartalmát. Ezenkívül a munka 12 fejezetből áll.

A «szabadság eszméje» címet viselő első fejezetben a szabadságot filozófiai megvilágításban ismerteti a görög bölcsészekről kezdve a legújabbakig, röviden, érdemben; azután a szabadságról a jog szempontjából, nagy irodalmi jártassággal és mégsem túltengően. Történeti rész következik ezután a gazdasági (ipari) élet-szabadságáról, a vonatkozó irodalom érintésével, de nagy önállósággal.

A II. fejezet az ipari közgazgatási jog fejlődésének történetét tartalmazza. Elsősorban a külföldi jogfejlődést, a legrégebb kortól kezdve. Részletesen ismerteti a céhek működését, azok fejlődését; igen érdekes az, amit a középkori városi élet alakulásáról ír. A magyar jogfejlődést az előmagyaroktól kezdve adja elő élénken, az etimológiáról sem felejtkezve meg, a városok keletkezésére, a céhi élet kialakulására, a céhi élet bomlására vonatkozó részek után elérkezik az 1872 : VIII. tc., az 1884 : XVII., 1922 : XII. törvényekig. Rámutat arra, hogy az 1922 : XII. tc. némely vonatkozásokban súlyosan érinti az iparszabadság elvét, mert abból indul ki, hogy a rossz gazdasági viszonyok között nem az elvek következetes megvalósítása a fontos, hanem a bajbajutott kézműiparosok megsegítése. Dános azoknak ad igazat, akik a kézműves iparosok részére gazdasági védelmet követeltek, mert a *közigazgatási védelem* csak átmeneti előnyt jelent.

Azután ismerteti az 1932 : VIII. tc. megalkotását sürgető mozgalmat, az iparosoknak erre vonatkozólag történt megszavaztatását. Ezúttal is erőteljes szavakban ismétli meg azt a nézetét, hogy a kisipar talpraállításához gazdasági segítség kell, mert ha teljes egészében állítanák is helyre a céh-intézményt, azzal sem segítenének a kézműiparon.

A III. fejezet az ipar fogalmát adja az ipari közgazgatási jog szempontjából, szembeállítván az ipar közgazdaságtani fogalmával, kiegészítve történelmi vonatkozásokkal. Ez a rész sok adatával különösen érdekes és szerzőnek fölényes tudását igazolja.

A IV. fejezet az iparszabadságra vonatkozó tételes jogot tárgyalja, a jogfejlődésről ezúttal sem felejtkezve meg. Ugyanitt emlékezik meg az iparügyekben eljáró hatóságokról, a hatósági döntésről és az illetékekről, a képesítéshez kötött iparokról, a céhi képesítésről.

Ebben a fejezetben tárgyalja még az engedélyhez kötött ipar gyakorlásának előfeltételeit, rámutatva, hogy az engedélyhez kötött iparok száma jelentősen megnövekedett, és végül az iparhatósági telepengedélyekről emlékezik meg.

Az V. fejezetben azzal a kérdéssel foglalkozik, vajjon az iparigazolványok szövege korlátozhatja-e az iparszabadságot. A sok történeti vonatkozás színessé teszi előadását. Ismerteti az iparos szabadságának korlátait a lakóhelyen kívül való iparüzésnél. (Fióktelep, vásárolás, vándoripar.)

A VI. fejezet az iparigazolvány, illetve iparendély kiszolgáltatását illető kivételes rendelkezésekről szól, az özvegyi jogról, az iparnak bérlet és jogi személyek által való gyakorlásáról.

A VII. fejezet az ipar gyakorlásának módjainak korlátait ismerteti, szól a tisztességtelen versenyről, a hatósági ármegállapításról, végeladások engedélyezéséről. A tételes jog ismertetése után visszatér a multa, sokféle adatot hozva fel.

A VIII. fejezet az ipar beszüntetéséről szól, mirészben azt a nézetet vallja, hogy nem közigazgatási, hanem bírói útra kellene utalni azt a kérdést, vajjon az iparost munkájának abbanhagyására kényszerítsék-e?

A IX. fejezet az iparosok alkalmazott-tartási jogát tárgyalja. Ismerteti az inasokra vonatkozó korlátozó rendelkezéseket, szól a segéd-(üzletvezető) tartás jogáról, a történeti részt itt is utólag ismertette.

A X. fejezet az iparosok egyesülési szabadságának kérdését világítja meg. Beszél az iparostársulatokról, a gildekről, az ipartestületekről, utóbbiakkal kapcsolatban az 1932 : VIII. tc.-ről, amely törvény az ipartestületi kényszert mondotta ki. Utal a szervezkedés tekintetében a trianoni szerződés 355. cikkének 2. pontjára, amely kimondja, hogy törvényes célra úgy a munkaadók, mint a munkások szabadon szervezkedhetnek.

A XI. fejezet azokat a helyhatósági parancsokat, törvényeket és miniszteri rendeleteket ismerteti, amelyeket a könyv — az iparszabadság szempontjából — megvizsgált.

A XII. fejezet az irodalomról szól.

A könyv utolsó része a név- és tárgymutató, amelynek előnyöségét nem kell magyarázni.

Dr. Dános hatalmas munkát végzett. Műve nagy és nem múló érték. Lelkiismeretes részletezése miatt forrásnő marad. Külön ki kell emelnem a könyv kifogástalan magyarságát és szabatoságát.

Dr. Barthos Andor.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Magánjogi társaság.** A zenekari szolgáltatásokra irányuló társas vállalkozásnak, mint magánjogi társaságnak, sem cége sem a tagok személyétől független ú. n. *eszméi értéke* a forgalmi életben nincsen. Azok a jogelvek tehát, amelyek valamely változatlan cégszöveggel tovább folytatott kereskedelmi társaságból kilépő tag javára vagy az elhunyt társasági tag örökösei javára a fennmaradt társaság eszméi értékének mint a kifizetendő társasági vagyoni illetőség egyik alkatelemének megtérítéséhez való igényt elismerik, ebben az esetben alkalmazást nem nyerhetnek. (Kúria, 1933. márc. 3. P. IV. 3757/1932.)

2. **Szerződéskötés.** Az írni-olvasni tudó fél a saját anyanyelvén kiállított okirat felolvasásának és megmagyarázásának meg nem történetére sikerrel nem hivatkozhatik. (Kúria, 1933. febr. 8. P. II. 972/1931.)

3. **Vétel.** A vevő minőségi kifogással és ezen alapuló jogaival nemcsak akkor élhet, ha az árut már átvette, mert a vevő azt az árut, amely a szerződésnek vagy a törvényi köteleknek meg nem felel, átvenni általában nem is tartozik (K. T. 345. §); hanem jogában áll az árut kifogásolni és a K. T. 348. §-a alapján az ügylettől elállani akkor is, ha a vevő az áru hiányairól már annak átadása előtt tudomást szerzett. (Kúria, 1933. márc. 3. P. IV. 2804/1931.)

4. **A vállalkozónak** az a ténye, hogy a megrendelőt már a szerződés megkötését követő rövid idő múlva ismételt az egységárak felemelése iránti kérelmével, még annak jelentékeny mértékben történt felemelése után is, tovább zaklatta és vagyoni tönkretételét hangoztatta, komoly alapot ad arra a feltevésre, hogy a szerződésnek jövőbeli zavartalan és pontos teljesítésére sem kész, sem képes nem lesz. (Kúria, 1933. febr. 22. P. IV. 2238/1932.)

5. **A vasúti fuvarozási szerződés** megkötése az árunak fuvarlevéllel együtt való átvételével történik, teljesítése az árunak a fuvarlevélben kijelölt átvevő részére való kézbesítésével ér véget. Az a szállítmány, amely az átvételre nem jogosult személynek adatott ki, sem a fuvarozónak, sem a címzettnek, sem a feladónak rendelkezésére nem áll, s így az a fuvarozási szerződésnél érdekelt összes felekre nézve elveszett. (Kúria, 1933. márc. 14. P. IV. 2166/1931.)

6. **Külföldi fizetési korlátozás.** Az a körülmény, hogy a követelés kifizetése a külföldi adós hazájának jogszabályai szerint korlátozásnak alávetett, a követelés érvényesítését és az adósnak marasztalását a magyar jogszabályok szerint nem gátolja. (Budapesti Tábla, 1932. dec. 24. P. V. 10,585/1932.)

7. **Adóstársak visszkeresete.** A felek magánjogi viszonyában arra nézve, hogy a kir. kincstárral szemben egyetemleges kötelezettségben álló felek bélyeg- és jogilleték fizetése esetén adóstársaiktól

követelhetnek-e és milyen megtérítést, az általános magánjog szabályai irányadók, ennek a követelésnek az elbírálása a rendes bíróság hatáskörébe tartozik. (Kúria, 1933. febr. 23. P. IV. 288/1932.)

8. **Az átértékelés** alá eső követelést akként kell megállapítani, hogy a különböző és kölcsönös követeléseket egyenlő értékre kell átszámítani és egymással szembeállítani. (Kúria, 1933. márc. 9. P. IV. 2389/1931.)

9. **A veszélyes üzemből** folyó tárgyi felelősség annak a személyéhez tapad, aki mint a gépkocsi tulajdonosa vagy birtokosa a gépkocsit forgalomban tartja. A tehergépkocsinak mint zálogtárgynak a birtokából nem lehet következtetést vonni arra, hogy a gépkocsit a zálogtartó üzemből is tartotta. (Kúria, 1933. febr. 22. P. II. 2519/1931.)

10. **Kártérítés.** Síremlék (sírkő) állítása a tisztességes eltemetés keretén kívül esik és csupán oly kegyeleti tény, amit a hozzátartozók csak a saját terhükre eszközölhetnek. Költségeiben a tárgyi felelősség alapján kártérítésre kötelezett nem marasztalható. (Kúria, 1933. febr. 9. P. II. 1963/1932.)

11. **Munka díjazása.** A más érdekében, felkérésre, megbízásból végzett munka ingyenessége nem vélelmezhető s a munkára adott megbízás, ellenkező kikötés nélkül, a munka díjazására való készséget is magában foglalja. (Kúria, 1933. febr. 17. P. II. 4275/1932.)

12. **Remuneráció.** Az eltöltött szolgálati időre eső remuneráció, a szolgálati viszonyban évközben, jogilag és ténylegesen való megszűnése esetén, más megállapodás hiányában, azonnal követelhető. (Kúria, 1933. febr. 22. P. II. 1931/1931.)

13. **Elbocsátási ok.** A szolgálati viszonyról össze nem egyeztetendő, hogy az alkalmazott a munka helyiségében a többi alkalmazottak jelenlétében szokásszerűen, bárha idegességből is, az ügyvezető igazgatót becsúszó s a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított kifejezéseket használjon. (Kúria, 1933. febr. 1. P. II. 446/1931.)

14. **Felmondási illetmények.** A szolgálati szerződésből folyó kölcsönös bizalom, jóhiszeműség és hűség elvével ellentétben felperesnek az a magatartása, hogy a földtulajdonos gazda által neki biztosított állást elfogadva és szolgálatát a haszonbérletnél ugyanazon birtokon tovább folytatva, a földtulajdonos ellen felmondási illetmények iránti követelésével csak 12 év után lép fel. (Kúria, 1932. jan. 31. P. II. 2005/1931.)

H. D.

Szemle.

— **Dr. Csorna Kálmán a székesfővárosi árvaszék új elnöke.** A székesfőváros árvaszékének elnöki székébe, mely a közszertetben állott Ágoston Géza hirtelen elhunytaival, három hónappal ezelőtt üresedett meg, a törvényhatósági bizottság közgyűlésének bizalma dr. Csorna Kálmánt, a kiváló jogászt és szociálpolitikust emelte.

A magyar jogéletnek erről a fontos eseményéről mi is őszinte örömmel emlékezünk meg. Az ország első gyámhatóságának elnöki tiszte nemcsak előkelő állás, diszes pozíció, hanem a preventív jogvédelemnek egyik fontos őrhelye, amelynek jelentősége, a jelek szerint, állandóan növekszik. A törvényhozás és a kormányzat egyre bővíti a gyámhatóság jogszolgáltató hatáskörét s ennek a fejlődő feladatkomplexumnak megoldása és színvonalas irányítása vérbeli jogászt, de egyben invenciózus közigazgatási szakembert kíván.

Az új elnök egyéniségének agilitása, jogászkarrierben elismert közhivatali és tudományos működése, jelentős szakirodalmi munkássága a köztudomású tények inherens bizonyító erejével szólnak a mellett, hogy az ő megválasztásával teljes mértékben érvényesült a régi, de nálunk oly sokszor mellőzött angol axioma: the right man on the right place.

Dr. Csorna Kálmán közhivatali szolgálatát a kerületi eljárásügyi közigazgatásnál kezdte meg, majd 1908-ban a

tisztai ügyészséghez került, innen 1914-ben az árvaszékhez egyszerre jegyzővé, majd ugyanabban az évben ülnökké választották. 1931-ben elnökhelyettes lett és számos bonyolult ügy intézésén felül tevékeny részt vett a gyámhatósági adminisztráció nagy munkájában és nemzetközi kongresszusokon képviselte az árvaszéket.

Bámulatos munkabírást mutatja, hogy a derekas hivatali teljesítmény mellett számos cikket, tanulmányt írt hazai és külföldi jogi és szociálpolitikai szaklapokba és négy kötet önálló munka került ki kezei alól. Sajnálatosan elhanyagolt gyámügyi és gyermekvédelmi szakirodalmunkban Csorna művei hézagpótlóak és a szakkörök elismerését vívták ki. Az új elnök tudományos működését a budapesti egyetem közgazdaságtudományi kara hivatalos fémjelzésével ellátta, amikor néhány évvel ezelőtt a gyámügyi és gyermekvédelmi közigazgatási tárgykörből magántanárrá habilitálta.

A Jogtudományi Közlöny nemcsak tisztelettel és elismeréssel, de bensőséges szeretettel is üdvözli az új árvaszéki elnököt, mint régi illusztris munkatársát és őszinte szívvel sok sikert kíván nemes célkitűzéséhez: az ország első árvaszékénél a jog és a szociálpolitika tradicionális harmóniájának továbbfejlesztéséhez.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér.**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédgondok csökkentése: leírásokat, másolásokat, fordításokat «Tempo» irodában végeztetni. V., Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

552

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidatásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott
kir. törvényszéki bíró**Ára fűzve 4 pengő**

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és**LAMPEL R.** könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
 Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
 Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
 Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Csorna Kálmán egyet. m. tanár, székesfőv. árvaszéki elnök: Az intézetbe szállított ideg- és elmebetegek rögtönös jogvédelme. — Dr. Reisinger Ferenc aradi ügyvéd: Az elmeógyógyintézetek jogrendjének kiépítéséről. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. **Melléklet:** Ügyvédi Közlöny 23. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXV.

Az intézetbe szállított ideg- és elmebeteg rögtönös jogvédelme.¹

A Magyar Elmeorvosok Egyesületének azt a megtisztelő felkérését, hogy a XII. országos értekezleten egyik referátum előadását vállaljam, örömmel teljesítettem. Impulzust adott nekem erre az a tény, hogy az elmebetegek jogi védelmének kérdése már ismételtelen foglalkoztatott abból az okból, mert meggyőződésem szerint azok között a szervek között, amelyek az elmehibás egyének sorsával törődnek, éppen a gyámhatóság az a szerv, amelyre nemcsak a jogi védelem, de a személyi felügyelet és gondozás révén is a főszűlly nehezedik.

Az elmeorvos teendője ugyanis tisztán orvosi működés, a bíró funkciója mind az internálás, mind a gondnokság alá helyezés körül tisztán ténymegállapítás, ellenben a gyámhatóság szerv tevékenysége sokkal több oldalú (adminisztratív jellegű, a közérdek megóvását célzó, jogi és személyi felügyeleti tevékenység).

Így jutottam én abba a helyzetbe, hogy kezdetben több szakcikkben, majd 1928. áprilisában a jogászggyűlésen egy tanulmányban és most a Magyar Elmeorvosok Egyesületében foglalkozom az emberiség e legszerencsétlenebb rétege védelmének kérdésével. A discussió tárgyává tett kérdés — úgy vélem — kissé szűkre szabott, mivel az elmehibás egyéneknek gyors jogi védelembevételére nemcsak a zártintézetbe szállított kategóriáknál, hanem talán még sokkal inkább a zártintézetbe nem került eseteknél volna szükség.

Indokolja ezt nemcsak az a körülmény, hogy az országban levő mintegy 40,000 elmehibás egyének kevesebb mint fele, kb. 18,000 kerül csak zártintézetbe, illetve telepszerű kihelyezésre, úgynevezett családi ápolásba, de főleg az a megfontolás is, hogy az elmehibás egyén intézeti ápolásba vételének ténye folytán a jogi forgalom biztonsága kevésbé van már veszélyeztetve, mint a szabadon levőknél.

Tapasztalati tény mindazonáltal az, hogy még a gyógyintézetbe beszállított elmehibás egyének is igen sok esetben vannak kitéve annak, hogy akár saját ténykedésük folytán (pl. végrendelet alkotás), akár mások, pl. rossz szándékú rokonok, barátok, szomszédok stb. kizsákmányoló célzatú működése folytán (jogügyletkötés, értékek át-, illetve elvétele formájában) súlyos károsodást szenvednek.

Természetesen még inkább áll ez azokra, akik bármilyen okból zártintézeti kezelésbe nem kerülhetnek.

Feleltette szükséges volna ezért az ily egyéneknek jogi védelme érdekében az, hogy rögtön a baj kezdeti stádiumában megfelelő képviselőt, jogi oltalmat nyerjenek.

Kérdés már most, megvan-e jogrendszerünkben ez a hatékony és rögtönös védelem és ha nincsen meg, hogy lehetne azt a jövőre

nézve intézményessé tenni? A problémát tehát egyrészt a meglevő adottságok szemszögéből, másrészt a jövő megoldás szempontjából teszem vizsgálat tárgyává.

A jelenlegi helyzetet vizsgálva mindenekelőtt azt kell előrebocsátanom, hogy a jogtudomány az elmehibás egyének, illetve egyben a jogi forgalom védelme végett két irányú szabályozást tart szükségesnek.

Egyrészt a *represszív jog* az elmebeteg személyek ügyleteit általában *semmiseknek* jelenti ki, amelyek mindenki által, mindenkor hatálytalaníthatók, másrészt a *preventív jog* már régi idők óta kifejlesztette a *gondnokság alá helyezés* jogintézményét a végett, hogy a tartós elmebeli kóros állapotban szenvedő és ügyeiket ellátni nem tudó egyének a saját javuk és a jogi forgalom biztonsága érdekében különös hatósági oltalomban részesüljenek.

A gondnokság alá helyezés jogintézménye az európai jogrendszerek szerint általában deklaratív, illetve konstitutív hatállyal vagy *cselekvőképtelenséget*, vagy *korlátozott cselekvőképességet* von maga után. A cselekvőképtelenségnek joghatálya a megkötött ügylet *semmisége* lesz, míg a korlátozott cselekvőképesség tekintetében a különböző jogrendszerek más és más felfogáson vannak. Így a német jogrendszer szerint a gondnokság alá helyezett *elmegegye* *korlátozott cselekvőképességű* (ellentétben a gondnokság alá helyezett elmebeteggel, aki cselekvőképtelen), ami abban nyilvánul meg, hogy ügyleteinek joghatálya bizonyos *függő érvénytelenség* lesz, amely a törvényes képviselő jóváhagyása folytán visszaható erővel teljesen érvényre emelkedik.

Viszont a magyar jog álláspontja szerint a *gondnokság alá helyezett elmebeteg* cselekvőképessége *korlátozott*, ami azonban úgy értendő, hogy a kötelezettségvállalás és joglemondás tekintetében az *elmebeteg önálló ügylete* még akkor is semmis, ha nem volt elmebeteg és tévesen tették gondnokság alá vagy kigyógyult, viszont az *előnyére szolgáló* (ingyenes) saját jogügylete csak akkor semmis, ha annak *létesítésekor tényleg elmebeteg* volt, aminek fennforgása viszont a gondnokság alá helyezés ténye által vélelmeztetik.

A gondnokság alá helyezett *gyengeelméjű* jogunk álláspontja szerint *szintén korlátozott cselekvőképességű*, azaz az ingyenes ügyletek tekintetében *saját személyében* ügyletképes.

A gondnokság alá helyezés jogintézménye tehát az a jogi berendezés, amely az elmehibás egyén teljes vagy korlátozott jogfosztásával jár, minthogy annak jogerős elrendelése és hivatalos közzététele után az ítélet a gyámhatósággal közöltetik a végett, hogy a *gondnok hivatalból kirendeltetvén*, a gondnokság alá helyezett egyén *helyett és nevében* attól kezdve jogcselekményeket végezzen.

Ez a jogintézmény azonban jelentkezésében és kihatásában *kettős hátránnyal* jár.

Egyrészt azt az eljárást, amely dönteni hivatott a tekintetben, hogy egy nagykorú egyén épelméjű vagy sem, cselekvőképességét megtartsa-e vagy sem, szóval, hogy vagyoni jogi és személyi — mondhatnám becsületbeli — korlátozás alá kerüljön-e vagy sem, *nem lehetett gyors és soronkívüli eljárás formájában megalkotni*.

Ebben az eljárásban a döntést beható és kimerítő vizsgálatnak kell megelőznie, amelynek számot kell vetni a gondnokság alá helyező jogvédelmével. Éppen ezért ez az eljárás a gyakorlatban is rendszerint szerfölött hosszadalmas. De éppen ilyen hosszadalmas és körülményes viszont a már elrendelt gondnokság alól való felmentésre irányuló eljárás is.

Másrészt a gondnokság alá helyezés folytán az intézmény

¹ A Magyar Elmeorvosok Egyesületének XII. országos értekezletén tartott előadás.

jogi hatásain kívül számos olyan nem jogi, nem szándékolt, de annál veszélyesebb *mellékhatások* is jelentkeznek, amelyek legalább is olyan horderővel bírnak, mint a jogi hatások.

Nevezetesen a gondnokság alá helyezési eljárással járó izgalmak akárhányszor erősen veszélyeztetik az elmehibás egyén egészségét, amely veszélyeztetéstől különben meg lehetne őt kímélni.

A gondnokság alá helyezés emellett mint szegényfolt, mint súlyos lelki terheltség hat a gondnokoltra, amelynek terhe alatt nemcsak a gondnokság egész ideje alatt, de még akkor is szenved, amikor azt már megszüntették. A jóhírnév, a hitelképesség a felmentés után továbbra is csorbát szenved és a környező külvilág, az emberek a felmentés után is csak alsóbbrendű lényt hajlandók látni a gondnokság alól szabadult egyénben.

A magyar jog szerint pedig még a politikai, sőt a családi állással kapcsolatos jogait (apai hatalom, gyámság stb.) is elveszti a gondnokság alá helyezett.

És nem kevésbé súlyosan nehezedik a gondnokság alá helyezés által előidézett megbélyegzés a gondnokolt egész családjára is, mivel az egyik családtag megbélyegzése a családi becsület csorbítását is jelenti, ami azután igen sok családi konfliktus kiinduló pontjává válik.

Az itt vázolt mellékhatások szorosan kapcsolódnak a gondnokság alá helyezés intézményével és attól el nem választhatók.

Éppen ezért egyrészt ezeknek a hatásoknak elkerülése végett, másodszor a gondnokság alá helyezési és a megszüntetési eljárás hosszadalmasságának kiküszöbölése céljából szükségessé vált a jogrendszerekbe olyan más jogintézményeknek — mint *pótszereknek* — bevezetése, amelyek a gondnokság alá helyezés előfeltételeinek megléte esetén alkalmasak a *gondnokság alá helyezés hatását előidézni*, mégis anélkül, hogy annak *nem jogi mellékhatásai* bekövetkeznének.²

Ezeket a pótingtézményeket a különböző jogrendszerekben részint a törvények, részint pedig a bírói joggyakorlat létesítették, illetve fejlesztették ki.

Ilyen jogintézmény a német jogban az *ideiglenes gyámság* (vorläufige Vormundschaft) és a *kisebb gondnokság* (Pflegschaft) amely jogintézmények nálunk még nem is léteznek.

Mindkét intézményt arra használja fel a *gyámhatóság*, tehát nem a gondnokság alá helyezési pert uraló bíróság, hogy azokban az esetekben, amelyeknél bár a gondnokság alá helyezés előfeltételei meg is vannak, mégis a gondnokság alá helyezés elrendelését mellőzze és más enyhébb kihatással bíró jogintézményt tegyen helyébe mint surrogatumot.

Az *ideiglenes gyámságot* olyan nagykorúval szemben rendelheti el a gyámhatóság, aki ellen gondnokság alá helyezése végett indítványt tettek, ha az személye vagy vagyona lényeges veszélyeztetésének elhárítása végett szükséges (B. G. B. 1906. §). Az eljárás hivatalból megy, a gyámság alá helyezendő beleegyezése vagy meghallgatása nem szükséges, a gyámhatóság az ideiglenes gyám megválasztásánál nincs törvényes elsőbbségekhez kötve, hanem szabadon választ gyámot. Az eljárás és a jogorvoslat gyorsított alakban történik.

Az ideiglenes gyámság alá helyezett egyén csupán korlátozott cselekvőképességűvé válik még akkor is, ha elmebeteg volt és per-képességét is elveszti.³

Amint látjuk az itt felsoroltakból, az intézmény nemcsak joghatásaiban, de kísérő mellékkihatásában is lényegesen enyhébb a gondnokság alá helyezés intézményénél.

Még enyhébb kihatású jogintézmény azután az ú. n. *kisebb gondnokság* (Pflegschaft). A gyámhatóság gondnokot (Pfleger) rendelhet ugyanis olyan gyámság alatt nem álló nagykorú részére, aki szellemi hibája miatt egyes ügyeit vagy ügyeinek egy meghatározott körét, különösen vagyoni ügyeit nem képes ellátni (B. G. B. 1910. §). A gondnokot csak az illető beleegyezésével lehet ugyan kirendelni, azonban a törvénynek ama rendelkezése folytán, hogy nem kell a szellemi hibás egyént meghallgatni akkor, ha a vele való megértődés lehetetlen, a bíróságoknál oly értelmű liberális gyakorlat fejlődött ki, hogy ennek szükségét a gyámhatóság szabad mér-

legelésére bízzák.⁴ A gondnok személyét a gyámhatóság szabadon választja ki.

A gondnokság elrendelése a cselekvőképesség korlátozását nem vonja maga után, hanem a gondnok a reábizott ügyekben csak az állam által kirendelt *általános vagy speciális meghatalmazott állását* nyeri el.⁵

A bíróságok már most a körülményekhez mérten válogatnak, hogy melyik jogintézményt alkalmazzák a konkrét esetben: a kisebb gondnokságot mint legenyhébbet, az ideiglenes gyámságot mint súlyosabbat, avagy a gyámság alá helyezést mint legsúlyosabbat a szerint, amint a cselekvőképesség korlátozása nélkül egyes cselekmények megtételére van szükség, avagy a cselekvési képesség korlátozására, illetve a teljes cselekvőképtelenség előidézésére.

Megtörténik a gyakorlatban, hogy az ideiglenes gyámság vagy a kisebb gondnokság éveig tart és ilyenkor az első esetben valószínűs gyámság alá helyezés jellegével bír.⁶

Hasonló rendelkezéseket találunk a svájci és a francia jogban is.

Nevezetesen a *svájci ptkv.* 395. §-a kimondja, hogy ha egy személynek gondnokság alá helyezésére nincs elegendő ok, azonban oltalma végett cselekvőképességének korlátozására van szükség, úgy a gyámhatóság *tanácsadót (Beirat)* adhat melléje, akinek közreműködése elengedhetetlen a következő esetekben és pedig: pervitelnél és egyességekötésnél, ingatlanok eladása, vétele, megterhelése esetében, értékpapírok eladása, vétele, elzálogosítása esetében, építkezéseknél, kölcsönadásnál és felvitelnél, tőkefizetések átvételénél, ajándékozásnál, váltókötelezettség és kezesség vállalásnál. A vagyonkezelés is elvonható a védelemre szorulttól.

A *francia jog* szerint minden nehéz, tartós szellemi megbetegedés esetében a gondnokság alá helyezést el kell rendelni. Könnyebb esetekben (elmeengesség) a Code civil 499. §-a alapján a bíróság csak az ú. n. *tanácsadószervezet (conseil)* rendeli ki, amely nélkül az illető nem perelhet, egyességet nem köthet, kölcsönt nem vehet fel, tőkejellegű ingót el nem idegeníthet, javait jelzáloggal meg nem terhelheti.⁷

A gondnokság alá helyezési perben a törvényszék az ú. n. *ideiglenes gondnokot (administrateur provisoire)* rendelheti ki, ha annak helye van a végből, hogy a gondnokság alá helyezendő személyének és vagyonának gondját viselje (Code civil 497. §). Ennek megválasztásánál a bíróság diszkrécionális joggal bír.

Igen fontos rendelkezéseket tartalmaz továbbá a francia jogban az 1838. évi június 30-i törvény a kórházakba, illetve nyilvános jellegű elmeegógyintézetbe internált, gondnokság alá nem helyezett elmebetegek tekintetében.

Nevezetesen az ilyen intézetek igazgató-, illetve felügyelőbizottmányai egy kijelölt tagjuk útján jogosultak az *ideiglenes gondnok (administrateur provisoire)* feladatkörét gyakorolni az internált személyekkel szemben.

Ez a jogkör kiterjed az illető személyt megillető követelések behajtására, adósságainak törlesztésére, haszonbérbeadásra, sőt a törvényszék elnökének felhatalmazása folytán ingók eladására is. A behajtott összegeket a gondnok az intézet pénztárába köteles befizetni.

Kimondja ez a törvény azt is, hogy az internált egyén vagy rokona, házastársa, avagy barátja, illetve a királyi ügyész kérelmére a törvényszék az ilyen internált egyének részére még *külön gondnokot* is nevezhet ki, aki felügyelni tartozik arra, hogy az internált egyén jövedelmei sorsának enyhítésére és felgyógyulásának előmozdítására fordíttassanak, és hogy — amint azt állapota megengedi — jogai gyakorlásába visszahelyeztessék.

Fontos rendelkezése végül a törvénynek az is, amely kimondja, hogy az ily zártintézetbe internált egyének által kötött ügyletek és végzett jogcselekmények elmebaj okából megtagadhatók.

A külföldi jogrendszernek itt ismertett rendelkezései tehát mind oda mutatnak, hogy a gondnokság alá helyezési eljárás hosszadalmasságából, nemkülönben a gondnokság alá helyezés tényéből származó hátrányok és nem kívánatos következmények elkerülése

² Így Endemann: Lehrbuch des bürg. Rechts című munkájában azt mondja, hogy az ideiglenes gyámság elrendelése korrekció azon idővesztés ellen, amely a nélkülözhetetlen gondos vizsgálat következtében szükséges a gondnokság alá helyezési eljárásban. II. köt. 844 old. 41. jegyzet.

³ Lásd Staudinger: Kommentar 1926. IV. kötet 1634. oldal.

⁴ Lásd Staudinger: előbbi mű 1649. oldal és Werner Diamand: Vorläufige Vormundschaft und Gebrechlichkeitspflegschaft als Ersatzformen der Entmündigung. 1931. 80. old.

⁵ Így Staudinger: id. mű 1640. old.

⁶ Lásd Werner Diamand: előbbi mű 60. old.

⁷ Lásd Heinsheimer-Wolff: Frankreichs Code civil 137. old.

végezt a különböző törvények iparkodnak olyan enyhébb rendszabályokat bevezetni, amelyek alkalmasak ugyan az elmehibás egyének személyi és jogi forgalombeli megvédésére, mégis a gondnokság alá helyezés káros következményei nélkül.

Áttérve már most annak vizsgálatára, hogy az *elő magyar jog* e téren mily fejlettséget mutat fel, sajnálattal kell megállapítanom, hogy érvényes jogszabályaink alig tartalmazznak az ismerttetett külföldi jogszabályokhoz hasonló *pótlásra alkalmas jogintézményeket*, hogy továbbá bírói gyakorlatunk nem tanúsít kellő érzéket az iránt, hogy a meglevő törvényi rendelkezéseket kiterjesztőleg magyarázva, ilyen alkalmas kisegítő intézményt létesítsen.

A gondnokság alá helyezés intézményének jogi kihatását (korlátozott cselekvőképesség) a magyar jogban már fentebb megjelöltem, nemkülönben reámutattam arra is, hogy a gondnokság alá nem helyezett elmehibás egyén által alkotott jogügylet nem semmis, hanem csak megtámadható abban az esetben, ha az elmehibás egyén a jogügylet létesítésekor öntudatától és akaratképességétől teljesen meg volt fosztva. Ámde kirívó visszásság volna az, ha az elmehibás egyén azalatt, míg ellene a gondnokság alá helyezési eljárás folyik, minden korlát nélkül jogügyleteket köthetne és az utólagos megtámadáson kívül nem volna mód e káros tevékenység megakadályozására.

Az erre szolgáló megelőző *kisegítő eszközt* a törvény tényleg meg is alkotta az 1885: VI. tc. 5. §-ában szabályozott *zárgondnokság intézményével*, amely a gondnokság alá még jogerősen nem helyezett elmebeteg és elmegegye cselekvési képességét épp olyan hatályúnak nyilvánítja, mint a gondnokság alá helyezettét, feltéve, hogy az elmehibás egyén utólag *tényleg gondnokság alá helyeztetik*.

Ennek az intézménynek azonban szervi hibája az, hogy a zárlat elrendelése a gondnokság alá helyezési pert *vívó bíróság* (kir. Törvényszék) hatáskörébe tartozik, nempedig a gyámhatóság hatáskörébe, úgy mint a német ideiglenes gondnokság alá helyezés elrendelése; minek folytán az eljárás igen hosszadalmas annál is inkább, mivel a zárgondnok kirendelése viszont a gyámhatóság hatáskörébe vág. Másrészt bíróságaink is nagyon szűkkeblűen magyarázzák a kirendelt zárgondnok jogkörét, mivel olyan bírói döntések is vannak, amelyek szerint a zárlatot szenvedő nem veszt el perbeli cselekvőképességét és a zárgondnok őt csak a zárlat tárgyát képező vagyon fenntartása érdekében indított perekben képviseli.⁸

Még egy további kisegítő jogintézmény létesítéséről is gondoskodott törvényhozásunk, amely azonban még inkább erőtlenséget és célját tévesztett, mint a zárlat intézménye. Ez a gyámsági törvény 258. §-ában megjelölt *ideiglenes gondnok* kirendelése.

A törvényszakas akként rendelkezik, hogy az árvaszék *elmebeteg* részére addig is, míg gondnokság alá helyezésük bíróság kimondatná s a rokonok meghallgatásával a gyámhatóság által gondnok rendeltetnék, *szükség esetében* ideiglenes gondnokot rendel.

A 259. § értelmében pedig az ideiglenes gondnok hatásköre csupán a gondnokolt személyi ügyeire s vagyonára való *felügyeletre* terjed ki s addig, míg ily ideiglenes gondnok rendeltetnék, a vagyon körüli felügyelet a községi közgyámot illeti.

Ezt a jogintézményt nem tekinthetjük alkalmasnak arra, hogy miként a német jogbeli ideiglenes gondnokság, vagy a kisebb gondnokság a végleges gondnokság alá helyezés intézményét annak hátrányos következményei nélkül helyettesítse, a *következő okokból*:

Jóllehet az ideiglenes gondnokot az árvaszék rendeli ki, aminek folytán az eljárás lebonyolítása gyors és hatálya csakhamar érvényesülhet, mégis annak következtében, hogy a törvény csak *elmebeteg* részére engedi meg az ideiglenes gondnokot kirendelni, ezáltal tényleg kizárja a védelemből az elmehibás egyéneknek egy nagy kategóriáját, a *gyengeelméjűeket*. Igaz ugyan hogy ezen a hiányon az árvaszék kiterjesztő magyarázattal segíthet, különösen azáltal, hogy a törvény nem kívánja előfeltételként sem a gondnokság alá helyezési eljárás előzetes kérését vagy megindítását, sem pedig az elmehibás egyén előzetes meghallgatását, hanem csupán a szükség fennforgását, ami legtöbbször megvan akkor, ha az elmehibás egyének vagyona vagy jövedelme van. Ez alapon az árvaszék hatósági orvosa útján konstatálhatja az elmehiba fennforgását és szabadon kiszemelve kirendelheti az ideiglenes gondnokot még *kimondott gyengeelméjűség* fennforgása esetében is. Egy ilyen gyakorlat kialakulása nézetem szerint felette kívánatos is lenne.

Egy további oka azután az intézmény tökéletlenségének az a törvényi rendelkezés, hogy az ideiglenes gondnok *hatásköre* csupán a gondnokolt *személyi ügyeire s vagyonára való felügyeletre terjed ki*. Ez a törvényhely tehát csak egy bizonyos felügyeleti jogkört (custodia) szánt az ideiglenes gondnoknak, de nem képviseleti és vagyonkezelői hatáskört is. Ámde figyelemmel arra, hogy a törvény e rendelkezése végelemzésben és a dolog természeténél fogva az ideiglenes gondnokolt egyéneknek cselekvései képességét bár korlátozottan és ideiglenes jelleggel, de mégis *tényleg* felfüggeszti,⁹ a bíróságoknak lett volna joga és feladata ezt a törvényhelyt kiterjesztőleg olyként magyarázni, hogy az ideiglenes gondnok hatásköre a gondnokolt perbeli képviseletére is kiterjed. Ilyen felsőbírósági gyakorlat volt is egy időben (Kúria 4060/1911. Mjogi Dtár VI. 54. eset), újabbban azonban az ellenkező álláspont jutott felsőbírói döntéseinkben kifejezésre, eléggé sajnálatos módon.¹⁰

Ugyanilyen homályos és bizonytalan az a joggyakorlat is, amely az ideiglenes gondnokság elrendelésének telekkönyvi feljegyzése tekintetében bíróságainknál érvényben van, mivel a székesfővárosi árvaszék ily célzatú megkereséseit némelyik telekkönyvi hatóság teljesíti, viszont mások azokkal szemben elutasító álláspontra helyezkednek.¹¹

Pedig kézzel fogható előny származnék abból, ha bíróságaink mindkét jelzett irányban célszerűségi okokból liberálisan magyaráznák a törvényt, amely tiltó rendelkezést ezirányban tényleg nem is tartalmaz. Az előny az lenne, hogy egyrészt az eljárás rövid idő alatt befejezést nyerne, másrészt a gondnokság alá helyezés káros következményeinek (szakértő orvosi vizsgálat, hírlapi közzététel, megbélyegzés stb.) elkerülésével a vagyon leltározása és az ideiglenes gondnok hatósági ellenőrzése által, nemkülönben a gondnokolt önálló képviseleti jogának szünetelése folytán az elmehibás egyén személyi és vagyoni viszonyai tekintetében relatív biztonságba jutna.

A fenti jogi hatások nélkül azonban ez az intézmény teljesen erőtlenségre jut. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy az elme- és ideggyógyintézetekbe, illetve kórházakba befogadott elmehibás egyének felvételéről az árvaszék *nem azonnal*, hanem csak akkor nyer értesülést, amikor már a járásbíró kiküldötte kiszállott, a szemlét befejezve és végzését meghozva az árvaszékekkel közölte.

Ámde ez az eljárás az 1912: LIV. tc. rendelkezései ellenére rendszerint hetekig tart (pl. Budapesten a két járásbírósnál 1—1 bíró végzi a főváros területén lévő hat intézetben naponta felvételre kerülő 6—10 egyén megvizsgálását), amely idő alatt az elmehibás egyén személyi és vagyoni ügyei tekintetében felügyelet nélkül áll, jóllehet éppen ebben az időközben történt jogcselekményei lehetnek reánézve a legveszedelmesebb kihatással.

Kiderül tehát az eddig felhozottakból, hogy hatályos jogszabályaink szerint és bírói gyakorlatunk jelenlegi felfogása értelmében az *elmehibás személyek jogvédelme éppen a legkritikusabb átmeneti időszakban hagy fenn legtöbb kívánnivalót*.

Lássuk már most, milyen rendelkezéseket hoz e téren jövődől jogunk, a *magánjogi törvénykönyv javaslata*? Itt előrebocsátom, hogy a javaslat a gondnokság alá helyezés intézményét annak jogi és egyéb mellékkihatásaival egyetemben fenntartja, bár több vonatkozásban másként rendezi — főleg a német ptkv. elveinek szem előtt tartásával — mint azt érvényes jogunk teszi. Gondoskodik továbbá a javaslat a gondnokság alá helyezést *pótló jogintézmények* bevezetéséről is. Nevezetesen a javaslat 19. §-a kimondja azt, hogy ha a gondnokság alá helyezést kéri és a kérelem megalapítására szolgáló tényeket valószínűvé teszi, a *bíróság* külön kérelemre *ideiglenes gondnokság alá helyezést* rendel el, ha az a gondnokság alá helyezendő vagyoni érdekét, vagy az ő, vagy mások biztonságát fenyegető veszély elhárítására szükséges.

Az ilyen gondnokság alá helyezés joghatály tekintetében azonos a végleges gondnokság alá helyezés joghatályával (jav. 411. és 413. §-ai). Ez az intézmény tehát lényegében teljesen megegyezik a

⁹ Ugyanígy Fodor Magánjogában Sipőcz IV. köt. 937. old., ahol hivatkozik arra is, hogy az 1894: XXXI. tc. 14. §-a szerint tilos házasságot kötni annak, akinek részére az árvaszék ideiglenes gondnokot rendelt, ha a gondnokság alá helyezési eljárás már folyamatban van.

¹⁰ Legújabb bírói gyakorlatunk helyes érzékkel ismét visszatért arra az álláspontra, hogy az id. gondnok jogköre magában foglalja azt a jogot, hogy gondnokoltját a vagyon állaga ellen perben képviselje. Így Grill Dt. XXIX. kötet 1006. eset és XXX. köt. 982. eset.

¹¹ Lásd pl. Bp. kir. Tszék 21. Pf. 6014/931. sz. végzését.

⁸ Így Kúria 1914. H. 12. Perjogi Dt. I. 24. eset. Ellenkező kolozsvári Tábla 1916. V. 29-i határozata.

német ptkv. ideiglenes gyámsági intézményével, mégis azzal az igen lényeges különbséggel, hogy a javaslat szerint a *perbíró*ság tehát *nem a gyámhatóság rendeli el* az ideiglenes gondnokság alá helyezést.

Ez a különbségtétel kétségtől nem válik a rendelkezés előnyére.

A javaslat *másik pótintézménye* a német *kisebb gondnokság* (Pflegschaft) mintájára nyer szabályozást (jay. 419.—420. §-ai).

E szerint a *gyámhatóság* gondnokot rendelhet olyan elmebeli fogyatkozásban szenvedő nagykorú személy részére, aki nincs gondnokság alá helyezve, ha a fogyatkozásban szenvedő e miatt ügyeit nem képes kellően ellátni és amennyiben nyilatkozni képes, a gondnokrendelést maga kéri, vagy abba beleegyezik. Az ilyen gondnok megbízatása vagy a gondnokolt *bizonyos ügyeinek* vagy *minden ügyének* ellátására szólhat, azonban hatásköre a gondnokolt személye és vagyona tekintetében nem független az elmehibás személy akaratnyilvánításától, hanem mint a gondnokolt *meghatalmazottja* jár el.

Ez a szabályozás tehát teljesen analógnak mondható a német intézménnyel és kihatásaiban gyakorlatiassága szintén attól fog függni, hogy a bíróság milyen bátorsággal meri magyarázni azt az előfeltételt, hogy a gondnokság elrendeléséhez az elmehibás *egyén beleegyezése* csak akkor szükséges, ha nyilatkozni képes.

Egy egészen új rendelkezése végül a javaslatnak az, amely kimondja azt, hogy ha a gondnok kirendelését valaki elmebeli fogyatkozása miatt szerződés megkötése végett maga kéri és a gondnok részére megállapított díjat előlegezi, a gyámhatóság a gondnokot a kérelmező elmeállapotának előzetes vizsgálata nélkül kirendeli.

Amint tehát látjuk, de lege ferenda sokkal hatékonyabb rendelkezésekre nyílik kilátásunk az elmehibás egyének jogi védelmét illetőleg, mint mai, érvényes jogunk értelmében.

Gyakorlati részletkérdés már most az, hogy ez a hatályosabb védelem *hogyan valósuljon* meg egyrészt a zárt intézetekbe felvett, másrészt a szabadon levő elmehibás egyének érdekében, hogy továbbá miként legyen ez a védelem *kellő időben* alkalmazható.

A magam részéről a szükséges teendőket az itt előadottak alapján a következőkben foglalom össze:

I. A leggyökeresebb reform az lenne, ha:

1. Magánjogi törvénykönyvünk javaslatának az ideiglenes gondnokságra vonatkozó rendelkezéseit törvény-novelláris úton életbeléptetnék oly változtatással, hogy az ideiglenes gondnokság elrendelésére a gyámhatóság bírjon hatáskörrel, ha továbbá

2. a javaslatból novelláris úton a kisebb gondnokságra vonatkozó rendelkezéseket is átvennék.

II. Amennyiben ennek az átültetésnek törvényhozás technikai akadályja volna, úgy *élő jogunk alkalmazása terén* a következők volnának kívánatosak:

1. A gyámhatóságok a gyámi tv. 258. §-ában körülírt ideiglenes gondnokság elrendelése terén éljenek kiterjesztő törvény-magyarázattal és rendeljék el azt az *elmeengesség* eseteiben is.

2. Ideiglenes gondnokul — különösen ott, ahol sok elmehibás egyén képviseléről kell gondoskodni — ne családtagot vagy rokont, hanem lehetőleg *hatósági bizalmi egyént*, pl. a *tiszti ügyészt* vagy fizetéssel bíró *hivatali gondnokot* rendeljenek ki.

3. Bíróságaink az ideiglenes gondnok hatáskörét ne megszorítva, hanem kiterjesztőleg magyarázzák olyként, hogy az egyenlő legyen a *hatósági meghatalmazott* jogkörével, aminek folytán az ideiglenes gondnok a *prioritás* elve alapján mind jogügyletkötésre, mind pedig az elmehibás egyén jogi képviselőre is jogosult.

A telekkönyvi hatóságok pedig oly gyakorlatot kövessenek, amely az árvaszékeknek az ideiglenes gondnokság telekkönyvi feljegyzésére irányuló megkeresésének helyt ad.

4. Be kell vezetni rendeleti úton az elmehibás egyének *kötelező bejelentését* a gyámhatóságnál. Az árvaszék az ily egyéneket tisztiorvosa által megvizsgáltatni és részükre azonnal ideiglenes gondnokot kirendelni tartozik.

5. Az elme- és ideggyógyintézetek, valamint a kórházak rendeleti úton szintén kötelezendők lennének az általuk befogadott elmehibás egyéneknek a gyámhatósághoz 24 órán belül történő bejelentésére, hogy az ideiglenes gondnok haladéktalanul kirendelhető legyen.

Úgy vélem, hogy ha az elmebetegek magánjogi védelmének és az elmebetegügy közigazgatásának fent vázolt módosításával,

illetve modernizálásával a legszükségesebb és legsürgősebb feladatokat megvalósítjuk, a mai meglehetősen elmaradt helyzetünkől már lényeges lépést teszünk előre az elmehibás egyének sürgős jogi védelme terén abban a kritikus átmeneti időben, amikor is azok — a gondnokság alá helyezés elrendeléséig és a gondnok kirendeléséig — a legjobban ki vannak téve a rosszhiszemű kizsákmányolás veszélyének.

Ajánlom ezért javaslataimat a m. tisztelt Értekezlet becses figyelmébe!

Dr. Csorna Kálmán.

Az elmeegógyintézetek jogrendjének kiépítéséről.

Az elmeegógy- és a büntetés-végrehajtási intézetek beléletében mutatkozó hasonlatosságok indokoltá tennék, hogy a börtönügyi szakírók azt a nagy elmemunkát, amit az utóbbiak korszerű szabályozására fordítanak, az előbbieik megreformálásánál is gyümölcsöztessék. Könnyű volna ugyanis meglátni, hogy bár a letartóztatott bűnösökkel való elbánást az elmélet méltán tekintheti jogok és köteleességek rendszerének, ezzel szemben az elmeegógyintézetekben ma még bizony-bizony fogyatékos a jogrend.

Pár év előtt a Liszt-féle folyóiratban reámutattam a gondnokság alá nem helyezett, szabadon élő elmezavartak magán- és büntetőjogi védelmének hézagosságára. Említettem, hogy a bírósági gyakorlat ezeket a törvényhézagokat részben kitöltötte. A közönséges elmeegógyintézetek jogi szabályozásának fogyatékoságán enyhítő gyakorlat ellenben a tisztán orvosi vezetés mellett ki nem alakulhatott. A jogász ellenőrzés csak sovány formalizmusokra szorítkozik itten.

A gyanakvó közvélemény tudatos visszaélések tömegét persze alapos ok nélkül szimatolja az elmeegógyintézetek körül. Viszont a szabadforgalomtól távol eső tereken a jog nem szorítkozhatik arra, hogy utána sántikáljon az életnek. Hiszen ahol az élet nem szabad, ott a jognak kell elől mennie. mert a lebélyözött élet önjeléből nem tud a korral haladni. A törvény fogyatékoságait a nagy nyilvánosságtól féltékenyen elzárkozó gyakorlat nem hozhatja helyre.

A zárt elmeegógyintézetbe jutott betegeknek legalább is annyi garanciát kell nyújtunk a letartóztatás és szabadonbocsátás feltételeinek szabályozásánál, mint amennyi kijutott a büntetőtörvénykönyvet nem respektáló egészségeseknek.

Másrészt ha sikerül is ezt a letartóztatási időt a minimálisra korlátoznunk, nem közömbös az a követelmény sem, hogy a letartóztatás ideje alatt a személyes-szabadságjogok korlátozásának is csak a minimumra szabad szorítkoznia.

I.

1. A közegészségügy rendezéséről szóló 1876 : XIV. tc. 73—74. §-ait a 18. és 19. §-aival felváltó 1912 : LIV. tc. a polgári perrendtartás életbeléptetéséről, a gyakorlatban még mindig végzetes lazaságokra nyújt alkalmat. Az említett régi törvény 72. §-a ugyanis változatlanul maradt életben. A hatósági- és kezelőorvos az elmeorvosi szakban rendszerint teljesen tájékozatlanok és mégis ez a törvényszakasz megengedi, hogy pusztá bizonyítványuk alapján bárki személyes szabadságától megfosztható legyen.

Az új törvény 19. §-a értelmében ugyan a járásbíró azonnali bejelentése folytán hivatalos szakértőjével haladéktalanul megvizsgálja helyszíni szemle útján a bejelentett személyt, akinek bármelyik hozzátartozója saját költségén ellenőrző szakértőt vehet igénybe. Azonban ha nyomban meg nem állapítható, hogy a befogadott személy elmebeteg-e, megfigyelés végett megfelelő határidőt kell kitűzni, amely meghosszabbítható. A szakértő újabb bejelentése alapján pedig a bíróság esetleg a szemle ismétlése utáni határozatát kézbesíti a hozzátartozók közül azoknak akiknek neve, lakása ismeretes. A végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye.

A gyakorlat igazán gyászos képet formál ezekből a papirosgaranciákból. A szemle határnapjáról csak a legnagyobb eufemizmusmal beszélhetünk. A felvételt kérelmező magánfelet, a befogadott személyt a hozzátartozók közül senkit előre értesíteni még csak megsem kísérelnek. Hirtelen ott terem a helyszínén a bíróság, ellenőrző szakértő alkalmazásának jogára a felveendőt persze nem

is figyelmezteti, mert a törvény erre nem kötelezi. Rendszerint párperces vizsgálat után kész a sablonos határozat: A 3—4 havi további megfigyelési határidő kitűzése. Ennek leteltével pedig a szemle ismételése után újabb pár hónapra, hasonló körülmények között megszületik az újabb hasonló határozat. (Mondanom sem kell, hogy a közbeeső hónapok alatt a bírósági szakértő nem is látja a befogadott személyt, ha csak nem állami elmeorvosintézet-ről van szó, amikor intézeti orvost is rendelhet ki szakértőül a bíróság.)

Hónapokon át így tartják sokszor levelezéstől, látogatóktól, hírlapoktól és mindenféle foglalkozástól megfosztva a befogadott személyt, a legizgatottabb intézeti élmények közé zárva. Lehet-e csodálkozni azon, hogy a gyöngé idegzetű ember sokszor épp ezekről az intézeti megpróbáltatásokról csak még jobban össze-roppan, és hogy sokszor épp az intézeti megfigyelés veszélyesebb reánézve, mint a kívülről behozott betegség?

A polgári perrendtartást életbeléptető törvénynek említett rendelkezései a kiskorúság meghosszabbításától rendelkező Pp. 712. §-nak óvatos fogalmazásával szemben gyors hanyatlást jelentenek. Az egyszerű orvosi bizonyítvány alapján való ideiglenes és a sablonos bírói szemle alapján történő végleges befogadásnak rendszerével tehát gyökeresen szakítanunk kell.

A köz- vagy önvészélyes elmebetegek zártintézetben leendő felvételének kötelezősége persze fenntartandó. Ellenben a felvétel garanciáit nem a Pp. gyakorlatban be nem vált módján, hanem a Pp. említett 712. §-nak nyomán kellene szabályozni. Ki kellene mondani, hogy csak köz- vagy önvészélyes elmebeteg szabad pusztán orvosi bizonyítvány alapján ideiglenesen zártintézetben elhelyezni, és hogy csak közhivatalban levő speciálista elmeorvos bizonyítványa képezhet alapot még az ideiglenes felvételre is. A végleges felvétel tekintetében pedig hat hétnél nem hosszabb megfigyelési idő esetleges engedélyezése és szemle alapján határozzon a bíróság. Ezt a hat hetet a polgári és bűnvádi perrendtartás a többi vonatkozó esetekben sem engedi meghosszabbítani és a jelen esetben is elégséges, ha a kirendelt szakértő jól kihasználja és nem elégszik meg az intézeti orvosok által szerkesztett kórrajz utólagos átolvasásával.

A nem köz- vagy önvészélyes elmebetegek ellenben pusztán orvosi bizonyítvány alapján még ideiglenesen se legyenek felvehetők zártintézetekben, hanem csupán házi megfigyelés vagy nyílt intézetben eszközözlendő, esetleg több ízben is meghosszabbítható megfigyelés és bírói szemle alapján kelljen előbb a bíróságnak döntenie arról, hogy vajjon a zártintézetbe befogadandó tényleg elmebeteg-e, és hogy egészségére nem-e lenne hátrányos ez az elhelyezési mód, amely utóbbi kérdésre csak a kiskorúság meghosszabbításánál ügyel a Pp. 712. §-a.

Mindkét kategóriánál továbbá elő kellene írni, hogy bár ezen a címen a határnapot kitolni nem lehet, a bíróság köteles legyen a Pp. 719. §-ában említett hozzátartozókat lehetőleg kinyomozni, őket és a felveendő beteget úgy az eljárás megindításáról, mint a szemle határnapjáról előzetesen értesíteni s az ellenőrző szakértő igénybevehetésének jogáról úgy ebben a végzésben, mint a szemle foganatosítása előtt előszóval is kitanítani. A nem ön- vagy közveszélyeseknél pedig át kell venni a Pp. 712. §-ának rendelkezését is: «A gyógyintézetben való elhelyezést rendelő végzés ellen halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye.»

A veszélyes betegeknek gyors intézkedési lehetőséget, mindkét kategóriánál pedig a személyes szabadságtól ok nélkül való megfosztás ellen fokozottabb garanciákat vélek a fenti módon felállítani — hiszen a zártintézetbe való kényszerelhelyezés az intézetek jogrendjének ma még igen primitív szabályozása mellett a gyenge idegrendszerű betegekre az ott napról-napra lehetséges testi és lelki inzultusokra való tekintettel is sokkal életbevágóbb fontosság, mint az egészséges idegrendszerű bűnösre az, hogy bezárják-e és mennyi időre a büntetőintézetbe.

A Pp. 19. §-nak fakultatív rendelkezései azonban édes-keveset érnek.

2. Ha kötelező védelem nélkül a zárt elmeorvosintézetekbe való felvételnek elrendelését tovább is megengedi a törvény, nem csupán amint mondtam — szörványos visszaéléseknek nyit kaput, hanem végzetessé válható felületességeknek is veti meg a melegágyát.

A védelemnek pedig itt természetesen kettős irányúnak kell lennie: Kötelező orvosi és kötelező ügyvédi védelemnek.

Nem elég azt mondani, mint ahogy a Pp. 19. §-ának 2. bek. teszi, hogy a bejelentett személy vagy bármelyik hozzátartozója

(Pp. 719. §) saját költségén ellenőrző szakértő közreműködését veheti igénybe stb. Bizony a gyakorlatban a felvételnél, egészen kivételes esetektől eltekintve, szó sem lehet arról, hogy ez a szintén halva született törvénybetű életre keljen. Az elmeorvosintézetbe «érkező személynek» (ez az «érkező» szó is erős eufemizmus annak, aki látta már, miként érkezik oda injekciótól, vagy pompás, figyelmes szanatóriumi ellátás stb. csillogtató ígéretről elbódítottan a felveendő személy) persze kisebb gondja is nagyobb annál, hogy ő ellenőrző szakértőre gondoljon, mikor hirtelen oda állítják három ismeretlen úrból álló bírósági bizottság elé, az intézeti orvos és ápoló szigorú felügyeletének kíséretében. Még ha a felvételt kérelmező magánfél jelen is volna a szemlén — amire nem igen van eset, — természetesen mindent inkább fog kívánni, mint azt, hogy «saját költségén ellenőrző» szakértőt vegyen igénybe, hiszen éppen ő kéri a felvételt. Más hozzátartozó jelenléte pedig az ismertetett mai eljárás mellett kész lehetetlenség.

Ha a javasolt módosítások folytán más hozzátartozó is megjelenik majd, arra még mindig nem gondolhatunk, hogy a saját költségén ellenőrző szakértő igénybevehetésére feljogosítással javítjuk ezt az eljárást. A felvételt kérő magánfél és az esetleg kinyomozott más hozzátartozó közt rendszerint tökéletes összhangra kell számítanunk ugyanis. Ezért kell nemcsak a hosszú szabadságvesztésbüntetésnek kitett vádlott, hanem a nem büntetett, elmebetegben gyanús mellett is már a felvételhez szükséges bírói szemlén a kötelező ügyvédi védelem. Ha a védőügyvéd ellenőrző szakértőnek a közreműködését kívánja, ennek az elrendelése is kötelező legyen. Az ellenőrző szakértőt pedig fizesse az, aki a bírósági szakértő és az intézeti ellátás költségeit már úgyis viseli. Utóbbiak rendszerint olyan nagy összegűek, még ha csak pár hónapi elhelyezésre is kerül a sor, hogy az ellenőrző szakértő kirendelésével járó költség ezek mellett eltörpülő csekélységet képez.

Természetesen a felveendőnek, vagy bármelyik, a Pp. 719. §-ban felsorolt hozzátartozójának, kívánsága esetén szintén kötelezőnek kell lennie az ellenőrző szakértő közreműködésének. Utóbbi, valamint a védőügyvéd személyének megválasztásánál pedig a bíróság az ő kívánságuk figyelembevételét ok nélkül ne mellőzhesse.

Azt persze mondanom sem kell, hogy amikor a Pp. 712. §-ából átvétellel, a végleges felvételtől szóló bírói végzésbe szintén kötelezően befoglalandónak javaslom annak az eldöntését is, vajjon a felveendő személy egészségére nem-e lenne hátrányos a zártintézetben való elhelyezés (*medicina peior morbo!*), akkor ez is csak papirosgarancia marad, ha a bíróság és az ellenőrző szakértő is igen alaposan, közvetlen, hosszas, sűrű megfigyelésből nem ismerik a kérdéses intézet beléletének összes, ma még a hivatlanok előtt őrzött intimitásait. Ennek azonban nincs semmi objektív akadálya sem.

3. Nunc venio ad fortissimum! Nemcsak a fiatalok stb. bűnös mellé kell a patronázsmunkát szervezni, hanem az elmebeteg mellé is; különösen pedig a zártintézetek lakói szorúlnak reá a pártfogóra is, meg a környezetanulmányra is.

A büntetőjogtudomány és gyakorlat szakemberei előtt — remélem — nyert ügyem van már eszmém megpendítésekor is. Csak idézzék szemeik elé a zártintézetbe végleges felvétel előtt állónak helyzetét, aki rendszerint minden előkészület nélkül elveszítette annak a lehetőségét, hogy magáról, vagyonáról, családjáról szabadon rendelkezhessek. Hirtelenében ez a hatalom rendszerint olyan emberek kezébe kerül, akik a dolog természeténél fogva ezt nem is végezhetik el tökéletesen. Sőt igen sokszor felületes, vagy avatlan, sőt gyakran nem is tisztakezű ember lép a beteg helyébe intézkedő jogi-, vagy akárcsak tényleges hatalommal. Igazat fognak akkor adni nekem, hogy bizony a pártfogó támogatását az elmebeteg legalább is olyan mértékben megérdemli, mint az elzárt vagy a börtönből éppen kiszabadult büntetett. Akár hivatalos, akár jótékony társadalmi szervezeti közeg legyen is a pártfogó, bőséges és égetően szükséges lesz az ő munkája az elmeorvosintézetbe zártak mellett is. A felvételi eljárás körül való közreműködése nélkül pedig a kötelező orvosi és ügyvédi fent vázolt védelem is csak fogyatékos maradna.

A pártfogónak információs munkája s véleményező jelentése nélkül rendszerint az ellenőrző szakértő sem tudna alapos véleményt mondani arról, a szerintem eddig nagyon helytelenül elhanyagolt Pp. 712. §-beli kérdésről, vajjon nem lenne-e ártalmas a felveendő személy egészségére a zártintézeti elhelyezés. Az ellenőrző pszichiáternek nem áll ugyanis módjában, hogy a részletes környezetanulmányt elvégezhesse, a felveendő egyéni és családi

viszonyait kutassa, bár hogyha rendelkezésre áll a viszonyokat alaposan ismerő háziorvos, ez némely esetben nagyon megkönnyíthetné ennek a feladatnak is az elvégzését és értékes felvilágosításokat nyújthatna a beteg szervezeti és lelki egyéniségéről is. Évekkel ezelőtt magánkörben pedzettem már azt, hogy erre az igazán üdvös pártfogói munkára az elme- és idegorsosi pályára készülő orvosnövendékek valószínűleg szívesen vállalkoznának, mint ahogy a börtön patronáznál is a büntetőjogászai pályára készülőket intenzívebben kellene foglalkoztatni. Az intézeti elzárás ideje alatt persze és főleg az elbocsátás körüli eljárásnál minden elmebeteg, sőt a szegényebb néposztálybeli a szabadlábrahelyezés után is gyakran még inkább reászorul erre a pártfogóra.

A most elmondottak bizonyára nem adhatják meg még a felvételi eljárás reformjának a teljes képét. A *legalább is ügyfélnyilvánosság* posztulátumának teljesítésével remélhetjük azonban, hogy megszűnik a feltűnő aránytalanság, amely ma az elmebetegek vagyoni és személyi jogainak védelme között utóbbiak rovására mutatkozik. A gondnokság alá helyezés iránti keresettel szemben a perrendtartás az elmebetegnek ugyanolyan nagy szabadságot enged ugyanis a védekezésre, mint bármely más polgári perben. Szabadlábbon marad a kereset vételétől a tárgyalásig; hetek, néha hónapok állanak rendelkezésére. Készülhet a tárgyalásra, ellenbizonyítékokról gondoskodhatik, ügyvédi segítséget és jogorvoslatokat vehet igénybe. Ha ellenben szerencsétlenségére zárt elmeegógyintézet kapuján tette be a lábát, a mai korhadt eljárás szerint úgyszólván teljes passzivitásra van kárhóztatva, a személyes szabadság és egész csomó emberi joga végleges elvesztésének kérdését tárgyaló eljárásokban. De még a vizsgálati fogságba került büntettesnek korlátozottabb védekezési szabadsága mellett is eltörpülnek az elmeegógyintézetbe került betegeknek a végleges felvételére ellenében rendelkezésre álló jogeszközök.

II.

1. Az elmeegógyintézetek belélete is ma még noli me tangere, de ugyancsak rászolgált a kritikára. Már az intézeti első megfigyelés is igen kifogásolható módon történik. Láttam olyan elmeegógyintézetet, ahol a nyugtalan betegek osztályán nagy kórterem egyik ágyában kényszerítették heteken át a megfigyelendőt egy-két immár végét járó súlyos beteg szomszédságában. Micsoda durva lelki inzultusnak van kitéve ilyen elhelyezés mellett a beteg már az első megfigyelés idejében? Van azonban olyan magán-«szanatórium» is ahol viszont a beérkezőt heteken át este 9 órától kezdve reggeli 7 óráig sűrű és erős spárta hálózattal ellátott vaságyba zárják el lakattal és magárahagyják víz és éjjeli nélkül, azzal a lehetőséggel, hogyha felriad az ereibe fecskendezett szerekkel előidézett párórai kábultságából, dörömbölhet vaságyán ökölrel, míg egy hosszú folyosó végén kereveten pihenő, éjjeli inspekción ápoló bosszusan előtápaszkodik, hogy őt kívánságának gyors előadására unszolja. Persze sok pihenni vágyó beteget már akkor régen kénytelen volt felriasztani az ilyen módon megfigyelt. El lehet képzelni, hogy ez az éjjelente nem is egyszer megismétlődő intermezzo, erre a «megfigyeltre» is, meg a többi betegre is milyen megnyugtató hatással van. Reggel azután kész az ügyeletes bemondása alapján, az egész éjjel jóízűen alvó főápoló jelentése, hogy a megfigyelt meglehetősen nyugtalan volt az éjjel. Az inspekción orvos — aki direkte rossz néven veszi, ha őt sürgős életveszély híján éjjeli nyugalmban az ápolók zavarni merészelnék — reggeli kórsétáján megtudva, tovább jelenti az igazgató-főorvosnak a mondva csinált szimptomát, mely azután bekerül persze a betegről vezetett egyéni kortörténetbe.

Mindez ugyan csak kettő a gyakorlatban felmerülő számtalan variációból, de elegendő a mai rendszer tarthatatlanságának igazolására. A közegészségügy rendezéséről szóló törvény a zártintézetek beléletét egyetlen, 75. §-ával szól csak bele, amely a személyes korlátozások és kényszereszközök alkalmazását csak szükség esetében a beteg és mások megóvására és csak orvosi rendelet folytán engedi meg. Felesleges itt mindjárt megjegyezni, hogy még ennek az egyetlen törvényes rendelkezésnek a valóságos alkalmazásáról sem igen lehet ma még szó a gyakorlatban. A személyes korlátozásokat és kényszereszközöket az erkölcsileg és szakmabelileg elég gyengén kvalifikált ápolók egész rendszeresen, csaknem kivétel nélkül önhatalmukból, orvosi rendeletől zavartalanul alkalmazhatják. Utólag egyet-mást megtudnak az intézeti orvosok és katonai rapportokra emlékeztető, párperces, bár naponta párszor megismételt megjelenéseik alkalmával és persze jelentéseik helyes-

lésére számíthatnak úgy a legtöbbször csak hallomásból értesülő főápolók, mint a közvetlen tényben forgó ápolók is. Magánkörben már évek előtt felvettem azt is, hogy ez a kaszányai életet kópiázó ügyeletes rendszer közönséges kórházakban sem válhatik be, még kevésbé azonban elmeegógyintézetekben. Altiszti nivójú ápolószemélyzetnek nem szabad úgyszólván csak formális ellenőrzés mellett védtelenül kiszolgáltatni a zárt elmeegógyintézetekben elhelyezetteket. Éjjel és nappal, szüntelenül kell, hogy magasabb erkölcsi és értelmi kvalifikációval rendelkezők ellenőrzése alatt álljanak az ápolók és az ápoltak. Az *elmeorsosi pályára készülő medikusok kellő felváltással és elég nagy számban való jelentkezés esetén turnusokba osztva, itt* igazán pótolhatatlan munkát végezhetnek, akár ha mérsékelt díjazás ellenében is. A törvény pedig ne elégedjék meg az ismertetett, egyetlen, 75. §-beli, szankciónélküli rendelkezéssel. Nem egy esetben a kényszereszközök orvosi rendeletnélküli alkalmazásának megtűrése igazán hajmeresztő, immens életveszélyt eredményez az ápoltakra. Láttam schizofrénes ifjút, akit négy ápoló a legnagyobb erőfeszítéssel próbált mosakodásra vagy fejének a párnán való tartására kényszeríteni. Az eredmény az volt, hogy végül már heteken át enni sem akart és nem is tudott az erőszaktól egyre jobban megvaduló, különben igen csendes és szelíd természetű fiatalember. Ez csak egyetlen példa. Az olvasó képzelő erejére bízom annak a meglátását, hogy mi minden visszaélést és minő bajokat szül a gyakorlatban ennek a 75. §-nak az elhanyagolása, amely *mellé* igenis *büntetőszankciót kell felállítanunk*, ha itt sem akarunk papiros-garanciával megelégedni. A tettesként szereplő ápolókra és a tettet elnéző orvosokra érzékeny büntetést kell fölláztatnia a törvénynek már a *formai jogsértés esetében is, ha t. i. orvosi rendelet és jelenlét nélkül alkalmaztak személyes korlátozásokat vagy kényszereszközöket*, kivéve ha ezekre a beteg, vagy mások életét vagy testi épségét fenyegető, imminens veszély elhárítása végett szükség volt. A büntetőtörvénykönyv ugyanis csak az idevonatkozó materiális jogsértéseket torolja meg, amikor bizonyítani lehet, hogy alapos ok nélkül alkalmazták azokat, habár a forma, az orvosi rendelet, meg is volt.

Már jeleztem, hogy bizonyos, jelenleg még dívó kényszereszközöket és korlátozásokat kivétel nélkül eltiltandóknak tartok, s hogy pl. a megfigyelési idő alatt nem szabad rendszert csinálni abból, hogy lármás vagy erőszakoskodó betegek közé, avagy lelakatolt vaságyba kényszerítsék a még ki se ismert «beérkező személyt». Csak nyugodt, csendes környezetben, folytonos közeli és szakszerű felügyelet alatt szabadjon élnie a megfigyelendő új betegnek. A személyes kényszereszközöket csak nagy kivételesen és elkerülhetetlen szükség esetén szabad megengedni, mert különben objektív megfigyelés helyett direkte kitenyésztek a megfigyelendőtől a börtön-pszichozisra emlékeztető elmekórházi (tehát nem oda behozott, hanem ott kiprovokált) pszichozist, esetleg a nem is elmebeteg egyénnél, vagy a már behozott elmebaj mellé szegyenletes ráadás gyanánt. Az említett szankciókon kívül azonban ki kell térni a preventív hatású szervezeti reformokra is.

2. Az orvosi és a jogászai irodalomban már régóta közhely az, hogy állandó orvosi felügyelet és segítség nélkül a börtönélet nem maradhat. Nos tehát, visszafordítva a tételt, meggyőződés az, hogy *állandó jogászai felügyelet nélkül a zárt elmeegógyintézet belélete nélkülözi nemcsak a személyes szabadság garanciáit, hanem ezzel okozati kapcsolatban szenved a gyógyulás lehetősége is*. Minden egyes zárt gyógyintézetbe jogászai képzettségű s lehetőleg a büntetőjog orvosi, szociológiai és pszichológiai segédtudományában is képzett állami biztost kellene kinevezni, akinek ne csak konzultatív szava legyen az intézetben szokásos orvosi megbeszélések alkalmával, hanem *akinek meghallgatása úgy a végleges felvétel, mint az elbocsátás kérdésében kötelező legyen a bíróságra is, és akinek az intézetben benn kellene laknia*, s az orvosokéval egyenlő tekintései joga legyen minden aktába s szabad bejárása bármikor minden intézeti helyiségbe. Az ő kötelessége volna a rendszeresítendő pártfogók irányítása és a törvényes rendelkezések betartására való őrködés, meg az esetleges visszaéléseknek a felügyeleti hatóságokhoz és a bíróságokhoz való bejelentése.

3. Jelen dolgozat kereteit túlságosan szétfeszíteném, ha bővebben fejtegetném, hogy a féktelen onanizálást nem egy elmeegógyintézetben összetett kezekkel nézik, ellenben az orvosoknak kijáró tiszteletetsértő beteg ellen testileg és lelkileg kínzó intézkedéseket alkalmaznak. Csak a jogászai tollra kívánczó fegyelmi és rendtartási visszasságokról legyen tehát itt szó.

Az elmeorvosintézetek gyakorlatában mindennapos dolog a betegek ellen fegyelmi büntetések alkalmazása. Legtöbb esetben ugyan orvosi szempontokkal igazolt gyógyítási és rendtartási intézkedéseknek tüntetik fel ezeket. Tény azonban, hogy sokszor kellő tényalapjuk nincs a nem is közvetlen tapasztalatra alapított főápolói jelentésekre épített büntetéseknek. Másodszor pedig maguk az alkalmazott büntetések nemcsak hogy beleütköznek a törvény 75. §-ának ismertetett tilalmába, hanem gyakorta veszélyeztetik a beteg mielőbbi felgyógyulását is. A legkedveltebb fegyelmi büntetés pl. az, hogy áthelyzik a különben csak csendes betegek közé való vétkezt a legnyugtalanabb betegek közé, sokszor azzal az eredménnyel, hogy ez úton esetleg igen hosszú kezelés sikereit is kockára teszik és az áthelyezett beteget erős lelki inzultusoknak teszik ki, amelyek folytán újból hosszú időre, vagy véglegesen visszaesik súlyosabb stádiumba, éppen az okatlan büntetés folytán. A börtönügyi analógiára támaszkodva tehát, követelnünk kell, hogy sem fegyelmi büntetés, sem az osztályokba való első elhelyezés, vagy későbbi ideiglenes, avagy állandó áthelyezés kérdésében az igazgató-főorvos egyedül ne dönthesse, hanem köteles legyen előbb az intézeti orvosok kollegiumát és az állami biztost meghallgatni.

4. Nem is kell itt bővebben bizonyítanom, hogy nem súlyos hátrányok kilátásbahelyezésével és alkalmazásával, hanem okos, pszichológikus bánásmóddal és csak végső esetben némely megszokott kedvezmény megvonásával rendszerint sokkal hatályosabban lehet az intézeti rendet és fegyelmet biztosítani, ami még a modern börtöntudományban is közkeletű tétel immár. Az elmeorvosintézeti vezetők megtanulhatnak a modern amerikai és német büntetőintézetek példájából, miként kell a postai cenzurát, a rokoni és baráti látogatások fogadhatóságának, az olvasmányoknak, napi foglalkozásoknak korlátozását stb. kezelni, ha azt akarják, hogy ne ütközzenek be folytonosan a jelzett 75. §-ba. Némely javulás ugyan várható a már fentjelzett szervezeti reformoktól is, de még több attól, ha az említett szankciók alkalmazása nélkül is belátják, hogy a kétségtelen szükségesség nélkül alkalmazott kényszereszközök megannyi súlyos lelki inzultust jelentenek a betegeknek. Különben az állami biztos meghallgatását ezeknél a korlátozásoknál is kötelezővé kellene tenni.

A progresszív büntetési rendszerektől pedig meg kellene tanulniok, hogy az állandó lakat alatt való tartás a legnagyobb veszedelem az ápoltak egészségére és igazán primitív barbarizmus maradványa. Láttam igen nyugodt viselkedésű betegeket, akik egyetlen percre sem kerülhettek ki az intézeti falak közül a szabadba, holott az intézet maga igen csendes környezetben fekszik. Ápolók felügyelete alatt időnként legalább egy-egy próbasétát egyenesen a teljes gyógyulás nélkülözhetetlen előfeltételének kell minősíteni. Aki tudja, hogy egyes modern külföldi börtönökből még fegyveres őrk kíséretének mellőzésével is a javult bűnösök időnként kísérelhetnek, és aki megtanulta, hogy micsoda ólomsúllyal nehezedik a zártintézet lakójának lelkén az, hogy soha egy percre a rács mögül, a magas falak közül, ki nem mehet, noha minden tekintetben reáshoz, hogy legalább a javult bűnösöknek is kijáró kedvezményben része legyen, annak csak ismételnem, hogy igen előkelő «szanatórium» címeikkel hivatkozó gyógyintézeteknek ezt a barbarizmusát szegény paraszti sorsú ápoltak kedvéért már megcsúfolta nem egy közkórház. Ezekig a közkórházakig már elhatolt a javítóintézeteknél leginkább követelt reform, hogy t. i. családi elhelyezésben részesítik falvakba szétosztva a javult elmebetegeket.

A fényes külsőségekre olyan túlsúlyt fektető zárt «szanatóriumokat» is remélhetőleg kényszeríteni fogják az állami biztosok, hogy e téren is szerezzenek könnyebbségeket, a felső- és középosztályú betegeknek is, akiknek családi elhelyezése alkalmas jelentkező hiányában nagyobb nehézségekbe ütközik. Az állami biztosok feladata lenne persze, hogy úgy a próbaséták kérdését, valamint a már előbb említett egyéb beléleti kérdéseket is az intézeti ügyrendbe foglaltan részletes szabályok útján rendezzék és az ügyrendet hatóságilag jóváhagyassák. *Igazán intenzív, türelmes lelki terápiát nem igen találunk a zártintézetekben. Ez és még sok más hiányosság a zártintézetekben élő orvosi egyeduralomnak az eredménye.*

A szervezeti egyéb fentjelzett reformok esetén a nagyobb nyíl-ránosság egészségesebb levegője és fénye be fog áramlani ebbe a még sötét, titokzatos és fojtott légkörbe, és akkor sok, itt fel sem sorolható visszasság részletes jogszabályok nélkül is el fog tűnni.

III.

Az elbocsátás kérdésében néha végzetes felületességet, máskor viszont túlzott aggodalmaskodást fejtenek ki az intézeti orvosok. Nem egy morfinistát küldenek ki a biztos halálba, aki a börtön-életből jogászok előtt ismert színleléssel egyenesen azért pályázik kifelé, hogy rögtöni vagy kábítószerekkel való lassú öngyilkosságra alkalmas legyen. *A bizalmi viszony hiánya sehol ízesítőbb mérvet nem mutat orvos és beteg között, mint a mai kaszárnyaiügyletesi témákhoz szokott zártintézeti elmeorvosok és betegek között.*

A fentebb jelzett reformoknak, például a pártfogók környezet-tanulmányának s az intézeti élet progresszivitásának, a felügyelet alatt próbára való kibocsátásnak az elmebetegeknél is intézményesítése esetében az analóg intézményekkel ismert büntetőjogász előtt kézzelfogható az, hogy az elbocsátást illetőleg a két hibás véglet elkerülésére nyílik meg a kilátás. Azonban a Ppé. 20. §-nak szabályát is persze, fent a 19. §-nak megfelelően ismertetett módon, meg kellene javítani.

Az elbocsátási indítványra jogosultak közé a kifejejtett beteget is be kell sorozni. És a felvételi eljárás összes ismertetett garanciáinak itt is helyet kell foglalniok. Az elmeorvosintézetben elhelyezett személyi jogfosztottságát ezen a kifejejtésen kívül jellemzi az a bírósági gyakorlat is, hogy az ott elhelyezettek beadványait a bíróság és az ügyészség egész rendszeresen minden intézkedés nélkül irattárba helyezi, holott maga az 1876 : XIV. tc. is nagyon elárulja aggályait, hogy esetleg teljesen épelméjű is lehet az odaérkező személy, holott még az elmebetegek is sokszor igen helyénvaló beadványokat tudnak készíteni, amelyeknek el nem intézése súlyos jogsérelmekkel jár. Ezért találhatunk elmeorvosintézetbe zártakat, kiknek soha egyetlen percre sem lehet a szabad levegőre kikerülniök, akiknek ott bent semmi néven nevezendő foglalkozásra nem adnak módot, akikkel hozzátartozóik már régen nem is törődnek, mert valamikor az orvosok gyógyíthatatlanoknak mondták ki őket, és akikről mégis jogászi meggyőződés egész hevével merem állítani, hogy a legnagyobb embertelenség őket ilyen módon eleven halottakká változtatni, még ha a rettenetes környezet és bánásmód mellett egyik-másik téveszméiktől nem is tudnak szabadulni. Egyik másik közülük igen szelíd természetű, teljesen ártalmatlan, régóta lecsendesedett embertársunk, akinek örökös rabszolgaságra kárhoztatását égbekiáltó bűnnek tartom. *Megjegyzem még, hogy igen előkelő társadalmi osztályhoz tartozókat is találtam közöttük, és hogy ez a szörnyűség kettős, jogászi és orvosi vezetés esetén szinte lehetetlen volna.*

* * *

Nem az a fő, hogy minden egyes, itt felvetett gondolatom helyes-e vagy sem, hanem az, hogy legalább annyit sikerült elfogadtatnom az idáig jutott, igazán türelmes olvasóval, hogy nemes emberbaráti kötelességeket teljesít minden jogász, aki régi rossz korokból reánk hárult ósdi várfalakat segít ledönteni, az elmeorvosintézeti reform kérdéseinek eszmecseréjébe való bebocsátkozással. Ha odáig ért a reformmozgalom, hogy legalább a modern büntetőintézetekével egyenlő nivóra emelte ezeket a gyógyításra hivatott és nem a még sok helyütt dívó, rossz internálásra szorító, az emberbaráti szempontokat is sokszor megcsúfoló intézeteket, akkor azután elérkezett annak is az ideje, hogy döntsenek a kriminálisták, vajjon közönséges elmeorvosintézetekbe való-e a beszámíthatatlan bűnösök, vagy speciális büntető-gyógyintézetekbe, és hogy utóbbiak jogászi avagy orvosi vagy pedig — szerintem — mind a kétféle vezetés alá kerüljenek-e. Addig ez a vita időelötti. Előbb a közönséges elmeorvosintézeteket kell megreformálni. Várom a hozzászólásokat, érdeklődéssel, és egyik-másik fentjelzett eszmém igazában való bizakodással. *Dr. Reisinger Ferenc.*

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. **Vagylagos kötelelem** teljesítésénél a választási jog kétség esetében az adóst illeti ugyan; de a választás joga átszáll a hitelezőre, ha az adós azt nem gyakorolja. (Kúria, 1933. márc. 14. P. II. 2120/1931.)

2. **Kezesség.** Jogszabály, hogy ha a hitelező lemond a követelés biztosítására szolgáló fedezetekről (zálogjogról, jelzálogjogról stb.), amelyeket a kezesség vállalással egyidejűleg vagy azt megelőzőleg

szerzett s amelyekre a kezes a kezesség vállalással kapcsolatban számíthatott, a kezes felszabadul a kötelezettség alól, amennyiben egyébként a főadós elleni követelés reá történt átszállása folytán a fedezetekből magát kielégíthette volna. (Kúria, 1933. márc. 21. P. VII. 6289/1931.)

3. **Szorult anyagi helyzet** egyéb megtámadási okok (ingyenes előny, vagy aránytalan nyereség stb.) fennforgása mellett csak akkor szolgálhatna jogszerűen okul és alapul egyezés megtámadására, ha a felperesnek erről a szorult helyzetéről az alperesnek tudomása volt, s annak a kihasználásával vette reá a felperest az egyesség megkötésére. (Kúria, 1933. márc. 16. P. II. 2476/1931.)

4. **Az örökösök** az örökhagyó tartozásaiért a hagyaték értéke erejéig egyetemleges felelősséggel tartoznak. A haszonélvezeti örökös a haszonvételrel egyetemlegesen felel az állagörökösrel, amíg a haszonélvezete tart. (Kúria, 1933. márc. 10. P. II. 1593/1931.)

5. **Az adásvételi szerződést** kötő felek az eladót az áru minősége tekintetében terhelő felelősséget szerződéssel a K. T. vonatkozó rendelkezéseitől eltérően szabályozhatják. (Kúria, 1933. márc. 22. P. IV. 4036/1931.)

6. **Okirat.** Az a körülmény, hogy az eladó az ügylethez hozzájárulását megadta és csak mint esetleges dolgot említi a kötlevel kiállítását, arra mutat, hogy a jogügylet érvényét maga sem kívánta függővé tenni attól, hogy az okirat kiállítassék és hogy a vételmegerősítő okirat sürgetése nem jelent egyebet, mint azt, hogy a vevő az eladótól a már egyébként jogérvényesen létrejött vételügylet írásbeli igazolását is kívánta. (Kúria, 1933. márc. 16. P. VII. 4401/1932.)

7. **A vállalkozó** az elvállalt és legalább is megkezdett javítási munkáknak, a kölcsönösen megállapított feltételek mellett való elvégzéséhez, jogszerűen ragaszkodhatik. (Kúria, 1933. márc. 21. P. VII. 5416/1932.)

H. D.

Szemle.

Ferenczi Sándor

Közvetlenül 60. életévének betöltése előtt halt meg **Ferenczi Sándor**, a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület megalapítója, elnöke és élető szelleme; az egész világot behálózó Nemzetközi Pszichoanalitikai Társulat egykori titkára; **Freud** legközvetlenebb, legrégebb tanítványa és jóbarátja.

Ferenczi kimondottan alkotó elme volt. Merész tudományos fantáziája új utakat keresett és talált. Nem is kötötte le magát a pszichoanalízis nagy területének egyik speciális kérdéséhez sem. Expanzív szellemiségének megfelelően minden irányban kutatott, megfigyelt, alkotott. Sokoldalúsága tükrözik munkáinak abban a gyűjteményében, melyben «Bausteine zur Psychoanalyse» címen egyesítette a pszichoanalitikai irodalomban hosszú évek folyamán megjelent dolgozatait. E műben gyermekeken és neurotikusokon tett közvetlen megfigyeléseken kezdve, klinikai megállapításokon és az analitikus technikának — a kezelési idő megrovidítését célzó — módosításain folytatva, a legelvontabb pszichológiai és metafizikai fejtegetések megtalálhatók. 1924-ben jelent meg **Ferenczi**nek zseniális elgondolása: genitális teóriája. Magyar címe: «Katasztrófák a nemi életben», mely a szexualitásnak philogenetikus fejlődését állítja párhuzamba az ontogenetikus nemi fejlődéssel. Átfogó gondolkodására jellemző, hogy amiként alig van oly tudomány, irodalom és művészet, melyre a pszichoanalízis megtermékenyítően ne hatott volna, úgy alig van a pszichoanalízisnek határterülete, melyre **Ferenczi** munkássága ki ne terjedt volna. Így sok más között a neurozisosoknak szociális vonatkozásaival foglalkozik néhány munkájában és a kriminálpszichológia problémái is nagy mértékben köti le érdeklődését. 1928-ban a bécsi «Verein für angewandte Psychopathologie»-ban «A pszichoanalízis és a kriminalitás» címen előadást tartott, melyet a magyar olvasóközönség számára a «Századunk» tett hozzáférhetővé. Ebben hangsúlyozza *oly kriminálpszichológia meg-*

teremtésének szükségességét, mely a lélek tudattalan rezdüléseit is számba venné. Ismétli — ellentétben több más pszichoanalitikussal hangoztatott véleményét, hogy a pszichoanalízis módszere oly esetekben, melyek még bíróság előtt vannak, nem alkalmazható. Mert oly módszer, mely a vádlott nyilatkozatain, őszinte megnyilvánulásain alapszik, talaját veszti oly helyzetben, melyben az ítéletét váró delikvens, őszinteségeért helyzete súlyosbodását várhatná. «Másképp állna a dolog, ha a tárgyalóteremben, sőt az egész emberi társadalomban jóindulatú, mondhatnám szeretetteljes légkör venné körül a bűnözőt is, s e légkörben a bűnös gyermeki megbánással, töredelmesen vallhatna meg mindent az igazságos hatalomnak, s a rárótt, mondhatnók büntető-gyógyító intézkedést a gyógyulás örömteljes reménységében s a nyert bocsánat megkönnyebbülésével fogadná és teljesítené.» E szavak tükrözik **Ferenczi** egész lelkiségét, idealizmusát, ember-szeretetét, mindent megértő mivoltát. Bár élesen tudta meglátni a realitást, elképzelése nem állt meg a lehetetlenség kínai fala előtt.

Ilyen volt tanítványaival szemben is. Ötleteik, munkaterveik érdekelték. Optimista várakozással volt minden fiatal «tehetséggel» szemben. Őszinte buzdító gesztusa önbizalmat, munkakedvet gyújtott. A szűkkeblű tudakosság oly távol állt lényétől, hogy talán leginkább a művészemberrel, a litterátussal érzett lelki közösséget. Szimpátiát tudott szerezni — hazánkban a hivatalos tudomány által még mindig kiközösített — szakmájának (melynek ma már öt világrész hódolt) megnyerő tiszta emberisége által.

Abban a tudományos vitában, melyet a Sors kegyetlensége utolsóvá avatott életében, egy kicsiny megjegyzésében megmutatkozott teljes lelki nagysága. Egyik tanítványát felszólítva, hogy bizonyítsa állítását, az **Ferenczi** hasonló értelmű felfogására utalt. «Azért még nem kell, hogy igaz legyen!» volt a válasz.

Lévyné, F. Kata.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédek érdeke mindenféle írásmunkájukat «Tempo»-nál végeztetni. Diktálás. Sokszorosítás. Fordítás. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

553

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. ésLAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 88-6-17.)

Felelős kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyetemi ny. r. tanár: Jogszabály és bírói ítélet. — Dr. Weiss Arthur budapesti ügyvéd: Néhány szó a «résztársaságok, szövetkezetek, stb. gazdaságosabb működésének elősegítéséről» szóló 4600/1933. M. E. sz. rendeletről. — Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 24. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 5.

Jogszabály és bírói ítélet.*

... A bírói ítélet tartalmi viszonyát a jogszabályhoz hazai jogunkban a bírói hatalomról szóló 1869: IV. tc. szabja meg, melynek 19. §-a szerint: «A bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett és kihirdetett rendeletek és a törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni és ítélni.» A bíró ehhez képest mindenkor csak már meglevő általános jogszabály: írott jog, vagy szokásjog alapján ítélni. Ezzel az alapelvvel összhangban rendeli perjogunk, hogy a bíró ítéletét indokolni köteles (Pp. 401.); az indokolásnak pedig a jogi döntés okait, jelesül az alkalmazott jogszabályt is magában kell foglalnia (Kovács Marcel kommentár ad Pp. 401. VI.), ami különösen kitűnik abból is, hogy a Pp. a felülvizsgálati bíróságnak még külön köteletségévé teszi, hogy a felhozott jogszabály iránt határozatának indokolásában nyilatkozzék (Pp. 542.).

Kütfői rendszerünk ehhez képest egyfelől a jogrendszer zárt-ságának, másfelől a syllogistikus vagy subsumptios jogalkalmazási módszer kizárólagosságának alapján áll. Más szóval: feltételezi, hogy a bíró minden konkrét jogeset eldöntésére megfelelő általános szabályt talál a jogrendszerben és hogy a bírói döntés minden esetben logikai művelet, habár esetleg nem is kizárólagosan, melynek során a bíró az általános jogszabályban meghatározott absztrakt tényálláshoz, mint felső tételhez hasonlítja a perbeli konkrét tényállást, mint alsótételt és a két tételből vont következtetés alapján mondja ki egyedi jogszabályul az általános jogszabály hatásának megfelelő konkrét joghatást.

Viszont kétségtelen az is, hogy a gyakorlati alkalmazhatóság szempontjából minden jogrendszer szükségszerűen hiányos. Hiányos egyrészt azért, mert a jogszabály éppen általánosságánál fogva szükségképpen csak keretszabály, másrészt pedig azért is, mert az életviszonyok folytonos változásánál fogva újabb meg újabb érdekösszeütközések merülnek fel az emberek között, amelyekre az általános jogszabály nem gondolhatott. A bíró e szerint lépten-nyomon abba a helyzetbe jut, hogy nem talál a jogrendszerben olyan kifejezett szabályt, amely a konkrét tényállásra ráillenék.

Ámde a bíró a magánszemélyek közt felmerült érdekösszeütközések felől minden eléje kerülő esetben ítélni köteles és nem háríthatja el magát a döntést, sem nem utasíthatja el egyszerűen a felperest igényével azon a címen, hogy az eset eldöntéséhez nélkülözhetetlen általános szabály hiányzik. A bírói hatalomról idézett törvények 22. §-a szerint ugyanis: «a bíró az igazságszolgáltatást senkitől meg nem tagadhatja, aki illetősége körében hozzáfolyamodik». Ha tehát a bírónak minden eléje kerülő esetet el kell döntenie, és ha mindenkor csak a már meglevő jog szerint ítélni, viszont azonban a jogrendszer szükségszerűen hiányos: akkor úgy látszik, hogy hazai kütfői rendszerünk kiegyenlíthetetlen ellentmondásban vergődik. Már pedig, amint jogfilozófusaink, Somló

Bódog és Moó Gyula meggyőzően kifejtik, a jogrend fogalmilag ellentmondás nélküli szabályrendszer lévén, ezt az ellentmondást okvetlenül el kell tüntetni.

Hogy ezt megtehesük, előbb meg kell vizsgálnunk, milyen esetekben állanak elő a jogrendszernek imént említett hiányosságai, avagy mint újabban mondani szokták, hézagai?

Amióta Zitelmannak Lücken im Recht című vitairata 30 évvel ezelőtt megjelent, egész könyvtárt írtak erről a témáról. Én e részben Somló Bódog finom elemzését veszem alapul, aki jogalkalmazási és kritikai hézagok közt különböztet. Jogalkalmazási hézag áll elő a bíróra nézve, ha a jogtételt logikailag nem tudja alkalmazni kiegészítés nélkül; kritikai hézag ellenben akkor, ha a rendelkezésre álló jogszabály alkalmazása olyan eredményre vezet, amely a bíróra nézve irányadó értékelési szempontok szerint (igazsági vagy észszerűségi okokból) elfogadhatatlan.

Jogalkalmazási hézag mutatkozik minden esetben, amikor a jogszabály nem fejt ki részletesen a maga tartalmát. Ez lehet szándékolt, vagy pedig jogrendszerbeli fogyatékoság.

Az első csoportba tartoznak az ú. n. blanketta szabályok, amikor is a törvény a saját maga kiegészítése céljából valamely a jogon kívül álló metajurisztikus szabálykútfőre utal, amilyen a jóerkölesség, tisztesség, jóhiszeműség és illendőség; vagy pedig valamely másnemű tág értékelő fogalommal írja körül a tényállást, aminő pl. a fontos ok, a joggal való visszaélés stb. Az igazi jogalkalmazási hézagok azonban nem ezek az ú. n. generális klauzulák, hanem a jogszabályok tényállásbeli hiányosságai. Ezek úgy állanak elő, hogy a törvény valamely komplex tényálláshoz fűzi hozzá parancsát, de a komplex tényállásnak egyes alkotó elemeit nem határozza meg részletesen. Az ilyen szabály tüzetesbbítésre szorul, hogy a konkrét esetre egyáltalán alkalmazni lehessen. Erre a tüzetesbbítésre pedig rendszerint különböző logikai lehetőségek kínálóznak, amelyek közül választani kell. Ilyenkor a bíró logikai hézag előtt áll. Egyik vagy másik megoldás szükségszerűen következik a szabályból, csak az nem jutott még kifejezésre, hogy az illető jogrendszerben melyik megoldás legyen irányadó. Ezeket nevezi Heck, a tübingai jogiskola ezidőszerinti feje, alternatív hézagoknak.

Így pl.: írott jogszabályunk van arról, hogy az ági vagy visszazáll az ágra, ahonnan származott; de visszazáll-e, ha az ági vagyontárgy közben megsemmisült, vagy ha az örök-hagyó azt életében elajándékozta vagy eltékozte? Mindezekre a kérdésekre igennel vagy nemmel lehet válaszolni és egyik felelet se jogi képtelenség. De az egyik irányban *kell* szükségképpen döntenie, mert enélkül az általános szabályt nem lehet alkalmazni. Az ilyen vaglyagosságoknak az eldöntése köti le a bíró jogkereső tevékenységének túlnyomó részét.

Valójában az ilyen esetekben a jogrendszerben bennrejlő implikált szabályokról van szó, amelyeket csak le kell fejteni, meg kell találni. A jogrendszer ennyiben zárt egész ugyan, de a zárt egészen belül vannak ki nem derített helyek, fehér foltok, mint Afrikának XIX. századbeli térképein, jelezve, hogy ott még nem járt fehér ember. Afrika földrajzi fogalmában ezek a fehér foltok is benne voltak, részletes földrajzi szerkezetüket azonban senki sem ismerte, azokat még csak fel kellett deríteni. A jogalkalmazás ilyen örökös felderítő utazás a jogrendszernek fel nem tárt térségein.

Minél kevesebb valamely jogrendszerben az írott jogszabály és a kétségtelen gyakorlatban álló szokásjogi tétel, annál nagyobb szerep vár a bíróra a jogrendszer tartalmi kifejtésében. A ma-

* Részlet dr. Szladits Károly egyetemi ny. r. tanárnak 1933. május 15-én tartott akadémiai székfoglalói értekezéséből.

gyar magánjog 1848 óta általános jogtételeinek gyér volta és hézagossága mellett túlnyomórészt ilyen bírói tüzetesbbités útján integrálódott. Lényegében az alternatív hézagok betöltése nem más, mint a bíró jogértelmező funkciójának a folytatása. Amiként a bíró a homályos szabály több lehetséges értelme közül eseti hiteles magyarázattal az egyiket fogadja el, úgy a most leírt logikai hézagok kitöltése során is a hézagossági szabály több lehető variánsa közül ugyancsak eseti hiteles magyarázattal választja ki azt, amelyik véleménye szerint a társadalom jogi meggyőződésének leginkább megfelel.

Nehezebb az eset, amikor oly új igény kopogtat az igazságszolgáltatás kapuján, amely még eddig általános jogtételben nem jutott kifejezésre. Ebben az esetben nem a meglevő jogszabály hézagossága, hanem a bíró egyszerűen nem talál megfelelő jogszabályt, mert nincsen sem írott törvény, sem szokásjogi gyakorlat, amely az efféle igényt elismerné. Ilyenkor a jogrendszer zártságának elve alapján a bírónak a még el nem ismert új igényt voltaképpen el kellene utasítani. Ámde a bíró mint a társadalom élő lelkiismerete, akihez az emberek Aristoteles szép mondása szerint akként folyamodnak: «sicuti aliquam iustitiam animatam», gyakran még sem zárkozhatik el az ilyen új igények elismerése elől, ha úgy érzi, hogy a társadalom jog- és igazságérzete annak védelmét sürgetően követeli. Ilyenkor a bíró nem hézagot ismer fel, hanem hiányt érez: odakívánczik egy szabály, amely eddig még sehogyan sem jelentkezett a jogéletben. Ez a Somló szerint kritikai-nak nevezett hézagok főesete: a bíró nem magyarázza, hanem kritizálja a jogrendszert és ezt a kritikai hiányérzetét úgy tölti ki, hogy elismeri az érvényesülésre törekvő új igényt.

Ilyen új igényelismerés a bíró eseti döntésében hazai jogéletünkben nagyon gyakori. Így nyert elfogadást bírói gyakorlatunkban az ú. n. személyiségi jogok védelme, exhumálási igény, nyomatás, mostohagyermek eltartása, természetes gyermek atyai nagyatyjának tartási kötelessége és számos más.

Mindezekre az esetekre nem volt ezelőtt sem törvény, sem kifejezett törvényes gyakorlat. A bíró első ízben döntött ilyen érdekek védelméről és mégis általános jogszabálynak tüntette fel azt a tételt, amelyet a konkrét esetben alkalmazni kívánt. Honnan meríthette ehhez a jogot? Hiszen a bíró kútfői rendszerünk szerint nem új jog alkotására, hanem csupán a meglevő jog alkalmazására kapott felhatalmazást. A bíró ezt csak úgy tehetette meg, hogy a részéről helyesnek ítélte jogtételt a társadalom jogi felfogásában benne rejlőnek tekintette, megérettnek látta arra, hogy szokásjogi erőre emelkedjék. Az ilyen új igény elismerésével eszerint a bíró életre kelti a szunnyadó szokásjogot. Más szóval: a bíró ebben az esetben is szokásjogot alkalmaz, csak hogy a gyakorlatban még ki nem fejezett, csupán feltételezett, supponált szokásjogi tételt (mint a német jognyelven mondják: nicht gesetztes, sondern vorausgesetztes Recht).

De vajjon nem logikai játék-e szokásjoginak tekinteni az olyan jogtételt, amely a gyakorlatban még nem jutott kifejezésre? A mi kútfői rendszerünkben bizonyára nem. Mert Werbőczynek szerint a szokásjog lényege nem a gyakorlásban, hanem a jogi közmegegyezésben rejlik, «non tamen actus sed tacitus consensus populi inducit consuetudinem» (Prol. 10. § 7.). Ezért a szokásjog létét a bíró a gyakorlatbavétel előtt is megállapíthatja, ha valószínűség szerint «ex conjecturis» felteheti, hogy valamely jogtétel a jogi közmegegyezésnek megfelel.

Gyönyörűen fejezi ki e részben kútfői rendszerünk álláspontját magánjogunk nagy atyamestere, Grosse Schmid Béni, az ő markáns nyelvén a Jogszabálytanban: «a jogi közmegegyezés csakugyan olyasvalamiféle, mint az ércesbánya, hogy t. i. valamikép a bányász mélyen a föld gyomrából a fölszínre hozva az aranyat és ezüstöt, tulajdonképpen nem új dolgot hoz létre, hanem csak kiemeli azt, ami már a bánya fenekén megvolt, azonképpen a bíró midőn, hogy úgy mondjam, szokásjogot kezdeményez, tulajdonképpen nem kezdeményez, hanem csak felfogja és kifejezésre juttatja a visszhangját annak, ami a jogi közmegegyezésben már előbb is meg volt s ami tehát már azon legelső esetben is szokásjog, még pedig kész, csupán a mélységből a napvilágra hozandó szokásjog, amidőn azt a bíró legelőször alkalmazta rá a konkrét jogesetre» (Jogszabálytan, 269. lap).

A rádió világában közelfekvő hasonlat, hogy a bíró mint érzékeny felvevő állomás, megérzi és hanggá formálja a közmegegyezés követelményeinek körülötte vibráló hullámait, amelyeket a társadalmi élet a maga összehatásában bocsát ki magából.

Amikor a bíró ilyképpen új érdekeket von bele a jog védelmébe, a jogrendszernek többé nem bennrejlő tartalmát fejt ki, hanem magát a jogrendszert bővíti, fejleszti. A bírói jogfejlesztésnek ezen ellenállhatatlan ereje nemcsak új jogtételek érvényrejutásában, hanem meglevő kifejezett jogszabályok helyesbítésében is nyilvánulhat. Ez nem egyéb, mint megérzése a bíró részéről annak, hogy valamely jogszabály a megváltozott viszonyok következtében szembekerült a társadalom igazságérzetével és ennél fogva a jogi közmegegyezés a szabály megfelelő helyesbítését kívánja. Ilyenkor a bíró voltaképpen az alakulóban levő, lappangó, törvényrontó szokásjogi tételnek tör utat. Minthogy azonban a bíró a törvény és a törvényerejű szokás szerint köteles ítélni, az ilyen joghelyesbítéssel mindig abban a helyzetben van, mint a háborúban az a csapatparancsnok, aki átlátva a kapott utasítás kivihetlenségét, a maga belátása szerint az utasítás félretételével cselekszik: ha merész elhatározása sikerre vezet, Mária Terézia-rendet kap; ha balul üt ki, haditörvényszék elé kerül. A törvényt félretévő bíró mindig a fegyelmi felelősséggel játszik; erre még a kevésbé lelkiismeretes bíró is csak akkor vállalkozhatik, ha megvan győződve arról, hogy a törvény helyesbítését a társadalom igazságérzete kiáltóan követeli.

A mondottak szerint tehát hazai kútfői rendszerünk értelmében a bíró akkor is, amikor látszólag új jogelvre alapítja a döntését, már meglevő, csak még kifejezésre nem jutott szokásjogot alkalmaz. Azt lehetne mondani, hogy ez mesterkélt, nem eléggé reális szemlélet és hogy valószínűbb az a felfogás, amely szerint a bíró ilyenkor nem jogot alkalmaz, hanem jogot alkot. Csakugyan a bíró jogfejlesztő és joghelyesbítő működése nagyon közel jár a törvényhozóhoz. Ezt juttatja kifejezésre a svájci magánjogi törvénykönyvnek híressé vált 1. §-a.* Csodálatosképpen ez a hypermodernnek látszó tétel alapjában véve benne van a jogtudományban, mint igazságtudományban ősforrásában, Aristoteles Nikomachosi etikájában. A nagy görög filozófus szerint is a bíró a jog kiegészítésében és helyesbítésében folytatja a törvényhozó munkáját, azt teszi, amit a törvényhozó tenne, ha jelen volna és ha a hiányokat ismerné. Csak hogy a görög filozófus szabatosabban beszél, mint a svájci kodifikátor. A svájci törvénykönyvben úgylátszik, mintha a bíró szubjektív megítélése lenne irányadó, hogy mit tenne ő törvénynek, holott a helyes alapgondolat kétségtelenül az, hogy a bíró szubjektívításának háttérbeszorításával olyan értelemben tölti ki a hiányt, amilyen értelemben azt a jogalkotó főhatalom feltehetőleg szintén megtette volna.

Óvatosabb magánjogi törvénykönyvünk javaslatának formulája, amely arra utalja a bírót, hogy olyan jogi kérdésben, amelyet törvény nem rendez, a hazai jog szellemének és a jog általános elveinek figyelembevételével határozzon. Ez, mint Kolosváry Bálint helyesen utal reá, lényegileg a jog analogikus továbbfejlesztését jelenti. Csakugyan nincsen a bíróságaink által kifejlesztett új jogelvek közül egyetlen egy sem, amely ne támaszkodnék már meglevő jogrendszeri kapcsolatokra.

Végeredményben, felfogásom szerint, nincs okunk eltérni a mai kútfői tételtől, amely szerint a bíró még eddig kifejezésre nem jutott jogelvek kijelentése esetében is mindig a már fennállott jogot állapítja meg. Ha ez a tétel fikció, úgy mégis közelebb áll a valósághoz, mint az a hasonlat, amely a bírót a törvényhozóval teszi egyenlővé. A bírónak a meglevő jogrendszer alapelveihez kötöttsége nemcsak alkotmánybiztosítéki jellegű, mert kizárja a bírói önkényt, hanem magánjogunk belső szerkezetének is jobban felel meg. A bírói ítélet ugyanis a jogi helyzetet a konkrét esetben sem konstituálja, vagyis alakítja, hanem csak konstatálja, megállapítja. Amit a bíró a konkrét esetben döntésképpen kimond, az nemcsak a bírói ítélet után válik joggá, hanem már a bírói ítélet előtt is jog volt. Ennek a szemléletnek gyakorlati következményei is vannak. Mindazok a magánjogi szankciók ugyanis, amelyek valamely jogszabály megsértéséhez fűződnek: jogellenesség, késedelem, kártérítés, perkötség stb., rendszerint akkor is érvényesülnek, ha a bírói ítélet látszólag új jogtételt mondott ki; ez az elbánás pedig azon a feltételezésen alapszik, hogy az új jogelv, amelyet a bíró érvényesített, már megvolt, mielőtt a bíró az adott esetben kimondotta volna.

Szladits Károly.

* «Kann dem Gesetz keine Vorschrift entnommen werden, so soll der Richter nach Gewohnheitsrecht, und wo auch ein solches fehlt, nach der Regel entscheiden, die er als Gesetzgeber aufstellen würde».

Néhány szó «részvénytársaságok, szövetkezetek, stb. gazdaságosabb működésének elősegítéséről» szóló 4600/1933. M. E. sz. rendeletről.

I.

A 4600/1933. M. E. sz. rendelet általában úgy él a köztudatban (ideértve a jogászokat, sőt a rendeletet szerkesztő igazságügy-minisztériumot is), mint amely hivatva van arra, hogy a részvénytársaságokat stb. a «mammut»-fizetések terheitől mentesítse.

Lehet, hogy valóban ez a cél lebegett a rendelet szerkesztői előtt.

Ámde a gyakorlati élet azt mutatja, hogy — mint hasonló esetekben mindig — a valóságos eredmény alighanem itt is az lesz, hogy a rendelet a *gyengéket* el fogja tiporni, míg azok, akik ellen a rendelet voltaképpen irányul, a «mammut-fizetésűek, akik rendszerint hatalmasak is: éppen ezen hatalmuk, befolyásuk révén továbbra is diadalmaskodni fognak.

Íme egy kirívó példa:

Egy kisebb részvénytársaság két évvel ezelőtt ügyvezető igazgatót alkalmazott tíz évre szóló, felmondhatatlan szolgálati szerződéssel havi 800 P fizetéssel.

Havi 800 P fizetés még korántsem tekinthető «mammut»-fizetésnek, de azért elegendő volt arra, hogy ügyfelem — nagy családjával együtt — szerény keretek között megélhessen és gyermekeit iskoláztathassa.

Ez volt a helyzet 1933. május 1-éig.

1933. április 30-án megjelent a 4600/1933. M. E. sz. rendelet, amely jogot ad a részvénytársaságoknak, szövetkezeteknek stb., hogy a határozott időre kötött szolgálati szerződésekkel bíró alkalmazottaik javadalmazását — ennek összegére való tekintet nélkül — belátásuk szerint korlátlanul csökkenthessék, «ha azok a viszonyok, amelyek alapján a javadalmazást a jelen rendelet életbelépése előtt megállapították, a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak».

Mindjárt a rendelet megjelenését követő napon, azaz május 1-én, a részvénytársaság közölte ügyfelemmel, hogy a tízévre szóló szerződéssel biztosított havi 800 P fizetését 1933. május 1-i hatállyal havi 300 P-re csökkentette.

Ügyfelemnek most már két út között kell választania: vagy beletörődik a megváltoztathatatlanba, vagyis belemegy a biztos nyomorúságba (mert hisz kétségtelen, hogy csökkentett fizetése a normális szükségletei kielégítésére nem elegendő); vagy felmondja a szolgálati jogviszonyt, vagyis elhagyja az állását és nekivág a talán még nagyobb nyomorúságot jelentő bizonytalanságnak...

Volna ugyan — a rendelet szerint — még egy harmadik út is — *papiroson*:

A rendelet 27. §-a szerint ugyanis a fizetéscsökkentést közlő «értésítés vétele»-től számított 15 nap alatt a bírói út kizárásával panasznak van helye. — *A panasznak nincs halasztó hatálya.*»

Ismétlem: ez csak papiroson van meg, mert — illetékes helyen nyert információim szerint — a valóságban a panasz elbírálására hivatott döntőbizottság megszületése, működésének megkezdése még bizonytalan, mert hisz csak most dolgoznak azon a szabályzaton, amely a majdan kijelölendő panaszbizottság eljárását szabályozni fogja... (!)

II.

Vajjon jogpolitikai okokból indokolt volt-e a magánjog alapelveit ily súlyosan érintő rendeletet kibocsátani, avagy sem: arra e helyütt kitérni nem kívánok.

Meggyőződésem szerint azonban mindenképpen súlyos hibája a rendeletnek — *többek között* — az, hogy

1. *egydialúan*, csakis a részvénytársaságok, szövetkezetek stb., tehát a *munkaadók* egzisztenciális érdekeit tartotta szem előtt, míg az *alkalmazottaknak* — *ugyancsak egzisztenciális* — érdekeit úgyszólván teljesen figyelmen kívül hagyta;

2. a javadalmazás csökkentését — annak összegére való tekintet nélkül — és minden objektív korlátozástól mentesen engedi meg;

3. a javadalmazás csökkentését — minden átmeneti idő engedélyezése nélkül — a szó szoros értelmében máról holnapra viszi keresztül. (Hiszen az alkalmazott a szerződésileg több esztendőre

biztosított fizetése tudatában, illetve a szolgálati szerződés hatályosságában bízva, teljesen jogosan, gazdaságilag indokoltan rendezte be az addigi járandóságainak megfelelően az életmódját, jogosan vállaltatott pl. — rendes büdzséjének keretein belül — hosszabb lejáratú kötelezettségeket is a több esztendőre biztosított fix fizetése, mint hitelbázis alapulvételével stb.)

Föltétlenül szükséges lett volna tehát a rendelet hatálybalépésére egy méltányos *átmeneti időt* megszabni, már csak azért is, hogy a rendelet hatálya alá eső alkalmazott a saját büdzséjében szükségessé váló leépítéseket (lakás, személyzet stb.) fokozatosan keresztülvihesse, jövőbeli elhelyezkedése végett másfelé orientálódhassék stb.

4. Ha már mindenképpen szükségesnek mutatkozott az alkalmazottak érdekeit a munkaadóknak kiszolgáltatni, és illetve utóbbiakat feljogosítani arra, hogy a határozott időre szerződötetett alkalmazottaik járandóságait — úgyszólván statárialiter — a szó szoros értelmében *máról holnapra* belátásuk szerint, *az eddigi fizetés összegére való tekintet nélkül* és minden objektív korlátozástól mentesen csökkenthessék: akkor multhatatlanul módot kellett volna találni arra is, hogy az esetleges jogsérelmek ugyancsak *azonnal* orvosolhatók legyenek.

Dr. Weiss Arthur.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Átértékelés.** Az 1928: XII. tc. 14. §-ának negyedik bekezdésében megkívánt szoros okozati összefüggés a pénztartozás átértékelésének elmaradása és a hitelező tönkrejutása között nemcsak akkor van meg, ha a hitelező tönkrejutását *egyedül és kizárólag* a kereseti követelés átértékelésének elmaradása okozta, hanem akkor is, ha más körülmények mellett a tönkrejutást a kereseti követelés átértékelésének elmaradása is előmozdította. (Kúria, 1933. márc. 10. P. IV. 3522/1931.)

2. **Csőd.** Arra való tekintettel, hogy a vagyonbukott cégnek és cégtagoknak a csődnitást megelőzően előterjesztett csődönkívüli kényszeregyezségi kérelme hivatalból visszautasított, a Cs. T. 27. §-ának utolsó bekezdésében meghatározott hathónapi időtartam kiszámításánál nem alkalmazhatók sem az 1410/1926. M. E. sz. rendelet 88. §-ában, sem pedig a 6340/1927. M. E. sz. rendelet 6. §-ában foglalt rendelkezések, hanem csupán arról lehet szó, hogy e hat hónapi időtartamba nem számítható be az az időtartam, amíg a csődnitási eljárás a beadott csődönkívüli kényszeregyezségi kérelem folytán az 1410/1926. M. E. sz. rendelet 23. §-a értelmében fel volt függesztve. (Kúria, 1933. márc. 17. P. VII. 6263/1932. V. ö. H. J. Dt. 25., 117.)

3. **A szóbeli felmondás** is érvényes, ha az alkalmazott elfogadta. (Kúria, 1933. márc. 2. P. II. 2475/1931.)

4. **Elbocsátási ok.** Aki mint osztályvezető, a főnöki megbízásának és a függőségi viszonyának felhasználásával az alá rendelt alkalmazottaktól szerzett apró kölcsönöket, visszaélt a főnökének beléje helyezett bizalmával, mert a felügyelete alá helyezett alkalmazottaktól ilyen igénybevétele a nagyobb vállalatoknál nélkülözhetetlen hivatali fegyver megazulására vezethet és eredményeiben az üzlet érdekeit veszélyezteti. (Kúria, 1933. febr. 7. P. II. 6287/1931.)

5. **A fegyelmi tanácsnak** szabálytalanul hozott határozata a polgári perben nem irányadó, hanem a polgári per bíróságának kell elbírálni azt az ügydöntő kérdést, hogy az alkalmazottnak akkor, mikor a fegyelmi büntetéssel sújtott visszaéléseket elkövette, megvolt-e akaratának szabad elhatározási képessége. (Kúria, 1933. 17. P. II. 982/1932. V. ö. H. J. Dt. 25, 131. és Jogtudományi Közlöny 1932. 39. Szem. 5.)

H. D.

Szemle.

— **A kir. ítélőtábla**, amelynek ellőrlése az igazságügyi költségvetés vitájában ismét szóba került, nemcsak, mint kétszázados multa (1723: XXIV. tc.) visszatekintő törvényi intézmény, tehát, mint az alkotmány integráns alkat-eleme érdemel figyelmet. Nemcsak a tény- és jogkérdésben mindkét perrendtartás szerint használható perorvoslat szerkezete nehezíti meg a fellebbviteli fórumnak leegyszerűsíté-

sét, amely a perorvoslati rendszernek átalakítása előtt *filius ante patrem* volna, hanem éppen a törvénykezésnek ú. n. egyszerűsítése zárja ki, amely az elsőfokú igazságszolgáltatás intézményes biztosítékainak nagyrészt lebontotta. *Mendelényi László*, aki mélyenszántó kommentárjában (A perorvoslatok és a felsőbíróóságok előtti eljárás, 1930. 13. l.) a fellebbezés eltörlését a perorvoslat racionalizálása érdekében, mint első lépést követeli, hozzáteszi, hogy «ezzel kapcsolatban nem maradhat el az elsőfokú bíróság megerősítése». Tudvalévő, hogy nem lehet a gyertyát mindkét végén egyszerre égetni s az igazságszolgáltatás épülete, amelynek egyszerre bontogatják tetejét és talapzatát, az összedőlés veszélyével fenyeget. Akit nem a fiskalitásnak az igazságszolgáltatásban elfogadhatatlan kizárólagossága irányít, annak talán nem is kell bizonyítani, hogy a perorvoslati rendszernek oly átalakítása, amely a kir. ítélőtáblák eltörlésével jár, mindenekelőtt feltételezi a visszatérést az «egyszerűsítéstől» mentesített normalitáshoz. Betegeket sem szoktak hosszas koplalással és a szabad vérkeringés elkötésével az operációra előkészíteni. Sőt ellenkezőleg, mielőtt az igazságügyi szervezetnek ily radikális műtete szóba kerülhetne, az elsőfokú eljárás egyszerűsítéseinek hatálytalanításán felül, a törvényszéki ítélkezés pozitív megerősítésére van szükség: büntetőügyekben az esküdtbíráskodás visszaállításával, de úgy a polgári, mint a büntetőügykörben a bírák gondosabb megválasztásával, elméleti és gyakorlati minősültségük fokozásával, nemkülönben a javadalmazása és az előlépés útján fokozottan biztosított függetlenségével. Csak ezek az előfeltételek közzömbösihetik a kérdést, hogy az ítélőtanács, amely a ténykérdésben véglegesen dönt, a törvényszéken vagy az ítélőtáblán működik-e. Nem hagyható végül figyelmen kívül a kir. ítélőtáblák eltörlésének kérdésében az a körülmény sem, hogy a táblák ügyforgalma már az 1930:XXXIV. tc. életbelépése előtt lényegesen csökkenést mutat. Így nemcsak a hátralékok csappantak meg 13,519-ről (1925.) 5631-re (1930), hanem csökkentek, ha nem is ugyanily mértékben, az újonnan érkezett ügyek is, amelyek száma 1925-ben 28,617-re, 1930-ban 24,238-ra rúgott s 1931-ben márcsak 21,474-et tett ki. Ha ezzel szemben tekintetbe vesszük, hogy a kir. törvényszékekhez ugyanezekben az években érkezett polgári ügyek száma (1925-ben 36,133, 1930-ban 41,151) nem mutat hasonló apadást, talán nem túlmerész a következtetés, hogy a felebbezés igénybevételeben némi automatikus zsugorodás is észlelhető s így a takarékosági cél remélhetőleg idővel a kir. táblák bírói személyzetének csökkentése útján is el lesz érhető. Minden oly próbálkozás ellen azonban, hogy a perorvoslatok alapvető kérdése, amelynek megoldása a kir. Kúria revíziós jogkörének kiterjesztésével nyilván a felebbezés eltörlése felé halad, a fiskalitás szemszögéből kezeltessek, a *limine* tiltakozni kell, mert az olcsó igazságszolgáltatásnak az ország esetleg nagyon drágán adhatja meg az árát.

— A budapesti kir. Ítélőtábla társadalombiztosítási jogegység tanácsának 2. számú határozata: *Baleset* (foglalkozási betegség) kártalanítása címén a gyógykezelés tartamára igényelhető táppénzkövetelés iránti perben az elsőbíróság végítéletének a táppénzkövetelést tárgyzó rendelkezése ellen — ha a fellebbezési érték meghaladja a fellebbezés kizárására irányuló értékhatárt (1930—XXXIV: tc. 24. §-a) — fellebbezésnek van helye.

— Az Illetékügyi Útmutató, amelyet dr. Pongrácz Jenő, a Magyar Törvénykezés szerkesztője állított össze, sokkal ismertebb könyvecske, semhogy új kiadása, amely 1933. május 1-ével zárult, külön ismertetésre szorulna. Ügyes beosztása, amely pillanatok alatt lehetővé teszi a peres és perenkívüli illetek megállapítását, az ügyvédi gyakorlatban már eddig is mindennapos kísérővé avatta.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állás keresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédek érdeke mindenféle írásmunkájukat «Tempo»-nál végeztetni. Diktálás. Sokszorosítás. Fordítás. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12.

554

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és chemiai experimentáló szekrények
az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)

Felelős kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Fabinyi Rudolf egyetemi magántanár, a lipótfelzárkózóintézet igazgatója: A zárt intézetbe szállított ideg- és elmebetegek rögtönös jogvédelme. — Dr. Havas Károly budapesti ügyvéd: Részesség a vesztegetésnél. — Dr. Tarnai Aladár: Árvabiztosításoknál a feleség csak társbiztosított. — Jogirodalom. — Szemelvények a felsőbíráóságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 25. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 4.

A zárt intézetbe szállított ideg- és elmebetegek rögtönös jogvédelme.*

A tehetetlenek, a cselekvőképtelenek való segítségnek vágya, azokról való gondoskodás, úgymint azok jogi védelmére való törekvés is, kétségkívül messzire visszanyúlik az emberiség történetébe. Tudvalevőleg már a római jogban is találkozunk erre vonatkozó intézkedésekkel, bár az elmebetegek jogvédelme főleg az emberiség legutóbbi nagy kulturális fellendülése alatt lett jobban megalapozva és kiépítve.

Az elmebajosok jogvédelme tehát nem egy kész épület, hanem egy fejlődőben, alakulóban, épülőben levő nagyszerű alkotás, amelyhez évről-évre újabb köveket rakunk. Ezt a fejlődést bizonyítják a Magyar Elmeorvosi Értekezletek is, amelyeken eleitől fogva az elmebetegek jogvédelmének különböző kérdései referátumok és előadások tárgyát képezték, és pedig báró babarci Schwartz Ottótól fogva egészen a legutóbbi Szladits-Nádas-féle referátumig.

A mostani referátum tárgyát a nagy komplexumnak egy kis részletkérdése képezi, de amely gyakorlati jelentőségénél fogva nem csekély fontossággal bír. A zárt intézetbe egyelőre megfigyelésre beszállított és így ügyeinek intézésére képtelenné tett betegek — mint a referátum címe is kifejezi — azonnali jogvédelméről van szó, ezt szeretnők most megbeszélni és amennyiben szükségét látjuk, ennek érdekében javaslatokat tenni.

Minden félreértés elkerülése végett előre is hangsúlyozni kívánom, hogy itt mindazoknak azonnali jogvédelméről van szó, akik megfigyelés végett valamely zárt intézetbe helyeztetek el, legyen az illető akár elmebeteg, akár az állapotuk meg róla később, hogy nem az, illetve nem oly természetű a betegsége, hogy okvetlenül zárt intézeti kezelést igényelne. Az azonnali jogvédelem tehát tulajdonképpen nemcsak a kimondott elmebetegeket illeti, hanem mindenkit, ki megfigyelés végett zárt intézetbe vétetett fel, aki ügyeiről ezen kényszerhelyzetében gondoskodni nem tud.

Természetes, hogy az elmebetegek azonnali jogvédelméről nemcsak akkor kellene gondoskodni, ha zárt intézetbe szállítatnak be, hanem akkor is, — és talán még fokozottabban — ha továbbra intézeten kívül maradnak. Minthogy azonban e fontos kérdésnek felölélése igen messze vezetne, további fejtegetéseinkben szigorúan a körülírt tárgykörnél kell maradnunk.

A jelenlegi eljárás az, hogy a beteget — megfigyelésre való beszállítása után — bejelentjük az illetékes árvaszéknek azzal, hogy a megfigyelésnek eredményét utólag fogjuk közölni. Az árvaszék ezen bejelentést tudomásul veszi ugyan, de nem intézkedhetik a jogvédelmet illetőleg, mert még nincs megállapítva, hogy az illető elmebeteg-e vagy sem. A megfigyeltet azután az 1912 : LIV. tc. értelmében az illetékes járásbírósnak mutatjuk be, amely tudvalevőleg a kirendelt szakértő meghallgatásával a felől dönt,

hogy a megfigyelt, mint elmebeteg zárt intézeti elhelyezést igényel-e vagy nem. A járásbíró végzésével állapítatik meg tehát a megfigyelt elmebetegsége. Erről a járásbíró az illetékes árvaszéket értesíti, ennek tehát csak most áll módjában a kellő jogvédelemről, rendszerint ideiglenes gondnok kirendelésével gondoskodni. A beteg felvétele és a járásbírósi szemle között több nap, sokszor 1—2 hét is eltelik már azon oknál fogva is, hogy a járásbíró leginkább költségkímélés szempontjából a legtöbb intézetben hetenként csak egyszer szokott a szemle megejtésére kiszállani. Ehhez járul még az értesítések, illetve végzések megszerkesztésére és azok kézbesítésére szolgáló idő, ami méginkább meghosszabbítja azt az időszakot, amikor a betegnek legális jogvédelme nincsen. De leginkább kitolódik ez az időszak akkor, ha az első járásbírósi szemlén éppen a beteg érdekében döntés nem történik, hanem annak végleges felvételét, illetve elmebeteggé való nyilvánítását néha hónapokra is kitoljuk. Így ugyan megakadályozhatjuk azt, hogy a beteg időelőtt önrendelkezési jogától megfosztassék, másfelől azonban kénytelenek vagyunk őt «a megfigyelés alatt tartás» bizonytalan jogi helyzetében tartani. Ilyenkor az intézeti orvosra és a hozzátartozóknak vállaira nehezedik a betegek érdekvédelme. Kellő jogosultság és törvényes eszközök hiányában az intézet erre gyakran nem képes, a hozzátartozók pedig szintén kellő felhatalmazás hiányában igen sokszor nem járhatnak el a beteg ügyeiben, vagy pedig, amint látni fogjuk, néha ellenkezőleg éppen a beteg érdekei ellen cselekszenek. A betegnek az intézetbe való befogadásától, amellyel cselekvőképtelenné vált, az ideiglenes gondnok kirendeléséig tehát legalább 2—3 hét, de rendszerint még sokkal több idő telik el, ami alatt a beteg érdekeiről megfelelő gondoskodás nincsen.

A rendőrség által történt beszállítás esetén sincsenek a betegek érdekei kellőképpen képviselve. Hisz a rendőri betegeknek lakás-címét rendszerint nem lehet azonnal megállapítani, és akiknél az sikerült is, a rendőrségnek nincsen módjában a beteg ingóságait leltározni és zárlat alá venni (bár tudomásom szerint kivételes esetekben az megtörtént), mint ez az öngyilkosoknál történik.

Mi, intézeti elmeorvosok, sajnos, eléggé ismerjük az élet realitását, és sokszor kellett azt tapasztalnunk, hogy az intézetbe beszállított beteg néha pár óra alatt milyen súlyos, leginkább anyagi természetű károsodásnak lehet kitéve. Ezek a károsodások igen gyakran már a beszállításakor, vagy közvetlenül azután érik a beteget. Ezért minékünk nemcsak a beteg vizsgálatával, megfigyelésével és gyógykezelésével kell törődnünk, hanem kénytelenek vagyunk azok anyagi körülményeit is figyelemmel kísérni, gyakran majdnem önhatalmulag, érdekeik megvédésére beavatkozni. A beteg anyagi ügyeinek mentől előbbi rendezését tulajdonképpen terápiás szempontok is kívánják, mert hisz közismert előttünk az, hogy számos esetben a beteget kinthagyott értéktárgyai, holmija, elintézetlen ügyei vagy kötelezettségei állandó izgalomban tartják és megnyugvásuk csakis ezen ügyek elintézése után szokott bekövetkezni. A jó elmeorvosnak tehát nemcsak orvosnak, hanem betegével együttérző, annak érdekeit képviselő jó apának vagy gyámnak kell lennie, aki addig is, amíg az intézetbe vagy osztályára befogadott beteg jogvédelméről intézményesen gondoskodás történik, beteg embertársának gyámoltója és segítője.

Kétségtelen, hogy az intézeti elmeorvos kellő körültekintéssel és eréllyel a gondjaira bízott betegek, illetve megfigyelték körülményeinek, főleg családi viszonyainak ismeretében, sok mindent

* Referátum a Magyar Elmeorvosok XII-ik értekeztetén, 1933. évi június hó 6-án.

tehet, mégis a károsodás és annak veszélye oly sokféle és olyan természetű, hogy külön hatósági beavatkozást igényel. Leginkább a megfigyelésre felvetteknek közvetlen környezete az, amelynek részéről károsodás érheti őket. A leggyakoribb eset, hogy idegeneknél albérlőként vagy alkalmazottként lakó beteg minden ingósága a beszállításkor szerteszéjjel marad és így azoknak rendszerint abszolút véve csekélyebb, de relatíve nagyértékű ingóságai, pl. ruhaneműje, fehérneműje, esetleg bútorai, sőt pénze, különösen takarékbetétkönyve, vagy értéktárgyai veszendőbe mennek. Tapasztalataink szerint az idegen környezet részéről is nem egyszer szándékos jogtalan eltulajdonítás esete forog fenn, de talán gyakrabban inkább arról van szó, hogy a beteg, ki már praepsychotikus állapotban sem tartotta rendben dolgait, olyan rendetlenül hagyja azokat vissza, hogy azok összeszedésére önként senki sem vállalkozik. Széthagyogatott holmi és értéktárgyak, a kölcsönadott pénzüsszegek stb. nyomtalanul elkallódnak. Élénk emlékezetemben van egy eset, amidőn az intézetbe schizoprenia miatt felvett középiskolai tanárnő széthagyogatott holmijának összeszedésére napok kellettek és a kiküldött ápolónőnek részben a beteggel együtt 6—7 rokonhoz, illetve ismerőshöz kellett azokért mennie, de így is az ingóságnak csak egy része került meg.

Még rosszabb a háztartási alkalmazottak sorsa. Az alkalmazott gazdája, akinek a beteg beszállítása előtt rendszerint már sok kellemetlenséget okozott, akárhányszor sértődötten utasítja el magától azon kérésünket, hogy szedje össze és adja át a háztartási alkalmazott ottmaradt ruháit és egyéb értéktárgyait. «Tessék elvinni mindent, ami az övé», evvel kinyitják a szekrényt, de azt nem mondja meg senki, hogy mi a betegé, és hogy másutt nem-e maradt valami. Természetesen elmebetegekről, néha zavart, vagy elbutult betegekről lévén szó, azok bemonadásait is csak nagy óvatossággal értékesíthetjük és csak bizonyos valószínűség alapján ítéltethetünk. Még így is megtörtént, hogy olyan dolgokat követeltünk a beteg volt gazdáján vagy munkaadóján, amikről később kiderült, hogy ezek csak a beteg fantáziájában léteztek. De viszont pl. az is megtörtént, hogy egy nagyobbértékű takarékpénztári betétkönyv, amelynek létezésében éppen a beteg háztartási alkalmazott nagyszamos téveszmének látszó bemonadása miatt kételkedtünk, később hiánytalanul megkerült. (Több mint 4000 pengőről volt szó.)

Nem csekélyebb mértékben van, sajnos, a zártintézetbe szállított beteg az anyagi károsodásnak kitéve akkor is, ha hozzátartozói vannak és családja körében él. Bizonyára vannak a mélyen tisztelt Értekezlet tagjai között olyanok, kiknek az a nézete, hogy a gyámhatóság jogérvényes beavatkozásáig a betegnek legközelebbi hozzátartozói eléggé megvédik érdekeit. Sajnos, ez általában véve nem így van, és úgy az osztályvezető-főorvos kollégákhoz és igazgatókhoz intézett kérdésekre adott válaszokból, éppen úgy, mint saját tapasztalataimból annak tudatára kellett jutnunk, hogy a beteg éppen a saját családja részéről van akárhányszor nagyobb anyagi veszélynek kitéve, sőt sokszor éppen a családon kívülálló nem érdekelték azok, akik érdekeiket inkább felkarolják. Az általánosítás azonban a legnagyobb igazságtalanság volna, mert hisz mindnyájan ismerjük azoknak a szerető anyáknak ragyogó példáit, akik egészen zavart és elbutult, reménytelenül beteg gyermekeikért lelküket teszik ki, minden fillérüket azokra áldozzák, inkább gyalog jönnek ki a távol fekvő intézetbe, hogy gyermeküknek valami csekélyértékű ennivalót hozhassanak és fáradhatatlan makacs-sággal ismétlik meg jóformán minden nap ezt az utat. Sajnos, a családi érzésen és a rokon szereteten a mai kor anyagi önzése mindinkább győzedelmeskedik és különösen távolabbi, oldalági rokonok, testvérek, de még a gyermekek részéről a beteggel való felületes törődés alatt inkább annak kihasználásával találkozunk.

Orvos-pszichológiai szempontból kell az ilyen családok életébe betekintenünk, akkor sok mindent megérthetünk és megbocsáthatunk. Azokban a családokban, hol elmebetegség fordul elő, rendszerint a többi családtag sem egészen normális idegzetű. Tapasztalat szerint, ezek között rendkívül sok psychopatha van, akik ingadozó lelkiállapotuknál fogva néha majdnem betegebbeknek látszanak, mint maga a már megfigyelésre felvett beteg. A psychopathák lelkiegyensúlyozatlanságuk miatt az extremekre hajlandók, úgyhogy az ilyenek között gyakran találunk majdnem betegesnek nevezhető vonzódást, de gyakrabban ellenkezőleg súlyos elhidegülést, sőt ellenséges beállítottságot éppen a legközelebbi családtagok, testvérek, néha szülők és gyermek, de leginkább házastársak között.

Ehhez járul nem kevésbé, hogy a később intézetbe szállított beteg már praepsychotikus, vagy már kezdődően psychotikus állapotban — ami gyakran évekre is kiterjed — olyan módon viselkedik, hogy betegségét fel nem ismerő, vagy elismerni nem akaró legközelebbi, sokszor psychopatha családtagjaiban nemcsak érzelmi elhidegülést, de gyakran határozott ellenszenvet, sőt gyűlöletet kelt maga iránt. Ez az érzelmi elhidegülés oly szakadékokat hoz létre a családtagok között, mely később minden jóakarat dacára áthidalhatatlan. Ilyen esetekben, amelyek, sajnos, elég gyakoriak, «a hála Istennek a bolondházba szállított beteg» semmi jót sem várhat hozzátartozóitól. Ilyen esetekben a családból senki sem fog magának fáradságot venni, hogy a beteg érdekeit igazán képviselje, sőt ellenkezőleg, sokszor ennek örve alatt, hogy «megőrizze a szegény beteg holmiját», azt magukhoz veszik, pénzét, értéktárgyait az viszi el, aki hamarabb hozzájut, a bútorokat hamarosan szétosztják egymás között, sőt még az ingatlanok sincsenek egészen megmentve a rokon jóindulattól, mert azok kezelését is egyik-másik átveszi s addig, míg az árvaszéknek vidéken nem egyszer késedelmeskedő intézkedései megtörténnek, az ingatlanok kizsákmányolására is alkalom nyílik.

Az esetek tömegéből legyen szabad egy pár példát felhoznom:

Dicsőszentmártonban még a háború alatt egy mániás depressziós nőt vettek fel gyógykezelésre, akinek 1000 aranykorona megtakarított pénze volt erszényében. A pénzt az asszony férjének és felnőtt leányának átadták, aminek az volt a következménye, hogy a beteg, aki néhány hét alatt meggyógyult, a pénzből már semmit sem talált és elbocsátásakor felsóhajtott, hogy ismét dolgoznia és takarékoskodnia kell. Ugyanott egy másik beteg, aki szintén mániás depressziós volt, hasonlóan járt, amennyiben férje, aki alkoholista volt, 1—2 hét alatt eladta az asszony fülbevalóját, aranyóráját, gyűrűit és az üzletet annyira elhanyagolta, hogy azt az alig gyógyult asszonynak kellett rendbehozni.

A balassagyarmati közkórházban rövid ideig ápoltak egy paralitikus férfibeteget. Ezidő alatt felesége az ingatlanok tűzkár-biztosítási összegét felvette és elköltötte, s midőn a remisszióba került férj ezért követelésekkel lépett fel, az asszony még válópert is indított ellene.

Egy a Lipótmezei elmeorvosi intézetbe beszállított jobbmódú paralitikus nőnek három szobára való bútorát, asztal- és fehérneműjét az ideiglenes gondnok kineveztetéséig saját nővérei, sőt édesanyja egymás között felosztották, hogy azt megőrizze, de később az ingóságoknak csak egy részét tudta a kinevezett ideiglenes gondnok a beteg részére biztosítani.

Egy másik eset: senilis dementiában szenvedő idősebb hölgynek, aki a két házát és üzletét egészen behozatalaelőtti napig saját maga kezelte, ingatlanai és üzlete a beszállításkor minden felügyelet nélkül maradt. Az üzletet egyszerűen becsukták, a nélkül, hogy a külvilág behajtásáról gondoskodtak volna és a ház-bérek beszedéséről sem gondoskodott senki. Ebben az esetben az árvaszék soronkívüli közbelépését kértük, annál is inkább, mivel a beteg távolabbi rokonai aziránt érdeklődtek, hogy mily összegű alapítvánnyal lehetne a betegnek haláláig az intézetben való ellátását biztosítani.

Egy férfi schizopreniásunk — minthogy nem járt senki sem utána — behozatala után elvesztette iparengedélyét.

Egy férfi paralitikus betegünknek, ki félévvel az intézetbe való behozatala előtt nősült, minden ruhaneműje, ingósága válófélben levő felesége kezébe került, aki azokat magával vitte, úgyhogy midőn a beteget igen szép remisszióban az intézetből elbocsátottuk, se lakása, de még egy rendes ruhája sem volt.

Lejáróban, de még inkább lejárt zálogcédlúkat gyakran találunk betegeinknél, amelyeket akárhányszor magának az intézetnek kellett megújítani, illetve kiváltania az ú. n. betegszereteti-pénztárból. Sőt nemrég volt esetünk, amidőn a különben jómódú családból származó imbecillis fiatalember már eladott zálogcédlúait kellett először visszavásárolni és azután az elzálogosított ruhákat és értéktárgyakat sietve kiváltani.

Ezen esetek legnagyobb részében is rendszerint azonnali intézkedésre van szükség, mert sajnos, nem egyszer tapasztaltuk, hogy néhány napi késedelem esetén, vagy pedig az ideiglenes gondnok kinevezésének bevárásáig az elzálogosított tárgyak elárvereztettek.

A szombathelyi kórház elmeosztályán egy mészáros csak négy napig volt alkoholizmus gyanúja miatt megfigyelés alatt, amikor is mint nemelmebeteg hazabocsátott. Ez alatt a négy nap

alatt felesége két gyermekét beadta a menhelybe és a házból minden értékesíthetőt, bútorokat, állatokat eladott és elutazott, úgyhogy a szóbanforgó megfigyelt otthon csak a pusztá falakat találta.

Itt ápoltatott egy üvegkereskedő is enyhe schizophréniával. A beteg anyja halála után került be az intézetbe, miután előzetesen az anyjával együtt vezetett üvegkereskedésből állítólag sógora kinullázta, sőt vele valami szerződést íratott alá. Jelenleg a beteg már nem igényel intézeti ápolást, de nem lehet elbocsájtani, mert mindenét: lakását és ingóságait is elvették, úgyhogy a különben jó módú fiatalembernek nincs hova mennie.

(Bef. köv.)

Dr. Fabinyi Rudolf.

Részesség a vesztegetésnél.

A kir. Kúria B. II. 1923/1930. számú ítéletével a budapesti kir. Ítéltáblának B. VII. 6838/1929. számú ítéletében kifejtett, úttörőnek szánt azt a felfogását, hogy a Btk. 465—470. §-ában foglalt megvesztegetésre nézve a bűnrészességre vonatkozó általános szabályok a 470. §-ban meghatározott egyetlen egy kivételtől eltekintve, általában alkalmazandók, magáévá tette, sőt elvi jelentőségűnek látszó kijelentés erejével is ruházta fel.

B. I. 5778/1932. sz. 1933. február havában kelt ítéletében viszont a kir. Kúria ezzel ellentétes álláspontra helyezkedve, megállapítja, hogy: «a Btk. 465. §-a szerinti bűncselekményben csakis a közhivatalnok bűnösségét lehet megállapítani és az e szakasz alá eső bűncselekménynek nem közhivatalnok bűnösségét lehet megállapítani és az e szakasz alá eső bűncselekménynek nem közhivatalnok mint extraneus nem lehet tette vagy részese».

Kétségtelen, hogy az ellentétes elvi álláspontú ítéletek közül az utóbbi a helyes és a törvénynek megfelelő, míg első helyen idézett ítéletében a kir. Kúria a törvénynek oly kiterjesztő magyarázatát adja, mely nemcsak rendszerével és szellemével, hanem kifejezett rendelkezéseivel is ellentétben áll, merő ellentétben magának a kir. Kúriának korábbi gyakorlatával is és végeredményben oly cselekmény pönalizálására vezetett, amelyet a hatályban levő törvény bűncselekménynek nem minősít.

A kérdés a Btk. 465—470. szakaszainak helyes értelmezésén múlik, azon, vajjon a vesztegető és vesztegetett, az extraneus és a közhivatalnok szempontjából egy és ugyanazon deliktum-e a vesztegetés vagy sem, amely kérdés elbírálásánál nem mellőzhető sem a törvény indokolása, sem a külföldi példák és a tudományos irodalom megállapításai, de sőt a kir. Kúriának az utolsó két évtizedben követett, teljesen határozott és éppen ezért már élő és kialakult jognak tekintendő gyakorlata sem.

A fent hivatkozott B. I. 5778/1932. sz. ítéletben kellő méltatást nyer, hogy a törvény indokolása szerint (Anyaggyűjtemény II., 882 lap.) «Hivatali büntettnak a megvesztegetéssel összefüggésben nem közhivatalnok nem lehet tette vagy felbujtója. Különösen a 465. §-al kapcsolatban csakis tekintettel a közhivatalnokra, ennél és csakis ennél előforduló okokra tekintettel minősítetik az e szakaszban meghatározott cselekmény büntetendőnek, míg a 467—69. §-okban meghatározott súlyosabb büntetés csakis a közhivatalnok különös kötelességének megsértésében találja indokát, e körülmény viszont a megvesztegetőnél nem fordulván elő, cselekménye nem foglalja át azt a kört, a melyet a 467—69. §-ok a hivatalnokra nézve vonnak, aki tudva és szándékosan játsza ki és hamisítja meg a jogot. A megvesztegető bűnössége tehát csekélyebb, mint azé, aki különös hivatása által van kötve a törvény és a törvényes szabályok alkalmazására és aki azonfelül tudja, hogy törvényt és kötelességet sért.

A törvény indokolásából kétségtelen tehát, hogy az aktív és passzív megvesztegetést egymástól független deliktumoknak tekinti.

Ettől az állásponttól a kir. Kúria gyakorlata a háború alatti években azonban eltért, de csak a Btk. 467. §-ában meghatározott büntett tekintetében, kapcsolatban a 470. §-al, kimondván, hogy az aktív megvesztegetés csak addig bírálendő el a 470. § alapján, amíg a tényálladék a 467. §-ban meghatározott büntetthez való sikertelen felbujtás, vagyis az említett büntett előkészületi cselekménye keretében mozog, viszont ha a közhivatalnok megvesztegetése folytán a 467. § szerinti büntetett elkövette, vagy megkísérelte, az esetben az aktív megvesztegető az e szakaszban meghatá-

rozott büntetttben vagy annak kísérletében mint a 69. § 1. pontja szerinti felbujtó, bűnös. A 641. sz. E. H. a kir. Kúria vonatkozó álláspontjának indokait részletesen kifejti és ezzel ellentétes elvi alapon nyugvó határozatot a kir. Kúria fenthivatkozott legutóbbi ítéletéig nem hozott. A 641. sz. határozatot is természetesen heves jogi vita és a védelem erőteljes támadása előzte meg, mert kétségtelen, hogy maga a 641. sz. E. H. és az ebben lefektetett álláspont is túlnő a Btk. keretein, ellentétbe, kifejezett összeütközésbe kerül a törvény indokolásával, a törvényben és indokaiban lefektetett elvi megállapításokkal.

A kir. Kúria ezzel tehát rést ütött a Btk. azon elvi álláspontján, hogy az aktív és passzív vesztegetés önálló bűncselekménynek, amelyek egymással való összefüggése tekintetében a részesség általános tanai nemcsak hogy nem alkalmazhatók de sőt az alól egyenes kivételt képeznek.

Az aktív megvesztegető büntetéséről a Btk. 470. §-a rendelkezik és csak a háborús viszonyok követelményei, tehát gyakorlati megfontolás vezették a kir. Kúriát akkor, amidőn a 467. §-al, de csakis ezzel kapcsolatban ezt az elvet áttörte és a 470. § tényálladékát megszükitőleg csak a sikertelen aktív megvesztegetésre alkalmazva, mint illet fogta fel bűncselekményként, de viszont a 467. §-ban körülírt passzív megvesztegetéssel kapcsolatban ennek befejezése esetén az aktív vesztegetőre a részesség (felbujtó vagy bűnség) szabályait alkalmazta.

A 641. E. H. tetszetős és a védelem részéről bár konzekvensen támadott, mégis fényes jogi dialektikával megalapozott indokolása abból indul ki, hogy a megvesztegetés elkövetési cselekménye a hivatali kötelességszegés. Az előkészületi cselekmény tehát, illetve a sikertelen felbujtás, amelyet a törvény a kir. Kúria szerint a 470. §-ban büntetni akar, csakis arra, t. i. a kötelességszegésre vonatkoztatható, amiből viszont a kir. Kúria szerint az következik, hogy a kötelességszegés, mint a megvesztegetés elkövetési cselekményének bekövetkezése esetén a megvesztegetőre már a részesség szabályai alkalmazandók.

Nemcsak a Btk. indokolása, de a külföldi büntetőtörvények is majdnem kivétel nélkül ellenkező álláspontot foglalnak el.

Az aktív megvesztegetés túlnyomórészt a «Különös» részben nyer szabályozást és a legtöbb törvény nem elégszik meg azzal, hogy az aktív vesztegetés büntetését a passzív vesztegetés eseteivel kapcsolatban a részesség általános szabályai alkalmazásának engedje át.

Elméletileg helyes felfogás ugyanis, hogy egyrészt a köztisztviselő megvásárlása, megfizetése, a hivatali kötelesség megszegésére való rábírás célzata nélkül, tehát abban az esetben, amidőn az állammal vagy más közülettel szolgálati viszonyban nem álló aktív vesztegető csak valamely megengedett hivatali cselekmény megtörténtét akarja elősegíteni, ez utóbbi szempontjából lehet erkölcsileg elítélendő, de bűncselekményt nem képez és egyedül a közhivatalnok azon magatartása, mellyel hivatali kötelessége teljesítéséért magát külön megfizetteti, büntetendő kötelességszegés, amelyet csak a közhivatalnoki kar megközelíthetelenségének védelmére, a közszolgálatok megvásárolhatóságának elkerülése és megelőzése érdekében kell kellő megtorlással sújtani, másrészt — amint arra a Btk. indokolásának fentidézett szövege is rámutat — a megvesztegető bűnössége mindenesetre más természetű, csekélyebb, mint a megvesztegetetté, a közhivatalnoké.

Ennek a helyes elvi álláspontnak gyakorlati megvalósítása egyes államok törvényeiben, mint például a régi porosz büntetőtörvényben az, hogy a részesség általános szabályai az aktív vesztegetés esetében kifejezetten kizártnak, míg más, mint a német, francia, németalföldi, norvég és a magyar büntetőtörvények hallgatóság juttatják érvényre elvi álláspontjukat azáltal, hogy csak a kötelességszegésre irányuló aktív vesztegetést büntetik (az új osztrák tervezet kifejezetten megállapítja, hogy kötelességszegési célzat nélkül az aktív vesztegetés büntetlen), viszont a kötelességszegéssel kapcsolatos aktív vesztegetés tekintetében is kizárják a részesség alkalmazását azáltal, hogy a Btk. 470. §-ához hasonlóan sui generis bűncselekményként büntetik az aktív megvesztegetést és tudunkkal a kir. Kúriának a fenthivatkozott 641. sz. E. H.-ban meghonosított gyakorlata a külföldi bíróságok előtt követésre nem talált.

Minthogy azonban a kir. Kúria ezen álláspontjához évek sora óta következetesen ragaszkodik és azt következetesen alkalmazza, ma mint élő jogot akceptálnunk kell és ezért a következőkben

a felvetett kérdést csak abból a szempontból vizsgáljuk, vajjon büntethető-e kötelességszegésre irányuló célzat anélkül, vagyis a Btk. 465. §-ával kapcsolatban a részesség szabályainak alkalmazásával az aktív vesztegető, illetve vajjon helytálló-e az az indokolás, mellyel a budapesti kir. ítélőtábla és a kir. Kúria fenthivatkozott ítéletei a bűnösség megállapítását alátámasztani igyekeznek.

A törvény szavaiból és indoklásából a fentiek szerint kétségtelenül az következik, hogy nem, de ezen túlmenően, az ellentétes álláspont, egyrészt kiegyenlíthetetlenül ütközik a törvény alkalmazásának arányos értelmezésével, másrészt a 641. E. H.-ban megörögzített állandó bírói gyakorlattal az annak alapjául szolgáló egész jogi okfejtéssel is.

Ez utóbbi szerint ugyanis a 470. § szerves kapcsolatban áll a 465. § első mondatának második esetével, azzal t. i., hogy a közhivatalnok kötelessége megszegése végett követel vagy fogad el ajándékot vagy ígéretet, azzal a különbséggel mégis, hogy a 470. § szerint az aktív vesztegető büntetése ebben az esetben a Kúria álláspontja szerint sikertelen felbujtás esetében enyhébb, mint a közhivatalnokra megállapított büntetési tétel, a 465. § szerinti kétévi fogházzal szemben állván a 470. §-ban meghatározott egyévi büntetés.

A 641. E. H. azon elvi álláspontjának megfelelően ugyanis, hogy a vesztegetés elkövetési cselekménye a hivatali kötelesség megszegése, a 470-ben csak a kötelességszegéssel kapcsolatos aktív vesztegetés előkészületi cselekményét, illetve az erre irányuló sikertelen felbujtást látja; vonatkoztatva ezt természetesen magára az ígéret, illetve ajándékozás tényére, semmiesetre sem azonban csak az ígéret vagy ajándék felajánlására.

A kir. Kúria már most első helyen hivatkozott ítéletében arra az álláspontra helyezkedik, hogy a Btk. 470. §-a csakis erre az utóbbi esetre vonatkozik, vagyis arra, amidőn a vesztegető ígéretét vagy ajándékát a közhivatalnok visszautasítja, ez lévén az eredménytelen vesztegetés, illetve sikertelen felbujtás; viszont mindaz, ami az ily módon leszűkített tényállást meghaladja, vagyis ha a közhivatalnok az ígéretet vagy jutalmat — akár kötelességszegésre irányuló célzattal tétetett vagy adatott, akár nem — elfogadja, a vesztegetőre nézve már a részesség általános szabályai alkalmazandók, kapcsolatban akár a Btk. 467., akár a 465. §-ával.

A most hivatkozott ítélet szerint ugyanis a Btk. a bűnrészségre vonatkozó általános szabályok érvénye alól a megvesztegetésre vonatkozó rendelkezéseit kifejezetten kinem veszi és így a Btk. 470. §-ában meghatározott kivételnek, ilyenként való el nem ismerése esetében, az aktív megvesztegetőt bűnrészesként a Btk. 467. és 469. §-a értelmében sem lehetne büntetni. Ez az okfejtés szemelláthatóan téves és helytelen logikai következtetés eredménye.

Már a 641. sz. E. H.-ban kifejezésre jutott álláspont — amint erre a fentiekben rámutattunk — a törvénynek nagyon is kiterjesztő magyarázatán alapul; az extraneus szempontjából a részesség általános szabályait azonban csak a súlyosabb eset, a Btk. 467., illetve 469. szakaszai felé, a hivatali kötelességszegéssel kapcsolatban alkalmazza azon elgondolás alapján, hogy a vesztegetés elkövetési cselekménye éppen a hivatali kötelességszegés, ezzel ellentétben a B. II. 1923/1930. számú ítélet a részességet most már az enyhébb esetre nézve, a 465. § első tételével kapcsolatban, tehát a kötelességszegés célzata nélkül is megkonstruálni igyekszik, ami azonban csak úgy válik lehetségessé, hogy a 470. §-nak a fentiekben ismertetett egészen önkényes magyarázatát adja.

A két ellentétes álláspont egybevetéséből pedig a következő derül ki:

Ha helyesnek kell elfogadnunk a 641. E. H.-ban lefektetett jogi álláspontot, amely szerint a 470. §, a 467., illetve 469. §-okban körülírt aktív megvesztegetés előkészületi cselekménye, illetve az erre irányuló sikertelen felbujtás — s a kir. Kúria gyakorlata szerint ez helyes — úgy az ezzel ellentétes álláspont, amely szerint a 470. § tényálladéka csak az extraneus részéről felajánlott, de a köztisztviselő által visszautasított ígéretre vonatkozik, nem jelent mást, mint a sikertelen felbujtásra irányzott előkészületi cselekmény, vagy a sikertelen felbujtás sikertelen felbujtásának pönalizálását. Mert ha az ajándék adása, vagy ígérete maga csak előkészületi cselekmény vagy sikertelen felbujtás, úgy ennek megkísérlése — mert a közhivatalnok részéről történt visszautasítás esetén csak erről lehet szó — nem más, mint a sikertelen felbujtásra irányuló előkészületi cselekmény.

Ily óriási logikai ellenmondásra vezetett tehát azon igyekezet, mely a részesség szabályait az extraneussal kapcsolatban a 465. § tekintetében is kiterjesztette.

Nem vette figyelembe a kir. Kúria, hogy a törvény szavai és indoklása szerint a 470. § az aktív vesztegető tekintetében sui generis bűncselekményt állapít meg, amely az aktív vesztegető büntethetőségének körét teljesen kimeríti és csak a 641. E. H.-ban kifejtett, de a törvénnyel ellenkező fentismertetett jogi okfejtés tette lehetővé a részesség szabályainak a 467. és 469. §-okkal kapcsolatban az extraneusra való kiterjesztését; minden további kísérlet azonban természetesen összeütközésbe kellett hogy kerüljön magával a 641. E. H. indoklásával is.

Egyébként a legegyszerűbb törvényt magyarázat szerint — is kétségtelen, hogy a 470. §-ban körülírt vétség kísérlete nem büntethető, mert azt a törvény nem rendeli. Márpedig a törvény szavai, szerint: «Fogházzal büntetendő az, aki közhivatalnoknak avégett, hogy ez kötelességét megszegje, ajándékot vagy jutalmat ígér», amiből másra, mint a cselekmény, t. i. az ígéret vagy ajándék adás befejezésére, arra tehát, hogy az ajándék vagy ígéret el is fogadtatik, következtetni nem lehet, és erőszakolt az a magyarázat, amely a törvény ily határozott és félreértést kizáró szövegezése mellett azt csak és kizárólag az ajándék vagy ígéret a közhivatalnok által történő visszautasításának esetére akarja érteni. A német büntető-törvény 333. §-a szerint az aktív vesztegetés elkövetési cselekménye az ajándék vagy ígéret «felajánlása» is (Wer einem Beamten «anbietet»). A 470. § szövegéből a «felajánlás» hiányzik, bírói szó sem pótolhatja tehát. Annál kevésbbé, mert ezzel ellentétbe kerülne a Btk. rendszerével, mely külön kiemeli, ha kísérleti cselekményt befejezettként akar büntetni (Btk. 127. §, 222. § stb.).

Nyilvánvaló, hogy a törvény, miként a 470. §-ban a 465. § második esetére vonatkozóan, a 465. § első esetéhez kapcsolva is gondoskodott volna a közhivatalnoknak kötelességszegési célzat nélkül adott ajándék vagy tett ígéret büntetéséről, de nem tette, mert elvi álláspontja, hogy ez az eset büntetlen. Nem teheti tehát a részesség szabályainak felhívásával a bíró sem, annál kevésbbé, mert ezzel kirekeszti a törvény alkalmazásából az arányos értelmezés elvét, amely feltétlenül megkívánja, egyrészt, hogy hasonló súlyú rokon esetek hasonló megtorlásban részesüljenek, másrészt, hogy enyhébb esetet ne sujtson a törvény ugyanolyan büntetéssel, mint a súlyosabbat.

A B. II. 1923/1930. sz. ítéletben kifejezésre jutott jogi álláspontból pedig ez következne, mert a 470. és 465. § második esete szerint az extraneusra és a közhivatalnokra megállapított különböző büntetési tételek az egyévi és kétévi fogházbüntetés közötti nagy különbséggel szemben a részesség szabályainak alkalmazása folytán a kötelességszegéssel nem kapcsolatos, tehát enyhébb esetben az extraneus mint felbujtó egyrészt ugyanolyan büntetésben részesülne, mint maga a közhivatalnok, aki az ajándékot elfogadta, másrészt ugyanolyanban, mint amilyenben a 470. § szerint a közhivatalnokot tényleg kötelességszegésre csábító, tehát erkölcsileg is jobban elítélendő és súlyosabb büntetést érdemlő aktív vesztegető részesülhet.

Emellett az okfejtés mellett tehát a törvény 470. §-a felesleges volna, mivel az aktív vesztegetés egyszerűen a bűnrészség általános szabályai szerint a 465. § első és második esete, illetve a 467. §-al kapcsolatban volna büntethető. Ilyként a 470. §-ban körülírt tényállás esetén, ha t. i. a közhivatalnok az ajándékot vagy ígéretet elfogadta, — bár hivatali kötelességét nem szegte meg — az aktív vesztegető a 465. § második esetének felhívásával kétévi fogházbüntetéssel volna sújtható. Nem lehetett pedig a törvény intenciója, hogy a súlyosabb esetben, amidőn kötelességszegésért történt a jutalom adása vagy ígérese és a közhivatalnok azt el is fogadta, bár hivatali kötelességének megszegésével járó cselekményt vagy mulasztást mégsem követett el, az aktív vesztegetőt enyhébben — kétévi fogház helyett egyévi fogházzal — büntesse, mint amely büntetés a részesség általános szabályainak alkalmazása esetén sujtaná, viszont az enyhébb esetben, — a 465. § első esete — minthogy erről a 470. § nem rendelkezik, az aktív vesztegetőt, mint felbujtót az általános szabály értelmében, tehát szigorúbban büntesse, mint a 470. § szerinti kötelességszegéssel kapcsolatos vesztegetésre való felbujtás esetén.

Ennek az álláspontnak szükségszerű továbbfejlesztése szerint a 470. § csak és kizárólag abban az esetben volna alkalmazható, ha a közhivatalnok az ajándékot vagy ígéretet visszautasítja, míg

ellenben ha elfogadta, a már nem eredménytelen vesztegető a 465. § első mondatának második esetével kapcsolatban mint felbujtó volna büntetendő. Ezzel pedig ellentétbe kerülne nemcsak a törvény szavaival és indokolásával (lásd 470. §), hanem magában a B. II. 1923/1930. sz. ítéletben kifejezésre juttatott azzal az állásponttal is, hogy a bűnrészességre vonatkozó általános szabályok érvénye alól éppen a Btk. 470. §-a kivétel, kivétel tehát függetlenül attól, hogy a közhivatalnok a felajánlott ajándékot vagy ígéretet elfogadta-e vagy sem. Nem is lehet másként, mert a törvény a 470. §-ban minden megkülönböztetés nélkül úgy rendelkezik, hogy aktív vesztegetőként az büntetendő, ki kötelességszegés végett adta vagy ígérte az ajándékot és így a jogot alkalmazó bíróság sem különböztethet a tekintetben, hogy az ajándék vagy ígéret a közhivatalnok által elfogadtatott-e vagy sem.

Bármely szemszögből vizsgálva is tehát a kérdést, a felelet csak az lehet, hogy az aktív vesztegető csak kötelességszegésre irányuló célzat mellett büntetendő. Az ellentétes ítéletek indokoltá tennék a kir. Kúriának ebben a kérdésben egyöntetű végleges állásfoglalását.

Dr. Havas Károly.

Árvabiztosításoknál a feleség csak társbiztosított.

Sorsa a férj főbiztosításától függ.

— A Kúria érdekes elvi ítélete. —

Az életbiztosításoknak egyik kedvelt módzata az ú. n. árva-biztosítás, mely csekély pótdíj ellenében lehetővé teszi, hogy a férj ne csak a halála esetére özvegyen maradó feleségéről, de az apátlan-anyátlan árvává váló gyermekeiről is gondoskodjék az esetre, ha a férjet követően az özvegy is meghalna oly időben, amikor a gyermekek még kiskorúak. Ha a férj meghal, úgy a biztosítási összeg esedékessé válik, s ha utóbb a feleség is meghal, úgy a kiskorú árvának vagy árváknak a biztosítóintézet a biztosítási összeget másodszor is kifizeti.

Minden biztosítóintézet feltételeiben ki van kötve, hogy bizonyos időn belül, és pedig rendszerint három éven belül, öngyilkosság esetén nem az egész biztosítási összeg, hanem annak csak a díjtartalékkal egyenlő kis hányadrésze válik esedékessé. Most, hogy ezidőszert az öngyilkosságok nemcsak szörványosan fordulnak elő, mind gyakrabban felmerült a kérdés, hogyha az apa öngyilkossága után utóbb az anya is meghal, de nem öngyilkosság útján: úgy mi jár a kiskorú árvának a biztosító intézettől?

Az alsófokú bíróságok véleménye megoszlott e kérdésben. Még a budapesti törvényszéken is egymástól eltérők voltak az ítéletek: az egyik ítélet szerint a feleség biztosítása független a férj biztosításának sorsától és ezért, ha a férj után csak a díjtartalék lett esedékes, a feleség után másodízben mégis nem csupán ennyi, hanem az egész biztosítási összeg kerül kifizetésre. A másik ítélet szerint ellenben az utóbb elhalt feleség után sem köteles a biztosító intézet nagyobb összeget kifizetni, mint amennyit első ízben az öngyilkossá lett férj után kifizetett, vagyis ez álláspont szerint másodszor is csak a díjtartalékkal egyenlő összeg lesz esedékes.

Az eddigi jogbizonytalanságot megszüntetni és az alsóbíróságok álláspontját egységesíteni fogja a kir. Kúriának ily ügyben most hozott VII. P. 601/1933. számú ítélete, mely nemcsak azért esedékes, mert most tárgyalta először ily ügyet a Kúria, hanem azért is, mert a per alapját képező tényállás, a férj és feleség elhalálzásának körülményei is nem mindennapiak voltak.

Molnár József 1931. évi április 12. napján az egyik biztosító társasággal 8000 pengő erejéig életbiztosítási szerződést kötött, amelyben kedvezményezettként egyetlen gyermekét nevezte meg. A biztosítótársaság a kötvény «Pótlások» fejezetében foglaltak szerint kötelezettséget vállalt arra, hogy a biztosított neje elhalálzása esetén a biztosított összeget ugyanolyan összeggel, mint amellyel azt a biztosított elhalálzása után kifizette, másodszor is kifizeti, ha a biztosított neje a biztosított elhalálzása után nem öngyilkosság és nem is öngyilkossági kísérlet következtében hal meg és ha akkor a biztosítottal való házasságából legalább egy 20 éven aluli gyermeke életben van.

Molnár József 1932. május havában a betegségéből gyógyulóban lévő feleségét revolverével lelőtte, majd saját magába lőtt,

aminek folytán ő azonnal, a felesége pedig a lövés után másfél óra múlva meghalt. Molnár Józsefnek házasságából egy gyermek, a felperes maradt, aki szülei halála idejében hat éves volt.

A biztosítóintézetnél a kiskorú gyermek nevében ennek gyámja, K. J. jelentkezett s kérte, hogy a biztosítóintézet fizesse ki az öngyilkossá lett apa után a díjtartalékot, és pedig 342 pengő 70 fillért, az utóbb elhalt anya után ellenben a teljes 8000 pengő biztosítási összegnek kifizetését követelte. Amikor pedig a biztosítóintézet az anya után is csak újból 342 pengő 70 fillért volt hajlandó folyósítani, a gyám ezt a másik 342 pengő 70 fillért el nem fogadta és a teljes 8000 pengő megfizetésére perelte gyámleánya nevében a biztosítót. Ez ügyben már a törvényszék is úgy döntött, hogy a kötvény «Pótlásaiban» foglalt megállapodás folytán nem létesült egy külön biztosítási szerződés a felek között a feleség életére. A törvényszék erre a jogi álláspontjára hivatkozással, elutasította felperest a 8000 pengő iránti keresetével, és pedig azzal az indokolással, hogy: «A kötvény csak egy biztosítást foglal magában, valamint ezen biztosításhoz fűződő, a függelékben foglalt kedvezményt.» Az ezen kedvezmény folytán kifizetésre kerülő összeg korlátozását a törvényszék ítélete szerint «meghatározza a megállapodásban foglalt kikötés, amely kimondja, hogy a biztosítás ugyanolyan összeggel kerül kifizetésre, mint amellyel azt a biztosított elhalálzása után a biztosító kifizette, vagyis másodszor is csak olyan összeg illeti meg a kedvezményezettet, mint amily összeg őt a főszövegben foglalt biztosítás alapján megilleti». Ez alapon a törvényszék ítélete kimondotta, hogy a felperest, illetve kiskorú gyámoltját az anya halála után másodízben sem illeti meg több, mint 342 pengő 70 fillér.

A felperesként szereplő gyámnak felülvizsgálati kérelme folytán most tárgyalta ez ügyet a kir. Kúriának VII. tanácsa, dr. Zsitvay Géza elnöke alatt és dr. Körtvélyessy György kúriai bíró előadásában. A kir. Kúria ítéletében nem fogadta el a törvényszéknek azt az álláspontját, hogy: «a biztosítási kötvény «Pótlásaiban» foglalt megállapodással csak bizonyos, a kötvény főszövegében foglalt biztosításhoz fűződő kedvezmény állapított meg». Ámde ennek dacára a kir. Kúria is elutasította a felperest a teljes 8000 pengő biztosítási összeg iránti keresetével és csupán 342 pengő 70 fillért, vagyis az öngyilkossá lett férj haláláig felgyülemlett díjtartalékkal egyenlő összeget ítélte meg az utóbb elhalt feleség után is. Érdekes és az ilyen árvabiztosítások tekintetében elvi jelentőségű a kir. Kúria ítéletének indokolása, melyet a következőkben szösz szerint közlünk:

«A biztosítási kötvény «Pótlásaiban» foglalt megállapodással biztosítási pótdíj ellenében való, a kötvény főszövegében foglalt biztosításhoz kapcsolódó, ettől függetlenül nem is érvényesíthető olyan kiegészítő biztosítás létesült az ügyleti felek között, amelynek értelmében Molnár Józsefné, az eredetileg biztosítva volt férjének, Molnár Józsefnek halála után mintegy társbiztosítottá vált. Ehhez képest, habár ezzel a «Pótlás»-beli megállapodással semmi esetre sem egy önálló külön második biztosítás, de nem is csupán az eredeti biztosításhoz fűződő egyszerű kedvezmény, hanem a főbiztosítástól függő kiegészítő biztosítás létesült a szerződő felek között, mégis súlytalan a felperes felülvizsgálati panasza azért, mert a kötvénybeli «Pótlások» szövegében foglalt egészen határozott, kételyre okot nem adható megállapodás nem értelmezhető másként, mint úgy, hogy Molnár Józsefné elhalálzása és az erre az esetre meghatározott feltételek fennforgása esetén a kikötött fizetés az alperes biztosító részéről olyan összegben kell hogy történjék, mint amilyen összeg az eredetileg biztosított Molnár Józsefnek elhalálzása folytán a felperest megillette. Nem adhat ugyanis kételyre okot a «Pótlások» szövegében biztosított összegre való utalás. Míg ugyanis egyfelől az általános biztosítási feltételek 16. §-a értelmében az eredetileg biztosított Molnár József három éven belül bekövetkező öngyilkossága esetére nem is a teljes biztosítási összeg (8000 pengő), hanem ennek csak egy kis része, és pedig az öngyilkossága időpontjáig felgyülemlett díjtartalék összegével egyenlő része erejéig (342 pengő 70 fillér) volt tényleg biztosítva; addig másfelől a Molnár Józsefné elhalálzása esetére kifizetésre kerülő összeg korlátozását világosan és határozottan meghatározza a biztosítási megállapodásban foglalt az a világos kikötés, mely szerint ez a kifizetés «ugyanolyan összeggel» történik, mint az az eredetileg biztosított Molnár József elhalálzása esetén történt.»

Dr. Tarnai Aladár.

Jogirodalom.

— **Dr. Rác György: A politikai büntetések menedékjogának kritikája.** (Magyar Jogászegyleti értekezések. Budapest, 1932. Franklin-Társulat.) Szerző, akit az ifjú gárda legalaposabb képzettségű kriminalistái közé sorozhatunk, a politikai büntetések és az azok számára biztosított elbánás kérdését nagy felkészültséggel tette ismertetés és megvitatás tárgyává. Tudatában van dr. Rác annak, hogy igen nehéz és politikai befolyásoktól sem kímélt anyaggal kellett megküzdenie. Átérezte azt is, hogy tétele jogi szempontból is ingadozó talajon kell sokszor haladnia, amidőn oly fogalommal kell operálnia (politikai bűncselekmény), amelynek még általános érvényű definícióját sem lehet adni. Nem szólva most arról, hogy a jelen államközi viszonyok nyújthatnak-e reményt a politikai büntetésekkel tanúsítandó egyöntetű elbánás megvalósítására, amely egyöntetűség nélkül pedig a vitás kérdések megoldása meg sem kísérelhető, megállapíthatjuk, hogy a menedékjog történeti kialakulásának feldolgozásával a szerző elismerésreméltó munkát végzett. Érdekesen vázolja a munka azt a különböző felfogást, amely az idők során a politikai büntetés megítélésében érvényesült, és amelynek függvényeként érvényesült a menedékjog is szűkebb vagy szélesebb keretekben. Az ingadozó felfogások között rögzített pontot keresve, szerző a politikai deliktumnak kizárólag tárgyi alapon nyugvó meghatározását tartja elfogadhatónak. Ebből az elméletből kiindulva foglalkozik a menedékjog intézményével és annak létjogosultságával. Dr. Rác megállapítása az, hogy a menedékjog fenntartását nem az elméleti tételek meggyőző hatásának, hanem az államok politikai önzésének s a téveszmékkel félrevezetett közvélemény parancsának kell tulajdonítani. E kategórikus megállapítás következetes érvényesítését azonban — igen helyesen — legalább is ezidőszereint keresztülvihetőnek nem tartja. Kíváncsún várja azonban a menedékjog észszerű megszorítását és idevonatkozóan részletes indítványt is tesz.

A választott kérdés alapos, a szakirodalomban nagy jártaságra valló körütekintéssel történt feldolgozása, a saját vélemény megfontoltsága szerző munkájának dícséretére válik. Kétségesnek tartjuk azonban, hogy a környező államokban lejátszódó események a menedékjog megszorításának szükségét indokolják. Szerző maga sem feledkezik meg arról az esetről, amikor a győztes forradalom dícsfényének fokozása végett hajtóvadászatot tart azokra az — az újak szerint politikai büntetéseknél minősítendő — áldozatokra, akik az azidőszereint világmegváltó eszméknek nem tudtak, vagy nem akartak elég korán behódolni. Látjuk, hogy a művelt világ egyhangú elismeréssel és megértéssel adózik azoknak az államoknak, amelyek régi tradíciójukhoz híven, biztonságot és emberi létfeltételeket nyújtanak az ilyen szerencsétleneknek, akik között nem ritkán a kultúra zászlóvivőit is megtalálhatjuk. A.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. Tulajdonközösség megosztása. Az adott esetben a közösségnek természetben való megosztás útján való megszüntetése a per adatai szerint több módon is lehetséges, minthogy pedig a bíróság a lehető módok között belátása szerint választhat, nem utasítható el a megszüntetési kérelem abból az okból, hogy a bíróság az eléje terjesztett megosztási módok egyikét vagy másikat nem tartja megfelelőnek, hanem keresendő és megállapítandó olyan megosztási mód, amely szerint a közösség az anyagi jogszabályok értelmében, a részesek érdekeinek sérelme nélkül megszüntethető. (Kúria, P. V. 1707/1932. sz.)

2. Az üzemveszélyesség fogalmához. A felperes kijelölt munkaköre az volt, hogy a gép által már felfűrészelt és a géptől 1—2 méter távolságnyra kupacokba dobott fát a mázsára és onnan a fűrészkamrába hordja be, ezen munka tehát a fűrészgép üzemén kívül eső olyan tevékenységgel járt, amely a géphez való közelséget és azzal való közvetlen érintkezést szükségessé nem tette, ezért ennek a munkának elvégzése különös veszéllyel nem is járt. (Kúria, P. III. 2233/1932. sz.)

3. Jogszabály hivatalból alkalmazása. A felperes keresetében az alperes özvegyi jogának korlátozását az 1840 : VIII. tc. 18. §-a alapján kérte, míg a fellebbezési bíróság a pert nem az alperessel,

mint Jászkun özvegygel szemben nem alkalmazható 1840 : VIII. tc. alapján, hanem az alkalmazandó országos jog alapján bírálta el. Az alperesnek az a panasza, hogy a fellebbezési bíróság nem a keresetben előadott jog fölött határozott, alaptalan, mert a bíróság az anyagi jogszabályok alkalmazásában a felek által felhozottakhoz kötve nincsen, s így a jelen perben sem kötötte a fellebbezési bíróságot a felperesnek az az előadása, hogy az alperes özvegyi jogának korlátozása kérdésében mely anyagi jogszabály alkalmazandó. (Kúria, P. I. 1504/1931. sz.)

4. Törvényesség megtámadása. Való ugyan, hogy házastársak között a különváltan élés egymagában nem zárja ki a nemi érintkezés lehetőségét, a jelen esetben azonban azt is figyelembe kell venni, hogy a felperes anyja a fogamzási idő egy részében más községben lakott, másrészen pedig — bár előző férje lakóhelyén — a jelenlegi férjével közös háztartásban élt, továbbá, hogy a felperest a születési anyakönyvbe is törvénytelen származásúnak akarta bejegyeztetni és mások előtt is azt jelentette ki, hogy a felperes nem előző férjétől való, végül, hogy a felperes anyjának jelenlegi férje akként nyilatkozott, hogy a felperes az övé. Ezek alapján kizártnak kell tekinteni, hogy a felperes fogamzása idején annak anyja és ennek előző férje egymással nemileg érintkeztek. (Kúria, P. I. 916/1931. sz.)

5. Nőtartásdíj mennyisége. A tartásdíj jogi természete szerint a férj bármily nagy vagyona és jövedelme dacára, a feleség az illő tartáson túlmenő összeget nem követelhet, s viszont a férj jövedelmének fokozatos csökkenéséhez képest a tartásdíj csökkentését tűrni köteles. Téves azonban a felperesnek a jövedelem és tartásdíj egymáshoz való viszonyára vonatkozó okfejtése, mert a jövedelem és tartásdíj viszonya magánjogi vonatkozásban nem százalékos arányban számítandó, hanem a perbeli összes körülmények figyelembevételével állapítandó meg. (Kúria, P. III. 5859/1932. sz.)

6. Atya kártérítési követelése gyermeke elvesztése miatt. Az atya törvényes kötelezettsége, amelynek fogva kiskorú törvényes gyermekét annak a keresőképeségéig neveltetni, ruházni és eltartani köteles, alapjánál, céljánál és rendeltetésénél fogva, élesen elüt a vagyoni beruházástól. A törvényes atyát ez a kötelezettség törvényénél fogva a gyermek fenntartásának és fejlődésének az elérhetése végett terheli és annak a teljesítése sem erkölcsi, sem jogi szempontból sem kapcsolható ahhoz a feltevéshez, hogy a gyermek keresőképeségének az elérése után a szülő, illetve a törvényes atya családfenntartási terheit könnyíti, avagy azok egy részét helyette maga fogja teljesíteni. A kiskorú gyermek ruházására és ellátására fordított kiadások utólag sem válnak okafogyottakká azáltal, hogy a gyermek a keresőképeségének az elérése előtt akár betegség folyamán, akár pedig bűncselekménnyel vagy tilos cselekménnyel összefüggésben meghal. (Kúria, P. VI. 5923/1931. sz.)

7. Vétseghár a szülői háztartásban élő sérültnél. A bűncselekményből eredő kár megtérítésének nem előfeltétele az, hogy a munka harmadik személy részére s ettől nyert díjazás ellenében végeztessék, éshogy a munkában bekövetkezett fogyatkozás más munkaerővel pótoltatott és e címen kiadás teljesített. Az olyan sértettnél ugyanis, akinek a sérelem okozásakor azért nem volt meghatározott fizetése vagy keresete, mert munkásságát a szülők gazdaságában meghatározott díjazás nélkül végezte, abból a keresetből kell kiindulni, amit abban a munkakörben, amelyben a fenti körülmények között működött, másnál való alkalmazás esetén általában elérhetett volna. (Kúria, P. VI. 5703/1931. sz.)

8. Ranghellyel rendelkezés aljelzalogjog esetén. A Tkv. rdts. 79. §-ának helyes értelme szerint a jelzalogjog feltételes törlésének jogi hatálya az, hogy a törlés után már a jelzalogjog csak az aljelzalogos követelés erejéig szolgál fedezetül, egyebekben azonban a törlés bekebelezése után a törölt követelés tekintetében a további jogszerezés megengedve nem lévén, a követelés nem létezőnek és a zalogjog megszűntnek tekintendő, minélfogva az ekként törölt jelzalogjog ranghelyével csak a J. T. 18—20. §-ainak korlátai között lehet rendelkezni. A megszünt jelzalogos követelés ranghelyével pedig a jelzalog tulajdonosa a J. T. 18. §-a értelmében, ha a jelzalogjog törlését maga kéri, csak a jelzalogjog telekkönyvi kitörléséig rendelkezhetik. A folyamodó azonban a ranghely fenntartási kérelmét csak a kérdéses jelzalogjognak a Tk. rdts. 79. §-ában foglalt fenntartás mellett történt kitörlése után, 1930. évi augusztus 28-án adta be, így ez a kérelem az aljelzalogjogot meghaladó és a már korábban törölt jelzalogjogra vonatkozó

résében a kifejtettek szerint nyilván ellésott. (Kúria, Pk. V. 2355/1931. sz.)

9. Búza-jelzálogjog értékelése. Igaz ugyan, hogy a 24,929/1929. I. M. számú rendelet 16. §-a értelmében valamely törvény egyenértékében bejegyzett követelést — amennyiben a tkvi bejegyzésben, vagy a bejegyzés alapjául szolgáló okiratban az átszámítás más módja nincs meghatározva, — a budapesti tőzsdén a sorrendi tárgyalás napját megelőzően utoljára jegyzett árfolyam középára alapján kell pengőre átszámítani; ámde e rendelethely nem szolgálhat akadályául annak, hogy a peres felek közötti jogviszonyban a bekebelezett búzakövetelés értéke oly értékkel állapíttassék meg, mint ahogyan azt a felperes jogszerűen igényelheti, mert ennek az átszámításnak a célja csupán annak megállapíthatása, hogy vajjon a peresfelek közötti jogviszonyban a bekebelezett zálogjog mily értéket képvisel, és így e zálogjog keretében lehet-e felperesnek fedezete vagy nem lehet, mert az, hogy valójában kap-e a felperes kielégítést, annak megállapítása nem e pernek, hanem a végrehajtási eljárásnak a feladata. (Kúria P. V. 2332—1932. sz.)

10. Szülői felügyelet elmulasztása. A mindennapi élet tapasztalatai szerint, ha egy 10 éves gyermek szülői kíséret és általában felügyelet nélkül látogatja játszótársait, különösen akkor, ha az a közvetlen szomszédságban lakik, és ha ilyen körülmények között a szülői felügyelet alól kikerül, véghezvitt jogellenes cselekménye miatt pusztán a felügyelet elmulasztása címén a szülői felelősség meg nem állapítható, különösen akkor, ha — játszótársának — akit meglátogat, a szülői otthon vannak és így a szükséges felügyeletet gyakorolják. (Kúria, P. III. 2140/1932. sz.)

11. Viszonvétkességi kérelem és viszonzkereset. A joggyakorlat szerint a viszonzkereset előterjesztése mellett — a viszonzkereset elutasítása esetére — a H. T. 85. § III. bekezdésében szabályozott viszonzvétkességi kérelem előterjeszthető ugyan, de a bontásra irányuló viszonzkereseti kérelem és a H. T. 85. § III. bekezdésében szabályozott kifogási kérelem a házasság felbontása tekintetéből annyira eltérő kérelmek, hogy a H. T. rendszerbelisége szerint a viszonzkereset nem foglalhatja magában a viszonzvétkesség kimondására irányuló kérelmet is. E két kérelem tekintetében — bár a házassági vagyoni jogi hatásokban azonos eredményre vezethet — a bontás szempontjából nem nyerhet alkalmazást az a jogtétel, hogy a nagyobb terjedelmű kérelemben a kisebb kérelem bennfoglaltatnak veendő. (Kúria, P. III. 2190/1932. sz.)

12. Tisztviselő felelőssége. Az ügyvédi rendtartásnak az a helytelen értelmezése, — hogy csak az illető kamara területén gyakorolhatja az ügyvéd képviselői jogait — egymagában nem minősíthető olyan nyilvánvaló vétségnek, amelyért a tisztviselő vagyoniilag is felelősségre lenne vonható. (Kúria, P. VI. 5547—1931. sz.)

13. Parcellaváltókkal fedezett követelés. Az 1920 : XXXVI. tc. 56. §-ának 2. bekezdése értelmében ingatlaneldarabolásnál tilos a vevőktől a vételár törlesztése fejében felvett kölcsönért váltót venni. A most idézett törvényhelyben foglalt jogszabály az ingatlanparcellák vételárára váltó vételét tiltja, ha tehát az alperes a felpereseknek a köztük létesült hitelezési viszony alapján váltókkal fedezett kölcsönt adott, az alperesnek követelése csak mint váltókövetelés alapul érvénytelen ügyleten, ellenben mint köztörvényi követelés érvényes, és annak köztörvényi peres úton való érvényesítését tiltó jogszabály nem akadályozza. Az a körülmény tehát, hogy az érvényesen keletkezett kölcsönkövetelés biztosítására váltók is vétettek, amely váltók azonban a fentebb felhívott törvényhely értelmében tilosak és ekkép semmisék, magát a váltókkal fedezett kölcsönkövetelést érvénytelenné, semmissé nem teszi; a kölcsön törlesztésének elmulasztása folytán az alperesek által történt perlés és árverés tehát egymagában a károkozás megállapítására és a kár megtérítésére való kötelezésre alapul nem szolgálhat. (Kúria, P. V. 6319/1932. sz.)

14. Effektiv dollárkikötés. A valutakorlátozó rendeletek ki nem zárják, s a hitelezőknek a szolgáltatás tárgyára vonatkozólag kikötött jogait csupán annyiban szűkítik meg, hogy követelésüket a halasztás tartama alatt nem érvényesíthetik, de egyéb vonatkozásban ezek a rendeletek a hitelezők rendelkezési jogait a hatályuk megszűntén túl nem érintik. Ilyen helyzetben törvényes rendelkezés hiányában, az alperesnek is meg van az a joga, hogy a fizetésnek valószínűsítésére északamerikai dollárban való kikötése alapján, joghatályos teljesítésnek a szerződés tartalmának megfelelő pénz-

nem szolgáltatását tekintette, s nem tartozott a felperesek által országos pénznemben ajánlott fizetést elfogadni. Ebből pedig következik, hogy a felperesek az effektív dollártartozás összegének pengő értékben való bírói letétbehelyezésével az alperessel szemben a szerződéses kötelezettségüket nem teljesítették, kötelemük tehát meg nem szűnő, ez a bírói letét a kereseti kérelmük megítélésére jogszerű alapot nem is adott. (Kúria, P. V. 2925/1932. sz.)

M. D.

* * *

1. A tárgyi felelősség a gépkocsi által harmadik személynek okozott károsításért azt terheli, aki, mint a gépkocsi tulajdonosa, avagy birtokosa az elemi erővel továbbított gépkocsit üzemben, forgalomban tartja. A forgalmi engedély csak vélelmet állapít meg arra, hogy akinek a nevére szól a gépkocsi forgalmi engedélye, a gépkocsinak az az üzemben tartója is. Ezzel a vélelemmel szemben azonban helye van annak a bizonyításnak, hogy a gépkocsit mégis más tartja üzemben. Az, aki valamely gépkocsi használatát egyes fuvarozási alkalomra akár díjazás ellenében, akár ingyen, a rendelkezésre jogosulttól megnyeri, még nyilvánvalóan nem tekinthető az illető gépkocsi üzemben tartójának; s a tárgyi felelősség, amely a gépkocsi menetelése alkalmával harmadik személynek okozott károsításért a káros fél részéről érvényesíthető, a dolog természeténél fogva a jelzett esetben is annak a személyéhez tapad, aki mint a gépkocsi tulajdonosa vagy birtokosa a gépkocsit forgalomban tartja. (P. H. T. 550.) (Kúria, 1933. ápr. 5. P. II. 757/1932.)

2. Kártérítés. A károsult kárenyhítő köteletségének elmulasztása esetében a bíróság az eset körülményeinek figyelembevételével, különös tekintettel a felek vétkességére és arra, hogy a kárt túlnyomólag az egyik vagy a másik fél okozta, határozza meg, mennyiben van helye kártérítésnek. (Kúria, 1933. ápr. 5. P. IV. 5938/1932.)

3. Baleset. Aki forgalmas úton gyalog akar az úttesten áthaladni, a köteles gondosság követelményének akkor tesz eleget, ha már a gyalogjáróról való lelépése előtt minden irányban körütekint és meggyőződést szerez arról, hogy az úttest szabad-e s az ott közlekedő járművek miatt az átkelésnél nem kell-e veszélytől tartania. (Kúria, 1933. ápr. 19. P. II. 4331/1932.)

4. Vétel. Az eladónak abból, hogy a vevő gyufagyártással foglalkozik, tudnia kellett, hogy a vásárolt fehér nyárfát, amely műszaki célra általában alkalmas, nemcsak hogy műszaki célra, de különösképpen gyufagyártás céljára vette. Az erre a célra nem megfelelő fának az átvételét ezért a vevő jogosan tagadta meg. (Kúria, 1933. ápr. 5. P. VII. 877/1932.)

5. Vétel. Fokozatos és megosztható szállítás kikötésének esetében az eladó jogszerűen kívánhatja, hogy kötelezettségének a szállítási időnek megfelelő beosztásával tehessen eleget. (Kúria, 1933. ápr. 28. P. IV. 4424/1932.)

6. A felmondási idő megállapításánál a tanári oklevél figyelembe nem jöhet, ha az alkalmazott szolgáltatásban nem tanári tevékenységet, hanem irodai kereskedelmi munkakört töltött be. (Kúria, 1933. ápr. 3. P. II. 4144/1931.)

7. Kilépési ok. Az alkalmazottnak járó munkabér pontos fizetése a munkaadó szerződéses kötelezése. A munkaadónak bérfizetési késedelme tehát az 1884 : XVII. tc. 95. §-ának b) pontja értelmében jogos okul szolgálhat az azonnali kilépésre s ezzel a joggal az alkalmazott mindaddig teljes joghatállyal élhet, amíg a munkaadó a már esedékes illetményekkel hátralékos. De, ha az alkalmazott jogával az illetmény esedékességekor nyomban nem él, úgy tekintendő, mint aki a fizetésre halasztást adott. Az illetmény ki nem szolgáltatásnak rögtöni hatályú kilépési okként való érvényesítése előtt tehát az alkalmazott tartozik a munkaadót a hátralékos illetmények kifizetésére a jogkövetkezményekre utalással felhívni, s rögtöni hatályú kilépés jogával csak e felhívás sikertelensége esetén élhet. (Kúria, 1933. ápr. 19. P. II. 4524/1931.)

8. A végkielégítés megállapításánál a szolgálati viszonynak megszűnéséig eltöltött szolgálati időt teljesen számításba kell venni, vagyis nemcsak a szolgálati viszony felmondásáig, hanem a felmondási idő leteltéig folyó szolgálati időt is, mert a határozatlan időre kötött szolgálati viszony nem a felmondással, hanem csak a felmondási idő leteltével szűnik meg. (Kúria, 1933. márc. 23. P. II. 6417/1931.)

9. Vasúti szolgálat. Egyedül abból a tényből, hogy az állam-

vasút a fegyelmi eljárás alatt az alkalmazottnak az állásától tör-
tént felfüggesztését megszüntette, azt állásába visszahelyezte s ké-
ízen fokozatosan előléptette, nem következethet, hogy az alperes
a felperes terhére rótt cselekményeket megbocsátotta, éspedig annál
kevésbé, mert a fegyelmi eljárást meg nem szüntette. (Kúria,
1933. febr. 22. P. II. 1706/1931.) H. D.

Szemle.

— **A közigazgatási tisztviselők képesítéséről** a
közigazgatás rendezéséről szóló 1929:XXX. tc. tudvalevőleg
akként rendelkezett, hogy az igazságügyi és külügyi szolgál-
lat kivételével, a közgazdasági fakultáson szerzett doktor-
oklevélnek a jogi vagy államtudományi doktorátussal egyenlő
hatályt biztosított. Most készül a kultuszminisztériumban a
reform, amely a Műegyetemben kívánja egyesíteni a köz-
gazdaságtudományi kart, a bányászati és állatorvosi főiskola
beolvasztásával, az ipar, kereskedelem és mezőgazdaság-
gyakorlati egyetemévé. Erre az új főiskolai alakulatra szán-
dózik a kultuszkormány átruházni — a minősítési törvény
reformjáig szánt ideiglenességgel — azt a párhuzamos képe-
sítési jogot, amelyet a törvény a közgazdaságtudományi egye-
temnek biztosított. Nem egészen indokolatlan a felháborodás,
amellyel ezt az elhatározást a tudományegyetemek jogi fakul-
tásai fogadták, minthogy egyrészt a jogászság rovására biz-
tosít terjeszkedést a mérnöki elemeknek, másrészt a belügyi
közigazgatásban kívánatos jogi garanciák érvényesülését
csökkenti. Sajnos, azonban a vita, amely a képesítésnek
alaki előfeltételei körül folyik, nem érinti a kérdés lényegét.
Amíg a jogi szakoktatásnak részint az elavult formákban,
részint a tanárok megválasztásában, de mindenekelőtt a
tanítási szabadságban és a tanulási köteleesség hiányában
rejlő fogyatékosai orvoslást nem nyernek, addig volta-
kép közömbös, hogy a közigazgatás adaptusai melyik fő-
iskolán *nem* sajátítják el azt a jogászai gondolkodást, azt
a tudományos elfogulatlanságot, amely a közigazgatási ügyek
elintézésében éppoly nélkülözhetetlen, mint az igazságszol-
gáltatásban. M. kir. tanítási hivatalok, amelyekben a minden-
kor uralkodó politikai hatalommal kacérkodó köztisztviselők
immel-ámmal teljesítik alakszerűen megszabott köteleességü-
ket, eleve alkalmatlanok arra, hogy a formális képesítésen
felül is biztosítsák a közigazgatás jövőnk munkásainak rá-
termettségét. Igazi tanári tehetségek, akik nemcsak minden
előítélet nélkül keresik az igazságot s akiknek tanítói tevé-
kenysége nem szorítkozik a tankönyv felolvasására vagy
szajkószerű elszavalására, hanem önhitt nagyképűség nélkül
közvetlen kapcsolatot tudnak teremteni hallgatóikkal, sze-
rencsére mindkét főiskolán akadnak. Nem állítható azonban,
hogy ezek a kivételes egyéniségek adnák meg a jogi szak-
képzés tónusát s ellensúlyoznák azt a kakophóniát, amely a
beíratkozási formaságokból, beszámítható félvekből, lélekölő
előadásokból, sablonos vizsgakérdésekből és a jogászai drill
egyéb szertartásaiból alakul ki. Amíg nem sikerül a tudo-
mányos bürokráciát a jogászképzés egész rendszerében az
eleven tanítással pótolni, addig a fakultások presztizs-
küzdelleme csupán érdektelen tünete a jogi oktatás remény-
telen formalizmusának s addig az a fontosabb kérdés sem
nyerhet kielégítő megoldást, hogy a közigazgatási képesítés
minő arányban és mily módon egyesítse a jogászai gondol-
kodást a gazdasági élet tényeinek ismeretével.

— **A per felfüggesztése kérdésében** a Pp. 236. §-a értelmében
felfolyamodásnak csupán a felfüggesztést elrendelő, valamint a
felfüggesztést megszüntetését megtagadó végzések ellen van helye.
Ebből következik, hogy a másodbíróságnak a per felfüggesztését

elrendelő előbbi végzés hatályonkívül helyezését és további eljárást
elrendelő végzése ellen további felfolyamodásnak helye nincs és
így azt, mint a törvény szerint kizárt jogorvoslatot, a Pp. 558. §-a
és a Te. 45. §-a értelmében hivatalból vissza kell utasítani. (Buda-
pesti Tábla. 1933 márc. 24. P VIII. 14,132/1932. sz.)

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédek érdeke mindenféle írásmunkájukat «Tempo»-nál
végeztetni. Diktálás. Sokszorosítás. Fordítás. Koháry-u. 4. Tel.:
13-2-12.

556

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott
kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

A magyar könyvpiac eseménye

KORNIS GYULA

AZ ÁLLAMFÉRFI A POLITIKAI LÉLEK VIZSGÁLATA

A politika lélektana s nagy
alakjainak történelmi kritikája

Két kötet, 34 képpel 20— pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Fabinyi Rudolf egyetemi magántanár, a lipótmezei elmeorvosintézet igazgatója: A zárt intézetbe szállított ideg- és elmebetegek rögtönös jogvédelme. (II.) — Kallós György: Az esküdtszék reformja. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. *Melléklet:* Ügyvédi Közlöny 26. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 5.

A zárt intézetbe szállított ideg- és elmebetegek rögtönös jogvédelme.¹⁻²

A megfigyelésre beszállított betegek lakásával van igen sokszor baj és igényel sokszor azonnali jogsegélyt. Az albérlésben lakóknak érdekei vannak különös veszélynek kitéve, amennyiben a beszállítás miatt lakbért nem tudván fizetni, egyszerűen ingóságait foglalják le. De még a főbérlők is annak vannak kitéve, hogy a lakbér nem fizetése, illetve felmondás esetén az összes bútorok és ingóságok lefoglaltatnak, vagy legjobb esetben elraktározatnak. Sajnos ilyen esetekben a hatósági közbelépés sem mindenben szolgálja a beteg érdekét, mert pl. a Nagyikálói áll. elmeorvosintézet egy nőbetegének lakását — lakbért nem fizetvén — kiürítették és összes ingóságait elraktározatták. Most pedig, mikor a beteg elbocsájtandó lett volna, derült ki, hogy a beraktározási költségek a bútorzat értékét már jóval meghaladták.

Még több baj van és méltánytalanság történik a megfigyelésre beszállított betegek fizetésével, nyugdíjával, illetve rokkantellátásával. E tekintetben a pénzügyi hatóságok rendkívül nehézkesek. A paragrafusokhoz való szigorú ragaszkodás pedig akárhányszor azt eredményezi, hogy nemcsak a beteghez nem jut pénz, hanem annak legközelebbi hozzátartozói sem juthatnak a megélhetésükhöz okvetlen szükséges fizetéshez, illetve nyugdíjhoz. Az illetményhivatal ugyanis csak sajátkezü aláírásra adja ki az ellátmányt, és így ha a kézbesítő postás nem bír kellő megértéssel és a beteg olyan állapotban van, hogy a nyugtát aláírni nem képes, a fizetés mindaddig ki nem adható, míg a beteg részére az ideiglenes gondnok ki nem rendeltetett. Az intézetek megkeresésére ugyan a hivatalok egy része megküldi a pénzbeli ellátmányt, de ez mindig késedelmet szenved és addig a beteg családja a szószoros értelemben koplalhat. Úgy nálunk, mint a többi gyógyintézetekben is egész sora fordult elő ilyen eseteknek, amidőn csak hosszas utánjárásra sikerült kieszközölni azt, hogy az állami hivatalnokok vagy altisztek családja a fizetést, illetve a nyugdíjat megkapja. Főképp a Máv. tisztviselők és altiszteknél találkoztunk ilyen nehézségekkel. Sőt az a furcsa eset is előállt, hogy az időközben elhalt beteg özvegye akadálytalanul megkapta a nyugdíjat, míg a még életben levő elmebeteg feleségétől ezt megtagadták. A Nagyikálói elmeorvosintézet említ egy esetet, amelynél egy volt katonaföldmíves részére 80 pengő rokkant-nyugdíj lett megállapítva, amelyről úgy az elmebeteg, mint annak családja csak most szerzett tudomást. Az időközben több ezer pengőre felszaporodott pénz az árvaszék kezeli, de azt sem a beteg nagykorú hozzátartozóinak, sem a gondnokának, sem a betegnek magának kiadni nem akarják, pedig a beteg időközben az intézetből javultán elbocsájtott. A beteg azóta nyomorúságban él, egész idejét a hivataloknál való kilincseléssel tölti, de pénzéhez jutni nem tud. Ez az eset nem

tartozik a rögtönös jogvédelem keretébe, de érdemesnek tartottam felemlíteni, mint ellenkezőleg a túlságos gondoskodásnak egy példáját.

Még sokkal súlyosabb károsodás érheti a hirtelen beszállított kereskedőt vagy iparost, mint a fixfizetésű hivatalnokot, hogyha nem tudja üzletét vagy műhelyét megfelelő kezekre bízni, illetve ha nincs olyan megbízható hozzátartozója vagy üzletvezetője, aki érdekeit önzetlenül képviseli. Sajnos e tekintetben nem egyszer láttuk, miképpen mentek tönkre addig jól menő üzletek és főképp sokszor fordult elő az, hogy az otthonmaradt feleség talán nem rosszindulatból, hanem szűkségből, rövidlátóan, férjének szerszámaint adta el már egy néhány nap leforgása alatt. Koncedálnunk kell azonban, hogy e tekintetben sokszor az a hiedelem vezeti az asszonyt, hogy a bolondházba került férjéből úgysem lesz már több ember.

Terminushoz kötött fizetési kötelezettségeknek, üzletkötéseknek, különösen pedig megvásárolt ingóságok vagy ingatlanok után való részletfizetéseknek teljesítése és ami még fontosabb, a mai viszonyok között az adófizetés vagy a már kitűzött végrehajtás ellen való fellebbezés is akárhányszor lehetetlenné válik a beszállítás következtében. Különösen fontos tehát, hogy ilyen esetekben is gondoskodjunk az azonnali jogsegélyről.

Számtalan példát és eshetőséget hozhatnék még fel, amelyek mind a mellett szólnak, hogy a beszállítás utáni kritikus napokban azonnal kell a betegek jogvédelméről gondoskodni. Valóban különösnek látszik, hogy eddig ezirányban sehol sem történt megfelelő intézkedés. Értekezletünk előkelő vendégének és dísztagjának, Johannes Breslernek, a «Psychiatrisch-Neurologische Wochenschrift» szerkesztőjének személyes közléséből tudom, hogy Németországban is az a baj, hogy ott is több idő telik el a gondnok (Vormund), vagy a gondozó (Gerichtlicher Pfleger) kineveztetéséig. Helyesen jegyzi meg Bresler, hogy ennek a jogvédelemnek már tulajdonképpen nemcsak az intézetbe való beszállításkor, hanem azon időpontban kellene kezdődnie az intézetben kívül is, mikor valaki elmebeteggé válik. Ennek az eszközlése azonban a dolog természeténél fogva, majdnem legyőzhetetlen gyakorlati nehézségekbe ütközik, mert az elmebaj felléptét azonnal és pontosan megállapítani csak ritka esetben lehet, míg a zárt intézetbe való beszállítás véleményem szerint, egy fix és a gondoskodás megkezdésére alkalmas időpont.

Bresler közlése szerint egy országban sincs ilyen gondoskodás, és személyes tapasztalatból tudom, hogy Angliában és Franciaországban is előbb meg kell várni az elmebetegségnek hivatalos megállapítását.

A történelmi hűség kedvéért megjegyezhetem, hogy minálunk már ezelőtt 12 évvel, az akkori Elmeorvosi Értekezőlet szervezése alkalmával ezt a témát megpendítettem, de annak idején más fontosabb kérdések miatt, tárgyalásra nem került.

Azt hiszem, hogy mindnyájunk tapasztalatából és az előadottakból kifolyólag valamennyien egyetértünk abban, hogy a zárt intézetekbe megfigyelésre beszállított betegeknek azonnali jogvédelméről okvetlenül gondoskodni kell. Így az a kérdés vetődik fel, hogy ez a legcélszerűbben miképpen történhetik. Az új magánjogi törvény keretében is lehetne erről gondoskodni, de egyébként új tételes törvények alkotása igen nehézkes és hosszadalmas, Erre talán nincs is szükség, az azonnali jogvédelmet a jelen törvények keretében is bizonyos kiegészítő rendelkezésekkel elfogadhatóan meg lehet oldani.

¹ Referátum a Magyar Elmeorvosok XII-ik értekezletén, 1933. évi június hó 6-án.

² Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a 25. számban.

Gyakorlati szempontból erre tulajdonképpen kétféle lehetőség kínálkozik, éspedig:

1. Hogy a betegnek jogi képviseléről és jogvédelméről azon időpontig is, amíg az árvaszék jelen törvényeink alapján ideiglenes gondnokot rendelhet ki részére, valami módon maga az árvaszék gondoskodik;

2. az azonnali jogvédelemre, éppen úgy, mint az öngyilkosoknál, egyszerűen a rendőrség, illetve annak bizonyos szerve vétetik igénybe.

Tekintettel arra, hogy az azonnali jogvédelem sokirányú és sokoldalú, valamint arra, hogy a jogvédelmet lehetőleg egy kézben kell összpontosítani, már eleve helyesebb, ha az a maga egészében, tehát a felvétel pillanatától fogva az illetékes árvaszékre ruháztatnák. Amint a fentiekben kifejtettem ugyanis, nemcsak a beszállított beteg ingóságainak, vagy ingatlanainak biztosításáról van szó, hanem számos más intézkedésről és jogügyletről, amelyek nem a rendőrség, hanem az árvaszék hatáskörébe tartoznak. A rendőrség tehát bizonyos ügyekben aligha járhatna el, de viszont az azonnal kirendelhető detektívek segítségével igen alkalmas arra, hogy a beszállított beteg lakásán annak ingóságait számba vegye, leltározza és zár alá vegye, valamint a beteg személyi, családi és vagyoni viszonyait kinyomozza. Ezeknek a megállapítása után sokkal könnyebb, illetve sokszor csak így válik lehetségessé, hogy az árvaszéknek kirendelt megbízottja a beteg ügyeit sikeresen ellássa.

Ezek szerint a legcélszerűbbnek látnók, ha az azonnali jogvédelemben szükség szerint a rendőrség is résztvenne, illetve azt az árvaszék intézné a rendőrség detektívjei igénybevételével. Felmerülhet az az eszme, hogy a detektívek helyett az árvaszékhez beosztandó különlegesen kiképzett védőnőket vennénk igénybe, mint ahogy pl. a budapesti árvaszéknek már most is vannak e célra szolgáló nyomozó közegei. Azt hiszem, hogy idővel át is lehetne erre térni, bár kétely merülhet fel aziránt, hogy a védőnők bírnak-e a nagyközönség előtt azzal a tekintéllyel, mint egy államrendőrségi detektív, és hogy képesek-e ebben a gyakran erőlyes és határozott fellépést igénylő funkcióban eljárni. Kétségtelenül az volna a leghelyesebb, ha a detektívvel együtt szállana ki mindig egy-egy árvaszéki védőnő, akiknek együttes működésétől várható a legjobb eredmény.

Az előadottak értelmében — és ez volna a novum — az illetékes árvaszéknek egy teljes jogi képzettséggel és árvaszéki szakpraxissal rendelkező tagját, esetleg ügyvédet vagy ügyészt kellene megbízni a most is meglévő közgyám mintájára, de gondnoki hatáskörrel az újonnan felvett betegek azonnali jogvédelmével.

Ez a felvevő intézet bejelentésére haladéktalanul megkezd minden esetben működését, intézi az eddig jogképviselő nélkül állott betegnek ügyeit egészen addig, amíg az meg nem gyógyul, vagy annak ideiglenes vagy végleges gondnok nem rendeltetik ki. Természetesen, hogy olyan helyeken, ahol sok a betegfelvétel, mint pl. a fővárosban, a betegek ügyeinek intézésére egy megbízott nem is volna elegendő, hanem erre a célra legalább 2—3 árvaszéki gondozóbíró kellene designálni. Hogy milyen címet adunk ennek a megbízottnak, ez természetesen nem fontos, lehetne «gondozóbíró»-nak, vagy «betegvédő»-nek elnevezni.

Úgyvélem, hogy ezen megbízatás az ország összes árvaszékénél a belügyminiszter és az igazságügyminiszter úr rendeleteivel is foganatosítható volna és ehhez a fennálló törvények megváltoztatása, vagy új törvény hozatala nem volna szükséges. Jól tudom, hogy a nehézség nem a rendelet kiadásában és a megbízandók képzettségében rejlik, hanem abban, hogy e szerint legalább is azoknál az árvaszékeknél, amelyek területén nagyobb forgalmú elmeorvosintézet vagy elmeosztály van, a jelzett funkciók elvégzésére egy külön embert kellene alkalmazni és ennek a fizetéséről is megfelelően kellene gondoskodni. Részemről inkább a mellett vagyok, hogy ezek az új gondozóbírók magasabb fixumot élvezzenek, amelyben azonban a teljesített munkának, illetve a jogi gondozás alá vett betegek számának megfelelően, fokozatokat kellene felállítani. Azt is nyitott kérdésnek hagynám, hogy a gondozóbírákat maga az árvaszék saját hatáskörében bízza-e meg, vagy pedig az igazságügyminiszter delegálna a szükséghez képest egy-egy bírót vagy ügyvédet.

Gyakorlatban tehát az új eljárás a következő volna: Első sorban a hivatalos utat kell meggyorsítani, amit egy kis jóakarattal keresztül is lehet vinni. A felvevő intézet köteles lenne a betegfelvételt nem másnap vagy harmadnap, hanem azonnal küldöni,

esetleg telefon útján az illetékes árvaszék gondozóbírájának bejelenteni. Ezért a kijelölendő gondozóbírónak nemcsak a délelőtti órákban, hanem az esti órákig kellene hivatalos órákat, illetve ügyeletességet tartani, hogy azonnal intézkedhessen. Így csak az éjjeli felvételek bejelentése maradna másnap reggelre, de ezt is kötelesek volnának az intézetek legkésőbb reggel hét vagy nyolc óráig megtenni. A rendőrséget az intézet is értesítheti, illetve rendőrségi beszállítás esetén erről annak amúgy is tudomása van, de helyesebbnek látnám, ha a rendőrség igénybevétele felől a gondozóbíró döntené, aki az intézettől rendelkezésre bocsájtott adatok alapján belátása szerint detektívet vesz igénybe, vagy a rendőri nyomozástól és az ingóságok rendőri leltározásától eltekint. Itt nyílna tág tere az említett speciális védőnőknek is, akik sokak előtt bizonyára bizalomgerjesztőbbek, s így esetleg többet tehetnek a beteg érdekében. Sajnos, e tekintetben sem a szakképzettség hiánya fog nehézséget okozni, hanem ismét finánciális akadályok fognak felmerülni.

Ezzel az eljárással néhány óra, legfeljebb egy fél nap leforgása alatt minden intézetbe felvett egyén vagyoni, családi és egyéb viszonyai a gondozóbíró előtt már ismeretesebb lesznek, aki ennek alapján a beteg érdekének megvédésére azonnal intézkedhetik, és így módjában van a zárt intézetben való elhelyezés által is cselekvőképtelenné tett egyének érdekeit megfelelően képviselni. A legalább ideiglenes gondnoki hatáskörrel felruházott gondozóbíró funkciója a beteg ideiglenes gondnokának kinevezéséig tart, amikor is a betegre vonatkozó összes adatokat a történt bavatkozások ismertetésével együtt az ideiglenes gondnoknak, esetleg a kinevezett végleges gondnoknak adja át.

A részletekre nem terjeszkedhetem ki, azok megbeszélése a jövő feladata.

Referátumom végén azt az indítványt bátorodom tehát az előadottak értelmében előterjeszteni, miszerint méltóztassék egy elmeorvosokból és jogászokból álló vegyes bizottságot kiküldeni, amelynek az leendő feladata, hogy az intézetbe beszállított betegek azonnali jogvédelme céljából egy javaslatot dolgozzon ki a Magyar Elmeorvosok Egyesületének igazgatótanácsa számára, amely a javaslatot a m. kir. igazságügyminiszter és a m. kir. belügyminiszter úrhoz terjeszteni fel.

Dr. Fabinyi Rudolf.

Az esküdtszék reformja.

Egyrészt abból a körülményből, hogy a legutóbbi idők bűnperei kapcsán nap-nap után felmerül úgy jogászai, mint laikus körökben az esküdtszék visszaállításának gondolata; másrészt pedig az ausztriai esküdtszékeknek politikai perekben hozott egymást homlokegyenest annulláló ítéleteiből, vagy a párizsi esküdtteknek sokszor hajmeresztő felmentéseiből: önként adódik a gondolat, hogy a két szempontnak egymáshoz közelebbhozása, eshetőleg kiegyenlítődése csakis az esküdtszék intézményének bizonyos megreformálásával érhető el.

Kétségtelen, hogy a leghelyesebb, a legjobb jog mindig az, ami a nép jogi meggyőződéséből fakad, vagyis az a jogszabály, amelynek megalkotását a nép széles rétegei a gazdasági, társadalmi, politikai stb. tényezők hatása alatt magukból kitermelnek, és amelyet a jogszokás és illetve ennek legpregnansabb kifejezője a bírói gyakorlat magáévá tesz. Ha ilyen jogszabályt a törvény szentesít: úgy ennek alkalmazása minden körülmények között a társadalom legszélesebb rétegeiben teljes megnyugvást fog kelteni.

Gyakran azonban politikai szempontok, gazdasági szükségességek vagy egyéb körülmények oly jogszabály megalkotására kényszerítik a törvényhozót, melyeknek alkalmazása bármely bizalommal viseltessünk is a független bíróság iránt: nem kelti bennünk minden egyes esetben az igazságérzet legteljesebb kielégítését, vagy éppen megfordítva a megváltozott gazdasági és politikai körülmények az eredetileg a nép helyes jogi meggyőződéséből fakadó törvényt elavulttá vagy csak pillanatnyilag időszerűtlenné tehetik, és ezeknek alkalmazása nem kelt mindig teljes megnyugvást a jogkereső közönségben.

Minden bizonnyal ez a gondolat is egyik vezérlő szempont kell, hogy legyen azok számára, akik a súlyosabb és bonyolultabb jogi, és jelesül büntetőjogi kérdések eldöntésénél a minden helyes jog ősi forrásához: a néphez vagy legalább is ennek egy bizonyos töredékszerű képviselőéhez fordulnak a verdikt kimondásánál.

Ebből a gondolatsorból kiindulva jutunk el arra az eredményre, hogy az esküdszék intézményét elvben föltétlenül, és részleteiben főként ott tartjuk helyénvalónak, ahol oly kérdések várnak eldöntésre, melyeknek megítélésében a társadalom nem foglal homogén állást és így az úgy pro, mint kontra bírói ítélet nem kell, mert éppen a vélemények megosztottságánál fogva nem kelthet tökéletes megnyugvást.

Hogy egy példával illusztráljuk, *A* előre megfontolt szándékkal és rablási célzattal megöli *B*-t. Ezt a bűncselekményt a mi most hatályonkívül helyezett esküdszéki intézményünk az esküdtek elé állítja, holott valószínű, hogy ily esetben senki sem tartja szükségesnek a társadalom széles rétegeinek a bíraskodásba való bevonását. Ellenkezőleg: oly kérdések megítélésénél, amelyeknek morális alapja és megbírálása felől a vélemény a társadalomban még nem teljesen kialakult, ahol a közvélemény hangulata a kérdést illetően még forrongásban van, ott igenis helyes és méltányos az esetleg elavult vagy időelőtti törvényszakasznak sima jogászai alkalmazása mellett, a minden igaz jog ős orakulumához, a nép széles rétegeihez fordulni. Így az előbb említettem gyilkossági példával szemben egy magazatelhajtási bűncselekmény esetében, a vélemények a gazdasági körülményeket, családi állapotot stb. figyelembevéve már eltérőek lehetnek és például a Btk. 285. és köv. §-ainak a teljes szigorral való alkalmazása nem mindig fogja az igazság érzetét teljesen kielégíteni.

Az ú. n. politikai és a sajtó útján elkövetett bűncselekményekről nem is beszélve, amelyek rendszerint éppen egy újabb politikai irány propagálására szolgálnak, egyéb bűncselekményekben is, itt-ott össze fognak ütközni az ellentétes politikai iránynak egyik vagy másik büntetőjogi szankcióval is védett alapeszméje. Átalakuló társadalmi rendben, a konzervatív és haladó iránynak ebben a küzdelemben méltánytalan, jogtalan és igazságtalan a rendszerint a maradi világrendet védő törvényhozó többség által hatalmi szóval megkoncipiált jogszabály teljes szigorával lesújtani a felfegyverzetlen, de szellemi javakban talán egészen egyenrangú ellenfélre.

Ismét egészen másirányú megfontolás vezet bennünket az ú. n. szakkérdésekben az esküdszék vagy legalább is egy ehhez hasonló bírósági forma kiépítésének gondolatához. Orvosi, mérnöki vagy kereskedelmi szakkérdésekben a ma fennálló eljárási szabályaink szerint a bíróság meghallgatja a szakértőket, ezeket mint kvázi tanúkat vallomásukra megesketi és ezeknek mérlegelésével dönt. De éppen az esküdszék intézményének történeti fejlődését figyelembevéve, hogy t. i. az esküdtek eredetileg szintén nem bírák, hanem ugyancsak «esküdt tanúk» voltak, akiknek vallomása — a mai szakértői véleményekhez erősen analóg! — nagyrészt perdöntő volt: magától vetődik fel a gondolat, hogy ezek a szakértők az esküdtekhez hasonló formában az ítélkező testületbe beolvasszanak. Az európai jogokban éppen nem ismeretlen Schöffengericht valamilyen formájára kell itt gondolnunk, amelyben az esküdtek alaplajstromát mindenkor kiegészítették egy «szakértői-lajstrommal». Ezeknek az esküdszakértőknek természetes széles beleszólási jogköre lenne a jogkérdés és a büntetési tétel megállapításával, amely utóbbi körülmény alig jelent törést a mai büntető perjogunkon, hacsak az uzsorabíróság szervezetére gondolunk. Ami pedig a büntetési tétel kiszabását illeti, a ténykérdés és ezáltal a minősítés megállapítása folytán az esküdtek úgyis erős hatást gyakorolnak a jogkérdésre, legalábbis annak korlátait illetően. Végül pedig ezzel kapcsolatban legyen szabad a nem sokkal ezelőtt publikált francia esküdszéki reformjavaslatra hivatkozni, ahol bizonyos vonatkozásokban éppen az esküdteknek a büntetési tétel megállapítására vonatkozó jogainak kiszélesbítését követelik.

A mondottaknak egyenes következtetése, hogy az egyes bűncselekményeknek esküdszék elé állítása nem történhetik pusztán taxatio alapján, vagyis az ú. n. «legsúlyosabb» bűncselekményeknek, mint öt évnél magasabb szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények, mint felségsértés, hűtlenség, lázadás stb., taxatív felsorolásával; hanem az esetek egyediségében, valamely bírói fórum mérlegelése alapján, az előbb említettem anyagi szempontok szerint, kerüljön az ügy esküdtek vagy kizárólag szakbírói elé.

A törvényi taxatio csak a keretek megalkotására szorítkozhatik azáltal, hogy felsorolja azokat a bűncselekményeket, amelyekben egyáltalán helyt foghat a laikus elemekkel kibővített ítélkezőtestület joghatósága. (Legyen az esküdszék vagy csupán a szakértői szempontok dominálása esetén valami Schöffengericht-féle!) Az ilyen esetek egyikében vagy másikában aztán a vád vagy védelem indít-

ványára egy külön fórum döntse el, hogy az adott esetben tényleg szükséges-e az esküdtbírói, vagy minden kétséget kizáróan megnyugodhatunk a pusztán hivatásos bírói testület által hozandó ítéletben.

Természetesen ennek a fórumnak megfelelő megalkotása lesz éppen a kérdés legsarkalatosabb pontja. Kétségtelen, hogy a szakbírói biznosy ösztönszerű idegenkedéssel viseltetnek a laikus ítélkezőtestületekkel szemben, de másrészt elvitathatatlan az is, hogy ennek, a vádlottra és az igazságot kereső közfelfogásra egyaránt döntő feladat megoldását csak a legnagyobb jogászai intuícióval párosult kriminalisztikai érzékkel rendelkező, és a bűnözők lelkivilágát minden szempontból tökéletesen ismerő testületre bízhatjuk, melyek tagjai sorában a fenntebb említettem szubjektív körülmények ellenére sem nélkülözhetjük az utóbb ismertetett tulajdonságok birtokában, minden esetre legelső sorban jártas szakbírákat. Legfeljebb odáig módosíthatjuk ennek a bírói szervnek a konstrukcióját, ha a gyakorlati jogéletnek talán egy másik ágában jártas, helyesebben a bűnözők pszichéjét talán leplezetlenebbül, őszintébb meztelenségében ismerő jogászai ágak, az ügyvédségnek, is helyett biztosítunk ebben a kollégiumban. Tekintélyes, sikeres és széles praxisra visszatekintő bűnügyi védőknek a hivatásos bírákkal való kollaborálása annál kevésbé tűnhetik fel idegenszerűnek, ha az ügyvédek fegyelmi ügyeit legelső fokon felülvizsgáló juryre gondolunk, ahol ez a sikeres együttműködés immár hosszú idő óta közmegegyezésre funkcionál. Másrészt pedig csak az angliai bírói szervezetre kell egy pillantást vetnünk, hogy ennek a gondolatnak az idegenszerűségével megbarátkozzunk. Az angol bírói kar tagjai is kellő sikert és tekintélyt elért ügyvédekkel toborzódnak és így személyükben egyesítik azt, a minden bizonnyal le nem becslhető gyakorlati és közvetlen tapasztalást, és jelesen a büntetőbíróknál oly nélkülözhetetlen betekintést a bűnözés fertőjébe tévedt és onnan menekülni akaró, vagy ott kéjjel fetregő emberi lélekbe. Ennek a mocsárgóznak hullámai talán sohasem jutnak fel arra a piederstálra, amelyen a bíró áll és amelyen állnia kell, és így helyel-közzel nem is tudja azzal a mélységgel analizálni ennek a lápnak a miazmáját, mint talán az az ügyvéd tudná, aki éppen hivatásánál fogva, nemcsak az akták visszfényében és a tárgyalóterem sápadt világának bizony-sokszor tompító, mérséklő reflexében igyekszik a lelkek mélyébe látni, de aki maga is sokszor le kell hogy szálljon a fertő partjaira, és aki előtt talán többször és őszintébben nyílnak meg a bűn kamrai és a lelkiismeret megindította zsilipek árjai.

Ezeknek az elvitathatlan szempontoknak mérlegrevetése érleli meg bennünk azt a gondolatot, hogy a teljes individualizáció keresztülvitele csak olyan jogászai testület közreműködésével történhetik meg, amelynek tagjai sorában legalább egy-két tekintélyes és sikeres kriminalisztikai multa visszatekintő ügyvéd is helyet foglal.

Eminens közvélemény természetesen, hogy ez a felsőbírói tagjaiból és ügyvédekkel alkotott jury, amely a Kúria vagy esetleg az opportunitás szempontjait tekintetbevéve az egyes Ítéltáblák mellett volna megszervezendő, a bűnvádi pernek csak abban a szakában funkcionálhat, amikor már a bírák az ügy részleteinek lehető legtökéletesebben felderített adatainak birtokában többé-kevésbé tisztán látva dönthetnek a pusztán szakbírói vagy esküdszék jurisdikciója mellett. A nyomozás, vizsgálat és a vádálathelyezési fázisokon túl tehát beiktatók a büntető eljárásba ennek a mind összetételében, mind hatáskörében fenntebb ismertetett jurynek a működését, melynek határozatához képest tűzi ki az illetékes törvényszék a szakbírói vagy esküdszéki főtárgyalást, illetőleg a bíróságot a szakértői elemekkel kiegészíti.

* * *

Összefoglalva a mondottakat, a laikus elemek bevonása a büntetőbíráskodásba ne minden esetre kiterjedő előzetes taxatio alapján történjék, hanem — természetesen a bűncselekmények súlya szerint megállapított törvényes korlátok között! — az individualizáció alapján főként akkor fogjon helyt, ha az illető cselekmény morális megítélését illetően az általános társadalmi vélemény még nem szűrődik le kétségetkizáróan egyöntetűen; és illetőleg másrészt, ha a ténykérdés bonyolultsága a több szem többet lát elvének alkalmazását indokoltá teszi; végezetül, ha a szakértő, de jogilag laikus elemek bevonása, azaz ezeknek véleménye perdöntő lehet. Ezeknek a kérdéseknek tényleges fennforgását pedig

a törvény által megszabott keretek között a vád, illetve avédelem indítványára és ezeknek meghallgatása után egy ügyvédekkel ki-egészített magasrangú bírakból alkotott jury döntse el.

Kallós György.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

1. **Az ügynöki szerződésnek** az a kikötése, hogy a biztosítási ajánlatok elbírálása, valamint az elfogadott ajánlatok után a díjak bírói úton leendő érvényesítése, tehát a megkötött ügyletek fenntartása tekintetében is, a döntés joga kizárólag a biztosítót illeti meg, s az ügynök jutalékot csak a valósággal befolyt díjak arányában igényelhet, s azon esetben, ha valamely díj bírói úton nem érvényesíttetnék, ebből kifolyólag igényeket az alperessel szemben nem támaszthat, sem a törvény tilalmába, sem a jóérkölsökbe nem ütközik. (Kúria, 1933. ápr. 27. P. II. 4320/1930.)

2. **Váltó.** A szabályszerűen aláírt váltóval szemben, mely jog-cím nélkül való kötelezettséget állapít meg, a váltóadóst terheli a bizonyítása úgy annak, hogy a felek megállapodása szerint a váltó-nyilatkozat ellenében a váltóhitelezőnek valamely ellenértéket kellett szolgáltatni, mint annak, hogy a hitelezőnek az a követelése, melyet a váltó alapjául megjelöl, fenn nem áll. (Kúria, 1933. márc. 29. P. VII. 5316/1932.)

3. **Ingyenesség.** Rokonnál ipari üzemben nem szakember által ellátás, lakás, ruházat, valamint időközönként kisebb-nagyobb összegű zsebpénz ellenében végzett tevékenység, külön kikötés hiján, szolgálati szerződés fennforgását nem állapítja meg. De a más érdekében, felkérésre, megbízásból végzett munka ingyenesége nem vélelmezhető, s a munkára adott megbízás, ellenkező kikötés nélkül, a munka díjazására való készséget is magában foglalja. Áll ez a szabály a rokon háztartásában élő által, a háztartással kapcsolatos munkát meghaladó, a rokon ipari üzében végzett tevékenységre is. Ekkép, ha a rokonok közt szolgálati viszony nem is állott fenn, az ipari üzemben közreműködő kifejtett tevékenységeért megfelelő díjazást követelhet. (Kúria, 1933. ápr. 28. P. II. 2628/1932.)

4. **Munkakör.** Egymagában az a körülmény, hogy az alkalmazott munkaköre a szolgálati viszony tartama alatt bővült, a fennálló szolgálati szerződés egyéb rendelkezéseit, kifejezett megállapodás nélkül, nem szünteti meg és felek között új jogviszonyt nem létesít. (Kúria, 1933. ápr. 20. P. II. 3517/1931.)

5. **Napidíj.** Ha a munkaadó nem is vállalt kötelezettséget meghatározott számú kiküldetés biztosítására, s az utasításoknak száma az üzleti esélyektől függött, az utazásiapidíjnak netán megtakarítható részéből származó mellékjövedelem kifejezett kikötés hiányában is a javadalmazás kiegészítő részének tekinthető, ha az alkalmazott szolgálata alatt hosszabb időn át állandóan és rendszeresen végzett üzleti utazásokat. (Kúria, 1933. ápr. 27. P. II. 6307/1931.)

H. D.

A Jogtudományi Közlöny az Ügyvédi Közlönnyel együtt a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

Szemle.

— **A bel- és igazságügyminiszter urak** szíves figyelmét bátorkodunk felhívni arra a maga nemében páratlan esetre, amelynek részletes leírása a *Debrecen* című napilapnak június 15-i számában volt olvasható. Három vádlottat a debreceni törvényszék lopás miatt 10, illetőleg 6—6 havi börtönre ítélte. Elítélte a nyomozás során tett beismerő vallomásuk alapján, amelyet két vádlott ugyan a főtárgyaláson visszavont, de a harmadik fenntartott s egyben két társa ellen terhelő vallomást tett. Ebben az ítéletben mindhárom vádlott megnyugodott s így az jogerőssé vált. Röviddel ezután kérekerültek az igazi tettesek, akik nemcsak beismerték a lopás

elkövetését, de akiknél a lopott tárgyakat meg is találták. Megindult az újrafelvétel, amelynek során minhárom vádlottat felmentették a lopás büntetnének vádjáról, de az iratokat átették a kir. ügyészséghez, amely hamis vád címén vádat emelt a beismerést fenntartó s két társát terhelő harmadik vádlott ellen. Utóbbi a debreceni kir. törvényszék ezért hat havi börtönre ítélte. Amikor a tanácselnök megkérdezte, hogy miért tett ön maga és társai ellen a főtárgyaláson is terhelő vallomást, a vádlott így szólt: «a rendőrségen nagyon megverték s itt is emlékeztem a verésre; félttem, ha nem úgy vallok, mint előbb, bajom lesz». — Ennél meggyőzőbben a nyomozás során történt bántalmazás még aligha nyert bizonyítást, s ennél világosabban még aligha nyert cáfolatot az a stereotip ellenvetés, amellyel az ítélő bíróság a beismerésnek nyomozati bántalmazás miatt történt visszavonását vissza szokta utasítani, hogy «miért nem panaszkodta azt már a vizsgálóbíró előtt, hiszen ott nem bántalmazták». Nem foglalkozunk ezúttal az esetnek szinte groteszk tragikumával, amely a detektívektől kifozott hamis vádba torkol, csupán felvetjük a kérdést, vajjon az el nem követett lopás scyllája és az elkövetett hamis vád Charybdis-e közt nem lehetett volna-e a Btk. 77. §-án kivezető utat találni, de köteleesszerszerűen érdeklődünk, van-e eljárás folyamatban a hivatalos hatalmukkal visszaélő nyomozóközegek ellen, s az eset kapcsán felvilágosították-e a nyomozóközegeket arról, hogy a Bp. 135. §-ának lábbal tiprása mennyivel mélyrehatóbban fenyegeti a törvény uralmát, mint az a lopás, amelynek elkövetését a «beismeréssel» sikerült bizonyítani? Nem először hangzanak el e kérdések, s félő, hogy nem is utoljára. De még az unalmas egyhangúság szemrehányását is inkább hajlandók vagyunk vadolni, mint azt a szemrehányást, hogy elmulasztottuk azok figyelmét a törvény kisémmizésére felhívni, akik a törvénynek hivataluknál fogva őrei. Lehet, hogy a fentebb aposztrofált miniszter urak ezúttal sem tartják szükségesnek, hogy a felhívásra a nyilvánosság színe előtt reagáljanak, de ép ezért tisztelettel kijelentjük, hogy nem fogunk ebbe a türelemjátékba hamarabb belefáradni, mint egyes nyomozóközegek a visszaélések elkövetésébe.

— **Dr. Angyal Pál: A közvélemény-büntetés.** (A M. Tud. Akadémia kiadása, 127 oldal.) A könyv ismertetésére visszatérünk.

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Löw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök: A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetői. (I.) — Dr. Vidacs Hugó budapesti ügyvéd: Hozzászólás dr. Reisinger Ferenc: Az elmeorvosintézetek jogrendjének kiépítéséről szóló cikkéhez. — Jogirodalom. Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd: Meznerics Iván: A megyei büntető igazgatóságok szolgáltatása a XVI—XIX. században. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 27. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXV. 3.

A Jogtudományi Közlöny az Ügyvédi Közlönnyel együtt a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetői.

A korlátolt felelősségű társasággá alakult részvénytársaság igazgatósági tagjai akadálytalanul válhatnak ügyvezetőkké, mert a kft.-nak is egy vagy több ügyvezetője lehet éppen úgy, mint igazgatója a r.-t.-nak és ezeknek az ügyvezetőknek sem kell társasági tagoknak lenni, amint a r.-t. igazgatósági tagjainak sem részvényeseknek. (4.) Az ügyvezetőknek a rendeltetése is azonos a részvénytársasági igazgatósági tagok rendeltetésével: a kft. ügyvezetése és képviselése. (51.)

Ezek a feladatok, amelyek, ha nem is kizárólagosan, de túlnyomóan az ügyvezetők hatáskörébe tartoznak, az ügyvezetőket már kezdettől fogva nélkülözhetetlenekké teszik a kft. életében, mert a társaság sem ügyvezetés, sem képviselés nélkül nem lehet.

Az ügyvezetőknek a kirendelése ezért a társaság alakulásának első szakába tartozik. Már a társasági szerződésben, ha nem is szükséges (3.), de ki lehet (4.) rendelni az első ügyvezetőket. És a törvény azt a szerződést értelmező és pótló szabályt is tartalmazza (4.), hogy a szerződést megkötő valamennyi tagot kirendelt ügyvezetőknek kell tekinteni, ha a szerződés szerint ügyvezetésre valamennyi tag jogosult, vagy ha a társasági szerződés egyáltalában nem rendel ki ügyvezetőket. Ha az ügyvezetők kirendelése nem történt meg a társasági szerződésben és ügyvezető a szerződést megkötő valamennyi tag se legyen, a kirendelésről még a cégbejegyzés előtt kell gondoskodni, mert a bejegyzést és közzétételt célzó cégbírósi bejelentéshez «az ügyvezetők kirendelését tanúsító okiratot» mellékelni kell. (8.) E kirendelésre nem szükségképpen a társasági tagok jogosultak, «a társasági szerződésben fenn lehet tartani az államnak, vagy más közjogi testületnek is az ügyvezetők kirendelését» (40.). És reá lehet bízni az ügyvezetők kirendelését a felügyelőbizottságra is, ha ilyen a törvény kötelező szabályánál vagy a társasági szerződésnél fogva a társaság kebelében alakul, s amely felügyelőbizottságnak kijelölése első ízben a társasági szerződésben foglaltatik (3. ut. bek.), később pedig a taggyűlés hatáskörébe tartozik. (66.) Az ügyvezetővé kirendelés lehet a kirendelt tagnak különjoga is. (V. ö. Jogt. Közl. 1932. 275.)

A társaságnak a cégbíróshoz bejelentése az ügyvezetőknek első teendője az alakuló társaság képviselésében, mert a kft. létrejöttéhez szükséges bejegyzése a cégjegyzékbe (13.) és a bejegyzés közzététele. (Bp. T. 1933. márc. 11. P. VI. 3306/1933. Hj. Dt. 26., 94. v. ö. Jogt. Közl. 1933. 22. A cégjog.) A bejelentést valamennyi ügyvezetőnek kell megtenni vagy személyesen, vagy hitelesített aláírású okirattal. (7.) Az ügyvezetők különben is kötelesek

cégjegyzésüket a bírósághoz hiteles alakban benyújtani, vagy a bíróság előtt sajátkezűleg jegyezni (9.), amely jegyzést a bíróság megőrizz. A cégjegyzékbe az ügyvezetők nevét és lakóhelyét is be kell vezetni s közzétenni. (12.)

Az ügyvezetőknek jogállása egészében egyenlő a részvénytársasági igazgatóknak a jogállásával. Nem a társaságon kívül álló megbízottai és meghatalmazottai a társaságnak, amelynek az ügyeit viszik és amelyet képviselnek, hanem élő testéhez tartozó szervei. Bennük cselekszik a társaság és amely cselekvése a társaságnak egyáltalában lehető az ő cselekvésükkel hajtja végre. A társaságnak lehetnek megbízottai és meghatalmazottai, különösen: cégvezetői, kereskedelmi meghatalmazottai (53.) és segédei, akiknek a cselekvése az általános magánjog és kereskedelmi jog szabályai szerint, mint a társaságtól különböző személyek cselekményei kötelezhetik a társaságot. Az ügyvezetőkben és igazgatósági tagokban ellenben maga a társaság cselekszik.

Ez a cselekvés együttes, ha több az ügyvezető és a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik. Az eltérő rendelkezés minden ügyvezetőnek önálló képviselést adhat, vagy több (de nem valamennyi) ügyvezetőnek együttest és vegyesen is önálló és együttes képviselést. Az is lehet, hogy az érvényes jegyzéshez valamelyik külön kiemelt ügyvezetőnek a jegyzésére mindig szükség legyen, csak az nem, hogy ez az ügyvezető magában jegyezhesse, a többi pedig csupán véle együttesen. (L. a r.-t.-ra vonatkozóan így: K. 1932. márc. 30. Pk. IV. 350/1930. és Bp. T. 1932. április 7. P. VI. 2465/1932. Jogt. Közl. 1932. 119. A cégjog. ellenk.: Feine 494.)

Az egyes ügyvezető mindenestre intézkedhetik, ha veszély járna a várakozással. A társaságnak szóló kézbesítések átvételére pedig mindig jogosultak az egyes ügyvezetők. (51.) A társaságnak szóló minden nyilatkozat is joghatályosan adható le minden egyes ügyvezetővel szemben s következképpen az egyes ügyvezetőnek tudomása a társaság tudomását jelenti.

A társasági szerződés kimondhatja azt is, hogy: «az ügyvezetők valamelyike egy cégezetővel együtt is képviselheti a társaságot». (52.) Ez nem azt jelenti, hogy valamennyi ügyvezetőnek a képviselése függővé tehető a cégvezető együttes jegyzésétől, hanem, hogy ügyvezetőknek egyes vagy egymással együttes jegyzése mellett megengedhető ügyvezetőknek cégezetővel együttes cégjegyzése is. A jegyzési hatáskör ilyenkor nem a cégvezető törvényi hatásköréhez igazodik, hanem a cégvezető hatáskörét az együttes cégjegyzés keretében a K. T. 90. §-ának megfelelően kiterjesztettnek kell tekinteni. (V. ö. min. ind.)

A képviselőre ekkép jogosultak cégjegyzésül «a társaság cégéhez saját névaláírásukat csatolják». (51.)

Az ügyvezetőknek képviselési joga, mint a részvénytársaság igazgatóságáé (K. T. 190.), harmadik személyekkel szemben nem korlátozható (52.) s így bíróság előtt és bíróságon kívül teljes. (51.) A korlátozásnak ez a kizárása nem tartozik a törvényi hatáskör megállapítások sorába, mint a cégvezetőnél (K. T. 39.), hanem az ügyvezető már jellemzett szervi jogállásának a következtése. Amint az egyéni kereskedő önképviselési jogának korlátozása el nem képzelhető és a közkereseti társaság képviselő tagjai szükségkép korlátozás nélkül «a társaság nevében mindennemű ügyletekre és jogcselekményekre» jogosultak (K. T. 90—92.), mint a társaság cselekvő szervei az ügyvezetők sem korlátozhatók képviselési cselekményeikben.

Cégvezetőt és általános kereskedelmi meghatalmazottat is kirendelhetnek az ügyvezetők a nélkül, hogy a társaság harmadik személyekkel szemben arra hivatkozhatná, hogy a kirendelést sem a társasági szerződés, sem a taggyűlés nem engedte meg, holott azt a törvény (53.) megkívánja. A német jog irodalmában ez vitás (l. Feine, 489., akinek véleménye ellentétes), de az uralkodó tannak álláspontja az itt előadott.

Az ügyvezetőknek képviseleti joga mégis korlátozott, annyiban, hogy az önszerződés kizárásával, az ügyvezetőkkel kötött jogügyleteknél a felügyelőbizottság képviseli a társaságot. Ugyanígy a társaság részéről az ügyvezetők ellen a taggyűlés határozatára kártérítés iránt s az ügyvezetők részéről a társaság ellen közgyűlési határozat megtámadására indított perekben. (69.) E megtámadási perekben, ha a felügyelők is felperesek, a társaság részére ügygondnok kirendelésének is helye van. Az önszerződésnek tilalma folytán különben az ügyvezetők, mint a társasággal szerződő harmadik személyek sem hivatkozhatnak a maguk képviseleti jogának korlátozhatatlanságára, mert a társaság az összejárás (collusio) kifogását vethetné ellenük.

Abból, hogy a kft.-nak a törvényben megengedett működési köre nem korlátlan, következik, hogy az ügyvezetők képviseleti joga sem terjedhet túl e működési körön, ami nem korlátozása azonban a képviseleti jognak, hanem e jog alkalmazkodása a képviselt cselekvési lehetőségének határaihoz. Ezért az ügyvezetők nem köthetnek meg oly ügyleteket, amelyek biztosítások elvállalásának vagy bank és pénzváltóügyleteket iparszerű foglalkozásnak körébe esnek, nem fogadhatnak el a kft. részére takarékbetétet, nem bocsáthatnak ki nevében záloglevelet, vagy értékpapírjellegű kötvényt.

A társasággal szemben az ügyvezetők természetesen kötelesek alkalmazkodni azokhoz a korlátozásokhoz, amelyek a társasági szerződésből, vagy a taggyűlésnek s a társasági szerződésben erre feljogosított felügyelőbizottságnak határozataiból következnek. (52.) Így a már elmondottak szerint cégvezetőt és általános kereskedelmi meghatalmazottat a társaság részére csak akkor rendelhetnek ki, ha a társasági szerződés, vagy a taggyűlés megengedi. (53.)

(Folyt. köv.)

Dr. Lőw Tibor.

Hozzászólás dr. Reisinger Ferenc: Az elmeorvosi intézetek jogrendjének kiépítéséről szóló cikkéhez.

A véletlen érdekes találkozása, hogy a Jogtudományi Közlöny ugyanazon számában jelent meg a fentidézett cikk és dr. Csorna Kálmán cikke: «Az intézetbe szállított ideg- és elmebeteg rögtönös jogvédelméről». Míg ez az utóbbi cikk ezt a jogvédelmet gyorsítani kívánja azáltal, hogy a gyógyintézetbe befogadott elmebeteg egyén befogadása a gyámhatósággal a hivatalos formásokkal kapcsolatos késedelem nélkül közöltetvén, utóbbi azonnal ideiglenes gondnokot rendelhessen, addig dr. Reisinger cikkének tendenciáját abban látom, hogy a zárt intézetbe jutott betegek befogadása feltételeinek javasolt szabályozásával, garanciák kiépítésével a gyámhatóság által nyújtott jogvédelem bevezetésének hosszadalmasabbá tételét célozza.

I.

Azon követelmény, hogy bár a szemle határnapját e címen kitolni nem lehet, a bíróság köteles legyen a Pp. 719. §-ában felsorolt hozzátartozókat kinyomozni, őket a szemle határnapjáról előzetesen értesíteni, a gyakorlatban meg nem valósítható követelmény. Mert a szemle — rendszerint rövid (a budapesti járásbíró-ságok gyakorlata szerint 8—10 napos) határidőre kitűzött — határnapjáig a hozzátartozók csak a legkritikább esetben nyomozhatók ki, tehát a kötelező nyomozás vagy formáság marad s a hozzátartozók de facto nem értesülhetnek a határnapról, avagy a nyomozás komolyan vétetik s ebben az esetben a szemle a jelenlegi gyakorlat szerinti rövid határidőre ki nem tűzhető, hanem hetekkel meghosszabbodik. Nem hinném, hogy ez a javasolt intézkedés a zárt intézetbe befogadott beteg érdekében állana!

1. Cikkíró nehézményezi, hogyha a befogadott személy elmebetegsége a bíróság kiszállása alkalmával nyomban meg nem állapítható, a megfigyelés határideje meghosszabbítható. Ha a cikkíró

intencióinak megfelelő «in dubio mitius» elve alkalmaztatván, ily esetben a beteg az intézetből elbocsátatnék, vajjon nem származnék-e ebből úgy a betegre (anyagi kár), mint a közre (bűncselekmény) nagyobb hátrány?

A cikk tévedése, hogy egyszerű — tehát magánorvosi — bizonyítvány alapján a beteg ideiglenes befogadásának helye van. Elmeorvosi intézeti befogadás minden esetben csak hatósági (tisztai) orvosi bizonyítvány alapján történik. Evvel szemben a külföld nagy részében (Francia-, Svédországban, Dániában, Norvégiában) a befogadáshoz egyszerű magánorvosi bizonyítvány elegendő s csupán az a korlátozás áll fenn, hogy ez 14—30 napnál régebbi keletű ne legyen. A legmesszebb megy Belgium, mely megengedi, hogy sürgős szükség esetén a befogadás orvosi bizonyítvány nélkül történhetik, amely később pótlandó.

Amit a cikk az intézetek jogrendjének primitív szabályozásáról s az ott lehetséges testi és lelki inzultusokról mond, olyan vád, amely kellő alap nélkül időnkint felüti a fejét úgy hazánkban, mint a külföldön. Bernhard Beyer «Die Bestrebungen zur Reform des Irrenwesens» című könyvében minden olyan nyilvánosságra került eset iratait áttanulmányozta, amelyben jogtalanul «elmeorvosi intézetben visszatartott», vagy gondnokság alá helyezett elmebetegről volt szó (brosúrák, hírlapok, interpellációk) s megállapította, hogy a panaszok kivétel nélkül alaptalanok voltak.

2. Cikkíró az elmeorvosi intézeti felvételnél kötelező védelmet a hosszú szabadságvesztésnek kitett vádlott esetének analógiájából vezeti le. Ez az analógia azonban nem helytálló. A büntetett gyanúsított — bármily súlyos legyen is cselekménye — a Bp. szerint már a nyomozás stádiumában is választhat ugyan védőt, de annak kevés lehetősége van a beavatkozásra, funkciója csak a vádirat benyújtásával, ill. a vizsgálat befejezésével kezdődik. Ha a cikk okoskodását követjük s az elmeorvosi intézetbe felveendő a bűnügy gyanúsítottjával azonosnak tekintjük, a Pp. 19. §-a szerinti eljárás megfelel a bűnügyi nyomozásnak, ebben pedig a védőnek nincsenek jogai. De a mai gyakorlatban nincs sérelme a felveendőnek abban sem, hogy akár jogi képviselőt, akár ellenőrző szakértőt ne alkalmazhatna vagy ne kívánhatna. Nincs olyan törvényhely, amely megengedné, hogy a bíróság ennek a képviselőnek vagy szakértőnek személyét mellőzhesse.

A Pp. 712. §-ának kötelező alkalmazása ellen nem tehető észrevétel, noha az intézetben elhelyezendő kiskorú és elmebetegség gyanúja alatt álló teljeskorú egyén között e tekintetben igen lényeges különbség van. Az utóbbi azon idő alatt, amely az intézeti elhelyezést elrendelő bírói végzés ellen beadott felfolyamodás elintézéséig eltelik, lelkiismeretlen vagy rosszhiszemű egyének által anyagilag tönkretelhető, míg a kiskorúnál ez a veszély nem forog fenn, ügyei önálló vitelére nem lévén jogosult.

3. Ámbár az elmebetegek mellé szervezendő patronázs intézménye dr. Csorna Kálmán fenthivatkozott cikkének konklúzióját képező javaslatok alapján feleslegesnek mutatkozik, mert ha a dr. Csorna által az élő jog terén javasoltak: hatósági személy, mint ideiglenes gondnok, hatósági meghatalmazotti minőségben; elmebeteg kötelező bejelentése a gyámhatóságnál, akár intézetben, akár azon kívül vannak (dr. Csorna cikkének II. 2—5. pontjai) elfogadtatnak, az elmebeteg jogvédelme megoldást nyert, mégis elfogadhatónak és megszervezendőnek tartom az elmebetegek részére a patronázst az alábbiak alapján:

A patronázs az elmeorvosi intézetben ápolás alatt levő beteg érdekében már akkor volna bekapcsolandó, amidőn a beteg kihelyezésének gondolata felmerül. Felhasználható volna annak megállapítására, érdekében áll-e a betegnek a hozzátartozói által kívánt kihelyezés. Feladata lenne megállapítani, hogy a hozzátartozóknál a lakás, ellátás, gondozás, felügyelet, munkalehetőség stb. megfelelő-e, hogy az intézet által előírt gondozási rendszabályok betarthatók-e, nem volna-e célszerűbb a beteg legközelebbi hozzátartozói helyett más rokona, esetleg idegen személy gondozására bízása, stb.

Az intézetből akár javultán elbocsátott, akár gyógyultán vagy javult állapotban családi vagy házi ápolásra kiadott betegeket időnkint felkeresi, megállapítja mily hatással van rájuk az intézetben kívüli élet, velük állandó összeköttetést tart fenn, őket szociális természetű tanácsokkal ellátja, a gondozókat az elbocsátott beteggel való bánásmódról kioktatja, a beteget egészségi állapotának rosszabbodása esetén az intézetbe visszajuttatja, psychopathiát, dementia praecoxban szenvedőket, akik munkájukat tév-

eszmék befolyása alatt időnkint abba hagyják, ennek következményeitől megvédik.

Az ügyfélnyilvánosság követelményét a cikkíró azzal indokolja, hogy ma az elmebetegek vagyoni és személyi jogainak védelme között az utóbbiak rovására feltűnő aránytalanság mutatkozik. Itt abból a feltevésből látszik kiindulni, hogy a zárt intézetben levő beteg — normális egyén s jogellenesen került a zárt intézetbe, tehát hátrányban van a gondnoksági per azon alperesével szemben, aki mint siketnéma vagy állapotának kevésbé súlyos voltánál fogva (Gy. T. 28. b) és c) pont) nincs intézeti kezelés alatt, holott az az egyén, akit a bíróság az intézetbe felvehetőnek mondott ki, kétségkívül elmebeteg s kirendelt ideiglenes gondnoka a Gy. T. 259. §-a szerint személyi ügyeire éppen úgy köteles felügyelni, mint vagyonára.

II.

Az elmeegógyintézetek orvosi berendezésére és a kezelés módjára vonatkozó előadásokra reflektálni nem érzem magamat hivatottnak, bár az elmebetegek ügyeivel másfél évtizede foglalkozván, minden budapesti és több vidéki elmeegógyintézetben meg szoktam fordulni, módomban áll az intézetek beléletébe betekinteni, mégis nehezen tudom elképzelni, hogy az intézetek beléletében mily jogász felügyelet volna szükséges vagy lehetséges. Az elmeegógyintézet «gyógyintézet», a gyógyításba pedig az ehhez nem értő jogász még akkor sem szólhat bele, ha az alkalmazott gyógymód ellen mint laikusnak kifogásai vannak, vagy azt nem tartja célra vezetőnek. Szerény véleményem szerint gyógyintézet vezetésében csak orvos lehet a döntő szó. A cikk szerinti «állami biztost» sem tartanám erre alkalmasnak, jóllehet jogász képzésén kívül még a büntetőjog orvosi, szociológiai, pszichológiai segédtudományai is képzettséggel bírna. Azt pedig, hogy bármikor szabad bejárása legyen az intézet minden helyiségébe (orvosi kezelés, műtét, szülés alkalmával jelen lehessen) egyenes lehetetlenségnek tartom. Ilyféle rendszerrel kísérleteztek Franciaországban, ahol az igazgató csupán adminisztratív vezetője az intézetnek, sohasem orvos és az orvosi vezető melléje, néha alája van rendelve. Ez a gyakorlatban állandó surlódást jelent. Ezen tapasztalat alapján nem merném a javasolt «állami biztost», mint követendő példát ajánlani.

Nem tudom, melyik elmeegógyintézet lebeg a cikkíró előtt, melyik lehet az az intézet, amelyben igen nyugodt viselkedésű betegek egy percre sem kerülhetnek a szabadba. Tapasztalataim azt mutatják, hogy az intézetek nem csupán a kertbe, udvarra bocsátják ki a nyugodt betegeket, hanem felügyelet mellett vagy anélkül sétaengedéllyel a városba órákra, félnapokra kiengedik, kerti- és egyéb munkára is felhasználják. A legtöbb intézet felügyelete alatt családi ápolási telepek létesültek, a betegek szomszédos falvakba családokhoz helyeztetnek ki, pl. a bajai, balassagyarmati, sátoraljaújhelyi, szekszárdi elmeegógyintézetek betegei közül több száz nyert így kihelyezést s ezzel a tapasztalat eddig igen kedvező.

III.

Az elbocsátás kérdésében eddig sem felületességet, sem túlzott aggodalmaskodást nem tapasztaltam. Ebben a kérdésben a felületesség elítélendő lenne, mert a meg nem gyógyult vagy kellő javulás nélkül elbocsátott elmebeteg az életbe kikerülve, önmagának és a társadalomnak súlyos károkat okozhat, itt tehát körültekintés és messzemenő gondosság indokolt, még akkor is, ha az elbocsátás kérdésében határozni hivatott intézeti igazgató az «aggodalmaskodás» gyanújába keveredik is. Nem oszthatom a cikkíró azon általánosító álláspontját, hogy az elmeegógyintézetekben orvos és beteg között a bizalmi viszony hiányzik. Lehet, hogy van ilyen intézet is, de a budapesti intézetekben, amelyekben éveken át nagyon gyakran megfordultam, úgy az orvosok, mint számos gondnokoltam előadásából közvetlen meggyőződést szereztem arról, hogy az orvosok nem csupán a betegek egészségével törődnek, hanem azok magánviszonyai, intézeten kívüli ügyei iránt is érdeklődnek, azokban közbenjárnak, szóval hogy a legteljesebb a harmonia orvos és beteg között, amely feltétlenül szükséges is.

A Ppé. 20. §-ának alkalmazására aránylag oly ritkán kerül sor, hogy ennek a szakasznak a kiegészítése vagy megjavítása nem mutatkozik szükségesnek. Az elbocsátást kérni jogosultak közé a beteget nem tartom felveendőnek. Ha ugyanis az intézetben elhelyezett beteg végleges gondnokság alá van helyezve s gyógyultnak

tartja magát, úgyis meg fogja indítani a gondnokság megszüntetése iránti eljárást s ha a bíróság a gondnokságot megszünteti, elbocsátásának kérdése is megoldást nyert. Ha állapota javult ugyan, de nem annyira, hogy elbocsátható legyen, a bíróságokat felesleges zaklatásnak és szükségtelen munkának tesszük ki. A hatóságok az elmebetegektől érkező beadványokat csak abban az esetben teszik félre, ha zavaros tartalmukból megállapítható, hogy elmebetegtől erednek, minden más esetben kivizsgálják s az esetek 90 %-ában ezután teszik félre. Központi hatóságoktól igen tanulságos irányú statisztikát lehetne beszerezni. Azzal, hogy a bíróság és ügyészség az előtte már ismert querulánsok beadványaival nem foglalkoznak, önmaguk és a beadványok által érintettek érdekében cselekszenek. Volt pl. egy gondnokoltam, aki még akkor, amikor intézetben volt, onnan a beadványok tömegét zúdította a legkülönbözőbb hatóságokra, mert az intézetben «egészséges embereket» betegekként tartanak. Később pereket tett folyamatba mindenki ellen, akivel hivatalos összeköttetésbe került, pereit sorra elvesztette, erre az ügyészségnél feljelentette a bírakat, ügyvédek, ellenfeleit, úgy hogy egy év alatt nem kevesebb, mint 40 feljelentése érkezett az ügyészséghez, mely azokat beérkezésük sorrendjében — irattárba helyezte. Ki kellett volna ezeket vizsgálni?

A fentiekben igyekeztem tapasztalataim alapján lehetőleg röviden hozzászólni a nagyon érdekes cikkhez, mellyel azonban a kifejtettek szerint sokban nem tudok egyetérteni. Így konkluziójával sem, amely az elmeegógyintézeteket a modern büntetőintézetekkel egy nivóra kívánja emelni. Szomorú volna, ha ez a sötétlátás valóság volna. Nézetem szerint az elmeegógyintézetek nivójának emelésére nálunk annál kevésbé van szükség, mert a külföld is elismeri intézeteink kitűnő voltát s pl. dr. Rittershaus «Die Irrengesetzgebung in Deutschland» című 1927-ben megjelent könyvében a világ legjobb elmeegógyintézeteiként a hollandiai és magyar intézeteket említi. A magyar intézeteknek csak egyre volna szükségük: nagyobb dotációra, ez azonban a mai gazdasági viszonyokkal függ össze.

Dr. Vidacs Hugó.

Jogirodalom.

Meznerics Iván: A megyei büntető igazságszolgáltatás a XVI—XIX. században.

(Értekezések dr. Eckhart Ferenc jogtörténeti szemináriumából.)

Jelen voltam, mikor szerző első ízben lépte át Pestvármegyének páratlanul lelkes levéltárosának jóvoltából, példás rendben és a kutató részére könnyen hozzáférhető állapotban tartott, levéltárának a küszöbét. Akkor is, mikor szerző első ízben számolt be Eckhart Ferenc szemináriumában kutatásainak az eredményéről. Kívülem vagy tizenötön hallgatták, mindenik kezében jogtörténelmi forrásművek. Tizenöt fiatal ember, tizenöt tudós.

Ha Magyarország valaha nagy lesz, úgy azt elsősorban nem közéleti szereplőinek, hanem azoknak a Gondviselés jóvoltából utóbbi időben növekvő számú fiataloknak fogja köszönhetni, kik nappal a könyvtárakat bujják és a hajnalt a könyv fölé hajolva várják meg.

Szerző ezek közül való.

Kellően értékelni szerző érdemeit csak az tudja, aki tisztában van vele, hogy újabbskori jogtörténelmi emlékeinknek a feldolgozása mennyire hézagossá és hogy példának okáért az utolsó három évszázad perjogi gyakorlatát csak kevésbé dolgozták még fel. Rapszodikusán foglalkoztak ugyan egyesek egyik-másik részletkérdéssel, de a rendszeres feldolgozással — eltekintve az Országos Ügyvédmúzeumnak dícséretreméltó vállalkozásától — senki sem foglalkozik. Ehhez képest a gazdag anyag, melyet a szónak jogász értelmében vett eleink hagytak reánk, ott porladozik a részben elcsatolt vármegyék levéltárainak méla csöndjében, többé-kevésbé szűzies érintetlenségben.

Elvétve, váratlanul, egy-egy szerkesztőnek «gyöngye pillanatban fogant kegyes jóindulatából» meglepetésszerűen meg-megjelent egy-egy alvajáró tollából fakadt cikk, családka fényként a magyar jogtörténelmi kutatás sötét éjszakájában. Pitymallatnak vélted, de hamar kialvó gyertya fényének bizonyult, mert megjelenése után jódarabig a levéltár dolgozószobája kongott az ürességtől.

Eckhart érdeme, hogy a levéltárak fasciculussai lassan-lassan ki-ki kerülnek Pestvármegye levéltárának polcairól és egyre többen foglalkoznak jogtörténelmi emlékeinknek a feldolgozásával.

Szerző nemcsak a levéltár, hanem a Kolozsvár-Óvári Corpus Statutorum bőséges anyagát is rendszeres feldolgozás tárgyává tette, mihez képest könnyed, élvezetes stílusban írt mélyen-szántó tanulmánya teljes képét adja mindannak, ami felkutatatható volt. A megye parochiális kongregációjából kivált büntető szedriának történetét a XVII. század közepétől 1848-ig híven rajzolta meg. A szedria kezdetben a kongregáció szerveként szerepel és ennekfolytán a hatásköröket, különösen kezdetben, akárhányszor összehavaráják, ami példának okáért 1714-ben Gömört annak statutaliter való kijelentésére indítja, hogy sedria fiat sedria, congregatio autem fiat congregatio.

Részletesen foglalkozik szerző a sedria malefactorum tagjainak számával, előlülőjének személyével, a szavazati joggal nem bíró tisztviselőknél, a judliumnak, a jurassornak az ítékezésben való részvételi jogával, a substitutus vicecomes, a megyei notarius jogkörével, saláriumaikkal, melyek, mint tudjuk, koronként és megyénként változtak és részben a congregatio által megszavazott ajándék, részben a végzett perceselekmények utáni taksákból, bírsági-mokból, a perköltségek bizonyos hányadából és napidíjakból tevődtek össze.

A sisifusi munka árán készült mű a kor felfogását élénken megvilágító adalékokban bővelkedik. A sedriának Rabokat Ítéltő Törvényszék a neve, a vidéken kiszálló vicipánynak, mint törvényszéki elnöknek pedig «akasztó ispán». Ilyenkor bírótársait maga választja a helybeli nemességből. (Legalább Zemplényben a XVII. században, Szirmaynak szerző által idézett munkája szerint. Amivel szemben, tudtommal, legalább Bihar, Kolozs és Háromszék vármegyének a gyakorlata sohasem követte a szerző szerint általánosnak tartott szokást.) A statutumok — így Nyitra a XVII. században — halállal büntették a legcsekélyebb lopást, de a magyar tudományosság végtelen kárára nemrég elhalt Takáts Sándor kutatásainak tanúságaként alig hihető, hogy az anyagi jog terén korlátokhoz alig szokott bírói gyakorlatunk általában alkalmazta volna a statutárius jog drákói szigorát.

A vérhatalmú úrszékek, parasztbírák, judliumok büntető joghatóságának ismertetése után szerző a magán- és közvád, a magánindítvány és a vádlói intézmény körvonalait rajzolja meg szakavatott tollal és, mint mindig — világosan. Majd — a vonatkozó HT-i leiratoknak is figyelembevételével, a védő, a megyei biztosok és hóhérok személyét eleveníti meg az olvasóknak szemelőtt. A most mondott fejezetek megírásánál az egykorú írók, ideértve a nyelvezetének nehézségénél fogva kevesek által elolvasott Kitionich tanulmányozása is nagy segítségére lehetett. Nem így az eljárás megindításától a sedria előtti eljárásig terjedő részben, melynek tekintetében teljesen önálló kutatásra szorult. A műnek ez a fejezete, véleményem szerint, a legszebb és essay hatását gyakorolja a szükségképpen figyelmes olvasóra.

A mű többi részével csak helyszűke miatt nem tudunk bővebben foglalkozni és csak azt kifogásoljuk, hogy a Kolozsvár-Óvári statutumokra való hivatkozás nem mindig az átlagolvasó intelligenciájának megfelelő módon történt; nevezetesen, a jelmagyarázat elmaradása folytán.

A mű megjelenését eseménynek tartjuk, amely szövétnekként fogja megvilágítani a példán buzduló követők útját.

Dr. Dombóváry Géza.

Szemle.

— **Dr. Auer György** főügyész-helyettesi kinevezése, mint a hivatali pályán szerzett érdemek elismerése, egy-magában talán nem is szolgálna okul, hogy a jogélet eseményeként regisztráljuk. De a kitüntetett gyakorlati jogász egyszersmind a büntetőjogtudománynak és e lapnak is régi, eredményekben gazdag munkása, aki eleven példája annak az igazságnak, hogy elmélet és gyakorlat, tudomány és hivatal nemcsak nincsenek ellentétben, hanem eszményi elképzelésben csupán ugyanannak a fogalomnak különböző meg-

nyilvánulásai. Auernek irodalmi teljesítménye — a magyar és a német szakajtóban megjelent tanulmányoknak szinte végtelen sora, a becsület védelméről írt alapvető elemzése, a bűnvádi perrendtartás kommentárjának három kötete — e lap olvasói előtt sokkal ismertebbek, semhogy ebből az alkalomból méltatásra szorulnának. Tudományos stílusát nemcsak a szakirodalomnak, hanem a filozófiának és a szociológiának oly széleskörű ismerete jellemzi, amely megfelel a magyar büntetőjogtudomány háborúelőtti hagyományainak. Nem tudjuk, hogy ezek az érdemek a kinevezésnél latba estek-e, de, hogy nem voltak akadályai, az már önmagában öröndetes szimptoma. Ennek följegyzésétől még az a szoros kapcsolat sem tarthatott vissza, amely Auert e laphoz fűzi, ha egyébként nem is lenne ildomos, hogy örömmünk bensőségét a nyilvános dicséret zajával fosszuk meg őszinteségétől.

— **A kir. Kúria jogegységi tanácsának 56. számú polgári döntvénye:** «Ha a szerződést pótló szolgálati szabályzat szerint az alkalmazottat csak fegyelmi eljárás rendjén hozott határozattal lehet elbocsátani s ennek ellenére az elbocsátást fegyelmi eljárás nem előzte meg, vagy a fegyelmi határozatot az érdemleges döntést érintő lényeges eljárási szabályok megsértésével szabálytalanul hozták, a munkaadó a polgári per folyamán rendszerint nem bizonyíthatja azt, hogy az alkalmazott azonnali elbocsátására törvényes oka volt.» (1933. június 10. Elnök: Juhász, előadó: Gallia.)

— **A kir. Kúria jogegységi tanácsának 57. számú polgári döntvénye:** «A hitbizományi vagyonnak a trianoni szerződés területi rendelkezései következményeképpen más állam fennhatósága alá került részére vagy a helyébe lépett értékre a magyar hitbizományi jog szabályai nem alkalmazhatók.» (1933. június 17. Elnök: Juhász, előadó: Koós.)

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Bírósági szünetben ügyvédmunkákat szabadságolt személyzet helyett legjobban, legolcsóbban végez: «Tempo». V., Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12.

556

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrássy-út 21.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. T. M.: A bírák érdemleges munkájának felügyeleti ellenőrzése. — Dr. Lőw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök: A korlátozott felelősségű társaság ügyvezetői. (II.) — Dr. Schwarzenberg Andor pécsi ügyvéd: 25 P-n felüli ügyekben fellebbezési egyesbíró döntőn. — Szemle. **Melléklet:** Ügyvédi Közlöny 28. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 6.

A Jogtudományi Közlöny az Ügyvédi Közlönnyel együtt a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

A bírák érdemleges munkájának felügyeleti ellenőrzése.

A kormánypárt ügyvédképviselő tagja, nemcsak a bírói, hanem az egész ügyvédi kar csodálkozására, az igazságügyi budget vitája során azt a gondolatot vetette fel, hogy a bírói funkciónak érdemi részét is bizonyos fokig az igazságügyminiszter felügyeleti jogköre alá kell helyezni. Csak a principius obsta elve készlet bennünket, hogy ezen egészen elszigetelt felszólalással, melynek évtizedek óta precedense nem volt, és remélhetőleg követője sem lesz, foglalkozunk. Nagyon megkönnyíti munkánkat, hogy a magyar igazságszolgáltatás legfőbb őre, a m. kir. Kúria elnöke felsőházi beszédében a legélesebben visszautasította az ügyvédképviselő eszméjét.

Idézzük mindenképp az képviselő szavait: «Az eddigi felügyelet csak az alakításokra terjed ki, a késedelmes intézkedésekre és rendellenességekre. De magának a bírói funkciónak érdemi részét is bizonyos fokig, bizonyos tekintetben a felügyelet jogköre alá kell helyezni.» «Különösen kifogás tárgyává teszem azt, hogy a törvényben magának az igazságügyminiszternek felügyeleti jogköre egyáltalán nincs megfelelően szabályozva, úgyhogy kezében az egész felügyeleti jogkör olyan üres hatalom, amellyel nem érdemes élni, mert semmiképpen sem tudja megtorolni a felügyeleti jogkörbe tartozó felügyeleti eseteket.»

Aki ismeri azt a fejlődést, melynek eredménye az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való elkülönítése, aki tudja, hogy a «Kabinetjustiz» mily pusztításokat végzett, aki látja, hogy a német «harmadik birodalom»-ban mi lett a bírói függetlenségből és hogyan kezelik ott a «felügyelet»-et, az megdöbbenve olvasta az ügyvédképviselő indítványát.

Örvendek, hogy Juhász Andor felsőházi beszédében a legnagyobb eréllyel utasította vissza a felügyeleti ellenőrzésnek a bírák érdemleges munkájára való kiterjesztésnek gondolatát.

Bár meg vagyunk győződve, hogy a képviselő úr felszólalása egészen elszigetelt jelenség marad, mégis a kérdés nagy elvi jelentőségénél fogva idézzük Juhász Andor felszólalásának e kérdésre vonatkozó részét:

«Felesleges ebben az illusztris testületben bővebben fejtegetnem, hogy minden olyan törekvés, amely a minisztert a bírói ítélkezés érdemébe való beavatkozásra kívánná feljogosítani, szöges ellentétben állana a bírói függetlenség nagy gondolatával, és keresztültörné a bírói és a kormányhatalmak egymástól való függetlenségének garanciális jellegű alkotmányjogi alapelvét. Ilyen retrográd lépésre, nézetem szerint, sem alapul, sem ürügyül nem lehet felhozni azt a tapasztalatot, hogy az alsóbb bírák adott esetben megmaradnak kialakult jogi meggyőződésük mellett, holott más hasonló esetekben a felsőbíróságok eltérő álláspontra helyez-

kedtek. Ehhez ugyanis annak az alsóbírónak törvényben gyökerező, mondhatnám, veleszületett joga van, mert az alsó bírót csak a Kúria teljes ülési és jogegységi döntvényei kötik, egyszerű határozataiban azonban nem. A precedenskultusznak ilyen túlzott kifejlésére nagy veszedelmekkel is volna egybekötve. Egyrészt technikai akadály is van annak, hogy a bírák a felsőbíróságok összes ítéletei felől tájékozódjanak, hiszen maga a királyi Kúria évenként néhány ezer polgári és büntetőjogi ítéletet hoz, másrészt a precedenseknek gépies alkalmazása kiöli a bíróból az önálló mérlegelést és a felelősségérzetet. Egyébiránt az alsóbíróságok, tapasztalataim szerint, igenis figyelemmel kísérik a Kúriának és a felsőbíróságoknak egyszerű, tehát nem döntvényi jellegű határozatait is, és alkalmazkodnak is rendszerint azokhoz, kivéve, ha az ellentétes álláspontnak elfogadásával bírói lelkiismeretükön kellene erőszakot tenniük, amit tőlük senki sem kívánhat.»

T. M.

A korlátozott felelősségű társaság ügyvezetői.*

Az ügyvezetési és az ezzel kapcsolatos benső képviseleti korlátozottság a legáltalánosabban abban áll, hogy a törvény szerint a társaság ügyeiben nemcsak a felügyelet, hanem az utasítás joga is megilleti a taggyűlést (37.), vagy a gyűlés helyett írásban határozó tagokat (42.) Ez utasításnak azonban az ügyvezetők csak a törvény korlátai közt tartoznak engedelmisséggel, mert a hitelezőkkel szemben felelősségüktől törvényellenes károsító cselekményeikért nem mentesíti őket az, hogy a taggyűlés határozatai szerint cselekedtek. (60.)

De a taggyűlés nemcsak utasítást adhat minden ügyviteli kérdésben, hanem bizonyos ügyvezetési teendőket maga végez. Így, ha az ügyvezetők kötelesek is «az elmúlt év mérlegét a nyereség- és veszteségszámlával (eredménykimutatással) kapcsolatosan felállítani» (56.), «az évi mérleg megállapítása és az aszerint mutatózó tiszta nyereség felosztása» (37.) s ezzel kapcsolatban a tartalékolás kérdésében szükséges határozathozatal (31.) a taggyűlés hatáskörébe tartozik. A taggyűlés ügyviteli teendői közé tartozik továbbá: az ügyvezetők kirendelése és elmozdítása, ha a társasági szerződés nem bízta a kirendelést az államra vagy más közjogi testületre (4., 62.), avagy mindkettőt a felügyelőbizottságra. (71.) Az ügyvezetők felmentvényének megadása, díjazásuknak s általában alkalmazási jogviszonyuknak szerződéses megállapítása. A felügyelők megválasztása, felmentése, elmozdítása és díjazásuknak megállapítása (37.). Hites könyvvizsgáló megválasztása s bírói elmozdításának indítványozása, amely indítványozási jog azonban az ügyvezetőket s a felügyelőket is megilleti. (73.) Ha a társasági szerződés arról másképp nem intézkedik, cégvezetők és általános kereskedelmi meghatalmazottak kirendelésének megengedése. (53.) Az ügyvitel ellenőrzése. Az alapításért felelős tagok, az ügyvezetők és felügyelők ellen támasztható kártérítési követelések érvényesítése és intézkedés az ügyvezetők ellen indítani kívánt perekben a társaság képviselétől. (37.) Rendelkezés a törzstőkének legalább egytizedrészét képviselő tagok kívánságára összehívott közgyűlés költségének viseléséről. (44.) A beadott szavazatok legalább háromnegyed többségével oly szerződések-

* Az előbbi közleményt lásd a 27. számban.

nek megkötése, amellyel a társaság meglévő vagy előállítandó, az üzemben állandó használatra szánt berendezéseket vagy (végrehajtási árverési vétel kivételével) ingatlanokat a törzstőke egyötöd részét meghaladó ellenértékért szerez meg, valamint az ily szerződésnek a társaság hátrányára történő megváltoztatása. Minden oly ügylet megkötése, amelyet a társaság saját tagjával, vagy ügyvezetőjével, vagy házastársukkal, egyenes ágon rokonukkal és sógorukkal köt. A társasági szerződés szerint kiszabható pótbefizetéseknek (21.) s a teljesített pótbefizetések visszafizetésének elrendelése, valamint ezzel a pótbefizetéssel kapcsolatban a mulasztó tag kizárása a társaságból. (30.) A társaság szerződési megváltoztatása a törvényben, vagy esetleg az alapszabályokban meghatározott szótöbbséggel. (74.) A törzstőke felemelése (76.) és leszállítása. (79.) Az üzletrészek felosztása és bevonása. A társaság felosztásának, más társasággal egyesülésének, vagy az egész társasági vagyon elidegenítésének elrendelése ugyancsak a törvényben, vagy esetleg az alapszabályokban meghatározott többséggel (37., 82.). Felszámoló választása, ha a társasági szerződés a felszámoló személyéről nem rendelkezik s a taggyűlés a felszámolói tiszttel az ügyvezetők helyett másokra akarja bízni. (89.) A felszámoló hatáskörének korlátozása. (92.) A felszámolási eljárás során készült hitelezői jegyzék, leltár, első mérleg (91.), évi mérlegek és üzleti jelentések (94.) s végső elszámolás (97.) jóváhagyása s a felszámoló felmentése. (97.) A felszámolás elmaradásának a törvényben, vagy esetleg az alapszabályokban meghatározott elhatározása oly esetben, amelyben a feloszló társaság vagyonát a tartozásokkal együtt egészen az állam, törvényhatóság, vagy község veszi át. (82., 99.)

A taggyűlésnek ezt az ügyviteli hatáskörét a társasági szerződés, az említett esetek kivételével nem is szűkítheti; e szabályok kötelezők; csak kiterjesztheti. (71., 1. bek.) Az ügyvitel ellenőrzésének jogát nem szünteti meg felügyelőbizottság, vagy hites könyvvizsgálat létesítése sem, mert a főfelügyelet ekkor is megmarad (37.). Csupán a tagok joga a könyvek és iratok megtekintésére zárható ki, vagy korlátozható ezekben az esetekben az alább még következők szerint. A taggyűlési hatáskörnek nem szűkítése s ezért megengedett, hogy az ebben a kizárólagos hatáskörben meghozott egyes határozat kapcsán ne csak a szoros értelemben vett végrehajtást bízza az ügyvivőkre, hanem bizonyos a határozatból folyó, végrehajtáshoz szükséges kiegészítő határozatokat is. Így pl. a pótbefizetések elrendelésének esetében az ügyvivőkre bízhatja a befizetések pontos időpontjának kijelölését.

A taggyűlés ezeket a határozatokat, ha a társasági szerződés másképp nem intézkedik, az említett kivétellel, a törzsbetétek nagysága szerint számított egyszerű szótöbbséggel hozza, amely szavazásnál, más rendelkezés híján, a törzsbetétek minden 100 P-je egy szavazatra jogosít, de legalább egy szavazat minden tagot megillet. (38., 50.) A tag képviselőjében meghatalmazott is szavazhat írásban kapott meghatalmazás alapján. A szavazásban nem vehet részt mint meghatalmazott sem az a tag, akit «a határozat kötelezettség vagy felelősség alól felment, vagy a társaság rovására másnemű előnyben részesít», az a tag, akivel jogügyletet kell kötni a határozat alapján, aki ellen pert kell folyamatba tenni, vagy vinni, vagy aki különben ellentétes érdekű a társasággal a határozat tárgyára vonatkozóan. S a tag házastársának, egyeneságon rokonának és sógorának, oldalágon másodízgon rokonának, vagy sógorának a társasággal ellentétes érdeke is kizárja a tagnak a szavazásban részvételét. Az ügyvezetők, felügyelők, felszámolók választásában azonban résztvehet a tag akkor is, ha ő maga jelölt. (38.) A határozatok egyhangúsága kikötésének esetében is a szabályozásnál a szavazati tilalmakat figyelembe kell venni. (Bp. T. 1932. okt. 7. P. VI. 10,413/1932., Jogt. Közl. 1933. 44. A cégjog.)

Az az ügyviteli hatáskör, amely a törvény szerint a társasági szerződésben a felügyelőbizottságra bízható, az ügyvezetői hatáskört, benső viszonylatában, annyiban korlátozhatja, amennyiben ez a hatáskör a felügyelőbizottságot az egész ügyvitelre kiterjedően, vagy csak bizonyos ügyletekre vonatkozóan korlátozó utasítások adására jogosítja és fontosabb ügyletekhez a felügyelőbizottság jóváhagyását megkívánja. (71.)

A taggyűlés és esetleg a felügyelőbizottság utasítási és ügyvezetési jogának korlátai között az ügyvezetők kötelessége a társaság ügyeinek intézése. Ezt az ügyvezetést is együttesen gyakorolják a törvény szerint, de a társasági szerződés eltérően rendelkez-

hetik (51.) és az ügyvezetést megoszthatja vagy a többiek kizárásával egyes ügyvezetőkre bízhatja, ami nem szünteti meg vagy korlátozza azonban valamennyi ügyvezető kötelességét a törvényben előírt kötelezettségek teljesítésére, mint a cégbíróságnak szóló bejelentések, a könyvelésről s más előírt feljegyzésekről gondoskodás, mérlegkészítés, csődkéres, taggyűlésösszehívás, felvilágosításadás. (V. ö. Feine. 497.) A társasági szerződés a felügyelőbizottságot is feljogosíthatja arra, hogy az ügyvitelt több ügyvezető közt megossza. (71.) Ha az intézkedés elhalasztása veszéllyel járna, együttes ügyvezetés esetén is intézkedhetik egyes ügyvezetők. (51.)

Az ügyvezetőknek ebből az általános ügyvezetési kötelességből az is következik, hogy az ügyvezetőknek kell gondoskodni arról, hogy a taggyűlés meg hozza azokat az ügyvezetési határozatokat, amelyek az előzők szerint hatáskörébe tartoznak. Éppen ezért a törvény elsősorban az ügyvezetőknek adja meg azt a jogot, hogy a taggyűlést összehívják, amely jogtól meg sem foszthatók. (43.)

Ez az összehívási jog, kapcsolatban általános ügyvezetési feladatukkal, az ügyvezetőknek kötelességévé teszi a taggyűlésnek összehívását, «valahányszor a társaság érdekében szükségesnek mutatkozik», vagyis valahányszor a taggyűlés ügyvezetési ténykedésére vagy utasítására szükség van (42.). Arra az esetre külön is előírja azonban a törvény a taggyűlés haladéktalan összehívását, ha «az évi mérlegből vagy évközben felállított mérlegből kitűnik, hogy a törzstőke fele elveszett» (43.); ez esetben szükséges ugyanis, hogy a tagok, mint a r.-t.-nál a részvényesek, a társaság fenntartásáról vagy felosztásáról határozzanak. (K. T. 187.) Ezenkívül az ügyvezetők a taggyűlés összehívására akkor is kötelesek, ha nem ők tartják szükségesnek az összehívást, de a törzstőkének legalább $\frac{1}{10}$ -ét képviselő tagok az ok és cél megjelölésével írásban kérik. (44. V. ö. K. T. 178.) Ha az ügyvezetők ennek az összehívási kötelességüknek a kérelem beérkezésétől nyolc nap alatt nem tesznek eleget s ezt a mulasztásukat a törvényből vagy a szerződésből folyóan alakított felügyelőbizottság sem pótolja (70. 5. bek.), az említett tagok maguk hívhatják össze az ülést és tűzhetik ki napirendjére a kívánt tárgyat.

A taggyűlésre a meghívást az ügyvezetők a törvény előírása szerint kézbesítő könyvvel vagy postán s ajánlottan kézbesített meghívóval kötelesek eszközölni, amely meghívóknak elküldése s a taggyűlésnek határnapja között legalább nyolc napi időköznek kell lenni. (45.) A meghívó kapcsán a napirendet is közölni kell, amelybe az ügyvezetők részéről tárgyalatni kívánt tárgyakon kívül fel kell venni azt a tárgyat is, amelynek felvételét a törzstőkének legalább $\frac{1}{10}$ részét képviselő tagok az ok és a cél megjelölésével írásban kérték. (44.)

Az évi mérleg megállapításáról s a tiszta nyereség felosztásáról szóló taggyűlési rendelkezés előkészítésére az ügyvezetőknek már említett kötelessége, hogy a mérlegnek a nyereség- és veszteségszámlával (eredménykimutatással) elkészítéséről gondoskodjanak, továbbá, hogy az évi mérleg megállapítására hivatott taggyűlést megelőző nyolc és követő 15 nap alatt a társaság könyveibe és irományaiba, amennyiben az évi mérleg megvizsgálása végett szükséges, a tagoknak betekintést engedjenek. A tagok ezenkívül nemcsak a taggyűlésen, hanem ezenkívül is, általában megkívánhatnak az ügyvezetőktől minden felvilágosítást, amelyre szavazójoguk gyakorlásához szükségük van. A tagoknak a könyvek és irományok megtekintésére irányuló jogát a társasági szerződés is csak akkor korlátozhatta vagy zárhatta ki, ha a társaságnak felügyelőbizottsága vagy könyvvizsgálója van. Ha pedig a tagok és ügyvezetők közt e jogok gyakorlása kérdésében vita támad, ezt nem peres eljárásban a cégbíróság dönti el jogorvoslattal meg nem támadható határozattal. (46.)

Felvilágosítást az ügyvezetők nemcsak a tagoknak kötelesek adni, hanem ha a társaságnak van felügyelőbizottsága, a felügyelőbizottságnak is, amely az ügyek állásáról az ügyvezetőktől, a társaság alkalmazottaitól és meghatalmazottaitól bármikor felvilágosítást és jelentést követelhet. A felügyelőbizottságnak módot kell adni arra is, hogy a társaság könyveit és iratait, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, akár testületileg, akár kiküldött tag útján megvizsgálhassa. (69.) Ugyanily kötelesség terheli az ügyvezetőket a bírósági szakértőkkel szemben, akiket a taggyűlés vagy a kiküldési indítvány elvetésének vagy mellőzésének esetében a törzstőkének legalább $\frac{1}{10}$ -ét képviselő tagoknak a taggyűlés

napjától számított 30 nap alatt előterjesztett kérelmére a cégbíró-ság az utolsó évi mérlegnek vagy az utolsó két év ügyvitelében előfordult valamely eseménynek a megvizsgálására kirendelt. Ebben az esetben az ügyvezetők kötelességük teljesítésére pénz-bírsággal is szoríthatók. (47., 48.) Ilyen bírság terhe alatt kötele-sek a felvilágosításra, adatszolgáltatásra s betekintés megenge-désre az ügyvezetők azokkal a könyvvizsgálókkal szemben is, akiket a társasági szerződés előírása szerint a taggyűlés az ügy-vezetés állandó ellenőrzésére választott. (73.)

Mindezek az ellenőrzések csak úgy lehetségesek, ha a társaság ügymenetéről kellő feljegyzések készültek. A törvény kötelezi is az ügyvezetőket, hogy a társaság könyveinek rendes vezetéséről gondoskodjanak s minden üzleti év első három hónapja vagy esetleg a társasági szerződés engedelmeivel első hat hónapja alatt az elmúlt év mérlegét a nyereség- és veszteségszámlával (ered-mény-számlával) a törvény előírásának megfelelően elkészíttessék. (56., 57.)

A feljegyzésekhez tartozik még a tagokról és üzletrészek-ről szóló tagjegyzék, amelybe a tag nevét, polgári állását vagy fog-lalkozását, lakóhelyét és törzsbetétét kell bevezetni s minden változást, amely a tag személyében vagy üzletrészeiben beáll nevezetesen: az üzletrészeknek átruházását, felosztását, a társaság rendelkezésére jutását vagy bevonását. Be kell vezetni a könyvbe az oly megállapodásokat is, amelyek a pótbefizetésekre, a mellék-szolgáltatásokra, a tagok részéről törzstőke emelésének esetében gyakorolható elővételi jogra vonatkoznak. S e bejegyzésekből ki kell tűnni a tagok esetleges különjogainak is. (V. ö. Jogt. Közl. 1932. 275.) A tagjegyzék megtekintését és lemásolását a rendes üzleti órákban meg kell engedni mindenkinek, aki jogi érdekelt-ségét igazolta. Vita esetén a megtekintés kérdésében is az első-fokú cégbíró-ság határoz jogorvoslat kizárásával. (55.) A taggyűlés határozatait a határozatok könyvébe kell keltezéssel a foganato-sító aláírásával s a határozathozatalban résztvevő egyik tag hite-lésítésével bevezetni, amely határozatokat a tagok a rendes üzleti órákban megtekinthetnek s amelyekről az ügyvezetőktől saját költségükre cégszerű aláírású másolatot is kérhetnek. (39.)

E feljegyzésekkel részben kapcsolatos az ügyvezetőknek köte-lezettsége némely társasági adatoknak a bejelentésére a cégbíró-sághoz. Így: minden év január havában kötelesek az ügyvezetők a tagjegyzéknek aláírt, a tagokat és üzletrészeiket feltüntető kivo-natát bemutatni vagy bejelenteni azt, hogy az utolsó kivonat be-mutatása óta nem történt változás. (55.) Kötelesek bejelenteni a cégjegyzékbe bejegyzés végett az ügyvezetők személyében, vagy képviselő jogában beálló minden változást az igazoló okiratoknak eredetben vagy másolatban csatolásával. Új ügyvezető cégjegyzését is köteles hiteles alakban benyújtani, vagy a céget a bíróság előtt sajátkezüleg jegyezni. (63.) A felügyelők nevének és személyükben beálló minden változásnak a cégjegyzékbe bejegyzés végett be-jelentése is az ügyvezetők kötelessége. (68.) Ugyanígy a társasági szerződés minden megváltoztatását (75.), különösen a törzstőke felemelését kimondó határozatot is bejegyzés és közzététel végett kötelesek bejelenteni, mihielyt a felemelt törzstőkére pénzben járó törzsbetétösszegek teljesen befolytak s a nem pénzben kötelezett betéteknek beszolgáltatása megtörtént (78.), a törzstőke leszállí-tását pedig a hitelezők jelentkezési határidejének letelte után. (80.) A társaság feloszlását is be kell jelenteni, ha bejegyzése nem hiva-talból történik bírói ítélet, vagy csődnyitás alapján. (87.) Be kell jelenteni az ügyvezetőknek az első felszámolókat is. (90.) Amennyi-ben pedig a csődnek kényszeregyességgel vagy a közadós kérésére megszüntte után a taggyűlés a társaságnak továbbfolytatását hatá-rozza el vagy az egyesülés, vagy a társasági vagyonnak egészben elidegenítése céljából elhatározott felszámolás célja meghiusul: az ügyvezetők a társaság folytatását kötelesek bejelenteni. (82.) A taggyűlés határozatait általában nem kell a cégbíró-ságnak bejelenteni. Csupán a törzstőke felének elveszte miatt össze-hívott közgyűlés határozatának bemutatását írja elő a tör-vény. (43.)

Csődöt a társaság ellen az ügyvezetők akkor kötelesek kérni, ha a társaság megszüntette fizetéseit, vagy ha tartozásai meg-haladják cselekvő vagyonát és az ügyvezetők kérelmére a csődön-kívüli kényszeregyesség még folyamatban nincs. (84. — V. ö. K. T. 187. 2. bek.)

(Bef. köv.)

Dr. Lőw Tibor.

25 P-n felüli ügyekben fellebbezési egyesbíró döntsön.

Az elmúlt korszakban szükségtörvények és egyszerűsítési re-formok valóságos inflációja zavarta meg a régi egységes jogalko-tások harmóniáját. A jogrendszerbe nem illesztett, szervesen egy-másba nem fonódó, inkább csak mozaikszerűen egymás mellé rakott jogszabályok a gyakorlatban hol itt, hol ott idéztek elő ellentéteket, aránytalanságokat. A jogorvoslatok megengedhető-sége körüli anomália kétségkívül egyike azoknak, amelyek rá-mutatnak a különféle törvények összhangosításának szükségére.

A Pp. 548. §-a nem helyezettven hatályon kívül, érvényben van az a perjogi szabály, hogy végzések ellen felfolyamodásnak van helye. Az egyszerűsítési törvény erre nézve korlátozó intézkedést nem tévén, előállott az a mivel sem indokolható jogi helyzet, hogy végzések ellen a legkisebb értékű ügyben, akármilyen lényegtelen jogsérelem esetén is, felfolyamodásnak van helye. Ha tehát egy 5 P-re indult fizetési meghagyásos eljárás során kért végrehajtást elrendelő végzésben az elsőbíró-ság 10 fillérrel kevesebb költséget állapít meg, úgy a jogorvoslatnak mi sem áll útjában és felfolya-modással a kérdés a társasbíró-ság másodfokú döntése elé vihető.

Ez a korlátlan felfolyamodási szabadság nem bírja el az össze-hasonlítást a fellebbezésnek, az 1930: XXXIV. tc. ezen mostoha-gyermekeinek túlszigorú megkötöttségével.

A Te. 24. §-a nemcsak avval korlátozza a fellebbezést, hogy az elsőbíró-ság pénz fizetése, munka teljesítése, vagy ingó dolog iránti perekben hozott ítélet ellen beadható fellebbezést magas értékhatárhoz köti, de még szigorítja avval, hogy a per tárgyának értéke helyett a fellebbezési értéket tekinti irányadónak.

Pedig nyilvánvaló, hogy a végítéletet szélesebbkörű jogorvos-lat illeti meg, mint a végzést. Az elsőbíró-ság ítélete nemcsak az ügynek valamely jelentéktelen kiágazását vagy részletkérdését intézi el, mint legtöbb esetben a felfolyamodás, hanem mindig magát a pert érdemben dönti el, oly súlyos jogi következmények mellett, hogy az többé bírói döntés tárgyává nem tehető.

Az ellentét kiküszöbölésének módja nem az, hogy a végzések elleni jogorvoslat megengedhetősége is korlátoztassék, mert evvel nem lesz orvosolva a fellebbezés megszükitése következtében kelet-kezett méltánytalan jogi állapot. Minden érdeket kielégítően csak úgy lehet megoldani a kérdést, ha minden legalább 25 P-t meg-haladó ügyben a fellebbezés megengedtetik, de hogy az egyszerű-sítés szempontjai is érvényesüljenek, ezen ügyekben nem társas-bíró-ság, hanem fellebbezési egyesbíró ítélkezik.

Eltekintve, hogy a fellebbezési egyesbíró-ság intézményét a 400 P-n aluli ügyekre, valamint a Te. 24. §-ában felsoroltakon kívüli egyéb ügyekre is ki lehet terjesztetni, miáltal az egyszerűsítés és takarékoság elvei még jobban érvényesülnének, az egyesbíró az iratok alapján dönt és legtöbbször az ügy egyszerű átnézése elegendő arra, hogy az elsőbíró-ság szembeszökő tévedéseit felismerje. A garancia szempontjából sincs különbség az egyes- és társasbíró-ság között, mert a jelentéktelen kis ügyekben a tanácsban is az előadó felfogása érvényesül a gyakorlatban. Az ügyek sem fognak elhúzódní, mert a fellebbezés a végrehajtás folytatását nem gátolja. A fellebbezés lehetősége 200 P-n aluli ügyekben is fokozottabb alaposságra serkenti a bírót, kizárja az önkényt, egységesíti a jog-gyakorlatot, mert így ugyanazon törvényszék területén minden bíró más felfogást érvényesíthet, nem teszi ki egy ember esetleges különleges felfogásának vagy tévedésének a 200 P-n aluli ügyek sorsát.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a mai viszonyok között 200 P oly jelentékeny összeg, hogy az legtöbb ember existen-ciájába vág. Ha az eljáró bíró téved, helytelenül alkalmaz vala-mely szabályt, elnagyolja az ügyet, vagy a részletek útvesztőjébe bonyolódva nem lát tisztán, az esetleg jogorvoslat hiányában arra vezet, hogy a fél jogos 200 P-jét elveszti, ami esetleg tönkretételét jelentheti, tekintve, hogy 200 P manapság vagyont jelent.

Volt olyan ítéleti indoklás is, hogy a bíróság a tényeket meg-állapítja, de a keresetet mégis elutasítja, mert «nincs jogalap annak megítélésére». Ily esetekben bármily kirívó a jogsérelem, semmit sem lehet tenni, mert még a perújítás is kizárt.

Egyébként a 200 P-s értékhatár viszontkereset esetén még többre emelkedik, mert a Te. 24. §-ának utolsó bekezdése értelmé-ben az egy eljárásba egyesített perekben az az ítélet irányadó, amelynek tárgya legnagyobb értékű. Így történt, hogy a pécsi

kir. Járásbíróság előtt folyt 2246/1933. sz. ügyben a bíróság 170 P megfizetésére kötelezte alperest és e mellett 200 P erejéig támasztott viszontkeresetével elutasította. Itt tehát 370 P értékű érdeksérelem esetén sem lehet jogorvoslással élni, holott ez esetben is tévedett az elsőbíróság.

Az összes kérdéseket alábbi törvényjavaslat oldaná meg:

«Azokban a perekben, amelyeknek fellebbezési értéke 25 P-t meghalad, de 400 P-t nem ér el, fellebbezésnek van helye a kir. törvényszékhez. Ezekben az ügyekben fellebbezési egyesbíró a rendelkezésére álló iratok alapján ítélkezik. 25 P-n aluli érték esetén fellebbezésnek nincs helye. A fellebbezési érték kiszámításánál a járulékok is figyelembe veendőek.

Végzések ellen, amennyiben az érdeksérelem a 25 P-t meghaladja, felfolyamodásnak van helye. A felfolyamodást azok ellen a végzések ellen, amelyeknél a jogsérelem 400 P-n aluli, szintén fellebbezési egyesbíró intézi el.»

Dr. Schwarzenberg Andor.

Szemle.

— **A bírói fegyelmi vétségek felett ítélkező fegyelmi tanácsokba az ügyvédi kar bevonását sürgette az igazságügyi budget-vitában egy kormányparti ügyvédképviselő.** Ez az indítvány egészen újszerű. Van tudomásunk arról az ügyvédi kívánságról, hogy az ügyvédek fegyelmi ügyeiben ne csak az első-, hanem másodfokon is kizárólag ügyvédek ítélkezzenek a mai vegyestanácsok helyett, melyekben bírák vannak többségben. Ezt a kívánságot értjük, tendenciáját helyeseljük. Ellenben nem értjük és az ügyvédi kar autonomisztikus előbbi álláspontjával ellentétesnek tartjuk azt a kívánságot, hogy a bírák fegyelmi tanácsaiba az ügyvédi kar vonassék be. Ha helytelen az, hogy az ügyvédek fegyelmi ügyeiben végső fokon oly tanács ítélkezik, amelynek többsége bírákból áll, úgy ezt az anomáliát kell megszüntetni, nem pedig tetézni azzal, hogy a bírák fegyelmi ügyeibe az ügyvédi karnak beleszólása legyen. *Juhász Andor* felsőházi beszédében joggal a bírói függetlenség megsértésének minősíti a felvetett eszmét, nem is szólva arról, hogy «bíróságainkkal szemben semminemű büntető expedícióra nincs szükség». Megállapítjuk, hogy ezt a gondolatot ugyanaz az ügyvédképviselő vetette fel, aki a bírák érdemleges munkájának felügyeleti ellenőrzését sürgette. Egyik indítványa éppoly kevésbé talált visszhangra, mint a másik. Az ügyvédi kar sohasem követelt beleszólást a bírák feletti fegyelmi bíraskodásba, hanem megelégednék azzal, ha saját tagjainak fegyelmi bíraskodása terén teljes volna autonómiája, vagy legalábbis oly irányban építtetnék ki, hogy az ügyvédi Tanácsban a többség ne bírákból, hanem ügyvédekből álljon.

— **A bírák érdemleges munkájának az igazságügyminiszter főfelügyelete alá való helyezését követelte a kormánypart ügyvédképviselő tagja.** *Juhász Andor* a kir. Kúria elnöke felsőházi beszédében erélyesen visszautasította ezt a gondolatot. Beszédének érdemleges részét vezetőhelyen közöljük. A Kúria elnöke beszédében az indítványt igen élesen jellemző anekdotát mondott el, melyet ime kiásunk a felsőház naplójából, mert kár volna, ha olvasóink nem vennének róla tudomást, nem élveznék és nem okulnának belőle.

«Négy évtizeddel ezelőtt, amikor magam is még tartalékos hadbíró voltam, egyik aktív hadbíró társam igen keservesen elpanaszolta, hogy új főnöke, annak a honvédkerületnek az új parancsnoka, egy rendkívüli szigorúságáról ismert altábornagy, amikor előtte a honvédfőtörvényszékről érkezett ítéleteket ismertette és talán már a harmadik olyan ítéletre tért rá, amellyel a honvédfőtörvényszék annak a alsóbíróságnak az ítéletét megváltoztatta, keményen rászólt: «Százados úr, figyelmeztetem, ha a főtörvény-

szék még egyszer megváltoztatja az ítéletét, én lecsukatom» és amikor az a megszorult hadbírókollégám a bírói mérlegelési szabadsággal és más ilyen reglamaellenes civilfogalmakkal próbált védekezni, félbeszakította őt és azt mondta: «Ön elsősorban katona, találja el a főtörvényszék álláspontját.»

— **A cégjog egyik barátja a «Jogállam» februári számában mosolyogva sajnálkozott azon a fáradságon, amelyet a budapesti kir. ítélőtáblának a kft. rövidítés megengedett használati formáinak megállapítása okozott.** (V. ö. H. J. Dt. 26., 6.) A korlátozott felelősségű társaságról szóló magyar törvény a rövidítés megengedésével igen liberálisnak mutatkozik, ha figyelembe vesszük, hogy a kft. ősjoga a német rövidítést egyáltalában nem engedi meg. Igaz, hogy a gyakorlati élet ezen túltette magát, de ez csak azt jelenti, hogy az üzleti forgalomban a *G. m. b. H.* rövidítés használatos, a cégbejegyzés azonban csak rövidítés nélkül történhetik. Az osztrák törvény már engedékenyebb, mert csak a «társaság» szó rövidítését nem engedi meg, a *Gesellschaft m. b. H.* rövidített formát ellenben igen. A francia törvény is megkívánja a teljes toldatot («société à responsabilité limitée»). A magyar törvény figyelembe vette a rövidítési hajlamot, amely az évek során inkább növekedett és elkerülni kívánta az ellentétet a törvényes álláspont és az élet gyakorlata közt. Az természetes, indokolás nem szorul, hogy a megengedett rövidítés csak a törvényes formában használható. Bizonyos, hogy amikor a cégbíróság ebben a kérdésben döntött, nem valami súlyos problémát oldott meg, de a cégfelügyeletnek nem is ez a feladata, hanem nem több, de nem is kevesebb, mint az, hogy rendet tartson.

— **Az aranykikötés hatálytalanítása.** (*Gold Repeal Resolution.*) Az Északamerikai Egyesült Államok Kongresszusa június hó 5-én az aranydollárra szóló kötelezettségek teljesítése tárgyában következőkép rendelkezett:

Bármely kötelezettség keretében foglalt, vagy arra való tekintettel történt oly kikötés, amely szerint a jogosult aranyban vagy pedig az Egyesült Államok aranyon mért, meghatározott fajú érméjében, bankjegyeiben, vagy pénzüsszegében követelhet fizetést, a közrendbe ütközőnek nyilvánítatik (against public policy).

A jövőben ily módon kötelezettséget vállalni nem lehet.

Akár a multban vállalt, akár a jövőben vállalandó minden kötelezettség, akár tartalmazza a fenti kikötést, akár nem, — a dollárt dollárnak számítva — minden oly érmepénzzel vagy bankjeggyel lesz kiegyenlíthető, amely a fizetés idején a köz- és magántartozások fizetőeszköze.

Minden ilyen kikötés, bármely törvényben foglaltassék is, amely megengedi, hogy az Egyesült Államok fennhatósága alatt kötvényeket bocsásson ki — ezennel hatályát veszti, ami azonban nem érinti az ily törvény egyéb rendelkezései érvényét.

A Kongresszus felsorolja mindazokat az érmekeket és bankjegyeket, amelyek törvényes fizetőeszközzül szolgálnak.

A bevezető indokolás rövid lényege az, hogy az aranyklauzula gátolja a Kongresszust abban, hogy az Egyesült Államok pénzének értékét szabályozza; valamint nem egyeztethető össze a Kongresszusnak azon kinyilvánított irányelvvel sem, amely minden időben fenntartani kívánja az Egyesült Államok által érmekektől vett vagy kibocsátott minden dollár egyenlő értékét úgy a piacon, mint a tartozások fizetése körében.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendőek.

Bírósági szünetben ügyvédmunkákat szabadságolt személyzet helyett legjobban, legolcsóbban végez: «Tempo». V., Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12.

557

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felélős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzssem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felélős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomsökkentése. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Incidentális megítélés. (I.) — Szemle. Melleklet: Ügyvédi Közlöny 29. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 6.

A Jogtudományi Közlöny az Ügyvédi Közlönnyel együtt a nyári hónapok alatt kéthetenként jelenik meg.

Kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomsökkentése.

I.

Eljárás.

A f. évi április havában megjelent 4600/1933. M. E. sz. rendelet az ott meghatározott előfeltételek esetén a köztámogatásban részesülő részvénytársaságok, szövetkezetek és korlátolt felelősségű társaságok igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjaira, valamint alkalmazottaira vonatkozóan — létező szerződés ellenére is — javadalmak csökkentését, a határozott időtartamra alkalmazottak elbocsátását, kényszernyugdíjazást — köztámogatásban nem részesülő minden más ilyen kereskedelmi társaságnál pedig az aktív javadalmak és nyugdíjak (nyugdíjtermészetű járandóságok) csökkentését teszi lehetővé. E rendelet tartalmáról részletesen megemlékeztünk a J. K. f. évi 19. számában és ugyanott reámutattunk arra, hogy a rendeletben ellentmondások, fogyatékoságok vannak, s kiemeltük annak szükségét, hogy a hiányosságokat a végrehajtási rendeletben vagy más kiegészítő rendeletben kell pótolni. De a végrehajtási rendelet hosszú ideig késett. A köztámogatásban részesülő társaságokra vonatkozó 1155/1933. P. M. sz. vhtási rendeletet ugyan már f. évi június 7-én közzétették, de a többi vállalatokra vonatkozó és a magánalkalmazottak szélesebb rétegeit érintő rendelet kiadása július hó 27-ig húzódott. (27400/1933. I. M. sz. rend.) Közben teljes jogbizonytalanság volt. Egy ideig azt sem lehetett tudni, hogy a javadalomsökkentés elleni panaszt hol kell benyújtani. Ideiglenes rendelet jelent ezért meg (18000/1933. I. M. sz.), ami a panasz benyújtásának helyéül ideiglenesen az igazságügyminisztériumot jelölte meg.

A köztámogatásban részesülő társaságokra vonatkozó döntőbizottsági eljárásnak csaknem teljesen közigazgatási színezete van (1155/1933. P. M. r. 15. §.). A jogok érvényesíthetőségének némi biztosítékaul szolgál, hogy a döntőbizottság tárgyalást tűz ki, amelyről a panaszost és más érdekelteket értesíteni kell. A döntőbizottság a tényállás tisztázása végett bizonyítást is rendelhet el. Ellentétben a többi kereskedelmi társaságokra vonatkozó alább ismertetendő rendelettel, ez a rendelet nem említi, hogy a tárgyalásra és a bizonyításra a perrendtartás elveit kellene alkalmazni. A bizonyítási eljárást illetően a Pp.-nak a választott bíróságra vonatkozó 777—778. §§-ait hívja fel, és ebből az derül ki, hogy a döntőbizottságnak tanúk vagy szakértők kihallgatása végett foganatosítandó kényszereszközök alkalmazása vagy megesketésük, céljából a kir. bíróságokhoz kell fordulnia.

Nagyobb érdeklődésre tarthat számot a köztámogatásban nem részesülő társaságokra vonatkozó 27400/1933. I. M. rendelet. Erre vonatkozóan jólesően kell megállapítanunk, hogy a végrehajtási rendelet orvosolni igyekezett az anyajogi alaprendelet fogyatékoságait.

Az alaprendelettel szemben egyik legfőbb kifogás az volt, hogy a köztámogatásban nem részesülő kereskedelmi társaságok alkalmazottai és nyugdíjasai javadalomsökkentésének elbírálásánál — tehát egy tisztán magánjogi vonatkozású kérdésben — a bírói fórumot mellőzni rendelte. Kiállító ellentmondás volt ez a magánjogi alapon járó nyugdíj szolgáltatásra vonatkozó legjelentősebb törvényünk az 1926: XVI. tc. szellemével szemben, amely a nyugdíjarányszám megállapítását — ahol ugyancsak a vállalatok vagyoni ereje és teljesítőképessége képezi a vita tárgyát — nem közigazgatási, hanem bírói fórum elé utalta. Joggal kifogásolhatták tehát, hogy a társasági alkalmazottak javadalomsökkentése elbírálásánál nem követték ugyanezt az utat. A végrehajtási rendelet igyekezett helyrehozni ezt a hibát, és az illetékes döntőbizottságot, valamint az eljárást úgy szabályozta, hogy az csaknem bírói eljárásnak tekinthető.

Megnyugtató mindenekelőtt az, hogy a döntőbizottság elnöke és helyettesei ítélőbírák lehetnek (1. §). Reméljük, hogy minél nagyobb számban ítélőbírákat fognak tényleg kinevezni.

Az igazságszolgáltatás objektív pártatlanságának biztosítására szolgál, hogy a döntőbizottság tagjai kizárására vonatkozóan érdekeltség vagy aggályosság címén ugyanazon indítványokat lehet tenni (5. §), amelyeket a Pp. a bíróságokra vonatkozóan megállapít. Sőt a rendelet a döntőbizottságot csaknem jury-szerűen szervezi, mert megengedi, hogy mind a panaszos, mind az ellenfele az eljáró bizottság összetételének közlésétől számított 8 nap alatt minden indoklás nélkül kérhesse, hogy az elnök egy-egy kijelölt tag helyett mást jelöljön ki.

Az érvek és bizonyítékok, és általában az itt szóba jövő magánjogok érvényesíthetősége szempontjából igen fontos a rendelet ama intézkedése (7. §), hogy a döntőbizottság eljárására a polgári perrendtartási törvényeknek a törvényszéki eljárásra vonatkozó rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni azokkal az eltérésekkel, amelyeket a rendelet vagy a döntőbizottság megszab. Módjában áll tehát a döntőbizottságnak a Pp. rendelkezéseitől el is térni, de remélhetőleg ilyen eltérésre csak objektíve és az eljárás különlegesége folytán indokolt esetben fog csak sor kerülni. Idevonatkozóan a döntőbizottság összeállítása és különösen a bíróság elnökének ítélőbírói mivolta garanciát nyújt; mint ahogy nem volt panasz az 1926: XVI. tc. alapján szervezett különbíróságnál sem, holott ez a különbíróság sem volt kötve eljárási szabályokhoz, és csak az volt előírva, hogy a Pp. szellemében járjon el. (93736/1926. P. M. r. 28. §) Egyebekben a döntőbizottság bírói jellegű eljárásának jellemzésére szolgál, hogy a panaszra az első tárgyalási időköz első felében előkészítő irattal kell válaszolni (7. § 2. bek.); a bizottság érdemi határozatát «ítéletben» hozza (9. §); a bizottságnak és a bizottság elnökének marasztaló határozata végrehajtható közokirat, amelynek alapján bírói úton foganatosítandó végrehajtásnak van helye. (9. §) Míg a köztámogatásban részesülő társaságok ügyeiben eljáró döntőbizottság — mint fentebb láttuk — tanúk és szakértők megidézése végett kényszereszközt nem alkalmazhat és azoktól esküt (fogadalmat) nem vehet ki, — addig a 27400/1933. I. M. r. alapján működő döntőbizottságot ezekre feljogosították, kell tekintenünk, mert eljárására általánosságban a Pp. szabályai kötelezők.

Az alaprendelet szövegéből nem tűnik ki határozottan, hogy az alaptőke (üzletrésztőke) legalább 30 %-át képviselő részvényeseknek (tagoknak) jogukban van-e a döntőbizottsághoz panasszal fordulni, ha indítványuk dacára az igazgatóság a javada-

lom csökkentése tárgyában nem határozott, vagy ha a határozatot nem tartják kielégítőnek. A végrehajtási rendelet ebben a homályosságban tiszta helyzetet teremtett és a részvényeseknek (tagoknak) a panaszjogot kétségtelenül biztosítja, *midőn a 2. §-ban előírja, hogy a bizottsághoz panasszal fordulhatnak mindazok, akiket a járandóság csökkentése tárgyában hozott határozatról az alaprendelet 27. §-a szerint értesíteni kell (ezek közé tartoznak a panaszos részvényesek, illetőleg tagok is.)*

Joggal sérelmezték az alaprendelet ama intézkedését, hogy a javadalomsökkenés rögtön hatállyal lépett életbe, és a döntőbizottsághoz intézett panasznak halasztó hatálya nincs. Ezt a sérelmet igyekszik megszüntetni a végrehajtási rendelet 8. §-a, amely szerint a bizottságnak — sőt különösen sürgős szükség esetében az elnöknek is — jogában áll az eljárás tartama alatt ideiglenesen megállapítani, hogy a társaság az alkalmazottnak mennyi járandóságot tartozik fizetni.

Az alaprendelet kétséges volt abban a kérdésben is, hogy a rendelet életbelépésétől számított 3 hónap alatt kell-e az igazgatóságnak a nyugdíj (végkielégítés) csökkentését elhatároznia és az alkalmazottat arról értesítenie akkor is, ha a nyugdíj vagy végkielégítés csak a szóbanforgó 3 hónap letelte után lesz esedékes, mert a nyugdíjazás, illetőleg elbocsátás csak későbbben történik. *A végrehajtási rendelet ezt a kérdést is tisztázza, mert annak 9. §-ából kitűnik, hogy a bizottság jövőben esedékes járandóság tekintetében megállapító ítéletet hozhat: nyilvánvaló tehát, hogy a csökkentést a kritikus 3 hónapon belül kell az igazgatóságnak kimondani, és ilyen esetben a döntőbizottság megállapító ítéletet hoz.*

A döntőbizottsági eljárás igénybevétele különleges költség-megtérítéssel jár (3. §), ami a lecsökkentett és a követelt járandóság közötti különbség 2-4 %-a. A költségmegtérítés felét a panaszos, másik felét annak ellenfele fizeti, és azt a rendeletben meghatározott következmények terhe mellett az eljárás megindításakor már le is kell fizetni. A bizottság, illetve annak elnöke azonban szegénységi jogot engedélyezhet olyan feltételek mellett, ahogy az a polgári peres eljárásban szabályozva van.

Ha a panaszos a szegénységi jogot megkapta, kötelezhető-e a vádlót a költségmegtérítés másik felének letételére? A Te. 8. §-ának analógiája alapján az az álláspont mutatkozik helyesnek, hogy nem kötelezhető. Mi történik akkor, ha a panaszos peresztes lesz, és a költségmegtérítés rajta nem hajtható be. A döntőbizottság tagjai hogyan jutnak ily esetben díjazásukhoz? A rendelet erre nem válaszol.

A végrehajtási rendelet nem intézkedik abban a kérdésben sem, hogy a peresztes fél a perköltségeknek ellenfele részére való megfizetésére kötelezhető-e? A köztámogatásban részesülő társaságoknál az idevonatkozó rendelet kifejezetten intézkedik olyként, hogy «költségek és díjak megállapításának nincs helye». Ezt a rendelkezést azonban aligha lehet átvenni a nem közérdekű társaságok ügyeiben folyó eljárásra, mert idevonatkozó rendelet elvileg a polgári perrendtartás szabályait rendeli alkalmazandónak, és így az az álláspont mutatkozik helyesebbnek, hogy a peresztes felet általában a perköltségek fizetésében el kell marasztalni. Ebben a vonatkozásban analógiául szolgálhat az 1926: XVI. tc. alapján szervezett különbíráshoz vonatkozó rendelet, amely (27. §) szerint «a költség viseléséről a különbíróság belátása szerint határoz; az eljárásban vesztes felet rendszerint marasztalja az eljárás költségében, különös méltánylást érdemlő esetekben azonban a költségeknek, avagy egy részének viselése alól felmentheti».

Miután láttuk, hogy e döntőbizottság végeredményében a bírói eljárás szabályai szerint tartozik eljárni, — fel kell vetnünk azt a kérdést, hogy miért nem lehetett ezt a különbírásszerű eljárást az 1926: XVI. tc. analógiájára a rendes bírói szervezetbe beilleszteni, és miért kellett a jogbiztonságot is szolgáló ama alkotmánybiztosítéki elvet áttörni, amely szerint magánjogi vitás kérdések a független bíróság és nem a közigazgatási hatóság elé tartoznak. Dr. Munkácsi Ernő.

Incidentális megítélés.

A büntetőbíró, ha a vád felett ítélt, a polgári bíró, ha a kereset felett dönt, megvizsgál minden olyan tényt és minden olyan előzetes jogkérdést, amelynek tisztázása az előtte lefolyó vita eldöntéséhez szükséges. A büntető- vagy magánjogi igényt közvetlenül megálapító tény- vagy jogkérdéshez sokszor oly előkérdések kapcsol-

ódnak, amelyek folytán a bíróságnak egészen távoleső kérdéseket kell incidentaliter eldöntenie. A bíró így néha történelmi vagy más tudományos vitákban foglal állást, pl. hogy a közelmúltban lefolyt két ügyre hivatkozom: mondották-e a jezsuiták, hogy a cél szentesíti az eszközt, vagy pedig igaz-e az, hogy az ember a majomtól származik.

Az az elv, hogy a bíróság hivatva van az alapkérdéssel összefüggő mindennemű előkérdés elbírálására is, ténykérdésekre, mondhatni, korlátozás nélkül áll, de csak bizonyos megszorításokkal áll olyankor, amidőn az előkérdés: jogkérdés, mégpedig oly jogkérdés, amelynek principiális megítélése más fórumoknak van fenntartva.

A mondottakat néhány konkrét példával kell megvilágítanom. A kényszerregegyességi rendelet 38. §-ának utolsó bekezdése kimondja, hogy azt a körülményt, vajjon valamely vállalat pénzügyi intézkedése körébe esik-e, a Pénzügyi Központ ítéli meg és ez a megállapítás a bíróságra is irányadó. Ugyanúgy intézkedik a kényszerfelszámolásról nézve az 5836/1926. M. E. számú rendelet 1. §-ának 2. bekezdése. Hasonló intézkedést tartalmaz az intézvénnyitelrendelet (3510/1932. M. E. sz.) 5. §-ának utolsó bekezdése. Az illetékszabályok 6. §-a kimondja, hogy annak meghatározása, hogy bélyeg- és jogilleték fizetendő-e vagy sem, vagy mily mértékben, a közigazgatási bírósághoz utalt ügyek kivételével bírói eljárás tárgya nem lehet. Jellemző a pénzügyi jogforrások jogi szóhasználatának az általános jogi szóhasználatától való különbözőségére, hogy e szakasz felirata ezt a kérdést *illetékességi* kérdésnek tekinti. Ugyanúgy rendelkezik számos fogyasztási adótörvény (1899: XVIII. tc. 10. §, 1899: XIX. tc. 3. §, 1908: XXVIII. tc. 8. §, 1912: XXII. tc. 11. §, 1921: XI. tc. 16. § 3. bek.), amelyek szintén mind «illetékesség»-ről beszélnek; hasonló rendelkezés az 1921: IV. tc. 27. §-ában). A végrehajtási törvény 196. §-ának utolsó bekezdése szerint a sorrendi tárgyaláson a bíró csak a köztartozások sorozása fölött dönt, a jogosság és mennyiség tekintetében a pénzügyi hatóság határoz. Azt a kérdést, vajjon valamely személyt *területenkívüliség* megillet-e, az igazságügyminiszter állapítja meg a bíróságokat kötelező módon. (Pp. 9. §, utolsó bekezdés). Ugyanúgy kötelező a bíróságokra az igazságügyminiszternek a *viszonosság* tekintetében tett nyilatkozata (Pp. 414. § utolsó bek.). Az 1924: VII. tc. 26. §-ának 1. bekezdése bizonyos a földbirtokrendezéssel kapcsolatos jogkérdések elbírálását veszi ki a bíróságok hatalma alól.¹

Az okok, amelyek a törvényhozást ezen intézkedések megtételével vezették, különbözők lehetnek. Vagy *politikai* szempontok játszanak szerepet, vagy a *szakzszerűség* szempontjai, vagy pedig az a szempont, hogy az eljárás *ökonómiaja* követeli meg azt, hogy bizonyos kérdésekkel ne a konkrét perben ítélő bíróság, hanem más bíróság, vagy közigazgatási hatóság foglalkozzék. Végül vannak esetek, amidőn a törvényhozónak az a félreérthetetlen célja, hogy bizonyos kérdéseket nem enged incidentaliter, mellékesen elbírálni, hanem oly eljárásnak tart fenn, ahol az illető kérdésekkel *ex asse* foglalkoznak.

Az eljárás ökonómiaját illető szabály pl. a *jogerő* intézménye; ilyen a *perfüggőség* intézménye, amely preventíve akarja megakadályozni, hogy két ítélet ugyanazon jogvitáról ne keletkezzék. De ilyen intézmény a *per felfüggesztése* is, ami olyankor is, amidőn a bíróság nem azonos jogról dönt, ahol tehát perfüggőség nincs, lehetővé teszi, hogy a bíróság valamely előkérdést ne tárgyaljon ismételt, hanem a felfüggesztett perben az az álláspont legyen mérvadó, melyet azon bíró, vagy egyéb hatóság állapít meg, melynek eljárása kedvéért a felfüggesztés megtörtént.

Az a szempont, hogy bizonyos kérdések csak principáliter döntsenek el, csak igen kisszámú kérdésre szorítkozik: a házasság érvényességére és a gyermek törvényességére (Pp. 235. §, Bp. 7. §).² Így pl. mellékkérdésként elbírálnak az, vajjon a hadi

¹ Lásd P. D. X. 1. P. III. 2425. Megszorítólag értelmezi ezt a szakaszt a P. VI. 313/1930. számú kúriai ítélet. (J. H. 1930. 986. szám.) A törvény intenciója csak az, hogy a bejelentési kötelezettség szempontjából állapítsa meg az O. F. B. felülbíráhatatlanul, hogy van-e alhaszonbérbeadási szerződés: nem köti azonban a bíróságot ez a megállapítás akkor, amidőn annak elbírálásáról van szó, hogy megszegte-e a haszonbérlet a szerződési kikötést, amely neki az alhaszonbérbeadást tiltja, mert ezt a körülményt a rendes bíróság dönti el.

² Ami a gyermek törvényteleniségét illeti, azt a kir. Kúria még örökösödési perben sem engedi vizsgálni. (P. I. 6337/1925. J. H. 1927. 783. sz.) Ugyancsak nem enged házasságbontó perben a kir. Kúria oly bizonyítást, amely valamely

holtánnyilvánítás során holtan nyilvánított személy életben van-e, vagy sem (P. I. 2492/1928. J. H. 1930. 942. szám). Végrendeletet is meg lehet incidentaliter támadni (P. I. 4799/1928. J. H. 1930. 1353. szám). A választottbírói szerződés érvényessége nemcsak érvénytelenítési perben, hanem bármely más perben is elbíráható (P. II. 5889/1930. J. H. 1931., 499. szám). Egy másik perben (P. V. 8432/1928. J. H. 1930., 1346. szám) a kir. Kúria általánosságban kijelenti, hogy minden jogkérdés, a feltétel és korlátozás is az indokok között elbíráható; egy másik ily általános kijelentése a kir. Kúriának (P. V. 5877/1929., J. H. 1930., 168. sz.) az, hogy a végrehajtási jog megszűnése nemcsak a végrehajtás megszüntetése iránt indított per során bírálható el, hanem elbíráható incidentaliter a behajtási per során is, mivel szabály az, hogy a jogszünető tényre alapított védekezés érdemi elbíráása csak akkor mellőzhető, ha annak figyelembevételét valamely jogszabály tiltja.

Itt kell megemlítenem a Ppé. 35. §-ának 2. bekezdését, amely a végrehajtást elrendelő bírónak vagy bírósági hivatalnoknak megadja a jogot ahhoz, hogy a végrehajtás elrendelése szempontjából megvizsgálja azt, vajjon az a határozat, amelynek alapján a végrehajtást kéri, jogerős és végrehajtható-e, vajjon az ellene esetleg beadott fellebbevitelnek minő joghatásai vannak a végrehajthatóság tekintetében, — tehát oly kérdések felett dönt a végrehajtást elrendelő szerv, amelyek principiális eldöntése nem szükségképp hozzá van utalva, különösen a Te. óta, amidőn már a végrehajtható kiadmányt még nem jogász bírósági hivatalnok is kibocsáthat.

A tulajdonképpeni probléma, mellyel foglalkozni kívánok, a következő:

Valamely közigazgatási vagy bírói, vagy egyéb hatóság valamely határozatot hozott, vagy valamely tényt állapított meg. Egy másik eljárásban vitássá válik a megállapított tényállás, vitássá válik a döntés helyessége, vagyis az, hogy joga volt-e a másik hatóságnak a megállapított tényekből a jogi következtetéseket levonni, avagy pedig megvoltak-e az előfeltételei annak, hogy az előző hatóság egyáltalában eljárhatott. Végül a harmadik képzelhető vita az, vajjon az előző hatóság szabályszerűen járt-e el. A kérdés az, vizsgálható-e mindez az újabb eljárásban?

Talán iskolapélda az az eset, amelyet *Beck Salamon* dolgozott fel. (Egy nemzetközi jogi esetről, Jogt. Közl. 1922. évfolyam, 115. old.). A volt magyar állampolgár a trianoni szerződés alapján lefoglalt vagyontárgyainak felszabadítását kéri az angol államkincstártól azon az alapon, hogy őt a magyar állampolgárság kötelékéből még a trianoni békeszerződés előtt bocsátották el. Az angol államkincstár azzal védekezett, hogy az elbocsátás nem volt szabályszerű, mert háború idején csak az államfő bocsáthat el valakit a magyar állam kötelékéből, míg az adott esetben az elbocsátást a belügyminiszter engedte meg. Az angol bíró, magyar jogi szakértők meghallgatása után a felperesnek adott igazat. A határozat indokolása az volt, hogy a magyar jog nem teszi lehetővé, hogy bíróság helyezze hatályon kívül a belügyminiszter határozatát, midőn egyébként a belügyminiszter kétségekívül a hatáskörrel bíró fórum állampolgársági ügyekben.

E mellett a határozat mellett éppúgy lehet érvelni, mint a határozat ellen. Az első érv — amely azután a később még említendő kúriai ítéletekben ismételtelen fel is bukkan — az 1869: IV. tc. 1. §-ára hivatkozik, amely szerint sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak. Ezzel az állásponttal szemben *Beck Salamon* teljes joggal utal arra, hogyha a bíróság egy ily határozatot felülbírál és annak magánjogi érvényessége tekintetében állást foglal, ez még nem jelenti azt, hogy a bíróság magához ragadná a közigazgatási hatóságok hatáskörét, mert hiszen ez csak akkor állana meg, ha a bíróság venne fel valakit a magyar állampolgári kötelékbe vagy bocsátana el onnan. A bíróság ilyenkor éppoly kevésbé arrogál magának közigazgatási hatáskört, mint ahogyan nem arrogál magának rendeletet alkotó hatáskört olyankor, amidőn ugyancsak az 1869: IV. tc. alapján valamely rendelet törvénytelen voltát mondja ki ugyancsak incidentaliter. Ahhoz sem fér kétség, hogy a közigazgatási intézkedés

hatályon kívül helyezésére csak az esetben van a bíróságnak joga, ha arra őt külön törvény felhatalmazza, — aminek közismert példája az apai hatalom gyakorlatának megszüntetését kimondó gyámhatósági határozat hatálytalanítása. De helyesen mutat rá *Beck Salamon* arra, hogy más a közigazgatási intézkedés hatálytalanítása és ismét más a magánjogi szabály alkalmazása olyankor, amidőn a magánjogilag releváns tényállás egyik alkotó eleme éppen az, hogy az egyik körülményre nézve annak rendje-módja szerint meghozott közigazgatási határozat létezik.

(Folyt. köv.)

Dr. Vági József.

Szemle.

— **Elfakult írás.** Tizenhét év előtt készült, a Jogtudományi Közlöny félszázados jubileuma alkalmából, az akkor megjelent «Emlékkönyv». Felkértük a közreműködésre boldogemlékü *Pollák Illés*-t is, aki felszólításunkra a lap szerkesztőjéhez intézett következő levélben válaszolt:

«1915. október 21. Kedves Barátom! Íróasztalomnak figyelőhelyén többször felém integetett már és mindannyiszor kezembe veszem a Te jubiláris köriratodat, hogy megírjam én is, amit kívánsz: észleléseket a magyar jog valamely ágának fejlődési menetéről, vagyis, ami nálam szubintelligitur, a büntetőjogról, amint azt én láttam és megértettem. Próbálkozom is, hozzáfogok, de mindannyiszor szárnyaszegetlen kiesik a toll a kezemből... nem tudok írni, nem szabad írnom, érzem, hogy követ dobnék parádés tükörbe, vagy magyarul: beleköpnék a hangulatlevesbe, amit Te föltálalni készülsz. Jubiláris számok, ünnepi számok. Ilyenkor frakkba és fehér nyakkendőbe öltözik a család és virágcsokrokkal a kezében mindenki szaval. Látom, mint vonulnak fel most is a jogászok és fognak szavalni a Jog szépségeiről, az Igazság örök törvényeiről és a jogszolgáltatás gránitszikláiról, melyeken a Társadalom épül és a Justitia regnorum fundamentum című epitaphiumról, mely az Igazság sírköveit szokta díszíteni és egyébről-másról, ami az ünnepi embereket könnyekig meg szokta hatni, de amely ünneplő társaságba én nem tudok beilleszkedni.

Általában nem vagyok ünnepi ember, de ebben a pillanatban különösen nem. A fejem bubjáig benne vagyok a büntető jogszolgáltatásban, vagy amit ennek mondanak, és leküzdhetetlen undor fojtogat azoktól a mocsárgázaktól, melyeket magamba szívok s egy év óta kénytelen vagyok Jogrendnek bevenni. Halálosan meg vagyok sebezve ideáljaimban és jogi végvonaglásban rángatózom, látva a bírói jognak azt az indiánus táncát, amit azóta a «Hadviseles érdekei» körüli írtó hadjáratban elejtettek körül lejtene és azt a Bertalanéjszakát, mely azokra sötétedett, akiknek házain nincsen keresztjelzés. Az Igazság gránitszikláit, kedves barátom, mocsáron épültek és az első nagy teherpróba alatt elsüllyedtek. Mit írhatnak én ilyen behatások alatt, ami a Te ünnepi számod keretébe illenék s amiért engem egy évre el nem csuknának, oh Rusztem?

Oh Rusztem, mikor Te is cserbenhagytál bennünket, akik azt követeljük a jogtól, hogy ne legyen játéka a hullámoknak és a bírótól, hogy ne ússzon az áramokkal, hanem legyen mentőőve a hullámokkal küzdőknek és rendíthetetlen sziklájá az igazságnak, mikor Te is cserbenhagytad saját magadat, mondván a Jogtudományi Közlöny 38. számában az Ügyvédi Kamara felterjesztése kapcsán: c'est la guerre, és nem panaszkodhatunk a háborúban arról, ha... stb. Te persze ma hadbíró vagy és Kleider machen Leute. De vajjon tudod-e Te, mi történik ma büntető igazság címe és ürügye alatt? Tudod-e azt, hogy a főtárgyalások szóbeli igazságainak teljes mellőzésével igaznak elfogadnak nyomozási jegyzőkönyvi adatokat, melyeket a detektív mondott be? Tudod-e, hogy a Gy. Elj. R. 14. §-át úgy értelmezik, hogy a 3 nap alatt beadott bizonyítási indítványt főtárgyalás előtt el nem intézik, a főtárgya-

gyermek törvénytelen származásának igazolására irányul. (P. III. 8961/1927. J. H. 1928. 1465. sz.) Ha ez az álláspont megáll, úgy a Pp. 701. §-a tárgyalanná válik, mert hiszen a kir. Kúria nem enged meg oly bizonyítást, amelynek célja az, hogy harmadik személy a gyermek törvénytelenességétől függő jogait érvényesítse. — Újabb ellenkező döntés örökösödési perben: P. I. 6156/1932. J. H. 1933. 483.

lason viszont a 16. § alapján mellőzik és tudod-e Te azt, hogy a vádlottól ezáltal elveszik minden lehetőségét annak, hogy védekezzék? Tudod-e Te azt, hogy Budapesten a védő a legtöbbször — és pedig éppen a legkomplikáltabb ügyekben — a nyomozás befejezése után sem kap betekintést az iratokba, hanem kénytelen várni, míg az ügyész vádiratát elkészítette, hogy tehát előbb az ügyész esetleg jobb felvilágosítása ki van zárva? Tudod-e Te azt, hogy mint csavarják ki a megvesztegetési szakaszok nyakát és micsoda horribilis magyarázatát adják most a Btk. idevágó fejezetének, mikor fegyházakat szabnak annak ellenére, hogy a vádlott olyan embernek adott pénzt, akinek a kívánt ténykedésre semmiféle impériuma nem volt, vagy bár pénzt adott, de jó és értékes áru — nem értéken felül való megvétele végett adta — nem a visszaható erő hatálya alatt, a nélkül, hogy megengednék annak a bizonyítását, hogy a vételre kínált árut a katonaság általában a kínált árban tömegesen rendeli, vagyis, hogy a pénz nem hordja magán az 1915: XIX. tc. 10. § első bekezdésében foglalt jelleget, hanem a 2. alineába eső jutalom, melynek visszaható ereje nincsen?

Könyveket lehetne írni a Jog degenerálásáról a háború alatt, de minek? Azoknak, akik az ügyektől távol állnak, hiába szól az ember, ők minden ítélet előtt meghajolnak, mely nem őket éri és ők úgy vannak meggyőződve, hogy akiket a rendőrség lecsukat, az mind gazember. Pedig a valóság az, hogy azok a nagy gazságok, amelyek elhárítása végett sűrűsödött az ország jogos haragja az 1915: XIX. törvénycikkelybe, alig akadnak és csak alig néhány százaléka az eljárásoknak folyik komolyabb visszaélések miatt, mintha az ország háborút viselne a kereskedők osztálya ellen és kérdés, az utókor nem fogja a jognak ezt a mindenre való kaphatóságát mélyen röstelni.

Az ember ilyen körülmények közt nem ünnepel, amint-hogy úgy vélem, hogy mikor a világ legnyomorúságosabb alakja éppen a jog, rajta nincs mit ünnepelni. Hidd el, ha valahogy tehetném, visszavonulnék hivatásomtól és valami becsületes sajtospuddli mögé állnék. Legalább tudnám, mit árulok. Be fogod azonban ezután a hosszú litánia után Te is látni, hogy most csak nagyon veszedelmes hangot vihetnék bele a Ti ünnepekbe és meg fogod nekem bocsátani.

Azt azonban megígérhetem, hogy a háború igazságszolgáltatásának atrocitási jelei nem maradnak megíratlanul. Meg fogom írni. Meg én! Könyvben. Nevekkel! Viselje mindenki a felelősséget az utókor előtt. Baráti kézszorítással, Pollák Illés s. k.»

Ezt a beígért könyvet a levél szerzője nem írta meg. Talán helyesen is tette. Hisz azóta a téma minden aktualitását elvesztette. Nálunk is, de különösen a békés Harmadik Birodalomban, ahol az igazságügyminiszter csak minapában buzdította a bíróságokat, hogy ne forduljanak hozzá minduntalan utasításért, hanem igyekezzenek függetlenek lenni.

— **Kettős mutató a Grill-féle törvénytárakhoz.** Szerkesztették: dr. Petrovay Zoltán és dr. Térffy Béla. Előszóval ellátta: dr. Vladár Gábor. Első kötet. *Betűrendes mutató.* (XIX. és 742 lap. Budapest, 1933. Grill.) Nemrégiben Vladár Gábor egy a magyar jog történeti lényegének filozófiai meglátásán alapuló előadásban a Magyar Jogászegylet teljes-ülésén határozottan szembeszállt azzal a tervvel, hogy a hatályban lévő magyar jogszabályokat hivatalos gyűjteménybe foglalják össze azzal a hatállyal, hogy amit ebbe a gyűjteménybe fel nem vesznek, az hatályát veszítse. De éppily határozottsággal helyeselte a hatályban lévő jogszabályok magángyűjteményeinek készítését, amelyek nem a hivatalos jelleg erejénél fogva, hanem a munka lelkiismeretességénél és alaposságánál fogva emelkednek a jogmegismerési forrás általánosan elismert tekin-

télyéig. Kétségtelen, hogy ilyen magángyűjteményekre a mai jogszabály-infláció idején különösen nagy szükség van s mivel jogszabályanyagunk csaknem folytonosan változik, ezek a magángyűjtemények sohasem maradhatnak lezárt sorozatok, hanem folytonosan pótkötetekre, majd újabb kiadásokra szorulnak. E magángyűjtemények használhatóságának tehát már ez okból is mindenkor egyik nélkülözhetetlen előfeltétele lesz a megbízható és kimerítő betűrendes mutató. Petrovay Zoltán és Térffy Béla, az igazságügyminisztériumban alkalmazott törvényszéki bírák egy több mint hétszáz oldalas kötetben ilyen betűrendes mutatót szerkesztettek a Grill-féle törvénytárakhoz, mely *Betűrendes Mutató Vladár Gábornak*, az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztálya főnökének előszavával most hagyta el a sajtót. E *Betűrendes Mutató* címszavakban voltaképpen az egész magyar jogot felöleli úgy, amint az a Grill-féle törvénytárak kötetiben feldolgozást nyert. E *Mutató* elkészítésével a szerkesztők hatalmas és nagyértékű munkát végeztek és lelkiismeretességükkkel, alaposságukkal az elavulás veszélyétől óvták meg ama kutató, feldolgozó és rendszerező jogász tevékenység eredményeit, amelyet a Grill-féle törvénytárak egyes kötetének szerkesztésével Vargha Ferenc, Isaák Gyula, Nizsalovszky Endre, Fabinyi Tihamér, Vinczenti Gusztáv, Szende Péter Pál, Zehery Lajos, Meszlény Artúr, Gaár Vilmos, Márffy Ede, Térffy Gyula, Ladik Gusztáv, Exner Kornél, Klug Emil, Sárffy Aladár, hogy másokat ne is említek, fejtettek ki a magyar jogtudomány s a magyar jogélet hétköznapijainak szolgálatában.

Dr. Tihanyi Lajos.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendők.

Bírósági szünetben ügyvédmunkákat szabadságolt személyzet helyett legjobban, legolcsóbban végez: «Tempo». V., Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12.

558

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Löw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök: A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetői. (III.) — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Incidentális megítélés. (II.) — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 30. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 5.

A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetői.*

Az eddig elmondottak az ügyvezetésnek csak a kereteit adják meg, amely kereteken belül kell az ügyvezetőknek igazi feladatukat teljesíteni, a társaságnak kereskedelmi üzletét vezetni s lehetőleg felvirágoztatni. Erről a törvény a dolog természete szerint pozitív irányban mitsem tartalmaz, csak azt az általános szabályát vonatkoztathatni erre is, hogy «az üzletvezetőknek a társaság ügyeiben a rendes kereskedő gondosságával kell eljárni.» (59.) Negatív irányban inkább találhatók a törvényben oly intézkedések, amelyek az ügyvezetőknek e tevékenységét irányítják. Ilyenek a kft. üzletkörébe vonatkozók (2.) s ilyen az a tilalom, hogy az alapításnál közreműködőket a törzstőkéből jutalomban vagy egyéb vagyoni juttatásban részesíteni, vagy ily jutalmat, avagy juttatást a tagok törzsbetéteire elszámolni nem szabad. Az alapítási költségek megtérítését is csak a társasági szerződés engedheti meg a szerződésben megállapított legmagasabb összegük erejéig. (19.) Ily irányító szabály az a tilalom is, hogy a társaságnak vagyonából, amely a törzstőke és a tartalékok fedezésére szükséges, a tagok részére általában fizetést teljesíteni nem szabad, csupán a pótbefizetéseket szabad visszafizetni, ha a törzstőkében szenvedett veszteség pótlására nem szükségesek. (33.) Tilos a törzsbetét, valamint a pótbefizetések után határozott összegű kamatot a tagoknak biztosítani, kivéve az ú. n. építési kamatokat a társasági szerződésben s a törzstőke felemelését kimondó taggyűlési határozatban. (32.) Tilos a társaságnak saját üzletrészt megszerezni, vagy zálogba venni az üzletrészkifizetés és bevonás, a tag ellen folyó végrehajtás során bírói zálogolás és árverési szerzés eseteinek kivételével. (35.) Tilos tagoknak nyilvános úton gyűjtése. (2.)

A taggyűlésen az ügyvezetők minden esetben résztvehetnek, akkor is, ha nem tagjai a társaságnak, de szavazati joguk csak akkor van, ha tagok. (38.) A tagügyvezető sem szavazhat azonban oly esetekben, amelyekben a tag a törvénynek már ismertetett szabályai értelmében (38.) a szavazásból általában kizárt. A taggyűlési határozatokkal szemben tagsági jog nélkül is, már magában az ügyvezetői minőség alapján — ellentétben a részvénytársaság igazgatóságának tagjaival — megilleti a megtámadási jog azon a címen, hogy a határozat törvénybe vagy a társasági szerződésbe ütközik, vagy ha a határozat végrehajtása az ügyvezető terhére büntetéssel vagy kártérítő köteleességgel járna. (40.)

Az ügyvezetőknek személyes kapcsolata a társasággal különböző lehet. E kapcsolat néha csak társaságjogi, amidőn az ügyvezetői kirendelés egyedül társasági tagságán alapszik, máskor, különösen nem társasági tag ügyvezetőknél, megbízási, vagy munkabérszerződés. A társasági tagságon alapuló kirendelés rendszerint a társasági szerződésben foglaltatik, de külön megegyezésen is alapulhat. A megbízási vagy munkabérszerződés megkötése mindig a taggyűlés hatáskörébe tartozik, akkor is, ha a kirendelést nem a taggyűlés eszközölte, hanem más: a felügyelőbizottság, az

állam, egyéb közjogi testület. (Bpesti T. 1933. márc. 31. P. VI. 2865/1933.)

A törvény a megbízási, vagy szolgálati szerződéses viszonyt, amelyben az ügyvezető a társasággal lehet, nem szabályozza, csak egyes helyeken érinti. Így amidőn azt mondja, hogy az ügyvezetők díjazását a közgyűlés állapítja meg (37.) és hogy az ügyvezetők kirendelését bármikor ugyan, de csak a szerződéses viszonyból eredő kártérítési követelések sérelme nélkül lehet visszavonni. (62.) Abban a szabályban továbbá, hogy a társaság ügyvezetője, ha tagja a társaságnak, vagy egy évnél nem régebben még tagja volt, a társaság csődönkívüli kényszerseregyességében, csődjében, vagy kényszerfelszámolásában a szolgálati viszonyból eredő követelésekkel egyébként összekötött csődbeli előjogokat nem érvényesítheti. (86.) És végül abban a szabályban, hogy a társasági szerződésben megállapított ügyvezetői járandóságok leszállításához a taggyűlés egyszerű szótöbbsége elegendő. (74.) E jogviszonyra ekkép általában a kereskedelmi jog és a magánjog közönséges szabályai irányadók.

Akár társasági joron alapszik az ügyvezetés, akár egyéni szerződésen, a törvény (ellentétben a német joggal) versenytilalmi korlátokat létesít. Az ügyvezetők nem köthetnek saját részükre, vagy másnak a számlájára a társaság üzletkörébe tartozó ügyletet, nem vehetnek részt mint személyesen felelős tagok a társaságéhoz hasonló üzletet folytató más kereskedelmi társaságban és nem lehetnek igazgatósági, felügyelőbizottsági tagok, kereskedelmi meghatalmazottak, vagy ügyvezetők a társaságéhoz hasonló üzletet folytató részvénytársaságnál, szövetkezetnél, vagy más korlátolt felelősségű társaságnál, hacsak abba a felügyelőbizottság, vagy, ha ilyen nincs, a taggyűlés bele nem egyezik. (54.) A taggyűlés beleegyezése már a társasági szerződésbe is foglalható s a versenytilalom korlátozása valamely tag különjoga is lehet (v. ö. Jogt. Közl. 1932. 275.). A kifejezett beleegyezést pótolja, ha az ügyvezetőknek említett tevékenységéről a felügyelőbizottság, vagy a taggyűlés tudott már az ügyvezetőknek kijelölése alkalmával és az abban hagyást nem kötötte ki. (54.)

A versenytilalmakon kívül a törvény az ügyvezetőség összeférhetlenségét is megállapítja a felügyelői tiszttel, ami valóban a dolog természetéből következik. Ez az összeférhetlenség kiterjed az ügyvezető házastársára, egyenes ágon minden, oldalágon másodízig rokonaira, sógoraira s a volt ügyvezetőre is, amíg a taggyűléstől a felmentést meg nem kapta. (67.)

Az ügyvezetői kirendelést, mint minden meghatalmazást a meghatalmazottal szemben, a mint már az előzőekben erről említés történt, bármikor vissza lehet vonni. A társasági szerződés tartalmazhat azonban oly kikötést, hogy csak nyomós okból lehessen a kirendelést visszavonni, amily okok különösen: súlyos köteleességszegés és képtelenség rendes ügyvitelre. (62.) Az ily kikötések különösen társasági tag üzletvezetőkre s ezek között elsősorban azokra fognak vonatkozni, akiknek külön joga az üzletvezetés. (V. ö. Jogt. Közl. 1932. 275.) Az ügyvezetők elmozdítására rendszerint a taggyűlés jogosult (37. 2. bek. 12. p.), a felügyelőbizottság akkor, ha a társasági szerződés a kirendelésre és elmozdításra, vagy akár csak a kirendelésre is, az elmozdításra vonatkozó külön intézkedés nélkül, feljogosította (71.), abban az esetben pedig, amelyben az ügyvezetőket az állam, vagy más közjogi testület rendelte ki, az, aki a kirendelést eszközölte. (62. 3. bek.) Az ügyvezetőknek, ha társasági tagok, a kirendelés visszavoná-

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 27. és 28. számban.

sának a kérdésében is van szavazati joguk, mint megválasztásuknál (38.).

Ha a társaság ügyvezető nélkül marad, vagy nincs annyi ügyvezetője, ahány a társasági szerződés szerint képviselőjéhez szükséges, bármelyik érdekelt fél kérelmére sürgős esetekben a cégbíróság rendel ki ideiglenes ügyvezetőt, akit a cégjegyzékbe hivatalból bejegyez. Ennek az ideiglenes ügyvezetőnek a működése a rendes ügyvezetőnek a kirendeléséig tart. (64.)

A törvény azzal kapcsolatosan, hogy az ügyvezetőknek gondossági köteleességét a társaság ügyeinek ellátásában megállapítja, kimondja azt is, hogy e köteleességük megsértésének esetében «a károsultnak az okozott kárért egyetemlegesen felelősek». (59.) Csupán akkor nem terheli felelősség az egyes ügyvezetőt a határozatokért és intézkedésekért, ha a határozat, vagy intézkedés ellen, mihiyt róla tudomást szerzett, tiltakozik és tiltakozását a felügyelőbizottságnak, vagy ha ilyen nincs, a taggyűlésnek bejelenti. (61.) A felelősség a megosztott s a többi kizárásával egyes ügyvezetőkre bízott ügyvezetés esetében e korlátozásoknak megfelelően módosul ugyan, de az ily szerződési rendelkezések nem szüntetik meg az ügyvezetők felelősségét azért a szabálytalanságot, amelyet a maguk hatáskörében is észlelhettek és a törvényben előírt általános kötelezettségek teljesítéseért, amelyekről már volt szó. (V. ö. Feine 499.)

Az ügyvezetőknek kártérítési felelősségét megállapítja a törvény különösen is a következő esetekre:

ha a társaság bejegyzése végett a cégbírósághoz tett ama nyilatkozatuk, hogy a tagok «a törzsbetétre pénzben lerovandó összegeket teljesen befizették és a nempénzbeli betéteket a társaságnak egészen beszolgáltaták», valótlan (10.);

ha a minden év januárius havában a tagokról és üzletrészeikről bemutatni köteles adatok a valóságnak meg nem felelnek (55.);

ha az ügyvezetők a törvény, vagy a társasági szerződés ellenére a társaság vagyonát a tagok közt felosztják, a törzsbetéteket, vagy a törvényben megengedett eseten és módon kívül, a pótbefizetéseket a tagoknak egészben, vagy részben visszaadták (59.), amely esetben a visszatérítésre kötelezett tagokkal egyetemlegesen felelnek (34.);

ha törvény ellenére kamatot, vagy nyereségrészesedést fizettek ki, vagy a társaság saját üzletrészt megsebeztek, zálogba vették, vagy bevonták (31., 32., 35., 36., 59.);

ha a törzstőke felemelését kimondó határozat kapcsán valótlan adatokat terjesztettek a cégbíróság elé (78.), vagy a törzstőke leszállítására irányuló bejelentésükben tettek valótlan nyilatkozatot. (81.)

Az ügyvezetők egyetemlegesen kötelesek visszafizetni a társaságnak azt is, amit a társaság vagyonából a csődnyitás feltételeinek bekövetkezése után kifizettek és a hitelezőknek a társasággal egyetemlegesen felelősek azért, amit az említett időszakban tőlük a társaság részére hitelbe kaptak, de felelősségük elhárítására mindkét esetben vétlenségüket bizonyíthatják. (85.)

E kártérítési követelések elévülési ideje 5 év, ha a kötelezettet csalárdság nem terheli. (60.)

Kártérítéssel tartozik a társaságnak az az ügyvezetője is, aki a törvény versenytilalmát megszegte, de kártérítés helyett, a társaság az ügyletnek, vagy hasznának az átengedését, a vonatkozó követelés engedményezését követelheti. A társaság követelése az ügylet megkötésétől, vagy a más társaságban való részvétel megszűntétől számított öt év alatt évül el, ha valamelyik felügyelőbizottsági tag, vagy ha felügyelőbizottság nincs, a taggyűlés az ügyletről, vagy a más társaságban részvételről előbb tudomást nem szerez, amely esetben az elévülés már ettől az időponttól számított három hó elmúltával beáll. (54.)

Korlátolt felelősségű társaságok fúziójánál az «átvevő» társaság ügyvezetői és felügyelői egyetemlegesen felelősek a «beolvadó» társaság hitelezőinek az elkülönített vagyonkezelésre vonatkozó szabályok megtartásaért, hacsak vétlenségüket nem bizonyítják. (101.) Részvénytársaságnak korlátolt felelősségű társasággá átalakulásánál pedig, ha az új társaság törzstőkéje kisebb, mint az átalakuló részvénytársaság alaptőkéje volt és ez okból a feloszlott részvénytársaság hitelezőit követeléseiknek bejelentésére felhívni és a hitelezőket esetleg kielégíteni, vagy biztosítani kell, e rendelkezéseknek a megtartásaért az ügyvezetők a feloszlott társaság hitelezőinek személyesen és egyetemlegesen felelősek. (104.) Ugyanígy korlátolt felelősségű szövetkezet átalakulásának esetében. (105.) Ezek a kárkövetelések is öt év alatt évülnek el.

Az ügyvezetőknek egyetemleges kártérítési kötelessége a «károsult»-tal szemben áll fenn (59.), mint a részvénytársasági igazgatóké is a K. T. 189. §-ának szövege szerint, de a kárérvényesítési jogosultságban mégis van eltérés.

A lehető károsultak közt első helyen áll maga a társaság, amelynek taggyűlése határozza el a kártérítési követelés érvényesítését és perindítás szükségességének esetében gondoskodik a képviselőtről, amelyre elsősorban a felügyelőbizottság hivatott. (37. 2. bek. 5. p. 69. V. ö. a r. t.-ról K. T. 197. és H.j., Dt. 4. 155.; 12. 101.; 17. 81.; 24. 84.; 26. 7.). Ha a taggyűlés a kárkövetelés érvényesítésére irányuló indítványt elvetette, vagy a szabályszerűen előterjesztett indítványról nem határozott, a törzstőkének legalább $\frac{1}{10}$ -ed részét tevő törzsbetétekkel rendelkező tagok a taggyűléstől számított három hónapon belül maguk indíthatják meg a pert «a társaság részére» (49.); különben a tagok² közvetlenül kártérítési igényeket nem támaszthatnak. (V. ö. a r. t.-ról H.j. Dt. 20. 107. H.j. T. 9. 63.) Amennyiben a társaságnak van felügyelőbizottsága és a felügyelők felelőssége kerül szóba, a felügyelőbizottság és minden egyes felügyelő is a taggyűlés határozata nélkül, sőt ellenére pert indíthat az ügyvezetők ellen. (69.)

A hitelezők is felléphetnek keresettel mint károsultak a törvényben az előzők szerint külön meghatározott eseteken (81., 85., 101., 104., 105.) kívül a megkárosításra vonatkozó általános jogszabályok szerint a közvetlenül okozott kár alapján és azon az alapon is, hogy az ügyvezetők a társaságot károsították meg és ezzel okozták a hitelezők károsodását. Ezekben a perekben, ha a követelés társasági vagyon felosztása, törzsbetét és pótbefizetés visszatérítése, kamat, vagy nyereség fizetése, saját üzletrész megszerzése, zálogbavétele és bevonása tilalmának megszegéséből ered (59. 2. bek.), továbbá, ha a csődnyitás feltételeinek bekövetkezése után teljesített fizetés és igénybevett hitel miatt (85.) támasztották, az ügyvezetők nem védekezhetnek azzal, hogy a taggyűlés határozata alapján jártak el, vagy, hogy a taggyűlés felmentő határozatot hozott. (60.)

A csődnyitás feltételeinek bekövetkezése után teljesített fizetés és igénybevett hitel alapján érvényesített kárkövetelés esetében a társasággal szemben sem hozható fel az, hogy a taggyűlés felmentést adott (85.) és, ha a kártérítés a társaság hitelezőinek kielégítésére szükséges, az összes előzően felsorolt esetekben (59. 2. bek.) az sem, hogy eljárásuk a taggyűlés határozatán alapult. (60.)

A társaság, vagy a tagok részéről már megindított kereset kizárja a hitelezőknek, a társaságot károsító cselekmény vagy mulasztás alapján az ügyvezetők ellen irányuló keresetét. De az elutasító ítélet jogereje a most tárgyalt esetekben csak akkor hozható fel a hitelezőkkel szemben, ha az elutasítás nem azon alapszik, hogy a taggyűlés felmentést adott, vagy, hogy az ügyvezetők a taggyűlés határozata alapján jártak el.

Azokért a károkért, amelyeket az ügyvezetők az ügykörükbe eső tennivalók teljesítése közben harmadik személynek vétkeken okoztak, s amelyekért e személyeknek a magánjog általános szabályai szerint magok is felelősek, a társaság is felelős a törvény rendelkezése értelmében (65.), mint minden alkalmazottjának ily cselekményével okozott kárért.

A kft. ügyvezetéséről szóló ez az áttekintés nem fejezhető be utalás nélkül arra, hogy az eddig tárgyalt a törvényben előírt, vagy kifejezetten megengedett ügyvezető szerveken kívül a társasági szerződés létesíthet még más ily szerveket is, amelyekre a kötelező törvényes hatásköröknek sérelme nélkül ügyvezetést bíz. Ilyen lehetne pl. a taggyűlés és az ügyvezetők közt álló választmány létesítése. (Hachenburg. 37. § A. 1.) Ez a lehetőség azonban nem nagyon gyakorlati, mert még a szövevényesebb szervezetet inkább elbíró r. t.-nál is viszonylag ritkán fordul elő, hogy az alapszabályok ilyen a törvényben nem említett szervet létesítsenek. Dr. Löw Tibor.

Incidentális megítélés.*

Ezzel a strikt jogi szemponttal szemben azonban fel is lehetne hozni egy ezzel ellentétes szempontot is. Ez a szempont az, hogy az anyagi igazság határa az, mily mértékben fejezi azt ki az ügyben eljárni hivatott hatóság határozata; a magánjogi igazság is csak addig van, amíg és amennyire azt a bírói ítélet kifejezi és mai jogunk egyik irratlan alaptétele, hogy a hatóság döntésén túlmenőleg

* Az előbbi közleményt lásd a 29. számban.

az igazságot nem lehet kutatni, mert hiszen az igazságot a konkrét esetben mindig a hatósági határozat testesíti meg. Ennek az elvnek éppen úgy kell állania a bírói határozatra, mint ahogyan kell állania a közigazgatási vagy egyéb hatóságok határozataira is. E mellett a szempont mellett szól azonban akkor, ha a konkrét jogviszonyban két ellenérdekű fél áll egymással szemben, az, hogy az anyagilag igazságtalan határozatban a másik fél *bázik*, arra alapítja a maga állásfoglalását és joggal is alapíthatja, mert hiszen az igazságtalannak minősített határozatban éppúgy az állam szólal meg, mint ahogy az állam az, amelynek bíróságai az ítélet formájába foglalt igazságot kinyilvánítják. A kérdés itt átmegy arra, egyenrangúak-e az állami hatóságok, vagy van-e közülök egyiknek, pl. a bíróságnak szupremációja a másik felett; vagyis a kérdés az államhatalmak összeütközésének problémáját is érinti.

Hangsúlyozni kívánom, amint erre különben a még felhozandó példákól következtetni is lehet, hogy a két szempont szembeállítás nem jelent még korántsem értékelést, aminthogy a kettő közül egyik sem olyan, amelyek abszolút igazságossága, mondhatni, logikailag következnek.

Maradjunk egy darabig továbbra is az *állampolgárság* kérdésénél. Beck Salamon immár említett cikkében hivatkozik a kir. Kúriának a Magánjogi Döntvénytár III. kötetében 253. szám alatt közölt 3813/1909. számú ítéletére. A tényállás ebben a perben az volt, hogy a horvát-szlavon községi illetőséggel bíró nő csak azért, hogy válópert indíthasson, Szentesen községi illetőséget szerzett. A kir. Kúria a felperesnek ezt a lépését, mint a bontást az adott esetben tilalmazó horvát-szlavon törvények kijátszását, jogi hatállyal bírónak nem tekintette és a magyar bíróságok joghatóságát fenn nem forgónak ítélte. A kir. Kúria nem mondotta ki, hogy felperes nem szerzett Szentesen községi illetőséget; nem helyezte hatályon kívül a község kötelekébe való felvételt, hanem szupponálva azt az alapelvet, hogy csak a jogszerűen megszerzett magyar, helyesen szűkebb magyar községi illetőség teszi lehetővé a szűkebb magyar területen ítélkező bíróságok előtt a bontóper megindítását, megvonta ezt a jogi hatályt attól a községi illetőségtől, amelyet jogszerűen megszerzettnek nem talált.

Amint az alább következő P. D. VIII. 101. számú esethez fűzött jegyzetből kitűnik, ennek a döntésnek helyességét nem kisebb szak tekintély vonta kétségbe, mint Plósz Sándor a Pp. képviselőházi tárgyalása alkalmával.

Következő példám (P. D. VIII. 101. szám, P. III. 3735., évszám nélkül) ugyanebbe a tárgykörbe vág. A házassági perben az alperes azt állítja, hogy téves a belügyminiszternek az állampolgársági bizonyítványa, amely a felperest a véghezvitt optálás alapján magyar állampolgárnak nyilvánítja. Hivatkozott az alperes az 1869: IV. tc. 19. §-ára, mely a jogszabály erejével bíró miniszteri rendelet bírói felülbírlását engedi meg. Ez a hivatkozás annyiban nem talál, hogy más a jogszabály erejével bíró rendelet és ismét más az egyes esetet eldöntő, egyébként a praxisban ugyancsak rendeletnek nevezett belügyminiszteri intézkedés; igaz, hogy lehetne a maiori ad minus érvelni olyként, hogy az a bíróság, amelynek a jogforrások törvényszerűségének felülbírlásához van joga, annival inkább jogosítva kell hogy legyen egy konkrét ügybeli intézkedés törvényességének és joghatályának megállapítására. Érdekes, hogy az ítélet meghozatalakor már hatálybanlévő 1922: XVII. tc. 24. §-ára az ítéletben hivatkozás nem történik. A kir. Kúria általános megfontolások alapján dönti el a kérdést, mégpedig oly módon, hogy nem bocsátkozik bele a belügyminiszter intézkedésének felülvizsgálásába. A kir. Kúria ítéletében egy újabb momentum merül fel: a bíróság az indokolás szerint csak azt vizsgálhatja, hogy a kormányhatóság intézkedése nem áll-e nyilvánvaló ellentétben a törvénnyel. E szerint tehát a kir. Kúria reparálhatná a nyilvánvaló, tehát nagyobbfokú sérelmet, nem nyúlhatna azonban a — mondjuk — csak nagyítóval felfedezhető jogszabálysértésekhez. Kimondja ezek után a kir. Kúria, hogy a bíróság a belügyminiszternek törvényes hatáskörében tett intézkedését abból a szempontból, hogy az opció törvényes előfeltételei tényleg fennforognak-e, felül nem bírálhatja. Hangsúlyozom, oly kérdésről van szó, ahol a közigazgatási diszkréciónak szerepe nincs, ahol a közigazgatási hatóság döntése nem konstitutív és ahol a közigazgatási eljárás is csak a legális előfeltételek meglétének felülvizsgálására és az azokból eredő jogkövetkezmények levonására szorítkozik, ahol tehát a kérdés természete olyan, hogy az bírósági elbírálás tárgya lehetne.

Ezek után a kir. Kúria felveti a hatáskör kérdését. Ámde nem

szabad elfelednünk azt, hogy a hatáskört az eljárás alapját képező igény, az adott esetben a házasságbontás, állapítja meg, ami kétségtelenül bírósági hatáskörbe tartozik. A hatáskör nem azon múlik, vajjon e perben eldöntendő kérdések magánjogiak-e, vagy közigazgatási, hanem kizárólag azon, hogy az eljárásban érvényesített igény micsoda.

Általános eljárási jogi alapelv ez, amelyet a közigazgatási bíráskodásról szóló 1896: XXVI. tc. 17. §-a mond ki és amely szerint a mellékkérdés elbírálása akkor is közigazgatási bírósági hatáskörbe tartozik, ha ugyanaz a kérdés főkérdésként érvényesítve, nem tartozik oda.³

Térjünk át egy másik példára. Az államfő kegyelemmel törvényesít. A kir. Kúria (M. T. 1926., 76. szám, P. I. 2798/1925.; v. ö. J. H. 1933., 13., P. II. 1289/1932.) nem bocsátkozik bele annak vizsgálásába, hogy az államfő általi törvényesítés előfeltételei fennforogtak-e és ehhez képest, hogy a törvényesítés megfelel-e az irányadó jogelveknek, mert mindez nem tartozik a bíróságok hatáskörébe.

Áttérek egy egészen más példakörre, a *fegyelmi bíróságok* által hozott ítéletek bírósági felülvizsgálásának kérdésére.

Bizonyos munkaadóknál az alkalmazott által is elfogadott szolgálati vagy fegyelmi szabályzat van hatályban, mégpedig vagy jogszabály erejénél fogva, mint a MÁV-nál, vagy pedig — mint egyes részvénytársaságoknál — az ipartörvény 88. §-a értelmében elismert szabad egyezkedésnél fogva. Ha ily szabályzat alapján eljáró fegyelmi bíróság ítél, úgy a bírói gyakorlat szerint a rendes bíróság előtt:

1. az ítéletben megállapított tényállás vitássá nem tehető,
2. nem tehető vitássá az indokok belső helyessége sem, ellenben
3. vizsgálható, hogy az eljárási szabályok betartottak-e, különösen, hogy
4. a vádlottnak a megfelelő védekezésre módot nyújtottak-e, őt meghallgatták-e, neki a bizonyítékok gyűjtésében szerepet, a bizonyítékok feletti észrevételezésre alkalmat adtak-e,
5. vizsgálendő, hogy a megállapított tényállás fegyelmi vétségnek minősül-e és hogy
6. a megállapított fegyelmi vétségre oly büntetés mondatott-e ki, amelyet a fegyelmi szabályzat a kérdéses cselekményre kiszabni megenged; ezen túlmenően azonban a büntetés kiszabása felül nem vizsgálható. Így különösen nem vizsgálható, hogy a fegyelmi bíróság a bűnösség súlyára való tekintettel és az enyhítő és súlyosbító körülmények figyelembe vételével a bűnösséggel arányban álló büntetést szabott-e ki.

A kir. Kúriának ez a gyakorlata teljesen kivonja a rendes bíróság megítélése alól a nem is hatóság jellegével bíró fegyelmi bíróság által megállapított tényállást, bizonyos megszorított elbírálást enged meg az anyagi jogi jogszűrűség kérdésére nézve, viszont fenntartja a bíróság szabad felülbírlási lehetőségét az eljárási szabálytalanságok tekintetében.⁴

A magánjogi munkaviszony után most a *közjogi munkaviszony* köréből veszek egynéhány példát. Az magától értetődik, hogyha a munkaviszony elbírálása annak közigazgatási természeténél fogva közigazgatási eljárásra tartozik, úgy a közigazgatási hatóság döntését külön törvényes felhatalmazás híján polgári perúton felülbírálni nem lehet (P. D. III. 19., P. II. 1365.). Más azonban a kérdés, ha felperes nem szolgálati viszonyból kifolyólag indít pert, hanem kártérítési keresetet támaszt és azt arra alapítja, hogy ő a szabálytalan elbocsátás folytán az állam vagy valamely közegének jogellenes eljárása révén kárt szenvedett. A kir. Kúria több esetben leszállította hatáskörét azon a címen, hogy a felperes ily módon megkerülhetné a hatáskörre nézve irányadó szabályokat, mivel lényegileg közigazgatási természetű kérdéseket visz polgári bíróság elé és a kártérítési igény tulajdonképpen a közigazgatási hatóság által hozott határozat jogos vagy nemjogos voltának eldöntését foglalná magában (P. D. III. 18., P. II. 5791., J. H. 1928., 1011., P. II. 4318/1926., u. o. 1930. 93., P. II. 168/1929.). A kir. Kúria konstrukciója nem heyes. Ha ugyanis a közigazgatási hatóság tör-

³ Lásd Hatásköri bíróság 85/1929. J. H. 1930. 1048.; u. az 36/1926. Igazságügyi Közlöny 1927. 5. old. Ez utóbbi döntés kimondja, hogy a közigazgatási bíróság elbírálhatja a nyugdíjigény megállapításának kérdésével kapcsolatban azt, hogy jogosan szüntették-e be a nyugdíjat fegyelmi eljárás nélkül.

⁴ L. az 56. sz. jogegységi döntvényt, Schwicker Richárd cikkét a Magyar Jogi Szemle idei évfolyamának 185. oldalán, saját cikkemet a Jogállam idei 160. oldalán, valamint Beck Salamon: Érdekeszmétörödek 25. old.

vényes hatáskörében járt el, midőn a szolgálati viszonyt megszüntette, úgy ez nem pergátló körülmény, hanem érdemi momentum, t. i. az, hogy a közigazgatási hatóság jogszerűen járt el, jogos cselekményért pedig kártérítés nem jár. Itt ismét felbukkan az a téves gondolat, mely a hatáskör elbírálásánál nem a perbevitelt igényt, hanem az eldöntendő prejudiciális kérdést veszi figyelembe. Eseteink közül itt merül fel először az a kérdés, amellyel az alábbiak során még ismételtelen fogunk találkozni, hogy vajjon a közigazgatási eljárás során megállapított jogszerűség mennyiben köti a kártérítési per bíróságát akkor, amidőn a károkozó cselekmény jogszerűségét vizsgálja felül. A közigazgatási értelemben vett jogszerűség nem szükségképpen azonos a magánjogi értelemben vett jogszerűséggel és lehet, hogy az, ami közigazgatásilag jogszerű, az magánjogilag mégis jogellenes. Más a szempontja a közigazgatásnak, mely esetleg nem megy el, nem is mehet el oly kérdések vizsgálatáig, amelyekbe a kártérítési per bírójának bele kell bocsátkoznia, hanem a közigazgatási hatóság az ő nagyban-egészben megelőző tevékenységénél csak az alapvető momentumokat veszi tekintetbe és e mellett fennáll a felek magánjogi felelőssége akkor, ha cselekményük a közigazgatási szabályokba nem ütközik ugyan bele, mégis jogsértő másokra nézve. A közigazgatás esetleg eltílt-hat valamit konkrét sérelem nélkül csak azért, mert valamit veszélyeztetőnek lát; a közigazgatás nem annyira a jóvátételre, mint inkább a prevencióra tekint. Viszont ott is, ahol a közigazgatási hatóság a prevenciót szükségesnek nem látja, a fél csak saját felelősségére mellőzheti az óvintézkedések megtételét. (Lásd: pl. 173. E. H.: a vasút a sorompó felállítását ott is, ahol arra nem köteles, csak saját veszélyére mellőzheti.)

Igen érdekes példa erre a P. V. 6925/1929. számú ítélet (J. H. 1931., 1064. sz.). A kir. Kúria szerint az a körülmény, hogy a terv megállapításához a hatóság hozzájárult vagy esetleg azt módosította, semmit sem von le a vízmű tulajdonosának kártérítési felelősségéből, mert tőle függ a munkálatokat egyáltalában meg nem csinálni, vagy a hatóság által ajánlott helyett még jobbat, még biztosabbat készíteni.

(Folyt. köv.)

Dr. Vági József.

Szemle.

— **A sterilizáció kérdése,** amelynek a német forradalom fajbiológiai ostobasága kölcsönzött nálunk is aktualitást, egyrészt korántsem új, másrészt sokkal nehezebb probléma, semhogy incidentális törvényhozási elintézése kívánatos lenne. Csupán a tudomány fáján termett érett gyümölcsöket szakíthatja le a jog, a nélkül, hogy saját gyomrát el ne rontsa, mert különben a természettudományok kétes igazságai a jogban kétségtelen igazságtalanságokká változnak. Amit az ember egyéni, különösen szellemi tulajdonságainak átörökléséről tudunk, az, sajnos, még oly határozatlan, hogy a törvény határozott szavaiba alig öltöztethető. Még a taigetoszi eugenika alapszabálya: a *fortes creantur fortibus* sem százpercentes igazság, de még ha az volna is, kérdés, vajjon a fizikai egészségtől duzzadó izomemberek tenyésztése valóban fokozza-e a társadalom boldogságát? Lehetséges ugyanis, hogy egy lángelme, amely nyomorék fizikumában ölt testet, többet használ az emberiség jólétének, mint amennyit a Kraftmenschenek százezrei árthatnak. Mindez természetesen nem jelenti, hogy a *limine* visszautasítsuk az Elmeorvosok Egyesületének javaslatát, amely az elmebetegségek egyes nemeiben szenvedők és a visszaeső nemi büntetettek sterilizációját ajánlja, de minden okunk megvan, hogy óvatosan és csínján kezeljük a propozíciót. Főképpen pedig, hogy oly intézményes biztosítékokat követeljünk, amelyek kizárják, hogy a «szakértők» fölényes kézlegyintéssel intézhessék el az egyén testi épségére irányuló jogának problémáját. Iliába nyugtatja meg a közvéleményt egy kiváló pszichiáter, hogy kultúrállamban

nem gondolható oly törvényes beavatkozás, amely általános jogszabállyal tenné lehetővé az egyén önrendelkezési jogának korlátozását, ha német kollégáinak egy része «tudományos» szakértelemmel alapozza meg a forradalmi eszevesztettséget, amely «fölforgatók» sterilizációját követeli, nyilván megfeledezvén arról, hogy a Harmadik Birodalom forradalmárjai se boldogíthatnák az emberiséget, ha elődeiket, akiktől e hajlamot örökölték, kellő időben megfosztották volna a nemzőképességtől. Mielőtt a sterilizációnak törvénybeiktatásáról szó lehetne, a társadalomegészségügyi kérdéseknek egész sora vár megoldásra, amelyek, mint pl. a házasságok kötelező orvosi vizsgálata, kevésbé aggályosak. Ezenfelül jogászai távlatból tekintve, nem hagyható figyelmen kívül az a kapcsolat sem, amelyben a sterilizáció a nemzés korlátozásával és a magzatelhajtásra vonatkozó rendelkezések revíziójával, távolabbi vonatkozásban pedig a szociális kérdéssel áll. Mert az állam, amely arról óhajt gondoskodni, hogy csak egészséges emberek születhessenek, csak akkor válik kultúrállammá, ha azt a további problémát is meg tudja oldani, hogy az egészséges emberek meg is tudjanak élni. Másszóval: az ismert német mondásnak, amely szerint «nem vagyok eléggé jogász, hogy a kérdést bonyolultnak találjam», nem csupán gúnyos értelme van s a jognak előkelő hivatása, hogy korlátokat állítson a természettudományi szimplicizmusnak következményei elé, amelyeket azok, akik azt hiszik, hogy a törvények alkotása éppoly elszigetelhető feladat, mint a természet törvényeinek felkutatása, rendszerint nem szoktak észrevenni.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állás keresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Bírósági szünetben ügyvédmunkákat szabadságolt személyzet helyett legjobban, legolcsóbban végez: «Tempo». V., Koháry-utca 4. Tel.: 13-2-12.

Kartárs Úr! Vidéki árverési hirdetményt soha ne küldjön közlés végett vidéki kartársának, vagy a végrehajtónak, hanem közvetlenül az Erdős-irodának, mert itt idejekorán és pontosan leközlük a hirdetményt és felelőséggel gondoskodnak arról, hogy az igazoló támlapot a végrehajtó megkapja — ha nincsen elegendő idő arra, hogy azt a hirdetés feladójának megküldje. A bíróságok által elfogadott eredeti kiadóhivatali árból Kartárs Úr 10 % engedményt kap az Erdős-irodától. A közlendő hirdetmény hátára bélyegzőjét üsse rá és kísérelével nélkül erre a címre küldje el: *Erdős-hirdető*, Budapest 62. Postafiók 288. 569

HIRDETÉSEK.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemical tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: Egy angol kártérítési per tanulságai. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomesökkentése. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Incidentális megítélés. (III.) — Törvénykezési Szemle. Dr. König Endre budapesti ügyvéd: Joghatályos-e az érvénytelen szerződéssel kapcsolatos választottbírói kikötés? — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 31. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 6.

Egy angol kártérítési per tanulságai.

A nemzetközi szélhámosok krónikájában is párját ritkítja az a nagystílű család, melynek a régi és jóhírnevű londoni *Waterlow and Sons Ltd.* cégű nyomdavállalat áldozatul esett. A cég 150 éve áll fenn és a többi közt bankjegyek és papírpénz nyomásával is foglalkozik. A világháborúban az angol kormány ezt a céget bízta meg a £ 15.000.000 papírpénz nyomásával, mely megbízásnak a cég öt nap alatt eleget tett. E cégnek egyik tulajdonosa és ügyvezető igazgatója, *Sir William Waterlow*, 1930. évben London-city-nek Lord Mayorja volt. Érthető tehát, hogy a nyomdavállalat ellen indított kártérítési per London-city szenzációja volt.

Az eset a következő. Néhány évvel ezelőtt *Marang* névű hollandi ember megjelent a nyomdavállalatnál, bemutatkozott mint a Portugál-bank igazgatója és teljhatalmú megbízottja és bizonyos számú és összegű portugál bankjegy nyomását rendelte. Biztos fellépése, behízelgő modora és önérzetes magatartása eleve kizárt a nyomdavállalat részéről minden gyanakodást. A megrendelt portugál bankjegyek összege angol valutára átszámítva kitett £ 531.851. Bármennyire távol állott a nyomdavállalat a gyanakodástól, *Marang*nak mégis kijelentette, hogy a megrendelésről annak jóváhagyása végett értesíteni fogja a Portugál-banknak Lisszabonban levő igazgatóságát. A szélhámos erre éppenséggel nem jött zavarba, hanem önuralmát egy pillanatra sem veszítve el, javasolta a nyomdavállalatnak, hogy miután titkárja épp most utazik Lisszabonba a bankhoz, adja át a levelet a titkárjának, ki azt majd átadja az igazgatóságnak és meghozza a választ. A dolog úgy is történt és bizonyos idő múlva *Marang* titkárja elhozta a nyomdavállalatnak szóló válaszlevelet, melyben a Portugál-bank a bankjegyek megrendelését jóváhagyja, de egyszersmind kéri a nyomdavállalatot, hogy ez ügyben tovább ne forduljon hozzá, mert ott van a teljhatalmú megbízottja, övele intézzen el mindent.

A nyomdavállalat ezt megelőzőleg magának a Portugál-bank rendelése folytán nyomott a bank részére portugál bankjegyeket, az e célra használt klisék még a nyomdavállalat birtokában voltak, mely klisék felhasználásával készítette a nyomdavállalat *Marang* rendelése folytán a további portugál bankjegyeket. E körülmények nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a nyomdavállalat *Marang* rendelésében nem látott semmi gyanúsat.

Közben *Marang* Lisszabonban «Angola-bank» cég alatt bankot alapított és rövidesen segítőitársaival odaköltözött, magával vivén a nyomdavállalat által készített, több nagy ládába csomagolt portugál bankjegyeket. A vámvizsgálatot pedig úgy kerülte el, hogy hamisított diplomáciai útlevelel utazott Portugáliába.

A portugál hírlapok azonban hamarosan szellőztetni kezdték az «Angola-bank» alapításának körülményeit s azon gyanúnak adtak kifejezést, hogy a *Marang* által magával hozott ládáiban Londonban készített portugál bankjegyek voltak. Ennek alapján megindult a bűnügyi nyomozat; kiderült az egész nagystílű szél-

hámoság és *Marang*ot, valamint segítőitársait, köztük egy nőt is, többévi fegyházra ítélték.

Az utolsó felvonás Londonban játszódott le. A Portugál-bank ugyanis a fentemlített nyomdavállalat ellen £ 531.851 erejéig kártérítési pert indított; ennyi volt a készített portugál bankjegyek angol valutára átszámított értéke.

A pert a *King's Bench Division* tárgyalta esküdtek nélkül. A per már 1930. év elején megérett a szóbeli tárgyalásra, de miután az alperes nyomdavállalat egyik tulajdonosa és ügyvezető igazgatója, *Sir William Waterlow*, 1930. évben London-city Lord Mayorja volt és mandátuma csak 1930. november havában járt le, a bíróság a tárgyalást csak 1930. december havára, vagyis a mandátum lejártá utáni időre tűzte ki, nehogy a bíróság az egyik társ tulajdonos magas állása és méltósága által befolyásoltnak látszassék.

A tárgyalás 21 napig, a *Michaelmas Law Sitting* (Mihálynap) törvénykezési ülészak) utolsó napjáig, vagyis december hó 21-éig tartott. A tanúk száma 24 volt, részben Portugáliából, részben Hágából valók, kik közül többen London előkelő szállodáiban voltak elszállásolva. A tanúkhöz összesen 9801 kérdés intéztetett. A tárgyaláson négy *leading counsel* (vezető ügyvéd) — mind a négy *king's counsel* — és három *junior counsel* vett részt, mindegyik fél képviselőjében pedig egy-egy *solicitor* cég. A tanuvallomások és az ügyvédek előterjesztései és záróbeszédei 20 kötetet (volume) tettek ki, körülbelül 1.000.000 szóval. *Mr. Justice Whright* bíró ítéletének kihirdetése és annak indokolása 4½ óráig tartott, mely idő alatt 16.000 szót mondott.* Az ítélet és indokai nem voltak előzőleg írásba foglalva, hanem a bíró szabadon adta elő és csak időközönként tekintett jegyzeteibe vagy az előtte fekvő okmány-halmazba.

A bíróság a nyomdavállalat kártérítési kötelezettségét megállapította, sajnálatát fejezte ki a bíró, hogy a nyomdavállalat ily párját ritkító csalásnak esett áldozatul, de úgy találta, hogy a nyomdavállalat mégis gondatlanul járt el. Az összegszerűséget nem állapította meg, kijelentve, hogy azt majd később fogja megmondani, mert még gondolkodnia kell felette és bizonyos számításokat végeznie. *Sir William Waterlow*, London-city volt Lord Mayorja, összekulcsolt kezekkel szemben ülve a bíróval, némán hallgatta az ítéletet, majd hirtelen felkelt és feleségével távozott. A karzat zsúfolva volt, a hallgatók nagyrésze elegáns hölgyekből állott.

A perköltségek £ 50.000 tesznek ki, amelyből ügyvédi költségre körülbelül £ 20.000 (27·65 P árfolyamot véve, 553.000 P!) esik.

Felvetődhetik ezek után az a kérdés, hogy lehetett ezt az aránylag nem túlságosan bonyolult pert 21 napon át tárgyalni és hogyan tarthatott az ítélet indokolása 4½ óra hosszat. A kérdés felvetése azok részéről, kik előtt az angol bíraskodás szelleme és célja ismeretlen, szinte természetes. Az angol bírói tárgyalás nem színjáték, hanem az ügynek és vitás kérdéseinek a legapróbb részleteig való *kivizsgálása*. A bíró pervezetési és bizonyítás-irányítási omnipotenciája ismeretlen; a felek, illetőleg ügyvédjeik tárgyalnak, azok határozzák meg és irányítják a bizonyítást; az angol jogi gondolkodás előtt képtelenség, hogy a bíró, ki hivatva van ítélni, határozza meg a bizonyítást, vagyis azt az anyagot, ami

* A közölt számok a gyorsírói felvételnek nyomtatásba való áttétele alapján állapítottak meg.

felett később ítélni hivatva van. A kivizsgálás legfőbb és legnagyobb eszköze a tanúk *keresztkérdése*, valóságos jogász művészet; a keresztkérdés tüzeiben nagyon kevés tanú tud valótlan mondani a nélkül, hogy rajta ne csipnék. Egy tanú kihallgatása rendszeren órákon át, de nem ritka az az eset, hogy napokon át tart. A keresztkérdés befejezése után, sőt közben is, a bíró is intéz néhány kérdést a maga tájékoztatása végett, de a bíró és tanú közötti *kedélyes és felületes* társalgás az angol jogászok előtt ismeretlen. Az ügyvédek előterjesztései a legrészletesebbek, a végső konklúziót magában foglaló beszédek fontosabb és némileg bonyolult perben egy-két napot vesznek igénybe. Néhány évvel ezelőtt a Lordok Háza-nak bírói bizottsága előtt egy nagyszögű és igen bonyolult pert tárgyaltak, az egyik ügyvéd hétfői napon kezdte meg a végső konklúziót magában foglaló beszédét; midőn az ügyvéd még pénteken is beszélt, az elnöklő lordbíró megkérte, hogy amennyiben lehetséges, fejezze be beszédét még a héten, mert ő a jövő héten egy más ügyvel lesz elfoglalva. Erre az udvarias felszólításra a barrister hasonló udvariassággal kijelentette, hogy ő-lordsága elfoglaltságának tudatában van s ennél fogva iparkodni fog fejtegetéseit a *következő hét keddjén* befejezni. Pedig az angolok nemcsak nem szöszátyárok, de nem is bőbeszédűek. A bíróság tovább hallgatta türelemmel a barristert, ki a legtávolabbról sem volt annak kitéve, hogy ezáltal maga vagy az ügy ellen ellenszenvet kelthet.

Az ítélet indokolásának $4\frac{1}{2}$ órai időtartama is igen tanulságos. Az angol bíró ítélete nem *deklaráció*, melyet a bizonyítás megszabási onnipotencia által létrehozott bizonyítási anyagból megalkotott és a deklarációnak megfelelő tényállással és a reállló jogszabállyal alátámaszt, hanem az angol bíró ítélete az általa *megtalált*, igazságosnak tartott döntés. Az angol bíró iparkodik az igazságos döntést megtalálni; az angol bíró ítéletének indokolásában számot ad azon utakról és módokról, amelyeken kereste az igazságos és pártatlan döntést; felölve a maga egészében mint legkisebb részleteiben a bizonyítási anyagot, számot ad arról, hogy az elébért bizonyítékok legjelentéktelenebbnek látszó részét is mint értékeli s mint értékeli a felek jogi képviselőinek a bizonyítási anyag minden egyes részére vonatkozó felfogását, számot ad kimerítően arról, hogy a jogi képviselők egyikének vagy másikának jogi felfogását miért fogadta vagy nem fogadta el; indokolásában szinte látni, mint születik meg a döntés, mint vélte az egyik oldalon megtalálni az igazságos döntést, amidőn később a másik oldalon találta meg. Ez a számadás természetesen több órát, némelykor egy egész napot vesz igénybe. Ugyanígy jár el az angol bíró, midőn esküdtek ítélnék valamely perben, akár polgári, akár büntető ügyről lévén szó, — természetesen azzal a különbséggel, hogy ilyen esetben a döntést nem ő mondja ki, de az esküdteket ugyanazon utakon vezeti és ugyanazon módokról oktatja ki, melyeken ő szokta keresni az igazságos döntést, éppúgy foglalkozik a bizonyítási anyag legkisebb és legjelentéktelenebb részével és kimerítően méltatja a barristerek felfogását, sőt nem is titkolja bizonyos tekintetben a maga véleményét sem, mintha nem is esküdtek döntenének, — az esküdtek pedig erkölcsi kötelességüknek tekintik, hogy a bíró összefoglaló beszédét éppúgy konszideráció tárgyává tegyék, mint a barristerek fejtegetéseit, a nélkül, hogy egy pillanatra is megszűnnék azon tudatuk, hogy függetlenül és szabadon fognak dönteni.

Végül valószínűleg feltűnt, hogy a fenti ügyben hágai és portugál tanúk hallgattattak ki. Az angol eljárás nem ismeri a tanúnak megkeresés útjani kihallgatását. A valódi tényállás kiderítésének egyik biztosítéka a teljes közvetlenség, vagyis az angol eljárási jognak az a sarktétele, hogy a bizonyításnak az ítélbíró előtt a szóbeli tárgyaláson kell lefolynia, mert így érvényesülhet csak a tanú vallomásának a keresztkérdés általi hitelesítése. Ez alól csak a legritkább esetekben van kivétel; az, hogy a tanú az ország egy távoli részén lakik és így a bíróság előtt való megjelenése sok nehézségbe ütközik és felette költséges, egyáltalán nem vették figyelembe, sőt még az sem, hogy a tanú külföldön lakik vagy külföldi, hanem ki kell mutatni, hogy a tanúnak az ítélbíró előtt állítása gyakorlatilag kivihetetlen. Ez a gyakorlati kivihetlenség esete akkor áll elő, ha a tanú külföldi és nem hajlandó az angol bíróság előtt megjelenni, kényszer pedig a dolog természete szerint nem alkalmazható. Ilyen esetben az angol bíró egy barristert bíz meg a tanúkihallgatás foganatosításával, ki mindkét fél barristerével elutazik azon országba, ahol a tanú lakik és ott az angol eljárás

szerint foganatosítja a tanúkihallgatást, mivel az angol felfogás a valódi tényállás kiderítésére alkalmasnak felismert biztosítékokat, különösen a keresztkérdés általi hitelesítést, mint a legfontosabbakat, ilyen esetben sem akarja nélkülözni. Miután azonban ez az eljárás a legtöbb állam felfogása szerint sértette felségjogát és ebből diplomáciai előterjesztések és kimagyarázások keletkeztek, újabban ez az eljárás nem igen alkalmaztatik, a tanúnak megkeresés útjani kihallgatásától pedig idegenkedik az angol bíró.

Dr. Admeto Géza.

Kereskedelmi társaságok alkalmazottainak és nyugdíjasainak javadalomsökkentése.

II.

A nyugdíjak csökkentése.

— 6700/1933. M. E. rendelet. —

A mostani gazdasági válságnak a munkajogra való hatása a bírói gyakorlatban mutatkozott először.¹ Szélesebb körben jutott érvényesülésre a 4600/1933. M. E. rendeletben, bár ez a rendelet a nyugdíjakra való vonatkozásban csak a *nyugdíjszabályzatban meghatározott mértéken felül* kötelezett szolgáltatások leszállítását teszi lehetővé.² A mostani gazdasági válságnak a nyugdíjban való érvényesülését a 6700/1933. sz. rendelet pedig *mintegy kodifikálja* és ilyen minőségben rendezni kívánja azokat a kérdéseket, amelyek ezen a jogterületen felmerültek. A rendelet tulajdonképpen *ius singulare* jellegével bíró jogszabályokat teremtett, amelyek a magánalkalmazottak jelentékeny részére, de nem minden magánalkalmazottra vonatkoznak. Minden jogász számára megdöbbentő, hogy e rendelet nagyfontosságú szabályainak analizisét azzal kell kezdenünk, hogy a rendelet által érintett jogviszonyok vitatlanul nem állapíthatók meg. A kérdés az, hogy a 6700. sz. rendelet hatálya — eltekintve a köztámogatásban részesülő társaságokra vonatkozó különleges szabályoktól — csak részvénytársaságok, szövetkezetek és korlátolt felelősségű társaságok (ezekhez csatlakozik még a Budapesti Áru- és Értéktőzsde) alkalmazottaira és nyugdíjasaira terjed-e ki — vagy pedig általában elismert vállalati nyugdíjpénztárak, nyugdíjkiegészítő pénztárak tagjaira és ezenfelül minden olyan munkavállalóra, aki «vállalati alkalmazottnak» tekinthető? A rendeletnek jogászilag nem szabatos fogalmazása ezt a kétséget veti fel.

Az a körülmény, hogy ez a rendelet bevezető soraiban a 4600/1933. M. E. rendelet 26. §-ának negyedik bekezdésére vonatkozik, azt a benyomást teszi, hogy a rendelet ugyanazokra vonatkozik, mint a 4600. sz. rendelet, azzal a kiegészítéssel, hogy a szóbanforgó kereskedelmi társaságok által létesített, illetőleg keretükben működő nyugdíjpénztáraktól járó szolgáltatásokra is kiterjed. Az a sok kapcsolat, ami e két rendelet között van, továbbá az eljárási szabályok közössége is ezt a felfogást látszik megerősíteni. De az ellenkező álláspont is erősen vitatható és maga a rendelet szövegének gramatikai magyarázata is az ellenkező felfogás mellett szól. A 4600. sz. rendelet címe elárulja tartalmát: «Részvénytársaságok, szövetkezetek és korlátolt felelősségű társaságok... gazdaságosabb működésének elősegítéséről». ezzel szemben a 6700. sz. rendelet címe sokkal általánosabb: «Az elismert vállalati nyugdíjpénztárak jogviszonyainak és más hasonló jogviszonyoknak újabb szabályozásáról». Ennél azonban döntőbben esik latba az a körülmény, hogy míg a 4600. sz. rendelet III. fejezete állandóan «társaságokat» említ mint munkaadókat, addig a 4700. sz. rendelet mindig «vállalatokat» kifejezést használ, amelyek pedig nemcsak a fenti ker. társaságok, hanem egyéni cég, közkereseti és betéti társaságok tulajdonában lehetnek, sőt vannak olyan vállalatok is, amelyek egyesületek, testületek, vallásfelekezetek stb. tulajdonában vannak. A nyugdíjszolgáltatásra kötelezettnek «vállalat» kifejezéssel való megjelölése jogilag nem szabatos és teljesen szokatlan a magánjogi terminológiában. Ezt a terminus technicust a 4700. sz. rendelet az öregség stb. esetére való biztosításról szóló 1928 : XL. tc.-ből kölcsönözte ki, amely tv. az elismert vállalati nyugdíjpénztárakról szóló XI. fejezetében «vállalat» gyűjtőnévvel jelöli meg azokat a munkaadókat, akik

¹ L. a J. K. 1932. évi 23. számában «Neogazdasági lehetetlenülés a szolgálati jogviszonyban» című közleményt.

² L. a J. K. 1933. évi 19. számában «A kereskedelmi társaságok alkalmazottainak jogviszonyaiban bekövetkezett változások» című közleményt.

elismert pénztárt létesíthetnek. Ebben a jogbizonytalanságot teremtő káros visszahatásban is mutatkozik annak a következménye, hogy egy ilyen fontos, par excellence magánjogi anyagot egy lényegében közigazgatási törvénybe foglaltak be. Most ama helyzet előtt állunk, hogy ha pl. egy földbirtokos mezőgazdasági ipari üzemében alkalmazottnak nyugdíjszerződése van — kérdéses, hogy «vállalat»-nak tekinthető-e a munkaadói üzem és a nyugdíjjogosultra kiterjed-e a 4700. sz. rendelet.

Az bizonyos, hogy ez a rendelet a nyugdíjjognak olyan forrása lett, amelyre a közeljövőben gyakran fognak hivatkozni az ellen-tétes érdekek pergő tüzeiben. *Es e rendelet jelentőségét fokozza az, hogy olyan új jogszabályokat is alkotott, amelyeknek érvényesíthetőségét — ellentétben a többi szükségjog létesítette szabályoknak időhöz rögzített gyakorolhatásával — nem köti határidőhöz.*

Hogy e rendelet jelentőségét és intézkedéseit kellően megérthessük, végig kell tekintenünk azt a fejlődést, amit a nyugdíj-intézménye a háború óta mostanig megtett. Mint ismeretes, a háború előtt a nyugdíjak kiszolgáltatásának legjelentősebb szervei a vállalatok nyugdíjintézetei (pénztárai) voltak, amelyek a munkaadók protektorátusa alatt — amint a bírói nyelv kifejezi — «azoknak keretében» működtek. E nyugdíjpénztárak szolgáltatásai a háború után elértéktelenedett papírkoronákban voltak meghatározva, és — pedig többnyire az alkalmazottak békebeli törzsfizetése alapján; a nyugdíjak fedezeti tartaléka is — legtöbb esetben papírkoronára szóló fixkamatozású kötvényekben lévén elhelyezve — elértéktelenedett. Ezen a helyzeten segített a nyugdíjak valorizálását kimondó bírói gyakorlat, majd az 1926 : XVI. tc. Ez a törvény szakított azzal a jogelvvvel, hogy a nyugdíjakért csak a nyugdíjintézet felelős, hanem — amennyiben a nyugdíjintézet a munkaadó keretében működött — azért felelőssé tette a munkaadót is és a nyugdíjak valorizálása mértékének megállapításánál a munkaadó anyagi erejét rendelte elsősorban alapul veendőnek. Az 1926 : XVI. tc. a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél — tehát a legtöbb munkavállalót foglalkoztató munkaadóknál — az ú. n. arányszámos alapon való valorizációt vezette be, amely rendszer két pilléren épül fel, amelyeket nagyvonásokban így írhatunk körül, hogy egyfelől a nyugdíjba beszámítható javadalmazásnak az 1914. évi javadalmazásokra való visszavetítése alapján történő megállapításon, másfelől a koronában kifejezett javadalmazásnak olymértékben való felértékelésén, ahogy a társaság 1914. évi vagyona a megnyitó mérlegben kimutatott vagyonhoz aránylott (arányszám). *Ez a törvény nem nagyon vált be a gyakorlatban, mert rendkívüli nehézséget okozott annak a kutatása, hogy a nyugdíjat igénylő munkavállaló munkakörével és szolgálati idejével azonos alkalmazottnak 1914-ben mennyi volt a javadalmazása. Szívesen fogadták tehát az érdekeltek az 1928 : XL. tc.-ben szervezett elismert vállalati nyugdíjpénztárak alakítását, amely formává a régi pénztárak bizonyos feltételek mellett átalakíthatók voltak. Aki az elismert pénztár tagja lett, arra nem vonatkozott többé sem az 1914. évi javadalmazásra való visszavetítés, sem az arányszám, hanem a nyugdíjpénztárak alapszabályai szerint minden tagnak meg lett állapítva a nyugdíjba beszámítható javadalmazása, amelyre nyugdíjigényét alapíthatja.³*

A jogfejlődésnek ebben a stádiumában következett be az 1931. év nyarán kitört gazdasági válság és ennek egyik megnyilvánulása a fizetések általános redukciója. *Ez pedig azt a különös állapotot teremtette meg, hogy míg az aktív javadalmazások csökkentek, addig a nyugdíjszerződés, illetőleg annak hatályával bíró nyugdíjalapszabályok szerint a nyugdíjszolgáltatás kiszámítási bázisát képező javadalmazás változatlan marad; a szolgálati évek teljes betöltése esetén az a helyzet adódott, hogy az a munkavállaló, aki nyugdíjba ment, magasabb nyugdíjhoz jutott, mint amennyit javadalmazása aktív szolgálata alatt kitett. Az utolsó aktív javadalmazásnál magasabb nyugdíj ellenkezik a gyakorlati élet követelményeivel és bizonyos mértékben a nyugdíj hivatásával — de azért nem képez jogi abszurdumot. Az 1926 : XVI. tc. nyomán kifejlődött bírói gyakorlat elismerte, hogy léteznek oly esetek, amidőn a legutolsó aktív javadalmazásnál magasabb nyugdíj is indokolt.⁴*

De ez a judikatúra még az infláció okozta fizetéscsökkentésnek a nyugdíjakra való hatásának kivédését célozta, ami a mostani ellenkező irányban mozgó deflációs jellegű gazdasági lehetetlenülés idején követésre nem volt alkalmas. A kérdés elméletileg igen nehéz volt.

Az aktív fizetések csökkentése, az alkalmazottakkal való kifejezett, vagy hallgatóságos megállapodás alapján történt.⁵ De ez a megállapodás nem terjedt ki a nyugdíjszolgáltatási alapra, annál kevésbé, minthogy annak a munkaadó és munkavállaló közös befizetéseiből alakult járuléktartalékkal — a csökkentett aktív fizetésre való tekintet nélkül — szabályszerűen fedezetnek kellett lenni. Különösen élére volt állítva a helyzet akkor, ha az alkalmazott csökkentett javadalmazásából volt hajlandó a csökkentés előtti nyugdíjszolgáltatási alap után esedékes járulékot fizetni. Viszont bizonyos, hogy a nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékainak teljesítőképessége a rendkívüli gazdasági változások következtében csökkent (házbérjövödelmek, dollárpapírok, hozadékaiknak csökkenése stb.). Ezért az elméleti indokok mellett, gyakorlati szükségletek indokolták a kérdés megoldását, ami kétségtelen a szerzett jogok sérelmét jelentette és így a mai viszonyok között csak szükségjogi szabályalkotás útján történhetett. Egyébként az aktív javadalmak csökkenésének a nyugdíjpénztárak szolgáltatásaira való hatásának rendezése nincs közvetlen összefüggésben a 4600. sz. rendelettel. Az előbbi kérdés megoldásra várt a mostani gazdasági válság kezdete óta és az idevágó rendelkezéseket még a volt népjóléti minisztériumban készítették elő.

A 6700. sz. rendelet általában kodifikálni igyekszik a mostani gazdasági válságnak a nyugdíjszolgáltatásokra való hatását. Intézkedéseik két szempont irányában tagozódnak. Az egyik elkülönítési szempont abban az irányban van felállítva, hogy a kötelezett nyugdíj a szabályzatban meghatározott mértéken belül van-e? — vagyis, hogy a nyugdíj a szabályzat alapján igényelhető-e? A másik irányban való elkülönítés pedig a nyugdíjigény fejlődési processzusának megfelelően tagozódik a szerint, hogy csak a jövőben folyósítandó, vagy már folyó nyugdíjak csökkentéséről van-e szó?

Úgy a jövőben folyósítandó, mint a már folyó nyugdíjak szempontjából a rendelet három esetet különböztet meg, és — pedig a szerint, hogy a nyugdíj elismert vállalati nyugdíjpénztártól — vállalat keretében külön jogi személyként alakított, de el nem ismert nyugdíjpénztártól — vagy magától a vállalatától jár.

Ha az alkalmazott elismert pénztár tagja és a nyugdíjszolgáltatási alap megállapításánál tekintetbe veendő tényleges javadalmazását jogszerűen csökkentették, ennek az a magánjogi hatása van, hogy a nyugdíjszolgáltatási alapot — ami a számítási bázisa a majdani nyugdíjnak — a csökkentett javadalmazás alapul vételével kell megállapítani (1. §), vagyis az megfelelően csökken. A nyugdíjszolgáltatási alap csökkenthetőségének feltétele tehát a tényleges javadalmazás jogszerű csökkentése. Mit érthetünk a rendelet által használt jogszerű csökkentés alatt? Jogszerűen csökkent a javadalmazás elsősorban a munkavállalóval való megállapodás esetén. A munkaadó egyoldalú intézkedésével csak a 4600. sz. rend. 13. §-a (a köztámogatásban részesülő társaságokra stb. vonatkozóan) és a 26. § első bekezdése alapján csökkentheti a javadalmazást. *Jogszerűen csökkenthető a 26. § alapján mindazok javadalmazása, akiknek szolgálati viszonya törvényes felmondási idő mellett nem szüntethető meg.* Vagyis a szorosan vett «határozott» időre alkalmazottak mellett a ratio juris megkívánja, hogy a rendelet hatálya kiterjedjen az ú. n. élethossziglanra alkalmazottakra és azokra is, akik javára a törvényesnél hosszabb felmondási idő van szerződésileg biztosítva. Ellenkező értelmezés mellett a 26. § alapján pl. csökkenthető az öt esztendőre alkalmazottnak javadalmazása, de nem lehetne csökkenteni annak illetményeit, akit határozatlan időre alkalmaztak oly feltétel mellett, hogy a szolgálati viszony pl. három évi felmondással szüntethető meg.

További kérdés, hogy miként alakul a nyugdíjszolgáltatási alap csökkentése, ha csak az illetmények egyes nemeit csökkentet-

az utolsó fizetésnél. De a kir. Kúria ellenkezően döntött és kimondotta, hogy «... a jogosított által utoljára élvezett fizetés mérve nem lehet akadály a annak: hogy a bíróság az 1926 : XVI. tc. 1. §-ának korlátai között, ha az különben indokoltnak mutatkozik, a jogosított részére ártértékelve annál magasabb értékű nyugdíjat állapítson meg». (P. II. 144/1928., J. H. II. 1004.) Ugyanígy : (P. II. 5381/1928., J. H. III. 97.)

⁵ Többnyire az alkalmazottaknak felmondtak és a felmondási idő után csökkentett javadalmazással újból alkalmazták őket. A csökkentett fizetés alapján való újabb alkalmazás : megállapodás.

³ Az 1928 : XL. tc. XI. fejezetében foglalt rendelkezések végrehajtása tárgyában kibocsátott 6002/1928. N. M. M. rendelet 13. §-a : «Az alapszabály rendelkezése irányadó : 4. a járulékok és a biztosítási szolgáltatási alapjaul beszámítható illetményre».

⁴ Az 1926 : XVI. tc. körül kialakult judikatúrában hosszú ideig vitás volt, hogy a nyugdíj lehet-e magasabb, mint az aktív javadalmazás. Az alsóbíróságok több esetben azt az álláspontot foglalták el, hogy a nyugdíj nem lehet magasabb

ték, vagy ha az alapszabályok szerint a szolgáltatási alap nem a javadalmazásnak, vagy a javadalmazás valamely nemének meghatározott hányada? Idevonatkozóan a rendelet úgy intézkedik, hogy ilyenkor a szolgáltatási alapot legfeljebb az összjavadalmazással azonos mértékben lehet csökkenteni. A szolgáltatási alap csökkentését illetően az el nem ismert ú. n. nyugdíjkiegészítő pénztáraknál ugyanaz a helyzet, mint az elismert vállalati pénztáraknál.⁶

De hogy alakul a helyzet akkor, ha a nyugdíj nem egy pénztártól, hanem a vállalattól magától jár? Ilyenkor a nyugdíj csökkenthetőségének különös előfeltételei vannak. *Idevonatkozóan a rendeletben felállított jogszabályoknak az az alap gondolata (6. § első bekezdés), hogy senkinek sem lehet több nyugdíja, mint amennyi javadalmazást a nyugdíjazást közvetlen megelőző aktív szolgálat alatt élvezett.* Ha kisebb lenne az aktív javadalmazás annál az összegnél, amely a vállalattól nyugdíj címén a nyugdíjazáskor érvényben lévő szabályok szerint járna, akkor a nyugdíj csökkenthető. De ennek további előfeltétele is van, és pedig, hogy a vállalat gazdasági helyzete 1919. január 1. óta — amennyiben pedig a vállalatra érvényes arányszámot 1929. január 1. után állapították meg, úgy ezen időpont után rosszabb lett. A nyugdíjcsökkentésnek legalsó mértéke a nyugdíjba beszámítható legutolsó aktív javadalmazás. *Leszögezendő, hogy a rendelet idevágó intézkedése szerint a legutolsó aktív javadalmazást kell összehasonlítani a nyugdíjszabályzat szerint járó nyugdíjösszeggel (nem a szolgáltatási alappal).⁷ A rendelet a munkaadónak azt a jogát, hogy a nyugdíj szolgáltatási alapot a fentiek szerint csökkenthesse, nem köti határidőhöz, ellentétben a már folyó nyugdíjak csökkenthetőségével, ahol — mint látni fogjuk — a rendelet életbelépésétől számított három hónapi érvényesítési határidő van előírva.*

A rendelet hatálybalépésekor már folyó nyugdíjak csökkentését illetően ugyanaz a szabály akár elismert vagy nem elismert (kiegészítő) pénztártól, vagy a vállalattól jár a nyugdíj (6. § második bekezdés). *A már folyó nyugdíjilletmények csökkentésénél az a vezérgondolat, hogy a nyugdíj nem lehet több annál az összegnél, amit a nyugdíjas akkor kapna, ha most, a gazdasági válság óta csökkentett javadalmazása alapján állapították meg nyugdíja.* Vagyis a már folyó nyugdíj akkor csökkenthető, ha a nyugdíj kiszámításánál annakidején alapul vett javadalmazás nagyobb annál a javadalmazásnál, amit a vállalatnak megfelelő állásban és foglalkozási körben működő és ugyanannyi szolgálati idővel rendelkező alkalmazottai a rendelet hatálybalépésekor kapnak.⁸ A folyó nyugdíjat csak akkor lehet csökkenteni, ha a vállalat három hónapon belül arról a nyugdíjast értesíti.

A folyó nyugdíjak csökkenthetősége szempontjából tehát keresni kell, hogy ki az az alkalmazott, aki a nyugdíjással megfelelő állásban és foglalkozási körben jelenleg működik és e mellett ugyanannyi szolgálati idővel is rendelkezik. *Ennek gyakorlati megoldása a legtöbb esetben lehetetlen és ez éppen olyan nehezen alkalmazható jogszabály, mint amilyen az 1926 : XVI. tc.-nek az 1914. évi javadalmazásra való visszavetítési szabálya volt.* De míg az 1926 : XVI. tc. gyakorlati alkalmazhatóságát a judikatúrában kialakult szabályok tették lehetővé, a döntőbizottsági eljárásnál, legalább egyelőre, ezt nélkülözni kell.

Ezek a szabályok a rendelet hatálybalépésekor már folyó nyugdíjak csökkentésére vonatkoznak. A rendelet hatálybalépése után esedékessé váló nyugdíj az 1. § és a 6. § első bekezdése alapján leszállított szolgáltatási alap csökkenése folytán automatikusan kevesbedik. A nyugdíj szolgáltatásnak a 6. § első bekezdése alapján történő csökkenése nincs határidőhöz kötve, tehát az három hónapon túl is gyakorolható. Nehézséget okoz, hogy az ennek alapján

⁶ A rendelet 10. §-a szerint: A 4600/1933. M. E. rendeletnek, valamint a jelen rendeletnek a nyugdíjak és nyugdíjszerű járandóságok csökkentésére vonatkozó rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni abban az esetben is, ha a szolgáltatás valamely vállalat keretében külön jogi személyként alakított, de el nem ismert nyugdíjpénztártól (intézetből, alaptól) jár. E rendelkezés szempontjából a jogi személy az elismert vállalati nyugdíjpénztárral esik egy tekintet alá.

⁷ Pl. valakinek javadalmazása és nyugdíj szolgáltatási alapja havi 1000 P. volt. Javadalmazását havi 800 P-re csökkentették és a szabályzat szerint húszévi szolgálat után járó 60 %-os nyugdíjjal nyugdíjazták. Ilyenkor a havi 800 P állítandó szembe a havi 600 P-vel és a szolgáltatási alap nem szállítható le. De ha az illetőnek 35 évi szolgálat után 900 P nyugdíj járna, az havi 800 P-re leszállítható.

⁸ Míg a 6. § első bekezdésénél a nyugdíj hasonlítandó össze az utolsó aktív javadalmazással, a 6. § második bekezdése alkalmazásánál a nyugdíjas nyugdíj-alapját képező szolgáltatási alap hasonlítandó össze a megfelelő munkavállaló jelenlegi nyugdíjba beszámítandó javadalmazásával.

történő intézkedés ellen csak a döntőbizottsághoz tartozó panasznak van helye. A döntőbizottság azonban nem egy állandó, hanem átmeneti fórumnak van szervezve. *Az anyagjogi intézkedés tehát nincs összhangban az eljárási szabállyal.*

A nyugdíjszabályzat szerint járó javadalmazáson felül kötelezett nyugdíj vagy más ilyen természetű járandóság csökkenthetőségét már a 4600. sz. rendelet lehetővé tette. E rendelet értelmezése körül azonban viták merültek fel, úgyhogy a kormány szükségesnek találta, hogy a 6700. sz. rendeletben korábbi rendeletét magyarázza. Különösen a körül volt vita, hogy a 4600. sz. rendelet szerint lehetséges nyugdíjcsökkentés csak a határozott időtartamra alkalmazotknál vagy másoknál is lehetséges-e? A magyarázó rendelkezés szerint (4. § első bekezdés) e nyugdíjcsökkentés jogos, tekintet nélkül arra, hogy a nyugdíj határozott időtartamú szolgálati szerződés, vagy más alapon igényelhető.

A rendelet 5. §-ában foglalt rendelkezés csak ismétlése a 4600. sz. rendelet 26. §-a második bekezdésében foglalt szabálynak. Az ilyen ismétlés egyformán hatályban lévő jogforrásoknál félreértésekre adhat alkalmat, azt a hitet keltve, hogy az 5. §-ban foglalt szabály a nyugdíjcsökkentésre alapot nyújtó újabb rendelkezés, — holott nem az.

Nyugdíjpénztáraknál a szolgáltatások fedezete (az ú. n. járuléktartalék) a munkaadók és munkavállalók együttes befizetéseiből alakul. Amidőn tehát a gazdasági lehetetlenülés igazolásával azt mondják ki, hogy a szolgáltatási alap csökkentésével a vállalati pénztárak alacsonyabb nyugdíjfizetésre vannak kötelezve, felmerül az a kérdés, hogy mi lesz a sorsa a munkavállalók részéről teljesített többletfizetésnek. A megoldás csak a gazdasági lehetetlenülésből folyó visszatérítés lehet, a M. T. J. 1145. §-ában foglalt szabály analógiájára. A 6700. sz. rendelet tényleg a visszatérítés elvi szabályát állítja fel, meghatározván, hogy a szóbanforgó különbözet a tagokat terhelő minő szolgáltatásokba tudandó be (1. § 2—6. bekezd.). Tényleges kifizetésre csak a tag nyugellátásának megállapításakor, vagy akkor kerül a sor, ha a tag a pénztár kötelekéből nyugellátási igényének megnyílása előtt kiválik (1. § 6. bekezd.).

A köztámogatásban részesülő vállalatok elismert nyugdíjpénztáraitra vonatkozólag különleges szabályokat állít fel a rendelet. Lényeges rendelkezés, hogy a 4600. sz. rendelet alapján elbocsátott és egyébként nyugdíjszerződéses alkalmazottnak az elbocsátással nyugdíjra nyílik meg joga, ha várakozási ideje lejárt, és pedig akkor is, ha a szabályzatban megkívánt egyéb feltételek hiányoznak (pl. hiányzik a munkaképtelenség, 2. §). Ilyen esetben a tagnak a szolgálati viszony megszüntetése miatt felmondási időre javadalmazás vagy végkielégítés nem jár.⁹

Sajnálattal kell megállapítani, hogy a rendelet szövege sokszor homályos, gyakran nem szabatos; általában különböző rendeltetésű szabályokat foglal egybe, állandó és átmeneti intézkedéseket, magánjogi és az elismert pénztárak rendeltetéséből folyó quasi közigazgatási szabályokat. A rendelkezéseknek eme vegyes volta zavarja a magánjogi szabályok tisztaságát, ami egyébként már az 1928 : XI. tc.-nél érezhető volt. Megállapítható, hogy a rendelet nagyfokú jogbizonytalanságot teremt, mert ugyanazon jogigény háromféle fórum elé tartozhat:

a) ha a felett van vita, hogy az elismert pénztár a szolgáltatási alapot nem jogszerűen szállította le, úgy az a rendes bírósághoz tartozik;¹⁰

b) ha elismert pénztártól járó folyó nyugdíjat szállítanak le, az már a döntőbizottság elé tartozik (8. §);

c) e mellett a nyugdíj arányszám leszállítása tárgyában — ami ugyancsak a nyugdíjak csökkentését célozza — még folyamatban vannak ügyek az 1926 : XVI. tc. alapján szervezett különbíró-ság előtt.

Midőn ezekre rámutatunk, meg kell állapítani, hogy azok — legalább részben — a rendeleti jogszabályalkotás következményei, amely nem megy át a kritika és a hozzászólások ama tisztító szűrőjén, mint a törvényhozási munka. *Dr. Munkácsi Ernő.*

⁹ Mindkét rendelkezés ellentétben áll a fennálló jogszabályokkal. Állandó bírói gyakorlat, hogy «nyugdíjazni» csak előzetes szabályszerű felmondás után lehet, illetőleg csak a felmondási idő letelte után kerülhet sor a nyugdíj mértékére csökkentett javadalmazás kiutalására. Végkielégítés nyugdíjigény esetén is jár és abba beszámítandó. (1910/1920. M. E. rend. 13. §.)

¹⁰ A rendelet 8. §-a az 1. §-ból folyó vitákat nem utalja a döntőbizottság hatáskörébe.

Incidentális megítélés.*

Térjünk vissza egy pillanatra ismét az államszolgálati viszonyhoz. Nyugalmazott őrnagy forgalmi adóhivatali vezető állást vállalt, melytől őt a honvédelmi miniszter a katonatiszti állás díszére való hivatkozással eltiltotta. Az őrnagy engedelmeskedett a parancsoknak, lemondott állásáról, de kártérítési pert indított a kincstár ellen. A kir. Kúria leszállította hatáskörét azzal a szerintem nem helytálló indoklással, hogy katonai parancs törvényszerűsége polgári per tárgyává nem tehető (P. VI. 2135/1930. J. H. 1930., 951., közölve P. D. XVI. 19. szám alatt is). A kir. Kúria itt ismét azért járt téves nyomon, mert a hatáskört nem az érvényesített igény természetéhez, hanem az eljárásban szerepet játszó prejudiciális kérdéshez igazodónak jelentette ki. Egyébként a Hatásköri Bíróság 58/1930. számú határozatával (J. H. 1931. 943.) nyilvánvalóan az imént említett eset eldöntésében a kir. Kúria álláspontjával szemben kimondotta, hogy az ily természetű kártérítési követelés elbírálására a polgári bíróságok hatásköre áll meg.

A katonai hatóságok eljárásának felülvizsgálatával kapcsolatos a következő esetcsoport: a *katonai személyek fegyverhasználat*a jogos vagy jogtalan voltának megítélése. Ez a kérdés a kir. Kúria szerint olyankor, midőn a katonai hatóság a fegyverhasználatat jogos voltát megállapította, a polgári bíróságok felülbírlása elől el van vonva (J. H. 1928. 1015., P. VI. 8734/1926.; u. o. 1930. 324., P. VI. 2754/1928.). Egy újabb ily esettel kapcsolatban (P. III. 486/1931.) *ifj. Szigeti László* teszi a Polgári Jog 1933. évf. 126. oldalán kritika tárgyává ezt az álláspontot, amely kritikát én a magam részéről teljesen osztom. Még ha a polgári perben releváns vétkesség ugyanazon fordulna is meg, mint amit a katonai hatóság adminisztratív szempontból vizsgálat tárgyává tett, még akkor sem szabad elvonni a magánjogi kérdések par excellence hivatott vizsgálójától, a bíróságtól azt a lehetőséget, hogy valamely cselekmény jogossága vagy jogtalansága kérdésében állást foglaljon.⁵

A kir. Kúria egy újabb ítéletében (P. III. 756/1932., J. H. 1933. 499.) a fenti gyakorlatot — számos korábbi ítélet idézésével — állandónak mondja és kifejti, hogy a kir. Kúriát annak kialakításánál az az indok vezette, hogy a karhatalom (csendőrség, rendőrség) célja és feladata az állam érdekeinek minden irányú biztosítása. A kir. Kúriának ezzel a megállapításával mindenki egyetért. Ebből a *raisonból* azonban még nem következik, hogy a jogellenes cselekményekért való kártérítési felelősség megállapításában a bíróság keze kötve legyen és a felettes hatóságnak a közigazgatási eljárás számára meghozott határozata az abban fél-jogokkal sem bíró károsultra kiterjedjen.

Ugyancsak elzárkózott a kir. Kúria a vétkesség vizsgálatától a P. VI. 3701/1925. számú esetben (Polgári Jog Esettára 1926. 53. lap, de közölve P. D. 1926. 94., Polgári Törvénykezési Jog Tára 1927. 37. sz. és Nemzetközi Jog Tára 1929. 59. old. alatt is). A tényállás az volt, hogy az idegeneket ellenőrző rendőrkapitány megakadályozta egy külföldinek Magyarországból való elutazását; a belügyminiszter, mint az illető rendőrtisztviselő legfőbb felügyeleti fóruma, az adott esetben felügyeleti szempontból helyesnek találta a tisztviselő eljárását. A kir. Kúria ítélete kijelenti, hogy e megállapítás után a polgári bíróságnak a vétkesség kérdését felülbírálania nem lehet. Ezt a döntést nem helyeselhetem; hiszen ez azt jelenti, hogy a polgári bíróság a vétkességnek, tehát egy speciálisan magánjogi kérdésnek vizsgálatánál kötve érzi magát a közigazgatási hatóság döntéséhez, ami nem felel meg annak a helyzetnek, amellyel bíróságunk a fennálló törvények szerint bír. Az eset különben az volt, hogy felperesek, akiknek tartózkodási engedélyük augusztus 18-ig terjedt, augusztus 6-án bejelentették távozásukat, de nem utaztak el, csak — újabb bejelentés után — augusztus 9-én. A kir. Kúria indoklása kiterjed erre a kérdésre is. Azt mondja a kir. Kúria, hogy felperesek, mivel távozásukat már korábban bejelentették, augusztus 9-én már engedély nélkül tartózkodtak Budapesten és így joggal voltak a rendőri hatósághoz utasíthatók. Hogy azonban valaki, akinek nincsen engedélye az országban való maradásra, miért nem távozhat el az országból és miért kell azt az országban akarata ellenére visszatartani: oly kérdés, amelyre a választ az ítéletben hiába keressük.

Ugyanebben az eszmekörben, t. i. abban, hogy közigazgatási intézkedés jogszerűsége a bíróság által felül nem vizsgálható, mozog a kir. Kúria 3083/1914. számú határozata (M. D. IX. 18.). E szerint a bíróság nincs hivatva annak vizsgálatára, hogy a közigazgatási hatóságnak a kisajátítási eljárás hatályon kívül helyezése iránt tett intézkedése jogos alappal bír-e és ha a közigazgatási hatóság a kisajátítási eljárást beszüntette, úgy a bíróságnak is meg kell szüntetnie a kártalanítási eljárást. Ez a döntés megváltoztatta a másodfokú bíróság ellenkező határozatát, amely azzal érvelt, hogy olyankor, amidőn már a közigazgatási hatóságok feladata befejeződött, ezeknek a hatóságoknak nincs joguk a bíróság munkáját megakasztaniok.

A P. VI. 5592/1925. számú ítélet (Polgári Törvénykezési Jog Tára 1926. 23. szám) azon az alapon utasítja el a keresetet, hogy a pénzügyminisztérium mint kihágási bíróság a devizakihágás alól jogerősen felmentette a vádlottat, így tehát a bíróságot is kötelező módon van megállapítva az, hogy devizarendelethez ütköző cselekmény nincs. Ez az álláspont nem egészen egyezik azzal a tétellel, amely a 49. számú jogegységi döntvény után is fennáll, hogy t. i. a büntető bíróság felmentő ítélete nem köti a polgári bíróságot; ámbár az imént említett praxis azt a következtetést teszi lehetővé, hogy a bíróság jobban van kötve a perjogi biztosítékok nélkül eljáró közigazgatási hatóságok döntéséhez, mint másnemű bíróságnak, de mégis bíróságnak az ítéletében leszögezett tényálláshoz.

Akadunk azonban ellenkező döntésre is. Így a P. VI. 5936/1930. számú ítélet (J. H. 1931. 648.) az egyesületi alapszabályt a jö-erkölcsökbe ütközőnek nyilvánította és a kérdés vizsgálatát nem tartotta kizártnak azáltal, hogy az alapszabályok «közigazgatási szempontból» belügyminiszterileg láttamozva voltak.

Az előbbi fejtegetésekben már szó került a büntető- és polgári bíróságok ítélkezésének egymásra való kihatásáról, amelyet újabban a 49. sz. jogegységi döntvény szabályoz. A kétfajta ítélkezésnek egymástól való függetlenségét nem ez a döntvény mondotta ki először, hanem kimondotta azt a bűnvádi eljárásra nézve a Bp. 7. §-ának 2. bekezdése, amely szerint a bíróságnak vagy bármely más hatóságnak előleges magánjogi kérdésre vonatkozó határozata a büntetőbírószágra a büntethetőség kérdésében nem kötelező, ugyane szakasz első bekezdéséből kivehetőleg még akkor sem, ha a büntetendő cselekmény magánjogi jogtalansággal áll kapcsolatban. Hogy a 49. sz. jogegységi döntvény a polgári bíraskodásnak a büntetővel szemben való alárendeltségét megszüntette, azt csak helyesléssel lehet fogadni. A 49. sz. jogegységi döntvényt megelőző judikatúrából két esetet tartok megemlítésre érdemesnek. Az egyik szerint (J. H. 1930. 1326., P. VI. 6868/1928.) a büntetőperben elkésett valóság bizonyítása nem pótolható a polgári perben sem. A másik döntés (M. D. 1926. 83., P. VI. 257/1926.) azon az alapon, hogy rendőri büntetőbírószágra gyorsított eljárásban mondotta ki bűnösnek a kocsi vezetőt, a vétkesség kérdését a polgári perben revideálatónak nem tartotta, annak dacára, hogy a felekre nézve mégis csak megnyugtatóbb a polgári bíróság döntése, mint az egészen másképp dimenzionált kihágási eljárásban hozott ítélet. De hogy mily messzire ment el a 49. sz. jogegységi döntvényt megelőző gyakorlat, az talán még ennél is élesebben tűnik ki az 521. sz. elvi határozatból, amely az idegen honos alperes vétkességét megállapító külföldi büntetőbírószágra bűnösnek kimondó ítéletét is felülbírálatlanul minősíti olyankor, amikor ugyanazon külföldi bíróságának ítélete polgári perben — hacsak az igen csekély számú kivételek egyike nem forog fenn — minálunk semminemű hatállyal nem bír. Megjegyzendő, hogy az 521. sz. elvi határozat még a viszonyosságot sem kívánta meg.

Oly esetek ismertetésére térek át, midőn a *gyámhatóság* tényeinek felülbírlása kerül bíróság elé. Talán ebben a fejezetben érvényesülnek leginkább a jóhiszeműség szempontjai, akár arról van szó, hogy valamely ügylet érvényessége, amelyet a gyámhatóság jóváhagyott, továbbra is vizsgálható-e, akár pedig arról, hogy amidőn a gyámhatóság törvényes képviselőt rendel, elbíráható-e mégis az a kérdés, volt-e szükség ily képviselő kirendelésére és helyesen történt-e az. Ezzel szemben szükségtelen azon közismert esetekre hivatkoznom, midőn az ügylet akkor is érvénytelen, ha azt a gyámhatóság jóváhagyta; ismeretes a 453. sz. elvi határozat, mely a kiskorú nevében kötött hagyatéki egyességet azon az alapon, hogy a kiskorú kellően képviselve nem volt, akkor is megtámadhatónak nyilvánítja, ha az egyességet az árvaszék jóváhagyta. Ugyanez az elvi határozat mondja ki, hogy a bíróság

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 29. és 30. számban.

⁵ L. még *Beck Salamon*: Érdekeszmétöredékek 25. old.

vizsgálat alá veheti azt a kérdést is, hogy a kiskorú részéről kötött és árvaszéki jogvagyott ügyekben megfelelő-e a visszteher. A kir. Kúria P. V. 6839/1925. számú határozata (Polgári Jog Eset-tára 1926. 67. old.) utal a kir. Kúriának arra az állandó gyakorlatára, hogy a kir. Kúria az eseti gondnok által kötött adás-vételi ügyleteket akkor is érvényteleneknek minősítette, ha az ügyletet a gyámhatóság jóváhagyta. Az természetes, hogy a gyámhatóság konstitutív aktusa, valamint a gyámhatóság diszkrécionárius mérleget nem képezhetik felülvizsgálat tárgyát. Így például helyesen nem tartotta felülvizsgálhatónak a kir. Kúria (P. III. 3674/1931., Jogi Hírlap 1932. 57. sz.) az illetékes gyámhatóságnak a belügy-miniszter által történt kijelölését, aminek pedig perjogi hatásai is lehetnek (az illetékes bíróság székhelye, a gondnokság alá helyezési per megindítására hivatott árvaszéki ügyész kijelölése). Ugyan-csak helyesen mondja ki a kir. Kúria (J. H. 1931. 5. = M. D. 1931. 12., P. V. 7163/1929.), hogy egyedül a gyámhatóság elbírálására van bízva annak megállapítása, hogy célszerű volt-e gyámhatósági árverésen való eladása a kiskorú ingatlanának. Már nem oszt-hatom teljesen a kir. Kúriának ugyanebben az ítéletben elfoglalt azt az álláspontját, hogy annak vizsgálata elől is el van zárva a bíróság, vajjon az árverést szabályszerűen tartotta-e meg a gyám-hatóság és nem volt-e magasabb ár elérhető, mivel ennek viz-sgálata a kir. Kúria szerint csak akkor lehetséges, ha az állítatik, hogy az ingatlan eladása egészben vagy részben visszteher nélkül történt. A kir. Kúriának az árvaszéki eljárás tekintetében meg-nyilvánuló ez a praxisa állandónak mondható. Így például ki-mondja a P. III. 7581/1929. számú ítélet (J. H. 1930. 1269.), hogy nem vizsgálható felül, vajjon szabályszerűen rendelt-e ki gond-nokot az elmebeteg részére az árvaszék; ugyancsak felül nem vizsgálhatónak minősíti a kir. Kúria P. III. 1677/1929. számú ítélete (J. H. 1930. 427. szám) az adás-vételi szerződés jóváhagyása körül lefolytatott eljárás szabályszerűségét. A helyes álláspont sze-rintem az volna, hogy különbséget kellene tenni lényeges és lényeg-telen szabálysértések között (lex perfecta és imperfecta). Ugyan-csak nem osztom feltétlenül a kir. Kúria P. III. 180/1918. számú ítéletében (M. D. XII. 109.) elfoglalt álláspontot. Ez az ítélet azt mondja, hogy egyedül a gyámhatóság mérlegelésére tartozik, van-e olyan érdekellentét apa és gyermek között, amely eseti gondnok kirendelését teszi indokolttá. Igen érdekes az az eset, amelyet *Kartal Ignác* dolgozott fel: «Gyakorlati adalék a jogerő tanához» című cikkében (Jogállam 1931. 245. skk.), ahol a végső fokon ítélkező budapesti kir. ítélőtábla szerint a bíróság nem vizsgálhatja felül az árvaszékek azt az álláspontját, vajjon valamely bírói egység árvaszéki jóváhagyásra szorul-e, jóváhagyás híján pedig hatálytalannak tekinti a bírói egységet és folyamatban levőnek a pert. Ebben az esetben túlnagy mértékben deferált az árvaszék-nek az a bíróság, amely egyízben, mégpedig az egység jóvá-hagyása tárgyában hozott végzésében már állást is foglalt a te-kintetben, jogérvényes-e az egység.

A közigazgatási hatóságok és bíróságok konkurenciája köré-ből még egy esetet említek fel. Ellentétes a praxis atekintetben, vajjon a közigazgatási hatóság által magánútnak minősített terület ebbeli minőségét a polgári bíróság felülvizsgálhatja és a közigaz-gatási hatóságokkal ellentétesen az út magán vagy közút jellegét megállapíthatja-e (P. D. V. 20., P. VII. 1916.; u. o. VIII. 148., P. III. 1228.).

Az eddig felhozott esetek különböző minőségű állami ható-ságok, vagy egyéb szervek konkurenciáját tüntetik fel a polgári bíróságokkal. Elképzelhető azonban ily konkurencia magán a polgári bírósági szervezeten belül; gondolok a bírósági *peres és perenkívül eljárás* konkurenciájára. Noha nincs oly írott szabály, amely akárminő tény, vagy jogkérdésnek a perenkívül eljárásban való eldöntését kizárná, hanem a perenkívül bíróság minden oly előkérdést, amely az általa lefolytatott eljárásban szükséges, maga kellene, hogy eldöntsön, mégis állandó gyakorlat az, amely bizo-nyos nagyobb megfontolást, alaposabb letárgyalást igénylő kér-dések elbírálását a perenkívül eljárás köréből kirekeszti. Ilyen volt a *valorizálás* kérdése. Így pl. a hagyatéki eljárásban a hagyomá-nyosok csak papírkorona összeg erejéig kérhetnek biztosítást (Pol-gári Törvénykezési Jog Tára 1926. 120, 144., Pk. I. 3360/1926., J. H. 1927. 533., P. I. 6667/1926.). A kir. Kúriának P. V. 1221/1927. számú végzése (J. H. 1927. 621.) a jelzálogos követelést csak papír-korona értékben sorozza, kifejezett utalással arra, hogy a valorizáció kérdése a perenkívül eljárásban döntés tárgya nem lehet. A döntés

a valorizációs törvénynél korábbi. A Pk. I. 6148/1927. számú végzés (J. H. 1929. 674.) kimondván, hogy a hitbizományi elszá-molást a perenkívül bíróság valorizáltan nem ejtheti meg, a feleket ebben a kérdésben a törvény rendes útjára utasította. Ugyanezt mondja ki csőd eljárásra nézve a Pk. VII. 4723/1928. számú végzés (H. D. 1928. 62.), amely kifejezetten elhárítja a perenkívül eljárás-ból a döntést azon kérdés felett, vajjon a csődtömeggondnok díj-követelése valorizálható-e. A perenkívül elbírálás korlátaira utal a budapesti kir. törvényszéknek 21. Pf. 3042/1925. számú vég-zése (Polgári Törvénykezési Jog Tára 1926. 32.), mely szerint a telekkönyvi hatóság a közgyűlési határozat érvényességét inciden-taliter felül nem bírálhatja. A budapesti kir. törvényszék mint fel-folyamodási bíróság egy másik határozatában (J. H. 1927. 1187.) azt az általánosságban tartott megállapítást teszi, hogy a peren-kívül hagyatéki eljárásban perrendszerű bizonyításnak nincs helye és ezért a hagyatéki bíróság a hagyatéki vagyon meg-állapításánál csak a felek előadására és «vélelmekre» támaszkod-hatik.

De van eset arra is, hogy a perenkívül eljárás prejudikál a peres eljárásnak, holott az általános nézet szerint perenkívül eljárásban jogerő nincs. A kir. Kúria P. VII. 4454/1930. számú határozata (J. H. 1931. 1323.) kimondja, hogy annak elbírálása, hogy a kényszeregyesség megkötésének eljárási szabályai betartat-tak-e, és hogy az egység jóvá volt-e hagyható, a kényszeregyességi bíróság hatáskörébe tartozott és a jóváhagyás tárgyában hozott határozattal eldöntött kérdések újabb bírói döntés tárgyává nem tehetők.

* * *

Ezek után a konkluziókat szeretném pár szóval levonni.

Vannak olyan körülmények, amelyek ha valamely polgári per-ben relevánsakká válnak is, kifejezett törvényi rendelkezés, vagy pedig a bírói gyakorlatban megnyilvánuló jogszabály következté-ben mégsem bírálhatók el a perbíróság által. A bírói gyakorlat által el nem bírálhatónak nyilvánított tények olyanok, amelyek-ben valamely más fórum (az államfő, közigazgatási hatóság, fegyelmi bíróság, esetleg más bíróság) valamely prejudiciális döntést hozott. Két szempont áll egymással szemben. Az egyik, hogy a magánjogi igény felett döntő bíróságnak kezét minél kevésbé kössük meg és minél tágabb keretben tegyük számára lehetővé a perben rele-váns tények elbírálását. A másik ezzel szembenálló szempont az, hogy az a bizonyos másik szerv, amelynek intézkedése képezi elbírálás tárgyát, éppen úgy az állam szerve, mint a bíróság, abban az ellenérdekű fél bízik és teljes joggal bízhatik is. A hatáskör szempontja nem döntő, mert hiszen a hatáskör nem a perben felvetett előkérdések jogi természetéhez, hanem az eljárásba bele-vitt alapvető igényhez igazodik.

Természetüknél fogva felülbíráhatatlanok azok az intézkedések, melyeket a közigazgatási hatóság konstitutíve visz véghez. Felül-bíráhatatlan az is, amit a közigazgatási hatóság törvénynél fogva rábízott diszkrécionárius jogkörében cselekszik. Az is vitátlan, hogy már csak a közigazgatásnak a bíraskodástól való elválasztása és az 1869 : IV. tc. 1. §-ának kifejezett rendelkezése következtében arra sem terjedhet ki a bíróság hatalma, hogy az általa jogtalannak minősített közigazgatási intézkedést a szerinte helyes intézkedés-sel pótolja, kivéve azokat az eseteket, amelyekben őt a törvény erre kifejezetten felhatalmazta. Ott sem áll útjában semmi a bíró-sági döntésnek, ahol a közigazgatási intézkedés máson fordul, mint a bíróság döntése. Ahol azonban a közigazgatási hatóság és bíró-ság egyaránt ugyanazt a kérdést kell, hogy eldöntsék, ott kezdődik a mi voltaképpeni vitánk. Hangsúlyozom, hogy nem a hatásköri bíraskodásból ismert ügyszabánál állunk szemben; azonos nem az egyrészt a bíróság, másrészt a közigazgatási hatóság által eldöntendő *igény*, nem a két különböző hatóságnál érvényesített jog vagy kérelem azonos, hanem azonos a kétféle eljárásban szerepet játszó *előkérdés*.

Ezzel kapcsolatban a következő kérdések merülnek fel:

1. Jogosítva van-e felülbírálni a bíróság a közigazgatási ható-ság által megállapított tényállást?
2. Jogosítva van-e a bíróság felülbírálni azt, vajjon a közigaz-gatási intézkedésnek egyáltalán helye volt-e?
3. Felülbíráható-e az, hogy a közigazgatási hatóság vagy más fórum a megállapított tényekhez minő jogi következtetéseket fűzött?

4. Felülbíráható-e a prejudicialiter eljáró fórum eljárásának szabályossága?

Ha mind a négy kérdésre igennel felelünk, ez még nem jelenti azt, hogy a bíróság hatálytalaníthatja a másik fórum intézkedését, hanem csak annyit jelent, hogy az intézkedés *magánjogi hatálya tekintetében mérlegeli* azt éppúgy, mint a tényálladék többi elemeit.

A fenti kérdéseket talán legjobban megvilágítja a következő példa: Az ingatlant az árvaszék által kirendelt eseti gondnok adta el és vitás az általa megkötött szerződés érvényessége. Ebben az esetben a magánjogilag releváns tényállásnak eleme az, hogy

a) melyek azok a tényelemek, amelyek az érdekösszeütközés megállapításának alapjául szolgálnak;

b) levonható-e a megállapított tényekből az, hogy érdekösszeütközés van;

c) ha volt is érdekösszeütközés, szabályszerűen járt-e el a gondnok kirendelése, vagy az adásvétel jóváhagyása körül a gyámhatóság. Kérdésünk már most az, hogy tekintet nélkül arra, hogy a gyámhatóság mindezeket a ténybeli és jogi kérdéseket elbírált, felülvizsgálhatja-e a gyámhatóság eljárását a bíróság, vagy pedig kötve van a gyámhatóság döntéséhez.

Ha a jogszerűséget tartjuk döntőnek, úgy a feltett kérdésekre igennel kell felelnünk. Ennek útjában áll az a szempont, hogy figyelembe kell vennünk a prejudiciális intézkedésben jóhiszeműen bízó másik fél méltányos érdekeit is. Ezzel a korláttal azonban nézetem szerint mégis oda kell törekednünk, hogy a jog uralmát minél tágabb körben biztosítsuk és a bíróságnak az ügy elbírálásánál minél szabadabb kezdet adjunk.

Dr. Vági József.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Joghatályos-e az érvénytelen szerződéssel kapcsolatos választottbírói kikötés?

— Hivatkozással a kir. Kúria P. IV. 257/1933. számú határozatára. —

Régi tapasztalat, hogy olyan megállapodásoknál, amelyek rendes bíróságok előtt nem érvényesíthetők, akár azért, mert tartalmuk tiltó törvénybe, vagy a jó erkölcsökbe ütközik, akár azért, mert a szerződés alapján származtatható igény naturalis obligatio, a felek per esetén választottbírói hatáskörének vetik alá magukat. Választottbírói kikötést tartalmaznak pl. ezen ökből rendszerint az ú. n. részvényesi szindikátusi megállapodások, amelyek egyéb rendelkezésektől eltekintve is, majdnem mindig az egyes részvényeseket megillető szavazati jognak egymás javára való korlátozását tartalmazzák. Bírói gyakorlatunk szerint ugyanis vitás, hogy az ilyen ügylet jogérvényes-e; így pl. a kir. Kúria P. IV. 3478/1925. számú döntésében (Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet 54. lap) nemlegesen oldotta meg e kérdést. Ugyancsak a rendes bíróságok megkerülése céljából kötik ki a tőzsdeügyletekkel foglalkozó cégek a választottbírói intézményével lényegében azonos tőzsdebírói hatáskörét, mivel nem tehetik ki magukat annak a veszélynek, hogy a rendes bíróság a per alapjául szolgáló megállapodást különbözeti ügyletnek deklarálva, állandó joggyakorlatára való hivatkozással (így pl. kir. Kúria P. VII. 2500/1932.) a követelés érvényesítésétől a jogsegélyt megtagadja. Végül ugyancsak a rendes bíróságok megkerülése az oka annak, hogy az ú. n. uzsorás hitelnyújtások, továbbá a kártyajátékkal és házasságon kívüli viszonytal kapcsolatos kötelezettségvállalások is rendszerint választottbírói kikötést tartalmaznak. Az ilyen választottbírói alávetésekben természetesen már előre gondoskodás történik arról, hogy a bíróság lehetőleg olyan összetételű legyen, hogy a kötelezettnak ne álljon módjában a naturalis obligatio, illetve tiltott ügylet kifogását sikerrel felhozni.

Az a fél, akinek érdekében állott, hogy az ilyen megállapodás alapján igényeket sikerrel érvényesíthessen, annyival is inkább helyezkedhetett arra az álláspontra, hogy a választottbírói az általános magánjognak a tiltott ügyletre, illetve naturalis obligatióra irányuló tantételeit követni nem fogja, mivel a választottbírói intézménye éppen azon az elven nyugszik, hogy a választottbírói ítélezése alkalmával sem törvény, sem pedig a rendes bíróságok joggyakorlata nem köti, amiért is még a választottbírói döntésének nyilvánvaló jogtalansága sem lehet alap arra, hogy ítélete a Pp. 782. §-a alapján a rendes bíróságok által utólag érvényteleníthessék (Kovács Marcell Perjogi Kommentár II. kiadás

1441. oldal). Ezzel az alapfelfogással ugyan kétségen kívül ellentétben áll az a felfogás, amely szerint a tiltó törvénybe, vagy a jó erkölcsökbe ütköző követelések sikeresen választottbírói előtt sem érvényesíthetők és hogy így olyan esetekben, amidőn a választottbírói ezen magánjogi alapelvet figyelembe nem véve, tiltó törvénybe, illetve a jó erkölcsökbe ütköző követelés alapján marasztaló ítéletet hozott, a választottbírói döntése, még ha az pénz fizetésére is irányul, mint «a törvény szerint meg nem engedett cselekményre kötelező ítélet» a Pp. 784. §-ának 7. pontja alapján, utólag a rendes bíróság előtt érvényteleníthető volna. (Kovács Marcell id. munka, id. oldal.) A választottbírói ítéletének ilyen alapon való utólagos érvénytelenítése azonban a marasztalt felekre nézve rendszerint csak problematikus értéket jelentett, mivel a rendes bíróságok a választottbírói ítélet alapján kért végrehajtást csak kivételes esetekben függesztették fel az érvénytelenítési per jogerős befejezéséig.

Mindazon szempontoknál fogva, amelyeket a fentiekben előadtunk, az olyan felek, akik tiltó törvénybe ütköző, vagy a jó erkölcsökkel ellentétben álló szolgáltatásokra kötelezettséget vállaltak és ezen jogviszonyból származó perek esetére választottbírói hatáskörét kötötték ki, a gyakorlati életben nem is arra helyezték a súlypontot, hogy a választottbírói ítélet, ha ez a jó erkölcsökbe, illetve tiltó törvénybe ütköző kötelezettségvállalást érvényesnek tekintené, a Pp. 782. §-ának 7. pontja alapján a rendes bíróság által utólag érvényteleníthessék, hanem ilyen esetekben a kötelezett fél törekvése elsősorban arra irányul, hogy a választottbírói meg se alakulhasson és így ne legyen olyan fórum, amely törvényes tilalom ellenére ítélezhetessék. Ezért a fél olyan esetekben, amidőn a választottbírói kikötés alapjául szolgáló megállapodással bizonyítható, avagy legalább is komolyan valószínűsíthető volt, hogy a kötelezettségvállalás tiltó törvénybe, illetve a jó erkölcsökbe ütközött, saját választottbírájának megnevezését sok esetben megtagadta, úgy-hogy az ellenfél a Pp. 772. §-a alapján kénytelen volt a választottbírói ellenfele helyett leendő kinevezése végett a rendes bírósághoz fordulni, amelyhez az érdekelt fél viszont egyidejűleg azt a kérelmet intézte, hogy tekintettel arra, hogy a leendő felperes követelése a becsatolt megállapodásból is kitűnően tiltó törvénybe, illetve a jó erkölcsökbe ütközik, mellőzze a választottbírói kinevezését. Olyan esetekben viszont, ahol a választottbírói kikötés a választottbírói elnökének kijelölését bízta valamely bírói fórum hatáskörébe, ami a leggyakoribb volt, az érdekelt fél bíróját megnevezte ugyan, de azzal az intencióval, hogy a választott bíró tiltakozzon a rendes bíróságnál a bírótársa által előterjesztett elnök kirendelésére irányuló kérelem kedvező elintézése ellen és hivatkozzon arra, hogy az alapszerződés az általános magánjog szabályai szerint nyilvánvalóan érvénytelen lévén, e megállapodásból folyó igények tekintetében választottbírói sem ítélezhet. Bármilyen különös is, de legfelsőbb bíróságunknak, tudomásunk szerint, a multban még nem volt módjában állást foglalnia atekintetben, vajjon az érvénytelen alapmegállapodással kapcsolatos választottbírói kikötés joghatályos-e, vagy sem.

Elvi jelentősége van tehát a kir. Kúria P. IV. 257/1933. számú határozatának, mely e vitás kérdést oly értelemben oldotta meg, hogy az érvénytelen alapmegállapodással kapcsolatos választottbírói kikötéseket joghatályosnak minősítette. A kir. Kúriának ezen felfogása mindenképpen ellentétben áll Kovács Marcell álláspontjával, aki e kérdéssel kapcsolatban arra a megoldásra jut, hogy a rendes bíróság választottbírói, illetve választottbírói elnök kirendelésére irányuló kérelemnek csakis abban az esetben tehet eleget, ha a választottbírói szerződés sem tiltó jogszabályokba, sem pedig a jó erkölcsökbe nem ütközik. (Id. munka 1418. oldal.) Kovács Marcell ugyan ez alkalommal a választottbírói szerződés, illetve a választottbírói kikötés jogérvényességéről beszél, de tekintettel arra, hogy választottbírói kikötések sem tiltó jogszabályokba, sem pedig a jó erkölcsökbe nem igen ütközhetnek, nyilvánvaló, hogy Kovács Marcell az alapszerződés érvényességét kívánja meg, mint a bíró-kirendelési kérelem teljesíthetőségnek előfeltételét. Kovács Marcell felfogásának ilymódon való értelmezését különben az is alátámasztja, hogy — amint már említettük — szerinte a választottbírói törvényes tilalomba vagy a jó erkölcsökbe ütköző követelések esetében jogsegélyt nem nyújthatnak. Ha pedig valamely választottbírói ezen tilalom ellenére mégis jogsegélyt nyújt, úgy döntése a Pp. 784. §-ának 7. pontja alapján utólag érvényteleníthetővé válik. Lényegében ugyanerre az

álláspontra helyezkedik Ujlaki is A választottbíráskodás kézikönyve című munkájában.

A kir. Kúria felfogásával sajnos mi sem igen tudunk egyetérteni. Szerény nézetünk szerint ugyanis az általános magánjognak a tiltó törvénybe és a jó erkölcsökbe ütköző, tehát mindenképpen érvénytelen kötelezettségvállalásokra vonatkozó tanításai olyanra fundamentális jogtételek, hogy azoknak abszolút érvényt szerezni a jogrendnek életbevágó feladata. Valóságos jogkaoszt vonna tehát maga után, ha valamely a jó erkölcsökbe, vagy tiltó törvénybe ütköző követelésnek esetleges sikeres érvényesítése, a gyakorlati életben attól tételnék függővé, hogy a kötelezett fél, aki rendszerint különben is kényszerhelyzetében fogadta el az elébe tárt feltételeket, választottbíráskodás ítélezésének alávetette-magát, vagy sem. Kétségtelen ugyanis, hogyha lehetővé tesszük, hogy választottbíráskodás olyan esetekben is megalakulhasson és ítélezhessen, amelyekben nyilvánvaló, hogy tiltó törvénybe, vagy a jó erkölcsökbe ütköző követelés érvényesítése a per tárgya, úgy ez egyértelmű azzal, hogy lehetővé tesszük, miszerint a felek választottbíráskodás kikötése által gyakorlatilag esetleg kizárhassák a tiltó törvénybe, vagy a jó erkölcsökbe ütköző kötelezettségek érvényesítésének tilalmára vonatkozó magánjogi alapelveket. Már fent rámutattunk ugyanis arra, hogy a választottbíráskodás ítéletének utólagos érvénytelenítése vajmi kétes értékű remedium a kötelezett fél érdekeinek megóvása céljából. Áll ez a szabály pedig annyival is inkább, mivel még az is vitás perjogilag, vajjon a pénz fizetésében marasztaló választottbíráskodási ítélet a Pp. 784. § 7. pontjára való hivatkozással egyáltalában érvényteleníthető-e, tekintettel arra, hogy nem a marasztalás, hanem csak a marasztalás alapjául szolgáló ügylet ütközik tiltó jogszabályba. (Így kir. Kúria P. IV. 5318/1922. Perjogi Döntvénytár VIII. kötet 124. oldal. Ellek Kovács Marcell id. m. id. o.) De nemcsak ezen túlnyomórészen gyakorlati szempontok vezetnek bennünket arra a meggyőződésre, hogy a kir. Kúriának most tárgyalt álláspontja talán nem a legsikeresebb megoldás, hanem tisztán elméleti nézőszögből is úgy véljük, hogy nem tekinthető érvényesen létrejöttnek a választottbíráskodási kikötés sem olyan esetekben, amidőn az alapmegállapodás bármely oknál fogva érvénytelen. A Pp. 767. §-a ugyanis minden választottbíráskodási szerződés érvényességi kellékéül többek között azt is megköveteli, hogy a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezheszenek. Márpedig szerény nézetünk szerint erősen vitatható, vajjon szabadon rendelkezhettek-e a felek olyan ügylettel kapcsolatban, amely a jó erkölcsökbe, illetve tiltó törvénybe ütközik és így érvényesen létrejöttnek már eleve nem tekinthető. *Dr. König Endre.*

Szemle.

— **Baracs Marcel** sírjánál *báró Perényi Zsigmond* koronaőr elbúcsúzott a nagy halottól azoknak a nevében, akiket a kommün alatt a vérbíráóságok előtt megvédett: «Mély fájdalommal, az igaz hálának kifejezésével búcsúozom a te védenecid, azoknak az ellenforradalmároknak a nevében, akiket életed kockáztatásával, bátor és okos szóval védte meg a proletárdiktatúra alatt a vérbíráóságon». Baracs Marcel kiváló ügyvédi ténykedései közül a kommün alatti védői működése magaslik ki legjobban és a síron túli hálának nemes megnyilatkozása legszebb elismerés azért, amit a nagy ügyvéd kliensei érdekében élete kockáztatásával tett. Jól esik a mai ügyvédelles időkben ennek a hálának megnyilatkozása. Baracs Marcel emlékének tartozunk azzal, hogy a sírjánál elhangzott szavakat megőrökitjük. *Králik Lajos* a magyar ügyvédségről írt munkájában megköveteli az ügyvédétől, hogy bátor, szókimondó ember legyen. A fél jogának védelme küzdelem, melyben a jognak sokszor csak a bátorság biztosítja a győzelmet. Baracs Marcel sok kitűnő tulajdonságai között nagy mértékben meg voltak ezek, melyek lehetővé tették, hogy kötelességét még oly időben is válto-

zatlan eréllyel és bátorsággal teljesítette, mikor ez nemcsak életveszélyes volt, de teljesen kilátástalannak is látszott. A francia igazságügyi palota előcsarnokát Malesherbes, XVI. Lajos védőjének szobra díszíti, aki röviddel védenecének halála után követte őt a verpadra. A szobor felirata megőrökiti a nagy védő érdemeit és e felirat szerzője — XVIII. Lajos. Malesherbes — a hű és önfeláldozó, eleve kilátástalan, de igazságos ügyet védők sorában nem az első és nem az utolsó. Hosszú a neves és névtelen ügyvédek sora, akik ha nem is mindig életüket, de számtalanszor vagyoni érdekeiket, társadalmi és politikai helyzetüket veszélyeztetve teljesítik hiven kötelességüket kliensükkel szemben. E díszes sorban tündöklően magaslik ki Baracs Marcel neve.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Egy perc alatt elvégezheti Kartárs Úr azt, amihez eddig órák kellettek! A hivatalos Lapban közlendő hirdetmény hátára ráüti bélyegzőjét és ráírja: «Közlendő a Hivatalos Lap-ban.» Kísérőlevél nélkül betesz egy így címzett borítékba: Erdős-hirdető. Budapest, 62. Postafiók 288. és bedobja a levélszekrénybe. Harmadnap reggel megkapja a támlapot az eredeti nyugta és támlappal irodájába lekézbesítve. Nem kell a pénzt előre beküldeni, felesleges a szavakat leszámolni, a támlappal kap egy kitöltött befizetési lapot és alkalomadtán feladja a közlési díját. Mindezen munkálatokért csak 50 fillér kezelési díjat számít fel az Erdős-iroda. Azáltal, hogy a VT. értelmében minden felesleges szót kihúsz ez az iroda a hirdetményből, olcsóbbá teszi a közlést. Az Erdős-iroda szolgálatait ma már több mint 4000 ügyvéd veszi igénybe.

561

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtvszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára fűzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzssem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Rusztem: A hyderabadi jogeset. — Dr. Boda Ernő budapesti ügyvéd: A budapesti áru- és értéktőzsde választottbíróóságának új eljárási szabályai — Dr. Radó Tibor győri ügyvéd: Bér- és haszonbérkövetelések lefoglalása. — Szemelvények a felsőbíró-ságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 32. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXV. 6.

A hyderabadi jogeset.

Ismeretes, hogy a német Harmadik Birodalom a társadalom és a jog gyökeres átalakítását tűzte ki céljául. Mégpedig a jognak oly reformját, amely visszatér az árja-germán jognak ősi intézményeihez, megtisztítván a BGB-t és a St. G. B.-t minden, a fejlődés során hozzája tapadt idegen sallangtól és kiküszöbölve minden érzelgősséget, amellyel a római vagy egyházi befolyás, de különösen a francia felvilágosodás kora megfertőzte a hajdan barlangokban, medvébőrökön meth-et szürcsölő teutonok puritán gondolkodását. Ennek a fajtiszta nemzeti reformnak fénye máris megcsillámlik a gyakorlatban, amelynek sikerült a *fajda* intézményét legalizálni, a pellengért régi jogaiba visszaállítani és Montesquieu-nek a hatalmak megosztásáról szóló átkos tanítását hatályon kívül helyezni. Azok a jogászok, akik a Harmadik Birodalom parancsolóinak megbízásából a germán jogi Gleichschaltung-műveletét végzik, nyilván nem látják nehézséget abban, hogy a közép- és őskori jogintézményeket a jelenkor technikai és gazdasági berendezésével összeegyeztessék.

Épp ezért talán tanulságos a példa, amely a feladat nehézségét nemrég az árják állítólagos őshazájának, Kelet-Indiának egyik országában meggyőzően szemléltette. Hyderabad államban, ahol az indiai Btk. 309. §-a szerint az öngyilkosság kísérlete egyévig terjedő fogházzal büntetendő, számos vádlott került e vétség vádjá miatt a törvényszék elé. A tényállás szerint a hyderabadi uralkodó: a Nizam, autójával az országúton hajtott, amikor a vádlottak a gépkocsi elé vetették magukat. A vádlottak tagadták bűnösségüket, mert, úgy mondták, eszük ágában sem volt öngyilkosságot elkövetni, hanem csupán alázatos hódolatukat akarták kifejezni és ősi szokásnak megfelelően borultak földre a közeledő uralkodó előtt.

Ennek a kifogásnak a bíróság helyt is adott s még a forgalom megzavarásának kihágásában sem mondta bűnösöknek a vádlottakat, mert «az alattvalók szokása, hogy az uralkodó, mint az igazságszolgáltatás kútforrása előtt leboruljanak, időtlen idők óta fennáll». Amihez az esetet közlő angol lap hozzáfűzi, hogy az «időtlen időkben» az «igazságszolgáltatás kútfeje» nem sétált autón, sőt az ügyben elnöklő bíró is megjegyezte, hogy «a gyors közlekedési eszközök idejében ez a gyakorlat valóban veszélyessé vált», úgyhogy szabályrendeletben megszabott pénzbüntetéssel kellene Hyderabad lakóit kioktatni a középkori szokások és a gépkocsik összeférhetetlenségére.

Mással az a konfliktus még akkor sem kerülhető el, ha alakilag életben lévő, de nyilván elavult jogszabályok jutnak ellentétbe a gazdasági életnek, a forgalomnak és a technikának élő valóságával. Nyilván még élesebbé válik az ellentét, ha a társadalomhoz és a gazdasághoz többé-kevésbé hozzáidomult szabályokat próbálunk olyanokkal felcserélni, amelyeket a társadalmi szükség-szerűség már «időtlen idők» előtt a jogtörténelem múzeumába helyezett.

Hamarosan ki fog tehát derülni a Harmadik Birodalomban is, hogy a törzsszervezet korszakának népjogát nem lehet életre ébreszteni, amikor a Führer autón és repülőgépen jár, hogy a Friedlosigkeit, a Gewere vagy a Fallrecht valahogy kiegyenlíthetetlen inkongruenciában áll a rádióval és a drótnélküli távíróval. Ellentétben az ismert francia mondással: vannak ugyanis dolgok, amelyeket lehet mondani, de nem lehet megtenni. Aki tudja, hogy a költészet lényege nem a rímekben, a jogé nem a mondatok elé helyezett paragrafus-jelekben áll, az tisztában kell hogy legyen a diktatúra jogalkotó hatalmának határaival is. Igaz, hogy parancsolni mindent lehet, de a jogi parancs sajátossága éppen abban áll, hogy a címzettek túlnyomó többségének engedelmeskedési készségét feltételezi.

Noha a készséget a koncentrációs táborok, a szökésen ért foglyok lelövése és az eltérő véleményt táplálók ellen elkövetett orgyilkosságok hathatósan előmozdítják, mégsem tűnik el az antagonizmus, amelyben a jelenkor a mult jogával áll. Ahhoz, hogy az ősi jog hatálya hiánytalan sikerrel biztosítható legyen, vissza kell állítani ugyanazt a társadalmi környezetet, amelynek egykor terméke volt. Mert azon az igazságon, hogy a társadalom a prius, a jog a posterius, a Harmadik Birodalom összes júrístái, a tudós Franek II-vel élükön, se tudnak változtatni. Hogy az alattvalók leborulhassanak a Nizam előtt, a földi jogforrásnak ki kell szállni az autóból. Részleges trogloditaság, fogalmi képtelenség. Elképzelhető ugyan, hogy *sub titulo* nemzeti jogfejlesztés, a Harmadik Birodalom életre keltse egy rég letűnt kornak jogintézményeit, de valóban hatályossá ez a program csak akkor válhat, ha visszavarázsolja a Tacitus-korabeli germánok társadalmát is. Nem elég antipátiát vélelményt hirdető professzorokat, írókat és művészeket száműzni, nem elég pártokat fölösztatni és könyveket máglyára vetni, hanem le kell mondani mindarról, amit az elfajult kultúra kitermelt. Össze kell zúzni az autókat és repülőgépeket, el kell némítani a telefont és a rádiót, fel kell gyújtani a kórházakat, meg kell semmisíteni a salvarsant és a többi nem fajtiszta germán eredetű orvosszert, el kell tűnnie a munkagépeknek, a vasútnak, a gyáraknak, nyomdáknek, tank-eknek, gépfegyvereknek, mér-ges gázoknak, tőzsdéknek, bankoknak és akkor semmi akadály nem lesz, hogy az ősi jog és a buzogány ismét átvegye uralmát. És mindenkifelett ki kell ölni a társadalomból minden érzést és gondolatot, amelyet évezredek technikai és gazdasági fejlődése életre keltett. Oly társadalmi rendet azonban, amely féllábbal a barlangban, féllábbal a nemzetközi civilizációban áll, enélkül sem megteremteni, sem fenntartani nem lehet.

Ez a Hyderabadban élő árja-fajtestvérek tanulságos példájából világosan következik. Hogy okulni fognak-e belőle a Harmadik Birodalom tudós kodifikátorai, alig látszik valószínűnek. Minden forradalom sajátossága, hogy a forradalmak terén a végső, a jogalkotásban az első kíván lenni. Pereant qui nostra ante nos dixerunt. Minden forradalom abban különbözik a hitrege Kronosz-ától, hogy még meg nem született gyermekeit is föl akarja falni, viszont a hittételeivel ellenkező igazságokat a multból sem hajlandó elfogadni. Szerencsére azonban a történelem a forradalmi dogmákat éppoly kevésbé szokta respektálni, mint a jognak örök fejlődése azokat a forradalmi jogalkotásokat, amelyek nemzeti jelszó alatt már megszerzett jogtól és szabadságtól fosztják meg a társadalmat.

Dr. Vámbéry Rusztem.

A budapesti áru- és értéktőzsde választott bíróságának új eljárási szabályai.

A budapesti áru- és értéktőzsdének ezidei közgyűlése több tekintetben módosította és kiegészítette a választottbíróság szabályait, melyeket a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 30,584—VIII. a) szám alatt jóváhagyott. Az új eljárási szabályok 1933. évi szeptember hó 1-én léptek életbe és azokat az életbelépés napjától fogva alkalmazni kell a már 1933. évi szeptember hó 1. napja előtt folyamatba tett, valamint az ezen nap után folyamatba teendő perekben is, és pedig az utóbbiakban arra való tekintet nélkül, hogy a fél magát a különbíróságnak az 1933. évi szeptember hó 1. napja előtt vagy után vetette-e alá.

Általánosságban azt mondhatjuk, hogy az új eljárási szabályok közelednek a Pp. szabályaihoz, az eljárást gyorsabbá és olcsóbbá kívánják tenni, amit csak helyeselni lehet.

Új, fontosabb intézkedései:

1. Ha az ügy egyesbíró elé tartozik, valamelyik egyesbíró, más ügyekben pedig hármas tanács jár el, amelynek tagjait a tőzsdetanács elnöke, illetőleg helyettese jelöli ki a tőzsdetanácsosok sorából:

a) A hirdetményi idézés elrendelésének kérdésében, valamint akkor, ha a keresetlevelet annak hiányai miatt vissza kell utasítani, a felek meghallgatása nélkül a bíróság dönt.

b) A szegénységi jog megadásának kérdésében, — ha erről a tárgyalás megkezdése előtt kell határozni —. A bíróság döntése előtt a feleket meghallgathatja, de meghallgatásuk nélkül is határozhat.

c) Amennyiben az ügyvédi díjak és költségek megállapítása iránti kérelmet az első tárgyalás megkezdése előtt kell elintézni. (Hivatalból alakított hármas tanácsok.)

2. Az új eljárási szabályok rendes törvényt napokat rendszerezsítene. A 7. § szerint a felek a bíróság által meghatározott és közzétett rendes törvényt napokon idézés nélkül is megjelenhetnek a bíróság előtt ügyük tárgyalása végett. Ilyen esetben a keresetet a tárgyalási jegyzőkönyvbe kell iktatni.

Szerintünk elhibázott rendelkezés, amely a gyakorlatban nem fog bevalni.

A kereset megszerkesztése többnyire nagyobb munkát igényel, ismerni kell a felek levelezését és az összes okmányokat, az iratokat bizonyos rendszerbe kell foglalni, ami hosszabb időt vesz igénybe és amihez a bíróságnak nincsen ideje. A megalakult bíróság előtt a laikus felperestől összeszedni az adatokat, ezek alapján felperestől információt kérni és végül a nyert instrukció alapján a keresetet a tárgyalási jegyzőkönyvbe foglalni, ehhez sem ideje, sem kedve nem lesz a bíróságnak. Tehát az fog történni, hogy a bíróság utasítani fogja a felperest, hogy mindezt otthon készítse el, vagy menjen ügyvédhez, aki a keresetet meg fogja szerkeszteni. Ezáltal a feleknek kettős eljárása lesz, ami nem szolgálja az ügy elintézésének gyorsítását.

3. Az eljáró egyesbíró érdekeltsége ellen emelt kifogás (1881. évi LIX. tc. 96. §) tárgyában a tőzsdetanács elnöke, illetőleg helyettese részéről a tőzsdetanácsosok sorából erre a célra alakított hármastanács dönt.

4. Módosult a régi eljárási szabályok 19. §-a. Az új szöveg a Pp. rendelkezéseit tette magáévá. A 17. §-ban kimondja, ha alperes, akit a bíróság szabályszerűen megidézett, a kitűzött tárgyalási határnapon a megszabott órát követő *egy negyedóra* leteltéig sem jelenik meg, a bíróság a keresetben felhozott tényeket és állításokat valónak tekinti, hacsak azokat a keresetlevél vagy mellékletei, vagy azok a bizonyítékok, amelyeket a bíróság a felperestől esetleg még bekívánhat, maguk meg nem cáfolják. Ha az ekként valóknak tekintett tények és állítások a kereseti jogot megalapozzák, a bíróság alperest a felperesi kérelemhez képest marasztalja.

5. Eddig nagyobb fontosságú vagy bonyolult természetű perekben a bíróság a feleket kérelmük folytán vagy anélkül is, írásbeli eljárásra utasíthatta, számadási perekben pedig elrendelhetette, hogy a számozkodást a felek a jogügyi titkár előtt ejtsék meg. Az új eljárási szabályok szerint a bíróság a feleket minden ügyben jogügyi titkár előtti előkészítő tárgyalásra utasíthatja, nagyobb fontosságú vagy bonyolult perekben pedig *előkészítő iratok* váltását is elrendelheti. Írásbeli előkészítés esetén a bíróság állapítja meg, hogy a felek milyen sorrendben, milyen határidőn belül hány előkészítő-iratot adjanak.

6. A régi eljárási szabályok szerint, ha a tárgyalásra egyik fél sem jelent meg, a per megszüntnek tekintetett. Az új eljárási szabályok a Pp. terminológiáját fogadják el, amennyiben kimondják, ha a tárgyalásra — a jogügyi titkár előtti előkészítő tárgyalást is ideértve — a felek közül egyik sem jelent meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kívánja, az eljárás mindaddig szünetel, amíg valamelyik fél új határnap kitűzését nem kéri.

Az elmulasztott tárgyalási határnapotól számított három év leteltével a per megszüntnek kell tekinteni.

Ha a felek valamely tárgyalási határnapot jelen § életbelépésének napja előtt mulasztottak el, szintén a jelen § rendelkezéseit kell alkalmazni. Az ekként szünetelő pereket azonban a jelen § életbelépésének napjától (1933 szeptember 1.) számított három év elteltével lehet megszüntnek tekinteni.

7. A bíróság az ítéletet rendszerint a tárgyalás határnapján hozza meg és hirdeti ki. Olyan ügyekben azonban, amelyeknél az ítélethozatal hosszabb tanácskozást igényel s más fontos okból is, a bíróság az ítélet kihirdetésére — rendszerint nyolc napnál nem távolabbi — külön határnapot tűzhet ki.

Valamely határozathirdetési határnap elmulasztásának következményei tekintetében az új eljárási szabályok szerint azzal a féllel, aki a határozatot hozatalát megelőző szóbeli tárgyaláson jelen nem volt, a határozatot a jogügyi titkár által hitelesített kiadmány kézbesítésével kell közölni, kivéve, ha a bíróság a tárgyalás bezárása után az ítélet, illetőleg végzés kihirdetésére határnapot tűzött és erre a meg nem jelent felet megidézte. Az ítélet, illetőleg végzés kihirdetését nem akadályozza az, hogy az erre kitűzött határnapon a peresfelek nem jelentek meg.

8. A tanuhoz a fél csak a bíróság *elnökének* engedelmével intézhet közvetlenül kérdéseket. A fél kérdésének megengedhetősége felől — vita esetén — a bíróság dönt.

Ha a bíróság elhatározza a tanu megesketését, úgy írásba kell foglalni és a tanuval az eskü letétele előtt alá kell iratni a valomást.

9. Nem helybenlakó tanu kihallgatása rendszerint az illetékes bíróság útján történik.

Fontos okból azonban a választottbíróság nem helybenlakó tanut is maga elé idézhet. Nem helybenlakó tanu kihallgatásának a választottbíróság előtt való foganatosítását a bíróság attól is függővé teheti, hogy a bizonyító fél kész-e a tanu előállítását magára vállalni vagy a tanukihallgatás költségeit előlegezni.

10. Ha a felek egy vagy több közös szakértő kinevezésében s a szakértők személyében is megegyezni nem tudnak, a bíróság belátása szerint — különös tekintettel a per tárgyának értékére is — vagy egy szakértőt nevez ki, vagy három szakértő alkalmazását rendeli el.

11. A választottbíróság a nem helybenlakó felet, amennyiben eskü alatti kihallgatása válik szükségessé, rendszerint maga elé idézi, ha azonban az ilyen félnek a bíróság előtt való megjelenése aránytalan költséggel, vagy nehézséggel járna, a bíróság az eskü alatti kihallgatás foganatosítása iránt a fél lakóhelye szerint illetékes bíróságot keresheti meg.

12. A perköltségek iránti intézkedés tekintetében az 1911. évi I. tc. harmadik címének tizenhatodik fejezetében foglalt elvek irányadók.

13. A bíróság határozatairól és azok indoklásáról, a bíróság előtt kötött egyességről a kiadványt a jogügyi titkár hitelesíti, a határozatok jogerősségét a kiadványon a jogügyi titkár igazolja.

14. A bíróság az ítéletben vagy az eljárást előtte befejező más határozatban az ügyvédnek díjait és költségeit saját felével szemben *kérelem nélkül is* megállapítja.

15. Ha a felek között egyesség jön létre, a bíróság azt mint bírói egyességet végzéssel nyomban tudomásul veszi; megtagadja azonban a tudomásulvételt, ha ennek törvényes akadálya van.

16. A régi eljárási szabályok 43—49/a §-ai a fentebb ismertetett kivételektől eltekintve, hatályukat veszítették. Dr. Boda Ernő.

Fiatál ügyvédet

563

keresek munkatársul kiváló elméleti és gyakorlati képzettséggel. Részletes ajánlatokat «Társulási lehetőség 6065» jeligére, abszolút diszkréció biztosításával Blockner J. hirdetőjébe, IV., Városház-u. 10. kérek.

Bér- és haszonbérkövetelések lefoglalása.

A bíróságok gyakorlatában mutatkozó egyöntetűségnek hiánya természetes következménye annak a nagyszámú toldásnak, melyen törvényeink az utolsó évtizedben keresztülestek. Amíg ezek az eltérések csak ritkábban felülről jogkérdések megoldásában mutatkoznak, az ítélezés s a nagyrészt ennek folyamán kialakuló jogi meggyőződés egységességét különösképpen nem veszélyeztetik. Amidőn azonban a gyakorlati élet által naponta felvetett jogkérdésekben is különböző álláspontot foglalnak el bíróságaink, ez a körülmény már nemcsak a laikusok, de a jogászok között is jogbizonytalanságot teremt. A nélkül, hogy ennek az állapotnak áldatlan, káros következményeit vázolni kívánám, pusztán a benne rejlő nem vitás veszély egymagában véve, úgy vélem, jogosultságot biztosít az alábbi néhány — ugyancsak mindennapi és különbözőképpen eldöntött jogi kérdéshez fűződő — megjegyzésnek.

Azt hiszem, senki sem vonja kétségbe azt, hogy a bér- vagy haszonbérkövetelés lefoglalása a gyakorlati jogásznak elég sűrűn előforduló feladata. Hogy azonban ez miként történjék, arra nézve bíróságaink álláspontja korántsem egységes. Míg egyik az ily természetű követelés lefoglalására nézve az 1881 : LX. tc. (a következőkben Vht.) 79. §-ának alkalmazását, vagyis a követelésnek ingó módjára való lefoglalását is megengedhetőnek tartja, addig a másik szerint az ingatlan bére vagy haszonbére kizárólag a Vht. 208. és köv. §-aiban szabályozott módon, a telekkönyvi hatóság által az ingatlan haszonvételére elrendelendő zárlat útján vonható végrehajtás alá.

Tán túlnyomónak az a felfogás tekinthető, mely szerint a bér-, illetve haszonbérkövetelés lefoglalása az esedékességig csupán a Vht. 208. §-a szerint történhetik, míg ingó módjára, a Vht. 79. §-a szerint csak esedékesség után, vagyis ha a foglalás időpontjában már lejártak.

Ennek a felfogásnak képviselői azzal érvelnek, hogy a bér-, illetőleg haszonbér voltaképpen nem más, mint gyümölcs, és pedig polgári gyümölcse (fructus civilis) az ingatlannak, mely azáltal áll elő, hogy az ingatlant valamely jogviszony, in concreto bérleti, haszonbérleti viszony tárgyává teszik. Mint gyümölcs pedig a bér vagy haszonbér a lejáratig az ingatlannak alkotórésze, tehát ingatlan, melyet ingó módjára lefoglalni nem lehet. Ez az elméleti álláspont az esedékesség bekövetkezését a «separációval» tekinti egyenlő hatályúnak, mely időponttól kezdve a követelés liquid pénzköveteléssé alakul, melyet mint ilyet ingóságnak kell tekinteni, s ingóság módjára vonható végrehajtás alá is.

Bárminő büszkén mered is az elméletnek ez a következetes szírtje a jogélet hétköznapijai fölé, mégis gyakorta nem elégti ki az embert, főleg ott, ahol gyakorlati kérdések megoldása elé áthághatatlan akadályt emel.

Mutatóul szolgáljon az az eset, amidőn bármi okból biztosítási végrehajtáshoz nyílik jogom, s ennek során pl. a háztulajdonos-adósomnak bérkövetelését szeretném lefoglalni, mint amiből ki-elégítési jogom megnyílt után legegyszerűbben és végrehajtást szenvedőre nézve is legolcsóbban jutok követelésemhez.

A fenti elméleti álláspont szerint ingó módjára a végrehajtást a bérkövetelésre csak esedékesség után foganatosíthatom, amikor is mindig ki lehetek annak téve, hogy mire végrehajtást szenvedő adósa a letiltási rendelvényt kézhez kapja, a bért adósom kezeihez már kifizette. Ha pedig történetesen esedékességlőtti napon fizet, elvileg is lehetetlenné van téve a bérkövetelés lefoglalása, anélkül, hogy e kijátszásra is irányulható magatartás megtorlására bárminő eszköz állana rendelkezésemre. Ugyanakkor azonban a XII. sz. polg. döntvény szerint az ingatlanok haszonélvezetére elrendelt biztosítási végrehajtás esetében, a megkeresett telekkönyvi hatóság a zálogjog előjegyzésével kapcsolatosan a haszonélvezetnek végrehajtási zár alá vételét el nem rendelheti, vagyis a bérkövetelést eszerint az ingatlan haszonélvezetére vezetett biztosítási végrehajtás útján sem vonhatom foglalás alá. Holott kétségtelen, hogy a Vht. nem azért kreálta a biztosítási végrehajtás intézményét, hogy azzal adott esetben célirányosan ne élhessek.

De ettől eltekintve: mennyi költséget, kellemetlenséget, bizonyult eljárást és sokszor tán pótolhatatlan késedelmet tesz adott esetben a zárlat elrendelése és a zárgondnok bevezetése szükségessé ott, hol egy letiltási rendelvény oly egyszerűen célhoz vezet-hetne.

Pedig a tételes alap sem hiányzik a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet (a következőkben R.) 10. §-ának 1. bek.-ben ahhoz, hogy a még nem esedékes bér- vagy haszonbérkövetelés lefoglalásának ez a felette egyszerű módja jogrendszerünkben meghonosodjék, helyesebben újra visszaállítsassék, s szinte érthetetlennek tartom a bíróságoknak a kötelező zárlathoz való merev ragaszkodását. A hivatkozott R. szerint ugyanis az ingatlanárverés napjáig bezárólag esedékessé vált bér- és haszonbérkövetelésre, úgyszintén az ingatlan mindenkor tulajdonosa javára visszatérő időközökben teljesítendő, s e napig esedékessé vált szolgáltatásokra az ingatlanra vezetett árverés nem terjed ki. «Ha az árverés napja előtt esedékessé vált ily követelést *ingók módjára lefoglalták* és a követelés a *lefoglalás után járt le*, annak behajtása és felosztása tekintetében a Vht. 122—126. §-ait kell alkalmazni, kivéve, ha a beszédés, illetőleg a bírói letétbehelyezés előtt az ingatlan haszonvételére jelzálogjog alapján végrehajtási zárlatot foganatosítanak, amely esetben a jelen rendelet 32—34. §-ait kell alkalmazni.»

Ha tehát a R. intézkedik arról, hogy mi történjék abban az esetben, amidőn oly bér- vagy haszonbérkövetelést foglalnak le *ingók módjára*, mely csupán a *lefoglalás után* jár le, s ily körülmények között a Vht. által az ingók módjára lefoglalt követelés behajtása és felosztása tekintetében követendő eljárásnak alkalmazását rendeli, úgy nem lehet többé vitás, vajjon *lehet-e* nem esedékes bér- vagy haszonbérkövetelést ingó módjára lefoglalni. De nem szenvedhet így csorbát az ingatlan haszonvételére végrehajtási zálogjogot, illetőleg végrehajtási jogot nyert jelzálogos hitelezők érdeke sem, mert ha az ingó módjára letiltott bér, illetve haszonbér beszédése, illetőleg bírói letétbe helyezése előtt ezek javára zárlatot foganatosítanak, a felosztás ügyis a R. 32—34. §-aiban meghatározott sorrend értelmében történik.

Dr. Radó Tibor.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Előleg.** Az állandó bírói gyakorlat szerint ugyanis az az alkalmazott, aki a munkaadóval szemben előlegtartozásban van, a szerződésben kikötött járandóságát külön erre irányuló kifejezett megállapodás nélkül teljes egészében nem követelheti, hanem a munkaadónak jogában áll egy bizonyos méltányos összeget a munkavállaló fizetésébe a már részére kifizetett, de elszámolandó előleg összegéből, annak törlesztése céljából, beszámítani. Áll ez abban az esetben is, ha a felvett előleg esetleg a később befolyandó biztosítási díjak után járó jutalékösszegével egészben, vagy részben utóbb fedezést is nyer. (Bp. I., 1933. ápr. 3. P. XXI. 2676/1933.)

2. **Elbocsátási ok.** A felperes azzal a tényével, hogy az alája mint osztályvezető alá rendelt munkásnőkkel az alperesi üzem raktárhelyiségében a munkaidő alatt nemileg közösült, másokat pedig ellenkezésük dacára arra kényszeríteni akart, a főnöki tekintélyt aláásta, a munkásnők közötti fegyelmet meglazította és azokat munkájukban feltartotta. Felperes az alperes bizalmával súlyosan visszaélt tehát, és az alperesi üzem érdekeit kétségkívül veszélyeztette, s ennek következtében az alperes a felperest az 1884 : XVII. tc. 94. § g) pontja alapján jogosan bocsátotta el a szolgálatából azonnali hatállyal. (Kúria, 1933. ápr. 4. P. II. 2655/1931.)

3. **Kilépési ok.** Az alkalmazott azonnali hatállyal kiléphet, ha munkaadójának intézkedései jogait vagy jogos önérzetét sértik oly mértékben, hogy az a szerződéses kötelezettségek nem teljesítésének tekintete alá esik. Ilyen sérelem lehet a jogos ok nélkül való lefokozás is. (Kúria, 1933. márc. 24. P. II. 1582/1931.)

4. **A határozott idejű munkaszerződés meghosszabbítását** a bírói gyakorlat megengedhetőnek tartja, de csak oly kivételes esetben, amidőn a fixhatáridejű alkalmazás egy már a szolgálati idő alatt végzett munka, befejezhető vagy egy előre meghatározott új munka elvégzése céljából vagy a munkaadó vállalatának állandó vállalkozásból időszakos vállalatná átalakulása folytán történik, ellenkező esetben a bírói gyakorlat akkor, amikor a határozott idejű szerződés meghosszabbítása többbizben, különösen, ha az rövid időre és ismételten történik, azt a felmondási jog kijátszására irányulónak, s az 1910/1920. M. E. számú rendelet 23. §-ába ütközőnek tartja, és az ilyen esetekben a fix alkalmazási idő dacára,

az alkalmazott részére a határozatlan idejű szerződéssel járó jogokat, tehát a felmondáshoz való jogot is biztosítja. (Bp. I., 1933. ápr. 1. P. XXI. 12,576/1932.) H. D.

Szemle.

— A tőzsdebíróság helyzetéről és jövőjéről emlékiratot készített a budapesti áru- és értéktőzsde elnöksége. Egészen szokatlan az emlékirat célja és felette szimpatikus. Felhívja a magyar közgazdasági élet tényezőinek figyelmét arra, hogy a tőzsdei bíraskodást veszély fenyegeti, rámutat a bíróság forgalmának jelentékeny csökkenésére, felsorolja a tőzsdebíróság előnyeit a magánválasztott bírósággal szemben: szóval propagandát csinál a bíróság érdekében. A bíróság ügyforgalma a gazdasági válság folytán lényegesen csökkent. 1929-ben 2122 kereset, 1930-ban 1475 kereset, 1931-ben 1271 kereset, 1932-ben 691 kereset érkezett a bírósághoz (egy közgazdasági lap jelentése szerint mindössze 114 per van ez idő szerint folyamatban).

Ez a zsugorodás természetesen kizárólag a gazdasági válság folyamánya.

A bíróságnak szervezete, működése semmi okot sem adott arra, hogy a pereskedő felek tőle elpártoljanak. A bírák a gazdasági élet elsőrangú vezetői köréből állanak, a jogügyi titkárok kara pedig oly jogászokból áll, akik bármely bíróság díszére válnának. A forgalom csökkenése megszüntette az egyetlen kifogást is, mely a perinfláció idejében e kitűnő bírósággal szemben felmerült: az eljárás hosszadalmasságát.

Az emlékirat szerint az 1932-ben érkezett kereseteknek mintegy fele egy hónapnál rövidebb idő alatt nyert elintéztést és csak harmadrésznél kevesebb ügyben tartott az eljárás két hónapnál tovább.

Ha voltak, akik eddig az eljárás hosszadalmassága miatt nem kötötték ki szívesen a tőzsdebíróság illetékeségét, azok most nyugodtan visszatérhetnek ahhoz a bírósághoz, amely most már nemcsak szakszerűség, hanem gyorsaság szempontjából is kifogástalanul működik.

— Bűnvádi perrendtartásunk 383. §-ához. A most hivatkozott törvényszakaszk tudvalevően arról intézkedik, hogy a kir. Törvényszéknek első fokban hozott ítélete ellen kik élhetnek fellebbezéssel. A vádlott terhére használható perorvoslatról rendelkező III. pont szerint *sértett* a felmentő ítélet ellen csak abban az esetben fellebbezhet, ha a vádló az ítéletet megnyugvással tudomásul vette, a *sértett* jogutódja pedig a hivatkozott § 2. a) pontjában meghatározott irányban és feltételek mellett. Egy konkrét esetben, melyben a bűnper folyamatbátétele idején dr. B. O. budapesti ügyvéd a saját személyében szerepelt *sértett* gyanánt: a p...i kir. törvényszék ítélete ellen fellebbezést jelentett be a) a kir. ügyész a vádlott felmentése miatt a BP. 385. § 1. a) pontjában foglalt anyagi semmiségi ok alapján, b) néhai dr. B. O. *sértettnek* a jogi képviselője arra az esetre, ha a kir. főügyész a közvádló által bejelentett fellebbezést visszavonná. Most már aztán az történt, hogy a kir. főügyész az ügyész fellebbezését írásbeli indítvánnyal visszavonta. Maradt most már egyedül a *sértett jogi képviselőjének* a perorvoslata. Ámde az elsőbírósági főtárgyaláson már ez a jogi képviselő bejelentette, hogy dr. B. O. ügyvéd, *sértett* még az elsőbírósági ítélet meghozatalát megelőzően meghalt.

A budapesti kir. ítélőtábla nemrégén meghozott határozatával a néhai B. O. *sértett* jogi képviselője által a vádlott felmentése miatt bejelentett fellebbezést, mint arra nem jogosított egyén által előterjesztett perorvoslatot a BP. 389. §-ának első bekezdése alapján *visszautasította* azon az alapon, hogy az elhalt *sértett* jogi képviselőjének a BP. 383. § III. bekezdése nem ad jogot arra, hogy a

vádlottat felmentő ítélet ellen fellebbezhessen, a *sértett* jogutódjai pedig nem fellebbeztek, de egyébként ezek a törvény szerint nem is jogosultak arra, hogy felmentő ítélet ellen fellebbezéssel élhessenek.

Ilyen esetben tehát az ügy felülvizsgálata nélkül való visszaküldése mellőzhetetlen. Zsoldos Benő.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Valamennyi ügyvédnél átment a köztudatba, hogy Erdős József hirdetési irodája ma már valóságos kiegészítő szervét képezi minden ügyvédi irodának. Ez az iroda modern szervezetségével, közismert pontosságával, függeségével áll kartársaink rendelkezésére, hogy a behajtás nehézségeit tökéletes munkájával megkönnyítse. Felei gondos és becsületes kiszolgálásával elérte azt, hogy kartársaink megtisztelő bizalmának szilárd alapjára helyezkedhetik. Az Erdős-iroda vidéki vagy budapesti hirdetések-nél az eredeti kiadóhivatali árakból 10% engedményt nyújt. (Kivételt a Hivatalos Lap képez, itt 50 fillér kezelési díjat számít fel). Kartársaink önmaguknak tesznek nagy szolgálatot, ha hirdetéseiket az Erdős-iroda útján bonyolítatják le. Erdős József hirdető irodahelyiségei VI., Teréz-körút 35 sz. a. van, telefonszáma 125—58, levélcíme: Erdős-hirdető, Budapest 62. Postafiók 288.

562

HIRDETÉSEK.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntetőtörvényszék elnöke.

Megjelent!

KIADATÁSI JOG

Írta

Dr. SZÁSZY ISTVÁN

egyetemi m. tanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban alkalmazott kir. törvényszéki bíró

Ára füzve 4 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Mindennemű

**természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Felölös szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-ú. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-ú. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felölös kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-ú. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd: Kossuth Lajos és Nyári Pál katonai vizsgálati fogságban. — Dr. Szirmai Zolt budapesti ügyvéd: Jogos fegyverhasználat és kártérítés. — R. I. S.: Mit tartozik az adós záloglevelek kibocsátásának alapját képező törlesztési aranydollár-kölcsönökre jelenleg letétbehelyezni. — Törvénykezési Szemle. Dr. König Endre budapesti ügyvéd: Az új törvénykezési év néhány problémájáról. — Jogirodalom. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 33. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXV. 7.

Kossuth Lajos és Nyári Pál katonai vizsgálati fogságban.

Kossuth nyolc évvel azután, hogy letette volt az ügyvédi vizsgát, nemzetének a nyilvánosságához való jogát védi. Nyilván, mert tudatában volt annak, hogy azok a reformok, melyeket a nemzet történelmében aranybetűkkel szereplő, négy évre egybegyűlt harminckettediki országgyűlés rendi ellenzéke tűzött ki célul, annál gyorsabban fognak megvalósulni, minél hangosabban követeli a közvélemény. Am a kormány megtiltja a diétai tárgyalásoknak sajtó útján való közzétételét, de az "utó" yomati útca... sítását is. Így hát, amikor egy évvel a diéta ber... «Törvényhatósági Tudósítások» címen új vállalkozásba... részben sajátkezűleg, részben meg derék jurátusok keze... másolt példányokban, magánlevelek formájában értesíti olvasóközönségét az egyes kongregációk lefolyásáról, nem mulasztva el soha azok szerepének kellő nyomatékkal való kiemelését, akik — nem tekintve polgári erénynek a meghunyászkodást, — a kormányhoz közelálló pártokkal ellentétben, — az alkotmány sáncainak minél szélesebb keretben való kiterjesztését követelték.

Olvasóinak nagy lehetett a száma, de előfizetőkre csak ú. n. jobb körökben számíthatott, a lap előállítási költségeinek aránylag nagy voltára tekintettel. Lónyay Ilona, férj. Wladár Kristófnának Kossuthhoz írt levele ismeretes. E szerint: «Valami nagyon érdekes újesztendei ajándékkal kívánván kedves férjemet meglepni, igen könnyű volt eltalálni, hogy Uraságod rendszeres hazai tudósításai a legillőbb ajándék lenne, melynek választásában lelkem magát csak tükrözhetné.»

Az előállítás módját tekintve, a nem folyóiratnak egyes számain, Kossuth, mint ismeretes, júl. 1-én kezd a «levelekre előfizetőknek» megküldeni. Forma szerint tehát nem a hírlap nyomtatási ill. kiadási tilalom megszegésével. Viszont József nádorispány a valóban törvényt helyettesítő jog védelmében jár el, amikor a valóban hírlap jellegével bíró leveleknek postán való szállítását betiltja, lefoglalás terhe alatt.

Kossuth az ország vármegyéit hívja föl a nádorispányi rendelkezések elleni tiltakozásra, jöllehet Dubraviczky Simon vicispány úr — a megye közgyűlésének megkerülésével bár — de tudomásul vette és továbbította a nádorispányi rendeletet. Fölhívására közgyűléseken tiltakoznak a vármegyék — Pestnek, a Vezérvármegyének példáján buzdulva, a nádorispányi rendelkezés ellen, egyben azt határozván, hogy ezentúl vármegyei küldöncök útján fogják az előfizetőknek a «leveleket» kikézbessíteni. A lap hát tovább jelenik meg. Az utolsó szám május 7-én. A május 5-re virradó éjjel ugyanis, hivatalos közegek, törvényszerint való felsőbbségüktől, azoknak törvényes hatáskörén belül tett intézkedéseinek megfelelően, (szóval nem «pribékek», amint őket egyes újabberetű tör-

ténettudósok nevezni szokták, főleg azért, mert nem politizáltak!!) Kossuthot a svábhegyi Isten Szeme c. villalakásán elfogták, pesti városi lakásán pedig szabályszerű házkutatást teljesítettek, lefoglalva ez alkalommal a bűnjel gyanánt fölhasználható összes irományokat és bizonyítási anyagot, majd katonai fogdába vetették. A politikai ügyekben mint tudjuk, elsőfokon ítélkező Tábla a már elszenvedett 22 hónapi vizsgálati fogságon felül még 3 évi börtönrre ítélte. A hétszemélyes Tábla a vádlott terhére beadott felbontás folytán a büntetést 4 esztendei börtönbüntetésre emelte fel, mely büntetést azonban, mint tudjuk, az 1839-i amnesztia folytán csak részben hajtottak végre.

Az alább közölt leirat a vizsgálati fogságnak politikai foglyokkal szemben való végrehajtása tekintetében is adalék. Mint látjuk, ebben az esetben katonai fogdában hajtották végre, bár az ügyben nem katonai bíróság ítélkezett.

A föliirat szerint felségsértés esetén (országos jog szerint) polgári egyén is katonai fogdában szokott elhelyeztetni. Ezzel szemben, amint ezt más alkalommal kifejtettem, ifj. nemes Perczel Mórict, a későbbi 48-as generálist, egy Pest vármegye levelestárában 1831-ben iktatott peresomó tanúsága szerint, azért, hogy az 5-ös számú Pattantyus ezredet, éjjel tartott gyujtogató beszédével a még csak tervezett lengyel fölkelésben való részvételre rábírní igyekezett, az ezredkormány intézkedése folytán, ugyanaz az a Zlinszky János központi főszolgabíró, aki Kossuth letartóztatása alkalmával szerepelt, elfogja és a vizsgálati fogságot ez alkalommal is nem az alkotmány szerint illetékes vármegye, hanem a hadbíróság foganatosítja, természetesen katonai fogdában. A RR. az ezen tárgyban tartott kongregacionális jegyzőkönyvek, ill. az ezekben található tiltakozó föliiratok tanúságaként, ebben az eljárásban viszont a nemesi szabadságok megsértését látták. Nem utolsó sorban azért, mert joggal volt föltételezhető, hogy az ily fogságot hadbírói eljárás fogja követni. Végül is azonban a nádorispány hathatós közbenjárása folytán a katonai hatóságok, hosszas föliirati csatározás után, elrendelték mégis az ifjú Perczel szabadlábra helyezését. Első útja a vármegyházában éppen ülésező RR. tanácskozó termébe vezetett. Egykorú szemtanuk elbeszélése szerint, az igaz ügy győzelme fölötti lelkesedés érzete annyira erőt vett a karzati helyeket roskadásig megtöltő közönség tagjain is, hogy nem tudott szem könnytelen maradni.

Törvényeink tökéletesedtek azóta. Joggyakorlatunk színvonala is emelkedett. De az Anyagi Igazság győzelme fölötti örömmünkben melyikünk szeme tudna megkönyyesedni?

A Kossuth vizsgálati fogsága tárgyában kelt, V. Ferdinánd királyhoz intézet felirat szövege egyébként a következő:

Felséges stb.

Jelentés tétetvén előttünk, hogy a Budai katonai fogházban raboskodó Kossuth Lajos felett, hogy szabadságától világos törvény ellen, Felségsértés esetén kívül, és a Polgári hatóság elmellőzésével katonai erő által megfosztatott, oly szigorú őrizet alatt tartatik, hogy nem tsak szülőjének és Testvéreinek vizsgálásától, hanem beteges állapottyában, azon rendes orvosától is, kibon bizodalját helyeztette, megfosztatván, befogatása idejétől fogva a szabad levegőre nem bocsátott.

Ezen minden érző kobelben kitörülhetetlen mély, vonásokkal bé vésett emberi szelidségnek megtapodását bizonyító, ugyan azért szintolly meg lepő, mint a 19-ik század lelkétül idegen esemény valósága fölöl kételkedni első megindulásunk vala; Miután azonban Kossuth Lajosnak pártfogó ügyvédje magának Kossuth Lajosnak vallása után előttünk a dolog valóságát erősítette, el nem hinnünk többé nem lehet.

Mindazonáltal ha mint emberek egyrészt emberársunk szerencsétlenségét érzékeny sajnálkozással értettük, mint polgárokat nem kevés aggodalomba ejte a fenn említett védő ügyészek, további előadása, hogy a Királyi Ügyész,

kinek kíséretében védentét a véle szükséges értekezés végett meglátogatá, általa az érdekelt körülmény eránt megkérdeztetvén, a szükségeseket — Kossuth Lajosnak a szabad levegőre kibocsátása végett részéről megtétetve lenni nyilatkoztatta, a katonai hatóság ellenben kívánságát nem teljesítette: miből következik: hogy a katonai fogház mellybe Kossuth Lajos záratott és az őrizetére rendelve lévő katonaság a Királyi Ügyek Igazgatójától nem függ, hanem amaz különös idegen befolyás alatt álván emez különös és nem a királyi ügyek Igazgatójától származó utasítások szerint munkálkodik.

A katonai erő hol a Polgári társaság Szerkezete nem katonai Kormányon alapul soha a polgári hatóságtól független nem lehet, és ezért eddig az hittük, hogy Kossuth Lajos sorsa is egyedül, bár nem a törvényes, de mégis polgári hatóság által intéztetik, egyébiránt pedig most is erősen megvagyunk győztetve: hogy a katonai karhatalom a jelen esetben egyéb mint a végrehajtott királyi ügyeknek egészen szabad rendelkezésétől függő eszköze nem lehet.

Mivel azonban tudjuk, hogy a királyi Ügyész Kossuth Lajosra nézve egyenlően és csupán a legfelsőbb parancsolatok eszközlője, következésképp semmi rendeltetést legfelsőbb helyben hagyás nélkül tenni nem fogna, a katonai Őrtiszt ellenkezését készek vagyunk annak tulajdonítani: hogy a polgári hatalomtól teljesen elkülönözött helyzetében a királyi Ügyész rendelkezést eszközölésben venni nem meri, még katonai előjárása útján hasonló parancsolatot nem vévén felelősége eránt megnyugtatta nincsen.

Ha pedig megemlékezünk ama szelidséggel telyes rendeletekről mellyek Cs. Királyi Felségednek kormánya által az 1816-ik Esztendőben 23974-ik sz. a. költ Intézkedésben a rabok tartása eránt minden vármegyékhez eszközölésbe vétel végett közre bocsátatták, általában még azon esetben sem ha a fenn előadottak a királyi Ügyek Igazgatójától crednének meg nem győzethetnének arról: hogy azok Csa. Királyi Felséged parancsolatjából történtek volna.

Nem csak törvényeink megsértését, nem csak jussainkban való megkisebítésünket, nem csak alkotmányos szabadságunk Önkényleges megszorítását panaszzoljuk Felséged előtt, hanem azonfelül embertársunk szomorú sorsán való részvét és a szenvedő eránti sajnálkozás is egyszersmind vezérel bennünket ez alkalommal, hogy Csar Királyi Felséged előtt ujjal oly számos kérelmeink után ismételve könyörögjünk és Császári Klyi Felségedet jobbágyi alázattal megkérjük méltóztatassék addig is: míg Kossuth Lajos a f. évnek 3290 szám alatt felterjesztett alázatos felírásunkban előadott okoknál fogva szabadságába vissza fog helyeztetni, ezen talán sehol sem esmért szigorúságot annak uttyán kiadandó kegyelmes parancsolatja által megszüntetni és a még külföldben is meg nem itiltnek körülményeit oly módon kegyelmessen mérsékelni: *hogy tisztességes letartóztatásban nem pedig a büntetésnél — magánál keményebb rabságban légyen.*

Kik egyébiránt s. a. t. Dto 31 August. H.

Az ennek megfelelő végzéses iratok elvesztek.

Dr. Dombóváry Géza.

Jogos fegyverhasználat és kártérítés.

(Megjegyzések a kir. Kúria gyakorlatához.)

I.

A kir. Kúriát többbizben foglalkoztatta az a kérdés: igényelhető-e kártérítés karhatalmi közeg (rendőr, csendőr, pénzügyőr) fegyverhasználatával okozott kárért, ha az illetékes hatóság a fegyverhasználatot jogosnak kimondotta.

A kir. Kúria valamennyi általam ismert esetben — P. VI. 3715 — 1915. — Pj. dtr. II. 204. — P. VI. 8734/1926., P. VI. 2754/1928., P. VI. 5925/1931., P. III. 466/1931. és P. III. 756/1932. — (ez utóbbit I. a Jogi Hírlapban VII. évfolyam 2. sz. 499. eset) a kérdést nemlegesen döntötte el, ismételt elvi élel mondva ki, hogy amennyiben az illetékes közigazgatási (katonai vagy rendőri) hatóság a fegyverhasználatat jogos voltát megállapította, ez a megállapítás az utóbb eldöntésre kerülő kártérítési perben is irányadó és ilyen esetben kártérítés nem igényelhető. A felsorolt határozatok közül az első négy a 49. J. E. H. előtt, az utolsó kettő annak utána keletkezett.

II.

Az előbbi csoportba tartozó — a 49. J. E. H. előtti — határozatok közül a most tárgyalt kérdésre nézve kettő tartalmaz érdemleges indokolást.

a) A P. VI. 8734/1926. sz. esetben a pénzügyőr egy csempészt lelőtt. A kincstár ellen folyó kártérítési perben az Ítéletábla alperes felelősségét megállapította, annak ellenére, hogy az illetékes hatóság a fegyverhasználatot jogosnak találta. A tábla hivatkozással az abban az időben irányadó 198. sz. elvi határozatra, amely szerint a büntetőbíró felmentő ítélete a polgári per bíróját nem köti, megállapította azt, hogy a pénzügyőr az elérni kívánt célt enyhébb eszköz alkalmazásával is elérhette volna és így az öléből származó kár megtérítendő. A kir. Kúria a fellebbezési bíróság ítéletét megváltoztatta, a keresetet elutasította, kimondva, hogy a 198. elvi határozat a fellebbezési bíróság álláspontját nem támogatja, mert ez a határozat csak arra ad módot, hogy a kártérítési per bírósága a tényállást a magánjogi felelősség szempontjából újból megvizsgálhassa és esetleg a felmentő büntető ítéletben megállapított tényállástól eltérő új tényeket is megállapíthasson; nem ad azonban jogot arra, hogy az előzetes eljárásban jogosnak nyilvánított tényeket jogelleneseknek nyilvánítsa.

b) A P. VI. 5925/1931. sz. ítélet pedig azzal indokolja elutasító rendelkezését, hogy a bíróság a polgári ügyek előkérdéseként jelentkező közigazgatási hivatali cselekmények jogszerűségét általában vizsgálat tárgyává teheti ugyan; ha azonban kivételesen az ilyen cselekmény jogosságának megállapítására hivatott külön közigazgatási szerv van létesítve és ez szabályszerűen eljárva, a cselekmény jogosságát megállapította, ez többé vitássá nem tehető.

c) A 49. J. E. H. meghozatalát követően hozott, a kárkövetelést változtatlanul elutasító ítéletek indokolása módosul.

A P. III. 466/1931. számú ítélet megokolásából:

«A kir. Kúria a 49. sz. döntvényben félre nem érthető szabattossággal jelentette ki, hogy amennyiben a magánjogi igény érvényesítésének jogalapja vagy feltétele a büntetőbírósnak elítélését tartalmazó jogerős ítélete, akkor a polgári bíróság a különleges jogszabály tartalma szerint kötvé van a büntetőbíró ítéletéhez. Természetesen ilyen különleges jogszabály esetében a polgári bírót kötvé van a felmentő határozat ténymegállapításához is, mert a kártérítés jogalapja vagy feltétele csak az elítélés (marasztalás) lehet. Ebből folyóan a fegyverhasználat jogosságát a katonai hatóságok mindenkivel szemben joghatályos módon döntenek el és a polgári bíróság nem bocsátkozhatik annak vizsgálatába, vajjon a magánjogi kártérítés szempontjából a kérdésben forgott fegyverhasználat nem minősíthető-e jogellenesnek.»

A P. III. 756/1932. sz. ítélet pedig ezt a gondolatmenetet következőképpen egészíti ki:

«Igaz ugyan, hogy az 1886: XXI. tc. a kártérítési igény érvényesítését előzetes fegyelmi határozattól függővé nem teszi, de állandó a kir. Kúriának gyakorlata abban, hogy amennyiben az illetékes közigazgatási (katonai vagy rendőri) hatóság a fegyverhasználatat jogos voltát megállapította, ez a megállapítás az utóbb eldöntésre kerülő kártérítési perben is irányadó. (Kúria P. V. 8734/1926., P. VI. 2754/1928., P. III. 466/1931. és P. VI. 5926/1931.)»

III.

Ezeknek az indokolásoknak mind a három csoportja aggályos. A 198. elvi határozat szövege, amely szerint «csakis az esetben, ahol a büntetőbíró a terheltnek bűnösségét megállapította, nem találta, lehet hivatva a polgári bírót arra, hogy a tárgyként tett cselekmény, vagy mulasztás tárgyában a polgári jogi felelősség megállapításának kérdésében a felmentő büntetőbíró határozat tartalmától eltérően is ítélezhessék», mint a kir. Kúria mondaná, «félre nem érthető szabattossággal» éppen arra jogosítja fel a polgári per bíróját, hogy a megállapított tényeket a büntető határozattól eltérően minősítse, hogy azonos tényállásra a magánjogi felelősségnek a büntetőjogi elterő szabályait alkalmazza. Ez mint nagyobb jog, természetesen involválja azt is, hogy eltérő tényeket is megállapíthasson; a döntvény azonban akkor, amikor az eltérő határozatot a vád tárgyként tett cselekmény vagy mulasztás tekintetében engedi meg, nem ezt, hanem éppen azt a jogot emeli ki, hogy a polgári bírót a büntető- és polgárjogi beszámítás eltérő természeténél fogva ugyanazt a tényt eltérően értékelje.

A P. VI. 874/31926. sz. határozat indokolása ezek szerint ellentmondásban van a 198. sz. elvi határozattal.

ad b) Ez az indokolás, úgy látom, össze nem tartozó dolgokat von egybe. Az a jogszabály ugyanis, amely szerint a törvényes hatáskörben eljáró közigazgatási hatóságok határozatainak helyességét a bíróság felül nem bírálhatja, — csak olyan esetben irányadó, amikor közvetve, vagy közvetlenül magának a kérdéses közigazgatási határozatnak érvényét tesz a perben vitássá. Pl. amikor szerződést támadnak meg azon az alapon, hogy az ügylet nem állott a kiskorú érdekében és így nem lett volna gyámhatóságilag jóváhagyható. Nem lehetett azonban irányadó még a 198. sz. elvi határozat hatálya idején sem olyan kártérítési perben, ahol a magánjogi igény nem a közigazgatási határozat érvénytelenségén alapul, hanem ahol a közigazgatási döntés (a fegyverhasználat jogosságának megállapítása) és a polgári határozat között csak az elbírálandó tényállás azonossága teremt összefüggést. Ilyenkor ugyanis a közigazgatási határozat a polgári perhez való viszonyában logikailag nem különbözik a polgári pert megelőző büntető pertől: itt is, ott is arról határoz a hatóság, megvalósítja-e valamely bűncselekmény tényállását a kérdéses cselekmény vagy sem. (Hogy a jogkövetkezmények mások marasztaló büntető, mint

marasztaló közigazgatási határozat esetén, e részben közömbös, ennek a kapcsolatos magánjogi igényre befolyása nincs.)

Egyébként úgy hiszem, nem helyes a kir. Kúriának a fegyverhasználat jogosságának kérdésében döntő eljárásra vonatkozó szemlélete sem. Itt nincs szó önálló közigazgatási eljárásról, hanem (l. az 1912. «Utasítások a m. kir. csendőrség számára» 12. §-át) inkább egy a vádtanácsi eljáráshoz hasonló, a büntető eljárás előkészítő stádiumához tartozó eljárásról. Az idézett utasítás szerint, miután a tényállást hadbírói jelentés megállapította, ennek alapján egy hadbíróból és két csendőrtisztből álló tanács esetleg a terhelt meghallgatása nélkül dönt és ha a fegyverhasználat jogosságát látja megállapítandónak, «a honvédbíróságnál dívó megszüntetési határozat alakjában» megszüntető végzést hoz, ha ilyen határozat nem hozható, javaslatára a csendőrkerületi parancsnok vizsgálatot rendel el. Tehát: megszüntető végzés (Bp. 264. §) vagy vizsgálat elrendelése (Bp. 262. §).

A megszüntető határozatot a polgári per bírójára kötelezővé tenni ugyanakkor, amikor maga a megszüntető határozat híján meginduló büntetőügyben hozandó határozat nem prejudikál, ezek szerint annyi, mint nagyobb jelentőséget tulajdonítani a vádtanács határozatának, mint a kir. Kúriáénak. Nem is szólva arról, hogy az Utasítás semmilyen közelebbi rendelkezést a tényállás hadbírói megállapítására vonatkozóan nem tartalmaz, úgyhogy az még azon perjogi garanciák nélkül történik, amelyek a polgári büntetőeljárásban a vádtanácsi határozatok alapját képező nyomozásnál, illetőleg vizsgálatnál irányadóak.

ad c) Ez a határozat a bírálatot még fokozottab mértékben kihívja.

A 49. sz. jogegységi határozatban említett kivétel nyilvánvalóan csak olyan esetekre vonatkozik, amikor különleges jogszabállyal fogva a magánjogi anyagi igény tényalapjához tartozik a marasztaló ítélet, azaz, ahol büntető ítélet nélkül, amennyiben a büntető eljárás lefolytatása egyáltalában lehetséges, magánjogi igény nem érvényesíthető (l. fent b) alatt ugyanezt a közigazgatási határozatra vonatkozóan). Kiderül ez a döntvény szavaiból, de egyenest kétségtelenné válik a döntvény által felhozott példák: házasság felbontása ötévi fegyházat vagy börtönt megállapító ítélet alapján; OTI tag kártérítési igénye a munkaadóval szemben, ha ennek vétkességét büntető ítélet állapította meg, kártérítési kereset a bírák ellen, amelynél a keresetőséget a fegyelmi bíróság határozata állapítja meg.

Márpedig maga a tárgyalt 756/1932. sz. határozat állapítja meg, hogy az általa eldöntött esetben irányadó 1886:XXI. tc. ilyen rendelkezést nem tartalmaz.

A kir. Kúria ilyen jogszabály híján korábbi gyakorlatára hivatkozik (amelyet előbb ismertettem volt), amely szerint a közigazgatási hatóság határozata, amely a fegyverhasználatat jogos voltát megállapította, a polgári bíróságra irányadó. Úgy látszik, abból indul ki, hogy ez a korábbi gyakorlata szokásjogot teremtett és ez pótolja a döntvény említette speciális jogszabályt.

Holott: 1. a korábbi ítéletekben megnyilvánuló gyakorlat csak perjogi bizonyítási szabályt mondott ki, kötött bizonyítást statuált a kár jogalapja tekintetében olyankor, amikor a polgári pert a fegyverhasználat jogosságára vonatkozó eljárás előzte meg. Olyan korábbi döntés, amely az ilyen kárigény létezését kötné a közigazgatási eljárás lefolytatásához és az ebben hozott quasi marasztaló határozathoz, nincs és nem is kétséges, hogy ilyen esetekben kárigény érvényesíthető akkor is, ha a fegyverhasználat jogossága tárgyában eljárás nem is volt. Így tehát az említett joggyakorlat akkor sem pótolhatná az olyan jogszabály hiányát, amely a kárigényt anyagjogilag büntető ítélettől tenné függővé, ha

2. egyáltalában helye lehetne annak, hogy bírói gyakorlat létesítsen olyan «tisztára tételes szabályt», hogy valamilyen magánjogi igény csak előzetes marasztaló közigazgatási vagy büntető határozat esetén érvényesíthető. Végül pedig

3. figyelmen kívül hagyja a kir. Kúria, hogy ezek a korábbi határozatok a 49. J. E. H. hatálybalépése előtt keletkeztek. Nem felelnek meg ugyan (lásd fent) az akkor hatályos 198. sz. elvi határozatnak sem, mégis miután ez a határozat bizonyos vonatkozásban irányadónak vette a megelőző büntető ítélet megállapítását, nem voltak olyan kivételes jogszabálynak tekinthetők, amely tovább él akkor is, amikor már a 49. J. E. H. a magánjogi igény teljes függetlenségét mondotta ki a büntető per megállapításaival szemben.

IV.

Mindezek alapján úgy hiszem, a kir. Kúria ismertetett gyakorlata nem helytálló és indokoltnak látszik, hogy a 49. sz. jogegységi határozat a magánjogi kártérítési igényekre olyankor is alkalmaztassék, amikor az illetékes közigazgatási hatóság a kárigény alapját képező fegyverhasználat jogosságát megállapította.

V.

Nem hagyható szó nélkül a 756/1932. számú ítéletnek az a kiemelése sem, amely szerint «ezen gyakorlata kifejlesztésénél a kir. Kúriát annak megfontolása vezette, hogy a karhatalom (csendőrség, rendőrség) célja és feladata az állam érdekeinek mindenirányú biztosítása». A karhatalom rendeltetésének ebből a kétségtelenül helyes megállapításából a kir. Kúria által inaugurált most ismertetett gyakorlat nem következik. Idézett megállapításával a kir. Kúria nyilván nem olyasmit akart kifejezni, mintha közérdekű jellegénél fogva a karhatalom működését — in concreto a fegyverhasználat jogosságát — nem a jogszabályok szigorú szemelött tartásával, hanem esetleg más, oppurtunitási szempontok szerint kellene az arra hivatott katonai hatóságnak elbírálnia és hogy az ilyen netáni kabinetjustic-ot a karhatalom közérdekű jellegére tekintettel a polgári bíró respektálni tartoznék. Ha pedig a kir. Kúria deklarációját úgy értelmezzük, mint ahogy azt egyedül értelmeznünk szabad, hogy t. i. a fegyverhasználat jogosságát eldöntő hatóság határozatát amúgyis a közérdekből alkotott vonatkozó anyagi és eljárási jogszabályok szigorú szem előtt tartásával hozza, úgy ismét nehezen érthető a kir. Kúria által ehhez fűzött következmény; hiszen pl. a kir. Kúria is mindenkor a közérdeket óvja és a jogszabályokat alkalmazza ítékezésében, a 49. J. E. H. értelmében mégsem kötik büntető tanácsának ítéletei a polgári per bíróját. Így alig érthető, miért illesse több jog pl. a csendőrparancsnokot, mint a kir. Kúriát.

VI.

A 756/1932. sz. alatt eldöntött esetben a tényállás az volt, hogy a rendőr letartóztatás foganatosítása közben fegyverét használva, szemén megsebesített egy 30—40 lépésnyire álló kis gyermeket. Mert a közigazgatási hatóság a fegyverhasználatot jogosnak kimondotta, a kir. Kúria a keresetet elutasította, kiemelve, hogy a Tábla azt a bizonyítási indítványt, amely szerint a rendőr fegyverét még akkor is használta, amikor erre szükség nem volt, a fenti elvi álláspontnál fogva helyesen utasította el.

Feltéve már most, hogy a kir. Kúria elvi álláspontja a fegyverhasználat kérdésében általában helyes volna, felvetődik az a kérdés, irányadó lehet-e ez a gyakorlat olyan esetben, amikor a sértett olyan harmadik személy, akivel szemben a fegyverhasználat nem szándékoltatott.

Nem ismerem a katonai, illetve rendőrhatalóságok gyakorlatát a fegyverhasználat kérdésében. Az «Utasítások a magyar kir. csendőrség számára» idevonatkozó 12. §-a azonban nem látszik kizárni azt, hogy az erre illetékes bizottság csupán azt vizsgálja, vajjon jogos volt-e a fegyverhasználat azzal szemben, aki arra okot adott («aki... a csendőrt erőszakosan megsérti..., fenyegeti... ellenszegül»), de ne kutassa azt, nem volt-e a sértővel, fenyegetővel, ellenszegülővel szemben jogos fegyverhasználat gondatlan harmadik személyekkel szemben. Adott esetben lehetséges, hogy a rendőr jogosan használta fegyverét a letartóztatásnak ellenszegülő katonaszökevényvel szemben és így ha őt találja, felelősségre nem vonható; mégis, ha a célzásnál jobban vigyáz, elkerülhetné volna harmadik személy sérülését. Ha a közigazgatási hatóság vizsgálata erre nem terjed ki, úgy illogikus volna, hogy határozata mégis kiterjedjen a harmadik sértetre és ő a vétkesség bizonyításában megakadályoztassék.

VII.

A P. III. 756/1932. sz. ítélettel eldöntött esetben az Ítéletábla a kincstárt méltányosság alapján kártérítésben marasztalta. A kir. Kúria ezt azzal az indokolással mellőzte, hogy adott esetben az 1881. évi XXI. tc. 43. §-a (a fővárosi rendőrségről szóló törvény, illetve (a káreset idején a rendőrség még nem volt államosítva) a törvényhatóságokról szóló törvény 89. §-a értelmében a rendőr,

mint törvényhatósági alkalmazott által okozott kár megtérítésének csak szándékosság, vagy vétkes gondatlanság esetében van helye.

Ez a megállapítás — úgy tetszik — alapján téves.

Az idézett törvényhely ugyanis a vétlen felelősséget nem zárja ki.

Amennyire látom, a 80-as évek jogszolgáltatása ezt a fogalmat csak annyiban ismerte, amennyiben azt speciális jogszabály (1874. évi XVIII. tc.) előírta. A Zlinszky-féle magánjog 1883-ban megjelent 2. kiadása pl. a vétlen felelősség fogalmát még csak meg sem említi, az 1874 : XVIII-ra vonatkozó szabályokat mint valami egyedülálló tételes specifikumot tárgyalja, szóval sem említve, hogy ebben a kártérítés általános szabályaitól eltérő, esetleg tágabb körű alkalmazásra igényt tartó jogelv nyilvánul meg. A polgári törvénykönyv tervezetének indokolása (4. kötet 617. oldal) az 1778. §-hoz (megfelel az Mjt 1737. §-ának, amely a méltányosságon alapuló kártérítés szabályát mondja ki) fűzött indokolásban a bírói gyakorlatból csupán egy 1897-ből (161. sz. EH.) és egy 1898-ból való határozatra utal.

Mindez kizárja azt, hogy az 1886 : XXI. tc. idézett rendelkezése a kártevő vétlen felelősségét akarta volna kirekeszteni.

Az 1886 : XXI. tc. 89. §-a egyedül és kizárólag a könnyebb gondatlanságon alapuló felelősséget kívánta kikapcsolni, amikor káralapképen szándékot, vagy vétkes (mai terminológiával súlyos) gondatlanságot követel meg. Erre a különbségtételre szükség lehetett, mert hiszen magánjogunk a római jogtól eltérően, amely az egyes causákra vonatkozóan külön-külön határozta meg, vajjon csak dolusért, vagy culpa lataért, vagy levisért is felelni kell-e, — általában mindennemű vétkesség esetén kártérítésre kötelez. De nem vonatkozhatott ez a kitétel az akkor gyakorlatilag még nem létező vétlen felelősségre.

Nem is szólva arról, hogy ha a törvény ezt a szembeállítást célozta volna, úgy általában vétkességről, nem pedig szándékról és vétkes gondatlanságról, tehát a vétkességnek csupán két esetéről szólt volna.

De még ha mai törvényben fordulna elő ez a kitétel, sem volna helyes azt úgy értelmezni, ahogyan ezt a tárgyalt ítélet teszi. Jogunk elvileg még ma is a vétkességen alapuló felelősség álláspontján van ; — vétlen felelősségnek — hacsak nem speciális jogszabályon alapul, — csak «az eset körülményei», «a bíró belátása» szerint «méltányos esetekben» van helye. Ha mégis valamely törvény ezt a hézagpótló, kivételes felelősséget, — amely ugyan mai gyakorlatunkban minden deliktualis kártétel esetén, de mindenkor csak mint kivételes szabály fog helyt, akarta volna kizárni, úgy nyilván nem az általános szabályt : azt, hogy kártérítésnek csak vétkesség esetén van helye, hangsúlyozná, hanem kifejezetten a kivételes szabály alkalmazását tiltaná meg.

VIII.

Külön tanulmányt igényelne azoknak a jogszabályoknak ki-merítő összeállítása, amelyek a kincstárt és egyéb köztestületeket mint hitelezőt és adóst egyaránt kivételes elbánásban részesítik. Csak példaképpen említem : az ártatlanul elszenvedett előzetes le-tartóztatás stb. miatti kártalanítást, amelynek összegét az igazság-ügyminiszter, tehát adós képviselője állapítja meg (Bp. 587.), — a valorizáció kizárását a kincstárral szemben, a bírói letétek kama-tozatlan voltát, a közalkalmazottakért való felelősség másodlagos voltát, nem is szólva az adóügyi privilégiumokról, (magasabb kamat, szélesebb körű beszámítási jog).

A fiskus érdeke — az államvagyon érintetlensége, illetve gya-rapodása, — kétségtelenül fontos szempont. Azonban ennek a szem-pontnak bizonyos mértéken túl való érvényesítése demoralizáló hatású lehet. Különösen olyan esetben, amelyekben a kincstár mint magánfél áll szemben polgáraival, könnyen igazságtalanság, a törvény előtti egyenlőség sérelmének érzetét keltheti.

Ezért kívánatos volna, hogy legalább a bírói gyakorlat ne szaporítsa ezeknek az eseteknek a számát, különösen olyankor, amikor a magyarázandó jogszabályból ez az értelmezés legalább is kényszerítő erővel nem következik. Így talán nem kellett volna a vétlen felelősséget kizárni a fent tárgyalt esetben, ahol az állam-hatalom egy egész életre nyomorékká tett kisgyerekekkel került szembe.

Dr. Szirmai Zsolt.

Mit tartozik az adós záloglevelek kibocsátá-sának alapját képező törlesztéses aranydollár-kölcsönökre jelenleg letétbehelyezni.

A napisajtó e tárgyban megjelent kevésbé szakzerű és félre-értésekre alkalmas adó cikkei, valamint a rendeletgyártásnak túl-tengése és bonyolultsága szükségessé teszik, hogy eme kérdésnek áttekinthető jogászai képét adjuk.

A záloglevélkölcsönök kötelezvényei kifejezetten úgy rendel-keznek, hogy «dollár alatt mindenütt az Amerikai Egyesült Államok-beli dollár értendő, mely a 15-0463 gramm színaranyat tartalmazó tízdolláros aranyérmének egytizedrésze». Nem vitás tehát, hogy ily kikötések fennforgása (esetében a hitelezőnek adósával szemben aranyban, illetve aranyérmében meghatározott követelése áll fenn. Már pedig az ú. n. aranykövetelések tekintetében a 410/1932. M. E. és az ezt meghosszabbító 1210/1933. M. E. sz. rendeletek azt tar-talmazzák, hogy : 0-26315789 gramm finom arany egyenlő 1 arany pengővel.

Ennek a megállapításnak a konklúziója pedig annyit jelent, hogy : $15-0463 : 0-26315789 = 5-7176$, vagyis egy aranydollár egyenlő 5-7176 pengővel.

* * *

Fentiek előrebocsátása után felmerül tehát a kérdés, hogy mit és mennyit tartozik ma az adós az annuitásokra fizetni. E tárgy-ban az ú. n. transzfer-rendeletek (6900/1931. M. E. és 1290/1933. M. E.) intézkednek, kimondván : «Kötvények és záloglevelek ki-bocsátásának alapjául szolgáló kölcsönök lejárt vagy lejáró kama-tát és annuitását adós jelen rendelet hatályának tartama alatt — anélkül, hogy a hitelező bármely jogát jelen rendelet hatályának megszűntén túl érintené — pengőben köteles a záloglevél kibocsátó-jánál letenni és az ellen az adós ellen, aki a megfelelő összeget pengőben letette, a jelen rendelet hatályának tartama alatt a tar-tozás miatt bírói eljárást indítani nem lehet.» (6900/1931. M. E. rend. 3. § első bek.)

A 6900/1931. M. E. sz. rendelet 3. § második bekezdése pedig kifejezetten eltiltja, hogy ezen rendelet hatályának tartama alatt adós a rendes törlesztést meghaladó fizetést teljesíthessen és hitelező ilyet elfogadhasson. A 6900/1931. M. E. sz. rendelet hatályát a kormány az 1290/1933. M. E. sz. rendelettel 1933. december 22-ig meghosszabbította.

A fenthivatkozott «letétel» mérve tekintetében a 450/1933. P. M. sz. rendelet intézkedései vannak jelenleg hatályban, amely szerint : «6900/1931. M. E. sz. rendelet 3. §-a alá eső kölcsönöknél adós a kikötött kamatra a fennálló tőketartozás 5%-át és ezenfelül az annuitásban foglalt kezelési költségnek, jutaléknak, más efféle járulékoknak ellenértékét köteles a kikötött időpontokban és részle-tekben a záloglevelek vagy kötvények kibocsátójánál pengőben letenni.»

Ez az ú. n. csökkentett annuitás azonban csak a fizető adóst illeti meg, mivel a 450/1933. P. M. sz. rendelet szerint, «ha az adós letételi kötelezettségét teljesíti, a törlesztő-tervben egyébként meg-állapított kötelezettségei 1933. december 22. napjáig bezáróan nem járnak el.»

Nem vitás tehát, hogy a nemfizető adóssal szemben hitelező ezek folytán jogosítva van a teljes lejárt törlesztési részletet perelni.

* * *

A 7600/1933. M. E. sz. rendelet szabályozza a 450/1933. P. M. sz. rendelet szerint letendő dollár összegek pengőre való átszámítási módját, mégpedig olykint, hogy az adós a dollárnak a letételt közvetlenül megelőző köznapon közzétett Magyar Nemzeti Bank hivatalos áruárfolyamon számított ellenértékét köteles pengőben hitelezőnél letenni. Kimondja azonban ez a rendelet azt is, hogy ha a lejárat napját közvetlenül megelőző köznap árfolyama magasabb, mint a letételt megelőző köznap áruárfolyama, úgy az előbbi árfolyam irányadó az átszámításra. Ez a rendelet a kihirdetésnek napján, tehát 1933. július 15-én lépett életbe, visszaható hatálya nincsen (7600/1933. M. E. sz. rend. 2. §), tehát minden kétségen felül áll, hogy intézkedései csak az életbelépését követőleg lejárt részleteknél vehetők figyelembe. Ezt a nem vitás álláspontot igazolja a Magyar Nemzeti Banknak a Budapesti Közlöny 1933. augusztus 15-i számában megjelent hirdetménye, mely szerint 1933. július 1-én lejárt dollárzáloglevelek szelvényeit 5-7176-tal, tehát aranyparitáson rendeli beváltani. A csökkentett részletek

papírdollár árfolyamon csak akkor fizethetők, ha az esedékesség 1933. július 15-ét követőleg áll be. A korábban lejárt részletek ezek szerint aranydollár árfolyamon teendők le.

* * *

Az 1290/1933. M. E. sz. rendelet 5. §-a kifejezetten azt tartalmazza, hogy vagyonnak, vagyontömeggnek bírói felosztása esetén nem alkalmazhatók a 6900/1931. M. E. sz. rend. intézkedései. A *tőkehátralék* tekintetében tehát a transzferkorlátozások így esetben nem állnak fenn. Ellenben az 1931. dec. 23-tól 1933. dec. 22-ig terjedő időben lejárt *annuitásokra* és kamatokra hivatkozott rendelet bírói felosztás esetére is olyként intézkedik, hogy ezeket teljes összegben számításba kell ugyan venni, de a hitelezőnek kiutalni csak annyit lehet, amennyit az adósnak a transzferrendeletek értelmében le kellett volna tennie, a többletet további intézkedésig bírói letétben kell visszatartani.

Ez az intézkedés gyakorlatilag sok félreértésre adott alkalmat, újabban azonban a 450/1933. P. M. sz. rendelet helyes értelmezése folytán a bíróságok (ha az adós nem teljesít, úgy a hitelező a teljes részletet követelheti) a *tőkehátralék*on felül az összes lejárt részleteket teljes egészében sorozzák és kiutalják. E gyakorlat okszerűségét indokolja az a körülmény, hogy ha a fennálló rendelkezések értelmében késedelemkor az egész annuitás esedékessé válik, akkor nem lehet vitás, miszerint *késedelem esetén* a leteendő összeg csakis a teljes és nem a csökkentett *annuitás* ellenértéke lehet. Az átszámítás pedig így esetekben úgy történik, hogy a *tőkehátralék* és az 1933. júl. 15-ét megelőzőleg lejárt annuitások aranydollár árfolyamon, az 1933. júl. 15-ét követőleg lejárt részletek pedig papírdollár árfolyamon vétetnek számításba.

* * *

A valóságban tehát az a helyzet, hogy csupán az 1933. július 15-ét követően lejárt annuitások számíthatók papírdollár árfolyamon, míg a korábban lejárt annuitások és a *tőkehátralék* tekintetében a szerződő feleknek aranydollárban eszközölt ú. n. aranybelső érték megállapodása teljes egészében érintetlenül fennmarad.

R. I. S.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új törvénykezési év néhány problémájáról.

Az eddigi előjelek szerint ítélve, a most kezdődő évadban komoly feladatok várnak bíróságainkra a járadék-kötelezettségek mérvének újból való megállapítása körül. Ez alkalommal azonban nem a járadékot élvezők fordulnak a bírósághoz, mint az infláció éveiben és kéri a járadékok felértékelését, dacára annak, hogy pengőnk aranyértékének 30 %-os csökkenése folytán, első látásra ez is indokolt volna, hanem, bármilyen paradoxnak is hangzik, a mult előjelei szerint ítélve, a járadék fizetésére kötelezettek fogják mindsűrűbben igénybe venni bíróságainkat és kérni, hogy kötelezettségük, amely a pengő aranyértékének csökkenése folytán 30 %-al már automatic devalválódott, még ezen mértéken túl, tehát névértékben is csökkentessék. Azért valószínű az ilyen irányú perek elszaporodása, mert egyes esetekben a járadék csökkentésére irányuló keresetek a multban teljes sikerrel jártak, sőt 432/1932. számú döntésében a kir. Kúria I. polgári tanácsa is már abban az irányban foglalt állást, hogy a járadék-kötelezettségek mértékének csökkentése a jelenlegi gazdasági viszonyok között indokoltnak mutatkozik. Legfelsőbb bíróságunk egyrészt a P. H. T.-ba 868. szám alatt felvett elvi határozatban is kifejtett azon kúriai gyakorlatra való hivatkozással jutott erre az eredményre, mely szerint úgy a bírói ítélettel, mint a bírói egyezséggel, mint végül a feleknek peren kívül létrejött megegyezésével megállapított járadékok megváltoztathatók utólag, ha ez gazdasági szempontból indokoltnak mutatkozik, másrészt azzal indokolta fent előadott elvi álláspontját, hogy az életszükségleti cikkek árának csökkenése folytán a megélhetés a közelmultban olcsóbbá vált. A kir. Kúriának ezen 432/1932. számú döntése ugyan ezidőszerint az elvi határozatok sorába még felvéve nincs, de az a körülmény, hogy a döntést a kir. Kúria I. polgári tanácsa, a kir. Kúria elnökének vezetése mellett hozta, igen valószínűvé teszi, hogy a kir. Kúria egyéb esetekben, úgyszintén a kir. Ítéltáblák, kir. Törvényszékek és kir. Járásbíróságok is magukévá fogják tenni a kir. Kúriának

azon álláspontját, hogy a járadék-kötelezettségek a gazdasági viszonyok eltolódása folytán leszállítandók. Ezért amint már említettük, igen valószínű, hogy a közel jövőben a járadék-kötelezettségek csökkentésére irányuló perek egész sora fog megindulni.

Ellentétben azzal a munkatöblettel, amely a fentiek szerint azokra a tanácsokra, illetve bírákra vár, akik a járadékok csökkentésére irányuló pereket tárgyalni fogják, a kereskedelmi, nevezetesen cégjogi pereket tárgyaló bírák és tanácsok esztendeje csendesnek ígérkezik. A gazdasági válság folytán már a multban is meglehetősen apadt a közkereseti és betéti társaságok vagyon-illetőségeivel kapcsolatos jogviták száma és az igazgatósági tagok elleni kártérítési keresetektől eltekintve, a részvényjoggal összefüggő perek is lényegesen csökkentek. Ezen utóbbi körülményhez nézetünk szerint nagymértékben hozzájárult, hogy a pertárgy értéke a közgyűlési határozatok megsemmisítésére irányuló pereknél a Te. életbeléptetése alkalmával 2000 P-ről 5000 P-re felemelve lett. De nem szabad megfeledkeznünk, ha a megtámadási keresetek csökkenésének okait vizsgáljuk, arról a legutolsó év folyamán napvilágot látott, a részvénytársaságok évi mérlegének szerkesztésére vonatkozó rendeletről sem, mely a tartalékolásokat úgyszólván korlátlan mértékben lehetővé teszi, ami által a részvényeseknek a legutóbbi tíz év judikaturája által már-már elismert, az évi nyereség felosztására irányuló joga, az ú. n. osztalékhoz való jog teljesen illuzórikussá vált; így tehát ezidőszerint ilyen irányban sem lehet megtámadási keresetet sikerrel folyamatba tenni. Most azonban előreláthatólag meg fognak szűnni a részvényesek által még sporadikusan folyamatba tett azok a perek is, amelyek a részvénytársaságok évi mérlegével összefüggő közgyűlési határozatainak megsemmisítésére irányulnak. Legfelsőbb bíróságunk ugyanis ilyen irányú megtámadási perek esetében azt a gyakorlatot követi, hogy a felperesként fellépő részvényesnek már a keresetlevélben meg kell jelölnie a mérlegnek, illetve a mérleg alapjául szolgáló összesítéseknek mindazon tételeit, amelyeknek helyességét kifogás tárgyává teszi. (Kir. Kúria P. IV. 4113/1931.) Tisztelettel kérdezzük már most a nagyméltóságú kir. Kúriától, vajjon az üzletvezetéstől teljesen távol álló részvényeseknek módjukban állhat-e az évi mérlegnek, illetve annak alapjául szolgáló, de általuk soha még csak nem is látott összesítéseknek egyes tételeit felsorolnia, mint azt a most említett kir. Kúriai határozat kívánja. Szerény nézetünk szerint e tekintetben a válasz csakis nemleges lehet, ami egyértelmű azzal, hogy a kir. Kúria jogi álláspontja folytán azon részvényesek számára, aki a társaság könyvelési tisztviselői között kémeikkel nem rendelkeznek, az évi mérleggel összefüggő közgyűlési határozatok megtámadása lehetetlenné van téve. Márpedig, bármennyire is védelemre szorulnak a jelenlegi gazdasági krízisben az alkalmazottak és munkások ezreinek megélhetést nyújtó részvénytársaságok, az évi mérleggel összefüggő közgyűlési határozatok megtámadásának kizárása aligha lehetett legfelsőbb bíróságunk intenciója. A megoldásra váró probléma kétségen kívül nehéz. Távol áll tőlünk is a szándék, hogy lehetővé tétessék az egyes részvényesek számára a közgyűlés évi mérlegre vonatkozó határozatainak oly módon való megtámadása, hogy a részvényes keresetlevelében, mint bizonyítékra, csakis a társaság üzleti könyveire hivatkozzék, a nélkül, hogy adatokkal alátámasztani, avagy csak valószínűsíteni is tudná, hogy az évi mérlegnek általa megjelölt tételei a mérlegvalódiság elvével valójában ellentétben állanak. Ha ugyanis ez a kívánság, amely a kisrészvényesek köréből már több ízben elhangzott, valósággá válna és ha ilyen esetekben a a részvénytársaság a bíróság által üzleti könyveinek és levelezésének felmutatására köteleztetnék, úgy egyrészt illuzórikussá volna téve minden üzleti titok, másrészt az egyes részvénytársaságok ki volnának szolgáltatva a szegényjogon perlekedő részvényesek állandó zaklatásának. Ennek dacára azonban mégsem oszthatjuk teljesen a kir. Kúriának P. IV. 4113/1931. számú ítéletében elfoglalt álláspontját. Igaz ugyan, hogy már a Polgárjogi Határozatok Tárában 339. szám alatt felvett 370/1904. számú kúriai határozat is azt a jogi felfogást követi, hogy a K. T. 175. §-a kizárja, miszerint az egyes részvényesek az általuk folyamatba tett per során a társaság üzleti könyveivel bizonyíthassanak; ámde ez a most hivatkozott elvi jelentőségű döntés azt is megállapítja, hogy a társaság a részvényeseinek minden irányban részletes felvilágosítást adni köteles és hogy a per alapjául szolgáló esetben az alperesi részvénytársaság, a felperesként fellépő részvényesével úgy az értékpapír-állományt, mint a társaság követeléseinek tételeit részletesen ismer-

tette is. Egészen más azonban jelenleg a helyzet, amidőn a bíróságok gyakorlata mindinkább arra hajlik, hogy a részvénytársaságok azzal az indokolással, hogy a részvényes által kért adat közlése a vállalat üzleti titkait veszélyeztetné, a felvilágosítást megadását megtagadhatják. Ilyen körülmények között az egyes részvényeseket megfosztani attól, hogy indokolt esetben, állításaikat, ha azok egyébként is valószínűsítve vannak, a társaság könyveivel és levelezéseivel bizonyíthassák, nem lehet. Ha tehát legfelsőbb bíróságunk a K. T. 175. §-ának értelmezését, illetőleg a Polgárjogi Határozatok Tárába 339. szám alatt felvett döntésében elfoglalt álláspontját továbbra is fenntartani kívánja, úgy az egyes részvényesek által igényelhető felvilágosítások tekintetében is vissza kell térnie arra a régi álláspontjára, hogy a részvényeseknek az általuk kért felvilágosításokat meg kell adni. Mert megfosztani a részvényeseket attól, hogy különben is valószínűsített állításaikat a társaság üzleti könyveivel bizonyíthassák, és viszont a részvénytársaság, illetve a részvényesek többsége számára lehetővé tenni, hogy az egyes részvényesek által kért, az évi mérlegre vonatkozó felvilágosítások megadását megtagadhasák, egyértelmű azzal, hogy minden részvényest kiszolgáltattunk az uralmon lévő többségi-részvényescsoport kénye-kedvének. Reméljük, hogy a bíróságok gyakorlata e tekintetben hamarosan meg fog változni, amíg azonban ez be nem következik, a részvénytársaság évi mérlegével összefüggő közgyűlési határozatok megtámadása iránt perek folyamatba tétetni aligha fognak.

Dr. Könyg Endre.

Jogirodalom.

— **Navratil Ákos**: *Közgazdaságtan*. I. köt., Gergely R., Budapest, 1933. 483. o. A Pázmány Péter-egyetem kitűnő professzora évtizedes munkálkodásának eredményeit szűri le e nagyszabású művében, amelyet négy főrésze osztott. A bevezető ismeretek után a fogyasztás, majd a termelés és a forgalom problémáinak feldolgozása következik. Szerző a társadalomban élő emberek gazdálkodását vizsgálja és ennek a gazdálkodásnak törvényeit igyekszik megállapítani. Amely világos és helyes a kiindulópont, annyira áttekinthetők, logikusak a fejtegetések is. A munka gondosan kerül a túlzott eredetiséget és nem törekszik arra, hogy bonyolult elméleteket állítson fel egyszerű tapasztalati igazságok bizonyítására. Helyesen utal a szerző arra, hogy a közgazdaságtan és magán-gazdaságtan határvonalai gyakran elmosódnak és így mindkettő tanulságai közösen hasznosíthatók. Így válik elérhetővé az a cél, hogy a közgazdaságtani elmélet a gazdasági élet lefolyását érthetően magyarázza. E magyarázatnak mintegy törzse a pénz és a vele összefüggő hitel kérdésének feldolgozása. Kétségtelenül állandó tudományos értékű részei a munkának azok a fejezetek, amelyekben szerző ezekkel az alapvető kérdésekkel foglalkozik. A nagy irodalmi felkészültség hiánytalanul veszi figyelembe és ismerteti az idevágó fontosabb külföldi műveket is. (Keynes stb.) E teljes tájékozottság szerzőt megóvjá attól, hogy valamely egyoldalú elmélet elfogult követőjévé váljék. A kapitalizmusról, a takarékos-ságról, az ármozgalomról és árelméletekről szóló fejezetek messze meghaladják a tankönyvek szokásos színvonalát. E mellett azonban szerző nem idegenkedik attól, hogy az alapelemek megismertetésére is vállalkozzék. E cél elérését nagyban előmozdítja a közvetlen, világos írásmodor, a lehetőségig leegyszerűsített fogalommeghatározások. Ez alkalommal a munkának részletes ismertetésére és bírálatára nem bocsátkozhatunk és csupán általános karakterének, kimagasló tulajdonságainak kiemelésére szorítkozhatunk. Utalnunk kell ehelyütt is azonban arra, hogy a szerző kiterjeszkedik a tárgyalat kérdésekkel kapcsolatos jogi vonatkozások tárgyalására (pénz fogalmával kapcsolatos jogi elméletek) és így a gyakorlati jogász számára is számos értékes gondolatot tartalmaz. Amely elismeréssel fogadjuk tehát az első kötetet, oly várakozással nézünk a munka folytatása elé is. Ki kell emelni a könyv mintaszerű kiállítását, amely a kiadónak és nyomdának (Athenaeum) dízére válik.

A.

— **Eugen Huber**: *System und geschichte des schweizerischen Privatrechts*, II-ik kiadás. Teljesen átdolgozta Paul Mutzner, a zürichi egyetem jogi karának rendes tanára. Előttünk fekszik a most említett munka I. kötetének I. része, mely a magánjog általános részét, nevezetesen a svájci magánjog forrásait tárgyalja. Azt hisszük, nem szükséges kimerítően rámutatni arra a nagy

jelentőségre, amelyre *Eugen Huber* magánjogi rendszerének újbóli feldolgozása méltán számot tarthat. Aki visszaemlékezik az elmúlt évtizedekre, az semmiképpen sem feledkezhetik meg *Eugen Huber*-nek, a svájci polgári törvénykönyv szerkesztőjének kodifikátori tevékenységéről és arról a hatalmas munkáról, amelyben jogi kézikönyv formájában rendszerbe foglalta életének alkotását, a svájci magánjogot. Ezt a hatalmas kézikönyvet kívánja most II-ik kiadásban, az elmúlt évtizedek judikatúrájával kibővíteni, újból feldolgozni *Paul Mutzner*, Hubernek tanítványa és régi munkatársa. E hatalmas vállalkozás minden időben egyaránt a legnagyobb fokú érdeklődésre tarthatott volna számot, ma azonban, amidőn a német forradalmi jogalkotás folytán a német jognak jelentősége külföldi országokban és így nálunk is csökkenőben van, *Paul Mutzner* munkáját, amely a svájci jogrendszernek és a svájci bírói gyakorlatnak teljes képét kívánja nyújtani, még sokkal nagyobb fontosságúnak kell tekintenünk.

— **Megjelentek**: 1. *Nemzetközi büntetőjog* címmel hatszázoldalas munka jelent meg dr. Szondy Viktor tollából Gergely R. kiadásában. Ára 20 P. 2. *A nemzetek szövetségének büntetőjogi érdekű tevékenysége és feladatai* dr. Rácz Györgytől, Grill K. kiadásában. (Mindkét munkára legközelebb visszatérünk.) 3. *Beszámoló a budapesti Tudományegyetem büntetőjogi szemináriumának munkásságáról*. Összeállította: dr. Rácz György, a szeminárium adjunktusa. Attila-nyomda rt.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Fellebbvitel az indokok ellen.** Az ítélet indokolása ellen külön fellebbvitelnek általában nincsen helye, hanem csak kivételképpen, nevezetesen annyiban, amennyiben az ítéletben foglalt megállapítások és kijelentések a felek között ítélt dologgá válnának, vagy egyébként önálló határozatnak a jellegét öltik fel. (Kúria, 1933. máj. 10. P. I. 5753/1931.)

2. **A haszonélvező fenntartási kötelezettsége.** A haszonélvezőt a haszonélvezet tárgyának rendes fenntartási kötelezettsége terheli és pedig a dolog természetéből következőleg a haszonélvezetből húzott jövedelem erejéig. Nincs azonban ez a kötelezettség akként korlátozva, hogy a haszonélvező a jövedelemnek csak a saját fenntartása után megmaradó részét köteles a fenntartásra fordítani. (Kúria, 1933. márc. 2. P. I. 8088/1930.)

3. **Házasság megtámadása és felbontása.** A felperesi tényállításokból nyilvánvaló, hogy ő a H. T. 55. §-ban meghatározott támadási okot bontóokul kívánja érvényesíteni, ami a H. T. rendszere szerint ki van zárva, tehát a fellebbezési bíróság az anyagi jogot helyesen alkalmazta, amidőn az alperesnek a házasság megkötése előtti életmódját, mint az ő lényeges személyi tulajdonságaira vonatkozó magatartását, a H. T. V. fejezetében szabályozott bontási okok keretében a H. T. 80. § a) pontjában meghatározott bontóoknak nem minősítette. (Kúria, 1933. ápr. 25. P. III. 2223—1932.)

4. **Bontóokok elévülése.** Ha a felperes keresetében ugyanazon az alapon kéri a házasság érvénytelenítését, mint amelyre bontó keresetét is fektette, úgy utóbb a per folyamán a házasság érvénytelenítésére módosított kérelem, vagyis az ennek alapjául szolgáló ok elévülésére nem az az időpont a döntő, amelyben a felperes a kereseti kérelmet a per folyamán módosította, illetve átváltoztatta, hanem a kereset indításának a napja az irányadó, mert a megváltoztatott kérelem alapjául szolgáló tényeket a felperes már a keresetben érvényesítvén, eme tényeknek a per folyamán, habár az elévülési idő lejártá után adott más jogi minősítése és ehhez képest más kérelem előterjesztése, eme tényeknek a keresetben történt tényleges érvényesítésén nem változtat, tehát a per folyamatban léte következtében a megtámadási ok elévülését sem vonhatja maga után. (Kúria, 1933. márc. 22. P. III. 2012/1932.)

5. **Ingó-tulajdonközösség megszűntetése.** Minthogy az irányadó tényállás szerint a peres felek a per tárgyát tevő ingóságokra nézve azoknak megszerzésétől kezdve egymással peres és ellentétes viszonyban vannak, ami a kérdéses ingók békés és zavartalan együtt-birtoklását megakadályozza, ilyen körülmények között a mai gazdasági viszonyok között is indokoltnak mutatkozik a felek közt fennálló tulajdonközösségnek árverés útján való megszüntetése. (Kúria, 1933. febr. 25. P. V. 2970/1931. sz.)

6. Ismételt perújítás. Nem alapos felperesnek az a támadása, hogy a Pp. 564. §-a «a nem használhatás» követelményét csupán a bizonyítékokkal szemben állítja fel, s a törvény e követelménye nem vonatkozik az újaknak felhozott tények tekintetében is, mert abban, hogy e § a bizonyítékokra az addig nem használhatás követelményét állítja fel, benne van a tényekre vonatkozóan is ugyanazon követelmény, minthogy az újként jelentkező tényállítás egy-egyében megfelelő bizonyítás nélkül úgysem elegendő arra, hogy pusztán a tényállítás alapján az ítélet jogereje megtámadható legyen. (Kúria, 1933. máj. 9. P. V. 3003/1931.)

7. Múltányos kártérítés. Nem sértett jogszabályt a fellebbezési bíróság azzal, hogy a felperes gépmunkás minőségét meg nem állapította, mert az e részben nem vitás tényállás szerint a kamrába beépített szecskavágó gép nem volt üzemben s a felperest a baleset nem a gép üzemében és nem a gép üzemével kapcsolatos munka közben érte. Az alperes ekként a kötelező biztosítás szabályait nem sértette meg, amikor a felperest az Országos Gazdasági Munkáspénztárnál baleset ellen nem biztosította. Ámde figyelemmel arra, hogy a felperest saját hibáján kívül a munkaadója érdekében kifejtett munkálkodás közben érte a súlyos baleset, továbbá figyelemmel a nagybirtokos alperes és a szegény napszámos felperes vagyoni helyzetének szembeszökő különbségére, a fellebbezési bíróság adott esetben a vétlen kártételből eredő — és a pénztártól járó kártalanítás mértékéig terjedő — kártérítési felelősségnek a múltányosságon alapuló szabályát helyesen mondta ki alkalmazandónak. (Kúria, 1933. ápr. 19. P. V. 3607/1932.)

8. Vasút gondossága. A mulasztás az alperest abból folyóan terheli, hogy ott, ahol a baleset bekövetkezett, a sineket azok közé helyezett deszkapallóval kötötte össze. Ez a padló ugyan kétségen kívül nem azt a célt szolgálta, hogy a gyalog közlekedők részére az átjárást elősegítse, hanem azért készült, hogy a vasút üzemében a pályafenntartáshoz szükséges anyagok kézi erővel való tolása megkönnyíttessék, azonban mégis a palló elhelyezése akaratlanul is azt a feltevést keltette a pályatesten áthaladni szándékozókban, hogy ez az átkelésre szolgáló út, következésképp az alperesnek már erre való tekintettel is fokozottabb kötelessége volt az átjárást megakadályozó hatékonyabb elővigyázati intézkedések foganatosítása. (Kúria, 1933. ápr. 5. P. VII. 352/1932.)

9. Villamos-kocsivezető gondossága. Nem menti a kocsivezető eljárását az a körülmény, hogy a közlekedési szabályzat értelmében a villamos vonatnak elsőbbsége van, mert ez a körülmény nem menti fel a villamos kocsivezetőjét a rendes gondosság által előírt az alól a kötelezettség alól, hogy az előre látható baleset elhárítására tőle telhetőleg mindent megtegyen. (Kúria, 1933. ápr. 26. P. VII. 1263/1932.)

10. Kizsákmányolás kiadói szerződésnél. Nem helytálló az az érvelés, hogy egy egész sorozat műnek egyszersmindenkorra szóló egy összegben való megvétele már önmagában véve erkölcsstelen. Az írónak ugyanis gyakran előnyt jelenthet az, hogy a tiszteletdíjat egyösszegben nyomban a szerződés megkötésével kapja meg s nem a könyvpéldányok kinyomtatását és megjelenését, esetleg azok eladását kell — sokszor előre nem látható bizonytalan időig — bevárnia. Az élet felfogása szerint indokolt tehát, hogy ily esetben az író nyomban kifizetendő kisebb összegben állapodik meg egy csak a távolabbi jövőben több-kevesebb valószínűséggel várható jóval nagyobb összeg helyett. Figyelembe veendő továbbá, hogy a kiadói és szerzői jogok átruházása esetén többé-kevésbé bizonytalan az, hogy ezeket a jogokat a kiadó mennyiben fogja tudni értékesíteni. Köztudomású, hogy a jövőbeli értékesítési lehetőségekre nem lehet a mű irodalmi értékéből s a multban elért sikerekből sem kellő biztonsággal következtetést vonni. Már nevet szerzett írónak újonnan alkotott művének első kiadása esetében is rendszerint nehézséggel jár annak meghatározása, hogy hány példány, minő ár mellett számíthat kelendősegre. Még kevésbé lehet már egy vagy több ízben kiadott művek újabb kiadásának rendezése esetén, még ha a mű első megjelenésekor nagy sikert ért is el, — még megközelítően sem előre meghatározni, hogy e műből hány példány lesz forgalomba hozható, vagyis, hogy a tervbe vett példánymennyiség el fog-e kelni, illetve mennyi fog abból megmaradni. Az első megjelenésük alkalmával nagy sikert elért kitűnő írói művek is — gyakran már az első megjelenésüket követő esztendőkből — sokat veszítenek a közönségre gyakorolt vonzóerejükből olyan újonnan megjelent, esetleg kevésbé értékes művekkel szemben,

amelyek a közönségre az újdonság ingerével hatnak. (Kúria, 1933. máj. 17. P. I. 1689/1931.)

11. Felülvizsgálat pergátló-ítélet ellen. A törvényben nincsen kifejezett külön rendelkezés arról, hogy mennyiben van felülvizsgálatnak helye a fellebbezési bíróságnak nem az ügy érdekében, hanem pergátló kifogás vagy hivatalból észlelt pergátló körülmény tárgyában hozott ítélete ellen, amely a dolog természete szerint a kereseti követelésnek elutasítása vagy megítélése iránt nem rendelkezhetik. A törvényhozási előmunkálatokból azonban kétségtelenül megállapítható, hogy a törvény célja a fellebbvitelnek az előző jogállapottal szemben szűkebb térre korlátozása és ezzel a felsőbbbíróságoknak, elsősorban pedig a kir. Kúriának a tehermentesítése volt; a törvény tehát nyilván semminő vonatkozásban sem akarta a fellebbvitelt tágabb körben lehetővé tenni, mint ahogyan annak a Te. életbelépése előtt érvényben volt jogszabályok teret engedtek. Már pedig a Pp. 521. §-a, amelynek helyébe a Te. 37. §-ának rendelkezései léptek, a törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak ítélete ellen általában, tehát annak nemcsak az ügy érdemében, hanem a pergátló körülmények tárgyában hozott ítélete tekintetében is kizárta a felülvizsgálatot, ha a per tárgyának értéke az erre irányadó értékhatárt meg nem haladta. Ha tehát a Te. 37. §-a úgy értelmeztenék, hogy annak a rendelkezése csak az ügy érdemében hozott ítéletre nyerhet alkalmazást, akkor a felülvizsgálatot megengedettnek kellene tekinteni olyan esetekben, amelyekben annak a Te. életbelépése előtt nem volt helye; ez pedig a törvény céljával és abból kivehető helyes értelmével nyilván ellentéznék. Ezeknek a szemelött tartásával a Te. 37. §-ának fentebb idézett rendelkezését a pergátló kifogás vagy hivatalból észlelt pergátló körülmény tárgyában hozott ítéletekre is értelemszerűen alkalmazni kell akként, hogy a fellebbezési bíróságnak ilyen ítélete ellen csak az a fél élhet felülvizsgálattal, akinek az ítélet megváltoztatásához fűződő vagyoni érdeke a felülvizsgálat kizárására irányadó értékhatárt meghaladja. Ebből pedig önként következik, hogy a felperes a fellebbezési bíróságnak a pert pergátló körülmény miatt megszüntető ítélete ellen nem élhet felülvizsgálattal, ha az egész kereseti követelés nem haladja meg a felülvizsgálat kizárására irányadó értékhatárt, mert a felperesnek az ítélet megváltoztatásához fűződő vagyoni érdeke, miként a kereseti követelés teljes elutasítása esetén, úgy a per megszüntetése esetén sem haladhatja meg a kereseti követelés teljes összegét, vagy a nem pénzbeli követelés teljes értékét. (Kúria, 1933. máj. 17. P. I. 10/1932.)

12. Beleegyezés fénykép közzétételébe. Abból egymagából, hogy a felperes mint színinövendő valamely szerepében vagy játékában készítettett magáról fényképet, még nem lehet következtetést vonni arra, hogy fényképének bármely lapban, bármely módon való közzétételébe beleegyezett. (Kúria, 1933. jún. 28. P. I. 4790/1931.) M. D.

* * *

1. A korlátolt felelősségű társaság létesítéséről szóló szerződésnek nem kell arra az esetre is szabályt létesíteni, ha a taggyűlésről az egyik társtag következetesen távolmaradna. Ily magatartás esetében a társasági cél eléréséről már amúgy sem lehetne szó, azt a külön szabály sem biztosítaná, hanem csak a társaság feloszlása (83. §) kérhető. (Bp. T. 1933. márc. 31. P. VI. 2864/1933.)

2. A felszámolóknak közgyűlési határozaton alapuló cselekménye miatt nem támaszthat kártérítési követelést az a részvényes, aki hozzájárult a határozathoz. (Kúria, 1933. máj. 3. P. IV. 5552/1931.)

3. Vétel. A szállítási határidőnek megengedő és nem parancsoló formában való megállapítása csak azt jelenti, hogy a vevő nem kívánja az azonnali szállítást, hanem megengedi, hogy az áru később szállíttassék, nem változtat azonban a teljesítési idő kikötéséből folyó azon a kötelezettségen, hogy a szállítás a megengedett határidőn belül valóban eszközöltessék. (Bp. T. 1933. ápr. 12. P. V. 14,019/1932.)

4. Vétel. Üzemképesnek csak az olyan gépberendezés tekintethető, amely olyan állapotban van, hogy azt azonnal is használni lehessen. (Kúria, 1933. ápr. 25. P. IV. 5115/1931.)

5. Tisztességtelen verseny. a) A tisztességes üzleti felfogás sohasem alapít üzleti versenyt a versenytárs ócsárlására. — b) A valóságnak megfelelő adatot sem szabad úgy híresztelni, hogy szokásos figyelemmel a valóságnak meg nem felelő értelemben legyen felfogható. — c) Az üzlettulajdonos gondoskodni tartozik, hogy alkalmazottai a Tvt.-ben tiltott cselekményeket abban-

hagyják. (Kúria, 1933. máj. 4. P. IV. 5682/1931. V. ö. Hj. Dt. 25., 185., 207. és 188.)

6. **Átértékelés.** *Joglemondás* következtében csak az az igény enyészik el, amelyről az illető fél kétségtelenül lemond. 1922. év elején még nem alakult ki a koronának törvényes értékmérő voltával szemben az átértékelés lehetőségének, annál kevésbé az átértékeléshez való igény jogosságának tudata, csak jóval később vált ez élő joggá. A szerződésben foglalt joglemondás ezért nem érinthette az átértékelésre vonatkozó, akkor még nem is keletkezett, tudatban sem levő igényt, amely különben is csak módja az egyenlő értékicserélésnek, de nem ráfizetés, ami az alapokiratban kizárattott. (Kúria, 1933. ápr. 28. P. IV. 5261/1931.)

7. **Átértékelés.** A *készpénzavadék*on alapuló pénztartozás az 1928: XII. tc. 4. §-ának 7. pontja értelmében az átértékelésből csak kivételképp abban az esetben van kizárva, ha az adós kimutatja, hogy az óvadék összegét állandóan készpénzben készen tartotta, vagy úgy helyezte el, hogy az átértékelésből a törvény értelmében kizárt pénzkövetelés keletkezett. Az adós az óvadékát mint ilyent nem vette külön őrizetbe vagy kezelésbe s azt mint ilyent valamely pénzügyintézetnél sem helyezte el külön számlán: már pedig a készpénzben állandóan készpénztartás fogalmának csak az ilyen eljárás felel meg. (Kúria, 1933. máj. 3. P. II. 1829/1931.)

8. **Elbocsátási ok.** Büntetendő cselekmény elkövetése miatt történt letartóztatás és a kiszabott szabadságvesztés büntetés kitöltése nem alapos mentsége a szolgálatból való elmaradásnak, még ha a törvénybe ütköző cselekmény hazafias felháborodásból követtetett is el. (Kúria, 1933. ápr. 20. P. II. 4256/1931.)

9. **Nyugdíj.** Nincs törvényes akadálya annak, hogy a vállalat egyes nyugdíjait önként kedvezőbb elbánásban ne részesíthesse. Az egyes nyugdíjaknak kedvezőbb elbánásban részesítése a közzétett arányszám felemelését nem jelenti. (Kúria, 1933. ápr. 28. P. II. 3875/1931.)

10. **Nyugdíj.** Ha a nyugdíjszabályzat nem tartalmaz intézkedést arról, hogy a hivatalnoknak vagy művezetőnek ahhoz, hogy a nyugdíjintézetbe tagul beléphessen, véglegesített hivatalnoki vagy művezetői minőségben megszakítás nélkül eltöltött két évi szolgálatának kell lennie, és hogy az ideiglenes minőségben eltöltött szolgálata a belépés szempontjából számításba nem jön, a nyugdíjintézetbe való belépéshez megkívánt időhöz az ideiglenes szolgálat is hozzászámítandó. (Kúria, 1933. ápr. 27. P. II. 7403/1930.)

11. **Munkabérszerződés.** Az állandó bírói gyakorlat szerint ugyan nincs törvényes akadálya annak, hogy a munkaadó egyelőre meghatározott különleges munka elvégzése céljából határozott időre kössön megállapodást, s ez abban az esetben, ha a munka az előirányzott idő alatt előre nem látott okból be nem fejeződnék, kivételesen határozott időre meghosszabbítható. Ebben az esetben azonban a szolgálati szerződésnek havonként, további egy-egy óra másfél éven keresztül való meghosszabbításával határozott időre szóló jellegét a szolgálati szerződés elvesztette és így az eredetileg határozott időre kötött szerződés határozatlan időre kötött szerződéssé vált és ennek folytán a felperest a felmondási időre járó illetménye az 1910/1920. M. E. számú rendelet értelmében megilleti. (Bp. T. 1933. ápr. 4. P. XXI. 1676/1933.) H. D.

Szemle.

— **Polónyi Dezső** elhunytával nemcsak az ügyvédi kart érte veszteség, amelynek erős-logikájú, ékesszóló és bátor harcosa volt, nemcsak a politikát, amelyben a jellemességet és a hajthatatlan meggyőződést, e mindinkább kiháló műfajt, önérzettel képviselte, hanem a közjogi irodalmat is. Cikkeiben, de különösen a királykérdésről írt nagyszabású munkájában, irodalmi és történelmi felkészültségén kívül tanubizonyosságot tett a mellétekintetet nem ismerő kutató egyenes gondolkodásáról is. Megdönthetetlen érveléssel bizonyította, hogy a magyar jogfolytonosság egyedüli alapja az 1715:III. törvénycikk. Munkája példáját mutatta, hogyan

kell a politikai harcok legizzóbb tűzében is megőrizni a minden nemzetnek és minden időknek egyetlen maradandó értékű kincsét: a tudományos igazságot. Kegyelettel őrizzük meg az igazságért küzdő munkatársunk emlékét.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» fordító és sokszorosító iroda helyiségét megnagyobbitotta; bejárat a központi járásbírószákház Szalay-kapujával szemben. Tel.: 13-2-12. Koháry- és Szalay-utca sarok. 564

A **Hivatalos Lap** hirdetéseinek felvételét külön osztály kezeli az Erdős-irodában. Kartársainknak óriási kényelmet és időmegtakarítást jelent az Erdős-irodával való összeköttetés, mert nem kell a szavakat leolvasni, a pénzt előre beküldeni, a budapesti kartársaknak a Várba vagy a Szalay-utca-ba vinni a hirdetést, harmadnap a támlapért újra elmenni, hanem a közlendő hirdetmény hátára ráüti bélyegzőjét, kísérelővel nélkül betesz egy így címzett borítékba: Erdős-hirdető, Budapest 62. Postafiók 288., és harmadnapra megkapja irodájába lekészbesítve a támlapot az eredeti nyugtával együtt. Az Erdős-iroda mindezekért csak 50 fillért számít fel. Kartársaink túlnyomó része ma már kizárólag az Erdős-iroda útján bonyolítja le összes hirdetéseit. 565

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

megjelenik havonta egyszer

LEGÚJABB
LEGSZEBB
LEGJOBB

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI

mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlással készséggel szolgálunk.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos**.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről. — Dr. Losonczy István: A büntetőjogtudományról. — Dr. Kutasi Elemér budapesti ügyvéd: Osztrák koronára szóló életbiztosítások valorizációja. — Szemelvények a felső bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 34. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 7.

Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről.

I. Dologi kötöttség és öröklési jog.

Lehetetlen kétségbe vonni a döntvény indokolásának azt a kiinduló pontját, hogy ingó és ingatlan vagyona egyaránt szorosan vett dologi jogi vonatkozásban a fekvés helyének törvényét kell irányadónak tekinteni. Az a területi jogszabály tehát, amely a hitbizomány intézményét megszüntette, a magyar bíróság által is alkalmazandólag kétségen kívül megszüntette a hitbizományi vagyona kötöttségét, amennyiben az elidegenítési és terhelési tilalmakat feloldotta.

A döntvény indokolása szerint már ez a jogi helyzet is arra az eredményre vezet, hogy a feloldó intézkedésekkel érintett vagyona vagy az annak helyébe lépő értékre a hitbizományi alapítólevélből folyó jogviszonyt dologi jogi vonatkozásain túl sem lehet fennállónak tekinteni. «A hitbizomány ugyanis vagyona vonatkozó intézmény, amelynek egyik lényeges kelléke a vagyona kötöttsége és ennek a jog eszközeivel való biztosítása, mert e nélkül a vagyonnak az alapítólevél szerinti háramlása egyáltalában nem biztosítható.» A vagyona kötöttsége «a hitbizomány létesítésének és fennmaradásának egyik legfőbb garanciális eszköze» és ha a tárgyi jog ezt az eszközt a kötöttség feloldásával megvonja: ezzel a feloldott vagyona hitbizományi minősége elenyészett, tehát a hitbizományi viszonynak, illetőleg hitbizományi utódlásnak nem lehet tárgya.

Maga a probléma, melyet a jogegységi tanács okfejtésének előterébe helyez és annak megoldása visszatérli gondolatainkat azokba az időkbe, amelyekben egy másik ugyancsak magas testület rokonkérdésekkel foglalkozott, t. i. «azon értekezés, mely hazai törvénykezésünk ideiglenes szervezése céljából az országbíró gróf Apponyi György vezérlete alatt a magyar kir. hétszemélyes tábla tagjaiból és több más kitűnő államférfiak- és jogtudósokból alakult meg.*

Az országbírói értekezés tanácskozásai az igazságszolgáltatás minden ágára kiterjeszkedtek. Anyaguknak legkeményebb diója az öröklési rend szabályozása. Az 1848: XV. tc. az ősiség eltörlését elvileg kimondta. A polgári törvénykönyv, amelynek kidolgozására és javaslatának a legközelebbi országgyűlés elébe terjesztésére e törvény a minisztériumot utasította, nem volt megalkotva. Az ősisége pátenz és az osztrák polgári törvénykönyv, mint az abszolút hatalom alkotásai, súlyos alkotmányjogi aggodalmak alá estek. Ebben a helyzetben lényegileg három álláspont alakult ki.

A polgári magánjog tárgyában kiküldött alvázastmány javaslatára szerint «a magyar polgári anyagi magántörvények visszaállíthatnak, de a közhitel, a személyi és vagyonszolgáltatás szempontjából szükségelt» egyebek közt azzal a pótlással, hogy az 1852. évi ősiségi pátenz egész kiterjedésében és az ausztriai polgári törvénykönyvnek az örökösödés minden nemeire alkalmazni rendelt sza-

* A következőkhöz I. Ráth György: Az Országbírói Értekezés a törvénykezés tárgyában, Pest, Landerer és Heckenast, 1861., I—II. köt.

bályai továbbra is ideiglenesen, t. i. az országgyűlés intézkedéséig fenntartatnak. (I. h. I. 75. old.)

Ezzel szemben áll Deák József ügyvédnek, Deák Ferenc öccsének különvéleménye, amely arra az eredményre jutott, hogy «örökösödési törvényeink jövőre bármikor in integrum restituálthatnak és a visszaállítás napjától kezdve az osztrák törvénykönyv, úgyszintén az 1852. november 29-i nyílt parancs is hatályon kívül tétethetnek.» (I. 86. old.) Ezt a különvéleményt pedig indokolja egyebek közt a következő megfontolás is: «Ellenben — hogy az ősiség eltörlésével hoc ipso eltörlöttek az örökösödésre vonatkozó fennállott törvényeink is, és ne lehessen azokat az örökösödés halálával elmaradt javakbani örökösödésre alkalmazni, ez az 1848: XV. tc.-nek sem szavaiból, sem céljából, sem a dolog természetéből ki nem magyarázható.» (I. 83—84. old.)

Közbenső álláspontot foglal el Horváth Boldizsár ügyvéd, utóbb országbírói ítélőmester, majd igazságügyminiszter, továbbá Ledniczky Mihály, Rudnyánszky Béla és Thanhoffer Pál ügyvédek második különvéleménye az «öröklési rend kérdésében» (I. köt. 87. old.), amely szerint «a magyar öröklési törvények a kitűzendő naptól fogva visszaállíthatnak; mindazonáltal az ősiség eltörlése folytán s a jogegyenlőség elve által igényelt» módosításokkal. E módosítások között olvassuk az élők közti szabad rendelkezési jogot öröklött és szerzeményi javak tekintetében; leszármazó utódok nemlétében a szabad végrendekezési jogot ugyancsak minden öröklött és szerzeményi vagyona kiterjedőleg; végrendelet nemlétében pedig lényegileg azt az öröklési rendet, amelyet utóbb az ideiglenes törvénykezési szabály I. fejezetének 9—12. §-ai megállapítottak.

Az értekezés tanácskozásai a legbővebben, a legbőhatóbban és a legnagyobb gondnal és szeretettel ennek a kérdésnek voltak szentelve. A tanácskozás lefolyása lebilincselően érdekes. Ha a gondolatokra, amelyek akkor irányadók voltak, különösen fel akarom hívni olvasóim figyelmét, szinte nehezemre esik kiválogatni azokat a felszólalásokat, amelyekben azok a legkifejezőbb formulázásokat találták.

Sárközy Kázmér hétszemélynek a következőket fejtette ki:

«Én az ősiségnek főelvét az elidegeníthetlenségben találok, úgyhogy szerintem minden ősi jószág széles értelemben némi fidei comissum volt. Az egyik leglényegesebb különbség a szorosabb értelmű fidei comissum és közönséges ősi javak között abban áll, hogy a fidei comissumok megoszthatatlanok, a többi ősi javak pedig nemcsak megoszthatók, de meg is osztandók. Innen következik, hogy azon tekintet, miszerint az ősi javakról végrendeletileg nem lehet intézkedni, nem csupán az ősiség amaz elidegeníthetlenségi elvéből foly, hanem foly egyszerűen a vérségi kapocs és jogközösségből is. A magyar törvény ugyanis csak arra adott mindig szabad rendelkezési jogot, mi a jogközösséggel nem volt elválaszthatóan összekapcsolva, azért a szerzeményi javakra is csak az osztályutániakra adott szabad rendelkezési jogot, az osztály előtt pedig az acquisitumokat is jogközösség szempontjából közösöknek tekinté. Innen következik, hogy midőn a törvényhozás elvileg mondja ki az ősiség megszüntetését, nem gondolhatom, hogy azt kijelentette volna egyszerűen, miszerint az ősiség a vérség és jogközösség szempontjából is már tetteleg megszűntnek tekintendő volna; sőt ellenkezőleg, világos jelét adta, hogy ezt a minisztérium által az ősiség teljes és tökéletes eltörlésének alapján kidolgozandó törvényjavaslatnak a közelebbi országgyűlés útján életbeléptetése már tetteleg megszűntnek vétetni nem kívánta, azáltal, mert az örökösödési eseteket az 1836: XIV. tc. eseteire lett hivatkozással egyenesen kivette a felüggesztés és betiltás alól.

De egyébiránt nem is egészen új éppen ezen intézkedése az 1848-i törvényhozásnak, mert hogy az elidegeníthetlenséget már annak előtte is bizonyos föltételekhez kötötte, és némely esetben megengedte, mutatja az, hogy az okserűség esetében néha és szükség esetében mindig megállhatóknak nyilvánítá az eladásokat. Innen következik ismét az, hogy a törvényhozásnak korántsem volt célja átmenni már a törvények újabb átdolgozása előtt azon végrendekezési szempontokra is, melyek az ősiség teljes eltörlésével összekötvék, már csak azért is, mert nem lehet föltenni, hogy midőn tovább nem intézkedett, nem szabá-

lyozta még az ősiség és szerzeményről szóló törvények pótlását, — a fiscus örökösödését tagítani kívánta volna, kinek az acquisitumokban addig széles örökösödése van, és így természetesen, ha a törvényhozás az ősi javakra is, mint már teljesen szerzeményi természetűekre kiterjesztette a szabad rendelkezési jogot, az elmulasztás esetében csak az alapot szélesítette volna a fiscus örökösödésére nézve. S így, miután a törvényhozás elvileg megszüntette az ősiséget, még most a jövő törvényhozásig tettleg csak az elidegenítést tette érvényessé, s azon elidegenítést, mely bizonyos föltételekhez volt addig kötve, feltágítá, és részint fölfüggeszté, részint betiltá azon pereket, amelyek e részben megindítandók lehetnének az ősiségi viszonyok alapján.» (II., 212.)

Tóth Lőrinc ügyvéd felszólalása a következőket fejti ki:

«A nemzet vérebe átment ezredéves institúciókat, milyen a magyar örökösödési törvényben kifejezett családiságnak, csalárendszernek elve; a «paterna paternis, materna maternis» elv stb., nem lehet oly könnyen kiirtani a nemzet sympáthiájából s jogéletéből, mint azt az ausztriai minisztérium szokása szerint erőszakosan rögtönözve tenni akarta. (Tetszés.)

Mit a változott korszellem követel, azt lassankint, léptenként kell életbe léptetni, de csak a legnagyobb óvatossággal, mint azt a bölcs Anglia teszi s nem mint Ausztria tette, mely egy csapással reánk oktroyált olyat, mi ezredéves institúciókkal s a nemzet génuszával ellenkezik.

Mi az ősiséget általában és az 1848 : XV. tc.-et illeti; az ősiség hatása két oldalról tekintendő. Az egyik, amennyiben a javak elidegeníthetőségét korlátozza. Kétségteljesen az 1848-i XV. törvények célja nem más volt az ősiség elvi megszüntetésénél, mint azt csak annyiban szüntetni meg, amennyiben a megszüntetés a nemzetre nézve nemzetgazdászati szempontból kívánatos volt; az ősiségnek ezen oldalához tartoznak az erőltető percek, melyek megszüntetése a hitel s forgalom tekintetéből oly kívánatos volt.

De van az ősiségnek még más oldala, melyet, ha úgy tetszik, akár ne is ősiségnek, hanem inkább csalárendszernek nevezünk. Megvallom, hogy ha most csinálnék is új örökösödési törvényt, a legnagyobb figyelmet, a legnagyobb kegyeletet fognám ezen szent családiság eszméjére fordítani. Ezen egészséges eszme az örökösödési törvényekben minden ősz nemzetről megvan, elkezdve a legrégebbi nemzetektől a zsidókon, a görögökön, a középkoron keresztül mindenütt, ahol a nemzetek a természethez még közelebb állanak. Ezt látjuk Angliában is, csak hogy különböző módosításokkal.» (II., 220. o.)

(Folytatjuk.)

Dr. Löw Loránt.

A büntetőjogtudományról.*

A büntetőjog sem áll utolsó helyen azok között a tudományok között, amelyeket a múlt századvég termékenysége sodort a válság szélére. Bizonyítja ezt az a sok aggodalmaskodó hang, amely a büntetőjogtudomány jövőjét félti.

Nem kell azonban a jövőben néznünk ahhoz, hogy méltán aggodalom fogjon el a büntetőjogtudomány sorsát illetően.

Hiszen pszichológia, biológia, szociológia, etika, filozófia mind gyümölcsöt kíván érlelni a maga számára a büntetőjogtudomány törzsén, a helyett, hogy beérné a büntetőjogtudomány még csak virágzó fájának jótékony megtermékenyítésével.

Hála a fentemlített tudománykörök beavatkozásának a különféle «mézőpontok» egész serege áll rendelkezésére a büntetőjogtudománnyal foglalkozó kutatók számára egyéni és autonóm rendszereik megállapítása céljából. Nincs talán még egy tudomány, amelynek tárgyáról és feladatáról olyan ellentétes vélemények alakultak volna ki, mint a büntetőjogtudomány tárgyáról és feladatáról.

És még jó, ha egy-egy ilyen autonóm tudományt felfedező kutató csak azt jelenti ki, hogy az ő tanai egy ellentétes világnézetten alapuló jogtudomány művelői által és abból kiindulón nem tehetők kritika tárgyává — amint ezt O. Tesar¹ teszi. Mert a rendkívüli mélyen és objektíven gondolkozó Tesar ilyenformán még megengedi, hogy jogtudományt más alapon is lehet művelni. Kelsen² azonban már kategórikusan kijelenti, hogy ez csak normatív alapon történhetik; a jogtudomány kritériuma az, hogy mást, mint normatív elemet ne vegyen fel fogalmaiba. Sander³ aztán mindkettőjükkel szemben megállapítja, hogy jogtudománynak csak az élőjogból kiinduló, reflektív természetű és filozófiai jellegű rendszeres vizsgálódást nevezhetjük, amely a jogtételek összefüggésének és rendszerének vizsgálatánál tovább nem terjed.⁴ Alexander és Staub a büntetőjogtudománynak pszichiátriára és freudizmusra való áthangolását sürgetik; Zimmerl⁵ pedig merev rendszerében senyveszti a büntetőjogtudomány melléktudományainak még használható hajtásait is.

Ez a zavar még csak növekszik, ha a különféle elméleti alapon álló kutatók vitatkozni kezdenek egymással, mielőtt leszögezték volna úgy a saját, mint ellenfelük rendszerének alapelveit. Mert

hiszen még ha önmagukban logikusak volnának is e rendszerek, megállapítóik akkor sem tehetnék saját felfogásukból kiindulón a másik tételeit kritika tárgyává; aminthogy a háromszög nem vitatkozhatik a gömbbel arról, hogy a létezéshez hány dimenzió szükséges, illetve elégséges.

Az eddigiek talán meggyőzhettek bennünket arról, hogy milyen fontos, már a félreértések és meddő viták elkerülése végett is annak leszögezése, hogy mi mit értünk jogtudomány, illetve büntetőjogtudomány alatt? Mivel és hogyan kívánunk foglalkozni ezen a címen?

Nemcsak a büntetőjogtudomány fogalmát akarjuk itt megadni, mert hiszen azt sokan határozhatták meg abban az értelemben, mint mi tesszük; hanem rá akarunk mutatni röviden a büntetőjogtudomány feladatára is.

A tudomány fogalmát illetően Pauler Ákos meghatározását tesszük magunkévá, mely szerint a tudomány igazolható tételek rendszere. E szerint a jogtudomány is igazolható tételek rendszere kell, hogy legyen, melynek tételei a jogra vonatkoznak, amint a természettudomány tételei a természetre.

Ez a meghatározás azonban az összes jogágakra egyformán vonatkozik, amint a nemre vonatkozó megállapítások az alája tartozó fajokra érvényesek. A jogtudományról⁶ azonban csak a jogfilozófia beszélhet, amely az összes jogágakat összefogóan tárgyalja s ilyenformán, ha a jogtudománnyal általában foglalkozunk, nem jogtudományt, hanem jogfilozófiát művelünk. A jogfilozófia ugyanis, amely a jogrendszer kifejlődésének okait, alapjait, szükségszerűségét, célját, irányát, összefüggéseit vizsgálja: a filozófiának a joggal foglalkozó részeként fogható a legcélszerűbben fel. A jogtudomány tehát csak az egyes jogterületeken belül művelhető, mint az egyes területek problematikáját specialiter figyelembevevő tudomány, tehát mint büntetőjog-, magántudomány stb.

Ezekhez képest általános jellegű meghatározásunkat oda kell módosítanunk, hogy a büntetőjogtudomány a büntetőjogra vonatkozó igazolható tételek rendszere.

A jogtudomány esetében azonban ez a vonatkozás, igazolás és rendszer nem olyan egyszerűen megvilágítható tényezői a fogalomnak, mint például a természettudományok esetében.⁷

Hiszen a jogi tapasztalás egészen más természetű, mint a természettudományos, a jog egészen más természetű matéria, mint a természet.

A természet változatlan és változhatatlan, a rája vonatkozó tételek — ha igazak — kényszerű módon jönnek létre; a tételek igazolása legtöbbször kísérleti úton és számarányokban kétséget kizáró módon történik s a rendszer megválasztásában sem nyílik túlságosan tág tere a kutatónak.

Ezzel szemben a jog az változó és változtatható (sőt változtatható); a róla szóló tudomány is legtöbbször a változtatás igényével lép föl és így új tételeinek igazolása is problematikussá válhatik. De a jog matériájának állandó változása, fejlődése is kétségesse teszi az élő jogra való hivatkozás igazoló erejét; az ugyan csak önkényesen felállítható rendszer pedig döntő jelentésű lehet a tételek sorsára.

Hiába állapítottuk meg tehát a jogtudomány fogalmát, hogy az a jogra vonatkozó igazolható tételek rendszere, e fogalom elemei további magyarázatra szorulnak. A jogtudomány és a jog viszonyát és a jogtudomány tételei igazolásának lehetőségét a módszertani alapról szóló fejtegetéseink között tárgyaljuk, a rendszerről pedig a következő fejezetben szólunk.

Annyit azonban már most is megállapíthatunk, hogy meghatározásunk további sorsa attól függ, hogy milyen természetűnek fogjuk fel a jogtudománynak a jogra való vonatkozását? Ha a jogtudománynak konstitutív erőt tulajdonítunk, egész más irányban

⁶ Félreértések elkerülése végett szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy ezentúl ahol csak jogtudományról beszélünk, jogtudomány alatt különösen a büntetőjogtudományt értjük.

⁷ Különösen Sander volt az, aki Kelsennel folytatott heves vitáiban a jog és természettudomány közti analogizálást túlságba vitte. Ugyanis a «Faktum der Revolution»-ban mondja: Die «Form», d. h. die logische Methode ist dieselbe, das Material ist ein verschiedenes, hier Rechtssätze, dort Empfindungen. «Kelsens Rechtslehre» c. munkájában már maga is korrigálja ezt a merész állítást: «Diese Aufstellung war insofern unrichtig, als nicht nur das Material, sondern auch die Methode der beiden Wissenschaften verschieden ist.» (70. old.) Mi sem természetesebb, minthogy Kelsen egyik válaszirata során még helyesbítése előtt eredményesen vitatta ezt az elhamarkodott tételt. (Rechtswissenschaft und Recht 5. és köv. old.) L. még erről Jöckel: «Hans Kelsens Rechtstheoretische Methode 45. old.»

* Részlet egy nagyobb munkából.

¹ Tesar: Die Überwindung stb. VIII. old.

² Kelsen: Rechtswissenschaft 5. old.

³ Sander: Rechtsdogmatik 18., 91—95. old.

⁴ Alexander és Staub: Der Verbrecher und seine Richter.

⁵ Zimmerl L.: Aufbau des Strafrechtssystems.

kell vizsgálódnunk, mintha csupán passzív-reflektív hatáskört engedélyezünk neki és ugyancsak más eszközökhöz kell nyúlnunk, ha a jogtételek pusztán valamely logikus rendszerbe állítása a célunk.

A jogtudománynak a természettudománnyal történt összevetéséből álláspontunk önként adódik. E szerint a jogtudomány a fennálló jogot kritizáló, annak összefüggéseit, alapjait kutató, reformáló erejű és irányú vizsgálódás, amely a jogtörténet, a jogfilozófia és a jogmagyarázat eredményein kívül még a reális élet követelményeit is figyelembe véve, a jog alapfogalmainak meghatározásával a fennálló jogrendszer hibáinak kiküszöbölésével, új elvek, tételek formulázásával foglalkozik. Mi ezt jelöljük meg jogtudományként és ebben az értelemben folytatjuk vizsgálódásunkat.

Azt a véleményt, mely szerint a jogtudomány csupán reflektív szerepre szorítkozhatik, nem osztjuk. A jogtudomány művelőire sokkal komolyabb hivatás vár: a jog alkotóinak véleményét helyes irányba befolyásolni, hogy a törvénné váló tervezetek a való élet követelményeinek az állampolgárok érdekeinek és elsősorban a közérdeknek megfeleljenek. Az a jogtudós, aki Sander tanácsát követi és egész életében csak a meglévő törvények alapján írja végtelen reflexióit szobája négy fala között, egy lépéssel sem viszi előbbre a jogtudományt éppúgy, mint ahogy a Kelsen nyomán elinduló és a metafizika, etika és logika jogilag irrelevans területeire tévedt szobatudós meg a való élet számára nem tud használható jogelveket alkotni.

A jogtudomány feladata tehát egy olyan igazolható tételrendszer kiépítése, amelynek célja a fennálló jog alapfogalmainak megállapítása, azok összefüggéseinek kikutatása és a változó életviszonyok következtében előálló problémák helyes megoldása. Röviden azoknak az alapelveknek felkutatása és megjelölése, amelyek az élő jog helyes megértését és fejlődését lehetővé teszik.

Dr. Losonczy István.

Osztrák koronára szóló életbiztosítások valorizációja.

A háborút követő első években, miután már a volt osztrák-magyar monarchia utódállamaiban a valutaszétválasztás megtörtént, egyes esetekben előfordult, hogy Magyarországon életbiztosításokat nem magyar koronában, hanem kifejezetten osztrák, illetve, amint akkor nevezték, «német-osztrák» koronában kötöttek. Ezek a biztosítások csaknem kivétel nélkül spekulációs célokból történtek: többnyire ú. n. egyszeri díjas biztosításokról volt szó, melyeket a felek abban a reményben létesítettek, hogy e biztosítások révén az akkor már a magyar koronánál lényegesen erősebb mértékben elértéktelenedett osztrák koronának ebben az időben még remélt értékelkedésénél fogva a biztosításnak lejártakor tekintélyes valutáris nyereségre fognak szert tenni.

Ezek közül a biztosítások közül több szerződés az utóbbi években lejárt. Az osztrák koronának úgyszólván teljes elértéktelenedésénél fogva az igényjogosultak nem elégedtek meg a biztosítás névértékének legfeljebb egy-két pengőt kitevő ellenértékének kifizetésével, hanem igényt támasztottak a biztosítási összegnek valorizált összegben való folyósítására. Minthogy pedig a biztosító társaságok ezekkel az igényekkel szemben elutasító álláspontra helyezkedtek, bíróságainknak ismételt alkalomuk nyílt ezekkel a felértékelési igényekkel foglalkozni.

A biztosító társaságok elutasító álláspontjukat az 1928: XII. tc. 6. §, illetőleg 20. §-ára alapították. E törvény 6. §-a kimondja azt az elvet, hogy az ú. n. tiszta pénztartozások, ezek sorában a biztosítási szerződésekből eredő igények is felértékelés alá nem esnek, «kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezik». Eltérően rendelkezik a törvény 20. §-a, mely szerint felértékelés alá esnek az 1922. január 1-e előtt magyar törvényes pénznemben kötött biztosítások, amiből következik, hogy idegen pénznemben kötött életbiztosítási szerződésekre a törvény 20—27. §-aiban szabályozott felértékelési eljárás nem terjed ki. Ezzel szemben a valorizálásra igényt tartó felperesek azzal érveltek, hogy az 1928: XII. tc. 1. §-a értelmében e törvény a maga egészében kizárólag a magyar törvényes pénznemben kötött jogügyletekből eredő igények felértékelését szabályozza, a törvény 6. §-a tehát, amely a 20. § alá nem eső biztosítási igényeket a felértékelés alól kizárja, ugyancsak kizáró-

lag a magyar törvényes pénzürtékre szóló biztosításokra — nevezetesen a magyar törvényes értékre szóló kárbiztosításokra — vonatkozik, nem vonatkozik azonban sem a törvény 6. §-a, sem az 1928: XII. tc. a maga egészében idegen pénzürtékre szóló jogügyletekre, miért is ez utóbbiak az általános jogelvek alapján valorizálандók.

Bíróságaink a biztosító társaságoknak álláspontját fogadták el helyesnek. A vonatkozó ítéletek, hivatkozva az 1928: XII. tc. 6. §-ában foglalt fentemlített rendelkezésekre, kimondják azt, hogy az osztrák koronára szóló életbiztosítások e törvény alapján nem valorizálандók, viszont ezen a törvényen kívül nem létezik semmiféle olyan jogszabály, amelynek alapján ezen igények felértékelés alá volnának vonhatók. Utalnak a vonatkozó ítéletek arra, hogy a biztosító társaságok a 196/1923. M. E. sz. rendelet 13. §-ának c) pontja értelmében kötelesek a belföldön kötött idegen valutára szóló életbiztosításaik díjtartalékát az illető külföldi valutára szóló értékekben elhelyezni. Minthogy pedig az osztrák koronára szóló életbiztosítások díjtartalékának fedezetéül szolgáló osztrák koronára szóló értékek ugyanoly mértékben értéktelenedtek el, mint maga az osztrák korona, ennél fogva a biztosító társaságok a szóbanforgó igényeknek felértékelte összegben való kifizetésére kötelezni nem lehet. (Budapesti közp. kir. járásbíróság P. XX.—317,717/1932.; budapesti tszék, mint fellebbezési bíróság 35 Pf. 14,462/1932.) Ehhez a mindenképpen helytálló indokoláshoz még hozzátehetjük azt, hogy az Ausztriában fennálló jogszabályok szerint a régi koronában, illetőleg az osztrák koronában kötött tőkebiztosítások Ausztriában semmiféle valorizáció alá nem esnek (az osztrák törvények csupán az *életjáradék* biztosításokra nézve állapítanak meg bizonyos mérsékelt valorizációt). Egészen különös helyzet adódna abból, ha ugyanakkor, amikor az osztrák törvények nem valorizálják a saját törvényes pénznemben kötött tőkebiztosításokat, a magyar bíróságok ezeket az itt nyilván valutaspekulációs céllal kötött biztosításokat felértékelendőknek mondaná ki.

Dr. Kutasi Elemér.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Kötbér.** Ha a kötbért a főkötelezettség nem teljesítése esetére kötötték ki, kétség esetében a hitelező vagy a főkötelezettség teljesítését vagy e helyett a lejárt kötbért követelheti és a kötbér követelése esetében a hitelező a főkötelezettség teljesítését többé nem követelheti; amikor is tehát a kötbér lefizetésével az adós a főkötelezettség teljesítésétől szabadul. Ámde az a körülmény, hogy a kötbér joghatása ilyen esetben a bánatpénz joghatásához hasonló, vagyis bánatpénz jellegű, a kötbér kikötés jogi természetét és az arra alkalmazandó jogszabályokat nem érinti, így a kötbér mérséklésére vonatkozó jogszabályok alkalmazhatóságát sem. (Kúria, 1933. máj. 9. P. IV. 5653/1931. V. ö. MMT. 1055. § és Hj. Dt. 25., 38. 1. j.)

2. **Faeladás.** Alperes a háború alatt s a már elszenvedett orosz betörés után létrejött szerződésben a háború és minden egyéb vis major esetek és a gazdasági lehetetlenülés kifogásáról előre lemondván, sem vis majorra, sem gazdasági lehetetlenülésre többé nem hivatkozhatik. (Kúria, 1933. máj. 4. P. VII. 2254/1932.)

3. **Tulajdonjog fenntartása.** Az, hogy a vevő az eladótól megvett dolgot tovább eladta anélkül, hogy a saját vevőjével szemben szintén élt volna tulajdonjog fenntartással, nem érinti a tulajdonjog fenntartási kikötés érvényességét, hanem csak oly irányban lehet kihatása, hogy az eladó tulajdonjogát közvetlenül vevője jóhiszemű vevőjével szemben nem érvényesíthet. (Kúria, 1933. máj. 3. P. IV. 6288/1931.)

4. **Biztosítás.** Az a nyilatkozat, amely szerint a biztosító a perbeli tűzkáresetből kifolyóan a megállapított kárösszeget az előírt ártatlansági bizonylat vétele után kifizetésre utalványozni ígéri, nem minősíthető olyan feltétlen tartozáselismerésnek, melynek alapján a követelés érvényesítése tekintetében az általános magánjogi elévülési idő volna a biztosítási ügyletekre vonatkozó egy év (K. T. 487. §) helyett irányadó; mert magának a kárösszeghez való felperesi igénynek jogszerűsége továbbra is függőben maradt addig, míg a biztosított ártatlansága szabályszerűen nem igazoltatott, ami a keresetindításig meg nem történt. (Kúria, 1933. máj. 16. P. VII. 1264/1932.)

5. **Kártérítés.** A törvény által előírt valamely joglépés igénybevétele miatt azonban az ezt igénybe vevő fél kártérítési kereset alá csak akkor vonható, ha az ily joglépés által károsított bebizonyítja, hogy arra jogellenes cselekmény szolgáltatott okot. (P. H. T. 160. sz.) Az anyagi jog értelmében ugyanis az, aki jogával él, az ebből másra háruló kárért nem felelős, kivéve, ha ezt nyilvánvalóan károsítás szándékával teszi. Ámde nem jogellenes az olyan bűnvádi feljelentés, amely nem tudva hamis és nem is feltűnően gondatlan, mert az állandó bírói gyakorlat (Kúria: P. VI. 1775., 2782/929. és P. VI. 2077/930.) szerint csak a nyilvánvalóan alapelkülő bűnügyi panasz esik a jogellenes cselekmény tekintete alá. (Kúria, 1933. máj. 4. P. IV. 5312/1931. V. ö. 25., 108.)

6. **Váltó.** Részletekben törlesztendő váltótartozásra irányadó jogszabály, hogy valamely részlet elmulasztása esetén külön kikötés hiányában is az egész tartozás esedékessé válik, habár az adós csak a kamatok rendes fizetését mulasztja is el. (Kúria, 1933. máj. 11. P. VII. 1507/1932. V. ö. H. Dt. 25., 182.)

7. **Nyugdíj.** A búza árával kapcsolatos előző perbeli rendezés csak a pénzromlás veszélyét akarta elhárítani és nem irányult arra, hogy a termények árának a pénz értékének az állandosulása után bekövetkezett, a kereslet és kínálat szokásos arányát meghaladó rendkívüli esése esetén is az anyagi kockázatot a felek valamelyike egyedül viselje. Azt kell tehát vizsgálni, hogy a korábban megállapított szolgáltatás mennyiségének milyen megváltoztatása szükséges a végből, hogy a teljesítése a felek jogviszonyának, az élet felfogásának és a méltányosságnak megfelelően. (Kúria, 1933. máj. 16. P. II. 4084/1931.)

8. **A vasúti alkalmazottak** érdekében időlegesen megszervezett jóléti üzem műhelyében szabómunkás minőségben kifejtett szolgáltatást, mint nem szorosan a különleges vasúti üzem természetéhez tartozó tevékenység, amely az üzem létesítésének, fenntartásának, vagy folytatásának célját szolgálja, nem minősül a vasúti üzemből állandóan szükséges szakszerű oly munkának, amelynek három évig végzésével a munkás a vasútnak állandó alkalmazottjává válhatik. (Kúria, 1933. máj. 11. P. II. 2743/1931. V. ö. 1914: XVII. tc. 2., 3., 6. és Jogt. Közl. 1932. 71. Szem. 3.)

H. D.

Szemle.

— **Színes karikák a jogban.** A legutóbbi ügyvédi vizsgán az egyik cenzor azt kérdezte a jelölttől, hogy mikor kell a telekkönyvben egy piros karikát tenni. A drukkoló jelölt, aki még sohasem látott piros karikát a telekkönyvben, nem tudott a kérdésre felelni, s ennek eredményeképpen el is bukott a vizsgán.

A cenzor nyilván a Te. életbeléptetése tárgyában hozott 49,000/1930 I. M. sz. rendelet 31. §-ára célzott, bár a kérdés feltevésével is megbukott, mert a paragrafus nem szól piros karikákról, sem más meghatározott színről. Hanem csak általában «színes» kört említ. Az ominózus paragrafus különben így szól: «A ranghellyel rendelkezés szándékát bejelentő kérvényt (Te. 92. § 1. bekezdés), ha azt a jelzálogjog törlését szorgalmazó kérelem előterjesztése előtt adják be, egyelőre az iratokhoz kell csatolni, s azt a telekkönyvi hatóság érdemben a jelzálogjog törlését elrendelő végzésben intézi el. Azt, hogy ily kérelem a telekkönyvi hatósághoz beérkezett, a vonatkozó jelzálogjogi bejegyzés szélén külön jellel (színes írónnal tett körrel) kell megjelölni, amit a ranghellyel rendelkezés bevezetésekor át kell húzni».

Miután magam sem láttam még piros karikákat a telekkönyvben, megérdeklődtem a két budapesti és néhány pest-környéki telekkönyvi hatóságnál, hogy a telekkönyvi bevezetők, vagy jegyzők találkoztak-e már ilyen piros karikákkal, — egyértelműleg vallották, hogy gyakorlatukban ilyen még nem fordult elő. Nyilvánvaló, hogy nemcsak a jelölt, aki a paragrafust nem ismerte, de a paragrafus is megbukott, mert egy

jogszabály, amely alkalmazást nem nyer, a jogiélet vizsgáján megbukottnak tekinthető.

De a paragrafus szövegezője is megérdemelné a bukást a *színes írón* kifejezés miatt. Színes írón ugyanis nincsen. Az írón önt tartalmaz és az sohasem színes. A rendeletalkotó nyilván a hivatalokban használatos színes ceruzákra gondolt, ami azonban nem írón, hanem színesített, eliszapolt kréta.

Úgy hallok azonban, hogy a rendelet megjelenése óta több kereskedő, kik bíztak abban, hogy a rendelet folytán a telekkönyvi hatóságok nagyfogyasztók lesznek színes ceruzában és nagyobb raktárt rendeztek be ebből a színes ceruzákból — a fogyasztás hiánya miatt szintén megbukott.

Dr. Gutman Lajos.

— **Hitelvétség esetében vádáláhelyezési eljárásnak** nincs helye, tekintet nélkül arra, hogy a vádbeli tényálladék az 1932: IX. tc. megalkotása előtt a Btk. 386. §-a vagy más megfelelő rendelkezése alá esett-e, vagy nem. Ezt mondotta ki a Kúria jogegységi tanácsa a Büntetőjogi Döntvénytár XXVI. kötetében 109. szám alatt közölt határozatban (Jogt. Közl. folyó évi 32. szám mellék. 91. oldal). A jogegységi tanács ezzel általános szempontból helyes alapon nyugvónak nyilvánította a koronaügyész perorvoslatát, amely annak a megállapítására irányult, hogy 1932: IX. tc. 1. §-a alá eső bűncselekmény miatt emelt vád esetében a Bp. XV. fejezetében szabályozott eljárásnak nincs helye. A konkrét esetben azonban mégsem kasszálta a perorvoslattal megtámadott azt a kir. ítélőtáblai határozatot, amely a vádtanácsot a Bp. XV. fejezetében írt eljárásra utasította, és pedig a következő okokból: «A hangsúlyozott jogelv kivétel nélkül csak akkor áll meg, ha a vádbeli cselekmény az 1932: IX. tc. megalkotása után követtetett el. Mert ha — mint a jelen esetben is — a cselekmény e törvény életbeléptetése előtt követtetett el, akkor — amint erre fölös óvatosságból e törvény 13. §-a is utal — a Btk. 2. §-ában foglalt rendelkezés irányadó a tekintetben, hogy a vádbeli cselekmény *in concreto* a Btk. 386. §-a, vagy pedig az 1932: IX. tc. 1. §-a szerinti minősítessék. Ilyenkor a Btk. 386. §-a szerinti büntett minősítés felvétele esetében természetesen a Te. 11. §-a értelmében *van helye* kifogások beadásának. A jelen esetben tehát, ahol a vádbeli cselekmény az 1932: XI. tc. életbeléptetése előtt követtetett el, a panaszolt törvénytörés csak akkor volna megállapítható, ha nyilvánvaló volna, hogy a cselekménynek az 1932: IX. tc. 1. §-a szerint való minősítése enyhébb. Ámde ennek a nyilvánvalóságnak esete nem forog fenn. Már maga az a tény, hogy a Btk. 386. § szerinti minősítés felvétele mellett volna helye kifogások beadásának, bár az csupán eljárási jogi természetű kedvezményt jelent, a mellett szól, hogy az eljárás jelen vádirati szakában a fenti minősítéshez fűződő vádáláhelyezési eljárásnak hely adassék. De ettől eltekintve, a jogegységi tanács — bírói ténymegállapítás hiányában — nincs abban a helyzetben, hogy eldöntse azt a döntése szempontjából elsődleges jelentőségű kérdést, vajjon a vádlottnak az a 1932: IX. tc. 1. §-a címén vád tárgyává tett cselekménye — tekintettel a Btk. 2. §-ára — nem volna-e a Btk. 386. §-a szerinti minősítendő. Mint-hogy pedig ennek folytán nincs kizárva annak a lehetősége, hogy a vádlottnak szóbanforgó cselekménye — tekintettel a Btk. 2. §-ára — a Btk. 386. §-a szerint büntettné fog minősülni, mely esetben pedig *van helye* vádáláhelyezési eljárásnak, nem volt törvénytörésnek nyilvánítható a jelen ügyben hozott azon határozat, amely a vádiratot a Bp. XV. fejezetében előírt eljárás lefolytatása végett a vádtanács elnökéhez áttenni rendelte. Ily körülmények között a jogegységi tanács a koronaügyész perorvoslatát, mint jogelvi helyessége ellenére is alaptalant, elutasította.

A teljesség kedvéért szükségesnek tartottuk, hogy a Büntetőjogi Döntvénytár idézett helyén közölt elvi kifejtést az átmeneti jellegű eseti döntés indoklásával kiegészítsük.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendők.

Jó tanácsok ügyvédeknek. Hivatalos pecsét nélkül a Hivatalos Lap nem vesz fel hirdetéseket. Ha a hirdetmény hátára nincsen ráütve Kartárs úr bélyegzője, a Hivatalos Lap nem közli a hirdetményt. A Hivatalos Lap kivétel nélkül csak harmadnapi közlésre fogad el hirdetményeket. Olvashatlan vagy rosszul sokszorosított hirdetmények közlését a Hivatalos Lap megtagadja. Felesleges pénz pazarlás ajánlottlevélben elküldeni vagy előre kifizetni a közlendő hirdetményt. Az Erdős-iroda egyszerű levélben is pontosan megkapja, ha így címzi a borítékot: Erdős-hirdető, Budapest 62. Postafiók 288. és pillanatnyi pontossággal lekézbésíti Kartárs Úr irodájába az eredeti nyugtát a támlappal, — vidéki kartársainknak postán a megjelenés órájában.

«Tempo» fordító és sokszorosító iroda helyiségét megnagyobbitotta; bejárat a központi járásbíróság Szalay-kapujával szemben. Tel.: 13-2-12. Koháry- és Szalay-utca sarok.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal, Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről. (II.) — Dr. Deutsch Maurus wieni ügyvéd: Az osztrák bíróságok tehermentesítését célzó VIII. novella. — Dr. Battyka Zoltán budapesti ügyvéd: A hitelezők kielégítése a magánalkalmazottak lefoglalt illetményeiből. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 35. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXV. 4.

Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről.*

Horváth Boldizsár felszólalásából:

«Már most csak azon kérdés lön általunk megoldandó: miben állott a tulajdonképpeni ősiség? Ennek definícióját a törvénykönyvben hiába keresvén, azt a gyakorlati következményekből kelle merítenünk. Ez intézménynek, melyet az egész magyar magánjogrendszeren vörös fonalként végigvonulni látunk, célja volt: a javakat a magyar családok kezeiben biztosítani, azok elidegenítését nehezíteni, a visszaszerzést pedig minden úton könnyíteni. Innen támadtak a perek ex praedictio, ad invalidationem, ex neglecta praemonitione stb. Innen eredt a fiágság is, nehogy a leánnyal, aki idegenhez is mehetett férjhez, a javak is idegen kezre szálljanak. Ez intézmény azon korból vette eredetét, amidőn a magyar nemzetiséget nem a nyelv és erkölcsi túlsúly, hanem egyedül a birtok képviselte. Nem tagadható, hogy ez intézmény szorosan a családiság eszméjén alapul; de azáltal, hogy a szélsőségig ment, igazságtalanná és korszerűtlenné vált, összeütközésbe jött a közhitellel, kétséssé és ingataggyá tett minden birtokjogot, mert a birtokos nem volt sokkal több egy haszonvevőnél, kinek jogcselekvényeit az utódok minden ürügy alatt megtámadhaták, miáltal a birtokszerzés valószínűsége kockajátékká lön.

Ennélfogva azon meggyőződésre jöttünk, hogy megtartván ez intézményből azt, ami a családiság eszméjével rokon, ellenben föladva belőle mindent, mi a közhitellel és a birtokbiztonsággal ellenkezőben áll, teljesen megfelelünk a földadatnak nemcsak, sőt azon vezéreszmének is, mely az 1848: XV. tc. alkotói előtt lebegett, akik az ősiség eltörlésében a közhitel és a jogbiztonság szempontjából indultak ki. Ha kimondatik, hogy a birtokos szabad tulajdonosa vagyonának, s eziránti jogcselekvényei az utódok által kérdésbe nem vonhatók, azonban halála esetén a végrendekezés hiányában az öröklés a családiság fogalmai, törvényei szerint megy át a család tagjaira, s leszármazók nemléteben azokra száll vissza, akiktől az eredeti, akkor megmenekültünk az ősiség kártékony kinövésétől, s a mi belőle fennmaradt, az inkább családiság, mintsem ősiség, legalább nem azon ősiség többé, melynek következményei a közhitelt és jogbiztonságot veszélyeztetnék.» (II., 238.)

Somoskeőy Antal hétszemélynök:

«Az annyira emlegetett jog- és vérközösséget nem látom egész mérvben az 1848-ik XV. tc. által eltöröltetve, különösen az örökösödés tekintetében. Mert ha az idézett törvény oly mérvben akarta volna eltörölni az örökösödést, minőben azt az albizottmány elörlöttnek hiszi, bizonyosan rögtön substituált volna valamit helyette. Azonban az 1836: XIV. tc.-et tüzte ki fönttartandónak, s habár megszorítással, de mégis az örökösödési rendre nézve az ősiségi fogalmat fönttartotta. Elörlötte elvben az ősiséget; de az örökösödési rend tekintetében némileg fönttartotta az ősiséget; mégpedig nemcsak a testvérek között, hanem a 3. §-ban még azt is mondja: ha a fiág kihalt, a leányok örökösödjenek.

«Tudjuk, hogy mi volt föindoka az ősiség eltörlésének. Egyfelől a hitel megszilárdítása, másfelől a birtok ingatagságának megszüntetése; mert azon birtokos, ki sajátjának hitte tulajdon örökölt vagyonát, nem volt biztos, hogy joggyökösség, jogsérelem, előintés hiánya, vagy egyéb hasonló igényekből nem fogják-e megtámadni; valamint a hitelező sem, ha vajjon hypothekájától hasonló fellépések nem fosztják-e meg? — tehát a törvény intézkedése is csak ezekre vonatkozottnak tekinthető» (II. 248—249.)

A magasröptű, bölcseségben, belátásban és jogtudásban gazdag eszmecseréből az a közös nézet alakult ki, hogy a három javaslatból egyiket sem fogadta el az értekezlet, hanem az albizottmányt utasította, hogy a magyar örökösödési rendszer behozatalára felmerült különböző vélemények kiegyenlítése végett közvetítő javaslatot dolgozzon ki. Ez a javaslat az alapja az országbírói értekezlet ideiglenes törvénykezési szabályainak. Indokolásából legyen szabad a következő okfejtést idézni:

«Mert úgy hisszük, hogy ha a szabad rendelkezési jognak korlátozása megszüntetik s ezáltal a birtokforgalom biztonságának nehézségei, akadályai és veszélyei elháríthatnak: a földadat megoldása sikerült és továbbhaladni az ősiség eltörlésében fölösleges, minthogy végrendekezés hiányában a birtok visszaháramlása azokra, akiktől származott, egy harmadiknak jogaival semmi összeütközésbe nem jő, míhelt az az élők közti jogcselekvényekre ki nem hat, épen oly kevésbé, mint bármely más törvényhozás öröklési rendszere, melynek értelmében az illető örökösök öröklési joga csak az örökhagyó halálával nyílik. A különbség e tekintetben az osztrák s a magyar öröklési rendszer közt csak abban áll: hogy amaz a vagyont, tekintet nélkül annak eredetére, viszi át egyik vagy másik örökre, míg ellenben a magyar a családiság fogalmának vezérfonalát követve, azoknak adja vissza, akiktől az származott; de itt és ott e vagyonra nézve semmi joguk az illető örökösöknek nincs addig, amíg az örökhagyó él.» (I., 97.)

Az Országbírói Értekezlet bölcs felszólalói és éretten megfontolt határozatai tudatosan és élesen distinguáltak az ősiség dologi és öröklési jogelemei közt. Megkülönböztetésük már az 1848: XV. tc. értelmezésénél kezdődött. Mert a törvény szava elvileg kimondta az ősiség eltörlését a dologi és öröklési vonatkozások minden megkülönböztetése nélkül. Az Értekezlet kereste a legis ratiót és megtalálta azt a «hitel és forgalom», a «közhitel és birtokbiztonság», a «hitel megszilárdítása» és a «birtok ingatagságának megszüntetése», a «birtokforgalom biztonsága» szempontjaiban. Úgy látta, hogy ezek a szempontok, amelyeknek még formulázásában is az Értekezlet tagjai a szó legjobb értelmében modern jogászoknak mutatják magukat, csupán az elidegenítési és terhelési tilalmat, vagyis a dologi jogi vonatkozásokat érintik. Levonta tehát a következtetést: hogy a törvény az ősiséget csak mint dologi jogi intézményt törölte el; az öröklés rendjét, a *paterna paternis*, *materna maternis* elvét érintetlenül hagyta. Így lett az ősiségből ágásiság éppen azért, mert nem fogadta el azt a felfogást, hogy a kötöttség feloldásával a vagyon ági minősége elenyésszen, tehát a családi viszonyoknak, illetőleg ági utódlásnak tárgya ne lehessen.

Jogászai hagyományainkra tehát a jogegységi döntvény nem támaszkodhatik. Ez a megállapítás pedig annál figyelemreméltóbb, mert Kúriánk a ma komoly követelményeivel szemben tanúsított minden megértés mellett is a mult hagyományainak megfontolt és fokozatos fejlesztésében látta mindenkor feladatát. A mult idők alaposan megfontolt és megvitatott állásfoglalásától való ez az eltérés továbbá annyival is inkább figyelemreméltó, mert az modern tételes jogunkban nem találja megokolását.

Helyesen mondja a döntvény indoklása, hogy a vagyon kötöttsége *biztosítéka* az alapítólevél szerinti háramlásnak. A biztosíték elestével lehetségessé válik, hogy a vagyon vagy annak része rendeltetése, t. i. az alapítólevél szerinti háramlás elől elvonassék. Hogy az ilyen elvonásnak mik a jogkövetkezményei, más kérdés. De amennyire áttekinteni tudom, *nincs mai jogrendszerünkben tétel, amely azt mondaná ki, hogy a dologi biztosítás elenyészésével elenyésszik maga a biztosított jog.*

A dologi biztosítás leggyakorlatibb esete a követelés zálogos vagy jelzálogos biztosítása. A biztosított követelés, a zálogjog, a jelzálogjog, mindenik a maga szabályai szerint szűnik meg. A követelés megszüntetével megszűnik a zálogjog is. (M. M. Tj. 851. §.) A jelzálogjog tudvalevőleg nem szükségképp szűnik meg, ha a biztosított követelés megszűnik. (Jt. 9—10.) Arra azonban tudtommal nincs példa, hogy pusztán a zálogjog vagy a jelzálogjog megszűnte okából a biztosított követelés is megszűnjék. A végrehajtási zálogjognak a végrehajtást szenvedő előterjesztése vagy felfolyamodása, harmadik személy igénykeresete, vagy akár magának a végrehajtatónak feloldó engedélye alapján való megszűnése nem érinti a követelés fennállását.

* Az előbbi közleményt lásd a 34. számban.

Más példája a dologi biztosításnak a fiduciárius tulajdonátruházás. (V. ö. **Szladits**: Dologi jog, Budapest, 1930., 271. és 298. old.) Ha a hitelező a biztosítékul reá átruházott tulajdont bármely okból az adósnak visszaszabcsátja, ez magában a biztosított követelés fennállását nem érinti. Másképp persze, ha a biztosítékról való lemondás egyben a követelésről való lemondásnak volna értelmezhető, amikor azonban a követelés ismét nem a biztosítékról való lemondás, hanem a követelésről való lemondás okából szűnik meg. Ha e konkrét példákön túlmenőleg általában a dologi biztosíték jogi természetét vizsgáljuk meg, abban sem látunk alapot a jogegységi döntvény álláspontja számára.

A dologi jogról általában áll az, amit **Grosschmid** (Fejezetek I. kötet, I. Telekkönyvi szolgáltatás 6. §, 3. aljegyzet, 304. old.) a tulajdonjogról mond, t. i., hogy «ott kezdődik, ahol legalább még egy ember van, akinek ugyanaz a valami nem szabad». «Pontosabban (ott kezdődik): ahol már kettőnél is több ember van. T. i. a tulajdonjog nem egyéb, mint a sok negatív obligációnak (tiltó parancsoknak), mint quantitativ sokaságnak qualitativé mássá átsűritése (ezen nyugszik a tulajdonjog bevett képzete. Amíglen pedig csak két ember volna, ez átképzésnek nem lenne értelme).» Ugyanő másutt (I. §, 129. aljegyzet, 148. old.): «A tulajdonjog = milljom, meg milljom ember negatív obligációja a dolgot nem bántani. Ha csak ketten volnának, = lenne egyetlen polgártársam obligációjával.» A kötelmi, családjogi stb., szóval a személyes jogviszonyt az abban résztvevő két fél érvényesítheti egymással szemben. Ennek a személyes jogviszonynak természete és tartalma nem változik meg a dologi biztosítással. A dologi biztosítás éle nem is annyira a személyes viszonyban kötelezett fél ellen, mint inkább azon harmadik személyek ellen irányul, akik jogszerzésükkel az én személyes jogom érvényesítését és diadalát veszélyeztethetnek vagy megghiúsíthatnák. A hitelező az ő személyes (kötelmi) joga alapján kielégítést kereshet adósának vagyonából. A zálogjog, a jelzálogjog ezen és a követelés tartalmán nem változtat, de elejét veszi annak, hogy harmadik személyek, ha az adós vagyontárgyait tulajdonilag megszereznék is vagy azokon zálogjogot vagy egyéb korlátolt dologi jogot szereznének is: ezáltal a hitelező kielégítése alól ezeket a vagyontárgyakat bár jóhiszeműen, részben vagy egészben elvonhassák.

Arról, hogy személyes (kötelmi, családjogi) jogviszony dologi biztosítás nélkül ne keletkezhethetne, a mi jogunkban sehol nincs szó, sőt jogszabályaink egész sora, például a családjog területén megállapítja azt, hogy a jogosult fél bizonyos követeléseinek biztosítását nem követelheti. A személyes jogviszony keletkezésének és létének nem feltétele tehát a dologi biztosítás, amiből egész általánosságban következik, hogy a dologi biztosítás megszűnte nincs kihatással a személyes viszony létre.

A hitbizomány intézményében a dologi elem, t. i. az elidegenítési és terhelési tilalom essentiális alkotó része magának az intézménynek. Erre utal a jogegységi határozat indoklása, amikor azt mondja, hogy annak «lényeges kelléke» a vagyon kötöttsége.

Hitbizományt a mi törvényeink szerint vagyon kötöttsége nélkül létesíteni nem lehetett. De essentiális része volt az ősiségnek is a vagyon kötöttsége. Mégis látjuk, hogy amikor a vagyoni forgalom szabadsága érdekében az 1848: XV. tc. az ősiség eltörlését kimondotta, az Országbírói Értekezlet csupán az ősiség dologi elemeit látta megszűntnek, annak öröklési rendjét, mint ági öröklést, továbbra is érvényben fennállónak mondotta ki. Az ősiségből átmentett ági öröklés érvényben maradt a mai napig és meg fogja tartani érvényét a magyar magánjogi kódex javaslata szerint is.

A jogegységi döntés indoklása a maga logikai vázára visszavezetve, a következő syllogismusban foglalható össze:

Propositio maior: Ha valamely jogintézmény dologi biztosítása elenyészik, vele együtt elenyészik a személyes jogviszony is.

Propositio minor: Az utódállamok területén az ottani törvényhozás folytán a hitbizományi intézmény dologi jogi biztosítása megszűnt.

Conclusio: Tehát megszűnt az utódállamok területén az egész hitbizományi intézmény is, az elidegenítési és terhelési tilalommal dologilag biztosított öröklési rendre is kiterjedőleg.

Az előző fejtegetésekkel iparkodtam kimutatni, hogy olyan általános tétel, amelyből mint praemissából ez a conclusió levezetve van, sem tételes jogunkban, sem joggyakorlatunkban, sem különösen a mi magyar jogfejlődésünkben adva nincs. Ennél fogva a belőle levont conclusió is megdől. Dr. Lőw Loránt.

Az osztrák bíróságok tehermentesítését célzó VIII. novella.

A VIII. tehermentesítést célzó novella a felhatalmazási törvény alapján 1933. évi július hó 26-án kiadott rendelettel lépett életbe. Többek között alapvető és mélyreható változtatásokat hozott a perrendtartás, a bírósági szervezet és az ügyvédi rendtartás terén. Azokat a változtatásokat kívánom tárgyalni, amelyek Ausztria határain kívül is érdeklődésre tarthatnak számot. Tudvalevőleg a bécsi kereskedelmi törvényszéknek, valamint az országos és kerületi törvényszékeknek kereskedelmi tanácsai első- és másodfokon is akként alakulnak, hogy két hivatásos bíró mellett egy laikus szakember is helyet foglal. Az elsőfolyamodáson 50,000 Sch perértékig egyesbíráskodás folyik, tehát az elsőfolyamodáson a laikus bíró szerepe csak az 50,000 Sch-en felüli perértékkel bíró ügyekben érvényesül. Most már, a VIII. tehermentesítő novella folytán a felsőbb bíróságoknál is azokban az ügyekben is egy laikus bíró is szerepelni fog, amelyekben elsőfolyamodáson tanács járt el. (50,000 Sch perértéken felüli ügyek.) Az ilyen tanácsok a felsőbb bíróságnál ezentúl két hivatásos és egy laikus bíróból állanak majd. Ezt az újítást üdvözlünk kell, mert a szakmából származó laikus bírák a kereskedelmi ügyekben eddig jól beváltak.

A járásbíróági értékhatar, valamint a meghagyásos eljárás értékhatarára 1500 Sch-ről 2000 Sch-re emelkedett.

Két egybehangzó ítélet ellen a felülvizsgálat csak 5000 Sch perértéken felüli ügyekben van megengedve.

Alapvető változásokat hozott a novella a szegénysjogra vonatkozó rendelkezések terén. A novelláris rendelkezés szerint csak annak lehet igénye a szegénysjog engedélyezésére, aki a saját és hozzátartozóinak szükséges tartását veszélyeztetné azzal, ha egy per költségeit viselné, és ebben az esetben is csak akkor engedélyezhető a szegénységi jog, — és ez az újítás — «ha a tervbe vett jogérvényesítés vagy védekezés a szegény fél részéről nem jelentkezik nyilván könnyelműnek vagy kilátástalannak.» A novella megadja a könnyelmű jog érvényesítésének a magyarázatát is, amennyiben kimondja, hogy: «akkor kell a jog érvényesítését különösen könnyelműnek tekinteni, hogyha a szegénysjogra igénnyel nem bíró fél alapos és minden irányban kiterjedő megfontolás után különösen a behajtásra vonatkozó kilátások mérlegelésével eltekintene a per folyamatbátételétől, vagy pedig igényének csak egy részét érvényesítené.» Amint látjuk, a törvény újmutatást ad a bírónak, hogy mikor tekintheti a pervitelt könnyelműnek és kilátástalannak.

Az elsőfolyamodású bírónak a novelláris intézkedés folytán abban a helyzetben lesz, hogy a kereseti tényelőadás és a kereseti kérelem alapján képet alkothat magának a tekintetben, hogy mennyiben tekinthető már a saját előadás alapján az igény részben vagy egészben könnyelműen támasztottnak és megfelelő körülmények fennforgása esetén a szegénységi jog megadását könnyelmű perindítás vagy kilátástalan pereskedés címén vagy egészen megtagadja, vagy esetleg az érvényesíteni kívánt igénynek csak egy részére adja meg.

Az elsőfolyamodású bírónak azt a jogot is megadja a novella, hogy hivatalból vagy pedig indítványra mondja ki a szegénységi jogra való igény elvesztését, mihielyt arról győződik meg a további jogérvényesítés vagy védekezés során, hogy az nyilván könnyelmű vagy kilátástalan. A szegény fél részére kirendelt ügyvéd a szegénységi jog megvonását kimondó végzés jogerőre emelkedéséig a szegény fél képviselőtét ellátni tartozik a végből, hogy azt esetleges hátrányoktól megóvjá. A szegénységi jog megadása vagy megvonása tekintetében a bíróság szóbeli tárgyalás nélkül határoz. A szükséges felvilágosításokat hivatalból szerzi be. Azok a határozatok, amelyek a szegénységi jogot megadják, valamint az a határozat, hogy a szegény fél részére ügyvéd rendelendő ki, megtámadhatatlanok. Azok a határozatok ellenben, amelyek a szegénységi jogot megtagadják, illetve amelyek a szegénységi jog megvonását mondják ki, jogorvoslati úton megtámadhatók. Minden határidő felbeszakad mindaddig, amíg az előbb említett ide vonatkozó határozat jogerőre emelkedik.

A magyar jog szemszögéből ítélve, ezek a törvényes változtatások nem újak. A magyar jog ugyanis a szegénységi jog megtagadását, illetőleg megvonását azon a címen, hogy az eljárás kilátástalan, régtől fogva ismeri, és liberális módon még egy további lépést tett a szegénységi joggal való visszaélés megakadályozására,

amennyiben a szegénységi joggal bíró fél ellenfele is élvezi már a szegénységi jog előnyeit, nevezetesen az illetékmentességet.*

Ebben az összefüggésben ki kell emelni az ügyvédi rendtartásnak azt az érdekes újítását, hogy a szabadon választott ügyvéd, aki a félnek képviselőt polgári ügyben átvette, saját felével szemben díjazásra csak az után a perérték után tarthat igényt, amely értékre vonatkozóan a jogvitában ügyfele nyertes lett. Amennyiben teljesen vesztes lett ügyfele, díjazásra nincs igénye. Ezt a rendelkezést feltétlenül kényszerítő törvényszabálynak kell felfogni, ennél fogva az ellenkező megállapodások hatálytalanok. A rendelkezés ellenére eszközölt fizetéseket az ügyfél visszakövetelheti. Ezek a rendelkezések a perrendi novelláris intézkedésekkel kapcsolatban a szegénység megadása és megvonása kérdésében arra vannak hivatva, hogy a szegénységi joggal való visszaélést, amely a gazdasági életnek és a bíróságoknak nagy terhet képezik, lehetőleg szűk körre szorítsa. Ezeknek a törvényes rendelkezéseknek a bíróságok által leendő kezelése dönti el, hogy az új rendelkezések a visszaélések megszüntetésére tényleg alkalmas eszközök-e.

Dr. Tóth László fejtegetéseire, melyek a «Szegénységi jog reformjához» cím alatt jelentek meg, minden tekintetben csatlakozom, abban a vonatkozásban, hogy a magyar jog továbbmenő rendelkezései sem elégségesek egyedül a visszaélések megszüntetésére. Ugyanis, amint Tóth helyesen hozza fel, a bíró saját objektív beállítása folytán nem kíván a szegénységi jog megvonásával tényleges praejudiciumot létesíteni. Tóth jogosan hivatkozik ebben a vonatkozásban az ügyvédségre, amikor fejtegetéseinek eredményeként a következő megállapítást teszi:

«Az ügyvéd ilyenfajta manővereknek ne legyen segítőtje. Ő legyen tényleg az első bírója az ügynek. Ha pedig ezzel az etikai követelménnyel ellentétbe kerül, akkor megtorlásról az ügyvédség gondoskodik.»

Az ügyvédi rendtartás többirányú megváltoztatásából csak azt a rendelkezést emelem ki, hogy az a jelölt, aki az ügyvédi vizsgán másodízben sem felel meg, harmadszor a vizsgára nem bocsátható.

Az ügyvédségnek egy régi kérését, a bírának az ügyvédi pályára való átlépésével kapcsolatban a következőkben intézi el a novella: az eddigi rendelkezések szerint, aki öt évig törvényszéki tanácsban ülnök (stimmführender Rat) volt, annak el volt engedve a doktorátus, a gyakorlat és az ügyvédi vizsga. Ezt a rendelkezést most azzal egészítették ki, hogy a bírói szolgálat megszűnésétől számított öt éven belül az illető törvényszék kerületében, amelyben a legutolsó szolgálatát a bíró teljesítette, az ügyvédek közé való felvétel megtagadandó. Ezen időtartam alatt a szóbanforgó kerületbe való átköltözködés sincs megengedve. Azoknak az ügyvédeknek a jogosítványa, akik az eddigi törvényes rendelkezéseknek megfelelően kerültek az ügyvédek közé, nem vonható meg azon a címen, hogy ügyvédi gyakorlatukat abban a körzetben folytatják, amelyben mint bírák működtek. Ezzel ellentétben azonban olyan körzetbe való átköltözés, amelyben öt éven belül bírákként működtek, tilos.

Az ügyvédi rendtartásnak ez az új intézkedése azonban csak azokra a bírakra vonatkozik, akik ügyvédi gyakorlat és ügyvédi vizsga nélkül kívánnak az ügyvédi pályára átlépni. Azoknak a bírói és ügyészi közegeknek, akik legalább négy évi bírósági gyakorlattal rendelkeznek, az ügyvédség terére való átlépés teljesen nyitva van akként, hogy a jelölti gyakorlatot hároméves minimális tartammal teljesítik és az ügyvédi vizsgát leteszik. Az osztrák berendezkedés szerint az ügyvédi vizsga ugyanis helyettesíti a bírói vizsgát, a bírói vizsga azonban nem pótolja az ügyvédi vizsgát. Már az első pillanatban világos, hogy az osztrák rendelkezések, szembeállítva a magyar 1930: XXXIV. tc. 131. §-ával, részben szigorúbbak, részben enyhébbek.

Végül még az ügyvédi rendtartásnak arra a változtatására kell rámutatni, amelyek a csődnyitás kapcsán, valamint a kényszer-egyeségi eljárás megindításával hatnak ki az ügyvédi gyakorlatra. Az eddigi jogi helyzet az volt, hogy az önjogúság elvesztése maga után vonta az ügyvédi gyakorlat folytatathatóságának kizárását. Ezen rendelkezés most akként terjesztetett ki, hogy az önjogúság elvesztése ennek tartama alatt, valamint a csődnek jogerős megnyitása jogerős megszüntetéséig az ügyvédség gyakorlásának meg-

szűnését vonja maga után. Ezenfelül azt is kimondotta a novella, hogy a kamarai választmány az idevágó határozatok jogerőre emelkedéséig az ügyvédség gyakorlásának jogát megvonhatja attól az ügyvédtől, akivel szemben, bár nem jogerősen, a csődöt megnyitották, akivel szemben kényszerjegyeségi eljárást tettek folyamatba, vagy akivel szemben gondnokság alá helyezési eljárás indult meg.

Ebben az esetben a választmány egy időleges helyettesről gondoskodhatik. Ezt az új rendelkezést üdvözlünk, mert ezzel a választmány abba a helyzetbe került, hogy minden egyes esetet egyénileg bírálhat el. Idevágó törvényes rendelkezések hiányában a kamarai választmány az ügyvédség gyakorlásának jogát nem vonhatja meg attól az ügyvédtől, aki ellen csődnyitási kérelem érkezett ugyan, azonban a csőd megnyitása vagyonihiány okából elmaradt. Még a vagyontalansági eskü letétele sem nyújt az ügyvédség gyakorlásának megvonására módot, mert törvényes rendelkezés erre hiányzik.

Dr. Deutsch Maurus.

A hitelezők kielégítése a magánalkalmazottak lefoglalt illetményeiből.

Harmadfél évtized múlt el a végrehajtási novella életbeléptetése óta a nélkül, hogy a címben megjelölt kérdésben egyöntetű és állandó bírói gyakorlat kialakult volna. Az egymástól eltérő, sőt ellentétes határozatok igen sok esetben előre nem várt eredményt hoznak, ami a jogszolgáltatást bizonytalanná teszi és gyakran kerül perre a dolog ott, ahol a következetes jogalkalmazás a pert elkerülhetővé, feleslegessé tenné. Az e kérdéssel összefüggő perek közül igen kevés kerül a legfelsőbb bíróság döntése elé, s ez az oka főleg annak, hogy az egységes gyakorlat kialakulása nehézkesebb.

Miután igen gyakran úgyszólván egyetlen kielégítési alap a végrehajtást szenvedő szolgálati illetménye, nem lesz érdektelen, ha a tételes jog és az egységes jogalkalmazás szempontjából a kérdéssel behatóbban foglalkozunk.

Miután az 1918: XXII. tc. (136,193/1918., 88,505/1924. P. M. sz. rend.) néhány különleges esettől eltekintve a Pénzügyi Központ által nyújtható kölcsönök intézményes biztosításával kapcsolatban tiltja az állami és államvasúti tisztviselők stb. hivatali járandóságainak végrehajtási lefoglalását, engedményezését és elzálajosítását, csupán a magánalkalmazottak illetményletiltásával foglalkozunk, hangsúlyozván, hogy azoknak a közalkalmazottaknak illetményei, akikre az 1918: XXII. tc. rendelkezései nem vonatkoznak (városi és községi alkalmazottak, állami színházak tisztviselői, művészei stb.), a Novella 6. §-a értelmében foglalhatók le.

Az 1908: LXI. tc. (N.) 11. § szerint a magánalkalmazásban levő egyének fizetésének és bármely más címen élvezett tényleges szolgálati járandóságának legfeljebb egyharmada és ez is csak úgy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 2000 P (62,600/1926. sz. I. M. rendelet) a foglaláson túl is érintetlenül maradjon.

A napidíjak, továbbá a munkabérek, ha napszám, vagy hétszám szerint fizetik, végül a darabszám szerint járó bérek csak oly mértékben vonhatók végrehajtás alá, hogy a kereseti idő minden napjára 5 pengő foglalásmentes maradjon (N. 12. §).

Az illetmény összegének megállapításánál számba jön a törzsfizetés, lakbér, mindenféle drágasági, családi, kor-, működési stb. pótlék, természetbeni juttatások, jutalék, (Bp. T. 20/1907.) üzletszerzői díj, remuneráció, (Bp. T. 536/1909.) mérlegpénz, különmunka díja és bármely más néven fizetett tényleges járandóság.

Bírói gyakorlatunk a különmunka (túlóra, vasárnapi, éjjeli munka) díját lefoglalhatónak tartja (Bp. T. 685/1910.), minthogy törvény értelmében nemcsak az állandó (ständig) illetményeket lehet letiltani.

Az 1922. évi osztrák végrehajtási novella ellenben (Executionsordnung 289/a §), ezeket a rendkívüli illetményeket mentesíti a foglalás alól, az igazságügyi bizottság jelentésébe foglalt azzal az indokolással, hogy a kérdés elbírálásánál a közgazdasági szempont a döntő, s így a többlet-teljesítményt lehetőség szerint elő kell mozdítani, annál is inkább, mert az elért eredmény többnyire az élelmezés javítását, a hazautazást stb. célozza s rendkívüli erőfeszítéssel éretik el.

A természetbeni juttatások lefoglalhatóságának kérdésével törvényeink kifejezetten nem foglalkoznak, de mégsem lehet kétséges,

* Lásd dr. Tóth László, Nr. 23. der Österreichischen Anwa'tszeitung, 1932, «Zur Reform des Armenrechtes».

hogyan az összilletmény kiszámításánál (lege non distinguente...) ezeket a természetbeni járandóságokat is tekintetbe kell venni. Ha az így kiszámított illetmények összege a 2000 P-t meghaladja, van lefoglalható járandóság s a foglalás elsősorban a készpénzilletményre vonatkozik. Tehát ha valakinek évi 1800 pengő készpénzfizetése, 700 pengőre értékelt természetbeni lakása és 800 pengő értékű egyéb természetbeni illetménye van, úgy összjárandósága 3300 pengő, ebből egyharmad rész, vagyis 1100 pengő lefoglalható s így a készpénzfizetésből 700 pengő marad a foglalás alól mentes.

Törvényeink szerint a 2000 pengőt meghaladó *csak természetbeni juttatásokból álló* szolgálati járandóság lefoglalásának sincs akadálya, ez az eset azonban gyakorlati szempontból alig fordul elő.

Az osztrák végrehajtási rendtartás 289. a) és c) §-ai értelmében az összilletmény kiszámításánál a természetbeni járandóságokat figyelembe kell ugyan venni, de a foglalás csak a készpénzilletményekre terjedhet ki, azzal a további megszorítással, hogy ebből is évi 250 Sch mentes maradjon.

Gyakorlatunk szerint is foglalásmentes minden olyan juttatás, mely a szolgálattal kapcsolatos kiadások megtérítése; nem foglalható le tehát a színész ruhaátlalánya, ha a hivatás gyakorlásához szükséges összeget nem haladja meg (Bp. T. 12,115/1915), a szolgálattal összefüggő utazással tényleg felmerült közlekedési kiadás megtérítésére szolgáló összeg stb. (Bp. T. 282/1909.)

Ha a munkavállaló és munkaadó között nincs szolgálati jogviszony, úgy a munkadíj korlátlanul lefoglalható. Tehát, ha a gyári mérnök valakinek tervet, a bankkönyvelő egy kereskedőnek mérleget készít, a jutalomdíj nem mentes a foglalás alól.

Megjegyzem, hogy ha az alkalmazottnak csak a fizetése foglaltatik le, ennek hatálya a lakbér- és egyéb illetményre nem terjed ki az esetre, ha a különféle illetmények elkülönítetten vannak meghatározva, célszerű tehát végrehajtás alkalmával az összes javadalmazásra kérni a foglalást. (K. 6118/1904.)

Ha az alkalmazott évi összjárandósága a 3000 pengőt nem haladja meg, a 2000 pengőn felüli rész a végrehajtató hitelezőt, vagy hitelezőket illeti, ha pedig az összilletmény évi 3000 pengőnél több, úgy annak egyharmadára vonatkozik a letiltás, vagyis ez az összeg 4000 pengőnél 1333-33 P, 6000 P-nél 2000 P, stb.

Ha a foglalás után az alkalmazott járandósága változik, a foglalás alá vont rész is módosul újabb bírói intézkedés nélkül, ha pedig az illetmények összege 2000 pengő alá száll, a végrehajtás hatálya szünetel, de öt éven belül feléled, ha a járandóság a foglalás alól mentes összeget ismét túlhaladja.

Ha az adós munkaadója szolgálatából kilépett, megszűnik a zálogtárggyal együtt a zálogjog is és később nem éled fel azáltal sem, ha az adós újra a régi munkaadónál kap alkalmazást. (Bp. T. 160/1903.) Természetes, hogy ha a munkaadó az alkalmazottal a hitelező hátrányára összejátszik, s a kilépés csak színleges, úgy a munkaadó a hitelezőtől elvont összeg erejéig vagyoniilag is felelős.

A letiltott illetményeket az adós, ha újabb bírói intézkedést nem kap, esedékességgkor bírói letétbe helyezni tartozik.

A gyakorlatban a foglalás útján letiltott fizetéshányad összegszerűségének megállapítása gyakran igen bonyodalmas, mert a javadalmazást terhelő közterhek, nyugdíjlevonások, fizetéselőlegek, a munkaadó ellenkövetelései, az alkalmazott által eszközölt engedmények természetszerűleg módosíthatják a lefoglalt összeg nagyságát.

A legtöbb vita és ellentétés nézet onnan ered, vajjon a fent említett összegeket a letiltott fizetésrészből, vagy a foglalás alól mentes hányadból kell levonni. Mindkét felfogásra számos esetet találunk a jogalkalmazásban. (Bp. T. 624/1907., 5914/1915., 12,115/1915.)

Az egyes esetekkel külön kell foglalkoznunk, mert az eredmény különböző lesz az egyes levonások eltérő jogi természete szerint.

I. A munkaadó jogosan vonja le az alkalmazott járandóságából az általános kereseti adót, a betegsegélyző (OTL, MABI.) járuléknak a munkavállalót terhelő részét, s gyakran a nyugdíjjárulékot is ott, ahol az alkalmazottak részére nyugdíjalap létesült. Ezek a tételek levonhatók természetszerűleg akkor is, ha a fizetés teljes egészében foglalásmentes, tehát az évi 2000 pengőt meg nem haladja.

Helytelen volna azonban ezeket a levonásokat teljes összegben a letiltott fizetéshányad terhére elszámolni, de éppoly téves egyedül a foglalás alól mentes részből való levonás is. A felsorolt levonások az illetmények *egészét* terhelik, tehát arányosan kell tekintetbe venni külön a letiltott és külön a mentes fizetésrész ki-

számításánál. Nem lesz helyes tehát a számítás, ha a fent felsorolt tételeket az összjárandóságból levonjuk, s csak azután nézzük, vajjon a maradvány a 2000 pengőt meghaladja-e? Ha az illetmények összege több mint 2000 pengő, de 3000 pengőnél kevesebb, elsősorban meg kell állapítani a lefoglalt és a foglalásmentes részt, s csak azután lehet levonni a fizetést terhelő tételek aránylagos részét. Pl. az évi összilletmény 2400 P, kereseti adó, betegsegélyző- és nyugdíjjárulék összesen 96 P. A mentes rész 2000 P, letiltható 400 P; ezt az utóbbi összeget a 96 P-ből arányosan számítva 16 P terheli, tehát más levonás hiányában 384 P-t kell a munkaadónak letétbe helyeznie. Más példa: a járandóság 3000 P, járuléklevonás 150 P. A letiltható rész lesz $\frac{1}{3}$ rész, vagyis 1000 minusz 50 (a levonás $\frac{1}{3}$ -a) vagyis 950 P, amiből látható, hogy 3000 P, vagy azt meghaladó járandóság esetén — miután a letiltható és a mentes rész aránya pontosan $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{3}$ — a külön-külön való levonás felesleges, mert ugyanerre az eredményre jutunk, ha a levonások összegét az összjövedelemből vonjuk le, s a maradványt osztjuk el hárommal.

Hogy a közölttől eltérő számítási mód helytelen eredményre vezet, azt a következő két példa is megvilágítja. Legyen a fizetés 2400 P, levonás 400 P, ha a 400 pengőt a 2400 P-ből vonjuk le, marad 2000 P, ami foglalásmentes, vagyis a levonásokat tulajdonképpen teljes összegben a letiltott fizetésrész terhére vettük, így a hitelező mitsem kapna.

Nézzük a fordított esetet: fizetés 2400 P, levonás 2000 P (csak elméleti lehetőség, a gyakorlatban nem fordul elő), ha a levonást teljes összegben a mentes rész terhére írjuk, az alkalmazott nem kapna semmi fizetést.

A megosztott arányos számítási mód lehet csak helyes, mivel a törvény a foglalás alól a fizetést terhelő közterhekkel és a fizetésből levonható más járulékokkal együttesen számított 2000 P-ös fizetést kívánta mentesíteni, mert ezek a tételek levonandók akkor is, ha az alkalmazott fizetése 2000 pengő, vagy ennél is kevesebb.

A foglalásmentes rész minimuma természetszerűleg nem lehet sem nagyobb, sem kevesebb akkor sem, ha az alkalmazott fizetése több mint 2000 pengő.

Márpedig, ha a törvényszerű levonásokat teljes összegben a mentes részből vonjuk le, úgy — miután a magasabb fizetésnek magasabb a terhe is — a nagyobb fizetésű tisztviselő foglalásmentes illetménye kevesebb volna, mint azé, aki kereken 2000 pengőt kap, s viszont, ha a levonásokkal egészben a lefoglalható illetményt terheljük, úgy a magasabb járandóságú alkalmazottnál a foglalásmentes rész nagyobb lenne. Miután azonban a törvényhozó kifejezett akarata az volt, hogy a 2000 pengő fizetést élvező alkalmazott javadalmának megfelelő összeg a magasabb fizetésű munkavállalónak is foglalásmentesen rendelkezésre álljon, nyilvánvaló, hogy ehhez képest a fizetés 2000 pengős részből levonható tételek ezt a foglalásmentes részt, az arányosan számított további összegek pedig a lefoglalható fizetéshányadot terhelik, vagyis a fizetésből levonható törvényszerű terhek a foglalás alól mentes és az ezt meghaladó javadalomrész arányában osztandók meg.

II. A fizetési előlegek levonásánál más a helyzet. A fizetés előlegezése ugyanis egyértelmű a fizetésnek esedékesség előtt való folyósításával. A munkaadó tehát a letiltás előtt nyújtott előleget az alkalmazott bármilyen illetményéből a végrehajtató hitelezők megelőzésével levonni jogosult (Bp. T. 7436/1915.). Miután azonban az előleg tulajdonképpen foglalásmentesen folyósított fizetés, az előleg elsősorban a foglalás alól mentes fizetésrészbe számítandó be. (Bp. T. 5914/1915., 12,115/1915.)

Ha tehát a munkaadó az alkalmazottnak a hó utolsó napján esedékes fizetését 20-án előlegezi, s 25-én jön a letiltás, a hó végén nem folyósít az alkalmazottnak már semmit, de a hitelező részére sem helyez semmit bírói letétbe, mert erre a hónapra a letiltásnak nincs még tárgya.

A fizetéselőleg részletekben való levonása esetén a munkaadó és az alkalmazott megállapodása az irányadó, mégis azzal a hozzáadással, hogy a levonás elsősorban mindig a foglalás alól mentes részt terheli.

Ha a munkaadó a megállapodás dacára nem von le semmit az alkalmazott járandóságából, az elmaradt részleteket utólag már nem érvényesítheti egyszerre és egyösszegben a végrehajtatók terhére, hanem csak a megállapodásszerű havi részletet vonhatja le a legközelebbi esedékességtől fogva a már említett jogelvek figyelembevételével. (Bp. T. 11,067/1915.)

A felmondási időre járó illetményt a foglалás és beszámítás szempontjából a fizetéssel azonos járandóságnak kell tekinteni. (Bp. T. 5587/1911.), mégis azzal a hozzáadással, hogy a nyújtott fizetéselőleg a szolgálati jogviszony megszűnése esetén a felmondási illetményből teljes összegben levonható, tekintet nélkül az előleg nyújtásakor, vagy később, de a felmondás előtt létrejött ellenkező megállapodásra. Az alkalmaztatás megszüntével ugyanis megszűnik a fizetés további folyósítása, nem lesz meg tehát többé a lehetősége annak, hogy a részleteket a jövőben esedékes fizetésből vonhassák le.

III. A munkaadónak a szolgálati jogviszonytól független ellenkövetelése keletkezhetik, ha alkalmazottjának ingó, vagy ingatlan fedezet mellett kölcsönt nyújt, neki hitelbe árut ad el stb.

A munkaadónak ilyen, a szolgálati jogviszonnyal össze nem függő ellenkövetelése az alkalmazott járandóságába csak oly mértékben számíthatók be, amilyen mértékben végrehajtásilag érvényesíthetők az illetmények terhére. Az ettől eltérő, a jövőbeli igényekre vonatkozó megegyezés, vagy előzetes lemondás a törvény (N. 10. §) értelmében hatálytalan.

Ezek a munkaadói ellenkövetelések tehát a fizetéselőleggel ellentétben a foglалás alól mentes fizetésrészből nem vonhatók le, hanem csak a letiltható hányadból, a sorrendben megelőzik a későbbi letiltásokat, de természetesen csak akkor, ha a munkaadó követelését engedménnyel vagy a beszámítást érvényesítő nyilatkozattal (MTJ. 1268. §) biztosította.

A már lejárt időre vonatkozó foglалásmentes illetmények tekintetében azonban az utólagos megállapodás, s ennek keretében a beszámításba való beleegyezés is, joghatályos. (Bp. T. 1608/1917.)

IV. Igen gyakran előfordul, hogy az alkalmazott hitelezőinek fizetése terhére engedményeket ad, s ezidőszereint jogszabályaink értelmében nincs akadálya annak sem, hogy az alkalmazott később esedékes járandóságát engedményezze. Ezek az engedmények a tárgyalat kérdésben olyan hatályúak, mintha az engedményező adósának végrehajtáson kívül nyújtana kielégítést. Éppen ezért az alkalmazott által engedményezett összeg a munkadíjnak a foglалás alól mentes részét terheli, s így az engedményes hitelező jogi helyzete ilyenkor azonos a végrehajtás során zálogjogot nyert hitelező helyzetével.

Mi történik azonban akkor, ha az engedményezett összeg, vagy az engedmény alapján fizetendő havi részlet meghaladja a munkadíjnak letiltható részét, vagy az adós alkalmazott akként rendelkezik, hogy az engedményezett összeget a foglалásmentes fizetésrészből fizessék ki.

A Novella 10. §-a szerint az alkalmazottak szolgálati járandóságainak lefoglalására vonatkozó jogszabályoktól eltérő egyezmény, vagy a végrehajtást szenvedő lemondása hatálytalan. A törvény azonban az alkalmazottat fizetése felhasználásában szabad rendelkezési jogától teljesen megfosztani nem akarja, csak azt nem engedi meg, hogy a törvényben meghatározott minimum a munkavállaló *akarata ellenére* elvonassék. Ennélfogva nincsen akadálya annak, hogy az alkalmazott járandóságát elidegenítse és a felől rendelkezék; a foglалásmentes részre vonatkozó engedmény és rendelkezés is érvényes tehát, ha az a már esedékessé vált fizetésre, tehát a multa vonatkozik, de hatálytalanak nyilvánítható (megtámadható) akkor, ha azt a jövőben lejárt illetményekkel kapcsolatban nyújtották. Az alkalmazott tehát a foglалásmentes fizetésrészt engedményezését a kedvezményezett beleegyezése nélkül is visszavonhatja s az ilyen engedmény hatálytalanítása céljából keresetet is indíthat, midáig azonban, míg az alkalmazott ellenkező akaratát nem nyilvánította, az engedmény érvényes, a munkaadó jogosan fizethet az engedményesnek, az joghatályosan felveheti az engedményezett összeget s az alkalmazott sem a munkaadótól ismételt fizetést, sem az engedményestől visszafizetést nem követelhet azon a jogalapon, hogy az engedmény semmis jogügylet, mert a törvény tilalma ellenére jött létre.

A törvény szociális célzattal védeni akarja az alkalmazottat a könnyelmű, meggondolatlan átruházások, rendelkezések következményei ellen akkor, amidőn a jövőre vonatkozó megállapodásokat, megegyezéseket hatálytalaníthatóknak mondja ki, de a multban esedékessé vált munkadíjnal már alkalmazást nyer a *volenti non fit injuria* elve.

Nem kell tehát a munkaadónak félnie attól, hogy az alkalmazott rendelkezése és akarata szerint kifizetett összeget a munka-

vállalónak később megegyeszer ki kell fizetnie, mert az engedmény érvényes mindaddig, míg a rendelkező alkalmazott ellenkező akaratnyilvánítást nem tesz.

V. Több letiltás, engedmény esetén fontos a kielégítési sorrend megállapítása. A joggyakorlat ebben a kérdésben is eltérő, aminek oka a Vt. 83. § 1. bek. utolsó mondatának különböző értelmezési lehetősége.

Szerintem nem lehet kétséges, hogy a sorrend megállapításának kérdésében a végrehajtató és a végrehajtást szenvedő közötti jogviszony az irányadó. Miután a végrehajtató a követelés lefoglalásával, összeírásával szerzi meg a végrehajtási zálogjogot (Vt. 47. § 2. bek.), a végrehajtási jegyzőkönyv felvételének az időpontja a döntő a sorrend megállapításánál. A Vt. 26. § b) pontja értelmében a végrehajtási jegyzőkönyvben fel kell tüntetni a végrehajtás megkezdésének órá szerint való pontos megjelölését, s így a sorrend mindenkor kétségtelenül megállapítható. Az iktatószám nagysága tehát nem jelentős, valamint az sem, hogy a foglалásról a harmadados mikor értesült. Az értesítés azért mégis fontos, mert a végrehajtató és a harmadados közötti jogviszonyban ez az időpont az irányadó, vagyis a harmadados mindaddig jogosan fizethet a végrehajtást szenvedőnek, vagy rendelkezésére más személynek is, míg a letiltási rendelvénnyel neki szabályszerűen nem kézbesített.

A végrehajtást szenvedő adósa a letiltott illetményt az esedékesség után nyomban letétbe helyezni tartozik a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnál, mely a letétbehelyezési költséget a letéveőnek kérelmére visszautalja.

A Vt. 113. § (Te. 76. §) analógiájára kialakult állandó bírói gyakorlat az esetre, ha csak egy foglaltató van, a letétmaradványt részére azonnal kiutalja, ellenkező esetben sorrendi tárgyalást tűz ki.

Ha a végrehajtást szenvedő illetményét közpénztárból kapja s azt a bíróság kérelemre kiküldött kirendelése nélkül végzéssel foglalja le (Vt. 84. §), úgy a foglалás időpontja (mely a sorrend szempontjából döntő jelentőségű) a lefoglaló végzés kelte. Miután az ügyviteli szabályok értelmében a kelet csak a végzés meghozatalának napját tünteti fel, az órát azonban nem, az ugyanazon napon kelt végzések alapján szerzett zálogjogok rangsora egyenlő, tehát az ilyen követelések esetleg aránylagosan elégtendő ki.

Nem helyeselhetem azt a gyakorlatot (K. 4585/1899.), mely a Vt. 133. §-ára való utalással, abban az esetben, ha a végrehajtást szenvedőnek olyan pénzbeli követelése foglaltatott le, melyet közpénztárból vagy letétből vehet fel, a sorrend megállapításánál a közpénztár értesítésének időpontját veszi irányadónak.

Miután általános és alaposan alig kifogásolható szabály, hogy a kielégítési sorrend szempontjából a végrehajtatók és a végrehajtást szenvedő közötti jogviszony a döntő, tehát a foglалás időpontja az irányadó, nincs semmi komoly és elfogadható ok arra, hogy ha a harmadados közpénztár, ennek értesítése, illetőleg a hozzá való kézbesítés időpontját vegyük figyelembe.

Álláspontunkat igazolja a Vt. 83. § 1. bek. utolsó mondata is, mely szerint a foglалás joghatálya a végrehajtást szenvedőre nézve a foglалástól, a pénztárra pedig az értesítés időpontjától számíttatik. A törvény megkülönböztetésének semmi értelme nem volna akkor, ha az értesítés időpontja döntené el a sorrendet.

A törvény rendelkezése csak azt jelenti, hogy a közpénztár mindaddig, míg korábbi keletű letiltást nem kap, az eddigi utalványozások alapján teljesíti a fizetéseket.

Lehetetlen volna ugyanis, hogy a kielégítési sorrendet a végrehajtatóktól független esetlegességek dönthessék el. A bírói elintézés különböző; betegség, szabadság kisebb-nagyobb késedelmet okoz, s külön irodában is lehet fennakadás, a leírás sorrendje változhatik, a kiadmányozás és kézbesítés körül is lehetnek hibák, tévedések (rossz cím stb.), melyek következtében a korábbi keletű végzés később kézbesítettetik, ez pedig semmi esetre sem lehet alapos ok arra, hogy a kielégítés sorrendje változzék, esetleg a korábbi foglaltató kielégítetlen maradjon. A késedelem oka sokszor meg sem állapítható, nincs kit felelősségre vonjon a károsult s a kincstártól sem lehet ilyen címen közegeinek esetleg gyakran menthető mulasztásáért kártérítést követelni.

Hivatkozhatunk még felfogásunk alátámasztására a Vt. 79. § 3. bekezdésére is, mely a jelzálogjogilag bejegyzett követelés lefoglalása esetére kimondja, hogy a foglалás joghatálya a megkeresvény beiktatásának időpontjától számíttatik. A törvény itt

a végrehajtást szenvedővel és a harmadadóssal szemben fennálló joghatály között különbséget nem tesz, amit a telekkönyvi rendszer nyilvántartási jellege indokol. A 83. §-nak ettől eltérő szövegezése nem a véletlen műve, hanem tudatos változtatás, ami a rendezendő joganyag különböző jogi jellegében leli magyarázatát.

Miután az engedmény érvényességéhez az engedményezett értesítése nem szükséges, több engedmény esetén az engedményező és engedményes között kötött szerződés (MTJ. 1218. §) időpontja a döntő. De lege ferenda meggondolandó volna, hogy a gyakori összeajtszás meggátolása céljából nem kellene a joghatályt a munkaadó értesítésének időpontjától függővé tenni.

Bírói foglalás esetén ugyanis a foglalás időpontja megnyugtató támpont, mert a visszaélések lehetősége úgyszólván kizárt, az engedmény praedatálása azonban gyakran előfordulhat s az ellenbizonyítás igen nehéz, sokszor teljesen kilátástalan s így az engedményező végrehajtást szenvedő s az engedményes könnyen összeajtszhatnak a hitelező megkárosítására, különösen, ha az engedményes rokon, aki a vallomástételt esetleg meg is tagadhatja.

Előfordul, hogy az illetményekre foglalást vezetnek s azt az alkalmazott engedménye is terheli. A sorrendet ez esetben is a foglalás időpontja és az engedmény kelte dönti el. Kérdés, mit tegyen ilyenkor a munkaadó, fizethet-e a korábbi engedmény alapján, vagy pedig bírói letétbe kell a lefoglalható fizetshányadot helyezni.

A kérdés eldöntésénél az engedményre vonatkozó értesítés időpontja is fontos.

Ha a bírói foglalás megelőzi az engedmény keltét, a munkaadó a letiltott illetményt bírói letétbe helyezi s a sorrendet a bíróság sorrendi tárgyaláson határozza meg; természetes, hogyha a foglalásról később, csak akkor értesül, amiké az engedmény alapján már fizetett, ismételtelen nem kell fizetnie.

Ha az engedmény kelte a korábbi, két eset lehetséges: az engedményezett a bírói foglalásról az engedmény közlése előtt vagy után értesül.

Miután a harmadadós és a végrehajtató (engedményes) jogviszonyában az értesítés időpontja a mérvadó, nem tekinthető vitásnak, hogy a munkaadó a letiltott illetményt akkor is bírói letétbe helyezni tartozik, ha a korábbi keletű engedmény vele a bírói foglalás időpontja után közöltetett. Ilyenkor is sorrendi tárgyaláson dönt a bíróság az elsőbbség kérdésében, az engedményesnek azonban erősebb jogát igényper útján kell érvényesítenie, mert a letétbe helyezett követelést a bíróság különben a foglaltatónak utalja ki. A végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság ugyanis a perenkívüli eljárás keretében az engedmény érvényességét, fennállását stb. el nem bírálhatja, e kérdés csak perben dönthető el.

Ha azonban a korábbi keletű engedményről a harmadadós a bírói foglalás és a fizetés teljesítése előtt értesül, úgy kérdéses lehet, vajon köteles lesz-e a letiltott összeget bírói letétbe helyezni, illetve fizethet-e az engedményesnek joghatályosan, ismételt fizetés veszélye nélkül.

Az egyik felfogás arra hivatkozik, hogy ilyen esetben a bírói foglalásnak már nincsen tárgya, a követelés az engedmény folytán már nem a végrehajtást szenvedő, hanem az engedményesé, aki nem köteles túrni, hogy jogos követelését a munkaadó bírói letétbe helyezze, s így neki igényper útján, tehát költséges úton kelljen a saját tulajdonát képező követelést megszerezni s ezért jogosan választhatja azt a megoldást is, hogy a harmadadóstól per útján hajtja be követelését, arra való hivatkozással, hogy a letétbehelyezés teljesítésnek nem tekinthető.

Ezzel szemben az ellentétes álláspont arra utal, hogy a harmadadós a Vt. 82. §-ban körvonalozott köteleességét teljesíti akkor, amiké a letiltott követelést bírói letétbe helyezi s ezáltal alkalmat és módot nyújt arra, hogy a sorrend kérdését, az engedmények fennállását stb. a bíróság megnyugtató módon dönthesse el részben a sorrendi tárgyaláson, részben az engedményes által indítandó igényperben.

Véleményem szerint de lege lata általában az előbbi felfogás a helyes, mégis olyan esetben, ha az engedmény közlése után közvetlenül történik a foglalás, úgy indokolt és megengedhető a letétbehelyezés, mert ilyenkor vélelmezhető a hitelező kijátszására irányuló szándék. Lege ferenda azonban célszerűbbnek tartom annak kimondását, hogyha az engedmény közlése a letiltást pl.

három-hat hónapnál kevesebb idővel előzi meg, úgy a letétbehelyezés kötelező legyen.

Megjegyzem, hogy bírói letiltás és engedmény esetén a letevő a bírósághoz intézett letéti kérvényében a letiltásokon kívül az engedményeket is felsorolni s a letétbehelyezésről az engedményeseket értesíteni köteles.

A végrehajtást szenvedő adósa, ha a korábbi engedmény kétségtelen, a Vt. 122. §-a alapján a bíróságnál bejelenteni tartozik az idevonatkozó adatokat, s így elejét veheti az ügygondnok útján megindítandó behajtási pernek.

VI. A tárgyalat joganyaggal kapcsolatban még egy kérdéssel kell foglalkoznunk, amely a gyakorlatban igen sok vitára és téves határozatra ad alkalmat.

Ha a végrehajtást szenvedő munkaadója a letiltott illetményeket esedékességgel nem helyezi bírói letétbe, a végrehajtató a behajtásra ügygondnok kirendelését kérheti, sőt ha az illetményeket többen tiltották le, az érvényesítés kötelező módja az ügygondnok útján való behajtás.

Igen gyakran fordul elő, hogy a végrehajtató jogi képviselője saját személyét kéri ügygondnokul kirendelni; ezt a kérelmet a bíróság az állandó gyakorlat szerint teljesíti.

Az így kirendelt ügygondnok azonban nemcsak saját megbízójának érdekeit tartozik képviselni, hanem az összes zálogjogot szerzett hitelezőket, éppen ezért a letiltott illetményeket teljes összegben tartozik peresíteni, tekintet nélkül arra, hogy ügyfelének követelése esetleg kisebb, mint az esedékes letiltott illetmény. Ennek következtében a behajtott illetményt ügyfele követelésére sem fordíthatja, hanem a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnál letétbe helyezni köteles. Ha a per során az ügygondnok ügyfelének követelését a végrehajtást szenvedő kifizeti, az ügygondnok a behajtási pert folytatja, mert a többi végrehajtató érdekében is eljár.

Az ügygondnok ugyanis nem azonos jogi értelemben a végrehajtatóval, még akkor sem, ha a személy történetesen ugyanaz. Jogkörét nem a kirendelést kérőnek a végrehajtást szenvedővel szemben fennálló jogviszonya, hanem a kirendelő bírói végzés szabályozza, s ezért az eljárást is mindaddig folytatni köteles, míg őt a bíróság tiszte alól fel nem menti.

Természetes, hogyha az ügygondnok kirendelését kérő végrehajtató az egyedüli foglaltató s már annyi behajtatott, mint amennyi a hitelező követelése, úgy a végrehajtónak kérni kell a végrehajtás megszüntetését s az ügygondnok felmentését, mert különben nemcsak végrehajtásmegszüntetési perre ad okot, hanem esetleg kártérítéssel is tartozik.

Igen gyakori — bár észszerűtlen — az olyan foglalás, amellyel a végrehajtó az adósnál a végrehajtást szenvedő követelésének csak egy összeg szerint meghatározott részét tiltja le, s így előfordul, hogy a harmadadós a különbözetet a végrehajtást szenvedőnek közvetlenül kifizeti s a letétbe helyezett összeg a közben felmerült költségekre (ügygondnoki, zárgondnoki díj stb.) már nem nyújt fedezetet s újabb foglalásra lesz szükség.

Helyesebb tehát a teljes követelés lefoglalása, amikor is a sorrendi tárgyaláson a végrehajtatók kielégítésére nem szükséges összeget a bíróság a végrehajtást szenvedőnek utalja ki.

Az ügygondnok, még ha egyetlen foglaltatónak tartja is magát vagy ügyfelét, a behajtott pénzt csak akkor fordíthatja ügyfele javára, ha erre őt a bíróság kifejezetten feljogosítja, e nélkül eljárása nemcsak szabálytalan, hanem esetleg anyagilag veszélyt is rejt, mert lehet korábbi foglaltató, akiről nem tud, oly adó- vagy más közigazgatási foglalásról is lehet szó, melyek ügyfelét megelőzik.

Helytelen és a kétszeri fizetés veszélyét rejti magában az az igen gyakori eljárás is, hogy a munkaadók letiltás esetén közvetlenül a végrehajtónak vagy képviselőjének fizetnek. A végrehajtást szenvedő adósa ugyanis nem tudhatja, nincsen-e korábbi foglaltató, a későbbi foglaltatók nem kifogásolják-e a korábbi foglalást, sőt a végrehajtást szenvedő is megtámadhatja a foglalás jogosságát, a végrehajtást elrendelő végzést felfolyamodhatja, végrehajtásmegszüntetési pert indíthat, előterjesztést adhat be, s ha a bíróság helyt ad a kérelemnek, úgy a harmadadós újból fizethet. Ezért külön bírói intézkedés hiányában saját érdekében cselekszik az adós, ha a letiltott követelést, illetményt esedékességgel bírói letétbe helyezi.

Sok esetben a behajtási perben is azzal védekezik az alperes

(munkaadó), hogy az ügygondnok kirendelését kérő végrehajtónak követelése már megszűnt, vagy hogy a letiltott illetményeket más végrehajtónak kifizette. A bíróság gyakran bizonyítást rendel el az alperesi védekezéssel kapcsolatban.

Ez az eljárás azonban helytelen, mert a munkaadó esedékeségkor újabb bírói intézkedés hiányában a letiltott illetményrészt bírói letétbe helyezni köteles, a sorrend megállapítása, valamint annak eldöntése, van-e a végrehajtónak még kiegyenlített követelése, a bíróságnak és nem a munkaadónak a feladata s az ügygondnok mindaddig jogosan folytatja a pert, míg őt a bíróság fel nem menti.

Rá kell még mutatnom arra, hogyha több járandóságra vezetnek végrehajtást a N. 15. §-a értelmében, a mentességek az alkalmazottat külön-külön illeti meg, ezért dr. Faludi Ferencnek a Jogt. Közlöny f. évi 13. számában közölt cikkében elfoglalt álláspontja jelenlegi tételes jogunk szempontjából mindenestre téves, bár jogpolitikai okokból helyes volna a törvény olyértelmű megváltoztatása, hogy ilyen esetben az illetményeket a bíróság az érdekeltek meghallgatása után összegezze és így állapítsa meg a letiltott fizetésrészt. Az álláshalmazok részére nyújtott kedvezmény nem indokolt.

Dr. Battyka Zoltán.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

1. Feltételezhető tudomás. A kereskedő, akinek külföldi vállalatain kívül Magyarországon is bejegyzett cége és gyári vállalata van s ekként ügyletek kötésével Magyarországon üzletszerűen foglalkozik, nemcsak a vállalaton kívül álló idegen személyekkel szemben, hanem saját alkalmazottjával és megbízottjával szemben sem hivatkozhatik sikerrel arra, hogy a Magyarországon időnként jogszabály és szokás szerint felszámítható kamatok mértékéről nem volt tájékozott. Ugyanez a kereskedő arra sem hivatkozhatik, hogy a fontsterlingnek és az aranykoronának Magyarországon időnként alkalmazott átszámítási árfolyamait nem ismerte. (Kúria, 1933. jan. 17. P. II. 566/1932.)

2. Váltó és parcellázás. Az 1920 : XXXVI. tc. 56. §-a szabályának, hogy ingatlan eldarabolásánál az egyes részletek vevőitől a vételárért vagy annak törlesztése fejében felvett kölcsönért váltót venni tilos, és hogy az ezzel ellenkező minden megállapodás semmis, a tilalom ellenére vett váltó pedig visszakövetelhető, kétségen kívül az a célzata, hogy az eldarabolásnál földet szerző, rendszerint kisebb anyagi erejű egyének megóvassanak a váltóból eredő szigorúbb jogi következményektől. Ebből pedig az következik, hogy az 1920 : XXXVI. tc. 60. §-ában megjelölt kivételtől eltekintve, váltó vétele nemcsak az eldarabolást eszközölő eladó részéről, hanem olyanok részéről is tilos, akik ugyan az eldarabolást se nem végzik, se nem közvetítik, azonban a váltó ellenében általuk nyújtott kölcsönnek azt a rendeltetését, hogy abból a vételár lesz kiegyenlített, ismerik. (Kúria, 1933. máj. 24. P. VII. 1229/1933. V. ö. H. J. Dt. 26., 101. és 131.)

3. Megbocsátás. Valamely elbocsátási oknak huzamosabb ideig való nem érvényesítéséből a munkaadónak megbocsátási szándékára csak akkor lehet következtetni, ha az elbocsátásra jogosító cselekményről vagy mulasztásról már kétségtelen és megnyugtató tudomást szerzett és az elbocsátás jogának gyakorlásával ennek ellenére késlekedik, de nem akkor is, ha az elbocsátásra jogosító esetről értesülve, annak fennforgása és mértéke tekintetében vizsgálatot folytat; mert egyrészt a vizsgálat folytatása a megbocsátó szándékot kizárja, másrészt pedig a szolgálati viszony természetéből folyó kölcsönös jóhiszeműség is megkívánja, hogy a munkaadó bizalmi állásban levő alkalmazottjával szemben ne legyen kénytelen az elbocsátás jogát az első feljelentés vételekor vagy az első gyanú felmerülésekor haladéktalanul gyakorolni, hanem csak azután, ha az alkalmazott terhére rótt cselekményeket vagy mulasztásokat és azok terjedelmét a vizsgálat megnyugtató módon megállapította. (Kúria, 1933. máj. 4. P. II. 3788/1932.)

4. A kártérítés, amelyet az alkalmazott a nyugdíjárulékok fizetésének elmulasztása miatt a munkaadótól követel, nem terjedhet többre, mint amennyit a szerződés fennállásának esetében a nyugdíjgyesülettől követelhetne. (Kúria, 1933. máj. 11. P. II. 3419/1932.)

5. Üzletátvétel. Annak meghatározásánál, hogy az üzletátvevő tudott-e, vagy a rendes kereskedői gondosság mellett tudomást

szerezhetett-e az üzletet terhelő tartozás fennállásáról s hogy ez alapon a tartozásért felelőssé tehető-e, az üzletátvételre vonatkozó megállapodás létrejöttének az időpontja az irányadó. (Kúria, 1933. máj. 22. P. VII. 1845/1932.)

6. Közjegyző díja. Nincs törvényes akadálya annak, hogy a megbízó és a közjegyző a törvényes díjnál kisebb díjban egyezzenek meg, különösen olyan esetre, amikor azoknak a munkáknak egy részét, amelyekre a törvényi díjszabás vonatkozik, maga a megbízó végzi el. (Kúria, 1933. máj. 17. P. IV. 1321/1932.) H. D.

Szemle.

— **Az ügyvédi kamarák önkormányzatának** tervbevevett módosítása a kar többségében aligha fog rokonszenves visszhangra találni. Tárgyi okokkal támogatható ugyan, hogy a közgyűlés és a választmány közé egy számban kisebb, de mégis a pártokat arányosan kifejező testület ékelődjön, amely a tanácskozásképeség komolyságát biztosítja, de a *limine* vissza kell utasítani azt a gondolatot, hogy a kamara tisztikarát és választmányát a közgyűlés lajstromos szavazással válassza. Arányos választásnak csak ott lehet értelme, ahol testület választásáról van szó, amelynek összetétele arányos szintézisben fejezi ki az egymással szembenálló irányokat és árnyalatokat, ellenben logikai ellenmondást jelent, ha az egyéni rátermettséget igénylő tisztségre a jelölés nem személyszerint, hanem pártlistában történik. Könnyen megtörténhet, hogy a kamarai tisztségre jelölt személyes minősültségénél, a személye iránt megnyilvánuló bizalomnál fogva más párthoz tartozók szavazatát is elnyeri, a nélkül, hogy a szavazó hajlandó lenne a párt listáját elfogadni, amelynek a funkcionárius jelöltje. Nemcsak a választó ügyvédeknek, hanem a kamarai intézménynek érdeke, hogy az egyéni kiválasztás a legteljesebb mértékben érvényesüljön, mert az elnöki vagy tőltikári állás betöltésénél sokkal fontosabb, hogy megfelelő személy, mintsem az, hogy az egyik vagy másik kamarai párt képviselője kerüljön a tisztségbe. Még azok a lajstromosan választott parlamentek, amelyek a végrehajtó hatalom funkcionáriusait közvetlenül választják, sem alkalmazzák a lajstromos szavazást, másrészt pedig a kari érdekeket képviselő kamara nem parlament, mert nem ütköző érdekek kiegyenlítésére szolgál. Legalábbis elméletben. Mert gyakorlatilag az egyetemes ügyvédi érdekek védelmében nem sok eredménnyel dicsekedhetik. Nem látszik valószínűnek, hogy a tervbevevett reform nagyobb súlyt kölcsönözzön az intézménynek, másrészt nem alaptalan az aggodalom, hogy minden reform egyben szordinót jelent annak az egyetlen bátor hangnak a letompítására, amely néhanapján az emberi és polgári szabadság védelmében még megszólalhat.

— **A tiszzaeszlári bűnper,** Bary József vizsgálóbíró emlékiratai címmel 609 oldalra terjedő kötet jelent meg, amely annak bizonyítását tűzte célul, hogy ebben a bűnperben a védelemmel szemben, amelynek álláspontját a bírói ítélet elfogadta, a vádnak volt igaza. Noha a Bp. a felmentett terhére használható újravétel nem köti időhatárhoz, mégis felvethető a kérdés, vajjon ez az irodalmi újravétel, amelyben a per egyik szereplője védi meg saját álláspontját Föltvös Károlynak némileg szépirodalmi ízfű «Nagy per»-ével szemben, megéri-e a reá fordított nagy fáradságot. Föltehető, hogy több mint félszázad múltán már elültek a szenvedélyek, amelyeket a «nagy per» annak idején pro et contra felkorbácsolt, de a legtárgyilagcsabb megítéléstől sem remélhető, hogy a per bizonyító anyagának újabb értékelésével az ellentétes véleményeket kiegyenlítő eredményt produkálhat. Érthető ugyan a kegyeletes szándék, hogy az elhunyt vizsgálóbíró emléke a történelem perspektívájában a védelem részéről ellene emelt vádaktól megtisztítottassék, de féltő, hogy a tiszteletreméltó szorgalommal összeállított memoárok erre nem mindig alkalmasak. Különösen nem alkalmas erre a tiszzaeszlári pernek oly beállítása, amely azt a látszatot kelti, hogy a zsidó maffia mint ilyen csinált a perből felekezeti ügyet, csupán azért, hogy a bűnösöket elvonja az igazságszolgáltatás elől. Igaza lehet az emlékiratoknak abban, hogy a bűnper

kezdetben mentes volt a felekezeti kérdéstől, de viszont az se vonható kétségbe, hogy a per későbbi folyamán a várvádat, mint motívumot helyezte a nyilvánosság a per homlokterébe, s bontotta így két táborra az ország közvéleményét. Abban azonban mindenkinek osztania kell az emlékiratok konkluzióját, hogy a salus reipublicae érdekében az igazság leplezéséhez az igazi bíró akkor sem nyújthat segédkezet, ha ezért egész életén át kell az antiszemitizmus igaztalan vádját viselni. De a kérdés éppen az, hogy a tiszaszlári perben jogtalan eszközökkel leplezte-e a kormány az igazságot? Erre a kérdésre a védőiratnak szánt memoárok éppoly kevésbé nyújthatnak elfogulatlan végleges választ, mint a büntetőper védőjének munkája az ellenkezőre.

— **A magyar anyagi büntetőjog** címmel *Irk* Albert pécsi professzor tollából megjelent 655 oldalra terjedő tankönyv a szerző hasonló című munkájának második, lényegesen bővített kiadása, amely a Btk. különös részét is felöleli. *Irk* professzor, mint a büntetőjognak szorgalomban, tehetségben és eredetiségben egyaránt kiváló munkása, nem szorul bemutatásra. Kiindulópontjából, amely a bűncselekményt mint életjelenséget fogja föl, következik, hogy a büntetőjog és a kriminológia szintézisében találja a büntetőjogi alapfogalmak módszertani alapját. Ez a felfogás vezet az általános tanok trichotómiájához (büntettes, bűncselekmény, szankció), amelynek keretében *Irk* a gyakorlat és az irodalom legteljesebb ismeretével, mintaszerű világossággal és szabatosággal fejti ki álláspontját. Különös érdeme, hogy a kriminológia következményeit az alapfogalmak tárgyalásában (pl. bűnkíséret 192. o., részesség 213. o., bűnösség 111. o. stb.) kifejezetten levonja. Munkájának kisebb része (360—643.) a büntetőjog különös részének vázlatos áttekintését nyújtja. Ennek a nehéz feladatnak megoldásában, amelyet az utolsó évtizedek bírói gyakorlatát áttekintő feldolgozás hiánya éppúgy fokoz, mint az a tény, amelyre a szerző is utal, hogy az egyes bűncselekmények tudományos megmivelése messze elmaradt az általános rész mögött, néhány sajnálatos tévedés csúszott be. Így pl., hogy nem vesz tudomást az 1932: IX. tc.-ről és a Btk. 386. §-át vagy a 414—416. §§-át mint életben lévő jogszabályokat tárgyalja. Ennek ellenére *Irk* munkája örvendestes jelensége büntetőjogi irodalmunknak, s a tankönyvek sorában, amelyek sohasem teszik fölöslegessé a tételes törvények tanulmányozását, mint *standard work* előkelő helyet lesz hivatva betölteni.

— **Királyi Hatalom és Kormányzói Jogkör** címmel most hagyta el a sajtót *Bölcsey József* közjogi tanulmánya. A szerző szigorúan jogász szempontról foglalkozik ezzel az aktuális politikai kérdéssel. Megvilágítja a mai országgyűlés helyzetét jogrendszerünkben, majd kitér a királyi hatalom jellegének tárgyalására és ismerteti a király helyettesítése körül a multban kialakult gyakorlatot. A teljes áttekintés kedvéért foglalkozik az úgynevezett trónfosztó törvény hatályának kérdésével is. Ismerteti a királyi hatalom és kormányzói jogkör közötti eltéréseket. Sorra veszi a fennálló különbségeket, foglalkozik az államfői teendőket ideiglenesen ellátó szerv elnevezésének és címének kérdésével, a sérthetlenség és felelőtlenség fogalmával, majd kitér a törvényszentesítés és kihirdetés közjogi fogalmára és ismerteti az ezzel kapcsolatos elméleteket. Válaszolja a törvényhozási kormányzatra irányuló királyi jogokat, részletesen foglalkozik a kiváltságadományozással, mint a koronás király kizárólagos jogával, úgyszintén a bírói felségjoggal és a pénzügyi felségjogokkal is. Behatóan foglalkozik a főkegyúri joggal kapcsolatban felvethető problémákkal, így különösen a magyar király javadalomadományozási jogával és az egyházi javadalmak feletti ellenőrzés jogával. Befejezésül tárgyalja a kormányzói jogkör kiterjesztésének kérdését és arra a következtetésre jut, hogy a kiterjesztés nem irányulhat a koronázástól és apostoli minőségtől függő királyi jogokra. A királyi hatalomban foglalt többi jogosítvány a kormányzó által pedig csak abban az esetben gyakorolható, ha ezt a szükséghelyzet megkívánja és ez a törvényhozó testületnek önmaga által dekretált szuverenitását nem sérti.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**
Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» fordító és sokszorosító iroda helyiségét megnagyob-
bította; bejárat a központi járásbíróház Szalay-kapujával szemben.
Tel.: 13-2-12. Koháry- és Szalay-utca sarok. 568

Kartársaink túlnyomó része már tudja, hogy modern szer-
vezettsége, fürgesége és pontossága által jelentékeny sikereket
felmutató, országszerte előnyösen ismert *Erdős hirdető-iroda*
akár vidéki, akár budapesti lapokban közléteendő hirdetéseket
eredeti kiadóhivatali árszabás mellett közöltet és ebből még
külön 10 % engedményt nyújt. A Hivatalos Lap hirdetéseinek
50 fillér kezelési költséget számít. Az *Erdős-irodát* kartársaink-
nak különös szíves figyelmébe ajánljuk, mert önmaguknak tesz-
nek jó szolgálatot, ha ezen iroda becsületes és megbízható szol-
gálatait igénybe veszik. Az *Erdős-iroda* 125-58 sz. telefonértesí-
tésre Budapesten alkalmazottját elküldi a hirdetményért. 569

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

Első szám megjelent!

Kérjen mutatványszámot

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyertani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények
az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Az értékálló kikötések válsága. (I.) — Jogirodalom. Dr. Tóth László kir. törvényszéki bíró: A földteherrendezés és a kamat sorsdöntő problémái. — Szemle. *Melléklet:* Ügyvédi Közlöny 36. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 7.

Az értékálló kikötések válsága.

A)

I.

Az aranykikötés hatálytalanítása.

Az Északamerikai Egyesült Államok legújabb törvényalkotása¹ az ú. n. értékálló kikötések tekintetében² szokatlan nehézségeket támasztott, amelyek hazánkra is kiható jelentőségüknél fogva a lefolyt néhány hónap alatt gazdasági és jogi szaklapjainkban beható tárgyalásban részesültek. A nagyszámú e tárgyú cikk közül kiemelem: dr. Bátor Viktor «Die Goldollarverordnung» (Pester Lloyd, 1933. július 18.), dr. Pethő Tibor «Az aranydollár mint számolási érték» (Pesti Tőzsde, 1933. július 20.), dr. Kutasi Elemér «Dollarversicherungen» (Pester Lloyd, július 30.), dr. Kresz Károly «A dollárkölcsonök kérdése» (Pesti Tőzsde, 1933. augusztus 3.), dr. Schwarz Tibor «Az aranyzáradék joghatálya» (Kereskedelmi jog, 1933. szeptember 1.). E cikkek túlnyomóan azzal a helyzettel foglalkoznak, amelyet a magyar királyi kormány 7600/1933. számú rendelete az aranydollárról szóló hosszúlejárátú kölcsönök és az ezek fedezetéül szolgáló záloglevelek törlesztő szolgáltatának a Transfermatorium tartama alatt leendő ellátása tekintetében létesített. Az ezen cikkben megnyilvánuló, meglehetősen egyértelmű álláspont ismertetésére alább fogok visszatérni. A különleges probléma, melyet e cikkek tárgyalnak, mint gazdasági életünkben rendkívül fontos, más oldalról is megvilágításra érdemes.

Az Egyesült Államok Kongresszusának és elnökének e rendelet alapján szolgáló állásfoglalása ugyanis a világgazdaság és az ehhez kapcsolódó kötelmi jogviszonyok szempontjából oly korszakalkotó fontossággal bír, hogy az e téren nagyon is kiegészítésre szoruló tájékozottságom és ismereteim ellenére e lap szűk keretei között is meg fogom kísérelni annak jogi szempontból való vázlatos ismertetését és méltatását.

A Gold Repeal Resolution (G. R. R.) 1933. május 26-án kelt és az U. S. A. elnöke a vonatkozó billt június hó 5-én írta alá. A Kongresszus megállapítja, hogy oly kikötések, melyek a hitelezőt arra jogosítják fel, hogy vagy aranyban, vagy az U. S. A. egy különleges³ érepenzében, vagy egyéb különleges pénzjegyében, vagy pedig ezeken mért (ezekben kifejezett)⁴ U. S. A. pénzben követeljen teljesítést: beleütköznek a Kongresszusnak abba a hatáskörébe, amelynek alapján a Kongresszus az Egyesült Államok pénzének értékét szabályozni hivatott. Ezek a kikötések ellentétben állnak továbbá a Kongresszus azon kinyilvánított irányelvével, amelynek célja, úgy a piacon, mint az adósságok fizetése tekintetében, minden időben fentartani az U. S. A. által veretett vagy kibocsátott minden dollár egyenlő értékerejét.⁵

A Kongresszus ez alapon:

a) a multa nézve azt rendeli, hogy az ily kikötést tartalmazó köz- és magántartozások a fizetés időpontjában érvényes törvényes pénznemmel (legal tender): «dollar for dollar» egyenlíthetők ki;

b) a jövőre nézve megtiltja az ily kikötéseket és elrendeli, hogy a tartozás a kikötésre való tekintet nélkül az a) alatti módon nyer kiegyenlítést.

Az amerikai jogászok⁶ foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy van-e a Kongresszusnak joga magánjogi szerződéseket a hitelező hátrányára ily mélyrehatóan megváltoztatni?

Több bírói ítéletre való hivatkozással igenlő eredményre jutnak, mert a Kongresszusnak a pénzrendszer meghatározására korlátlan hatásköre van és az érintett hitelező jogainak ily természetű csorbitását túrni tartozik. E tárgyban a Legfelsőbb Bíróság döntése fogja csak az utolsó szót kimondani. A közvélemény nem fűz nagy reményeket ahhoz a lehetőséghez, hogy a Bíróság a Kongresszus és az Elnök gazdasági politikájával szembehelyezkednék. A goldclause hatálytalanítása ugyanis csupán egy láncszeme annak a jogszabályalkotásnak, amelyet az Egyesült Államok az aranystandard feladásával inauguráltak és amelynek főbb etappei az 1933. év április havában az aranykivitel tilalmát, a magánkézben levő arany beszolgáltatását és a dollár aranyértékének 50 %-kali leszállítására való feljogosítást tartalmazó rendeletek.⁷ Míg tehát átmenetileg aranypénzforgalom híján az aranyklauzulás kötelezettségek teljesítése lehetetlen volt, a G. R. R. életbelépte után a hitelezőre nézve annak követelése egyszersmind illegálissá is vált (így Desvernine).

Míg a korábbi amerikai gyakorlat az aranyklauzulával védett követeléseknek érvényt szerzett (így a sokszor idézett régi Bronson case), egy újabb ítéletében⁸ (1933. május hó) a newyorki Legfelsőbb Bíróság az U. S. A. aranyérme kikötés ellenére a követelést az aranyforgalom felfüggesztésére való hivatkozással papírdollárban ítélte meg.

II.

Ellenhatás Amerikában és Angliában.

Amint az köztudomású, az aranystandard felfüggesztése és az aranykikötés hatálytalanítása úgy Amerikában, mint Európában a legerősebb ellenhatást váltotta ki. New-York állam Chamber of Commerce-je 1933. június hó 1-én tartott nagyon népes meetingje az aranystandard iránti bizalmát fejezi ki és reményli, hogy az Elnök annak fenntartására mindent el fog követni. A kamara felkéri az Elnököt, hogy tartózkodjék minden oly intézkedéstől, amely ezen standard romlására vezetne, melynek hatálya alatt az ország annyi vihart sikerrel állt ki.

Az aranystandard elejtése, illetve az aranypénz aranytartalma csökkentésének hatását az árak szabályozására tekintélyes pénzügyi körök «fallacious in principle» minősítik és nyomatékkal mutatnak rá azokra az igazságtalanságokra, amelyek a fixfizetésűeket és a takarékos elemeket érik, azért, mert egyesek, akik szerencsétlen

¹ «Gold Repeal Resolution» I. e lap 28. számát.

² L. dr. Bátor Viktor «A pénztartozások jogszabályai» III. fejezetét (7. p.).

³ «particular kind of coin or currency»

⁴ «measured»

⁵ «equal power of every dollar».

⁶ Így Raoul E. Desvernine, Edw. Mc Garvey Memorandum regarding legal effect of Gold coin clauses.

⁷ L. dr. W. Pasching «Das amerikanische Goldklauselgesetz az osztrák bankok Egyesülése kiadványainak 5/1. számában.

⁸ Irving Trust v. Libby Hotel, Financial Times 13,832.

kölcsönöket vettek fel, agitátorok révén sikereket érnek el kiváltásos lépésekkel, méltatlan mentesülésük érdekében.⁹

Reed és Borah szenátorok a G. R. R.-t annak a szenátusban való tárgyalása alkalmából «súlyos szöszegésnek» minősítették. Még élesebben nyilatkozott az angol közvélemény. A Financial Times (18,812., május 2.) keserűen jegyzi meg, hogy a mai helyzetben az Egyesült-Államok ünnepélyesen vállalt aranyfizetési ígérete az investorok részére semmit sem számít (the solemnly pledged promise to pay in gold is to count for naught); a Financial News május 5-i szokatlan szenvedéllyel megírt «Honesty devalued» című cikke kiemeli, hogy az Egyesült Államok pillanatnyi opportunizmusból elemi szerződéses jogokat áldoztak fel; persze a dohos öreg szerződések útjában állnak az ő üzleti megújulásuknak és a kölcsönszerződések csak addig jók, ameddig «reasonable»-k. Amerikának ma is rengeteg aranya van, míg Anglia kényszerült az aranystandardot elhagyni és valósággal «a perfectly honest semi-bankruptcy» állapotába jutott, de még így sem szegte meg bármelyik határozott kötelezettségét — Amerikában az aranyfizetések szerződésszerűek voltak, a bondholderok számoltak az árak hullámlásával, de mindent inkább vártak, mint a dollár elértéktelenedését. Beismerik Amerikában, hogy a default görbe cselekedet volt (act of a crook), ők elsősorban nem az aranystandardot, hanem a «honesty standard»-ot kívánták lerontani. A Kongresszus bizonyára el fogja ismerni, hogy ezen az alapon carte blanche-t kap minden adós arra, hogy egyoldalúan úgy változtassa meg szerződése tartalmát, ahogy neki tetszik.¹⁰ Mit ér a szerződés, ha Amerika azt bizonyítja, hogy aláírása merő tréfa volt? Mindezek ellenére az aranykikötések sorsa ma lényegben Angliában nem különbözik az amerikai állásponttól. Anglia ugyanis tudvalevőleg szintén feladta az aranystandardot, amely az 1833. évi Bank of England Actban van létesítve. (Sect. 6.) A Bank of England ma az 1925. évi Gold Standard Act szerint nem köteles bankjegyt törvényes ércpénzre beváltani és 1931 őszén a Bank of England súlyaranyeladási kötelezettsége is hatályon kívül helyeztetett. Ebből folyólag ez év tavaszán egy belga társaságot (Société Intercommunale), amely kötvényeiben «sterling gold coin» fizetésére kötelezte magát, a két elsőfokú bíróság egyszerűen a legal tender, vagyis bankjegyekben való fizetésben marasztalt. Amint a Financial Times «Gold clause and lawful money» című cikkében megállapítja (1933. május 12.), Angliában ma egy pénzkötvény aranykikötésének törvényileg lehetetlen érvényt szerezni.¹¹ A Financial Times cikkírója általában arra a következtetésre jut, hogy az aranypénz kikötés ma csak annyiban érvényesíthető, amennyiben pl. a kötvény a birtokos választása szerint több országban fizetendő és a választott ország az aranystandardot fenntartotta. A másik lehető megoldás szerinte, ha a kirovás bizonyos súlyú (és finomságú) színaranyban történik (in terms of bullion in so many ounces of gold).

* * *

Anglia 1917-ben kötvényeket bocsátott ki, melyek a birtokos választása szerint vagy New-Yorkban U. S. A. aranyérmében (1917. febr. 1-ei súly és finomságban) vagy Londonban font sterlingben £ = \$ 4.86½ értékarányban voltak fizetendők.

A szelvényesedékeség előtt a Financial News folyó évi július hó 15-i száma elképzelhetetlennek tartja, hogy az angol kormány másként fizessen, mint az aranydollár teljes egyenértékén.

Az aranyklauzula célja éppen a jelen helyzettel szemben való védekezés volt. Rossz napja volna Nagy-Britannia hitelének és a «business morality» general standardjának, ha az angol kormány egy más állam retroaktív legislatiója mögé bújna, melyet a világ nagy többsége elítél; elvárja az angol kormánytól, hogy ne az amerikai törvény betűjét tekintse, és ne «purely legal considerations» alapján, hanem az equity szemmeltartásával döntsön.

⁹ Fred I. Kent, Sound money, Acceptance Bulletin of the A. A. Council Jun. 30. 1933. ... «those who made unfortunate loans, succeed through agitators in making a specious plea for unfair relief»

M. Hill (az osztrák bankok kiadványaiban (1933. V. 6.) idézi a Népszövetség aranybizottsága véleményét, amely szerint nem lehet, de nem is kívánatos az árnívó hullámlásait (die aus nicht monetären Ursachen entstehen) pénzrendszerpolitikával korrigálni.

¹⁰ «carte blanche would be given to all debtors, to vary the terms of their contract by one-sided action as they see fit»

¹¹ Legally impossible in this country for a gold clause in a money bond ever to be effective, once the country is off the gold standard, l. még dr. Bátor «Pénztartozások» 181. old., hol az a vélemény jut kifejezésre, hogy az angol kényszerkonverziós szabály csak azon jogviszonyokra vonatkozik, melyek az angol joghatály területe alá tartoznak.

Egy idegen hatalom vakmerő kalandja¹² a valutamanipuláció terén nem foszthatja meg az angol investorokat befektetéseiktől.

Az angol kormány folyó évi július hó 20-án lényegileg a következőket teszi közhírré:

Mint adósnak alkalmazkodnia kellene a hitelező állam új törvényeihez, s ez alapon papírdollárban fizethetne. De az angol kormány elismeri morális felelősségét, bárha az túlmegy legális obligációja határain. Az aranyklauzula törlése után felmerült a kérdés angol kincstári körökben, hogy mi volna a legfájdalmasabb magatartás a kötvénybirtokosokkal szemben? ¹³ Ezek közül sokan vannak Amerikán kívül és nagyon súlyos volna rájuk, ha egy idegen kormány törvényhozása megfosztaná őket attól, amit az angol kormánytól várnak. Az angol kormány érzi, hogy morális felelősség terheli azokkal szemben, akik vele szerződtek.

Senki se várja, hogy megtartsa eredeti pozícióját, de amit a kormány a kötvénybirtokosoknak nyújthat, az a legjobb, ami e rendkívüli körülmények közt elérhető.

Az angol kormány ez alapon felajánlotta, hogy a fenti aranydollár bondokat fontkötvényekre cseréli ki. Az átszámítási árfolyam számottevően kedvezőbb volt, mint a dollárnak a csere napján volt jegyzése, úgyhogy az angol kormány tőketartozása ez alapon 7.400.000 angol fonttal emelkedett. Az új fontkötvények kamatozása viszont jelentékenyen alábbszállott. Bár a csere a kötvénybirtokos választására volt bízva, tudomásom szerint a konverzió nagy sikerrel bonyolítottatott le és ezáltal Angliának ez a külföldi háborús tartozása jórészen repatriáltatott.

Itt említem meg, hogy az egyiptomi kormány minden államadósságát papírfontban fizeti (Frkf. Ztg 556—558).

Ausztrália pedig papírdollárban az 1928-ban Amerikában kibocsátott aranydollár kölcsönét. (Fin. News 15047.)

III.

Francia jog.

A francia jogi helyzet tekintetében utalok dr. Bátor «A pénztartozások jogszabálya» című művének IV. fejeletére 4. pontjára (166. s köv. old.). Amint itt olvassuk, a francia jog minden pénztartozást kényszerárfolyammal papírfrankra konvertál, bárha a kirovás frank egységnevezettel Napoleon-aranyban, vagy akár a Napoleon-arany darabszámában, színaranyban, bárminő idegen valutában, vagy bármi más jószágban történt. Kivétel a kényszerkonverzió alól, ha a pénztartozásnak az eredeti kirovás szerinti teljes értékű fenntartása a francia közérdekbe nem ütközik. Idevág a «réglements extérieurs» köre, vagyis oly esetek, melyekben a pénzkövetelés áru vagy más érték be- vagy kivitelével kapcsolatos.¹⁴

Dr. Bátor szerint a francia gyakorlat ezt az elvet nem viszi következetesen keresztül, ellenben azt tartja döntőnek, hogy a pénztartozás fedezetét ne franciaországi vagyon, vagy üzleti tevékenység képezze (fedezeti elv), illetve, hogy a szerződés nemzetközi jellegű legyen, amit a bíróság az eset körülményeiből ítél meg.¹⁵

A francia állam az amerikai ismertett törvények után is hű maradt a «réglements extérieurs» elvéhez, és az Amerikában elhelyezett 1921. és 1924. évi aranydollárkölcsönei szolgálatát aranyban látta el;

ugyanígy Lyon, Marseille és Bordeaux városok községi kölcsöneiket;

Svájc 1924. évi amerikai kölcsönét. A belga és holland államok álláspontja azonos.

Baselben aranyklauzulát védő komité alakult, melynek francia, belga, holland és svájci kötvényérdeklőviseletek az alapítói. Ez a bizottság nyilatkozatot adott ki, amely egyes kormányoknak az aranyklauzulát el nem ismerő magatartásában az adósság egy részének egyoldalú érvénytelenítését látja, és ezzel a civilizáció alapjait ássa alá. Szerződést megváltoztatni csak mindkét fél közös megegyezésével lehet. Ha ezt az alapelvet nem ismerjük el, úgy minden kereskedelmi és ipari üzlet lehetetlenné válik, mert

¹² «reckless adventure»

¹³ «which was the fairest way to treat bondholders»

¹⁴ «il faut que le contrat produise comme mouvement de flux et de reflux par dessus la frontière» (l. Bátor i. m.).

¹⁵ L. még a Fin. Times f. é. május 12-i számában «Gold clause and Lawful money» c. cikk «french law» c. fejezetét (External and Internal Distinctions).

meginog az adós szerződési hűségében való bizalom. De különösen az *Egyesült Államok területén kívül lakó adósokat ezen államok törvényhozása nem mentesítheti*, mert ezek az aranyklauzulának Amerikában történt hatálytalánítására nem hivatkozhatnak.

IV.

Németország.

A német «Gesetz über wertbeständige Hypotheken» (1923. június 23.) szerint jelzálog olyképp is alapítható, hogy az ingatlanból fizetendő pénzösszegek rozs, búza, vagy finom arany hatóságilag megszabott áru bizonyos mennyisége határozza meg. A kormány más áruk (szén, káli) engedélyezésére is felhatalmazást kapott (Wertbeständige Hypothek). Az 1923. november 2-án kelt rendelet szerint ily jelzálog északamerikai dollárban — valamely német tőzsdén jegyzett árfolyam alkalmazásával — csak akkor alapítható, ha a jelzálog oly kölcsön biztosítéka, amelynek kamatszolgáltatását és visszafizetését a Birodalom vagy valamelyik Land vállalta el. A Birodalomnak, amint köztudomású, többrendbeli északamerikai aranydollárra szóló kötvényadóssága van. A Young-kölcsön 1933. május 15-i szelvényeinek beváltását csak papírdollárban eszközölte. A német birodalmi pénzügyminiszter ezt azzal indokolta, hogy angol bírói ítéletek az aranyfont kikötést figyelmen kívül hagyták; hivatkozik a II. alatt ismertetett amerikai törvényhozásra is, s ezekből azt következteti, hogy az aranyklauzulák megítélése körül oly egységes nemzetközi gyakorlat fejlődik, amellyel a német kormánynak is számolnia kell. Schacht, a Reichsbank elnöke pedig a londoni világgazdasági konferencia záróülésén kijelenti, hogy Németország az aranyblokk gondolatát elveti «weil es heute nicht um die Verteidigung irgend eines Metalles, sondern um die Bekämpfung menschlicher Not, um die Be-zwingung der Arbeitslosigkeit geht». Ennek megfelelően járnak el Németország és U. S. A. vezetői.

A német Stahlverein aranydollárra szóló kötvényeit szintén papírdollárban kívánta fizetni. A berlini «Börsenvorstand» szakértői véleményt adott e kérdésben. A háború utáni előzményekre utalva, megállapítja: «es wurde die Bezeichnung eine Goldmark gleich 10·42 Dollar allgemein üblich als *Ausdruck des Willens einer unbedingten Währungssicherung*». A hitelező szándéka az volt, hogy pénzének értékálló kölcsönökbe fektetésével minden elértéktelenedéssel szemben védve legyen. «Treu und Glauben» szerint tehát igénye van «auf volle Zahlung in Reichsmark».

A Frankfurter Handelsblatt (461—463. S. l.) hozzáteszi, hogy ez az álláspont a legszélesebb néprétegekével azonos. Nem tudja belátni, hogy oly kölcsönök szolgálata, amelyek a világ legbiztosabbnak látszó pénznemére szoltak, most úgy láttassék el, hogy ebből a hitelezőt jelentékeny károsodás érje.

A düsseldorfi bíróság a Stahlverein elleni perben az aranydollár kikötés érvényét fenntartotta, mert az aranydollárklauzula célja az volt, hogy a kötvénytulajdonost a márka esetleges romlása ellen megvédje. E klauzula értelme ellen való volna tehát, ha a kötvénytulajdonost a csökkentett értékű dollár elfogadására akarnák kényszeríteni akkor, *mikor a márka értéke állandó marad*.

Az amerikai törvény csak azokra a kötvényekre alkalmazható, amelyeket Amerikában bocsátottak ki, vagy amerikai hitelező kezében vannak.¹⁶

(Bef. köv.)

Dr. Liebmann Ernő.

Jogirodalom.

A földteherrendezés és a kamat sorsdöntő problémái.

(Írta: dr. Medvigy Gábor ügyvéd. Grill K. könyvkiadóvállalatának kiadása.)

Kereken ötven oldal az egész füzet, s annyi gondolat, annyi szabatos megállapítás van benne, hogy egy vaskos kötetnek is becsületére válna.

Ami az első pillantásra is már megkap, az a szerénység köntösét hordó diagnosztizálási készség, hajszálnyira pontos logika, s az egyszerű eszközökkel dolgozó, de mindig nemes veretű nyelv.

Szabatosan állítja fel a megoldandó tételt. Az eladósodott mezőgazdák küzködő helyzetének orvoslását kell megtalálni, s el

kell kerülnünk hitelszervezetünk megrendülésének fenyegető, végleges veszélyét.

A helyes diagnózis megállapítása közben illuziókat tép szét, álmokat, légvárakat dönt össze. Kérlelhetetlenül kimutatja, hogy mindazok tévednek, akik a mai állapotot valamilyen átmeneti rossznak fogják fel. Akik azt hiszik, hogy a mai helyzet csak addig tart, míg egy útnak a fordulójához nem érünk, amikor aztán egy csapásra változik minden, s ezért minden intézkedésük csak arra irányul, hogy az átmeneti időszakon segítsenek keresztül — *egyesekeket*. Ez a kiindulás merőben téves, aki ezt vallja, álmodik. Az álmok pedig a hitel madárijesztői.

A nagy megrázkódtatás után az elcsitult idők hitelkeresletet eredményeztek. A nagy kereslet, s a viszonylagos kockázat eredményezte magas kamatok, amelyet azonban az akkori ugyancsak viszonylagosan magas terményárak elbirtak. Ez a két tényező: a magas terményár és a magas kamat eredményezte e legkárosabb illuziót: a termőföldnek, mint hitelfedezetnek a túlértékelését.

Az örök gazdasági törvényen kifogni nem lehet. A pénzértékben felére csökkent hozam a termőföldnek is már csak a feleértékét igazolja.

A mai helyzet ellenben úgy áll, hogy a kamatozó földteher a hitelszervek részéről is magasra limitált földértékhez mért kölcsöntőkében változatlan és lényegben változatlanul magas maradt ennek a kamata is, nem is szólva a most már felgyűlt tetemes kamathátralékról. A hitelezett tőkét fedező termőföld értéke, és a kamatot és törlesztést szolgáló terményárak ellenben korábbi értéküknek alig felére estek.

Ennek az eredménye az, hogy minden földbirtok, amely az illuziók idejében mértéktartással csak $\frac{1}{3}$ értékig volt terhelve, a mai viszonyok szerint már legalább $\frac{2}{3}$ értékig terhelte, a biza-kodóbban félig terhelte birtokok pedig 100%-ig, vagy azon túl. A földreform során juttatott földek pedig mind értékükön jóval felül.

Ebből az is világos, hogy a terhelő kamat mindenféleképpen több, mint a hozam, tehát a pusztá *időmúlás* elemészti a fedezet *állagát*.

Hogy ennek a helyzetnek a likvidálása mit jelentett, azt tudjuk. Debszót, árverési vevőhiányt, pénzhíányt, s azt az eredményt, hogy a nagyobb károsodás elkerülésének reményéért a pénzintézet szerezte meg az ingatlant. Ezzel a pénzintézet magamagát tette immobilá, ami azt jelenti, hogy hivatásának többé meg nem felel.

Ha ennek a tragikus helyzetnek utolsó órájában megoldást kell találni, ki kell rekeszteni mindazokat a megoldásokat, amelyek nem *megoldások*, hanem csak látszólagos, pillanatnyi eredményt hozó intézkedések.

Nekünk heverő tőkéink nincsenek. Hitelre tehát mindig szükségünk van, s erre, miként a múltban is, csak külföldről számíthatunk.

Nem kereshetünk tehát semmi olyan új megoldást, amely a nemzetközi vonatkozásban is általában kialakult jogelvekkel ellenkezik.

A biztonságot csak a jelzálog intézménye adja meg, s csak ez a biztonság lehet az, mely a külföldi tőke beáramlását lehetővé teszi.

Egyes bajbajutott gazdák megsegítése az általános helyzetet mivel sem javítja, a jogérzetet sérti, mert hiszen hatalmi szóval lehet *adni*, de csak olyasmit, amit megelőzően mástól ugyancsak hatalmi szóval *elvettek*.

A kereslet és kínálat törvényszerűségét megváltoztatni nem lehet. Ideig-óráig fel lehet tartani ezt a két órló malomkereket, a feltartásukhoz szükséges erők azonban a gazdasági élet vérkeringésében kiobbánásra vezető zavarokat okozhatnak.

Olyan megoldást kell tehát találni, amely a fentebb megvilágított két kérdést a törvényszerűségek figyelembevételével oldja meg.

Ennek a megoldásnak a módját adja meg a szerző.

A mezőgazdasági ingatlanok *külön* kényszeregyességi eljárása a kivezető út. Felállítja a *terhelési határt*.

A mezőgazdasági ingatlan haszonvételeiben korlátolt, tehát normális kamatviszonyok mellett sem bír el jövedelmezőségének veszélyeztetése nélkül értéke 50%-ánál magasabb terhelést.

Ha valaki ezen felül hitelez, ma is szerencsejátékot űz, vagy bízik rendületlenül az adós személyében, tehát lényegben személyi hitelt nyújt.

¹⁶ L. Fin. Times 1933. augusztus 8.

Következetes tehát az az álláspont, amelyik azt vitatja, hogy a hitelezők ezen terhelési határon túl a mezőgazdánál nyújtott hiteleiknél is éppen úgy terhelhetők azzal, hogy az adós balsorsában is osztozkodva résztvegyenek éppúgy, mint más fedezetű hiteleiknél. Ez nem jogfosztás, mert hiszen ilyen intézkedés nélkül kétségtelen, hogy az 50 %-os túlnyújtott hiteleknél a kölcsöntőke befolyása hiú reménység.

Ahhoz, hogy ilyen alapon a lebonyolítás lehetővé váljék, szükséges egy olyan szerv, amely a kétségtelenül eladásra kerülő ingatlanokat megfelelő áron felvegye. Erre a célra a szerző a rt. formát ajánlja, olyként, hogy a lebonyolító rt.-ba az adósok és a hitelezők tömörülnek. Az egyik a követelését, a másik ingatlanát hozná be. A lebonyolítás további menetét itt ismertetni nem lehet, — szabatosan átgondolt eljárás, reális érzékre valló eszmék egész sorozatával.

A kamatkérdés rendezésében is egészséges, megvalósítható gondolatokat vet fel a szerző.

Örömmel üdvözljük a tanulmányt, csak másodsorban azért, mert elgondolásának megvalósítása sok ügyvédi produktív munkára is alkalmat adna, elsősorban azért, mert *reális* kiutat mutat, — reméljük, hogy illetékes helyen is a megérdemelt figyelmet felkelti.

Dr. Tóth László.

Szemle.

— A szórakoztató oktatás elmés módszerét választotta Szirmai Rezső legutóbb színrekerült művében. Az iránydrámák természetének megfelelően, a néző szinte észrevétlenül fogadja be az «Előre megfontolt szándékkal» szerzőjének a bűnről, a büntetésekről és a velük foglalkozó igazságszolgáltatásról táplált, tapasztalatokon alapuló meggyőződését. Amidőn a nagyközönség számára szánt színmű — igen helyesen — kerüli a büntetőbíráskodás élükre állított kérdéseinek firtatását, természetszerűleg csak külső vázát mutathatja be a büntetőigazságszolgáltatás hatalmas gépezetének. Ennek dacára mégis felhangzanak oly motívumok, amelyek az avatott fülekhez is kell hogy utat találjanak. Kérdéseket vet fel a szerző, amelyek az elméleti kriminálisták aggályaival egyazon síkban mozognak. A felmentő ítélettel a társadalomnak visszaadni kívánt exvándlott «hová?» kérdésére talán sohasem volt nehezebb a válasz, mint napjainkban, amikor a munkájából kiragadott embernek a megélhetést lehetővé tevő környezetbe való visszatéréshez alig van reménye. Nem kevésbé érdekes az a gondolat sem, amely a tanúvallomás megbízhatóságának a tanú személyétől való függetlenítése mellett harcol. A tanú hangszer a kihallgató kezében, amelyből a türelmetlenség, a túlzott erély csak zagyva hangfoszlányokat tud előhozni. Nem méltatlan a megfontolásra az a megfigyelés sem, hogy a bíróság előtt szereplők zavara, önkénytelen arcjátéka gyakran ad téves következtetésekre alapot. Csalódhatik tehát az igazságszolgáltatásnak az a tényezője, aki kiváló éleslátásában bízva, a vesékben kíván olvasni. Mindezen problémák, amelyeknek megoldását természetesen nem várhatjuk egy szindarabtól és méltányolnunk kell már az igyekezetet is, amely e kérdésekre a hozzáértők figyelmét irányítani kívánja. Bár e problémák között sok van olyan, amelyek intézményekkel meg nem oldhatók, nem kell okvetlen belenyugodnunk mindabba, amelynek orvosságát pillanatnyilag még nem ismerjük. Forsan et hæc olim meminisse invabit.

A.

— Jogegységi határozatok. I. A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi október hó 28-án kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «A végrehajtást szenvedő terhére lehet-e költséget megállapítani olyan kérvényért, amellyel a végrehajtató az 1930: XXXIV. tc.

63. §-ának utolsóelőtti bekezdése értelmében végrehajtható kiadmány alapján kéri a telekkönyvi hatóságoktól kielégítési végrehajtásnak ingatlanra való foganatosítását? (Vonatkozással egyfelől a szombathelyi kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság Pkf. 795/1931. és a veszprémi kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság Pkf. 1481/1931. számú, másfelől a nyíregyházi kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság Pf. 1570/1930. és a győri kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság Pkf. 1084/1932. számú határozatára.)» Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bír.

II. A kir. Kúriának a váltó-, kereskedelmi- és csődügyekben, valamint a közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi október hó 28-án kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Hirlapírónak van-e igénye végkielégítésre? (Vonatkozással egyfelől a miskolci kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság Pf. 3583/1927. számú, másfelől a kir. Kúria P. II. 3445/1928. számú határozatára.)» Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében dr. Gallia Béla és dr. Raisz Béla kir. kúriai bírák.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér
Apróhirdetések előre fizetendők.

Az árverési hirdetmények, amelyek a hivatalos vagy vidéki lapokban közöltnak, sok olyan adatot tartalmaznak, amelyek hirlapi közzétételére semmiféle szükség nincsen. A VT. 102. §-ban előírt feltételek alapján minden felesleges szót ki kell húzni, hogy ezáltal a felére csökkentsék a közlési díjat. Az Erdős-iroda úttörő ebben, mert minden felesleges szót kihúz a hirdetésből, így szolgálatot vélünk teljesíteni Kartársainknak, ha erre figyelmüket felhívjuk, mert ezzel az ügyvédek hozzájárulhatnak a behajtási költségek apasztásához és azon tévhit megszüntetéséhez, mintha a túl magas behajtási költségeknek az ügyvédek lennének az okozói. A hirdetmény hátára bélyegzőt kell ütni és egy így címzett borítékban kísérlőlevél nélkül elküldeni: Erdős-hirdető, Budapest 62. Postafiók 288.

570

«Tempo» fordító és sokszorosító iroda helyiségét megnagyobbitotta; bejárat a központi járásbíróság Szalay-kapujával szemben. Tel.: 13-2-12. Koháry- és Szalay-utca sarok.

571

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

Első szám megjelent!

Kérjen mutatványszámot

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Vályi Sándor, a budapesti kir. ítélőtábla alelnöke: Nagy Ödön. — Dr. Gerlóczy Endre budapesti ügyvéd: Gazdamoratórium. — Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Az értékálló kikötések válsága. (II.) — Dr. Pajor Rezső budapesti ügyvéd: Házhasonbérlet a székesfővárosi lakbérleti szabályzat új tervezetében. — Jogirodalom. Dr. Schwartz Izidor ny. cs. és kir. kormányzósági titkár: Dr. Tóth Lajos: Öröklési Jog. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 37. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 8.

NAGY ÖDÖN

Hazánk igazságügyét és egész jogásztársadalmát, de különösen a magyar bírói kart súlyos csapás érte!

Folyó évi október hó 3-án meghalt Nagy Ödön, a dicsőséges ezeréves Nagymagyarország egyik nagytekintélyű volt szakbíró-ságának, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek egykori illusztris elnöke, a Magyar Jogászegyletnek dísztagja.

Ma már sokan vannak, akik talán kérdezni is fogják, hogy ki volt Nagy Ödön?

Ez a kérdés nagyon visszatetsző azoknak, akik Nagy Ödönt dicsőséges elnöki és bírói működése idejében ismerték, és az ő nagy egyéniségét érdeme szerint méltányolni tudták.

Kortársai és számtalan tisztelője közül — sajnos — már igen sokan eltávoztak az élők sorából. Akik még életben vannak, azok is már régóta alig hallottak hírt a magyar jogászvilágnak erről a kitűnőségéről.

Egy negyed század hosszú idő az emberöltőn belül. Nagy Ödön pedig már 27 év előtt megvált elnöki és bírói székétől.

Mikor Nagy Ödön 1906. év június végén váratlanul nyugalomba vonult, a fórumról történt hirtelen eltávozása rendkívüli feltűnést keltett. A magyar igazságügy minden barátja mély sajnálkozással, valósággal megdöbbenéssel fogadta visszavonulásának hírért. Érthetetlen volt, hogy a még fényes jövő elé tekintő kiváló bíró, aki nemes hivatását fáradhatatlan munkabírással, lángoló lelkesedéssel töltötte be, legszebb férfikorának teljességében miért vonult vissza az igazságszolgáltatás nemes hivatásköréből. Ez mindig megoldatlan rejtély maradt, mert Nagy Ödön a hirtelen elhatározásának okáról nem beszélt és világos kijelentést nem igen tett. Csak egy-két legbizalmasabb barátja előtt elejtett szavaiból lehet sejtésszerűleg következtetni arra, hogy meglepően váratlan visszavonulása iránti elhatározásában is a «magister elegantiarum» talán túlzottan is kényes ízlése nyilvánult meg. Saját szavaival élve: «Váltótörvényszéki elnöki állását oly nagy előszeretettel viselte, hogy a még elnökségének korai idejében neki már felajánlott vidéki kir. ítélőtáblai elnöki állásokat a megtiszteltetésének kellő méltánylása dacára elhárította magától.» Mégis amikor a főfelügyeleti érintkezés vonatkozásában olyan helyzetbe került, hogy a hivatalos érintkezés reá nézve kényelmetlen lett volna, inkább azonnal megvált szép állásától, semhogy csak átmenetileg is alávetette volna magát a kényes helyzet reá nézve nem kellemes következményeinek. A most már nem időszerű ezt a kérdést csak lelki nagyságának jellemzése végett voltam bátor megérteni.

Am akármilyen okból történt Nagy Ödönnek időelőtti visszavonulása, és ezzel a legfelsőbbfokú hiteljogi ítélkezés irányításában való részvételének meghiúsulása, a közvélemény egyhangú felfogása szerint hazánk igazságszolgáltatásának mindenképpen igen sajnálatos, jelentékeny vesztesége volt.

Nagy Ödön a nyugalom évei alatt a közügyekben nem vett közvetlenül részt. Inkább csak előkelő közéleti összeköttetései révén gyakorolt láthatatlan üdvös befolyást a bírói állások közérdekű betöltése érdekében. Tartózkodó magatartásából csak egyszer lépett ki a nyilvánosság elé. Amikor az új perrendtartással egybekötött szervezeti változtatások életbeléptetése előtt a Jogászegyletben megjelenve, súlyos érvekkel kelt síkra a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék szervezeti különállásának megszüntetése ellen. Habár az akkor már kialakult ellentétes hivatalos állásfoglalást már az ő nagytekintélyű szava sem tudta megmásvítani, mégis felszólalása mély benyomást gyakorolt a hallgatóságra. Véleményének kivételes súlya és megbecsülése abban a spontán ovációban jutott kifejezésre, mellyel megjelenését a Jogászegylet legelőkelőbbjei fogadták. Egyébként Nagy Ödön nyugalomban léte alatt is idejének túlnyomó részét irodalmi és esztétikai tanulmányokkal töltötte. Mint a természet szépségeinek rajongó kedvelője, világlátó utazásokban (Indiában, Ceylon és Kanári-szigetek gyönyörű tájékaiban) elégitette ki szépérzékének lelki szükségleteit. Magánéletében előkelően zárkózott volt, de kiválasztottjait, kiket szeretetével megtisztelt, meleg szívének gyöngédségével halmozta el. Életének utolsó tíz éve súlyos betegség gyötrelmei között múlt el. E miatt el volt zárva a külvilágtól és csak legbizalmasabb baráti köre volt tanúja annak a lelki nagyságnak, mellyel a legsúlyosabb szenvedéseket zokszó nélkül tudta elviselni. A mai generáció ezért hallott keveset róla. Alábbiakban legyen szabad néhány esetvonással jellemezni áldásos életét és nemes egyéniségét.

* * *

Nagy Ödön Nagyváradon 1844. október 21-én született. Ekkép halála után néhány nap mulva töltötte volna be életének 89-ik évét. Édesatyja Szárazberky Nagy József tekintélyes nagyváradi ügyvéd volt, ki Bihar megyének közéletében kora ifjúságától kezdve előkelő szerepet vitt. Az 1848. évi országgyűlésnek egyik bihar-megyei követé, majd Kossuth szatmármegyei kormánybiztosa volt. Ezért a szabadságharc lezajlása után a pesti Újépületben fogságot is szenvedett. Nagy Ödön életének utolsó éveiben tette közzé édesatyjának irodalmilag, de történeti vonatkozásokban is igen nagybecsű emlékjegyzeteit. Ezekből megállapítható, hogy Nagy Józsefet is — mint utóbb fiát — a meggyőződéséhez való ragaszkodás és a puritán becsületesség jellemezte. Nagy Ödönt igen nagy örömmel és benső megleléssel töltötte el, hogy édesatyjának emlékjegyzeteit még életében kiadhatta. Korábban azért nem tette közzé, mert finom érzésével megvárta, míg a memoárban tárgyilagosan, de szigorúan bíralt események és közéleti nagyságok emléke történeti távlatba került. Az emlékiratban érdekes adatok olvashatók Nagy Ödön ifjúságáról is. A nagyváradi jogakadémián folytatott tanulmányainak befejezése után 1867. május 2-ig ügyvédkedett. Az alkotmányos élet helyreálltával Bihar megye közgyűlése aljegyzőnek, 1870. március 16-án pedig polgári törvényszéki bírónak választotta meg. A kir. törvényszékek szervezésekor a nagyváradi kir. törvényszék bírójává nevezték ki, majd 1876. március havában a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez nyert áthelyezést. 1882. évtől kezdve a budapesti kir. ítélőtáblán bíró, 1889. szeptember havától kisegítő bíró a kir. Kúrián, ahol részint a polgári, részint a kereskedelmi tanácsban működött. 1891. évben a kúriai bírák létszámába besorozva, elnöke lett a budapesti keres-

kedelmi és váltótörvényszéknek, amelyet 1906. június 30-án be-
következett nyugalomba vonulásáig mintaszerűen vezetett és még
a külföldön is elismert magas színvonalra emelt. 39 évi közszolgálat
után nyugalomba vonulásakor a Lipót-rend lovagkeresztjével tün-
tették ki.

* * *

Ha Nagy Ödönnek szellemi és lelki nagyságát röviden jelle-
mezni kívánjuk, a legtalálhatóbban alkalmazhatjuk reá Horatiusnak,
a nagy római költőnek *«Justum ac tenacem propositi virum»* dicsőítő
jellemzését. *Erkölcseleg rendíthetetlenül szilárd, legnemesebb életfel-
fogású egész férfiu volt, akit méltó hely illet meg a régi nagy magyar
bírák Pantheonjában.* Ezek a nagy régi bírák voltak azok, akik a
bár igen tiszteletreméltó, de a korszellemtől már elmaradt vármegyei
partiarchális bíraskodást a modern jogfejlődéshez igazodó és a
szakszerűség szempontjából tökéletesebb újkori magyar jogszol-
gáltatás színvonalára emelték. A budapesti kir. kereskedelmi és
váltótörvényszéket pedig Nagy Ödön valóságos mintabírósággá
fejlesztette ki. Ez a tény annyira köztudomású, hogy feleslegesnek
vélem az ő rendkívüli kiválóságát, impozáns nagy tudását, bámu-
latosan éles ítélőképességét kiemelni és részletebben méltatni
működésének minden irányban áldásos eredményeit. Csak arra
legyen szabad rámutatnom, hogy kiváló vezetői sikereinek titka
főleg abban állott, hogy a bírói kar legkiválóbb tagjait éles szemmel
tudta kiválasztani és súlyos tekintélyével a vezetése alatt álló
bírószághoz helyezésüket kieszközölni. Másrészt fáradtságot nem
kímélve, saját közvetlen felügyeletének körébe vonta a jövő bírói
generációnak, a fogalmazói karnak gyakorlati kiképzését. Az általa
vezetett törvényszék érdemi ítélkezését saját kezében összponto-
sította, és ekkép a páratlan ítélőképességével *döntő súlyú személyes
befolyást gyakorolt a magyar hitelügyi joggyakorlat helyes irányú ki-
fejllesztésére.*

* * *

Végbúcsút veszünk immár Nagy Ödöntől, felejthetetlen nagy-
érdemű elnökunktől és atyai barátunktól!

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék régi bírái vég-
tisztségén utoljára gyűltünk egybe gyászos ravatalánál. Az örök
elválás fájdalmát az a hitünk és hazánk szebb jövőjébe vetett az a
reményünk enyhítette, hogy a magyar igazságügy az *ő emelkedett
szellemében fog tovább fejlődni!* Megindult lélekkel egyesültünk
abban a fohásban, hogy az *ő magasztos gondolkozása és feltétlen
igazságérzete éljen tovább* azokban az utódokban, akik a *mí fenkölt
bírói hivatásunk Hozzá méltó betöltésével* fogják szolgálni magyar
Hazánkat. Nagy Ödön azzal a megnyugvással lehelhetette ki nemes
lelkét:

Non omnis moriar.

Mi pedig el nem múló kegyelettel őrizzük meg és áldjuk kedves
emlékét szívünkben!

Dr. Vályi Sándor.

Gazdamoratórium.

A gazdaadósságok rendezése és a gazdamoratórium kérdése az
egész nemzetnek egyik legégetőbb problémája, az ügyvédséget
pedig talán minden társadalmi osztálynál közelebről érdekli. A
kormány köréből kiszivárgott hírek szerint a közeljövőben ezek-
nek a kérdéseknek újabb szabályozására számíthatunk. E szabá-
lyozás azonban nem lehet többé ideiglenes és nem lehet egyoldalú,
mert átfogó és gyökeres kormányzati intézkedés nélkül nemcsak
a gazdatársadalom pusztul el, hanem más, éppoly érdemes társa-
dalmi rétegek és közöttük elsősorban az ügyvédség is a teljes
anyagi megsemmisülésnek néznek elébe.

A moratórium egyszerű meghosszabbítása olyan tüneti kezelés
volna, amely csak a lázat nyomja le, de a betegséget továbbra
is gyógyíthatatlanul hagyja. E helyett el kell várnunk tehát, hogy
olyan intézkedések következzenek, amelyek számolnak ugyan a
gazdák csökkent teljesítőképességével, de egyúttal az eddig figyel-
men kívül hagyott közhiteli szempontokat is megmentik.

Aki pénzt vett kölcsön, avagy bármiféle elismert közjogi vagy
magánjogi címen tartozik, annak fizetnie kell, mert e nélkül a köz-
gazdasági élet egyik legfontosabb tényezőjét, a hitelt soha többé
feltámasztani nem tudjuk. Ha az adós teljesítőképessége, a fedezet
értéke és a birtok hozama csökkent, ez ok lehet arra, hogy a fizetés

a gazdasági helyzet kényszerűsége következtében ne az eredeti
feltételek mellett és ne a kikötésnek megfelelő idő alatt követ-
kezzék be, de nem lehet ok arra, hogy a gazda a vállalt kötelezett-
ség fennállását, terjedelmét és esedékességét kétségbevonja és
senkinek és semmit se fizessen.

Kétirányú intézkedésre van tehát szükség. Az egyik az, hogy
a teljesítés az adós részéről, habár az eredeti kötelezettségtől el-
térően, részletekben mégis megkezdődjék, mégpedig a nélkül, hogy
a tőketartozás összegét más, mint a tényleges teljesítés apaszthatná,
a másik intézkedés pedig, amely elmaradhatatlan, az, hogy a
kamatteher a földbirtok csökkent hozamával összhangba hozassék
és az eredetileg vállalt kamatfizetési kötelezettség helyett olyan
kamatláb legyen irányadó, amely a mindenkor gazdasági helyzet-
nek megfelel.

Hogy a külföldi hitelezőkkel szemben ez a kérdés miként
oldassék meg, annak eldöntése a kormány feladata. Kétségtelen
azonban, hogy semmiféle technikai eszközök beiktatásával a vál-
lalt kötelezettség terjedelmét, a tőkét illetően, korlátozni nem
lehet, mert a közhiteli szempontok egyenesen mellőzhetetlenné
teszik, hogy az adós teljes mértékben szolgáltatassa a hitelezőnek
azt, amivel tartozik. A józan hitelező bizonyosan be fogja látni
azt, hogy a fizetési képesség hiánya oly erőhatalmat jelent, amellyel
szemben a kímélet egyenesen a hitelező érdekét szolgálja, szó
lehet tehát arról, hogy a rövid lejáratú hitelek törlesztése, valamint
a törlesztéses kölcsönök visszafizetésének időtartama megfelelőleg
meghosszabbíttassék, azt azonban elképzelni sem tudjuk, hogy a
nemfizetés álláspontja legyen továbbra is irányadó.

A kamatok szempontjából a megegyezés még talán ennél is
könnyebbnek látszik, mert a kamatláb magassága az egész világon
a gazdasági helyzet alakulásával kapcsolatban, kormányzati beavat-
kozás nélkül is, jelentékenyen csökkent, a hitelező tehát nem zár-
kózhatik el annak felismerése elől, hogy az eredetileg kikötött
kamatokból saját jól felfogott érdekében engednie kell.

Ha a gazdaadósságok kérdése újabb rendezés alá kerül, ennek
a rendezésnek minden egyoldalú szempontot távol kell magától
tartani. Nem lehet tehát az továbbra irányadó, hogy csak a gazda-
adóst kíméljük, mert különösen Magyarországon az egész köz-
gazdasági és hitelélet elválaszthatatlanul egybe van forrva a gazdák
sorsával, ha tehát a gazdaadós nem fizet, akkor az iparos, a keres-
kedő, a szabad pályán működő orvos, mérnök és ügyvéd sem tud-
hat eleget tenni kötelezettségeinek.

Az ügyvédség szempontjából katasztrofális jelentőséggel bír az,
hogy a gazdaadós, a bíróságok védelme mellett, az idáig érvény-
ben volt moratórium intézkedéseit félreismerve, sem saját ügyvéd-
jét nem fizeti, sem pedig a vele szemben megítélt ügyvédi költ-
ségek kiegyenlítéséről nem gondoskodik, hanem e helyett, önhibáján
kívül előállott fizetési nehézségekre hivatkozva, minden egyes eset-
ben az árverés elhalasztásának végső eszközéhez nyúl. Ezt a rend-
szert tovább fenntartani nem lehet, mert habár az ügyvédi költ-
ségek a jelenleg érvényben levő gazdamoratórium rendelet 4. §
10. pontja értelmében a halasztás alól kivételtek, mégis a gyakor-
latban az ügyvédi követelések még akkor sem voltak érvényesít-
hetők, ha a saját fél képviseletével kapcsolatban ítéltettek meg,
és nem járulékos jellegű, hanem önálló követelésekké váltak. Tart-
hatatlan az, hogy a gazdaadósok nagy értékű vagy fényűző lak-
berendezései, személygépkocsija és műkincsei minden megkülönböz-
tetés nélkül továbbra is védelemben részesüljenek, amikor a köz-
vagy magántartozását nem fizető ügyvédnek, a *hivatása folytatása
szempontjából legszükségesebb ingóságai kivételével, minden bútör-
darabját el lehet árverezni.* Tarthatatlan az is, hogy az ügyvéd adó-
és illetéktartozásai kímélet nélkül behajthatók legyenek, még
akkor is, ha az ügyvéd kimutatja, hogy fizetési kötelezettségének
azért nem tud eleget tenni, mert gazdaadói a moratóriumra való
hivatkozással és a bíróságoknak sokszor túlzott adósvédelme foly-
tán, vele szemben nem teljesítenek.

E mellett az ügyvéd szempontjából saját képviseleti költségei-
nek érvényesítése csak újabb terheket jelent, mert ha díjai iránt
saját felével szemben pert indít, akkor a legnagyobbrossz-
hiszeműen védekező adósnak időnyerést célzó perttechnikai maga-
tartása folytán, le kell rónia az ügyvédnek a jegyzőkönyvi, bead-
ványi és ítéleti illetékeket, fizetnie kell a végrehajtót és az árverés
kitűzési díjat, ha pedig jogerősen megítélt követelését az adós
ingatlanán is biztosítani kívánja, akkor még a bejegyzési illeték
is terheli, végeredményben tehát a behajtási lépéseket az ügyvéd

immár csak annak tudatában teheti meg, hogy követelésére rá kell fizetnie, mégpedig akként, hogy a kincstár az említett címeken járó összegeket rajta minden korlátozás nélkül és nem egy esetben bitorai elszállítása és elárvereztetése útján is be fogja hajtani.

Az egyenlő elbánás elvénél fogva követelnünk kell tehát ilyen természetű tartozásokkal szemben az ügyvédség számára azt a kíméletet, hogy megfelelő igazolás esetén ugyanolyan védelemben részesüljön, legalább a kincstár követeléseivel szemben, mint aminőt adósai törvényes intézkedések alapján élveznek.

De ezen túlmenőleg is a bíróilag megállapított ügyvédi költségek megfizetésére vagy törlesztésére a méltányosság határai között az adósokat mulhatatlanul kötelezni kell, mert ha csak a gazdák részesülnek a moratórium egyoldalú kedvezményében, akkor a létalapját már amúgy is elvesztett ügyvédségnek pusztá megélhetése is veszélyeztetve van, az pedig nem lehet kormányzati cél, hogy a társadalom egyik osztályát a másik éppen olyan érdemes osztály elkerülhetetlen pusztulásának felidézésével, egyoldalú kedvezményben részesítse.

Akkor, amidőn jogerős bírói ítéletről van szó, indokolatlan ügyvédi költségzsaporításról alig lehet beszélni, márpedig a tagadhatatlanul uralkodó ügyvédelles hangulat mellett a politikusoknak és a felületes ítélkezésre hajlamos közönségnek ez az egyik kedvenc szólama. Az ügyvédi kar a nemzet egészének érdekében még önfeláldozás révén is mindig azonosítani tudta magát, a kamarák fegyelmi bírósága tehát, ha konkrét feljelentés alapján netán ilyen törekvést észlelne, a megtorlást a törvény teljes szigorának alkalmazásával mindig érvényesíteni fogja.

Különbséget kell azonban tenni a gazdák között az eladósodás mérve és a talpraállás lehetősége szempontjából. Meg kell akadályozni azt, hogy a behajtási eljárás folytatása alaptalan helyhatósági bizonyítványok révén úgyszólván lehetetlenné váljék, mert ez a hitelezőt érthető módon elkészeríti, a költségeket és a bíróságok munkáját feleslegesen szaporítja, de közhiteli szempontokat is érint, amennyiben a jogszabályokba vetett hit erejét meggyengíti.

A behajtási költségek felszaporodása pedig nem egyízben az adós rosszhiszemű védekezésének tulajdonítható. E részben kívánatos volna tehát annak esetenként való mérlegelése, hogy a költségek felszaporodására ki szolgáltatott okot, mert a rosszhiszeműen védekező adósok nem érdemlik meg azt a kíméletet, hogy saját tényeikkel felidézett költségek megfizetése alól csak részben is mentesüljenek. E kérdés megoldása nem túlságosan nehéz, mert el tudunk képzelni olyan szabályozást, hogy ha a gazdaadós a kereset kézhezvétele után a kitűzött tárgyalás előtt a követelést a bírósághoz intézett bélyegmentes bejelentésében részben vagy egészben elismeri, úgy az ezt követőleg egyébként felmerülhető költségek megfizetése alól mentesíttessék, a bíróság pedig a bejelentés alapján hozandó határozatot a *moratóriumrendeletek korlátai között nyilvánítsa csupán végrehajthatónak*. Az adós ilyen módon igen sok költségtől szabadulna, a hitelező pedig, legalább is a követelés elismert része tekintetében, abba a helyzetbe jutna, hogy követelését biztosítsa, a nélkül, hogy a moratóriumrendeletek korlátain túlmenőleg teljesítést követelhetne.

A gazdaadósságok kérdése immár régóta üszkösödő sebe a magyar közgazdaságnak. Az ügyvédi kar jogosnak és méltányosnak tart minden olyan törekvést, amely a mezőgazdaság terhein könnyíteni kíván, de egyenlő elbánást kér és azzal a reménységgel néz a küszöbön levő újabb szabályozás elé, hogy az ügyvédség jogos érdekei ezúttal megfelelő méltánylásra fognak találni.

Dr. Gerlóczy Endre.

Az értékálló kikötések válsága.*

V.

Ausztria.

Az osztrák schilling a köztudomás szerint 1931. év óta külföldi értékelésében mintegy 28 % veszteséget szenvedett, amely veszteség az Osztrák Nemzeti Bank hivatalos árfolyam-jegyzésében nem jutott kifejezésre. Az osztrák Legfelsőbb Bíróság a folyó év tavaszán hozott ítélete egy külföldi valutára szóló tartozás fizetése tekintetében kimondja, hogy akár effektív külföldi valutára szól a tartozás, akár nem, és tekintet nélkül arra is, hogy a fizetési

hely belföldön, vagy külföldön van-e, — nem a Nemzeti Bank hivatalos árfolyama, hanem a *külföldi pénz valódi belső értéke alapján* egyenlítendő ki a tartozás. Ezen ítélet után a kormány folyó évi március hó 23-án két rendeletet bocsátott ki: Goldklausel Verordnung és Goldschuldenerleichterungs V. O. címen.¹⁷

Mindkét rendelet elvben elismeri az aranyklausulát. Az effektív arany- és valutatartozásokra a Legfelsőbb Bíróság ítélete¹⁸ lesz tovább alkalmazandó, tehát ezek, amennyiben az effektív teljesítés lehetetlen, a schilling valószínű belső értéke alapján lesznek kielégítendőek. Ezt az értéket a londoni aranyjegyzés alapján megállapítandó Goldkurs fogja megszabni, amely naponta közzététetik — illetve a Privat clearing árfolyamai (esetleg szakértő).

Az aranyklausulával ellátott schillingre szóló záloglevelek és ezek fedezeti kölcsöneinek szolgálata, amennyiben e fizetések 1933. április 30. után esedékesek, ugyancsak a Goldkurs alapján látható el.

Az 1933. június 30-án és július 22-én kelt rendeletek a fenti szabályokat a biztosítási kötvényekre is kiterjesztik.

Az augusztus 31-i rendelet külön intézkedik a külföldi hitelezők alapjába a Privateclearing árfolyamai szerint teljesítendő letétekről.

A Fin. Times szeptember 6-i száma az osztrák rendelkezéseket «great progress towards economic readjustment» jellemzéssel említi meg.

VI.

Egyéb országok.

Románia folyó évi augusztus hava óta Transfermoratórium állapotában van, és 1929. évi aranydollárra szóló állami monopóliumkölcsönét papírdollárban váltja be.

Tudomásom szerint Csehszlovákia és Dánia is ily alapon váltják be amerikai aranydollárra szóló államadósságuk szelvényeit. A csehszlovák kormány megtiltotta, hogy a biztosító társaságok a jövőben aranyklausulás biztosításokat vállaljanak.

B)

I.

A Gold Repeal Resolution jelentősége.

Kóbor Tamás «Szent Harpagon» c. nagyszerű kis munkájában a következőket mondja (125. o.):

«Az arany a háború előtt mint nemzetközi értékalap lehetséges volt, a háború után nem az, mert a nemzetgazdaság megszűnt nemzetközi lenni, s az arany is nacionalistává vált. Hogy respektálná a gazdasági nemzetközi törvényeket a nacionalista arany, melyet a nacionalista politika tart a markában?»

Úgy hiszem, ez a bölcs megállapítás nemcsak egyes államok aranyhalmozó gazdasági politikájára áll, hanem azon szerződéses megállapodásokra is, amelyeket hitelezők és adósok a fenti fedezetben is bízva kötöttek.

Az U. S. A. aranydollárt a háború utáni világgazdaság az ideális értékmérőnek ismerte el, és mondhatjuk, az európai communis opinio azt az értékállandóság jelképének tartotta.

Dr. Pethő Tibor szerint ez a kikötés mint számolási érték (ha egyszermind fémértéket is fejez ki) «a hatalmi rendelkezésektől teljesen független értékmérő».

Mégis azt látjuk, hogy az Egyesült Államok törvényhozása, a mérleg egyik serpenyőjébe téve a «momentary opportunism» nehezékét: a másik serpenyőbe helyezett és aranysúllyal is biztosított gold clauset «megméréttel és könnyűnek találtattál» sorsára juttatta.

A momentary opportunism arra a felfedezésre hozta a Kongresszust, hogy a golddollarclause akadályozza őt az U. S. A. államai pénzének értéke szabályozásában. Nem is magyarázza meg nekünk, hogy az 1900. évi pénzrendezés óta miért nem volt a pénzérték szabályozásának akadály a proscibált clausula? és

¹⁷ L. ezek részletes ismertetését a következő cikkekben: Dr. Maurus Deutsch Gesetzl. Regelung v. Gold u. Valutaschulden in Oesterreich. (P. Lloyd 1933. márc. 29.); Dr. E. v. Hoffmannsthal: Der Stand des Valorisationsproblems in Oesterreich. (P. Lloyd 1933. május 23.); Dr. H. Oppenheim: Erfüllung v. Fremdwährungs- u. Goldverpflichtungen in Oester. Recht Mitteilungen des Verbandes oest. Banken u. Bankiers April 1933; Dr. Rud. Löbl: Erfüllung v. Valuta u. Goldschulden. (U. o.): Dr. W. Pasching id. cikke II. 7. alatt.

¹⁸ Dr. Hoffmannsthal szerint «ein reinigendes Gewitter».

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 36. számban.

nem ad támpontot arra, hogy miként véli a jövő hiteléletében az értékálló kikötést nélkülözni? Hirtelen «Against public policy»-nak mondja a Kongresszus a kikötést, bárha az Egyesült Államok kormánya korábban milliárdokra menő ily kötelezettséget vállalt! Joseph Kitchin Trade Cycle Chartja szerint 1821-től 1933-ig 25 súlyos gazdasági válság volt.¹⁹ Tudjuk, hogy goldstandard államok számtalan ízben felfüggesztették aranyfizetési kötelezettségüket; a mult fejedelmei rosszabb beltartalmú pénzt verettek,²⁰ s már Montesquieu ír arról,²¹ hogy Caracalla császár kénytelen volt ily módon a katonák zsoldját jelentékenyen felemelni.

«Il y a apparence, que ce prince enflait les choses», mondja Montesquieu és az ő korabeli katonák zsoldjához viszonyítva enormisnak találja Caracalla költsékezését. Bizonyára nem erre a császárra gondolt Horatius «Justum et tenacem propositi virum non civium ardor prava jubentium mente quatit solida...» kezdetű ódája!

Tehát az említett krízisek során sok mindent próbáltak a megszorult kormányok, s az újabbak, amint dr. Bátor mondja, «a papírnak... megszorítását, mint a modern fejedelmi pénzhamisításnak legkönnyebben kezelhető eszközét is vajmi sűrűn igénybe vették.» (L. u. o. 99. old.) Amerikában ma ismét az aranypénznek kisebb aranytartalommal való forgalomba hozása is consideratio tárgya (l. Desvernine Memorandum),²² ami nagy visszalépés a primitív fejedelmi idők felé!

Az értékálló kikötés *excommunicatio*ja azonban tudtommal precedens nélkül áll a pénzrontás történelmében. Nekünk jogászoknak ez a sérelem határtalannak látszik. Mégis úgy érzem, hogy az csupán parányi láncszeme az amerikai földrengésnek. Mindenesetre tragikus csalódása Amerika szilárdságában azoknak, akik mint pl. gróf Keyserling is, a mult évtizedben Amerikától várták a világ vezetését. Csalódás azok szemében is, akik évekkal a világháború befejezte után nem számolhattak annak ily erős újrahatásával, valamint azzal sem, hogy a békebeli jogrend meghalt, az új pedig még nem született meg.

II.

Az értékálló kikötés a mai magyar jogban.

Az egyes magánjogi tartozások átértékeléséről szóló 1928. évi XII. tc. 4. §-a a takarékoságnak mint államilag is támogatott erénynek teljes «knock out»-ját jelenti és érthetőleg előre befolyásolta a következő bármilyen jól megalapozott hazai valutában eszközlezendő befektetések iránti külföldi és belföldi bizalmat. Miután pedig csak a békebeli investorok vagyona pusztult el, ellenben a békebeli adósok hitelvérsége törvény nélkül is teljesen fel volt értékelve: miután külföldi hitelyújtók sem hiányoztak; természetes, hogy gazdaságunk túlnyomó részben magára vállalta a reprezentatív világvalutában, vagyis az aranydollárban való nagymérvű eladósodást. Bár ez akkor — a newyorki fizetési helylyel súlyosbítva — eléggé terhes obligónak látszhatott: jellemző, hogy alig volt magyar adós, aki rajta fennakadt volna — úgy látszik, az adósok flairje sokkal jobb, mint a hitelezőké!²³ A jelzőjogról szóló 1927: XXV. tc. 7. §-a aziránt is megnyugtatta a külföldi hitelezőt, hogy követelése külföldi pénznemben bejegyezhető.

A bevezetésben idézett újabb irodalmunk teljesen megegyezik abban, hogy az ismert aranydollár kikötés a magyar hitelező és adós közös intenciója szerint az értékállandságot célozta és valóságban nem a kölcsönnek valóságos aranydollárban való törlesztésére helyezte a súlyt, ezt nem is várta a biharmegyei kisgazdától, minthogy erre a szabad pénzforgalom idejében a hitelezőnek szüksége sem volt, s aligha volt adós, aki így kívánt volna fizetni. Az élet tehát a papíron levő kikötést, nem a papírforma szerint vitte keresztül, hanem annak már kezdő korában is értékonzerváló értelmet tulajdonított, amit bizonyít a világos szövegen felül a kikötött érmepénz mint tipikus *értékmérő* választása, de hosszúlejárathú kölcsönöknél az előre lefektetett törlesztő tervhez, s annak értéktételeihez való állandó alkalmazkodás természetes szüksége is.

Teljesen osztom tehát a bevezetésben említett cikkírók közül dr. Bátor, dr. Kresz, dr. Pető és dr. Schwarz, valamint a Berliner Börsenvorstand, a baseli nemzetközi bizottság (l. III/a.), a düsseldorfi bíróság és dr. Walter Pasching azon egyező felfogását, hogy a fenn ismertetett amerikai törvényhozás nem érintheti a közvetlen hatálya alá nem eső külföldi kölcsönszerződésekben foglalt aranydollár kikötés, mint értékállandsági megállapodás joghatályát a külföldi hitelező és adós egymásközi viszonyában. Nálunk egyébként azért sem, mert — hogy a düsseldorfi bíróság szavaival éljek — a pengő értéke állandó maradt.

Amidőn a magyar királyi kormány 7600/1933. M. E. számú rendelete ezt az elvet a magyar joggal való minden kapcsolat híján figyelmen kívül hagyva, a magyar jog alá eső adósokat, bárha csupán «egyelőre» a hitelező alapjogának érintése nélkül, de mégis a jövőre erősen prejudikálva, papírdollár letétbehelyezésére kötelezte:

a kölcsönhitelezők és az investorok alapvető magánjogi, illetve nemzetközi jogtételbe ütköző jogát és érdekét sértette meg.

Minthogy e jogsértés csak szükségrendelkezési alapon, tehát azzal indokolható, hogy a kormány egyes gazdaságilag sujtott (és nem sujtott) adóskategóriákat fontos közérdekből *további kedvezményben* (mint pl. a 6200/1933. M. E. R. 120. §-a a földadó-megtérítés) kívánt részesíteni, de ezúttal más sujtott érdekelték rovására:

az ily rendelkezés nézetem szerint az érdekelték javára az állam ellen per analogiam ugyanoly jellegű kártérítési igényt állapít meg, mint a kisajátítás vagy a hadikárok megtérítéséről szóló rendelkezések.²⁴

III.

Az értékálló kikötés jövője.

Reméljük, hogy ezek az átmeneti nehézségek meg fognak oldódni. Sokkal fontosabb náluk az értékálló kikötések világválságának problémája. Ennek az új amerikai törvényhozás csupán a döntő lökést adta meg, de az lappangott a mult évtized vége óta bekövetkezett túleladósodás és termelési krízis óta. Az a néhány év előtti korszak, amelyben e túleladósodás beállott, oly távolságban fekszik mögöttünk, hogy a Fin. News gúnyos hivatkozása a *dohos* régi szerződésekre (musty old contracts l. II/a.) nem is gúny, hanem valóság.

Az eladósodások korszakaiban a jogrend minden értékálló kikötést favorizál és támogat (J. t. 7. §), kivétel a német dollár-restrictio magánkölcsönökre (l. IV/a.). Az összeomlások korszakai-nak azután annál több baja van e kikötések gyengítésével, az adósok teljesítőképességéhez való szabásával vagy teljes hatálytalanításával. Erre aligha olvastunk tanulságosabb anyagot, mint amelyet dr. Lőw Tibor «Aranypercek» című sokszor idézett nagyértékű tanulmányában összeállított. (Jogállam, 1929. l.)

Tudvalevőleg ily likvidációs periódusban is a «Fiat justitia» alapján állott a hágai Cour Permanente-nak a szerb háborúelőtti, aranyfrankra szóló, Párizsban fizetendő kölcsöntranche-a tekintetében a francia kötvénybirtokosok és a szerb állam közt lefolytatott perbeli ítélete, amely nem ismeri el, hogy a háború «önmagában» (tehát még Szerbiánál sem!) vis major volna, a háború által okozott gazdasági összeomlás figyelembevételét pedig oly méltányossági kérdésnek tekinti, amelyet az előtte folyó eljárásból kizár. (L. dr. Baumgarten: A Nemzetközi Bíróság újabb Joggyakorlata. M. J. É. XXII. k. 407. old.)

Ma is ily liquidációs korszakot élünk és sokak szemében időszerűtlennek fog látszani, hogy a jövő problémáját már most felvetem. Mégis úgy hiszem, hogy e részben már most kell színt vellanunk, mert ezen színvallástól függ, hogy a jövő felépítése körül mit remélhetünk. Nem hiszem, hogy a magyar hitelpolitika a «nem akarok többé hitelezőt látni» álláspontra helyezkednék. Az értékálló kikötés destrukciója pedig csakis erre vezethet, ellenben a jövő felépítése csak a korábbi szerződések respektálása mellett lehetséges, ami adós államban kétszeresen fontos.

Azt hiszem, hogy nem állja ki a tűzpróbát Schachtnak az a megjegyzése, hogy «es heute nicht um die Verteidigung Irgend eines Metalles geht», mert a Rheingold óriásai óta mindig ehhez az érchez kötötte a sajnos, azóta nem sokat haladt emberiség gazdasági

¹⁹ L. dr. Rob. Eisler Wiener Börsencourir 1933. aug. 28.

²⁰ L. Bátor: Pénztartozások 99. old.

²¹ Grandeur et Décadence de l'Empire Romain 115. o.

²² «Change in gold content of money is not necessarily unconstitutional». Conclusions 2.

²³ Egy esetről tudok (azt hiszem, középiskolai tanár volt), aki a hosszúlejárathú dollárkölsön ajánlatot azzal utasította vissza, hogy nem kívánja örökösét is a dollár rabigájában tartani.

²⁴ L. 1912. évi LXVIII. tc. 19. §. Zsögöd-fejezetek I. k. 643. o. «Kisajátítás-féle». Jogtud. Közl. 1915. évi 14. és 17. sz.

érdekei legjavát. Az a néhány állam, amely ma Goldblock néven ismeretes, a határtalan túlerővel szemben tényleg Európa maradék civilizációját védi.²⁵

És bárha félszeg is az a gondolat, hogy a földgömb lakóinak üdvössége attól függjön, hogy mennyi aranyat termelnek ki a Johannesburg körüli bányákban;

és bárha abban is igaza van Kóbor Tamásnak, hogy Romulus és Remus Rómát egy garas pénz nélkül alapította, Nero pedig aranytálakból lakmározva pusztította el;

ma sem jutottunk tovább, mint az aranyon mért értékálló kikötésig, bárha jól tudjuk, hogy a természetben minden mulandó és érezzük a Vanitas Vanitatum szelét, amikor az emberiség ezen legnaivabb értékékképzetéhez²⁶ azt a tulajdonságot fűzzük, hogy «állandó».

Meggyőzően mondja dr. Bátor (I. Pénztartozások 101. old.), hogy a *hitelező mindig értékálló módon akarja a pénzkövetelést meghatározni* és nincs olyan hitelező, aki szándékosan vállalni akarná a kirovó jószág értékcsökkenése veszélyét. Márpedig — mondja tovább (136. o.) — igazságtalan és méltánytalan, hogy a hitelező az adóstól ne ugyanazt az értéket kapja vissza, amit neki kölcsön adott. E tekintetben pedig dr. Bátor nem akar különbséget tenni azon hitelező közt, aki az értékálló klauzulával az állam pénzürendszere iránti bizalmatlanságát fejezte ki, és azon hitelező közt, aki bízott az állam gazdasági és erkölcsi erejében. Az ítéletnek magától értődő törvényi klauzulája kell, hogy egyenlősítse a két-féle hitelező pozícióját. (136. o.)

Ez a felfogás, — bármennyire szimpatikus és nagyvonalú — azt hiszem, *ma még* nem valósítható meg, hanem egy későbbi fejlődésnek lehet eredménye, akkor, ha az értékálló klauzulák mai tarkasága már megszűnt és azok egységes alapra helyeztek. Érti ezt maga dr. Bátor is, midőn könyve más helyén (113. o.) — bizonyára átmeneti megoldásul — úgy nyilatkozik, hogy «mégis csak meg kell maradnunk a vigilantibus jura» elve mellett, el kell fogadnunk *kénytelen, kelletlen* azt az álláspontot, hogy a pénztartozások sorsa különböző a szerint, amint azoknak kirovása egyik vagy másik pénznemben stb. történt és nem lehet jogszabállyal a pénztartozások sorsát egymás között equalizálni.» Úgy hiszem, a pénzjog mai állapotában egyelőre ez a helyes megoldás, és amint erre dr. Bátor is utal, az aranypengőről szóló 4560/1931. M. E. sz. rendelet 2. §-a is ezt az utat választotta, nemkülönben az V. alatt ismertetett új osztrák rendeletek.

Azt hiszem, hogy a jövő értékálló kikötései nem fognak kedvezni a külföldi valutában való kirovásnak. Az a rövid néhány év, amelyben ezek a kikötések annyira elterjednek, a hitelezőknek rossz tapasztalatokkal szolgált. Éppen a fő pénzadó államok, Angolország és Észak-Amerika tértek el legvehemensebben aranyalapjukról és ezzel szükségkép saját állampolgáraik, mint hitelezők jogait is csorbították. Ezen állambeli hitelezők, de utánuk indulva valószínűleg a ma még intakt valutájú állambeli hitelezők, azt hiszem, más úton fognak haladni. A külföldi valuta kikötése ugyanis egyrészt a hitelező saját állama oldaláról nem védte meg őt, de az adósok államának pénzforgalmi korlátozásai, az adósvaluta romlása és az adósok elszegényedése a másik oldalon akadályozták meg abban, hogy pénzéhez jusson.

Az adóst hazai valutájában — értékálló — fizetésre kötelezni mindenképp könnyebb, bárha a pénzforgalmi korlátozások az adóst ideiglenesen attól is eltiltják, hogy a külföldi hitelezőnek belföldi valutában fizessen. E tilalmak leghamarább enyhülnek és legkönnyebben hidalhatók át; de egyúttal az ily kikötés esetén el-esnek a külföldi valutának az adós államban miképp való jegyzéséből eredő félszegségek is.

Azt hiszem tehát, hogy az adós belföldi valutájában kirovott és a kirovás idejében a londoni aranypiacon jegyzett akkori finomságú színarany bizonyos súlymennyisége valódi értékéhez viszonyított pénzüösszeg fogja leghelyesebben kifejezni a hitelező értékállandósító szándékát.

²⁵ A baseli kommunikéből I. III. szószerint idézem a következő részt: «Es ist tief zu bedauern, dass Regierungen, Stadtverwaltungen und grosse private Gesellschaften, die in den gegenwärtigen unsicheren Zeitläuften die Grundpfeiler für die Achtung von Recht und Moral bilden sollten, alle möglichen unhaltbaren Argumente suchen, um sich der Erfüllung ihrer Versprechungen, denen das Sparpublikum volles Vertrauen entgegengebracht hat, durch Vertragsbruch zu entziehen.

²⁶ Ibsen «Lebenslügen»-nek nevezné.

Az aranypengőforgalom várható teljes híján a «csengő arany-penz»-re szóló értékálló kikötések nem lesznek többé gyakorlatiak.

A búza, káli és egyéb árukban kirovott tartozások pedig, úgy hiszem, szintén a gazdaságtörténelem világába tartoznak: ugyan ezeket a G. R. R. nem tiltja. Az aranypengőrendeletben (4560/1931. M. E.) foglalt helyes gondolatot — mely az értékálló kikötésnek mintegy «demokratizálása» felé vezet — egyedül az őszinte keresztülvitel fogja életképessé tehetni. Annak intencióját a küzdő Ausztria becsülettel valósította meg és úgy hiszem, nekünk is ez a kis szomszéd ország mutatja a fair play útját külföldi hitelezőinkkel szemben.

* * *

Az értékálló kikötések védelme mindenütt, de elsősorban adós államban, a jogrend és a gazdasági boldogulás egyik alapvető feltétele. Bízom benne, hogy sem a «civium ardor prava jubentium», sem az Óceán túlsópartjáról ideáradó prairie jog levegője nem fogja jogszabályalkotásunk nyugateurópai kultúrkapcsolatait meglazítani.

Dr. Liebmann Ernő.

Házhaszonbérlet a székesfővárosi lakbérleti szabályzat új tervezetében.

Tudvalevően most kívánja a székesfőváros törvényhatósága lakásbérleti szabályrendeletének új tervezetét tető alá hozni és minél előbb életbeléptettetni. Ez okból aktuális, hogy ezen szabályrendelettervezettel jogi szempontból foglalkozzunk. A budapesti ügyvédi kamara választmánya is időszerűnek tartotta törvény-előkészítő bizottsága, majd pedig választmánya ülésein is ezt a szabályrendeletet megvitatás tárgyává tenni.

A vitás pontok közül a jogi kritika bonckése alá veendőnek tartjuk többek között a szabályrendelet új tervezetének 5. §-át, amelynek címe: «Házhaszonbérlet».

Hogy egy házat lehessen *haszonbérbe* adni és *haszonbérbe* venni, ilyképp pedig lehessen *haszonbérleti* jogviszonyt létesíteni, ez a régi, de a mai joggyakorlat szerint is: novum. A magyar magánjogi tankönyvekben, a magyar törvényekben, az osztrák polgári törvénykönyvben és a magyar magánjogi judikatúrában, valamint mindezeknek az alapján a Magyar Magánjogi Törvény Tervezetében az a jogi felfogás jutott érvényre, hogy akkor, amikor egy *házat* bérbe adnak, az nem lehet *haszonbérlet*, hanem csakis *bérlet*. A *bérlet* és a *haszonbérlet* közötti lényeges különbség az, hogy a *bérlet* egy elhasználatatlan dolognak bizonyos ellenérték mellett minden további megmunkálás nélkül való időleges használatbavételét jelenti, míg a *haszonbérletnél* az időlegesen használatba adott, illetve vett dolognak vagy jognak *gyümölcsözőnek* kell lennie és a dolognál még az is szükséges, hogy az csak bizonyos megmunkálás útján váljék gyümölcsözővé. Már a római jog akkor, amikor a bérlet *conductornak*, a haszonbérlet pedig *colonusnak* nevezi, kifejezésre juttatja, hogy a haszonbérlet rendesen oly dolgot kap időleges használatra, amely mezei megmunkálással válik gyümölcsözővé. A *colonus* ugyanis jelenti nem pusztán a haszonbérlet, hanem egyúttal a mezei gazdálkodással foglalkozót is. Az osztrák polgári törvénykönyv 1090. §-ában egy elhasználatatlan dolognak ellenérték melletti bizonyos időre való haszonvételeit egyáltalán kibérletnek és ennek a szerződését kibérlet szerződésnek (Bestandvertragnak) mondja, amely kibérlet szerződésnek (Bestandvertragnak) két fajtáját határozza meg az 1091. § akképp, hogyha a használatba adott dolog *minden további megmunkálás nélkül* használható, akkor *bérleti szerződés*, ha pedig *csak szorgalommal és fáradtsággal* (Fleiss und Mühe) használható, akkor *haszonbérleti szerződés* jön létre. Dr. Kolozsváry Bálint egyetemi tanár legújabb magyar magánjogi tankönyvében hasonló a megkülönböztetés a bérlet és a haszonbérlet között, amennyiben a haszonbérlet csak gyümölcsöző dolog vagy hasznothajtó jog használatának ellenértékért való átengedése mellett jön létre, míg a bérlet alatt pusztán elhasználatatlan dolognak ilyen átengedése értendő. Az állandó bírói gyakorlatot pedig Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Tervezete 1481. és 1533. §-ában tükrözteti vissza. Az 1481. § szerint: «*bérleti szerződéssel a bérbeadó meghatározott dolog időleges használatának vagy használati jog időleges gyakorlásának átengedésére, a bérlet meghatározott pénzbeli vagy más ellenértéknek — bérnek — fizetésére kötelezi magát.*» Az 1533. § szerint pedig: «*haszonbérleti szerződéssel a haszonbérbeadó meghatározott gyümölcsöző dolog*

vagy jog időleges haszonvételének átengedésére, a haszonbérló meghatározott pénzbeli vagy más ellenértéknek — haszonbérnek — fizetésére kötelezi magát.» Amíg a most említett törvénytervezet a tizedik cím *első fejezetében* «Bérlet» megjelölés alatt foglalkozik a *bérleti* jogviszonyra vonatkozó rendelkezésekkel, addig ezen cím *második fejezete* alatt «Haszonbérlet» megjelöléssel tárgyalja a *haszonbérleti* jogviszonyra vonatkozó kérdéseket. A *bérletről* rendelkező első fejezetben találjuk az 1518. §-t is, amely a következőképp rendelkezik: «Ha ingatlant határozott időre *arra a célra* adtak *bérbe*, hogy a bérló azt albérbéadással a maga javára értékesítse, a *bérletnek* időelőtti megszűnése esetében az albérllet fennmarad stb.»

Látjuk tehát, hogy a Magyar Magánjogi Törvénykönyvnek Tervezete arról az esetről is rendelkezik, amikor valaki egy ingatlant arra a célra bérel, hogy azt ő maga további bérbéadással a maga javára értékesítse, vagyis ugyanarról az esetről, amelyet a székesfővárosi lakbérsszabályzat legújabb tervezetének 5. §-a is tárgyal. Amíg azonban a Magánjogi Törvénykönyv Tervezete ezt az esetet is kétségtelenül *bérletnek* minősíti, addig a székesfővárosi lakbérsszabályzat ezen új tervezete ezt az esetet *házhaszonbérletnek* mondja. Már ez az egy szembeállítás is igazolja, hogy a lakbérsszabályzati tervezet helytelen magánjogi kifejezést alkalmaz, vagyis helytelenül minősít haszonbérletnek oly jogviszonyt, amely nem az, hanem amely csak bérletnek minősül.

Eddig soha semmiféle törvény, statutum vagy joggyakorlat azt a jogviszonyt, amelyet a székesfőváros törvényhatósága most a saját területére haszonbérletnek kíván minősíteni, nem minősítette annak, hanem mindenkor bérlet volt ennek a jogviszonynak magánjogi megjelölése. A szabályrendelet, mint partikuláris jogforrás, nem helyezkedhetik ellentétbe az egész ország magánjogával, és különösen nem akkor, amikor nem is oly rendelkezésről van szó, amely pusztán erre a partikuláris területre és ennek a jogviszonyaira, vagyis kivételesen csakis ezekre a jogviszonyokra jelentkezik alkalmazandónak. Teljesen azonos házbérletek vagy házrészbérletek, mint aminőket a szabályrendeleti tervezet 5. §-a szabályoz, előfordulnak az ország minden részében és tulajdonképpen nem is abban rejlik a szabályozás lényege, vajjon az illető jogviszonyt haszonbérletnek vagy bérletnek nevezzük-e, hanem a szabályozás egész tartalmában. De oly szabályrendelet, amely az ország fővárosának bizonyos magánjogi területét szabályozza, nem tartalmazhat még az elnevezésben sem helytelen kifejezést, miután ez az addig mindenki előtt tisztán álló jogviszony tekintetében az érdekelteket éppen a helytelen elnevezésnél fogva zavarba hozza és minthogy a definíciónak a konklúziója a jogviszony elnevezésében jut kifejezésre, a konklúzióknak a praemissával meg nem egyező volta felesleges vitákra fog alkalmat adni, amelyek pedig a helyes kifejezés mellett a legegyszerűbben elkerülhetők.

A «Házhaszonbérlet» cím különben sem fedi az 5. § egész tartalmát, mert ez utóbbi nem pusztán háznak, hanem a ház bizonyos részének bérbéadásáról is szól, úgyhogy tulajdonképpen a címnek úgy kellene hangzania, hogy «Ház- vagy házrész-haszonbérlet». De nem a ház vagy a házrész adatik *haszonbérbe*, hanem ha haszonbérletről akarunk beszélni, akkor haszonbérbe adatik a bérszedési jog oly házra vagy házrészre nézve, amelyet a haszonbérló nem akar maga használni, hanem annak csak bérjövödelmére, mint haszonra irányuló jogát kívánja haszonbérbe venni. E szerint pedig nem ház-haszonbérbevitelről, hanem házbérszedési jog haszonbérbeviteléről lehet szó, éppúgy, mint ahogy pl. a törvényhatóság az általa megépített út használata fejében az utat használóktól vám elnevezése alatt bért szed, és azt a bérszedési jogát, mint hasznóhajtó jogot, bérbéadja egy harmadik személynek, aki ezáltal ennek a vámszedési jognak lesz a haszonbérője.

Ha egy beraktározó vállalat bérbe vesz egy raktárt, amelyet eddig annak a tulajdonosa rekeszekre osztva egyes bérlőknek adott ki bérbe, és ha az egész raktárnak új bérlője: a beraktározó vállalat ezt a raktárt arra használja fel, hogy azt egyes embereknek az általuk nála beraktározott tárgyaiknak fekbér fizetése ellenében való elhelyezésére engedi át, ezáltal vajjon a raktár-vállalat annak a raktárnak a haszonbérője lesz-e? A lakbérsszabályzati tervezet ezt igenlően oldja meg, és így raktárhaszonbérletekre is van kilátásunk a szabályrendeleti tervezet új nomenklatúrája mellett.

Az a jog, amelyet valaki a végből szerez, hogy egy bizonyos területen vadászassék, mint vadászati jog neki haszonbérbe adatik, mert amit használatra kapott, az nem egy elhasználatlan

dolog, hanem hasznóhajtó jog. Ugyanígy minősítendő az eset, amikor valaki nem a házat veszi át a tulajdonostól használatra, hanem csak azt a jogot szerzi meg, hogy az ezen ház helyiségei után azok használóitól befolyó bért beszedhesse. Ebből a szempontból tehát ő a *házbérszedési jog* haszonbérője. Ha azonban arra fektetjük a főszlyt, hogy az illető az egész házat átveszi és azt akár saját használatára, akár mások részére való bérbéadásra használja, és a lényegét nem a további bérbéadásban és a bérszedési jogban látjuk, mert még ha üresen marad is az a ház, az illető a bért a háztulajdonosnak fizetni köteles, akkor csak *házbérletről* lehet szó, és ilyen értelemben lett az ilyen házbérlet eddig is a jelenleg érvényben lévő székesfővárosi lakbérsszabályzatban és a háborús idők óta alkotott Lakásrendeletekben kezelve. Csak ha tehát a bérszedési jogra fektetjük a főszlyt és ez képezi a szerződés lényegét, akkor lehet szó haszonbérletről, de semmiképpen sem *házhaszonbérletről*, hanem *bérszedési jog* haszonbérletéről. Ha pedig nem a bérszedési jogon, hanem azon van a főszly, hogy az illető az ingatlant akár további bérbéadással, akár saját maga használatával hasznosítsa vagy üresen hagyva ne hasznosítsa, akkor csak *házbérletről* lehet szó, de *házhaszonbérletről* soha. Igen, ha a ház egész területét felölelő háztetőn gazdasági művelés folyik, és ilyen gazdasági művelés alatt álló ház, amelynek lakhelyiségeiben esetleg maguk a tető gazdasági megművelői laknak, engedtetik át erre a gazdasági művelésre való tekintettel valakinek bizonyos időre ellenérték mellett, akkor képzelhető el, hogy ez házhaszonbérlet, más esetben azonban nem. Dr. Pajor Rezső.

Jogirodalom.

Dr. Tóth Lajos: Öröklési Jog.

Dr. Tóth Lajos debreceni egyetemi tanárnak mult évben megjelent «Öröklési Jog» című könyve magánjogi irodalmunknak igen értékes terméke. De minden elismerés mellett nem hallgathatjuk el, hogy néhány tana helyesbítésre szorul és kifogásolnunk kell azt is, hogy a külföldi törvényhozások (különösen az osztrák jog) ismertetésénél nem az érvényben levő, hanem a már régóta hatályon kívül helyezett jogszabályokat idézi, miáltal az olvasóban azt a téves hitet kelti, hogy a hatályon kívül helyezett jogszabályokat tekintse még érvényben levő jogoknak. A következő sorok tehát csak az említett hiányokat akarják ismertetni, illetve helyesbíteni.

1. ad p. 42. Az érdemtelenség eseteit nem lehet relatív öröklési képtelenségnek minősíteni. Pfaff—Hofmann (Kommentar zum österreichischen BGB, 2. kötet, Erbrecht) helyesen tanítják, hogy a relatív öröklési képtelenség institutum juris publici, melyet a bíróságnak hivatalból kell tekintetbe vennie. Ilyen eset volt az 1848 előtti magyar jog szerint, hogy az idegenek öröklés útján sem szerezhettek ingatlant (Tóth p. 47, jegyzet 3.). Az érdemtelenség azonban institutum juris privati, melyet csak akkor lehet figyelembe venni, ha arra az érdekelt fél hivatkozik (magyar magánjogi törvénykönyv javaslatának 1771. § al. 2) és melyet nem lehet figyelembe venni, ha az örökhagyó az érdemtelenségnek megbocsátott (l. c. 1771 al. 1.). Az érdemtelenség lehet abszolút, amikor a méltatlan sem ex testamento, sem ab intestato nem örökölhét, de lehet relatív is, mint pl. az osztrák polgári törvénykönyv 121. § esete, midőn a várakozási idő előtt férjhez ment özvegy csak ab intestato örökölhét, de ex testamento nem.

A római jog incapacitas alatt mást ért, mint szerző, ki azt az öröklési képtelenséggel azonosítja. Márpedig a két intézmény nem azonos. Aki a delatio idejében öröklésre képtelen, az kiesik az öröklésből, mintha nem is létezne. Ha később meg is szerzi az öröklési képességet, ez neki már nem használ. Aki azonban a delatio idejében incapax, az még mindig megszerezheti az örökséget, ha az incapacitas okát recto tempore elhárítja. Így pl. a lex Julia et Papia Poppaea szerint a caelebs (férfiak 25—60, nők 20—50 évig), aki a delatio idejében az örökséget meg nem szerezheti, mégis megszerezte azt, ha a delatiótól számított száz napon belül házasságot kötött (Baron, Pandekten, 9. kiadás, Leipzig, 1896, 398. §, II.). A lex Junia Norbana szerint a Latinus Junianus csak akkor szerezhette meg az örökséget, ha a delatiótól számított száz napon belül a római polgárjogot megszerezte. Míg tehát az öröklési képtelenség a delatiót hiusítja meg, az incapacitas csak az aquisitionnak áll útjában, ha az incapax okát meg nem szünteti

recto tempore. A testamenti factio passivától pedig abban különbözik az incapacitas, hogy nem árt, ha a végintézkedés idejében forog fenn, míg a testamenti factio passivának nemcsak a végintézkedés idejében, hanem a delatiótól az acquisitióig is fenn kell forognia (Baron, I. c.). Az osztrák polgári törvénykönyv (543. §) a testamenti factio passiva hiányának két esetét ismeri.

2. Ad p. 51. jegyzet 3. Az osztrák polgári törvénykönyvnek 541. §-át módosította az 1916. március 19-én kelt császári rendelet 64. §-a (RGB, Nr. 69). A módosított szöveg így szól: «Bei gesetzlicher Erbfolge sind die Nachkommen desjenigen, welcher sich des Erbrechtes unwürdig gemacht hat, an dessen Stelle zur Erbfolge berufen, wenn gleich er den Erblasser überlebt hat.»

3. Ad p. 99. jegyzet 3. és p. 229. jegyzet 2. Az osztrák polgári törvénykönyvnek 742—749. §-ait hatályon kívül helyezte az az 1914. október 12-én kelt császári rendelet (RGB, Nr. 276) 62. §-a, mely már nem hat, hanem csak négy parentelát hív meg az öröklésre.

4. Ad p. 218. jegyzet 2 és p. 229. jegyzet 2. Az osztrák polgári törvénykönyvnek 757—759. §-ait hatályon kívül helyezték a 3. alatt idézett császári rendelet 68—70. §-ai, melyek így szólnak:

757. §. Der überlebende Ehegatte des Erblassers ist neben Kindern des Erblassers und deren Nachkommen zu einem Viertel des Nachlasses, neben den Eltern des Erblassers und deren Nachkommen oder neben Grosseltern zur Hälfte des Nachlasses gesetzlicher Erbe. Sind neben Grosseltern Nachkommen verstorbener Grosseltern vorhanden, so erhält überdies der Ehegatte von der anderen Hälfte der Erbschaft den Teil, der nach §§ 739 und 740 den Nachkommen der verstorbenen Grosseltern zufallen würde. In allen Fällen wird in den Erbteil des Ehegatten dasjenige eingerechnet, was ihm gemäss der Ehepakten oder eines Erbvertrages aus dem Vermögen des Erblassers zukommt.

Sind weder gesetzliche Erben der ersten oder zweiten Linie noch Grosseltern vorhanden, so erhält der überlebende Ehegatte die ganze Erbschaft.

758. §. Ausser dem Erbteile gebühren dem überlebenden Ehegatten als Vorausvermächtnis die zum ehelichen Haushalt gehörenden beweglichen Sachen, neben Kindern des Erblassers jedoch nur das für seinen eigenen Bedarf Nötige.

759. §. Ein aus seinem Verschulden geschiedener Ehegatte hat kein gesetzliches Erbrecht und keinen Anspruch auf das gesetzliche Vorausvermächtnis.

Beides ist dem überlebenden Ehegatten auch dann versagt, wenn der Erblasser die Klage wegen Trennung oder Scheidung der Ehe aus Verschulden des anderen schon angebracht hatte und der Klage stattgegeben wird.

Ezen §-okkal szoros összefüggésben van a 796. §, melynek az idézett császári rendelet 71. §-a által módosított szövege így szól: «Ein Ehegatte hat zwar kein Recht auf einen Pflichtteil, es gebührt ihm aber, solange er nicht zur zweiten Ehe schreitet, der mangelnde anständige Unterhalt, soweit dieser nicht durch seinen gesetzlichen Erbteil oder eine für den Fall des Überlebens bedungene oder letztwillig zugewendete Versorgung gedeckt ist. In den im § 759 bezeichneten Fällen hat er auch auf Unterhalt aus dem Nachlass keinen Anspruch.»

5. Ad p. 237. jegyzet 4. — Az osztrák polgári törvénykönyv 568. §-a azon személyekre is érvényes: «die wegen gewohnheitsmässigen Missbrauchs von Alkohol (Trunksucht) oder von Nervengiften entmündigt worden sind». (Entmündigungsordnung 6. § al. 2, 1916. június 28-án kelt császári rendelet, Nr. 207 RGB.)

6. Ad p. 240. jegyzet 4. Az osztrák polgári törvénykönyv 566. §-ához járul az 5. alatt idézett császári rendelet 3. §-a, mely így szól: «Wegen Geisteskrankheit oder Geistesschwäche voll Entmündigte stehen einem Kinde vor vollendetem 7. Lebensjahre gleich» — az 569. §-hoz pedig ugyanazon császári rendelet 4. § al. 2.: «Wegen Geisteskrankheit oder Geistesschwäche beschränkt Entmündigte können nur mündlich vor Gericht testieren.»

7. Ad p. 271. jegyzet 3. Az osztrák polgári törvénykönyv 722. §-át az 1916. március 19-én kelt császári rendelet (RGB, Nr. 69) 57. §-a következőképpen módosította: «Sind die gedachten Verletzungen der Urkunde nur zufällig geschehen; oder ist die Urkunde in Verlust geraten; so verliert der letzte Wille seine Wirkung nicht; wenn anders der Zufall und der Inhalt der Urkunde erwiesen wird.»

8. Ad p. 279. 4. jegyzet. Az osztrák polgári törvénykönyv 1248. §-a helyett az 1249. § idézendő.

9. Ad p. 291. jegyzet 2. Ausztriában már VI. Károly és Mária Terézia mellőzték egyes tartományokban a paterna paternis, materna maternis elvét, II. József pedig 1786-ban egy általános és minden országra érvényes örökjogi patenst tett közzé, melyben az ági öröklésnek már nyoma sincs (Schwarz Gusztáv: Az ági öröklés kérdése, Budapest, 1898. p. 49—50). Szerző figyelmen kívül hagyta, hogy az 1912. január hó 1-én életbelépett svájci polgári törvénykönyv, mely az összes kantonok polgári törvénykönyveit hatályon kívül helyezte, szinte nem tartotta fenn az ági öröklést.

10. Ad p. 315. jegyzet 1. Az osztrák polgári törvénykönyv 780. §-át a 7. alatt idézett császári rendelet 65. §-a következőképpen módosította: «Die Abstammlinge eines enterbten Kindes sind bloss befugt, den Pflichtteil zu verlangen, dies aber auch, wenn der Enterbte den Erblasser überlebt hat.»

11. Ad p. 320. jegyzet 5. Az osztrák polgári törvénykönyv 789. §-át a 7. alatt idézett császári rendelet 70. §-a így módosította: «Bei dem Pflichtteile der Eltern findet die Anrechnung eines Vorschusses insofern statt, als er nicht zur gesetzlichen Unterstützung (§ 154) geleistet worden ist.»

12. Ad p. 343. jegyzet 3. A magyar magánjogi törvénykönyv javaslata olyan vételi szerződés érvényességéhez, amelynek tárgya megnyílt örökség, közokiratot kíván (1438. §). Ausztriában ezt már megvalósította a polgári törvénykönyv 1278. §-át módosító 7. alatt idézett császári rendelet 96. §-a: «Der Erbschafts Kauf bedarf zu seiner Gültigkeit der Aufnahme eines Notariatsaktes oder der Beurkundung durch gerichtliches Protokoll.»

Dr. Schwartz Izidor.

Szemle.

Nagy Ödön

-nek nyugalombavonulása után 27 esztendővel, a pátriárkák korában bekövetkezett halála élénk emlékezetébe idézi a jogászvilágnak az ő működését és markáns alakját. Azalatt a 15 év alatt, amíg az akkori budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék élén állott, ezt a bíróságot nemcsak magas színvonalra emelte, hanem ítélkezése számára Európa-szerte tiszteletet és elismerést vívott ki. Nagy Ödönben a kemény bihari magyar úr európai színvonalú, mély tudású, a gyakorlati életet ismerő és a kereskedelmi forgalom szükségleteit megértő éleseszű jogásszá finomodott. Tiszteletet parancsoló szilárd jelleme, erős meggyőződése, kérlelhetetlen igazságszeretete, tisztánlátása, ítélőnének csodálatos biztonsága és bölcsesége a régi magyar nagy bírák legkiválóbbjai közé sorozták. A nyilvánosságot szigorúan kerülve, működését a hivatalszoba falai között fejtette ugyan ki, de jogászai gondolkodása és elméjének mélysége a nyilvánosság előtt is megnyilvánult, midőn a sommás törvény életbelépésekor a törvényszékének legkiválóbb bíráiból alakított fellebbezési tanácsot maga vezette és midőn a magyar jogászgyűlésen a biztosítási ügynökök kérdésében állást foglalt. Elnöki működésének egyik kiváló érdeme az a nagy gond és szeretet, amelyet a fiatal jogásznemzedék nevelésére és kiképzésére fordított. A joggyakornokokat és jegyzőket perek előadásával és ítélettervezetek elkészítésével foglalkoztatta, és pedig nem munkakímélés szempontjából, hanem saját munkaterhének növelésével, mert dolgozataikat gondosan átvizsgálta és a jogi kérdéseket a fiatal jogászokkal tüzetesen megbeszélte. Ilyen módon olyan jogászgenerációt nevelt, amelynek tagjai ma is a bírói hierarchia magasabb fokozatain az ő tanításait megőrizve ápolják a nemes magyar bírói tradíciókat. Első pillanatra ridegnek látszó egyénisége mellett nagy szívjósága, kollegiális szeretete és igazságérzete a vele együtt működő és túlnyomórészt már az ő tanítványaiából rekrutálódó bírótársaira valóságos varázserőt gyakorolt, úgyhogy nyugalombavonulása után is hosszú évtizedeken át ragaszkodással keresték fel magányában és mély megindulással és fájdalommal kísérték utolsó útjára. Az egész magyar jogászvilág pedig igaz tisztelettel és kegyelettel őrzi e nagy magyar bíró emlékét.

— **Jogegységi határozatok.** A kir. Kúriának a váltó-, kereskedelmi- és csődügyekben alakított jogegységi tanácsa november hó 11-re kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: I. «Ha a biztosított a kárbiztosítás hatályának beállta után fizetendő díjat az esedékességkor vagy a neki engedett halasztás elteltéig nem fizeti meg, a biztosítónak az 1927: X. tc. 5. §-ában előírt figyelmeztető felhívást a teljesítés elmulasztása után haladéktalanul kell-e elküldenie, vagy elküldheti azt a K. T. 487. §-ában meghatározott elévülési időn belül bármikor? (Vonatkozással egyfelől a debreceni kir. járásbíróságnak P. 19.723/1929. és a szolnoki kir. törvényszéknek Pf. 295/1931. számú, másfelől a pécsi kir. törvényszéknek Pf. 5123/1928. és Pf. 406/1929. számú határozatára).» II. «Ha a kárbiztosítás hatályának beálltakor vagy még ezelőtt esedékes díj megfizetésére a biztosító a kötelezettnak halasztást engedett, és a fél a halasztás elteltéig a díjat nem fizeti meg: a biztosító díjkövetelését az 1927: X. tc. 4. §-a szerint előzetes felhívás nélkül, a 30 napi törvényes utólagos teljesítési határidő eltelte után 60 nap alatt, vagy pedig az 1927: X. tc. 5. §-a szerint előzetes felhívás mellett megszabott utólagos teljesítési határidő eltelte után 60 nap alatt érvényesítheti-e? (Vonatkozással egyfelől a nagykanizsai kir. járásbíróságnak P. 3573/1930. és P. 3578/1930., másfelől a pécsi kir. törvényszéknek Pf. 406/1929., a csurgói kir. járásbíróságnak P. 275/1932. és P. 1150/1932. számú határozatára).»

Az ügy előadója a jogegységi tanács ülésében *dr. Dávid István* kir. kúriai bír.

— **Vitás elvi kérdés.** A budapesti kir. ítélőtáblának a társadalombiztosítási ügyekben alakított jogegységi tanácsa 1933. évi november hó 10-én a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni. «Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXVI. tc. hatálya alá nem eső alkalmazottnak balesetbiztosítási kötelezettsége a betegségi és baleseti biztosításról szóló 1927: XXI. tc. 58. §-a értelmében szünetel-e vagy sem?»

— **A székesfővárosi új lakásbérleti szabályrendelet tervezete.** A székesfőváros a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé terjesztette az általa elkészített javaslatot.

Maga ez a javaslat még az 1928. évben készült s különböző bizottsági tárgyalás után még 1930. tavaszán nyert befejezést.

E helyütt nem kívánunk a tervezet rendelkezéseinek részletes ismertetésével és bírálatával foglalkozni, csak néhány kiszakított példával reá akarunk mutatni arra, hogy nem indokolt a tervezetnek változatlan alakban és szövegben való tárgyalás alá bocsátása.

1. A javaslat elkészülte óta eltelt idő alatt a gazdasági viszonyokban oly lényeges átalakulás — rosszabbodás — következett be, amely a tervezet rendelkezéseinek ebből a szempontból való revízióját feltétlenül szükségessé tette volna még abban az esetben is, ha azokat a tervezet elkészülte idejében helyeseknek is lehetett tartani.

Ily sérelmes rendelkezés a felmondási idő mikénti szabályozása. A tervezet szakít az eddigi rendszerrel, amely szerint lakásoknál a felmondási idő a bér nagyságától függött, s a három szoba, s ennél nagyobb lakások felmondási idejét hat hónapban állapítja meg.

Ezen rendelkezés semmiesetre sem mondható helyesnek, de még szociálisnak sem, súlyos megterheléssel jár a bérlőkre a nélkül, hogy a bérbeadóknak ebből bármily előnye lenne. Sokkal helyesebb volt a régi lakásbérleti szabályrendeletnek a felmondási időre vonatkozó rendelkezése.

2. Ugyancsak nem számolt a javaslat azzal, hogy nagyon sok ház külföldön lakó tulajdonos kezébe került, s nem gondoskodik arról, hogy ily tulajdonosok belföldön lakó gondnokot rendeljenek ki, vagy pedig hogy ennek hiányában a házfelügyelő bírjon a házgondnok jogaival.

Azt hisszük, nem kell bővebben indokolni, mily megterheléssel jár ez a bérlőkre, pl. magánál a felmondásnál. Vannak házak, melyeknek tulajdonosai Amerikában laknak, kérdés, mikor kell a lakónak a felmondást postára adnia, különös tekintettel a javaslat 11. § 3., 5., 21. § 1. és 59. § 2. bekezdésére.

Nem számolt a tanács azzal sem, hogy a tervezet elkészülte után a kormány a lakásbéreknek havi részletekben való fizetését rendelte el, s amíg az eddigi szabályrendelet s a tervezet értelmében is a háztulajdonos csak a negyedévi lakásbér lefizetése ellenében volt köteles a bérlőnek a lakás használatát megengedni, most azonban ezt már egy havi bér lefizetése ellenében köteles megtenni.

A részletfizetési kedvezménnyel sokan rosszhiszeműen visszaélnék, úgyszólván üzletszerűen nem fizetik a bért 1—2 hónapnál tovább, s míg a felmondási s kilakoltatási eljárás tart, bérfizetés nélkül használják a lakást, s ezért a rendeletben a háztulajdonosoknak fokozottabb védelmet kellett volna adni az ily bérlőkkel szemben, mint amilyent az 50. § nyújt, talán a tervezet 44. § 2. bekezdésében statuált védelmet (rendőri kilakoltatás a jogosultlan átruházás esetén) ki lehetne terjeszteni azzal a nemfizető bérlővel szemben is, aki nem lakik pl. még egy éve a bérleményben.

Már ezen néhány szemelvény mutatja, hogy egyedül a viszonyok változása is indokoltá teszi a tervezetnek újbóli átdolgozását.

—d.—r.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendők.

Minden ügyvéd érdeke «Tempo» megnagyobbított, tágas, világos, központi járásbírósággal szemben, irodáját diktálásoknál, fordításoknál, sokszorosításoknál, minden más írásmunkáknál igénybevenni. Szalay-utca sarok. Tel: 13-2-12. 572

Ingó árverést 1000 pengőtől 5000 pengő becsértékig a helyi lapban, 5000 pengőn felül a Hivatalos Lapban kell meghirdetni a VT. 102. §-ának 5. bekezdése értelmében. *Ingatlan árverést* 1000—5000 pengő kikiáltási árnál a helyi lapban, 5000 pengőn felüli kikiáltási árnál pedig a Hivatalos Lapban kell meghirdetni.

(VT. 152. § 3. és 4. bekezdés.) Ingatlan árverést 15 nappal előbb kell meghirdetni. A hirdetmény hátára bélyegzőt kell ütni, mert e nélkül a Hivatalos Lap nem fogadja el a hirdetményt. A hirdetményhez nem kell kísérelővel, egy így címzett borítékban: Erdős-iroda, Budapest, 62. Postafiók 288. kell elküldeni, ebben az irodában már tudják pontosan, hogy hol kell meghirdetni. 573

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

KÉPES HAVI FOLYÓIRAT
Első szám megjelent!

Kérjen mutatványszámot

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

**Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd: A közvélemény-büntetés. — Dr. Marer László budapesti ügyvéd: A lakásbérleti szabály-rendelet reformja. — Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 38. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 8.

A közvélemény-büntetés.*

Csábító és rokonszenves minden kísérlet azok előtt, kik mai büntetési rendszereinktől elragadtatva nincsenek, mely a mai büntetések, különösen a vitathatatlanul csak káros hatású rövid-tartamú szabadságvesztésbüntetések helyébe valami más óhajt ültetni. Bár a kor, melyet élünk, — és itt a megvalósult orosz, német stb. büntetőreformokra gondolunk — nem éppen alkalmas oly reformokra, melyeket a kriminológia évtizedes igazságai jelöltek ki a jövő feladataiul. Az elkínzott Európa viharbarázdás testén az államérdek mindegyre könyörtelenebbül nyomul előtérbe, rovására az alig fölszabadult egyéni jogoknak. Merész álomnak tűnik tehát ma a büntetőjogi büntetési rendszerek fejlődését oly irányban remélni, hogy a jövő büntetési rendszereinek célja hovatovább tényleg a special-preventio és a bűnöző egyénnek maga legyen. És talán soha messzebb nem voltunk attól, hogy a bűnöst betegnek és gyógyítandónak tekintsük, mint most, amikor érzület és társadalmi veszélyesség címén a *legmodernebb jog-visszafejlődés* újra az elrettentést és a társadalomból kiküszöbölést, a minél kiadósabb ártalmatlanná-tételt ismerte föl egyedüli céljául.

Fölötte érdekes éppen ezért a Pázmány-egyetem nagytudású professzorának ez év nyarán megjelent tanulmánya, melyben a közvélemény-büntetést veszi bonckés alá és a létező közvélemény-büntetések adottságát javasolja felhasználni az állami büntető-hatalom jogi büntetéseinek pótlására vagy enyhítésére. (Nem kétséges, hogy az emberi együttélés egy későbbi állapotában fölslegessé válnak a kikényszeríthető jogszabályok és az erkölcsi normák betartására elegendő lesz az autonóm társadalom rosszaló értékítélete.) A könyvnek rövid lényege és konklúziója az, hogy miután naponta tapasztaljuk, hogy az államilag pönalizált cselekményt nemcsak az állam büntető hatalma sujtja jogbüntetéssel, hanem a tiltott cselekményért a tettes a társadalom rosszaló reakcióját, a közvéleménybüntetést is elszenvedni kénytelen, adott esetekben a ne bis in idem elvére tekintettel elégedjünk meg az utóbbi büntetéssel. Annál is inkább, mert a közvéleménybüntetés kihatásaiban gyakran súlyosabb és esetleg az egyén erkölcsi megítélésén kívül annak gazdasági összeomlását és végleges társadalmi capitis deminutio-ját idézheti elő. Angyal szerint olyképp lehetne a közvéleménybüntetésnek jogi színezetet adni, hogy kompenzációs alapon a közvéleménybüntetésnek igazolt elszenvedése feleslegessé tegye az állami büntetés alkalmazását, illetőleg a büntetés kiszabásának elengedésére vagy csökkentésére szolgáljon okul. De lege ferenda tehát felhatalmazni kívánja a bíróságot — és itt hivatkozik a Bv. 19. §-ában, a Fb. 22. és 23. §-aiban, a Bn. által inaugurált a büntetésnek feltételes felfüggesztési jogában és különösen a Te. 125. §-ában megvalósult analóg jogintézményekre, — hogy a bűnösség megállapítása mellett kihágás, vétség és öt évnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett büntett esetében mellőz-

hesse vagy enyhíthesse a jogbüntetés kiszabását, ha megállapította, hogy a vádba tett cselekmény miatt vádolt már úgy a jogrend védelme, mint a sértettnek nyújtandó elégtétel szempontjából elegendő közvéleménybüntetésben részesült.

Szerzőnek igaza van: az indítvány éppenséggel nem forradalmi. Valóban a jelzett rokonintézmények továbbképzésének útján halad és hozzátehetjük: a iudicaturában már ma is gyakran előfordul az állásvesztésben, praxis tönkremenetelében stb. jelentkező közvéleménybüntetésnek, mint enyhítő körülménynek figyelembevétele. Mindazonáltal komoly megfontolást érdemel ez a reformjavaslat, mely igazolja egyébként, hogy hivatalos tudományunk is elégedetlen a büntetések terén uralgó mai állapotokkal és dicséretreméltóan nem helyezkedik a *quieta non movere* kényelmes álláspontjára. Csak ne legyen a *medicina peior morbo*. Mert nem hallgathatjuk el több aggályunkat. Mindenekelőtt nem vagyunk hívei a szabatosan körül nem határolt vagy éppenséggel körülhatárolhatatlan tényálladékok, illetőleg előfeltételek mellett történő discretionarius bírói hatalom-kiterjesztésnek. Nézetünk szerint a bírói kegyelem eseteinek újabb kiterjesztése könnyen vonhatná maga után éppen a «közvéleménynek» vagy legalább is a különböző közvélemények egyik-másikának támadásait, ami pedig nem volna kívánatos már az ítélkező szakbíróság tekintélye szempontjából sem. Ugyanis az ítélőbíróság adott társadalmi helyzete elháríthatatlanul hozná magával, hogy egyes társadalmi rétegek, foglalkozási osztályok, politikai pártok közvéleménybüntetései az ítélethozatalnál *eltérő értékelésben* részesülnének. Mert ne feledjük el, amint erre Angyal is helyesen mutat rá, egységes közvélemény csak homogén társadalomban képzelhető el. És — tegyük hozzá — csak olyanban, amelyben a közvélemény kialakulásának és megnyilvánulásának útjai — gyülekezési jog, sajtószabadság — szabadon és csorbítatlanul érvényesülhetnek. Mai társadalmunk pedig — minden sorsközösség hangoztatása ellenére — sokszorosan tagozódott, erkölcsé ellentmondó, érzékenysége részben eltompult, részben idegesen rángatódzó a különböző bűncselekményekben megtestesülő jogszabály-áthágások kilengőivel szemben. Ugyanarról a cselekményről más közvélemény alakulhat ki ügyvédek, közalkalmazottak, bankárok, vasmunkások, katolikusok és reformátusok stb. körében. Aztán hol van tárgyi mérték annak a megállapítására, — még ha e célból a bíróság bizonyításfelvételt is rendelne el — hogy a közvéleménybüntetés elszenvedése a jogbüntetésbe beszámítható minő szubjektív fájdalmat okozott a vádlottnak? És végül: nem jelentéktelenek azok az esetleges veszélyek sem, amelyekkel a mai közvéleménybüntetésnek, ennek a minden kontradiktórikus eljárást mellőző és a javítást nem is ambicionáló társadalmi ítélkezésnek, jogintézményeink sorába iktatása járna. Igazán nincs szükségünk arra, hogy az egyén kiközösítésében megnyilvánuló bojkottra, lincselésre, a tempírozott tömegdühnek kirobbanásaira vagy akár csak a középkori pellengérnek alkalmazására *akaratlanul is fölbátorodjék* ez a mai, jelszavak porázán rángatott társadalom. Hogy minő tragikus eredményt válthat ki az újra-éledt középkor, példa rá annak a megaláztatásba belehalt nürnbergi keresztény leánynak esete, akit néhány héttel ezelőtt, mert zsidó vőlegénye volt, szégyengúnyában és táblával vezettek körül utcai suhancok piszkolódásai közben a város utcáin.

Angyal Pál könyve — az ismertetett rövid konkrét reformjavaslat előterjesztésén túl — 100 oldalon át hatalmas tájékoztodottsággal és bibliográfiai tudással, körültekintő precizitással és

* Angyal Pál könyve. — M. Tud. Akadémia jogtudományi bizottságának kiadványa. — 117 oldal. — 1933.

tudományos tárgyilagossággal megírt inkább szociológiai, mint jogi studium, mely elsőben magának a közvéleménynek, majd az ú. n. közvéleménybüntetésnek mibenlétét teszi elemzése tárgyává. Szerző — ellentétben korábbi álláspontjával — helyesen vitatja a kollektív lélek reális létezését s csak azt ismeri el, hogy a különböző egyének lelki tevékenysége folytán létrejövő közvélemény tartalmilag, azaz eredményében alanytól függetlenül létező valóság. Helyesen állapítja meg azt is, hogy közvélemény csak arról alakulhat ki, amiről eltérő nézetek képződésének a lehetősége nincs kizárva — az egyszeregy nem lehet a közvélemény tárgya — és hogy terjedésének gyakori eszközei inkább a szuggeszció és az érzelmek szétterjedését előidéző pszichikai ragályozás, mint a diskusszió. Könyvének, melyben a tézis nagy bel- és külföldi irodalmát feldolgozza, talán legjobb fejezete az, melyben a közvélemény létrejöttének folyamatát, a közvéleményt kialakító tényezőket ismerteti. És jól mutat rá arra, hogy az ú. n. közvéleményt kialakító egyének javarésze csatlakozik félelemérzésből, az «árral úszás»-ból folyó biztonsági érzésnél fogva, mert a csatlakozás csökkenti a felelősséget, hiszékenységből avagy kényelemszeretetből, mert könnyebb a készen levő álláspontot magukévá tenni, mintsem elmebeli munkával önálló álláspontot kialakítani. Angyal fejtegetései — ha nem tudnók — meggyőznének arról, hogy Bismarck nem ok nélkül nevezte a közvéleményt «öffentliche Dummheit»-nak. És a kialakító tényezők ismeretében aligha lehet nézeteltérés e félelmetes és felületes bírói fórumnak — puissance invisible, sans tresors, sans gardes et sans armée — igazságszolgáltatási szerepéről és értékéről. (Bár ez a szerző közölte idézet sem áll helyt általában, mert akárhányszor rohamosztatok állnak őrséget a közvélemény vártáján és biztosítják az *egységes* közvélemény kialakulását.)

Meg kell említenünk még, hogy a kitűnő szerző exakt tudományossággal osztályozza vizsgálódása tárgyát és igyekszik valamennyi elvont fogalmat, mellyel operál, pontosan és tanáros szigorral definiálni. A kutatási módszernek ez az alapossága — bár sokszor hosszadalmassá válik és magátólértelődőségekre is időt pazarol — általában jótékony hatású és a félreértések kiküszöbölését előmozdítja. Viszont a definíciók erőszakolása néha nehézkessé válik és nem mindig könnyíti meg a fogalmak tisztázását. Példárá éppen a közvéleménybüntetés centrális fogalmának meghatározása, melyet a 62-ik oldalról idéitunk: «*Közvéleménybüntetés a rendtől akár tulajdonságaival, akár cselekvésével eltérő egyén felett a közvéleményben kialakult rosszalól értéktelét hordozó egyesek által külső rossz formájában megnyilvánuló kellemetlen érzést keltő visszahatás.*»

Összegezve: az alma mater most hatvanadik születésnapját ünneplő rector magnificusának könyve érdekes büntetőjogi reformkísérletet vet fel és nyeresége mai vérszegény kriminológiai irodalmunknak.

Dr. Berend Béla.

A lakásbérleti szabályrendelet reformja.

A Jogtudományi Közlöny már ismételtén foglalkozott a székesfőváros lakásbérleti szabályrendeletének készülő reformjával. Az erre vonatkozó közlemények egyike a tervezet néhány hiányosságára mutatott rá, a másik pedig a készülő szabályrendeletnek egy kiragadott intézkedésével foglalkozott. A szabályozandó kérdések legnagyobb mértékben közérdekű volta azonban szükségessé teszi, hogy a főváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése elé terjesztett tervezettel még egyszer behatóan foglalkozzunk.¹

Bár ez a tervezet kevés *lényegbevágó* újítást tartalmaz s túlnyomórésztben azt tekinti feladatául, hogy a jelenleg érvényben levő szabályrendeletet az újabb kormányrendeletek célszerűnek bizonyult intézkedéseivel és a bírói gyakorlatban kialakult szabályokkal kiegészítse, mégis oly nagy számban fordulnak elő benne az eddigiektől eltérő részlet-intézkedések, hogy indokolt ezeket — az egész tervezeten végighaladva — részletesen megvilágítani.

A tervezet mérsékelten újító programkitűzését csak helyeslehetjük, mert a mindennapi élet leggyakrabban előforduló szerződéstípusai körében mélyreható reformok gyorsütemű bevezetésének alig lehet helye. Az ilyen ügyletek jogi szabályozása oly tömördek szállal fonódott össze a gazdasági élet jelenlegi beren-

dezkedésével, hogy mélyreható újítások — még ha pro futuro üdvösek is — egy hosszú átmeneti idő alatt igen kedvezőtlenül éreztetnék hatásukat. Az ilyen ügylettípusok körében a szó tulajdonképpen értelmében vett jogalkotás feladata (értve ezalatt *tartalmilag új* jogszabályok létrehozását) leginkább a szokásjog — főleg a bírói gyakorlat — lassú és tapintatos munkájára hárul. A kodifikáció hivatása e körben leginkább arra szorítkozik, hogy a szokásjogi úton már kialakult, a gyakorlatban bevált és a köztudatba többé-kevésbé átment szabályokat időnként az írott kútfő határozottabb és szabatosabb alakjával ruházza fel.

A tervezet, az 1909-ben készült jelenlegi szabályrendelet 40 szakaszával szemben, 66 szakaszra terjed. Igyekszik alkalmazkodni a változott idők követelményeihez s a szabályozás körébe von olyan kérdéseket is (felvonó, központi fűtés, melegvízszolgáltatás, por szívó stb.), amelyekről a jelenlegi szabályrendelet egyáltalán nem, vagy nem a mai viszonyok által megkívánt részletességgel rendelkezett. Szerkezete tagoltabb, rendszeresebb és áttekinthetőbb a régienél. Nyelve azonban kevésbé magyaros és ami a szöveg jogászai szabatoságát és világos, érthető stílusát illeti: a tervezet messze elmarad a jelenleg hatályban lévő szabályrendelet mögött.

* * *

A tervezet 4. §-a a bérlet fogalmát határozza meg:

«Bérlet létesül, ha egy vagy több bérlemény használatát a bérbeadó pénzbeli vagy más ellenértékért — bérért — határozott vagy határozatlan tartamra a bérlő, illetőleg a bérlő és háznépe használatára a bérlőnek átengedi.»

Ez a teljességgel felesleges szabály, mint idegen test ékelődik be a tervezet szövegébe. A statutárius jogalkotás csak az országos jog hézagainak kitöltésére lehet hivatva; ebből folyik, hogy a magánjog olyan széles jelentőségű alapfogalmainak meghatározása, mint amilyen a bérlet fogalma, kivülesik e hézagpótló feladat körén. Az ilyen fogalmat mint az országos jogban adottat kell kezelni, mert kétségtelen, hogy a bérlet fogalma Budapest székesfővárosban sem lehet más, mint Magyarországon egyebütt bárhol.

E mellett a definíció úgy tartalmi, mint formai szempontból hibás. Formai tekintetben azért, mert *kivétel nélkül* olyan fogalmi elemekből (bérlemény, bérlő, bérbeadó) van megalkotva, amelyek a definiálandó fogalom ismeretét már feltételezik, holott a logika szabályai szerint a definíciót úgy kell megkonstruálni, hogy annak is szabatos képet nyújtson a definiálandó fogalomról, akinek erre vonatkozóan *semmiféle* ismerete nincs. Márpedig, aki semmit sem tud arról, hogy mi a bérlet, az természetesen azt sem tudja, hogy pontosan mit jelent a bérlemény, bérlő vagy bérbeadó s így a 4. § elolvasása után sem lesz szabatos fogalma a bérletről. Érthetetlen, hogy a tervezet megalkotói — ha ezt a felesleges fogalommeghatározást szükségesnek tartották felvenni — miért hagyták figyelmen kívül a MTJ. idevonatkozó definícióját.²

E formai szemponton túl, tartalmilag is helytelen a 4. §. Egyrészt ugyanis azt mondja ki, hogy a bérlet (vagyis a bérleti szerződés) a bérlettárgy átengedésével jön létre. Átengedés alatt a dolog átadását szokás érteni, s így a 4. § szerint a bérlet réalcontractus lenne, holott triviális szabály, hogy a bérleti szerződés létrejöttéhez elégséges a pusztá akarátmegegyezés. Másik tartalmi hibája a definíciónak, hogy arra a téves felfogásra ad alapot, mintha a bérleményt csak a bérlő és háznépe használhatná. A 4. § szóhangzata szerint, amelyet, mint minden fogalommeghatározást, elvileg szorosan kell értelmezni, pl. a bérbeadott kávéházhelyiségben csak a bérlő és háznépe foglalhatna helyet s ha lenne bíróság, amely ilyen abszurd szabályt szószerint alkalmazna, a bérbeadó (a tervezet életbelépése esetén) jogszabályellenes használat címén, e szakaszra hivatkozva, megszüntethetné a bérletet, mivel a bérlő a helyiség használatát idegen vendégek meghatározatlan tömegének is megengedi, noha a szabályrendelet szerint erre csak ő és háznépe jogosult.³

¹ Az alábbi fejtegetések alapjául a tervezetnek az a szövege szolgál, amelyet a polgármester a törvényhatósági közgyűlés elé terjesztett. Ez a szöveg a Fővárosi Közlöny ez évi 29. számának mellékleteként jelent meg.

² MTJ. 1481. §: «Bérleti szerződéssel a bérbeadó meghatározott dolog időleges használatának vagy használati jog időleges gyakorlásának átengedése, a bérlő meghatározott pénzbeli vagy más ellenértéknek — bérnek — fizetésére kötelezi magát». A MTJ. is említi a bérlőt és a bérbeadót, mint a mindennapi életben ismert, közkeletű elnevezéseket, de a «bérlemény» szó helyett, amely a tervezetben az egész meghatározás magva, a «dolog» szót alkalmazza.

³ Hibás a szakasz rendszerbeli elhelyezése is. Ha megmarad a szövegben, akkor a bérlet fajtait szabályozó 3. § elé kell kerülnie,

Míg ez a szakasz rendkívüli elhajlást mutat a dogmatika irányába, a tervezet többi rendelkezései általában nem mondhatók teoretikus jellegűeknek, sőt a 6. § 2. bekezdése egyenesen az ellenkező végletbe csap át és feleslegesen helyezkedik szembe a magánjog elméletének egyik általánosan elfogadott megállapításával. Nevezetesen azt mondja ki, hogy

«albérllet létesül akkor is, ha a bérbeadó vagy a házhazsonbérbeadó (háztulajdonos) saját lakása egy részének vagy saját lakásától különálló bútorozott szobának használatát pénzbeli vagy más ellenértékért közvetlenül engedi át.»

Nyilvánvaló, hogy ez a jogviszony (amikor valaki nem a bérlővel, hanem a tulajdonossal köt bérleti szerződést) valójában nem albérllet s a tervezet célja — egyébként helyesen — az, hogy a bérletnek erre a sajátos esetére az albérllet szabályait alkalmazza. A hagyományos kodifikáció itt fikciót használt volna (ilyenféle szövegezéssel: «albérlletnek tekintendő»), ami mindenesetre helyesebb is, mert sokkal célszerűbb, ha a szabályrendelet egy valójában bérletnek (és nem albérlletnek) minősülő jogviszonyra világosan kimondja, hogy erre — az eltérés tudatában — az albérllet szabályait kívánja alkalmazni, mint ha azt mondja ki, hogy ilyen esetben «albérllet létesül», ami a fogalmak tiszta felismerését és egymástól való világos megkülönböztetését zavarja.

A most felsorolt hibák részben az elmélet síkjában fekszenek. A tervezet azonban a gyakorlat igényeit sem tartja mindenütt eléggé szem előtt. Például míg a jelenlegi szabályrendelet mindössze hét olyan esetet említ,⁴ amikor a bérleti viszony keretében valamely nyilatkozatot írásban kell megtenni, addig a tervezet nem kevesebb, mint 31 ilyen esetet sorol fel.⁵ Kétségtelen, hogy az írásbeli forma a feleknek nagyobb biztonságot nyújt, a perek számát csökkenti és eldöntésüket megkönnyíti. Azonban figyelmet érdemelt volna az is, hogy a lakásbérlet olyan szerződéstípus, amely a népesség minden osztályában egyformán előfordul; a műveltség alacsony fokán álló rétegekben pedig valamely jognyilatkozat írásban való megtétele komoly nehézséget jelent.

Helyeslésreméltó újítása a tervezetnek, hogy végre rendet teremt a havi bérletek kérdésében. A jelenlegi szabályrendelet nem jelöli meg a havi bérlet kritériumait. A bírói gyakorlat szerint jelenleg az a lakás tekintendő havi bérletnek, amelynek kibérlésekor a felek a bért havonkénti (és nem évi) egység-összegben állapították meg. Ennek folytán a felmondási perben könnyen okozhat nehézséget pl. a 10 év óta bentlakó bérlővel szemben annak bizonyítása, hogy a bérbevétel alkalmával mi módon állapították meg a bér összegét. A tervezet 3. §-a ezen úgy segít, hogy csak azt minősíti havi bérletnek, amelyre nézve a felek a bérleti szerződés megkötésekor kifejezetten abban állapodtak meg, hogy havi bérletnek tekintik.⁶

Míg ilyen módon sok zavar szűnik meg a havi bérletek körül, addig — nem tudni, miért — a szociális igények fokozottabb kielégítésének pretenziójával fellépő tervezet teljesen szabályozatlanul hagyja a legszegényebb néposztály gyakran előforduló lakásbérleti formáját: a heti bérletet, noha erre nézve a jelenlegi szabályrendelet (28. § b) pont és 31. § b) pont) is tartalmaz szabályokat. Igaz, hogy ezek a csekély jelentőségű jogviszonyok aligha kerülnek bíróság elé, mégis helyteleníteniünk kell, hogy a kodifikátor csak a bíróságok praxisában előforduló esetekre van tekintettel, mert a jogszabály elsőrendű hivatása az, hogy a felek magatartásának szabjon irányt és a jogi elrendezés jelentőségét nem elsősorban a bíróság előtt előforduló esetek adják meg, hanem mindenképp az a tény, hogy a jog szabályaihoz a felek rendszerint önként, bírói kényszer nélkül, alkalmazkodnak.

Az 5. §-ban szabályozott ú. n. házhazsonbérletről dr. Pajor Rezső tollából közölt érdekes fejtegetéseket a Jogtudományi Közlöny legutóbbi száma. Ezúttal csak egy kérdésben kívánom jelezni, hogy az ott kifejtettekkel nem értek egyet. A «polgári gyümölcs»

régi, bevett elnevezése annak a hozadéknak, amelyet a dolog valamely jogviszonynál fogva nyújt.⁷ Nem lehet tehát kifogásolni, hogy a tervezet háznak vagy házházszónak további bérbeadás céljára — tehát mintegy polgári gyümölcsöztetésre — történt kibérlését kissé újszerű elnevezéssel házhazsonbérletnek mondja.⁸ Helyes, hogy a tervezet az ilyen szerződés írásbafoglalását érvényességi kelléknek tekinti, de feltűnően méltánytalan az a rendelkezése, amely érvénytelenné nyilvánítja a házhazsonbérleti szerződést akkor, ha abban a haszonbérletért járó egész ellenérték nincs bérleményenként feltüntetve. Az ellenérték bérleményenként való felosztása egyrészt nem oly fontos, hogy mellőzése a szerződést érvénytelenné tegye, másrészt pedig a feleknek ezt az esetleges mulasztását interpretatív szabállyal lehetett volna pótolni. A tervezetnek egyik jellemző vonása az, hogy hajlamos az indokolatlanul szigorú rendelkezésekre. Ilyen a most tárgyalt esetben kívül az 5. §-nak az a rendelkezése is, amely a házhazsonbérleti szerződés alhaszonbérbeadását minden esetben (tehát még a tulajdonos hozzájárulása esetén is?) semmisnek mondja ki, ami mellett komoly indokot aligha lehet találni.

Hasonlóan túlszigorú a 6. § 14. bekezdésében foglalt az a szabály, amely az albérlletbe adott helyiség további albérlletbe adásához nemcsak a bérlő, hanem a bérbeadó (háztulajdonos) hozzájárulását is megkívánja, holott az utóbbi azáltal, hogy a bérleti szerződés megkötésekor az albérlbeadást nem tiltotta el, ehhez hallgatólag hozzájárult; az pedig, hogy az albérlleti viszony milyen formában jön létre, reá nézve közömbös.

A jelenlegi szabályrendelet 5. §-a szerint közös háztartásban élő házastársak egyetemleges bérlőtársai a közös lakásnak. A tervezet (9. §) értelmében a házastársak lakására nézve a vélelem az, hogy a férj az egyedüli bérlő, a feleség azonban a közös használat tartamára járó bérért egyetemlegesen felelős.

A 15. § intézkedik a csak beraktározás céljára bérelt helyiség vagy háztelek bérletének időtartamáról s kimondja, hogy az ilyen helyiség vagy telek bérlete «a bérlet kezdetének napjától számított három hónapig tart, amely idő elteltével a bérlet felmondás nélkül megszűnik». Érthetetlen módon szakít e rendelkezés azzal az elvvel, hogy a bérletet általában határozatlan tartamúnak kell tekinteni, kivéve, ha a felek megállapodásából vagy a szerződés természetéből (pl. nyárilakás bérlete) más következik. Ha a felek időtartam megjelölése nélkül kötöttek bérleti szerződést valamely raktárhelyiségre vagy háztelekre nézve, akkor ezzel implicite azt a szándékukat fejezték ki, hogy a szerződést határozatlan időre kötik. Teljesen indokolatlan erre az esetre olyan dispositív szabályt felállítani, hogy az ilyen bérlet három hónap elmúltával «felmondás nélkül megszűnik». A dispositív szabály szerződést pótló rendeltetéséből folyik, hogy olyan elrendezést kell nyújtania, amelyről a gyakorlati élet felfogása alapján feltehető, hogy az eset adott körülményei között maguk a felek is hasonlóan rendelkeztek volna.⁹

(Folyt. köv.)

Dr. Marer László.

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

1. **Jogérvényesítés szolgálati viszonyból.** a) Az immár állandóvá vált bírói gyakorlat értelmében (Kúria: P. II. 7228/1928., 2613. és 3971/1929. és IV. 3772/1931. sz.) a szolgálati szerződés természetével, valamint a mindkét féltől a jogok és kötelezettségek teljesítése körül megkövetelhető jóhiszeműséggel és tisztességgel ellentézik az olyan magatartás, amely szerint a munkavállaló munkaadóját hosszú ideig bizonytalanságban tartja a tekintetben, hogy szolgálati viszonya megszüntének jogos voltát elismeri-e, vagy sem. (Kúria 1933. jún. 16. P. IV. 1331/1932.) — b) Az alkalmazott azzal, hogy néhány napig várt arra, hogy a munkaadó szerződési kötelezettségeinek eleget tegyen és tehessen, a maga részéről csak megfelelt a munkaadó és munkavállaló között fennálló szolgálati

⁴ 2. § a—e) pontjai (6 eset) és 35. § 2. bek.

⁵ 2. § a—g) pontjai, továbbá 5. § 1. bek., 6. § 9. bek., 10. § 3. bek., 17. § 3. bek., 19. § 5. bek., 29. § 2. bek., 30. § a) pont, 30. § 3. bek., 31. § a), b) pont és 6. bek., 32. § 3., 4. és 5. bek., 38. § 2., 3. és 5. bek., 41. § 4. bek., 44. § 1. bek., 53. § 1. bek., 56. § 2. bek., 59. § 1. és 2. bek., 60. § 7. bek.

⁶ Hiányzik azonban a tervezetből a megfelelő átmeneti intézkedés, amely kimondja, hogy a tervezet hatálybalépése előtt létrejött havi bérletek akkor is ilyeneknek tekintendők, ha a tervezetben megkívánt kifejezett megállapodás hiányzik, de a bérlet a létrejöttkor fennállott szabályok szerint havi bérletnek volt tekintendő.

⁷ Különösen bért és haszonbért szokás ez alatt érteni. L. Szladits, Dologi jog, 14. oldal.

⁸ Csak az elnevezés új, a fogalom nem. L. a jelenlegi szabályrendelet 25. §-át, valamint a kötött bérletekre a 2222/931. M. E. rendelet 5. és 18. §-ait.

⁹ E helytelen rendelkezéssel éppen ellentétes intenció tűnik ki a MTJ 1515. §-ából, amely szerint «ha a bérlő a szerződésben meghatározott bérleti idő eltelte után a dolog használatát folytatja, a bérletet határozatlan időre meghosszabbítotttnak kell tekinteni, ha csak a bérlő vagy a bérbeadó 15 nap alatt ellenkező szándékát a másik félnek ki nem jelenti».

viszonyban a feleket kötelező szerződéses hűség és kölcsönös jóhiszeműség követelményeinek, de nem adta fel a jogot arra, hogy nem teljesítés esetén az alperessel szemben az azonnali kilépés jogával élhessen. (Kúria 1933. máj. 31. P. II. 6324/1932.)

2. **Szolgálati viszony.** Az a tény, hogy valaki a részvénytársaság igazgatóságának tagja volt, a szolgálati viszonyt nem zárja ki, mert az igazgatóságnak a tagja is állhat a részvénytársasággal szolgálati viszonyban, ha az igazgatósági tagot kötelező munkakört meghaladó szolgálatok teljesítésére állandó jelleggel díjazás ellenében vállalkozik s a szolgálatát a részvénytársaság elfogadja. (Kúria 1933. jún. 8. P. II. 2627/1932.)

3. **Díjazás.** a) A K. T. 10. §-a szerint a cég az a név, amely alatt a kereskedő az üzletét folytatja és amelyet aláírásul használ. Az egyéni cégnek tehát a cégtulajdonos személyétől különálló jogalanyisága nincs, s így a cég szolgálatában álló kereskedelmi alkalmazott az üzletét egyéni cég alatt folytató kereskedőtől kapott kereskedelmi természetű külön megbízás díjazását szolgálati illetményei részeként a cégtől is követelheti. (Kúria 1933. jún. 13. P. II. 1828/1931.) — b) A megbízásból végzett, a megbízottak élet-hivatásához tartozó munka külön kikötés nélkül is díjazandó, amennyiben az eset körülményeinek figyelembevétele mellett a feleknek ellenkező egyértelmű akarata meg nem állapítható. (Kúria 1933. jún. 22. P. IV. 2096/1933.)

4. **A fegyelmi eljárást** az alkalmazott nem kifogásolhatja azon az alapon, hogy a szolgálata alatt nem lévén fegyelmi szabályzat, az a szolgálati szerződésének a részévé nem vált s annak magát alá nem vetette, mert a szolgálati szerződésnek ama rendelkezése, mely szerint a felperes csak fegyelmi határozattal bocsájtható el a szolgálatból, nemcsak jogot biztosít a felperes javára, de kötelezettséget is abban a vonatkozásban, hogy azzal a felperes magát a megalkotandó fegyelmi szabályzatnak, a fegyelmi eljárásnak és a fegyelmi határozatoknak alá is veti. Nem kifogásolhatja a felperes azt sem, hogy a fegyelmi határozat a szolgálatból történt elbocsátása után hozatott, mert a fegyelmi eljárásnak a megindítását sem jogszabály, sem a szolgálati szerződés határidőhöz nem köti s a fegyelmi eljárás és a fegyelmi határozat szabályos, kötelező voltának nem feltétele, hogy az eljárás megindítása és lefolytatása idején, a szolgálati viszony még fennálljon. Olyan esetben, amikor a szolgálati jogviszony csak fegyelmi határozat alapján szüntethető meg s a szolgálati jogviszony megszüntetésére csupán a fegyelmi határozat, illetőleg annak a munkaadóval s az alkalmazottal való közlése alkalmas, ennek megtörténteig a szolgálati jogviszony jogilag fennállónak tekintendő. (Kúria 1933. máj. 16. P. II. 2916/1932. V. ö. Mj. Dt. 26.105.)

5. **Kártérítés.** a) A fegyelmi eljárás elrendelésének és lefolytatásának a ténye csak akkor esnék a jogellenes cselekmény tekintete alá, ha az nyilvánvalóan alap nélküli, vagy vétkesen gondatlan eljárásnak volna minősíthető. Egyedül abból az okból, mert a munkaadó az alapul szolgáló okirat valódi vagy hamis voltának a megállapítását a fegyelmi eljárásra tartotta fenn, ilyennek nem tekinthető. — b) Nem vagyoni (erkölcsi) kárért pénzbeli kártérítésnek csak szándékos, avagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekmény vagy kötelességsértés esetén van helye, amennyiben azt, az eset körülményeire tekintettel, a méltányosság megkívánja. (Kúria 1933. jún. 8. P. II. 5635/1931.) H. D.

Szemle.

— **A lakásbérleti szabályrendelet** minden más jogforrásnál közelebbről érdekel mindenkit. És csodálatosképpen mégis a jog e területe a legchaotikusabb. Hány lakó tudja, hogyan és mikor kell lakását felmondani, mily hosszú a felmondási idő, mit kell tennie, ha a háztulajdonos nem felel a felmondásra? Nagy volt a zűrzavar e téren már a háború előtt is, de ma a lakásrendeletek nagy tömege teljesen elhomályosította ezt a materiát. Örömmel kellene tehát fogadnunk, hogy a főváros új szabályrendeletet készül alkotni,

amit szükségessé tesz a felmondást korlátozó intézkedések megszűnése. Amily öröndetes az új szabályozás, annyira aggasztó, hogy a rendkívül fontos és nehéz kérdés nem kellő előkészítés után került a fővárosnak e célra összehívott közgyűlése elé és méginkább, hogy az új szabályrendeletet már november 1-re életbe akarják léptetni. A tervezet csak a nyár folyamán látott napvilágot, úgyhogy a jogászközönségnek nem volt sem alkalmja, sem ideje az állásfoglalásra. Lapunk legutóbbi és mai számában több cikkben foglalkoztunk a szabályrendelettel, és e közlemények arról tesznek tanúságot, hogy sok csiszolni való van még rajta. Márpedig a közgyűlési tárgyalás legkevésbé alkalmas egy tervezet szövegének gondos átciszolására. Szívesen állapítjuk meg, hogy a tervezetnek vannak jól sikerült újításai: például a tíz évnél régebbi üzletbérleteknek rendesen hosszabb felmondással való védelme, továbbá az írásbeli közlések szabályozása (különösen felmondásoknál). De vannak erősen kifogásolható újítások: például a kis, háromszobás lakások felmondási idejének meghosszabbítása, a nem telekkönyvezett bérleti jognak az árverési vevővel szemben való hatálybantartása. Csak néhány találmányra kiragadott kirívó példával akarunk rámutatni, mily fontos újításokról és kérdésekről van szó. Súlyos hiba volna a fontos tervezet erőltetett letárgyalása és hanyatt-homlok való életbeléptetése. A pótlakásrendeletek mintájára pótszabályrendeleteket kellene majd rövidesen alkotni vagy, ami még nagyobb baj volna, évtizedeken át szenvedne a főváros egész lakossága a miatt, mert a november 1-én életbelépő rendeletet október utolsó napjaiban okvetlenül tető alá kellett hozni. Sokkal észszerűbb volna, ha az új szabályrendelet csak 1934. február 1-én lépne életbe. Semmi baj sem származnék abból, ha a régi szabályrendelet még három hónapig érvényben maradna és erre a három hónapra inkább rövid szabályrendelettel hatályban fenntartatnának a lakbér havonkénti fizetésére vonatkozó ma érvényben levő szabályok.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

A Vht. 102. §-a csupán azt követeli meg, hogy a Hivatalos Lapban közlendő árverési hirdetményen fel legyen tüntetve: 1. a végrehajtó neve; 2. a végrehajtást és a kiküldést rendelő végzés; 3. a követelés összege; 4. az árverés helye, napja és órája; 5. az árverendő ingóságok általános megjelölése és becsértéke (nagyobb érték és rendkívüli minőségű tárgyak külön felemlítésével). Tekintve, hogy az egész vonalon, minden hiábavaló költséget apasztani kell, az árverési hirdetmény olcsóbbá tétele végett tehát minden felesleges szó kihúzandó. Az *Erdős-iroda* különben minden egyes árverési hirdetményénél ezeket a felesleges szavakat kihúzza és így a közlési díj a felére redukálódik. Az *Erdős-irodának* (Budapest, VI., Teréz-körút 35.) nem kell az összeget előre beküldeni, nem kell a hirdetményhez kísérlőlevél, csupán a hirdetmény hátára kell a bélyegzőt ráütni.

Minden ügyvéd érdeke *«Tempo»* megnagyobbított, tágas, világos, központi járásbíróssággal szemben, irodáját diktálásoknál, fordításoknál, sokszorosításoknál, minden más írásmunkáknál igénybevenni. Szalay-utca sarok. Tel: 13-2-12.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Sándorfalvi Pap István, ny. kir. kúriai tanácselnök: A kötelesrész kérdésének köréből. — Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről. (III.) — Dr. Marer László budapesti ügyvéd: A lakásbérleti szabályrendelet reformja. (II.) — Dr. Tálos Endre: Transformatórium rendeletek alkalmazása zálogveles kölcsönöknél. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 39. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 7.

A kötelesrész kérdésének köréből.

I.

Mikor a Magyar Jogászegyletben a M. J. T. javaslatának a kötelesrészről szóló fejezetéről folytak a megbeszélések, a 2038. és 2048. §-okra vonatkozó felszólalásomban rámutattam arra, hogy abban a kérdésben, hogy ha családbeli és idegen egyidőben kapnak ajándékot, vagy ha a családbeli ajándéka korábbi, mint az idegen ajándéka, a javaslat szabálya nem felel meg a Kúria gyakorlatának és álláspontjának, sem az ajándékozottak felelősségére vonatkozó elveknek.

Felemlítettem, hogy a Kúria gyakorlatában határozott választ nem találtam, mert ritkán előforduló esetről van szó.

A Jogtudományi Közlöny könyvtárának 17. számú füzetében megjelent cikkemben részletesen foglalkoztam a kérdéssel s arra az eredményre jutottam, hogy a *főszabály* az, hogy elsősorban a hagyaték, vagyis a hagyatékban részesülők felelnek; az ajándékozottak csak másodsorban, ha a hagyatékból nem telik ki a köteles rész, és pedig az időrend fordított sorjában, vagyis a *régibb* ajándék csak akkor, ha a *későbbiből* nem telik; a Kúria ezt a szabályt követi, de alkalmazza mellette azt a *mellékszabályt*, hogy a családbeli ajándékokat egymásközt való viszonyukban úgy kell tekinteni, mintha a családbeliek azokat a hagyatékból kapnák. Tehát ha idegen is van a megajándékozottak közt, a felelősség kiszámítása a *főszabály* szerint történik, vagyis az ajándékok csak akkor felelősek, ha a hagyatékból nem telik és csak sortartás mellett felelősek; a régebbi ajándék mentesül, ha a későbbi fedezi a kötelesrészt. Ha a számítás eredménye az, hogy a felelősség nem csak idegent terhel, hanem abból családbelire is marad valamely összeg, akkor erre az idegen által nem fedezett összegre úgy kell eljárni, mintha idegen nem is volna, hanem csak családbeliekkel állana szemben a kötelesrészt követelő, vagyis ezért a fennmaradó összegért a *mellékszabály* szerint minden családbeli felel juttatása arányában, tekintet nélkül arra, hogy melyik mikor kapta az ajándékot vagy hogy a hagyatékból kap juttatást.

Azután a Kúrián előfordult az eset, melyben a Kúria a most vázolt álláspontot foglalta el.

A 4699/1929. sz. a. 1931. május 20-án kelt ítélettel elintéztett ügyben az örökhagyó 1917. május 2-án ingatlanokat ruházott át fiára, az elsőrendű alperesre, 1920. február 20-án pedig átruházta házáat a másod- és harmadrendű alperesekre, idegenekre. Az elsőrendű alperes, a fiú kapott 2583 aranykorona 40 fillér értéket, a felperes is kapott az örökhagyótól 73 a. k. 61. f. értéket, az idegenek pedig (a másod- és harmadrendű alperesek) 3332 ar. k. 08 f. értéket, összesen 5989 ar. k. 0 f. értéket. Több vagyon nem lévén, és mivel az örökhagyónak három gyermeke maradt, akik közül az egyik nincs perben, a kötelesrész $\frac{1}{6}$ -od, vagyis 998 ar. k. 18 f.; ebből levonva a felperes által kapott 73 ar. k. 61 f-t, marad a felperes javára 924 ar. k. 57 f.; ehhez hozzáadva a perben nem álló gyer-

mek kötelesrészét, 998 ar. k. 18 fillért, kötelesrész fejében összesen 1922 ar. k. 75 fillért kell kifizetni. Minthogy ez kitelik az idegeneknek adott utolsó ajándékból, az elsőrendű alperes nem felelős.

Az 1931. október 21-én 4695/1929. sz. a. kelt ítélettel elintéztett ügyben az örökhagyó egész vagyonát elajándékozta; az alperes, az egyik gyermek kapott 3108 pengő értéket, egy másik gyermek, aki nincs perben kapott 85 pengő értéket, és két idegen, férj és feleség, akik utóljára kaptak s akik nincsenek a perben, 3860 pengő értéket, összesen 7059 pengő értéket; ebből $\frac{1}{6}$ -od rész, vagyis 1175 pengő 50 fillér a felperes kötelesrész igénye, a perben nem álló testvér igénye pedig, mivel 85 pengőt kapott, 1098 pengő 50 fill.; összesen tehát 2266 pengőt kell kötelesrész fejében kifizetni. Az ajándékok fordított sorrendben felelnek, elsősorban tehát a legutolsó ajándék felel s ha abból nem telik, a többi; de ha családhoz tartozóra esik a felelősség, ebben osztozik a családbeli korábbi megajándékozott is, az örökrészét meghaladó ajándékösszeg arányában. A jelen esetben tehát elsősorban az idegenek felelnek az egész ajándékkal s mivel ebből kitelik az egész 2266 pengő, az alperes, a testvér nem felelős.

II.

Arra nézve, hogy az örökbefogadás hogyan hat a kötelesrésze, a Kúria előbb szigorúan azon az állásponton volt, hogy az örökbefogadott gyermek jogállása egyenlő a törvényes gyermek jogállásával; ennél fogva a kötelesrész kiszámításánál mindegyiket számításba kell venni. Így az 1048/1916. sz. ítéletben, amely esetben az örökhagyó, akinek volt egy gyermeke, örökbefogadott még egyet, a Kúria a kötelesrészt $\frac{1}{4}$ -ben állapította meg.

De be kellett látni, hogy ez a gyakorlat nem helyes alapon nyugszik, mert a magyar jog nem köti meg az örökbefogadást, mint O. P. T. K., amely szerint (179. §) csak az fogadhat örökbe, akinek törvényes gyermeke nincs; és a magyar jog az örökbe fogadottak számát sem korlátozza, tehát ha valaki pl. öt gyermeket fogad örökbe, ezzel törvényes gyermekének köteles részét egytizenkettedre szorítaná le, holott ennek kötelesrésze a vagyon fele ($\frac{6}{12}$ -ed); elő is fordult egy eset, amelyben az örökbefogadott gyermekek száma 6 volt.

Az igazságszolgáltatás nem engedheti meg a törvény kijátszását; a tárgyalta esetben nem engedheti meg a kötelesrész kijátszását. Össze kellett egyeztetni a két jogszabályt:

1. azt, hogy az örökbefogadott gyermek jogállása egyenlő a törvényes gyermek jogállásával, és

2. azt, hogy a kötelesrészt sértetlenül kell biztosítani az arra jogosultnak, a kötelesrészt — kitagadás esetét kivéve — nem lehet elvonni, csorbítani.

A Kúria joggyakorlata megoldotta a kérdést azon az alapon, hogy a kötelesrésszel szemben, az örökbefogadást is mint ajándékozást kell tekinteni. Valóban ajándékozás is az örökbefogadott az örökségben való részesítés; és így kimondhatta és helyesen mondta ki a Kúria az 1925. febr. 5-én 7718/1922. sz. a. hozott ítéletben, hogy a kötelesrészt örökbefogadással sem lehet sérteni.

Ettől kezdve a Kúria ezt a gyakorlatot követi; ennek megfelelően a M. J. T. javaslat 2027. §-ának idevonatkozó helyes szabálya.

Ezek szerint, ha például két törvényes és egy örökbefogadott gyermek van, a törvényes gyermekek kötelesrésze nem $\frac{1}{6}$ -od (három gyermek után számítva), hanem $\frac{1}{4}$ -ed, mert az örökbefogadás nem csökkentheti az ő kötelesrészüket.

Következik ebből aztán az is, hogy az örökbefogadott gyermek kötelesrésze, ha törvényes gyermek is van, nem egyenlő az utóbbinak kötelesrészével. Bár ez ellenkezni látszik azzal a jogszabállyal, hogy az örökbefogadott gyermek jogállása egyenlő a törvényes gyermek jogállásával, de logikus folyománya a másik jogszabálynak, mely szerint a kötelesrészt örökbefogadással sem lehet sérteni. Ha tehát az örökhagyónak volt egy törvényes gyermeke és egy örökbefogadott gyermeke, az előbbinek kötelesrésze $\frac{1}{2}$ -ed, az utóbbinak $\frac{1}{4}$ -ed; vagyis ha a vagyon 12,000 pengő s az örökhagyó ezt egészen egy harmadiknak hagyta, kötelesrész címén abból a törvényes gyermek 6000 pengőt, az örökbefogadott gyermek 3000 pengőt igényelhet. Ebben az esetben tehát az örökhagyó vagyonának felénél csak kisebb részéről rendelkezhetett szabadon; de ez ugyanannyi, mintha vagyonának $\frac{1}{4}$ -ed részét elajándékozta volna annak, akit örökbefogadott a nélkül, hogy örökbefogadta volna, s azután a többi $\frac{3}{4}$ -ed részt ajándékozta vagy végrendeletben hagyta volna a harmadiknak; a törvényes gyermek az ő kötelesrésze fejében $\frac{2}{4}$ -ed részt, 6000 pengőt igényelhet s ezért egyedül a második ajándékozott felel; marad neki 3000 pengő, mert a korábban ajándékozott, aki 3000 pengőt kapott, nem felelős (sortartás).

Lényegében tehát az örökhagyó vagyonának mégis felével rendelkezett szabadon, csak hogy abból $\frac{1}{4}$ -ed részt örökbefogadással juttatott, $\frac{1}{4}$ -ed részt pedig végrendelettel.

És ha az örökhagyónak nincs törvényes gyermeke, hanem két örökbefogadott gyermeke van, akik közül az egyiket korábban, a másikat később fogadta örökbe, a helyzet ugyanaz, vagyis az első örökbefogadott gyermek kötelesrésze $\frac{2}{4}$ -ed, a másodiké csak $\frac{1}{4}$ -ed.

Erre a megoldásra is találunk esetet a Kúria gyakorlatában.

Az 1932. június 21-én 4582/1931. sz. a. hozott ítélet indokolása szerint az örökhagyó a felperest 1919-ben fogadta örökbe s ezután 1926-ban a másodrendű alperest. Mivel a felperes az örökbefogadással a törvényes gyermek jogállásába lépett, az örökhagyónak újabb örökbefogadása a felperes szerzett jogait, tehát a kötelesrészhez való jogát, ami a vagyon feléből áll, nem sérthette, mert ebben a vonatkozásban az újabb örökbefogadás az ajándékozással vagy végrendeleti juttatással egy tekintet alá esik. Ezek szerint tehát a felperes kötelesrésze a vagyon fele, a másodrendű alperesé pedig a vagyon $\frac{1}{4}$ -e.

Ha a házasság előtt volt az örökbefogadás s az örökbefogadás után kötött házasságából születik gyermek, akkor a helyzet más, mert a házasság előtt tett ajándékból a törvényes gyermek nem követelhet kötelesrészt, tehát a házasság előtt tett örökbefogadás által rajta esett megrövidítésért sem panaszkodhatik, vagyis őt és az örökbefogadott gyermeket kötelesrész címén egyaránt $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{4}$ rész illeti.

III.

Házasság előtt tett ajándékból kötelesrész nem jár, ez már régibb gyakorlata a Kúriának (4827/1928., 1909. márc. 11.)

A magyar jog álláspontja kedvezőbb mint az O. P. T. K.-é, mert az utóbbi szerint (951. §) a megajándékozott csak akkor felelős, ha az ajándékozónak a megajándékozáskor már van gyermeke.

A Kúria gyakorlatával egybevág az a szabály, hogy az örökbefogadott gyermek nem követelhet kötelesrészt az örökbefogadás előtt tett ajándékból (4827/1908., 1909. márc. 11. P. H. T. 295. sz.; 4082/1910. dec. 13.) Ennek továbbfejlesztése az 1921. febr. 22-én 3737/1920. sz. a. hozott határozat, amely szerint az örökbefogadott gyermek nem követelheti a törvényes gyermeknek az örökbefogadás előtt adott érték betudását; mert ha kötelesrészt nem követelhet (kevesebbet), még kevésbé követelhet betudást (többet).

A 295. sz. elvi határozat szabályát veszi fel a M. J. T. javaslat a 2023. §-ba, mely szerint a házasság, illetőleg az örökbefogadás előtt tett ajándékot nem lehet a kötelesrész alapjához hozzászámítani. Megjegyzem, helyesebbnek tartom úgy szövegezni, hogy ezt nem lehet kötelesrész címén megtámadni.

De ettől eltekintve, hogy mennyire óvatossá kell lenni, a jogszabály kimondásánál, annak szövegezésénél (a bírói gyakorlatban, a bírói ítéletben), különösen pedig a jogszabály megalkotásánál (a törvényben), arra élenként világít éppen a most tárgyalt kérdéssel kapcsolatban a Kúria előtt 2473/1929. sz. a. 1931. febr. 13. eldöntött eset.

Az örökhagyó az első házasságból származott fiának ajándékba

adta egész vagyonát; azután újra házassodott és gyermeke született; ez kért kötelesrészt az ajándékból. Az alperes azzal védekezett, hogy a házasság előtt tett ajándékból nem jár kötelesrész. A Kúria kimondta, hogy ez a jogszabályt itt nem lehet alkalmazni, mert úgy a felperes, mint az alperes az örökhagyó törvényes gyermeke.

Még érdekesebb alakban merült fel a kérdés és behatóbban foglalkozott vele a Kúria a 3210/1929. sz. a. 1931. szept. 16-án hozott ítéletben.

Az apa ingatlan vagyont ruházott át az első házasságából való gyermekeire (az alperesekre); azután született házasságon kívül egy gyermeke, aki utólagos házasság által törvényessé vált s ebből a házasságból utóbb még egy gyermek született. Ez a két gyermek kötelesrészt követelt az első házasságból származott gyermekektől a nekik ajándékozott vagyonból.

A Tábla elutasította a keresetet, mert a házasság előtt tett ajándékot kötelesrész alapján megtámadni nem lehet.

Nem kell bővebben magyarázni, hogy ez a döntés helyes nem lehet, mert nem felel meg az igazságnak, de nem felel meg a jognak sem, mert a jogot nem lehet úgy alkalmazni, hogy igazságtalan eredményre vezessen.

A Kúria döntése következő: a kötelesrész kérdésében a gyermekek közt (hogy első vagy második házasságból származnak) különbség nincs, s ez az utólagos házasság által törvényesített gyermekekre is áll, mert a házasság törvényesítő ereje visszahat a születés idejére, csak nem sértheti másoknak a házasság előtt szerzett jogait; de ezek közé nem tartozik az ajándék, amelyre kötelesrész iránti igény támasztható; ennél fogva kimondta a Kúria, hogy a kereset a tábla által felhozott okból nem utasítható el.

Csak ez a megoldás lehet helyes és megfelelő. Nem áll ellentétben a 295. sz. elvi határozattal, hanem annak továbbfejlesztése és megvilágítása, értelmezése.

A 295. sz. elvi határozatban (s a M. J. T. jav. 2023. §-ában) azt lehet kifogásolni, hogy azt a házasságot hangsúlyozza, amelyből a kötelesrészt kérő gyermek származott; mert ennek merev alkalmazása odavezet, hogy az első házasság tartama alatt tett ajándékból az első házasságból született gyermekek kötelesrészt kérhetnek, a második házasságból származott gyermekek ellenben — minthogy az ajándékozás a második házasság előtt történt — nem kérhetnének. A fentebb ismertetett esetben a Táblát is ez vezette tévútra. Ezt a visszasságot szüntette meg a Kúria annak a kimondásával, hogy a gyermekek közt ilyen különbséget tenni nem lehet.

A Kúriának most említett ítélete a 421. sz. elvi határozat magyarázatával is foglalkozik. A 421. sz. elvi határozat szerint ugyanis az utólagos házasság által való törvényesítés joghatálya visszahat a születésre, de nem sértheti az előbb született gyermek szerzett jogait (a M. J. T. javaslat 194. §-ában hasonló szabály van). Ha ezt mereven alkalmazzuk, arra az eredményre jutunk, hogy a törvényesített gyermek nem kérhet kötelesrészt az előbb született gyermeknek a törvényesítő házasság kötése előtt tett ajándékból; és még visszaszább lenne a helyzet a jelen esetben (3210/1929. sz.), amelyben az utólagos házasságból is született gyermek, akivel szemben (az utána született gyermekkel szemben) a törvényesített gyermek hátrányosabb jogállásba kerülne.

A 421. sz. elvi határozatban foglalt szabály merev alkalmazásból eredt a 379/1922. sz. ítélet, amely az utólagos házasság által törvényesített gyermek keresetét elutasítja. Az eset ugyanaz, mint a mostani (3210/1929.) azzal az eltéréssel, hogy itt az utólagos házasságból még egy gyermek származott, akit nem lehet elutasítani, mert törvényes gyermek, akinek hátrányára nem lehet különbséget tenni az első házasságból származott gyermekekkel való viszonyában; amiből következik, hogy az utólagos házasság által törvényesített gyermekkel szemben sem lehet különbséget tenni. Ezt mondta ki a Kúria a jelen esetben; a 421. sz. elvi határozat magyarázataképpen pedig kimondta, hogy az előbb szerzett jogok közé nem tartozik az ajándék, amelyre kötelesrész iránti igény támasztható. A főszabály az, hogy a gyermekek közt a kötelesrész kérdésében nincs különbség az egymást közt való viszonyban.

Később 1933. május 3-án az 1185/1931. sz. ítéletben újabb alkulata merült fel a kérdésnek.

Az eset az volt, hogy az örökhagyó az első feleségére ruházta a házát; ennek halála után gyermekeik (az alperesek) örökölték. Utóbb az örökhagyó megházasodott s a házasságból a felperesek származtak, akik az átruházott házból kötelesrészt kérnek. A Tábla

elutasítja a keresetet, mert az átruházás korábbi, mint az a házasság, amelyből a felperesek származtak. A Kúria az ítéletet feloldotta a Táblát új határozat hozatalára utasította; mert már kimondta, hogy ez a szabály nem alkalmazható, ha a megajándékozott az örökhagyónak előző házasságából származó gyermeke, mert a gyermekek közt az öröklés szempontjából különbség nincs (2473/1929 sz.); a jelen esetben ugyan nem az alperesek az ajándékozottak, hanem az anyjuk kapta az ajándékot, de az elbírálás szempontjából nem tesz különbséget, hogy az anyjuk közvetítésével örökség útján jutottak az ajándékhoz. A Kúria tehát az előbbi esetekben elfoglalt álláspontjának megfelelően a kötelesrész megítélésére utasította a Táblát.

Megjegyzést kell tennem azonban az indoklásra annyiban, hogy nézetem szerint a 2473/1929. sz. ítéletnél nem azon van a hangsúly, hogy az első házasságbeli gyermek vagy hozzátartozója (itt az anyjuk) legyen a megajándékozott, hanem azon van, hogy a gyermekek közt *nincs különbség*; tehát azon van a hangsúly, hogy legyen olyan gyermek, aki megtámadhatja az ajándékot; ha ilyen van, úgy az ajándékozás után kötött házasságból származó gyermek is megtámadhatja; mert hogy áll a kérdés, ha idegen volt a megajándékozott a két házasság közé eső időben, vagy akár az első házasság ideje alatt; ha az örökhagyó a második házasság előtt idegennek ajándékozta a vagyonát, azután újabb házasságra lép, s abból gyermek származik? Ha azon az indokon van hangsúly, hogy az ajándékozott az első házasságból származó gyermek legyen, úgy a második házasságból született gyermek nem támadhatja meg az ajándékot, mert nem az első házasságból való gyermek az ajándékozott s nem is jutott hozzá az ajándék örökség útján sem (mint a tárgyalt esetben az anyának tett ajándék); pedig megtámadhatja, mert van olyan gyermek (az első házasságból), aki megtámadhatja s a gyermekek közt *nincs különbség*. Ezzel a második indok, hogy az anyjuk közvetítésével jutottak az ajándékhoz, tárgytalanná válik. Ha ebben az esetben a megajándékozott anya után nem az ő gyermekei (az alperesek) örökölték volna a házat, hanem az anyjuk elajándékozta volna azt idegennek, úgy az ítélet indoklása értelmében nem lehetne kötelesrészt adni a második házasságból származó gyermekeknek, mert az ajándékot nem az első házasságból származó gyermek kapta, hanem az anya s tőle örökség útján nem jutott a gyermekhez, hanem ajándék útján idegenhez jutott; így az idegen a felelősség alól mentesülne s a második házasságból származó gyermek nem juthatna kötelesrészhez. Ez megengedhetetlen eredmény volna.

IV.

Tudjuk, hogy a korona értékesítése nehéz feladat elé állította a magyar bíróságot. A bíróságok megküzdöttek ezzel a feladattal; a Kúria irányításával kialakult az ú. n. valorizálási, átértékelési gyakorlat; annak alapján létrejött az átértékelési törvény, az 1928: XII. tc., amely a gyakorlat által még fel nem ölelt kérdéseket is bevonta s a törvény alapján tovább folyt a bírói gyakorlat.

Hamarabb, mint gondolni lehetett, a kérdés fordítottja hozott újra nehéz feladatot.

A gazdasági válság következtében a vagyontárgyak értéke nagymértékben csökkent. Ennek folytán olyan helyzet állhat és áll is be, hogy az ajándékozáskor vagy az örökhagyó halálakor volt érték alapján megállapított kötelesrészt a vagyon mostani értéke nem is fedezi.

A Kúria 1932. november 15-én 2603/1931. sz. a. hozott ítéletében döntött először a kérdésben. Megjegyzem, hogy az első eset a Kúrián már korábban merült fel, de éppen úgy, mint a pénzügyi idején előforduló esetekben, az ügyben a döntést elhalasztottuk, míg néhány hasonló ügy fog még előfordulni, hogy a kérdésnek többoldalról való alakulását láthassuk.

A Kúria a kérdést így oldotta meg: a kötelesrész kiszabásánál az örökhagyó vagyonának az öröklés megnyíltakor, illetve ajándékozás esetén annak az ajándékozáskor volt értékét kell alapul venni és a kötelesrészt ennek az értéknek megfelelő hányadában kell megállapítani. Ez a szabály azonban csak a rendes gazdasági és forgalmi viszonyokra vonatkozik, de nem alkalmazható akkor, ha az öröklés megnyíltától, illetve az ajándékozástól addig az időpontig, amikor a kötelesrészt ki kell adni, a kötelesrész kiszabásának alapjául szolgáló vagyontárgyak értéke az általános gazdasági

válság miatt aránytalanul nagymértékben csökken, mert ebben az esetben az öröklés megnyíltakor, illetve az ajándékozáskor volt érték alapján megállapított kötelesrészt is az alapul szolgáló vagyon értékesítésének méltányos figyelembevételével megfelelően csökkenteni kell.

Az ajándékozás idején az ingatlan értéke 30,000 pengő volt, a kötelesrész ennek fele 15,000 pengő. De a kötelesrész kiadásának (megítélésének) idején az ingatlanértéke már csak 15,000 pengőt tesz, felére csökkent. Nem felel meg tehát az igazságnak, hogy a megajándékozott alperes az egész értéket kiadja. Egyszerű megoldás volna, hogy amilyen mértékben csökkent az érték, olyan mértékben csökkentjük a kötelesrész összegét; itt tehát felére, 7500 pengőre.

De ez az egyszerű és helyesnek látszó megoldás nehézségbe ütközik, sőt kivihetetlen, ha terhek vannak. Ha ugyanis a most említett példában a 30,000 pengőt érő vagyont 15,000 pengő adósság terheli, az ajándékozás idején a tiszta érték 15,000 pengő volt. Most a vagyon értéke csak 15,000 pengő, ezt terheli 15,000 pengő tartozás; tehát tisztaérték ezidőszereint nincs. Ebből következne, hogy a kötelesrészes semmit se kapna. Hogy ilyen eredményt elfogadni nem lehet, azt feleslegesen indokolni.

Ez vezette a Kúriát arra, hogy a kérdést nem lehet pusztán matematikai számítás alapján oldani meg, hanem a bírói belátásra, mérlegelésre kell bízni, hogy az eredeti alapon (az ajándékozáskor vagy a halálkor volt érték alapján) kiszámított kötelesrészt az eset összes idevonatkozó körülményeinek figyelembevételével, a méltányosságnak megfelelően mennyire mérsékelje.

Mint látjuk, ez lényegében fordítottja az átértékelésnek. A Kúria a kötelesrész és hagyomány kérdésében a pénzügyi idején abból indult ki, hogy az örökösödési és családjogban domináló egyenlőség és kiegyenlítés elve alapján a *pénzügyi* folytán a követelés *felemelésének* van helye. Ez az átértékelés, amelynek indító oka a *pénzügyi*.¹

Most a *vagyon értékének csökkenése* az ellenkezőre vezet: a követelést *mérsékelni* kell.

Felhívom a figyelmet Alföldy Dezső kúriai bírónak a «Magánjog Tára» 1933. évi február havi számában megjelent cikkére, amely a fentebb említett 2603/1931. sz. kúriai ítélet ismertetésével kapcsolatban foglalkozik a kérdéssel s igen értékes fejtegetéseket tartalmaz.

Dr. Sándorfalvi Pap István.

Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről.²

II. Nemzetközi egyezmények.

A jogegységi határozat indoklása a fekvési hely törvényének a dologi jog kereteinél szélesebb alkalmazási körben elismerésére példaképpen két hágai nemzetközi egyezményre is hivatkozik, éspedig a kiskorúak gyámsága tárgyában 1902. június 12-én, és a teljeskorúak gyámsága tárgyában 1905. július 17-én kelt egyezményekre; az előbbinek 6., az utóbbinak 12. cikkére. Ezek az egyezmények azonban a határozat álláspontját nem támogatják.

A kiskorúak gyámságát tárgyzó 1902. évi egyezmény (1911: XXIII. tc.) értelmében «a kiskorú gyámságát az ő hazai törvénye szabályozza». (1. cikk.) Arra a nagyon kivételes, reánk nézve, de talán általában európai államokra nem gyakorlati jelentőségű esetre, ha a hazai törvény nem szervezné meg annak

¹ Az átértékelésnél mindig a követelés felemeléséről van szó. A békebeli 1000 korona követelés 1000 aranykorona értéket jelentett. A megítélés idején pl. 1925-ben, az 1000 korona csak néhány aranyfillért tett, ezt kellett megfelelően felemelni; ha a bíróság úgy találta, hogy az eredeti követelés 50 %-ára emeli fel, úgy 500 aranykoronának megfelelő papirkoronát, utóbb pengőt ítél meg. Az aranykorona-alapon való számítás azért fordul elő az ítéletekben, mert a különböző időkből eredő egyes tételeket az aranykoronaértékre kellett visszaszámítani, hogy egységűek legyenek s a végösszegül kijött aranykoronaösszeg mutatta azt az összeget, amely a pénz elértéktelenedése nélkül marasztalási összeg volna. Ezzel szemben az átértékelés alkalmazásával kijött összeg — a marasztalási összeg — a legtöbb esetben kisebb, de mégsem szabad azt mondani: ezt az összeget mérsékeljük, mert a megítélt összeg mégis minden esetben felemelt összeg ahhoz képest, ami az elértéktelenedett koronában mutatkozott. Meg kell jegyeznem, hogy a Kúria a kötelesrész alapjául az átértékelési esetekben is az ajándékozáskor, illetve a halálkor volt értéket vette; amitől azonban kénytelen volt eltérni olyan esetekben, amelyekben a pénz ingadozása és az árák ingadozása miatt nem lehetett megnyugtató módon megállapítani az erre az időre vonatkozó értéket; ilyenkor ahelyett a becsléskor volt értéket vette alapul.

² Az előbbi közleményt lásd a 34. és 35. számban.

a kiskorúnak gyámságát, akinek rendes tartózkodóhelye külföldön van, a gyámságot (3. cikk) a tartózkodóhely törvényei szerint kell elrendelni és gyakorolni. Az 5. cikk értelmében «a gyámság minden esetben a kiskorú hazai törvénye által meghatározott időpontokban és okokból kezdődik és ér véget». Az egyezmény tehát a gyámság elrendelésére és gyakorlására a személyes jog uralmát proklamálja: elsősorban a hazai jogét, elenyésző jelentőségű kivételes esetben a rendes tartózkodási helyét.

A 6. cikk 1. bekezdése értelmében «a gyámsági ügyvitel kiterjed a kiskorú személyére és javainak összességére, bárhol fekvőjenek is azok». A *lex rei sitae* számára tehát itt sincs tér, amit a magyar miniszteri indoklás ki is emel: «Állani fog a 6. cikk első bekezdésének idézett rendelkezése, mint általános szabály, a kiskorú vagyonához tartozó ingatlanokra is és a *lex rei sitae* szerint a kiskorúak ingatlanaira nézve fennálló rendelkezések rendesen nem fognak érvényesülhetni».

Ugyanezen cikk 2. bekezdése szerint már most: «e szabály alól kivételnek lehet helye azokra az ingatlanokra, melyek *fekvésük törvénye* szerint *különleges birtokrendszer* alá esnek».

A teljeskorúnak gyámságáról szóló 1905. évi egyezmény (1912: LII. tc.) ugyancsak a hazai törvény uralmának elismeréséből indul ki, «amennyiben a rendelkezés alól a következő cikkek kivételeket nem tartalmaznak» (5. cikk). A tartózkodóhely hatóságainak a teljeskorú gyámsága felől csak akkor kell (és lehet) határozni, ha a hazai hatóságok kijelentik, hogy nem kívánnak eljárni, vagy ha hat hónapon belül nem válaszolnak (6. cikk). A tartózkodóhely hatóságai által elrendelt gyámságot a hazai hatóságok saját törvényeik szerint megszüntethetik. A helyi hatóságok a maguk által elrendelt gyámságot szintén megszüntethetik, mégpedig akár a hazai törvényben, akár a helyi törvényben meghatározott okokból (11. cikk). Az egyezmény értelmében illetékes (hazai és tartózkodóhelyi) hatóságoknak a gyámságot elrendelő és megszüntető határozatait a szerződő államokban «maguktól», vagyis exequator nélkül hatályosak.

A 12. cikk kimondja, hogy «az előző rendelkezések alkalmazást nyerne a nélkül, hogy a gyámság alá helyezett teljeskorú ingóságai és ingatlanai közt különbséget kellene tenni», tehát elvileg ismét a *lex rei sitae* kizárásával ingatlanokra nézve is, «kivéve azokat az ingatlanokat, amelyek *fekvésük helyének törvénye* szerint *különleges birtokrendszer* alá esnek».

Mindkét egyezmény abban megegyezik tehát, hogy a gyámság elrendelése és megszüntetése rendszerint a hazai törvény, kivételes esetben a rendes tartózkodóhely törvénye irányadó: a vagyon fekvése helyének törvénye soha. Az a magyar kis- vagy teljeskorú, akinek Ausztriában rendes tartózkodóhelye, Franciaországban ingatlan van, gyámságának elrendelésére és megszüntetésére nézve elvileg a magyar, esetleg az osztrák törvény alatt áll, semmiesetre nem a francia törvény alatt. A magyar (esetleg az osztrák) törvény szerint elrendelt gyámság kiterjed a franciaországi vagyonra, és pedig az ingatlan vagyonra is. E legutóbbi tétel alól enged kivételt mindkét egyezmény az olyan ingatlanra nézve, amely fekvése helyén különleges birtokrendszer alá esik. Ez a kivétel is csak annyiból áll, hogy az ilyen ingatlanra a hazai törvény vagy esetleg a tartózkodóhely törvénye szerint elrendelt gyámság hatálya nem terjed ki. Hogy ilyen esetben a kis- vagy teljeskorú gyámsága a különleges birtokrendszer alá eső ingatlan fekvése helyének törvénye alá esnék, oly messzemenő következmény volna, amelyet az egyezmények semmiképpen nem vonnak le.

Ha az egyezmény a «különleges birtokrendszer» tekintetében az ingatlan fekvése helyének törvényét tekinti irányadónak, ennek az utóbbinak a nemzetközi magánjogi alkalmazását semmiképpen nem terjeszti ki a dologi jog keretén túl. Mert a birtokrendszer szabályozása *par excellence* dologi jogi probléma. Amikor pedig az ingatlan gyámi kezelést általában a gyámság alá helyezettnek hazai (esetleg tartózkodó helyi) törvénye alá helyezi, a *lex rei sitae* alkalmazási körét egész szabályozásával nemcsak hogy nem bővítette, hanem megszorította.

A hitbizomány, mint «különleges birtokrendszer», csak az elidegenítési és terhelési tilalomnál fogva, tehát csak dologi jogi tartalmánál fogva jöhet számba. A nemzetközi magánjog kétségbe nem vonható tétele értelmében ez a dologi jogi vonatkozás a dolog fekvése helyének törvénye alatt áll. Ha ez a törvény a hitbizomány intézményét eltörli, a dologi jogi kérdésre, tehát az elidegenítési és terhelési tilalomra nézve ezt a jogot kell a mi bíróságainknak

is alkalmazni; ők sem tekinthetik tovább az ama törvény területén fekvő ingatlanokat elidegenítési és terhelési tilalom alatt állóknak. Magának a dologjogi helyzetnek változása azonban más jogterületekre, különösen az örökjogi területre nem hat ki sem általában a nemzetközi magánjog elvei, sem különösen a felhívott két nemzetközi egyezmény rendelkezései értelmében.

III. Közöséges öröklés.

A jogegységi döntvény a fekvési hely törvényének irányadó voltát látja igazoltnak a közöséges öröklés kérdésében folytatott bírói gyakorlat szempontjából is. Utal a kir. Kúria 1932. február 18-án P. I. 7730/33/1929. sz. határozatára (Magánjog Tára XIII. évf. 71. old.), amelyben elvi éllel látja kimondva azt, hogy «az ingatlanra vonatkozó öröklési igények elbírálásánál tekintet nélkül az örökhagyó honosságára, annak az államnak a törvényei irányadók, amelynek területén az ingatlan fekszik. Csupán az ingó hagyatéokra vonatkozó öröklési igények igazodnak az örökhagyó államának joga szerint, amint hogy a m. kir. Kúria 212. számú elvi határozatában is a külföldi jog alkalmazását csak az ingó hagyatéokra engedi meg».

A bírói gyakorlat fogalma magában véve bizonyos állandóságra vagy következetességre utal. Ha pedig a Kúria a közöséges öröklés kérdésében «folytatott» bírói gyakorlatról beszél, akkor megéppenséggel valamely állandóan és folyamatosan megismétlődő állásfoglalást kellene feltételeznünk. Tudvalévő dolog, hogy az ingatlan hagyatéok fekvése törvényének tárgyában ilyen állandó gyakorlatot határozatainkban hiába keresünk. E lapok hasábjain más alkalommal³ a 212. és 561. számú elvi jelentőségű határozaton kívül is nem kevesebb, mint négy további olyan határozatra mutathattam rá, amely a területális joggal szemben az örökhagyó személyes jogát (a honi törvényt, vagy a rendes lakóhely törvényét) mondta ki irányadónak. A jogegységi határozatban idézett 1932. évi ítélet tehát nem legfelsőbb bíróságunknak a közöséges öröklés kérdésében folytatott bírói gyakorlatát tükrözi vissza.

Hogy vele a Kúria új nyomra akart-e térni, vagy csak alkalomszerűleg helyezkedett-e eltérő álláspontra, legalább is kétséges. Az előbbi feltevés ellen szól az a megfontolás, hogy az ítélkező tanács nem tartotta szükségesnek, hogy az elvi kérdést az Ért. 70. § 1. bek. 1. vagy legalább 2. pontja (Te. 128. §) értelmében a jogegységi tanácsnak akkor, amikor az ebben a kérdésben folytatott joggyakorlatot kereste, nem lett volna szabad megelégednie az utolsó határozattal, hanem mérlegelésében ki kellett volna terjeszkednie az előzőkre is.

Az 1932. évi ítélet indokolását annyiban mindenesetre tévesnek kell hinnem, amennyiben azt tartja, hogy a 212. számú elvi határozat a külföldi jog alkalmazását csak az ingó hagyatéokra engedné meg. Helyes annyi, hogy a 212. számú elvi határozattal eldöntött per ingó hagyatékról folyt. Az indokolás azonban annak előrebocsátása után, hogy az örökösödési eljárás 8. §-ának az a rendelkezése, amely szerint külföldieknek Magyarország területén lévő ingó hagyatékára nézve az örökösödési eljárás tekintetében rendszerint a hazai bíróság illetékes, kimondja elsősorban azt, hogy az örökösödési eljárás szabályozása nem oldja meg azt a kérdést, «hogy külföldieknek Magyarország területén lévő *ingó hagyatékára* nézve felmerülő vitás öröklési igények az anyagi jog szempontjából mely jogszabályok szerint bírálандók meg». Ezután következik az elvi tétel megformulázása: «A nemzetközi magánjog idevonatkozó szabályai szerint pedig az *örökösödési jogra* nézve a honi jog elve nyer alkalmazást s így az e részben felmerülő vitás öröklési igények azon államnak jogszabályai szerint bírálандók meg, amely államnak polgára volt az örökhagyó.» Magát az elvet tehát ez a határozat az ingó és ingatlan hagyatéok közötti megkülönböztetés nélkül szövegezte meg. Márpedig elképzelhetetlennek tartom, hogy a kir. Kúriának ítélkező tanácsa azt a jogtételt, amelyet csak ingó hagyatéokra nézve tart fennállónak, ily korlátozás nélkül mindefféle öröklési jogra kiterjedőleg mondaná ki.

(Folyt. köv.)

Dr. Löw Loránt.

³ Magyar Nemzetközi Hitbizományi Jog. — Jogtudományi Közlöny folyó évi 16. szám, 93. oldal.

A lakásbérleti szabályrendelet reformja.*

Célszerű újítása a tervezetnek (16. §), hogy a központi fűtés, melegvízszolgáltatás, a porszívó és az üvegbiztosítás díján felül más szolgáltatásért külön díjazást nem lehet érvényesen kikötni. A felvonó használatának díja tehát a bérben bennfoglaltnak tekintendő, s az ezzel ellenkező megállapodás semmis.

A bér esedékességét a jelenlegi állapottal (1300/1933. M. E. 3. §) egyezően — diszpozitív hatállyal — a havonkénti bérfizetés rendszere alapján szabályozza a tervezet. Ezt természetesen csak helyeselhettük, hiszen a gazdasági élet egész ritmusa a havonkénti esedékességek rendszerére van beállítva. Annál helytelenebb, hogy egyes rendelkezésekben a havonkénti lejárát elve elhomályosul és — mintegy a régi rendszer tudatalatti követéseképpen — kiérezhető az az elgondolás, hogy tulajdonképpen a negyedévi bérfizetés a szabály, s a havonkénti esedékesség csak kivételes *kedvezmény*,¹⁰ amely csupán a rendesen fizető bérlőket illeti meg. Ehhez képest a 18. § 5. bekezdése ki is mondja, hogy *«bármely részlet fizetésének elmulasztása esetén az összes még hátralékos részeket esedékessé válnak.»*¹¹ Ez a szabályozás nemcsak az előbb elmondottnál fogva helytelen, hanem súlyosan igazságtalan is, mivel a bérlők gazdaságilag leggyengébb rétegét — amely még lakbérét sem tudja pontosan megfizetni — szegénységéért külön büntetéssel sújtja. Míg a jobb módú bérlő az egész bérnegyeden át havonként fizethet, addig az, aki inséges helyzetében pl. február 5-én nem tudta egy havi lakbérét sem megfizetni, 6-án¹² már három hónapra eső bérrel tartozik.

Jelenleg, az 1300/1933. M. E. sz. rendelet 3. §-ánál fogva, minden lakás bére a hónap 5-én esedékes. Hogy miért tartja indokoltnak ezzel szemben a tervezet (18. § 2. bek.) a világválság kellős közepén kimondani, hogy a havi bérletek bére a hónap harmadik köznapján fizetendő, azt nehéz megfeyteni. A munkásosztály (amelyből a havi bérletek lakóinak túlnyomó része kikerül) jelenlegi gazdasági helyzete ezt a szigorítást semmiesetre sem indokolja.¹³

Fentebb már rámutattunk arra a különös hajlandóságra, amelylyel a tervezet megokolatlan tilalmakat állít fel. Ilyen a 22. § 2. bekezdése is, amely szerint:

«A bérlő a boltkapuzat és a kirakatszekrény létesítésekor, illetve alkalmazásakor köteles alkalmazkodni *azokhoz a kívánalmakhoz, amelyeket a bérbeadó kifejezésre juttat*, és a már meglevő boltkapuzaton és kirakatszekrényen *csak a bérbeadó hozzájárulásával* változtathat.»

Helyes lett volna itt a bérbeadó kívánalmait korlátok közé szorítani annak kimondásával, hogy a bérlő csak az épület szerkezeti épsége és külső képeinek összhangja által indokolt kívánságokhoz tartozik alkalmazkodni, s hogy a bérbeadó a már meglevő boltkapuzat vagy kirakatszekrény megváltoztatását is csak ez okokból ellenezheti. Különösen az utóbbi rendelkezés sérelmes a bérlőre, mert hosszú időre szóló határozott tartamú bérleteknél megokolatlan ellenkezésre nyújt módot a bérbeadónak, aki így megátolhatja pl. a kereskedő üzletének korszerű átalakítását.¹⁴

A bérlőtől (és háznépétől) a felvonó használatáért külön díjat kikötni vagy követelni a tervezet szerint nem szabad; az ilyen kikötés érvénytelen (16. § és 27. § 3. bek.) Helyes és humánus rendelkezés, hogy az 50 %-os vagy ennél súlyosabb hadirokkantak (ha igazolványukat felmutatják), valamint a járásban gátolt súlyos betegek a felvonó használatáért nem fizetnek.¹⁵ E kivételektől eltekintve, idegenek személyenként és menetenként este 10 óráig

20 fillért, azontúl 30 fillért tartoznak fizetni. Csak helyeselni lehet azt a kifogást, amely e rendelkezéssel szemben elhangzott, hogy t. i. ma, a kisszakasz idején, ezek a díjak mértéktelenül magasak. Amikor a villamos kétkilométeres vagy még hosszabb útvonalon szállítja az utast 6 fillérért, akkor nem lehet indokolt egy személynek 20—30 méteres magasságba szállításáért 20 vagy éppen 30 fillért számítani.

Mint a pongyola fogalmazás kuriózumát, szószerint iktatjuk ide a felvonóról rendelkező 27. § 4. és 5. bekezdését:

«(4) A 3. bekezdésben nem említett személyektől (idegenektől) a felvonó használatáért *személyenként és menetenként* reggel 6 órától este 10 óráig *összesen* 20 fillér, este 10 órától reggel 6 óráig pedig *összesen* 30 fillér felvonódíjat szabad szedni.

(5) *Ugyanahhoz a családhoz tartozó személyektől*, ha a felvonót együttesen használják, menetenként csak egy személy felvonódíjat szabad szedni.»

Az, hogy a 4. bekezdésben a «személyenként és menetenként» szavak mellett mit akar kifejezni az ezekkel ellentétes értelmű «összesen» szó, rejtély. Még homályosabb az 5. bekezdésnek az a kitétele, amely az «ugyanahhoz a családhoz tartozó» személyekre vonatkozik. Mert vajjon melyik családra utal az «ugyanahhoz» szó? Talán a bérlő családjára? Vagy arra, hogy a liften utazók egymásközi rokonsága is elég, a nélkül, hogy a bérlőnek is rokonai lennének? Végül: miből állapítsa meg a felvonó kezelője e rokonságot? Mert a pusztá állítást nyilván nem lesz köteles elhinni. A jövőben tehát a felvonó kezelője a rokoni kapcsolat okirati igazolását kívánhatja majd azoktól, akik kedvezményes családi díjszabást óhajtják igénybevenni, ami a távolabbi oldalrokonoknál jelentős nehézségekkel járhat, nem is szólva arról, hogy az idézett rendelkezés szerint, ha törvénytelen gyermek anyjával együtt veszi igénybe a felvonót, csak egyszeres díjat kell fizetniük, míg ha apja társaságában (aki jogilag nem rokona) használja a liftet, kétszeres díj fog a kezelőnek járni.

Maguknak e kérdéseknek gyakorlati jelentősége talán nem túlnagy. Azonban annak a legkomolyabb jelentősége van, hogy egy kútfő, amely életbevágóan fontos jogviszonyoknak évtizedekre szóló szabályozását célozza, ilyen elképésztően pongyola- és érthetetlen rendelkezéseket tartalmaz.

Hasonló rejtélyek várják a tervezet olvasóját a 28. §-ban is, amelynek első bekezdése a következőképpen hangzik:

«Ha az épület központi fűtést szolgáltató berendezéssel van felszerelve, és a bérleti szerződés kötésekor a felek a központi fűtés szolgáltatásában állapodtak meg, de a fűtés tartamára és díjára vonatkozóan nem egyeztek meg, a *bérlők* kívánságára a bérbeadó köteles a bérleményt október hónap 15. napjától április hónap 15. napjáig és a szükséghez képest ezen időn kívül is legfeljebb a bérösszeg 20 %-áért megfelelően fűteni, *viszont a bérlő köteles a központi fűtést igénybe venni.*»

Az első kérdés, amely e szöveg elolvasása után felmerül: miért kellett a «bérlők» szót többszámiban használni? Ilyen szövegezés mellett *egy bérlő* kívánságára még decemberben sem tartozik a bérbeadó a központi fűtést üzembehelyezni, hanem ekkor is «a bérlők» — tehát legalább két bérlő — ezirányú fellépésére van szükség. E szerint előfordulhat, hogy egy 3 lakásból álló villa két bérlője a Rivierán tölti a telet, az itthonmaradt harmadiknak pedig egész télen át jéghideg lakásban kell laknia, mert a fűtés üzembehelyezése kérdésében az ő kívánsága egymagában nem esik latba.

Annak meghatározásával viszont adós maradt a tervezet, hogy «a bérösszeg 20 %-a», amely a fent idézett szöveg szerint a központi fűtésért jár, az egész évi bér, vagy csak a fűtés tartamára eső bérösszeg után számítandó-e. Pedig e kérdés egyáltalán nem lényegtelen. A 28. § egyéb rendelkezései az utóbbi magyarázatra nyújtanak alapot (vagyis hogy csak a fűtés idejére eső bér 20 %-át kell fizetni), mivel e §-nak a melegvízszolgáltatás díját szabályozó második bekezdése kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a bérbeadó «az évi bérösszeg... 5 %-áért» tartozik melegvizet szolgáltatni. Ha tehát előbb, a fűtési díjnál, a szöveg nem említette a kiszámítás alapjaként az évi bérösszeget, akkor a 20 %-ot nyilván csak a fűtési időre járó bér után kell számítani. Viszont az ellenkező értelmezést támogatja az a tény, hogy a gyakorlatban a százaléko-

* Előbbi közleményt lásd a Jogtud. Közl. 1933. okt. 22-i 38. számában.

¹⁰ A tervezet 18. §-a (4. és 6. bek.) kifejezetten a «részletfizetés jogkövetkezményét» említi.

¹¹ E pongyola-fogalmazásból nem tűnik ki, hogy hány hónapi bér válik a késedelem folytán esedékessé. A helyes fogalmazás ez lenne: «... a folyó bérnegyed hátralévő hónapjaira járó bér esedékessé válik».

¹² Helyesebben (a 18. § 2. bek. szerint), már 5-én, d. u. 6 óra elmultával.

¹³ Érdekes, hogy a polgármester előterjesztése szerint, amellyel a tervezetet a közgyűlésnek bemutatta, «elsősorban szociális szempontból vált szükségessé a régi szabályrendelet módosítása, illetőleg a módosításon túlmenőleg egy új lakásbérleti szabályrendelet készítése». (Fővárosi Közlöny 1933. évi 29. szám 802. old.)

¹⁴ Végső elemzésében e rendelkezés ellentétben áll a 48. § 2. bekezdésében megnyilatkozó intencióval. Míg a 48. § 2. bek. teljes súlya szerint felismeri és a bérbeadóval szemben védelemben részesíti azt az igen jelentős gazdasági értéket, amelyet a kereskedő és iparos számára üzlete helyének közismertté válása jelent, addig a 22. § most ismertetett rendelkezése módot ad arra, hogy a bérbeadó alapos ok nélkül megátolja a kereskedőt vagy iparost abban, hogy ezt az értéket a szükséges mértékig felfokozza és kihasználja.

¹⁵ Nem tartoznak felvonódíjat fizetni a hatósági és postai kézbesítők sem.

san kifejezett fűtési díjat rendszerint az egész évi bér alapulvételével szokás kiszámítani.

Kimondja végül az idézett szöveg, hogy «a bérlő köteles a központi fűtést igénybevenni». Vajjon miért? Nem elég, hogy a fűtési díjat megfizette? És mi e kötelezettség (?) szankciója azzal a konok bérlővel szemben, aki a fűtési díjat pontosan megfizeti, de a központi fűtést nem hajlandó használni?

A tervezetnek mind e kérdéseket eliminálnia kellett volna, nem pedig az olvasó találgatására bízni megfejtésüket.

Helyes rendelkezés a régi szabályozással szemben,¹⁶ hogy a bérbeadó a központi fűtést *szükség esetén* az október 15. és április 15. közé eső időtartamon *kívül* is köteles üzemben tartani.

A jelenlegi szabályrendelet 10. §-ának igen célszerűtlen intézkedése az, hogy ha a bérbeadó a bérleményt nem adta át a külön kikötött állapotban, a bérlő — ha a szükséges munkákat nem akarja a bérbeadó terhére maga elvégeztetni — tartozik előbb a lakásba beköltözni és *csak a beköltözés után* elhet *rogtóni* hatályú felmondással. Ezzel szemben a tervezet 30. §-ának a) pontja feljogosítja a bérlőt, hogy beköltözés helyett a szerződéstől elálljon (és kárának megtérítését követelje). Ugyanezt a rendelkezést ismétli meg a 31. § a) pontja arra az esetre, ha a bérleménynek a használhatóságot kizáró hiányai vannak.

A 31. § 5. bekezdése szabatos és határozott formában kodifikálja a bérbeadónak azt a kötelezettségét, hogy a rendes használatlalt járó kopásokat és hiányokat a bérlet egész tartama alatt helyreállítani tartozik, kivéve, ha a hiányt a bérlő vagy háznépe, vendége, alkalmazottja, vagy olyan valaki idézte elő — akár szándékosan, vagy gondatlanul — aki az ő jogán tartózkodott a bérleményben. E kötelezettség ugyan a magánjog szerint eddig is kétségteljesen terhelte a bérbeadót,¹⁷ de mivel magánjogunk ezidőszent nincs kodifikálva, a gyakorlat igényeit teljesebben elégítheti ki a tervezet azáltal, hogy ezt a szabályt kifejezetten is kimondja.

A 32. § a bérlemény használatának módját szabályozza s többek közt azt mondja ki, hogy «a bérlő köteles... a lakók közös használatára szolgáló helyiségeket és felszereléseket... tisztán tartani és gondozni.» Ez a rendelkezés egyrészt indokolatlan, másrészt homályos. Nincs ugyanis elfogadható alapja annak, hogy az összes bérlők közös használatára szolgáló helyiségek és felszerelések (pl. a felvonó) tisztántartása és gondozása a bérlőt, ne pedig a bérbeadót terhelje, holott a jelenlegi szabályrendelet 17. §-a is az utóbbi feladatkörébe sorolja e teendőket. E mellett nincs meghatározva, hogy e kötelezettség több bérlő közül melyiket terheli, vagy az egyesek között hogy oszlik meg.¹⁸

A jelenlegi szabályrendelet 20. §-a szerint, ha a bérlő által eszközölt beruházások a bérlemény alkotórészeivé váltak, a bérbeadó jogosult ezeket értékük megtérítése ellenében megtartani; ha pedig e jogaival nem él, akkor a beruházásokat a bérlő elviheti ugyan, de csak az esetben, ha az előbbi állapotot a bérlet megszüntéig helyreállítja. Noha a tervezet a jelenlegi szabályrendelet 20. §-ának összes egyéb rendelkezéseit átveszi, ezek a fontos dispozitív szabályok, amelyek útmutatására az ilyen komplikált jogi helyzetben okvetlenül szükség lett volna, kimaradtak a szövegből. Mivel e kérdések szabályozása nem nélkülözhető, nyilván az a különös helyzet fog előállni, hogy a bírói gyakorlatnak szokásjogi úton kell fenntartania a tervezet által hatályon kívül helyezendő mostani szabályozást.

A bérbeadó törvényes zálogjogával kapcsolatban a tervezet nem fogadta el az előkészítésére kiküldött bizottság által javasolt következő bekezdést:

«Ha a bérbeadónak joga volt az elvitelt megtiltani, követelheti, hogy a bérlő szállítsa vissza a bérlemény területére azokat az ingókat, amelyeket a bérbeadó tudtán kívül vagy tilalma ellenére vittek el onnan. Ezt a követelést a bérbeadó a dolognak olyan *harmadik* birtokosa ellen is érvényesítheti, aki a dolog birtokát az *elvitel jogosulatlanságáról tudva* vagy *ingyenesen* szerezte. A visszaszállítással a bérbeadó törvényes zálogjoga ismét feléled.»

¹⁶ 2222/1931. M. E. 9. §.

¹⁷ Így a MTJ 1498. § 2. bek. és 1494. §.

¹⁸ Figyelemreméltó ezzel kapcsolatban a 25. § 2. bek. intézkedése a mosókonyha tisztántartásával. Ott indokolt ez a rendelkezés, mert ezt a helyiséget rendszerint csak egy bérlő használja egyszerre s a használat huzamosabb időn át tart. De ugyanilyen rendelkezés pl. a felvonóval (mint közös használatra szolgáló felszereléssel) kapcsolatban alig képzelhető.

E rendelkezést, amely a bérbeadó törvényes zálogjogának logikus kiegészítője (és amely szószerint van átvéve a MTJ. 1505. §-ából), helyes lett volna a tervezetbe felvenni. Ha jogszabályaink a bérbeadónak törvényes zálogjogot adnak, akkor kézenfekvő, hogy e zálogjog — éppúgy, mint szabály szerint minden más jog — a kijátszás ellen is megvédessék. Bírói gyakorlatunk ugyan — törvényes rendelkezés híján — némi idegenkedéssel kezeli e kérdést s csak elvétve kötelezi a harmadik személyt a jogtalanul elvitt dolog visszaszállítására. Ámde a bírói gyakorlat mozgási lehetőségei e körben sokkal korlátozottabbak, mint a szabályrendeleté, amely — ellenkező országos jogszabály híján — felvehette volna e rendelkezést.¹⁹

A tervezet egyik legsúlyosabban kifogásolható szakasza a 42. §, amely a magyar magánjogban (kissé letompított formában), országos érvénnyel elfogadott «Kauf bricht Miete» elv alkalmazási körét jelentős mértékben korlátozza. Kimondja e §, hogy az ingatlan tulajdonában beállott változás esetén az új tulajdonos — ideértve az árverési vevőt is — a határozott tartamú bérleti szerződést (bárha ez a telekkönyvbe nem volt bejegyezve) nem szüntetheti meg, ha az ingatlan elidegenítése alkalmával a szerződésről tudomást szerzett.

A jelenlegi bírói gyakorlat szerint a vevő, aki szabadkézből vette az ingatlant, a bérleti szerződést akkor is felmondhatja, ha annak határozott tartamáról tudomása volt.²⁰ Árverési vétel esetére pedig törvény biztosítja a vevőnek a felmondási jogot, tekintet nélkül arra, hogy volt-e tudomása a bérleti szerződésről vagy nem. (Vht. 181. §.)

A tervezet kodifikátorai tehát olyan szabályrendeletet kívánnak létrehozni, amely részben az országos szokásjoggal, részben tételes törvénnyel ellenkezik. Ezzel elsősorban a közjog szabályainak súlyos sérelem, mivel közjogunkban Werbőczy óta²¹ napjainkig²² töretlenül áll az a szabály, hogy a statutárius jogalkotás az országos joggal ellenkező szabályokat nem létesíthet. — Nem mentheti e súlyos hibát a Ppé. 102. §-ának az a hasonlóan hibás magyarázata sem, amellyel ezt a törvényhelyet a tervezetet kísérő polgármesteri előterjesztés interpretálja. A Ppé. 102. §-a szerint:

«A törvényhatóságok és a rendezett tanácsú városok szabályrendelettel megállapított lakásbérleti szabályait, amennyiben azokat a belügyi és igazságügyi miniszterek jóváhagyták és a hivatalos lapban közzétették, a lakbérleti ügyek eldöntésénél a bíróságoknak alkalmazniuk kell.»

A polgármesteri előterjesztés, lényegileg az idézett törvényszöveg alapján, arra a konklúzióra jut, hogy «a lakásbérleti szabályrendelet a lakásbérleti jogviszonyt *elvileg az országos magánjogtól eltérően szabályozhatja*, másfelől... a lakásbérleti szabályrendelet jóváhagyására hivatott belügyminiszternek és igazságügyminiszternek *szabad kezük van abban, hogy a lakásbérleti szabályrendeletnek az országos magánjogtól eltérő rendelkezéseit jóváhagyják-e vagy nem.*» Nem érdektelen, hogy az előterjesztés ennek a legalább is merész megállapításnak alátámasztását legfőképpen *egy hatályon kívül helyezett törvényszakasz* (1881 : LIX. 93. §) *miniszteri indokolásában látja.*²³

Helyes értelmezés mellett kétségtelen, hogy a Ppé. idézett rendelkezése az 1869 : IV. tc. 19. §-ával áll összefüggésben, amely szerint «a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben a bíró ítélt.» A törvényhozást a Ppé. 102. §-ának²⁴ megalkotásánál két-

¹⁹ L. Beck Salamon : Érdekeszmétörédek, 10. old., valamint a Bp. T. ott idézett 9147/1915. sz. határozatát : Vincenti, Végrehajtási eljárás 237. old., továbbá a Bp. T. ugyanezen gondolatmenetben mozgó 3856/1916. sz. határozatát Vincenti 235. old. Ezenfelül : C. 403/1901. és 553/1901., Grill Dttár V. 655. és 651. old. Ellenk. : Ko. 1899. III. 27. G. 14. M. 18080. L. Vincenti 234. old.

²⁰ L. Szladits : A magyar magánjog vázlata 1917., 230. old.

²¹ H. K. III. r. 2. cím. 5. §. «Éppúgy a különböző vármegyék... statutu-mokat hozhatnak ugyan ; de az egész ország közönséges végzeményét és a királyi Kúria régi és jóváhagyott szokását, amelyet... a bírásokban követni szokott, soha meg nem sérthetik és velők nem ellenkezhettek.»

²² 1872 : XXXVI. tc. 6. §. : «A szabályrendeletek a törvénnyel s a kormánynak hatályban levő szabályrendeleteivel nem ellenkezhettek...» 1886. évi XXI. tc. 11. §. : «A szabályrendeletek a törvénnyel s a kormánynak hatályban levő szabályrendeleteivel nem ellenkezhettek» stb. E törvényhelyekről a polgármesteri előterjesztés minden közelebbi megokolás nélkül megállapítja, hogy a lakásbérleti szabályrendeletre nem vonatkoznak. Lásd továbbá Kmetty : «A magyar közjog kézikönyve» 1900., 33. old., Balogh Arthur : «A magyar államjog alaptanai», 19. old.

²³ L. Fővárosi Közlöny, 1933. évi 29. szám, 803. old.

²⁴ Illetőleg az 1881 : LIX. tc. 93. §-ának, amely a Ppé. hatálybalépéséig hasonló szabályt tartalmazott.

ségkívül annak felismerése vezette, hogy ha a lakásbérleti szabályrendelet szabályai — két miniszter jóváhagyása után — már átmentek a köztudatba, az érdekelték e szabályok alapulvételével kötöttek szerződéseket stb., akkor az olyan bírói ítélet, amely e szabályrendelet valamely rendelkezését törvényellenesség okából mellőzi, a tényleges életviszonyoknak oly nagyfokú megzavarását vonná maga után, amely sokkal nagyobb hátrányokkal járna, mint ha a szabályrendeletnek valamelyik, az országos joggal ellentétben álló rendelkezése hatályban maradna. (Az ilyen rendelkezés különben is alig valószínű, tekintettel a két miniszter előzetes jóváhagyására.)²⁵

Kétségtelen tehát, hogy a Ppé. 102. §-a nem ad módot Budapest székesfőváros törvényhatóságának arra, hogy — bár csak a főváros területére kiterjedő érvénnyel — megváltoztassa az országos jogot. De e közjogi szemponttól eltekintve: a 42. § idézett rendelkezése gyakorlati okokból sem helyesítható, mivel sok visszaélésnek lehet megalálya és módot nyújt arra, hogy a megszorult ingatlantulajdonos kedvezőtlen feltételű (esetleg fiktív) bérleti szerződésekkel — amelyeket az árverésen, az összes ajánlattevők előtt közhírré tesz — az ingatlan elárverezését egyszersmindkorra meghiúsítsa.²⁶

Új szabályokat állít fel a 43. § a bérleti halála esetére. Ha a bérleti meghal, úgy a határozott, mint a határozatlan tartamú bérszerződés megszűnik. Éves bérleteknél a megszűnés a halálesetet követő bérévnegyed végén, havi bérletnél pedig a halál időpontját követő hónap végén. Adott esetben e határidők túlhosszúak lehetnek, mert ha pl. a bérleti február 6-án hal meg, s a lakás negyedéves felmondás alá esik, akkor még rendes felmondás útján is május 1-re lenne a bérlet megszüntethető, míg a halál folytán csak augusztus 1-én fog megszűnni, s az erre az időre járó bér a hagyaték terheit növeli. A tervezet a bérleti házastársának, egyeneságbeli, valamint taxatív felsorolt egyéb közeli rokonainak, ha ezek a halált közvetlenül megelőzően legalább három hónapon át az elhalt bérlettel együtt laktak, jogot ad arra, hogy a bérleti viszonyban a bérleti helyébe lépjenek. Ezekkel ellenkező kikötésnek csak határozott tartamú szerződés esetén van helye.²⁷ A tervezet tárgyalására kiküldött ad hoc bizottság a bérletben való utódlás jogát meg akarta adni az említett rokonokon kívül a bérleti «vele közös háztartásban élő élettársának» is. Ám a hivatalos tervezet ezt a módosító javaslatot mellőzte, s csak az anyakönyvileg hitelesített kapcsolatoknak juttatja a szóbanforgó előnyt. Ez a rendelkezés nem egyszer fog a gyakorlatban súlyos igazságtalanságra vezetni.

A bérlet jogosulatlan átruházása esetére a 44. § a jelenlegi állapottól eltérő szabályozást tartalmaz. Ma ilyen esetben²⁸ a bérbeadó a jogosulatlan harmadik személy kiköltözését követelheti, s ha ez három nap alatt nem történik meg, a bérletet rögtön hatállyal felmondhatja, de mind e jog csak a tudomására jutástól számított nyolc napig illeti meg. A tervezet az ilyen esetre nem adja meg a bérbeadónak a rögtön hatályú felmondás jogát, viszont feljogosítja arra, hogy azt a harmadik személyt, akire a bérleti az ő hozzájárulása nélkül ruházta át bérleti jogát, *rendőri segítséggel* kilakoltathassa. Ez a jog csak a harmadik személy beköltözésétől számított nyolc napon belül illeti meg a bérbeadót. A rendőrség a kért segítséget a bérbeadó felelősségére, a kérelem jogosságának vizsgálata nélkül szolgáltatja. Ha a kilakoltatás nem történt meg így, rövid úton, a harmadik személy beköltözésétől számított 8 nap alatt, akkor a bérbeadó már csak bíróság útján szorgalmazhatja a jogosulatlanul bentlakó eltávolítását. Ha pedig ezt 30 napon át tűrte a bérleményben, akkor már kilakoltatását többé nem követelheti, hanem közte és a harmadik személy között határozatlan tartamú

bérleti szerződés jön létre. A tervezetnek ez utóbbi rendelkezése meglehetősen homályos mivel a szövegből nem tűnik ki, hogy a «tűrés» 30 napos időtartamát a jogosulatlan beköltözéstől vagy pedig a bérbeadó tudomásszerzésétől kell-e számítani. A grammatikai magyarázat inkább az utóbbi értelmezést támogatja, mivel valaminek tűréséről csak akkor lehet szó, ha az érdekelt fél a tényről, amit tűr, tudomást szerzett.

A másik rendelkezés, amely itt kifogás alá esik: a bérbeadó egyoldalú kérelmére nyújtott rendőri segítség, amelynek alaptalan igénybevétele ellen a tervezet semmilyen garanciát nem nyújt, s így nincs akadálya az ezzel való visszaéléseknek.

(Bef. köv.)

Dr. Marer László.

Transfermoratórium-rendelet alkalmazása zálogleveles kölcsönöknél.

Dollár és angol font névértékű záloglevélkölcsönökön alapuló tartozások behajtása iránt folyamatba tett végrehajtási ügyekben a királyi bíróságok több ízben arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a végrehajtás elrendelése és a végrehajtási jog feljegyzése tárgyában való határozathozatal előtt a 4140/1932. M. E. sz. rendelet értelmében a feleket meg kell hallgatni és ennek eredményéhez képest kell határozatot hozni.

Ezt a bírói gyakorlatot a budapesti kir. Ítéltábla is magáévá tette, sőt legutóbb a kir. Kúria Pk. V. 5407/1932. sz. végzésével szintén erre az álláspontra helyezkedett, úgyhogy a 4140/1932. M. E. sz. rendeletben foglalt meghallgatásnak a záloglevélkölcsönökre való alkalmazása tekintetében felmerült vitát eldöntöttnek kell tekintenünk, annál is inkább, mert a kir. Kúria végzésének a jogi szaklapokban (Jogi Hírlap 1933. évf. 33. sz.) történt ismertetése folytán a kir. Kúria állásfoglalása az ország egész területén egységes, — nézetünk szerint helytelen — bírói gyakorlatot teremtett.

A kúriai végzés indokolása szerint a 4140/1932. M. E. sz. rendeletben foglalt meghallgatást a zálogleveles kölcsönök esetében is alkalmazni kell, mely állásponttal szemben a 4140/1932. M. E. sz. rendeletnek a záloglevélkölcsönök e való alkalmazása nézetünk szerint nem helytálló, mert annak megállapítására, hogy a végrehajtási kérelem nem ütközik-e a külfölddel való fizetési forgalomra vonatkozó jogszabályokba, illetőleg, hogy a Magyar Nemzeti Bank az adósnak adott-e a 4550/1931. M. E. sz. rendelet értelmében a fizetésre halasztást, a zálogleveles kölcsönök után teljesítendő fizetések esetén sincsen szükség.

A 6900/1932. M. E. sz. rendelet szerint ugyanis a zálogleveles kölcsönök annuitásai pengőben fizetendők, a pengőben való fizetést pedig a rendelet nem teszi függővé a Magyar Nemzeti Bank engedélyétől a törlesztéses kölcsönök annuitásainak rendezésénél, hanem erről maga a hivatkozott rendelet intézkedik. Ennélfogva a feleknek arra a körülményre való meghallgatása, hogy a fizetés nem ütközik-e a külfölddel való fizetési forgalomra vonatkozó jogszabályokba, ilyen esetben felesleges és a Nemzeti Bank engedélyére sincsen szükség.

Azonos jogi álláspontból helyesen rendelete el a budapesti kir. Törvényszék a 6900/1931. M. E. sz. rendelet megjelenése óta a záloglevélkölcsönökön alapuló végrehajtást mindössze azzal a hozzáadással, hogy a teljesítés a 6900/1931. M. E. sz. rendelet hatályának tartama alatt csakis annak rendelkezései szerint — tehát csak pengőben — eszközölhető.

A 4140/1932. M. E. sz. rendelet szövegezése hiányosságának kell tulajdonítanunk, hogy a rendelet nem tartalmaz arra vonatkozó tételes intézkedést, hogy törlesztéses kölcsönökön alapuló végrehajtás esetén a felek meghallgatása mellőzendő. A rendelet helyes értelmezésének elkerülése céljából e rendelkezés nézetünk szerint kimondandó lett volna.

Álláspontunk helyességét igazolják a gazdavédelmi rendeletek vonatkozó intézkedései is, amelyek záloglevélkölcsönökön alapuló tartozások esetén a kedvezmények igénybevételét meghatározott szolgáltatásoktól teszik függővé és csak azok részére biztosítják a kedvezményeket, akik minimális fizetési kötelezettségeiket teljesítik.

Ha a 4550/1932. M. E. sz. rendeletben említett halasztás záloglevélkölcsönök esetén is alkalmazást nyerne, az adósok az előírt minimális szolgáltatások helyett a Magyar Nemzeti Banktól

²⁵ Figyelmet érdemelne a szóbanforgó kérdéssel kapcsolatban az a szempont is, amely napjainknak a felhatalmazási törvény szellemétől megromlott közjogi atmoszférájában nyilván elkerülte az illetékesek figyelmét, hogy 1912-ben, a Ppé. megalkotásakor (s még kevésbé 1881-ben, az ez évi LIX. tc. meghozatala idején), az akkori idők kényes közjogi felfogása mellett szóba sem kerülhetett olyan törvény alkotása, amely — bárha csak a lakásbérleti jog terén — a minisztereket a törvényhozás fölé emeli, és módot ad nekik arra, hogy rendelettel jóváhagyjanak olyan jogszabályt, amely az országos magánjogtól eltér. S ha — ami szinte lehetetlennek tetszik — ilyen kivívóan kivételes jogkört akart volna a törvényhozás a miniszterekre ruházni, ezt nyilván megfelelő, határozott formában mondotta volna ki, nem pedig úgy, hogy erre csak egyes törvényhelyek összevetéséből lehessen következtetni. Nem is szólva arról a groteszk magyarázatról, amely a miniszteri jogkörnek a törvényhozás által eszközölt kiterjesztését a miniszteri indokolásból vezeti le.

²⁶ Ez a fedezeti elv alkalmazása folytán különösen könnyű lesz.

²⁷ E rendelkezés részben ellenkezik a jelenlegi szabályrendelet 24. §-ának b) pontjával.

²⁸ Szabályrendelet 24. § ut. bek.

elnyerendő halasztás révén igyekeznének a behajtási eljárást megakasztani, s ennek sikeres igénybevételével olyan kedvezményeket biztosíthatnának maguknak, aminek a 6300/1932. M. E. sz., illetve a 7800/1933. M. E. sz. rendeletek egyáltalában nem adnak. A 4550/1931. M. E. sz. rendelet alapján ugyanis a Nemzeti Bank akár a valutáris nehézségek megszűntéig terjedő időre is megadhatja a halasztást, amelynek határideje ezidő szerint teljesen bizonytalan.

A Magyar Nemzeti Bank gyakorlata eddigelé meghiusította a gazdavédelmi rendeletek jelzett megkerülését, amennyiben törlesztés kölcsönök esetén egyáltalában nem ad halasztást és az e tárgyban előterjesztett kérésekre a következő nyilatkozatot adja:

«A Magyar Nemzeti Bank határozata: A Magyar Nemzeti Bank ezen követelés tekintetében az adósnak a 4550/1931. M. E. sz. rendelet 4. és 5. §-ában szabályozott halasztást nem adta meg és ily halasztást a jövőben sem fog adni. Ezzel a 4140/1932. M. E. sz. rendeletben említett akadályt elhárított-nak tekintjük és ennek folytán az idézett rendeletben előírt meghallgatás szüksége sem forog fenn.

Utalunk az 1290/1933. M. E. sz. rendelet 4. §-ában foglalt rendelkezésre, mely szerint ha az adós a 6900/1931. M. E. sz. rendelet 5. §-ában, továbbá a 6300/1932. M. E. sz. rendelet 37. §-ában, illetve a 450/1933. P. M. sz. rendelet 2. §-ában megszabott kötelezettségét teljesíti, vagyis a követelés ellenértékét pengőben leteszi, — ami nincs a Magyar Nemzeti Bank engedélyéhez kötve, ellene a követelés behajtása céljából bírói eljárást indítani, illetve folytatni nem lehet.»

A Magyar Nemzeti Bank idézett gyakorlata folytán a 4140/1932. M. E. sz. rendeletben említett meghallgatás keresztülvitele amortizációs kölcsönökre vonatkozólag semmiféle gyakorlati célt nem szolgál és csak a bíróságoknak jelent felesleges megterhelést és a végrehajtást szendvedőnek okoz költségtöbbletet. Különösen áll ez olyan esetben, amidőn a végrehajtási cselekmények feloldása az eljárás későbbi szakában történik, amidőn a végrehajtási cselekmények egész sora helyeztetik hatályon kívül és az eljárás elejétől kezdve lesz újból lefolytatandó.

Az említett felsőbbirásági határozat megjelenése óta már eddig is számos esetben terjesztettek elő a végrehajtást szenvedők jogorvoslatokat a kir. Kúria határozatára való hivatkozással, amelyek a kir. Kúria tekintélye folytán az eddigi eljárás megsemmisítését eredményezték, illetve fogják eredményezni.

Az érdekelteknek jogorvoslati úton nem áll módjában a kir. Kúria állásfoglalásának megváltoztatását kieszközölni, tekintettel a két egybehangzó határozat elleni felfolyamodás kizártságára, ami a kérdésnek újból a kir. Kúria elé terjesztését akadályozza.

Ezért indokolt volna, ha kormányzati úton történne e kérdés szabályozása és a transfermoratórium meghosszabbítása tárgyában előreláthatólag megjelenő újabb rendelet tartalmazna útmutatást arra nézve, hogy a 4500/1932. M. E. sz. rendelet alapján adható halasztás helyénvaló-e záloglevélkölcsönök esetében.

Dr. Tálos Endre.

Szemle.

— A védett birtok új kategóriáját állítja fel a gazdamoratórium rendelet. A terhelt birtoknak zárlat és árverés ellen való védelmét már az előző rendelet is elrendelte. Új, hogy a védett birtokra a védelmi idő alatt, tehát két évig, most már újabb jelzálogjogot sem lehet bejegyezni. Ez a hitelezőt követelésének biztosítási lehetőségétől is megfosztja. Nem értjük, mi célja van ennek a túlzott adósvédelemnek. Hiszen védelemnek elég volna annak kimondása, hogy az új zálogjogok csak a követelés biztosítására szolgálnak. Nyílt kérdés, hogy az adós lemondhat-e ezen túlzott védelemről. A 33. §. szerint az adósnak biztosított kedvezményeikről csak előre nem lehet lemondani. Ebből következik, hogy ha a telekkönyvben fel is jegyeztetett a birtok védett minősége, ez nem lehet akadály annak, hogy a tulajdonos új kölcsönt felvegyen és azt bekebeleztesse. Aminek az lesz a követ-

kezménye, hogy a régi hitelezők elveszítik a követelésüket új hitelezők, vagy koholt hitelezők javára. Nem változtat ezen a helyzeten, ha a 4. §-t úgy értelmezzük, hogy az adós erről a kedvezményről nem mondhat le, hanem a telekkönyvben új jelzálogjogot még az ő beleegyezésével sem lehet bejegyezni. A rendelet ugyanis megengedi, hogy az adós bármikor lemondjon birtokának védelméről, amennyiben a védett birtokká nyilvánítás feljegyzésének törlését kérheti. Az adósoknak tehát módjukban lesz a moratórium lejártá előtt válogatni, melyik új vagy régi hitelezőt akarják a telekkönyvbe beengedni. Nem kell mást csinálniok, csak azt, hogy a privilegizált hitelező, vagy maga az adós nyomban a védelmi feljegyzés törlése után kéri a jelzálogjog bekebelezését. Ezekre a lehetőségekre a rendelet tervezői bizonyára nem gondoltak. Meg kell engedni legalább is a követelések előjegyzését.

Sajtóhiba kiigazítás. Dr. Battyka Zoltánnak lapunk 35. számában megjelent «A hitelezők kielégítése a magánalkalmazottak lefoglalt illetményeiből» című cikkébe két értelemzavaró sajtóhiba csúszott be.

A cikkben a 200. oldalon, 2. hasáb, 15. sorban a helyes szöveg:

«mentes rész aránya pontosan $\frac{1}{3} - \frac{2}{3}$ » ($\frac{1}{3} - \frac{1}{3}$ helyett);

a 201. oldalon, 1. hasáb, IV. pont 1. bekezdés 8. sorban a helyes szöveg:

«alól nem mentes részét terheli» (a közölt szövegből a «nem» szócska kimaradt).

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állásukeresőknek 10 fillér.

Apróhirdetések előre fizetendőek.

Központi járásbíróssággal szemben «Tempo» irodában diktálnak, fordítatnak, sokszorosítatnak, másoltatnak. Ügyvéd urak legjobban, legolcsóbban. Koháry—Szalay-u. sarok. Tel: 13-2-12.

578

Express, apró és nagy hirdetéseit Kartárs úr adja fel az Erdős-iroda útján, mert ez az iroda ügyvédeknek az eredeti kiadóhivatali árból 10% engedményt ad. Az Erdős-iroda bármilyen magyarországi vagy külföldi lap részére felvesz hirdetéseket. Apróhirdetéseknél legcélszerűbb, ha telefonon (12-5-58.) adják le a közlendő szöveget. A pontosságáról közismert Erdős József hirdetési irodája, Budapest, VI., Teréz-körút 35. sz. a. van.

577

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

KÉPES HAVI FOLYÓIRAT
Első szám megjelent!

Kérjen mutatványszámot

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 83-6-17.)
Felölös kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-93.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Eltérhet-e a statutum a magánjog szabályaitól? — Dr. Polgár Lajos budapesti ügyvéd: A gazdamoratórium-rendelet hibái és hiányosságai. — Dr. Marer László budapesti ügyvéd: A lakásbérleti szabályrendelet reformja. (III.)
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 40. sz. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXV. 5.

Eltérhet-e a statutum a magánjog szabályaitól?

Budapest székesfőváros lakásbérleti szabályrendeletének tervezete, melyet a közgyűlés múlt héten tárgyalta le, több intézkedést tartalmaz, melyek — amint azt dr. Marer László cikksorozatában részletesen kifejtette (226. l.) — részben az országos szokásjoggal, részben tételes törvénnyel ellenkeznek.

Így különösen a 42. § szakít a «Kauf bricht Miete» elvével és kimondja, hogy az ingatlan tulajdonában beállott változás esetén az új tulajdonos — ideértve az árverési vevőt is — a határozott tartamú bérleti szerződést nem szüntetheti meg, (ha nem is volt az telekkönyvileg biztosítva) ha az ingatlan elidegenítése alkalmával a szerződésről tudomást szerzett.

A tervezet ezen újítása részben a szokásjoggal, sőt részben tételes törvénnyel ellenkezik. (Vht. 181. §)

A polgármesteri előterjesztés indokolása reámutat arra, hogy az 1912 : LIV. tc. 102. §-ában foglalt felhatalmazásból következik, hogy a lakásbérleti szabályrendelet a lakásbérleti jogviszonyt elvileg az országos magánjogtól eltérően szabályozhatja.

E szakasz szövege szószerint a következő: «A törvényhatóságok és a rendezett tanácsú városok szabályrendelettel megállapított lakbérleti szabályait, amennyiben azokat a belügyi és igazságügyi miniszterek jóváhagyták és a hivatalos lapban közzétették, a lakbérleti ügyek eldöntésénél a bíróságoknak alkalmazniok kell.»

Dr. Marer László nem az egyedüli, akinek kétsége támadt, vajjon statutum eltérhet-e az országos szokásjogtól, és hatályon kívül helyezhet-e tételes törvényt?

Még cikkének megjelenése előtt dr. Pap József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke a kamara választmányának tárgyalása során, majd később mint törvényhatósági bizottsági tag a közgyűlésen kifogásolta a szabályrendeletnek az általános magánjogtól eltérő és azzal ellenkező újításait.

A kérdés tisztázása fontos, mert a jogász közvélemény növekvő bizalmatlansággal fogadja a törvényekkel ellenkező, illetve azokat hatályon kívül helyező miniszteri rendeleteket. Elég, ha a legújabb rendeletre, a gazdamoratóriumra mutatunk rá, mely hatályban levő törvényeinkkel össze nem egyeztethető új jogi kategóriát állít fel (védett birtok 2. sk. §§), a gazdák tekintélyes részét gondnokság alá helyezi (14. § 3.), a telekkönyvbe vetett bizalmat szerzett jogok megfosztásával megingatja (27. § 4. pont).

Joggal merül fel tehát a kérdés, lehetséges-e, hogy nemcsak miniszteri rendeletek, hanem már statutumok is hatályon kívül helyezhetik törvényeinket?

Előre kell bocsátanom, hogy a törvényeket hatályon kívül helyező rendeletek hatályosságát csak azon az alapon támadta a kritika, hogy a rendelet a törvényes felhatalmazás határait túllépte. A gazdamoratórium-rendelet az 1931 : XXVI. tc. 2. §-án alapul, amely oly tág felhatalmazást ad, hogy bíróságaink liberális törvénytárgyarázata folytán majdnem minden belefér.

A gazdamoratórium-rendelet tehát célszerűtlen, rossz, de nem törvénytelen.

Kérdés, hogy a törvény nemcsak a minisztériumot, hanem a törvényhatóságot is felhatalmazhatja-e arra, hogy statutummal törvényt hatályon kívül helyezzen, és ha igen, a konkrét esetben van-e ilyen felhatalmazás és a szabályrendelet-tervezet nem lépte-e túl annak határait?

Az első kérdésre igennel kell felelnünk. A Ppé. fentebb idézett 102. §-a felhatalmazza a törvényhatóságokat, hogy lakbérleti szabályokat alkossanak. Ez a felhatalmazás csak úgy érthető, hogy a törvény teljesen szabad kezdet ad a törvényhatóságnak ezen joganyag mikénti szabályozására, tehát a lakásbérlet kérdésében a szabályrendelet eltérhet az általános magánjog szabályaitól.

Hiszen a ma még érvényben levő szabályrendeletben is vannak szabályok, melyek eltérnek az általános magánjogtól.

Mint egyik szembeszökő példát emelem ki, hogy a mai szabályrendelet 2. § szerint az egy évnél hosszabb bérleti idő megállapításának érvényességéhez írásbeli szerződés szükséges. Ez lényeges eltérés az általános szabályoktól, mert magánjogunk (különösen 1909-ben) szerződések érvényességéhez — néhány törvénnyel szabályozott, igen ritka kivételektől eltekintve — írásbeli szerződést nem követelt.

1909-ben, a ma érvényben levő szabályrendelet megalkotásakor, az 1881 : LIX. tc. 93. §-a hatalmazta fel a törvényhatóságokat szabályrendeletek alkotására. De ezen 93. § szószerint egyezik a Ppé. fentebb idézett 102. §-ával.

Ha volna még kétségünk, úgy azt eloszlatja Grosschmid, aki Jogsabálytanában (903. l.) a kérdéshez következőképpen foglal állást: «Másképp állván itt is a dolog az olyan szabályrendeletekre nézve, amelynek a kútfői hatálya külön törvényes megállapításon, másszóval mintegy törvényhozói felhatalmazáson alapszik. Minők jelesül a már említett lakbérleti szabályrendeletek. Itten a felhatalmazásnak a köre, s illetőleg a körnek a miként való értelmezése határoz. Így pl. Budapest főváros lakbér szabályzata szerint (27. §) ¹ a nő szintén felelős azon lakás béréért, melyben férjével együtt lakott. E tétel ellene mond a magyar házassági vagyoni jognak, mely szerint a nő nem felelős férje tartozásáért. „Szintén“, — pontosabban az említett paragrafus azt mondja, hogy „egyetemlegesen“. Mégis alkalmazzuk, mert a dolog természeténél — s illetőleg az okszerű jogrendezés elveinél — fogva a jelen kérdés a lakbérleti ügyek szabályozásának körébe esik, az ezen körbe eső szabályrendeleti szabályokat pedig az 1881 : LIX. tc. szerint — s névszerint a törvénycikkelynek már felolvasott 93. §-a értelmében — a bíróság köteles követni. És mindenestre számbajön az ilyen kérdésekben a szabálynak a rationabilitása is. Nem ugyan elvileg, de ahol a kútfői jelleg és illetőleg hatáskör határvonalai már kétségesek. Például, ha azt mondaná a kérdéses szabályrendelet, hogy az elvált nő is felelős a férje lakbértartozásáért, ezt a bíróság bizonyára nem fogadná el kötelezőnek».

Ha tehát a Grosschmid által felállított határokat (a) lakbérleti ügyek szabályozásának körébe esik, b) rationabilitás) bármily szigorúan vesszük, nem mondhatjuk, hogy a szabályrendelet tervezete e határokat, egyetlen kivételtől eltekintve, melyre alább rámutatok, túllépte volna.

¹ A Jogsabálytan 1909 előtt jelent meg, mikor még a régi szabályrendelet volt hatályban.

Ha a formális határokat a tervezet be is tartotta, más kérdés, helyes-e, hogy alapvető elvi kérdésben tér el az általános magánjog szabályaitól. Ebben a kérdésben ellentét van a tervezet és az indokolás (illetőleg polgármesteri előterjesztés) között. Utóbbi szerint: «Ámbár az előadottak szerint nincs elvi akadálya annak, hogy a lakásbérleti szabályrendelet az országos magánjogtól eltérő szabályokat állapíthasson meg, ilyen eltérések véleményünk szerint mégis csak annyiban engedhetők meg, amennyiben jogintézményeink és jogunk alapvető elveinek sérelmével nem járnak s az eltéréseket, vagy a helyi viszonyok, vagy a bevált eddigi jogállapot fenntartásához fűződő érdekek kellően indokolják.»

Midőn a tervezet a «Kauf bricht Miete» elvét feladja, ez «jogintézményeink és jogunk alapvető elveinek sérelmével» jár.

Ha tehát nem is tartom alaposnak *Marer* közjogi kételyeit, én sem tartom helyesnek, hogy egy statutum csak kísérletképpen, kényszerítő okok nélkül a magánjog egy alapvető elvétől eltérjen.

Sokkal fontosabb és nehezebb kérdéstről van szó, semhogy abban igen alapos előkészítés nélkül dönteni lehetne. Enyhítő körülménynek látszik, hogy a Mjtj. 1522. § is szakít a «vétel bérletet bont» elvvel.

Csakhoggy egyetlen szakaszt nem lehet a Mjtj.-ből a lakbérleti szabályrendeletbe átplántálni. Még akkor sem, ha szó szerint ültetjük át. Még kevésbé, ha csak egy mondatot ragadunk ki belőle, mint ahogy azt a szabályrendelet teszi.

Máris ellentét van a szabályrendelet 42. § és a Mjtj. 1522. § között. Utóbbi szerint a vevőt nemcsak a hosszabb szerződéses idő köti, hanem a szerződések ama része is, mely a törvénynél szigorúbb kötelezettséget ró a bérbeadóra. Ezzel szemben a 42. § csak arról intézkedik, hogy a vevő nem mondhat fel, de nem szabályozza azt a kérdést, hogy a szerződés egyéb feltételei kötik-e vagy sem?

Ellentét van a Mjtj. és a szabályrendelet között annyiban is, hogy utóbbi szerint csak az új tulajdonost köti a bérleti szerződés, de az új hasznélvezőt (Mjtj. 1528. §) nem.²

Folytathatnám, de talán elég ennyi is annak bizonyítására, hogy a statutumnak szabad a magánjogtól eltérni, de nem tanácsos, és ha mégis megteszi, nagyobb körütekintéssel és alaposabb megfontolással kell tennie.

A napilapokból tudjuk, hogy a közgyűlés pár óra alatt mintegy négyszáz módosító indítvány sorsa felett döntött. Ez imponáló teljesítmény, de nem alkalmas módszer annak letárgyalására, hogy magánjogunk egyik alapvető elvétől eltérően szabályozza a statutum a bérleti jog egyik fontos részét. *Dr. Teller Miksa.*

A gazdamoratórium-rendelet hibái és hiányosságai.

Ismét egy gyorstalpaló rendelet...

Alábbi — ugyancsak gyorstalpaló — kritika nem kíván kimerítő lenni, nem is összefogó szándékú — és e mellett a rendelet alapintencióit (az egyoldalú gazdasegítést) ezúttal nem bírálja. Csak azt vizsgálja: mennyiben szolgálja a rendelet kitűzött célját, mennyire érthető és hol látszik hibásnak.

I.

A rendelet a gazdaadósok bizonyos részét elkülöníti a többiek-től és intézkedései által oly kategóriát létesít, amely a gyakorlatban a gazdasági életből ki fog esni. Bizonyos értelemben bélpoklos kategóriát létesít a gazdák sorában.

A rendelet ugyanis a védett birtok minőségéhez olyan következményeket fűz, amelyek folytán az ilyen természetű birtokkal s annak tulajdonosával lehetőleg mindenki el fog zárkózni ügylet-kötéstől.

Ezt a helyzetet elsősorban a rendelet 4. §-a létesíti akkor, amikor megállapítja, hogy addig, ameddig a telekkönyvben a «védett birtok» minőség fel van jegyezve, az ingatlanra magánjogi címen újabb jelzálogjogot bejegyezni nem lehet, — a kivételek a későbbiek értelmében hiányosak és nem egyensúlyozhatják a generális tilalmat.

² A 42. § azon mindenképpen helytelen rendelkezésével, hogy még árverési vevőt is kötelezi a szerződés (ha arról tudott), nem foglalkozom, mert úgy tudom, hogy a közgyűlés a 42. §-nak ezt a részét már törölte.

Egyenesen érthetetlen módon fokozza azután a rendelet 14. §-ának 3. bekezdése, amely lehetetlenné teszi a védett birtoknak újabb pénzkölcsönrel vagy áruhitellel való operálását.

Szinte bizonyos: ez a joghelyzet mindazon előnyöket, amelyeket a rendelet a gazdaadósok számára nyújtani kíván, egyszeriben el is veszi, mert az adóst a gazdasági élet esetlegességeinek menthetetlenül kiszolgáltatja. Az a gazda, aki művelési költségeire, termelvényeinek betakarítására, azok piacradobásának elhalasztására sem pénzkölcsönt, sem áruhitelt igénybe nem vehet, gazdasági önállóságát meg nem őrizheti. Téves az a feltevés, mintha birtokosok, akik a védett birtok minőségre a rendelet szerint igényt tarthatnak, átmenetileg nem tudtak volna rokonságtól, a közsgben levő kereskedőktől stb., stb. hiteleket kapni. Az ilyen hitelnyújtások lehetőségét ássák alá az idézett intézkedések.

II.

Teljesen elhibázottnak látszik a rendelet intencióinak nézőszögéből az a szerkezet, amely a védett birtokká nyilvánítást záros határidő alatt — 1933. november 30-ig — megkérendőnek mondja ki és amely lehetetlenné teszi ezen minőségnek későbbi időben való megszerzését.

Ezen szerkezet a legnagyobb zavarba hozhatja az érdekelteket, mert: kizárólag hitelezőik magatartásától függ, vajjon érdekében áll-e a védett-birtok minőség elérése, vagy nem. Hitelezőik magatartását pedig két évre előre látni nem tudhatják.

Az I. pontban elmondott következmények folytán meggon-dolt gazdák lehetőleg el fogják kerülni a védett birtokká nyilvánítást. Ha azonban a jövő esélyeit lelkiismeretesen számba veszik, úgy tisztában lesznek azzal a veszéllyel is, amelyet magukra vállalnak. A jövőben ugyanis többé nem fogják megszerezhetni ezt a minőséget és így ki lehetnek szolgáltatva tőkeviasszafizetést igénylő hitelezőiknek.

Az egész rendelet figyelmen kívül hagyja azt a szempontot, hogy ha valóban egyoldalúan mezőgazdasági válságban élünk, a tőkeviasszafizetések megkívánását nem csupán a védett birtokkal bíró gazdaadósokkal szemben kellene tilalmazni, hanem minden gazdaadóssal szemben.

III.

A rendelet 4. és 5. §-ai együttes értelmezésükben kétséget hagynak az iránt:

mily tőkeösszeg után tartozik a védett birtokú gazdaadós kamatot fizetni. A hátralékos kamatok hozzáadásával felemelt tőke után, vagy pedig az eredeti tőkeadósság után.

Előbbi esetben a kamatleszállító intézkedés a védett birtokkal bíró gazdák szempontjából esetleg nem kedvezőbb, mint a nem védett birtokú adósok számára. A nem védett birtokú gazdaadós nem fog kamathátralék után kamatot fizetni,

a védett birtokú adós ellenben a fent feltételezett és lehetséges értelmezés szerint kénytelen lesz ezen hátralék után is kamatolni.

Tekintettel pedig arra, hogy a rendelet hatályba lépésének napjáig lejárt és a 4. § 2. bekezdése értelmében az 1932. április hó 1-ig el nem évült kamatok (ezek azok, amelyek a tőkéhez hozzászámítandók), mintegy 4 1/2 évi kamatnak felelnek meg, a megengedett 8%-os kamatláb számításbavételével a kamathátralék egyes esetekben a tőke 36%-át teheti ki. (Oly esetekben fog ez megtörténni, amikor az adós 1929. április óta nem fizetett kamatot, ami elég gyakori.)

Ily adós az eredeti tőke után nem 4%-ot, hanem 5.44%-os kamatot fog fizetni, hiszen minden 100 pengő helyett 136 pengő után fog 4% kamatot fizetni.

IV.

A rendelet 5. §-a a hátralékos adókra vonatkozólag részletfizetési kedvezményt engedélyez. A rendelethely szövege a legnagyobb mértékben homályos és ha az ember nem olvassa el a 14. § 1. pontját, amelyre utalás történik, úgy azt hiheti, hogy az 1933. év végével mutatkozó tőkehátraléki összegnek kiszámításánál figyelmen kívül kell hagyni az 1933. év folyamán történt lerovásokat. Csak a 14. § 1. pontjának konzultálása után lehet arra következtetni, hogy a szövegben használt «előírás» szó az 1933. évre kivetett együttes kezelésben volt közadónak az a része, amely az 1933. év folyamán fizetésekkel fedezve nincs. (Különös szóhasználat!)

V.

A rendelet 9. §-a tartalmazza a végrehajtási korlátozásokat.

A gazdavédelmi rendeletekkel biztosított ú. n. kedvezményeknek a gyakorlati életben való biztosítása az eljárási jog szempontjából eddig sem volt nagyon tisztázott, az új rendelettel pedig még homályosabbá válik.

Egyetlen ponton találunk kivételt:

a védett birtok jelleg feljegyzése következtében az ingatlan haszonvételére vezetendő végrehajtás és az árverés kitűzése körül elmaradhatnak az eddigi jogesetük.

Az ingóságok és a termények, valamint függő termésre vonatkozó korlátozásoknak eljárási jog szempontjából való biztosítása kérdésében már másképpen áll a helyzet.

a) Miután a rendelet 9. §-a nem akadályozza magára az ingatlanra vonatkozó végrehajtás elrendelését, a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet 9. §-a alkalmazható marad és tehát a függő termésnek ingó módjára való összeírása eszközölhető. Ezen összeírás tudvalevőleg olyan jelleget ad a függő termésnek, ami azt elidegeníthetlenné teszi. A rendelet intenciója tehát kifejezetten megghiusul, mert a gazda nem rendelkezhetik terményével.

b) A 6300/1932. sz. rendelet a védett ingóságoknak végrehajtás alá vonása ellenében az eljárás bármely szakában előterjeszhető kifogásolási jogot létesített. (A gyakorlatban nagyon sok vita és ellentétes határozat volt abban a vonatkozásban, vajjon a kifogás csupán a végrehajtási eljárás folyamán, vagy a perben is előterjeszhető-e.) Az új rendelet teljesen megfelelkezik rendelkezni arról, miképpen kényszerítheti ki a gazdaadós a 9. § értelmében meghatározott ingóságainak végrehajtás alól való mentességét.

VI.

A korlátozások alól kivett követelések felsorolása szempontjából már utalás történt arra a különös szempontra, hogy a rendelet életbelépése után pénzkölesönből, vagy áruhitelből eredő követelések nem fognak kivett követelést képezni.

Annak a tendenciának, amely a kivételeket szűkíteni kívánta, ezek áldozatul az ügyvédi, orvosi díjkövetelések is. Ezek az új rendelet értelmében csupán akkor képeznek kivett követelést, ha 1932. március 31-e után keletkeztek. Ez a rendelkezés annál inkább sérelmes, mert a *mezőgazdasági és ipari* munkaviszonyból eredő követeléseket a kivételek között szerepelteti és így ezekkel szemben kifejezetten deklaszálja a szellemi munka és megbízás következtében keletkezett követeléseket.

VII.

A rendelet pénzügyi vonatkozású rendelkezései sorában több nehezen érthető és ezért félreértésekre is okot adó passzust találunk.

A 26. § 1. pontjának a) és b) pontjai a jutalomra jogot adó tőketörlesztési összegeket oly módon írják körül, hogy a szándékolt értelmet felfedezni a rendelet szövege alapján aligha lehet. A kérdés nem elég nagyjelentőségű ahhoz, hogy a félreértések lehetőségét megmagyarázandó lenne. Elégséges utalni a rendeletalkotó szándékának szükséges tisztázatahatalára.

VIII.

A rendelet 27. §-a azután valóban kizárólag hosszadalmas magyarázatok alapján válhatik érthetővé és e mellett egy vonatkozásban jogi szempontból is aggályos.

Az 1. bekezdésnek elolvasása után mindenki csak arra gondolhat, hogy a kataszteri tiszta jövedelem harmincszorosán túl eső hitelintézetit jelzálogtehernek legfeljebb fele fog a tőketörlesztési alaphól kifizettetni.

A 3. bekezdés felvilágosít abban a vonatkozásban, hogy az 1. bekezdés kizárólag az összecszerűségeit kívánta meghatározni és a fizetést rendszerint az előállító hitelező kapja.

A 4. bekezdés azután a megszűnő jelzálogjog ranghelyével való rendelkezéstől tiltja el az adóst és azt mondja, hogy a megüresedő ranghelyen a hátrább álló hitelintézetit követeléseket kell a telekkönyvi rangsor szerint sorozni.

Eltekintve attól, hogy ez a fogalmazás kizárólag sorrendi tárgyalási utasításként hangzik, holott egy rangsornak akkor is jelentősége van, ha nincs szó a követelés behajtásáról, az idézett mondat a legkülönbözőbb kétségeket támaszthatja értelmét illetőleg.

Képzeltető ugyanis olyan eset, hogy az I. helyen álló hitel-

intézetit teher a 27. § értelmében való törlesztés következtében teljesen kifizetést nyert. (Az I. helyen pl. egy aránylag kis bankkölesön szerepel, az ingatlan azonban a kataszteri jövedelem harmincszorosát meghaladóan volt egyéb hitelintézetit követelésekkel terhelve. A ranghely tehát megürült. A telekkönyvben II. helyen egy áruhitelező következik, azután egy újabb hitelintézetit követelés.

Azt akarja mondani a rendelet, hogy a harmadik helyen levő hitelintézetit jelzálogjog átugorja az áruhitelezőt?

Vagy pedig csupán (a későbbi jelzálogoknak) a megürült rangsor folytán előbbre kerülő helyzetét kívánta megállapítani és biztosítani a ranghellyel való rendelkezés megtiltásával? Amely utóbbi értelmezés esetében azonban a példában említett áruhitelezői jelzálogjog is előbbre kerül.

Nem kétséges, hogy a rendelet szándéka tisztázandó. Az első (és a szó szerinti szövegnek megfelelő) értelmezés teljes novumot jelentene a magyar jelzálogjog rendszerében. Törvény alapján való ranghely-utódlás fogalmát eddig nem ismertük. Alig hihető, hogy ez a kérdés a rendelet alkotói által a jogelmélet szempontjából végiggondolást nyert volna.

IX.

A rendelet 28. §-ának van egy olyan intézkedése, amely az általános jogi érzékbe ütközőnek mutatkozik.

Ezen rendelethelynek utolsó bekezdése ugyanis oly joghelyzetet idéz elő, melynek következtében egy hitelintézetit adósnak keze, vagy egyetemleges adóstársa, aki a maga részéről nem védekezhetik a rendelet által felállított korlátokkal, túrni tartozik az általa a hitelintézetnek kifizetett követelés egészének, vagy egy részének könyvadóssággá való átalakítását.

Ha tudjuk, hogy ez a könyvadósság 2 1/2 %-os kamat mellett 20 évi törlesztést jelent, úgy azt kell mondanunk, hogy a rendelet a gazdaadósságok terhének egy részét a véletlenül kezességet vállalt nem gazdákra hárítja.

Ugyanezen szempontból látszik szűkkeblűnek a rendelkezés 31. §-ának azon intézkedése, amely a főadós védettségét nem terjeszti ki a kezes és érdemleges adóstársra, csak annyiban, amennyiben ezen utóbbiak is védett birtokkal vagy ingósággal rendelkeznek.

Dr. Polgár Lajos.

A lakásbérleti szabályrendelet reformja.*

Új alapon szabályozza a tervezet a felmondás kérdését. A fél-éves felmondás határául ipari és kereskedelmi célokra bérelt helyiségeknél az 1500 pengős évi bért jelöli meg (eddig 1200 korona, azaz 1992 P), lakásoknál pedig 2000 pengő a határ (az eddigi 2000 koronával, azaz 2320 pengővel szemben).²⁹

Örvendetes, hogy a tervezet véget vet annak a bizonytalanságnak, amely az albérletbe adott lakásrészek felmondása körül eddig fennállott. A jelenlegi szabályrendelet az albérletek felmondásáról egyáltalán nem tartalmaz intézkedést. A 2222/931. M. E. rendelet pedig — amelynek 17. §-a ezt a kérdést is tárgyalja — csak a kötött forgalmú albérletekre vonatkozik. A tervezet (47. § e) pont) az albérbe adott lakásrészek felmondási idejét 15 napban állapítja meg. A felmondást a hó elsején vagy 15-én kell közölni.

A 47. § c) pontja a kizárólag raktározás céljára bérelt helyiségek és háztelkek *rendes* felmondását a következőképpen szabályozza: a) ha a bérlet *tartama* három hónapnál hosszabb és az évi bér 1500 pengőt meghalad, a felmondási idő félév, ha pedig az évi bér 1500 pengőnél nem több, negyedév; b) ha a bérlet *tartama* három hónapnál rövidebb, a felmondási idő 15 nap. Ez a szabályozás önmagának mond ellent, mivel határozott tartamú bérletekre vonatkozik; ilyen esetben pedig *rendes* felmondásról nem lehet szó, mert a kikötött idő elteltével a bérlet önmagától, felmondás nélkül szűnik meg. Ezáltal nemcsak az a helyzet áll elő, hogy a szabályozás érthetetlen, hanem egyúttal hiányzik a szóbanforgó bérlettípusnál a határozatlan tartamú szerződések *rendes* felmondásának szabályozása.

A tervezet egyik gyakorlati szempontból legnagyobb jelentő-

* Előző közleményeket l. a Jogtudományi Közlöny 1933. október 22-i 38. és október 28-i 39. számaiban.

²⁹ Az utóbbi adat eltér a tervezet eredeti rendelkezésétől, amely szerint a háromszobás és ennél nagyobb lakások — tekintet nélkül a bér összegére — fél-éves felmondás alá estek. A törvényhatósági közgyűlés azonban a fent közölt szabályozást fogadta el.

ségű és minden tekintetben helyeslésre méltó újítása a rendes felmondásnak a 48. §-ban foglalt korlátozása az ipari és kereskedelmi célra éves bérletként bérelt helyiségeknél. Ha az ilyen bérlet határozatlan időre szól és a bérleti viszony ugyanazon felek (vagy jogutódai) között már *legalább tíz év óta* áll fenn, akkor a *bérbeadó részéről* a rendes felmondás ideje egy év, ha a bér 4000 pengőnél kevesebb, és $1\frac{1}{2}$ év, ha a bér 4000 pengő vagy ennél több.³⁰ Ez a szabályozás kellőképpen értékeli azt a különösen nagy gazdasági jelentőséget, amelyet a kereskedelmi és ipari vállalkozás számára az üzlet vagy iroda közismertté vált helye képvisel s megfelelő időt enged arra, hogy a bérbeadó felmondása esetén a vállalat a készülő telepváltoztatást vevőkörében közhírré tehesse. Ez a helyes és méltányos rendelkezés közvetve arra is hivatva lesz, hogy a kereskedelmi és ipari vállalatokat védelemben részesítse a jogosulatlan bérigényekkel szemben. Célszerű lett volna azonban e fontos rendelkezésnek még nagyobb súlyt adni az ellenkező megállapodás kizárása vagy megszorítása³¹ által.

A jelenlegi szabályrendelet (26. §) szerint a bérbeadó a beköltözést és a bér emelését követő egy éven belüli időre nem mondhat fel. Ezt a szabályt a tervezet is fenntartja. (Havi bérleteknél egy hónapra zárja ki a felmondást.)

A 48. § 6. bekezdése azonban megengedi, hogy a bérbeadó a beköltözést vagy a bér emelését követő egy éven belül felmondjon, «ha a bérlő ellen kényszeregyességi eljárást rendeltek el és annak folyamán bíróilag jóváhagyott egyesség létre nem jött». Lehetséges, hogy az adós a kényszeregyességi eljárás megindítása után valamennyi hitelezőjével magánegyességet köt, amely szerint ezeket azonnal, készpénzzel elégíti ki; ennek megtörténte után pedig a kényszeregyességi eljárás megindítása iránti kérvényét valamennyi hitelező beleegyezésével³² visszavonja. Az eljárás folyamán tehát bíróilag jóváhagyott egyesség nem jött létre, viszont az adós vagyoni helyzete rendezettebbé vált. És ennek ellenére a bérbeadónak joga nyílik ahhoz, hogy a bérletet olyan időben mondja fel, amikor ezt egyébként nem tehetné meg. A tervezet itt nyilván csak arról az esetről kívánt rendelkezni, amikor az egyesség megghiúsult; a helytelen szövegezés azonban a rendelkezést más esetre is kiterjesztette.

Gyakorlati szempontból igen jelentős újítás az, hogy felmondani *csak írásbeli közléssel lehet* (53. § 1. bek.). Már fentebb kifogásoltuk a túlzott írásbeliséget. De különösen a felmondás az a terület, amelyen rendkívüli nehézségekkel jár az írásbeli forma kötelezővé tétele. Még nincs egy évtizede annak, hogy hasonló rendelkezés bukását tapasztalhattuk éppen a felmondás körében. A kereskedősegek és ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselőinek szolgálati viszonyait szabályozó 1910/920. M. E. rendelet 2. §-a szintén kötelezővé tette a felmondásnál az írásbeli formát. A gyakorlat azonban azt mutatta, hogy ezt a szabályt az életbe nem lehet átvinni s a judikatúrának két irányban is át kellett törnie a kategorikusan elrendelt írásbeliséget. A bírói gyakorlat kimondta ugyanis, hogy a rendes felmondás szóbeli közlés esetén is érvényes, ha azt a fél, akihez intézték, elfogadta; másrészt pedig a kötelező írásbeli felmondás szabályát (nyilvánvaló ellentétben a rendelet szövegével) úgy értelmezi, hogy az a rögtöni hatályú felmondásra nem terjed ki.³³

Az ilyen eset, amikor a bírói gyakorlatnak tudatosan hibás interpretációval kell jóvátennie az írott kútfő tarthatatlan rendelkezését, sem az írott jog, sem az igazságszolgáltatás tekintélyének nem használ. Súlyos hiba tehát, ha a tervezet ugyanezt a helyzetet újra felidézi a bérleti jogviszony terén. Pedig itt még sokkal több nehézségre számíthatunk az írásbeli formával kapcsolatban, mert alig férhet kétség ahhoz, hogy a kereskedősegek és a kereskedelmi és ipari tisztviselők átlagos értelmi színvonala sokkal magasabb, mint a bérlőké, akiknek jórésze a legalacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozik (nem is szólva az albérlőkről, akiket szintén nem vett ki a tervezet a kötelező írásbeli felmondás szabálya alól.)

Különösen helytelen a kötelező írásbeli forma kiterjesztése a rögtöni hatályú felmondásra.³⁴ Az ilyen felmondás célja az, hogy valamely különlegesen súlyos sérelem folytán a bérleti viszony a lehető leggyorsabban megszűnjék. Az 51. § szerint a rögtöni hatályú felmondás «*az annak közlését követő nap déli 12 órájára, vagy a felmondó fél által a felmondásban meghatározott későbbi időpontra szólhat*». Ha a felmondólevelet bármely okból nem sikerül a bérbeadónak személyesen átadni (amikor a felmondás *közlése* nyomban hatályossá válnék), akkor az írásbeli közlésnek a tervezet 11. §-ában foglalt nehézkes szabályai lesznek irányadók. Ezek szerint a helybeli lakos címére postán elküldött rögtöni hatályú felmondás *közlése* csak a feladást követő 48 óra elteltével lesz hatályos. Ez azonban még *csak a közlés hatályosságát jelenti*, maga a felmondás csak a 48 óra elteltét követő nap déli 12 órájára szólhat. Ha pedig a bérbeadó vidéken, vagy éppen külföldön lakik, akkor a *közlés* csak azon a napon válik hatályossá, amelyen a levél «rendes körülmények között a címzetthez érkezik» (11. § 3. bek.). A felmondás pedig legkorábban az ezután következő nap déli 12 órájára szólhat. Elképzelhetően kellemetlen helyzetbe hozhatja e szabályozás pl. azt a bérlőt, aki azért kénytelen felmondani, mert az épületen folyó ráépítési munkálatok a bérlemény használhatóságát kizárják (35. §) vagy a bérbeadót, ha a bérlő távollétében, ennek a lakásban maradt családtagja vagy alkalmazottja a bérleményt a többi bérlők személy- és vagyonbiztonságát veszélyeztető módon használja (32. §). Ha ilyen esetben az a fél, akinek a felmondás szól, pl. Argentínában lakik, vagy huzamosabban ott tartózkodik, a nélkül, hogy itthon házgondnokot alkalmazott volna, a *rögtöni* hatályú felmondás *közlése* csak három hét múlva lesz hatályos (rendszerint ennyi idő alatt érkezik a levél Argentínába) és így a felmondás csak a három hét lejártát követő nap déli 12 órájára szólhat.

Látnivaló, hogy e rendelkezések folytán a rögtöni hatályú felmondás rögtönös jellege meglehetősen elmosódik.³⁵ Sokkal célszerűbb lett volna fenntartani a jelenlegi szabályrendelet 32. §-át, amely szerint a rögtöni hatályú felmondás nem a közlést, hanem a felmondást követő napra szólhat, ami minden körülmények között biztosítja azt, hogy ez a felmondás tényleg rögtönös legyen.

A tervezet 32. §-ának igen helyes intézkedése az, hogy ha a bérbeadó az egyik bérlő kívánságára mondott fel rögtöni hatályúval a másiknak és a bíróság a felmondás érvényességét nem állapítja meg, úgy a felmondást követelő bérlő tartozik a bérbeadónak a perköltséget megtéríteni.

A rögtöni hatályú felmondás jogával csak az ok tudomásra jutásától számított 15 nap alatt lehet élni.

A tervezetből kimaradtak az átmeneti intézkedések, amelyek rendeznék azt a kérdést, hogy az életbelépés előtt létrejött megállapodások, nyilatkozatok és egyéb tények elbírálása milyen szabályok alapján történik.

* * *

A fentiekben igyekeztünk képet nyújtani a lakásbérleti szabályrendelet tervezetének azokról a legfontosabb intézkedéseiről, amelyek a jelenlegi állapottól eltérnek. A tervezet helyes célkitűzéssel terjeszkedik ki olyan területekre, amelyeknek szabályrendeleti úton való rendezése a mai élet viszonyai közepette alig nélkülözhető és sokhelyütt sikerrel törekszik végetvetni a jogbizonytalanságnak olyan kérdésekben, amelyekről ma írott kútfő nem rendelkezik. Ámde nem egy helyen hibás módon közelíti meg a kitűzött célt s ennek elérését sokszor a helytelen szövegezés gátolja meg. Míg e közlemények sajtó alatt voltak, a székesfőváros törvényhatósági közgyűlése a fentebb ismertetett hibák közül többet kiküszöbölt, de értesülésünk szerint a közgyűlés által elfogadott szöveg is több irányban kifogásolható. Reméljük, hogy a belügyi és igazságügyminiszteri jóváhagyás kettős rostján ezek a rendelkezések is ki fognak hullani.

Dr. Marer László.

³⁰ Ezek a hosszabb felmondási idők az ingatlan árverési vevőjét nem kötik.
³¹ Például oly módon, hogy az ellenkező megállapodás csak az épület lebontása esetére érvényes.

³² K. e. rendelet 5. §.

³³ Kéler—Straub: A szolgálati jogviszony I. köt. 147. eset.

³⁴ A tervezet ugyanis nem tesz kivételt a rögtöni hatályú felmondás tekintetében, s így a kötelező írásbeli forma erre is kiterjed.

³⁵ Nagy fogyatékosága a tervezetnek, hogy nem kötelezi a külföldön lakó bérbeadót arra, hogy belföldön lakó házkezelőt nevezzen. Ez a rendelkezés szükségsszerű kiegészítője lett volna a 11. § körülményes közlési szabályainak.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Bírói függetlenség és nyugdíjnovella. — *Dr. Löw Loránt* budapesti ügyvéd: Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről. (IV.) — *Dr. Nádas László* ny. pénzügymin. tanácsos, ügyvéd: Az új német, lengyel és csehszlovák karteltörvények. — *Dr. Borsodi Miklós* budapesti ügyvéd: Felfüggeszthető-e a végrehajtás tartásperben perújítás esetén? — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 41. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 9.

Bírói függetlenség és nyugdíjnovella.

A bírói függetlenség nem a bíró személyes kiváltsága, hanem a magyar alkotmány feltéve őrzött palládiuma, az igazságszolgáltatás pártatlanságának és megbízhatóságának biztosítója, és a jogállam egyik támasztó pillére.

A magyar bírói kar a személyének is nyújtott intézményes védelemmel soha vissza nem élt, sőt nehéz időkben a bírói szék volt az a szilárd szikla, amelyről a szenvedélyek és indulatok hullámai erőtlenül visszaverődtek.

Azok a klasszikus szabályok, amelyekkel az 1869: IV. tc. a bírói függetlenséget körülbástyázta, annyira áthatották a köztudatot, hogy midőn az 1886. évi közigazgatási reform hirhelt 57. §-a a bíróságokat a főispán felügyelete alá akarta helyezni, a bírói függetlenség ellen intézett ez a támadás a közvélemény olyan osztatlan felháborodását váltotta ki, hogy az akkor hatalma tetőpontján álló Tisza Kálmán kénytelen volt ezt a tervet elejteni.

Újabban azonban, sajnos, bizonyos bíróellenes hangulatot tapasztalunk. Ennek megnyilvánulásaképpen azokat az anyagi kedvezményeket, amelyeket az 1920: XX. tc.-be iktatott bírói státusztörvény a bírói függetlenség érdekében és a mellékkereset eltiltásának ellenértéke fejében nyújtott, fokozatosan lefaragták. A fizetés- és nyugdíjredukcióknak az 1869: IV. tc. 5. §-ával ellentétesen a bíróságokra kiterjesztése pedig megrendítette a bírák anyagi helyzetét, és a maguk és családjuk jövője tekintetében súlyos gondokat háritott rájuk; mert koruk előrehaladásával az anyagi hátrányokkal járó nyugdíjaztatástól való félelem állandó aggodalommal járó és függetlenségüket erősen befolyásoló lelkiállapotban tartja őket.

Anyagi függetlenségének ezt a csorbítását a magyar bírói kar a súlyos pénzügyi helyzetre tekintettel zokszó nélkül, hazafias áldozatkészséggel viselte el.

Most azonban a nyugdíjnovella-törvényjavaslatnak * 7. §-a a bírói függetlenség anyagi tartalmának olyan csorbítását tervezi, amellyel szemben nem hallgathatjuk el komoly alkotmányjogi aggályainkat.

Mostani jogunk szerint a bírót az 1871: VIII. tc. 20. és 21. §-aiban felsorolt fegyelmi vétségek miatt a cselekmény súlyosságához képest hivatalvesztéssel is lehet büntetni (22. § d), amit az 1912: VII. tc. 8. §-a akként enyhített, hogy a fegyelmi bíróság magának a bírónak, vagy csak ellátásra jogosult hozzátartozóinak nyugdíjra vagy ellátásra való igényeit meghagyhatja. Az 1871: IX. tc. 6. §-a szerint pedig a bíró 70-ik, illetőleg most már az alsó és középfokú bíróságoknál 65-ik évének betöltése előtt hivatalból csak akkor helyezhető nyugalmomba, ha testi vagy szellemi fogyatkozás

miatt hivatalos kötelességei teljesítésére végképpen képtelenné vált, vagy ha az általa elfoglalt állomást a törvény megszüntette.

A bírói függetlenséget és a közszolgálat érdekeit egyaránt megvédő ezzel a törvényes állapottal szemben a javaslat a kényszer-nyugdíjazásnak, illetőleg végkielégítéssel való elbocsátásnak új lehetőségét nyitja meg arra az esetre, ha a bíró *«a hivatalával járó feladat kifogástalan elvégzéséhez szükséges szakképzettség, szorgalom, vagy a minősítésben is kifejezésre jutó egyéb fontos kellékek hiánya miatt szolgálatát a megkívánt mértékben nem látja el»*.

Ez a módosítás mindenekelőtt súlyos megbélyegzése a bírói karnak, mert alkalmas annak a hitnek a felkeltésére, hogy ez a szigorítás azért szükséges, mert gyakori volt az az eset, hogy a bíró nem látja el szolgálatát a «megkívánt mértékben».

Másrészt nem szabad elfelejteni, hogy a nyugdíjazás — különösen a javaslat által tervezett alakban — még a teljes szolgálati idővel rendelkező bíróra nézve is súlyos anyagi hátrányokkal jár, és ekként nemcsak a közszolgálatból való eltávolítást jelenti, hanem pénzbüntetésszámba is megy.

Szó sincs arról, hogy védeni kívánnánk a tudatlan, képtelen vagy hanyag bírót. De az a meggyőződésünk, hogy vele szemben a közszolgálat érdekeit védő elegendő fegyvert nyújtanak tételes törvényeink, mert ha a bíró képzettség, ítélőképeség, vagy felfogás dolgában olyan fogyatékosságokat árul el, amelyek őt a bírói tiszt viselésére *alkalmatlanná* teszik, az 1871: IX. tc. 6. §-a értelmében a fegyelmi bíróság ítélete alapján most is nyugdíjazható, ha pedig szorgalmának hiányával, hanyagságával hivatali kötelességeit vétkenesen megszegi, most sincs akadálya annak, hogy az 1871: VIII. tc. 20. § a) pontja alapján akár hivatalvesztéssel is sujtassék.

A javaslat azonban tovább megy. Nyugdíjba akarja küldeni azt a bírót, akinek munkájával a felügyeleti hatóság nincs megelégedve.

A javaslat szerint az igazságügyminiszter felhívására meg kell indítani a végelbánás alá vonás céljából az 1871: IX. tc.-ben előírt fegyelmi eljárást, ha a bíró működését a felügyeleti hatóság nem tartja a «megkívánt mértékben» megfelelőnek.

Honnan jut a felügyeleti hatóság erre a megállapításra? Két forrása lehet: a statisztika és a minősítés.

A statisztika számokban tünteti fel a bíró tevékenységét, és a felügyeleti hatóság a nagy számok törvénye alapján bizonyos normáltevékenységi átlagot határoz meg, amelyet az adminisztráció serkentésekkel fokozni is igyekszik, és amelynek el nem érése már a szorgalom hiányára látszik mutatni. Aki tehát nem mutat fel elég ítéletet, vagy kevesebbet mutat fel, mint a kollégája, nem szorgalmas és végelbánás alá vonandó.

Márpedig a valódi szorgalom megállapítására a statisztika csak nagyon óvatosan alkalmazható. Ha a bíróság vezetője a képzettség, nagyobb munkaerejű bírónak állandóan nagyobb pereket oszt ki, a dolog természeténél fogva nem lesz képes olyan számbeli eredményt felmutatni, mint a könnyebb és kis ügyekkel foglalkoztatott másik bíró, és a felügyeleti hatóság mégis prima facie a szorgalom hiányát fogja nála feltételezni. Arról nem is szólva, hogy ha a bíróság vezetője nem vet számot a bíró fizikumával és a gyenge testalkatú vagy beteges bírót nagy és nehéz perekkel túlságosan megterheli, maga teszi lehetetlenné, hogy képességeinek megfelelő ítéleti eredményt mutasson fel. Így a kiváló bíró is könnyen kaphat szorgalomból rossz minősítést, és ezt támogatni

* «A közszolgálati alkalmazottaknak és a honvédség tagjainak, valamint ezek hozzátartozóinak ellátását szabályozó rendelkezések módosításáról» szóló 622. sz. törvényjavaslat.

fogják a statisztika adatai is. Ez pedig azt a veszélyt rejtí magában, hogy a kényszernyugdíjazás Damokles kardja alatt álló bírót a szorgalmából várható rossz minősítéstől való aggodalom *arra csábíthatja, hogy az ügyeket gyorsan, de felületesen intézze el, csakhogy szorgalmát nagyobb számszerű eredmény kimutatásával dokumentálja.*

Még súlyosabb a helyzet a többi kellék tekintetében. Tudjuk, hogy a bírót szakképzettségre, ítélőképességre, felfogásra és szorgalomra, tehát éppen azokra a kvalitásokra nézve minősítik, amelyek hiányossága miatt az eljárást meg lehet, esetleg meg kell ellene indítani.

Ezt a minősítést a hivatali főnök adja, tehát az elsőbíróságnál a járásbíró vagy törvényszék elnöke, nyilatkozik rá a kir. ítélőtábla elnöki tanácsa és elnöke, ítélőtáblai bírónál a kir. Kúria elnöki tanácsa. A felsőbbbíróóságok az egyes bírák működését munkáikból megismerhetik, de annyira nem tudják áttekinteni az összes bírák tevékenységét, hogy a minősítés szempontjából valamennyit meg tudják ítélni; csak a legkiválóbbak és a leggyengébbek tűnnek fel.

Az egyesbírói eljárás térhódítása és a szóbeliség folytán az egyes tanácsoknak egymástól való függetlensége még a járásbíróság és a törvényszék elnökére nézve is fizikailag lehetetlenné teszi, hogy bírósága minden tagjának képességeit közvetlen és személyes tapasztalatból alaposan megismerje. Gondoljunk csak a monstruózus nagyságúra dagadt budapesti törvényszékre és központi járásbíróságra. Az elnök a legjobb esetben az egyes tanácselnökök bemonddása alapján képes minősíteni. Az ilyen minősítés beválhat a kinevezéseknél, de olyan életbevágó kérdésnél, minő a kényszernyugdíjazás, veszedelmes alap. Ha ez a labilis alapú minősítés a hivatalfőnöktől függ, és ha a bíró ellen tisztán a minősítése alapján meg lehet indítani a végelbánás alá vonási eljárást: szemmel látható ennek a veszélye a bírói függetlenségre, mert a *nyugdíjazás anyagi hátrányai arra csábíthatják a bírót, hogy véleményével feletteseinek véleményéhez alkalmazkodjék és azoknak kedvében járjon.* Már pedig a bírói függetlenség bástyáin ütünk rést azzal, hogy a bírót olyan lelkiállapotba hozzuk, amely meggyőződésének szabad kialakulását befolyásolhatja.

Ezzel szemben azt lehetne felhozni, hogy a javaslat az 1871 : IX. tc. 7—10. §-ának eljárási garanciáit nyújtja, azaz a végelbánás alá vonást csak az illetékes fegyelmi bíróság mondhatja ki. Az eljárási szabályok azonban nem biztosítékok akkor, ha a bírói függetlenségen az anyagi jogszabályok ütnek csorbát. Hogy triviális hasonlattal éljünk, hiába valók volnának a legkitűnőbb eljárási szabályok, ha pl. az anyagi fegyelmi jog hivatalvesztéssel sújtaná azt a bírót, aki polgári perben az államkincstárt el merné marasztalni.

A javaslat anyagi jogi szabálya, hogy t. i. a bíró hivatalból végelbánás alá vonandó, ha «a hivatalával járó feladat kifogástalan elvégzéséhez szükséges» minősítési kellékek hiánya miatt «szolgálatát a megkívánt mértékben nem látja el»: rendkívül labilis, és nem ad megfelelő mértéket. A fegyelmi bíróságra bízva annak megállapítását, vajjon fennforognak-e azok a hiányok, melyek miatt a bíró szolgálatát nem látja el «a megkívánt mértékben». Lényegileg tehát a fegyelmi bíróság fogja a minősítést felülvizsgálni. Erre az 1871 : IX. tc. 7—10. §-aiban előírt eljárás aligha lesz alkalmas, mert legfeljebb a szorgalom és elért számbeli eredmény volnának olyan tényezők, amelyeket a fegyelmi bíróság vizsgálat és mérlegelés tárgyává tehetne; de a szakképzettségnek, az ítélőképességnek, a felfogásnak, szóval a többi minősítési kelléknek a javaslat előírta módon való vizsgálata a fegyelmi eljárás keretében már nehezen képzelhető el. Hogyan fogja akár a kiküldött vizsgálóbiztos (8. §), akár a fegyelmi bíróság (9. §) kideríteni azt, hogy milyen a bíró szakképzettsége, ítélőképessége, felfogása? Vajjon új bírói és ügyvédi vizsgát tétet vagy jogeseteket oldat meg vele, vagy psychoanalitikai módon kutatja, milyen szellemi ingerekre reagál és ekként minő gyors a felfogása? Az 1871 : IX. tc. 6. §-ának esetében rendelkezésre áll a bíróságnak a szakértői vélemény, a javaslat szerinti eljárásban azonban ő maga a szakértő; de véleményének megalkotása a legnagyobb nehézségbe ütközik, mert a vizsgálat módszere nem alkalmas bírói eljárásra. A fegyelmi bíróság tehát vagy elfogadja majd a hivatalos minősítést, és akkor a fegyelmi eljárásnak nincs célja és garanciája, vagy bizonyíték híján nem látja fennforogni a nyugdíjazás feltételeit, és akkor a javaslat nem ért célt.

A javaslat a bírót mindenesetre megszegyenítő és hivatali tekintélyét aláásó zaklatásnak teszi ki, amely végzetes, ha a bíró

védekezése nem sikerül; a felmentés pedig nem öregbítené az igazságügyi felügyeleti hatóságok tekintélyét.

A javaslat anyagi jogi rendelkezései tehát súlyosan veszélyeztetik a bírói függetlenségnek féltve őrzött kincsét; és a veszély elhárítására a fegyelmi eljárás nem alkalmas.

A javaslat 7. §-ára az igazságszolgáltatás javítása szempontjából sincs szükség, viszont a törvényjavaslat azt a célkitűzést sem szolgálja, hogy az 1932 : XXVI. tc. utasítására a nyugdíjterhet csökkentse, hiszen a nyugdíjazás forszírozása nem csökkenti, hanem emeli az ország nyugdíjterhét. A bírói függetlenséget sértő rendelkezés tehát a javaslat céljának veszélyeztetése nélkül bátran elhagyható.

Az 57. számú polgári jogegységi döntvényről.*

Az 561. számú elvi jelentőségű határozat már világosan ingatlan hagyatékról szól. Abban a kir. Kúria a felebbezési bíróság azon ítéletének megváltoztatásával, amely az országbírói értekezlet 21. §-ára hivatkozással ingatlanokra nézve a fekvési hely jogát mondta ki alkalmazandónak, indokainál fogva helybenhagyta az I. bíróság határozatát, amelyben pedig azt olvashatjuk, hogy «az állandóan követett bírói gyakorlat szerint az örökösödési igények a hagyatékhely-fekvésére való tekintet nélkül azon jogszabályok szerint bírálendók meg, melyek az örökhagyó utolsó rendes lakhelyén hatályban vannak».

Az 561. számú elvi határozattal eldöntött esetben az ingatlanok az osztrák polgári törvénykönyv hatályának területén fekszenek, az örökhagyó utolsó rendes lakhelye pedig a magyar magánjog területén volt. A döntés tehát csakugyan a belső jogterületek közötti (interterritoriális) viszonyra vonatkozott, amit a jogegységi döntvény kiemel a nélkül, hogy ehhez konzekvenciákat fűzne. Ugyanezt mondja ki a jogegységi döntvény a 212. számú határozatról, ezt azonban nem látom kétségen kívül állónak. Ebben az esetben u. i. horvátországi illetőségű magyar honos örökhagyóról és Magyarország területén lévő ingó hagyatékról volt szó. Az ítélet indokolása bevezető soraiban foglalkozik is a kérdéssel és azt mondja ki, hogy a horvátországi illetőségű magyar honos magánjogi szempontból külföldinek tekintendő. Az ítélkező tanács tehát nem interterritoriális, hanem internacionális problémát látott fennforogni, véleményem szerint helyesen. A két problémakör közötti határvonalat szabad talán abban látni, hogy a különböző magánjogok uralma alatt álló területek alkotmányjoguk szerint közös magánjogi törvényhozás alatt állanak-e vagy sem. A Trianon előtti Magyarország területe Horvát-Szlavon-Dalmátországek nélkül kétségtelenül egységes magánjogi törvényhozás alatt állott, jöllehet a történelmi fejlődés eredményeképpen a magánjog nem volt egységesen szabályozva, hanem a helyi statutumoktól eltekintve, a magyar magánjog területei váltakoztak az osztrák polgári törvénykönyv területeivel.

Az 1868 : XXX. tc. 6—10. §-a értelmében a magánjogi törvényhozás nem volt a magyar és horvát-szlavon-dalmát kapcsolatban közös ügy, míg pl. a kereskedelmi, váltó- és bányajog tudvalóval közös ügy volt. Helyesen mondta ki tehát a 212. számú elvi határozat, hogy a horvátországi illetőségű magyar honosok Magyarországon *magánjogi szempontból* külföldieknek tekintendők és éppoly helyesen mondhatta volna ki viszont azt, hogy kereskedelmi, váltó- és bányajogi szempontból nem tekinthetők külföldieknek. Ebből azonban következik az is, hogy a magánjogi szabályok collisiója egyfelől Magyarország, másfelől Horvát-Szlavon-Dalmátországek között nem interterritoriális, hanem internacionális collisio volt.

Az idézett helyen ismertetett többi (a határozattárba fel nem vett) négy ítélet közül területközi collisiót három, t. i. a 432/1905., a 2306/1914. és a P. I. 5879/1917. számú, világosan nemzetközi (német birodalmi vonatkozású) collisiót a 3746/1912. számú ítélet bírált el. Közülük kettő, t. i. a 432/1905. és a 2306/1914. számú ingatlan hagyatéokra, a másik kettő : a 3746/1912. és a P. I. 5879. számú ingó hagyatéokra vonatkozik.

Érdekes kombináció mutatkozik abban, hogy a területközi collisioiban ingatlan hagyatékat tárgyzó 432/1905. számú és a

* Bef. közl. — Az előbbi közleményeket lásd a 34., 35. és 39. számban.

nemzetközi collisióban ingó hagyatékot tárgyzó 3746/1912. számú ítéletek (az előbbi a Dt. 4. f. IV. 124. sz. a. 193. oldalon, az utóbbi a M. Dt. VII. 66. sz. a. 98. oldalon közölve) a *statutum personale* alkalmazását majdnem szószerint azonos szöveggel okolják meg, t. i. azzal, hogy «az öröklési igények csak egységes törvények szerint» bírálendók el, vagy mint az utóbbi ítélet mondja, «az öröklés kérdését az egész hagyatékra egységesen, ugyanazon jogszabályok alapján kell rendezni». Ezzel az igazán elvi élű megokolással a magyar felsőbbírói gyakorlat azt az álláspontot foglalta el, amelyet a nemzetközi magánjog irodalma Savigny, Eichhorn és Waechter óta majdnem egyhangúan képvisel, éspedig egyfelől abból az inkább elméleti megfontolásból, hogy az örökös az örökhagyó személyének helyébe lép (*successio in personam*), másfelől abból a gyakorlati szempontból, hogy egy és ugyanazon örökhagyó után maradt hagyaték ingó és ingatlan részének más-más törvény alá helyezése a gyakorlatban bonyodalmakra vezethet.¹ Ennek az indokolásnak elvi éléből alapot merítetek arra is, hogy tudatosnak és megfontolt-nak tekintsem a 212. számú elvi határozat indokolásának azt az állásfoglalását, amely, bár az eldöntött konkrét esetben csupán ingó hagyatékról volt szó, a jogszabályt ingó és ingatlan közötti megkülönböztetés nélkül mindennemű hagyatékra egyaránt a személyes jog alkalmazásának elismerésével állítja fel.

A jogi kérdés ilyen állása mellett véleményem szerint a jogegységi döntés indokolásának nem lett volna szabad a Kúriának egyetlen határozatára szorítkoznia, pusztán azért, mert az időrendben az utolsó, hanem mérlegelnie kellett volna a kérdés dogmatörténetét a mi joggyakorlatunkban. Ez a mérlegelés pedig kb. a következő megfontolásokra vezethetett volna:

Ha a magyar nemzetközi magánjog a *lex rei sitae* és a *statutum personale* között választ, ez annyit jelent, hogy bele kell törődnie abba, hogy vagy a magyar állam területén fekvő ingatlanokat, vagy a magyar államkapcsolatba tartozó személyeket rendeli alá adott esetben az idegen öröklési jognak. Ha pedig így van feltéve a kérdés, véleményem szerint nem lehet kétséges, hogy elsősorban a magyar államkapcsolatban lévő személyek azok, akikre nézve a magyar örökjog uralma fenntartandó, akkor is, ha az öröklés tárgya külföldi ingatlan. Ha a mi jogérzetünk megütözik azon, hogy az egyik házastárs vagyona akkor is, ha az ági eredetű, a másik házastársra és annak családjára szálljon át, ami ellen az országbírói értekezlet tanácskozásai óta napjainkig az egymást követő jogásznemzedékek legjobbjai olyan szenvedélyesen szólaltak fel, akkor ez a családi kapcsolat, érzésem szerint, csak addig érdekel minket, amíg magyar családokról van szó. Ha egy külföldi Magyarországon járván, itt ingatlant vásárol, akkor ennek az ingatlannak sorsa és az, hogy azt a második vagy harmadik generáció mint öröklött vagyont az ágra örökíti-e, vagy a házastársra, a magyar törvényhozót nem igen érdekelteti. Közömbös lehet számunkra, hogy ha a külföldi örökhagyó minden egyéb vagyona az ő ottani örökjoga szerint száll át, éppen a Magyarországon fekvő ingatlan-vagyona kövesse a magyar öröklési rend vonalát. Annál inkább érdekeltet minket azonban, ha magyar örökhagyónak van külföldön ingatlan-vagyona, hogy ez az ingatlan-vagyon az ő hátramaradottai között abban a vonalban és abban a sorrendben öröklődjék, amelyet a mi erkölcsi érzésünk megkíván.

Annak pedig, hogy Magyarország területén lévő ingatlant, ha az örökhagyó külföldi, az ő személyes jogának vetjük alá, amúgy is meg van a *correctivum*a az *ordre public* szempontjában, mert hiszen az idegen jogot is csak akkor fogjuk alkalmazni, ha az a mi felfogásunk szerint a közrenddel, «hazai törvény céljával» nem ellenkezik. Ha tehát a magyarországi ingatlan az örökhagyó külföldi honi joga vagy állandó tartózkodóhelyének törvénye értelmében olyan úton öröklődne, amely a mi jogérzetünket sértene, az *ordre public* szempontja megadja a módot a magyar bíróság-nak arra, hogy az idegen jog alkalmazását mellőzze.

IV. Halálesetre szóló intézkedés.

A jogegységi döntvény indokolása a sorok között mintha némi kétséget árulna el aziránt, hogy a mi kérdésünkre nézve a közönséges öröklés kérdésében folytatott bírói gyakorlatban keressünk-e útmutatást. Közönséges öröklés alatt itt nyilván az örökjog álta-

lános szabályait kell értenünk, szemben a hitbizományi intézmény különleges jogterületével. A kétség oka közelfekvő. Azok a felsőbbírói határozatok, amelyekre utalás történt és különösen a kir. Kúria I. tanácsának az az 1932. évi határozata, amelyre a döntvény utal, az ab intestato öröklés eseteiről mondtak ítéletet. Ott tehát arról volt szó, hogy az ú. n. törvényes öröklés jogszabályai nemzetközi vonatkozásban mennyiben követik a *statutum personale* és mennyiben a *lex rei sitae* elvét. A hitbizományi utódlást aligha lehet az intestat öröklés fogalma alá subsumálni.

Hogy a hitbizomány mily módon és milyen feltételek alatt alapítható és a megalapított hitbizománynak micsoda jogszabályai vannak, azt objektív jogszabály rendezi. Ahhoz azonban, hogy hitbizomány létesüljön, bizonyos formában kinyilvánított ügyleti akaratra van szükség és az ügyleti akarat a hitbizományi utódlás módját is szabályozza, mert hiszen az alapító-level tartalmától függ, hogy primogenitura, senioratus vagy maioratus létesüljön-e. Hogy az alapító-levelben foglalt ügyleti akarat teljes joghatályához csak királyi jóváhagyással jut, nem változtat az alapítás ügyleti természetén és minthogy az alapító-level a vagyon sorsát halál esetére szabályozza, nem lehet az sem kétséges, hogy halálesetre szóló intézkedés egy nemének kell azt tekinteni, éspedig még akkor is, ha az alapító a hitbizományi vagyont még életében elkülöníti egyéb vagyonától. A hitbizományi alapító-level természetesen nem azonos a végrendelettel vagy a halál esetére szóló ajándékozással; alakban, tartalomban eléggé eltér tőlük. Megegyezik velük mégis abban, hogy szintén halál esetére a vagyon jövő sorsáról intézkedik. Indokolt tehát a nemzetközi magánjognak a végrendeletekre irányadó tételeiben a hitbizományi alapító-levelre is tanulságot keresni.

Amennyire a nemzetközi magánjognak ezt a fejezetét áttekinteni módomban van, az uralkodó vélemény a halálesetre szóló intézkedéseket mindenkor ugyanannak a jogszabálynak uralma alá helyezi, amely az intestat öröklésre irányadó. Ahol erre nézve a *lex rei sitae* az alkalmazandó jog, ott a végintézkedés is ez alá tartozik, ahol a törvényes öröklésre *statutum personale* (honi jog vagy az állandó tartózkodás helyének joga) az irányadó, ott az ügyleti öröklést is ezeknek a jogszabályoknak vetik alá.

Nem gondolok itt a végrendeletek alakszerűségének kérdéseire, amelyek túlnyomólag a *locus regit actum* elvét uralják. A mi tételes jogunk (1874: XVI. tc. 34. §) a magyar jog mint *lex fori* és a *lex loci actus* párhuzamos alkalmazását írja elő: a végintézkedés érvényes, ha akár az egyik, akár a másik alaki követelményeinek eleget tesz.

Tanulságos azonban, hogy képviselőre talált az irodalomban az a felfogás is, hogy ingatlan vagyona vonatkozó végrendelet alakszerűségeire nézve is a fekvés helyének törvénye az irányadó. Az angol szerző,² aki ezt tanítja, az ingatlanok tekintetében természetesen az örökjog egész területére, a törvényes és végrendeleti öröklésre egyaránt a *lex rei sitae* kizárólagos alkalmazását követeli. Ez a felfogás oda vezetne, hogy annak az örökhagyónak, akinek több különböző jogterületen van ingatlana, mindegyikük tekintetében külön-külön kellene végrendelkeznie, hogy végrendeletei alakosságuk és tartalmuk tekintetében mindegyik terület jogának megfelelőjenek.

A halál esetére szóló intézkedés anyagi érvényességi kellékeit (ide tartoznak a végrendelkező képesség, továbbá a végrendelkezési szabadság határaiul jelentkező törvényes tilalmak) általánosságban ugyanazon nemzetközi magánjog alá szokás helyezni, mint a törvényes öröklést. Ebben van is bizonyos következetesség, mert az egyikre is, a másira is ugyanazok az elvi és gyakorlati mérlegelések lesznek relevánsak. A dolgoknak ilyen összefüggése mellett a végintézkedési öröklés kérdéseire sem találhatunk más nemzetközi magánjogi megoldásokat, mint amelyekhez a törvényes öröklés kérdéseiben eljutottunk.

Bar, aki tudvalevőleg a *statutum personale* elvi álláspontján áll, a helyettesítésekkel kapcsolatban a hitbizományról azt tanítja, hogy alapítását gátolja akár az örökhagyó személyes, akár a fekvés helye jogának tilalma.³ Ez a tétel annál figyelemreméltóbb, mert ugyanez a szerző az örökhagyó szabad rendelkezési jogának korlátairól azt fejti ki, hogy azok, amennyiben az egyetemes öröklés

² D. D. Field: *Projet d'un Code International*, traduit de l'anglais, Paris 1881, 570. §.

³ Bar: *Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts*, Hannover 1889., II. köt., 331. old.

¹ Töry: A hágai harmadik nemzetközi magánjogi konferencia, Budapest, 1901. 99. oldal.

elve van érvényben, az örökhagyó személyes joga szerint hatályosak a külföldön fekvő javakra vonatkozásban is. A személyes jogot tartja alkalmazandónak a feltételek megengedettségének, valamint a helyettesítések meg- vagy meg nem engedettségének kérdésében is. Ehhez a megállapításához fűzi a nevezett szerző a következő okfejtést:

«Daher ist ein französischer Testator — sofern nicht nach der *lex rei sitae* eine Singularsuccession stattfindet — auch in Bezug auf auswärts belegene Immobilien an die Vorschriften des Code civil Art. 896—899, welche die Fideicommiss (Substitutionen im Sinne des französischen Rechts) untersagen, gebunden. Ein solches Verbot hat aber zugleich eine unmittelbar dingliche Bedeutung: der Gesetzgeber will nicht eine solche Beschränkung des Eigentums. Daher kann auch ein ausländischer Testator seine in Frankreich belegenen Immobilien nicht fideicommissarisch jemandem hinterlassen. Das Fideicommiss wird also gehindert, sowohl wenn es unzulässig ist nach dem Personalstatut des Erblassers, wie wenn es unzulässig ist nach der *lex rei sitae*.»

A *lex rei sitae* alkalmazását tehát Bar arra alapítja, hogy a helyettesítés és a hitbizomány tilalmának közvetlen dologi jelentősége van: a törvényhozó nem akarja a tulajdonjognak ilyen korlátozását. A dologjog kérdéseiben azonban a *lex rei sitae* az egyedül irányadó jog. Olyan halálesetre szóló intézkedés tehát, amely a fekvési hely törvényének ellentmondó dologi jogviszonyt alapítana, ebben a részében mindenesetre a fekvés helyének törvénye szerint bírálendő el. Addig, amíg Bar a hitbizomány dologjogi vonatkozásaira a fekvés helyének jogát véli alkalmazandónak, egyetérték vele. Ahol azonban irányadónak mondja, éspedig minden korlátozás nélkül, a személyes jogot is, ott már ellent kell mondani, mert dologjogi kérdésekben a *lex rei sitae* kizárólagos uralmát semminő más jog párhuzamos alkalmazásával gyöngíteni nem lehet. Az okfejtésben a hézag és ugrás véleményem szerint ott van, ahol Bar nem emeli ki, hogy ugyanúgy, mint ahogy a kérdés dologi jogi vonatkozásaira nézve a fekvés helyének törvénye, viszont az öröklési és családjogi vonatkozásokra nézve az örökhagyó személyes joga kizárólagossággal alkalmazandó. Helyes felfogás szerint tehát meg kell különböztetnünk a hitbizományban egyfelől a dologi, másfelől az öröklési és családjogi elemeket. Az előbbiek a *lex rei sitae*, az utóbbiak a *statutum personale* kizárólagos uralma alatt állanak. Arra nézve pedig, hogy az ilyen megkülönböztetésnek helye és létjogosultsága van, ismét az ősiség jogtörténeti fejlődésére kell hivatkoznom.

V. Az utódlás tárgya.

Jogszabályaink szerint az utóörökös-nevezés magában foglalja azt is, hogy az örökös (előörökös) a hagyatéki vagyont el nem idegenítheti, meg nem terhelheti (Kúria 6453/1902.). Az utóöröklési jog a hagyatéki ingatlanra a telekkönyvben feljegyezhető; a feljegyzés az elidegenítés és terhelés tilalmát is magában foglalja (P. VI. 1483/1909.). Az utóörökléssel terhelt, tehát elidegenítési és terhelési tilalom alatt álló vagyónra nézve ez a tilalom mindazokkal szemben érvényesíthető, akik az utóöröklési jog fennállásáról tudomást szereztek (Rp. VII. 6793/1915.). Felsőbíróságaink joggyakorlatában kialakult ezekkel a jogtételekkel lényegileg megegyezik a MMT. 2152. és következő §-ainak tartalma. Az utóörökös-nevezésnek a maga területén elvileg ugyanúgy, mint a hitbizomány-alapításnak, dologi hatálya van. Az amúgy is szembeszökő analógiát csak aláhúzza a MMT. 1919. §-ának az az intézkedése, hogy ha az örökhagyó végrendelettel hitbizomány alapítását rendelte és az meghiúsult, kétség esetében az első hitbizományi birtokosul kinevezettet előörökösnek, a hitbizományi utódokat pedig az utóörökösödés korlátai közt utóörökösöknek kell tekinteni.

Lehet azonban a «fennmaradó vagyónra» is utóörököst rendelni (*fidei commissum eius, quod supererit*); és ha az örökhagyó így végrendelezett, az örökös élők közt visszterhes ügylettel a hagyatéki vagyronról szabadon rendelkezhetik, de sem ajándékozással, sem halálesetre szóló rendelkezéssel az utóörökös jogát nem csorbíthatja. (PHT. 279.) Lényegileg megegyezik ezzel a MMT. 2165. §-a, amely azonban ezt még kiegészíti azzal a jogszabállyal, hogy az utóörökösnek joga van az örökség tárgyainak mibenlétét, állapotát és minőségét bíróság útján bármikor megállapítani; továbbá azzal, hogy az előörökös, ha az örökséget az utóörökös megkárosításának szándékával apasztotta, az utóörökösnek kártérítéssel tartozik.

A Polgári jogi Határozatok Tárában 584. sz. alatt felvett elvi határozat azt is kimondta, hogy «az előörökösrel szemben a végrendeletben megszabott elidegenítési és terhelési tilalom csak az

utóörökös érdekében tekintendő fennállónak». Ebből okszerűleg következtethető, hogy joga van az utóörökösnek akár az elidegenítési és terhelési tilalomról, akár annak telekkönyvi biztosításáról lemondani, a nélkül, hogy ez a lemondása az ő utóöröklési jogát magát megszüntetné. Csak mellesleg kívánok ezúttal arra utalni, hogy ezek az esetek további példái annak, hogy a dologi kötöttség megszüntetése nem jelenti egyben az azzal biztosított jogviszony elenyészését.

Utóöröklés létesülhet vagy megmaradhat tehát dologi kötöttség nélkül. Ez a kötöttség is az utóörökléssel terhelt vagyon fennmaradásának «egyik legfőbb garanciális eszköze». A kötöttség mellőzése, mint láttuk, korántsem jelenti, hogy az utóörökös joga az előörökös kényére-kedvére volna engedve. A hagyatéki vagyon a szokásos alkalmi ajándékozásoktól eltekintve, ingyenes rendelkezésekkel nem csorbítható; az utóörökös megkárosításának szándékával egyébként sem apasztható. Bizonyára itt is áll a jogelv: *culpa lata dolo comparatur*, — az örökös felel a hagyatéki vagyonnak azért az apasztásért is, amelyet ha nem is szándékosan, de az utóörökös érdekei iránt tanúsított súlyos gondatlanságával okozott. Nem alaptalan tán, ha azt mondom, hogy az előörökös a reabizott, dologilag nem kötött hagyatéki vagyon fenntartásában, kezelésében, megőrzésében az utóörökösrel szemben a gondosság bizonyos fokára van kötelezve; véleményem szerint a rendes gazda gondosságára, de legalább is olyanfokú gondosságra, *quam in suis rebus adhibere solet*.

Merem azt is állítani, hogy az előörökös a dologilag nem biztosított hagyatéki vagyont ugyanazzal a gondossággal tartozik megőrizni és fenntartani, mint a dologilag biztosítottat. Az előörökös személyes kötelezettségét és annak mértékét nem érinti az a körülmény, hogy a hagyaték elidegenítési és terhelési tilommal biztosítva van-e, vagy nem. Az egész különbség lényegileg csak az, hogy amit ennél a személyes kötelezettségnél fogva az előörökösnek nem szabad tennie, annak véghezvitelében az elidegenítési és terhelési tilalom hathatósan meg is gátolja. Persze, a nem biztosított hagyaték vagyontárgyait az előörökös visszterhesen elidegenítheti; akkor azonban az elidegenített vagyontárgy helyébe lép annak ellenértéke, a vagyon tehát kellő gondosság kifejtése mellett összetételében változik ugyan, de állagának értékében nem. A vagyon állagsorbulása, amelyet az elidegenítési és terhelési tilalom lehetlenné akart tenni, az ilyen biztosítás nélkül is csak jogosulatlan cselekmény, kötelemszegés folyamánakép állhat be.

Lehet-e ilyen jogi helyzetben azt mondani, hogy ha az utóörökléssel terhelt vagyon nincs biztosítva, akkor nincs olyan vagyon, amelyben az utóöröklés lehetséges? Meggyőződéseim szerint nem lehet. Lehet-e azt mondani, hogy ha a hitbizományi vagyon elidegenítési és terhelési tilommal nincs biztosítva, nincs olyan vagyon, amelyben a hitbizományi utódlás lehetséges? Meggyőződéseim szerint ez sem volna helytálló. Mégis a jogegységi döntvény indokolása úgy látja, hogy a dologi kötöttség megszűnése folytán nincs olyan vagyon, amelyben a hitbizományi utódlás lehetséges.

A hitbizományi birtokos jogállása nyilván joghasonlatos az előörököséhez. Őt is terheli a vagyon fenntartásának és megőrzésének személyes kötelezettsége valamennyi várománnyal szemben. Ezt a kötelezettséget biztosítja az elidegenítési és terhelési tilalom. A biztosításnak bármely okból bekövetkező megszűnte a személyes kötelezettséget éppoly kevésbé érintheti, mint az előörökös kötelezettségét az utóörökösrel szemben. Az elidegenítési és terhelési tilalom nem öncél, hanem csak a biztosítás eszköze. Ez a biztosítás a vagyon fenntartásának és megőrzésének célját szolgálja. Ugyanezt a célt szolgálja a hitbizományi birtokos személyes kötelezettsége is. Amíg a vagyon kötöttsége fennállott, azzal jogellenesen nem lehetett rendelkeznie. Abból, hogy a kötöttség megszűnik és a jogellenes rendelkezés lehetségessé válik, távolról sem következik az, hogy most már szabad is jogellenesen rendelkezni akár az utóörökléssel terhelt hagyatékkal, akár a hitbizományi vagyonnal.

VI. Hitbizományi törvényhozás.

A jogegységi döntvény indokolásának utolsó láncszeme arra van alapítva, hogy a hitbizományi intézmény megszüntetése és a hitbizományi vagyon szabaddá tétele nem tekinthető a mi közrendünkbe, a mi felfogásunk szerint a közérkölciségbe, vagy hazai törvény céljába ütközőnek. Ezt nem is lehet kétségbevonni. Véleményem szerint azonban az ellenkező felfogás Achilles-sarka abban

van, hogy az utódállamok törvényhozása azért szüntette meg a hitbizományi intézményt, mert az az ottani közrendbe ütközik, mi azonban men tehetjük a magyar bíróság köteleességévé, hogy a közrend idegen felfogását tekintse irányadónak és alkalmazza a maga ítélkezésében.

Helyesen mondja a jogegységi tanács indokolása azt is, hogy a hitbizomány eltörlésének bármely módja szükségképp egyes családtagoknak előnyére, másoknak hátrányára válik és ennyiben minden hitbizományi új törvényhozásnak szükségképp összeütközésbe kell jönni az alapító-levéllel. Nem lesz ez másként akkor sem, ha a hitbizomány kérdését a magyar törvényhozó fogja szabályozni. Hiszen új jogot csak a réginek megváltoztatásával lehet alkotni.

Ebből azonban semmikép nem következik, hogy a magyar bíróság előtt mindenféle hitbizományi törvényhozásnak egyenlő az ereje és értéke, akár hazai, akár idegen jogforrásból származzék is. A magyar bíróság az eljövendő magyar hitbizományi reform jogszabályait bizonyára abban a tudatban fogja alkalmazni, hogy a törvényhozó az egymással szembenálló érdekek böles mérlegelése alapján, a mi jogi és erkölcsi felfogásunk parancsát követve, alkotta meg az új törvényes rendet. Nem tudom, hogy ugyanezt a feltevést el kell és el lehet-e várunk a magyar bíróságtól, különösen a mai kiélezett helyzetben az utódállamok minden törvényhozói intézkedésével szemben.

A hitbizomány célja a magyar főúri családok fényének fenntartása és biztosítása. Feltehetjük, hogy a magyar törvényhozó ezt a célt iparkodni fog összhangba hozni a kor megváltozott követelményeivel és a családtagok egymással ellentétes érdekei között ennek a célnak szem előtt tartásával fog igazságot tenni. Hogy a magyar főúri családok fényének fenntartása az utódállamok törvényhozásának szívbéli ügye volna, ahhoz legalább is kétség fér. Ezért kell sajnálnom, hogy a jogegységi döntvény egykedvűen napirendre tér a felett, hogy az utódállamok törvényhozása szükségképpen egyes családtagok előnyére és mások hátrányára szolgál, alkalmazandónak mondja ki a külföldi törvényhozást és ezzel a magyar hitbizományi reform kérdését szinte jelentéktelennek mondható szűk területre szorítja. Emlékezetünkben van még, hogy a háborút megelőző évtizedekben belpolitikai elv volt a hitbizományoknak az ország periferiáin való elhelyezése. Ezek a területek jutottak a trianoni békeszerződés folytán idegen kézre, és bár magyar családokról és azoknak magyar eredetű vagyonáról volt szó, amelyeket a családalapító akaratából és a magyar király kegyelméből a magyar családok fényének fenntartására szántak, a jogegységi tanács határozata ezeket a vagyonokat a magyar törvényhozás rendelkezése alól kivonja és az idegen törvényhozás kompetenciájába utalja.

A jogegységi döntvény indokolásának summáját nézve, arra az eredményre kell jutnom, hogy a magyar hitbizományi jog és a magyar nemzetközi magánjog szavát a Kúria I. tanácsa értette meg igazán, amikor a P. I. 5024/1930. számú ítéletében kimondta azt, hogy az idegen hatalom által a hitbizományi kötelek alól feloldott ingatlanokról a magyar bíróság nem rendelkezhetik ugyan, de azokat a családtagokat, «akik az idegen hatalom intézkedése folytán az ingatlanokon tulajdonjogot szereztek, amennyiben előtte megperelhetők, kötelezheti, hogy mindazt teljesítsék, ami szükséges arra, hogy a hitbizományi alapító-levél rendelkezései a változott viszonyoknak megfelelően fogantatba menjenek».

Nem látom igazolva a jogegységi döntvény indokolásának azt a konklúzióját, amely szerint «a jogalkalmazás körében nincs mód arra, hogy a fekvési hely törvényének általában irányadó voltát meg lehessen tagadni».

Láttuk, hogy ehhez az eredményhez a jogegységi döntvény eljutott abból a kiinduló pontból, hogy a dologi biztosítás megszüntével elenyészik a biztosított jog is, amely kiinduló pontnak analógiáját és alapját jogrendünkben és történelmi jogfejlődésünkben nem találtuk meg. Láttuk, hogy a döntvény indokolása ezt az állásfoglalást egyetlen határozattal támogatja, amely a törvényes öröklés terén ingatlanok tekintetében a fekvés helyének törvényét alkalmazza, szemben egy évtizedet meghaladó állandó gyakorlattal, amely az örökhatyó személyes jogát alkalmazta és amely a nemzetközi magánjog nemzetközi irodalmának (a magyar irodalomnak is) csaknem egyhangú állásfoglalásával volt összhangban.

A francia nemzetközi magánjogi gyakorlatról szólva, Niboyet kiemeli a francia felsőbíróságok oly természetes hajlandóságát

arra, hogy az idegen törvénynek lehetőleg csekély alkalmazási területet engedjenek: *son penchant si naturel d'assurer la moindre application de la loi étrangère*.⁴ Ezt az oly természetes hajlandóságot a kir. Kúria polgári jogegységi tanácsának határozatában mindenképpen nélkülözöm.

Dr. Löw Loránt.

Az új német, lengyel és csehszlovák karteltörvények.

Az 1933-ik évben Európában Németország, Lengyelország és Csehszlovákia léptették életbe az új karteltörvényeket. Az eddigi, az 1923. november 2-án kelt *német kartelrendelet* alaprendelkezése az írásbeliség kikötése mellett az volt, hogy abban az esetben, ha valamelyik kartel a közgazdaságot vagy pedig közérdeket sértene, a birodalmi gazdasági miniszter a kartelbírósnál indítványozhatta, hogy a kartelszerződés vagy annak valamely határozata semmisnek nyilváníttassék, vagy azok végrehajtása eltiltassék és jogában állott azt is elrendelni, hogy bármely résztvevő felmondás nélkül a szerződést azonnali hatállyal felbontassa. Az 1932. június 14-én kelt birodalmi szükségrendelet értelmében már a kormánynak is jogában állott egyes kartelszerződéseket semmisnek nyilváníthatni, vagy azok végrehajtását megtiltani, ha nézete szerint a termelés vagy forgalom, vagy a gazdasági szabadság közgazdaságilag nem indokolható módon azok által korlátozott, úgyszintén feljogosíthatta egyes szerződő feleket arra, hogy a szerződéstől visszaléphessenek. Ezen rendelet azonban még fenntartotta a birodalmi gazdasági miniszternek azt a jogát is, hogy adott esetben ilyen indítvánnyal a kartelbírósnak elé mehesen. Az 1933. július 15-én megjelent törvény végül a kartelbírósnak hatáskörét ebből a szempontból teljesen kirekeszti, úgyhogy a kartelbírósnak ezek után csak a felek között netán felmerülő egyéb kérdések eldöntésében illetékes. Feltűnő azon rendelkezés is, mely szerint bojkottrendsabályok a kartelek részéről oly üzemekkel szemben alkalmazhatók, melyek vezetői az üzleti forgalomban megkívánt megbízhatósággal nem rendelkeznek, avagy amelyek közgazdaságilag nem indokolt árakat szabnak. Mindezeket azonban messze túlhaladják azok a rendelkezések, amelyek kényszerkartelek tekintetében hozattak. Ezek szerint a birodalmi gazdasági miniszternek a piac szabályozása céljából jogában van vállalatokat szindikátusokba, kartelekbe, konvenciókba vagy hasonló megállapodásokba tömöríteni, vagy pedig már létező ilyen megállapodásokba betársítani a nélkül, hogy a résztvevőknek megvolna a felmondási joga. A birodalmi gazdasági miniszternek jogában van a tagok jogait és kötelezettségeit és a megállapodás egyéb jogviszonyait szabályozni és elrendelni, hogy az alapszabályok bármely megváltoztatása csak az ő hozzájárulásával eszközölhető. Jogában van továbbá bizonyos iparágakban új vállalatok létesítését megtiltani, vagy az üzemek kihasználásának mértékét szabályozni. Ezáltal a birodalmi kormány tényleg az egész ipar felett a korlátlan rendelkezési jogot magának tartotta fenn, mert ha a kormány egész önkényesen egyes vállalatok üzemének mértékét is meghatározhatja, úgy azok fennállása vagy fenn nem állása kizárólag a kereskedelmi kormánytól függ.

Lengyelország 1933. évi március hó 28-i kelettel szintén új karteltörvényt létesített. E törvény szerint csak az írásban kötött szerződések érvényesek és karteljegyzék létesíttetik, melybe mindenki betekintést nyerhet, azonban nem tekinthetők meg maguk a kartelszerződések. Ez a rendelkezés annyiban tér el a mi törvényünkétől, illetőleg az annak végrehajtása tárgyában kiadott 5381/93. M. E. sz. rendelet 28. §-ától, hogy ezen szakasz szerint a kereskedelemügyi minisztériumban felfektetett kartelkönyv adatairól közlést tenni, vagy másolatot engedélyezni csak annak kérésére lehet, aki beigazolja, hogy az adatok megismerése jogos érdeke. A magyar törvény ezen rendelkezése azonban a nagyon is kíváncsi publicitás elvébe ütközik, és már azért is helytelen, mert a karteleknek a legnagyobb érdekelt a fogyasztók maguk, ennek a minőségnek az igazolása pedig önként értetve — minthogy mindenki fogyasztó — egészen felesleges. A lengyel törvény szerint a kereskedelem- és iparügyi miniszternek jogában van a kartelbírósnál, amely a legtöbb bíróságnál a mi törvényünk mintájára alkottatik, a kartel részbeni vagy egészbeni

⁴ Niboyet: Manuel de droit international privé. Paris, 1928., 858. old.

megszüntetését, vagy a résztvevők részére a felmondási jog megadását oly karteleknek indítványozni, amelyek a gazdasági szabadságot vagy a közérdeket veszélyeztetik, avagy pedig oly esetben, ha a kartelarak közgazdaságilag nem indokolt magas színvonalon tartatnak. Bejelentési kötelezettség alá esnek azon nemzetközi szerződések is, amelyekben lengyel vállalkozók részt vesznek. A lengyel törvény szerint tehát a döntés valamely kartel fenn vagy fenn nem állása tekintetében kizárólag a bíróság kezében van, míg a mi törvényeink 6. §-ának 3. pontja értelmében a minisztérium az adó és vám tekintetében engedélyezett és egyéb közkedvezmények megvonásával, a közszállításokból való kizárással, az iparrendészet és fuvardíjszabás körébe tartozó intézkedésekkel szoríthatja a közgazdaságra vagy közjó érdekeire káros karteleteket működésük abbahagyására. Lényegében tehát a mi törvényünk is a karteletek sorsát a kormány kezébe tette le, mert azokat ezen kényszereszközök alkalmazásával saját akaratának bármikor alávetheti és nincs a kormánynak szüksége arra, hogy valamely kartel feloszlata miatt a kartelbírószághoz forduljon.

Csehszlovákiában az új karteltörvény folyó évi július hó 12-én látott napvilágot. A törvény a kartelfogalom fontos alkatelemének tartja azt is, hogy a egyesülésnek a célja a piac felett való minél hatályosabb uralom legyen. Tudvalévő, hogy a mi karteltörvényünk alkotásakor több oldalról hangzott el a kívánság, hogy ilyen rendelkezés a törvénybe felvételessék, mert vállalkozók megállapodásai, melyek a piacra irányító hatást nem gyakorolnak, nem tekinthetők olyan kartelszerződéseknek, melyek az állam felügyeletét indokoltá tennék. A kartel érvényességéhez a csehszlovák törvény szerint írásbeliség szükséges. Karteljoggyűzők állítatják fel, melybe mindenki betekinthez, a kartelokmányokba azonban harmadik személyek nem tekinthetnek be. Ár- vagy üzletvitel szempontjából kártékony karteletek a kormány által előzetes sikertelen egyezkedés után pénzbüntetéssel sújthatók, vagy a kartelszerződés semmisnek nyilvánítható. Ezen határozatainak keresztülvitelében, ha a kormány szükségesnek tartja, azonnal tehet intézkedéseket.

A kormánynak ezen határozata ellen a kartelbírószághoz lehet fellebbezni. A kartelbírószághoz a közigazgatási bíróság elnökéből és két közigazgatási bíróból, továbbá két szakemberből áll, akiket a bíróság elnöke az e célra kinevezett szakemberek sorából hív meg. Az eljárásra nézve a közigazgatási bíróság szabályai irányadók. Fontos magánjogi rendelkezéseket is tartalmaz a törvény, amennyiben kimondja, hogy bármely tag visszaléphet a megállapodástól, ha annak keresztülvitele a vállalat fennállását gazdaságilag veszélyeztet, vagy oly mértékben lehetetlenné teszi, hogy azt a szerződés megkötésekor a fél rendes kereskedő gondosságával előre nem láthatta. A kartel felmondása hatályos, ha az ellen a kartel vagy annak tagjai 15 napon belül kifogást nem emelnek, ha pedig kifogást emelnek, akkor további 15 nap alatt a felmondó fél köteles perrel fellépni, mely perekre nézve elsőfokúlag a felsőbb bíróság (ítélőtábla) székhelyén lévő törvényszékek illetékesek. Szemben a mi törvényünkkel, úgy a lengyel, mint a csehszlovák törvénynek a bankok és biztosító társaságok is alá vannak vetve, holott ezek állami felügyelete pl. Csehszlovákiában egyébként is sokkal messzebbmenő módon van megszervezve, mint nálunk. A csehszlovák törvénynek a többi európai karteltörvénnyel szemben az a főelőnye, hogy lehetővé teszi fontos és sürgős orvoslást igénylő esetekben a kormány gyors beavatkozását, de az így netán a kormányintézkedések által okozott jogtalan lépések ellen megvan a fellebbezés lehetősége egy pártatlan bírói fórumhoz.

Dr. Nádas László.

Felfüggeszthető-e a végrehajtás tartás-perben perújítás esetén.

(A Pp. 572. §-a és a XVI. sz. döntvény.)

A Pp. 572. § megengedi a jogerős alapperbeli ítélet végrehajtásának felfüggesztését, ha a perújítás sikere az előterjesztett adatokból valószínűnek mutatkozik. Helye van ennek tartás-perben is? Maga e törvényhely nem distingvál és így pusztán a Pp.-t nézve, a kérdés nem látszik vitásnak. Ámde figyelembe kell venni a XVI. számú kúriai polgári döntvényt, mint ius specialet a ius generale-val szemben. Ez a 1906. február 9-én tartott teljes ülésen hozott döntvény ugyanis kimondotta, hogy tartás, élelmezés és hasonló

természetű követelések iránti perekben a végrehajthatónak kimondott I. bírói ítélet, vagy a végrehajtható két egybehangzó ítélet alapján elrendelt végrehajtás esetén az 1881 : LX. tc. 42. §-a alkalmazást nem nyerhet a kereset beadását megelőző félév hátralévő és a per folyama alatt lejárt részletekre nézve. Vagyis e döntvény a végrehajtási törvény 42. §-ának alkalmazását, amely a visszavégrehajtási igény veszélyeztetése címén megengedi a végrehajtható, de még nem jogerős ítélet alapján elrendelt kielégítési végrehajtásnak biztosítással lefokozását a készpénzbeli egyenérték bírói letételével, a tartási perekben kizárta. Ehhez képest tartásperekben nem lehet a kielégítési végrehajtás menetét megakasztani, bármely veszélyt igazoljon is a végrehajtást szenvedő az esetre, ha utóbb az általa beadott halasztó hatállyal nem bíró jogorvoslat sikerre vezet és még a bírói letétbe helyezés sem mentesítheti a fizetés alól, vagy ennek hiányában a kielégítési végrehajtásnak az árverés és vételárfelosztás útján való teljes befejezésétől.*

Ez a döntvény ma is hatályban lévő jogforrás, csak az abban idézett 1893 : XVIII. tc. 117. § 5. p. helyett a Pp. 415. § 3. p. s az 1881 : LIX. tc. 48. §-a helyett a Pp. 509. § értendő, ezek a §-ok léptek ugyanis hatályba a sommás eljárásról szóló törvénynek és a régi perrendi novellának a végrehajtható I., illetőleg II. bírói ítéletet szabályozó rendelkezései helyébe.

A végrehajtási törvény 42. §-ának kizárását ily perekben a döntvény azzal indokolja, hogy a végrehajthatóság kimondásával a törvénynek az a célzata, hogy a jogosultnak a nélkülözhetetlen szükséglete haladéktalanul kielégíthető legyen; márpedig a törvénynek ezzel a célzatával ellenkeznek, sőt ezt meghiusítaná, ha a kötelezett fél fizetés helyett a végrehajtási összeget a bíróságnál leteheti. (Biztosítékot adni a jogosult rendszerint nem képes és így éppúgy ellenkezik a törvény intenciójával, ha a jogosult kielégítése az általa nyújtandó biztosítástól tétetik függővé.)

Igaz ugyan, hogy a XVI. döntvény csak a VHT. 42. §-ával kapcsolatban hozatott s ezt a §-t nem tartja alkalmazhatónak tartásperekben. Kérdem azonban, hogy a törvénynek az a rációja, amely a végrehajthatóság megengedésénél megnyilvánul és amely ráció a döntvény alkotóit is vezete, nem áll-e ugyanoly mértékben, sőt — szerintem — még fokozottabb mértékben a Pp. 572. §-ával szemben, amely a pusztá valószínűség alapján nem végrehajtható I., vagy II. bírói, hanem már jogerős, esetleg III. bírósági végítéletnek felfüggesztését engedi meg, éspedig minden feltétel, tehát a bírói letétbe helyezés feltétele nélkül is. Amíg tehát a VHT. 42. §-a esetén végrehajtható I., vagy II. bírói ítéletről való szó, addig itt mindig jogerős és esetleg III. bírói ítélettel állhatunk szemben, s amíg a VHT. 42. §-nál a kielégítést csak azzal a feltétellel lehet megakasztani, hogy a kötelezett fél bírói letétbe helyezi a végrehajtási összeget, addig a Pp. 572. §-a esetén a felfüggesztés bírói letétbe helyezés nélkül megadható. Mind a két különbség tehát, amely a VHT. 42. §-a és a Pp. 572. §-a alapján történhet felfüggesztés között van, azt mutatja, hogy a Pp. 572. §-a szerinti felfüggesztés sokkal súlyosabb a jogosultra nézve, és így ha a tartásperekben a döntvény a törvény célzatával ellenkezőnek tartja a felfüggesztést s a feltétlen kielégítést tartja helyénvalónak a jogosult megélhetésének biztosítása végett, úgy ezek az indokok még fokozottabb mértékben állanak a Pp. 572. §-nál s még kevésbé engedhető meg, hogy már jogerős (esetleg III.-ad bírósági) végítélet végrehajtása megakasztassék.

Igaz ugyan, hogy a XVI. döntvény a VHT. 42. §-ával kapcsolatban keletkezett, ennek alkalmazásánál pedig a bíróság az ügy érdemi állását egyáltalán nem mérlegeli, hanem csupán az esetleges visszavégrehajtási igény majdani veszélyeztetését, míg a Pp. 572. §-nál a felfüggesztő intézkedésnél a bíróságot az ügy érdemi állásának mérlegelése vezeti, de ugyancsak az indokok s ugyanaz a törvényes ráció tökéletesen állanak erre az esetre is, és így az 572. § alkalmazását tartási perekben szintén ki kell zárni. Nem is lenne logikus az, hogy az esetben, ha alperes a tartási perben az alapperbeli ítélet ellen perújítással él, úgy visszavégrehajtási igényének veszélyeztetése címén még bírói letétbe helyezéssel sem mentesülhet a fizetéstől vagy a végrehajtás teljes lefolytatásától, ellenben

* Míg a VHT. 42. §-ban halasztó hatállyal nem bíró igazolás, perújítás és semmisségi per (ez ma már nincsen) szintén említve vannak, addig a döntvény ezekről hallgat. Nem fér azonban kétség ahhoz, hogy eadem ratione, sőt eo magis alkalmazandó a döntvény ezekben az esetekben is, amidőn szintén végrehajtó, sőt a perújításnál már jogerős ítélet alapján rendeltetett el a végrehajtás.

ugyanilyen perben beadott perújítás esetén pusztán valószínűség alapján bírói letétbe helyezés nélkül is elérhesse ugyanazt a célt, a végrehajtás felfüggesztését.

További argumentum a felfüggesztés lehetőségének kizárása mellett a Pp. 417. §-a, amely szerint a bíróság a végrehajthatóság kimondását mellőzi, ha az adós nyomban valószínűvé teszi, hogy a végrehajtásból meg nem téríthető kára származnék. Ha pedig az adós azt tudja nyomban valószínűsíteni, hogy esetleges visszvégrehajtási igénye veszélyeztetve van, a bíróság a végrehajthatóságot biztosíték adásától teheti függővé. Ez a szakasz tehát szintén nem disztíngvál, vagyis magában véve e törvényhely nem zárja ki alkalmazását tartási perek esetében sem. Mindamellett nem lehet kétséges, hogy e §-t tartási perekben alkalmazni nem lehet, mert a XVI. döntvényt, mint *ius speciale*-t hatályban lévőnek kell tekinteni e generális intézkedéssel szemben, s mint kivételes jogszabályt alkalmazni kell az általános jogszabállyal szemben. Ha nem így lenne, úgy a XVI. döntvény szövegével és szellemével ellentétben a végrehajthatóság kimondása tartási perekben is elmaradhatna, s így a VHT. 42. §-ának alkalmazására sor sem kerülhetne, miáltal a jogosultak rosszabb helyzetbe jutnának, mint amelyet a VHT. 42. §-a alkalmazása esetén előidéz, mert ez esetben legalább bírói letétbe helyezéssel biztosítatik a követelésük, míg a Pp. 417. §-a szerint ez is elmaradhat, vagy pedig a végrehajthatóság attól a legtöbbször teljesíthetetlen feltételtől tetetik függővé, hogy a tartásra jogosult biztosítékot adjon. Ha tehát a döntvény folytán a VHT. 42. § nem alkalmazható, még kevésbé lehet szó a jogosultra hátrányosabb Pp. 417. § alkalmazásáról.

Következik a kifejtettekből, hogy a XVI. döntvényben megnyilvánuló ráció, illetőleg e döntvény szerint is a végrehajthatóság kimondásánál megnyilvánuló törvényi ráció teljesen azonos, akár a VHT. 42. §-áról, akár Pp. 417., vagy 572. §-áról van szó, s így a döntvényt ezekre az esetekre is ki kell terjeszteni.

Habár a döntvény indokolása koncedálja, hogy a fellebbezési bíróság az akkor érvényben volt jogszabályok szerint a lefolyt tárgyalás eredményéhez képest a végrehajtást kérelemre felfüggesztheti, (sommás eljárás 159. §-a, e helyett ma Pp. 502. §) megjegyezvén azt, hogy a fellebbezési bíróságot ily rendelkezésnél az ügynek érdemi állása irányítja, amiből arra lehetne következtetni, hogy maga a döntvény alkotásánál csupán a VHT. 42. §-át tartották szem előtt, és csak ennek alkalmazását kívánták tartási perben kizárni, ellenben az ügy érdemi állása szerint a fellebbezési bíróság részére megengedett felfüggesztést tartási perben kizárni nem akarták, mégis, tekintettel az azóta eltelt 27 évi gyakorlatra, bátran lehet állítani, hogy a bírói gyakorlat ezt a §-t tartásperekben alkalmazhatónak nem tartja s a döntvény hatályát erre az esetre is kiterjesztette.

A Pp. 572. §-ának megfelelő rendelkezés pedig akkor nem volt, így arra a döntvény alkotói nem is gondolhattak, mert akkor feltétlenül érvényben volt az 1868: LIV. tc. 323. § szabálya, mely szerint a perújítás az alapperben hozott ítélet végrehajtását nem akadályozza.

Adott esetben mégis megtörtént, hogy a budapesti kir. törvényszék egy jogerős kúriai ítéletben megítélt tartás végrehajtását perújítási kereset, illetőleg annak valószínű sikere alapján felfüggesztette s a beadott felfolyamodás folytán a budapesti kir. Tábla P. III. 1530/1933. számú határozatával kimondotta, hogy a XVI. döntvény nem zárja ki a felfüggesztést a Pp. 572. §-a alapján, mert maga a törvény nem tesz különbséget a tartás- és nemtartásperek között és a XVI. döntvény más esetre, nevezetesen visszvégrehajtási igény veszélyeztetése esetére vonatkozik. Ez álláspont ellen szóló érveket már kifejtettem s itt különösen azt emelem ki, hogy a Pp. 417. § sem disztíngvál, s mégis — mint láttuk — e § alkalmazását a XVI. döntvény tartási perekben nyilván kizárja. Bár-hogy is áll azonban ez a kérdés s még ha elvileg megengedhető is lenne a felfüggesztés tartási perben, bizonyos, hogy a Pp. 572. §-ával tartási perben s különösen jogerős III.-ad bírói ítélettel szemben csak a legritkább esetben s a legszigorúbban elbírált s legalaposabban kimutatott valószínűség alapján szabadna, mert visszas, hogy egy három fórumon átment perben az elsőbíró *prima vista* megakaszthassa a kielégítési jogot. A XVI. döntvénynek azonban csak úgy van értelme, ha a ráció azonosságánál fogva azt egyaránt alkalmazzuk a VHT. 42., a Pp. 417., 502. és 572. §-ai esetében.

Dr. Borsodi Miklós.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Megrendelések gyűjtése.** Mikor nem a kereskedő vagy az iparos keresi fel a vevőt ügyletkötés céljából, hanem a vevő saját kezdeményezésére, önként megy a kereskedőhöz vagy iparoshoz, a megvenni szándékolt árut ott megtekinti, kiválasztja, vételi elhatározását kijelenti s csak az ügylet véglegesítése és a kötvél kiállítása véget megy a kereskedő vagy megbízottja a vevőkhöz, megrendelés gyűjtéséről nem lehet szó, következőképpen az 1900: XXV. tc. tiltó rendelkezései alkalmazást nem nyerhetnek. (Kúria, 1933. máj. 24. P. VII. 2041/1932.)

2. **Tisztességtelen verseny.** Az áru jellegzetes külsejét, elnevezését, megjelölését az idézett törvény mindaddig védi, amíg az árunak az azt előállító, vagy forgalomba hozó meghatározott vállalattal való kapcsolata a köztudatban meg nem szűnt. (Kúria, 1933. jún. 8. P. IV. 1016/1933.)

3. **A tőzsdei játék** kifogásának sikeres érvényesítésétől a bejegyzett gabonakereskedő sem zárható el. (Kúria, 1933. jún. 8. P. VII. 2500/1932.)

4. **Rejtett hiba.** A bornak a szokásosnál lényegesen nagyobb rejtett hibának tekintendő seprőtartalomban jelentkező minőségi hiánya miatt a vevő a K. T. 348. §-a értelmében a vételiügylettől elállhat. (Kúria, 1933. máj. 29. P. VII. 1970/1932.)

5. **Ingatlaneldarabolás.** Az 1920: XXXVI. teikk 56. §-ának 2. bekezdésében foglalt az a szabály, hogy a vevőkkel a vételár törlesztésére felvett kölcsönért egyetemleges kötelezettséget vállaltatni tilos, nem vonatkozik oly vevőre, kik ugyanazt a részletet eszmei hányadokban veszik meg. (Kúria, 1933. máj. 17. P. VII. 820/1933.)

6. **Biztosítás.** Az előzően fennállott biztosítási szerződés stornójának elhallgatása, amivel a biztosítás elvállalását befolyásoló objektíve fontos körülmény nem jutott a biztosító tudomására, a közlési kötelezettségnek az ajánlattevő részéről megsértése. (Kúria, 1933. jún. 20. P. VII. 4314/1932.)

7. **A bizományos** vagy az ügynök az üzemi, folyó kiadásokat, ellenkező megállapodás hiányában, a részére biztosított jutalékból köteles fedezni. (Kúria, 1933. máj. 23. P. VII. 1443/1932.)

8. **Váltó.** a) Váltói kötelezettséget meghatalmazott útján is lehet vállalni. (Kúria, 1933. jún. 9. P. VII. 2501/1932.) — b) Ha az érvénytelen váltó nem is alkalmas arra, hogy a váltóbirtokos annak alapján a zálogjog keretében jogokat érvényesítsen, a köztörvényi alapon fennálló követelésének kielégítését a zálogjog sorrendjében követelheti. (Kúria, 1933. máj. 17. P. VII. 820/1933.) — c) Sem a váltótörvény, sem a bírói gyakorlat nem ismer olyan jogszabályt, amelynek alapján a váltóbirtokos valamelyik váltókötelezett váltónyilatkozatának törlésére vagy arra volna kötelezhető, hogy a váltóra a végrehajtási úton rávezetessék, hogy az illető váltónyilatkozat hatálytalan. (Bp. T., 1933. jún. 14. P. I. 14,010/1932.)

9. **Munkakör.** A munkaadónak kétségtelenül joga van ahhoz, hogy az alkalmazottjainak a munkakörét kijelölhesse s ezen intézkedés ellen az alkalmazott csak az esetben tiltakozhat, ha ez új munkakör nem felel meg az előképzettségének, vagy az addigi munka- és jogkörhöz viszonyítva annyira alsórendű, hogy az az alkalmazott önértékét méltán sértheti. A felügyeleti és ellenőrzési, tehát bizalmi természetű megbízásnak a teljesítése, a téglagyári vezetői és különösen a gyártás szünetelése alatt két évig kifejtett örködési tevékenységhez mérten nem oly alárendelt, sem a gyárvezető képzettségével arányban nem álló feladat, hogy annak a teljesítését az alkalmazott megtagadni jogosult lehetett volna. (Kúria, 1933. máj. 30. P. II. 3828/1931.)

10. **A nyugdíjjarandóság** összegét megállapító 1924. július 1. előtt létrejött egyesség a nyugdíj ártértekelését ki nem zárja akkor sem, ha az özvegyi nyugdíjigény megváltását a nyugdíjas kezdeményezte és szorgalmazta is. (Kúria, 1933. jún. 8. P. II. 3580/1932.)

11. **A vasút** jogosult ideiglenes alkalmazottként külön szerződéssel bárkit felfogadni, mert a törvény s a szolgálati szabályzat az ideiglenes alkalmazást sem szolgálati minőség, sem fizetés, sem egyéb tekintetben nem korlátozza, tehát a szerződési szabadságot ebben az irányban a felek részére érintetlenül hagyja. (Kúria, 1933. jún. 23. P. II. 6169/1931.)

H. D.

Szemle.

— **Simay Gyula** budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök nyugdíjbalépése sajnálkozást és aggodalmat vált ki bennünk. Sajnáljuk, hogy ez a kitűnő és nagytekintélyű bíró eltűnik a fórumról és aggódunk, vajon lehetséges lesz-e kellő pótlásáról gondoskodni. Mindjobban fogynak azok a hiteljogi bírák, akik a régi iskolában növekedtek, különösen akik **Nagy Ödön** kereskedelmi- és váltótörvényszékének és **Bubla** ítélőtáblai hiteltanácsának iskoláján átmentek. **Simay** még annak a törvényszéknek volt jeles bírása s később tanácsvezetője, majd a budapesti kir. ítélőtábla egységes hiteltanácsának tagja. Amikor a szóbeliség életbelépése után ez a tanács szétbomlott, vette ő át a VII. polgári tanács vezetését, amelynek 16 évig állt az élén. Ebben az állásában is fenntartója volt a legnemesebb régi bírói hagyományoknak és rendkívüli tekintélyével egyike azoknak, akikben a magyar bíraskodás jó híre megtestesült. Sokan hitték, hogy élete munkájának befejezéseül a legfelsőbb bíróság egyik hiteltanácsának vezetése vár rá, de, ha részben véletlen körülmények folytán ez nem is következett be, ez a körülmény **Simay** élete munkájának jelentőségét a hiteljogi bíraskodás terén nem csökkenti, mert a kir. ítélőtábla VII. tanácsának élén is igen nagy befolyása volt a hiteljogi bíraskodás fejlődésére. Amidőn búcsúzik a bírói széktől, a tiszteleten kívül nagy szeretet is körbeveszi nemcsak kartársai, hanem az egész jogászság részéről, amely a jeles bírón kívül a nemes, melegszívű embernek is szól. Szeretettel kívánjuk mi is, hogy amily nagy része volt a munkában, oly nyugalma és öröme legyen a pihenésben és reméljük, hogy bölcs tanácsadását, mint legutóbb a Magyar Jogászegylet részvényjogi bizottságában, még nagyon sokáig nem fogjuk nélkülözni.

— **A cégjog** művelői szívesen fogadják azt a könyvet, amely a Magyar Jogászegylet Könyvtárában *«A részvénytörvény előkészítése»* címmel megjelent. A Jogtudományi és az Ügyvédi Közlöny hasábjain többször emlékeztünk meg annak a bizottságnak a munkásságáról, amely bizottságot a Magyar Jogászegylet a magyar részvényjogi reform előkészítése végett az 1930. évi német tervezet feldolgozására kiküldött. A megjelent kötet a bizottság munkálatait tartalmazza. Nagyobb részét a vélemények foglalják el, amelyeket a bizottságnak előadónak felkért tagjai előterjesztettek. Az egyes véleményekhez csatlakoznak *dr. Siechermann Bernátnak* megjegyzései, amelyeket mint a vitát rendszerint bevezető főelőadó a vélemények kapcsán a tervezetre tett. A véleményeket követik a vitaülésekről felvett jegyzőkönyvek, amelyek azonban a felszólalásokat többnyire csak kivonatossan tartalmazzák, így *dr. Kuncz Ödön* professzornak, a bizottság másik főelőadójának felszólalásait is. E véleményeket és jegyzőkönyveket megelőzik és bevezetik a bizottság összefoglaló jelentése a Jogászegylet igazgatóválasztmányához, amelyet *dr. Schuster Rudolf*, a bizottság elnöke írt alá, s *dr. Baumgarten Ferdinánd*, a bizottság helyettes elnöke szerkesztett, továbbá a Jogászegylet elnökének, *dr. Osváld István* kúriai másodelnöknek előszava. Ez előszó befejező szavai helyesen mondják, hogy ez a munkálat «a részvényjogi reform előkészítésében jelentős tényező lesz», mert maga a feldolgozott német javaslat igen gondos munkának az eredménye, s ehhez fűződnek a magyar jogi és gazdasági szempontokból eredő megjegyzések. Aki a reform kérdéseivel foglalkozni kíván, itt jelentős megoldási kísérleteket talál, amelyeken tovább építhet, ha nem is ítélné mindig elfogadhatóknak. Ez a szép eredmény indokolhatná, hogy a Jogászegylet igazgatóválasztmányja elfogadja a bizottságnak indítványát, és állandó társaságjogi bizottságot küld ki a társaságjogi kodifikáció előmozdítására. A német javaslatot letárgyalta azóta a Reichswirtschaftsrat, amelynek ez utolsó munkálata volt, s előadója *Hachenburg*. Nálunk is napvilágot láttak *Kuncz* és *Doroghi* javaslatai. A bizottságnak a részvényjogi munkálatok folytatásához is

volna tehát anyaga. És, amint *Baumgarten* kiemelte, a szövetkezeti jog tárgyalása is kívánatos.

— **A birkák.** (A «The Daily Mail»-ból.) Mr. Justice Maughan, a Chancery Divisionban egy hétre elnapolta annak a kérelemnek a tovább tárgyalását és eldöntését, amelyet az R. E. J. r.-t. terjesztett elő 1.700.000 font alaptőkéjének 823.913 font és 15 s.-re leszállítása iránt. A r.-t. képviselője a 874.080 font leírását javasolta oly módon, hogy az elsőbbségi részvények 1 font névértékről 10 s.-re, a törzsrészvények 5 s.-ről 1 s.-re bélyegeztessenek le, és közölte, hogy a javaslatot az elsőbbségi részvényesek nagy többséggel elfogadták. A bíró megjegyezte, hogy igen nagy a veszteség, és hogy a törzsrészvényesek már nem is maradnak érdekeltek a r.-t.-ban. Majd a r.-t. képviselőjének arra a válaszára, hogy a méltányosságnak megfelelő valamely érdekük fennmarad, kijelentette, hogy mégis némi aggodalmi vannak. A részvényesek gyakran olyanok, mint a birkák és cselekedeteikben az igazgatók szavait követik. Nem valószínű, hogy a társaság fennmaradásának esetében a törzsrészvényeseknek valami jutna. Az ügynek még bővebb felderítésére volna szükség. A bíró szeretné ismerni a veszteségek okait és szívesen látná, ha segítségére volnának olyan részvényesek, akik a leszállítást ellenezték.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Pontos kartotékot vezet az *Erdős-iroda* a csatlakozott végrehajtatókról. Ma már az árverési hirdetmények túlnyomó része az *Erdős-irodához* fut be, itt pontosan naponta nyilvántartják, hogy a csatlakozók közül valamelyik ügyvéd meghirdette-e már az árverést? Igenlő esetben az *Erdős-iroda* nyomban értesíti a hirdetést feladó ügyvédet, sőt kívánságára támlapot is küld. Vidéki vagy budapesti hivatalos hirdetéseknel nem kell kísérőlevél, csupán az ügyvédi bélyegzőt kell a hirdetmény háttára ráütni és egy így címzett borítékba betenni: *Erdős-hirdető*, Budapest 62. Postafiók 288.

Központi járásbíróssággal szemben «Tempo» irodában diktálnak, fordítatnak, sokszorosítatnak, másoltatnak Ügyvéd urak legjobban, legolcsóbban. Koháry—Szalay-u. sarok. Tel: 13-2-12.

579

HIRDETÉSEK.

TÜKÖR

KÉPES HAVI FOLYÓIRAT

Első szám megjelent!

Kérjen mutatványszámot

Egy évre 8-40 P, félévre 4-40 P

Egy szám 80 oldal 80 fillér

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IV., Egyetem-u. 4.

Hirdetéseket felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölös szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felölös kiadó: **Vállas Lajos**.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-98.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton

Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Sorix:* A bírói függetlenség védelmében. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A gazdamoratórium-rendelet. — *Dr. Tóth Lajos* debreceni egyet. ny. r. tanár: Megjegyzések dr. Schwartz Izidor helyesbítőseire és kifogásaira. — Törvénykezési Szemle. A közkereseti társaságok feloszlása. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle. *Melléklet:* Ügyvédi Közlöny 42. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 8.

A bírói függetlenség védelmében.

Az a hivatott tollú író, aki e Közlöny hasábjain (233. o.) a nyugdíjnovellának a bírakra és ügyészekre vonatkozó rendelkezéseivel foglalkozott, meggyőzően kimutatta, hogy ezek az intézkedések részben feleslegesek, részben veszedelmesek. Kimerítő bírálatára kiegészítésre nem szorul, s ha mégis azt, hogy egy véleményen vagyok vele, a helyeslésen kívül még néhány szóval kívánom kifejezni, ennek oka az, hogy a bírói függetlenség védelmében nem szeretnék hiányozni a sorból.

A javaslatnak 2. §-ából csak az 1. bek. b) és a 2. bek. b) pontjai, továbbá a 4., 5., 6. és 7. bekezdései nem alkalmazhatók a javaslat 7. §-a (1. bek.) szerint a bírakra és ügyészekre. Alkalmazható ekkép a 2. § 1. bek.-nek a) pontja, amely szerint nyugdíjba helyezhető az: «akinek szolgálatára a hivatal (intézet stb.) vagy állás átszervezése, vagy megszüntetése következtében szükség nincsen, ha az ezt megállapító határokat keltétől számított hat hónapon belül megfelelő állásra... elhelyezni nem lehetett.» A bírakra és ügyészekre vonatkozóan már az 1871 : IX. tc. 6. §-a tartalmazta, és most az 1912 : VII. tc. 10. §-a is tartalmazza azt a rendelkezést, hogy nyugdíjazhatók, ha állásukat a törvény megszüntette, és valamely már fennálló bíróságnál nem voltak alkalmazhatók, amely esetekben a nyugdíjazást «az igazságügyminiszter rendeli el, illetőleg legfelsőbb helyen javaslatba hozza.» (1871 : IX. tc. 12. §.) Én ezt a szabályozást sem tartottam szerencsésnek, amint ezt más alkalommal már igyekeztem kifejtetni (Jogt. Közl. 1929. 10.). Végső eredményében a minisztertől függ, vajjon kap-e más bíróságnál (ügyészségnél) alkalmazást a bíró (ügyész), avagy nyugdíjba lép-e, s ez a körülmény bizonyos oly függőségek lehetőségét teremti meg, amelyeket az elmozdíthatatlanság elve kizárna. De ez a szabályozás még mindig jobb, mint a javaslaté. Mindenekelőtt az élő szabály a nyugdíjazás lehetőségét azokra az esetekre korlátozza, amelyekben *törvény* szüntette meg az állást s nem vonatkozik a közigazgatási megszüntetés lehetősége (v. ö. Jogt. Közl. 1929. 10.) eseteire. Így legalább kiindulópontjában törvényen alapszik az a folyamat, amely a nyugdíjazásra vezet. Azután nincs szó a régi szabályban a hivatal vagy állás *átszervezéséről*, a mi nem éppen világos meghatározás. Nem tudom miért szükséges az, hogy az 1871 : IX. és 1912 : VII. tc.-ek intézkedéseinek helyébe más kevésbé pontos és a bírói szervezet egészének kevésbé megfelelő intézkedés lépjen.

A javaslat 7. §-ának 1. bek.-re figyelemmel alkalmazható a bírakra és ügyészekre a javaslat 2. §-ának 3. bekezdése is. Homályos, hogy ez mit jelentsen. A «hatályban lévő jogszabályok szerint» a bíró és ügyész, ha testi vagy elmebeli fogyatkozás miatt hivatalos kötelességének teljesítésére véglegesen vagy legalább tartósan képtelenné válik, csupán az 1871 : IX. tc. 7. és köv. §-aiban foglalt rendelkezéseknek szem előtt tartásával nyugdíjazható (1912 : VII. tc. 10. §), ami azt jelenti, hogy amennyiben az előzetes felhívási eljárás eredményre nem vezet, a fegyelmi bíróság ítélkezik. A javaslatnak a régi szabályokra utalása csak a most idézettek megismétlését jelentheti, amire azonban nincs szükség, s ami nem is a kellő helyen tör-

ténik. S ennek az utalásnak kapcsán nincs szükség arra a kijelentésre sem, hogy a határozat ellen «további eljárásnak» nincsen helye. A 3. bekezdésnek a bírakra alkalmazása helyett az utalásnak, ha el nem maradhat, csak a javaslat II. fejezetében lehetne helye az 1912 : VII. tc. 10. §-ának kifejezett említésével.

A javaslat 7. §-ból (1. bek.) az következik, hogy a bírakra s ügyészekre a 2. § 8—10. és 13. bekezdései is alkalmazhatók, aminek e bekezdések tartalmára figyelemmel értelme nincs. A 8. bekezdés oly bizottságokról szól, amelyeknek a 7. § 2. bek. szerint a bírakkal és ügyészekkel szemben lehető eljárásnál szerepük nincs. A 9. bekezdés a 2. bek. b) pontjának kiegészítése, amely pont a bírakra és ügyészekre nem alkalmazható. Minthogy a bíró és az ügyész alkalmatlansága miatt amúgy is csak fegyelmi ítélettel helyezhető nyugdíjba (7. § 2. bek.), megfelelő intézkedés a II. fejezetben sem szükséges. A 10. bekezdése a bírakra s ügyészekre nem vonatkozhatik, mert a bírói és ügyészi állás a képviselői megbizatással mindig összeférhetetlen. A 13. bekezdés a törvényhatósági, megyei, városi és községi alkalmazottakról intézkedik.

A javaslatnak a bírakra és ügyészekre legfontosabb arról az intézkedéséről, amely ez 1871 : IX. tc. 6. §-ának a kiegészítéséről szól, elsősorban azt kell megjegyezni, hogy oly törvényszakaszt kíván kiegészíteni, amely nincs már életben. Az 1912 : VII. tc. 10. §-a ugyanis kifejezetten azt mondja: «Az 1871 : IX. tc. 6. §-a hatályát veszti.» Csupán az 1869 : IV. tc. 17. §-ának és az 1912 : VII. tc.-ek már többször idézett 10. §-ának kiegészítéséről lehetne szó, ami azonban az e lapokon már kifejezésre jutott e sorok elején említett vélemény szerint felesleges és veszedelmes.

Helytelen volna a kiegészítés különösen ebben a formában. Tisztában vagyok azzal, hogy a bírói függetlenség nem lehet szabadosság, és hogy mivel a bírák is emberek, éppen a függetlenség teszi szükségessé a jól megszervezett fegyelmi bíráskodást. De a szervezés jóságának első feltétele határozott tényálladékok megállapítása, amelyeknek eseteiben a fegyelmi bíróságok büntető keze lesújthat. A javaslatnak a nyugdíjazási okokat körülíró rendelkezéseivel a követeléssel ellentétben határozatlan tényálladékokat ad, amikor azt a bírót (ügyészt) mondja nyugalmába helyezhetőnek, aki «a hivatalával járó feladat kifogástalan elvégzéséhez szükséges szakképzettség, szorgalom vagy a minősítésben is kifejezésre jutó egyéb fontos kellékek hiánya miatt szolgálatát a megkívánt mértékben nem látja el.» Ebben a meghatározásban oly sok minden elfér, ez oly tágkörű, hogy még ama bizalom mellett is, amellyel a fegyelmi bíráskodás iránt viseltetem és viseltetni kell is, aggodalmas. A bíró ily mértékben a fegyelmi bíróság belátásos döntésétől sem függhet.

Elfogadhatatlan a 7. § 2. bekezdésének utolsó mondata, amely szerint az igazságügyminiszter felhívására az eljárást meg kell indítani. Nincs ok a miniszter felügyeleti hatalmának a növelésére. Maradjon meg a kezdeményezési jog e téren a bírói (ügyészi) felügyeleti hatóságoknál. (1871 : IX. tc. 7. § ; 1871 : XXXIII. tc. 27. § a.)

Általában még az a megjegyzésem, hogyha azok, akiknek feladata a felügyelet, azt találják, hogy volnának esetek, amelyekben az ilyen eljárás a bírói kart kevésbé alkalmas elemektől megszabadítaná, ne feledkezzenek meg arról, hogy ezt a helyzetet többnyire a kinevezési politikának hiányai idézték elő, s lássák be, hogy nem volna helyes a bírói függetlenséggel egyenlítettetni ennek a politikának a teherszámláját, azzal a bírói függetlenséggel, amelynek meghamisíthatlan fenntartása annál nagyobb érdekünk, minél nehezebb korszakát éljük most át állami és gazdasági létünknek. *Sorix.*

A gazdamoratórium-rendelet.

A háború utáni gyors jogalkotás tapasztalatai szerint a reformok annál rosszabbul sikerülnek, minél nagyobb titokban készülnek.

Politikai okokból a gazdamoratórium-rendeletet megelőző titokzatosság minden eddigi mértéket meghaladt. Ennek természetes következménye, hogy a legújabb moratóriumrendelettel nemcsak a két legjobban érdekelt ellenfél: a gazdák és hitelintézetek, nemcsak az egyéb érdekelt gazdasági körök és foglalkozások, kereskedők, iparosok, ügyvédek, hanem a jogászok sincsenek megelégedve. Az ügyvédek tehát kétszeresen elégedetlenek, úgyis mint ügyvédek, úgyis mint jogászok. Ennek az elégedetlenségnek adott kifejezést dr. Nyulászi János az Ügyvédi Körben tartott előadásában, mellyel a gazdamoratórium-ankétet bevezette. Sőt Nyulászi előadásában háromszoros elégedetlenség szólalt meg, lévén ő nemcsak kiváló jogász és ügyvéd, hanem egyúttal a Tébe igazgatója. És e hármas minőségben két óra hosszat mutatott rá a rendelet hézagaira, pongyolaságára, hibáira, érthetetlen és megoldhatatlan intézkedéseire.

Nyulászi előadásából teljesen kikapcsolta a politikai és gazdasági szempontokat. Nem exponálta a hitelintézetek álláspontját, nem támadta a gazdáknak nyújtott kedvezményeket, sőt a rendeletnek az ügyvédi kart érintő kérdéseit is csak egészen röviden érintette. Ezúttal csak jogász volt, aki mesteri kézzel, mint ügyes sebész vágta fel a rendelet beteg paragrafusait.

Az előadás uralkodó témája az a zűrzavar volt, melyet a rendelet a kamat terén teremtett.

Az alábbiakban részben Nyulászi előadása alapján, részben azt kiegészítve foglalkozom elsősorban a rendelet kamatszabályai-val és azt követően röviden egyéb intézkedéseivel.

I.

A rendeletben széjjelszórva sokféle kamattételt találunk.

1. Az 1. § szerint a gazdaadós, akár védett a birtoka, akár nem, legfeljebb $5\frac{1}{2}\%$ százalékos kamatot tartozik fizetni a rendelet hatályba lépésének napjától kezdve azon adósságai után, melyek 1932. április 1. előtt keletkeztek.

2. A rendelet hatályba lépése napjáig tehát nem az előbbi pont, hanem az általános szabályok irányadók.

3. A záloglevél vagy kötvény kibocsátás alapjául szolgáló kölcsönkövetelésnek a rendelet hatálya alatt esedékes részleteire a külön rendeletekben megállapított szabályok irányadók (5. § 1. bek.).

4. A védett birtok tulajdonosa 1934. január 1-től kezdve 4% kamatot köteles fizetni.

5. Ha azonban a tartozások összege a védett birtok kataszteri tiszta jövedelmének negyvenszeresét meghaladja, akkor a négy százalékos kamatot az adós csak azon hitelezők kezéhez köteles fizetni, akiknek javára jelzálogjog van bekebelezve. A be nem bekebelezett adósságok négy százalékos kamatát nem a hitelezők kapják, hanem azt a pénzügyminiszter által megállapított helyen és módon kell befizetni (6. §).

Ez a szabály nem alkalmazható a 10 holdnál kisebb birtokokra (7. §).

Ez az ötféle kamat nemcsak komplikált, de a rendeletnek rendelkezései nehezen érthetők, homályosak. Felváltva hol a gazda összes tartozásairól (5. § 2. pont: «egyéb követelésre»), 6. § 1. pont: «tartozásainak összege»), hol csak a telekkönyvi bekebelezéssel biztosított tartozásokról intézkedik.

Inkább csak következtetni lehet arra, hogy a rendelet mit akar. Ebben a labirintusban mindenki eltéved és minél gyakrabban olvassa az ember a rendeletet, annál több titkot fedez fel benne.

Egypár ilyen titokra nagy derűtség között mutatott rá Nyulászi, amelyekre alább (II. 5—6.) még visszatérek.

A kamatlabirintus keretében Nyulászi felvetette a kérdést, hogy a rendelet kamatminimumaira alkalmazandó a hitelügyi rendeletnek (5610/1931. M. E.) 13. §-a, amely kihágásnak minősíti, ha valaki üzletszerű hitelnyuítás közben a bírói úton érvényesíthető kamat legmagasabb mértékét meghaladó kamatot fogad el.

Tovább komplikálja a kamatkérdést, hogy egy és ugyanazon hitelügylet keretében másféle kamatot köteles fizetni a gazdaadós és másfelét a kezes, ha nem gazda. Másfelét a két kezes, ha egyik gazda, de nincs védett birtoka és a másik nem gazda. Tehát lehet, hogy a főadós csak 4% -ot köteles fizetni (mert védett birtoka van)

és szabadul a kamattöbblettől (8. §), de az egyik gazda kezes további $1\frac{1}{2}\%$ -ot köteles fizetni (1. §), a második nem gazda kezes pedig az $5\frac{1}{2}\%$ -on felüli kamattöbbletet.

Igaz ugyan, hogy a 8. § szerint a védett gazda a 4% kamat lefizetésével végleg szabadul a kamatfizetési kötelezettsége alól, igaz az is, hogy a magánjog szabályai szerint a kezes mindazokat a kifogásokat érvényesítheti, amelyeket a főadós érvényesíthet (Mjtj 1200. §), de a rendelet többek között ezt a magánjogi szabályt sem tartja tiszteletben (28. és 31. §§).

II.

A Nyulászi által tárgyalt többi kérdés közül néhány fontosat kiemelve, azokat nagy vonásokban ismertetem.

1. A rendelet a védett birtok tulajdonosainak vagy haszonélvezőinek igen nagy kedvezményeket nyújt. Mely időponttól kezdve? Elég a kérvény benyújtása? 1934. január 1-től a kedvezményezettek csak mérsékelt kamatot tartoznak fizetni és egyéb előnyöket élveznek (pl. újabb jelzálogjogot bejegyezni nem lehet). És ha addig a kérvény nincs elintézve? Köztudomású, hogy a telekkönyvi hatóságoknál hónapokig tart az elintézés. A rendelet oly munkaterhet zúdít a telekkönyvi hatóságra, hogy az elintézés késedelmessége még nagyobb lesz. Nyulászi helyesen mutat rá arra, hogy a védett jelleg csak ennek bírói kinyilvánításával keletkezik. Tehát ezen időpontig hitelező és adós helyzete és egymáshoz való viszonya bizonytalan lesz. A rendelet 9. § szerint a kérvény beadásának a végrehajtási eljárásban csak az Ét. 41. §-ban meghatározott halasztó hatálya van. Tehát a kérvény elintézéséig lehet zárlatot foganatosítani?

2. Ha a védett birtokok több telekkönyvi hatóság területén fekszenek, úgy adós minden egyes bíróságnál külön kérheti a védetté nyilvánítást, de elég, ha csak egynél kéri. Nyulászi helyesen vetette fel a kérdést, hogy állunk a telekkönyvi publicitás féltve őrzött elvével?

Mi lesz azokkal a bejegyzésekkel, melyeket azok a telekkönyvi hatóságok foganatosítottak, melyeknél a védett birtok minőségének feljegyzését nem kérte? A kérdés azért fontos, mert a hatóság, mely a birtokot védetté nyilvánítja (38,500/1933. I. M. rendelet 4. §), esetleg csak hónapok múlva értesíti a többi telekkönyvi hatóságot.

3. Helyesen mutatott rá Nyulászi, hogy a rendelet csak azokat a gazdákat védi, akiknek ingatlanára meghatározott tőkeösszeg erejéig van jelzálogjog bekebelezve, de nem intézkedik azokról az esetekről, mikor haszonélvezet, járadék vagy kikötmény terheli az ingatlant.

Ezt a megjegyzést kiegészítem azzal, hogy a rendelet azon esetben is, ha az ingatlant haszonélvezet terheli, csak a tulajdonosnak engedi meg, hogy a védetté nyilvánítást kérje. Pedig haszonélvezet esetén a haszonélvezőnek éppoly, vagy esetleg nagyobb érdekei fűződnek ahhoz, hogy a birtok védetté nyilváníttassék. Helyes volna a haszonélvezőnek megadni a jogot, hogy a védetté nyilvánítást kérhesse, legalább abban az esetben, ha ehhez a tulajdonos hozzájárul. Ilyen rendelkezés hiányában a haszonélvező nem kérheti a védetté nyilvánítást, mert a rendelet szerint ehhez nincs joga. A tulajdonos pedig nem kérheti, mert a jövedelem nem őt illeti (1. § 1. pont), hanem a haszonélvezőt. Köztudomású, hogy épp törpebirtokoknál nagyon gyakori a haszonélvezet, tehát a kérdés igen fontos.

4. A rendelet nem szabályozza a felügyelet és zárlat kérdésének egymáshoz való viszonyát.

Kérdés tehát, lehet-e felügyelet alá helyezni oly ingatlant, mely már zárlat alatt áll, továbbá lehet-e zárlatot foganatosítani oly ingatlanra (14. § alapján), melyre a felügyelet elrendeltetett.

5. Furcsa lehetőségek származnak a 34. § 5. pontjából, mely szerint: «Ha valamely egyetemleges jelzálogjog más személy ingatlanát is terheli, az adós ingatlanára bejegyzett követelést egész összegében figyelembe kell venni.»

Nyulászi szerint, ha férj és feleségnek közös 16 holdnyi ingatlanuk van, mindkettőnél a terhet külön-külön úgy kell számítani, mintha a fél-fél ingatlant terelné az egész követelés.

Nem tartom valószínűnek, hogy az illetékes hatóságok erre az álláspontra fognak helyezkedni, de a szövegezés pongyolasága megengedi ezt a magyarázatot.

6. Még furcsább annak a lehetősége, hogy a 16 holdas gazda

még november vége előtt átírhatja birtokának felét feleségére vagy bárki másra és ezzel biztosítja mindkét birtokrésznek a 10 holdon aluli birtokoknak nyújtott nagy előnyöket.

Nyuláshoz ezt a találó megjegyzését kiegészítem azzal, hogy a rendeletnek ki kellett volna mondania (és ez még pótolható), hogy a rendelet megjelenésének napja lehet csak irányadó abban a kérdésben, hogy valamely birtok mely kategóriába tartozik.

Meg kell ezt tenni éppúgy, mint ahogy a terhelés mérvére a 38,500/1933. I. M. rendelet 1. §-a kimondotta, hogy az október 23-i állapot irányadó.

Az előadásnak csak néhány érdekes pontját ragadtam ki, kiegészítve azokat saját megjegyzéseimmel.

A védett birtok konstrukciójának alapvető hibáira a Jogtudományi Közlöny nyomban a rendelet megjelenése után rámutatott (228. l., Szemlerovát).

A rendelet egyéb súlyosan kifogásolható rendelkezéseire az ankét folytatásának ismertetése kapcsán fogok rámutatni.

Dr. Teller Miksa.

Megjegyzések dr. Schwartz Izidor helyeshítései és kifogásaira.

Dr. Schwartz Izidornak Magyar Magánjog, Öröklési jog című könyvemre a Jogtudományi Közlöny 1933. október 14-i 37. számában közzétett helyeshítései és kifogásaira legyen szabad a következőket megjegyezni.

«... kifogásolnunk kell — úgymond a bíráló — azt is, hogy a külföldi törvényhozások (különösen az osztrák jog) ismertetésénél nem az érvényben levő, hanem a már régóta hatályon kívül helyezett jogszabályokat idézi, miáltal az olvasóban azt a téves hitet kelti, hogy a hatályon kívül helyezett jogszabályokat tekintse még érvényben levő jogoknak.» 2—11. pontok alatt fel is sorolja az osztrák polgári törvénykönyvnek azokat a paragrafusait, melyeknek az idézésénél nem voltam tekintettel arra, hogy azok később hatályon kívül helyeztek, és illetve módosítottak. Ez kétségtelven így van. A törvénykönyvet mindenütt abban a szövegben idéztem, amelyben az életbeléptekor kihirdettetett, és sehol sem voltam tekintettel arra, hogy egyes rendelkezések Ausztriában később hatályon kívül helyeztek és illetve módosítottak. Tettem pedig ezt azért, mert bennünket az osztrák polgári törvénykönyv abban a szövegében érdekel elsősorban, melyben az életbeléptekor kihirdettetett, mely szövegében alkalmazásban volt hazánk egész területén az abszolút korszakban, és amely szövegében bírói gyakorlatunk alapul vette. A későbbi változtatások annyiban érdekelnek bennünket e vonatkozásban, amennyiben azok az azóta alkotott magyar magánjogi jogszabályok eredményei, az osztrák jogalkotások által teremtett változások e vonatkozásban nem érdekelnek bennünket. Ezek az osztrák jogalkotások csupán annyiban érdekelnek bennünket, mint bármely más külföldi jog, holott az osztrák polgári törvénykönyv életbeléptekor kihirdetett szövegében közelebbről érdekel bennünket, mert ebben a szövegében hatalmi ténnyel, és illetve szokásjogi alapon hazánk egész területén alkalmazásban volt, egyes területein ma is alkalmazásban van. Magánjogi műveink tudtommal általában így idézik az osztrák kódexet. Más külföldi törvények ismertetésénél — legjobb igyekezetem szerint — az érvényben levő jogszabályokat idéztem.

«Az érdemtelenség eseteit nem lehet relatív öröklési képtelenségnek minősíteni...» szól a következő kifogás. Ezzel, hogy «relatív öröklési képtelenség», azt akarom kifejezésre hozni, hogy az érdemtelenség csupán attól nem örökölhét, kivel szemben érdemtelenné vált, mindenki mástól örökölhét. Kolosváry Bálint is: «Az öröklési érdemtelenség úgy érvényesül, mint relatív, csak bizonyos örökhagyóval szemben fennálló öröklési képtelenség.» (Magánjog 1930. 561.) Kern is így: «Lényegében az érdemtelenség az öröklési képtelenség egyik neve.» (Fodor V. 52.)

Hogy az érdemtelenséget csupán akkor lehet figyelembe venni, ha az érdekelt fél arra hivatkozik, ezt magam is kiemelem (52. oldal). Hogy a római jogi incapacitást nem azonosítom az öröklési képtelenséggel, ez kitűnik a 44. oldal 3. jegyzetében foglaltakból: «... a római jog három esetet tartott külön... testamenti factio passiva... incapacitas... indignitas...» A 291. oldal 2. jegyzetében foglaltakra megjegyzem, hogy azok a magyar általános polgári

törvénykönyv 1902. évi indoklásából vett idézetek az ági öröklés mikénti külföldi szabályozottságára vonatkozólag, ez az oka, hogy ott az 1912. évi svájci polgári törvénykönyv említve nincsen.

Dr. Tóth Lajos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaságok feloszlása.

A cégjog bírói alkalmazásának az ügyeknek számához mérten egyik legfontosabb feladata a közkereseti társaságok feloszlásával járó kérdések eldöntése. A törvény szerint (108.) a feloszlás után, a csőd esetének kivételével, felszámolásnak van helye. A német törvény szerint a társak is megállapodhatnak a vagyonszelésnek más módjában (145.). Az ily megállapodás lehetőségét a magyar gyakorlat is elfogadta. Már a legfőbb ítélőszék csak «közös megállapodás hiányában» mondotta (365/1879. Grill Dt. IV. 518.) szükségesnek a felszámolást. Később a kir. Kúria is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a törvénynek a felszámolásra vonatkozó rendelkezése nem oly parancsoló természetű, hogy attól a társak szerződésileg el ne térhessenek és ne állapíthassák meg szerződéssel a feloszlás módját (1905. máj. 17. 1161/1904. Dt. 4. f. II. 129.; 1907. szept. 4. 206/1906. Hj. Dt. I. 180.). Ez a megállapodás akár magában a társasági szerződésben, akár azon kívül történhetik (1913. ápr. 30. IV. 321/1913. Hj. Dt. VII. 135.), természetesen nemcsak kifejezetten, hanem hallgatólagosan (concludens) is. Így szükségtelennek ítélte a felszámolást a kir. Kúria oly esetben, amelyben a társak már eleve megállapodtak abban, hogy a társaság megszűnésével az egész üzleti vagyon az egyik felet illesse, a másik tag meghatározott kielégítésben részesüljön és a tagoknak egyetemleges tartozásai sem állottak fenn (1905. máj. 30. 543/1905. Dt. 4. f. II. 157.) vagy ha a társaság egyik tagja elhalálozásának esetére a másik tagnak biztosították azt a jogot, hogy az örökösök kielégítésével a társasági üzletet mint egészet folytathassa (1911. ápr. 7. IV. 982/1910. Hj. Dt. V. 82.). A felszámolás szükségességét kizáró megállapodás abban a nyilatkozatban is állhat, hogy a tagok «vagyoniilletőségüket előzetes felszámolás nélkül is követelhetik.» (1911. dec. 20. IV. 347/1911. Hj. Dt. VI. 18.) Sőt ily előzetes megállapodás nélkül is indíthat a társ keresetet előzetes felszámolás nélkül vagyoniilletőségének a kiadására, ha a felszámolást a kölcsönös követelések megállapítása, a folyó ügyletek befejezése, a társasági kötelezettségek teljesítése, a közös követelések behajtása vagy a közös vagyon értékesítése szükségessé nem teszi. (1898. jan. 28. 32/1898. Grill. Új Dtár III. 899.) Még nincs szükség a feloszló társaság felszámolására, ha a társaság meg sem kezdte még az üzletet, ügyleteket sem kötött, amelyeket lebonyolítani kellene, s így a társaság vagyoni viszonyait harmadik személyekkel szemben a társaság tagjai közt rendezni nem kell (1903. jan. 22. 640/1902. u. o. 891. és Grecksák C. H. VI. 55.), már nincs szükség a felszámolásra, ha a felbontást kérő társasági tag vagyoni jogi igényeinek a rendezése már megtörtént (1924. ápr. 2. P. II. 5169/1923. Hj. Dt. XVII. 74.). E nyomokon indulva legutóbb a budapesti kir. ítélőtábla (1933. okt. 26. P. VI. 7362/1933.) azért látta a felszámolást mellőzhetőnek, mert az egyik társ saját pénzéből szerezte be az egész üzleti felszerelést és az üzemet a másik társ kilépése után folytatta, ez a másik társ pedig, aki társának a ráeső részt még ki sem fizette, eltávozva maga is erre a társára hagyta az üzletet és csak vagyoniilletőségének a kifizetését követelte oly üzemből, amelynek követelései vagy tartozásai sincsenek.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

1. **Szerződéstől elállás.** Kétoldalú szerződésnél, ha az egyik fél a kötelezettségét akként szegi meg, hogy ezáltal a szolgáltatás a másik félre nézve érdekét veszítette, ez a szerződéstől elállhat. (Kúria, 1933. jún. 28. P. VII. 21/1932.)

2. **Életjáradék leszállítása.** Nincs oly jogszabály, mely szerződésben ellenszolgáltatásként kötelezett életjáradék kikötött (vagy bírósággal átértékelt) mértékének leszállítását azon a címen megengedné, hogy a kötelezett fél vagyoni és jövedelmi helyzetében utóbb változások állottak be. (Kúria, 1933. jún. 30. P. IV. 914/1933.)

3. **A kármennyiség** megállapításánál az 1922: XII. tc.-ben tiltott mellékjövedelem nem jöhet figyelembe. (Kúria, 1933. jún. 16. P. II. 2147/1932.)

4. **A balesetet** szenvedett munkaképesség foka mindig a döntés idején fennálló viszonyok alapján állapítandó meg. (Kúria, 1933. jún. 20. P. VII. 5326/1931.)

5. **Munkavállaló díjazása.** a) Az, hogy a szerződések értelmezésének s ekként a munkavállalót illető járandóságok kiszámításának alapjául felek a perenkívüli egyességben olyan alapot fogadtak el kölcsönös engedmények útján, amelynek engedményeként a munkaadó követeléséről lemondott s az egyességi összeg fizetésére kötelezte magát, a szerződéseken túlmenő új javadalmazást nem jelent. (Kúria, 1933. máj. 30. P. IV. 1538/1932.) b) Ha a munkavállaló a munkaadó által felajánlott többlétszolgáltatást kevesli, ezzel még nem utasítja vissza magát a kedvezőbb új szolgáltatás tekintetében tett kötelezettségvállalást. (Kúria, 1933. máj. 24. P. II. 4251/1932.)

6. **Munkadíjba beszámítás.** Az állandó bírói gyakorlat szerint ugyan a szolgálati viszony tartama alatt a munkaadó a munkavállalónak a munka teljesítése szerint időnként esedékes munkadíjába nem jogosult beszámítani fennálló követelését oly mértékben, hogy a munkavállaló az esedékes munkabéréből semmit, vagy csak oly csekély összeget kapjon, hogy ezáltal a megélhetése komoly veszélynek legyen kitéve, hanem ily esetben a munkaadó méltányosan és olyan részleteket számíthat be a követelésből, hogy a fennforgó körülmények között a felek közt fennálló kölcsönös bizalom megrendülése nélkül a munkavállaló szolgálatát tovább teljesíthesse, és fennálló tartozását méltányos részletekben fizethesse, abban az esetben azonban, ha a munkaadó és a munkavállaló között fennálló szolgálati viszony megszűnik, a felek egymással szemben fennálló minden lejárt követeléseiket érvényesíthetik és nincs olyan törvényes rendelkezés, amely a munkaadót meggátolná abban, hogy a szolgálati viszonyból származó követeléseiről indított perben annak követelésébe beszámítási kifogásként érvényesíthesse. (Bp. T., 1933. jún. 21. P. XXI. 7325/1933.)

7. **Szolgálatból elbocsátás.** A szolgálati jogviszony természetével járó jöhiszem még szolgálatképtelenség esetén is megköveteli, hogy a munkavállaló a munkaadó orvosai ellenkező véleményével szemben a kezelést végző orvos tanúsításával igazolja a munkaadó által kétségbevonott munkaképtelenségét és a szolgálatból való elmaradásának indokolt voltát. Ennek elmulasztása folytán a munkavállaló a munkaadó magatartását a szolgálati kötelesség olyan megsértésének minősítheti, amely jogot adott az alperesnek a rögtöni hatályú elbocsátásra. (Kúria, 1933. jún. 13. P. II. 6004/1931.)

8. **Nyugdíj.** Az, hogy az alperes az alkalmazottainak illetményeit (törzsfizetést és lakbért) 1917. év előtt együttesen, havonként, 1917. év után ellenben külön (a lakbért évnegyedenként) adta, csupán ügykezelési jelentőségű, de nem érinti azt, hogy a lakbér, mint a nyugdíjba beszámítható illetmény, az alperesnél már az 1914. évben is fennállott. (Kúria, 1933. jún. 30. P. IV. 1548/1933.)

9. **Vétel.** Amidőn az írásban csupán a vétel tárgyára és a vételár fizetési feltételére történik utalás és kiállításakor a felek az érdekeik megővására szükséges egyéb feltételeket el nem rendezték, hanem az ügylet kimerítő szabályozását még majd kiállítandó végleges kötlelvel tárgyának tartották fenn, helyesen nem vonható következtetés arra, hogy a felek az írás kiállításakor az adásvételi ügyletet megkötötték. (Kúria, 1933. jún. 21. P. IV. 879/1932.)

10. **A Pénzügyi Központ** a 919/1917. M. E. és a 920/1917. M. E. sz. rendeletek szerint nemcsak kényszerfelszámolás esetén, hanem önkéntes felszámolás esetén is lehet pénzügyi központok felszámolója s egyik rendeletben sem foglaltatik olyan jogszabály, amelynek értelmében a peres eljárás félbeszakadna akkor, ha valamely pénzügyi központnak a P. K. leszállított felszámolás esetén a felszámolója. Az önkéntes felszámolás kimondásával a pénzügyi központ nem veszítette el jogképességét, sem perképességét. Így a Pp. 466. §-ának alkalmazása nem foghat helyet. (Kúria, 1933. máj. 30. P. VII. 2097/1932.)

H. D.

Szemle.

— **A bírói függetlenség** kérdése foglalkoztatja a német közvéleményt. Az új birodalmi kancellár már 1933. márc. 23-i nagy beszédjében a bírói függetlenség mellett foglalt állást, ami arra mutat, hogy az eszméknek hirdetett megújodása sem mer *elvileg* az állami létnek ettől az alapjától eltérni. A gyakorlatban a hivatalnokokról kiadott kancellári törvény nem vette már figyelembe ezt az elvi alapot, hanem némely forradalmi elvek érvényesítését elibe helyezte e függetlenségnek. Ezzel az eljárással az 1933. évi forradalom, nem éppen előnyére, ellentétbe került az 1918. évvel, amely, csábítások ellenére, sohasem érintette a bírói elmozdíthatatlanságot. Bizonyára éppen azok az események, amelyek a legjobb akarattal sem egyeztethek össze a bírói függetlenséggel, idézték elő azt, hogy a figyelem feléje fordult és hogy sérthetlenségének hangoztatásával akarja mindenki feledtetni és feledni a történeteket s elhárítani az újabb sérelem lehetőségét. A birodalmi törvényszék elnöke már az 1933. márc. 29-i teljes ülésen hangoztatta a bírói elmozdíthatatlanság alapvető jelentőségét. «Csak függetlenségének tudata adhatja meg a bírónak ezt a belső szabadságot, amely magasztos hivatásának betöltéséhez szükséges.» A német bírói szövetség (Richterbund) azt hangsúlyozta nyilatkozatában, hogy a német bíró mindig csak a törvény és lelkiismerete szerint döntött s ennek így is kell maradni. És a német nemzeti jogászszövetség ülésein is a bírói függetlenséget hangsúlyozta elnöke. Kern freiburgi tanár időszerűnek tartotta, hogy a Deutsche Juristen-Zeitung-ban (1933. 656.) a bírói függetlenség határaitól értekezzék, amely cikke éppen nem a függetlenség korlátozására irányul, hanem csupán az igazgatási teendőkből eredő függőségekre utal. «Mit der Unabhängigkeit der Richter — mondja — steht und fällt das Recht». Nagyon érdekes cikk ugyanebben a folyóiratban (603.) Müller járásbíróé: «Die Unabhängigkeit der Rechtssprechung im Lichte der Philosophie», amelybe Schopenhauer bölcséletéből kiindulva szól a bírói függetlenségről. «Überall im Leben geht Macht vor Recht, nur nicht im Gerichtssaal». Érdekes Herschel, kölni professzor cikke is: «Staatlicher Befehl und richterliche Ermessen im neuen Recht», amely a bíró és törvény viszonyát tárgyalja s utal arra, hogy az új irányból a bírónak a törvénytől való nagyobb függése következik. Mindebből az látszik, hogy a bírói függetlenség, mint az állami élet követelménye, a lelkek mélyén gyökerezik s a hozzá ragaszkodást megszüntetni még a forradalmi láz sem képes.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állásukrautalóknak **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendők.

Köztudatba átment már az, hogy ügyvédeknek diktálási (zárt fülkék), sokszorosítási, fordítási, fotokópia munkát «Tempo» járásbírósnál, Szalay-utca sarok, végez legjobban. Tel.: 13-2-12.

540

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. *Dv. Gerlőczy Endre* budapesti ügyvéd: A gazdaadósságokról szóló rendelet. — *Dr. Huppert Leó* budapesti ügyvéd: Mezőgazdasági egyességi eljárás. — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: Az aranykikötés hatálytalanítása az Egyesült Államok szenátusában. — *Dr. Mangold József* budapesti ügyvéd: A beraktározó megtartási joga és raktárdíj követelésének elsőbbsége. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 43. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 8.

A gazdaadósságokról szóló rendelet.

A 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 1. §-ával kapcsolatban több aggály merült fel abban a kérdésben, hogy milyen vonatkozásban áll az 1. §-ban foglalt rendelkezés az 5610/1931. M. E. sz. rendelettel, továbbá az az által életrehívott hitelügyi tanács jogkörével.

Ha nem is oszthatjuk azt a felfogást, hogy a rendelet 1. §-nak az 5610/1931. M. E. sz. rendelettel azonos szóhasználatát folytán szó lehetne arról, hogy hasonlóan az említett rendelet 13. §-ában foglalt jogszabályhoz, a 14,000/1933. M. E. sz. rendelet 1. §-ában meghatározottaknál magasabb mértékű kamatnak elfogadása a hitelnyújtással üzletszerűen foglalkozó fél részéről kihágásnak minősül, mégis aggályosnak tartjuk, hogy a rendelet a kamatmaximumot meghaladóan teljesített kamatfizetések szankcióit nem szabályozza, mert ha igen mértékadó helyen az előbb említett aggály lehetősége felmerül, azzal kell számolnunk, hogy ezáltal a hitelforgalom újabb csökkenése fog bekövetkezni.

Az 1. §-ban foglalt rendelkezések azonban egyéb vonatkozásban is alkalmasak arra, hogy a kamatkérdésnek immár áttekinthetetlenül váló szövegét még homályosabbá tegyék.

Az 5., 6. és 7. §-okban foglalt rendelkezések, valamint ezeknek sókirányú kivételei minden egyes esetben annyiféle kamatszámítást fognak szükségessé tenni, hogy aggodalommal kell tekinteni a rendelet végrehajtása elé, annál is inkább, mert még nem is ismerhetjük a m. kir. pénzügyminiszter szándékát abban a vonatkozásban, hogy a 6. § 2. bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a fizetési helyet és módokat hogyan fogja megállapítani.

A rendelet 25. §-nak 2. bekezdése értelmében a kamat hozzájárulási alap terhére a hitelintézeteknek és gyámpénztáraknak részben meg kell téríteni azt a különbözetet, amely kamatköveteléseiknek a rendelet 1. és későbbi szakaszaiban bekövetkezett csökkentése folytán előállott. Ezt a rendelkezést kiegészíti a 2500/1933. P. M. sz. rendelet 13. §-a, amelynek értelmében a rendelet szerint járó mérsékelt kamat elfogadása és a lejárt váltó kiadása nem szünteti meg a hitelezőnek azt a jogát, hogy a kamatkülönbözetet az adóstól bírói úton követelhesse, ha a kamathozzájárulás engedélyezése a hitelező intézettel szemben megtagadtatott.

Ha ilyen jogerős bírói ítélettel megállapítást nyert, hogy az adós a 14,000/1933. sz. rendelet 1. §-a alá esik és ha ennek folytán a kamatkülönbözetet megfizetni nem köteles, a kamathozzájárulást a hitelező intézet részére utólag engedélyezni kell.

Ez a rendelkezés azzal a következménnyel fog járni, hogy sok esetben a hitelintézet és az adós is bizonytalanságban lesz az iránt, hogy az általa teljesített kamatfizetéssel kötelezettségének teljesen eleget tett-e. Sőt a kamathozzájárulási alap terhére történő különbözeti fizetés megtagadása esetén a hitelező pénztézet olyan helyzetbe is kerülhet, hogy jobb meggyőződése ellenére kénytelen lesz azt az adóst a kamatkülönbözet megtérítésére perelni, akit a maga részéről gazdaadónak tekint és akivel szemben kötelezettsége teljesítését elismeri.

Nincsen biztosíték arra, hogy a kamathozzájárulási alap terhére történő fizetés megtagadása olyan jogi garanciák mellett történik, hogy ennek folytán a hitelintézet által később megindítandó perben ellentétes tartalmú bírói döntés nem várható. Ennek folytán lehetséges, hogy a hitelintézetek olyan pereket fognak indítani és azokban az összes jogorvoslati lehetőségeket kénytelenek lesznek kimeríteni, amelyek aaptalanok, a nélkül, hogy a rendelet alapján a hozzájárulási alaphoz kifizetett perköltségig megtérítést követelhetnének. Felesleges hangoztatni, hogy sok esetben a hitelezők a kamattöbbletre irányuló követelésekről inkább le fognak mondani, semhogy a kétséges kimenetelű per kockázatát viseljék és perrel lépjenek fel olyan ügyfelükkel szemben, akikkel való üzleti összeköttetésükre a jövő szempontjából súlyt helyeznek.

A védett birtok intézményével szemben hangsúlyozom, hogy nem tartom megbízhatónak a védettség egyedüli előfeltételeként annak meghatározását, hogy az ingatlanra bekebelezett terhek a kataszteri tiszta jövedelemnek tizenötszörös pengő szorzatát meghaladják.

Szabolcs megyében a katasztrális holdankénti tiszta jövedelem átlag 6 koronában van megállapítva. Ez azt jelenti, hogy pl. egy 1000 kat. hold terjedelmű, élő és holt instruktussal ellátott mezőgazdasági ingatlan 6000 K a kataszteri tiszta jövedelme. Ennek pengőben kifejezett tizenötszörös szorzata 90,000 P, márpedig kétségtelen, hogy egy 1000 holdas beinstruált birtok 90,000 P-s megterhelés mellett indokoltan védetté nem nyilvánítható.

Ezzel szemben nem megfelelő expedienst a rendelet 13. §-nak 1. bekezdésében foglalt az a rendelkezés, hogy a szolgáltatások mértéke felemelhető, miután annak előfeltétele, hogy a birtok jövedelmezősége ugyanazon kataszteri tiszta jövedelmével bíró birtok rendes jövedelmezőségét jelentősen meghaladja, márpedig, ha abból indulunk ki, hogy vidékenként, tehát az összehasonlítás szempontjából egyedül jelentőséggel bíró kataszteri tiszta jövedelme egyaránt alacsonyban nyert megállapítást, úgy a rendelet 13. §-a alapján a szolgáltatásnak felemelése sikerrel nem lesz kérhető. Különben is a telekkönyvi prioritás elvének sérelmével a védett birtok tulajdonosának módjában áll a hitelezők közül kiválasztottak közül bárkinek teljesített tökeviszafizetés által szolgáltatásnak általánosságban történt felemelését megakadályozni.

További általános aggályom a védett birtok intézményével szemben az, hogy gyakorlatban az a telekkönyv intézményének destrualását jelenti. A magyar gazdasági élet az elmúlt évtizedek során a telekkönyv intézményét annyira megszokta és az ingatlanforgalomnak és hiteléletnek olyan nélkülözhetetlen alapjává tette, hogy annak megtörése nem csupán jogdogmatikai okokból hibázatható, hanem azért is, mert annak gyakorlati kihatásai ma még fel sem mérhetők.

A rendelet 13. §-nak 1. pontjába, 27. §-nak 4. bekezdésébe és más rendelkezéseiben is a telekkönyvi prioritás elvének olyan mérvű áttörését kell látnunk, ami a telekkönyvi rendszer lényegével össze nem egyeztethető.

A telekkönyvi prioritásnak, illetve az ezen alapuló jogok megszerzése lehetőségének azonban egyik legkardinálisabb sérelme az, hogy a rendelet a védettség időtartama alatt magánjogi címen újabb jelzálogjogok bejegyzését, a rendeletben felsorolt kivételektől eltekintve, lehetetlenné teszi, ami egybevetve azzal a lehetőséggel, hogy a védett birtok tulajdonosának a védettségről bármikor lemondani áll módjában, azzal a következménnyel járhat, hogy a

védett birtok rosszhiszemű tulajdonosa megválaszthatja azt, hogy a hitelezői közül kinek enged telekkönyvi biztosítást, rosszhiszem hiányában is azonban merőben a véletlen játéka lesz az, hogy a védetté nyilvánítás óta követeléshez jutott hitelezők közül kik fognak előnyösebb telekkönyvi helyzetbe kerülni.

Ennek következtében a kiadott rendeletnek olyan tartalmú módosítása, illetve kiegészítése szükséges, hogy a védettség tartama alatt is a telekkönyvi hatósághoz jelzálogjogi bejegyzésre vonatkozó és a telekkönyvi rendtartásban meghatározott előfeltételeknek megfelelő kérelmek legyenek beadhatók, amely kérelmek azonban elintézés nélkül csupán széljegyzetnek és azok alapján végleges határozat csak a védettség megszűnése esetén hozható. Miután azonban telekkönyvi rendszerünk a bekövetkező jogi tényektől függő hatályú bejegyzéseket is lehetővé teszi (Tkvi rts. 74. §), a széljegyzés helyett helytfoghatnak a jelzálogjogoknak a védettség feljegyzésének megszűntétől függő hatályú bejegyzései is.

Elhibázottnak tartom a védettség feljegyzésére irányuló kérelemnek a rendelet 3. §-ának 1. bekezdésében megállapított határidő előtt való kötelező előterjesztését, mert ezáltal a gazdaadós sokszor olyan esetben is ingatlanának védetté nyilvánítását fogja kérni, amikor az adott esetben ennek szükségét fennforogni nem látja, a kedvezménynek azonban visszavonhatatlan elvesztése mégis arra fogja készíteni, hogy a kérelmet előterjessze. E vonatkozásban tehát oly kiegészítés volna szükséges, hogy a védettség feljegyzése a rendelet kiadásakor irányadó telekkönyvi helyzet alapján a rendelet időtartama alatt bármikor kérelmezhető legyen.

Amennyiben a rendelet oly kiegészítését, hogy a védettség hatálya alatt álló ingatlanra is függő hatályú jelzálogjogok, illetve rangsorelsőbbség szerezhető legyen, a kormány magáévá nem tenné, úgy a birtok védettségét megszüntetni akaró tulajdonos kötelességévé kellene tenni, hogy megszüntetésre irányuló kérelmében büntetőjogi szankciók terhe mellett jelentse be, hogy a védettség tartama alatt kiknek vált adósává és hogy hitelezőik milyen időpontban szereztek jogokat. Az ekként ismertté váló hitelezők a védettség megszüntetése tárgyában meghallgatandók és a megállapítandó elsőbbség alapján kérésükre a védettség megszüntetésével egyidejűleg a megállapított rangsorban jelzálogjogokat szerezhhetnek.

Kétségtelen, hogy ez az általam javasolt mód rendkívül bonyolult és sokszor a perenkívüli meghallgatás keretei között eldönthetetlen ténybeli és jogi vitákat eredményezne. Ezt mégis elengedhetetlennek kell tartanom abban az esetben, ha a kormány a rendelet 2. §-ának 1. bekezdésében foglalt rendelkezéseket fenn tartandóknak tartja.

Elhibázottnak tartom a rendelet 9. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezést is. Kétségtelen ugyanis, hogy az egyes telekkönyvi hatóságokra a rendelet végrehajtása olyan munkaterhet fog zúdítani, hogy sok esetben a kérelem végleges elintézése hónapokat is fog igénybe venni. Különösen sokáig fog tartani az elintézés akkor, ha a 38,500/1933. I. M. sz. rendelet 5. és 6. §-aiban foglalt eljárások szükségessége fog felmerülni.

A rendelet 3. §-ának 3. bekezdése értelmében a védetté nyilvánítás kérdésében hozandó határozat ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye, amiből okszerűen következik, hogy a rendelet 9. §-ának 2. bekezdésében körülírt halasztó hatály a felfolyamodás elintézéséig fennmarad. Ez azzal jár, hogy esetleg tárgyi alap nélkül előterjesztett kérelem esetében is az adós hónapokig a védett ingatlan jogi helyzetének előnyeit fogja élvezhetni.

Mint szimptomára mutatok rá, hogy a rendelet életbelépése után egyik vidéki járásbírósg végzést hozott, amelyben a kitűzött ingatlanárverést a 6300/1932. M. E. sz. rendelet rendelkezései alapján beállította és végrehajtatót figyelmeztette, hogy újabb árverést csak kérelmére és akkor fog kitűzni, ha végrehajtást szenvedő ingatlanának védetté nyilvánítását nem kéri. Ezek szerint tehát olyan — felfogásom szerint merőben alaptalan — értelmezés is felmerült, amely halasztó hatályúnak nemcsak az előterjesztett kérelmet, hanem a kérelem előterjesztésének lehetőségét is tekinti.

Nézetem szerint is helyénvaló lenne, ha a halasztó hatály csak a rendelet 22. §-ának 2. bekezdésében foglalt esetben biztosíthatnák.

A kiadott rendeletnek a védett birtok intézményével kapcsolatos hézaga az, hogy nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy az ingatlan tulajdonosi állapotában a rendelet kihirdetése után bekövetkezett változás a védetté nyilvánítás előfeltételeinek vizsgálata szempontjából nemlétezőnek tekintendő. Ez a rendelkezés

esetleges visszaélések meggátolása szempontjából bír jelentőséggel, kizárná ugyanis azt, hogy a rendelet 7. §-ában foglalt kedvezmények igénybevehetése céljából in fraudem legis ingarlanátruházások történjenek.

Szabályozást igényel a megterhelés mértékének vizsgálata is abból a szempontból, hogy vajjon a fennálló jelzálogjogos terhek a védettség megadása szempontjából kivétel nélkül és milyen összegben veendőek számba.

Az ingatlanokat nem csupán határozott vagy keretösszegben megállapított tőkeösszegű jelzálogjogok terhelik, hanem összegszerűleg pontosan körül nem írt haszonélvezet, járadékok vagy kötvények is. A rendelet nem szabályozza, hogy ezeknek az összege hogyan vétessék számba és az eladósodottság megállapításánál miként értékeltessek.

Hasonlóan szabályozást igényel az a kérdés is, hogy a 14. § értelmében kivett követelések mennyiben szolgálhatnak a birtok védetté nyilvánítása alapjául. Elvben fennáll annak a lehetősége, hogy egy ingatlanon kizárólag olyan jelzálogjogok, terhek álljanak fenn, amelyekre a 14. § értelmében a védettséggel járó korlátozások ki nem hatnak. Szabályozandó tehát, hogy védetté nyilvánítható-e a birtok kizárólag vagy nagyrészt olyan terhek alapján, amelyekre a védettség a rendelet 14. §-a értelmében amúgy sem terjed ki. Ennek szabályozása már csak azért is kívánatos lenne, hogy a telekkönyvi hatóságok várható munkaterhe bizonyos fokig csökkenthető legyen.

Bár felfogásom szerint ebben a kérdésben a rendelet hallgatása ellenére sem merülhet fel vita, szükségesnek tartanám annak kifejezett kimondását, hogy a 4. § 2. bekezdése értelmében megnövekedett tőke alapulvételével számítandó az 5., 6. és 7. §-ok alapján teljesítendő kamat és tőkefizetések. A 4. § 2. bekezdésében foglalt rendelkezést akként kellene kiegészíteni, hogy a tőkéhez csatoltasának az annak érvényesítésével kapcsolatban felmerült per- és végrehajtási költségek azzal a hatállyal, hogy az ekként megnövekedett tőke után egységesen terhelje adóssá a rendelet által megállapított mérvben a kamatfizetés kötelezettsége.

Az 5. § 1. bekezdésének 3. pontjában, valamint a 14. § 1. pontjában foglalt rendelkezések kétséget hagynak fenn az iránt, hogy vajjon a rendelet életbelépése előtt a folyó évben fizetett adók, az eddigi rendelkezéseknek megfelelően a hátralékokra vagy pedig a folyó adóra nyerne elszámolást. Figyelemmel az 5. § 1. bekezdés 3. pontjában foglalt arra a rendelkezésre, hogy a hátralékos adók összegéből csupán évi 10 % fizetendő, okszerűnek látom azt a következtetést, hogy a folyó évben fizetett összegek a folyó adók fedezésére számolandók el. Mégis kívánatosnak tartom ennek kifejezett szabályozását is, mert különben az egyes adóhatóságok részéről ellentétes értelmezéssel fogunk találkozni, ami arra fog vezetni, hogy a gazdaadósok a folyó évben a rendelet életbelépése előtt teljesített fizetése figyelmen kívül hagyásával a folyó adóknak megfelelő összeget újból meg kell fizetnie.

A 6. § 2. bekezdése értelmében a pénzügyminiszter fogja megállapítani, hogy hol és milyen módozatok szerint fizetendők a szóbanlevő bekezdésben felemlített összegek. Elhibázottnak tartom, hogy a kérdés újabb szervek beiktatásával tétessék bonyolultabbá. E helyütt azt tartanám helyesnek, ha a befizetett összegek felosztása a telekkönyvi prioritás elveinek figyelembevétele alapján telekkönyvi hatóság által történne.

A végrehajtási korlátozásokat tárgyaló 9. § nem tesz arról említést, hogy a rendelet ellenére történt végrehajtási lépésekkel szemben gazdaadós miként védekezhetik. A 6300/1932. számú rendelet hasonló esetben az eljárás bármely szakában előterjeszthető kifogásolási jogot adott. Miután a végrehajtási törvényben szabályozott jogorvoslatok igénybevétele az eljárást sokszor hosszadalmasabbá tehetné, szükséges volna a 14,000/1933. M. E. számú rendeletnek a kifogásolási jog biztosításával történő kiegészítése.

A rendelet egyéb rendelkezéseivel elvi ellentétben állónak látom a 13. § utolsó bekezdésében foglalt azt a szabályt, hogy ha az adós utóbb gazdasági helyzete lényeges rosszabbodását igazolja, az újabban meghatározott felemelt mértéknek megfelelő teljesítésnek az 5—7. §§-ok keretei között történő leszállítását kérheti. Ha a 4. § első bekezdése értelmében elvben az ingatlanra újabb jelzálogjog be nem jegyezhető, a kivett követelések pedig a korlátozások alá amúgy sem tartoznak, indokolatlan, hogy adós számára annak lehetősége álljon fenn, hogy anyagi helyzetének újabb rosszabbodását igazolhassa.

Ellentétben látszik állani a 14. § 10. pontjában foglalt rendelkezés a 4. § első bekezdésével, miután utóbbi rendelethely általánosságban lehetővé teszi családjogi és örökösödési jogviszonyból származó követelések biztosítását, míg a 14. § 10. pontja csupán a bíróság által méltányosnak ítélt részét vonja ki a végrehajtási korlátozások hatálya alól. Ezek szerint tehát a családjogi és örökösödési jogviszonyból származó követelés a telekkönyvi prioritás sérelmével és hitelezőknek esetleg előbb szerzett jogaira való tekintet nélkül a maga egészében telekkönyvileg biztosítható lesz, az ekként biztosított követelésből azonban csupán a bíróság által megállapítandó rész tekintetében illeti meg a hitelezőt korlátozóaktól mentes kielégítési jog. A rendelet elvi konstrukciójával áll ellentétben az, hogy olyan követelés is telekkönyvileg biztosítható legyen, amely egyelőre nem érvényesíthető, miután a 4. § 1. bekezdése értelmében magánjogi jogcím alapján általánosságban a védettség joghatályának fennállása alatt telekkönyvi jogok nem szerezhetők. A 14. §-ban felsorolt kivételek ezzel szemben korlátozóaktól mentesen az ingatlanra vezetett végrehajtás útján is érvényesíthetők.

Ezenfelül azonban nem nyert szabályozást az, hogy a bíróság már ítéletében vagy az ítélet meghozatalát követő perenkívüli eljárásban állapítja meg azt a részt, amely a 14. §-a értelmében korlátozóaktól mentesen érvényesíthető.

Meg kell jegyezni azt is, hogy a 14. § 13. pontja, figyelemmel a Te. 91. §-ára, gyakorlati jelentőséggel nem bír, (legalább is az ingatlanra vezetett végrehajtás szempontjából) minek következtében e rendelkezésnek a Te. 91. §-al megfelelő összhangba hozatala mutatkoznék kívánatosnak.

Dr. Gerlőczy Endre.

Mezőgazdasági egyességi eljárás.

A 14,000/1933. M. E. számú rendelet 16. §-a úgy rendelkezik, hogy a védett birtok kataszteri tiszta jövedelmének negyvenszeres szorzatát meghaladó adóssággal terhelt gazdaadós, ha a fizetőképzetlenség állapotában van, vagyis tartozásai vagyoni erejét meghaladják, kérheti s kérelmére megkísérelendő az egyesség azon célból, hogy tartozásai vagyonával és teherbíró képességével megfelelő arányba hozassanak. Ezakasz 2. bekezdése szerint ezen eljárás szabályait a minisztérium fogja rendelettel megállapítani. Mindjárt tegyük hozzá, hogy nem «az eljárás» szabályait fogja a minisztérium megállapítani. S azokhoz a rendkívüli súlyú anyagi-jogi kérdésekhez képest, amelyek itt megoldandók, magának az eljárásnak szabályai nem is bírnak rendkívüli horderővel.

A meghozandó szabályok kétségtelenül a mezőgazdasági kényszeregyesség anyagi szabályait vannak hivatva megállapítani. A következőkben csupán kiragadott megjegyzéseket kívánunk tenni annak kiemelése mellett, hogy ez az elkövetkezendő szabályozás sokkal mélyebb nyomot fog hagyni a magyar jogéletben és különösen lényegesebben fogja átalakítani a magyar dologi jognak intézményeit, mint aminő nyomokat hagyott a csődönkívüli kényszeregyességi eljárást szabályozó 1410/1926. számú rendelet s az azt kiegészítő 15 rendelet a magyar hiteljog területén.

A legelső szempont, amelyre a legfőbb súlyt kívánjuk helyezni, annak a szervnek kiválasztása és összetétele, amelyik mint autonóm szerv e kérdést elsőfokon vizsgálat tárgyává tenni s akár eldönteni, akár előkészíteni hivatott. E kérdés fölvetése azért bír súllyal, mert a hivatalos és félhivatalos kommunikék szerint a mezőgazdasági érdekeltségek azok, amelyek elsősorban a kérdés elbírálására hivatva lesznek. Ez teljesen hibás megoldás volna. A mezőgazdasági kényszeregyesség kivizsgálására hivatott autonóm szerv elsősorban a hitelezői érdekeltség köréből alakítandó. S amint, ha értékesítésre kerül a sor, az ott felmerülő szempontokat, úgy a gazdaságiakat, mint az állampolitikaiakat elsősorban a mezőgazdasági érdekeltségek hivatottak értékelni és elbírálni, úgy a kényszerszabállyal foganatosítandó leengedés mértékét nem az adósi mezőgazdasági, hanem a hitelezői pénzügyi, ipari és kereskedelmi érdekeltség van hivatva elbírálni.

A második kérdés, amely az egész mezőgazdasági kényszeregyességi problémának legalapvetőbb problémája, a hitelezők egyenlő elbánásának az elve. A par conditio creditorum elvének a csődönkívüli kényszeregyességben kialakult fogalma itt nem használható. Alkalmazása az egész intézmény meghiusítására vezethet, mert hiszen ezen a ponton a két intézmény igénybevehetésének

alapfeltétele merőlegesen ellenkzik egymással. A csődönkívüli kényszeregyesség ma már ugyan némileg elhomályosult alapgonddal az, hogy az adós mentes a végrehajtásoktól, zálogjogoktól, vagyis hogy nem halogatta fizetőképzetlensége bejelentését s «ezzel nem csorbította a hitelezők kielégítésére rendelkezésre álló fedezetet» (1410/1926. M. E. számú rend. 85. § 5. pontja). Amivel szemben a kiadandó rendeletnek az idézett 14,000/1933. M. E. számú rendelet 16. §-án alapuló alapgonddal az, hogy az adós nem csupán fizetőképzetlen, de ingatlanra a kataszteri tiszta jövedelem negyvenszeres értékéig terhelve is van. Mindebből az következik, hogy a mezőgazdasági kényszeregyességi eljárás nem oldható meg ú. n. külön kielégítési jogok és előnyös kielégítési igények sérelme nélkül. Ez természetesen nem jelenti a kényszer egyforma méretű alkalmazását. Amíg jogunkban, ha nem is töretlen, de fennálló a qui prior tempore, potior jure szabálya, addig telekkönyvi rendszerünk teljes felforgatása nélkül nem lehet eltekinteni attól, hogy több jogot szerzett az elsőhelyen hitelezett pénzügyi, mint az ötvenedik helyre végrehajtási úton bejutott, az elsőtől teljesen különböző rizikó-feltételek mellett hitelező áruhitelező. Meg kell ennek ellenére mondani, hogy egy olyan elgondolás, amely merev skála szerint gondolja a hitelezők között a leengedés arányát meghatározni, komoly igazságtalanságokra vezethet. Meggyőződésünk az, hogy ez a kérdés a szabad mérlegelés elvének érvényesülése nélkül igazságosan nem oldható meg. Helyesebben az elkerülhetetlen igazságtalanságok minimumra szorítása csak akkor lehetséges, ha ezt a kérdést a bíróságra bizzuk, ami egyértelmű azzal, hogy más szerepet juttatunk a kir. bíróságoknak a mezőgazdasági egyességi eljárásban, mint a csődönkívüli kényszeregyességi eljárásban. Az ideális megoldás természetesen nem érhető el. Az valahol ott volna keresendő, hogy az a veszteség, amelyet a kellő gondosság mellett hitelezők szenvednek, egy erre a célra létesített alaphoz bizonyos a veszteséghez arányuló mértékben megtéríthessék. A mai pénzügyi helyzet ezt azonban kizárni látszik.

A harmadik szempont szorosan összefügg a most elmondottakkal s a gazdasági érdekeltségeknek évek óta hangoztatott óhaja. *Elengedhetetlen az, hogy a kincstár azokat az áldozatokat, amelyeket a legutolsó kis szatócstól megkövetel, önmagára nézve kötelezőnek el ne ismerje.* Lehetetlen az, hogy amikor egy társadalmi osztály megmentése érdekében az összes többi gazdasági kategóriáktól pozitív áldozatot követel az állam, akkor a maga igényei tekintetében minden áldozattól elzárkózzék. A kir. kincstár bármilyen adókövetelésének osztozni kell a többi hitelező követelésének sorsában. Hogy e sorsközösségben mily mértékben vesz részt, ez pénzügyi megfontolás kérdése. Mindenesetre a legkisebb engedményre ő jogosult, mert a legtöbbet ő adja. Azonban az elvet el kell ismernie.

Legvégül, de nem legutoljára, szabályozandó a csődönkívüli kényszeregyességi tapasztalatok nyomán, de éppen e tapasztalatok alapján ettől eltérően az értékesítés kérdése. Bár e kérdés elsősorban nemzetgazdasági és állampénzügyi kérdés, mert hiszen elkerülhetetlen lesz egyes szanálhatatlan gazdaságok átvétele, itt — mint már fentebb jeleztük — a mezőgazdasági érdekeltségeknek nyújtandó hatáskör, de mindenesetre úgy, hogy a hitelezői érdekeltségek ellenőrzési joga biztosítva legyen. E kérdésnél jogi szempontból csak egy momentum merül fel, aminek hangsúlyozása kívánatos. A kényszeregyességi rendszer megtanított bennünket arra, hogy úgy a rövid teljesítési határidő, ami nálunk van, — mint a hosszú teljesítési határidő, amelyik például Romániában van elfogadva, egyaránt célt tévesztett. Az egyik a vagyon elkötyavetyélésével, a másik a vagyon elporlódásával jár. Fix rendszer helyesen nem is található. Az értékesítés kérdése mentesítendő minden fix időhatártól. Ennek meghatározása a bírói jóváhagyással szentesített egyesült hitelezői érdekeltségekre bízandó.

Dr. Huppert Leó.

Az aranykikötés hatálytalanítása az Egyesült Államok szenátusában.

E lap 36. és 37. számában (október 7. és 14.) volt szerencsém ismertetni a fenti tárgyú északamerikai törvényhozás lényegét. A szenátus a vonatkozó javaslatot f. évi június 3-án közel 8 óras ülésben tárgyalta és annak anyaga a Congressional Record 80. hasábját tölti ki. Meg vagyok győződve arról, hogy e világtörténelmi jelentőségű vita a magyar jogászközönséget is érdekelni fogja, mert ott jogrendszerünknek valóban alapvető kérdései kerültek eldöntésre.

Az alábbiakban igen tömören fogom az egyes kiválóbb felszólalásokat ismertetni, míg összefoglaló megjegyzéseimet befejezésükkel leszek bátor megtenni.

* * *

Fletcher szenátor (Florida) előadó indítványára felolvassák a javaslatot. A kormánynak pénzügyi tervét sürgősen meg kell valószínűsítania és így a kincstár és az elnök a javaslatot erre a célra feltétlenül szükségesnek tartják.

Vandenberg szenátor (Michigan) kérdésére, vajjon volt-e a bizottságban oly indítvány, amely a javaslat hatályát a fennálló szerződésekre ki akarta zárni — *Fletcher* igennel felelt. Ezt az indítványt csekély többséggel elvetették; annak elfogadása az egész tervet felborította volna. Az investorok ugyanis ez esetben az aranyklauzulás kötvényeket természetesen előnyben részesítették volna, s ezzel az állam által kibocsátandó új — egyszerű dollárra szóló — kötvények piaca megromlott volna. Mihelyt kétféle kötvény forog, senki sem vásárolná az utóbbi típust. A javaslat szerint egyféle pénznemünk lesz (currency) a dollar for dollar elve alapján. A törvényes fizetőeszközre szóló kötvények kibocsátását szándékoljuk, melyek az aranykötvények helyébe fognak lépni. Nem fosztunk meg senkit vagyonától, értékeitől, jogaitól, csupán aranyban nem fizetünk, de amit adunk, az arannyal egyenértékű.

Kean szenátor (New-Jersey) megjegyzésére, mely szerint az USA több mint 100 éves fennállása alatt kötvényei mindig — még a polgárháború alatt is — aranyban voltak fizetendők, —

Fletcher ezt beismeri, de szerinte ma épp ez a baj! Az aranyfétishez láncoltuk magunkat, ez okozta mostani nehézségeinket, ezektől akarunk szabadulni. Az arany mint áru nem szentség, nem is pénz, amíg azzá nem tesszük. Az 1834. évi törvény az aranydollárnak 1792-ben megszabott színaranyúsúlyát leszállította, 1837-ben pedig fínomsági fokán is változtattak. A L. g. felsőbb Bíróság mégis a csökkentett értékű aranyérmekkel való teljesítést szerződészerűnek nyilvánította.

Nincs szó itt szerződés kötelezettségek visszautasításáról, senki sem veszített semmit. Az USA adósságai 18 milliárd dollárt tesznek, a forgalomban levő pénz 10 milliárd dollárra rúg. Ezen 28 milliárddal szemben az aranyfedezet mindössze 4 milliárd dollár.

Kean szenátor utal arra, hogy három héttel ezelőtt a kincstár aranyklauzulás kötvényeket bocsátott ki, miben bízhatik bárki is, ha már most megszegi a kincstár ígéretét?

Fletcher azon kijelentésére, hogy az aranyparitást mindenben fenntartják, *Kean* utal a \$ 20 %-os értécsökkenésére az arannyal szemben, s hogy a termelők is kevesebbet kapnak külföldről eladott termékeikért.

Fletcher szerint az árak végeredményben emelkedni fognak. Ha a Kongresszus úgy találja, hogy a hitelező aranykövetelési joga gátolja a Kongresszust a pénzügyi szabályozásában, úgy a Legfelsőbb Bíróság ezt a megállapítást el fogja fogadni és törvényesnek fogja elismerni.

A L. B. szerint a Kongresszus pénzkibocsátási joga magában foglalja az egységes pénz kreálása iránti jogot is, mert e jog nélkül hiábavaló volna minden kísérlet egészséges pénzrendszert létesíteni. Több azonos tartalmú ítéletet idéz.

Minthogy minden ekként kibocsátott pénz értéke egyforma vásárló erejű, a hitelező anyagi kárt nem szenved. De kimondotta a L. B. azt is, hogy a Kongresszus megváltoztathat szerződéseket, felmenthet adósságokat azok teljesítése alól. Új vámtarifa, kiviteli tilalom, háború is hozhatnak egyesekre súlyos veszteséget. Mégis ki mondaná, hogy ezért ily intézkedések ne volnának megtehetőek?

A L. B. szerint valamely jogszabály bírói eljárás nélkül is elvonhat vagyonértéket, csupán az ily hatáskör gyakorlását kell igazolni azzal, hogy a kérdéses rendszabály a közérdek megóvására szükséges és nem önkényes beavatkozás magánosok jogaiba. A L. B. több esetben mérlegelte a Kongresszus hatáskörét, amelynek alapján gyakorlati szükséggel számolnia kellett. Nincs különbség akkor sem, ha maguknak az Egyesült Államoknak kötelezettségeiről van szó. Nem lehet különbséget tenni az állam hitelezői és más hitelezők között. Ily megkülönböztetés erősen gátolná a kormányt abban, hogy a közszükségletek fedezésére kölcsönöket vehessen fel.

Reed szenátor (Pennsylvania). Az előttünk fekvő ügy, amióta csak emlékezik, a nemzeti gyalázat (national dishonor) legkomolyabb kérdése, amely a Kongresszuson valaha előfordult. Sokkal

fontosabb e kérdést a nemzet becsülete szempontjából mérlegelni, mint alkotmányjogi konstrukciók szörszállhasogatásába merülni. Az E. Á. alkotmánya szerint az Egyesült Államok közadósságának érvényessége nem tehető vita tárgyává. A javaslat egyszerűen ignorálja ezt a tilalmat az aranyfizetési ígéret szempontjából. A javaslat a bondholdert megfosztja vagyonának egy részétől, amidőn a mai csökkentett értékű pénz elfogadására kényszeríti. A L. B. a 60-as és 70-es években többször kimondta, hogy az aranyban kirótt tartozást nem lehet papírpénzzel visszafizetni, hanem a fizetés vagy aranyban vagy a papírdollár nagyobb mennyiségével teljesítendő. Számos ilyen döntést idéz. Az aranyfizetési kötelezettség megszegése esetében a bíróság az aranyértéknek megfelelő nagyobb névértékű papírpénz fizetésében marasztalt.

Fess szenátor (Ohio) közbeszólására *Reed* szenátor is helyesli, hogy az alkotmány tiltja, miszerint az államok valamely szerződésben foglalt kötelezettséget megváltoztassanak. Az ú. n. ex post facto törvény csak bűnügyi esetekre alkalmazható.

Fess és *Borah* szenátorok (Idaho) is megegyeznek abban, hogy az Alkotmány szerkesztői ilyen intézkedést nem tettek és *Reed* szenátor leszögezi, hogy ez az első ily eset, mely a Kongresszus elé kerül. *Fletcher* ellenben arra utal, hogy az Alkotmány szerkesztői meg akarták őrizni a Szövetségi Kormány szuverenitását.

Reed szenátor utal arra, hogy a választások előtt *Roosevelt* elnök maga is indignálva utasította vissza a feltevést, mintha az Egyesült Államokat az a veszély fenyegetné, hogy letérne az aranystandardról. *Reed* szenátor szerint a választókat e kijelentésével megnyerte, sőt mikor április havában pénzre volt szüksége a kormánynak, a kibocsátott kincstárjegyek még aranyklauzulát tartalmaztak. Ha az Egyesült Államok ma nem tudják ezen ígéretüket beváltani, úgy április 23-án is már tudták ezt. 500 millió dollárt vettünk el az Egyesült Államok népétől, akik bíztak aranyfizetési ígéretünkben.

A L. B. a polgárháború napjaiban is megmutatta, hogy arany-egyenértékben lehet fizetni, a nélkül, hogy két aranydollárnyi adósságot egy dollárral kísérelt volna meg visszafizettetni. Gyenge kifogás az, hogy a kincstár háború idején 26 milliárd dollárnyi aranybondot bocsátott ki, bárha ennyi arany akkor a világ összes bányáiban nem volt, mintha azt mondanók az Egyesült Államok egész népességének: «Senkise menjen végig a Pennsylvania Avenuen, mert mindnyájan egyszerre nem mehettek!»

Hatfield szenátor (West Virginia) is helyesli, hogy a pénz forgalmának gyorsasága teljesíti a szerződést, nem pedig a pénz mennyisége. *Reed* szerint a dollár aranyvásárló ereje csökkent, mióta a javaslat a képviselőház elé került és pl. a Franciaországban elfoglalt amerikai tisztetek, követségi tisztviselők máris súlyos helyzetbe kerülnek. Az a lázas prosperity, melyet ma élvezünk, a dolgozók rovására megy. Foglalkozik a dolláresésnek az árakra való befolyásával és hamisnak nyilvánítja a beállott áremelkedést, elítéli a hamis metódusokat. «Örülök, — mondja — ha látom, hogy megnő a kis unokám, de nem úgy, ha kicserélem a mérőrudat, mellyel megmértem őt.» Az árak emelkednek, de mi gumimérőpálcával mérjük őket. Itt állunk a legnagyobb aranyfedezettel, melyet valaha egy nép bírt, nemzeti adósságunk aránylag kisebb, mint a legtöbb más nemzeté, s most megszegjük ígéretünket, bárha nem szükséges azt megszegnünk. Azt mondjuk a világnak, hogy az Egyesült Államok szent ígérete csak papírrongy, s becsületünkön olyan folt fog esni, melyet száz év múlva sem tudunk majd lemosni. Késő amerikai nemzedékek fognak pirulni azon a becsstelenségen, amelyet a Kongresszus a nemzetnek tett ígéretével szemben elkövet. Ha a Kongresszus a jövőben kibocsátandó kötvényekre nézve az aranyklauzulát eltörli, ez rendben van, szavazni fog az ilyen indítvány mellett. Azonban javasolja *Reed* szenátor, hogy a multban vállalt kötelezettségek tekintetében az aranykikötés maradjon épségben.

Kean szenátor (New-Jersey) véleménye az, hogy sem a gazda, sem a tőkés, sem a dolgozó nép nagy többsége nem fogja hasznát látni az aranykikötés hatálytalanításának. A nép nagy többsége nem spekuláns, ő maga is nagy propagandát fejtett ki a háború alatt a Liberty bondok elhelyezése érdekében és ezek a bondok az Egyesült Államok becsületének záloga alatt aranyfizetésre szóltak. A bondokból befolyt pénzből nagy kölcsönöket adtunk idegen államoknak, most mentsük ezeket részben fel és varrjuk a terhet a dolgozó nép nyakába? Az Egyesült Államok nem fizetéseképtelenek és népének van bátorsága arra, hogy becsületes adós-

ságot becsületes pénzben fizessen vissza. Ez a javaslat a dolgozók, az özvegyek, az árvák kárára szolgál.

Borah szenátor (Idaho) megállapítja, hogy a javaslat egy alkotmányjogi és egy politikai kérdés feletti döntést involvál. Ami az elsőt illeti, a L. B. világosan eldöntötte, hogy a Kongresszus hatáskörrel bír az egész pénzrendszer szabályozására. Ha a Kongresszus e hatáskörének gyakorlása folytán valamely polgár kárt szenved, azt el kell viselni. A Kongresszus a dollár belső értékét a korábbi helyett fele annyi arany grainban állapíthatja meg, s ezt el kell fogadni. A kormány bármikor megváltoztathatja pénzügyi politikáját; ha egy aranydollárra szóló bondban az arany súlyát és finomságát megszabja, — miután pénztartozásról van szó — utóbb a pénz beltartalmát megváltoztathatja.

Gore (Oklahoma), *Wheeler* (Montana) és *Glass* (Virginia) szenátorok szembeállítják ezt az álláspontot különböző árutartozások teljesítése jogi helyzetével, mire *Borah* kijelenti, hogy a fenti hatáskör csak a törvényes fizetőeszközre (legal tender) terjed, de nem vonatkozik árutartozásokra, s így pl. aranyrúd szállítását tárgyzó kikötésekre sem. Ha azonban (*Glass* szenátor kérdésére) pl. *Tiffany* cég arra szerződött volna az Egyesült Államokkal, hogy ezek 25·8 gramm súlyú aranydollárokat szállítsanak *Tiffanynak*, bárha arra a célra is, hogy a cég az aranyat gyárában használja fel: ez *Borah* szerint a pénzkötelelem ismérvei szerint bírálendő el. Hivatkozik az angol bíróság azonos álláspontjára a legal tender kérdésben.

Sokkal nehezebb a politikai kérdés. Ez súlyos kétségekre ad alkalmat. A pénzrendszer megváltoztatása nagy probléma és döntő itt az, hogy a szándékolt politika a népnek mint egésznek érdeke-e? Utal egy év előtti nyilatkozatára, mely szerint az aranydollár többé nem «honest dollar» és az április 23-i ily kibocsátás morálisan nem igazolható. Nagyon visszatetszőnek találja, hogy a kormány szerződési kötelezettségének nem tesz eleget. De mindeddig 36 nemzet hagyta el az aranystandardot. Az Egyesült Államok annak fenntartásán igyekezve, kereskedelmükben nagy veszteséget szenvedtek. Kérdés, folytathatjuk-e ezt a küzdelmet? Állítólag 100 milliárd dollárnyi kötvény tartalmaz aranyklauzulát. Biztos, hogy e küzdelemben valakinek nagyon véreznie kell. De meddig bírjuk ezt folytatni? *Reed* és *Glass* szenátorok a javaslatot szerződészegésnek minősítik. Ezt nem tudom megcáfolni. A bondholderek joggal mondhatják, mint a *Velencei kalmárban*: «Ez az enyém, ezt követelem, s ha megtagadjátok, úgy gyalázat a Ti törvényetekre». A helyzet azonban ma nem orvosolható másképpen, mint-hogy egyesek veszteséget szenvednek. A bondholdernek részt kell venni az amerikai nép áldozatában. *Reed* javaslata a régi kötvények értékét aránytalanul emelné, amit *Borah* nem tartana fair megoldásnak. A bondholder az országért van és nem az ország a bondholderért.

Barkley szenátor (Kentucky) ismerteti azon előzmények történeti fejlődését, amelyek a Kongresszusnak arra a hatáskörére vezettek, melynek alapján hatálytalaníthatja úgy az egyes államok polgárai közötti, mint az Egyesült Államok és külföldi államok polgárai közötti szerződéseket. A Kongresszus ily irányú szuverén hatalmának gyakorlásában nem látja a morál kérdését; hiszen ez a szuverén hatalom háború esetén milliókat életüktől is megfoszthat. A Kongresszus tehát a morál érintése nélkül megváltoztathatja a dollár aranytartalmát is. Ha ezt el nem ismernők, úgy a Kongresszus és a kormány tehetetlenül állnának mindaddig, míg minden aranyra szóló kötvény be nem váltatott. Véleménye szerint a javaslat nem is letérés az aranystandardról. Nehány éven belül jóval több n. é. aranydollárkötvény válik esedékessé, mint amennyi aranya a kincstárnak van. Mi éveken át egy «legal fiction»-nel dolgoztunk, ezért nem is veszünk el semmit a bondholdertől. A javaslat célja az aranyhalmozást és az aranykivitel megakadályozni. *Kean* szenátor megjegyzésére — hogy a nép bízott az Egyesült Államok aranyra szóló ígéretében — *Barkley* szenátor azt feleli, hogy a nép nem az aranyklauzuláért vette a bondokat, hanem azért, hogy a nagy háború megnyerésére szükséges pénzt a kormány rendelkezésére adja. *Wheeler* szenátor arra utal, hogy számos európai állam, melynek aranybondjai vannak, nemhogy aranyban nem, de egyáltalában nem fizet Amerikának. Amerika követelése csupán Európával szemben 11 $\frac{3}{4}$ milliárd dollárra rúgnak a bemutatott részletes kimutatás szerint. *Gore* szenátor szerint nem volna szerződészegés, ha az aranyegyenértéket biztosítanák a hitelezőnek. *Barkley* szenátor szerint erre nincs szükség, mert a

kincstár köteles gondoskodni az aranydollár és a papírdollár közti paritás fenntartásáról. *Fess* szenátor ellenben kérde, hogy lehet erről szó, amikor a kincstár az aranyfizetést visszautasítja? *Barkley* szenátor szerint a garancia abban van, hogy az aranyat megőrzi a papírpénz kibocsátásának fedezete céljára, ezért nem engedhetjük meg annak halmozását vagy kiözlését.

Fess szenátor megjegyzése folytán utal *Barkley* arra, hogy hiába beszélünk az aranyértékről, melyet más árukon mérnénk, ily fix standard nem létezik, mert az áruk ára folyton hullámzik. A Kongresszus hozhat oly törvényt is, amely egészben lerontja az arany pénzértékét és más árut rendel pénz gyanánt. Természetes, hogy ily módon szerződéseket sérthet, de alkotmányos joga van hozzá. Mindenkinek, aki szerződik, tudnia kell, hogy a Kongresszus törvénye megsértheti, de meg is semmisítheti az ő szerződéses jogát.

Johnson szenátor (California) kérdésére, hogy nem kellene-e különbséget tenni a magánszerződések és az állam saját kötelezettségei között, *Barkley* azt feleli, hogy bárha sokak szerint az államnak nem kellene megszegnien saját maga szabta kötelezettségeit, mégsem lát döntő különbséget a két kategória közt. A Kongresszus az ő jogait az egész nép érdekében gyakorolja; morális kérdéstről tehát szó sem lehet. Csupán egy fétist, egy legalis fikciót veszünk el, melynek az áruk viszonylatában értéke nincs, fétist, mely el akarja hitetni, hogy a bondban megnevezett arany nagyobb érték, mint az a pénz, amit érte kapnak.

Ha elfogadnók *Reed* szenátor indítványát és a régi kötelezettségeket piedestálra helyeznők, melyeket a Kongresszus nem érint, úgy ezeket mesterséges többletértékkel ruháznók fel, ami lehetlenné tenné, hogy a kormány a jövőben bondokat tudjon elhelyezni. Felsorolja az 1940-ig esedékessé váló állami kötvénytartozásokat; ezek sokszorosan meghaladják az Egyesült Államok egész aranykészletét. A fölös pénzek ily régi kötvényekben helyeződnek el, ami az új kötvények értékét lenyomná. A javaslatnak nem lesz hatása e régi bondok való értékére, azok tulajdonosai csupán egy mesterséges haszontól fognak elesni, melyet élveznének, ha bondjaikat aranyban fizetnék, míg a jövő bondok a legal tender-re szólnának. *Reed* szenátor módosítását tehát elveti.

Fess szenátor (Ohio) utal arra, hogy a javaslat meglepetés-szerűen jött, a nélkül, hogy megmagyarázná a helyzetet, amely azt teremtette. Kétségeket okoz intenciói iránt, hogy miért szükséges, hogy a kormány ígéretét nyíltan megszegje. A javaslat ellentétben áll az Egyesült Államok elnökének nyilvános kijelentéseivel, s az összes pártok 20 éves politikájával. Idézi az elnök szavait, mely szerint az egészséges pénz «sound money» nemzetközi szükséglet és nem egy nép belső megfontolásának ügye. (Sound money is an international necessity, not a domestic consideration for one nation alone). *Adams* szenátor (Colorado) megjegyzi, hogy a javaslat éppen azzal célozza az egységes pénzt, hogy megakadályozza az aranyfedezetnek bondokra való kifizetését. *Fess* szenátor viszont utal arra, hogy 100 év óta senkinek sem jutott eszébe az aranybázis elhagyását egészséges pénzrendszerre való térésnek minősíteni. Ő is elismeri, hogy a Kongresszusnak erre alkotmányos hatásköre van. Állítja azonban, hogy a javaslat a kormány és a polgárok közti szerződés nyílt megszegése és erkölcstelen. Kutatja annak okait. Eddig adósságaink egy részét megfizettük, egy részét prolongáltuk. Ily fizetéseket csak új kölcsön vagy adóztatás útján eszközölhattunk. Az adóztatásnak határa van. Kölcsönzésre vagyunk utalva. Október 1-én 8 milliárd dollár esedékességünk van. Erre 3 milliárd dollár új pénz bocsátható ki, de még marad 5 milliárd dollár. Az aranystandardot elhagytuk és ezért nem tudunk 5 milliárd dollár új kötvényt aranyklauzulával ellátni. De ennek híján bondjaink nem lesznek forgalomképesek. Másként nem tudjuk őket azzá tenni, minthogy összes jelenleg aranyklauzulás bondjainkat az új kibocsátás színvonalára súlyesztjük. A legcsodálatosabb eljárás, amit valaha a fináncélet látott. Hihető-e, hogy a jóhiszeműségről így letérve, jövőnket állandóvá tudjuk tenni? Kinek lesz kedve egy állam bondjait megvenni, amelyik megszegi ígéretét? Tönkre tesszük országunk hitelét. Ez a kérdés gazdasági oldala. Némelyek szerint a morál nincs érintve. Azonban ha a szerződő felek egyike a másik fél beleegyezése nélkül csak azért, mert arra hatalma van, nyíltan megszegi a szerződést: ez immorális aktus. Az, hogy az aranytartozás bármely «legal tender»-rel kiegyenlíthető, ezen nem változtat. Az ily módon való fizethetés egymagában nem képes a teljesítés belső értékét fenntartani. Arra nincs hatalma a kormánynak, hogy értékkel ruházza fel azt, aminek

értéke nincs. Árakat törvénnyel meg lehet változtatni, de értéket nem. A törvényhozás nem kreálhat és nem fokozhat értékeket. Az a tény, hogy egy darab papírt dollárrá bélyegzünk, még nem teszi azt dollárrá. Bárhol is deklarálja a kormány a paritást, nincs arra hatalma Washingtonnak, hogy a kereslet és kínálat törvényeit megváltoztassa. Ily paritásról azért is céltalan beszélni, mert a papír mint rosszabb pénz, az aranyat a forgalomból kiszorítja. 100 milliárd dollárnál több aranyklauzulás kötvény van forgalomban. A polgár, kinek ily állami kötvénye van, csak azt kívánja, hogy a kormány őt becsülettel kezelje (to treat him honorably). Aranyban való fizetést nem fog követelni. Hová lett Amerika büszkesége, mely szerint mindegy, hogy a világ melyik sarkában forog az ő arany vagy ezüst dollárja, vagy a «greenback» (zöldhátú) national banknote, Federal Reserve note, v. F. R. banknote nevű pénzjegyei, mert értékük egyforma — mi lesz most ebből az ígéretből? Ő szimpatizál az adósokkal, de ez a javaslat a kormány részéről a fizetéseképtelenség (bankruptcy) nyílt beismerését jelenti, bárha az Egyesült Államok nem fizetéseképtelenek. Ha a jövőben kibocsátandó bondjaink tartalmát megváltoztatnók, ennek veszedelmes gazdasági következményei volnának, de immorális benne nem volna. Ha azonban már megkötött szerződést utólag megváltoztatunk olyképp, hogy elejtünk abból egy kikötést, amelyet a felek annak idején lényeges kelléknek tekintettek, úgy ez első sorban erkölcsstelen, de egyben veszélyezteteti is jövőbeli hitelünket. Hivatkozik a nemzet régi nagy vezéreire (Washington, Madison, Jackson, Benton), akik az adott szó megtartásában a legmagasabb erkölcsi standardot követelték a kormánytól. Ily kísérlet, mint a mostani, a polgárháború idejében sem történt. A háborús bondokat (Liberty bonds) nem csupán gazdag emberek vették. Nem állítja, hogy a vevők nagy átlaga az aranyklauzulát lényegesnek tartotta, de ma beismeri a kormány, hogy azért kell azt a bondokból törölni, mert ha benn maradna, úgy csökkentené a későbbi kibocsátások értékét. Éppen ebben van a tisztességtelenség, mert ez annak a beismerése, hogy a bondból valami értékeset, ami benne van, ki akarnak venni. Hogyan érvényesítsünk specifikus tartalmú szerződéseket a bíróság előtt, ha a kormány maga sem tartja ezeket tiszteletben? Mit várunk ezek után az európai adós országoktól?

Ha a kormány megváltoztatja saját szerződése feltételeit és a bíróság van hivatva dönteni arról, hogy ily megváltoztatásnak helye van-e, a bíróság pedig a szerződést változatlanul hatályban tartja: a kormány valóban szomorú helyzetbe kerül, amidőn érvényt kell szereznie ily bírósági határozatnak. És elítélhetjük-e valamely adós ország szerződésszegését, ha saját országunk is megszegi vállalt kötelezettségeit saját polgáraival szemben? Bizonyára élni fognak ez alkalommal, hogy ugyanúgy járjanak el velünk szemben. Meglátjuk, mily sikere lesz a kormánynak az október 1-i esedékesség napján. Akkor majd vissza fogunk gondolni arra, amiről itt ma beszéltünk.

Reed szenátor módosítását 48 szavazattal 21 ellen elvetették. 27-en nem szavaztak.

(Bef. köv.)

Dr. Liebmann Ernő.

A beraktározó megtartási joga és raktárdíj követelésének elsőbbsége.

A városi lakosság gazdasági leromlásának közismert tünete az, hogy az erősen csökkent jövedelmű egyének nagyobb lakásokból kisebb lakásokba, számosan penziókba költöznek át s jobb jövő reményében az új otthonukban el nem férő ingóságokat beraktározó vállalatoknál beraktároztatják. Érthető okokból a beraktározás alkalmával nem esik szó arról, hogy a beraktározott ingókat előző foglalások folytán végrehajtási zálogjog terheli, úgyhogy a beraktározó vállalatnak a megtörtént foglalásokról fogalmuk sincsen. Az ügyes foglaltató hitelező azonban hamarosan kinyomozza, hogy az általa lefoglalt ingóságok hol vannak, kitűzeti az árverést a raktárhelyiségbe s elárverezteti az ingókat.

Az árveréskor a raktártulajdonos raktárdíj követelését elsőbbségi bejelentés útján érvényesíti, mire sorrendi tárgyalásra kerül a sor. Eddig a budapesti kir. törvényszék 21. Pf. fellebbezési tanácsa arra az álláspontra helyezkedett, hogy a raktárdíj követelés nem bérkövetelés, tehát a Végr. Törv. 72. §-a nem alkalmazható, a nem közraktár vállalatoknak pedig nem lévén törvényes zálogjoguk, a raktárdíj követelés előnyösen nem sorozható.

Ez ellen a felfogás ellen sokáig nem volt semmi sem tehető, mert a budapesti kir. járásbíróság bírái, ismerve a törvényszék álláspontját, nem hoztak ellentétes határozatot.

Nyilván a Jogtudományi Közlöny 1933. ápr. 29-i számában megjelent fejtegetéseim hatása alatt a Pk. V. 605,415/1933. számú ügyben az első bíróság honorálta az álláspontomat s a K. T. 309. §-ban szabályozott megtartási jogra alapított bejelentésre a beraktározó raktárkövetelését előnyösen sorozta, nem vizsgálva azt a kérdést sem, mely időpontban szerezte az árvereztető hitelező a végrehajtási zálogjogát.

Felfolyamodás folytán a budapesti kir. törvényszék 21. Pf. 11,387/1933. szám alatt hozott végzésében az első bíróság végzését megváltoztatta s az előnyös sorozást megtagadta. Elismeri most már ugyan a törvényszék, hogy a bejegyzett cégű beraktározót a K. T. 309. § értelmében a megtartási jog megilleti s e jog alapján a raktárdíj követelés elvileg elsőbbséget élvez, de a törvényszék álláspontja szerint ez elsőbbség nem érvényesíthető a beraktározás megtörténtét megelőző időben szerzett végrehajtási zálogjogokkal szemben. Mivel pedig a konkrét esetben ugyan nem az árvereztető, hanem az alapfoglaltató hitelező a beraktározás megtörténtét megelőző időpontban szerezte zálogjogát, a befolyt árverési vételár e hitelező javára volt sorozandó.

Ez a határozat ugyan elvi szempontból nagy haladást jelent, azonban nem helyeselhető a következő okokból:

Ez az álláspont ugyanis figyelmen kívül hagyja a K. T. 310. §-át, amely kifejezetten rendelkezik két irányban, és pedig 1. hogy a megtartási jog még csőd esetében is hatályos, 2. hogy az a hitelező, akit a megtartási jog megillet, *minden más hitelezőt megelőzőleg* elégítheti ki magát a megtartott tárgyak eladása során befolyt vételárból. E tekintetben tehát téves (és jogszabálysértő) a másodbíróági végzés indokainak ama része, amely azt fejte ki, hogy a kereskedelmi megtartási jog természeténél fogva lényegesen eltér a kiváltságos jelleggel felruházott törvényes zálogjogoktól s ebből a megállapításból vonja le azt a következtetést, hogy a megtartási jog nem előzheti meg az előbb szerzett végrehajtási zálogjogot.

A K. T. 310. §-ban említett minden más hitelező ugyanis nem lehet más, mint vagy törvényes, vagy végrehajtási zálogjoggal bíró vagy csődhitelező, tehát igenis van törvényes rendelkezés arra nézve, hogy minden hitelezővel szemben elsőbbség illeti meg a megtartási jogos hitelezőt s nincs semmilyen jogszabály a tekintetben, hogy éppen a végrehajtási zálogjogot szerzett hitelező lenne kivétel a minden hitelező fogalma alól.

Ha tehát igaz is az, hogy a megtartási jog terjedelme és minősége nem azonos a törvényes zálogjog minőségével, ez a különbség nem a releváns kérdésben áll fenn. Helyesebben e kérdésben is fennáll a különbség a két jog közt, mert amíg a törvényes zálogjog pl. a bérbeadót csak akkor illeti meg, ha az ingó a bérelt helyiségben van, vagyis az árverésnek a bérbeadott helyiségben kell megtartatni, addig teljesen mindegy, hogy a beraktározott ingók a beraktározó mely helyiségében árvereztettek el, az ügyszó szerint csak az, hogy az ingók a beraktározó tényleges birtokában legyenek. Tehát ha a városi raktárban elhelyezett ingók a beraktározó vasuti vagy máshelyt levő raktárában árvereztettek is el, ez a körülmény nem bír relevanciával. De maga a K. T. 309. § 2. bekezdése is kizárja a másodbíróági jogi felfogásának helyességét, mert e bekezdés a hitelező le nem járt követelése tekintetében többek között éppen bírói végrehajtás esetére abban az esetben is megadja a megtartási jogot, ha a hitelező a tárgyak átvétele, vagyis a foglalás megtörténte után értesült. Ebből a törvényhelyből szintén az következik, hogy a megtartási jog a *korábbi foglaltató hitelezővel szemben is* gyakorolható, és pedig még le nem járt követelés tekintetében is. Mennyivel inkább kell, hogy e jogszabály álljon a lejárt követelések tekintetében, melyek esetében a K. T. 309. § 2. bekezdésében foglalt egyéb korlátozások nem is állanak fenn.

Hivatkozom továbbá a kir. Kúria 1906. XI. 19-én hozott 1112/1906. számú következő határozatára: «Megtartási joggal bíró hitelező ezt a jogát az adós *egyéb* hitelezőivel szemben foglalás esetében elsőbbségi bejelentés útján is érvényesítheti.» E határozat szintén nem emeli ki, hogy a megtartási jognak korábbinak kell lenni a végrehajtási jognál.

Egyébként felsőbb bíróságaink számtalan esetben kiemelték, hogy azt az iparost, aki megjavít egy ingót, minden hitelezővel szemben megtartási jog s illetve elsőbbség illet meg, mert hiszen az ő ténykedése konzerválja az ingót a hitelezők érdekében is

Ugyanígy áll a beraktározó esetében is, mert a beraktározó az, aki őrzi és épségben tartja az ingókat, és pedig ha azok már a beraktározás előtt le lettek foglalva, elsősorban a hitelezők részére és érdekében. Lehetetlen is lenne a beraktározási üzlet folytatása a törvényszéki álláspont helyessége esetén, mert a beraktározó sohasem tudja, — nem is tudhatja — vajjon a hozzá vitt ingók le vannak-e már foglalva. Ha tehát a beraktározó árverés esetén a raktárdíj követelését elveszti, úgy ez az üzletág nem folytatható. Elvégre a beraktározó is fizet raktárbért, amelynek ellentételeként ő kap raktárdíjat, ha tehát az ellentétel elesik, akkor a beraktározási üzletág nem folytatható. S különösen áll ez a mai válságos gazdasági helyzetben, amikor a lakosság nagy része kisebb lakásokba költözik s butorának nagy részét beraktároztatja. S a beraktározó sem évekre menően előre nem igényelheti a raktárdíjat, sem nem segíthet magán oly módon, hogy a díjai fejében kézizálogképpen leköti a beraktározott ingókat, mert a kézizálogot tényleg megelőzi a korábbi végrehajtási zálogjog.

Figyelembe veendő még, hogy a hitelezőket sérelem nem éri azért sem, mert ha a butorok az adós lakásában maradnak, úgy a házbér elsőhelye kétségtelen s a házbér a raktárdíjnak a többszöröse.

És mily méltánytalan, hogy az ingó elvesztése, megsérülése esetén a beraktározó teljes kártérítést tartozik fizetni, hitelezők esetén ezek érdekében és kezeihez, amivel szemben még abban se legyen biztos, hogy raktárdíját kézhezvegye.

Utalok egyébként e kérdésben a jogirodalomra: így pl. Nagy Ferenc a Magyar Kereskedelmi Jog kézikönyve VI. kiadás II. kötetének 141. oldalán a K. T. 310. §-hoz írt 27. számú jegyzetben a következőket mondja: «A törvény világosan, «minden» más hitelezővel szemben ad elsőbbséget (a német K. T. nem szól ily határozottan). E szerint tehát a megtartási jogot gyakorló hitelező a *korábbi zálogos hitelezőket is megelőzi*. Hasonlóképpen megelőzi foglalás esetében a végrehajtót...»

Kiemelem a K. T. 309. és 310. §-ai szabályozásának a Váltótörvény 108. és 109. §-aiszabályaitól való eltérését is, mert ez utóbbi törvényhelyek szerint a váltó megtartási jog hatálya a kézi záloggal egyenlő s a kereset útján érvényesített s befolyt összeg *nem* illeti meg a váltóhitelezőt minden más hitelezővel szemben.

A váltótörvény tudvalevőleg későbbi keletű a kereskedelmi törvénynél, nem lehet tehát feltételezni, hogy ez utóbbi törvény nem tudatosan szövegezte volna másként a kereskedelmi megtartási joggal egyébként elvileg azonos megtartási jogot.

A két törvényes rendelkezés eltéréséből pedig az a következtetés vonandó le, hogy a K. T. szerinti megtartási jogos hitelezőnek erősebb és nagyobb terjedelmű joga van, mint a váltómegtartási jogos hitelezőnek.

Rámutatok végül arra a körülményre, miszerint nem lehet vitás, hogy a beraktározótól senki sem követelheti a beraktározott ingó kiadását a megtartási jog sérelmére, vagyis a beraktározót a legteljesebb visszatartási jog illeti meg úgy a megbízójával, mint ennek kötelmi jogú hitelezőjével, sőt a beraktározott ingóra dologi jogot vitató harmadik személlyel szemben is, bármely időpontban szerezte is e harmadik személy dologi jogát. Ebből következik, hogy a K. T.-ben statuált megtartási jog valósággal dologi jogi természetű s ezért ennek konzekvenciáját minden vonatkozásban le kell vonni s a megtartási jognak meg kell előznie a korábban szerzett dologi jogokat is. Ez a felfogás és jogi helyzet nem is egyedülálló, mert a K. T. 299. §-ának 2. és 3. bekezdése is ily jogi helyzetet teremt s a törvényes zálogjogokat kifejezetten ily előnyös zálogjognak nyilvánítja. A K. T. 299. § nem sorolja fel a K. T. 309. §-a szerinti megtartási jogot, de ennek magyarázata csak az lehet, hogy a K. T. 310. §-a a minden hitelezőt megelőző hatást külön kimondja, s a törvény megalkotásakor a 310. § utólag vétetett fel a tárgyaló bizottság által, ami megállapítható a dr. Kilényi Hugó értekezletti jegyző által kiadott hiteles jegyzőkönyvekből. E könyv 284. oldalán ugyanis a következő megjegyzés áll: «Ezen indítvány elfogadtatván, a tárgyalás alatt lévő cikk (a tervezet 329. §) kihagyatik és helyébe a német K. T. 315. §-a (szóról-szóra a mai magyar K. T. 310. §-a) átvétetni határozatott.

Fentiekből folyik, hogy a kir. Kúriának a polgári jogi határozatok tárába felvett 611. számú 1263/1914. számú elvi határozata a kérdést csak abban a részében dönti el, hogy a megtartásra jogosult fél ezt a jogát a végrehajtási zálogjogot nyert hitelezővel szemben is érvényesítheti.

E határozat kifejezetten a váltótörvény 108. §-ra alapított

megtartási jog kérdésében hozatván meg, mivel a fent kifejtettek szerint a K. T. 309. §-ban szabályozott megtartási jog terjedelme a váltótörvény szerinti megtartási jog terjedelménél nagyobb, nem állhat meg a jelen esetre az elvi határozat ama része, amely szerint a megtartási jog csupán a később szerzett végrehajtási zálogjogokkal szemben érvényesíthető.

Dr. Mangold József.

Szemle.

— **A gazdasági és hitelélet rendjének megóvása érdekében** a minisztérium ez idő szerint «rendelettel magánjogi és eljárási, úgyszintén a törvényhozás hatáskörébe tartozó egyéb rendelkezéseket is tehet», nem kétséges tehát, hogy ez oly általános felhatalmazás, melybe a támadások pergőtüzében álló gazdamoratórium-rendelet bevonható. Nyilvánvaló azonban és ez kitűnik a felhatalmazási törvény parlamenti tárgyalásának anyagából, hogy az alkotmányunk szellemétől idegen szükségrendelet alkotási jog csupán azt célozza, hogy a szokatlan és rendkívüli súlyú gazdasági válság tartama alatt a szükséghez képest a kormány oly időpontban tehesse meg a megkívánt intézkedéseket, amikor azok a törvényhozás gépezetének igénybevétele mellett a cél és az eredmény veszélyeztetése nélkül megtehetőek nem volnának.

Ezzel szemben azonban a gazdavédelmi rendeletek a rendelkezésre álló többhónapos határidő utolsó napjaiban láttak napvilágot, mégpedig olyan formában, hogy a tárgyalagos bírálónak a kellő előkészítés hiányát kellett azokban felismernie.

Ennek folytán ahhoz a megállapításhoz kell jutnunk, hogy az alkotmányjogi áldozat hiábavaló volt, mert az országgyűlés tárgyalásának kikapcsolásával megalkotott jogszabályok nem hoztak sem gyorsabb, sem megfelelőbb segítséget, mint aminőt a törvény hozhatott volna, de nem mutatják az élettől való azt a szoros kapcsolatot sem, amelyet tőlük a felhatalmazási törvény szellemében elvárni lehetett volna. A Budapesti Ügyvédi Kamarának az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztése helyesen mutat rá arra, hogyha már a Kormány a gazdaadósságok kérdésének törvényi rendezését szükségesnek és helyénvalónak nem tartotta, kíváncsian lett volna, hogy a rendelettervezeteket legalább előzetesen és kellő időben a 33-as bizottságnak mutassa be, vagy legalább is az összes szóbajöhető érdekeltségek, köztük az ügyvédi kamara képviselőit is előzetesen meghallgassa. Ennek elmulasztása vonta maga után a gazdamoratórium-rendelet súlyos hibáit, melyek gondosabb előkészítés mellett el lettek volna kerülhetők.

G. E.

— **A budapesti kir. ítélőtábla társadalombiztosítási jogegységi tanácsának határozatai.** 3. számú határozat: «Az 1927: XXI. tc. 37. § 3. bekezdésében foglalt az a rendelkezés, mely szerint: «annak a biztosítottnak, ki betegsége tartama alatt teljes javadalmazását bizonyos időn át munkaadójától megkapja, vagy *jogszerűen követelheti*, erre az időre táppénz nem jár», az 1875: XXXVII. tc. (K. T.) 56. §-ára tekintettel nem akadályozza annak, hogy a betegségbiztosításra kötelezett vagy önként biztosított kereskedelmi alkalmazott (kereskedősegéd) a biztosító intézettel szemben táppénzigényét keresőképtelenséggel járó betegségének első hat hetére sikerrel érvényesíthesse. Nincs kizárva az érvényesítés lehetősége főleg akkor, ha a szolgálati szerződés vagy ezt pótló szolgálati szabályzat rendelkezése értelmében a munkavállaló keresőképtelenséggel járó betegség esetén szolgálati illetményét vagy ennek egy részét a munkaadótól nem követelheti.» — 4. számú határozat: «A munkaadó által az alkalmazási viszonyból folyólag a munkavállaló részére karácsonyi ajándék vagy karácsonyi segély címén adott készpénz, az 1927: XXI. tc. 16. §-ának első bekezdése és az 1928: XL. tc. 3. §-ának második bekezdése értelmében a biztosított javadalmazásába (munkabérébe) beszámítandó juttatásnak csak abban az esetben minősül, ha erre a szolgáltatásra a biztosított munkavállalónak munkaadóját a szolgálati szerződés kötelezi.»

— **A Jogi Hírlap Magánjogi Döntvénytárának** most megjelent második kötete hetedfélszáz oldalon ismerteti az utolsó három év felsőbbírói joggyakorlatát, a *Jogi Hírlap Döntvénytárának* eredeti és bevált módszerével. A szerzők: *dr. Boda Gyula* a *Jogi Hírlap* főszerkesztője és *dr. Meszlény Artur* egyetemi tanár tudományos felkészültséggel és nagy gonddal végezték a joggyakorlatok feldolgozásának és ismertetésének felelősségteljes munkáját és az egyéni véleménynyilvánítás teljes háttérbeszorításával arra törekedtek, hogy tárgyilagosan könnyen, érthető és áttekinthető módon adják vissza az ítélkezési gyakorlat jogi eredményeit.

A könyv a *Jogi Hírlap* kiadásában jelent meg. Ára: 16 pengő.

— **Az Unitárius Egyház alkotmányainak** vázlatos jogtörténeti kifejlődése. Írta *dr. Tóth György* kir. kúriai bíró. A szerző erdélyi ember. Kolozsvárt volt törvényszéki bíró és táblabíró. Az unitáriusok e központjában korán bekapcsolódott az egyházi életbe, ahol az E. K. Tanács és a Supremum Consistorium tagja, a jogügyi bizottság előadója, majd elnöke. E kapcsolat folytán foglalkozott a protestáns egyházzal és irattári kutatások alapján megindította az «Unitárius Egyház Törvényeinek Gyűjteménye» című jogtörténeti jellegű gyűjteményét. Erdélyben most van előkészítés alatt az egyházi törvény revíziója. A hozzászólani akarók részére összeállította a fenti tájékoztató tanulmányát. Ebben benne van a «Csonka-Magyarország»-on levő unitáriusok alkotmányszervezete is, amit az író készített. A civil jogirodalmi munkásság mellett ritka jelenség, hogy még egyházzogi tanulmányok írására is időt szakíthasson egy bíró, aki ebben a munkakörben is mindig alapos és sokat dolgozó jogásként ismeretes a jogászközönség előtt. A másfélíves füzet ára 1 P. Megrendelhető az Unitárius Egyház-község irodájában (V., Koháry-utca 4. sz.).

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Köztudatba átment már az, hogy ügyvédeknek diktálási (zárt fülkék), sokszorosítási, fordítási, fotokópia munkát «Tempo» járásbírósnál, Szalay-utca sarok, végez legjobban. Tel.: 13-2-12.

551

Megvásároljuk jó áron a Jogtudományi Közlöny 1913—1928. évfolyamait, együttesen, vagy évfolyamonként. Politzer Zsigmond és Fia, Budapest, IV., Kecskeméti-u. 4.

582

HIRDETÉSEK.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzó
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények
az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Egészen új karácsonyi ajándék, melyet a szeretet ünnepén ebben az évben adhat először

Nem kell találgatnia, hogy az idei karácsonyra mivel szerezhet legnagyobb örömet, ... nem kell fáradnia a bevásárlással, ... s mégis ez az ajándék tizenkét hónapon át új meg új gyönyörűséget nyújt és jövő karácsonyig emlékeztetni fogja az Ön figyelmességére mindazokat, akiket a szeretet ünnepén ily módon megajándékozott.

**A legszebb és legmaradandóbb
karácsonyi meglepetés a határokon
innen és túl a**

TÜKÖR

képes havi folyóirat egyévi előfizetése

Egy évre 8 pengő 40 fillér

Szívesen fogadják és egész évben egyre fokozódó érdeklődéssel olvassák minden művelt családban, mert érdekes, szórakoztató, tanulságos, gyönyörködtető és mulattató. Minden száma gazdag tartalmú, magas színvonalú, művészi kivitelű könyv, száz kép, számtalan ötlettel, hírneves magyar írók, költők, tudósok, rajzoló, gyakorlati szakemberek és fotóművészek remek alkotásaival. Egy év alatt 1000 oldal, ezernyi kép és az értékes közlemények sokasága.

A TÜKÖR művésziesen nyomtatott üdvözlőkártyát küld karácsony hetében, az Ön nevének feltüntetésével, annak, akit Ön a legszebb és legmaradandóbb karácsonyi ajándékkal: a TÜKÖR 1934. évi előfizetésével örvendeztet meg az idei karácsonyra. Kérjük, írja meg nekünk, kinek óhajt karácsonyi meglepetést szerezni a TÜKÖR előfizetésével és küldje be rendelését még ma a kiadóhivatalnak:

TÜKÖR

a Franklin-Társulat új képes havi folyóirata
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felölő szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Pap József, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke:
A «védett birtok» felügyelete. — Dr. Földes Mór budapesti ügyvéd:
Milyen mértékű kamatfizetési kötelezettségek terhelik a gazdaadóst
1933. évi október hó 24-től? (I.) — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 44. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 9.

A «védett birtok» felügyelete.

A gazdaadósságokról szóló 14,000/1933. M. E. számú rendelet (az alábbiakban «alaprendelet»-nek fogjuk nevezni) szerint valamennyi védett birtok közfelügyelet alatt áll az alaprendelettel kapcsolatos közgazdasági és kincstári érdekek megóvása végett. Ezenfelül ismeri az alaprendelet a hitelezői felügyeletet is (hitelezői megbízott).

Nem tartalmazza azonban az alaprendelet sem a hitelezői felügyelet, sem a közfelügyelet gyakorlásának részletes szabályait, a közfelügyelet szervezetét és működésük irányításának módjait. Ezek a kérdések, valamint a hitelezői felügyeletnek a közfelügyelethez való viszonya, a Minisztérium által kibocsátandó külön rendelettel lesznek megállapítva.

A mult napokban az igazságügyi miniszter ezen külön rendelet előadói tervezetét egy szűkebbkörű értekezleten bemutatta és letárgyaltatta.

Mielőtt a Minisztérium ezen fontos kérdésben állást foglalna, talán szükséges a célbavett egyes intézkedéseket nagy vonásokban ismertetni és ezekkel egy pár szempontból foglalkozni.

Szabály, amely alól nincs kivétel, hogy minden védett birtok közfelügyelet alatt áll.

A közfelügyeletet a magyar kir. Minisztérium helyi bizottságok útján gyakorolja.

Helyi bizottságokat rendszerint a telekkönyvi hatóságok székhelyén kell felállítani. A bizottság három rendes tagját és megfelelő számú póttagjait mezőgazdasági, hitelintézeti és jogi szakemberekből a földművelésügyi, a pénzügy-, illetve az igazságügy-miniszter nevezi ki. A bizottság tagjai hivatali esküt tesznek és közhivatali minőségben járnak el.

Ezen helyi bizottságok szervezetének, ügyvitelének és felügyeletének szabályait a bizottsági tagok díjazásának és költségeinek a mértékét a pénzügyminiszter későbbi külön rendelettel fogja megállapítani.

A szakértekezleten az igazságügyminiszter a hozzáintézett kérdésre odanyilatkozott, hogy a közfelügyeletet gyakorló helyi bizottságok testületileg fognak eljárni.

A hitelezői felügyelet, hitelezői megbízott kinevezéssel, az érdekelték kérelmére rendeltetik el.

El kell rendelni a hitelezői felügyeletet az érdekelt hitelező kérelmére, ha a gazdaadós csupán az alaprendelet 6. és 7. §-aiban meghatározott kisebbmértékű szolgáltatást teljesíti, továbbá el kell rendelni bármelyik hitelező kérelmére, ha veszély forog fenn a tekintetben, hogy a gazdaadós az alaprendelet 5—7. §-aiban meghatározott kötelezettségeket vele szemben pontosan nem teljesíti, továbbá bármely hitelező kérelmére, ha az adós a hitelező kielégítési alapját veszélyezteti és végül, ha az adós maga kéri.

A hitelezői felügyelet kétféle, vagy enyhébb, vagy pedig szigorúbb.

Enyhébb felügyelet esetén a hitelezői megbízott hatáskörébe tartozik annak szorgalmazása, hogy a gazdaadós hitelezőivel szem-

ben eleget tegyen kötelességeinek, az adós kérésére köteles közreműködni a fizetések lebonyolításában is.

A hitelezői megbízott az adós netáni mulasztásairól és egyáltalán a hitelezők érdekeit veszélyeztető cselekményekről a szükséghez képest jelentést tesz és a veszély megszüntetésére alkalmas intézkedés elrendelése iránt a bíróságnál kérelmeket és javaslatokat terjeszt elő.

Ha a gazdaadós az alaprendelet 6. §-ában meghatározott kedvezmények igénybevételével teljesít, a hitelezői megbízott feladata arra is kiterjed, hogy az adós közreműködésével a tartozások jegyzékét elkészítse akként, hogy abból megállapítható legyen, melyek azok a követelések, amelyekre az adós közvetlenül a hitelezőnek köteles teljesíteni és melyek azok a tartozások, amelyekre az adós a megszabott fizetéseket — ideértve az alaprendelet 6. § 1. bekezdésének 2. pontjában említett 10 filléreket is — egyösszegben tartozik fizetni.

A most említett összeg felosztásáról a hitelezői megbízott a közfelügyelettel megbízott helyi bizottságnak tervezetet is köteles előterjeszteni.

A bíróság azonban akár a hitelezői megbízottnak, akár bármelyik érdekeltnek a kérelmére, a szigorúbb felügyelet gyakorlását is elrendelheti a hitelezők érdekeinek megóvása végett.

A szigorúbb felügyelet abban áll, hogy a hitelezői megbízott az adós közreműködésével előirányzatot készít az eladásra kerülő termények, állatok stb. értékesítésére, továbbá a tartozások fizetésére, itt azonban a hitelezői megbízottnak tekintettel kell lenni a termelési költségekre és az adós s illetve háznépe szerény ellátási költségeire.

Az adós az előirányzat elkészítésében közreműködni, a szükséges felvilágosításokat és adatokat szolgáltatni köteles. Az így elkészített értékesítési és fizetési előirányzat azután köti az adóst, attól, károsodás fenyegető veszélyét kivéve, csakis a hitelezői megbízott, vitás esetekben pedig a helyi felügyeleti bizottság előzetes engedélyével térhet el.

Az alaprendelet nem egyszerű moratoriális rendelet, mert, amint ismeretes, az adósgazda köteles különféle fizetéseket különféle címeken teljesíteni.

Ha az adósgazda késedelembe esik és nem teljesíti az alaprendelettel reárott fizetési kötelezettségeket, ennek csak két szankciója van. Az egyik az, hogy az enyhébb felügyeletről át lehet térni a szigorúbb felügyeletre, a másik pedig az, hogy ilyenkor úgy a hitelezői megbízott, mint pedig az érdekelt hitelező a védett birtok telekkönyvi feljegyzésének törlését kérheti.

A felügyelet tárgyában kibocsátandó rendeletnek tehát tekintettel kell lenni arra, hogy formalisztikus és hosszadalmas eljárásokkal ne téessenek illuzóriussá az említett szankciók.

Kihagyandónak tartanám tehát a rendelet szövegéből azt, hogy az adós «károsodás fenyegető veszély» fennforgása esetében eltérhet a fizetési előirányzattól és az értékesítési előirányzattól. Ez az adósgazdának nyújtott túlságos és indokolatlan kedvezmény, amely könnyen visszaélésekre vezethet, de teljesen szükségtelen is, hiszen a helyi felügyeleti bizottság mindig rendelkezésre áll, ez a bizottság döntheti tehát el azt is, vajjon forog-e fenn károsodás fenyegető veszélye, avagy sem. Ha a gazdaadós passzív magatartást tanúsít, az előirányzatok előkészítéséhez szükséges adatok szolgáltatását megtagadja, vagy az értékesítési, illetve fizetési előirány-

zattól jogosulatlanul eltér, akkor a védett birtok telekkönyvi feljegyzésének kitörlése kérhető.

Minthogy ezen törlési eljárásra külön szabályok nem állítanak fel, igen természetes, hogy a telekkönyvi rendtartásnak általános szabályai alkalmazandók, tehát alkalmazandók a mai jogunkban megengedett jogorvoslatok is és így megváltoztató határozatok esetében felfolyamodásnak lesz helye a Kúriához is.

Félő, hogy ilyen eljárás mellett a gazdaadós nem fog fizetni, passzív ellentállásával nem fog felhagyni és a hitelezői megbízott vagy az érdekelt hitelező által a védett birtok telekkönyvi feljegyzésének kitörlését jogorvoslatokkal ki fogja tolni és így bizony könnyen megeshetik, hogy a feljegyzés telekkönyvi kitörlése sokszor idejét multán fog bekövetkezni. Eső után a köpenyeg.

A hitelezők érdekében szükségesnek tartanám tehát, hogy a törlést elrendelő végzést jogorvoslattal egyáltalán ne lehessen megtámadni és ha a Minisztérium mégis ragaszkodnék a jogorvoslathoz, csak egyfokú jogorvoslat lenne megengedendő, ezen felül pedig a telekkönyvi hatóságok utasítást kapnának, hogy ilyen törlési ügyekben soronkívül járjanak el.

Ha ez meg nem történik, úgy a védett birtok telekkönyvi feljegyzésének törlése, mint szankció teljesen semmivé zsugorodik össze.

Látjuk mindezekből, hogy a hitelezői megbízottnak igen jelentős szerepköre van és épp azért nagyon fontos az a kérdés, hogy ki legyen hitelezői megbízott.

Kézen fekszik a válasz, hogy közszempontok azt kívánják, hogy a hitelezői megbízott tisztet csakis bejegyzett ügyvéd láthatja el, mert csak az ügyvéd rendelkezik azzal a jogi és ezzel kapcsolatosan azzal a gyakorlati, részint mezőgazdasági, részint közgazdasági és kereskedelmi tudással, amely ezen hatáskör helyes és teljes betöltéséhez okvetlen szükséges. Fontos e mellett még az, hogy az ügyvéd fegyelmi felelősség alatt működik és így eleje vétetik a visszaéléseknek, amire a viszonyoknak és körülményeknek sajátosságánál fogva a védett birtok körüli tevékenységnél bő alkalom kínálkozhatik.

A rendelet úgy intézkedik, hogy hitelezői megbízottá, ha a felügyelet elrendelését az adós kéri, vagy a hitelező kéri, oly esetben amikor az adós az alaprendelet 6 vagy 7. §-ában meghatározott. kisebbsérmértékű szolgáltatást teljesít, a jelzálogos hitelezők közül elsősorban a Pénzügyi Központ kötelékébe tartozó pénzügyet, ha pedig több van ilyen, a telekkönyvi rangsorban előbb állót kell kinevezni.

Ha azonban a felügyelet elrendelését a hitelező veszély alapján kéri, vagy ha szigorított felügyelet rendeltetik el, tehát a jelentősebb és nagyobb ügyekben a hitelezői megbízottak a közfelügyeletet ellátó helyi bizottság ügyvéd póttagjai sorából kell kinevezni.

Ahhoz sok szó fér, hogy vajjon célszerű-e magát a jelzálogos pénzügyet hitelezői megbízottá kinevezni, vajjon nem fog-e ez az objektivitás rovására esni.

Minden esetre az ügyvédi működésre itten *terrenum* nyílik, megnyugvással vesszük tudomásul, hogy gondoltak az ügyvédi közreműködésre, legyen szabad azon reményemnek és óhajomnak kifejezést adni, hogy ez talán az első lépés, hogy próbáljuk az ügyvédségtől az utolsó években elvont sok és széleskörű munkálmakokat újjakkal pótolni.

Ha — így intézkedik a rendelet — a hitelezői megbízott tisztet ügyvéd látja el, költsége és díja fejében, az adós terhére évenként legfeljebb a védett birtok kataszteri tiszta jövedelmének minden koronája után 5 fillérnek megfelelő összeget lehet megállapítani. Bizony nagyon szűkös és száraz ez a darab kenyér, amelyet ilyen módon kap az ügyvédség. Kétségtelen azonban, hogy fokozott igényekkel fellépni nem igen lehet a gazdaadósságokról szóló rendelet keretein belül, mégis szükségesnek tartanám a költségeknek a megjavítását.

A legtermészetesebb gondolat az, hogy az ügyvédnek, mint hitelezői megbízottnak a költségeit a bíróság állapítsa meg. A rendelet nem ezt teszi, de úgy intézkedik, hogy a költséget és az ügyvédi díjakat a közfelügyelettel megbízott helyi bizottság állapítsa meg és ha az adós az alaprendelet 6. §-a értelmében a hitelezők közös alapjába teljesített fizetéseket, abból az alapból előlegezi.

A költség és díj összegét az adós terhére megállapító határozat bírói úton végrehajtható közokirat.

Egészen egyedül álló rendelkezés és intézkedés ez a mi jogrendszerünkben. Eddigél végrehajtható közokiratokat csakis bírói

és hatósági határozatok képeztek. A helyi felügyeleti bizottság, dacára annak, hogy tagjai esküt tesznek és hogy közhivatali minőségben járnak el, nem rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal és kellékekkel, amelyek a bíróságnál megvannak.

Az igaz, hogy a Pp. rendelkezései szerint lefolytatott választott bírósági ítéleteket szintén a kir. bíróságok hajtják végre, de nem szabad szem elől téveszteni, hogy a választott bíróságban a peres felek által delegált választott bírák vesznek részt, ellenben a helyi bizottság tagjai nem az érdekeltek kijelölése alapján kapják megbízatásukat.

Szükségesnek tartanám tehát, ha a hitelező megbízott költségei a kir. bíróságok hatáskörébe utaltatnának.

A rendelet kimondja azt is, hogy a védett birtokra vagy vele együtt védett vagyontárgyakra az alaprendelet 9. § 1. bekezdésében meghatározott végrehajtási lépéseket megtenni nem lehet, kivéve, ha olyan követelés behajtásáról van szó, amely az alaprendelet 14. §-a szerint a végrehajtási korlátozások alól ki van véve.

Azt, hogy az érvényesített követelés a korlátozás alól ki van véve, a végrehajtató kérelmére, a végrehajtást elrendelő bíróság az elrendelő végzésben mondja ki.

Ha a végrehajtásnak a védettségre tekintet nélküli fogantatósíthatósága kimondva nincsen, a telekkönyvi hatóság telekkönyvi akadály okából köteles megtagadni az oly megkeresésnek vagy kérvénynek teljesítését, amely a védett birtokra vagy haszonélvezetére jelzálogjog bejegyzésére irányul, az árverés iránti kérelem is ez alapon elutasítandó.

Hogy egy ingatlan védett birtok-e vagy sem, e tekintetben nem lehet semmi kétség, hiszen a telekkönyvben a védettség fel van jegyezve.

Nem olyan egyszerű a dolog, ha ingóságokra vezetetik a végrehajtás, mert külső jelek nem mutatják azt, hogy mely ingóság tekintendő védettnak és melyik nem?

Szükségesnek látnám, ha a községi előjárásoknál, esetleg a járásbírókánál jegyzékek vezetettének a védett ingóságokról. Ezt egyaránt kívánja az adós és a hitelező érdeke, mert akkor nem fordulhatnának elő olyan esetek, hogy a végrehajtási lépések ellen előterjesztéssel kell élni azon az alapon, hogy az ingóságok a birtokkal együtt védett ingóságok. Sok munka, kellemetlenség és költség lenne így elkerülhető.

Fontos a rendeletnek azon intézkedése, hogy az a kérdés, vajjon a védettség fenntartásához szükséges szolgáltatásoknak a végrehajtást szenvedő eleget tett-e, az ellene folytatott végrehajtási eljárás során nem vizsgálható, ezért a végrehajtató a szolgáltatások elmulasztására alapított jogait csak úgy érvényesítheti, hogy az illetékes telekkönyvi hatóságoktól a védettség megszüntetését kéri.

Az igazságügyminisztériumban tartott értekezleten úgy gazdasági, mint pénzügyi és jogi szempontból sok érdekes felszólalás és indítvány hangzott el. Kíváncsinos lenne, ha a közrebocsátandó rendelet ezeket honorálná.

Dr. Pap József.

Milyen mértékű kamatfizetési kötelezettségek terhelik a gazdaadókat 1933. évi október hó 24-től?

(Részletek a cikkírónak a «A gazdaadósságok rendezéséről kiadott rendeletek magyarázata» cím alatt legközelebb megjelenő füzetéből.)

Legélesebben ezt a kérdést úgy világíthatjuk meg, hogy annak a gazdaadósnak esetéből indulunk ki, akinek a kat. tiszta jövedelem 40-szeresén túl megterhelt *védett birtoka* 10 kat. holdnál nem nagyobb, vagy bár nagyobb ugyan, de kat. tiszta jövedelme 100 kor-t nem halad meg. A 14,000/1933. M. E. sz. gazdavédő rendelet (az alábbiakban R.) értelmében ugyanis az ilyen adós részesül a legtöbb kedvezményben. Minthogy e mellett a gazdavédő rendeletnél érdekelt adósok túlnyomó része 10 holdon aluli birtokos — hiszen 10 holdon aluli birtokos az a férj és feleség is, kinek osztatlan közös tulajdona a 20 holdon aluli ingatlan is — ennél fogva azért is helyes a kérdést a 10 holdas birtokos szempontjából megvilágítani, mert ez lesz a gyakorlati életben legsűrűbben előforduló eset.

A 10 holdon aluli birtokost 1933. évi október hó 24-től terhelő kamat mértéke szempontjából az esetben, ha a birtok védett birtok és a birtokos a R. alapján öt megillető összes kedvezményeket igénybe veszi, a helyzet következőképpen alakul:

1. A kat. jövedelem 40-szeres szorzatát meghaladó tartozások után 1934. évi január hó 1-től 1935. évi október hó 31-ig az adós kamatot fizetni nem köteles. (R. 6. §-a.) *

2. A kat. jövedelem 30-szoros szorzatán belüli első hitelezőknek, ha követeléseik be vannak kebelezve, az 1. pontban megállapított időtartamra 4 % kamat és 1 % tőketörlesztés jár. (R. 5—7. §).

3. Az esetben, ha a gazdaadós bekebelezett tartozása nem teszi ki a kat. tiszta jövedelem 30-szorosát, úgy az 1. pontban megállapított időtartamra, a tartozás azon része után, amely jelzálogilag be van kebelezve, 4 % kamat és 1 % tőketörlesztés jár, míg ellenben a tartozás azon része után, amely nincs bekebelezve, csak 4 % kamatot kell fizetni. (R. 5—7. §).

4. A kat. jövedelem 30-szorosát meghaladó, de annak 40-szeresén belül eső tartozás után az 1. pontban megállapított időtartamra 4 % kamat jár (R. 5—7. §).

5. Az általános szabály az, hogy minden tartozás kamatának megállapításánál a fennálló tőkeösszegeből kell kiindulni (R. 34. § 1. bek.). Ha azonban a hitelező a R. 4. §-ában foglalt rendelkezés alapján az adóst terhelő 1933. évi október hó 24. napjáig lejárt hátralékos kamatoknak a tartozás tőkeösszegéhez hozzácsatolása iránt intézkedett, és a kamathátraléknak a tőkéhez csatolását a telekkönyvben már feljegyezték, az adós a fentebb megállapított kamatokkal nem csak az eredeti tőkeösszeg, hanem a tőkének a kamathátralékkal növelt összege után köteles fizetni. (R. 34. § 1. bek.)

A R. 4. §-át egyesek akként értelmezik, hogy csak a hitelező kívánhatja a hátralékos kamatnak a tőkéhez való hozzácsatolását, az adós azonban ezt a hitelezőtől nem igényelheti. Ezt a véleményt nem tehetem magamévá. Úgy vélem, ehhez az adósnak feltétlenül joga van, mert a R. 4. §-ának 2. bek. szerint a védett birtokká nyilvánított ingatlanok jelzálogjoggal biztosított és 1933. évi október hó 24-ig lejárt, el nem évült kamataira, illetve ezen kamatoknak 8 % -ot meg nem haladó részére vonatkozólag imperatívus írja elő a R. azt, hogy azokat a *«tartozás összegéhez kell hozzáadni, ekként ezek tőketartozássá válnak, és a jelzálogjogi fedezet a tőkekövetelés biztosítására szolgáló rangsorban rájuk is kiterjed»*. (R. 34. és 4. §-ai.)

6. Ha az adós ingatlanára záloglevél vagy kötvénykibocsátás alapjául szolgáló kölcsönkövetelés van bekebelezve, ezen tartozás után nem 4 % kamatot köteles az adós fizetni, hanem 5 % kamatot, és ezenfelül a kezelési költséget, amely rendszerint $\frac{1}{4} - \frac{3}{4}$ % -ot tesz ki, köteles az adós a hitelező intézetnél letétbe helyezni. Kizárólag ezt az összeget köteles az adós letétbe helyezni oly esetben, amidőn a letétbe helyezendő összeg többet tesz ki, mint a kat. tiszta jövedelem 40-szeresének 4 % -a és a 30-szorosának 1 % -a. (R. 5—7 % -a.)

7. Ha ellenben a kat. tiszta jövedelem 40-szeresének 4 % -a és 30-szorosának 1 % -a többet tesz ki, mint a törlesztéses kölcsön után letétbe helyezendő 5 % plusz kezelési költség, úgy az adósnak nemcsak a törlesztéses kölcsön után itt megállapított kamatot és kezelési költséget kell fizetnie, hanem ezenfelül egyéb tartozásaira még olyan összeget, amely a törlesztéses kölcsön után letétbe helyezett összeggel együtt a kat. jövedelem után számított 4 % -nak, valamint a kat. jövedelem 30-szorosa után számított 1 % tőketörlesztésnek felel meg. (Adós tartozásainak az a része, amely a kat. jövedelem 40-szeresét meghaladja, e helyütt is figyelmen kívül marad.)

8. A R. 14. §-ának 3. pontja alá eső és 1932. évi április hó 1-e után keletkezett magánjogi követelések után, tekintettel arra, hogy ezek a teljesítés mértékére vonatkozólag a védett birtokot megillető kedvezmények alá nem esnek, és tekintettel arra, hogy a R. 1. §-a értelmében az 5 és $\frac{1}{2}$ % -os kamatkedvezmény csak az 1932. évi április hó 1-e előtt keletkezett magánjogi követelések javára van megállapítva, az adós általában a hitelügyi tanács által megállapított maximális kamatot, vagyis az 5590/1932. M. E. sz. rendelet értelmében 8 % -ot lesz köteles fizetni.

9. Ha azonban a fentebbi 8. pont értelmében fennálló 1932. évi április hó 1-je után keletkezett követelés a Pénztárcái Központ első kúriájába tartozó pénztárcának követelése, az adós nem mint az előző pontban megállapítást nyert 8 % -ot, hanem maximálisan 7 és $\frac{1}{2}$ % -ot köteles az 5590/1932. M. E. sz. rendelet I. pontjának első bekezdése értelmében fizetni.

10. A R. 14. §-ának 4. és 6—13. pontjai alá eső, a követelés

természete után igazodó tartozások után, tehát például a családjogi vagy öröklésjogi címen alapuló tartozások után az adóst az esetben, ha a tartozás 1932. évi április hó 1-je előtt keletkezett, $5\frac{1}{2}$ % kamat fizetése terheli.

11. Az előző pontban érintett tartozások után, tehát például a családjogi és öröklésjogi címen alapuló tartozások után, ha azok 1932. évi április hó 1-je óta keletkeztek, az adós által fizetendő kamat mértéke az ú. n. hitelügyi tanács kamatlába, melynek legmagasabb mértéke ezidőszert 8 %.

12. Különleges szabályok alá esnek a R. 14. §-ának 5. pontja értelmében a kárbiztosítási díjak. Minthogy az itt idézett rendelkezés értelmében a védett birtok javára a teljesítés mértéke tekintetében megállapított rendelkezések alól ki vannak véve, az 1931. évi augusztus 31-e után esedékessé vált, valamint a R. hatálya alatt, tehát 1935. évi október hó 31-ig esedékes kárbiztosítási díjak, ennél fogva 1933. évi október hó 24-től kezdődőleg az esedékessé vált kárbiztosítási díjak után a következő kamatfizetés terheli az adóst:

a) Az esetben, ha a kárbiztosítási díj 1931. évi augusztus hó 31-e előtt vált esedékessé, a kárbiztosítási díj után fizetendő kamat tekintetében általában a R. 5—7. §-ai nyerne alkalmazást. Az ilyen kárbiztosítási díj ugyanolyan elbírálás alá esik, mint az adósnak bármilyen egyéb a R. 5—7. §-ai alá eső tartozása.

b) Az 1931. évi augusztus hó 31-e után 1932. évi március hó 31-ig terjedő időtartamon belül esedékessé vált kárbiztosítási díjak után a gazdaadós $5\frac{1}{2}$ % kamatot köteles fizetni, mert védett birtok javára a teljesítés mértéke tekintetében megállapított kivételes rendelkezések alá ezek a tartozások a R. 14. §-ának 5. pontja értelmében nem esnek ugyan, de ezzel szemben az ilyen tartozás a R. 1. §-a alá esik, amely kimondja azt, hogy az 1932. évi április hó 1. napja előtt keletkezett magánjogi követelések 1933. évi október hó 24-től járó kamatnak bírói úton érvényesíthető legmagasabb mértéke $5\frac{1}{2}$ %.

c) Az 1932. évi március hó 31-e után 1933. évi október hó 24-ig esedékessé vált kárbiztosítási díjaknak 1933. évi október hó 24-től járó kamata tekintetében csak a hitelügyi tanács kamatkorlátozó rendelkezése van érvényben, e szerint ezen kárbiztosítási díjak után 1933. évi október 24-től 8 % kamat jár.

d) Az 1933. évi október hó 24-e után 1935. évi október hó 31-ig esedékessé váló kárbiztosítási díjak után a mindenkori esedékességtől számítottan hasonlóképpen a hitelügyi tanács által megállapított mindenkori kamatot lesz köteles az adós fizetni, mert e tekintetben a R. 1. és 14. §-ai a kamat mértékét korlátozó intézkedéseket nem tartalmaznak.

(Bef. köv.)

Dr. Földes Mór.

Szemle.

— **Az adóreform.** Az államgazdaság vagy magángazdaság helyzetének bármely változása, de még inkább válsága, mindig maga után vonta az adók reformját is. A háború kitörése óta mindkettő állandó válságban van és ennek folyamánaképpen az adóreformok szakadatlan sodrával állunk szemben. Minél nagyobb a válság, annál nagyobb eltolódások lépnek fel a jövedelemeloszlásban és annál inkább nyilvánvaló az addig fennállott adórendszerek tarthatatlansága. Vajon napjainkban a krízis tetőpontját vagy mélypontját érte-e el, azt önként értetődőleg senki megmondani nem tudja. Az adóreform szükségét ezuttal azonban nem a jövedelemeloszlásban beállott eltolódás okozza, hanem az adók kétségtelenül elviselhetetlen volta. Adócsökkentés és az adóügyi közigazgatás egyszerűsítése, ez ama két vezérmotívum, melyet a kormánynak követnie kellene. Az első adócsökkentés, amelyben a háború óta részünk volt, az 1927. évi V. tc.-ben foglaltatott, ez a megkönnyebülés azonban nagyon rövid ideig tartott, mert már az 1929. évben kezdődő nagy krízis a deficit bekövetkeztét nyilvánvalóvá tette és ennek köszönhetjük, hogy a kormány 1930-ban behozta az első súlyos illetékemelés, az 1931. év nyarán bekövetkezett nagy válság pedig maga után vonta az adók és illetékek terén azokat a rendkívüli pótlékokat, amelyeket most is viselünk és amelyek csökkenésének szüksége nyilvánvaló. Tekintettel a jelentékeny állam-

* Az 1933. október hó 24-től december hó 31-ig terjedő időre tervezendő kamatról alább 21—24. pontok alatt külön beszélünk.

háztartási hiányra azonban még most egy adócsökkentéssel aligha számolhatunk. Az adócsökkentés az addigi hozamot vagy a növekvő hozamot akkor biztosítja, ha a gazdasági élet forgalma növekedésben van. Ezt, fájdalom, mostani helyzetünkben állítani nem lehet. Ha már most a kormány az adókat nem csökkentheti, viszont nem is emelheti, úgy nincs kizárva, hogy az utóbbi idők adóügyi rendeleteinek van egy része, amelynek továbbfejlesztése igen csábító hatást gyakorol a kormányra és ez a minimális adóztatás rendszere, mint amilyen a társulati adóban és jövedelmi adóban találkozunk. A jövedelmi adónál csak a nagy vagyonoknál van minimum, amennyiben ott, ahol a bruttó vagyon több mint 500,000 pengő, a jövedelmi adó nem lehet kevesebb, mint a tiszta vagyon 2 ezreléke, a társulati adó minimalizálása pedig szintén érthető, mindkét tételnél azonban az adófizetés már tulajdonképpen sokszor a vagyonból történik, éppúgy, mint a házadónál, ahol az egyik oldalon a bérek csökkennek, a másik oldalon az adók vannak növekedőben, ami annak a gyertyának a képét mutatja, amely egyszerre két oldalról van meggyújtva. A minimális adóztatásnak egyéb ágazatokra való kiterjesztése, így különösen a kereseti és jövedelmi adó terén maga után vonná, hogy ezeket a minimumokat a kormány kénytelen volna külső ismérvek alapján, pl. lakásért fizetett bér alapján megállapítani, ilyen rendszernek a behozatala azonban önként értetődőleg a fogyasztás rohamos csökkenését vonná maga után, így pl. különösen lakások terén, ami viszont azután az állami bevételeket sokkal súlyosabban érintené, mint amennyi nyereség ebből az adóztatási rendszerből eredne. A most már létező fenti minimumok is vagyonadó jellegével bírnak, minimumok a kereseti és jövedelmi adó terén sem volnának egyebek, azzal a különbséggel, hogy ezen alanyok vagyonnal egyáltalán nem, vagy csak nagyon csekély mértékben rendelkeznek. Aligha csalódunk, ha azt állítjuk, hogy a most készülő adóügyi reform legfontosabb része az adóügyi közigazgatás egyszerűsítése lesz. E téren már ezideig is igen sok történt, így a kereseti és jövedelmi adó rögzítése és a forgalmi fázisadó bevezetése. Ez utóbbinak az összes kereseti ágakra való kiterjesztése a pénzügyi adminisztrációt ebben az ágazatban igen le fogja egyszerűsíteni. Nagy egyszerűsítést vont maga után a fogalmazás szakbeli tisztviselőknek bizonyos határokon belül kiadmányozási joggal való felruházása. Mindezek és ehhez hasonló reformok úgy a pénzügyi, mint az állami közigazgatás egyéb terein azonban még mindig nem alkalmasak arra, hogy egy jelentékeny adócsökkentést lehessen keresztülvetni a pénzügyi egyensúly súlyos megzavarása nélkül. És mégis az állami adminisztráció kiadásainak csökkentése, ami alatt nem a fizetések leszállítását értjük, mert ezek máris a minimumra vannak redukálva, hanem az állami intézmények szerves és következetes leépítése és az adminisztrációnak az egyszerűsítése az egyedüli intézkedés lehet, mely ma az államnak hatalmában van és amellyel élnie kell abból a célból, hogy az egész állami gépezet töretlenül vészelje át a mai válságos időket addig, amíg az általános gazdasági helyzet javulása az adóforrásokat az állam részére is bővebben és egészen automatikusan megnyitandja. *Dr. Nádas László.*

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Köztudatba átment már az, hogy ügyvédeknek diktálási (zárt fülkék), sokszorosítási, fordítási, fotokópia munkát «Tempo» járásbírósnál, Szalay-utca sarok, végez legjobban. Tel.: 13-2-12. 558

Egészen új karácsonyi ajándék, melyet a szeretet ünnepén ebben az évben adhat először

Nem kell találgatnia, hogy az idei karácsonyra mivel szerezhethet legnagyobb örömet, ... nem kell fáradnia a bevásárlással, ... s mégis ez az ajándék tizenkét hónapon át új meg új gyönyörűséget nyújt és jövő karácsonyig emlékeztetni fogja az Ön figyelmességére mindazokat, akiket a szeretet ünnepén ily módon megajándékozott.

**A legszebb és legmaradandóbb
karácsonyi meglepetés a határokon
innen és túl a**

TÜKÖR

képes havi folyóirat egyévi előfizetése

Egy évre 8 pengő 40 fillér

Szívesen fogadják és egész évben egyre fokozódó érdeklődéssel olvassák minden művelt családban, mert érdekes, szórakoztató, tanulságos, gyönyörködtető és mulattató. Minden száma gazdag tartalmú, magas színvonalú, művészi kivitelű könyv, száz képpel, számtalan ötlettel, hírneves magyar írók, költők, tudósok, rajzoló, gyakorlati szakemberek és fotóművészek remek alkotásaival. Egy év alatt 1000 oldal, ezernyi kép és az értékes közlemények sokasága.

A TÜKÖR művésziesen nyomtatott üdvözlőkártyát küld karácsony hetében, az Ön nevének feltüntetésével, annak, akit Ön a legszebb és legmaradandóbb karácsonyi ajándékkal: a TÜKÖR 1934. évi előfizetésével örvendeztet meg az idei karácsonyra. Kérjük, írja meg nekünk, kinek óhajt karácsonyi meglepetést szerezni a TÜKÖR előfizetésével és küldje be rendelését még ma a kiadóhivatalnak:

TÜKÖR

a Franklin-Társulat új képes havi folyóirata
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felolós szerkesztő:
Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 83-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd: Kelet napján lejárt váltó és a váltói szigor. — Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Az aranykikötés hatálytalansága az Egyesült Államok szenátusában. (II.) — Dr. Földes Mór budapesti ügyvéd: Milyen mértékű kamatfizetési kötelezettségek terhelik a gazdaadóst 1933. évi október hó 24-től? (II.) — Dr. Abrahám Mózes budapesti ügyvéd: Felperességi jog a részvény-megtámadási perben. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 45. sz. — Hiteljogi Döntvénytár. XXVI. 10.

Kelet napján lejárt váltó és a váltói szigor.

I. A bíróság elé olyan váltó került, melyben a kelet és a lejárát ugyanegy napra esett. A bíróság kellékhányt látott fennforogni a következő érveléssel:

Mivel a fizetést a lejárati napon déli 12 óráig kell teljesíteni: a kelet és lejárát között legalább egy napi időköznek kell lennie, ha csak a lejárát ily meghatározásából «déli 12 óráig» ki nem tűnik, hogy a váltóadósnak a váltó átadása után a fizetési időpontig (déli 12 óráig) a teljesítésre kellő idő állott rendelkezésre. Ha azonban a fizetés ideje ilykép meghatározva nincsen, a váltóból tehát ki nem tűnik, hogy a váltó átadása déli 12 óra előtt történt, úgy a fizetési nap kitöltése nem bír váltójogi hatállyal, a váltó tehát a 3. § 4. po. szerinti meghatározott lényeges kellék hiányában szenved.

Az ítélet álláspontját nem tartom helyesnek, a következő okokból: 1. A váltó lényeges kellékeit a 3. § sorolja fel. Nem létezik olyan lényeges kellék, amely itt felsorolva nincsen és így a váltónak nem lényeges kelléke az, amelyet a 3. § ilyenek meg nem jelöl.

2. A 3. § szerint a fizetési idő csak határozott napra stb. szólhat. Napra, tehát nem a napnak bizonyos részére. «Déli 12 óráig» tehát rossz váltó, mert nem napra szól.

Grünhut Wechselrecht I. kötet 360. l.: «Unzulässig ist es, den Wechsel auf eine bestimmte Stunde, z. B. um 12 Uhr am 1. Juli — oder auf einen Bruchteil eines Tages, z. B. am Vor- oder Nachmittage des 1. Juli — zahlbar zu stellen, da auch nach Wechselrecht der ganze Tag als der kürzeste Zeitraum juristisch in Betracht kommt.» Idézve Lehmann 353. l., Dernburg, 260. § 1. jzet.

Starb Wechselordnung XII. kiad., 1929., 56. l. 22. jz.: «Der Wechsel wird auf einen bestimmten Tag gestellt, Tagwechsel. Ein Tag muss es sein, nicht ein längerer Zeitraum, und nicht ein kürzerer, etwa ein Tagesabschnitt (am Vormittag des 6. Januar) oder eine Stunde (am 1. Feber 12 Uhr).

Nagy Ferenc Váltójog V. kiadás 150 l.: «Egy napnál rövidebb fizetési idő ki nem köthető.»

3. Plósz Váltójog II. kiad. 88., 89. l. «A váltó, mely 1888. október 5-én kelt és október 5-én fizetendő, 1888. október 5-én lesz fizetendő. Ugyanott 32. jz.: «Arra nézve, hogy a lejárát a kiállítás napjára is érvényesnek kitűzhető, vedd össze a berlini Ob. Trib. határozatát, Borch. Zus. 96.»

Grünhut I. 360. l. 1. jz.: «Der Wechsel kann auch auf den Tag der Ausstellung selbst zahlbar gemacht werden. Ungültig ist der Wechsel, wenn als Verfalltag ein nicht existierender Tag, z. B. der 29. Februar 1885 oder der 31. Februar oder ein nach dem Inhalte des Wechsels nicht denkbarer Tag bestimmt worden ist, z. B. der Wechsel ist am 1. September 1860 ausgestellt, zahlbar am 6. Januar 1860. Der Wechsel ist ungültig, weil er einen augenscheinlichen Widerspruch, eine Unmöglichkeit, enthält, da man nicht zu einer späteren Zeit wollen kann, dass zu einer früheren Zeit gezahlt werde.»

Nagy Ferenc — a fenti helyen: — «A kitett fizetési napnak olyannak kell lennie, mely valóban létezik, és a váltó kiállítási idejét követi.»

4. Az akaratnyilvánításnak lehetőleg oly értelmét kell elfogadnunk, mely mellett az ügylet érvényes, Almási Kötelmi Jog I. kötet 450. l. 6., kereskedelmi törvény 226. §-a.

5. Mindezekből az folyik, hogy nem teszi kellékhányossá a váltót az a tény, hogy lejár a kelet napján és hogy a bíróságnak azon aggálya, hogy a váltóelfogadó talán a lejárati nap déli 12 órájáig nem fizetett, a váltó érvénytelenítésére annál kevésbé vezethet, mert az az aggály merően elméleti és a gyakorlatban mi nehézséget sem okozhat. Idézem különben az 5976/1887. számú kúriai határozatot — Szende Váltótörvény 543. l., — melynek értelmében nem bír a lejárati idő meghatározására befolyással a 33. §-nak azon intézkedése, hogy a fizetést déli 12 óráig kell teljesíteni.

II. Ennek a váltónak még egy baja van.

B. község jegyzőkönyvileg megbízta bíróját, jegyzőjét és két előjárásági tagját, hogy az ottani takarékpénztár rt. részére nevében lássák el elfogadói aláírással a váltót. A takarékpénztár a fenti négy egyént jelölte meg intézményezettnek, ezek pedig B. község megbízásából írták alá nevüket a váltó előlapján keresztben. A takarékpénztár a községet perelte. A kereset elutasított azért is, mert a község a váltót el nem fogadta. A perben nem tétezt vitássá az a körülmény, hogy a községi képviselőtestület a fent említett négy egyénnek joghatályos megbízást adott a községet kötelező váltókötelezettség elvállalására, sem az a tény, hogy a váltói úton érvényesített tartozás tényleg fennáll.

Ezek ellenére a kereset elutasított, mert az intézményben a község neve elő nem fordul, és «a váltó szigorú írásos természetéből következik, hogy annak lényeges kellékei magából az okiratból kell, hogy kitűnjenek, azoknak a váltón kívüli úton való pótlása nem lehetséges.»

De vajjon tényleg lényeges kellékről van-e szó, és arról, hogy az pótolassék váltón kívüli úton?

A váltó elfogadása nem lényeges kelléke a váltónak. Ha tehát azt akarja a váltóbirtokos bizonyítani, hogy a négy névű név-aláírását a község megbízásából, és a község nevében alkalmazta: nem kíván lényeges kelléket pótolni, hanem azt akarja megállapítani, hogy a négy névű megállapodásszerűen saját nevében, és a saját terhére akart-e váltói kötelezettséget vállalni vagy pedig az őket erre kiküldő, ezzel megbízó község nevében és község terhére.

Ezt pedig a törvény nem tiltja.

A váltói szigoron a bírói gyakorlat az utóbbi évtizedekben sok csorbát ejtett és azt az eredményt célozza, hogy az anyagi igazság érvényesüljön itt is, és azt formalizmus csak igazi szükség esetében nyomhassa el. Váltói kelléket nem értelmezhet bele a váltóba az újabb joggyakorlat sem, azonban mindinkább tágitja a váltóhitelezővel szemben felhozható és érvényesíthető kifogások körét és lehetőleg a váltóperben dönti el azokat a kérdéseket, amelyek összefüggnek a kérdéses követeléssel. Ha lehet: igazságot szolgáltat egy perben, és nem kényszeríti ki az újabb pert csak azért, hogy behódoljon a régente becézett alakú váltói szigorok.

III. A váltói nyilatkozatot megtették maguk az intézményezettek, nem pedig tőlük különböző személyek. Nyilatkozatuk tehát az 595. sz. kúriai E. H. körén kívül esik. Amidőn ők váltónyilatkozatukat B. község megbízásából írták a váltóra, ezzel azt kívánták

jelezni, hogy elfogadják a váltót, de nem a saját személyükben, hanem az őket megbízó község terhére. Ez a váltótörvény 22. §-a alá vonható megszorításnak tekinthető, de ily megszorított elfogadás esetében is felel az elfogadó nyilatkozatának tartalma szerint váltójogilag. Ez a megszorító tartalom az adott esetben az, hogy az aláíróknak B. községtől volt megbízásuk a *községet kötelező* elfogadói váltónak megtételére. A váltóbirtokos tehát jogosítva volt a községet perelni az alapon, hogy a megbízó köteles teljesíteni a megbízottjai által terhére vállalt kötelezettséget. A megbízás megtörténte pedig kétséget sem szenved és szükség esetén bizonyítható.

A Kúria 5797/1927. sz. a. — Szende 532. l. — azt az esetet bírálta el, amikor a részvénytársaság váltónyilatkozata nem cégjegyzésszerűen és külön felhatalmazás hiányában eszközöltetett. A döntés az volt, hogy az ily váltónyilatkozat utólagos jóváhagyásának, és ez alapon a rt.-ra kötelező ereje megállapításának jogi akadálya nincsen, és ezért nem sérti az anyagi jogot a fellebbezési bíróságnak az az ítéleti döntése, amely a váltón levő elfogadói váltónyilatkozat alapján az alperes rt. fizetési kötelezettségét a váltótörvény 23. §-a értelmében megállapította.

318/1899. sz. a. pedig azt mondta ki a Kúria — Szende u. o. — hogy nem létező cég nevében tett váltónyilatkozat csupán az aláíró és azt terheli, kinek megbízásából a nyilatkozat megtéetett.

Ezekben az esetekben tehát a Kúria váltón kívüli úton állapította meg a kötelezettséget, és legutóbbi esetben a *megbízót kötelezte a fizetésre*.

IV. Jogi személy önmaga nem szerződhet, jogselekményt nem végezhet, ezen teendők eszközölése végett képviseltre vagy megbízottakra szorul. A képviselő és megbízás közt különbséget kell tenni. A képviselőt magát a jogi személyt személyesíti, testesíti meg, — nyilatkozatai, jogselekményei magának a jogi személynek ténykedései. Ha a részvénytársaság igazgatója jegyzi a céget, — a községi bíró, polgármester, alispán az általuk képviselt közület képviselőjében eljár, jogselekményt végez: maga a rt., a közület nyilatkozik, mert törvény szerint ez az ő nyilatkozási formája. Az ezen jogi személyek képviselőjében eljáró fizikai személyek mintegy beleolvadnak a jogi személybe, eggyé lesznek vele.

Más az eset a megbízási jogviszonynál. A megbízó és a megbízott szükségszerűen két különböző személy. A megbízott nem azonos a megbízóval, ő meg nem testesíti a jogi személyt, hanem a megbízó megbízásából eljáró harmadik személy, és ez a különálló harmadik személyi mivolta ki is domborodik nyilatkozataiban, jogi cselekedeteiben.

A mi esetünkben alperes megbízottai, akik saját személyükben intézvényszerűek, mint a megbízó községtől különálló harmadik személyek — noha megbízottak — tettek váltói nyilatkozatot a váltónak az előlapon való aláírásával. Ha az intézvényszerűek nyilatkoznak a váltón, úgy a váltótörvény 21. §-a értelmében ők a váltót elfogadták, ha csak nyilatkozatuk *kifejezetten* mást nem tartalmaz. Amikor az intézvényszerűek a váltó előlapján történt aláírásukhoz odafűzték ezt a nyilatkozatot: «B. község megbízásából», nyilván azt juttatták kifejezésre, hogy elfogadják a váltót, de nem saját, hanem a megbízó község nevében. Ha nem intézvényszerű akarja a váltót elfogadni, oda kell írnia, hogy «elfogadom», mert csakis így lehet elfogadónak. Ha a község megbízottjai nem volnának intézvényszerűek, úgy a község váltókötelezettségének megalapozásához szükséges volna a *külön kifejezett* elfogadói nyilatkozat. Így azonban az merőben felesleges. A két esetet tehát nem lehet egy kalap alá vonni.

Dr. Gold Simon.

Az aranykötés hatálytalanítása az Egyesült Államok szenátusában.*

Walcott szenátor (Connecticut) a javaslatot olyképp kívánja módosítani, hogy annak hatálya ne terjedjen ki az Egyesült Államoknak korábban aranyban vállalt kötelezettségeire. Ezzel meg kívánja akadályozni, hogy a kormány — még ha a Resolutiont elfogadná is a Szenátus — megtagadhassa az Egyesült Államok aranyban vállalt kötelezettségeit. Úgy hiszi, hogy a javaslat abban a részben, mellyel az arany fizetése iránti követelést a közrendbe ütközőnek nyilvánítja; túlmesszire megy és azt egészen abszurd

világításba helyezi. Ez a tilalom fölösleges és súlyos megsértése a szerződési szabadságnak. A Resolution szövege úgy látszik egy elhamarkodott, mindent markolni akaró (a hasty catch-all provision) rendelkezés, melynek célja az Egyesült Államok bármely törvényében szabályozott arany fizetésére irányuló szerződést hatálytalanítani. A javaslatnak generalizált ily intézkedése meggondolatlan és gondos előtanulmányt igényelt volna, mert valószínű, hogy sok oly szabályt hatálytalanít, melyet nem lett volna szabad érinteni. A javaslat egyik rendelkezése az Egyesült Államok minden érmepénzét és bankjegyét blankettárisan törvényes fizetőeszköz erejével ruházza fel. A javaslat felborítja az Egyesült Államok sokéves pénzforgalmi törvényhozását, amidőn a national banknotet is törvényes fizetőeszköznek nyilvánítja. Ez ellentétben áll valamennyi korábbi pénzügyi tekintély felfogásával. A kölcsönt aranyban vesszük fel és papírban fizetjük vissza. Papírban vesszünk fel kölcsönt és kagylóval fizetünk. Kagylót vesszünk kölcsön és kavicsban fizetünk. Ez a pénzrendszer szükségszerű lefokozása (degradation), ha elhagyjuk a szilárd alapot.

Kísérletezhetünk józan keretek közt gazdasági törvényekkel, amíg a pénzrendszer alapját nem érintjük. De ha ezt az alapot — szerződéses kötelezettségeinket — megzavarjuk, botolni kezdünk. Az ajánlott módosítás megmentené az Egyesült Államokat egy nemzetközi szerencsétlenségtől, a nyilvános gyalázattól, a defaulttól. Sinai hegyén, kőtáblába vésett szavak illenek a jelen kényszerhelyzetre: «Ne lopj» (Thou shalt not steal).

Johnson szenátor (California) utal arra, hogy a javaslat a currency note tekintetében kivételt tesz, minek folytán azok aranyban lesznek továbbra is beváltandók, míg az aranyklauzulás bondok nem. Így félig letérnek a goldstandardról, félig megmaradnak azon. Ha elvben híve is a resolutionnak, nem helyesli, hogy egy ily nagy horderejű rendszabály kérdésében ily sietséggel határozzanak.

Gore szenátor (Oklahoma) osztja e nézetet és idézi az öreg paraszt mondását a habléányról: «Nagyon is asszony, semhogy megpörköljük, nagyon is hal, semhogy megöleljük».

Reed szenátor pedig arra utal, hogy a bondok nem aranyban, hanem currency note-okkal lesznek fizethetők, míg az értük kapott currency note viszont aranyban volna fizetendő, csupán senki nem tudja, mekkora lesz az az aranydollár? És ilyen bizonytalanságtól várjuk, hogy az amerikai gazdaság fellendüljön? Van ebben józan ész? Arra a kérdésre, hogy mi különbség van az arany és a «lawful money» törvényes pénz közt, azt feleli, hogy Németország is ebből annyit bocsátott ki, hogy millió márkákért egy narancsot lehetett kapni, de azért ez mindig «lawful money» maradt! Arra a megjegyzésre, hogy más volt a háború után Németország és más az Egyesült Államok, azt feleli, hogy azóta rossz Németország hitele, mióta ígéretét rongy papírként kezeli. A 70-es években is «lawful money» volt a papírdollár, de csupán 35 centet ért. Ma ugyanezen az úton vagyunk. Mihelyt megtiltottuk az aranykivitelt, a dollár lefelé ment, s ha megtagadjuk állami adósságaink fizetését, még lejjebb fog menni. Ha a kormány nem válik meg aranyától, úgy az akár az Océán fenekén is feketik.

Gore szenátor hivatkozik a Legfelsőbb Bíróságnak a 60-as évekből származó, a polgárháború utáni döntésére, amely e háború után, bárha sem arany, sem ezüst nem volt az országban, mégis az aranypénz fizetésére irányuló szerződést bíróilag érvényesíthetőnek nyilvánította. Idézi Sumner szenátor 1868. évi beszédét, amely állást foglal az ellen, hogy bondokat greenback-kel lehessen visszafizetni. A pénz (currency) aránytalanul fog elértéktelenedni ezen tisztességtelen megtakarítással szemben — mondotta Sumner.

Hebert szenátor (Rhode Island) a nemzet gyalázatának tekintén, ha a javaslat törvényerőre emelkednék. A vita eddig túlnyomóan az állam kötvényei körül forgott. De a javaslat nem csupán ezeket, hanem a társulatok és egyesek kötelezettségeit is körébe vonja. A kormány tehát nemcsak saját becsületét aljasítja le, hanem a polgárokat is ugyanily helyzetbe hozza. Polgártársai mindig megbecsülték a kormányt azért, hogy kötelezettségeit eddig teljesítette. Utal arra, hogy Franciaország is revaluálta a frankot, Olaszország a lírát, s e külföldi valuták közt a dollár értékálló maradt. Túrhetjük, hogy társulataink, egyes polgáraink meggyalázzák hitelüket? Mi történjék ezek után háborús követeléseinkkel? A franciák joggal fogják mondhatni: «Mi revaluáltuk a mi frankunkat. Ti is a Ti dollárokat, valóban! Mi majd a saját revaluatiónk alapján fogunk Nektek fizetni, úgy, ahogy azt Ti teszitek.» Ugyanezt mondja majd Olaszország is. A választások során a most hatal-

*. Az előbbi közleményt lásd a 43. számban.

mon lévő párt képviselői biztosították a választókat, hogy a pénzrendszer egészséges marad. Nem lát akadályt abban, hogy a jövőben kibocsátandó kötvények az aranyklauzulát nélkülözzék. De a ma fennálló kötelezettségek tekintetében nem lát sem bölcsességet, sem igazságot, sem méltányosságot oly rendezésben, amely a kötelezettségek feltételeit módosítaná. Ez ugyanaz, mintha a játék folyamán annak szabályait megváltoztatnók. Ez nem amerikai szokás (not American). nem sportszerű (not good sportsmanship) és mindenekfölött nem tisztességes.

Wheeler szenátor (Montana) a dollár értékaritását abban látja, hogy vásárló ereje állandó. Az aranydolláron 1926-ban kevesebb árut lehetett venni, mint ma. Az aranystandarddal elértük az ezüst értékesökkenését és felépítettük Kína, India és Japán iparát. Az angolfont-csökkenés is több munkaalkalomra vezetett, míg a magas dollárérték, az Egyesült Államok iparát elbocsátásokra kényszerítette. A javaslatnak nem lesz káros hatása, nem tagadjuk meg adósságaink fizetését, de visszahozzuk a prosperitást. Idéz Ingalls szenátor 1878. évi beszédéből. Utóbbi szerint az arany megzavarja a világ pénzügyeit, a spekulánsok eszköze és a tolvajok bálványja. Mivel annyian imádják, gőgössé lesz, de érzékeny is és minden veszélyre eltűnik. A háború megfutamtja, az összes ércek leggyávábbika, minden szerződését megszegi, minden barátját elárulja. A legnagyobb veszély idején ellenséggé lesz, de győzelem esetén annak gyümölcsét ő igényli, bárha az ellenség szövetségese volt. Ha minden üzletet érmepénz alapján kellene lebonyolítani, úgy az egész világ fizetéseképtelenné válnék. Az amerikai nép nem tiszteli különlegesen az érmepénzt, minden pénzt a törvény kreál és értéke annyi, amennyivel a kormány felruházza. A hatvanas évekből való precedensekre hivatkozik. Senkisé vár az aranyklauzulás bondokra aranyfizetést, csupán törvényes fizető eszközt. Véleménye szerint a javaslatnak az a jó hatása lesz, hogy támogatni fogja az Elnököt a világgazdasági konferencián a valuta-kérdés rendezésében.

Ezek után Walcott szenátor módosítási indítványát elvetették.

Schall szenátor (Minnesota) a kérdést gazdasági, morális, legalis és pszichológiai szempontból vizsgálja. A gazdasági kérdés az, hogy adós, vagy hitelező viselje-e a valutaveszteség terhét. A morális kérdés, hogy a Kongresszus kimondhatja-e, miszerint a papírdollár az arannyal egyenlő értékkel bírjon? Az idegen valuták árfolyamából láthatjuk, hogy ez a gyakorlatban másként van. A javaslat visszaható erejének legalitása kétséges, s úgy látjuk alkotmányellenes a Supreme Court Bronson v. Rhodes-féle ismert döntése alapján. Pszichológiai érzése is arra viszi, hogy a javaslat ellen szavazzon. Több aranyunk van ma, mint amikor szerződöttünk és mégis azt mondjuk, hogy nem bírjuk a szerződést teljesíteni! Mily hatása lehet ennek a nép lelkére? Utal a bankzárlat következményeire. Most pénzünk értékét akarjuk lerontani, mondván, hogy nincs elég aranyunk, amivel fizethetünk. Ez a kijelentés a népet a dollártól való menekülésre fogja bírni, mesterséges kereslet lesz áruk iránt, az árak magasabbak lesznek, mint a pénzromlás indokolná. Utal Oroszország példájára. A történelem a nemzeti valuták romlásából csak egy és ugyanazt a tanulságot vonhatja le. Az 1862. évi Legal Tender Act háborús intézkedés volt és a Legfelsőbb Bíróság annak korábbi szerződésekre kihatást nem tulajdonított.

* * *

Ezek után a Gold Repeal Resolutiont a Szenátus 48 igenlő szavazattal 20 nemleges szavazat ellenében — 28-an nem szavaztak — elfogadta.

Összefoglalás.

1. Pénzrendszer meghatározása, alkotmányos hatáskör.

Elvben csaknem minden felszólaló egyetértett abban, hogy a törvényhozásnak korlátlan hatásköre van arra, hogy az ország pénzrendszerét meghatározza. Ha ennek folytán valaki kárt szenved, azt el kell viselnie. A törvényhozás e hatásköre gyakorlásában szerződéseket megváltoztathat, adókat felmenthet. Mindenkinek tudnia kell, hogy a Kongresszus megsemmisítheti az ő szerződéses jogát. A pénzkibocsátási jog a pénz egységesítése iránti jogot is magában foglalja. Csupán Fess szenátor lát e szuverén hatalom gyakorlásában nemzetközi kötöttséget, amely túlmegy a nép belső megfontolása ügyén. Walcott szenátor pedig a pénzrendszer lefokozását látja abban, hogy a kölcsönt nem a kikötött értékben lehet

visszafizetni; valamint a szerződési szabadság megsértését abban, hogy az arany fizetés iránti követelés közrendbe ütközőnek nyilváníttatik; meggondolatlanságot abban, hogy minden aranyra szóló kötelezettséget hatálytalanít a törvény.

Utaltak viszont arra is, hogy a törvényhozás szuverén joga a gazdasági törvényeket nem változtathatja meg. (l. 4. alatt is) Ezen jog korlátlan gyakorlása idézte elő a német valuta határtalan leomlását, a törvényes pénz — lawful money — ad absurdum vitelét (Reed). Ez az eljárás tehát, ha alkotmányjogszerű is, az állam hitelének tönkretételére vezet.

2. Erkölcsi törvények, végszükség, példaadás.

Nyomatékosan utaltak számosan (Reed, Kean, Fess, Borah, Gore, Walcott, Hebert, Schall szenátorok) arra a morális rombolásra, melyet az aranyklauzula visszaható erejű hatálytalanítása előidéz. Hebert szenátor azt az amerikai nép lelkéhez méltatlannak (not American) és a jó sportszabályokba ütközőnek is nyilvánítja, ha a játék szabályait játék közben megváltoztatják. Az egész nemzet gyalázatának minősítik Reed, Fess, Walcott szenátorok, utóbbi egyenesen lopásról beszél, Schall szenátor pedig arról a pszichológiai hatásról, amelyet ily törvény a nép lelkületére elő fog idézni. Fess a nemzet nagy vezéreinek erkölcsi nivójára hivatkozik. Az immoralitást kifejezetten a visszaható erőben látják, amit a javaslat pártolói azzal a kényszerhelyzettel indokolnak, hogy visszaható erő híján mindenki a régi aranykötvényeket favorizálná, ami az új kibocsátások kudarcát jelentené. Találón mondja erre Fess szenátor, hogyha a megkötött szerződésből elejtünk egy kikötést, melyet a felek lényegesnek tekintettek — mert ha az benn maradna, csökkentené a későbbi kibocsátások értékét — akkor ez a tisztességtelenség beismerése; többek szerint a bankruptcy nyílt bevallása is, ami az Egyesült Államok adóssait is hasonló magatartásra fogja bírni.

A javaslat hívei szerint az aranykikötés viszont fétis, amely mögött reális fedezet nem is rejtőzik, hiszen a háború alatt egyedül a kincstár több aranyklauzulás bondot bocsátott ki, mint amennyi arany a világ összes bányáiban található. Barkley szenátor a klauzulát egyszerűen legal fictionnak nyilvánítja, amely a bondholdertől nem veszt el semmit. A cél ma az, hogy ezt a «képzeti» többletértéket elimináljuk a régi bondokból.

A visszaható erővel való felruházást Schall szenátor alkotmányellenesnek is tartja.

Többször történt utalás régi felsőbbbírói döntésekre, amelyek bár szerteágazók, de mégis túlnyomóan a szerződések respektálása a fő irányuk. Még a polgárháború utáni időkben is, amikor az Államoknak aranyfedezetük alig volt, a Legfelsőbb Bíróság fenntartotta az aranyklauzulát. Reed szenátor több régi döntést idéz, amelyek vagylagosan vagy aranyban, vagy az ezzel egyenértékű nagyobb papírpénz mennyiségben marasztalnak. Gore is ezt tartaná helyes megoldásnak.

Borah szenátor teljes tudatában van a morál sérelmének és a kétségtelen szerződésszegésnek, amely egyesek jogtalan károsodására vezet, de végszükségszerű állapotot lát, amely ellen a küzdelmet tovább folytatni nem lehet, mert az aranydollár többé nem honest dollár, s így az aranyklauzula fenntartását a multa nézve lehetetlennek tartja. Reednek a visszaható erő mellőzésére irányuló indítványát elvetették.

3. Állam és magánosok kötelezettsége.

Többen, így főképp Johnson és Walcott szenátorok az aranyklauzulát legalább is az állam által kibocsátott bondokban kívánták fenntartani, sőt Walcott erre nézve módosító indítványt is terjesztett elő. Indoka az volt, hogy az államot a nyilvános gyalázattól megóvjá. Barkley szenátor ellenben arra utal, hogy a Kongresszus és a kormány alkotmányos jogait a nép összességének javára gyakorolják, erre való tekintettel az állam gyalázatáról szó nem lehet; Fletcher szenátor pedig arra, hogy a fenti megkülönböztetés gátolná a kormányt későbbi kölcsönök felvételében. Walcott indítványát elvetették. Hebert szenátor viszont az egyes polgárok és a társulatok hitelének romlását látja a javaslatban.

4. Gazdaságpolitika.

A Gold Repeal Resolution bevezető indokolása szerint az aranykikötés gátolja a Kongresszust a pénz értékének szabályozásában és ellentétben áll a Kongresszus azon deklarált politikájával, amelynek célja úgy a piacon, mint a tartozások fizetése körében mindenkor fenntartani minden dollár egyforma vásárlóerejét. Ezt az indoklást a R. hívei a Szenátusban azzal támasztották

alá, hogy az Egyesült Államok külkereskedelme az aranystandard fenntartásával súlyos veszteségeket szenvedett (Borah);

hogy a magas aranystandard az ezüst értéksökkenését idézte elő, amivel Kína, Japán és India iparát építették fel, míg a belföldi ipar elbocsátásokra kényszerült, hogy az arany Ingalls szenátor (1878) szerint általában megzavarja a világ pénzügyeit és csupán a spekuláció eszköze (Wheeler);

hogy az arany értékéről hiába beszélünk, mert annak az áruk értékéhez viszonyítva, fix standardja nincs (Barkley);

hogy a R. elfogadásával az árak emelkedni fognak és hogy csak az aranyklauzula elejtésével lehet a kibocsátandó kötvények piacát felvevő képessé tenni (Fletcher).

A javaslat ellenzői viszont utaltak arra, hogy az előidézni kívánt áremelkedés hamis, mihelyt az árakat gummi-mérőpálcával méri (Reed);

hogy nincs hatalma arra Washingtonnak, hogy megváltoztassa a kereslet és kínálat törvényeit; a törvényhozás nem kreálhat és nem fokozhat értékeket. A deklarált paritásról beszélni is céltalan, mert a papírdollár mint rosszabb pénz az aranyat a forgalomból kiszorítja (Fess);

hogy az ilyen kísérletezés az egész pénzrendszer megrendítésére vezet; az aranytartozást papírral, a papírt kagylóval, a kagylót kavicsal fogjuk visszafizetni (Walcott);

a R. a dollártól való menekülésre, mesterséges árukeresletre, a pénzromlásra túlmenően magasabb árakra fog vezetni (Schall);

a dolgozó nép, mely nem spekulál, a R.-nak hasznát nem fogja látni;

viszont a termelők külföldről kevesebb értékű pénzt fognak kapni termékeikért (Kean);

a külföldön alkalmazott állami tisztviselők már eddig is súlyos helyzetbe kerültek (Reed).

Úgy látszik, hogy valamennyi érv közül Fess szenátor találta leginkább fején a szeget az október 1-i esedékességhez fűzött következtetéseivel. A nyolc milliárdnyi esedékesség fedezésére a kibocsátandó három milliárd dollár papírpénzen felül öt milliárd új kötvényre lesz szükség. Az aranystandard elhagyása után, azok aranyklauzulával többé nem láthatók el, hanem csak úgy tehetők forgalomképesé, ha a régi bondokból is töröljük az aranyklauzulát. Ebben a megvilágításban tehát nem is a javaslat indokolásának nagyszabású gazdasági és árpolitikai programja, hanem az Egyesült-Államok ezen pillanatnyi adósi helyzete hozhatta létre a világ finánc törvényhozásának egyik legsajátságosabb alkotását.

A mi dolláradóssaink ez év tavasza óta napról-napra feszült figyelemmel követik e valuta hanyatló árfolyamjegyzéseit. Talán figyelmükből jut valami azokra a nagyszerű szavakra is, melyek a hitelező állam Szenátusának ezen emlékezetes ülésén a szerződési hűség védelmében elhangzottak.

Liebmann Ernő.

Milyen mértékű kamatfizetési kötelezettségek terhelik a gazdaadóst 1933. évi október hó 24-től?*

(Részletek a cikkírónak a «A gazdaadósságok rendezéséről kiadott rendeletek magyarázata» cím alatt legközelebb megjelenő füzetéből.)

13. Köztartozásai után az adós az érvényben lévő pénzügyi szabályok rendelkezéseinek megfelelően a késedelmi idő tartamához képest 6—9% késedelmi kamatot köteles fizetni.

14. Kamatmentesek azonban azok a fizetések, melyeket a hátralékos közadóra a R. 5—8. §-a és a 15. §-nak 4. bek. értelmében 10 év alatt egyenlő részletekben teljesíthet az adós.

15. Ha a védett birtok jövedelmezősége ugyanolyan kat. tiszta jövedelemmel bíró birtok rendes jövedelmezőségét jelentősen meghaladja, úgyhogy a R. 5. §-ának megfelelő szolgáltatások (tehát rendszerint az összes magánjogi tartozások után 4% plusz a közterhekre fizetendő összegek) a birtok jövedelmezőségéhez képest feltűnően csekélyek, bármelyik hitelező kérheti, hogy a bíróság a szolgáltatások mértékét a birtok jövedelmezőségéhez mérten felemelje, ilyen esetben tehát nem a R. 5. §-ának megfelelő, hanem a bíróság által megállapítandó magasabb kamatot lesz köteles az adós megfizetni.

A R. idevonatkozó intézkedésében, t. i. a 13. § első bekezdé-

sében nincs ugyan benne az a kifejezett rendelkezés, hogy a bíróság legfeljebb 5 és $\frac{1}{2}$ %-ig emelheti a fizetendő kamatot, sőt ellenkezőleg úgy szól a rendelet idevonatkozó intézkedése, hogy a bíróság a birtok jövedelmezőségéhez képest megfelelőleg emelheti fel a kamatot. Mégis véleményem szerint ez a kamatemelés nem haladhatja meg a tartozási tőkének 5 és $\frac{1}{2}$ %-át, mert a R. I. fejezete 1933. évi október hó 24-től kezdődőleg az 1932. évi április 1-e előtt keletkezett magánjogi követelésre vonatkozólag a bírói úton érvényesíthető kamat legmagasabb mértékét 5 és $\frac{1}{2}$ %-ban állapítja meg.

Ha nem így értelmeznők a rendeletet és a bíróság a 13. § 1. bekezdése alapján 5 és $\frac{1}{2}$ %-on túl felemelhetné a kamatot, ez azt eredményezné, hogy akinek birtoka nem védett, az legfeljebb 5 és $\frac{1}{2}$ % kamatot fizetne, míg ellenben a nagy kedvezményekben részesülő védett birtoknál volna olyan eshetőség is, hogy az adós 4% kamat helyett 5 és $\frac{1}{2}$ %-nál is magasabb kamatot fizetne.

16. A bíróság a hitelező kérelmére sem emelheti fel a kamatot az előző pont szerinti mértékben, ha az adós igazolja, hogy az 5%-ban meghatározott szolgáltatásokon felül még további annyi tőkevisszafizetést teljesített, hogy összes fizetése együttesen többet tesznek ki, mint a védett ingatlanok kat. tiszta jövedelmének kétszeres szorzata.

17. Ha a gazdaadós igénybe veszi a R. 6. és 7. §-ában megállapított kedvezményeket, vagyis a kat. tiszta jövedelem 40-szeres szorzatát meghaladó tartozásokkal terhelt adós igénybe veszi azt a kedvezményt, hogy összes hitelezői részére kamat és törlesztés céljaira olyan összeget fizet, melynek fizetésére az 5. § értelmében akkor lenne kötelezve, ha jelzálogjoggal biztosított tartozásainak összege a kat. tiszta jövedelem 40-szeresének felelne meg és ha az érdekelt hitelezők előterjesztéséből, vagy a hitelezői megbízott jelentéséből az tűnik ki, hogy az ilyen gazdaadós kötelezettségeinek a R. 6. és 7. §-aiban meghatározott mértékén felül is eleget tudna tenni, a bíróság az érdekeltek kérelmére a felek meghallgatása után elrendelheti, hogy az adós nagyobb mértékű fizetést teljesítsen. Az 5. §-ban meghatározott mértéken felül azonban a bíróság az adós által fizetendő szolgáltatások mértékét nem emelheti fel. Tehát ilyen esetben sem emelheti fel többre a bíróság az adós által teljesítendő kamatszolgáltatást, mint a záloglevéltartozások után az érvényben lévő rendeletekben megszabott összegekre, egyéb követelések után pedig évi 4% kamatra és a kat. jövedelem 30-szoros szorzatán belül eső jelzálogos követelések után 1% tőketörlesztésnek megfelelő összegre.

18. Legfeljebb az előző pont értelmében megállapított mértékre emelheti a bíróság a R. 6. és 7. §-a alá eső adós kamat és tőketörlesztési szolgáltatásainak mértékét az esetben, ha az adós az OKH valamelyik tagszövetkezetének adósa és az OKH tanúsítja, hogy az adós eddig nagyobb fizetéseket teljesített, mint amilyeneket a R. 6. és 7. §-a megszab és hogy az adós teljesítőképessége azóta nem rosszabbodott.

19. A 15—18. pontok szerint bíróilag esetleg felemelendő kamat mértékének leszállítását kérheti az adós, ha utóbb a bírói határozat meghozatala után igazolja, hogy gazdasági helyzete lényegesen rosszabbodott. A leszállítás mérve tekintetében a bíróság keze nincs megkötve, csupán annyiban, hogy sohasem szállíthatja le a bíróság a kamatfizetés mérvét azon a mértéken túl, mint amennyit az a kamat a bírói felemelés előtt tett ki.

20. Hogy a rendeletnek a kamatláb mérvét és a bíróilag érvényesíthető legmagasabb mértéket megállapító rendelkezései mennyiben nyerhetnek alkalmazást az altruista intézetekkel szemben, azt egy kiadandó végrehajtási utasításban mielőbb el kellene dönteni. Az Osztrák Magyar Banknak az 1878: XXV. tc.-be beiktatott alapszabályai 11. §-a értelmében, — amely § az altruista intézetekre is ki lett terjesztve, és ma is joghatályban van, — az altruista intézetek nemcsak a kamatláb magasságára, hanem a kölcsönnek egyéb feltételeire nézve is, amennyiben azok a kölcsönszerződés természetével nem ellenkeznek, minden törvényes megszorítás alól fel vannak mentve.

A kir. Kúria néhány hónappal ezelőtt a 24,000/1929. sz. rendelet 25. §-ának 3. bekezdésével kapcsolatban kimondotta, hogy az altruista intézetek ezidőszert is minden törvényes megszorítás alól fel vannak mentve a kamat mértéke tekintetében.

Ha áll az, hogy nem nyerhet az altruista intézetekre alkalmazást az a jogszabály, hogy az ú. n. törlesztéses kölcsönkövetel-

* Az előbbi közleményt lásd a 4. számban.

seknél «a jelzálogos hitelező tőkehátralék, hátralékos törlesztő részek, kamatok és egyéb kötvényszerű járulékok címén *együttesen és legfeljebb* oly összegnek sorozását kérheti, amely nem haladja meg a bejegyzett tőkének és a bejegyzésben kitüntetett kamatlábbal számított három évi kamatainak együttes összegét», úgy kétségek eloszlatása érdekében minden körülmények között rendeleti szabályozást igényel az a kérdés, hogy a R. 1. §-ában megállapított 5 és $\frac{1}{2}$ %-os legmagasabb kamatmérték és a védett birtokra vonatkozó kamatkorlátozások az altruista intézetek követeléseivel szemben alkalmazást nyerne-e, avagy nem?

21. A fentebb ismertetett rendelkezések nem nyerne alkalmazást az 1933. évi október hó 24-étől 1933. évi december hó 31. napjáig terjedő időre. A R. 38. §-a ugyanis akként intézkedik, hogy «a védett birtokká nyilvánítás iránti kérelem beadásának és a védett birtokminőség telekkönyvi feljegyzésének a rendeletben megállapított joghatályai az 1934. évi január hó 1. napja előtt abban az esetben állanak be, illetőleg maradnak fenn, ha a gazdaadós a R. 38. §-ának első bekezdésében megszabott szolgáltatásokat a R. életbelépésétől 1933. évi december hó 1. napjáig terjedő időre teljesíti.» Ugyanitt, t. i. a R. 38. §-ának utolsó bekezdésében az az intézkedés foglaltatik, hogy a fizetendő kamat legmagasabb mértékére a R. 1. §-ának rendelkezése irányadó, zálogleveles kölcsönöknel pedig a vonatkozó jogszabályokban megállapított szolgáltatásokat kell az adósnak teljesítenie. E szerint tehát 1933. évi október hó 24-től 1934. évi január hó 1-ig terjedő időre nem nyer alkalmazást az 1. pont alatt fentebb megállapított azon elv, hogy a védett birtokos a kat. jövedelem 40-szeres szorzatát meghaladó tartozás után kamatot fizetni nem köteles.

22. Hasonlóképpen nem nyerne alkalmazást az 1933. évi október hó 24-től 1934. évi január hó 1-ig terjedő időre a fentebb 2., 3. és 4. pontok alatt megállapított elvek, amelyek szerint egyes követelések után 4% kamat, mások után 4% kamat plus 1% tőketörlesztés fizetendő, mert az 1933. évi október hó 24-től 1934. évi január hó 1-ig terjedő időre az adós minden tartozása után (törlesztéses kölcsöntől eltekintve) a R. 1. §-ában megállapított 5 és $\frac{1}{2}$ % kamatot köteles fizetni 1933. évi október 24-től kezdődőleg az esetben, ha a hitelező követelése 1932. évi április hó 1-e előtt keletkezett. (Törlesztéses kölcsönök után, miként már említettem, a vonatkozó jogszabályokban megállapított összeg teendő le a hitelezőnél.)

23. Az esetben, ha a hitelező követelése 1932. évi április hó 1-e után keletkezett, úgy 1933. évi október hó 24-től 1934. évi január hó 1-ig 8% kamatot köteles az adós fizetni, illetve ezen időtartamra —

24. 7 és $\frac{1}{2}$ %-ra száll le a kamat mértéke az esetben, ha az adós tartozása a P. K. első kúriájába tartozó intézettel szemben áll fenn.

* * *

A kamat legmagasabb mértéke 1931. év októberében még 12% volt. Ez most általában $5\frac{1}{2}$ %-ra, sőt a védett birtoknál általában 4%-ra csökkent olyan módon, hogy a kat. jövedelem 40-szeresén túli teher kamataitól közel két évre teljesen mentesül a gazdaadós. A R. igen nagy jelentőségű kamat- és egyéb kedvezményekkel nagyvonalú földtcherrendezést indított meg. Ezt az eljárást mentesíteni kell a kaleidoskopszerűen váltakozó mértékű kamatláb fentebb vázolt szépséghibáitól, mert «amit a jogban sohasem szabad szem elől téveszteni, az, hogy lehetőleg ne csináljunk magunknak nagyobb nehézségeket, mintsem aminőkkel már amúgyis szemközt állunk». (Grosschmid: Jogszabálytan 390. oldal.)

Dr. Földes Mór.

Felperességi jog a részvénymegtámadási perben.

A K. T. 174. §-a értelmében «minden egyes részvényt kereseti jog illet a közgyűlési határozatok ellen, ha az a törvénnyel vagy az alapszabályokkal ellentétesek.»

A törvény alapján kifejlődött bírói gyakorlat értelmében a pert csakis részvényes indíthatja meg, s a részvényesi minőségnek úgy a kereset megindításakor, mint a per egész folyama alatt fenn kell állania.

Ha tehát a részvényes a kereset megindításakor részvényes volt ugyan, de a per folyama alatt részvénytulajdonosi minősége

bármely okból megszűnik, ezzel elveszti a K. T. 174. §-ában biztosított kereseti jogát, mely csak a részvénytulajdonost illeti meg.

Ez a szabály áll a per egész tartamára, tehát a felülvizsgálati szakra is.

Ha pedig a perben felperesnek nincs felperességi joga (actoratusa), az eredmény csak elutasító ítélet lehet, a nélkül, hogy az ügy érdemébe kellene vagy lehetne bocsátkozni.

A Pp. 70. §-ának analógiája alapján kétségtelen, hogy a részvénytársaság közgyűlési határozatának megtámadása iránti perben a felperességi jog kérdésének tisztázásáig az ügy érdemének egyéb része függőben tartandó, vagyis a felperességi jog a prius, és az ügy érdemének egyéb része a posterius.

Mindebből következik, hogyha a részvénytulajdonos, aki a közgyűlési határozatot keresettel támadta meg, részvényét a per során — akár csak a felülvizsgálati eljárás során is — elidegeníti, a bíróság keresetét ez okból — keresetösségi jog hiánya okából — el fogja utasítani a nélkül, hogy az ügy érdemének elbírálásába bocsátkozzék.

A kir. Kúria ezt a jogelvet az 1933. február hó 17. napján kihirdetett P. IV. 2839/1931. számú ítéletével áttörte; a közgyűlési határozat megtámadása iránti perben az ügy érdemében *ítélkezett, jöllehet a felperes keresetösségi joga a részvénynek a per során történt elidegenítése folytán megszűnt.*

X. részvényes — felperes — a pestvidéki kir. törvényszék előtt P. V. 8418/1929. szám alatt keresettel támadta meg Y. részvénytársaság — alperes — közgyűlési határozatát. A törvényszék a pert érdemben elbírálta és felperest keresetével elutasította. A budapesti kir. ítéltábla P. VI. 1824/1931. számú végítéletével ezt az ítéletet helybenhagyta.

A felperes a fellebbezési bíróság ítéletét felülvizsgálati kérelemmel támadta meg. A per ezen szakában történt, hogy az alperes tudomására jutott, hogy a felperes részvényeit elidegenítette, úgyannyira, hogy a részvényesi minőség bizonyítására a per elsőfolyamodási bíróságánál letétbe helyezett két részvényét is eladta. A részvényeket a bírói letétből felvette és a vevőnek ezeket is átadta.

Alperes a fenti ténykörülmenyt a felülvizsgálati eljárás során beadott válasziratában bejelentette, a letétbe helyezett részvényeknek felperes által eszközölt felvételét közokirattal — a pestvidéki kir. törvényszék eredeti végzésével — bizonyította.

A kir. Kúria P. IV. 2839/1931. számú végítéletével ennek ellenére a perben érdemben ítélt. Felperes felülvizsgálati kérelmét elutasította, minek folytán felperes közgyűlési határozat megtámadása iránti keresete érdemben és végérvényesen elutasított, a nélkül, hogy az alperesnek a felperes keresetösségi joga tekintetében előterjesztett kifogására az ítéletben egyáltalában hivatkozás történt volna.

Bár a jelen esetben az alperesi részvénytársaság pernyertes lett, és az anyagi jogot, valamint az anyagi igazságot a kir. Kúria ítélete a legcsekélyebb mértékben sem sérti, mégis a kir. Kúria nem az eddigi gyakorlatnak, és az eddigi jogelveknek megfelelően döntötte el érdemben a pert akkor, midőn az előtte fekvő közokiratok alapján felperes keresetösségi jogának hiányát nyomban megállapíthatta volna, s ez alapon az ügy érdemi elbírálása nélkül hozhatta volna meg elutasító ítéletét.

Nem foghat helyt ezen álláspont megdöntésére felhozható azon ellenvetés, hogy a felperességi jog kifogását a konkrét esetben az alperes a per felülvizsgálati szakában hozta fel, s így a kir. Kúria, mint elkésett, a Pp. 534. és következő §-ai alapján figyelembe nem vehette. Bár a keresetösségi jog nem egyenlő a felperes perképességének a jogával, mégis a Pp. 70. §-ának analógiájára ezt a kifogást a felülvizsgálati stádiumban is fel lehet hozni, annnyival is inkább, mivel a felperességi kérdés lényegében véve anyagi jogszabály alkalmazására vonatkozik, márpedig az anyagi jogszabályokat a felülvizsgálati bíróság is hivatalból tartozik alkalmazni.

Dr. Ábrahám Mózes.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— Gazdasági lehetetlenülés és ajándékozás. Az alperesnek a gazdasági lehetetlenülésre vonatkozó panaszja nem helytálló, mert az ajándékozás keretében a forgalmi ügyletekre vonatkozó gazdasági lehetetlenülés jogszabálya alkalmazást nem találhat. Az aján-

dékozás keretében az alperes vagyoni romlását csak annyiban érvényesítheti, amennyiben vagyonában oly mérvű rosszabbodás állott volna elő, hogy tartási kötelezettségét teljesíteni képtelen és ennek teljesítése esetében a saját megélhetése is veszélyeztetve van. (Kúria, 1933. ápr. 26. P. III. 4288/1932.)

— **Negatív körülmény bizonyítása.** Az alperesnek a tényállásban leírt magatartása, bármily életviszony között is, a házasság erkölcsi tisztaságának a fenntartására irányuló házastársi kötelezettséget súlyosan sérti. Az eljárási szabálynak megfelelően megállapított ezzel a tényállással szemben nincs jelentősége az alperes által magaviselete kifogástalanságának a bizonyítására felajánlott tanúk kihallgatásának, mert ezek a legjobb esetben azt bizonyíthatták volna, hogy ők nem észleltek oly tényeket, amelyekből az alperesnek kifogásolható magatartására lehetne következtetni. A bizonyítás felvételének a mellőzése tehát az eljárási szabály sérelme nélkül történt. (Kúria, 1933. ápr. 26. P. III. 2881/1932.)

— **Megajándékozott hálátlansága.** A megajándékozott az ajándék elvesztésével jogosan csak akkor sujtathó, ha az ajándékozóval szemben súlyosabb beszámítás alá eső, vagyis olyan magatartást tanúsít, amely a megajándékozottat az ajándékra már önmagában véve is erkölcsileg méltatlanná teszi. Az alperesnek pusztán szóbeli szidalma az egyik ajándékozóval szemben kétségkívül tiszteletlen és sértő ugyan, de nem oly mértékben, hogy az — a felek társadalmi állását is figyelembe véve — a durva hálátlanság fogalmát kiérdemlő. (Kúria, 1933. máj. 2. P. V. 3203/1933.)

— **Ingatlan-elidegenítő ügylet alakja.** A 4420/1918. M. E. sz. rendelet az ingatlant elidegenítő jogügylet érvényességéhez csupán annak okiratba foglalását kívánja meg, a nélkül, hogy az egyszerű írásbeli alaknál továbbmenő alaki követelményt támasztana s megkívánná, hogy az okirat, a tkvi rendtartás 82. §-ának e) pontjában a telekkönyvi bekebelezés alaki kellékeként előírt hitelestést is tartalmazza. (Kúria, 1933. máj. 9. P. II. 3304/1932.)

— **Régi biztosítéki jelzálogjog átruházása.** A 8. számú jogegységi döntvénybe ütközött a telekkönyvi hatóságnak az a végzése, amellyel a helyett, hogy a telekkönyvi rendtartás 69. §-a s a 8. sz. jogegységi döntvény alapján a jelzálogjog átruházása iránti kérelem teljesítését megtagadta volna, a biztosítéki jelzálogjog tulajdonjogát az alperes javára engedmény jogcímén bekebelezte. Az ekként tévesen és érvényes jogalap nélkül történt jelzálogjog-átruházást, a jelzálogtörvénynek a 8. számú jogegységi döntvényt egyébként hatályon kívül helyező szakaszai (70., 73. §-ok) sem emelték érvényre. Sőt a jelzálogtörvényt életbeléptető 22,000/1929 I. M. számú rendelet 23. §-a kifejezetten akként rendelkezik, hogy a telekkönyvi rendtartás 65. §-ának 2. bekezdése alapján alapított régi biztosítéki jelzálogjogot csak a J. T. életbe lépte után keletkezett átruházó nyilatkozattal lehet átruházni. (Kúria, 1933. márc. 22. P. V. 6362/1931.)

— **Elállás az 1920: XXXVI. tc. 57. §-a alapján.** A földbiratok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről alkotott 1920: XXXVI. tc. 57. §-a értelmében a vevő jogosult ugyan a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésének foganatosításáig a vételi szerződéstől elállani abban az esetben, ha az ingatlaneldaraboló a telekkönyv állásának az említett törvény és a vételi szerződés értelmében való alakítását a telekkönyvi hatóság által a vevő kérelmére kitűzött méltányos határidő alatt sem tudja keresztülvinni, azonban a jelzett törvényhely értelmében, ezt az elállást a telekkönyvi hatóság útján kell az eladóval közölni. Az elállásra jogosult fél — az elállás ilyen szabályszerű módon való véghezvitele esetén — a szerződés megkötéséből eredő kárának a megtérítését is jogosult az eladótól követelni. (Kúria, 1933. márc. 16. P. V. 5299/1931.)

— **Ajándék és hozomány.** Az alperesek szülei a házasságkötés alkalmával úgy állapodtak meg, hogy egyenlő mennyiségű ingatlanokat íratnak közös tulajdonjoggal a fiatalokra. A perben megtámadott ajándékozási szerződés e megállapodás alapján jött létre. Ebből a felperesek azt a következtetést vonták le, hogy ennek az ajándéknak hozomány jellege van s a házasságnak akár bontó ítélettel, akár halál okából történt megszűnése után a hozományjellegű ajándékozást vissza kell adni. A felpereseknek ez a jogi álláspontja nem szabatos és egyáltalán nem helytálló. A hozomány is ingyenes juttatás ugyan, azonban a hozomány és ajándékozás teljesen különálló és egymástól tartalmilag egészen elütő szerződések eredményei. Az adott esetben, a szerződés címzésétől el is tekintve, a tartalom szerint kifejezetten ajándékozási szerződés

jött létre és így a felhívott döntésben bíróságilag megállapított hozományadási ügyletre alkalmazott jogszabály e perben alkalmazást nem találhat. (Kúria, 1933. jún. 30. P. III. 2487/1933.)

— **A visszahívó szándék komolysága.** A felperes úgy az életközösség visszaállítására irányuló kérvény beadása előtt, mint a kérvény beadása idejében is, idegen nővel szerelmi viszonyt folytatott. Ebből okszerűen következik, hogy a felperesnek a házassági életközösség visszaállítása iránti szándéka nem volt komoly és őszinte. (Kúria, 1933. máj. 12. P. III. 3046/1932.)

— **Ügyvédi mulasztás, mint erőhatalom.** Azzal is érvel a felperes, hogy az a jogszabály és illetőleg bírói gyakorlat, hogy az ügyvédi mulasztás a keresetnek törvényes időben való beadását gátló erőhatalomnak nem tekinthető, csakis vagyoni jogi perekben alkalmazható. Ez az érvelés nyilván helytelen, mert a záros határidőhöz különbeni jogvesztés terhe mellett kötött bármely természetű igények között a törvény egyáltalában különbséget nem tesz, még kevésbé pedig a H. T., amelynek 83. §-ában foglalt rendelkezés külön is rendelkezik az erőhatalomról. Nyilvánvaló tehát, hogy a kereset beadásában felperest erőhatalom nem akadályozta, felperes ügyvédjének említett mulasztása pedig erőhatalomnak nem tekinthető, niert is a fellebbezési bíróság jogszabályt nem sértett azzal, hogy a felperes által felhívott fentebb nevezett ügyvédet tanuként ki nem hallgatta. (Kúria, 1933. ápr. 19. P. III. 2253/1932.)

— **A házassági viszony feldúltsága.** Alperesnek a házasság lényegével és erkölcsi céljával ellentétben álló ez az életmódja kétségtelenül az elviselhetetlenségig dúlta fel a felperesre nézve a házastársi viszonyt, mert habár az erkölcsi törvény ellen idegen nővel folytatott viszonyával a felperes is súlyosan vétett, alacsonyabb erkölcsi érzéke ellenére sem kényszeríthető arra, hogy egy ízben már gyakorolt megbocsátási készsége dacára beleegyezése nélkül kéjnéi foglalkozásához visszatért és ebben a foglalkozásában súlyosan fertőzött alperessel a házassági együttélést egészségének veszélyeztetésével is újból felvegye. Nyilván jogszabályt sért ezek szerint a fellebbezési bíróságnak az a döntése, amelynél fogva az alperes ellenében bizonyított bontó oknak a H. T. 80. § utolsó bekezdésében megjelölt előfeltételét megállapíthatónak nem találta. (Kúria, 1933. máj. 24. P. III. 3523/1932.)

— **Átértékelés jelzálogi biztosítás céljából.** Bár a bíróság a le nem járt követelést csak jelzálogi biztosítás céljából értékelheti át és ez az átértékelés nem hat ki magának a követelésnek a lejárat után történő és az akkori viszonyoknak megfelelő átértékelésére, mégis az a tény, hogy az átértékelés csupán biztosítás céljából történik, nem vonja szükségképpen maga után azt, hogy a biztosítás mindenkor ama legmagasabb összeg erejéig adandó meg, amellyel a felperes követelése teljesen biztosítottnak mutatkozik. Ez az utóbbi, a fellebbezési bíróság részéről elfoglalt álláspont ugyanis végeredményben azt jelentené, hogy a jelzálogbiztosítás céljából történő átértékelés mindenkor 100 % erejéig volna eszközölendő. Az ily mérvű átértékelés azonban nem egyeztethető össze az átértékelési törvény 12. és 15. §-aiban kifejezetten hangsúlyozott méltányossági elvvel oly esetben, midőn az átértékelési törvény 12. és 15. §-ai értelmében figyelembe veendő és jelenleg mérlegelhető körülmények a 100 %-os átértékelést teljesen méltánytalanná tennék. Minélfogva a fellebbezési bíróság ítéletében elfoglalt fentemlített álláspont az átértékelési törvénnyel nyilván ellenkezik. Nem alapozza meg a jogi álláspont s az arra alapított döntés helyességét a fellebbezési bíróságnak az az indoka sem, hogy 100 %-os átértékelés mellett is a jelzálogtulajdonos csak az eredeti kötelelem erejéig marad lekötve és így jogsérelemről nem panaszkodhatik. Az átértékelési törvény ugyanis az átértékelést nem az eredeti követelés tartalmának helyreállításaként fogja fel, hanem a korona-romlás folytán értékét veszített pénztartozás névértékének magasabb összegben való megállapításának, amelyet a hitelező részéről kezdeményezhető átértékelés, mint kötelemváltoztatási jog alapján méltányossági szempontból tart helyénvalónak. Így az adós kötelezettségének mérvét lényegileg a méltányosságnak megfelelő átértékelés határozza meg, az eredeti kötelelem eredeti mérve tehát a jelzálogi biztosítás szempontjából sem vehető kizárólagosan irányadóul. (Kúria, 1933. máj. 15. P. V. 3139/1932.)

— **Szakértői vélemény felülvizsgálata.** A Pp. 363. § értelmében a kielégítőnek nem talált vélemény esetén a szakértők meghallgatásának ismétlése vagy más szakértő meghallgatása rendelhető el, de felülvizsgálat a Pp. 367. § szerint csak arra hivatott hatóságra vagy testületre — esetleg a szakmában magasabb ismeretekkel

rendelkező személyre — bízható. Ellenőrző szakértő alkalmazásának pedig a Pp. 350. § rendelkezése szerint egyáltalán nincs helye. Kúria, 1933. jún. 7. P. VI. 828/1932.)

— **A büntető-ítélet kötelező ereje.** A kir. Kúria 49. számú jogegységi határozatában kifejezésre jutott jogszabály szerint a polgári bíróság az eléje vitt magánjogi igény elbírálásánál a büntetőbíróság felmentő ítéletének vagy a bűnvádi eljárást megszüntető határozatának a meghozatalánál irányadóul szolgált ténymegállapításhoz nincs kötve. Azonban ez a jogszabály nem tartalmazza azt is, hogy a polgári bíróság a későbbi kártérítési perben nem veheti figyelembe és amennyiben azt a Pp. 270. §-a szerint meggyőző erejűnek találja, nem teheti magáévá az előző büntető eljárás során lefolytatott bizonyítás adatait és annak eredményét. A 49. számú jogegységi határozat hozatalától fogva a polgári bíróság erre irányuló állásfoglalásánál csupán a Pp. 270. §-ában megszabott indokolási köteletségének tartozik eleget tenni. (Kúria, 1933. jún. 22. P. VI. 2351/1932.)

— **A szavatos perújítási joga.** Az alapperben perbehívott, de a perbehívóhoz nem csatlakozott szavatos, — aki a Pp. 88. §-a értelmében mellékbeavatkozóként is csak a perbehívó fél érdekében jogosult a per állása szerint megtehető minden cselekményt véghezvinni, nem állíthat és nem bizonyíthat perújítási keresetében sem olyan tényeket, amelyek az őt perbehívó fél elismerésével, vagyis érdekével szemben hozandó határozatra szolgálhattak volna alapul. A perújítással élő fél az alapperbeli alperes részéről szavatosként éppen azért vonatott perbe, hogy ezáltal a perbe való beavatkozását lehetővé tegye. Módjában állott tehát a perbehívó alpereshez csatlakozni s mellékbeavatkozóként az alperes érdekében a felperesekkel szemben minden védekezését előterjeszteni. Perbelépésének elmulasztásával azonban a jogerős alapperbeli ítéletet perújítási keresettel a perbehívó fél cselekményével ellentétben álló okok alapján meg nem támadhatja. (Kúria, 1933. jún. 21. P. VI. 1444/1932.)

— **Ügyvédi költség egyesített perekben.** Ha több per egyesítetik, úgy a per tárgya értékének meghatározásánál nem lehet az egyesített perekben a különböző keresetekkel érvényesített követelések összegét összeszámítani, hanem a per tárgyának értéke a Pp. 476. §-a alapján ama per tárgyhöz igazodik, amelynek értéke a legnagyobb. Jogukban állott ugyan a felpereseknek a csatolt egyes perekben különböző ügyvédi képvisellel fellépni, ennek azonban a jogi következménye az, hogy a különböző ügyvédi képvisellel felmerült költségek csak az egyes perek pertárgyának értéke aránya szerint terhelik a pereszes feleket, és pedig abban a mértékben, amint ezek a költségek a jog célirányos érvényesítésére szükségesek. (Kúria, 1933. máj. 15. P. V. 3661/1932.)

— **Birtok jogcímének igazolása.** Annak a közhatósági igazolása (eldöntése), hogy a fél valamely ingatlan birtokában és használatában milyen érvényes jogcímen van, nem tartozik a községi előjáróság hatáskörébe, így az ebben a kérdésben kiállított bizonyítvány közokiratnak nem tekinthető. (Kúria, 1933. márc. 17. P. VI. 2874/1931.)

— **Ingatlan kezelőjének gondossága.** Arra, hogy az alperes a bérösszegek megszabásánál a felperest szándékosan meg akarta károsítani, vagy hogy tudatosan mulasztotta el az ingatlanok használatának megszabását vagy emelését, a perben adat fel nem merült. Ily szándék vagy tudatosság nélkül pedig a sógorával szembenálló, kezdetleges műveltségű alperes terhére akkor, amidőn a háború alatti és a háborút követő években általános értékbizonytalanság idejében a felperes földjei használatának az összegét csak abban a mértékben szabta meg, amelyet a kihallgatott tanúk bizonyítottak és akkor, amidőn a használati összegek az emelését nem érvényesítette, a fellebbezési bíróság szabályszerűen mellőzte a gondatlanság megállapítását. (Kúria, 1933. márc. 7. P. VI. 2331/1931.)

— **Kártérítés hamis feljelentésért.** A 160. pht. számú elvi határozatra és a Bp. 483. §-ára is tekintettel, (amely utóbbi ugyancsak a költségviselésre vonatkozik, de amelyből a bírói gyakorlat a kártérítő kötelezettségre is hasonlóan következtetést von) nem minden, hanem csak tudva hamis vagy feltűnően gondatlan feljelentésen alapuló joglépésekkel okozott károk tekintetében állapítható meg a felelősség. (Kúria, 1933. márc. 8. P. VI. 2262/1931.)

M. D.

Szemle.

— **Huszonhétféle kamat van a gazdamoratórium rendeletben.** Szédítő szám, szédítően komplikált szabályozás. Szédítő és felesleges. És a komplikált kamatszabályozás csak töredéke annak a végtelen labirintusnak, amelyben nemcsak a gazdák, nemcsak az ügyvédek, bírák és jogtudósok, hanem kétségtelenül a rendelet megalkotói sem tudnak már eligazodni. Az Ügyvédi Körben múlt héten fejeződött be a gazdamoratórium ankétje. Távozáskor az ankét egyik legkitűnőbb szereplője azt a jellemző kijelentést tette, hogy az ankét elején inkább értette a rendeletet, mint most, az ankét befejezése után. Hiszen jönnek majd a kilátásba helyezett végrehajtási utasítások. Csakhogy ezeknek a rendeltetése a részletek szabályozása volna, nem pedig — amire szükség van — a hézagok kitöltése, az ellentmondások kiküszöbölése, az érthetetlen rendelkezések megmagyarázása, a helytelen szabályoknak legalább enyhítése (péld. a nem gazda kezes, mint Fekete Péter).

A háborús moratóriumi rendeletek fokról-fokra szűkítették a moratórium területét és a későbbi rendelet kijavította az előző hibáit. A gazdamoratórium rendeletek lépésről-lépésre kiszélesítik a moratórium területét és az új rendelet nem küszöböli ki az előbbinek hibáit, hanem azokat újakkal tetézi.

— **Jogegységi döntvények.** I. 58. sz. polgári döntvény: «Az időszaki lap kiadvállalatának szolgálatában álló hírlapírók az 1910/1920. M. E. számú rendelet 9—13. §-aiban meghatározott végkielégítés megilleti.»

II. 59. sz. polgári döntvény: «A végrehajtatót a végrehajtást szenvedővel szemben költség (díj és kiadás) illeti meg azért a kérvényért, amellyel a végrehajtató az 1930:XXXIV. tc. (Te.) 68. §-ának utolsóelőtti bekezdése értelmében végrehajtható kiadmány alapján kéri a telekkönyvi hatóságnál a kielégítési végrehajtásnak ingatlanra való foganatosítását.»

— **Íratok kislej ezése** a budapesti I—III. ker. kir. járásbírósnál. 1933. El. XIII. H. 308/2. sz. Hirdetmény. A budapesti kir. ítéltáblai elnök úr 1933. évi november hó 4. napján 1933. El. VII. R. 5. szám alatt kelt rendeletével a 13,300/1912. I. M. sz. rendelet 6. §-a értelmében, és a rendeletben meghatározott korlátok között elrendelte a selejtezt a vezetésem alatt álló budapesti I—III. ker. kir. járásbírósnak 1879—1927. évekből származó mindazon irataira, amelyek az említett 13,300/1912. I. M. sz. rendelet értelmében kislejtezhetőkké váltak.

Ennek következtében a budapesti I—III. ker. kir. járásbírósnak irattárában őrzött következő iratok fognak kislejteztetni: az 1879—1898. évekről: 1. a régi I. irattári osztályba tartozó peres ügyek iratai, az 1898—1900. évekről: 2. az egyességi lajstrom (Eg.) ügyeinek iratai, 3. sommás perek (Sp.) iratai, 4. az örökösödési ügyek (Ö. Öb. és Hb.) iratai, ideértve a polgári vegyes ügyeknél kezelt halálesetfelvételeket, 5. a végrehajtási ügyek (V.) iratai, 6. előzetes bírói szemlére vonatkozó iratok, 7. anyakönyvi ügyek iratai, 8. iktatókönyvek és ügylajstromok, az 1898—1914. évekről: 9. a fizetési meghagyásos ügyekben érkezett megkeresések (Fm.) iratai, 10. polgári ügyekben érkezett megkeresések iratai, 1927. évig: 11. az elnöki ügyek iratai, 12. a kezelési könyvek és jegyzékek közül 1927. év végéig használatban volt tájékoztatók, ügykönyvek, postakönyvek, nyilvántartókönyvek, tárgyalási naplók és mindennemű jegyzékek. A fent 1—8. pont alatt felsorolt ügyek iratai csak abban az esetben esnek selejtezés alá, ha azokban az utolsó érdemleges bírói intézkedés 1901. év vége előtt történt, míg a 9—11. pont alatt felsorolt ügyek iratai csak abban az esetben, ha azokban az utolsó érdemleges bírói intézkedés 1927. év vége előtt történt. Felhívom ennél fogva az érdekelteket, hogy amennyiben a fentebbi selejtezendő iratok közül egyes évszám és ügyszak szerint megjelölt iratok kiadását vagy

tovább való megőrzését kívánják, eziránt e hirdetés közzétételétől számított *egy hónap* alatt indokolt kérelmet intézzenek hozzám (II., Fő-utca 70—78. szám fszt 12. ajtó), mert különben az egy hónapi határidő lejártá után a selejtezést végre fogom hajtani.

Budapest, 1933. évi november hó 14. napján.

Varga Kálmán s. k.

— **Balás Károly** budapesti egy. ny. r. tanár: *Pénzügytan.* (Kir. Magy. Egyet. Nyomda, 1933. Ára 12 P.) Szerző szoros összefüggésbe hozza az államháztartás jövedelmeit a jövedelemeloszlásnak általános folyamatával. Felfogása szorosan simul a modern jövedelemeloszlás természetéhez és ennek megfelelő, t. i. a mai jövedelmi konjunktúrához szorosabban simuló adórendszer sűrűt és különösen kimélyíti az adóáthárítás tanát is. A könyv jelentékeny részét a hozadéki és jövedelmi főadófajták leírása tölti ki s azoknak úgy adópolitikai, mint adóigazgatási tekintetben való megbeszélése. Igen terjedelmesen dolgozza fel és összehasonlítóan tárja elénk a nemzetközi adótörvényhozást és adóintézményeket, úgyhogy a könyv összehasonlító nemzetközi pénzügyi jogi szempontból is könnyen használható és útbaigazító forrásmunkát képez.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédérdek «Tempó»-nál Koháry-u. 4. diktálni, fordításokat, sokszorosításokat, mindenfajta írásmunkát végeztetni. Zárt diktáló fülkék. Tel: 13-2-12.

584

HIRDETÉSEK.

Rövidesen megjelenik

a **MAGYAR TÖRVÉNYEK** (a Franklin-Társulat zsebkiadásai) sorozat legújabb köteteként

Budapest Székesfőváros Lakásbérleti Szabályrendelete

Dr. Tóth László kir. törvészéki bíró, **dr. Beer János** és **dr. Szirmai Zsolt** ügyvédek kimerítő magyarázataival

Előfizetési ára P 250

Megjelenés után magasabb áron kerül forgalomba

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Egészen új karácsonyi ajándék, melyet a szeretet ünnepén ebben az évben adhat először

Nem kell találgatnia, hogy az idei karácsonyra mivel szerezhethet legnagyobb örömet, ... nem kell fáradnia a bevásárlással, ... s mégis ez az ajándék tizenkét hónapon át új meg új gyönyörűséget nyújt és jövő karácsonyig emlékeztetni fogja az Ön figyelmességére mindazokat, akiket a szeretet ünnepén ily módon megajándékozott.

**A legszebb és legmaradandóbb
karácsonyi meglepetés a határokon
innen és túl a**

TÜKÖR

képes havi folyóirat egyévi előfizetése

Egy évre 8 pengő 40 fillér

Szívesen fogadják és egész évben egyre fokozódó érdeklődéssel olvassák minden művelt családban, mert érdekes, szórakoztató, tanulságos, gyönyörködtető és mulattató. Minden száma gazdag tartalmú, magas színvonalú, művészi kivitelű könyv, száz képkel, számtalan ötlettel, hírneves magyar írók, költők, tudósok, rajzolók, gyakorlati szakemberek és fotóművészek remek alkotásaival. Egy év alatt 1000 oldal, ezernyi kép és az értékes közlemények sokasága.

A TÜKÖR művészi nyomatott üdvözlőkártyát küld karácsony hetében, az Ön nevének feltüntetésével, annak, akit Ön a legszebb és legmaradandóbb karácsonyi ajándékkal: a TÜKÖR 1934. évi előfizetésével örvendeztet meg az idei karácsonyra. Kérjük, írja meg nekünk, kinek óhajt karácsonyi meglepetést szerezni a TÜKÖR előfizetésével és küldje be rendelését még ma a kiadóhivatalnak:

TÜKÖR

a Franklin-Társulat új képes havi folyóirata
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzstem
I., Béce-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 85-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 8.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. A III. Országos Ügyvédi Értekezlet programja. —
Dr. Erdős István budapesti ügyvéd: A kir. Kúria 60. sz. jogegységi
döntvénye. — Dr. Joannovich Emil budapesti ügyvéd: Végrehajtás a
Társadalombiztosító intézeti alkalmazottak fizetésére. — Szemle.
Melléklet: Ügyvédi Közlöny 46. sz. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXVI. 9.

A III. Országos Ügyvédi Értekezlet programja.*

A vezetőség megtisztelő megbízásából az a feladatom, hogy az országos értekezlet munkaanyagát annak bizottsági tárgyalása előtt itt a pl-numban néhány szóval exponáljam.

Ami az első bizottság munkaanyagát illeti, azt hiszem, ez különösebb megvilágítást nem igényel. Országos átlagban a Karnak alig 2%-a az, aki olyan szerencsés körülmények közé jutott, hogy pályáján — de természetesen még régebben — számottevő vagyont gyűjthetett és azt meg is tarthatta. További 8%-ot jelentenek, akiknek ügyvédi keresetük megadja az anyagi feltételeket ahhoz, hogy a hivatás tekintélyének megfelelően élhessenek és öregségükre egy családi ház, vagy annak értéke legyen a támaszuk. A Kar többi 90%-ának a fele erős lemondások és megvonások árán kifelé még valahogy tartja igen szerény polgári existenciáját a mult maradványaiból, de ez a maradvány is már fogytán van, holott ez lett volna hivatva pótolni a havi 50—80 P özvegyi vagy munkaképtelenségi nyugdíjat. Az utolsó 45% a szó legszorosabb értelemben vett mindennapi kenyér kétségbeesztő gondjaival küzd lelki erejének, fizikumának végső megfeszítésével.

Hogy az egész világ szenved, — azt mi nagyon jól tudjuk és tudjuk azt is, hogy a magyar nemzetnek különösen történelmi végzete a balsors. Ezt a balsorsot mi a magyar emberhez illő méltósággal és türelemmel viseljük. Amit mi kívánunk, az nem valami külön jobb sors, hanem csak azt igényeljük, hogy más kategóriák megsegítése ne az ügyvédi hivatásnak eszmeiekben és anyagiakban való degradálásával történjék. Ezt pedig vindikálni kötelességünk. Ez a hivatás nem a mindenkorai ügyvédek tulajdona, hanem a magyar alkotmány integrans része. Sohasem lehet az állampolgárok jogügyeinek vitele, jogvédelmének az ellátása, a jognak az egyetemes szempontok egyensúlyban tartása mellett való fejlesztése a mindenkorai kormányhatalomtól függő, vagy éppen azok befolyása alatt álló kategóriák, intézmények, vagy egyoldalú képviselők kezében úgy biztosítva, mint amilyen biztosítéka annak: a független, a szólásszabadságban hivatali felsőbbbség címén nem korlátozható ügyvédi kar.

Ez a szempont az, amelynek jegyében mai országos értekezletünk az első bizottság munkájában meg kell, hogy újítsa a tiltakozást mindazon sérelmek ellen, amelyeket az államérdek jelszava alatt, de a közérdek súlyos károsodásával ez a hivatás szenvedett. Ezeknek a sérelmeknek reparációja és a Kar többszörös felterjesztéseiből szintén jólismert egyéb kívánalmaknak a teljesítése: megítélésünk szerint alkalmas lenne az ügyvédi hivatás válságának a megszüntetésére.

Az évek során át keletkezett kari felterjesztéseknek hatalmas tömkeleggé felgyűlt anyaga immár egységes kódexbe való össze-

foglalást igényel. Ma az a helyzet, hogy sokszor ötletszerűen vetődnek fel és provokálnak vitákat olyan kérdések, melyek már korábban kimerítően meg lettek tárgyalva és szakszerű felterjesztésekben kidolgozva. A kódexnek a hiánya azzal a hátránnyal is jár, hogy ugyanazon kérdések egymástól eltérő, sőt ellentétes álláspontok rögzítettnek le. Egy olyan «Hivatalos Összeállítás»-szerű munkálatra gondolok, amelyben jelentőségük és sürgősségük sorrendje szerint pontokban lennének felsorolva a kari kívánalmak, minden pontnál röviden reámutatva, hogy annak megvalósítása miért közérdek és hogy a kérdéses pont mikor és milyen fórum felterjesztéseiben lett részletesen kifejtve. Az egyes pontok sorrendjének a megállapításánál elsősorban sürgős volta és jelentősége kell, hogy irányadó legyen, nem pedig a pénzügyi, vagy egyéb könnyebbbségi szempontok, mert nem szeretnők, hogy pl. a jogi oktatás reformja állíttassék be mint a kari kívánalmak elseje. Ha valamelyik pontban nem egységes az ügyvédtársadalom felfogása, az ilyen kérdések a kódex végén függelékebe foglalandók a pro és kontra indokokkal, épségben maradván minden kamarának az autonóm felterjesztési jogköre.

Ezt a hivatalos összeállítást a Kar kell, hogy elvégezze és felruhazza azzal a súllyal és tekintéllyel, hogy az a Kar egyetemének, az ország egész ügyvédségének egyöntetű és egyhangú állásfoglalása.

Az értekezlet másik bizottsága az agrár-probléma jogi és kari vonatkozásait tárgyalja.

Az agrárproblémánál két alapvető nemzeti szempont súrlódik egymással: a föld megmentése és jogrendszerünk integritása. Fontos közérdek, hogy a probléma megoldása hosszantartó jogbizonytalanságra ne vezessen, és hogy a megoldás jogrendszerünknek minél kisebb rázkódtatásával történjék. Amikor értekezletünk erre nyomtatékosan reámutat és szót emel egyfelől jogrendszerünk alapintézményeinek a védelmében, valamint azok ellen a méltánytalanságok ellen, melyek a már eddig kiadott rendeletekből kiütözköznének, — másfelől foglalkozni kíván azokkal a munkalehetőségekkel, amelyeknek a Kar hatáskörébe utalása a tervezett szanálás objektív sikerét a leghatékonyabban volna alkalmas előmozdítani.

A mezőgazdasági érdekképviselőt úgy a felügyeletet, mint az egyezségi eljárást kizárólag mezőgazdasági érdekeltségekhez tartozó szervek hatáskörébe kívánja utaltatni. A kimondott indok az, hogy csak ezek a szervek rendelkeznek a szükséges szakértelemmel. Utalhatnánk ezzel az érveléssel szemben arra, hogy a legnagyobb magyar földművelésügyi miniszter Darányi Ignác is ügyvéd volt. De ha ezzel nem is kívánunk hivatkozni, reá kell mutatnunk, hogy a védett birtok felügyelete és a kiegyeztetés nem a szántásvetés tudományát igényli. Itt komplikált jogszabályok, kötelmek mikénti betartásának az ellenőrzéséről és szövevényes jogviszonyoknak magán- vagy közegészségi elrendezéséről van szó, amihez különösképpen az ügyvéd szakértelmére van szükség. De a konkrét esetekben egymással szemben álló érdekekre tekintettel szükség van az ügyvédnek mint objektív tényezőnek arra az elfogulatlan-ságára és fegyelmezett igazságérzetére, amit a köz teljes megnyugvására nem nyújthat a — habár jóhiszemű, de az egyoldalú érdekek szolgálatában mégis csak elfogult — mezőgazdasági szak-képviselő.

Szinte örökségként szállott reánk Országos Értekezletünk harmadik bizottságának témaköre: a magyar történelmi alkotmánynak mint a közszabadságok alapjának a védelme.

* Kőlcsey Sándornak, a Debreceni Ügyvédi Kamara elnökének az Országos Ügyvédszövetség által rendezett III. Országos Ügyvédi Értekezleten elmondott beszéde.

Az 1922: XVII. tc. 6. §-a «a közszabadságoknak, valamint a gazdasági élet teljes szabadságának visszaállítására tesz a kormányzatnak irányt megszabó kijelentést, mégis újabban olyan irányban változott meg történelmi alkotmányunknak az értékelése, mely az egyén jogaira, az egyén szabadságaira hova-tovább nem gondol, hanem az állami omnipotentia felé tendál a rendeleti jogalkotás rendszerre tételevel, a magánjogok és a cselekvési szabadság egyre szűkebb térre szorításával, sőt újabban a bírói függetlenség érintésével.

Ezt az irányzatot mi tévesnek és károsnak tartjuk. Meggyőződésünk, hogy a magyar nemzetet a válságból nem az etatizmus alkalmas kivezetni. Ezen irányzat mellett az egyén elsorvad, a gyámkodás elpusztítja, mert segítség-váróvá teszi. Kivész belőle a küzdés ereje, az önfenntartás képessége, elhal benne az életrevalóság alapja, a változó viszonyokhoz való alkalmazkodás ösztöne, az egyéni kezdeményezés, az egyéni vállalkozás tehetsége, amit semmiféle agytröszt nem pótolhat. Az állam vagy a nemzet sorsa tagjainak sorsától nem abstrahálható, mert az egyének összességében él. Az egyéneinek boldogulása a nemzet boldogulását, — tagjainak erősödése a nemzet erősödését jelenti.

Vissza kell hát adni az egyént a teremtésszabta rendeltetésének, ha nem akarjuk bevárni, hogy egyéneiben, tagjaiban maga a nemzet sorvadjon el végleg. Le kell bontani — és pedig minél előbb — mindazokat a korlátozásokat, melyek az egyén szabad mozgásának, boldogulásának az akadályai, vissza kell adni az állampolgároknak a szabad cselekvési körüket. Ennek a polgári szabadságnak egyetlen hatékony biztosítója a magyar történelmi alkotmány alapelveinek a tisztelete: a törvények tekintélyének, a kötelelem becsületének visszaállítása és a bírói függetlenség érintetlensége.

A harmadik bizottság munkaprogrammjába vétetett még fel: az értelmiségi osztályok együttműködésének a kérdése. Ennek a magyarázata az, hogy egyes gazdasági érdekképviseltek a tagjaik kiszolgálásában olyan követelményekkel is lépnek fel, mely követelmények már az alkotmányunk sarkalatos elvének, a jogegyenlőségnek a sérelmét és a társadalmi egyensúly megbomlását is involválják. Ez ellen az egyoldalúság ellen abban is keresnünk kell a közérdek védelmét, hogy érintkezést tartsanak egymással azok a honoratior kategóriák, melyek elfogulatlan pártatlanságukkal és intelligenciájukkal eddig sem osztálypretenziókban merítették ki közéleti magatartásukat, hanem azokon felülemelkedve töltötték be vezetőszerepüket a fórumon és akik ezen emelkedettségük révén hivatva vannak azt a jövőben is megtartani és betölteni a közéletben.

Lehet, hogy az értekezletünkéből keletkező felterjesztéseink egyelőre ismét csak a mindenesetre nagy hálával fogadott és igen nagyra értékelt együttérzésnek, valamint a kétségbe nem is vont legjobb szándéknak a nyilvánítását, sőt talán egy ankétnak a megtartását is fogják eredményezni, és lehet, hogy maguk a tettek még továbbra is késni fognak. Ez a késedelem azonban az ügyvédi hivatást már lételemléiben rendíti meg.

Bízunk kell a helyzet komolyságának a felismerésében, tehát abban is, hogy a tettek sem maradhatnak már el sokáig. Felterjesztéseink az igazságon és a közérdeken alapulnak. Az igazsággal és a közérdekkel szemben pedig tartósan semmiféle más szempont nem érvényesülhet.

A kir. Kúria 60. sz. jogegységi döntvénye.

Az 1927: X. tc. 5. §-a a folytatólagos évi kárbiztosítási díjak megfizetésének elmulasztása esetére kötelezi a biztosítót, hogy a szerződő felet meghatározott tartalmú ajánlott levélben hívja fel a teljesítésre. A törvény életbeléptekor, tehát idestova 7 éve, már felmerült az a kérdés, hogy a teljesítés elmulasztását követő mily határidőn belül kell ezt a felhívást elküldeni. A törvény a felhívás elküldésére nem szab határidőt, holott más esetekben (a néhány szakaszos törvény szövegében 13 praekluzív határidő szerepel) mindig kifejezetten rendelkezik arról, hogy valamely cselekményt milyen időn belül lehet, vagy kell teljesíteni. Az a körülmény, hogy a törvény az 5. §-ban szereplő felhívás elküldésére nem szab terminust, már magában véve döntő argumentumnak látszott a mellett, hogy ez a felhívás a K. T. 487. §-ában szereplő egyéves elévülési határidőn belül bármikor elküldhető.

Ezt a felfogást a biztosítási joggyakorlat legfontosabb tényezői, a budapesti bíróságok egyöntetűen elfogadták s azt a legtöbb

vidéki bíróság is osztotta. Miután pedig a 100 pengőn felüli biztosítási díjpercek csaknem kizárólag Budapesten folynak, az érdekeltek a felszólítás időpontjának kérdését eldöntöttnek tekintették, különösen mióta a fent ismertetett felfogást a kir. Kúria P. VII. 7178/1928. sz. ítélete is szankcionálta. Ha tehát azóta egyes vidéki bíróságok — legtöbbször 100 pengőn aluli ügyekben — a kir. Kúria gyakorlatától eltérően határoztak, ez látszólag csak a mellett tanúskodott, hogy az illető bíróság ezt a gyakorlatot nem ismerve, félreértette a törvény rendelkezését.

Múlt hó 23-án a kir. Kúria jogegységi tanácsa elé került ez a kérdés. Eldöntendő volt tehát, hogy az 1927: X. tc. 5. §-ában előírt felhívást mily határidő alatt kell a biztosítónak a szerződő félhez intézni.

A jogegységi tanács ezt a határidőt — ellentétben a kir. Kúria eddigi gyakorlatával — a teljesítés elmulasztásától számított 30 napban állapította meg.*

A felvetett kérdés jelentősége abban kulminál, hogy a biztosító díjkövetelését csak a felszólító levélben szabott határidő lejártát követő 60 nap alatt perelheti. Ha tehát ezentúl a felszólítás nem 1 éven belül, hanem csak 30 napon belül lesz joghatályosan elküldhető, ezáltal a jog érvényesítésére szabott határidő lényegesen megrövidül s az elévüléssel rokon jelenség áll be.

A kir. Kúria jogegységi határozata szerint praekluzív határidőt állapított meg, mely a törvényben nem szerepel, oly határidőt, melynek csak egy nappal való elmulasztása a díjkövetelés iránt támasztott kereset elutasítására vezet. Ily mulasztás esetén igazolásnak nincs helye s a kötelezett utólagos elismerésén kívül alig van más mód a már létrejött és esedékessé vált követelés konzerválására.

A jogegységi tanács eddigi működése során tudomásunk szerint még nem volt eset arra, hogy valamely döntvény *törvény-szabályoztu területen* praekluzív határidőt állapított volna meg, csupán analógiák és a törvény szellemének értelmezése alapján.

Ubi lex non distinguit, nec nobis est distinguere. A döntés ellen tehát elsősorban ez a jogszabálytani aggály merül fel.

Nyilván igen súlyos indokoknak kellett vezérelnie a jogegységi tanácsot, ha a kúriai gyakorlattól eltérve, ily jogvesztésre vezető szabályozást hozott be, mely lényegében ugyanazt jelenti, mintha a döntvény új, a törvényesnél rövidebb elévülési időt határozott volna meg.

Melyek tehát ezek az indokok? A jogegységi határozat — bár megemlíti, hogy a törvényben a felhívás elküldése nincs időhöz kötve — a törvénynek arra a célzatára utal, hogy a szerződés ne maradjon a biztosító egyoldalú elhatározása szerint bizonytalan ideig függőben, tekintve, hogy a szerződő félnek fontos érdeke, hogy ne legyen bizonytalanságban: melyik az a időpont, melynek elteltéig a biztosító őt a teljesítésre joghatályosan felhívhatja.

Jogrendszerünkben a felhívás (vagy a rokontermészetű óvás) a fizetésre kötelezett fél érdekében és olyan esetekben van kötelezően előírva, mikor egy aránylag csekély jelentőségű mulasztás aránytalanul súlyos következményekkel járhat a kötelezett félre nézve. A biztosítási díjkövetelések érvényesítésénél tehát a kötelező felhívás nyilvánvalóan azt a célt szolgálja, hogy a szerződő fél a biztosító kockázatviselési kötelezettsége felől tisztában legyen, s ne történhessék meg, hogy esetleg néhány napos mulasztás folytán a szerződés előzetes figyelmeztetés nélkül hatályát vesztesse s a szerződő fél ebből súlyos kárt szenvedhessen. A felhívást a törvény tehát valóban azért tette kötelezővé, hogy a szerződő fél ne legyen bizonytalanságban.

A biztosítási novella szerint a teljesítés elmulasztásából kifolyólag a szerződő felet kétféle hátrány érheti. A biztosító a díjkövetelést perelheti, vagy pedig elállhat a szerződéstől. Mindaddig, míg a felszólítás meg nem történt, és az abban szabott határidő le nem telt, a biztosítónak nincs joga sem a perléshez, sem az elálláshoz. Amíg tehát a szerződő fél a felhívást meg nem kapta, nyugodt lehet a felől, hogy a díjkövetelés még nem perelhető, és hogy a biztosító a kockázatot is viseli. Ez a felszólítás előtti helyzet tehát a szerződő fél számára nem bizonytalanságot jelent, hanem *ellenkezőleg, a legnagyobb mérvű biztonságot*; ezért nem látszik érhetőnek, hogy miben áll az a szerződő fél terhére mutató bizonytalanság, melyet a kir. Kúria jogegységi határozata eliminálni akar.

* Természetesen a felhívás az esedékességet megelőző 30 napon belül is elküldhető, amit a törvény kifejezetten megenged.

Ezenfelül azt az indokot is felhossa a jogegységi határozat, hogy a felhívás elküldését a biztosítási ügylet természete is időbeli korlátokhoz köti, bár az indokolás nem említi, hogy a biztosítási ügylet mely mozzanata determinálja ezt a korlátozást. Vizsgáljuk meg tehát, miként bonyolódna le ezek a felhívások a gyakorlati életben.

Magyarországon kb. háromnegyedmillió biztosítási szerződés áll fenn. Ezeknek több mint kétharmadrésze mezőgazdasági biztosítás, melynek díja a gyakorlat követelményei szerint túlnyomórészt évente szeptember 1-én válik esedékessé. Eddig az volt a helyzet, hogy a biztosítók, kiknek természetesen a szerződések fenntartása érdekében áll, ezt a szeptemberi terminust követően hónapokon keresztül személyes intervencióval, barátságos levelezéssel igyekeztek a díjakat behajtani, és így ennek a törekvésüknek sikertelensége esetén az 1927: X. tc. 5. §-ában előírt ajánlott levélbeni felhívást legtöbbször csak az esedékesség után 4–5 hónappal küldték ki. Evvel módot adtak a gazdaközönségnek arra, hogy a termés értékesítése folyamán egyenlíthessék ki biztosítási díjtartozásukat, s ne legyenek kénytelenek terményeiket a törvényes határidő és a szerződés fenyegető megszűnésének nyomása alatt idő előtt és alacsonyabb áron értékesíteni. Az esedékességtől a felhívásban szabott határidő lejártáig, rendszerint tehát 5–6 hónapig (per esetén még azon túl is) a biztosító természetesen viselte a kockázatot.

A döntvény alapján kialakuló jogállapot szerint azonban a biztosítók kénytelenek lesznek sokszázezer esetben még szeptember hó folyamán kiküldeni a felhívást és annak eredménytelensége esetén 60 napon belül pert kell indítaniok, mert hiszen a perlés mellőzésének az a törvényszerű következménye, hogy a biztosítási szerződés megszűnik. A jogegységi határozat tehát arra kényszeríti a biztosítókat, hogy azonnal az ultima raticiót, az ajánlott felszólítást és a perlést szegezzék a szerződő felekkel szembe. Ekként a döntvény folytán a biztosítási díjperek száma meg fog sokszorozódni, s azok, nagyrészt november végén, a bíróságokat rendkívüli ügyforgalommal fogják megterhelni.

Igen célszerűtlennek látszik, hogy a döntvény a biztosítókat éppen a mai nehéz viszonyok közt erősebb eljárásra kötelezi, amikor pedig minden ok a mellett szól, hogy az adósok, különösen a gazdák helyzetét a hitelezők sürgető fellépése ne súlyosbítsa.

Azt hisszük tehát, hogy a döntvény célját tévesztette, mert az új szabályozás az indokolásból kitűnően úgy a biztosítókat, mint a szerződő felek helyzetét könnyíteni lett volna hivatva, s e helyett gyakorlati eredményeiben mindkét fél helyzetét csak súlyosbítani fogja.

Dr. Erdős István.

Végrehajtás a Társadalombiztosító intézeti alkalmazottak fizetésére.

Az 1927: XXI. tc. 115. és 119. §-ai és az idézett tv. 181. §-a az OTI és a MABI alkalmazottait az állami rendszerű fizetési osztályokba sorozzák és kimondják, hogy az intézetek alkalmazottai közhivatalnokok, és képesítésükre, jogaikra, *kedvezményeikre*, köteleességeikre, illetményeikre és szolgálati viszonyukra az állami rendszerű fizetési osztályokba tartozó állami alkalmazottakra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

A Vhn. 6. §-a szerint az állami tisztviselők és hivatalnokok rendes fizetésének és fizetés természetével bíró bármely címen élvezett pótlékának legfeljebb $\frac{1}{3}$ -a és ez is csak úgy vehető végrehajtás alá, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 2000 pengő a foglaláson túl is érintetlen maradjon. Az 1918: XXII. tc. 8. §-ának rendelkezései alapján pedig a tartás iránti és a Pénzügyi Központ által nyújtott kölcsönköveteléseken kívül az állami tisztviselők és hivatalnokok illetményei a foglalás alól mentesekké váltak.

Egyes jogi írók fejtegetéseik során azzal érvelnek, hogy az intézetek szolgálatában álló alkalmazottak járandóságainak letiltatóságánál nem abból kell kiindulni, hogy az intézeti alkalmazottak közhivatalnokok-e vagy sem, hanem abból, hogy kíván-e reájuk terjesztve az a jog, hogy az államkincstár szavatossága mellett a Pénzügyi Központtól kölcsönt felvehetnek? És közelebb járnak az igazsághoz azok, akik ebben az irányban érvelnek. Mert tény az, hogy az 1918: XXII. tc. alapján nem az állami alkalmazottak járandóságainak lefoglalását kívánta megtiltani, hanem

csakis a P. K.-tól felvehető kölcsönök kielégítését kívánta biztosítani a 136,193/918. P. M. sz. rendeletben felsorolt tisztviselői kategóriák hivatali járandóságaiból.

Nem vitás, hogy a Munkásbiztosító Pénztár alkalmazottai a fent idézett törvény éltbeléptetése idejében csakúgy, mint a hivatkozott rendelet megjelenésekor, még nem voltak közhivatalnokok, és azzá csak az 1927: XXI. tc. minősítette őket, nyomatékossal utalással egyúttal arra, hogy az intézetek alkalmazottai a kedvezmények tekintetében is az állami alkalmazottakkal egyenlő, és az azokat megillető kedvezményeket élvezik. Márpedig az állami tisztviselők és hivatalnokok fizetése a végrehajtás alól mentes. És amikor ezt a tényt megállapítjuk, nem kutatjuk, hogy az állami tisztviselők járandóságainak a végrehajtás alól való mentessége mely törvényben nyert szentesítést vagy melyik rendelet biztosítja számukra ezt a jogot. Igaz, hogy a törvényalkotó elnézése folytán ezen jognak — vagy nevezzük kedvezménynek — kimondott kiterjesztése a törvény szövegéből kimaradt ugyan, de ennek a következménye semmiképp nem lehet az, hogy ez okból az intézeti alkalmazottakra mint teljes jogú közhivatalnokokra a törvényes rendelkezéseken alapuló jog most már ki ne terjedjen. A végrehajtás alól való mentesség kétségtől a tisztviselőosztály védelmét célozza, márpedig akkor a törvényes rendelkezések csakis kiterjesztőleg és semmiképp nem megszüktetőleg magyarázhatóak. A foglalás és a letiltó rendelvénnyel kézbesítést követőleg tehát az intézeti ügyészség nyilatkozatot küld be a végrehajtást elrendelő bíróságoknak annak határozott közlésével, hogy az intézet alkalmazottai közhivatalnokok, és így járandóságaik a foglalások alól mentesítendőek. Hogy pedig a letét költségei se terheljék a végrehajtást szenvedett alkalmazottakat, a letiltott összegeket az intézeti számvévőség ugyan visszatartja további bírói döntésig, de letétbe nem helyezi. Kétségtelen, hogy amennyiben az intézet vezetősége hat hosszú év leforgása alatt több megértéssel szorgalmazta volna a P. K. kölcsön-ügyet, úgy ez a viharzó probléma már réges-rég önmagától megoldódott volna.

Az intézeti ügyészség következetes gyakorlata jelentős eredménnyel járt. A budapesti kir. járásbíróságok, csakúgy, mint a budapesti kir. törvényszék, ismételtén és elvi éllal mondták ki, hogy a hitelezők intézeti alkalmazottak járandóságaiból kielégítést nem nyerhetnek. De nem így azonban a vidéki bíróságok. A miskolci, debreceni, győri, veszprémi, pécsi, balassagyarmati törvényszékek a fennálló végrehajtási jogszabályokra való hivatkozással, végrehajtás alá vonhatónak mondták ki az alkalmazottak illetményeit.

Az 1918: XLI. tc. 7. §-a értelmében, ha a közszolgálatban álló tisztviselők nyugdíj helyett végkielégítést kapnak: ez a végrehajtási foglalás tekintetében a nyugdíjjal egyenlő. Ha pedig a végkielégítés a beszámítható javadalmazás két évi összegében állapítatik meg, akkor a lefoglalható rész egy-egy évre eső összeg után külön állapítandó meg.

A törvényhely kényszerű alkalmazása folytán 1933. évi július hó 1-én különösen méltánytalan helyzetbe jutottak azok, akik mint valamely vidéki pénztár vagy kirendeltségnél szolgálatot teljesített alkalmazottak vonattak végelbánás alá. Amíg ugyanis a budapesti kir. törvényszék hatásköre alá eső területen szolgált és végkielégített alkalmazottak a végelbánás során járandóságukat teljes egészükben kézhez fizetve kaphatták meg, addig a vidéki pénztáraknál szolgálatot teljesített alkalmazottak évi 1200 pengő felüli járandóságai az ellenük foganatosított végrehajtás folytán bírói letétbe volt helyezendő, amelyből azután a végrehajtók kielégítést nyertek. Ezek ellen a két mértékkel mért bírói döntések ellen pedig a törvényes rendelkezések értelmében nincs további jogorvoslatnak helye.

A kir. bírósági végrehajtók a budapesti kir. bíróságok állandósult gyakorlata folytán már az 1930. év óta meg is tagadják a letiltó rendelvények kibocsátását. A budapesti bíróságok gyakorlata odáig terjedt, hogy foglalásmentesnek mondták ki az ú. n. havidíjasok illetményeit is, sőt végrehajtási mentességet biztosítottak az intézet szerződéses alkalmazottai fix járandóságainak és szállalékos jutalékának is arra való utalással, hogy a pénzbeszedők is intézeti alkalmazottak, tehát közhivatalnokok. A bíróságoknak ezen méltányos gyakorlata azonban érthető ellenhatást váltott ki a hitelezőknél. Ismételtén panaszbeadványokkal fordultak a budapesti bíróságok elnökeihez, sőt az igazságügyminisztertől azt kérték, hogy parancsszóval utasítsanak a bírósági végrehajtók a letiltó rendelvények kibocsátására. A Budapesti Ügyvédi Kamara

pedig a Kúria jogegységi tanácsának döntése alá kérte bocsájtani annak a jogkérdésnek az eldöntését, hogy lefoglalható-e az intézeti alkalmazottak járandósága vagy mentes-e a végrehajtás alól? Amennyiben pedig a P. K. kölesön kérdése addig elintézését nem nyer, a kir. Kúria meg is fogja hozni — nézetem szerint az intézeti alkalmazottakra vonatkozólag kedvezőtlen — jogegységi döntését.

Az 1927: XXI. tc.-et a törvényhozó nem ruházta fel visszaható erővel. Schaller Sándor a Társadalom és Munkásbiztosítási Nyugdíjasok Közlönyében közölte egy régebbi minisztertanács azon határozatát, amely kimondotta az O. M. P. alkalmazottainak a köztisztviselőkkel való egyenlő elbánás alá vonását, de ezzel szemben tény az, hogy ez a szándék, mint valóság, az 1927: XXI. tc.-ekben egyáltalában nem nyert kifejezést. És nem vitás az sem, hogy bár az OTI tényleg jogutóda az O. M. P.-nak, az 1928. január hó 1-e előtt nyugdíjazottak mégsem tekinthetők közhivatalnokoknak, reájuk vonatkozólag tehát a Vhn. 11., illetve 13. §-oknak rendelkezései volnának alkalmazandók, amely szerint nyugdíjak legfeljebb $\frac{1}{3}$ rész erejéig lefoglalhatók, azonban csak úgy, hogy a végrehajtást szenvedő részére évi 1200 pengő a foglaláson túl is érintetlen maradjon. Annál öröndetesebb a budapesti bíróságoknak az az ismert gyakorlata, hogy a nyugdíjasok nyugdíját — az állami tisztviselőkhöz hasonlóan — teljesen mentesíti a foglalások alól.

A tényállás teljességéhez tartozik, hogy a legutóbbi időben a budapesti bíróságok is eltértek azon addigi gyakorlatuktól, amely szerint az ú. n. havidíjasok és szerződéses alkalmazottak illetményeit a végrehajtás alól menteseknek minősítette. Félő, hogy amennyiben a P. K. kölesönkérdése még hosszabb ideig elhúzódná, úgy a nagyon kitartóknak bizonyult végrehajthatóknak — és ezek között elsősorban a Magyar Köztisztviselők Fogasztási Szövetkezetére gondolok — végül is sikerülni fog oly bírói döntést kiprovokálnia, amely most már a központi alkalmazottakra vonatkozólag is kedvezőtlen lehet.

Dr. Joannovich Emil.

Szemle.

— Bevezetés a nemzeti szocialista büntetőjogba címen Angyal Pál és Rácz György tanulságos előadást tartottak a Magyar Jogászegyletben. Sokféle tanulságot merített a hallgatóság ebből az előadásból. Megtudhatta többek között, hogy vannak még jogászok Berlinben, akik kitartanak a «liberális büntetőjog megtépett zászlaja mellett», tehát akik nem versengnek abban, hogy miként tapossák a sárba azokat az elveket, amelyek tanításában, terjesztésében életük javát töltötték és nem tülekednek azok táborába, akik a hazafiatlanság bélyegét égetik azokra a művekre, amelyek megteremtéséért ők életük, erejük legjavát áldozták. Meggyőződhattunk a hallottakból, hogy kultúrértékek rombolásából, könyvmáglyák lángjából sem gazdasági jóllét, sem új értékek nem születnek, hanem csak káosz és kritikátlan szertelenség. Megtanulhattuk, hogy erőre kapott egy csoport, amelyik elfelejti, vagy talán nem is tudja, hogy az Igazság szent, az Igazság örök, amelyet nem lehet agyagként saját képük után gyúrni, amellyel a jog fattyúhajlásai ellentétbe kerülhetnek, de hozzá fel nem érhetnek. Halomra gyárthatják a forradalom szünni nem akaró mámorában ezeket a reformokat, de

«... e botokkal éppen
Úgy fonyegethetnélek az eget,
Miként Rómát, mely egyenest megy a
Kezdett úton, széttépve tízezer
Erősebb láncot, mint minőt reá
Ti vetlhetnétek». (Coriolánus. I. 1.)

Ami az előadásban megnyugtató volt, azt inkább a közönség szolgáltatta, amidőn hangos derűltséggel fogadta azokat az újításokat, amelyek a testi büntetések visszaállításával,

számkivetéssel és hasonló «reformokkal» igyekeznek a világtörténelem új korszakának hajnalhasadását megneemesíteni. Nehéz is lett volna a tudományos gyülekezetben komolyan hallgatni annak a jogászegyletnek határozmányait, amely a «Deutscher Juristenlag» tiszteletet parancsoló hagyományai mögé bujva, tárgyalásait tömegfelvonulással kezdte, szabadtéri gyűlésekkel folytatta és egy félévszázados nagyszerű mű megsemmisítésével fejezte be.

Mindezek után csak egy kérdés marad megoldatlan előttünk. Mi volt az oka annak, hogy a szó nemes értelmében konzervatív Magyar Jogászegylet, amely gondosan őrzi politikamentes, tudományos színvonalát, szükségesnek tartotta, hogy ezekkel a zagyva tákolmányokkal, csirájukban is tudománytalan eszmékkel foglalkozzék. A forradalom jogi melléktermékeit mi is figyelemmel kísérjük, azonban úgy eddig, mint ezután sem tartjuk méltónak lapunk színvonalához, hogy ismertetésüknek helyet adjunk. Reabízzuk ezt azokra, akik gyűjtik a jogi furcsaságokat és időnkint Kultúr-kurioza címen gyűjteménybe foglalják elmúlt idők tudományos egzotikumait. Mint velünk barátságos viszonyban élő állam jogi alkotásaival szemben az udvariasság legszélso határáig akkor megyünk el következetesen, ha róluk mélyen hallgatunk.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állás keresőknek 10 fillér.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Fotokópiák mindenfajta okiratról azonnal elkészülnek «Tempo»-nál központi járásbírók mellett, Koháry-utca sarok. Diktálás, sokszorosítás, fordítás Tel.: 13-2-12. 585

HIRDETÉSEK.

Rövidesen megjelenik

a MAGYAR TÖRVÉNYEK (a Franklin-Társulat zsebkiadásai) sorozat legújabb köteteként

Budapest Székesfőváros Lakásbérleti Szabályrendelete

Dr. Tóth László kir. törvészéki bíró, dr. Beer János és dr. Szirmai Zsolt ügyvédek kimerítő magyarázataival

Előfizetési ára P 250

Megjelenés után magasabb áron kerül forgalomba

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-utca 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-utca 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: Vállas Lajos.

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-utca 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Szász-Schwarz Gusztáv a jogtudós. — Dr. Gallia Béla kir. kúriai bír. egyet. c. ny. r. tanár: Újabb vagyonjogi fogalmak bírói gyakorlatunkban. — Dr. Löw Tibor kir. ítélőtáblai tanácselnök: A korlátolt felelősségű társaság semmissége. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A magánalkalmazottak fegyelmi joga. — Törvénykezési Szemle. I. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Város közegeinél való kijárási díja bíróság megítélhető? II. w.: A részvénytársasági igazgatóság felelőssége. — Jogirodalom. Dr. Auer György kir. főügyész helyettes: Szondy Viktor: Nemzetközi büntetőjog. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 47. sz. — Magánjogi Döntvénytár. XXVI. 10.

Szász-Schwarz Gusztáv, a jogtudós.*

Szász-Schwarz Gusztávot, mint jogtudóst, gondolkodásának egyetemessége jellemzi. A jogtudományban aggasztó bajnak tekintette a túlságos speciálizálást: félt a «szelvény-jogászok»-tól, akik közül «mindenki egy csücskét tartja a kezében a jog palástjának és egyik kéz nem tudja mit markol a másik»; már pedig «aki mást nem ért, mint saját szűk szakmáját, az a saját szakmáját sem értheti». Ezért nem lett sem a római jognak, sem a kereskedelmi jognak szoros értelemben vett speciálistája, noha mind a kettőben remek essayket produkált; *egyetemes magánjogász* volt és mint ilyen a modern magyar magánjog tudományának egyik alapvetője.

«*Magánjogunk felépítése*» a saját maga, akkoriban kellően méltányolt, szokásjogi alapjaiból, — ez a cél lebegett előtte, melyet hasonló című programmatikus jogászegyleti előadásában vázolt. Magánjogunk tartalmi fejlődéséhez sok értékes építőkövet hordott össze nemes márványból *tudományos döntvénybírálatában*, melyeket utóbb «*Magánjogi fejtegetések*» címen két kötetben bocsátott közre. E fejtegetések mindegyike valósággal remekbe készült értekezés. Ez a döntvénykritika, mely a bírói gyakorlatot mindenütt tudományos alapjaira igyekszik visszavezetni, legszebb bizonyossága annak, mily rendkívül hasznos szolgálatokat teljesíthet a jogtudomány a jogélet irányításában, ha művelői Antaeusként a gyakorlat talajából merítik erejüket. Erre nézve sok keserű igazságot hallottunk Schwarz Gusztáv ajkáról: «*akik a gyakorlati foglalkozások elméletét írják — úgy mond —, többnyire oly emberek, akik mesterségük gyakorlására alkalmatlanok*»; és tovább: «*ami az elmélet felé hajtja a mi mesterségünk átlagos művelőjét, nem mindig a spekulatív erő túlbujánzása, hanem igen sokszor a gyakorlati erő hiánya*». Schwarz Gusztáv jogtartalmi fejtegetései a spekulatív és a gyakorlati erőt legszebb harmóniájában mutatják be.

Tudományos működésének súlypontja azonban nem a jogrendszer *tartalmi* kiépítésében, hanem a *fogalomelemző* jogelméletben fekszik. Ily módon szerencsésen egészíti ki Grosschmid Béni monumentális analitikus művét Schwarz Gusztáv könnyed szintézise. Meddő dolognak tartom e két nagy jogásznak a kiválóságra való összehasonlítását. Ez valahogyan úgy hat reám, mintha *költőt* akarnánk összehasonlítani *temploméptővel*. Egyáltalában nem kisebbítjük azzal Schwarz Gusztáv jogelméleti kiválóságát, ha a tételes magyar magánjog felépítésében elismerjük Grosschmidnek korszakos túlnyomó jelentőségét.

Schwarz Gusztáv igazi ereje a *kritikai jogtudomány*, a *tantör-téneti kritika*. Az «*Új irányok a magánjogban*» című tanulmány-sorozatában páratlanul nagyszerű seregszemlét tart a német civi-

lisztikus jogelmélet különböző iskolái felett. Természetes, hogy ennek a szemlének a középpontjában Jhering Rudolf kimagasló alakja áll. Ma már retrospektíve világosan látjuk, hogy Jheringnek tanításában rejlik a mai *értékelő* jurisprudentia eredete. Schwarz Gusztáv közvetlenül ennek a ma már széles folyamnak a forrásánál ült tanuló éveiben. Nem csoda, ha ő Jhering irányát hozta haza hozzánk és hogy azt itt tovább fejlesztve, maga lett a *magyar Jhering*, méltó hasonmása a nagy német jogtudósaknak, akivel egyéniségében, életsorsában is sokban egyezett.

Schwarz Gusztáv írói munkájának nagy érdeme nálunk a jogtudomány *céltudományi* felfogásának a meggyökerezése. Ezt a gondolatot propagálta különösen a birtoktanban és utóbb a jogi személy magyarázatában. Neki köszönhetjük az alanyi jog érdekvédeltségi szemléletének az elterjedését, a jognak mint akaraturalomnak a felfogásával szemben. Tudományos irányában lényegileg pozitivistá, aki szereti módszereit természettudományiaknak tekinteni. Mégis már kicsendül tanításából a jog *irracionális* elemeinek méltatása, midőn azt mondja, hogy a mi mesterségünkben a gyakorlati talentumot az ép és erős *jogérzés* adja, úgy miként a zenei talentumot is elsősorban az ép és érzékeny hallás teszi. «Az igazságtalanságon való felháborodás a jogász műzsája», mert a jog nem matematika, amely a maga igazát a fogalmak szenttelen dedukciója útján levezeti, hanem *érdekküzdelem*, amelyben a magasabb érdeket kell diadalra vinni az alantjáróval szemben». E szavakban már benne rejlik a mai értékelő jogtudomány alapgondolata.

Am Schwarz Gusztáv sokkal egyetemesebb elme volt, semhogy megmerevedhetett volna egyetlen gondolatirány egyoldalúságában. Nem kerülte ki figyelmét, hogy «a céltudomány a mi tudományunknak csak *egyik* oldala, melyet, ha *jogászok akarunk maradni*, ki kell egészítenünk a jog logikus, formális oldalával is. E részben Thon Ágost norma-tana volt rá maradandó hatással. Abból indulva ki, hogy a tételes jogtudomány a *jogszabályok tudománya*, a jogszabályok tartalmából azoknak rendszerező és összefogó *logikai elemeit* igyekezett levonni. Míg Grosschmid «Jogszabálytanában» főleg a kútfők eleven buzogása tölt el csodálattal, addig Schwarz Gusztáv a «jogszabálytanában» a jogszabályok csipkeszerűen finom logikai elemzését nyújtja. Képletesen szólva, a jogszabálynak valóságos anatómiáját tárja elénk. A jogszabály struktúrájának felbontása tényállásra és joghatásra, a közvetett jogrendezés különböző formái, «az alanyi jog» homályos képzetében egybefolyó sokféle «jogi helyzet» elemzése, különösen a hatalmasság szembeállítás a kényszerítő alanyi joggal, a szukecesszív tényállásnak és a belőle folyó várományi helyzetnek meghatározása, kifinomult szabatosággal nyilvánul írásai-ban; mai dogmatikáinknak mindeme nélkülözhetetlen elemei az ő keze alatt formálódtak kikristályosodott fogalmakká.

Joglogikai analizésének legátfogóbb gondolatkomplexusa «*A jogi személy magyarázata*» című kedvenc munkája, amelynek témakörén valóságos lelkesedéssel csüngött. Magyar jogászok előtt nem kell ismertetni ezt a csodálatosan könnyed gondolati építményt, amely magkapóan egyszerű és merész íveléssel hidalja át a természeti és a jogi személy közt évszázadok óta tátongó fogalmi szakadékot. Következétesen tovább építve Brinz célvagyonelemzését, Schwarz Gusztáv arra a meglepő eredményre jut, hogy voltaképpen az ember vagyona is célvagyon, hogy *egy* embernek lehet (a jogilag differenciált célok szerint) *többféle*, több embernek közös jogi célra szánt *együttes* vagyona: hogy tehát valójában a *célrendelés* az a kapocs, amely a vagyont jogi egységében összetartja.

* Részlet dr. Szladits Károlynak december 16-án a Magyar Jogászegyletben tartott emlékbeszédéből.

Schwarz Gusztáv elméletét részben elragadtatással, részben heves ellenzéssel fogadták. Csak *egyben* értett mindenki egyet: a koncepció zseniális eredetiségének, újszerűségének az elismerésében. A tanulmány német kiadása élénk visszhangot keltett a külföldi jogirodalomban is. Moór Gyula kartársam, aki azóta «A jogi személy elméletét» jogbölcseleti szempontból klasszikus tökéletességű monográfiába foglalta, bár ellentétes elvi álláspontjáról kemény bírálatban részesíti Szász-Schwarz elméletét, maga is elismeri, hogy «a magyar irodalomban ő az egyedüli, aki a gondolatoknak abba a harcába, amely problémánk területén folyik, nemzetközi mértékkel mérve is jelentős eredeti szempontokat vitt bele». Még aki Schwarz Gusztáv koncepcióját, Moór Gyulával, elhibázottnak találja is, kénytelen belátni, hogy Brinz fele úton megálló gondolatának következetes végigvitele logikailag elengedhetetlenül szükséges volt e gondolatirány teljes tartalmi kifejtéséhez és így Schwarz Gusztáv elmélete *tantörténetileg* legalább is a hiányzó láncszem szerepét tölti be. Annyi bizonyos, hogy a magánjogi dogmatika legfelsőbb kategóriái: a jogalany, az alanyi jog, a jogi kötelezettség, a képviselő — ha azokat az akarat és az akaróképeség szemszögéből nézzük — mind ellentmondásokba torkollanak. A jogi beszámításnak az a módszere, amellyel Moór Gyula ezeket az ellentmondásokat kiegyenlíteni igyekszik, szintén csak eltakarja azt a valóságot, hogy mindezek a fogalmak két különböző tényállásra hasadnak aszerint, hogy akaróképes vagy akaróképtelen «alanyok» szerepelnek bennük. Aki *egy* nevezőre akarja hozni a jogrendszernek ezeket az alanyi vonatkozásait, azt szükségképpen elkapja Schwarz Gusztáv logikájának a sodra.

De különben sem szabad felednünk, hogy a tételes jog fogalom-elemző felfedezéseiben, úgy mint sok más tudományos expedícióban is, nem mindig az *elért cél*, hanem a *megtett út* az, amely a leghasznosabb eredményeket nyújtja. Így «A jogi személy magyarázatának» útvonala is végig minden lépten-nyomon a gazdag tanulságok tömegével köszönt és kínál. Ilyen nevezetesen az *alvagyon* és az *együttes* vagyoni jogi szerkezete, főleg pedig a jogi kötelezettség viszonya a vagyoni szavatoláshoz, amelyet utóbb *Meszlény Artúr* fejlesztett tovább lényeges korrektívumokkal a svájci magánjogi törvénykönyvről szóló tanulságos könyvében.

Schwarz Gusztáv az új eszmék tömegével gazdagította jogi gondolkodásunkat. Ámde tévedés lenne azt hinni, mintha ő a *mindenáron újítók* közé tartozott volna. Ennek hiszen már ellentmond a római jog és nemzeti jogunk iránti nagy tisztelete. Ő maga mondja az «*Új irányok*» bevezetésében: «Nem szeretném, ha azt a benyomást kelteném, hogy a régi irányban csupa hamisat, az újban csupa igazat látok. Az igazság nehéz szekerét egyenesen előre tolni úgy látszik emberfeletti feladat. Úgy segítünk hát magunkon, hogy az egyik nemzedék jobbra, a másik balra löki. Magábanvéve mind egyik irány ferde; de a kettő együttvéve mégis előrevisz.»

Szász-Schwarz Gusztáv írásainak az a nagy érdemük is megvan, hogy mindenütt lebilincselően érdekesek és valósággal csábítják az embert a beléjük mélyedésre. Ez nagy mértékben sziporkázó ötletességének az eredménye. Jogos önérzettel mondhatta a tudósról «ein Gelehrter ist, dem etwas einfällt». Az *intuitív szemlélet* nyilvánul benne, amint maga mondja: «aki igazán teremteni akar a tudományban, annak úgy kell ismernie a tárgyat, mint aki egy élet óta foglalkozik vele, és mégis oly szemmel kell mindenkor nézhetnie, mintha most látná először».

Hatásának egyik titka, amit Jhering mond magáról, hogy meg volt benne a tévedésnek, sőt a pontatlanságnak is a bátorsága. Sok egyéb közös vonás mellett abban is hasonlított nagy mesteréhez, «hogy élete műve torzó maradt»: sem római jogi rendszere, sem kereskedelmi jogi kommentárja sohasem jutott megvalósításhoz. Ő ezt Jheringre vonatkoztatva tragikusnak mondotta. De közelebbről szemlélve, ez nem is tragédia. Hiszen a tudós műveiből csak az új gondolatok a maradandók. A *rendszer*: az új gondolatok összehárosítása a régiekkel, avagy részletes alkalmazásuk, következményeiknek teljes kifejtése, mindez már nem teremtő munka. Ezt az epigonok is elvégezhetik. Azért a tudós értékelésében nem az a fontos: befejezte-e rendszerét, *teljeset* alkotott-e; hanem az: maradt-e utána termékeny új gondolat, *újat* alkotott-e? És ezzel a mértékkel mérve Schwarz Gusztáv gazdag írói egyéniségének nincsen fogyatéka. Rá is alkalmazhatjuk a mesteri összefoglalást, amellyel Jhering jellemrajzát befejezte; nélküle el sem tudnók képzelni magánjogi tudományunk újabb fejlődését, mert amint ő monddta Jheringről, — «*ha botlott is, ő irányt szabott*». Dr. Szladits Károly.

Fizetés-csökkentés.

A kötelmi jog alapjául szolgáló szerződési szabadságnak és szerződéstiszteletnek klasszikus szabályain talán sehol sem ütöttek annyi rést, mint a szolgálati jogviszonyban, midőn azt szociális elgondolások alapján munkajoggá fejlesztették. Ezek a korlátozások a gazdaságilag gyengébb fél védelmét célozták és gyengébb félnek természetesen a munkavállalót tekintették.

A súlyos gazdasági viszonyok, az ipar és kereskedelem hanyatlása azonban azt a mentalitást léptették előtérbe, hogy a munkaadó is gazdaságilag legyengült és ezért ő is védelemre szorul.

Ezt a fejlődési menetet mutatja a fizetések összegének meghatározása.

Az általános magánjog a munkabért a felek szabad egyezkedésének tárgyává tette és kiegészítő szabályul a hatósági díj-szabást, valamint a helyi szokást állította fel (MTI. 1550. §). Ilyen intézkedéseket tartalmaz a K. T. 55. §-a, az I. T. 88. §-a, az 1900: XXVII. tc. 8. §-a, az 1876: XIII. tc. 26. §-a, az 1907: XLV. tc. 4. §-a stb.

A törvény és gyakorlat a «pacta sunt servanda» elvi alapján állott. A munkabér a munkaadó és munkavállaló között szabad egyezkedés tárgya; ebből következik, hogy a munkabér összegének megváltoztatása csak a felek megegyezése esetére kötelező. A felek szerződéses megállapodásával meghatározott fizetést a munkaadó nincs jogosítva egyoldalú intézkedésével leszállítani. A pénzérték állandósulása nem ad jogot a munkaadónak arra, hogy a nézete szerint túl magas illetményeket leszállítsa, hanem csak arra lehet joga, hogy a szolgálati szerződést felmondva, a munkavállalóval a felmondási idő leteltét követő hatállyal újból megegyezést kíséreljen meg (Kúria P. II. 683/1928.).

Ezek a szabályok természetesen eddig sem zárták ki a fizetés-csökkentés gyakorlati keresztülvitelét az alkalmazottal való megegyezés útján. Ez a súlyos gazdasági viszonyok között rendszerint sikerült is, mert az alkalmazott, akinek elhelyezkedési lehetőségeit a gazdasági válság csökkentette, utóbb úgyszólván lehetetlenné tette, inkább elfogadta a fizetésleszállítást, semhogy állását elveszítsse. Ez az alkalmazottra nézve bizonyos kényszerhelyzetet teremtett, de a gazdasági helyzet kényszere rendszerint kihatott a munkaadóra is és az esetek túlnyomó részében a fizetésredukció az ő részéről inkább a válság ellen való védekezés volt, mint joggal való visszaélés.

A fizetésleszállítás egyességi formájának egyik alfaja a kollektív szerződés, a másik a szolgálati és illetményszabályzat megváltoztatása.

Ellentétben a német Arbeitsrecht Tarifvertrag-jával és az 1919. évi december 18-án kelt 16. számú és az 1930. évi április 5-én kelt 113. számú osztrák szövetségi törvényekben szabályozott kollektív szerződéssel, a magyar jogban a kollektív szerződés kérdése még tisztázatlan. Elméletét a Kúria P. II. 4755/1929. számú ítéletében foglalt meghatározással szemben dr. Szántó Imre fejtette ki.¹ Részletes szabályozását csupán «a magántisztviselők és a kereskedősegédek szolgálati viszonyáról» szóló és a korán elhunyt dr. Pap Dezső által készített törvénytervezetben találjuk. Ennek 115. §-a értelmében a munkaszabály-szerződés hatálya kiterjed a szerződő feleknek, illetőleg amennyiben ezek egyesületek, ezek tagjainak egymásközi viszonyára, valamint az olyan szolgálati szerződésre, amelyet a felek a munkaszabály-szerződésre utalással kötöttek.

A Kúria gyakorlata a kollektív szerződést csak azokra tekinti kötelezőnek, akik a szerződést kötő egyesületek vagy szervezetek tagjai vagy akiknek megbízásából a kollektív szerződés kötött.

Ha tehát a kollektív szerződés mindkét felet kötelezi, a fizetésleszállítás abban minden résztvevő munkaadóra kihatóan, érvényesen kiköthető.

A szolgálati szabályzatot a bírói gyakorlat a szolgálati szerződés kiegészítő részének tekinti és arra általában a szerződés kötése és módosítására vonatkozó szabályokat alkalmazza. Az ebben foglalt fizetésleszállítás tehát ahhoz a feltételhez van kötve, hogy ahhoz az alkalmazott kifejezetten, vagy reá utaló cselekvéssel hozzájáruljon. Ilyen hozzájárulás hiányában tehát nem kötelező. Kivétel ez alól, ha a szolgálati és illetményszabályzat egyoldalú megalkotásának jogát jogszabály bízta a munkaadóra. Ilyen pl. a vasutak, a Nemzeti Bank stb. szabályzata. A jogszabályon ala-

¹ Jogállam 1932. évf. 116. lap.

puló ilyen szolgálati és illetmény szabályzatnak módosítása fizetés-redukciót is tartalmaz, amelyet az alkalmazott kénytelen elfogadni. A törvényes szabályon alapuló illetményesökkentéssel szemben nem lehet azt az általános magánjogi szabályt alkalmazni, hogy az egyik szerződő félre bízott szolgáltatásmeghatározásnak méltányosnak kell lennie és a méltánytalan meghatározás ellen a bírósághoz lehet fordulni.

A gazdasági válság hozta magával, hogy az új jogszabályalkotás ezen a határon túlment. Kezdte ezt az állami, törvényhatósági és községi alkalmazottak lineáris és sorozatos fizetésleszállításával; kiterjesztve azt az állami törvényhatósági és községi üzemek és vállalatok alkalmazottainak fizetéseiére és nyugdíjára is.

A törvényhozás a magánjog terén megváltoztatta a szerződési szabadságnak elvét az 1932: XVI. tc.-ben, amely a kereskedelmi minisztert felhatalmazta (5. §), hogy a MFTR szolgálati és nyugdíjellátási szabályzatait módosíthassa és a részvénytársaság pénzügyi egyensúlyának biztosítása érdekében szükség esetében a személyzeti járandóságokat — ideértve a nyugdíjellátásokat és végkielégítéseket is — a fennálló szolgálati jogviszonyokra is kihatón a pénzügyminiszterrel egyetértően leszállíthassa, kimondván, hogy a részvénytársaság csak a leszállított járandóságokat folyósíthatja, ezt meghaladó összeg fizetésére nem köteles és az ezt meghaladó összeg kifizetését az alkalmazott vagy volt alkalmazott, illetve hátrahagyottak nem követelhetik.

Ezen az úton haladva, a munkaadóknak ezt a válságjogát általános jogszabállyá emelte a 4600/1933. M. E. és ezt kiegészítően 6700/1933. M. E. számú rendelet.

A népszövetségi pénzügyi ellenőrzés által követelt ezeknek a szabályoknak kiindulási pontjául az egyes magánvállalatoknál és a közüzemeknél tapasztalt és sokszor felpanaszolt ú. n. mammutfizetések és nyugdíjak szolgáltak; de maga a rendelet sokkal szélesebb körre terjedt ki és talán többet is markolt, mint amennyire szükség lett volna és mint amennyit maga is akart. Ezeket a rendelkezéseket tüzetesen ismertette e lapok hasábjain dr. Munkácsy Ernő.² Ezért a részletekre nézve csupán az ő kiváló fejtegetéseire utalok. Itt csak a teljesség kedvéért mutatok a szabályozás általános gondolatmenetére. A 4600/1933. számú rendelet különbséget tesz egyrészt a köztámogatásban részesülő társaságok és közérdekű testületek és egyesületek, másrészt az egyéb társaságok között. Az előbbieknél a felügyelőbizottság rendeletére kötelező a fizetéscsökkentés és pedig nemcsak az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagoknak, hanem az alkalmazottnak a javadalmazását és a nyugdíjasok özvegyei és árváinak járandóságát a társaság gazdasági erejének, üzlete terjedelmének és az alkalmazott által betöltött munkakör jelentőségének megfelelően kell megállapítani, tekintet nélkül arra, hogy az eddigi javadalmazás határozott időre kötött szerződésen, vagy bármely más jogalapon nyugszik. Ezzel szemben a nem köztámogatásban részesülő társaságoknál a rendelet a fizetésleszállítást egyrészt fakultatívvá teszi és azt az igazgatóság jogkörébe utalja, emellett erre nézve az alaptőke, illetőleg üzletrésztőke legalább 30 %-át tevő részvényeseknek, illetőleg szövetkezeti tagoknak is indítványozási jogot ad, másrészt azonban a leszállítást is szűkebb körre szorítja és a tényleges szolgálatban levők tekintetében csakis a társasági szervek tagjainak (igazgatósági és felügyelőbizottsági tagoknak), valamint a határozott időre kötött szolgálati szerződéssel alkalmazottnak javadalmazását engedi leszállítani, ha azok a viszonyok, amelyek alapján a javadalmazást a rendelet életbelépése előtt megállapították, a társaság hátrányára lényegesen megváltoztak. Nem terjed tehát ki ez a fizetéscsökkentés a határozatlan időre alkalmazottakra és azokra, akiknek illetményeit nem szolgálati szerződés határozza meg.

Nem szólva arról a sokat gáncsolt rendelkezésről, amely ezekben a kérdésekben a rendes bírói utat teljesen kizárja és csak döntőbizottsági, illetőleg döntőbírói panaszra ad helyet: ki kell emelni az eddigi gyakorlattól eltérő anyagi jog rendelkezéseket. Az eddigi bírói gyakorlat az egyoldalú fizetésleszállítás mint szerződésszegő tény alapján az azonnali hatályú kilépés jogát adta meg az alkalmazottnak azzal, hogy a felmondási időre járó illetményeket, határozott időre kötött szerződésnél kárának megtérítését, továbbá végkielégítést és esetleg nyugdíjat követelhet. A rendelet 18. §-a valamennyi társaságra kihatón kizárja az azon-

nali hatályú kilépés jogát, hanem csak azt engedi meg, hogy ha az alkalmazott a csökkentett javadalmazással nem hajlandó tovább szolgálni, a szolgálati jogviszonyt a törvényes felmondási idő, tehát nem a szerződésileg netán kikötött hosszabb felmondási idő betartása mellett, felmondással megszüntetheti. Ilyen felmondás esetében az alkalmazottat a rendelet hatálybalépésekor élvezett régi javadalmazásának a törvényes felmondási időre eső része és a törvényes végkielégítés illeti. Ezt meghaladó végkielégítés vagy egyéb kártérítés az alkalmazottnak nem jár. Ezt mindenesetre úgy kell értelmezni, hogy a törvényesnél magasabb kikötött végkielégítést, valamint a határozott időre kötött szerződésnél a szerződés idő előtti felbontásából eredő nagyobb kár megtérítését nem lehet követelni. A rendelet azonban homályban hagyja, vajjon az az alkalmazott, aki a csökkentett javadalmazás miatt állását felmondja, tarthat-e igényt nyugdíjra is? Ha a kártalanítás alatt nyugdíjat is kellene érteni, akkor a kérdést tagadón kellene eldönteni. A nyugdíj azonban nem kártalanítás, hanem szerződésileg biztosított szolgáltatás. A rendelet 18. §-a csak annyit mond, hogy ennek a §-nak a rendelkezései nem érintik az 1928: XL. tc. 148. és 149. §§-ainak rendelkezéseit. Ezek az elismert vállalati nyugdíjpénztárak kilépett tagjaira vonatkoznak és számukra nem a nyugdíjszabályzat szerinti nyugdíjat, hanem csupán az átutalási járulék tartaléknak transferálását biztosítják, és így a felvetett kérdésre útmutatást nem nyújtanak.

Arra nézve, hogy vajjon milyen esetekben jár a nyugdíj, a szolgálati vagy nyugdíjszabályzat vagy egyéb nyugdíjszerződés rendelkezései az irányadók. A nyugdíjszabályzatok rendszerint azt a kikötést szokták tartalmazni, hogy aki önként lép ki, az nyugdíjat nem igényelhet. Ez azonban ellentétben látszik állani a rendelet 18. §-ával, amely ilyen esetben a végkielégítéshez való jogot megállapítja, holott azt az 1910/1920. M. E. számú rendelet 11. §-a az önként kilépő alkalmazottal szemben kifejezetten kizárta. Minthogy pedig a felhívott rendeletnek 13. §-a a végkielégítést a nyugdíjjal azonos természetűnek tekinti, mert annak a nyugdíj-követelésből való levonását megengedi, ebből azt kellene következtetni, hogy az alkalmazottnak a munkabércsökkentés el nem fogadása okából történt önkéntes kilépése nem foszthatja meg őt nyugdíjigényétől. Nézetem szerint az alkalmazottnak felmondását ebben az esetben nem lehet teljesen önkéntesnek tekinteni, mert az nem egyedül a saját elhatározásán, hanem a fizetéscsökkentés előidézte helyzeten alapszik. Ezért erre az esetre a nyugdíjjogosultság megállapítását méltányosnak tartanám. Ebben a kérdésben azonban eddig bírói gyakorlat nem alakult ki és a döntés mindenestre kérdéses.

Az eddig érvényes jogszabály tehát, amely csupán a mindkét fél által elfogadott fizetéscsökkentést tekintette kötelezőnek, az új jogszabályok alapján akként kell átszövegezni, hogy a munkavállaló a fizetésnek a munkaadó által történt egyoldalú leszállítását csak akkor köteles elfogadni, ha ahhoz hozzájárult, vagy ha erre külön jogszabály kötelezi.

További kérdés, vajjon a külföldi főteleppel bíró társaságoknak a külföldi jogszabályokon alapuló fizetéscsökkentése kötelező-e a társaság magyarországi telepére. Ez a kérdés aktuálissá vált azáltal, hogy az 1931/294. számú osztrák szövetségi törvény az állami alkalmazottak 4—6 %-os fizetéscsökkentését kiterjesztette az állami támogatásban részesülő vasúti és gőzhajózási vállalatokra is. Egy konkrét esetben kimondotta a Kúria, hogy a Magyarországon bejegyzett és itt működő társaságnak itteni telepére nézve csupán a magyar törvények lehetnek irányadók és az osztrák törvények által szabályozott fizetéscsökkentést csak abban az esetben lehet kötelezőnek tekinteni, ha az alkalmazott magát annak szerződésileg alávetette.

Fejtegetéseim nem terjednek ki a nyugdíj mértékének csökkentésére, amelyet dr. Munkácsy Ernő idézett cikkei igen kimerítően ismertettek. Ezeknek az ismertetéseknek kiegészítéseképpen csak arra kívánok utalni, hogy a 4600/1930. M. E. sz. rendelet 28. §-a a nyugdíjcsökkentés jogát a nem köztámogatásban részesülő társaságoknál akként korlátozza, hogy nem engedi meg a csökkentést ott, hol a nyugdíjtermészetű járandóságok és végkielégítés nem haladják meg a nyugdíjszabályzatban meghatározott törvényes mértéket. Ez a rendelkezés nyilvánvalóan abból a célból készült, hogy a vezető állásban levő tisztviselők részére szerződéssel kikötött nagy nyugdíjakat csökkentse. Sajnos azonban, a nem teljesen szabatos szövegezés éppen a kis egzisztenciák kárára töb-

² 1933. évf., 19. és 31. számaiban.

bet markolt, mint amennyit akart. Mert emellett a szabály mellett csökkenteni lehet azokat a kegydíjszerű járandóságokat is, amelyek nem alapszanak ugyan a nyugdíjszabályzaton, hanem a kiségziszcianának éppen azért adtak, mert a nyugdíjnak a nyugdíjszabályzat által megállapított mértéke oly csekély, hogy abból megélni nem lehet és ezért annak kegydíjjal való kiegészítését a munkaadó méltányosnak tartotta. A rendelet alkotói erre valószínűleg nem gondoltak. De a munkaadó vállalatok ezt a szövegezést kihasználhatják és éppen a kisembereknek szerény járandóságait csökkenthetik.

Felmerül az a kérdés, lehet-e a nyugdíjjárandóságokat az 1933. évi 4600. és 6700. számú rendeletek korlátain túl is csökkenteni. A jogszabályaink erre két utat engednek. Az egyik az arányszámos társaságoknál a különbíróság előtt az 1926 : XVI. tc. 10. szakaszában megengedett és az arányszám csökkentését célzó eljárás, amely azonban ma már a határidő letelte miatt idejét multá. A másik út a visszatérő időszakokban fizetendő járandóságoknak a Pp. 413. §-a alapján keresettel kérhető csökkentése. Ebben a tekintetben azonban a bírói gyakorlat megszorítóan értelmezi a törvényt. A Kúria 1933. június 7-én P. II. 6000/1933. szám alatt kelt ítéletében kimondotta, hogy az 1926 : XVI. tc. egész tartalmából, de különösen annak 6., 10. és 14. §§-aiból kétségtelenül kitűnik, hogy a törvényhozás a nyugdíjértékeléssel kapcsolatos kérdéseket ennek a törvénynek szabályai szerint véglegesen kívánta rendezni és ezért a nyugdíjjárandóság későbbi megváltoztatásának csak az ott meghatározott esetekben és módon volna helye. Az 1924. évi július hó 1. napját követő időben bíróilag vagy egyességlel megállapított nyugdíj megváltoztatásáról pedig a törvény nem intézkedik. De a jogfejlődésnek a 4600/1933. M. E. számú rendeletből kitűnő iránya szerint is a köztámogatásban részesülő vállalatok kivételével más részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a nyugdíj leszállításának a kedvezőtlené vált gazdasági viszonyok dacára is nem általában, hanem csak időbeli és mennyiségbeli korlátozásokkal, vagyis csak akkor van helye, ha a nyugdíjszabályzatban meghatározott törvényes mértéket meghaladja és ha a leszállítást a rendelet életbelépésétől számított három hónapon belül kéri.³ A Pp. 413. §-át pedig nem lehet alkalmazni akkor, ha az alkalmazott nyugdíját előzetes tárgyalások után kölcsönös engedmények alapján állapították meg és sem az általános gazdasági viszonyokra, sem a birtok jövedelmezőségére, mint a nyugdíj megállapítását befolyásoló tényezőkre nem utaltak és nem éltek jogfenntartással abban a vonatkozásban, hogy a gazdaság jövedelmezőségének csökkenése esetében a nyugdíj leszállítható. A gazdaság jövedelmezőségének a termények és állatok árának csökkenésével járó kisebbedése tehát nem elegendő törvényes alap a nyugdíj leszállítására, hanem ennek csak akkor volna helye, ha a fizetés gazdaságilag lehetetlenné vált és a kötelezett anyagi romlását előidézni alkalmas. Dr. Gallia Béla.

Újabb magánjogi fogalmak bírói gyakorlatunkban.

1. MMT. az újabb magánjogi fogalmak tekintetében talán túlságosan függ a német polgári törvénykönyvtől. Nagyritkán ugyan túlmegy a BGB. eszmevilágán is. Hogy másról ne szóljak, itt van a személyiség joga, amelyet burkoltan a magyar javaslat első szövege, majd annak a bizottsági szövege is magában foglalt, MMT. 107. §-a pedig éles, gondos és a nem vagyoni kártérítés tanának a fejlődésére igen termékenyen bizonyult szövegezésben részesített. Éspedig annak dacára is, hogy azt törvénykönyvében már a századvégi Németország sem szabályozta, és hogy a BGB. legkiválóbb tudományos művelői közül sokan a személyiségi jog fogalmának és szabályozásának a szükségességét és indokolt voltát tagadják.¹ Ám ez kivétel.

Rendesen és különösen a magánjogi forgalmi intézmények körül MMT. tudatosan a BGB. bűvkörében maradt.

Sőt annyira benne maradt, hogy anélkül, hogy a BGB.-vel szemben harminc év alatt egy egész nemzedék — és minő nemzedék — élettartama alatt megszólalt ellenérvek alaposságát fontolóra vette volna, a BGB. csálhatatlanságát biztosnak veszi és gyakran annak hibáit is utánozza.

Hadd példázzam ezt meg.

A teljesítési hely kifejezésének a pontatlanságát és e pontatlanságnak, t. i. a tartozás és a véghezvitel helye meg nem különböztetésének a kedvezőtlen befolyását az elméletre és a gyakorlatra egyaránt igen meggyőzően kimutatták.² MMT. 1088. és 1089. §-a azonban erről nem vesz tudomást, és továbbra is csak a BGB. 269. §-ának a teljesítési helyét akarja a jövő jogrendszerünkbe is átvinni.

A BGB. a kötelelem pozitív megszégéséről hallgat. Ezt a csendet MMT. sem meri megtörni.³

A BGB. egyébként szigorú rendszeressége dacára az egyoldalú jogügyletekről csak alkalmilag szól. MMT. ezen csak annyit tud változtatni, hogy a 948. §-ában az egyoldalú «jognyilatkozatokra», amennyiben a törvény mást nem rendel, a szerződésekre vonatkozó jogszabályokat rendeli alkalmazni. Ezt teszi annak dacára is, hogy az ily szabályozás káros voltát már huszonhat évvel az MMT. közvététele előtt vitatták, és talán túlzás nélkül azt is mondhatni — bizonyították is.⁴ A jogügyletek és a tilos cselekmények közötti cselekmények csoportját, amelyre pedig MMT. igen jó műkifejezést is talált, a BGB. a jogi tények még fel nem fedezett, fekete világ-részenek tekinti. MMT. megjelenéséig hiába világították meg ezt igen kiváló német tudósok.⁵ A BGB. hallgatása következtében a szabályozásukat MMT. sem véli szükségesnek vagy akár csak megengedhetőnek is. A rendelkezés fogalmát a BGB. elég alkalmasnak tartotta arra, hogy joghatásokat fűzzön hozzá.⁶ De nem eléggé tisztázottak ahhoz is, hogy meghatározza annak a tényállását is. Harminckét év múlva pont ugyanezt teszi MMT. Annak dacára is, hogy az 1927 : XXXV. tc. 29. §-ának ez a hibás eljárása nálunk sem maradt volt észrevétlen. És így tovább.

2. Szóval a BGB. az első védgátunk az újabb magánjogi és különösen az újabb vagyoni jogi fogalmak túlságos és túlgyors beáradása ellen. MMT. pedig a második.

Hogy viselkedik már most ezekkel szemben bírói gyakorlatunk?

A magyar bírói gyakorlat — mint minden régi szokásjogon alapuló jogrendszeré — az óvatos, de elfogulatlan haladás jegyében fejlődik. Nem dogmatikus. Inkább gyanakvással viselkedik minden féle jogi dogma követelte kategorikus imperatívussal szemben. De másfelől nem is hajlandó minden új fogalmat sietve kritika, és különösen égető szükség nélkül a magáévá tenni. Bírói gyakorlatunk, mint minden egyéb nemzeti életnyilvánulásunk is híven tükrözteti vissza a magyar ember jellemvonásait : a higgadt, józan és konzervatív gondolkodást. Nem ragaszkodik vakon a régihez. Nem ellensége ugyan az újnak. De ennek pártolója és barátja csakis akkor lesz, ha az új gondolat szükségességét, célszerűségét és helyességét is belátta.

Ehhez képest bírói gyakorlatunk anélkül, hogy ennek nagy feneket kerítene, elfogadja azokat a szükséges új fogalmakat is, amelyeket az MMT. a német forgalmi vagyoni jogból a közelébe hoz. De másfelől — és a BGB., valamint az MMT. kettős védgátja dacára is — az élet közvetlen nyomása alatt, ha kell, ezeken túl is megy és döntéseiben olyanokat is felhasznál, amelyekről a BGB. vagy az MMT. egyáltalán hallgat, keveset mond vagy csak homályosan szól.

A BGB.-ből átvett fontos, új fogalom, amely MMT. közvetítésével jutott a magyar bírói gyakorlatba : a fő- és az albirtok, illetve a közvetlen és a közvetett birtok.

Ezt a 28. számú jogegységi határozat indokolása az újításnak nyílt hangoztatásával a következőkép iktatja fennálló intézményeink közé : «a mai jogfelfogás szerint birtokos az is, aki a tényleges hatalmat a dolog felett, mint hasznélvező, hasznélról vagy más a dolog használatára jogosító jogviszony alapján gyakorolja (hasznélati birtokos).»⁷ És bár a jogegységi határozat ezután a főbirtokos és az albirtokos egymás közötti viszonyát csupán a magánjogi javaslat szövegével kapcsolatban, nem pedig, mint már ma is fennálló intézményt ismerteti, mégis teljesen kétségtelen, hogy magánjogunkba a közvetett birtok fogalmát mégis csak a 28. számú jogegységi határozat — még pedig a BGB. és az MMT. nyomán — vezette be vagy legalább is tette

² Leonhard : Allgemeines Schuldrecht. 226. sk. old.

³ Gyakorlatunk szól róluk. Pl. K. 4504/1931. sz. a. stb.

⁴ Jogügyletek a Tervezetben c. munkában már 1902. évben.

⁵ Pl. Peter Klein : Rechtshandlungen, Manigh számos munkái stb.

⁶ V. ö. BGB. 161., 185., 883., 573. §-ai, másfelől MMT. 744., 755., 1036. §-ait stb. A gyakorlat ezt a hiányt pótolja. Így pl. a követelés engedményezését rendelkezésként bírálja el. K. 5650/1931. stb.

⁷ P. H. Tára V. kötet, 81. oldal.

³ Ezt a határidőt a 6700/1933. ME. sz. rendelet kitolta.

¹ Például : Thur : Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts. I. k. 149. sk. old.

teljesen tudatossá. *Éspedig mérföldekkel azelőtt, hogy elméletünk azt ily általánosan tette volna.*

3. Azonban gyakorlatunk természetesen nem szorítkozik csupán arra, hogy csak azokat az újabb fogalmakat értékesítse, amelyeket a BGB. vagy az MMT. is elfogadtak. Az átértékelési törvény előtti *valorizációs gyakorlat*, amely a pénzromlás jogi következményeit egyetemesebben, korábban és mérhetetlenül inkább kielégítő módon oldotta meg, mint a német, a gazdasági lehetetlenülés, amelynek meghonosításánál bírói döntéseink és a magánjogi javaslat szövegei értékes kölcsönhatással voltak és vannak még mindig egymásra, meggyőző bizonyítékai annak, hogy *gyakorlatunk alapvető kérdésekben is önálló és helyesen akar is, tud is fejlődni. Éspedig ha kell — és sokszor kell — még oly joganyagban is, amelynek előrelátó, gondos szabályozása tulajdonképpen a törvényhozó és nem a bíró feladata volna.*

4. Az átértékeléshez és a gazdasági lehetetlenüléshez hasonló alapvető új fogalmak a gyakorlatban előbb csak bátortalanul, tapogatózva, és ritkábban, majd rohamosabban és mindinkább nagyobb-nagyobb tömegben keresnek és találnak elismerésre. Előbb szélesebb keretben, de, hogy úgy mondjuk, inkább csak ideiglenesen. Bizonyos idő múlva viszont szűkebben, de állandóan.

Amikor t. i. a gyakorlat az új fogalmat megszokja, azt élesebben határolja körül, és alkalmazását csak azokra az esetekre szorítja, amelyekben *semmiképp sem tudja nélkülözni. A szokásjog igazi alkotó elemeivé az új fogalmak csakis ekkor válnak. Alighanem ilyen folyamatot tapasztalhatunk éppen most a bérleti, és egyéb pénzszolgáltatásra irányuló szerződések gazdasági lehetetlenülésénél.*

A pénzromlás előtt és alatt a gyakorlat odáig jutott el, hogy a gazdasági lehetetlenülést úgyszólván kizárólag a *dologadás javára* ismerte el. A *pénzadásnak* pedig rendszerint nem engedte meg az őt kötelező kétoldalú szerződésnek a módosítását vagy annak a bírói megszüntetését.

Azonban a gazdasági válság iránya megfordult.

Mindazok a bajok és szembetűnő igazságtalanságok, amelyek a kétoldalú szerződés dologadás teljesítési kötelezettségének a változott gazdasági viszonyokba való beillesztését elkerülhetetlenné tették, most a dologszolgáltatásoknak a piac megszorulása következtében beállt tömeges és óriási megszorodásánál fogva, továbbá azok értékének a lezuhanásánál fogva egyfelől, másfelől a devizasabályokkal kapcsolatos pénzszerzési nehézségeknél fogva most már a *pénzadás javára szóló enyhítések megteremtését, és azok igénybevételét tették elkerülhetetlenné.*

Innen van az, hogy újabb döntések kénytelenségből kezdenek eltekinteni a pénzadás teljesítőképességének a feltétlen garanciájától. Akkor, amikor azt nem egyszerű véletlen, hanem a gazdasági viszonyokban beállt tömeges és rohamos változásában rejlő nagyobb erőhatalom : a gazdasági válság rombolta le.

Bíróságaink tudatában vannak annak, hogy a pénzadás feltétlen teljesítőképességéért való garanciának az enyhítésével a *pénztartozás kimentethetőségének az útjára léptek, amely elég veszedelmes.*⁸ Kúria ezért emeli ki az idevágó döntések elsőiben, hogy a gazdasági viszonyok oly irányú alakulása mellett, amikor a *pénzérték* mutatja a viszonylagos állandóságot és a dolog *használati értéke* erősen hanyatló irányzatot, amikor a pénzadás súlyos helyzetéből való kiszabadulására más megfelelő eszköz nem áll rendelkezésre, indokolt a gazdasági lehetetlenülés kifejlesztése alkalmából megszólalt szerződésmódosítás és szerződésszüntetés szükségeszközéhez fordulni.⁹

Ezt a kivételes szükségeszközt azonban bíróságaink csak akkor alkalmazzák, ha ennek elmulasztása a bírót lelkiismereti dilemma elé rínné. Tehát csakis teljesen kétségtelenül szembetűnő igazságtalanság elkerülése céljából. És akkor is csak a lehető legszűkebb keretben.

Vagyis nem akkor, ha a bérletből vagy a haszonbérletből még hátrálékos idő rövidsége a bérlo egyébkénti súlyosan és szembetűnően nagy károsodását kizárja.¹⁰ Nem akkor, amikor a szerződést módosító vagy szerződést szüntető könnyítést az oly szolgáltatás visszerterhére akarják érvényesíteni, amelyet a bérlo vagy haszonbérlo annakidején már elfogadott, ahol tehát a dologadás a könnyítés kérése előtt huzamosabban és ismételten teljesített volt.¹¹ És

nem is akkor, ha a bérlo a bérleti vagy haszonbérleti jogviszonytól törvényen vagy rendeleten alapuló rendes felmondással is szabadulhat.

5. Az átértékeléssel és a gazdasági lehetetlenüléssel kapcsolatos új jogi kategóriák a bírói gyakorlatba csak belső ellentállás leküzdése után, *szinte elemi erővel, tömegesen és ellenállhatatlanul hatolnak be. Ezzel szemben sok más ugyancsak új jogi fogalom mintegy észrevétlenül vált otthonossá.* Néha ehhez már az is elég, hogy a fogalmat meggyőző erejű irodalmi mű megvilágítsa. Alig jelent meg egy fiatal, sokat ígérő tehetségünknek az *utaló magatartásokról* szóló műve,¹² és az 56. számú jogegységi határozat indokolása máris a ráutaló magatartásokkal operál.¹³

6. Máskor a jogeset sajátos körülményeinek nyomása alatt fogadják be bíróságaink az oly fogalmakat is, amelyek alkalmazhatósága külföldön nagy irodalmi harcok után sem tudott még eldöntésig jutni.

Leonhard panasolja, hogy a szerződéskötés körüli gondosság sem a pandektajogba, sem a BGB. világába sem jutott még el.

A magyar gyakorlat pedig habozás nélkül indul ki ennek egy igen fontos joghatásából. Tudniillik abból, hogyha egyenlő hiba terheli mindkét szerződő felet abban, hogy a kétoldalú szerződés létre nem jöhetett, az ebből fakadt vagyoni hátrányok kiegyenlítésére nem a *kártérítés*, hanem csupán az *alaptalan gazdagodás szabályai az irányadók.*¹⁴

7. Az MMT. 1000. §-a a *fiduciárius jogügyletek fogalmát* a magyar jogban is ismertté vagy legalább tudatossá tette.

Azonban ez a szakasz mégis inkább a kötelmi jogügyletre gondol. Arról már elhelyezésénél fogva sem intézkedhetik, miként viszonylik a fiduciárius ügylet az *abszolút vagyoni jogok törvényes tartalmáról* szóló és *jus publicumot* alkotó szabályaihoz. Így a gyakorlat az MMT.-ben nem talált útmutatást arra, vajjon *szólhatunk-e fiduciárius tulajdonról is*, vajjon a jelzálogjog korlátjait elkerülendő a pénzkölcsön biztosítása történhet-e a kölcsön visszafizetésének a felbontó feltételéhez fűzött, fiduciárius tulajdonátruházással is, vajjon az ily fiduciárius tulajdonos szerzett-e egyáltalán valamely érvényes dologi jogot, avagy pedig ez a *jogszerzés* a Jt. 24. §-ába foglalt *antichresis tilalomba* ütközik-e, és az erre irányuló átruházási szerződés, valamint ennek telekkönyvi keresztülvitele is egészben véve semmis?

És ha ez túlságosan szigorúnak mutatkoznék, vajjon a fiduciárius tulajdonos tartalmilag legalább is oly joghoz jutott-e, amely a jelzálogos hitelezőével azonos? Vajjon tehát az átruházás az ő javára ugyan nem eredményezhette az ingatlannak az átruházó személyes tartozásaiért történt *végrehajtás alá vonásának a megszűnését, de legalább is azt, hogy a fiduciárius tulajdonos telekkönyvi tulajdona az ő kölcsönkövetelését a jelzálogjoghoz hasonló telekkönyvi rangsorral biztosítja?*

A gyakorlatban ezek a kérdések csak most kezdenek kibontakozni. Már az eddigi határozatokból is kiviláglik annyi, hogy bíróságaink az új problémát tudatosan akarják és fogják megoldani.¹⁵

8. Az *okozatosság megszakítása* fölötti irodalmi viták még folynak. A magyar gyakorlat ennek dacára is úgy a *kártérítés*, mint a *káronszerzés* bírói eldöntését felvető jogvitákban állást foglalt abban, hogy mely tényeket tekint még olyanoknak, amelyek a jogilag is figyelembe veendő okozatossági kapcsolaton belül esnek.

Irányadónak veszi egyfelől a tényállás szembetűnően *lezárt voltát*. Így a káronszerzésnél már figyelmen kívül hagyta azt a hasznót, amelyhez a *kártérítésre* jogosult bérbeadó abból kifolyólag jutott, hogy a bérlo által megrongált bérleményt egy évvel a bérleti jogviszony megszűnése után oly előnyösen adta el, mintha a bérlemény sértetlen lett volna.¹⁶

Másfelől Kúria a *kártérítésre* kötelezett tárgyi felelősségét megtagadta ott, ahol ellopott veszélyes üzemanyagnak nem is az ellopás idejében, de egy héttel később más helyen, könnyelműen és gondatlanul történt meggyújtásából fakadt kárról volt szó.¹⁷

¹² Fürst László: *Utaló magatartások.*

¹³ Perjogi Dt. 18. kötet, 110. oldal.

¹⁴ K. 1504/1932. sz. a. V. ö. Leonhard: *Allgemeines Schuldrecht. I. k. 544. oldal.*

¹⁵ Thur: *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts II. k., 198. oldalon* a leg-határozottabban amellett állást, hogy ilyenkor is a telekkönyvi tulajdon összes joghatásait alkalmazzuk. Ez megfelelőnek látszik. V. ö. K. 2160/1933., 1791/1933. sz. döntéseit.

¹⁶ K. 1589/1930. sz. V. ö. K. 6886/1929. sz.

¹⁷ K. 1419/1932. sz., *dinamitpatronokról* volt szó, amelyeket köfajtéshez használtak.

⁸ Az elmaradó teljesítés kimentethetősége a gazdasági lehetetlenülés alap-és vezéreszméje.

⁹ Különösen K. 1332/1932., JH. VII. 485. szám.

¹⁰ K. 989/1931., 149/1933., 1581/1933., JH. VII. évfolyam, 1020. sz. 1332/1932., 5127/1932., 4179/1933., 176/1933.

¹¹ U. o. 1021., K. 5727/1932.

9. *A tulajdon reflex hatásairól* gyakorlatunk azt tartja, hogy ezek elmaradása a változatlan állapot fenntartására kötelmi vagy dologi joggal nem rendelkező szomszéd javára kártérítési igényt nem fakaszt. Akkor sem, ha az előbbi állapot helyreállítása valamely közigazgatási jogi szabály megszegésével történt. És tekintet nélkül arra is, vajjon ez a közigazgatási sérelem később helyreállított-e vagy sem.

Gyakorlatunk e körül döntőnek kizárólag azt veszi, vajjon az előbbi állapot megváltoztatása a szomszédnak jogilag védett érdekét sértette-e. Éspedig természetesen annak *magánjogi* is védett érdekét. Nem tekint azonban ily magánjogi védelemnek a pusztán közigazgatási tilalmat.¹⁸

A szemléletet folytathatnám. *De talán az eddigiekből is világos annyi, hogy a magyar bírói gyakorlat a BGB. és az MMT. fekeivel szemben is akarja és tudja az újabb vagyoni jogi fogalmakat az életbe átvinni. Azonban csak azokat és csak annyira, amennyire valóban szükségese.*

Dr. Almási Antal.

A korlátolt felelősségű társaság semmissége.

A kft. semmisségéről a törvény (1930: V. tc.) nem tartalmaz részletes szabályokat, csak azt mondja meg, hogy a társaságnak bejegyzése után többé nem lehet a társasági szerződés *a'aki* kellékeinek hiányára hivatkozni, továbbá, hogy ez időpont után a társasági szerződés megkötésénél közbjött *akarathi nyok* alapján sem lehet többé a társaság érvényességét kétségbevonni. (15.)

A kft. anyajoga, a német törvény 75. §-ában felsoroltan meghatározza a semmisségi kereset eseteit, amidőn azt mondja, hogy minden társasági tag, minden ügyvezető és ha van felügyelőbizottság, minden felügyelő perrel érvényesítheti a társaság semmisségét olyankor, amidőn a szerződés a társaság cégéről, vagy székhelyéről, a vállalat tárgyról, a törzstőkének, vagy az egyes tagok törzsbetéteinek nagyságáról nem rendelkezik, vagy e rendelkezések valamelyike semmis.

A német kereskedelmi törvény 272. és 273. §-ai, amelyeknek megfelelő alkalmazását az előbb idézett szakasz rendeli, a peres eljárásról, az ítéletnek anyagi jogerejéről s a perrel fellépők kártérítési kötelezettségéről intézkednek.

A törvény 76. §-a azután kimondja még azt, hogy a cégről, a székhelyről s a vállalat tárgyról szóló rendelkezések hiányai a tagok egyhangú határozatával orvosolhatók, 77. §-a pedig a cégjegyzékbe már bevezetett semmisségnek a következtetéseiről rendelkezik.

Abból, hogy a magyar törvény szűkebb szavú, mint a német, nem következik, hogy ily semmisségi kereset nem indítható. A társasági szerződés semmissége szükségessé teheti a keresetet. A rt. nál is helye van ily keresetnek, bár a K. T. sem intézkedik róla. «Az általános jogszabályokból folyik — mondja a kir. Kúria (1928. okt. 5. 3967/1928. Hj. T. X. 66.) —, hogy a rt. bejegyzése nem pótolja a K. T. 149. §-ában előírt egyéb feltételek hiányát s ennél fogva a törvény ellenére megalakult és bejegyzett rt. léte (érvényessége) a törvényben előírt anyagi okok alapján pótolhatatlan hiányok miatt a körülmények szerint megítélendő időn belül megtámadható».

Mindezekben csupán a már bejegyzett társaság semmisségéről van szó. A kft. ugyanis bejegyzésével jön létre. (13.) A bejegyzés megtörténte előtt csak a bejegyzésre alkalmas és a szerződőket kötelező társasági szerződés létrejötte lehet kérdéses. A létrejöttnek látszó szerződésnek a semmisségére pedig a magánjognak közönséges szabályai irányadók.

A társasági szerződés bejegyzésre alkalmas, ha a törvényben előírt formában jön létre s mindenről tartalmaz éspedig a törvénynek megfelelő intézkedést, amiről a törvény szerint intézkedni kell és nem tartalmaz semmi olyat, ami törvénybe ütközik. A társaságnak lekötéséhez szükséges az is, hogy a társak jogérvényes hozzájárulásával, aláírásával mindarról szóljon, amiről a társak, mint a szerződésnek tartalmáról, a társaságra vonatkozóan rendelkezni kívántak. Ezek nélkül a szerződés nem jön érvényesen létre. Semmisnek pedig különösen az olyan szerződés minősül, amely külső

alakja s tartalma szerint látszólag érvényes, de amelynek érvényes létrejöttét valamely hibája mégis megakadályozza. Ilyen hibák különösen a formahiba, az akarathányok, a törvénybe ütköző vállalati tárgy.

A társaság alakulásának ebben a szakában, amidőn a szerződés külsőleg létrejöttnek mutatkozik, de a bejegyzés még nem történt meg, a semmisség érvényesítésére irányadó még az az általános szabály, hogy az ügylet semmisségét bárki külön kereset nélkül, csupán a semmisségre hivatkozással, kifogás alakjában érvényesítheti. Így a szerződő tag törzsbetéteinek szolgáltatását, amely a bejegyzést megelőzi, sőt a bejegyzésnek feltétele (8.), a semmisségre hivatkozással megtagadhatja. Ez a lehetőség nem állja azonban útját annak, hogy a szerződő tag keresettel támadja meg a szerződést semmissége alapján, hogy különösen ily perrel érvényesítse azokat az akarathányokat, amelyekre a bejegyzés után már nem hivatkozhatik.

A bejegyzési eljárásban különben a cégbíróságnak is kötelessége ellenőrizni a szerződés érvényességét, elsősorban a formát, elvileg a szerződési akaratot is, amennyire ez lehetséges, s mindenestre a tartalom törvényességét. Ellenőrizni köteles, hogy a társuló felek felvették-e a szerződésbe a törvényt megkívánta rendelkezéseket, hogy nem vettek-e fel olyat, ami törvénybe ütközik s hogy a szerződésbe felvehető, de nem köteles rendelkezések megfelelnek-e a törvénynek. A törvénynek kötelező szabályait, amelyektől eltérésnek helye nincs, megismételni nem kell a szerződésben, de tőlük eltérni sem szabad. A cégbíróság mindaddig megtagadja a bejegyzést, amíg a törvénnyel ellenkező rendelkezések nem töröltetnek s a hiányok nem pótoltnak. Ez a kiegészítés és pótlás csak a tagok egyhangú határozataival történhetik, mert a társaság létrejötte előtt többségi határozatnak még nem lehet helye.

A társaság bejegyzése után is lehet semmis. A bejegyzés után azonban nemcsak a szerződés mutatkozik létrejöttnek, hanem maga az az egyesület is, amelyet a szerződés létesít, s amely, mint kereskedelmi társaság (1.), cége alatt jogokat szerezhet, kötelezettségeket vállalhat, ingatlan javakra tulajdoni s egyéb jogokat szerezhet, felperesi s alperesi minőségben perben állhat (K. T. 63.). Ennek kettős a következtetése. Az egyik a törvénynek mindjárt bevezetésül említett intézkedése, amely bizonyos semmisségi okok érvényesítését kizárja, abból indulva ki, hogy nagyobb érdek a már életre kelt társaság fenntartása, mint ama egyéni érdekek védelme, amelyek a semmisség érvényesíthetőségét javalhatnák. Ebből folyik az is, hogy bizonyos semmisséget okozó hiányok pótlását is meg kell engedni. Másik következtetése pedig az, hogy a semmisséget nem lehet többé kifogással (incidentáliter) s nem is mindenkinek érvényesíteni, hanem csak a tagoknak, ügyvezetőknek, felügyelőknek «a körülmények szerint megítélendő időn belül» külön (semmisségi) keresettel. Ezeket, az előzők szerint, a törvény nem rendeli ugyan kifejezetten, de következnek a társasági szerződéssel létrejött kereskedelmi társaság természetéből és gazdasági jelentőségéből és a semmisség érvényesítésének ismertetett korlátozásából.

Ez a korlátozás abban áll, hogy két fontos semmisségi okot kizár a törvény: a formának és az akaratnak hiányait.

A formahányagnak, mint semmisségi oknak, a kizárása feltétlenül helyes, mert indokolatlan volna a már életre kelt társaságot alaki okokból megszüntetni. A MMT. 961. §-a is azt az elvet tartalmazza, hogy a «meg nem felelő alakban kötött szerződés, hacsak a törvény mást nem rendel, érvényessé válik az elfogadott teljesítés által s amennyiben a telekkönyvi bejegyzés is szükséges, a telekkönyvi bejegyzéssel megerősített teljesítés által.» A teljesítés elfogadásánál is jelentősebb és harmadik személyekre is kiható jogi tény a jogi személy életre keltése. A német jogban, amelynek ismertetett szakaszai a formahány jelentőségéről a bejegyzés után nem szólnak, vitás kérdés, hogy a bejegyzés után a hiánynak semmisség-e a következtetése. A német birodalmi törvénytörvény a semmisség mellett döntött, az elmélet inkább az ellenkező, azon az állásponton van, amelyet a magyar törvény kifejezetten elfogad. (Hachenburg, § 2. A. 13. Feine. 210.) Az elmondottak irányadók a meghatalmazások formai hiányaira is.

Az akarathányokból eredő semmisség kizárásánál a törvény a részvényjogban is megnyilvánult felfogást követi, amely azon alapszik, hogy az oly társasági nyilatkozatoknál, amelyek a köz bizalmára számítanak, fontosabb, hogy ez a bizalom biztosításuk, mint az egyes hiányos akarattal nyilatkozó személy érdeke.

¹⁸ K. 4337/1932. sz.

Nem akarathány, természetesen, ha a tag egyáltalában nem nyilatkozott, ha egyáltalában nem adott meghatalmazást.

Semmis ellenben a bejegyzés után is a kft. akkor, ha más oly lényeges hiányai vannak a szerződésnek, amelyek megfelelő időben sem pótolhatók.

A szerződés szükséges tartalmát a törvény 3. §-a állapítja meg. Ez a kötelezően előírt tartalom:

1. *A cég*, amely nélkül a kft. meg nem alakulhat. Alig is képzelhető el, hogy cég nélkül bejegyeztessék, inkább csak hibás, hiányos lehet a cég. A hiba kijavítható, a hiány pótolható.

2. *A székhely* is, ha hiányoznék, vagy törvénybe ütköző (nem belföldi) volna, pótolható.

3. *A vállalat tárgya* is pótolható, ha valamiképpen kimaradt volna. Ha a vállalat tárgya meg nem engedett, törvénybe ütköző, pótlásnak sem lehet helye, a társaság ilyenkor feltétlenül semmis és csak új alakulással jöhet létre.

4. *A tagok* nevének, polgári állásának, foglalkozásának, lakásának felsorolásában előforduló hibák és hiányok kijavíthatók és pótolhatók. De ha a társaságnak kezdettől fogva nincs legalább két tagja, a társaság semmis, mert létrejöttéhez, a szerződés megkötéséhez legalább két személy szükséges. (16.) Ha álszerződő (Strohmann) közbenjöttével jön létre a szerződés s az álszerződő részvétele azt a célt szolgálja, hogy *egy* személy egyedül alakíthassa meg a társaságot, az eljárás a törvény kijátszására irányul s ezért meg nem engedhető. Az ily társaság is semmis. (Tévesen ellenk. Jogt. Közl. 1932. 177.) Különben az álszerződő (Strohmann) részvétele, ha csak valamely személy eltakarására szolgáló megbízott, nem érinti a szerződés érvényét.

5. *A törzstőke nagyságát* mindenestre meg kell határozni s meghatározott törzstőke nélkül a kft. semmis. De a hiányzó, vagy a törvénytől (17.) eltérő törzstőke pótolható, a 10,000 P-nél kisebb törzstőke felemelhető.

6. *A tagok törzsbetétek*, amelyeknek összege «együttvéve a törzstőke összegét adja», a meghatározása is semmisség terhével szükséges, de pótolható.

7. *A szavazójog* terjedelméről és gyakorlásáról a törvény tartalmaz szabályokat, amelyek részben kényszerítő, részben szerződéspótlók. Kényszerítő az a szabály, hogy legalább *egy* szavazat minden tagot megillet. (50.) Kényszerítő a szavazási tilalmak és a taggyűlési meghatalmazottak írásos meghatalmazására vonatkozó szabály. Dispozitív szabályok e körben, hogy a törzsbetétek minden száz pengő után egy szavazatra jogosítanak s hogy a taggyűlés határozatait a törzsbetétek nagysága szerint számítandó egyszerű szótöbbséggel hozza. (38.) Ezek a szabályok pótolják a szerződésnek hiányát, ha a szavazójog terjedelméről és gyakorlásának módjáról nem rendelkeznek s ez a hiány ezért semmisségre nem vezethet. A pótlás, amely egyszerű utalásban is állhat, mindenestre megengedhető.

8. *A taggyűlés határozatképességéről* a törvény (45.) csak azt a kényszerítő szabályt tartalmazza, hogy a határozathozatalhoz valamennyi tagnak jelenléte szükséges, ha a taggyűlés összehívása nem volt szabályos, vagy ha a tárgyat nem tűzték «a tagoknak értesítése mellett legalább három nappal a taggyűlés előtt a taggyűlés napirendjére». A határozatképességet ekképpen a szerződésben szükségképpen szabályozni kell, hiánya semmisségi ok, de pótolható.

9. *A szavazategyenlőség* esetére megkívánt rendelkezés is pótolható.

Nem semmisségi ok, ha a szerződésbe a törvénynek kényszerítő rendelkezésével ellenkező szabályt vettek fel. Az ilyen törvényellenes szabály egyszerűen figyelmen kívül marad, pro non scripto habetur s a törvény szabálya irányadó. Így pl. ha az alapítóknak jutalmat vagy egyéb juttatást kikötöttek (19.), ha a tagoknak kamatot biztosítottak (32.), a törzsbetét visszatérítését kötelezték (31.), ha a saját üzletrészek megszerzését, zálogbavételét megengedték (35.), a tagok taggyűlésösszehívási (44.), vagy kárérvényesítési (49.) jogát korlátozták.

Nem semmisségi ok az sem, ha valamely alapján megengedett kikötés módjában tér el a törvény kötelező szabályától, így pl. ha a pótbefizetés kikötésénél elmaradt a legmagasabb összeg meghatározása (29.). Ily esetben a kikötés egészében érvénytelen és szóba jöhet az is, hogy a kikötés meghiusulása nem oly fontos ok-e, amelynek alapján a társaság feloszlása kérhető. (83. 1. bek.) A pótlás természetesen eszközölhető.

Ha nem köteles tartalom hiányzik, hanem a felek elmulasztották a szerződésbe felvételét oly intézkedésnek, amelynek felvételében előzően megállapodtak, ez nem szolgálhat okul a szerződés megtámadására, mert az ily támadás tévedésre alapított volna, amit a törvény kizár. A megtámadó tag csak arra hivatkozhatna ugyanis, hogy oly szerződést írt alá, amelyet így nem akart, hanem csak a hiányzó tartalommal, pl. a pótbefizetés kikötésével. De itt is szóba jöhet a társaság feloszlásának kérése fontos okból (83. 1. bek.) és ez esetben is lehető a pótlás.

A pótlások csak a tagoknak egyhangú határozatával történhetnek; nem elég a társasági szerződés megváltoztatásához a törvényben vagy a szerződésben előírt többség. A szerződésnek megváltoztatásához egyhangúság ugyanis a törvény szerint csak akkor kell feltétlenül, ha a határozat a tagoknak szerződési kötelezettségeit terhesebbé teszi, ha új kötelezettségeket állapít meg, ha különjogokat csorbít. Még a vállalat tárgyának a megváltoztatásához is megelégedhetik a szerződés egyszerű vagy minősített többséggel, a törvényben előírt egyhangúság és más változtatásoknál is megelégedhetik egyszerű vagy más minősített többséggel a beadott szavazatok szerint számítandó háromnegyed többség helyett. De ezek a többségi szabályok csak arra az esetre szólnak, ha a szerződés már érvényesen létrejött és nem alkalmazhatók az első megállapodásra, amivel egyjelentőségű az eredetileg hiányos szerződés pótlása.

Kétségtelen, hogy az orvosolható semmisségeknek ez a rendszere ellentmond a semmisség általános tanainak s indokul szolgálhatna arra, hogy a társasági szerződéseknek ez a semmissége más elnevezést kapjon. De az elnevezés nemcsak megszokott ebben a kapcsolatban is, hanem az is közismert, hogy a semmisségnek a jogban többféle, vagy legalább többszínű a jelentősége s nincs miért megütközni azon, hogy a társasági jogban is egyebet jelent, mint a forgalmi ügyletek körében. Elég a házassági jogra utalni s arra, hogy a semmisségnek nincs és nem is igen lehet általános fogalommeghatározása. (V. ö. Lów Lóránt: Viszonylagos semmisség. 23.) A társaság semmissége következményeiben is eltérő, amint arról még lesz szó.

Az orvoslásnak természetesen meg kell előzni a semmisség kimondását.

A semmisség érvényesítése a cégbejegyzés után is történhetik hivatalból a cégbíróság felügyeleti eljárásában a 68,300/1914. I. M. sz. rendelet 32. §-ának megfelelően. A megszabott határidőn vagy határidőkön belül a társaságnak eleget kell tenni a felhívásnak és a törvényellenességet megszüntetni, ellenkező esetben a cégbíróság a bejegyzést hivatalból törli, amely törlés éppen semmisség esetében a cég törlését jelenti. A határidő vagy határidők módját és időt adnak arra, hogy a társaság a hiányt pótolhassa.

Ez az eljárás nemcsak az ismertetett semmisségi esetekben alkalmazható, hanem akkor is, ha kényszerítő rendelkezéssel szemben áll szerződési törvényellenes szabály, amely esetben csupán ezt a szabályt fogja hivatalból törölni a cégbíróság és ugyanígy, ha az alapján megengedett kikötés módja tér el a törvénytől, amikor csak a kikötést törli.

A peres semmisségi eljárásban ily határidők tűzésének nincs helye, de nincs akadálya annak, hogy a megindult orvoslási eljárás lefolytatására idő engedessék, ha nem is a pernek alakszerű felfüggesztésével. Az orvoslás a pernek folyama alatt is, a semmisség jogerős kimondásáig, megtörténhetik.

A jogosultak részéről a társaság ellen indított semmisségi per a peres eljárás rendes szabályai szerint folyik. Megindítására a törvény záros határidőt nem szab. És amidőn a kir. Kúria arról szól, hogy a részvénytársaság ellen az ily pert «a körülmények szerint megítélendő időn belül» kell megindítani, a gyakorlati szükségből kiindulva csak egész általánosságban szövegezi meg azt a törvényhozói gondolatot, hogy a semmisség örökre semmiféle hiba miatt nem veszélyeztetheti a társaság létét. Erről a részvényjog reformja esetében nyilván a törvény is fog rendelkezni. (V. ö. A részvénytörvény előkészítése. 233.: Simay Gyula véleménye; 237. és 354.) Addig a gyakorlati szükségnek megfelelően a kft. gyakorlatában is meg kell a bíraskodásnak találni az egyes esetekben azt a megfelelő időt, amelyen túl a semmisség nem érvényesülhet.

A semmisség jogerős kimondásával még nem szűnik meg a társaság, hanem csupán a feloszlás állapotába jut és éppen olyan felszámolásnak van helye, mint az érvényesen létrejött feloszló társaságnak. Ez is eltérés, amint már történt ráutalás, a semmis-

ség rendes következményeitől. De a társaság természete megköveteli ezt, mert léte következményeiben túlterjed a kötelmi ügyletekén, amelyeknél csak a kölcsönös teljesítések lehető visszaadása, az ú. n. in integrum restitutio jöhet szóba. A kereskedelmi társaság mint külön személy élt, cselekedett, jogokat szerzett és kötelezettségeket vállalt, amelyeket likvidálni kell, ami felszámolási eljárás nélkül (V. ö. Kúria. 1931. szept. 24. 1942/1930. Hjt. Dt. 24. 121.) nem lehetséges.

Dr. Lőw Tibor.

A magánalkalmazottak fegyelmi joga.

(Jegyzetek a kir. Kúria 56. számú jogegységi döntvényéhez.)

1. A magánjognak azok a kérdései a legnehezebbek és legvitatottabbak, amelyek idegen jogterületekkel érintkeznek. Ezt tapasztaljuk a magánalkalmazottak feletti fegyelmi jog elbírálásánál is. Mert fegyelmi jog alatt sok minden érthető. Általában tárgyi értelemben fegyelmi jogszabályoknak azokat a normákat tekintik, amelyek bizonyos élethivatásban működőknek, a társadalom bizonyos osztályainak stb. magatartását szabályozzák, vagy legalább is befolyásolják azért, hogy az élethivatásuk, foglalkozásuk stb. céljával kitűzött érdekek kellően valósuljanak meg. Ilyen értelemben beszélünk a közalkalmazottak, az ügyvédek, orvosok stb. fegyelmi jogáról. Ebben a tág értelemben a fegyelmi jog nem okvetlenül tételez fel szolgálati viszonyt. (Az ügyvédek magatartását szolgálati kapcsolat nélkül is fegyelmi szabályok befolyásolják.)

A fegyelmi jogot mindig a fegyelmi jog által biztosítani kívánt cél (érdek) képviselője gyakorolja. A biztosítani kívánt célok lehetnek közérdekek (hogy a közalkalmazott, ügyvéd, orvos stb. kötelességét kellően teljesítse), de lehetnek olyanok is, amelyek csak a magángazdaságot, vagy az egyéni érdeket érintik. Mint minden jognak, úgy a fegyelmi jognak is, végső forrása az államhatalom; de míg ott, ahol a közérdeket érintő magatartások befolyásáról van szó, az állam a fegyelmi jog szabályozása és gyakorlásának mikéntjébe erőteljesebben belefoly, — addig a magánérdekek szférájában megelégszik olyan szabályok létesítésével, amelyek azt biztosítják, hogy a fegyelmi jog gyakorlásánál visszaélés ne történjék. Ebben a szűkebb értelemben kell tekintenünk azt a jogot, ami a magán-szolgálatban levő alkalmazottakkal szemben a munkaadót megilleti. Azok a kardinális alkatelemek, amelyek a fegyelmi jog lényegét képezik, — itt is fellelhetők. Mert a munkaadó fegyelmi joga azt célozza, hogy a vele szolgálati viszonyban álló, tehát neki alárendelt munkavállalónak magatartását a vállalt szolgálati célok megvalósítása érdekében befolyásolja és irányítsa.

Már fentebb reámutattam arra, hogy a fegyelmi jog nem tételez fel okvetlenül szolgálati viszonyt, — de a szolgálati viszonynak mindig velejárója a munkaadó fegyelmi joga. Éppen ez az egyik főkülönbség, ami a szolgálati viszonyt a vállalkozási szerződéstől és a megbízástól megkülönbözteti. Ismeretes, hogy az általános doktrina szerint a vállalkozási szerződés tárgya meghatározott mű előállítás (Mtj. 1580.), — a megbízásnak pedig az, hogy a megbízott az ügyet a megbízó akaratahoz képest és érdekének megfelelően lássa el (Mtj. 1616. §), — ezzel szemben a szolg. jogviszony lényege: az alkalmazott munkaerejének rendszerint díjazás ellenében való lekötése.¹ Ez az elméleti megkülönböztetés a gyakorlatban nem kellően elkülönítő és felismerhető eszköz, mert a meghatározott eredmény elérésének kitűzése a szolgálati jogviszonyban is előfordul, és pedig gyakran. A függőségi viszony a külsőleg is felismerhető különbség és az azt szabályozó fegyelmi jog. Ezért szükségesnek is találta a judicatura, hogy a szolgálati jogviszonynak a Mtj.-ben is kifejezésre jutó fogalmát a „függőségi viszony” megkülönböztető ismervével egészítse ki. (L. a fent hivatkozott K. II. 2419/1931. sz. ítéletet.) Munkaeredményt, megbízást lehet létrehozni, illetőleg teljesíteni függőség nélkül is; de aki szolgálatot teljesít, az függő viszonyban van azzal szemben, akinek teljesít s ez a függőségi viszony a fegyelmi jog keretében van szabályozva. A most mondottak egyformán állanak az esetre, ha a szolgálati viszonyt a Mtj. szűkebb

keretében fogjuk fel (»másnak háztartása, gazdasága, üzlete és kereső foglalkozása körében történő» szolgálatok teljesítésében, 1550. §) vagy abban a tágabb körben, ahogy a német Bgb. 611. §-a (Dienste jeder Art), vagy a svájci kötelmi jog 319. §-a meghatározza.

Ha így a fegyelmi jog mélyére tekintünk, eloszlanak azok a kétségek, amelyek a fegyelmi jog lényegét elhomályosították és gyakran a judicaturát is helytelenül irányították; különösen az a felfogás, hogy fegyelmi jogról csak akkor lehet szó, ha az külön írott jog (fegyelmi szabályzat, rendtartás, szerződés) alakjában jelenik meg. Ezzel szemben az az igazság, hogy a munkajog keretében a fegyelmi jognak csak egy feltétele van: a szolgálati jogviszony. Ha szolgálati viszony van, akkor fennáll a fegyelmi jog is, tekintet nélkül arra, hogy külön jogszabály vagy szerződés alapján az adott esetben a fegyelmi jog különösen szabályozva van-e.

2. Az 1933. év judicaturájának egyik kimagasló eseménye a Kúria 56. sz. jogegységi döntvénye. Ez azon határozatok közé tartozik, amelyeknél nem annyira a rendelkező rész, hanem az indokolás a fontos. Nem az eldöntött vitás részletkérdés lényeges, hanem az a körülmény, hogy a döntvény indokolása mélyen bevilágít az írott jogszabályokkal alig rendezett munkajognak abba a fejezetébe, amit fegyelmi jognak neveznek és így a bírói joggyakorlatban megnyilvánuló egyéb döntésekkel kiegészítve módot nyújt arra, hogy a magánalkalmazottak fegyelmi jogával kapcsolatos kérdések tisztáztassanak.

3. Mit foglal magában a fegyelmi jog? Ha abból indulunk ki, hogy a fegyelmi jog a munkavállaló függőségi viszonyának következménye és azt célozza, hogy a munkavállaló magatartását az elvállalt szolgálati célok megvalósítása érdekében befolyásolja, — akkor fel kell ismernünk, hogy a fegyelmi jog nem merül ki annak a szabályozásában, hogy mely feltételek mellett bocsájthatja el rögtöni hatállyal a főnök alkalmazottját. A fegyelmi jog jóval szélesebb terjedelmű, mert magában foglalja mindazt a jogkört, ami a munka vezetéséhez és irányításához kell, — tehát az alkalmazott munkabeosztásához, az áthelyezéshez, a munkaidő megállapításához, az alkalmazott megintéséhez, s a jogszabályokban megállapított esetekben a rögtöni hatállyal történő elbocsátáshoz való jogot.² A fentiek alatt nem értendő az, hogy az említett jogokat a munkaadó korlátlanul gyakorolhatná, mert a munkaadó fenti elvi jogkörét számos tényező korlátozza; eltekintve az esetleges szerződéstől, a munkaadó ezeket a jogait csak a méltányosság és különösen a munkavállaló egészségének s egyéb elismert fontos érdekei figyelembevételével érvényesítheti. (Mtj. 1563—1565. §§.)

Megállapítható tehát, hogy a fegyelmi jog nemcsak a rögtöni hatályú elbocsátás joga, hanem az a szolgálati jogviszony keretében a szolgálat vezetésével kapcsolatos egyéb jogokat is magában foglalja.

4. Mi létesíti a fegyelmi jogot? Az előzőekből kitétni, hogy a fegyelmi jog a szolgálati viszony velejárója; a munkavállaló mindig fegyelmi jog alatt áll, akkor is, ha ebben az irányban semmilyen különös jogszabály vagy szerződés nem intézkedik. Ott, ahol különös jogszabály vagy szerződési intézkedések nincsenek, a fegyelmi jog tartalmát az általános jogszabályok töltik meg.³ Ez a fegyelmi jog az, ami minden alkalmazottra kötelező, ha az illetőre külön jogszabály vagy szerződés nem intézkedik. Vagyis ez a fegyelmi jognak ius generale része, amivel szemben áll az a ius speciale, amit a külön jogszabályokba foglalt fegyelmi szabályok és a szerződési rendelkezések alkotnak. A gyakorlatban érvényesülő fegyelmi jogban főként a ius speciale jellegével bíró szabályok jelentkeznek és ezek nyomulnak előtérbe; ez természetes, mert a nagyobb számú munkavállalót foglalkoztató munkaadóknál a szolgálat nagy jelentősége és különleges természete folytán nem elégséges a ius generalenak tekinthető általános fegyelmi jog, hanem ezeknél vagy külön jogszabályok szabályozzák a fegyelmi jogot (vasutak, hajózási vállalatok, nemzeti bank, bányák stb.) vagy szerződéssel létesítik a fegyelmi jog speciális szabályait.

² A munkaidőt illetően a K. II. 7797/1926. sz. ítélet (Új Dtár 1928. 862.) azt az álláspontot foglalja el, hogy annak meghatározására »a munkaadó a szokásos üzleti órák keretében kétségtelenül jogosult...»

A K. II. 4078/1929. sz. ítélet (Új Dtár 1930. 1044.) a munkaadónak az alkalmazott új beosztásához való jogát a szolgálati viszonyból folyó jognak tekinti. Általában a »munkaadó az alkalmazottak munkakörén az üzleti körülmények indokolta változtatásokat tehet...«, az alkalmazottat képzettségének megfelelő és »kimérendő önértékelésével sérelme nélkül« más munkakörbe oszthatja be... (K. IV. 8403/1928. J. H. III. 129.)

³ A munkaidőre, a beosztásra, a rögtöni hatályú elbocsátásra vonatkozó jogszabályok; az utóbbiak munkajogunkban főként az 1884: XVII. tc. 94. §-ának per analogiam való alkalmazásában élnek.

¹ L. a megbízás és a szolgálati jogviszony éles elhatárolását a bírói gyakorlatban: K. II. 2419/1931. (J. H. VII. 822.), ahol a K. így szól: »Szolgálati szerződés csak akkor jön létre, ha az ügynök a maga munkaerejét egészben vagy részben a munkaadó üzlete körében teljesítendő szolgálatra ellenérték mellett állandóan és a munkaadóval, mint főnökével függőségi viszonyban köti le... Lényeges azonban, hogy az ügynök a maga munkaerejét függési viszonyban kösse le a munkaadó javára, mert e nélkül az ügynök nem mint a munkaadó segédkezésetének tagja, hanem mint önálló kereskedő jár el.«

Az 56. sz. dt. felismerte ezt a fontos megkülönböztetést, vagyis azt, hogy a *szolgálati szabályzat nem létesíti a fegyelmi jogot, hanem «külön» fegyelmi jogot létesít*, s ennek a külön fegyelmi jognak a forrása vagy jogszabály vagy szerződés. A jogszabály ismét kétféle lehet, vagy magát a külön fegyelmi jogot iktatja törvénybe — mint az 1914: XVII. tc.-be foglalt vasúti szolgálati rendtartás, — vagy pedig törvényes felhatalmazást ad — amint a döntvény kifejezi — «szabályrendeleti jellegű» jogszabályok alkotására.⁴ A *ius speciale* jellegét viselő fegyelmi szabályok harmadik csoportja *ex contractu* származik.

A fegyelmi szabályok e három csoportja között az a különbség van, hogy magából a törvényből folyó vagy annak felhatalmazása alapján rendeleti formában megjelenő szabályok az illető munkavállalóra nézve *feltétlenül kötelezőek*, — tehát azok a jogszabálybeli változások is, amelyek a szolgálat alatt keletkeztek, és pedig tekintet nélkül arra, hogy az alkalmazott elfogadta-e vagy sem. Ezzel szemben a külön fegyelmi jog másik csoportja — a szerződésen alapuló — *csak akkor kötelezi az alkalmazottat, ha annak magát alávetette*.⁵

A magánalkalmazottak fegyelmi joga többnyire ilyen szerződésen alapuló «fegyelmi szabályzatokba» van foglalva és ezért különösen figyelemreméltó a fegyelmi szabályzatoknak keletkezése. Nem kötelező a *ius speciale*nek tekinthető külön szabályok létesítése, illetőleg a létesített külön szabályoknak valamennyi alkalmazottra való kiterjesztése. A Kúria egy alkalommal ezt a szabályt így fejezte ki: «*nincs olyan általános érvényű jogszabály, amely a munkaadót arra kötelezné, hogy a törvényeknél és rendeleteknél kedvezőbb szolgálati szabályzatát minden alkalmazottjára egyaránt kiterjessze, és ezúton minden alkalmazottjával szemben a rendes felmondás útján való elbocsájtás jogáról lemondjon. Nincs tehát törvényes akadály annak, hogy a munkaadó a nála érvényben levő szolgálati szabályzatot csak az alkalmazottak bizonyos csoportjára állapítsa meg és ezeket a kedvezményeket külön feltételektől tegye függővé*». (II. 1270/1929. Új Dtár 1930/1047.)

A fegyelmi jognak *ex contractu* származó csoportjára vonatkozóan az 56. sz. dt. azt mondja, hogy az *ily módon keletkezett szolgálati és fegyelmi szabályzatnak «szerződéspótló vagy kiegészítő» jellege van és az «a felek önkéntes alávetésénél, tehát a szerződés erejénél fogva kötelező és nem lehet irányadó, ha az alkalmazott magát alá nem vetette*». Ez a jogelv nagy vonásokban az eddigi *judicaturán* alapult, *ami azonban nem volt egységes*. Már régóta hangoztatott jogelv, hogy a szolgálati szabályzat a szerződés kiegészítő része és így annak változtatása az alkalmazottra csak akkor kötelező, ha annak magát alávetette: «A magántisztviselők szolgálati szerződésének kiegészítő része gyanánt megállapított korábbi nyugdíj-szabályoknak bármely irányú utólagos módosítása csak az érdekelt magántisztviselők hozzájárulásával lehetséges.» (563/1904. dt. 4. f. I. 209.) A bírói gyakorlat a rt. alapszabályainak az alkalmazottak jogaira és kötelességeire vonatkozó rendelkezéseit is a szolgálati szerződés kiegészítő részének tekinti s ezért az alapszabályok szóbanforgó rendelkezésinek módosítása az alkalmazottakra csak hozzájárulásuk esetén kötelező (K. II. 3881/1931. J. H. VI. 298.).⁶ Az utóbbi évek gyakorlatában előfordult, hogy szerződés-változtatásnak tekintendő alapszabálymódosítás érvényességéhez a Kúria nem kívánta a kifejezett alávetést, megelégedett a hallgatással, a tiltakozás mellőzésével. Így a II. 2583/1931. sz. ítélet esetében, amikor a Kúria azt mondta ki, hogy a szolgálati viszony fennállása alatt később életbeléptetett szolgálati szabályzat az életbelépés után is továbbszolgáló alkalmazottal szemben hatályossá vált, *mert az alkalmazott a szabályzat érvényességét a szolgálat folytatásának tényével elismerte*.

A szolgálati szabályzatban megnyilvánuló szerződés érvényes létrejöttéhez más esetben sem kívánta meg a bírói gyakorlat a

kifejezett megállapodást. Így azon tényállás esetében sem, amikor a szabályzatot a rt. közgyűlése elfogadta ugyan, de azt az alkalmazottakkal külön nem közölték. (K. II. 8732/1930. J. H. 772).⁷ Viszont a Kúria a szolgálati szabályzatot a munkavállaló és a munkaadó jogviszonyában akkor is érvényesnek tekintette, amikor a szabályzatot a rt. közgyűlése nem is fogadta el, azonban a rt.-nek a szolgálati szerződés megkötésére jogosult vezetősége és az alkalmazott a szolgálati szerződés megkötésénél egymás között ezt a szabályzatot elfogadták (K. II. 339/1932.).

5. A gyakorlatban a munkavállalók részéről *bizonyos idegenkedés* tapasztalható a külön fegyelmi jog létesítésével (fegyelmi szabályzat alkotásával) szemben, mintha az az alkalmazottra nézve hátrányos lenne. Ezzel szemben a valóság az, hogy a fegyelmi jog *ius generale* szabályaival szemben egy külön fegyelmi jog létesítése többnyire előnyös az alkalmazott számára.⁸ A «külön» fegyelmi jogon belül a szabályok rendszerint két részre oszlanak: a fegyelmi jog *anyagi* szabályaira és az *eljárás* szabályozására, amely utóbbin keresztül az anyagi fegyelmi jog érvényesül. A fegyelmi jog anyagi szabályai túlnyomó részben azokat a tényállásokat határozzák meg, amikor az alkalmazott rögtöni hatállyal elbocsájtható, vagyis amikor a szolgálati szerződés előzetes felmondás nélkül megszüntethető. Ezek a szabályok a munkaadó megkötését tartalmazzák, mert azt jelentik, hogy míg külön fegyelmi jog nélkül a munkaadó a szolgálati viszonyt az általános fegyelmi jog szabályai szerint felbonthatja, addig fegyelmi szabályzat létezése esetén a munkaadó kötve van azokhoz a szabatos meghatározásokhoz, amelyeket a szabályzat tartalmaz, és pedig azzal a jelentőséggel, hogy a rögtöni hatályú elbocsájtás csak az ott meghatározott esetekben lehetséges, és pedig akkor sem a munkaadó egyoldalú megítélése szerint, hanem csak az esetben, ha a szabályzatban meghatározott fegyelmi szerv (fegyelmi bíróság) a szabatosan körülírt eljárás során hozott határozatával az alkalmazottat állásvesztésre ítélte. Tehát úgy a külön létesített anyagi fegyelmi jog, mint annak eljárási része, az alkalmazott jogainak körülbástyázására szolgál. A fegyelmi jog ezen jelentőségét hozza felszínre az 56. sz. dt., amikor arra mutat rá, hogy «a fegyelmi jog célja az, hogy az alkalmazottat csak a fegyelmi jogszabályokban meghatározott anyagi okokból és csak az illetékes fegyelmi szerv által lefolytatott szabályszerű eljárás alapján lehessen a szolgálatból rögtöni hatállyal elbocsájtani». Figyelemreméltó a dt. indoklásában az *anyagi igazság érvényrejuttatására vonatkozó törekvés hangsúlyozása*, ami odavezet, hogy a döntvény szerint a fegyelmi eljárás céljához tartozik az is, hogy «a tényállás kellő kiderítésben részesüljön».

6. *Mi a fegyelmi bíróság jogi természete?* A kérdés nem elméleti. Megoldásához az a következmény fűződik, hogy a fegyelmi bíróság ítélete, illetve a fegyelmi szerv által eldöntött kérdés mennyiben képezheti a polgári ítélezés tárgyát. A felvetett kérdés jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a konkrét jogegységi határozat s a fegyelmi bíróság jogi természetének megítélésén alapszik.

Előre kell bocsájtani, hogy a bírói gyakorlatban kialakult jogszabály, hogy a fegyelmi bíróság ítéletét a polgári bíróság csak annyiban vizsgálhatja felül, hogy vajjon az illetékes fegyelmi szerv járt-e el, határozatát az eljárási szabályok lényeges sérelme nélkül hozta-e és vajjon a fegyelmi határozatban az alkalmazott terhére megállapított tények olyanok-e, amelyek miatt a fegyelmi szabályok értelmében az elbocsájtás büntetését ki lehet-e szabni.

Az 56. sz. dt. úgy igyekszik a kérdést megoldani, hogy a fegyelmi bíraskodást *quasi választott bíraskodásnak* tekinti. Egy helyen azt mondja, hogy a fegyelmi bíraskodásnak olyan hatálya van, mintha az alkalmazott «választott bíróság döntésének vetette volna alá magát». Más helyen arra utal, hogy «a fegyelmi jog mintegy külön választottbírói hatáskört állapít meg».

Ezt a megoldást nem tartom célravezetőnek. Ha a fegyelmi bíróság választottbírói bíróság, akkor a fegyelmi szerv határozatának felülvizsgálását a Pp. 784. §-a keretében kellene megengedni;

⁴ Ilyen a vasúti szolg. rendtartás 56. §-a a vasutak által, az ideiglenes hajózási szabályok 106. és 111. §-a a hajózási vállalatok, az 1914: V. tc. 43. cikke a Magyar Nemzeti Bank, a bányatörvény 200. §-a a bányavállalatok által alkotandó szolg. és fegy. szabályzatok tekintetében.

⁵ A későbbiekben reámutatok arra, hogy ez a szabály a *judicaturában* nem mindig következetesen érvényesül.

⁶ A konkrét esetben az alkalmazott az alapszabálymódosítás után tiltakozás nélkül tovább szolgált, de ebből a Kúria joglemondásra nem következtet, mert: «Egymagában azonban abból, hogy a felperes az alapszabályok megváltoztatása ellen annak idején fel nem szólalt és az új alapszabályok életbelépése után még huzamosabb időn át megmaradt az alperes szolgálatában, nem következik, hogy a felperes a szolg. szerződésben biztosított jogainak megszüntetéséhez vagy korlátozásához hozzájárult. A jogról való lemondásnak ugyanis kifejezettnek kell lennie...»

⁷ «... mert nem vitás, hogy a kérdéses közgyűlési határozat a nyugdíj-szabályzattal együtt a K. T. 180. §-ának megfelelően az illetékes cégbírói bírósághoz bemutatott és az sem megtámadás, sem hivatalból megsemmisítés tárgya nem volt, így a határozat és nyugdíjszabályzat olyan általános nyilvánosságát nyert, amely az alkalmazottakkal szemben is hatályos és amelyre az érdekelt alkalmazottak jogszerűen hivatkozhatnak is.» *Ellenkező döntés*, midőn a főkapitán jövévagyta ugyan a szabályzatot, de azt a tisztikarral nem közölték. (5270/1905. Dt. 4. f. II. 192.)

⁸ Kifejezésre jut a már idézett K. II. 1970/1929. sz. ítéletben. (Új Dtár 1930. 1047.)

ámde e §-ban foglalt szabályok cogens természetűek oly értelemben, hogy a fél azokról előre nem mondhat le.⁹ Ezzel szemben — mint fentebb láttuk — a fegyelmi bíróság határozatának a polgári bíróság által történő felülvizsgálhatási köre más vonatkozású, mint amily irányban a Pp. 784. §-a a választottbíróság ítéletének a rendes bíróság előtti megtámadását lehetővé teszi. De más ellentét is van. Ismeretes, hogy a választottbíráskodási jogban szabály, hogy maga az érdekelt fél választottbíró nem lehet.¹⁰ Ezzel szemben a bírói gyakorlat a fegyelmi bíráskodás szervezetét teljesen a felek szerződési szabadságának tartja fenn és érvényesnek mondta ki azt a fegyelmi döntést, amit maga a munkaadó vállalat igazgatósága határozott el.¹¹

A fegyelmi bíróság autonóm hatáskörében lényegében tényt állapít meg, és pedig azt, hogy az alkalmazott magatartása a fegyelmi szabályzatban meghatározott fegyelmi vétség fogalmát betölti-e. Hangsúlyozandó tehát, hogy a fegyelmi szerv lényegében tényt állapít meg. Az elbocsátást a munkaadó gyakorolja. Az alkalmazott magánjogi igényei felett ugyancsak nem a fegyelmi szerv dönt (a felmondási időre járó fizetés, a végkielégítés, a nyugdíj tekintetében); ezek az igények a polgári bíróság hatáskörébe tartoznak, amely bíróság a magánjogi igények elbírálásával kapcsolatban vizsgálja, hogy vajjon a magánjogi igények elvesztését maga után vonó elbocsátás a fegyelmi jog szabályainak megfelelően történt-e.

Mindezek figyelembevételével arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a fegyelmi bíróság nem választottbíróság, hanem itt azzal az esettel találkozunk, hogy a munkaadó a fegyelmi jog generális szabályai szerint őt megillető jogokat egészben vagy részben nem maga, hanem külön e célra létesített fegyelmi szerv útján gyakorolja és az alkalmazott eleve kijelenti, hogy a fegyelmi szerv által eljárásjogilag (formailag) szabályszerűen megállapított tényállást elfogadja; s a jogszabályok az alkalmazott e jognyilatkozatához azt a joghatályt fűzik, hogy az ily módon megállapított tényállás a magánjogi igények elbírálásánál a polgári bíróságra feltétlenül kötelező.

Azt mondhatni, hogy ez nem eléggé elhatároló meghatározás, mert a polgári és a választottbíró is ugyancsak tényeket állapít meg. De míg a polgári és a választottbíró a ténymegállapítás azért történik, hogy tulajdonképpeni feladatukat, a felek magánjogi igényeit elbírálhassák, — addig a fegyelmi szerv azért állapít meg tényt, hogy kimondhassa, hogy a fegyelmi joghoz tartozó valamilyen rendelkezésre (pénzbírság, megintés, elbocsátás stb.) a munkaadó jogosult-e.¹²

Figyelembe kell venni még azt a szempontot is, hogy a munkaadó és munkavállaló közti jogviták eldöntésére választottbíróság is köthető ki, amikor tehát a fegyelmi bíráskodás és a választottbíróság egymás mellett is megáll.

7. Az 56. jogegységi dt. közvetlen tárgyát a fegyelmi jog ama kérdésének eldöntése képezte, hogyha a szerződéspótló szolgálati szabályzat szerint az alkalmazottat a szolgálatból csak fegyelmi eljárás rendjén hozott határozattal lehet elbocsátani s ennek ellenére az elbocsátást fegyelmi eljárás nem előzte meg (a munkaadó a generális fegyelmi jog szerint gyakorolta az elbocsátás jogát), vagy a fegyelmi határozatot szabálytalanul hozták, jogszerűnek tekint-

⁹ «410. §-ból következik, hogy az érvénytelenségi keresetről való lemondás az ítélet kézbesítése előtt nem hatályos.» Kovács Marcell Polg. perr. magy. 1438. oldal.

¹⁰ Pp. 774. § «... a fél maga azonban ipso jure ki van zárva a saját ügyében való bíráskodásból; és — mint a jóerkölcsökbe ütköző — semmis az a szerződés, mely a döntést kizárólag az egyik félként szereplő jogi személy törvényes képviselőjére bizza.» L. Kovács Marcell Polg. perr. magy. 1421. old.

¹¹ «Az a kérdés azonban, hogy a fegy. szab. miként rendezi részleteiben az eljárás módját és hogy mily szervet ruház fel véleményezési joggal, vagy hogy az eljárás eredménye felett végző döntési jogot mily szervre bizza, mindenkor a feleknek az ipartörv. 88. §-ában is kiemelt szabad egyezkedésének a tárgya és így a fegy. szabályzatnak, valamint az ennek alapján hozott fegyelmi határozatnak hatályossága nem támadható meg azon a címen, hogy a hivatalnoki fegy. bizottság csupán véleményes javaslat tételére hivatott; míg a határozat hozatalának joga a munkaadó vállalat igazgatósága számára van fenntartva, mely a fegyelmi bizottság javaslatához kötvé nincs. (K. II. 1305/1929. J. H. IV. 293.)

¹² L. Kovács Marcell Polg. perr. magy. 1405 old. «A szolgálati viszony rendezése végett megalkotott pénzügyi szolgálati és fegyelmi szabályzatnak történt alávétés folytán alakult fegyelmi szervezet nem választott bíróság, mert a szolgálati fegyelmi jog, melynek megsértésével az alkalmazott büntető természetű felelősség (pénzbírság stb.) visszahatásoknak teszi ki magát, a választottbírói joghatóság tárgykörén kívül esik.» L. a judicaturában a K. II. 5192/1921. sz. ítéletében: «Semmi kapcsolatba nem hozható emez alávétés (a szolgálati szabályzatnak történt alávétés) érvényességének kérdése a Pp. tizenhetedik címének a választottbíráskodásról szóló rendelkezésével. Az eme törvény szerinti választottbírói eljárásnak ugyanaz a polgári jogi vitás kérdések a tárgyai, míg a fegy. jog, amelynek megsértésével az alkalmazott büntető természetű felelősség, pénzbírság stb. visszahatásoknak teszi ki magát, a tartalmánál és jellegénél fogva kívül esik a kérdéses választottbírói joghatóságnak tárgykörén.»

hető-e ilyenkor az elbocsátás, vagyis a munkaadó bizonyíthatja-e a polgári per folyamán, hogy az elbocsátáshoz törvényes oka volt. A kérdés lényegében tehát az, hogy ahol ius speciale-t képező fegyelmi jog kötelező, a munkaadó helyezkedhet-e a generális jog alapjára? A megoldás csak nemleges lehetett. Vannak azonban kivételek. Ott, ahol a külön fegyelmi jog nem érvényesülhet, előtérbe lépnek a generális fegyelmi jog szabályai. Ilyen eset mindenekelőtt az, amikor a felek megegyeztek abban, hogy nem a külön, hanem az általános fegyelmi jog szabályait alkalmazzák: «a felek rendelkezési szabadságából folyik, hogy az alkalmazott a fegyelmi eljárás mellőzésébe kifejezetten vagy ráutaló magatartással belenyugodhatik.» A dt. szükségesnek találta ezt hangsúlyozni, amiből következik, hogy a fegyelmi bíráskodás hatáskörét nem tekinti cogens jellegűnek — nyilván akkor sem, amikor a külön fegyelmi jogot nem szerződés, hanem jogszabály állapítja meg. S ezzel kapcsolatban arra is reá kell mutatni, hogy a dt. rendelkező része hiányos, mert a felvetett kérdést csak arra az esetre válaszolja meg, midőn «szerződéspótló szolgálati szabályzat» állapítja meg a fegyelmi jogot. Mi van akkor, midőn jogszabály állapítja meg? A dt. indoklásából az mutatkozik valószínűnek, hogy a rendelkező részben kimondott jogszabály erre az esetre is megáll.

A külön fegyelmi jog érvényesülése alól további kivételt képez az az eset, amikor a külön fegyelmi jog érvényesítése lehetetlenné vált, pl. az alkalmazott halála, elmebetegsége stb. folytán.

Végül kivételt képez az az eset is, amikor a fegyelmi szabályzat az újrafelvételt megengedi, de a fegyelmi szerv az újrafelvételt szabályellenesen megtagadta és a dolog természeténél fogva a polgári bíróságnak kell megvizsgálni, hogy vajjon az újrafelvételi kérelemben felhozott új bizonyítékok az alapeljárásban hozott fegyelmi határozat megváltoztatására alkalmasak-e?¹³

A fegyelmi jog kétségtelenül a munkavállaló függőségi viszonyából származik. A mai idők bírói gyakorlatának az a feladata, hogy a fegyelmi jogot a méltányosság és a szociális megértésből fakadó oly tartalommal töltsse meg, ami a fegyelmi jog hivatását, a munka (a termelés) kellő irányítását nem zavarja.

Dr. Munkácsi Ernő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A város közegeinél való kijárási díj bíróság megítélhető?

Évtizedek óta judikatúránk minden ingadozás nélkül arra az állaspontra helyezkedik, hogy hatóságoknál való közbenjárás a jó erkölcsökbe ütközik és az annak fejében kikötött jutalék bíróság nem érvényesíthető (Mj. Dtár IV. 182., X. 113., XI. 182., XIV. 26.). Egyaránt alkalmazta ezt az elvet a Kúria nemcsak trafik, gyógyszer-tár stb. kijárási díjára, hanem közszállításokra is. (X. 113., XI. 182.)

Az ügynökök érvelésével szemben, hogy ők a hatóságok előtt objektív szempontokat érvényesítettek, és a hatóságnak az áru minősége, hiányai, az ajánlattevő megbízhatósága tekintetében nyújtottak tájékoztatást, legfelsőbb bíróságunk állandóan azzal felel, hogy a hatóságnak a legolcsóbb és legjobb ajánlatot kell elfogadni. A közbenjárás tehát vagy felesleges vagy tilos, tehát semmi esetre sem díjazható.

Meglepetésként hatott ezek után a Kúria P. VII. 1880/933.

¹³ A Dt. a K. II. 982/1932. sz. ítéletére hivatkozik. Itt a tényállás az volt, hogy a fegyelmi határozattal állásvesztésre ítélt alkalmazott ellen később bűnvádi eljárás indult, amit arra való tekintettel szüntettek meg, hogy a terhelt elmezavarban szenved. Az alkalmazott gondnoka most a fegyelmi szerv előtt újrafelvételi kérelmet terjesztett a szolg. rendtartásban biztosított ama jog alapján, ami új bizonyítékok felmerülése esetén ezt megengedi. A fegyelmi szerv az újrafelvételi eljárás során lényegében minden bizonyítás felvétele nélkül mondotta ki, hogy a beszámíthatatlanságra való hivatkozás az előző eljárásban megállapított tények által megcáfoltnak tekintendő. Ezek után az alkalmazott az elbocsátásból származó magánjogi igényei érvényesítése végett a polgári bíróságnál pert indított és ott arra hivatkozott, hogy a fegyelmi szerv az újrafelvételi kérelem szabályszerű tárgyalását mellőzte. A Kúria elrendelte, hogy a polgári bíróság az újrafelvételi kérelem érdemével foglalkozzék és ezt így indokolta:

«A bizonyítás eredményét ugyan a fegyelmi tanács szabadon mérlegelheti és ekként az említett orvosszakértők véleményét sem feltétlenül köteles a tényállás megállapításánál irányadóul elfogadni. — magát az újrafelvételi kérelmet azonban, minthogy annak a szolg. rendtartásban meghatározott feltételei fennforognak, jogszerűen el nem utasíthatja. Tartozott volna tehát a fegyelmi tanács az újrafelvétel tárgyában tárgyalást tartani és amennyiben az orvosszakértőnek a bűnvádi eljárásban adott szakvéleményét egymagában megnyugtató bizonyítékul elfogadhatónak nem találta, a felperesnek a bizonyítékok kiegészítésére alkalmat kellett volna adni, esetleg a szükségesnek talált további bizonyítás felvétele iránt hivatalból intézkedni, ennek megtörténte után pedig a tényállást a tárgyalás és bizonyítás egész tartalmánál mérlegelésével megállapítani.»

sz. következő döntése (Hj. Dtar 174. sz. eset): «Az önkormányzati testületek magánjogi természetű ügyeinél az önkormányzati szervek és közegek felvilágosítása és a szándékolt jogügylet érdekében a törvény és rendeletek korlátai között az ilyen szervek és közegek megnyerése sem törvényes tilalomba, sem a jóerkölcsökbe nem ütközik.»

Lehetséges az, hogy a Kúria másként bírálja el az államnál és másként az önkormányzati testületeknél (konkrét esetben városnál) való kijárást? Lehetséges az, hogy az állami «szervek és közegek megnyerése» tilos, de a városnál ez meg van engedve? Nem turpis causa: «a város ügyeibe befolyással bíró politikai pártok vezetőinél való közbenjárás»? Vagy az volt döntő befolyással, hogy a konkrét esetben a városnak «magánjogi természetű» ügyéről (konkrét esetben birtokcseréről) volt szó? Nézetem szerint e téren nincs különbség állam és város között és nem befolyásolhatja a döntést az sem, hogy a városnak milyen üzletéről van szó.

Amint a közszállításnál áruk beszerzéséről, tehát magánjogi ügyletről volt szó és bíróságaink mégsem ítélték meg jutalékot kijárási címén, éppoly kevéssé ítéltető meg jutalék egy város ingatlanügylete körüli kijárásiért.

A rejtélyt talán megoldja az a tény, hogy nem magyar, hanem külföldi város ügyletéről van szó.

Legfelsőbb bíróságunknak tehát azt a kérdést kellett eldöntenie, hogy megítélhet-e jutalékot külföldi város önkormányzati szerveinél és külföldi politikai pártok vezetőinél való közbenjárásáért.

Első pillanatban úgy látszik, hogy ennek a ténynek is közömbösnek kell lennie a kérdés eldöntésénél. Ha erkölcsstelen a kijárási a magyar állam vagy magyar város hivatalnokainál, akkor éppoly erkölcsstelen bármely más állam vagy város hivatalnokainál.

Ezt a felette érdekes és kényes kérdést eldöntötte még háború előtt a német legfelsőbb bíróság. Emlékezetem szerint egy balkáni ügylet kapcsán az egyik peres fél elszámolásában tekintélyes összeget számolt el egy hivatalnoknak fizetett «baksis» címén. A másik fél kifogásolta a tételt, de a Reichsgericht a kifogást elvetette és elfogadta az elszámolónak azt a védekezését, hogy a «baksis» nélkül az illető állammal ügyletet kötni nem lehet.

Talán tudat alatt (mert az indokokban nincs nyoma) hasonló megfontolás vezethette a Kúriát: a magyar bíróságnak csak a hazai erkölcsök felett kell őrködnie.

Fedi ez az álláspont a nemzetközi magánjognak azt a tételét, hogy «az ügylet keletkezési helyén vagy teljesítési helyén irányadó erkölcsi szabályok szerint teljesített ügyletet, mint érinthetetlen fait accomplit kell a hazai bírónak is elfogadni s annak érvényességét per tangentem sem bírálhatja felül (Trócsányi: Erkölcsstelen ügyletek 97. l.).

Határt szab ennek a nemzetközi magánjogi tételnek a Pp. 414. §. 5. pontjában is kifejezésre jutó szabály, hogy bíróságunk semmi esetre sem alkalmazhat olyan jogszabályt, amely a belföldi jog által feltétlenül érvényesítettet kívánt magasabb célokkal ellenkezik (Pp. miniszteri indoklás).

Nemcsak a Balkánon innen és túl mások az erkölcsök. Háromszáz évvel ezelőtt mondotta már Pascal, hogy ami a Pyreneusokon innen igazság, az a Pyreneuson túl már nem az, három szélességi fok már felforgatja az egész jogtudományt. Lehet tehát, hogy a Kúria konkrét döntése helyes volt, de meg vagyok győződve, hogy ha a magyar város ingatlanainak elcsereléséről lett volna szó, a jövőben szó, a közölt döntéssel ellentétben a Kúria azt mondotta volna: hogy önkormányzati szervek és közegek felvilágosítása és megnyerése, valamint a város ügyeibe befolyással bíró politikai pártok vezetőinél való közbenjárás oly tevékenység, melyért joghatályosan jutalék ki nem köthető. Dr. Teller Miksa.

A részvénytársasági igazgatóság felelőssége.

A cégjog részvényjogi fejezetének, különösen hanyatló gazdasági helyzetben, talán legtöbbször felvetett kérdése az igazgatósági tagok felelőssége. Maga a K. T. azt az általános rendelkezést tartalmazza, hogy a tagok egyetemlegesen felelősek a károsultnak a kárért, amelyet megbízásuk határainak túllépésével, a társasági jogra vonatkozó törvényi rendelkezéseknek, vagy az alapszabályoknak megsértésével okoztak, és pedig akkor is, ha a törvénnyel, vagy az alapszabályokkal ellenkező intézkedés közgyűlési határozaton alapszik (189.). Ezenkívül még különösen azt rendeli a tör-

vény, hogy az igazgatóság tagjai egyetemlegesen felelősek a hitelezőknek a kárért, amelyet a rt. saját részvényeinek a törvény ellenére tulajdonul megszerzésével, vagy zálogbavételével okoztak (161.), továbbá, hogy az új részvények kibocsátói egész vagyonukkal egyetemlegesen felelősek a részvények semmiségéből eredő kárért, amely semmiség az előző kibocsátás teljes befizetésének hiányából ered (162.). És végül az igazgatósági tagoknak a felelősségtől mentességét állapítja meg arra az esetre, ha a tag, mielőtt tudomást szerzett a határozatról, vagy intézkedésről, bejelenti tiltakozását a felügyelőbizottságnak (191.). Feltűnő, hogy a törvény nem szól a gondosságnak arról a fokáról, amellyel az igazgatóság a társaság ügyeiben eljárni köteles, holott a közkereseti társaság tagjaira vonatkozóan megjelöli a szorgalom és gondosság megkívánt mértékét (72.). Magában az, hogy ez a rendelkezés nem absztrakt mértékű gondosságot kíván meg, hanem a felelősséget a saját ügyekben alkalmazott gondossághoz méri, nem indokolja azt, hogy a részvényjogi fejezet az igazgatói gondosságnak absztrakt mértékéről ne rendelkezzen. A német törvény elő is írja, hogy az igazgatóság tagjainak a rendes üzletember (Geschäftsmann) gondosságával kell eljárni. A magyar bírói gyakorlat sohasem kételkedett abban, hogy ugyanazt a magyar törvény is megkívánja s kifejezetten csak azért nem mondotta ki, mert a tag jogi helyzetéből folyó köteletségének tartotta ezt a gondosságot. A kir. Kúriának 1905. ápr. 28-án kelt 137/1904. sz. ítélete szerint (Dt. 4. f. 3., 62.) a rt. igazgatóságának tagjai a *rendes kereskedő fokozottabb gondosságára* kötelesek, mert idegen vagyont kezelnek. És ugyanily gondosságot kíván meg a kir. Kúria 1915. máj. 6-án kelt IV. 1221/1914. (Hj. Dt. 9., 110.), 1917. jan. 11-én kelt Rp. VIII. 5167/1916. (Hj. Dt. 11., 27.), 1932. jún. 9-én kelt P. IV. 6940/1930. (Hj. Dt. 25., 155.) és 1933. jún. 23-án kelt P. VII. 1160/1933. (Hj. Dt. 26., 168.) ítéleteiben is. A rendes kereskedő fokozottabb gondosságának ez a megkövetelése azonban csak általános keret s magában még nem adja meg mértékét annak, hogy miben álljon ez a fokozottabb gondosság. Ez csak a konkrét példákból tűnhet ki. Nem állapította meg a kir. Kúria a felelősséget s így a tagok fokozott gondosságának hiányát, amikor a vezérigazgató oly körmonfont módon végezte üzemeltetést, hogy az igazgatóságnak nem lehetett róluk sejtelve (1908. nov. 17. 421/1908. Hj. Dt. 3., 18.), amikor az üzleti könyvek és az üzletmenet leggondosabb megvizsgálásával sem szerzhetett róluk tudomást (1912. okt. 23. 252/1912. Hj. Dt. 7., 3.); megállapította ellenben, amidőn az igazgatóság 25 évig tűrte a könyveknek rendetlen vezetését s nem gondoskodott e könyveknek és az ügyvitelnek a visszaélések felderítésére alkalmas megvizsgálásáról sem (IV. 1221/1914.). A felelősség általában fennáll, ha az igazgatósági tagok a megkárosító visszaélésekről tudtak vagy azokról a köteles gondosság kifejtésével tudomást szerzhettek s megakadályozásukat, vagy megszüntetésüket vétkesen elmulasztották (1918. okt. 8. Rp. IV. 4974/1918. Hj. Dt. 13., 9.; 1932. jan. 26. P. IV. 2616/1930. Hj. Dt. 25., 82.). Kötelességük az igazgatósági tagoknak a társasági vagyon állapotáról már az üzleti év folyama alatt, különösen pedig az üzleti év befejezésekor alapos tájékozódást szerezni (1927. máj. 13. P. IV. 8095/1926. Hj. Dt. 20., 81.), kötelességük a rt. vagyoni állapotát állandóan figyelemmel kísérni, alakulásáról időnként az üzleti év folyamán is a szükséghez képest gyakrabban meggyőződést szerezni (P. IV. 6940/1930.), kötelességük a K. T. 10. címében szabatosan körülírtakon felül az ügyvezetésnek a törvényben s az alapszabályokban meghatározott módon való irányítása s általános jellegű ellenőrzése (1933. okt. 24. P. IV. 1022/1933. Hj. Dt. 26., 205.). Nem mentesíti a vagyoni felelősség alól az igazgatósági tagokat, ha a mérleg meghamisításával a vezérigazgató megtévesztette őket, vagy ha a P. K. revizorainak a jelentése alapján abban a menthető tévedésben voltak, hogy a rt. aktív s ezért nem kértek csődöt (P. IV. 6940/1930.). A rt. ügyvezetésében közvetlenül részt nem vevő igazgatósági tag elfogadhatta ellenben a rt.-nál nagy mértékben érdekelt részvényes kiküldött szakembere revíziójának eredményét. (P. IV. 1022/1933.) Az igazgatósági tagok mentségül nem hivatkozhatnak azonban arra, hogy nem jártak el az igazgatósági ülésekre (Rp. VIII. 5167/1916.), még akkor sem, ha meg sem hívták őket (P. VII. 1160/1933.), hogy az igazgatói hatáskört nem gyakorolták (1933. szept. 19. P. IV. 338/1932. Hj. Dt. 26., 186.), vagy, hogy az ellenőrzéshez nem volt elég szakértelmük, mert aki szakértelem nélkül ily felelősséggel járó és hozzáértést megkívánó állást vállal, már ezzel vét a köteles gondosság ellen (P. VII. 1160/1933.). Felelősek

az igazgatósági tagok, akik nem gondoskodtak a zálogbavett részvényeknek eladásáról oly időben, amikor azoknak még volt értékük (1911. nov. 12. IV. 370/1911. Hj. Dt. 6., 13.). E határozatokból kitűnik, hogy az igazgatósági tagnak érteni is kell ahhoz, amire vállalkozott és el is kell járni törvényes hatáskörében; ha ért hozzá s el is jár hatáskörében, akkor tudomásának kell lenni mindenről, ami a rt.-nál történik, aminek következtében a bajokat elháríthatja, vagy a törvénynek megfelelően csökkentheti, vagy legalább a saját felelősségét megszüntetheti; csak kivételesen állhat elő ez esetben oly helyzet, hogy az igazgatósági tag olyan körülményekre hivatkozassék, amelyek tudását és cselekvését kizárták s így felelősségét megszüntetik.

Az igazgatósági tagot felelősségre vonni elsősorban maga a rt. jogosult, de felléphet ellene részben a törvénynek kifejezett intézkedése (161.), részben az állandó bírói gyakorlat (1905. nov. 15. 661/1904. Dt. 4. f. 3., 258.) szerint a «károsult» hitelező is. Vitás csak az volt, vajjon a 189. § «károsult»-ja az egy s részvényesekre is vonatkozik-e. A régi gyakorlat kizárta az ily keresetet. Így a kir. Kúriának 1896. jan. 16-án kelt 844/1894. sz. ítélete (Grill. IV. 706. Grecksák I. 72. o.) szerint: az egyes részvényes a r. t. igazgatóságával közvetlen jogviszonyban nem áll, az igazgatóság tagjai a részvényesnek felelősséggel nem tartoznak, a részvényesnek ellenük nincs kereseti joga. (L. még K. 1904. jan. 7. 735/1903. Dt. 3. f. 26., 48. és 1906. jan. 10. 3571/1905. K. J. 1906. 135. o.). A német jog álláspontja szerint is csak általános magánjogi alapon szándékos károsításuk esetén van keresetük a részvényeseknek. Az újabb magyar gyakorlat (1927. jún. 14. P. IV. 371/1927. Hj. Dt. 20., 107. Hj. T. 9., 63.; 1931. nov. 15. P. IV. 3230/1930. K. J. 1932. 1. sz. 13. o.; 1933. febr. 14. P. IV. 2141/1932. Hj. Dt. 26., 70.) ellenben a «károsult» részvényesnek is megengedi, hogy a K. T. alapján az igazgatóság tagjai ellen felléphessen. w.

Jogirodalom.

Nemzetközi büntetőjog.

Irta: Szondy Viktor. (I. köt. 616 old. Budapest, 1933. Gergely kiadv.)

Szerző céljául tűzte ki magának, hogy a nemzetközi büntetőjog anyagát egész terjedelmében feldolgozó kézikönyvet írjon, mely az elméleti tanok feldolgozása mellett a gyakorlati élet követelményeit is szem előtt tartja. Már a munka első részének áttanulmányozása után megállapíthatjuk, hogy szerző a kitűzött célt sikerrel vállalta. Csak a hivatás, elméleti tudás és határtalan szorgalom együttes előnyei tehetnék lehetővé, hogy e munka elkészüljön. A nemzetközi büntetőjog világirodalmának ismeretére vall pedig az a kitűnő tájékozottság, amely kiviláglik az anyag minden részletének sokoldalú, kimerítő tárgyalásából. Pedig aligha mondunk újat annak megállapításával, hogy a büntetőjognak nemzetközi vonatkozásai e jogterület legnehezebb és éppen ezért legkevésbé ismert része. Szerző jól megválasztott rendszerrel könnyíti meg az olvasónak az anyag áttekintését és egyszersmind az egyes különleges kérdésekben a tájékozódást is. A bevezető rész és az alapprincipiumok ismertetése után a szerző nagy alaposággal boncolja azokat az elveket, amelyek irányadók lehetnek abból a szempontból, hogy különböző államok büntetőjogszabályai közül melyiket illeti az elsőbbség, melyiket kell a büntetőigazságszolgáltatásban alapul elfogadni. Helyes módszert választott a szerző akkor, amidőn minden egyes alapelv elméletének, történelmi fejlődésének és az irodalom megállapításainak tárgyalása után elkülönítve dolgozta fel az egyes elvek gyakorlati alkalmazását és a tételes jogrendszerek kialakulására gyakorolt hatását. Így azután valóban egyesíti a munka az elméleti és gyakorlati szempontok egyenlő figyelembevételével járó előnyöket. Mint különösen időszerű és a gyakorlati jogászokat is feltétlenül érdeklő problémára, fel kell hívunk a figyelmet a külföldi jogcselekményeknek belföldi perjogi és anyagi jogi hatásait vizsgáló fejezetekre. A világháború előtt kialakult jogi állapotot az ú. n. békeszerződések és az új államok kialakulásával teremtett helyzet gyökerében megváltoztatta, úgyhogy lépten-nyomon merülnek fel gyakorlati kérdések, amelyekre a tételes rendelkezések között hiába keresnők a megoldást. Ily kérdések csak a vonatkozó gyakorlat, külföldi bírósági döntések, kormányhatósági rendelkezések hiánytalan ismerete mellett oldhatók meg helyesen. Új szempontokat világít meg a

műnek ebben a részletében a szerző, midőn kitér azokra a büntetőjogi, magánjogi és közigazgatásjogi következményekre, amelyeket a magyar törvények az elítéltetés tényéhez fűznek és amelyek beálltáról a hatóságoknak dönteni kell akkor is, midőn az elítéltetés külföldi bíróság által történt. Helyesen állapítja meg idevonatkozóan a szerző, hogy a döntésre hivatott hatóságnak minden egyes esetben külön kell vizsgálnia a legislatiot és minden esetben figyelmen kívül kell hagyni a külföldi ítéletet akkor, ha olyan bűncselekmény szolgált az elítéltetés alapjául, amelyet a magyar törvény nem ismer.

E vázlatos ismertetéssel most csupán a figyelmet kívántuk felhívni a magyar büntetőjogi irodalomnak ez új, igen számottevő termékére, a nélkül, hogy az egyes részletkérdések taglalásába belemélyedhetünk volna. Ezt a munkát — úgy gondoljuk — szívesen fogják vállalni azok a szakferfiak, akik e kérdésekben való különös jártasságukkal és tudományos vita békés fegyvereivel működnek közre a bonyolult kérdések megoldásában.

Dr. Auer György.

* * *

A *Deutsche Juristen Zeitung* szerkesztésében változás állott be. Liebmann Ottó dr. az általa alapított és 38 éven át szerkesztett laptól megvált, helyét Baumbach nyugalmazott tanácselnöknek adta át. Ugyancsak megszűnt a Liebmann-féle könyvkiadó vállalat is, amely 42 éven át valóban önzetlenül és eredményesen szolgálta a német jogtudományt. Nem ismerjük azokat az okokat, amelyek egy kiválóan rátermett szerkesztőnek távozását és egy előkelő kiadvállalatnak letűnését most szükségessé tették. Mélyen sajnáljuk azonban e változásokat azért is, mert Liebmann Ottó változatlan előzékenységgel állott rendelkezésre, ha a magyar jognak külföldön való ismertetésében magyar jogászok munkájának kiadásában segédkezhették. Reméljük, hogy az új szerkesztő tiszteletben fogja tartani azokat az elveket, amelyek lapját a legkitűnőbb tudományos közlönyök sorába emelték.

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

1. **Jogfenntartás.** A késedelmes teljesítésnek bizonyos időn át történt elfogadásából a szerződés szerű teljesítés igényelhetéséről való lemondás még nem következtethető. A kereset megindítása nyilvánvaló tiltakozás a további szerződésellenes teljesítés ellen. A keresetindítás után fizetett nyugdíjrészletek felvételénél nem kell jogfenntartó nyilatkozatot tenni, mert a per folyamatban léte s továbbvitele azonos hatályú a jogfenntartással. (Kúria 1933. aug. 29. P. II. 890/1932.)

2. **Kötbér.** Feleknek autótaxival folytatott személyfuvarozására létesült társulása a K. T. 259. §-a 3. pontja szabályából következőleg nem minősül kereskedelmi ügyletnek. A kötbér mérséklésének nem áll útjában tehát a K. T. 273. §-ának a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó rendelkezése. A kötbér után annak bírság jellegénél fogva az állandó bírói gyakorlatnak megfelelően késedelmi kamat meg nem ítéltető. (Kúria 1933. aug. 30. P. IV. 2699/1932.)

3. **Kézizálog.** A K. T. 302. §-ában foglalt jogszabály és az ez irányban kifejlődött (a magyar polgári törvénykönyv javaslat 844. §-ának megfelelő) bírói gyakorlat szerint kézizálog jog keletkezik, ha a felek ebben megegyeznek, és ha a kézizálogul lekötött ingók a hitelezőnek vagy annak részére harmadik személynek a birtokába ténylegesen átadatnak, vagy ha a tárgyakat harmadik személy mint albirtokos tartja birtokában, és a birtokot a tulajdonos, mint főbirtokos, a dolog kiadására irányuló követelési jogának átengedésével ruhazza át, és az albirtokost az elzálogosításról értesíti. (Kúria 1933. szept. 1. P. IV. 3231/1932. V. ö. Hj. Dt. 25., 197.)

4. **Számadási kötelesség.** Az ügynök, akinek a kereskedő nemcsak az általa szerzett és feladott rendelések után biztosított jutalékjövödelmet, hanem az általa megszervezett vevőkörnek közvetlen utánrendeléseiből befolyt számlaösszegek bizonyos hányadát is javadalmaként szabta meg, az utánrendelésekről s az azok után őt megillető jutalékjövödelmről s ennek mértékéről csak a kereskedő rendelkezésére álló ügyleti adatokból szerezhet tudomást; az utánrendelések folytán eszközölt eladásokról s az azok után neki

járó jutalékokról tehát számadást követelhet. (Kúria 1933. szept. 13. P. II. 799/1931.)

5. **R.-t. igazgatóságának felelőssége.** A megtartási jognak az igazgatóság által a társaság nevében gyakorlása a részvénytársaság jogcselekménye, amelyért az igazgatóság tagjai harmadik személyek irányában személyesen nem felelősek (K. T. 188. §-a). (Kúria, 1933. szept. 7. P. IV. 3682/1932.)

6. **R.-t. képviselte.** Az alperes az igazgatói minőségben alkalmazott felperesnek szolgálati szerződésére vonatkozó okiratok joghatályát alaptalanul vonta kétségbe azon a címen, hogy a tisztviselők kinevezése és illetményeik megállapítása az igazgatóság hatáskörébe tartozott, és az igazgatóság a hatáskört nem ruházta át a nevében eljáró vezérigazgatóra (egyszersmind igazgatósági tagra) és a céget jegyző másik igazgatósági tagra. Az alperes e képviselőinek írásbeli nyilatkozata azonban még a hatáskör netáni át nem ruházása esetében is kötelezi az alperest, mert az alperes a szolgálati viszonyt egy évtizeden át fenntartotta a nélkül, hogy a szerződés írásbeli, tehát kötelező rendes ügyvitel esetén az igazgatóság által is ismert feltételeihez való hozzájárulását a tudomás-szerzés után vagy a szolgálati viszony tartama alatt bármikor megtagadta volna, ezzel pedig az alperes a szerződés megkötésének módját és tartalmát a maga részéről is kétségtelenül elismerte. (Kúria, 1933. szept. 6. P. II. 1737/1933.)

7. **Üzletátruházás.** Abból, hogy az alperes a bányával egy hónapra át fennállott összeköttetést az előző képviselő közbenjárásával szerezte meg, továbbá, hogy az alperes ez alatt az idő alatt ennek a képviselőnek a közreműködésével bonyolította le a bánya által szállított szénre vonatkozó üzleteket, amelyek közt olyanok is voltak, amelyekre az előző képviselő a rendeltetést már előbb megszerezte, nem alkalmas az 1908 : LVII. tc.-ből folyó felelősség megállapítására. (Kúria, 1933. aug. 31. P. IV. 2791/1932.)

8. **Elbocsátás.** A munkavezető azzal a tényével, hogy a szerződési jogánál fogva beszédett, de egyharmadrészen a munkaadót illető kéményseprői díjakkal három és fél hónap után sem számolt el, a munkaadó bizalmával nyilván visszaélt és ennek üzleti érdekeit is nyilván veszélyeztette, miért is a munkaadó rögtönös hatállyal elbocsáthatta. (Kúria, 1933. aug. 31. P. II. 2082/1932.)

9. **Az elbocsátási oknak nem szabályszerű közlése** az az általános kijelentés, hogy a munkaadó bizalma megrendült az alkalmazottban, aki bizalmával visszaélt. (Bp. T. 1933. szept. 18. P. XXI. 5206/1933.)

H. D.

* * *

1. **Tiltott cselekmény tömegmozgalmak idején.** Minthogy pedig az adott esetre vonatkozóan az sem vitás, hogy az alperesek túlnyomó részében élelmezési és termelési célra, tehát elhasználásra szolgáló terményt, állatot és egyéb gazdasági rendeltetésű ingóságot a tömegmozgalmak idején vontak el a felperes birtokából, s azoknak visszaadását a rendeltetésszerű felhasználás következtében történt megsemmisülésük miatt és azért sem teljesíthetik, mert azokat a közellátásnak abban az időben működő szervei rendelkezés alá bocsátották, helyesen indult ki a fellebbezési bíróság abból az álláspontból, hogy a felperes ezúttal az alperesektől a kártalanítást nem természetben való dologszolgáltatással, hanem csupán annak a pénzbeli egyenértéknek a megfizetése útján igényelheti, amelyet a cselekmény elkövetésének az időpontjában a tőle jogosulatlanul elvont ingók képviseltek. Abból az anyagi jogszabályból kiindulva, hogy a károsult félnek jogszerű igénye van a kár előidézójével szemben a teljes kártalanításra, elvileg megáll a felperesnek ahhoz való joga is, hogy pénzbeli kártalanítás mellett megkapja azt az értékkülönbözetet is, amely az ingóknak a birtokából történt elvitelekor volt számszerű értékét kiegészítené azoknak a valódi pénzbeli egyenértékére. (Kúria, 1933. márc. 10. P. VI. 2338/1931.)

2. **Végrehajtás során okozott kár.** A lakás kiürítését és a bútorok elszállítását végző közegek a végrehajtáshoz tartozó eljárást teljesítették, az tehát nem az alperes, hanem a kiküldött bírósági végrehajtó megbízásából történtnek tekintendő még abban az esetben is, ha azt az alperes fizette is, mert a végrehajtási költségek előlegezése őt terhelte, végeredményben azonban az ingók elszállítását a kiküldött végrehajtó hivatalos eljárásában eszközölte. (Kúria, 1933. márc. 23. P. VI. 2974/1921.)

3. **Gabonajegy értékében álló vadkár.** A kir. Kúria a 3500/1932. MER. 155. §-át akként értelmezte, hogy a gabonajegy és a gabonaszelvény törvényi engedélyezése lényegileg a termelőknek adott

közjogi jellegű segítséget, hogy tehát azokban az esetekben, amelyekben a vadkár még e közjogi segítség behozatala előtt keletkezett, sem a gabonajegy, sem a gabonaszelvény értékétől való elesés sem tekinthető a termelő oly kárának, amely a fővadat tenyésztő által az 1883 : XX. tc. 8. §-a értelmében megtérítendő. (Kúria, 1933. máj. 17. P. VI. 6218/1931.)

4. **Dologkár valorizálása az állammal szemben.** A felperes követelése az általa előterjesztett tények alapján lényegében kártérítésre irányul az alperes kincstár közegeinek jogellenes cselekménye következtében, és pedig olyképpen, hogy az alperes a kárt ne pénzben, hanem ugyanolyan minőségű áruk szolgáltatásával természetben térítse meg. Az ilyképpen előterjesztett kereseti kérelem teljesítésével azonban ellentétes eredmény támadna a törvényhozó szándékával. Az 1928 : XII. tc. 6. §-a ugyanis az állam elleni kártérítési követelések átértékelését ki akarta zárni, mert negyedik bekezdésében úgy rendelkezik, hogy a kártérítés mértéke dolog visszaadása helyett járó kártérítés esetében nem haladhatja meg a dolognak aszerint az időpont szerint koronaértékben kifejezett értékét, amikor a dologra nézve a tulajdonos birtoklása megszűnt, de más kártérítés esetében sem haladhatja meg a kárnak bekövetkeztekor koronaértékben meghatározott összegét. A dolog ilyen állásában a törvény rendelkezésének megkerülése lenne, ha a bíróság akként rendelkezne, hogy az alperes kincstár természetben való szolgáltatással térítse meg a felperes kárát, mert a szolgáltatásnak ily módon való meghatározása lényegében és eredményében a törvény által kizárt átértékeléstől semmiben sem különbözik és egyben meghaladná azt a mértéket, amely szerint az alperes az átértékelés tilalma következtében a kereset alaposága esetén is pénzbeli kártérítésre kötelezhető. Helyesen járt el ennél fogva a fellebbezési bíróság, amidőn a fent kifejtett okokra tekintettel az 1928 : XII. tc. 6. §-a értelmében úgy az átértékelést, mint az ingók természetbeni megítélését mellőzte. (Kúria, 1933. ápr. 28. P. VI. 5237/1931.)

5. **Parcellaváltó és jelzálogjog.** Igaz ugyan, hogy a felperesek által az alperesek részére adott váltó az 1920 : XXXVI. tc. 56. §-ának rendelkezéséből kitetszőleg tiltott ügyletet valósít meg, tehát magából a váltóból anyagi jogi kötelezettségek nem is származhatnak, ámde az alperes a felperesnek hitelt nyújtott, amely hitel köztörvényi úton érvényesíthető volt, sőt érvényesített is és ebből folyóan a felperesekkel szemben az alpereseknek jogerősen megítélt követelése keletkezett és mert így végelemzésben a törölni kért jelzálogjog a köztörvényi úton érvényesíthető kölcsön biztosítására is szolgál, ami különben a váltóhitelbiztosítéki okiratban kifejezést is nyert, mert ezen okirat szerint az esetben, ha a váltóhitel jogviszony keretén belül adott váltó elévülés, vagy bármely oknál fogva váltói úton érvényesíthető nem lenne, a hitelező intézet jogosult felperesek ellen köztörvényi úton is eljárni, kétségtelen, hogy az alperesnek a felperesekkel szemben anyagi jogilag érvényesíthető követelése van, amelynek fedezetére szolgál az érvénytelenség okából törölni kért jelzálogjog és így a fellebbezési bíróság nem sértett anyagi jogot akkor, amidőn a törölni kért jelzálog érvénytelenségét ki nem mondta. (Kúria, 1933. jún. 17. P. V. 4941/1932.)

6. **Előjegyzés kartotéklap alapján?** A telekkönyvi rendtartás 88. §-ának C. pontja szerint jelzálogjog előjegyzésének csak a kellően vezetett s bizonyító erővel rendelkező kereskedelmi- és iparkönyvekből a lejárt követelésekről készített és megszabott hitelesítéssel is ellátott könyvkivonat alapján van helye. Az 1875 : XXXVII. tc. 25. §-a, kellően vezetett kereskedelmi könyvnek a bekötött, laponként folyószámmal ellátott és átfűzött könyveket tekinti s a törvény 31. §-a a szabályszerűen vezetett kereskedelmi könyvet ruházza fel bizonyító erővel. Ezeket figyelembe véve, a folyamodó által bemutatott kartoték lapon alapuló könyvkivonat nem felel meg azoknak a feltételeknek, amelyeket a fent írt törvényes rendelkezések a jelzálogjog előjegyzésének alapjául szolgálható könyvkivonatokról megkövetelnek. (Kúria, 1933. jún. 24. Pk. 5998/1932.)

7. **Rendelkezés és indokolás.** Az a tény, hogy a másodbíróság, végzésének indokolásában arra a téves álláspontra helyezkedett, hogy a végrehajtási jognak a jelzálogjogra történt feljegyzése csupán magának a jelzálogjognak egyidejű törlésével törölhető s így a végrehajtási jog feljegyzésének a törlésével törölendő lettek volna a végrehajtási jelzálogjoggá átalakult jelzálogjogok is, a

felfolyamodás helytfoghatásának megállapítására alapul annál kevésbbé szolgálhatott, mert sem a másodbíróság, sem az első fokban eljáró bíróság, az említett jelzálogjogok törlesztését el nem rendelte, annál kevésbbé foganatosította s így ennek az indokolásnak rendelkezést magában foglaló jelleget sem az első, sem a másodbíróság nem tulajdonított. Ily körülmények közt nincs elzárva a felfolyamodással élő attól sem, hogy e jelzálogjogok rangsorában a jelzálogjoggal biztosított követeléseit kielégíthesse. (Kúria, 1933. máj. 20. Pk. V. 5849/1932.) M. D.

Szemle.

— **Karácsony** az öröm ünnepe, amely az Ige születéséről emlékezik.

Annak az Igének a születéséről, amelynek az Írás szerint a próféták által megjövendölt tudott sorsa, rendeltetése volt, hogy érvényrejutása csak az azt hordozó tiszta isteni lélek tragikumán és emberi voltának mártiriumán át teljesedik be.

Jászolbölcsője felett még a mennyek angyalainak hozsánája zengett, miközben hódoltak a kisednek a földi pompa minden díszében a *hatalom*: a koronás három királyok, de a *nép* is, a pórias egyszerűség ősi példázatai: a pásztorok.

Mikor azonban letelt küldetésének egy emberöltője, — már a hatalom mosta kezét, a nép pedig örvengő örömmel feszítette keresztre, miközben rengett a föld s mennyköveitől zengett az ég.

És mégis csak öröm születésére való emlékezés, mert a legborzalmasabb halálon túl is, a megfeszítés rettenetes kínjai után is feltámadt, él az Ige, hogy ismét és ismét újjaszüléssé, újra éljen a földön, újra keresztben szenvedjen, de újra fel is támadjon.

Az Ige sorsa egy az ember örök sorsával. Annak ismétlődő, váltakozó, megújuló képe csak a világtörténelem keresztmetszele is.

Az Ige: «Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat».

A hit magasztos-szemléletében a megpróbált lelkeknek, a sanyargó testeknek egyaránt reménye és vígasza, a ki-elégült elbizakodottságnak pedig megmozduló titkos félelme: lelkiismerete.

De a köznapi élet szemléletében is szent az Ige.

A jogász szemléletben egyenesen forradalmi újítás. Lényegében ugyanegy és semmivel sem több, mint az Ószövetség törvénye, Mózesnek tíz parancsolata. Sőt szavakban a viszonylag halmozott többhöz mérve egyetlenegy szűkszavúságában kevesebb. De ez a kevesebb mégis több és ez a több mégis minden, mert negatív formáiból, a sok tilalomból egyetlen pozitív tételbe, egy parancsba fogta minden törvénynek törvényét, minden üdvös szabálynak alapelvét: az emberszeretethez.

S bizony-bizony csak az a jó, csak az az üdvös törvény, amit az egységbe, egyetembe fogó emberszeretet sugal, s mind átkot, mind megfeszítő keresztet hord magában, amelyik részekkel számolva csak, az Ige szerint felebarátjának is osztályt nem juttat.

És jogász szemléleten túl is, a világ szemléletében is, ez az egyetlen egyensúlyt hozó bölcséleti és politikai elv. A szeretet Igéje.

Ma újra keresztben vonaglik az Ige. Inog a földön minden s gyilkos villámoktól dörög az elborult ég.

Ember ember ellen, nemzetek nemzetek ellen, világ-részek világrészek ellen és az egész világ önmaga ellen.

Mert kiveszett, hiányzik az Ige a kapitalizmusból, szocializmusból, a diktaturák sok nevezetéből, az egymásra utalt államokból, a Népszövetségből s mindezeknek törvényeiből.

A töviskoszorúzat alázattal meghajló magyar fejek, mikor a szenvedés idején az Ige születésének emlékeztetere a fenyőgallyon meggyújtják az öröm kicsi lángját, ne feledjék, hogy minden, minden mulandó. A hatalom, a vagyon és az

öröm is, de a rabság, a sanyarúság és a szenvedés is azok. Csak egy az örök, az Ige, amely azért született, azért öltött testet, hogy szenvedjen, hogy meghaljon és hogy feltámadjon.

A mi keresztünk útja is a sok mulandó kísértés és próbák között újjaszületéshez csak az örök Igén át vezet, amikor a nemzet is és a világ is egyben lesz egységes: az emberszereteten.

Dr. Medvigy Gábor.

— **A felsőbb helyen kitört megbotránkozás violence douce**-ának súlya alatt zárta ki a hírek szerint a nyilvánosságot és vonta vissza a közlési engedélyt a fiatalkorúak bírósága a nemcsak képletesen sok sarat fölvert családi dráma tárgyalásáról. Hát bizony nem kétséges, hogy ez a fölmenőn elkövetett emberölés sértette a köz-erkölcsiséget, és a sajtónak színes nyomozati tudósításai alkalmak lehettek a remélhetőleg nem nagyszámú hajlamosak eldurvítására. Akkor azonban *satis tarde quidem, debuisset pridem*, — különös figyelemmel arra, hogy az 1913: VII. tc. 13. §-a az intézkedésre módot is ad. Viszont, ha már heteken keresztül vájkált a napisajtó a döbbenetes tragédia részleteinek feltárásában anélkül, hogy módjában lett volna okok, előzmények, hajtőerők pragmatikus feltárása és perrendszerű kivizsgálása, igaz kár, hogy ez a fő tárgyalás nem folyhatott végig a nyilvánosság közreműködése mellett. Mert a tárgyalás, amelynek vezetése egy hivatása magaslatán álló mesterbíró és kriminálpszichológus kezében volt, mesteri példáját adta annak, hogy a törvény jósága jó bíró kezében hogyan valósul meg az alkalmazás tűzpróbájában. Tankönyvbe kívánczik e tárgyalás, mint szemléltető példája annak, hogyan kell a Fb. 15. §-ához képest fiatalkorú bűnöző esetében földéríteni a tényállást és mindazokat a körülményeket, amelyek a fiatalkorú egyéniségének, értelmi és erkölcsi fejlettsége fokának és életviszonyainak megismerése végett lényegesek. Már az első kérdés az első emlékről, a szakértőtanúk fölvonulása, a gyermeki élet útjelző állomásainak és a szülők magánéletének — csak amennyire szükséges volt — feltárása, a bíró kérdésfeltevései, higgadt és türelmes csodálkozása egy-egy brutálisan durva mozzanat felszínrekerülésénél, mind-mind nemcsak gyökeréig tárták fel a szomorú eset aetiológiáját, hanem mindig éreztették, hogy e tárgyalás egyetlen célja a törvény rendelkezéséhez képest nem az ítélet és a megtorlás, hanem a megállapítása annak, hogy a bűntett élő áldozatának «jövőbeni magaviselete és erkölcsi fejlődése érdekében mily intézkedés mutatkozik legalkalmasabbnak». A tárgyalás megmutatta, hogy a terhelt — *terhelt*, de az igazságkutatás ragyogásában egy percig sem érzett, hogy nyomorult vádlott áll vádlója és bírója előtt. Tartunk attól, hogy a kapudöngető «konstruktív» büntetőjogi «eszmék» előrevetülő árnyékában a Fb. humanizmusa — már divatjamúlt krinolin.

B. B.

— **A Magyar Jogászegyletben dr. Egbert Mannlicher**, az osztrák közigazgatási bíróság tanácselnöke december hó 2-án «A közigazgatási bíráskodás feladata az állami funkciók rendszerében» címen előadást tartott. A rendkívül magas színvonalú előadás a közigazgatási bíráskodás összes alapvető kérdéseit behatóan taglalta. Az előadó elsősorban azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a közigazgatási bíráskodás magában a közigazgatásban vagy a közigazgatás ténykedései felett történjék-e, és az utóbbi értelemben foglalt állást, vagyis hogy a közigazgatási bíráskodás a közigazgatásnak egyes hatóságai által már teljesen lefolytatott eljárások törvényszerűsége felett döntsön, tehát csak végső fokon érvényesüljön, ami eddigi közigazgatási bíráskodásunk rendszerében is meg van valósítva. Nézete szerint az állami vagy autonóm közigazgatásnak nem lehet egyetlenegy ténykedése sem, amely végső fokon, ha bármelyik fél az alsófokú döntésekkel megelégedve nincsen, bírói döntés alá ne kerülne. Ezzel kapcsolatosan az a kérdés merült fel, hogy a közigazgatási bíráskodásról szóló törvény általánosságban mondja-e ki (Generalklausel), hogy minden közigazgatási ügy végső fokban a legfőbb közigazgatási bíróság döntése alá kerül, vagy csupán taxative sorolja fel, mint ahogy azt a mi törvényünk is teszi, mindazokat az ügyeket, amelyekben végső fokban a közigazgatási bíróság jogosított döntené. Az előadó az első megoldás mellett foglalt állást abból az alapelvből kiindulva, hogy csak független bíróság nyújthat biztosítékot minden egyes esetben annak pártatlan, a napi politikától és illetéktelen befolyásoktól mentes objektív elintézésére. Végül azt a kérdést taglalta, hogy a legfőbb közigazgatási bíróságnak csak cassatorikus hatásköre legyen-e, vagyis csak alsóbbfokú határozatok megsemmisí-

tésére és újabb eljárás elrendelésére szorítkozzék, vagy pedig reformatorius hatásköre is legyen, vagyis a helytelen alsófokú határozatok helyett ő maga hozza meg a végső döntést, mint ahogy ez a mi közigazgatási bíraskodásunkban van megvalósítva. Az ő nézete szerint a legfőbb közigazgatási bíraskodásnak csak cassatorikus hatásköre lehet, mert az ellenkező odavezetne, hogy a közigazgatási bíróság maga csinálna közigazgatást, ami viszont beleütközik abba az alapelvbe, hogy a közigazgatás hatáskörének a bírói hatáskörtől szigorúan elválasztva kell lennie. Szerinte a közigazgatási bíróság csak arra szorítkozhat, hogy kimondja, miszerint valamely alsóbbfokú határozat törvénybe ütköző-e vagy nem, de hogy az adott esetben mi volna a helyes eljárás, arra nézve már a közigazgatási bíróság hatásköre nem terjed ki. Nézetünk szerint bármennyire helyes is a végrehajtó hatalom funkcióinak szigorú elválasztása a bírósági funkcióktól, ebben a pontban előadó nézetét nem osztjuk, mert pusztán elméleti okokból az a helyzet állhat elő, hogy az alsóbbfokú hatóságok éveken keresztül a magánfél panaszát annak a legfőbb bíróság részéről történt megsemmisítése után nem intézik el, avagy pedig oly értelemben intézik el, amely azután újabb revízióra szorul. Különösen sérelmes lehet a magánfélre az elintézésnek ez a rendszere akkor, ha az ő panasz egy már létező állapotnak megszüntetésére irányul, mert ebben az esetben sok év telhet el, amíg végül a közigazgatási hatóságok az ő panaszát orvosolják.

— **Jogegységi Döntvények. I. 60. sz. polgári döntvény:** Ha a kötelezett a kárbiztosítás hatályának beállta után fizetendő díjat az esedékességgel, vagy a neki engedett halasztás elteltéig nem fizeti meg, a biztosítónak az 1927: X. tc. 5. §-ában előírt figyelmeztető felhívást a teljesítés elmulasztása napjától számított 30 nap alatt kell elküldenie.

II. 61. sz. polgári döntvény: Ha a kárbiztosítás hatályának beálltakor, vagy még ez előtt esedékes díj megfizetésére a biztosító a kötelezett félnek halasztást engedett és a fél a halasztás elteltéig a díjat nem fizeti meg: a biztosítónak az 1927: X. tc. 5. §-a szerint előzetes felhívás mellett megszabott utólagos teljesítési határidő eltelte után 60 nap alatt kell díjkövetelését érvényesítenie.

— **A szláv államok jogászainak pozsonyi kongresszusa.** A szláv államok jogászainak első kongresszusát 1933. évi szeptember hó 9–10-ig Pozsonyban tartották meg, s azon körülbelül 1500 jogász (ügyvédek, bírák, jogtanárok, közigazgatási tisztviselők, hadbírák stb.) vett részt Szovjetoroszország kivételével az összes szláv államokból.

A kongresszus célja egyrészt a szláv államok jogászai közötti összeműködés megteremtése volt, másrészt pedig a szláv államok jogrendszerének egységesítése felé való törekvés.

A kongresszus ünnepélyes megnyitása előtt a pozsonyi egyetem díszdoktoraivá avatta dr. Bobceff S. Stefán szófiai, dr. Roman Dombrovski Psemislav lebergi, Jovanovics Szlobodán belgrádi, dr. Dolenc Metod lubljani és dr. Kumanecski Kázmér krakói egyetemi tanárokat. Magán a kongresszuson dr. Kumanecski Kázmér krakói professzornak kellett volna elnökölnie. Miután azonban betegsége miatt ott nem jelenhetett meg, betegágyából rádió útján közvetített beszédében nyitotta meg a kongresszust, majd dr. Maixner csehszlovák igazságügyminiszter üdvözölte a kongresszust a csehszlovák kormány nevében.

A kongresszus ezután tíz szakosztályra oszlott s tulajdonképpen tevékenységét a szakosztályokban fejtette ki. Az egyes szakosztályok különösen behatóan foglalkoztak a szláv államok kötelmi, házassági, váltó, peres és végrehajtási eljárási, nemzetközi magánjogi, büntetőjogi, állampolgársági és illetőségi jogai egységesítésének kérdésével s az elfogadott határozati javaslatokban kíváncsian tartották, hogy az egyes szláv államok ezeket a kérdéseket azonos alapelvek szerint szabályozzák.

Érdekesebb határozata volt a kongresszusnak az a megállapítása, hogy miután az azon résztvevő egyik szláv államban sem nemzeti tradíció a laikus elemeknek a bíraskodásban való részvétele, ezért nem tartják kíváncsian a laikus elemnek bárminő formában is szerepet juttatni a bíraskodásban.

Az egyház és állam viszonyában a kongresszus a szláv államokra nézve a «szabad egyház a szabad államban» alapelvre helyezkedett.

A kongresszus programján szerepelt a magántulajdon korlátozásának kérdése is és e tekintetben a kongresszus kimondta, hogy

1. elvileg kizárandó az olyanok magántulajdonának korlátozása, akik csak saját legszemélyesebb szükségleteik célját szolgáló vagyontárgyakat bírnak tulajdonul;

2. egyéb vagyontárgyakra vonatkozó tulajdonjog csak annyiban korlátozható, amennyiben ezt a közérdek követeli;

3. magánérdekből ez a korlátozás csakis a legszükségesebb és elkerülhetetlen esetekben történhetik meg, s csakis az illető vagyontárgy teljes értékének megtérítése ellenében.

A fenti eseteken kívül csakis a legkivételesebb esetekben és csakis közérdekből engedhető meg a magántulajdon korlátozása.

Végül elhatározták, hogy a legközelebbi kongresszust Lengyelország valamelyik később kijelölendő városában fogják megtartani s addig is egy jogi folyóiratot fognak megjelentetni, mint a szláv államok jogászai szövetségének hivatalos lapját. *Dr. Kelényi Jenő.*

— **Egy kis jogösszehasonlítás.** A régi görög tanításnak: «minden relatív», nem utolsó sorban az emberi törvények eltérései voltak az okai. Látták, hogy sokszor az, ami az egyik államban, az egyik korban megengedett, a másikban vagy egy másik korban tiltott. Hátmég, ha alapos jogtörténeti és jogösszehasonlító studiumokat végezhetek volna, pld. a családi vagy örökösödési jog körében!

Egy apróság, ami éppen nemrég tűnt fel előttem: egy ártatlan anyakönyvi kérdés. Az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. tc. 1. §-a szerint: «A születések, házasságok, halálesetek közhitelű nyilvántartására és tanusítására kizárólag a jelen törvény értelmében arra hivatott közegek által vezetett állami anyakönyvek szolgálnak». A 67. § meghagyja a bíróságnak, hogy a házassági köteléki perekben hozott kötelekszüntető ítéleteket az illetékes anyakönyvvezetővel közöljék. Kétségtelen azonban, hogy ha az ilyen ítéletek bejegyzése el is marad, ez a körülmény a kötelekszüntető (bontó, érvénytelenítő) ítélet érvényét abszolúte nem érinti.

Nem így a holland jog. A holland magánjogi törvénykönyv 276. cikke szerint: «A házasságot a bontó ítélet, és annak az anyakönyvbe való bejegyzése szünteti meg... Az anyakönyvi bejegyzés vagy mindkét házastárs, vagy egyikük kérelmére történik meg... A bontó ítélet bejegyzésének a jogerőtől számított hat hónapon belül kell megtörténnie. Ha pedig a bejegyzés ezen idő alatt meg nem történik, a bontóítélet jogereje megszűnik és a házasság felbontása ugyanazon oknál fogva újra nem kérhető». Eltérőleg tehát a mi jogunktól, ez a szigorú rendelkezés a bontó ítélet anyakönyvi feljegyzését a bontás *érvényességi előfeltételének* tekinti.

Megint más, sőt éppen ellenkező, a helyzet az angol jog szerint. Eszerint a házassági bontóítélet egyáltalán nem is képezi anyakönyvbe való feljegyzés tárgyát. Az tehát, ami az egyik (a holland) jog szerint elengedhetetlen és egyjelentőségű magával a bontó ítélettel, a másik (angol) jogrendszerben nemcsak, hogy nem fontos, de nem is lehetséges.

Bölcs önmérséklet és józan középút jellemzi ezen szélsőséges álláspontok között a mi jogunkat, amely egyformán távol áll mindkét végteltől, mert eszerint a házasság bontó ítélet bejegyzése a házassági anyakönyvbe, szemben az angollal: kötelező, szemben a hollanddal: nem érvényességi előfeltétele a megtörtént bontásnak.

Dr. Balla Ignác.

— **Az üresen álló üzlethelyiségek és lakásoknak bérértéke** ügyében a Közigazgatási Bíróság 14,282/1933. P. sz. ítéletében a másodfokú határozatot feloldotta és helyszíni szemlét rendelt el következő indokolással: a fél panaszához a szomszédos ház 1932. évi házbérvallomási ívét csatolta annak bizonyítására, hogy az üresen álló üzlethelyiségeknek és lakásoknak bérértéke túlzottan állapított meg.

Miután pedig a H. H. Ö. 16. §-ához fűzött utasítás szerint a bérbe nem adott olyan épületek, illetve épületrészek után, amelyek rendszerint bérbeadás útján hasznosíthatnak, de november hónapban üresen állanak, az adóalapot becslés útján kell megállapítani, ilyen becslés pedig nem foganatosított: ugyanazért a másodfokú végzést fél kérelméhez képest feloldani és a helyszíni szemlét (24. §.) el kellett rendelni.

Curiosa. A per törvényszéknél indul. Alperesek: két rt., amelyeknek székhelye a törvényszék területén van. Az egyik rt. csődben van és képviselőjében a csődtomeggondnok jelenik meg. A tomeggondnok a vb. rt. nevében pergátló kifogással él, mert az ügy az 1912: LIV. tc. 23. §-a értelmében a csődbíróság elé tartozik. A törvényszék helyt ad a pergátló kifogásnak, s az eljárást megszünteti, mert az ügy ugyanazon törvényszék, mint csőd-

bíróság elé tartozik. Az ítélet jogerős. Ehhez kevés kommentár kell. A felperes a követelés valódisága és osztályozása iránt a pert annál a törvényszéknél indította meg, amelynek területén a vb. rt. székhelye van, amely a csődöt a rt. ellen megnyitotta, vagyis a csődbíróságnál. A törvényszéknek ezt a csődbírósági minőségét nem szüntette meg az, hogy felperes keresetén a törvényszéket nem címezte csődbíróságnak, vagy hogy az elnök nem céglőadónak osztotta ki. Ha pedig az előadó abban az alaposnak látszó meggyőződésben volt, hogy az osztályozás nehézségeivel nem tud megküzdeni, az elnökhöz kellett volna fordulni más előadó kijelölése végett, de nem megszüntetni az eljárást avégből, hogy ugyanaz a felperes ugyanazon alperes ellen ugyanazon követelés valódisága és osztályozása iránt ugyanannál a törvényszéknél, most már okulva a történeten, csődbíróságnak címezve, a pert újból megindíthassa.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és álláskeresőknél **10 fillér**.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Fotokópiák mindenfajta okiratról azonnal elkészülnek «Tempo»-nál központi járásbíróval mellett, Koháry-utca sarok. Diktálás, sokszorosítás, fordítás. Tel.: 13-2-12. 588

HIRDETÉSEK.

Rövidesen megjelenik

a **MAGYAR TÖRVÉNYEK** (a Franklin-Társulat zsebkiadásai) sorozat legújabb köteteként

Budapest Székesfőváros Lakásbérleti Szabályrendelete

Dr. Tóth László kir. törvényszéki bíró, **dr. Beer János** és **dr. Szirmai Zsolt** ügyvédek kimerítő magyarázataival

Előfizetési ára P 250

Megjelenés után magasabb áron kerül forgalomba

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és kémiai tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Egészen új karácsonyi ajándék, melyet a szeretet ünnepén ebben az évben adhat először

Nem kell találgatnia, hogy az idei karácsonyra mivel szerezhethet legnagyobb örömet, ... nem kell fáradnia a bevásárlással, ... s mégis ez az ajándék tizenkét hónapon át új meg új gyönyörűséget nyújt és jövő karácsonyig emlékeztetni fogja az Ön figyelmességére mindazokat, akiket a szeretet ünnepén ily módon megajándékozott.

**A legszebb és legmaradandóbb
karácsonyi meglepetés a határokon
innen és túl a**

TÜKÖR

képes havi folyóirat egyévi előfizetése

Egy évre 8 pengő 40 fillér

Szívesen fogadják és egész évben egyre fokozódó érdeklődéssel olvassák minden művelt családban, mert érdekes, szórakoztató, tanulságos, gyönyörködtető és mulattató. Minden száma gazdag tartalmú, magas színvonalú, művészi kivitelű könyv, száz kép, számtalan ötlettel, hírneves magyar írók, költők, tudósok, rajzoló, gyakorlati szakemberek és fotóművészek remek alkotásaival. Egy év alatt 1000 oldal, ezernyi kép és az értékes közlemények sokasága.

A TÜKÖR művészi nyomatott üdvözlőkártyát küld karácsony hetében, az Ön nevének feltüntetésével, annak, akit Ön a legszebb és legmaradandóbb karácsonyi ajándékkal: a TÜKÖR 1934. évi előfizetésével örvendeztet meg az idei karácsonyra. Kérjük, írja meg nekünk, kinek óhajt karácsonyi meglepetést szerezni a TÜKÖR előfizetésével és küldje be rendelését még ma a kiadóhivatalnak:

TÜKÖR

a Franklin-Társulat új képes havi folyóirata
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:
Dr. Vámbéry Ruzsem
I., Bérc-utca 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.** (Tel.: 88-6-17.)
Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN AZ

ÜGYVÉDI KÖZLÖNNYEL ÉS A DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden szombaton
Előfizetési ára az Ügyvédi Közlönnyel és a
Döntvénytárral együtt negyedévre 6 pengő

Egyes szám ára 60 fillér

TARTALOM. Dr. Ullein Antal egyet. magántanár: A jog mibenléte és a jogalkotás korlátai. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Ügyvédi Közlöny 48. sz. — Perjogi Döntvénytár. XVIII. 9.

A jog mibenléte és a jogalkotás korlátai.

Minden bölcséleti tudományágba való elmélyedés egyértelmű a lényeg kutatásával. A sok különböző kérdés tömkelegéből kiválasztódik ekkor egy alapkérdés, amelyre adandó válasz fundamentumát fogja szolgáltatni az egész tudományágról alkotott fel fogásunknak.

A jogelmélet eme alapvető kérdését a következőben állíthatjuk fel: vajjon csak az nevezhető-e jognak, ami a jogalkotó szervek akarat-nyilatkozata által már deklaráltatott, vagy létezhetik-e jog ezekről függetlenül is és nem deklarált formában? Továbbá vannak-e olyan, az emberi akarattól független faktorok, melyek a jogalkotásra részben irányítólag hatnak, részben a jog érvényességének korlátot szabnak?

A kérdés első részét *Jellinek* a következőképpen formulázza: «A jog vagy egy az emberektől független erő megnyilvánulása, melynek alapja a létezőnek (*des Seienden*) objektív lényege, vagy egy szubjektív megnyilvánulás, mely az egyed bensejében nyeri rugóját. (*Allgemeine Staatslehre*, 3. kiad. 1914. 323. l.) Ez a dilemma egyébként csak a jogbölcséletbe való transponálása a középkori nominalista és realista bölcselők vitájának, kik azt vizsgálják, vajjon az erkölcs egy adottság-e az isteni törvényhozó számára, vagy pedig az is csupán az ő akaratánál fogva létezik. A realista bölcséleti felfogás megfelel a mi pozitívista jogelméletünknek, mely szerint — amint tudjuk — jog csak az, ami a jogalkotó szervek akaratából és általuk alakilag megfelelően kifejezésre hozatott és viszont mindaz, amit ezek a szervek megfelelő alakiség mellett kifejezésre hoztak, eo ipso jog is. S e pontnál a *Machiavelli*-féle fejedelmi szuverenitás elmélete nem különbözik lényegében sem a *Rousseau*-féle népszuverenitás, sem a modern államszuverenitás tanától, mert ha a *quidquid principi placuit vim legis habere potest* szövegben a *princeps* szót *populus*-szal vagy *res publica*-val cseréljük is ki, a mindenkori jogalkotó szuverenitásának teljességét ez nem befolyásolja.

Ezzel szemben a nominalista bölcséleti felfogásának is megvan a maga pendantja a jogbölcsélet terén s ez az ú. n. ideális-objektív jogelmélet. *Kosters* szerint létezik egy jog, «amely örökösen jó és igazságos; mely függetlenül minden emberi rendelkezéstől arra készíti az embert, hogy jót cselekedjék és tiltja a rosszat. Oly jog ez, melynek hatálya univerzális, melynek minden nép alá van vetve; oly jog, melynek rendelkezései alól semmi emberi hatalom és törvény sem vonhat ki bennünket». (*Les fondements du droit des gens*. Bibliotheca Visseriana, IV. 1915. 8. l.) Honnan ered ez? Tényleg jog-e ez?

A középkori egyházi írók, mint *Szt. Ágoston* «Isten országa» és *Acquinoi Szt. Tamás* «*Summa theologia*» c. műveikben állást foglalnak egy az emberi törvényhozóktól független ideális világrend létezése mellett és ezt az isteni törvényhozó akaratára vezetik vissza. Később a renaissance szellemétől átítatott bölcsélet eltávolodott a közvetlen isteni befolyás koncepciójától és az egyébként általa is fenntartott ideális-objektív jogelméletet az ókori klasszikus írók nyomán természeti eredetre vezette vissza. Így a

rómaiak által a peregrinusok számára megalkotott természetjogot, a *naturalis ratio*-ra visszavezethető *jus gentium*-ot az egész jogelmélet alapjává tették. Ne mulasszuk el itt azonban megjegyezni, hogy már egyes római íróknál is feltalálható a *naturalis ratio*-nak általános, mindenkit érintő jogalapként való felfogása. Így *Cicero* «*De republica*»-jában a természet által teremtett emberi közösségről («*naturalis quaedam congregatio*») beszél; *Florentinus* szerint embertársainkat tiszteletben kell tartanunk «*quum inter nos cognationem quandam natura constituerit*». (*Digesta de justitia et jure*.)

Az újkor eme jogelméletét természetjogi iskolának nevezzük, amely iskola azonban a belső államjogot csak hatásaiiban közvetve érintve, a nemzetközi jog terén bontakozott ki. («*Jus gentium est, quod naturalis ratio inter omnes gentes constituit*». (*Franciscus Vittoria: «Relectiones theologicae sive relectiones morales»*.) Ennek oka ugyanaz lehetett, ami már a római praetorokat arra készítette, hogy a *naturalis ratio*-t ne a *jus civile*, hanem a *jus gentium*, a peregrinusok joga terén alkalmazzák. Minél intenzívebb és kiépítettebb ugyanis a pozitív jog, annál inkább elhomályosodik magasabb ideális szempontoknak, mint rendező faktoroknak szerepe. Ahol a jogi rendezés egy szervezett központi hatalom kezében fekszik, ott lassan eltűnik a légüres tér («*Das positive Recht hat überhaupt keine Lücken*», mondja *Bergbohm*, «*Jurisprudenz und Rechtsphilosophie*», I. 371. l.); a jogi rendezésnek az emberi viszonyok minden jelentős mozzanatára ki kell terjednie, s ahol az élet mégis teremt a törvényhozó által előre nem látott eseteket, ott a bíróságok analógiák útján megtalálják a módot arra, hogy az adott esetre jogszabályt vonatkoztassanak. Más részről az államhatalom azonnali szankciója a jogszabályoknak mindenkor alaki érvényt biztosít még akkor is, ha azok anyagi érvényessége magasabb emberi szempontokból kétségbe is volna vonható. Más a helyzet a nemzetközi jogban, mely a jogalanyok koordinációján és nem szubordinációján alapuló autonóm jog. Azok a szempontok tehát, melyek a belső államjogban egy ideális-objektív jogállapot postulatát elhomályosítják, itt már — a törvényhozói, bírói és végrehajtó hatalom fogyatékosága folytán — alig érvényesülhetnek.

A természetjogi iskola klasszikus mesterei, *Grotius*, *Puffendorff*, *Buddaeus*, *Thomasius*, részben *Wolff* és *Vattel* sokkal ismeretesebbek, semhogy velük e helyen foglalkoznunk kellene. Elméletük lényege abban foglalható össze, hogy a jog alapján véve nem más, mint a természet rendjének vonatkoztatása emberi, amint láttuk, főként nemzetközi viszonyok rendezésére; és mivel hogy a természet rendje az ember lelkületében a *recta ratio* alakjában jelentkezik, ez lesz a jog jellegzetes vonása. A tételes jog ennek a *recta naturalis ratio*-nak kifejezése lesz; jellegére nézve inkább deklaratív, mint konstitutív. Ha ettől eltér, már nem lesz jognak nevezhető.

A természetjogi elméletnek még virágzása korában meg voltak a maga ellenlábasai, kik közül a legjelentősebb *Zucherus* oxfordi jogtanár (XVI—XVII. század). *Zucherus* elismeri ugyan a természetjog létezését, ezzel szemben azonban összetűző esetekben tétlenül előnyben részesíti a tételes jogot. A legnagyobbat csapott *Kant* bölcsellete és annak pozitívista követői, mert a természetjogi elméletre. A «*Kritik der reinen Vernunft*» iskolájában eszményen kívül fekvő magasabb bölcséleti iránylatokra visszavezethető jog nem talált helyet. A jogszabály ú. n. anyagi érvényessége

nem is vizsgáltatott, elegendő volt az alaki érvényesség eldöntése. A jog tehát mindig egyenlő a jogparancssal, a jogparancs viszont a joggal. Ezenkívül mindaz a joganyag, ami a tételes írott és szokásjogon kívül létezik, mint bíróságok ítéletei, jogtudósok iratai, a közvéleményben élő általános jogelvek, csak mint közvetett jogforrások jöhetnek számba. Ez a már fentebb pozitivista iskolának jelzett elmélet szinte ellentmondás nélkül uralta a materialista világnézetű XIX. századot. Ennek végén azonban és még inkább a XX. század folyamán a jogelmélet mindinkább kezd visszatérni a bölcséleti alapra azon belátás következtében, hogy a jog mibenléte nem magyarázható meg tisztára hatalmi (*«statozentrisch»*) alapon, vagyis más szóval, nem elégséges a jog eredeteként és annak lényegként a jogalkotó akarat-nyilatkozatát odaállítani, hanem vizsgálendő, hogy ez az akarat-nyilatkozat nem inkább deklarálása-e egy már a természettől adott vagy inspirált jognak (*«neonaturalizmus»*), vagy pedig hogy nem állnak-e fenn oly imperatív társadalmi követelmények, melyek a jogalkotás irányát megszabják (*«szociológiai elmélet, a jognak «soziozentrisch» szemlélete»*).

A neo-naturalista iskola, mint már neve is mutatja, a természetjogi iskola modernizált folytatása. Ezen elmélet követői azonban mindeddig nem találtak egységes nevezőre, evolúcióban vannak. A múlt századvégi írók, mint az angol *Lorimer*, az olasz *Mancini*, *Pasquale-Fiore*, a francia *Hautefeuille* és a nemrég elhunyt *Pillet*, a német *Kathrein* és részben *Bluntschli* még közelebb állnak a régi természetjogászokhoz. Közös vonásuk abban lehet, hogy szerintük a jog alapjában véve mindig az emberi természetnek és nem a törvényhozó önkényes (*«arbitraire»*) akaratának folyamánya lévén, a tételes jog nem ellenkezik a természet adta emberi ratio folytán adva levő joggal. Ma már inkább az a csiszoltabb felfogás érvényesül a hasonlirányú íróknál, hogy a jogszabálynak van egy belső és külső, más szóval anyagi és alaki, vagy egyesek szerint szellemi és testi kelléke. A belső kellék az, hogy megegyezzen a természet adta emberi ratióval, amely már magában véve is egy új n. szunnyadó jogot ad, a külső pedig az, hogy megfelelő formában kifejezésre kerüljön. Ha ezen követelmények egyike hiányzik, nem lehet kötelező jogról beszélni, annál is kevésbé, mert — a nemzetközi jogot tartva szemelőtt — szankciók hiánya folytán a kikényszeríthetőség sem nyújthat egy ily helytelen jogviszonynak látszólagos alaki érvényességet. Ezt az irányzatot, mely *Piedelèvre*, *Lawrence* és részben *Fauchille* munkáiban nyer kifejezést, teljesen zárt elméletté *Louis Le Fur* párizsi jogtanár fejlesztette. (Lásd: *«Le droit naturel ou objectif s'étend-il aux rapports internationaux?»*, *Revue Gén. de droit international et de législation comparée*, 1925. — *«Le droit naturel et le droit scientifique»*, *Revue de droit international*, 1927. — *«La théorie du droit naturel»*, *Recueil des Cours de la Haye*, 1927. — *«Précis de droit international public»*, Paris, 1933.) *Le Fur* nemzetközi jogelmélete a következőkben foglalható össze: Háromféle jog létezik, úgymint a) természetjog, mely az emberiség alapvető jogelveit foglalja magában, b) racionalis, illetve tudományos jog, mely a fenti jogelveket kifejti és c) tételes jog, mely ezeket kifejezésre hozza. Az új n. racionalis-tudományos jog megegyezik a pozitivista jogelmélet belső közvetett jogforrásaival (publicisták iratai, egyes államok törvényei és bíróságok ítéletei); ez *Le Fur* elméletében mintegy hidat alkot az általános természetjog és a tételes jog között, a kettő közötti összefüggés azonban nyilvánvalóan enélkül is fennállhat. Mindenesetre e jogforrás közvetett jellege *Le Fur*-nél is fennáll. A tételes jognak *Le Fur* természetjogi felfogásához híven inkább deklaratív, mint konstitutív szerepet ad; a tételes jognak, mint belső közvetlen jogforrásnak e szerint lesz egy az emberi akaraton kívül fekvő originális forrása s ez az a) alatt említett természetjog. A nemzetközi jogalanyok a gyakorlatban csak a tételes jogot (a szerződést, szokást és a nemzetközi bíróságok ítéleteit) fogják jogszabálynak tekinteni, azt ellenben megtámadhatják, illetve nem tartoznak azt kötelezőnek tartani, mielőtt az ellenkezik a természetjoggal, aminek kimutatása általában a tudományos jog feladata lesz.

A neo-naturalista iskolának nem sikerült maga köré csoportosítania azokat az írókat, akik egyébként a jogszabályok érvényességi alapját a jogalkotó akaratánál túl viszik. Ezen írók tagadják ugyan a jogalkotást inspiráló, az emberi akaratától független momentumok jogiságát, de ugyanakkor elismerik, hogy ezek a szempontok — elsősorban az ember szociális természete — a jogalkotás számára szinte imperatív irányt szabnak.

A holland *Krabbe* professzor a *Triepel*-féle pozitivista meg-

egyezőes elmélettel (*«Vereinbarungs-Theorie»*) polemizálva kifejti, hogy a jog eredeti forrása, ahonnan annak életeréje fakad, független az államtól. A helyett, hogy az állam által irányíttatnék, az befolyásolja az állami jogképződést. Ez az eredeti forrás lélektani reakciók komplexumából ered, melyek viszont előállnak tények, felfogások, anyagi szükségletek, társadalmi aspirációk, tradíciók, stb. összegéből. Ez az, amit egyszerűen közvéleménynek nevezünk. (*«Die Lehre von der Rechtsouverenität»*, 1906. 51. l.) *Burns* szerint *«Recht einer Rechtsgemeinschaft sind alle sich aus der konkreten Ordnung dieser Gemeinschaft ergebenden rechtlichen Folgerungen und Voraussetzungen.»* (*«Völkerrecht als Rechtsordnung»*, a *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht* különlenyomata, 13. l.) *Niemayer* szerint *«die praktische Völkerrechtspflege, welcher die Völkerrechtswissenschaft vorzuarbeiten hat, muss sich auf die Ideen stützen, welche die Menschen unter einander verbinden»* (*«Vom Beruf unserer Zeit zur Kodifikation des Völkerrechtes und der Lehre der Quellen des Völkerrechtes»*, *Niemayer's Zeitschrift für öffentliches Recht*, 1930. 4. l.) *Georges Scelle*, dijoni professzor kifejti, hogy *«a jog egy társadalmi imperatívum, mely a természetes szolidaritásból fakadó szükségességeket fejezi ki.»* (*«Précis de droit des gens»*, Paris, 1933. 3. l.) *Hasonló Duguit*, volt bordeaux-i professzor felfogása is, (*«Théorie de droit international et du droit en général»*) kinek egyébként egészen egyéni ideális jogelméletével itt bővebben nem foglalkozhatunk. (Bővebbet lásd: *Reglade: «Le doyen Duguit et l'étude du droit international public»*, *Revue Gén. de droit international public*, 3-ème série, t. IV. 381—419. l.) Mindezt *Stammler* abban foglalja össze, hogy *«das Recht ist das soziale Ideal»*.

Fentiek előrebocsátása mellett véleményünket az alábbiakban adjuk:

Ember nélkül jog nincs, vagyis ha az embert a természetből kivonjuk, akkor marad ott egy bizonyos eredendő természeti törvényszerűség, ami azonban nem lévén emberi viszonyok rendezése, nem jog. A természet nem ismer jogot, a jog csak az emberi szellemen nyer formát, (*Fouillé: «L'idée moderne du droit»*, 385. l.) Itt hajlandók vagyunk a neo-naturalistáknak egy koncessziót tenni és pedig elismerjük, hogy a kérdés: *a jog mitől fogja jog?* nagyrészt terminológiai vita (lásd bővebben: *Spiropoulos: «Théorie générale du droit international»*, Paris, 1930.). Végeredményben el lenne képzelhető, hogy jognak nevezzük már azokat a törvényszerű körülményeket is, melyekből a jog szinte szükségképpen fakad, ehelyett azonban a tudomány általában azt a terminológiát fogadta el, hogy jog csak az, ami a jogalkotó tényezők által akár írott, akár nem írott formában, mint követendő szabály kifejezésre került. Ezzel meg is feleltünk a bevezetőleg feltett első ezirányú kérdésre. Hogy azután kiket ismerünk el jogalkotó tényezőkné és a jog megjelenési formáját milyen alakításokhoz kötjük, az idő és körülmények szerint változhat. Tény az, hogy a legújabb nemzetközi tételes jogfejlődésben úgy a jogalkotó embernek, mint a jog megjelenési formájának határvonalai erősen kitolódtak, sőt szinte elmosódtak. A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság Szabályzatának 38. cikke c) pontja szerint ugyanis a bíróság a nemzetközi írott jog és szokásjog mellett mint szubszidiárius jogforrást alkalmazza *«a civilizált nemzetek részéről elfogadott általános jogelveket»* (*«principes généraux de droits»*). Itt tehát jogalkotónak lett elismerve maga a közvélemény és jogszabálynak az abban gyökeret vert elvek. (E kérdésnek máris hatalmas irodalmából lásd különösen: *Verdross: «Friedenswarte»* 1928, 101. l. *Lauterpacht: «Private Law Sources and Analogies of International Law»*, London, 1927. 67. l. — *Spiropoulos: «Die allgemeinen Rechtsgrundsätze im Völkerrecht.»* 1928; — *Anzilotti: «Cours de droit international public»*, Paris, 1929. 117. l. — *Härle: «Die allgemeinen Rechtsgrundsätze im Völkerrecht»*, *Zeitschrift für öffentliches Recht*, Band XI. 1931. 207—246. l.). — A hágai Bíróság Szabályzata előkészítő bizottsági üléseinek jegyzőkönyve, 1920. — Az I. népszövetségi Közgyűlés 3. bizottságának jegyzőkönyvei, 1920.)

Ha igaz az, hogy — amint mondtunk — a jog nem lehet független az embertől, akkor az is igaz, hogy a jog sem vonhatja ki magát azoknak a tényezőkné befolyása alól, melyek az ember akaratát irányítják. Az emberi akarat szerintünk szabad ugyan, de nem abszolút független. Az ember gondolat- és érzelmi világára három tényező gyakorol elsőrendű irányító hatást: az öröklött természet, a nevelés és általában az életkörülmények. E három tényező mindegyike többé-kevésbé független az egyedtől. Az ember eminensen intellektuális volta folytán tág tere nyílik az

emberi akaratnak, alkotásnak, de az ember ekként kifejlődött természetétől sohasem emancipálhatja magát teljesen. (Bővebbet lásd: Bergson: *«Essai sur les données immédiates»*. — *Boutroux: «De la contingence des lois de la nature»*. 1895.) Az emberi természet a jog keletkezésénél fontos tényezőként jön számba. Az emberi természettel ellentétes szabály ugyanis vagy létre sem jöhet, vagy ha erre kedvező erőviszonyok segítségével mégis létre jött, akkor annak csak külső alaki érvénye lehet, belső anyagi érvényesség tőle elvitatandó. Egy ilyen jogi szabályozás nem is lehet állandó, mert az embert megváltoztatni a jogalkotónak nem áll módjában.

Az emberben azonban a jó és rossz egyaránt megvan. A rossz már a Biblia szerint nyomon követte a jót, a jó és a rossz már az ember teremtése előtt harcban állottak egymással. Ha tehát az emberi akarat az emberi természet folyománya, akkor a jog, mely az akarat gyümölcse, a jót és a rosszat egyaránt magába zárja. Ez a gyakorlatban tényleg előfordul, mert a jogszabály vagy a szerződés gyakran önző célok szolgálatában állnak és több könnyet, mint megnyugvást idéznek elő, — de elméletben ez nem fogadható el. A jog végcélja az ember boldogulása, mert ha nem ez volna, jobb volna, ha egyáltalában nem léteznék, a boldogulás pedig csak a jónak a rossz felett való diadalával képzelhető el. Ahogy a Biblia gyönyörű szimbóluma szerint a Teremtő eltaszította magától Lucifer arkangyalt, úgy kell a jogalkotónak is oda törekednie, hogy az emberi viszonyok rendezésénél elfojtsa az emberi lélekben szunnyadó rosszat, hogy így a jog céljának megfelelően, a jó képmását viselje. És végeredményben ez a természet rendje, — ha nem is mindig az egyed, de a tömegpszichózis szempontjából — mert a rossz diadalába az emberiség sohasem tud belenyugodni.

Ez más szóval annyit jelent, hogy a jog nem függetlenítheti magát az erkölctől. Az erkölcs még nem jog, a jog már nem erkölcs, de az erkölcs az emberi lélek mélyebb rétegeiből fakadván és magasabbra célozván, mint a jog, irányt fog szabni és határvonalat fog vonni a jogalkotás számára. Ha ez nem így volna, a jog és az önkény között csak alaki szempontból volna határvonal húzható. Akkor tényleg igaz volna az a fejedelmi szuverenitás aranykorából eredő mondás, hogy *«quidquid principi placuit vim legis habere potest»*. Azt az elvet, hogy a jogszabálynak az erkölcs nem írott törvényeibe nem szabad beleütköznie, nemcsak az egyházi vagy világi ideális-objektív bölcselők hirdették, hanem ezt már a római jog is elismerte. Az erkölcsi rendbe ütköző rendelkezéseket (*contra bonos mores*) a jog nem szankcionálhatta. A jogalap nélküli gazdagodásnak egyik esete volt a *condictio ob turpem causam*, amikor a vagyoni juttatás causája az elfogadó részéről erkölcsi kifogás alá esett. Sőt elmondhatjuk, hogy a jog legalapvetőbb szabálya nem is volt jogszabály, hanem egy az emberi lélekben élő erkölcsi törvény formulázása. *«Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.»* (Ulpinianus.)

A joggal szemben felállított erkölcsi követelményt nem kevesebb nyomatékka hirdetik a modern jogtudósok is. Niemayer szerint *«das Völkerrecht ist ebenso wie das innerstaatliche Recht wesentlich mit der Sitte. Die Grenze zwischen Völkerrecht und Staats-sitte ist so flüchtig, wie die Grenze zwischen Recht und Sitte im inneren Rechtsleben der Staaten. Eines ergänzt das Andere»*. (Idézett munka, 25. l.) Descamp belga jogtudós 1930-i hágai előadásában a következőket mondja: *«Az erkölcsi elem nemcsak életeleme a jognak, de a jogszabályoknak az erkölcsi szabályokhoz kell alkalmazkodniok.»* (*Recueil des Cours de la Haye*, 1930. I. 423. l.) Dupuis párizsi jogtanár ugyancsak 1930-i hágai előadásában csatlakozik ezen elmélethez, leszögezvén, hogy *«úgy a nemzetközi, mint a belső államjog racionális alapja az erkölcs elveiben keresendő»*, hozzáfűzi azonban, hogy a gyakorlatban a jogszabály nem egyszer eltér ettől az irányelvtől. (*Recueil des Cours*, 1930. II. 6. l.). Ilyenkor a jogszabály — szerintünk is — nem jog, vagy legfeljebb csak alakilag jog.

Ezzel szemben a pozitivistá jogelmélet egészen konzekvens tovább vezetése szükségképpen ahhoz az abszurdumhoz vinne minket, hogy a jogalkotó teljesen szuverén lévén, annak akaratát rajta kívül álló szempontok, így az erkölcs sem korlátozhatják, más szóval, az alakilag helyes jogszabály jog maradna akkor is, ha az erköcs-telen vagy embertelen. Egy ily elmélet egyértelmű volna a jog teljes degradálásával, mely mindenkor hatalmi tényezők szabályalakban megnyilvánuló kifejezésévé válna minden magasabb tartalom nélkül.

Ha már most a jogalkotóképesség illetén való körülhatárolása után feltesszük azt a kérdést, hogy mily természetűek lesznek azok a szempontok, melyek az embert elsősorban ösztönzik a jogalko-

tásra, válaszul hivatkozhatunk a fentebb említett szociológiai irányú írókra (Krabbe, Burns, Niemayer stb.), kik szerint, amint láttuk, a jog az ember társadalmi szükségleteiből sarjad ki. *Ubi societas, ibi ius*. A jogalkotás ellentétes emberi érdekek kiegyenlítődési folyamata. Még Kant szerint is a jogalkotás kiindulópontja *«der Inbegriff der Bedingungen, unter denen die Willkür des Einen mit der Willkür des Anderen nach einem allgemeinen Gesetz der Freiheit zusammen vereinigt werden kann.»* (*«Methaphysik der Sitten. Einleitung in die Rechtslehre. Was ist Recht?»*).

A mondottak alapján megfellelhetünk már a bevezetőleg feltett második kérdésre is a következőkben: igenis vannak, amint láttuk, olyan az emberi akartól független faktorok, melyek a jogalkotásra részben irányítólag hatnak, részben a jog érvényességének határvonalat szabnak. A jogalkotási képesség tehát nem lévén korlátlan, a jogalkotó nem mondható szuverénnek.

Dr. Ullein Antal.

Szemelvények a felsőbbíróságok gyakorlatából.

1. **Kielégítési sorrend.** Jogszabály, hogy több köteleml alapján egynemű szolgáltatásra kötelezett adósnak olyan szolgáltatását, amely nem fedezi a hitelező irányában fennálló összes tartozását, arra a tartozásra kell számítani, amelyet az adós és a hitelező kijelöltek, vagy ily megállapodás nélkül arra a tartozásra, amelyre az adós felismerhetően szánta; az adós akaratkijelentésének hiányában a követelések lejáratauk sorrendjében kerülnek törlesztésre. (Kúria, 1933. szept. 19. P. IV. 338/1932. V. ö. MMT. 1246. s. Hj. Dt. 25., 171.)

2. **Kezesség.** Jogszabály, hogy ha a hitelező lemond a követeléssel egybekötött olyan zálog, jelzálog, vagy elsőbbségi jogról, amelyet a kezesség elvállalása előtt, vagy azzal egyidőben szerzett. a kezes felszabadul annyiban, amennyiben e jogok érvényesítésével kielégítést nyerhetett volna. (Kúria, 1933. szept. 19. P. IV. 338/1932. V. ö. MMT. 1211.)

3. **Életbiztosítás, mint illetmény.** a) Nincs olyan jogszabály, mely a munkaadót arra kötelezné, hogy a pénzromlással arányban alkalmazottainak illetményét, így az azok részére eszközölt életbiztosítást emelje. (Kúria, 1933. szept. 13. P. II. 488/1933.) — b) Alperest az a kötelezettség terhelte, hogy a felperes javára 1911. március 16-tól kezdődő hatállyal 20 év tartamára 100,000 koronáról szóló életbiztosítási ügyletet kössön és ennek a díjait fizesse. Alperes ezt a vállalt kötelezettségét nem teljesítette. A felpereseket tehát a biztosítás elmaradása miatt kárpótolni tartozik, vagyis őket olyan helyzetbe kell juttatnia, mint aminő helyzetbe jutottak volna az életbiztosítási ügyletnek valamely biztosító társasággal való megkötése esetén. A biztosított örökösei azonban a biztosítási szerződés alapján a biztosító társaságtól csak azt az összeget követelhetnék, amely őket az 1928: XII. tc. 21. §-ának 2. bekezdése, illetve a 22—24. §-ok rendelkezései szerint az 1100—1929. P. M. számú rendelet 42. §-a (2. bek.) értelmében majdan meg fogja illetni. A kereset tehát ebben a terjedelemben is időelőtti. (Kúria, 1933. szept. 7. P. II. 4088/1932.)

4. **A kegydíj engedélyezése és évekig való folyósítása** csak abban az esetben létesít annak élethossziglani fizetésére szóló kötelezettséget, ha a kegydíjvisszavonás jogának a kikötése nélkül akként engedélyeztetett, hogy magából az engedélyezés tényéből kötelezettség vállalására irányuló szándék vélelmezhető. (Kúria, 1933. szept. 22. P. II. 1798/1932.)

5. **Joggal visszaélés.** Az az eljárás, amellyel a munkaadó közúti vasút a szolgálati viszonyt közvetlenül az állandó alkalmazottá válás időpontja előtt szüntette meg, joggal való visszaélésnek nem tekinthető, mert nincs bizonyítva, hogy a felperes felmondási jogát jogos érdek nélkül, egyedül a felperes károsítása végett gyakorolta. Az alperes a szolgálat megszüntetésénél a nyugdíjterher és a maga teljesítőképessége közti egyensúly biztosításának a szempontjait is mérlegelhette. (Kúria, 1933. szept. 26. P. II. 4800/1932. V. ö. Hj. Dt. 25., 173. és 200.)

6. **Elbocsátás.** A munkaadó az alkalmazottját felmondás nélkül azonnal elbocsáthatja, ha a szerződésileg elvállalt munka teljesítésére képtelen. (1884: XVII. tc. 94. § e) pontja.) Ez a rendelkezés a tartósjellegű betegség okozta szolgálatképtelenség esetére is kiterjed. (Kúria, 1933. szept. 6. P. II. 5885/1931.)

7. **Színházi vállalkozás** kereskedelmi vagy ipari vállalatnak nem tekinthető s így tisztviselőinek, nem tartozván az 1910—1920. M. E. számú rendelet hatálya alá, végkielégítés nem jár. (Bp. T. 1933. szept. 26. P. XXI. 7274/1933.)

8. **Üzletátruházás.** A feleség ideiglenes üzleti tevékenysége a házastársi kapcsolatból folyó pusztán tényleges helyzeten is alapulhat. Abból, hogy az üzlet árukészletének elárusítását a feleség, férjének a közös lakásból is eltávoztatása után rövid ideig, férjének visszatéréig folytatta, az üzletátruházás nem következik. (Kúria, 1933. szept. 13. P. IV. 2047/1932.)

9. **Tisztességtelen verseny.** A bevezetett új üzletág teljesen kikapcsoltnak az alkalmazottért fennálló versenyjogi felelősség szempontjából csak akkor tekinthető, ha a rövid idővel előbb még hirdetett üzletág teljes megszüntetésének megtörténtét az alperes megfelelő hirdetéssel a nagyközönség tudomására hozta és egyidejűleg az alkalmazottait eltiltotta amaz üzletágba eső szolgáltatásnak további elvállalásától. (Kúria, 1933. szept. 6. P. IV. 5969/1932.)

10. **Baleset.** A gyermeknek vagyontalan és keresetképtelen szüleivel szemben fennálló tartási kötelezettségét a feleségével és leszármazóival szemben fennálló tartási kötelezettsége megelőzi. A szülők részéről kártérítés iránt indított perben döntő kérdés tehát az, hogy a baleset folytán elhalt fiúnak volt-e olyan vagyona és jövedelme, amelyből felesége és gyermekei eltartásának veszélyeztetése nélkül szüleinek is juttathatott. (Kúria, 1933. szept. 6. P. VII. 1888/1932.)

H. D.

Szemle.

— **A koszorú** Juhász Andort illeti, aki az elhatározást tekintélyének és meggyőző szavának súlyával kieszközölte, de az igazságügyminiszter előtt is meg kell hajtani a zászlót, amiért legyőzte önmagát és a meggyőző szó elől nem zárkózott el. Az elhatározás, hogy a bírának ú. n. kényszernyugdíjazása ne a nyugdíjnovellába vétessék fel, hanem az anügyis készülő új fegyelmi törvénybe kerüljön, nem egyedül azért fontos, mert a javaslat 7. §-ánál jobban érvényesíti azt az elvet, hogy a bírakra vonatkozó személyi intézkedések különös garanciákat kívánnak meg, bár ez is jelentős. De a fegyelmi törvény keretében a nyugdíjjavaslattal kezdeményezett újítás, ha megvalósítása szükségesnek mutatkoznék is, inkább beleilleszthető lesz a bírói szervezeti szabályok rendszerébe. Mód lesz különösen arra, hogy a tényálladékok, amelyekhez a jogi következmények fűződnek, a leggondosabb szövegezésben részesüljenek. A bírói fegyelmi törvényeknek ily gondos szövegezését a hivatalos törvénytervezők is természetesnek fogják tartani. De az ebben a joganyagban járatos bírának is beleszólásuk lesz a szövegezésbe. És részt fog venni a törvény megszerkesztésében különösen az is, aki a bírói függetlenségnek legmegbízhatóbb és legfáradhatatlanabb védelmezője, a kir. Kúria elnöke: *Juhász Andor*.

— **A tisztességtelen versenyről szóló 1923 : V. törvénycikkben meghatározott büntettek és vétségek miatt a csődtömeggondnok felléphet-e főmagánvádlóként?** A 24. § 2. bekezdése szerint a 16—19. §-ok alá eső vétségek esetében magánindítványra jogosultnak a versenytársat, valamint a cselekmény által érintett szakmai érdekek előmozdítására hivatott belföldi gazdasági testületeket és szakegyesületeket kell tekinteni. A 30. § azután megmagyarázza, hogy *versenytárs* alatt minden azonos tárgyú vagy hasonló vállalat értendő, amennyiben a távolsági viszonyokra és az esetnek egyéb körülményeire figyelemmel az üzleti versenyben érdekeltnek tekinthető. Ezekből folyik, hogy a vállalatot nem folytató csődtömeggondnok nem léphet fel főmagánvádlóként, egyrészt mert nem versenytárs, másrészt mert a főmagánvádlói jog személyes jog, melynek gyakorlása a csődtörvény szelleme szerint nem száll

át a csődtömeggondnokra. Ugyanis a csődtörvény 1. §-a intézkedik a csődnyitás hatálya tekintetében, ebből pedig expressis verbis megállapítható, hogy a csődnyitás joghatálya csakis a vagyombukott «végrehajtás alá vonható vagyona» terjed ki, tehát nem személyes jogaira, mint amilyen a főmagánvádlói jog is. A csődtörvény 3. §-a szerint «a közadós a csődnyitás joghatályának kezdetével elveszti kezelési és rendelkezési jogát a csődtömeghez tartozó *vagyon* felett. A kezelési és rendelkezési jogot jelen törvény korlátai között a tömeggondnok gyakorolja». A hangsúly a «*vagyon*»-on van, a főmagánvádlói jog pedig nem *vagyon*. A csődtörvény 4. §-a mint kivételt megemlíti, hogy a tömeggondnoknak jogában áll a közadós nevében örökséget vagy hagyományt elfogadni. Tehát, noha a joghatály a közadós minden vagyona vonatkozik, mégis a törvényhozó már az örökséget és hagyományt külön szükségesnek tartotta felhozni, mint kivételt. A csődtörvény 9. §-a említést tesz a közadós által folyamatba tett perekről, azonban a csődtörvény vonatkozó §-aiból és a törvény egész szelleméből megállapítható, hogy ezen perek alatt kizárólag vagyoni jogi perek érthetők, melyek «a csődtömeghez tartozó *vagyonra*» vonatkoznak, azonban nem érintenek a rendelkezések semmiféle személyes jogot, s így érintetlenül hagyták vagyombukott főmagánvádlói jogát is.

Dr. Wilhelm Jenő.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állásukeressőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

«Tempo» diktáló, sokszorosító, fordítóiroda az ügyvédi karnak boldog üjlesztendőt kíván. Koháry-u. 4. Tel.: 13-2-12. 587

HIRDETÉSEK.

Rövidesen megjelenik

a **MAGYAR TÖRVÉNYEK** (a Franklin-Társulat zsebkiadásai) sorozat legújabb köteteként

Budapest Székesfőváros Lakásbérleti Szabályrendelete

Dr. Tóth László kir. törvészéki bíró, **dr. Beer János** és **dr. Szirmai Zsolt** ügyvédek kimerítő magyarázataival

Előfizetési ára P 250

Megjelenés után magasabb áron kerül forgalomba

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő:

Dr. Vámbéry Rusztem
I., Bérc-u. 9. (Tel.: 53-7-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel.: 85-6-17.)

Felelős kiadó: **Vállas Lajos.**

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel.: 20-3-95.)